LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

"HARATCH"

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
1
ՄԱՅԻՍ
1930
1 MAI 1930

Զ. ՏԱՐԻ Թիւ 1251 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

"ՈՉ ԶԼՈՒՐ ՕՐՆ ԳԻՏԵՄ...,,

Ոչ զլուր օրն գիտեմ, ոչ զկիրակին,
Ջարկած է գիս շամփուրն՝ բռնած կրակին:
(Կոստնդ)

Պանդուխտին ճիչն է այս, արձակուած տարիներ առաջ, ...անուէտ ժամանակներու մէջ։

Ա՜յն ատեն, երբ մարդիկ ոչ համաշխարհային սպանդի մասին ...գափար ունէին, ոչ հայաջինջ սարսափներու։ Ոչ ալ տեղա-...նութեան, տարագրութեան, անհայրենիք ազգութեան կամ ...զգամերժ հայրենիքի մասին։

Գաւառէն Պոլիս, գիւղէն քաղաք, քանի մը տարի օտա-...րութեան մէջ, «խան»երու անկիւնը.— եւ ահա ողբ ու կսկիծ. «Ղարիբին սիրտն է խոց, ջիգեարն է վարամ»։

Իսկ հիմա... Պանդուխտ ամբողջ ժողովուրդ մը։ Ցամաքէ ...ամաք նետուած՝ ի խնդիր ապահովութեան եւ ապրուստի ...պանդուխտ՝ բառին ամէնէն խոր, ամէնէն տաժանելի ա-...ռումով։

Այն ատեն ալ, աշխատանքի, աղի-լեղի հացի մը համար ...որ կը գաղթէին, կը մաշեցնէին իրենց երիտասարդ արեւը։ ...այսօր՝ ոչ թէ բեռնակրի համետը, այլ երկնասլաց ծխնելոյզ-...ներն ու ահագնադղորդ մեքենաներն որ կը հալեցնեն թոք ու ...ջիղ եւ կը հալեցնեն հազարներով։

Չէ՞ք փորձուիր այսօրուան ակնոցով, մեր ներկայ իրակա-...նութեան լոյսով կարդալ վերի երկու տողերը.—

Ոչ զլուր օրն գիտեմ, ոչ զկիրակին,
Ջարկած է գիս շամփուրն՝ բռնած կրակին...

Չէ՞ք փորձուիր կարդալ նոյնիսկ միջազգային լեզուով։ ...բոլոր խտրութեան ազգի եւ կրօնի, երկրի եւ աշխարհամասի...

Եւ ահա երէկուան պանդուխտը բիւրապատիկ ծաւալած, ...բազմացած, փռուած աշխարհի բոլոր ցամաքամասերուն վրայ։ ...ծաւալած, խորացած ոչ միայն քանակով, այլեւ բովանդա-...կութեամբ։ Ոչ միայն կացութեամբ, այլեւ ձգտումներով։ Եւ ...միեւնոյն ատեն՝ արմատախիլ։

Եւ խառնուած միլիոններու հետ որ միայն իրենց բազուկն ...ունին ապաւէն եւ աչքին ուժը՝ իբրեւ հնարաւոր։ Եւ թաւա-...լած՝ աշխատանքի անեզրածուէնչ յորձանքին մէջ, կրակին ու ...հուրին առջեւ, մեքենաներու դժոխային դղրդումներուն տակ։

Ոչ զլուր օրն գիտեմ, ոչ զկիրակին,
Ջարկած է գիս շամփուրն՝ բռնած կրակին...

×

Բայց, հպա՛րտ են բոլորն ալ, այն բանուորները։ Աշխա-...տանքի այդ բարի գինուորները։ Հայկական բառով՝ պան-...դուխտները այս աշխարհին որ ոսկի հորթեր կը ցնէ միլիո-...նաւոր շալակներու քրտինքով։

Ահա իրենց տօնը, Մայիս Մէկ, տարուէ տարի աւելի ամէհի։ ...Քառասուն տարին երկար ժամանակ չէ այն հրաշալի յաղ-...թանակին համար որ իրականացած է արդէն։

Միականի վայրերաններ են անոնք որ կը կարծեն թէ բան ...չէ փոխուած բանուորի վիճակին մէջ, քառասուն տարուան ...ընթացքին յետոյ։

Այդ փոփոխութիւններուն խոր գիտակցութիւնն ունին ...նաեւ իրենք, բանուորները։ Յետոյ՝ կառավարողները, ի ...մասնաւորի շահագործողներուն։

Ինչ որ հիմնական պահանջ էր երէկ — ութ ժամ աշխա-...տանք, արդէն մաս կը կազմէ քաղքենի օրէնսդրութեանց։ Ըն-...դունուած օրէնք է, նաեւ, գործադուլը։ Մասնաւորապէս յետպա-...տերազմեան սահմանադրութեանց մէջ, աւելի շեշտուած են ...աշխատանքի, բանուորին շահերուն պաշտպանութեան նուիր-...ուած տրամադրութիւնները։ Անշուշտ համաձայն իւրաքան-...չիւր երկրի ժողովրդապետական եւ աշխատաւորական հոսանք-...ներու մղած պայքարին եւ համախմբած ուժին։ Դրամատիրա-...կան-ճարտարագործական երկու վիթխարի հսկաներ, Մեծն ...Բրիտանիա եւ Գերմանիա, պետութեան շլինքին են կապած ...միլիոնաւոր անգործներու ապրուստը։ Նոյն պատճառներէն առ-...աջ խոնարհելու ստիպուած են Մ. Նահանգները — աշխարհի ...բանուորները։ Եւ դեռ ի՜նչ կորակոր գիջումներ, նոյն իսկ ...ռազմապետական Թուրքիոյ կամ եզրայրասպան Պալքաններուն ...մէջ։

Այլապէս — «Այդ մե՛նք ենք զալիս...»։

Եւ պարապ տեղը չէ որ, այսօր, Մայիս Մէկ, աշխարհի ...բոլոր մասերուն մէջ, կառավարութիւնները բացառիկ խստու-...թիւններ կը հրամայեն։ Անշուշտ անոր համար որ, բոլշեւիկ-...ները ադճատեցին Մայիս Մէկն ալ, դարձնելով զայն քաղա-...քական դրամագլուխ։ Բայց նաեւ անոր համար որ, յղի են բաց-...ութիւնները։

×

... Ցիրուցան խորհրդածութիւններ՝ Մայիս Մէկի առթիւ։ ...պատի՛ւ Աշխատանքի տօնին մէջ, ուրոյն մէկ դեր ունինք մենք, ...աշխատաւոր այլ օտարական, հալածական։ «Հայմաթլօս» — ...նոյնիսկ սեփական հայրենիքի աչքին...

Բաժին ունինք աշխարհի բոլոր տառապանքներուն, բայց ...երանութիւններուն մէջ։

Իսկ ճակատագրուա՛ծ է որ ամէնէն առաջ մենք իյնանք ...օտար ուժի բռունցքին տակ, առանց ուրիշ ո՛ր եւ է պատրուա-..., բայց միայն իբրեւ օտար։

Վրդովի՞չ է։ — Բայց աւելի ազատ չենք մեր իսկ հայրե-...նիքին մէջ, բանուորա-գիւղացիական դրօշի տակ...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ ՎՐԱՍՏԱՆ

«Յուսաբեր» կը բացատրէ խմբագրականի մը մէջ (17 ապրիլ).

— «Համոզուած ենք, թիֆլիսպէս տարբեր պիտի ըլլար Անդրկովկասի ճակատագիրը, եթէ երբեք վրացական մենշեւիզմը աւելի անխաթար զգացմունքներ, քաղաքական աւելի լայն հորիզոններ եւ աւելի առողջ ըմբռնումներ ու առաջադրութիւններ ունենար: Պատմութիւնը զոդած էր ճակատագիրը մեր եւ վրաստանի, մինչդեռ մենշեւիզմը եկաւ եւ մեզ բաժնեց իբարմէ՝ նաեւ ինք զոհերէն մէկը դառնալով իր այս յանցաւոր աբաղքին:

«Յուսաբեր»ի ապրիլ 10 թուականով թարգմանաբար հրատարակութեան տուինք վրաց ժողովրդի վարիչ դէմքերէն Լէօ կեբուսէլիձէի (ոչ-մենշեւիկ) վերագնահատական յօդուածը մենշեւիզմի արտաքին քաղաքականութեան մասին, եւ այս առիթով մեր աշխատակցին՝ ընկեր Ն. Բաղալեանի՝ գրած մէկ քննախօսականը (ապրիլ 11): Վրացի զօրավարը մօտաւոր անցեալը քրքրելով, քանի մը դառն խոստովանութիւններ կ'ընէ, որոնք զուրկ չեն հանրային ու քաղաքական արժէքէ: Խորքին մէջ ան կը կրկնէ ճիշդ միեւնոյն մեղադրանքները — շատ աննշան հարցերու առիթով եւ շատ աւելի մեղմ բառերով — ինչ որ մենք ըսած ենք տարիներ շարունակ, աւելի կարեւոր ու կենսական հարցերու մասին:

«Վրաստանի կառավարական կուսակցութիւնը մեր հարեւանների անվստահութեան եւ թշնամութեան արժանացաւ: կտրելով ճանապարհը դէպի ծով, մենշեւիզմը Հայերին բանտեց իրենց աղքատ երկրի սահմաններում եւ դրանով շատ նպաստեց նրանց ռուսասէր քաղաքականութեան, որ վրաստանին շատ վնասեց»:

Ահա եւ եզրակացութիւնը.

«Իրականութեան մէջ ամբողջ կովկասում մենշեւիկները ցանեցին ատելութիւն եւ թշնամանք, դաւեր ու չարութիւններ թէ՛ ժողովուրդների եւ թէ դասակարգերի միջեւ:»

Ցանեցին իշխելու համար, մոռնալով, որ հզօ՛րը միայն կը տիրէ *բաժնելով*, մինչդեռ թոյլը կը սիրէ *միանալով*: Քաղաքական այս ըմբռնումը չունեցան, ուստի հնձեցին այն, ինչ որ ցանեցին:

Եւ, դժբախտաբար, ինչ որ էին Թիֆլիսի մէջ, նոյնը մնացին նաեւ Փարիզի մէջ»:

ՀԱՐԻՒՐԱՒՈՐ ԿՈԿՈՐԴԻԼՈՍՆԵՐ

Երեք բեռնատար ինքնաշարժերով Նիսէն Պերլին տարուեցան քանի մը հարիւր կոկորդիլոսներ, կենդանաբանական պարտէզին մէջ դրուելու համար։ Այս երկար ճամբորդութեան ընթացքին այս երկակենցաղ կենդանիները բան չկերան։

19 ԱՐԳԻԼԵԱԿԱՆՆԵՐ ՄԱՀԱՊԱՐՏ

Անգլիական թերթերու համաձայն, Լոնտոնի Արգօսի նախկին պաշտօնեաներէն 19 հոգի, որոնք մերժած էին Մոսկուա վերադառնալ, մահուան դատապարտուեցան եւ իրենց գոյքերը գրաւուեցան։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՌՈՒՍ ՆԱՒԱՏՈՐՄԸ ՍԵՒ ԾՈՎՈՒ ՄԷՋ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐԸ ՅՈՒԶՈՒԱԾ

Երէկ գրեցինք թէ քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ մտահոգութիւն առաջ բերած է ռուսական նաւատորմին Սեւ Ծովու մէջ կեդրոնացումը։ Այս առթիւ «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի դիւանագիտական աշխատակիցը կը գրէ (29 ապրիլ).

— Թէ՛ դիւանագիտական եւ թէ նաւային շրջանակները մտահոգուած են անոր համար, որ խորհրդային կառավարութիւնը հետզհետէ դէպի Սեւ Ծով կը փոխադրէ մեծագոյն մասը իր նաւատորմին, որ ցարդ կը մնար Պալթիկի մէջ։

Կը յիշուի թէ անցեալ աշնան խորհրդային երկու գերտրէտնոթներ, ընկերակցութեամբ աւելի փոքր մարտանաւերու, Նեղուցներէն ներս մտան եւ ցարդ կը մնան Սեւ Ծովուն մէջ, թէեւ նախապէս ըսուած էր թէ անոնք պարզապէս Ղրիմ ղրկուած են նորոգուելու համար։

Հիմա առնց պիտի հետեւի երրորդ գերտրէտնոթ մը, հաւանաբար ուրիշ աւելի փոքր նաւերու ընկերակցութեամբ։ Այս ձեւով խորհրդային Ռուսիա ջախջախիչ գերակշռութիւն պիտի ունենայ Սեւ Ծովու մէջ, ծովեզերեայ բոլոր պետութեանց միացեալ ուժերուն վրայ, մէջն ըլլալով Թուրքիա։ Արդարեւ, Թուրքերը, որոնք նախապէս գրեթէ չէին հետաքրքրուեր Սեւ Ծովու խորհրդային նաւատորմին զօրացումով, հիմա իրենք ալ կը սկսին զարմանալ նաւային այս շարժումի ներքին պատճառներուն մասին. հարկ չկայ ըսել թէ նոյն կասկածին ենթարկուած են նաեւ Ռումանիա, Պուլկարիա եւ Յունաստան։

Ասկէ զատ, նաւային խորհրդաժողովի ընթացքին, ֆրանսական եւ իտալական պատուիրակութիւնները քանիցս շեշտեցին այն հակազդեցութիւնը զոր պիտի ունենան խորհրդային նաւային այս շարժումները՝ Արեւելեան Միջերկրականի նաւային ուժին ապագայ հաւասարակշռութեան վրայ։

Խորհրդային Ռուսիա, իբրեւ եզերեայ պետութիւն, օրինական իրաւունքին մէջն է այս ձեւով աւելցնելու Սեւ Ծովու իր նաւատորմը։ Անիկա չէ ստորագրած Լօզանի Նեղուցներու համաձայնագիրը, հետեւաբար եւ ներկայացուցիչ չունի Նեղուցներու Յանձնաժողովին մէջ. ուստի կը զոհանայ փոխանակ Յանձնաժողովին՝ Թուրքիոյ միայն ծանուցանելով թէ մտադիր է Նեղուցներէն ներս մտցնել իր պալթիկեան մարտանաւերը։

Սեւ Ծովու խորհրդային նաւատորմին զօրացումով, ոչ-եզերեայ ամէ պետութիւն իրաւունք կը ստանայ, Յանձնաժողովին ծանուցանելէ վերջ, Նեղուցներէն ներս մտցնել նաւատորմ մը, որուն ուժը հաւասար ըլլայ ներկայիս հոն գտնուած նաւատորմին։ Եւ որպէսզի այս իրաւունքը յստակօրէն ցոյց տրուի, Անգլիոյ ծովային նախարարութեան շրջանակներուն մէջ քանի մը ամիս առաջ մտադրութիւն կար որ Անգլիոյ Միջերկրականեան նաւատորմէն հաժեմատական բաժին մը այցելէ Սեւ Ծով։ Սակայն ընկերվարական նախարարները այն ատեն մէկդի ըրին այդ գաղափարը, նկատելով որ Գ. Հէնտըրսըն բանակցութիւնները կը վերսկսէր Մոսկուայի հետ դիւանագիտական յարաբերութիւնները վերահաստատելու համար։

Մայիս մէկ

Վարչապետին նախագահութեան տակ, երէկ ժողով գումարեցին ոստիկանական տեսուչը, Ընդհ. Ապահովութեան տնօրէնը եւ ուրիշներ խիստ կարգադրութիւններ ընելու համար Մայիս Մէկի Աշխատաւորական Տօնին առթիւ։ Կը կարծուի թէ ո եւ է ծանր միջադէպ տեղի չպիտի ունենայ։

∴ Սոֆիայի մէջ պուլկար ոստիկանութիւնը խուզարկութիւններ կատարեց զանազան կազմակերպութեանց կեդրոններուն մէջ, զորս կնիքի տակ առաւ եւ ձերբակալեց 80 հոգի։

∴ Բիկայի եւ Լեթոնիոյ միւս քաղաքներուն մէջ ձերբակալուեցան 100 հոգի։

Գերման նաւատորմը Միջերկրականի մէջ

Գերման նաւաբաժին մը՝ բաղկացած քանի մը յածանաւերէ եւ թորփիլանաւերէ, ներկայիս պտոյտներ կ'ընէ Միջերկրականի մէջ։ Առջի առտու «Քէօնիկսպէրկ» յածանաւը եւ վեց թորփիլանաւեր հասան Քաթանա (Իտալիա)։ Քաղաքավարական այցելութիւններ փոխանակուեցան ծովակալին եւ տեղական իշխանութեանց միջեւ։ «Շլէզվիկ-Հոլշթայն» եւ «Հեսէն» յածանաւերը հասան Փալերմօ։

Անգլիա եւ Եգիպտոս

Անգլօ-եգիպտական բանակցութիւնները պիտի վերսկսէին երեքշաբթի օր։ Սակայն Գահիրէէն սուրհանդակը տակաւին ճամբայ ելած չըլլալով, Եգիպտոսի վարչապետ Նահաս փաշա առջի օր Հէնտըրսընի մօտ գնաց եւ կարճ տեսակցութենէ մը վերջ որոշուեցաւ բանակցութիւններու վերսկսումը յետաձգել յառաջիկայ երկուշաբթի օրուան։

Բռնի աշխատանքը Ռուսիոյ մէջ

Խորհրդային միութեան Աշխատանքի եւ Պաշտպանութեան Խորհուրդը (Ստօ) պաշտօն յանձնեց Շմիտի՝ մեծ տարածութեան վրայ կազմակերպելու բռնի աշխատանքը հիւսիսային գաւառներուն մէջ, անտառ արտադրելու համար։ Շմիտ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՊՐԻԼ 11Ի ՄԻՋԱԴԷՊԸ

Որբերու շրջանակէն քաղելով, կուտանք հետեւեալ մանրամասնութիւնները այն միջադէպին, որ տեղի ունեցաւ կիրակի օր, Սալ Օնայի մէջ։

Զ. Ե. Ո. Միութիւնը, ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս, նախաձեռնած ըլլալով կազմակերպել Ապրիլ Տասնըմէկը, հրաւէր ղրկած էր Փարիզի բոլոր հայ կազմակերպութիւններուն։ Քանի մը օր յետոյ, Փարիզի եկեղեցւոյն նոր վարչութիւնը նոյնպիսի հրաւէր մը կ'ուղղէր, ինք նախաձեռնելու համար այս սգատօնին կազմակերպութիւնը։ Ռամկավար կուսակցութիւնը, պատասխանելով Որբերուն, կ'ըսէր թէ չի ճանչնար իրենց միութիւնը եւ ինք կը մասնակցի միայն եկեղեցիին կազմակերպած հանդէսին։ Ռամկավարներու պատճ. ժողովը անցեալ տարի որոշած էր սգատօնին չմասնակցիլ, չնստելու համար Դաշնակցականներու կողքին։ Այս տարի չեղեալ համարելով այդ որոշումը, «ներքեւ ձեռաց» գտաւ սգատօնի կազմակերպիչ մը, արգելք ըլլալու համար որբերու նախաձեռնութեան։ Նոյն ատեն եկեղեցւոյ վարչութիւնը եւ Որբերու միութիւնը բանակցութեան մէջ էին՝ համաձայնութեան մը գալու համար սգահանդէսին կազմակերպութեան մասին։ Բանակցութիւնները ելքի մը չյանգեցան։

Կիրակի ցերեկին Սալ Օնայի մէջ դիրք կը գրաւեն խումբ մը որբեր, թիւով երեսուն հոգի։ Իրենց հետ՝ հայկական եռագոյնը։ Հանդէսը կը բացուի։ Որբերը, ոտքի կ'ելլեն եւ կ'երգեն «Մեր Հայրենիք»ը, յետոյ «Յառաջ Նահատակ»ը, մէկ շունչով եւ ոգեւորութեամբ։ Բոլոր հանդիսականները ոտքի կը կանգնին, ոմանք կարծելով թէ հանդէսին յայտագիրն է, որ կը կատարուի։ Երգը կ'աւարտի, կը նստին բոլորը։ Պատուելի մը սկսելով բանախօսել, ըստ իր սովորութեան՝ կը հարցնէ.— «Իրաւունք ունի՞նք տօնելու այս սգահանդէսը»։ Որբերը միաբերան կը պոռան.— «Ո՛չ», «Լռեցէք, սրիկաներ» կը պոռայ ռամկավար մը, Ջեփիւռեան, որուն կը ձայնակցի միւս Պէյըզըրըքեան։ Որբերը կը կաղդին այս անարգանքէն ու կը յարձակին վրան։ Կը սկսի կռիւը։ Ոստիկանութիւնը հասնելով, կը ձերբակալէ երեք տղաքներ, մասնաւորներու վրայ։

ՏԱՐՏԱՆԷԼԻ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԶՕՀԵՐՈՒՆ ԿՈԹՈՂԸ

ՊՈԼԻՍ, 30 ապրիլ.— Յառաջիկայ յունիս 9ին Սէնտ-Էսփրի Պահրի ֆրանսական գերեզմանատան մէջ բացումը պիտի կատարուի Տարտանէլի ֆրանսացի զոհերուն ի յիշատակ կանգնուած կոթողին։ Արարողութեան ներկայ պիտի ըլլան 500 ֆրանսացի ուխտաւորներ, որոնց շարքին զօրավարներ Կուրօ եւ Ալպա ու ծովակալներ Կէփրաթ եւ Տիւմէնիլ։

Պոլսոյ ֆրանսական գաղութին կողմէ վարձուած է մասնաւոր շոգենաւ մը, ու բազմաթիւ նախկին զինուորներ կ'արձանագրուին «Իւնիոն Ֆրանսէզ»ի մէջ, մասնակցելու համար այդ արարողութեան։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆԵՐՍՆ ՈՒ ԴՈՒՐՍԸ

Սոյն հատուատուտիւ վերնագրին տակ քրոնիկ մը պիտի յատկացնենք մեր ողորմած հօրը «վաթան»ին՝ որ Թուրքիան է, ուրկէց փախանք, «հուտուտ խարիճի» չըլլալու համար։

«Հուտուտ խարիճի», այսինքն յայնկոյս սահմանի, աւելի լայն իմաստով, յայնկոյս աշխարհի, աւելի պարզ անդենական, անդիի աշխարհ իմաստով գործածուեցաւ օր մը իթթիհատական գործիչ մը՝ որ լայն envergureով սպանդը կ'արդարացնէր սա խօսքով.

« — ՄԷՐՔԷԶԸ (Իթթիհատի կեդրոնը) ՈՐՈՇԱԾ ԷՐ ՈՐ ՋՆՋԷ ԿԱՅՍՐՈՒԹԵԱՆ ՄԻԱՅՆ ՎԵՑ ՎԻԼԱՅԷԹՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ, ԲԱՅՑ ՓՈԽԱԴՐԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐՈՒ ՍԱԿԱՒՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՐԿԱԴՐԵՑ ՄԵԶ ՈՐ ՄԻՒՍ ՎԻԼԱՅԷԹՆԵՐՈՒ ՀԱՅԵՐՆ ԱԼ «ՀՈՒՏՈՒՏ ԽԱՐԻՃԻ» ԸՆԵՆՔ» (սահմանէն դուրս հանել)։

Այս Թուրքիայէն՝ որուն բարեբախտ զաւակներն ենք... ողջ մնացած ըլլալնուս, եւ որուն երախտապարտ ենք... մեզ վռնտած ըլլալուն, փոխանակ հուտուտ խարիճի ընելու, կուգան մեղմանուշ լուրեր։ Ամէն կարգի եւ ամէն երանգներէ։

Թղթատենք միայն երկու օրուան Թուրք օրաթերթեր եւ հարկը հատուցանենք... մեր երախտագիտութեան։

— Ինչո՞ւ ջարդեցիք հայ մտաւորականները, կը հարցնէինք օր մը։ Անշուշտ զինադադարէն վերջ։

— Մենք չջարդեցինք, իթթիհատականները ջարդեցին, որպէսզի օր մը չգրեն Հայոց տառապանքները, պատասխանեց Թուրք մը, որուն իթթիհատականի զարգացածութիւնը լմբակին տակն էր։

Ի՞նչ աղէկ կ'ըլլար որ Թուրքիոյ այս քրոնիկագիրն ալ «հուտուտ խարիճի» եղած ըլլար, ինչպէս բոլոր անոնք որ գրել-կարդալ գիտեն։ Կամ ի՞նչ աղէկ կ'ըլլար որ բոլոր հուտուտ խարիճի չեղածներ լեզուատուէին, փոխանակ գլխատուելու կամ... Թիփատուելու։

..

Տար իւլ Պէտայիի (Գեղարուեստից Տուն) դերասաններէն Հազիմ պէյ գարակէօզ խաղցեր է այն խնճոյքին միջոցին՝ զոր տուեր է Կազի փաշան, ի պատիւ արուեստագէտներու եւ որ տեւեր է իրիկուան ժամը 7.30էն մինչեւ առաւօտեան ժամը 5։ Ինն ու կէս ժամ խնճոյք, այսինքն... գինարբուք, եւ սրտայոյզ բառեր Կազի փաշայէն, այնպէս որ դերասանները խիստ զգածուեր են եւ արցունքոտ աչքերով հեռացեր են այս յիշատակելի հաւաքոյթէն»։

Նըլլըզէն Զան Դայա փոխադրուող ինքնակալը փնտռելու է այժմ նաեւ որովայնախօս Յովսէփը՝ որ զինքը շատ աւելի լաւ պիտի զուարճացնէր... քան գարակէօզի հազիմ պէյ... Միայն լրատու Թուրք Թերթը չի գրեր թէ՝ Հաճի Էյվադի դերը ո՞վ կատարեց սոյն գեղարուեստագէտներու ի պատիւ տրուած վեհապետական խնճոյքին մէջ։

Վեհապետակա՞ն... ինչպէս թէ ո՛չ. Կազի փաշան Կայսերական Նոր Հարստութեան մը հիմնադիրն է, ունենալով լայնածաւալ կալուած մը որ կ'երկարի Միջերկրականի եզերքներէն մինչեւ Թերեւս Պերկըզներու աշխարհը։ Անիկա շատ աւելի բարեգուշակ հաւանականութիւններ ունի իր առջեւ քան Օսման՝ որ պարզ աշիրէթապետ մըն էր։

Հանրապետական Թուրքիա վեհապետ ունի, որովհետեւ Թուրքիա հանրապետութիւն չունի, այլ հանրապետութեան... ալաթուրքան։

Բայց մենք զարձեալ մոռցանք Թուրք Թերթերը պրպտել։ «Պետական դրամատան իբր ընդհանուր տնօրէն ճանաչման Թեկնածու կը յիշուի նաեւ տնտեսական գործավար Շաքիր պէյ»։

Տակաւին չենք գիտեր թէ՝ պետական դրամատան դրամագլուխը ի՛նչպէս պիտի կազմուի. Պոլիս գործող օտար դրամատուներո՞ւն պիտի բաժնետուն դրամագլուխ հայթայթելու, թէ Էվգաֆի անցնելիք հայ եւ յոյն ազգապատկան կալուածներուն վաճառումովը պիտի ճարուի այդ դրամագլուխը։ Եւ կամ սուլթաններէն մնացած քանի մը քիլօ քարերուն վաճառումո՞վ պիտի գոյանայ այս դրամագլուխը։ Եթէ առանց անծանօթ կը մնան, անծանօթ մը չէ պետական դրամատան ընդհանուր տնօրէնութեան հաւանական Թեկնածու Շաքիր պէյ, իսլամացուած Յոյնի մը՝ Էյրիպալըու Բաղըպի, Սուլթան Համիտի պաշտամէյնճի Բաղըպ փաշայի զաւակը 1908 յուլիսի իթթիհատական յեղափոխութեան առաջին օրին Պոլսէն փախած, բայց քիչ վերջ Իթթիհատի հետ բարեբանութեան ականած Բաղըպ փաշայի զաւակը այսօր ողի ի բոլին կ'աշխատի Խալքի Թուրքիոյ քայքայուած անտեսութիւնը շտկելու, նախ իբրեւ ելմտական գործավար կարգ ու կանոն վերածելով... անտեսութիւնը, յետոյ ալ հիմնել երազելով պետական դրամատուն։

Գարակէօզի եւ պետական դրամատան հետ զուգահեռաբար դասենք նաեւ Թրքուհիներու քաղաքական միթինկները որոնց ալքեր կը մասնակցին, մեր յուսացածէն քիչ ալքեր։

Իսկական «գարակէօզ» մը եղաւ Թուրքիոյ ներգաղթը։ Բրիտանները ջարդեցին եւ վռնտեցին ո՛չ թէ ամայութիւններ ստեղծելու այլ Թրքութիւնը լեցնելու համար եւ կարդանք թէ ինչպէս կը լեցնեն.

« — Մուհաճիրներէն մեծ մասը աղքատ ըլլալով, մզկիթներու եւ մէտրէսէներու բակերուն մէջ կը մնան արգահատելի վիճակի մէջ։ կառավարութիւնը որոշած է աղքատներուն դրամական օգնութիւն ընել մինչեւ որ տեղ մը հաստատուին»։

Թուրք Թերթը չի գրեր թէ՝ կառավարութիւնը դրամը ո՞ւրկէց պիտի գտնէ կարենալ օգնելու համար։ Չի գրեր, բայց մենք գիտենք որ կառավարութիւնը եթէ դրամ ունենար... Ներքին եւ արտաքին, երբեմն եւ աներես պարտքերը կը վճարէր, փոխանակ ապուիլ համիտեան ճէվլէի գրութիւնը կցկցելի դրութեան վերածելու։ Մինչ Թուրքիոյ պահանջատէրերը անվերջ երթեւեկի մէջ են, սնանկութիւնն է որ տեղաւորուած, չոքած է Թուրքիոյ կուրծքին վրայ։ Եւ ինչո՞ւ պանիրի վերաբերեալ հետեւեալ լուրը կը բացատրէ թէ՝ ինչո՞ւ Թուրքիա անանկ է.

« — Մեր պանիրներուն անիւղ ըլլալուն պատճառաւ եգիպտոսէն եւ Սուրիայէն ապսպրանքներ չեն ըլլար, ընդհակառակն Պոլսոյ վաճառականներն անգամ սկսան Յունաստանէն ուղղակի պանիր ներածել»։

Երբ իր արտադրութիւններով գիւղատնտեսական երկիր մը պանիրն անգամ դուրսէն գնելու կը ստիպուի, անշուշտ կը սնանկանայ եւ տակաւին ծայրն ենք ծրարքը։ Շաքիր պէյի հելլենական ծագումը չի կրնար Թուրքիան փրկել, ինչպէս որ զայն չկրցան փրկել բոլոր ուրացողները, ըլլայ հայածին, լեհածին, ալպանածին, խառլածին, հունգարածին, քանի որ բոլոր այս ուղեղները կը հալին ուրիշ հնոցի մը մէջ։ Եւ միայն պետութիւնը չէ որ կ'երթայ դէպի սնանկութիւն, այլ ամէն օր իրարու ետեւէ կ'անհետանան խոշոր տուներ, պատկառելի բացերով. «Սնանկացած է Թուրք վաճառական մը 100 հազար ոսկի բացով»։

Եւ թէ՝ պետութեան, թէ՝ մասնաւորներու սնանկութեանց առաջքն առնելու համար դրամատուներու «զանազրոխոն» կը ծրագրեն։ Առիկա միայն Թուրքերը կրնան մտածել, եթէ ըլլան ալլածին, որովհետեւ «զանազրոխոն» դրամ չի բերեր, այլ ընդհակառակն դրամականազատ շրջանառութիւնը կը խափանէ։ Սնանկութիւնը միայն դրամի պակասի հետեւանք չէ, իսկ դրամը կը պակսի, որովհետեւ վաճառում չկայ, այլ միայն գնում եւ մսխում։ Նաեւ... կողոպուտ, որ կը պատժուի երբեմն, ինչպէս նաւային գործավար Ինան պէյի կողոպուտը, բայց ընդհանրապէս կը ծածկուի, ինչպէս... ծխախոտի, կաշառքի եւ սուանակի կողոպուտները։ Ու նաեւ այն կողոպուտը՝ որ կը գործադրուի յանուն հանրապետական օրինաց, ինչպէս «Ըլըք խալ» գոյքերու կողոպուտը, ինչպէս Էվգաֆով կատարուելիք կողոպուտը։

Երկրին ամէն կողմէն «դրա՛մ» կը պոռան, բայց Կազին գարակէօզ կը խաղցնէ եւ դերասանները լալիկ ընելէ վերջ, կը լացնէ իր ճառերով.

« — Մեր տուրքերը շատ ծանր են, կառավարութիւնը ինչո՞ւ շարունակ չ'ինուազեցներ եւ այս ծանր բեռը չի թեթեւցներ» *կ'աղերսեն, ըստ «Միլլիէթ»ի, իսկ կառավարութիւնը կ'աւելցնէ հարկերը եւ նամակի վարձքերը։*

Թուրքիոյ վրայ ճակատագրական բան մը կայ կարծես։ Վարիչները ո՛վ որ ալ ըլլան, իր ժողովուրդները, ըլլան բռնաւ, ինչպէս էինք, ըլլան ազատ քաղաքացի, ինչպէս են այժմ, իրար չեն հասկնար, խուլ-համր կը խաղան։

ՏԵՐՈՒԿԸ

ՄԱՅԻՍ ՄԷԿ

Ահա տարի մըն ալ կ'աւելնայ ընկերվարութեան հասակին վրայ ու կրկին կը հասնինք Մայիս Մէկին, Աշխատանքի ու միջազգային բանւորութեան օրուան։

Աստիճանաբար եւ տակաւ առ տակաւ այս նշանակելի օրը խորապէս կ'արմատանայ աշխատաւորութեան հոգւոյն ու զանգուածի կեանքին մէջ ու տարուէ տարի աւելի եւս կը զգենու իր յատուկ ու որոշ դիմագիծը, քայլ մը եւս մօտեցնելով ընկերվարութիւնն իր վերջնական յաղթանակին։

Մայիս մէկը կէտ մըն է, որով աշխատաւորութիւնը կը չափէ իր ամբարած ուժի քանակը եւ կը պատրաստուի նոր պայքարներու, իր լուսեղէն ազատութիւնը կերտելու համար ընչաքաղց դրամատիրութենէն։

Ծանր է սակայն, պայքարը ու յաղթանակը դժուարին։

Բաղձենի դասակարգը՝ ո՛րքան ալ տէրը այսօրուան միջազգային կացութեան, որոշ սրտնեղութեամբ եւ, ինչո՞ւ չէ. անհանգստութեամբ, վախով կ'ընդունի Մայիս մէկը։ Այս պատճառով իսկ, ան քանիցս փորձեց այլափոխել Մայիս մէկի բողոքի ու պահանջի ազդու բնոյթը, ուրախութեան Թմրեցուցիչ օրուան մը վերածելու համար զայն։ Այս փորձին մէկ նմոյշն է ինչ որ տեղի կ'ունենայ քանի մը տարիէ ի վեր Իտալիոյ մէջ, ուր Մայիս մէկը բռնի կը նոյնանայ Natale di Roma*ի — Հռոմի ծնունդին հետ, ալլանդակ եւ տխեղծ բարեկենդան մը դառնալով սեւ շապիկաւորներու բռունցքին տակ։*

Բարեբախտաբար ընկերվարութիւնը կրցաւ վերջնապէս հեռացնել սպառնացող վտանգը ու Մայիս մէկը պահեց պայքարի իր նախնական հանգամանքը միջազգային բանւորութեան մօտ, ամէն տարի աւելի եւս ընդարձակելով իբր ցաւատանջ կեանքերու բողոքի ու ցասման զօրեղ արտայայտութիւն։

Ինչպէս ծնաւ Մայիս մէկը։

Այս օրուան հիմնարկութիւնը կարելի է շատ խտացուած վերագրել Ռեմոն Լավինի։

Արդարեւ, 14 յուլիս 1889էն՝ Փարիզի Ռօշըշուար փողոցի Փեթրէլ սրահին մէջ կը գումարուէր ընկերվարական միջազգային համաժողով մը, որուն նախաձեռնող եղած էին Ֆրանսայի բանւորական կուսակցութիւնը, Յեղափոխական կեդրոնական կոմիտէն եւ Արհեստակցականներու ազգային դաշնակցութիւնը։ Այդ համաժողովին կը մասնակցէին՝ Ժիւլ Կէտ, Վայեան, Կաբրիէլ Տըվիլ, Փօլ Լաֆարկ Ֆրանսայի կողմէ, Պեպէլ եւ Լիպքնեխտ՝ Գերմանիոյ, Էտուար Անսէլ՝ Պելժիոյ, Անտրէա Քոստա՝ Իտալիոյ, Լաւրոֆ՝ Ռուսիոյ, Տոմելա Նիեուվենհիւս՝ Հոլանտայի, Փապլօ Իգլեզիաս՝ Սպանիոյ անուամբ, ու Ռեմոն Լավին արհեստակցականներու դաշնակցութեան ընդհանուր քարտուղարն էր եւ այդ հանգամանքով կը մասնակցէր համագումարի աշխատանքներուն։

Նախապէս Պորտոյի մէջ 1888ի սեպտեմբերին կը գումարուէր արհեստակցականներու համագումարը, ուր Ժան Տորմուայի առաջարկով պաշտօն կը յանձնուէր Լավինի որոշել օր մը ամբողջ Ֆրանսայի մէջ կազմակերպել «բանւորական ցոյց մը», համագումարի իսկ կողմէ ձեւաւորուած պահանջները իշխանութեանց ներկայացնելու համար։

Ցոյցը տեղի ունեցաւ յաջորդ տարուան փետրուար 10էն եւ 25էն։ Այդ օրերուն Ֆրանսայի յիսուն քաղաքներուն մէջ, աշխատաւոր բազմութիւններ կը ներկայանային քաղաքապետներուն կամ նահանգապետներուն, արհեստակցականներու համագումարին պահանջները յանձնելու։

Այս առաջին յաջողութենէն մղուած, Լավին մտածելով որ նման շարժման մը միջազգային հանգամանքը կրնար շատ աւելի լաւ արդիւնքներ ձեռք բերել, Սալ Փեթրէլի ընկերվարական համագումարին կը ներկայացնէր իր բանաձեւը որով կ'որոշուէր.—

«Որոշ Թուականով մը պիտի կազմակերպուի միջազգային հսկայ ցոյց մը. այնպէս որ բոլոր երկիրներու բոլոր քաղաքներուն մէջ որոշեալ օրը բանւորները պիտի պարտադրեն հանրային իշխանութեանց օրական աշխատանքի ժամերը օրինաբար կրճատել ութի եւ գործադրել Փարիզի միջազգային համաժողովի միւս որոշումները»։

Համագումարը անդրադարձաւ այս փափուկ կացութեան եւ Պիզմարքի մշտառեւ սպառնալիքին, որուն ենթարկուած էր Գերմանիոյ ընկերվարական շարժումը։ Եւ լսելով հանդերձ Լիպքնեխտի եւ Պեպէլի անձնազոհութեան ու զմայլելի յայտարարութիւնը թէ «պէտք չէ վտանգը նկատի առնել. ցոյցը անհրաժեշտ է ու պիտի կատարուի եւ Գերմանիոյ ընկերվար - ռամկավարութիւնը պիտի գիտնայ իր միջազգային պարտականութիւնները կատարել» *բանաձեւին վրայ աւելցուց հետեւեալ պարբերութիւնը.*

— «Զանազան ազգերու բանւորները այս ցոյցը պիտի կատարեն համաձայն իրենց երկիրներու յատուկ վիճակէն յառաջ եկած պայմաններուն»։

Հոս պէտք է յիշել որ Ամերիկայի արհեստակցականները երկու համաժողով ունեցած էին, մէկը՝ 1884ին Շիքակոյի մէջ, իսկ միւսը՝ 1895ին Ուաշինկթընի մէջ, որոնց որոշման համաձայն աշխատանքի ժամերը պիտի կրճատուէին ութի, 1 մայիս 1886էն սկսելով։ Այս որոշումը գործադրել տալու համար մղուած ուժեղ պրոպականտը մը ընդհանուր գործադուլի մը յանգեցաւ, մանաւանդ Շիքակոյի մէջ։

Գործադուլի առաջին օրերը խաղաղ անցան։ Բայց Մայիս 4ի իրիկուան իսկ ծանր ընդհարումներ տեղի ունեցան բանւորներու եւ ոստիկան զօրքին միջեւ։ Միացեալ Նահանգներու կառավարութիւնը խստօրէն զսպեց շարժումը արիւնահեղութեանց իսկ տեղի տալով եւ վիժեցուց զայն։

1886ին կը հիմնուէր «Էմերիքըն Ֆէտըրէյշըն ավ Լէյպըր»ը որ 1888ի իր ժողովին մէջ իւրացուց 1884ի եւ 85ի արհեստակցականներու համաժողովի որոշումը եւ Էյթըլհէկըրի առաջարկին վրայ, 1890 մայիս մէկը ընդունեց իբր Թուական ուժեղ ցոյցի մը ի նպաստ աշխատանքի ութ ժամուան։

Այս որոշումը նկատի ունենալով է որ Փարիզի Սալ Փեթրէլի ընկերվարական միջազգային համագումարը իր բանաձեւին վրայ աւելցուց երկրորդ հատուածը եւս, որուն համաձայն նկատի ունենալով որ նման ցոյց մը որոշուած է 1 Մայիս 1890ի համար, Եմերիքըն Ֆետըրէյշըն ավ Լէյպըրի կողմէ 1888 դեկտեմբերին Սէնթ-Լուիզի մէջ գումարած իր համաժողովի ընթացքին, յիշեալ Թուականը կ'ընդունուի միջազգային՝ ցոյցին համար։

1890 մայիս մէկին, Ֆրանսայի մէջ կէս միլիոնէ աւելի եղաւ բանւորներու Թիւը։ Հսկայ Թափօրներ շրջեցան Լիլի, Ռուպէի, Մարսէյլի, Լիոնի, Ռուանի, Սէն Քանթէնի եւ Քալէի փողոցներուն մէջ։ Փարիզի ցուցարարները ի զուր ջանացին հասնիլ մինչեւ խորհրդարանի պալատը։ Քոնքորտի հրապարակին վրայ ձիաւոր ոստիկան զօրքի յարձակում մը ցրուեց զանոնք, թէեւ ի վերջոյ խորհրդարանի նախագահը, Շառլ Ֆլօքէ, ստիպուեցաւ ընդունիլ ցուցարարներու պատուիրակութիւնը որուն մէջ էին Ժիւլ Կէտ եւ Էտուար Վայեան, ընկերակցութեամբ ընկերվարական երեսփոխաններ՝ Ֆեռուլի, Թօմէնի, Թիվրիէի եւայլն։

Մայիս մէկը հաստատուեցաւ 1890էն ու իր պաշտօնականութիւնն առաւ 1891ին Պրիւքսէլի մէջ գումարուած ընկերվարական համագումարէն, թէեւ երկրորդ Մայիս մէկը սուգի մատնուեցաւ Ֆուրմիի կոտորածով ուր ոստիկանութիւնը կրակ բացաւ ցուցարարներուն վրայ, զոհեր խլելով (մեծ մասը պատանիներ)։

Ուրեմն, քառասնամեակ մըն է այս տարի, Մայիս մէկի քառասնամեակը որ կը զուգադիպի մեր կուսակցութեան քառասնամեակին։

Փառայեղ շրջան՝ ուր հարստահարուած բանւորութիւնը անխախտ յոյսով ու հաւատքով մաքառեցաւ ազատուելու համար կեղեքիչներու ճիրաններէն եւ իր քրտինքին ու աշխատանքին տէրը դառնալու համար։

Դեռ քանի՛ Մայիս Մէկեր պիտի ունենանք, մինչեւ որ միջազգային բանւորութիւնը, մարդկութեան կենսունակ ու հարազատ մեծամասնութիւնը զէն շպրտէ կեղեքիչ ընչաքաղցները ու հիմնայատակ կործանէ անոնց հիմնած կարգ ու սարքը եւ աւերակներուն վրայ իր նոր ընկերութիւնը կառուցանէ։ Մինչեւ որ մարդը դադրի մարդն յօշոտելէ, մինչեւ որ հաւասարութեան եւ եղբայրութեան սկզբունքները հաստատուին մեր մէջ ընկերվարութեան ոսկեղէն խոչակով։

ԲԱԲԳԷՆ-ՏԱՎՐԷԶ

Մարսէյլ

ՔԻՇՆԷՎԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԸ

Ռումանահայ թեմական խորհուրդը կը շարունակէ իր ձեռնարկները, ետ ստանալու համար Քիշնէվի նահանգին հայապատկան կալուածները, որոնք գրաւուած են ռումէն կառավարութեան կողմէ։

Գրաւման ատեն, կառավարութիւնը ջնջած էր այն պայմանագրութիւնը, զոր հրեայ վարձակալ կրօսման կնքած էր հայ համայնքին հետ, մինչեւ 1932 տարուան համար։ Իրականին մէջ, կրօսման իր իրաւունքը փոխանցած էր ուրիշ երկու Ռումանացիներու։

Թէ վարձակալը եւ թէ այս վերջինը դատ բացած էին կառավարութեան դէմ։ Անցեալ շաբթու Ռումանիոյ վճռաբեկ ատեանը հաստատեց եղած կարգադրութիւնը եւ կրօսման վերջնականապէս դուրս նետուեցաւ Հայոց կալուածներէն։

Հիմա կը մնայ կալուածները առնել կառավարութեան ձեռքէն։ Ասոր համար դատը կը շարունակուի Պուքրէշի վերաքննիչ ատեանին առջեւ։

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵ ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ ՄԷ

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍ, 8 ապրի
Ա. Ահարոնեանի գրական գոր-
նէութեան քառասնամեակ
արձագանգ գտած է բոլոր
գաղութներու մէջ, բնական
պիտի տօնուէր եւ Պուէնոս
րէսի գաղութին կողմէ։
առնէ ի վեր հասարակութ
այս առիթին կը սպասէր ու
խանդավառութեամբ ընդ
Արժանթինի Յոբելինական
համաժողովին կոչը։
Ճիշդ ժամանակին,
6ին, Հայ Գողթային
սրահը լեցուած էր խուռն
մութեամբ մը, մեծ մա
ռաքի վրայ։
Գիտակից հասարակութ
փութացած էր այս
նամեակին առթիւ իր յարգ
հարկը մատուցանելու հայ
ու յոյսին մեծ երգիչին։
Հանդէսը բացաւ Հայ
Թային կեդրոնի ատենապե
Խորայէլ Արոյեան, բացատ
տօնին իմաստը.
— «Հայ ժողովուրդը
քիչ մը ուշ, բայց ժամ
մը ի վեր սկսած է գնահատ
գրական դէմքերը։ Մեր ն
մէնեն քիչ գնահատուածներ
գրագէտներն ու արուեստ
ներն։ Այսօր մենք կը միա
տօնելու արժանաւոր ու
կաւոր գրագէտ Աւետիս Ահա
նեանի գրական գործունէութ
քառասնամեակ յոբելեանը
կարգի գրողներ մեր երկրի
մոլորակներ են որոնք
նման կուգան ու կ'երթան
սահետեւ, մենք եթէ
գոյգով իսկ փնտռենք,
կրնանք գտնել որովհետեւ
միջավայրը որ կար
այժմ կը պակսի։ Թրքեր
ներ, քիմիկոսներ մենք
հետեւ շատ ու շատ կ'ունե
բայց արդեօք պիտի ունե
Ահարոնեաններ։ Ուրկէ պիտի
գեն այս մեղուները իրեն
թը, քանի հայ ժողովուրդ
կայ պայմաններուն մէջ
րի։ Կարելի պիտի ըլլա՞յ
վերջ ալ ունենալ Խրիմ
Սիամանթօներ, Վարուժ
եւն. եւն.։ Սրբանի՞ թէ ունենա
ու ատոր համար է որ
տենք միայն»։
Երկրորդ խօսողն էր
քահ. Ամիրխեան որ բսաւ
— «Հայերը թէ
հայաստանի եւ թէ
յաստանի մէջ կրցած են
տեղ ունենալ շնորհիւ իրենց
ւորականութեան։ Ռուսիոյ
գրուած մէկուկէս միլիոն
թիւնը շահեցաւ առաջին
շնորհիւ Աբովեանները,
պանդեանի, Րաֆֆիի ու
գործը շարունակող Ա. Ահ
եանի, որուն յարգելի յոբ
նը, որը քառասուն տարի
շարժած է գործուած գրական
երեւան բերելով եւ միւս
յոյս ներշնչելով։
«Հայ ազգը այսօր
իր համակրանքի մեծ
գը, տօնելով այս մեծ
յոբելեանը։ Ահարոնեան ծն
լով Արարատի ստորոտը
կերագուցած է նոյն միջ
կեանքն ու ցաւը»։
Ցեղոյ Յովհ. Քհ.
ժամուէն բացատրեց առաւ
կան պատերազմներու, եւ
հայութեան վերաբերեալ
մը խնդիրներ, եւ մեր
կանութեան կատարած
եղբայրացուց.
— «Ցեղինք ու պանծ
ցեղին տիտանները, գ

...մասնագէտներուն մեծ արժէքը, մանաւանդ հիմա երբ քիչ են ... Աճառեանի նմանները»։ ...Ցեռոյ կարգով խօսեցան Պ. ... Տումանեան, Քըլըճեան եւ ... Թօփչեան։ Այս վերջինը մանրամասնօրէն յիշեց յոբելեարի ...կան կեանքին վերաբերեալ ...յթները, միեւնոյն ժամանակ հարենադի գրական տեսութիւն մը ընելով։ Եթէ չհաշուենք ... թրքահայ եւ ռուսահայ գրականութեան վերաբերեալ քիչ մը ...թ կարծիքին, ընդհանրապէս Պ. Ս. Թօփչեան կրցաւ օրուան ...ային նիւթ մը տալ, պատկերացնելով 1866 թուականներէն մինչեւ այսօրուան այսինքն յոբելեարի ամբողջ կեանքը։

Մէջ ընդ մէջ եղան արտասանութիւններ, մեներգներ ու խմբերգ։ Մեներգեցին՝ օր. Ս. ...մեան «Փոքրիկ Ցղան», Պ. Ս. Պալթայեան «Մի լար պէ»...ը, իսկ Հայաստանի երա...անոցի աշակերտը Պ. Լեւ... ...Վարդապետեան «Խաւարել ...պէս գիշերը» եւ «Ինչ կո...հեքիմը»։ Պ. Պ. Ս. Թաշ...եան եւ Գ. Սարաֆեան արտասանեցին «Ուխտաւոր» ու «Հայրենիքդ իմ նեքի՛ր ինձ»։ ...ականի վրայ օր. Ս. Բարսեղեան։ Աւելի քան լաւ էր՝ քառա...յն խումբը ղեկ. Պ. Լ. Վարդա...եանի։ Ընդհանրապէս գեղարուեստական բաժինը խնամ...ւած էր պատրաստուած եւ արժա...ացաւ ներկաներու գնահատութեան։

Դժբախտաբար ժամանակը ... ըլլալով, յանձնախումբը ...ուած եղաւ կրճատել գեղարուեստական բաժինը ու Պ. Ի. ...եան փակման խօսքէն վերջ ...աջարկեց ներկաներու կողմէն ...ագիր մը ուղղել յոբելեարին, ...ելով երկար ու արդիւնաւոր կեանք։ Այս առաջարկը ընդունուեցաւ ծափերով։ Պ. Ի. Արսլան ...իլյուց թէ նկատի ունենալով ...թին ներկայ նիւթական ...ւոր կացութիւնը, Յանձնախու... ...կարելի է տեսած հանգանա...ութիւն կատարել շատ սեղմ ... մը մէջ։ Յանձնախումբի ...ը մեծ յոյս կը ներշնչէ որ ...անակութիւնը զգալի գու...մը պիտի հանէ։ Աձահա...ւ Ցօրել, Յանձնաժողովին կազմը ...ւած է— Պ. Պ. Հրանդ ...եան (նախագահ), Խորայէլ ...եան (գանձապահ), Ցակոբ ...եան (քարտուղար) Ցարու...թ Թաշճեան եւ Երուանդ ...եան։

Այսպէս, ուրեմն, Ղարիբ սիրելի, նոյնիսկ այսքան հեռաւոր վայրերէն ձեզի ողջոյններ կ'ուղարկենք։ Բայց աւա՜ղ. շատ երկար է այս ճանապարհը եւ գուցէ դեռ եւս երկարին օրերը այս։ Բայց մենք ալ քեզ հետ համոզուած ենք, որ վերջ ի վերջոյ կ'անցնին այս տարտամ եւ մութ օրերը, եւ այն ժամանակ մեր իսկական բնակավայրին մէջ առիթ կ'ունենանք տօնելու յոբելեանը, այնպէս ինչպէս որ պէտք է։

ՍՄԲԱՏ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Ց. Գ.— Հ. Ց. Դ. «Համազասպ» խումբի նախաձեռնութեամբ մօտ օրէն ընկ. Աճառեանի յոբելեանը պիտի տօնուի նաեւ ընկերական շրջանակի մէջ։ Իսկ Հ. Ց. Դ. «Ցառաջ» խումբը իր ամբողջ կազմով քանի մը օրէն պիտի մեկնի երկու ժամ հեռու, Պերխաօ կոչուած վայրը, տեղւոյն ընկերներու եւ գաղութին հետ տօնելու յոբելեանը։

ՆՈՑՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԱԽԱՆԵՐՈՒՆ ՍՆՈՒՆԴԸ

«Խորհր. Հայաստան» կը գրէ (13 ապրիլ)—Երախաներու սնունդի հարցին մասին որեւէ կարգադրութիւն չէ եղած։ Մինչեւ հիմա Երեւանի մէջ չկայ ճաշարան մը, որ աշխատաւորներու երախաներուն հայթայթէ աժան ու թարմ սնունդ։ Երախաները իրենց տան մէջ կը ստանան շատ քիչ սնունդ, անբաւարար որակով եւ անկանոն։ Երախան կերակրելու գործին մէջ մեծ նշանակութիւն ունի ժամի հարցը։ Ոչ միայն բաւարար, առողջարար եւ տաք սնունդ չկայ մանկապարտէզներուն մէջ, այլ նաեւ գոյութիւն չունի կանոնաւորութիւն։ Սովորական երեւոյթ է անօթի դպրոց գալը, դասին կամ դասամիջոցներուն հաց ուտելը։ Դպրոցներուն մէջ նախաճաշ չկայ, գտնուած պարագային՝ միայն թէյ ու հաց կը տրուի կամ «վատորակ բուլկի»։ Թեթեւ բացառութիւն կը կազմէ կեդրոնական դպրոցը, որուն նախաճաշը միւսներուն նկատմամբ կարելի է նախանձելի համարել։

Քանակով եւ որակով անբաւարար սնունդը կը դանդաղեցնէ մատաղ սերունդին աճումը, ենթակայ կը դարձնէ զանազան հիւանդութիւններու։ Մեր դպրոցներուն մէջ սակաւարիւն, աչային, ջղային հիւանդութեանց ենթակայ երախաներուն թիւին խոշորութիւնը մեծ մասամբ արդիւնք է անկանոն սննդառութեան։

Մեր ուսանողութեան եւս մեծագոյն մասը կը սնանի թէյով ու հացով, այն ալ չափազանց վատառողջ պայմաններու մէջ։

«ԱԼԼԱՀԸ ՁԻ ՀՐԱՄԱՅՈՒՄ»

Սոալին կը պատմէ թէ Անդրկովկասի կարգ մը շրջաններուն մէջ զօրացած են ունեւոր գիւղացիները, որոնք կառավարութեան կը դիմադրեն զանազան ձեւերով։ Անոնք կ'օգտագործէին կոմունիստներու սխալները, խուճապ կը ստեղծէին լուր տարածելով խորհրդային իշխանութեան անկման մասին, եւ խօսելով «սուրբ»երու երեւման մասին։ Գիւղացիները սկսան դէմ արտայայտուիլ մեքենաշարժ արօրին, զոր կ'անուանէին «շէյթան արաբա», չէին ուզեր բամպակ ցանել, առարկելով թէ «Ալլահը չի հրամայում»։

ՉԷԶՈՔՈՒԹԻՒՆ ՉԿԱՅ

Հայաստանի բոլոր մասնագէտները (գրատնտեսութիւն, գիւղատնտեսութիւն, մեքենագիտութիւն, եւայլն), միաձայնաբար դիմած են կոմունիստ կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէին, խնդրելով անդամագրուիլ կուսակցութեան շարքերուն մէջ։ Անոնք «կը ժխտեն չէզոքութեան սկզբունքը», եւ կը յայտարարեն թէ կարելի չէ աշխատիլ կրաւորական եւ անպատասխանատու մասնակցութեամբ երկրին շինարարութեան մէջ։

«Խորհ. Հայաստան» հրատարակելով այս «նորընծայ» գիտուններուն նամակն ու անունները, կուտայ նաեւ կարգ մը նորընծայ արուեստագէտներու ալ նամակն ու անունները (Ա. Գուլլաքեան՝ գերասանապետ պետական թատրոնի, Վ. Վաղարշեան՝ դերասան, Արա Սարգսեան՝ քանդակագործ, Վ. Թոթովենց՝ գրող)։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՊՐԻԼ 11-24Ի ՍԳԱՏՕՆԸ

ՊՈԼԷՆ, 27 ապրիլ— 1915 ապրիլ 11-24ի սգատօնը հոս եւս տօնուեցաւ այսօր, քաղաքապետարանի սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ Ազգ. Վարչութեան եւ մասնակցութեամբ Հ. Ց. Դաշնակցութեան խումբին։

Բեմը զարդարուած էր հայկական եւ ֆրանսական եռագոյնով, «Մահ կամ ազատութիւն» պատկերով, որոնց շուրջ զետեղուած էր սեւ շղարշ, ի նշան օրուան սուգին։

Նախագահ՝ Եղիշէ քհյ. Մխիթարեան, որ եկած էր Մարսէյլէն բացաւ հանդէսը, պարզելով մեր լեռներէն ու դաշտերէն դուրս՝ անապատ կիզիչ աւազներուն մէջ անդարձ կորսուած յայտնի ու անյայտ համրանքները, որոնց գումարը ասուպլի թիւ մը կը հանէ։

Մէկ միլիոն հոգի բնաջնջուած... Ու վայրկեանի մը լռութեան հրաւիրեց ներկաները։

Եղան խմբերգներ, արտասանութիւններ կարգ մը ընկերներու կողմէ։ Պ. Հայկունիի յաջող արտասանութենէն վերջ, բեմ հրաւիրուեցաւ ընկեր Հ. Սէրէնկիւլեան Հ. Ց. Դաշնակցութեան կողմէ։ Բանախօսը մեր աչքին առջեւ պատկերացուց զանգուածային սպանդը, որ հրէշային կերպով ծրագրուած՝ գործադրութեան դրուեցաւ Իթթիհատի կողմէ 1915 ապրիլ 11-24ին։ Ու եզրակացուց, թէ չի բաւեր ողբալ մեր անթաղ շիրիմները, այլ անոնց վիճակուած այդ տխուր դէպքերը պէտք է խթանեն մեզ, որ աւելի մեծ յոյսով ու հաւատքով աշխատինք ու ամրապնդուինք։ Հայրենիքի ազատագրման ու անկախութեան համար, նոր հերոսամարտներու պէտք ունինք, քանի տարբեր ձեւի սպանդներու (առանց արիւնի) սպառնալիքին տակ ենք ինկած՝ այս օտար ափերուն գեղածիծաղ, այլ տխուր ու ապառիչ մթնոլորտին մէջ...։

Նախագահը, հանդէսը փակելէ առաջ, առաջարկեց օրուան օգտաւէտին առթիւ մեր նահատակներուն հանդէպ մեզի ինկած յարգանքի բաժինը կատարել իրական գործով մը։ Ցուցումն ու արցունքը չէ որ պիտի փրկեն նոր սերունդը։ Ու կոչ ըրաւ ներկաներուն մանր մունր խնդիրները չյարուցանել ու նոր սերունդը փրկել սպառնացող վտանգէն, որ անխուսափելի կը դառնայ հետզհետէ մեր անտարբերութեան երեսէն։ Ու յիշեց Մարսէյլի արուարձաններու հայութեան կատարած դերը ազգապահպանման գործին մէջ։

Խնդիրը այն է թէ, խիտ ու նիւթապէս քիչ շատ ապահով այս գաղութը, պիտի կրնա՞յ օգտուիլ եղած յարմարութիւններէն ու գործ մը մէջտեղ բերել...

Պոլսեցիներու հաւաքէին խօսելով, ու սեւցնելով անոնց անունը իրենց վերջերէրուն պէս, նոր սերունդը չի փրկուիր։ Ո՛չ ալ մեր երեսը ճերմակ դուրս կ'ելլէ հանրութեան, մանաւանդ մեր պարտականութեան գիտակցութեանը հանդէպ։

Աստ-Անդ.

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, 27 ապրիլ.— Անցեալ երկուշաբթի, ապրիլ 21ին, նախաձեռնութեամբ Եղգակարի Բարենպ. Հայ. Միութեան եւ մասնակցութեամբ Հ. Ց. Դաշնակցութեան, Ապրիլեան սգատօնի 15րդ տարեդարձը տօնուեցաւ Հ. Ց. Դաշնակցութեան սրահին մէջ, ուր ժամանակէն առաջ լեցուած էր գաղութին մեծ մասը։ Բեմին ճակատը դրուած էր նահատակ հերոսներու եւ մտաւորականներու խմբանկարը սեւերով շրջապատուած։ Նախագահ Պ. Մ. Թաշճեան ցաւ յայտնեց, որ տեղական քանի մը կազմակերպութիւններ համազգային սգատօնին ալ չեղան մէկ սիրտ, մէկ հոգի։ Ցեռոյ ժողովուրդը հրաւիրեց մէկ վայրկեան ոտքի։ Հանդէսը սկսաւ «Մեր Հայրենիք» խմբերգով։ Ցեռոյ կարդացուեցաւ Եղգկարի Բարեն. Հայ. Միութեան կեդրոնէն մասնաւոր ղրկուած ուղերձ մը։ Արտասանութիւններ ըրին Պ. Պ. Վ. Աթմաճեան «Հայ հերոսները», Կ. Պըյըգեան «Մահուան տեսիլքը», Պ. Շէրէմէթեան «Նախաղանի կատարէն»ը, Ի. Պըյըգեան «Բանտերուն խորերէն»ը եւ Օր. Նուարդ Զարգալեան «Օրհներգ»ը։ Երգեցին Պ. Պ. Ի. Մարգարեան եւ Ի. Աւետիսեան, իսկ ուղերձներ կարդացին Պ. Պ. Ս. Ընարիկեան եւ Ք. Կարապետեան, արծարծելով շատ խորունկ փորուած վէրքերը։ Արտասանութիւններ ըրին քանի մը պատանիներ, որոնց մէկը ոտքը զարնելով գետին, աղաղակեց. «Այսքան չարիք թէ մոռանան մեր որդիք, թող ողջ աշխարհ կարդայ Հայուն նախատինք»։ Մինչ ասդին սկաուտները իրենց աչքերը կը սրբէին։

Օրուան բանախօս՝ Պ. Բագգէն Աղաբէկեան, շատ մը փաստերով պարզեց հայաջինջ քաղաքականութեան ծրագիրը։ Ցեռոյ պատկերացուց այն ահաւոր տառապանքը, որուն ենթարկուեցաւ հայ ժողովուրդը 15 տարի առաջ։ Ցեռոյ յոյս յայտնեց թէ հայ ժողովուրդը դարձեալ ձեռք պիտի բերէ իր անկախութիւնը կրկին իր զաւակներուն արիւնով, քանի որ մեր ազգին մէջ կայ ազատութեան տենչը եւ անկախ հայրենիքի մը ծարաւը։

Հանդէսը փակուեցաւ մահերգով մը։ Հանդիսականները մեկնեցան խորապէս ազդուած եւ ամէն մէկին ցաւը իր սրտին մէջ։

Ժամանակին հոս կազմուեցաւ Ռ. Աճառեանի յոբելեանի գործադիր յանձնախումբ մը, որ ջանք չի խնայեր յոբելեանը տօնելու արժանաւորապէս, Մայիս 10ին։

Մ. Պենոն

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԱԾՈՒԽԸ ՉԻ ԾԱԽՈՒԻՐ

Զոնկուլտաքէն կը հաղորդեն թէ ածուխի սպառումը շատ նուազած է ամիսուկէսէ ի վեր, որովհետեւ օտար նաւեր առաջուան պէս չեն հանդիպիր։ Միայն Զոնկուլտաքի հանքերէն հանուած 130 հազար թոնօ ածուխ մթերուած կը մնայ ներկայիս։

Շրջանակի ամէնէն մեծ հաստատութիւնները՝ Էրէյլի եւ Գօզլու թիւրք ընկերութիւնները ձեռնարկներ կ'ընեն Իտալիոյ ածուխ ծախելու համար։ Մարտ ամսուան ընթացքին, Զոնկուլտաքի արտադրութիւնները 72 հազար թոնօ եղած են։

ՑՈՐԵՆԻ ԱՐՏԱԾՈՒՄԸ

Անատոլուէն պէտք եղածէն աւելի ցորեն կը ներածուի Պոլիս։ Այս պատճառով, շաբաթէ մը ի վեր ցորեն կ'արտածուի Ցունաստան, եղած ապսպրանքներուն վրայ։ Անցեալ օր մէկ անգամէն 158 պարկ ցորեն ղրկուած է եւ կը հաւատացուի թէ հետզհետէ աւելի պիտի շատնայ արտածումը։

** Ցորենի արտածման համար յատուկ յանձնախումբ մը կազմուած է արմտիքի սակարանին կողմէ։ Յանձնախումբը միջոցներ պիտի խորհի որ մաքուր ապրանք արտածուի։ Այս մասին պատրաստուած տեղեկագրի մը մէջ կ'առաջարկուի որ Առեւտր. սակարանն ու առեւտրական սենեակները արտածումներուն վրայ հսկողութիւն ունենան։

ՇԱՔԱՐԻ ԳՈՐԾԵՐԸ

Շաքարի 50 վաճառականներ միութիւն մը կազմած են, շաքարի գործարան մը բանալու համար։ Այս գործարանը մինչեւ հիմա շինուածներէն աւելի ընդարձակ պիտի ըլլայ եւ յարմար վայրի մը մէջ պիտի հաստատուի։

** Շաքարի գործերը կայուն վիճակ մը ունին, Անատոլուէն ապսպրանք չըլլալուն հետեւանքով։ Պոլսոյ վաճառականները շաքարի բաւական մեծ մթերք մը ունին։

ԳՈՐԳԻ ԱՌԵՒՏՈՒՐԸ

Գորգի մաքսատուրքին զեղչին հետեւանքով, պարսկական գորգերու հրապարակին վրայ ոգեւորութիւն մը սկսած է։ Նոր սակացոյցը գործադրուելէն ի վեր։ Միայն Պոլսոյ «Թրանզիթ»ի մթերանոցներուն մէջ 200 հազար ոսկիի վաճառում եղած է։ Անգլ գառ, Ամերիկայի ապսպրանքներն ալ վերսկսած են։

Պոլսոյ մէջ 50 միլիոն ոսկիի գորգ կայ եւ Պարսիկները նոր ապրանք ալ կը բերեն։ Ցոյն կայ որ առաջիկայ ամիսներուն արտածումը աւելնայ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 7 —

ԵՐԲ ԳԻՇԵՐՆ ԻՋԱՒ ԼՈՒԱՌԻ ՎՐԱՅ...

Բայց յանկարծ սառած ...ց առաւ. խուլ, ող...կան ճիչ մը բարձրացաւ, ...րն, հեղձամղձուկ ու ցաւա...ալի, սպառող, հառանող հանդիսւն ...գոց օդին մէջ ու մարեցաւ... Հրայր ձայնիկ տուաւ. գիշերը ...ամէնէն անդորր ու անշօշա...ելի լռութիւններով իրենց ...էն էր. հեռաւոր անտառի ...մէջ վայրկ մը միայն... Ինք, ...անտակօրէն կը գուշակէր ...ուած բան մը հոն, իրմէ ...ի մը քայլ անդին. գիտէր ... ինչ անցաւ հոն. հանդար...թիւնը իջաւ իր մէջ. գիտ...ապաւել...

...ան մը եռաք Ռոզալիի սա...րը սառեցաւ գետափին. հոն ...ակի նման բան մը սեւին ...ար ջրին ամփոփ ցոլացումին ...յ. ծանր, անձեւ զանգուած ...հոս տուաւ նաւակին մէջ, ...ինչ ալ անցաւ քովը... Նա...ը բացուեցաւ դէպի ջուրերու մէջտեղը։ Հրայր՝ շնչասպառ կաթնած կոճղի մը կը գիտէր. բոլոր զգայնութիւնները գերագրգռուեր էին, ջուրին հոսքին աղջկան հեւքը կ'իմանար ու ժամանակ լուսինին տակ, կը տեսնէր յստակօրէն անոր շարժումները։

Նաւակը գետին մէջտեղուանքը կանգ առաւ։ Ռոզալին պահ մը ձայնիկ տուաւ գիշերուան շշուկներուն. լետոյ ...մօրէն ջրին մէջ իջուց քարի կտորի մը նմանող ինչ որ իր, խաչար թոյլ զանգուած մը հետեւեցաւ անոր... Ջուրը խորունկէն ճողփաց, ալիքներու վրայ նաւակը երերաց, սարսռաց... Ռոզալի սպասեց որ ջուրերը իրենց անդորրութիւնը գտնեն Դոռայի դիակին վրայ...

Ռոզալի ապա խաչ մը հանեց երեսին ու հողաճեալ, դժխեմ խոռվքէ մը խուսափելու աճապարանքով թիավարեց ափին...

Ու դուրս ցատքեց։

— Ռոզալի ... Ռոզալի...» պոռաց Հրայր ու թեւերը բաց մօտեցաւ անոր։ Աղջիկը, կարծէք չանթահար, լեղապատառ ճիչ մը արձակեց ու փորձեց փախչիլ...

— Ռոզալի... ես եմ... Հրայրը... մի վախնար... բռնեց եւ փարեցաւ աղջկան։

— Դու՞ն, Հրա՛յր, դո՞ւն, հոս...

— Ռոզա... Ռոզա... տեսայ ամէն բան, հասկցայ ամէն բան... Ռոզա, դուն խենդ, դուն սարսափելի, դուն վայրենի աղջիկ...

— Տեսա՞ր, հասկցա՞ր... տես, Հրայր, ինչ որ ըրի. քեզ համար էր... վրէժը լուծելու այն խաղին համար, զոր խաղաց մեր գլխին այդ պպուզը...

— Բայց տունը... հայրդ...

— Տան մէջ ապուշ մը աւելի ապուշ մը պակաս... հայրս պիտի հասկնայ բայց պիտի լռէ... պիտի լռէ, այո՛...

Ու Ռոզալին սեղմուեցաւ, սեղմուեցաւ Հրայրի կուրծքին. ու մինչ գիշերը կը խորանար լուսոի ափին, այդ երկու հակները, շրթունք շրթունքի ինկած խոտերուն վրայ. ճիրիր բապէին յաղթողեց սիրոյ բաղձն. իրենց բովանդակ տարփանքը իրենց էութեան խորունկէն դուրս պոռթկացող հրաբուխ մը եղաւ, որ ցնցեց, տարսեց զիրենք, անոնք լորձեցան իրարու հոգիի մէջ... Իրենց շուրջ գիշերը ծածկած էր աշխարհի դէմքը, բնութիւնը իր թաքուն շշուկներով, իր անսահման պըռպղումներով համակած էր զիրենք...

— Այս՛ քեզի համար, Հրայր... չգիտես թէ ի՜նչ լեզի առելութիւն մը նստած էր սրտին վրայ սա չանտատակ խլէզին հանդէպ այն գիշերէն ասդին... Ու սմեռգուկը անօթի աչքերով, ինծ լափել կ'ուզէր... տես, այն պաղ աչքերը, երբ վրաս կ'իյնար, գաղտի մը պղած ըլլալու տպաւորութիւնը կ'ունենայի... բայց միտքս դրած էի... Այս գիշեր զինքը հրապուրեցի... տեսար, չէ՞, Հրայր... հանճ... ծառին տակ կոկորդը ափիս մէջ օձի մը պէս գալարուեցաւ... ձայնը փորը մնաց... աչքերը չոռց, լեզուն դուրս ինկաւ... Թող երթայ ջուրին տակ իր փնտռած Ռոզան գտնէ...

Այսպէս կը պատմէր գիսախռիւ աղջիկը. թեւերը փաթթթած Հրայրի վզին ու շրթունքներով կը ջանար ծծել հայ տղուն արիւնը, ամբողջ երիտասարդութիւնը։

Իրենց սանձարձակ երջանկութիւնը խաղաղեցաւ, թմրեցաւ. տարփանաբար գիշերային զովութիւնը իջաւ իրենց վրայ. իրենց սոկ սուներ կ'անցնէին. ոտքի ելան ու բռնեցին ագարակներու ճամբան։

Անոնք տպաւորութիւնը ունէին թէ կը քալեն անծանօթ, առանձնացած աշխարհ մը, ուր իրենցմէ զատ ոչ մէկ էակ, ոչ մէկ կեանք գոյութիւն ունի, այնպէս ինչպէս երազի մը մէջ։ Անհաւատալի կը թուէր իրենց թէ կը քալեն այն արտերուն քովէն, ուր կ'անցնէին իրենց ամենօրեայ աշխատանքի ժամերը. իրենց հոգին, գերազգայն յորդուած մը պարպուած էր սակայն ու ճապաղ քանի մը բառերէ զատ, խօսք մը չէին կրնար գտնել որ վայելէր այդ գիշերուան, այդ արտասովոր աշխարհին։

Մինչ ձեռք ձեռքի կը քալէին, յանկարծ յիշեցին որ պէտք է բաժնուին. մութին մէջ լուռ շրթներ մօտեցան իրարու, իրենց համբոյրը անվերադարձ բաժանումներու վախը ունէր. երկրական նախազգացում մը կը ճնշէր անոնց հոգիին վրայ...

Հրայր ինքզինք մինակ զըտաւ, կը մսէր, կը դողար, բայց կը վարանէր քալելու, վախնալով որ ձեռքէն կը փախցնէ անգտանելի մէկ պահուն իր պըտոր կեանքին։

(Շար.) Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ԱՄՈՒՍՆԱՑՈՂ ՀԱՅԵՐԸ

Վերջին երեք ամսուան միջոցին 1192 զոյգեր ամուսնացած են Պոլսոյ մէջ։ Ամուսնացող կիներէն 121ը հայեր են, իսկ այրերէն ալ 108ը։ Այս հաշուով, 13 հայուհիներ օտարներու հետ ամուսնացած են։

գործի ձեռնարկեց Լենինգրադի շրջանին մէջ եւ հրաման տուաւ տեղական իշխանութեանց անմիջապէս 38000 մարդ հայթայթել իրեն աշխատելու համար Կարելիայի մէջ, ուր անտառի արտադրութիւնը շատ ետ մնացած է։ Շմիտ կը գանգատի թէ շատ վայրերու մէջ տեղական իշխանութիւնները կը դժկամակին անհրաժեշտ չափով մարդիկ տրամադրել իրեն։

Խորհրդային մամուլին համաձայն, վէճ կայ Շմիտի եւ աշխատանքի գործավարութեան միջեւ, քանի որ այս վերջինն ալ նոյն շրջանին մէջ մարդիկ կը հաւաքէ հանքեր չորցնելու եւ շինութեանց մէջ աշխատցնելու համար։ Վերջին 15 օրուան մէջ 5500 հոգի վերցուած են։

Հելլէն դրօշը Ակրոպոլի վրայ

Յունաստանի անկախութեան տարեդարձին առթիւ Աթէնքի մէջ կը շարունակուին շքեղ հանդէսները։ Կիրակի կէսօրէն վերջ փառաշուք թափօրով մը ազգային դրօշը բարձրացուցին Ակրոպոլի վրայ, վերյիշելու համար հին դարերուն Աթենասի վերարկուին փոխադրութիւնը Պարթենոն։ Զինուորական բոլոր ուժերը, քաղաքային, ծովային ու զինուորական բոլոր իշխանութիւնները իրենց ներկայացուցիչներն ունէին։ Թափօրին կեդրոնը դիրք բռնած էին Լիկէոն Բլիւպէն 300 աղջիկներ՝ հին տարազներով, իրենց ձեռքը բռնած խնձորներ եւ ծաղկեկողովներ։ Ուրիշներ հագած էին բոլոր գաւառներու ազգային տարազները, եւեւէն կուգային ուսանողները եւ այլ զանազան միութեանց ու ընկերակցութեանց անդամները։

Թափօրը բարձրացաւ դէպի Ակրոպոլ, հոն աղջիկները եռանկիւն մը կազմեցին Պարթենոնի առջեւ, որուն մէջտեղ հանրապետութեան նախագահ Զայիմիսի ներկայացուցին հելլէն դրօշակը, որ բարձրացուեցաւ Պարթենոնի վրայ, մինչ թնդանօթները կը գոռային եւ օդանաւերը կը սաւառնէին ամբոխին վերեւ։

Մոսկուայի ծանուցագիրը Լեհաստանի

Մոսկուայի կառավարութեան հրահանգին վրայ, Վարշաւայի խորհրդային դեսպան Անտոնով Օվսէնկօ Լեհաստանի արտաքին նախարար Զալէսքիի ներկայացուց ծանուցագիր մը, որուն մէջ կ'ըսուի թէ ապրիլ 26ին, դիպուածով միայն կարելի եղաւ առաջքն առնել պայթումի մը, որ տեղի պիտի ունենար Վարշաւայի խորհրդային դեսպանատան մէջ, սպաննելով բոլոր պաշտօնեաները։ Այս վիժած եղեռնափորձը արդիւնքն է հակաբոլշեւիկեան այն շարժումին որ վերջերս բուռն համգամանք ստացած է Լեհաստանի մէջ, մեղսակցութեամբ լեհ մամուլի մէկ մասին։ Այս շարժման նպատակն է ստեղծել այնպիսի մթնոլորտ մը, որ անխուսափելի դառնայ լեհեւռուս յարաբերութեանց խզումը։ Ծանուցագիրը կը յիշէ նաեւ նախապէս կատարուած եղեռնափորձերը եւ կ'ազդարարէ թէ լեհ կառավարութիւնը պատասխանատու պիտի նկատուի ստեղծուած այս վտանգաւոր կացութեան համար։

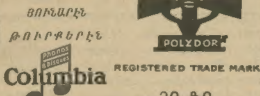

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ

Ներկայացուցչական ժողովը կը գումարուի այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանին մէջ, 262 rue Deguesclin:

ՅՈԲԵԼԻՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐ
Ի ՊԱՏԻՒ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

ՌՈԱՆ.— Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. խումբին այս կիրակի։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ.— Այս կիրակի ժամը 2.30-ին Օթէլ Ֆրանսի մէջ։ Կը մասնակցին Ազգ. եւ քաղաքական կազմակերպութիւնները։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

ԱՊՐԻԼ 11-24Ի ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Նախաձեռնութեամբ Զ. Ե. Ռ. Մ. Մարսէյլի մասնաճիւղին եւ մասնակցութեամբ Ազգային եւ քաղաքական կազմակերպութեանց, այս Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին Սալօն Շափի մէջ (84 Rue Chape)։ Մուտքը ազատ է։

ԼԱՍԻՈԹԱ.— Նախաձեռնութեամբ Թաղ. Խորհուրդի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Խաժակ խումբի, այս կիրակի ժամը 2ին Գար Իտէալի մէջ։

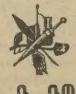

Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ
ՎԵՐՋԻՆ ԴԱՍ

Այսօր հինգշաբթի 60 Rue des Ecoles, Chope Parisienne.

Ա. դաս՝ Հայկ. Դատի դիւանագիտական պատմութիւնը՝ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ,

Բ. դաս՝ Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ.

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ԵՆ. Թակոմիտէն դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ ընկերներն ու համակիրները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին 29 Bld. Carnot. Ներկայանալ անդամատետրով։

ԳԱՐԱՌ

ՑԵՍԻՆԻ Պատանեկան Միութեան վիճաբանական ժողովը՝ այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 7-30ին Սօսիէթէ Լիոնէզի ճաշարանին մէջ։ Կը հրաւիրուին բոլոր չափահաս պատանիները։

ՑԵՍԻՆԻ կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի իրիկուն ժամը 5.30ին Քաֆէ Ժարտէնի մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Քարկէն-Սիւնի, Վարուժան, Աւօ, Վահագ, Սիամանթօ եւ Ռաֆֆի խումբերը, վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական ժողովատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Բացակաները նկատողութեան պիտի առնուին։ Ներկայանալ անդամատետրերով։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՌՈՂՋԱԳԱՀ. ժողովրդային դասախօսութիւն այսօր Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 9ին Սոսիէթէ Սավանթի սրահին մէջ։ Կը խօսին Ցոքթ. Եաղուպեան եւ Կ. Յ. Քասմաջեան։ Մուտքը ազատ է։

ԽԱՐԲԵՐԴԻ Հայր. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիա ճաշարանին մէջ, 61 Rue Mr. le Prince. Կը հրաւիրուին բոլոր անդամ եւ ոչ անդամ հայրենակիցները։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Տիկ. Ազատի Սուրմէեան (Ենեալ Դիշխայեան) որ 1920ին կը գտնուէր Պոլիս։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Փարիզ։ Իմացնել՝ Գ. Վանեանի, Boite Postale, No. 66, Khartoum, Soudan.

— Ճապին Գարահիսարի մեծ Ածպտերի Ղրաճ գիւղէն կը փնտռուի Յակոբ Էրնէկեան (Մաճարեան), հօր անունը՝ Նիկողոս, մօր անուն Եւա։ Իմացնել՝ Խաչիկ Վարդանեանի՝ 13 Rue Jean Jacques Rousseau, Sarcelles (S. et O.)։ Ճշգրիտ լուր տուողին 50 ֆրանք նուէր։

— Օր. Եօժէնի Նաւասարդեան կը փնտռէ Գառնիկ կամ Ղարիբ Էլմասեան (28-30 տարեկան) որ 1920ին կարճ ժամանակ Զօնկուլտաք մնալէ վերջ, մեկնած է Պոլիս։ Կը կարծուի թէ Պոլսոյ մէջ աշխատած է ճաշարանի մը մէջ։ Յետոյ մեկնած է Սալմաստ (Պարսկաստան)։ Իմացնել՝ E. A. Terzianի, comptable, boîtepostale 31, Draguignan, (Var) France. Լուր տուողին նուէր։

— Կիւրինի Ղարորէն գիւղէն, կիւլվարդ Գամճեան (ծնեալ Թոմպուլեան) կը փնտռէ իր հայրը Սարգիս Թոմպուլեան, եղբայրը Ղազարոս, քոյրերը՝ Մարիամ եւ Մարիցա, իր նախկին ամուսինը Սարգիս Մօսիկեան, որոնք 1915էն ի վեր անյայտ են։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Սուրիա։ Իմացնել ցիկէն կիւլվարդ Գամճեանի, Campagne Bd. St. Antoine 31 Maison Camdjian, Marseille։ Լուր տուողին 100ֆր. նուէր։

— Համբարձում Ճանիկեան կը փնտռէ իր եղբայրը Աւետիս Ճանիկեան, որ կը գտնուէր Պէյրութ։ Իմաց տալ՝ H. Djaniguian (Arménien) 54, Rue Aux-Ligneaux, St.Jean-de-Braye (Loiret)

— Կը փնտռուի Սեբաստիոյ, Դդմաճ գիւղացի Նունիկ Մոքոսեան, հօր անունը՝ Յօնիկ, մօր անունը՝ Ջէնիկ։ Կը կարծուի թէ Աղեքսանդրիա կը գտնուի եւ բաժանորդագրուած է «Կոչնակ» թերթի. կը խնդրուի եգիպտոսի թերթերէն արտատպել։ Իմացնել իր եղբօր Երանոս Մոքոսեանի 11 Rue Voltaire, La Ciotat. (B. du R.) France։

— Կը փնտռեմ եղբայրս՝ Սարգիս Խորասանճեան 22 տարեկան։ 1927ին Յունաստան էր։ Կը կարծուի թէ այժմ Հարաւային Ամերիկա կը գտնուի։ Իր հասցէն տուողին 25 ֆրանք նուէր։ Իմացնել՝ Խորասանճեան, 109 Rue Moncey, Lyon (Rhone) France։

— Կը փնտռեմ Քէմախի վերի Բագառիճէն Խոսրով Ֆիլիպեան եւ զաւակները Ղազարոս, Կաթիկ, Ազատուհի, եւ հօրեղբօրորդւոյսզաւակները՝ Աւագ, Մատթէոս եւ Ծաղիկ, որոնք աքսորուած են 1915ին։ Իզմիրի դէպքէն ամիս մը առաջ Մալաթիայէն լուր առնուած է աղջիկը Կաթիկէն։ Անկէց ի վեր լուր չկայ։ Իրենց մասին ստոյգ տեղեկութիւն տուողին 500 ֆր. նուէր։ Իմացնել՝ H. Hougasian, Mazagan, Maroc։ կամ «Յառաջ»ի։ Կը խնդրուի սուրիահայ եւ յունահայ թերթերէն արտատպել։

—Կը փնտռուին Գարապօղազցի Հմայեակ Ճէօմէրտեան, 20 տարեկան, հօր անունը՝ Խնկօ, մօր անունը՝ Թուրվանտա, տարագրութեան միջոցին յանձնուած է Բուրֆայի եկեղեցին. Եղիսաբեթ, Միւշկիւնազ, Գեղխի Ճէօմէրտեան (այս վերջինը առեւանգուած է թէլ Ապեատի շրջանի Արաբներու կողմանէ), հօր անունը՝ Ոսկիան, մօր անունը՝ Աննիկ. Կաթնուկ, հօր անուն Դանիէլ, մօր անուն Հալաճ։ Իմացնել Աղապապ Պարսամեանի, 32 Jules Gevelot, Issy-les-Moulineaux, Seine, France.

Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

Կը փնտռուի նաեւ Նազլու Պարսամեան եւ իր երեք զաւակները, Ռուբէն, Անթառամ, Հռիփսիմէ որոնք Արաբկիրի շրջանին մէջ առեւանգուած են Քիւրտերու կողմանէ։ Իմացնել՝ Աղապապ Պարսամեանի վերի հասցէին։

ՍԱԿԱՐԱՆ
30 Ապրիլ 1930

ԴՐԱՄՆԵՐ	
Սթերլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք 100	Mark
Թրք. Թղթ.	L. Trq.
Թրք. ոսկի	» » or
Մէճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	Lire
Պելժ. ֆր. »	Fr. Belge
Զուից. »	Fr. Suisse
Լէյ »	Leï
ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ	
Եգ.-Քր.-Ֆոնս. I	Cr. Fonc. Eg.
» II	»
» III	»
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs

IMPRIMERIE - MASSIS - Edit...
208bis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant H. STEPH...

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 276.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 2 ՄԱՅԻՍ 1930
2 MAI 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1252

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԾԱՆՐ ԴԷՊՔԵՐ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

Միշտ լուռ են խորհրդային թերթերը և անոնց արտասահմանի կարմիր կամ դեղին թութակները։

Եւ սակայն, լռութիւն և անդորրութիւն չէ որ կը տիրէ Կովկասի մէջ։ Հետզհետէ հասնող տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ, անընդհատ կռիւներ տեղի ունեցած են անցեալ փետրուար և մարտ ամիսներու ընթացքին։ Եւ կը շարունակուին պահովաբար, քանի որ կառավարութիւնը շարժման մէջ դրած է մեծ ուժեր, մասնաւորապէս լեռնային շրջաններու մէջ։

Ինչպէս կ'երեւայ, առանձնապէս գլուխ վերցուցած են թաթարները, թէ Հայաստանի և թէ Ադրբէջանի մէջ, ոտնատակ տալով հաւաքական տնտեսութեան օրէնքներուն։ Բազմաթիւ փախստական խումբեր կը գործեն Գանձակի, Ղարաբաղի, Զանգեզուրի և Նախիջեւանի մէջ։ Տեղ-տեղ ապստամբներուն միացած են համայնավարներ և տեղացի պաշտօնեաներ ալ։ Իսկ ուրիշ պաշտօնեաներ կամ կուսակցականներ ահաբեկման ենթարկուած են, ինչպէս կը հաստատէ «Օտլու Եուրտ», Մուսավաթի Պոլսոյ օրկանը։

Այդ լրագիրը կը գրէ ապրիլ 27ի թիւով.

— «Մեր առած տեղեկութեանց համաձայն, ճրոսակային կռիւները կը շարունակուին Ադրբէջանի գաւառներուն մէջ։ Նախիջեւանի գաւառին մէջ, մեծ ճրոսախումբ մը կազմուած է ճրամանատարութեամբ Վէտի Բասարի շրջանին ճանչաւոր Արաս Ղուլի աղային, որ ժամանակին ինքն իր գլխուն երկու տարի կռուեցաւ Բոլշեւիկի դէմ եւ անձնատուր չեղաւ։ Այս ճրոսախումբը կատարելապէս տէր եւ տիրական է Վէտի Բասարի շրջանին։ Վերջերս կրցան գրաւել Վէտի Բասարի եւ Զանգիբասարի շրջանը։ Հրոսախումբը սպառազինուած է նաեւ կարմիր բանակէն յափշտակել ուած ռնդանօթներով եւ գնդացիրներով»։

Թուրք-թաթար օրկանը միեւնոյն ատեն կը ծանուցանէ կարգ մը ահաբեկումներ։ Այսպէս.

— Բագուի մէջ, անծանօթներու կողմէ սպաննուած է համայնավար կուսակցութեան մէջ մաքրագործումներ կատարող արտակարգ յանձնաժողովին անդամներէն Զալչէֆ։

— Գանձակի գաւառին Հաճիքէնդ շրջանին Գարագոյունլու գիւղին մէջ, հաւաքական տնտեսութեան պաշտօնեայ Ահմէտ Հիւսէյին սպաննուած է գիւղացիներուն կողմէ։ Այս մարդը անդամ էր Ադրբէջանի կոմկուսի կեդր. կոմիտէին։

— Դարձեալ Գանձակի գաւառին Գարա Մուրատ գիւղին մէջ գիւղացիներուն կողմէ սպաննուած է համայնավար պատասխանատու պաշտօնեայ Իսմայիլ, որ գացած էր հաւաքական տնտեսութիւն հաստատելու։

Դեռ այս կարգի բազմաթիւ լուրեր կան նոյն թերթին մէջ, ինչպէս եւ տարբեր աղբիւրներէ։

Կը հետեւի թէ՝ ծանր տագնապ մը կ'անցընեն Կովկասի ժողովուրդները, որոնք իբրեւ թէ վերջնապէս հաշտուած, խաղաղած եւ վերաշինական աշխատանքներու նուիրուած էին։

Ճիշդ է, ազգամիջեան կռիւներ չէ որ կը մղուին այս միջոցին։ Թաթարբնակչութիւնը մասնաւորապէս ազդուած կ'երեւայ հաւաքական տնտեսութենէն, ունենալով ահագին հարստութիւն թէ՝ հողի եւ թէ՝ արջառի, ոչխարի եւն.։ Նախիջեւանը, Շարուր, Նախկին հողատէրներ, պէկեր ու աղաներ է որ կը կառավարեն։ Քանի մը տարի առաջ, Ռուսկով ինքը անձամբ հաստատեց այս պարագան։ Եւ այս անգամ ալ, առաջին ընդդիմութեան առջեւ, համայնացումը դադրած է այդ շրջանին մէջ, ինչպէս կը հաղորդեն վերջին լուրերը։

Բայց բոլշեւիկ իշխանաւորները ահաբեկ՝ իրենց վարած քաղաքականութեան հետեւանքներէն, կը ճգնին միջցեղային գրգռութիւններու վերածել կռիւը, Թաթարները գրգռելով Հայերուն դէմ։ Ցարերու քաղաքականութիւնն է որ կը շարունակուի, կարմիր դրօշի տակ, եւ շատ աւելի անպատիւ սադրանքներով։

Բարեբախտաբար, հետեւանք չեն ունեցած մինչեւ հիմա կատարուած փորձերը։ Գիւղացիները շատ լաւ կը հասկնան որ, եթէ չմիջամտէ երրորդ մը, կարմիր կամ դեղին պաշտօնեան։

Խնդիրը այն է որ, սահմանէն անդին ալ, Թուրքիոյ մէջ, մեծաւոր ուշադրութեամբ կը հետեւին այս անցուդարձին։ Լուրեր կան թէ Արաս Ղուլի խաներու արշաւանքները բոլորովին ինքնաբերաբար չէ որ յառաջ կը տարուին։

Այսպէս կամ այնպէս, ծանր է կացութիւնը Կովկասի մէջ։ Մանաւանդ որ, քաղաքական հալածանքներուն միացած են, այս անգամ, տնտեսական ճնշումը, հաւաքական տնտեսութեան անունով կատարուած բռնութիւնն ու կեղեքումը։

Արիւնը կը հոսի Կովկասի լեռներուն մէջ, այս անգամ ուրիշ նշանախօսքի տակ։ Արդէն թնդանօթի բռնուած են քանի մը գիւղեր։ Ու թէեւ կառավարութիւնը քանի մը նահանջ անգամայն կատարեց, արգիլելով «բռնի» համայնացումը, սակայն հորիզոնը մռայլ է միշտ։ Իսկ եղանակը՝ գարուն, — շրջան ձիւնհալի ու փոթորկի եւ... լեռնային կռիւի։

Շ.

ԹՐՔԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

«Պայքար» (ռամկավար) պարզելով Թուրքիոյ տնտեսական տագնապը, կը նկատէ (10 ապրիլ)․

— «Քէմալական շարժման առաջին տարիներուն, Թուրքերը կրցան քաշկռտուիլ Հանրային Պարտուց յատկացուած հասոյթները գրաւելով եւ տարագրեալ Հայերու եւ Յոյներու լքեալ գոյքերով: Քանի մը տարիէ ի վեր Հանրային Պարտուց համար ստիպուեցան վճարել տարեկան խոշոր գումարներ, եւ լքեալ գոյքերու հասոյթներն ալ նուազեցան: Հիմա կը ջանան ծխախոտի, օղիի պետական մենաշնորհներով եւ նման միջոցներով հասոյթ ձեռք ձգել: Անոնք սակայն, այսպիսի հաստատութեանց մէջ վարչական անձեռնհասութեամբ ու ապիկարութեամբ ճանչակաւոր են, եւ ամէն տեղ ալ գեղծումն ու չարաշահութիւնը իրենց անբուժելի ունակութիւնն է, այնպէս որ այս կերպով ալ դժուար է իրենց կարեւոր եկամուտներ ապահովել: Վերջերս ծանր տուրքեր դրած են բարենպատակ հաստատութեանց եղած նուիրատուութիւններու վրայ, որոնցմէ մինչեւ հարիւրին 25 բաժին մը սկսած են գանձել: Ասոնց մէջ կը գտնուի նաեւ Ս. Փրկչեան Ազգ. Հիւանդանոցը, որուն արտասահմանէ եղած պատահական փոքրիկ նուիրատուութիւններ իսկ կ'երեւի թէ Թուրք կառավարութեան աչքէն չեն վրիպիր: Խօսք կայ մինչեւ անգամ որ ինչպէս իսլամական վագֆներ, նոյնպէս նաեւ քրիստոնեայ հաստատութեանց անշարժ կալուածները պիտի գրաւուին պետութեան կողմէ: Թուրքիոյ ներկայ կացութեան մէջ այսպիսի քայլ մը երբեք անակնկալ պիտի չըլլայ: Պոլսական թերթերու համեմատ, Էնկիւրի Թուրքիա հաստատուած օտար դրամատուններն ալ կը ջանայ ստիպել որ օգնեն իրեն: Բոլոր առժամանակեայ ու արուեստակեալ միջոցներ սակայն, ձախողութեան դատապարտուած են, ցորչափ հիմնաւոր ու գործնական միջոցներ չեն գործադրուիր, երկիրը տնտեսապէս արտադրող դարձնելու ու բարգաւաճ վիճակի մը հասցնելու համար: Այս ալ Թուրքերու խելքէն ու կարողութենէն վեր բան է, եւ հետեւաբար տնտեսական տագնապը կը մնայ Դամոկլեան սուրի պէս կախուած մշտկայ վտանգ մը Թուրքիոյ գլխուն վերեւ։»

ՄԱՐԱԽՆԵՐՈՒ ԱՐՇԱՒԸ

Արաբիայէն, Սուտանէն, Եգիպտոսէն ու Պաղեստինէն վերջ, մարախներու բանակները կը շարունակեն իրենց ճամբան դէպի Սուրիա, Անատոլու եւ Պալքանները:

Համայի եւ Հոմսի շրջանները աւերներ գործելէ ետք, մարախները ուղղուած են դէպի Անատոլու, ուր հասած են Մալաթիոյ շրջանը:

Միւս կողմէ Պուքրէշէն կը հաղորդեն որ Տոպրուճայի մէջ 200 հեկտար տարածութեան վրայ մարախները աւրշտկած են բոլոր այգիները եւ այժմ կը սպառնան Դանուբի հովիտին: Մարախները այժմ անտառին մէջ են եւ ցուրտէն կծկուած կեցած են: կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք կ'առնէ զանոնք փճացնելու համար:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«Իւմանիթէ»ի մասնաւոր թիւը գրաւուած

22 ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐ ՍԱՀՄԱՆԷՆ ԴՈՒՐՍ ՔՇՈՒԱԾ

Ինչպէս գրած էինք, կառավարութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առաւ՝ Մայիս Մէկի առթիւ մայրաքաղաքին անդորրութիւնը չխռովելու համար։ Չորեքշաբթի կէսօրէն վերջ, գաղտնի ոստիկաններ ներկայացան համայնավար պաշտօնաթերթ «Իւմանիթէ»ի տպարանը, ուր այդ պահուն սկսած էին տպել մասնաւոր թիւ մը՝ «Մայիս Մէկ» անունով եւ որուն մէջ հրաւէր կ'ըլլար զինուորներուն՝ խռովութիւններ յարուցանել իրենց զօրանոցներուն մէջ։ Բոլշեւիկեան թերթին տպուած բոլոր թիւերը գրաւուեցան, իսկ կապարեայ կաղապարները ձուլարան ղրկուեցան հալեցնելու համար, որպէսզի ուրիշ տեղ գաղտնի չտպեն։ Այս ամբողջ գործողութիւնը տեւեց կէս ժամ, ժամը 15.30 — 4, առանց ոեւէ միջադէպի։ Ձերբակալման հրամանագիր հանուեցաւ «Իւմանիթէ»ի այդ մասնաւոր թիւի պատասխանատու - տնօրէն՝ Մարանտէի դէմ։ Գրաւուեցան նաեւ հազարաւոր բոլշեւիկեան թռուցիկներ եւ ազդեր։

Ոստիկանութիւնը գրաւեց նոյնպէս իտալերէն գրքոյկ մը՝ «Փրիմօ Մաճճիօ» (Մայիս Մէկ) անունով, ինչպէս նաեւ Ֆաշիստներու Միութեան մէկ ազդը՝ «Տասը պահեստիներ սպաննուած» խորագրով։

Ոստիկանական տեսուչ Ժ. Քիափի առաջարկին վրայ, վարչապետ եւ Ներքին նախարար Ա. Թարտիէօ արտաքսման հրամանագիր ստորագրեց 22 օտարականներու դէմ, որոնք Մայիս 1ի համար պրոպագանդ կ'ընէին։ Տեղական թերթերը այս առթիւ կը գրեն թէ բոլոր օտարականները պարտաւոր են քաղաքական չէզոքութիւն պահել հիւրընկալ երկրին մէջ։

Բոլոր ցոյցերը, թափօրներն ու հրապարակային հաւաքոյթները արգիլուեցան։ Առեւտրական բազմաթիւ տուներ իրենց աշխատաւորներուն հանգիստ տուին երէկ։ Գործարանի մէջ աշխատող բանուորներէն շատեր նոյնպէս գործի չգացին։

Ընկերվարական պաշտօնաթերթ «Փոփիւլէր», «Քոթիտիէն» «Ամի տիւ փէօփլը», «Վոլոնթէ», «Րէփիւպլիք» եւ ուրիշ կարգ մը թերթեր լոյս չտեսան երէկ՝ Աշխատանքի Տօնին առթիւ։ Ընդամէնը եօթը թերթ։

Հաղորդակցութեան միջոցները կանոնաւոր բանեցան, բացի տաքսաշարժներէ, որոնք այս տարի եւս դադրեցուցած էին աշխատանքը, ըստ սովորութեան։

Սէն-Տընիի մէջ ձերբակալուեցան 41 հոգի, որոնց 10ը օտարական։ Ձերբակալուածներուն մէջն է տեղւոյն փոխ քաղաքապետը՝ Տըլոմ։ 7 հոգի ձերբակալուեցան Թուլոնի մէջ։

ԷՆԿԻՒՐԻԻ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ ՎԵՐՋ

ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԷ ԴՐԱՄ Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԵՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

«Աժանս Էքոնոմիք է Ֆինանսիէր»ի եւ «Րիւթէր»ի գործակալութեան Պոլսոյ թղթակիցները կը հաղորդեն թէ Օսմ. Հանրային Պարտքի Փարիզի Վարչական Խորհուրդին պատուիրակները — Ռուայաթ եւ տէ Քլոզիէր — Էնկիւրիի մէջ Թուրք կառավարութեան հետ շփում ունենալէ վերջ, առջի օր Պոլիս վերադարձած են։

Ասոնք ծրագրած են խմբագրել յուշագիր մը, ցոյց տալով թէ ի՛նչ միջոցներ պէտք է ձեռք առնուին՝ Թուրքիոյ ելմտական վիճակը ամրապնդելով մէկտեղ յաջորդ կտրօններու վճարումը ապահովելու համար։ Ի հարկին դրամական աջակցութիւն պիտի ըլլայ Թուրքիոյ։

«Աժանս Էքոնոմիք է Ֆինանսիէր»ի թղթակիցը միեւնոյն ատեն արձագանգը կ'ըլլայ զրոյցի մը, որուն համաձայն Հանրային Պարտքի Վարչութեան պատուիրակները առաջարկած են Թուրքիոյ կնքել 40 միլիոն անգլիական ոսկիի փոխառութիւն մը, որուն գումարը պիտի յատկացուի Հանրային Պարտքի Թուրքիոյ բաժնին։ Ասկէ զատ, կը հաղորդէ որ Լոնտոնի Ռոշիլտ դրամատունը առաջարկած է վեց միլիոն ստեռլինի փոխառութիւն մը ընել, մինչ իր կողմէ Քրոյկըր էնտ Թոլ խմբակը առաջարկած է 20 միլիոն անգլիական ոսկի փոխ տալ Թուրքիոյ, 100ին 6ուկէս տոկոսով եւ 50 տարի պայմանաժամով, Թուրքիոյ մէջ լուցկի շինելու եւ ծախելու մենաշնորհին փոխարէն։

Անգլեւեգիպտական բանակցութիւնները

Անգլիական թերթերը յոռետես են բանակցութեանց ելքին մասին։ Զատկի արձակուրդէն առաջ դադար տրուած էր՝ որպէսզի վիճելի կէտերուն մասին խորհրդակցին անգլիական եւ եգիպտական դահլիճները վերջնական որոշումի մը յանգելու համար։ Այժմ Անգլիացիները կը սպասեն եգիպտական դահլիճի պատասխանին, որ կ'ուշանայ։ Կը հաւաստուի թէ պատասխանը հեռագրով հաղորդուած է արդէն Լոնտոն։

Թրքական դատաւոր

Պոլսէն հասած հեռագիրներ կը ծանուցանեն թէ Թուրք կառավարութիւնը երկու կին դատաւորներ նշանակած է։ Այս առթիւ Տէյլի Թէլէկրաֆի թղթակիցը կը հեռագրէ 29 ապրիլ Թուականով.

— Թուրքերը իրենց արեւմտականացումի պայքարին մէջ

(Ուրիշ շարունակութիւնը կարդալ դ էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ 54

Աֆ. Գարահիսարի Հայր. Միութեան վայանսի մասնաճիւղէն	200.—
53րդ. ցանկին գումարը	72.298.50
Ընդհ. գումար	72.498.50

ԼԻՆՏՊԷՐԿ ՈՂՋ ԱՌՈՂՋ Է

Առջի գիշեր զրոյց կը շրջէր թէ գնդապետ Լինտպէրկ, որ ներկայիս փորձ կ'ընէ Հիւսիսային եւ Հարաւային Ամերիկաներու միջեւ օդային թղթատար հաստատելու համար, անկում մը ունեցած է Փանամայի մօտ եւ մեռած։ Այս լուրը հեռագրով հաղորդուած էր «Պերլինէր Թակէպլաթ»ի, որ ժամանակը ուշ ըլլալուն, չէր կրցած հաստատել անոր ճշդութիւնը։

Վերջին պահուն Հավասի գործակալութիւնը բացարձակապէս կը հերքէ այս զրոյցը եւ կ'ըսէ թէ Աւիատորը հետ նոր ողջ-առողջ է։

ԾԱՆՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Նոր հեռագիրները կը հաստատեն Հնդկաստանի կացութեան ծանրութիւնը։ Փէշավարի մէջ ապստամբած են տեղական զինուորներու երկու վաշտեր եւ միացած Կանտիի կուսակիցներուն։

Օտար կերպասեղէններու դէմ Կանտիի հրամայած բոյկոտը իր գագաթնակէտին հասած է։ Հարիւրաւոր հնդիկ կիներ տունէ տուն կը պտըտէին, պահանջելով իրենց հայրենակիցներուն օտար կերպասով պատրաստուած հագուստները եւ զրաւոր խոստում առնելով անոնցմէ որ այսուհետեւ միայն Հնդկաստանի մէջ շինուած կերպաս պիտի գործածեն։ Այս ձեւով հաւաքուած են մեծ քանակութեամբ հագուստներ, որոնք ամէն օր հրապարակով կ'այրուին՝ ուրախ ցոյցերու մէջ։

Հնդկաստանի փոխարքան անմիջապէս գործադրութեան դրաւ մամուլի նոր օրէնքը եւ 2000-5000 ռուփի երաշխաւորագին պահանջեց ազգայնական թերթերէն (Հինտուսթան Թայմզ, Միլլաթ, Րէյասաթ եւայլն)։ Եթէ այս գումարները 24 ժամուան մէջ չյանձնուին, թերթերը պիտի փակուին։

Այս պահանջին վրայ, շատ թերթեր դադրեցուցին իրենց հրատարակութիւնը։ Ուրիշներ գաղտնի լոյս կը տեսնեն։ Պոմպէյի եւ Փունճապի շրջանին մէջ մեծ գրգռութիւն կը տիրէ։ Կանտիի ձերբակալութիւնը մօտալուտ կը նկատուի։

ՄԱՅԻՍ ՄԷԿԸ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

Սոֆիա, 1 Մայիս.— Հակառակ ոստիկանական խստութեանց, Մայիս 1ի համար մեծ պատրաստութիւններ տեսնուած են բազմաթիւ կազմակերպութեանց կողմէ, որոնք առատօրէն թռուցիկ և գրքոյկ բաժնած են Պուլկարիոյ ամէն կողմը։ Այս առաւօտ ձերբակալուեցան կարգ մը ուսանողներ, որոնք խռովարարական թռուցիկներ կը բաշխէին։ Ուրիշներ փորձեցին ցոյց կատարել Համալսարանին առջեւ։ Բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան, որոնց մէջ նաեւ «Էքօ» համայնավար թերթին քանի մը խմբագիրները։

ՀՆԴԿԱԿԱՆ ՓՈԹՈՐԻԿԸ

Հնդկաց ծովը Նորէն փոթորկած է։ Կանտի, կրօնապաշտ՝ բայց յեղափոխական շունչն է, որ կ'անցնի 320 միլիոննոց ժողովուրդի մը մէջէն։

«Անկախ Հնդկաստան»ի առաջնորդին պէտք չէ նմանցնել չինացի Սուն-Եաթ-Սէնի, որ սահմանադրական մտքի տէր, ամերիկեան տիպարով բարենորոգիչ մըն էր։ Ոչ ալ Լէնինի, որ յաւակնոտ եւ կէսգիտական մարքսիստ մըն էր եւ ոչ ալ սա կապկող Մուսթաֆա Քէմալի, որ ամբարտաւանացած զինուորական մըն է։

Կանտի սուրբ մըն է, կմախացած ճգնաւոր մը, բարութիւնը մարմնացնող առաքեալ մը։ Ան խոր սիրով կը գուրգուրայ մարդոց եւ անասուններու վրայ հաւասարապէս եւ մսով սնանիլը կը նկատէ հակամարդկային։

Կանտի փիլիսոփայ, օրէնսգէտ եւ ընկերաբան մըն է։ Ուսած Անգլիա, թափանցած է արեւմտեան մտքին ու քաղաքակրթութեան, կարդացած Մարքսի «Կապիտալ»ին եւ դասակարգերու պայքարին։ Սակայն կը մերժէ անոնց բոլորին նիւթապաշտ կազմուածքը, նիւթը նկատելով պերճանքի եւ անբարոյականութեան պատճառ։

Բայց, ամէն բանէ առաջ, Կանտի ճշմարիտ յեղափոխական մըն է. ամբոխին խռովքը եւ անոր գաղափարաբանը։ Ան, քարոզելու ինքնատիպ ձիրք մը ունի ստրուկները բարձրացնելու իրենց տէրերուն մակարդակին։

Դեռ երիտասարդ հասակէն անհանդարտ յեղափոխական, Կանտի, իր հայրենիքէն աքսորուած էր Հարաւային Ափրիկէ։ Այնտեղ մասնակցած էր — իբրեւ քաղաքացիական պաշտպանութիւն — Պոէրներու կռիւներուն, եղած էր հազարապետ եւ պատուանշաններ ստացած էր։ Բայց անգլիական իշխանաւորութեան բիրտ ու արհամարհոտ վերաբերմունքէն զզուած, վերստին նուիրուած է պարտէզներու ակերներու պաշտպանութեան։ Թրանսվալի մէջ կազմակերպած է ադամանդի հանքագործներու գործադուլներ եւ Ալժիրի հարուստներէն շատ մը պարտութիւններ կրած է։

Ընդհանուր պատերազմին, Կանտի, Հնդկաստանի մէջ կը ջատագովէր անգլիական դատը, յուսալով, որ հաշուեյարդարի ժամուն, նկատի պիտի առնուէր նաեւ թափուած հնդիկ արիւնը եւ Հնդկաստանի պիտի շնորհուէր կէս-ինքնավար վարչաձեւ մը։

Սակայն, չարաչար խաբուած խարդախուսումներէն, 1919ին, Կանտի, հպարտ կերպով կը վերադարձնէր իր պատուանշանները, անպատուաբեր համարելով զանոնք հայրենասէրի մը համար։ Իր աշակերտներուն եւ պաշտողներուն առջեւ անցած, ճակատաբաց ու անզէն կ'ըմբոստանար Անգլիոյ դէմ. կը կազմակերպէր «ոչ բռնի» դիմադրութիւններ եւ բոյկոտներ անգլիական ապրանքներուն դէմ։

«Ոչ բռնի» դիմադրութիւնները շուտով կը վերածուին բռնի շարժումներու։ Իր հեռաւոր նպատակը չըմբռնող հետեւորդները, հրապարակներու վրայ, օտար կերպասներով խարոյկներ կը վառէին։ Անգլիա կը դիմէր թնդանօթի։ Ամրիծարի եւ Ճալլիանուալի մէջ հարիւրաւոր կեանքեր կը զոհուէին։ Այսպէսով, շարժումը պահ մը կը դադրէր երկու կողմէն թափուած արիւնին մէջ։

Շատեր կը կարծէին, որ թափուած արիւնը, բաւական պիտի ըլլար, որպէսզի ժողովաւէր Կանտին հրաժարէր քաղաքային խլրտումներէն եւ փակուէր իր ժենատանը, քաւելու համար ինքնավարութեան մեղքը։ Հնդկական ցաւը խոր ու գրեթէ անբուժելի, բնականաբար քանի մը հարիւր զոհերու արիւնով չէր որ պիտի բժշկուէր։ Նահատակներու եւ բանտարկեալներու թիւը, ընդհակառակն, աւելի կը կոտտացնէր վէրքը։

Անհրաժեշտ էր սակայն տասը տարուան շրջան մը, որպէսզի առաքեալ ըմբոստը իր յեղափոխական դպրոցն ունենար, հիմնէր «Երիտասարդ Հնդկաստան» թերթը, պատրաստէր իր գաղափարներով թրծուած անձնազոհներ եւ ինչ որ ամէնէն կարեւորն էր, ունենար անմիջապէս գործադրելի ծրագիր մը, որուն շուրջ կարենար հաւաքուիլ ամբողջ հնդիկ ժողովուրդը, իր ցեղերով, լեզուներով եւ կրօնքներով, իր դասակարգերով, դասերով եւ «Անհպելի» առանձնաշնորհեալներով։

Ու ահա, այս տարի, յունուար 30ին իր պահանջագրով, ուղղուած փոխարքայ լորտ Իրվինի Կանտի չէր գոհանար այլեւս վերացական կէս-ինքնավարութեամբ։ Ան կը պահանջէր անկախ ինքնավարութիւն մը, պարզ ու գործնական։ Յիշենք կարեւորները.— Ջնջել աղի տուրքը։ Խստիւ արգիլել ոգելից ըմպելիներու գործածութիւնը։ Պաշտպանել տեղական ճարտարարուեստը օտար (անգլիական) մրցումներու դէմ։ 50 առ 100 կրճատել զինուորական եւ բարձր պաշտօնէութեան ծախքերը։ Ազատ արձակել քաղաքական բանտարկեալները։ Ջնջել խուզարկութիւնները դատապարտող օրէնքը։ Զինուիլ ինքնապաշտպանութեան համար։ Պետական լեզու հռչակել հնդիկ լեզուն։

Իր այս պահանջագրին, Կանտի, կցած էր փոքր վերջնագիր մը սա կարուկ խօսքերով.— Տէ՛ր, չէ՞ք ուզեր լսել հանրային անհնազանդութիւններու եւ բոյկոտներու մասին։ Լա՛ւ, ձեր պարտականութիւնը կատարած կ'ըլլաք, ընդունելով վերոյիշեալ պայմանները երկու ամսուան ընթացքին»։

Անգլիա, փոխանակ տեղի տալու այս սովորական պահանջներուն առջեւ Նորէն դիմեց անպաշտօն խոստումներու եւ անվերջանալի բանակցութիւններու։ Իսկ, Կանտի, տեսնելով որ երկու ամսուան մէջ, մասնանշուած անբաղձալի օրէնքներէն եւ ոչ մէկը բարեփոխուած է, իր պահանջագիրը ամբողջութեամբ վերածեց «քաղաքային անհնազանդութեան»։ Աններելի յանցանք էր, առանց ազդարարուած հարուածին, թոյլ տալ տիրապետող անհարազատ իշխանութեան, որ բանակցութիւններու դիմակին տակ, աշխատօրէն ծաղրէ հնդիկ ազգը և անոր մերկ ու ակնոցաւոր սուրբը։

Ու ահա, ապրիլ 6ին, Ամրիծարի նահատակներու ազատոնի առաւօտուն իսկ, Կանտի, շրջապատուած կամաւորներով եւ բազմահազար հայրենասէրներով, ծով կ'իջնէ, կը հաւաքէ աղ մը աւազախառն աղ ու հազիւ եղերքը ասոր դրած, ընդհանուր ծափերու մէջ, հնդիկ բանաստեղծուհի Քամալաթեվի կը բացագանչէ «Ողջո՛յն օրէնքներու խորտակիչին»։

Երեսուն տարիէ վեր, առաջին անգամ է, որ պաշտօնապէս եւ հրապարակաւ կը բռնաբարուի աղի պետական մենաշնորհը։ «Քաղաքային անհնազանդութեան» առաջին ազդանշանը տրուած է. հրաւէրը հրապարակէ է, եւ կարծես էլեկտրականացած, Պոմպէյ, Ահմէտապատ, Տէլհի, Լահոր, Կալկաթա, Մատրաս եւ ծովեզերեայ յետին գիւղն իսկ կը հետեւին առաջնորդին օրինակին։ Ամէն տեղ կարգադրած «անհնազանդութեան» աղ կը պատրաստեն եւ կը վաճառեն։

Ի հարկէ չուշացան զօրաւորական միջոցները։ Ձերբակալութիւններ եւ բանտարկութիւններ իրարու յաջորդեցին։ Փաթէլի, Նորիմանի, Նէհրուի նման կարկառուն հայրենասէրները միւսներուն «յանցանքին» համար ծանր ու թեթեւ պատիժներու դատապարտուեցան։ Բայց, օրէնք դարձած բռնապետութիւնը չկրցաւ արգիլել, որ Կանտի չկատարէ «օրէնքներու խորտակիչի» երկրորդ պարտականութիւնը։

Կարգը ոգելից ըմպելիներուն եւ անգլիական կերպասեղէններուն է։ Այս յեղափոխական անհնազանդութիւնը յանձնուած է կիներուն։ Վաճառատուններու առջեւ կին պահակներ դրուած են, որոնք կը խանգարեն այդ ապրանքներուն առեւտուրը։ Այս երկրորդ հարուածը թէեւ բարոյական եւ քրէական հանգամանք չունի, բայց ուղղուած է Անգլիոյ ամէնէն տկար մասին, առեւտուրին։

Բնականաբար, Կանտի, յառաջորդաբար ազդանշանը պիտի տայ պահանջագրի միւս «անհնազանդութիւններուն»։ Ան ասպարէզ պիտի կարդայ աշխարհին ամէնէն զօրաւոր ուժին։ Շուտով ականատես պիտի ըլլանք հզօր ալեկոծութեան մը։ Պատռուած է տուրքի հնազանդութեան վարագոյրը։ Բեմին վրայ կանգնած են երկու հսկայ հակառակորդներ, մէկ կողմը հնդիկ դարաւոր ժողովուրդը՝ իբրեւ անհնազանդ եւ միւս կողմը Անգլիա՝ իբրեւ աշխարհակալ։

ԱՐՍԷՆ Կ. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

ՄԱՅԱԿՈՎՍԿԻԻ ՆԱՄԱԿԸ

Ռուս կոմունիստ բանաստեղծը, անձնասպան ըլլալէ առաջ գրած է հետեւեալ նամակը.

— Ամէնուն։

Ուրիշը մի մեղադրէք մահուանս պատճառով։ Աղմուկ մի հանէք այս առթիւ։ Հանգուցեալս զզուանք կը զգայ ատկէ։ Մայրիկ, քոյրերս, ընկերներս, ներեցէք ինծի, — լաւ միջոց մը չէր այս (ոչ ոքի կը յանձնարարեմ), բայց ուրիշ միջոց չունէի։ Լիլիա՛, սիրէ զիս։ Ընկեր կառավարութիւն, ընտանիքս կը կազմեն Լիլիա, մայրս եւ քոյրերս։ Եթէ անոնց ապահովես տանելի կեանք մը, շնորհակալութիւն։

Սկսած բանաստեղծութիւններս յանձնեցէք Բրիկներուն, անոնք կը հասկնան իմաստը։

Ինչպէս կ'ըսեն՝
«Միջադէպը փակուած է»։
Սիրոյ նաւակը
փշրուեցաւ՝ դպչելով կեանքին։
Կեանքի հետ՝ հաշիւը
Արդէն մաքրուած է։
Որո՞ւ համար Թուել
փոխադարձ տանջանքն ու ցաւը՝

Վ. Մ.

Այս նամակը գրուած է 12 ապրիլին։ Անձնասպանութիւնը տեղի ունեցաւ 14ին։ Խորհրդային թերթերը այս նամակին կ'աւելցնեն ուրիշ քանի մը տողեր, որոնք գրուած են ընդհանրապէս.

Ընկերներ, զիս փոքրոգի չհամարէք։
Ողջո՛յն։
Երմիլովին ըսէք, ափսո՛ս, պէտք էր կռուիլ հետը։ Վ. Մ.
Սեղանիս վրայ կայ 2000 ռուբլի։ Հարկը վճարեցէք։ Մնացածը կը ստանաք Պետական Հրատարակչականէն։ Մ. Վ.

Մահուան երիկուան իսկ, Մէյէրխոլտ թատրոնին մէջ, իր մէկ գործին (Բաղնիք) *ներկայացումը սկսելէ առաջ, բեմ բարձրացաւ Գէլէքս կան, հաղորդեց Մայակովսկիի անձնասպանութեան լուրը, եւ, այդ առթիւ յիշեց Մայակովսկիի տողերը, զորս ան նուիրած էր Եսենինի անձնասպանութեան։*

Գործը շատ է,
Պէտք է ճամփել։
Անհրաժեշտ է
Նախ
փոխել կեանքը։
Եւ փոխելէ յետոյ
կրնաս ներբողել։
Մեր դարը դժուար է
Երգիչներուն համար։
Բայց ըսէք,
Ճշինն՛ր հոգի,
Ո՞ր մեծն է աշխարհի վրայ
ընտրեր
Հարթ ու դիւրին ճամբան։
Մեր այս կեանքին մէջ, գիտէ՞ք,
Դժուար չէ՛ մեռնիլը,
Շատ աւելի դժուար է
Նոր կեանք կառուցանելը։

Քանի մը տեղեկութիւններ իր կենսագրութենէն, զոր շատ կարճ տուեր էինք մեր արդ ուսումնասիրութեան ընթացքին։

Մայակովսկի զաւակն է անտառապահի մը։ Ծնաւ 1894ին, Բաղդադ գիւղին մէջ (Վրաստանի Քութայիս նահանգը)։ 1901ին, հայրը մեռաւ եւ ընտանիքով անցան Մոսկուա։ Քանի մը անգամ կը բանտարկուի իբրեւ պրոպագանդիստ։ Ցեռայ Խլեբնիկովի եւ Բուրլիուկի հետ կը հրատարակեն ապագայապաշտ հանգանակ մը. — Ապտակ հանրային ճաշակին։ *Պատերազմը յայտարարուելէ յետոյ, կը մեկնի Ֆինլանդիա, ուր կը գրէ «Վարտիքի մէջ ամպը» բանաստեղծութիւնը (Ֆրանսերէնի թարգմանուած է վերջերս)։*

1919ին կը մտնէ հեռագրական գործակալութեան մէջ։ Մինչեւ 1928, կը խմբագրէր «Լեֆ» թերթը եւ կը ղեկավարէր համանուն գրական խմբակը։ Գրած է նաեւ թատերգութիւններ, զորս չէինք յիշած, — «Լէնին», «Խարաշօ», եւ երգիծական՝ «Փայտոջիլ» եւ «Բաղնիք» գործերը։ Դեռ այս տարի նոր մտաւ պրոլետարական գրողներու միութեան մէջ։

«ԱՆՀԱՒԱՍԱՐ» ՀԵՐՈՍԸ

Յարգելի խմբագիր «Յառաջ»ի,
Յանուն արդարութեան անկիւն մը յատկացնէիք գրութեանս, ուրուն շարժառիթ տուող «մեծ գրագէտ»ը ամէն միջոցով յաջողեցաւ տարիէ մը ի վեր լռութեան մէջ պահել ճշմարտութեան ձայնը։ Զ.

Գրախօս քննադատին պաշտօնն է ըլլալ արդար՝ հեղինակին հանդէպ, եւ օգտակար՝ հանրութեան։ Երբ այս հիմնակէտերը եղծուած են գրադատի մը գրչին տակ՝ գրադատը կը դառնայ կամ խեղաթիւրող, կա՛մ ոգէտ, կա՛մ նախանձոտ։

Իսկ ի՞նչ անունով որակել այն գրողը որ ոգէտ չէ՝ բայց նախանձէ մղուած կը խեղաթիւրէ։ Որ չկարդացած՝ կը գրախօսէ։ Որ ինքնիրեն կը հակասէ։ Ուրեմն ընթերցող հանրութիւնը կը մոլորեցնէ։

Միայն մէ՛կ գործի մը շուրջը՝ տասնեակ մը փաստեր երբ ես ունեցայ՝ հապա ո՜րքան տասնեակներ պիտի ելլէին ուրիշ գրախօսութիւններու մէջէն։

Կը ցաւիմ որ «Յառաջ»ի էջերը իմ տրամադրութեանս տակ չեն՝ որ տայի այդ փաստերը մէկիկ մէկիկ։ Ստիպուած՝ կ'ընեմ կարճ հպանցում մը միայն։

«Ապագայ»ի դոյգ մը թիւերով (15 եւ 19 դեկտ. 1928)՝ գրախօսական մը տուեր էր Զօպանեան, իմ «Լէյլի-Մէջնուն» գրքոյկիս մասին, որ գրախօսելիք գո՛րծ մը չէ. լրագրական յօդուածներէ արտատպուած քանի մը էջերով տետրակ մը ինչո՞ւ գրախօսութեան նիւթ ընել։ Այդ անգամ լռել կամ ուշադիր չկարդալ, աջ ու ձախ հետեւութիւններ հանել, խծբծել, խեղաթիւրել եւ որ ի կարգին։

Եթէ անպատճառ Ցիթունին ծանօթացնելու մարմաջն ունէր, ինչո՞ւ չէր վերցներ անոր տպուած գործերէն՝ գրախօսութեան արժանի՝ Խաղաշխարհը, օրինակի համար։

Ի՞նչ մտքով եւ ի՞նչ խղճով ուրեմն Զօպանեան գրքոյկի մը պոչը բռնեց, ու երեսուն տարիներու վաստակաւոր մը՝ անոր էջերովը դատեց, քաշքշեց։

Գոնէ պարկեշտ ըլլար իր սխալը ճանչնալէ եւ դարմանելու խօսք տալէ յետոյ՝ խօսքը յարգելու։

Այդ ալ չըրաւ։

Երկու խօսքով պարզեմ իրողութիւնը։

«Ապագայ»ի մէջ իր գրախօսականին՝ փաստացի եւ յոյժ քաղաքավարի պատասխան մը ղրկեցի։ «Ապագայ»ն չտպեց։ Բարեկամաբար լաւութեամբ փակել ուզեց վէճը, որ Զօպանեանի համայնագիտութեան եւ նկարագրին շատ մը կողմերուն համար լախտի հարուածներ կը բարձրացնէր։

Զօպանեան ջանաց սիրաշահիլ, որսալ զիս։ Տունը հրաւիրեց, լացեց, խոստովանեցաւ իր սխալները ու բառ առ բառ այսպէս ըսաւ.

— «Ձեր յօդուածը մի՛ տպէք, երկուստեք վէճի դուռ պիտի բանայ. ինծի թողէք՝ ես ինքս կը դարմանեմ»։

Հաւատացի իր խօսքին։ Սպասեցի։

«Անահիտ»ին համար յօդուածներ ուզեց։ Տուի երեք հատ իր գրախօսականին դէմ նո՛ր փաստերու հաշիւով մը յատկապէս գրուած։ — Այս թակարդին մէջ բռնուեցաւ Զօպանեան առանց զգալու...։

Այսինքն, ես տուի՝ գաւառաբարբառով գրուածք մը (Սասմ. Տուն), քրդերէն-հայերէն կտոր մը (Զէրրիկ) եւ աշխարհաբարով հէքեաթ մը (Լէլօ եւ Փապէֆօրնկ).— այնպէս ինչպէս գրի առեր եմ ընիկ հայ գեղջուկ բերաններէ։ Զօպանեան առաջինը ետ տուաւ, երկրորդը տպեց առանց քրդերէնի, երրորդը թլփատե՛ց ու այնպէս տպեց (Տես վարը թիւ 6, 7 եւ 8)։

Այս ճամբուն մէջ՝ տարի մը սահեցաւ, ու Զօպանեանի «դարմանող» գրութիւնը չերեւցաւ։

Բոնիցս՝ նամակներով յիշեցուցի բարոյական հատուցումի իր պարտքն ու պատուոյ խօսքը։ Նախ «թիւրիմացութիւն է» ըսաւ, յետոյ՝ անվայել պատասխանի մը արժանացուց ու անոր՝ որուն քաղաքավարութիւնը թուլամտութիւն թարգմանել ուզեց։

Հոգեկան բարձրութիւն չունեցաւ Զօպանեան։ Անգամ մը եւս ինկաւ իր գրախօսականին չարամտութեանց քովը։

Այս անգամ իմ նո՛ր փաստերով ցոլացած պատասխանս տուի «Ապագայ»ին, որ Մամուլի օրէնքովը պարտաւոր էր տպելու։ Շաբաթ մը խմբագրական ժողովին քովը մնալէ յետոյ՝ նորէն չտպեցին։ Զօպանեան թերթին կուռքն է. ու կուռքին դէմ կարելի չէ խօսիլ։

Զօպանեան արժանիքներու տէր, յայտնի գրագէտ մըն է, չեմ ուրանար, բայց Զօպանեանէն աւելի բարձր՝ ճշմարտութիւն մը կայ զոր աւելի կը յարգեմ։ Ինքը՝ իր անունին ու թերթին կռթնած, կը կարծէ թէ կրնայ անպատիժ խեղաթիւրել պատմութիւնը. ես կ'ուզեմ որ պատմութիւնը գրուի ուղիղ ու արդար։

Ուրեմն.—

1. *Ինչո՞ւ իմ. գրքոյկը երբ «հայկական ժողովրդական աւանդութիւն» կը հնչէ, անտեսելով էջ 25ի խորագիրը «Հայ-քրտական սիրերգ» որակականով։*

2. *«Լէյլա եւ Մէջնուն» արաբերէն բառերը եթէ «գիշերային սիրահարներ» չեն նշանակեր ըստ իրեն, հապա ի՞նչ կը նշանակեն։ Միթէ՞ իրեն պէս համայնագէտ մը չի գիտեր որ Լէյլ, Լէյլի գիշեր կը նշանակէ եւ Մեջրուն կամ Մէջնուն ձեւերը, իրենց չիւրմ եւ չին արմատներով, խենդ, սիրահար, յանցաւոր, վիրաւոր իմաստ... կ'արտայայտեն։ Եւ դոյգ ...բու աւանդութիւնն ալ հիւսուա... է երկու սիրով յանցաւորներ... վրայ։*

3. *Ի՞նչ մտքով կը ծաղր... Շնչուն Աղբիւր ձեւը, «կանքի... կա՛յ, ա՛նդ ե՛դ»ին հետ բաղդ...ելով, ու չէ տեսած էջ 27 ... ստորէջի ծանօթութիւնը, ... ըսուած է «Ընագրին ձեւը Ս...ջան Աղբիւր» է։ Ամենաեւս Զ... պանեան՝ հող ինչո՞ւ աչք... փակ է պահեր։*

4. *Զօպանեան քննցա՞ծ ... ը կը գրախօսէ՝ թէ առանց ... գիրքերուն նիւթը գիտնալ... գրախօսելու գերբնական ... բայատուկ կարողութիւն մը ... նի, որով «Փոլքլոր»ական ... լրագրական յօդուած իբրե... խառնէ։*

5. *Լէյլի Մէջրունը, զոր ... գրախօսէ, ինչո՞ւ կը չփոթէ ... բաստղերուն հետ, որ իր ... արտատպուած չէ. հետեւաբար իր չըչտած «դժբախտաբար ... ա՛լ աւելի անյաջող խօսք... գին մէջ կը մնայ։ Մինչ ... «անյաջող» որակած գրութ... տպուած է «Արեգ»ի առաջ... դող բաժնին մէջ՝ 4 անգամ...*

6. *Աշակուած գրուածքի ... մէջ՝ գաւառաբարբառ փաստ... Զօպանեան, ինչո՞ւ կ'անգիտա... նայ թէ անոր տեղը մասնա... տական ժողովածուներն են ... ինչո՞ւ «Անահիտ»ի մէջ յայտ... իմ տուած ընիկ բարբառով ... տարը։*

7. *Հայկունիի քրդերէն ... գիրը երբ կը նախընտրէ Զ... պանեան, ինչո՞ւ ուրեմն ... Զէրրիկը տպեց «Անահիտ»ի մէ... առանց քրդերէն մասին ... ինչպէ՞ս իրաւունք առաւ իմ ... անոր ստորէջի ծանօթութիւն... շրջափոխելու...։*

8. *Բնագրի մը «ժողովրդա... կան ձեւին տառապէս պահ...նումը պահանջող Զօպանեան... գրական ո՞ր օրէնքով մխրճ... իր «Անահիտ»ին մէջ Լէլօ Փապէֆօրնկ հէքեաթիս ... բնատիպ հատուածը։ Մինչ ... կը հակասէ ու կը խծբծէ Ցի... թունին կը ճանչնայ թէ ա... գրեցը արուե՛ստ է, ոչ ... եւ անկէ դուրս ամէն ձեւ ... է ազգագրութեան վէ՛մ գի... թեան դէմ։*

9. *Զիս կը բաղդատ... բառով «մասնագէտ»ներ... առանց գիտնալու այդ ... արժէքը, մինչ կամովին կը ... նայ թէ՝ ականակ, ոչ մասնա... Ցիթունին Առաջին հանդ... ցաւ քանակ մը մասնագէ... ներու մէջ 1905ի Թառարա... կան Մրցումին։ Եւ տարիէ... անգամ չէ ըրած։*

10. *Կը վախնայ թէ Ցիթ... նիի այս ու այն (կը թու... հատ) ձեռագիրը գործերը ... երկեր չըլլան։ Ցաւած ... գիտէ։ Մինչդեռ մասնագ... կան աշխարհին մէջ, 19... ի վեր, ծանօթ են իրմէ ... տեսակ բոյսեր, որոնց 10ը ... Թունիի անունովը մկրտուա... թողունք միւսները։*

11. *Եթէ Ցիթունին իր ... գին մէջ մասնագէտ չէ, ինչ... իր բարբառային գործերը ... փնտռուէին Հայաստանի ... կին ու կը տպուին արդ... ռավարութեան կողմէ։*

12. *«Սրուանձտեանի ... նաւոր յաջորդը պիտի ըլ... «Վանէն կըսկսի շղթայ... Սրուանձտեան, բազմարդ... կրակատ Ցիթունին» ... գրող Զօպանեան՝ ինչո՞ւ ... խօսականին մէջ միեւնո... դը չէ, կը հակասէ։*

13. *«Գրագէտն իսկ ... անհաւասար է» ըսող ... եանը՝ կը թուի թէ իրմէ ... ոչ մէկու վրայ չուզեր ... ծագի, եւ իր շուրջը ... «անհաւասար» կը ... նոյն բառը գործածեր է ... եանի (եթէ անանը չէ...*

(*) Զօպանեան միշտ ... «դժբաղդաբար», ... որ պարսիկ բախտ բառէն ... գայ, եւ պէտք չէ շփոթե... դառնալ բառին հետ։ Մեծ ... սխալ էր???:

... Մայրը Աւլէնի համար ... նշանակէ անհիւա- ... համար բոլոր էջերը ... արժէք ունին, ինչ ... մ'ը գրագէտ, ... քննադատ, թարգ- ... հրատարակիչ, գործիչ եւ ա- ... ինքն ալ անհիւասաւոր ... բազմաթիւ իմ գրա- ... «անհիւասաւոր» են, ... «անհիւասաւոր» ...

...

Միհանկեալ բսեմ. մայրըլ ... պէտք չէր յանդգնէր Զօ- ... ... միջազգային ... unlovely courtesane ... անհամաձայն ... ինչպէս որ է բուն ոգին:

Զիթ.

ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

ՊԵՐԼԻՆ — Հայ ... Միութիւ- ... Ահարոնեանի Յոբելինական Յանձ- ... 26 ապրիլ ... իրիկուն ... Հ. Հ. Նախկին դեսպան տոքթ. Կրինֆիլտի բացման ճառէն վերջ խօսեցաւ տոքթ. Արտ Աբեղեան, ... Ահարոնեանի կենսա-գրութիւնը եւ գրականութեան ... Ահարոնեան տա-րիքն է մօտ 30 համար:

Բիչ հեղինակի կը տրուի այն-պան ... Սխալ է ա-

նոր «Պուտ մ'կաթ»ը կամ «Խեղճ-ճերը»ն առնելով դուլումի երգիչ միայն անուանել զայն, ապա պէտք է նկատել որ իրականու-թիւն էին ատոնք: Իսկ Ահարոն-եան ունի ուրիշ կարեւոր աշխա-տութիւններ, ինչպէս «Հոռ կին»ը, «Իտալիայում»ը, «Շվէյցարա-կան գիւղը» եւն. եւն. այլ մանա-ւանդ յետ-պատերազմեան գոր-ծերը: Ահարոնեանի ոճը արեւելա-հայ գրականութեան մէջ ամե-նազուտ եւ ամենագեղեցիկն է:

Պ. Աբեղեանի շահեկան դա-սախօսութեան մէջ յատկանշական էր նաեւ այն գիծը, որ կը բնորո-շէր Նարեկացի Արովեան-Ահարոն-եան գրականութեանց նմանորի-նակ բնոյթը:

Ուսանողական Միութեան կողմէ խօսեցաւ Պ. Տիրայր Ֆը-րունճեան: Վերլիշեց ժանուկ օ-րերը գաղթականութեան մէջ, երբ 30 հոգի սենեակ մը մէջ կծկած կանթեղի մը լոյսին տակ կը լսէ-ին Ահարոնեանի պատմուածքները եւ «Քնիր իմ բալիկ»ը: «Երբ դպ-րոցական եղանք, ուրիշ դասերու առեն կը կարդայինք «Ազատու-թեան ճանապարհին»ը եւ կ'ար-տասանէինք «Ցարդանք քեզ»: Ահարոնեանի գրականութիւնը, մանաւանդ «Իտալիայում»ին մէջ Միքէլ Անճելոյի արուեստը նկարագրելու եւ իմաստաւորելու կողմէ, կրնայ մրցիլ օտար գրա-կան համբաւներու հետ: Իսկ այ-սօր, երբ ուսանող ենք, կը յի-շենք իր ամէն քանի մը տարեկ առաջ մեզի, իր ժողովուրդին ուղ-ղած խօսքը ու կը գոչենք մենք ալ իրեն «Ցարդա՜նք քեզ»...

Ահարոնեան գրական հիմնա-դրամին մասին յանձնախումբը յայտարարեց թէ մասնակցիլ փա-փաքողները պէտք է դիմեն տոքթ. Կրինֆիլտի:

Գեղարուեստական բաժնին ի-րենց մասնակցութիւնը բերած էին օր. Օ. Նազարեան «Քնիր իմ բալիկ» օրօրով, Պ. Վ. Սեւաչուռնի «Ախտա-ւոր»ի ընթերցումով, իսկ Պ. Դ-դաւիթխանեան «Արցունքի հովի-տը»ի յուզիչ արտասանութեամբ: Ժողովուրդի խնդրանքով արտա-սանեց նաեւ Զարենցի «Հայաս-տանի»ն: Մէջ ընդմէջ Պ. Ց. Կրինֆիլտի դաշնակին ընկերակ-ցութեամբ եւրոպական եղանակներ երգեցին Ցիկէն տոքթ. Հոգոց եւ Պ. Դանոքի: Ցոբելեարին ղրկուելիք հեռագրի պատճէնին ընթերցումէն ետք, ժողովուրդը ցրուեցաւ գոհ տպաւորութեամբ:

Թղթակից

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՔԵԱԼԼԱԳԻԷՕՋՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի բամպակի տե-սակները բազմաթիւ են: Բայց գլխաւորները կը կոչուին «Նավ-րոզկի» եւ «Քինգ»: Այդ երկու տեսակներուն տարբերութիւնն այն է, որ «Նավրոզկի»ն աւելի առատ բերք կուտայ, իսկ «Քինգ»ը՝ քիչ բայց կանուխ կը հասնի: Այս պատճառով տարածքը պէտք է ցանուի աւելի տաք կլիմայական պայմաններու տակ եւ ուժեղ հող ունեցող շրջաններու մէջ: Այդպէս կ'ըսէին արդէն բամպակամշա-կութեան մարմինները:

Ընդհակառակն, այս տարի ճիշդ հակառակն է, որ կը կատա-րեն «քեալլագէօզ» մասնագէտ-ները:

Հրազդանի շրջանին այն գիւ-ղերուն մէջ, ուր մինչեւ հիմա «Նավրոզկի» կը մշակէին, դրուած է «Քինգ», իսկ միւս գիւղերուն մէջ Նեջիլուներ, Հաճի Խալլաղ, Դոնգուզեան), փոխանակ «Քինգ»ի ցանուած է «Նավրոզկի»: Ըթէ բոզարիկ բարեյաջող կլիմայա-կան պայմաններ չըլլան այս տա-րի, սերմնցուն դրամահար պիտի փճանայ:

Հայաստանի բամպակամշա-կութեան մարմինները այս կար-գադրութիւնը ըրած են, պատճա-ռաբանելով որ սերմնցուն իրար չխառնուի ապագային: Բայց քիչ մը ուշադրութիւն բաւական չէ՞ «իրար չխառնելու համար սեր-մնցուն»: «Խորհ. Հայաստան» (16 ապրիլ), «Մասնագիտական քեալլագէօզութիւն» կ'անուանէ այս կարգադրութիւնը, որ ա-ռանց նկատի առնելու տեղացի մշակներուն կարծիքը, «Նավրոզ-կի» կը ցանէ խոնաւ հողերուն (Նեջիլուներ), եւ «Քինգ»՝ չոր հո-ղերուն (Զարքախներ) վրայ:

ՁԱՅԿԻ ԴԷՄ

«Մարտնչող Անաստուածներու Միութիւնը» որոշած է 15-25 ապրիլ երկու շաբաթ կռիւ մղել Զատկի տօնին դէմ:

ՃԱՄԲԱՆԵՐՈՒ ՇԻՆՈՒԹԻՒՆ

Ճամբաներու շինութեան հա-մար Մոսկուա 97,703 րուբլի վարկ մը բացած է: Այդ գումարը պիտի բաշխուի այսպէս.

Վրաստան 38,800 րուբլի
Ազրբէջան 37,857 » »
Հայաստան 21,057 » »

Երկաթուղիներու եւ խճուղի-ներու գոյութիւնը երկրի մը յառաջդիմութեան համար նա-խապայման մըն է: Այդ տեսա-կէտին վրայ հիմնուելով, Հայաս-տանի երկաթուղիներու եւ խճու-ղիներու վարչութիւնը «Հնգամեայ ծրագիր» մը պատրաստած է ար-դէն: Կը ճամբայ իրագործել:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ ԵՒ Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Յունաստանի անկախութեան հարիւրամեակին առթիւ Հ. Հ. Պատուիրակութեան փոխ-նախագահ Պ. Ալ. Խատիսեան Փա-րիզի Յոյն դեսպան Պ. Փոլիթի-սի ուղղած է շնորհաւորական նամակ մը, որուն մէջ կ'ըսէ.

«Հարիւր տարի առաջուան Յունաստանի եւ Թուրքիոյ ու բոլշեւիկներու կրկնակ լուծին են-թակայ այսօրուան Հայաստանի բախտին նոյնութիւնը նկատի առնելով պայծառօրէն երեւան կու-գայ Յունաստանի անցեալին լոյ-սով:

«Գիտակից այն անխզելի կապերուն, որոնք կը միացնեն Հայ ազգը Յունաստանը, երախ-տագէտ այն աջակցութեան եւ եղբայրական ընդունելութեան, զոր մեր գաղթականները գտան են Յունաստանի մէջ, Հայաստա-նի Հանրապետութեան Պատուի-րակութիւնը իր բոլոր սրտէ կը միանայ հելլէն ազգի ուրախու-թեանց՝ տօնելու համար իր ան-կախութեան յաղթանակի հարիւ-րամեակը, եւ անոր կ'ուղղէ իր լաւագոյն մաղթանքները հելլէն հանճարին կատարեալ ծաղկումին համար խաղաղութեան եւ բարօ-րութեան մէջ»:

Դեսպանին բացակայութեան պատճառով, գործակատար Մալ-լիթիս շնորհակալութեան պա-տասխան մը ուղղած է Հ. Հ. որ նամակին պարունակութիւնը հաղորդած է հելլէն կառավա-րութեան:

* * * Իսկ Հ. Հ. Պատուիրակու-թեան նախագահ Պ. Ա. Ահարոն-եան հետեւեալ հեռագիրն ուղղած է վարչապետ Վենիզէլոսի.

«Յանուն Հ. Հ. Պատուիրակու-թեան հայ ժողովուրդին, որ կը պայքարի իր ազատութեան հա-մար, ջերմագին շնորհաւորու-թիւններ եւ բարօրութեան մաղ-թանքներ կ'ուղղեմ՝ հելլէն ան-կախութեան փառայեղ հարիւ-րամեակին առթիւ»:

Պ. Վենիզէլոս հեռագրով շնոր-հակալութիւն յայտնած է Պ. Ա-հարոնեանի:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՊՐԻԼ 11-24Ի ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ, 27 ապրիլ — Պիրակի կեսրէ վերջ Օթէլ տը Ֆրանսի մէջ մեծ հանդիսաւորու-թեամբ տօնուեցաւ ապրիլ 11-24ը նախաձեռնութեամբ Ազգ. Միու-թեան եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Ենթակոմիտէին, Սասնոյի, Լճէի, Մարաշի Հայրենակցական Միութեանց: Ժամանակէն առաջ սրահը լեցուած էր եւ շատերը դրան առջեւ ոտքի կեցած էին:

Կարգադիր յանձնախումբը ամէն ջանք թափած էր հանդէ-սին վայելչութեան համար: Մա-նաւոր օգարեմ մը շինուած էր ո-րուն վրայ զետեղուած էին Մայր Հայաստանի նկարը եւ Ապրիլ 11-24ի նահատակուած մտաւո-րականներու խմբանկարը: Բեմին ճակատը կը կարդայինք.— «Այն-քան չարիք թէ մոռանան մեր որդիք, թող ողջ աշխարհ Հայուն կարդայ նախատինք»: Սգարեմը զարդարուած էր ծաղկեպսակնե-րով, զորս ղրկուած էին Հ. Յ. Դ. Ենթակոմիտէին, Սասնոյի, Լճէի Մարաշի, նաեւ Ազգ. Միութեան կողմէ: Բեմին երկու կողմը կը ծա-ծանէին հայկական եւ ֆրանսա-կան եռագոյնները:

Նախագահ տէր Յուսիկ քա-հանայ բազմարեց որուն սոնին նշանակութիւնը, հրաւիրելով ներ-կաները մէկ վայրկեան ոտքի կենալ, յարգելու համար նահա-տակներու յիշատակը:

Հանդէսը սկսաւ «Մեր Հայ-րենիք» խմբերգով: Արտասանու-թենէ մը վերջ, բեմ հրաւիրուե-ցաւ Ազգ. Միութեան ատենապետ Պ. Խաչիկ Գարիպեան, որ պարզեց Թուրքին հայաջինջ քաղաքակա-նութիւնը, մտաւորականներու ձերբակալութենէն մինչեւ բռնա-գաղթը: Շատեր այս քաղաքա-կանութեան պատասխանատու կը համարեն այս կամ այն կուսակ-ցութիւնը, բայց շատ կը սխալին: Մենք այսօր եկած ենք հոս ոչ թէ լալու, այլ յիշելու նահատակնե-րուն ուխտը, շարունակելու անոնց կիսատ ձգած գործը»: Յուզիչ ու-ղերձներ կարդացին Սասնոյի Հայր. Միութեան կողմէ Պ. Ստեփան Խիւրքմէնեան, Լճէի հայր. միու-թեան կողմէ Պ. Բագրատ Պա-պազեան: Հ. Յ. Դ. կողմէ խօսեցաւ ընկ. Աւետիս Մելքոնեան, իբրեւ ականատես բացատրելով 1915ի սարսափները. «Մենք որ մեր աչ-քերով տեսանք այս բոլորը, այն ժամանակ միայն հանգիստ կըր-նանք ըլլալ, երբ կատարենք մեր պարտքը»:

Մէջ ընդ մէջ արտասանեցին եւ երգեցին օրիորդներ Նուարդ Մինասեան, Անիկ Ջարմբկեան (հազիւ 12 տարեկան), Պ. Պ Մար-տիրոս Գասպեան, Պաղտասար Ասատուրեան եւ արտասանու-թիւններ ըրին: Ամենավերջը Սաս-նոյի Հայր. Միութեան կողմէ ներ-կայացուեցաւ «Վրէժի ոգին» յուզիչ պատկեր մը աքսորի կեանքէն, որ խորապէս յուզեց ներկաները: Հանդէսը փակուեցաւ «Փամ Փօրոստանով»:

* * * Զատկի կիրակի օր յու-նական Թրիքանօ սրահին մէջ Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէին նախաձեռ-նութեամբ ներկայացուեցաւ «Խանասորի Արշաւանքը»: Ներ-կայ էր հոծ բազմութիւն մը:

Այս առթիւ ենթակոմիտէն իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ բոլոր գերակատարնե-րուն:

Թղթակից

ՎԱԼԱՆՍ, 28 Ապրիլ — Հ. Ե. Ո. Միութիւնը նախաձեռնու-թիւնը ստանձնած էր Ապրիլ 11)24ի սգահանդէսին, որ տեղի ունեցաւ շաբաթ երեկոյեան ժա-մը 8ին պետական Թատրոնի վերի սրահը:

Սգատօնին իրենց մասնակցու-թիւնը բերած էին Հ. Յ. Դ. շրջ. կոմիտէն, Արեւմ. Եւրոպահայ կարմիր Խաչը, Ֆրանսահայ արի-ներու մասնաճիւղը, Ազգ. Միու-թիւնը եւ Հոգաբարձութիւնը, Խարբերդի, Շապին Գարահիսարի, Սեւլէօզի, Երզնկայի Հայրենակ-ցական միութեանց տեղական մասնաճիւղերը: Հակառակ երեք հարսնիքներու, ներկայ էր հոծ բազմութիւն մը:

Հանդէսին բացումը կատարեց

Հոգեւոր Հովիւ Պատ. Քահանայ Սարգիսեան, որ ներկաները հրաւի-րեց յոտնկայս յարգել մէկ մի-լիոն նահատակներու յիշատակը: Ցետոյ երկսեռ երգչախումբը եր-գեց «Մեր Հայրենիք»ը: Միջանկ-եալ եղան խմբերգներ փոքրիկնե-րու կողմէ, նաեւ արտասանու-թիւններ՝ մասնակցող կազմակեր-պութեանց կողմէ: Ազգ. Վարչու-թեան կողմէ խօսեցաւ Պ. Արսէն Թադէոսեան, Հ. Ե. Ո. Մ. եւ Հայր. Միութեան կողմէ ընկ. Թադէոս Մեծատուրեան, իսկ Հ. Յ. Դաշ-նակցութեան Շրջ. կոմիտէի կող-մէ՝ ընկ. Հայկ Սէրէնկիւլեան:

Փակման խօսքը ըրաւ նմա-նապէս Հոգեւոր Հովիւը: Հանդէսը փակուեցաւ ժամը 11ին եւ ներ-կաները ցրուեցան խոր տպաւորու-թեան տակ:

Ցաջորդ օրը, կիրակի մատ-րան մէջ կատարուեցաւ հոգեհան-գիստ՝ նահատակներու յիշատա-կին:

Լեռնասար

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.

Ֆերմակ Մատանաներուն հա-ւասար խաղարկութիւնը.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը մրցեցաւ Union Athlétique du XVIի Ա. խումբին դէմ, եւ 1—1ով հաւասար խաղարկութիւն մը ու-նեցան: Գովելի է Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբին խաղարկութիւնը, որ եղանակին ամենալաւ խաղն էր, սակայն զաւալի էր որ բազմու-թեան մեծամասնութիւն մը կը պակսէր:

Օրուան լաւ խաղացողները ե-ղան — Վիչէն, Հրանդ, Թորոս-եան, Միհրան, Հայկ-Արամ, որ հաւասար կէտը նշանակեց, Քալ-եան եւ Շավօ, Միսրոպ առաջին խաղամասին, Արապեան երկրոր-դին:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի (Wand) խումբը յաղթուեցաւ համապատասխան Réserve խումբէն 1ով 0:

Սարգիս

* * * Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ֆութպոլի Ա. եւ պահեստի խումբերը, որոնք վերջերս բաւական խօսիլ տուին իրենց յաղթանակներով, մայիս 4ի կիրակի կէսօրէ վերջ պիտի մրցին յաջորդաբար Stade Enghien.Ermontի Ա. եւ պա-հեստի խումբերուն դէմ, Անկէնի Սէն Կրասիէնի դաշտին վրայ:

ՀԱՅ ՈՐԲԻ ՄԸ ՄԱՀԸ

Հայ որբ մը, Յակոբ Ստե-փանեան, 25 տարեկան, Իյտէլիցի (Եոզկատ), երկուշաբթի իրիկուն Անիէրի մէջ հանրակառք զար-կած ատեն հակառակ կողմէն ա-րագընթաց ինքնաշարժի մը զարնուելով գետին կ'իյնայ: Ան-միջապէս կը փոխադրուի Պօժէօն հիւանդանոցը, ուր արիւն կը փսխէ: Ցաջորդ օրը կէսօրին կը մեռնի, առանց գտնելու իր գի-տակցութիւնը:

Թաղումը պիտի կատարուի Ուրբաթ օր, ժամը ճիշդ 2ին: Բոլոր որբ ընկերները եւ բարե-կամները կը հրաւիրուին այդ ժա-մուն ներկայ գտնուիլ Պօժէօն հիւանդանոցին առջեւ, մասնակ-ցելու համար յուղարկաւորու-թեան:

Դժբախտ որբը անդամ էր Հ. Ե. Ո. Միութեան Անիէրի մաս-նաճիւղին, որ կը խորհի փոքրիկ շիրիմ մը կանգնել իր ընկերոջ գերեզմանին վրայ:

Գուն ալ գացիր, սիրելի ըն-կեր, դեռ չվայելած ազատ ու անկախ հայրենիքիդ արեւը:

Մեր արցունքները իբրեւ ծա-ղիկ թող շիրմիդ վրայ:

Կ. Արզումանեան

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 7 —

ԵՐԲ ԳԻՇԵՐՆ ԻՋԱՒ ԼՈՒՍԱՒՈՐ ՎՐԱՅ...

Ե.

Ու մինչ Հրայր դանդաղ ...ոլորով բռնած էր իր հեռակայ ...արակին ճամբան, տարօրինակ ...հանգստութիւն մը, ճիշդ գողի ...ներկ մը նման կը տարած-...էր իր մէջ, նոյնիսկ չկրցաւ ...կենալ թէ ինչպէս սկսաւ ան իր ...ի յոգնածութեան, յագեցու-...ու պժգանքի սիրտխառնուք ...Թերեւս երբեք այդ աստի-...ան լքուած չէր զգացած ինք-...ինքը: Իր խորունկը պահուը-...ց վիթխարի տխրութիւն մը մէ-...էն դուրս պոռթկացեր էր ճեղքէ ...ը, ու հիմակ կը յորդէր, կ'ողո-...էր զինքը, կը քանդէր իր ամ-...բարտակները, իր ափերը, չկրցաւ ...հասկնալ ինքզինք: Ժամանակ ...ունեցաւ մերժելու այդ մռայլ ...ջլոյն որովհետեւ ան իր մէջն

էր արդէն, սեւազգեստ մօր մը նման որ իր քղանցքները կը տա-րածէր ծովի ծալ իր կողերուն վրան...

«Այնքան տխրութիւն իմ մէ՞ջ... բայց, Աստուած իմ... ուրկէ՞ բերի զայն, ինչպէ՞ս աճեցաւ, ինչո՞վ սնաւ...» կը մտածէր Հրայր ու իր ունեցած բոլոր կորուստները կը թարմանային, կ'այժմէա-նային իր կողերուն տակ:

«Ո՞ւր էք, իմ կեանքիս ան-հրաժեշտ քաղցրութիւնները, ո՞ւր ես, գո՛ւն, մայր, բոլոր զաւկերու ամոքումը... որքան մինակ եմ հիմա, որքան հեռու եմ ես ինծ-մէ, որքան վաղը առաւօտ զար-թօնքս կը խեղդէ, կը սարսափե-ցնէ զիս»:

Հրայր կը մօտէր, պահանջը ունէր փախչելու տաք, ջերմիկ,

անկեղծ անկիւն մը. բայց օտար ագարակի մը խշշակին մաս-պաւերը զինքը կը խրտչեցնէր, կը խորշեցնէր: Հրայր հանդչելու, ինքզինքը մոռնալու պէտքը կը զգար. բայց բոլորովին նոր, գէ-րախառ, անյայտ մէկը, որ գտնուէ իր մէջ ողբացած ու տիրապետած էր ինքզինքին, կ'արծարծէր իր գիտակցութիւնը... ո՞վ պիտի գա-նէր վաղը իր դիմաց, ո՞վ պիտի ըլլար քունէն վերջ արթնցողը, ինչ-պէ՞ս պիտի կարենար ապրիլ, շնչել այս մտախուզին տակ, որ եր-կինքի մը պէս կը շրջափակէր զինքը...

Հրայրի պակսեցաւ այդ գի-շեր կեանքը առնել գիտնալու ողջ-մտութիւնը իր ֆիզիքական վիճակը, թուլութիւնը հոգեբանական այլ-ընդ ալլոց անգրագարձումներու պատճառ եղան. արիւնի, ջիղերու, ջղագրգռութիւն անակնկալ պահ մը կրնար վաղանցուկ ըլլալ, ճիգ, խռովք, յուսահատանքը իր մէջ...

Հրայր գիշերուան անձրեւ-ային նայեցաւ. աստղերը կը փախ-չէին իրմէ ու աշխարհը վաղուց հոգած էր իր լոյսերը:

Բողոքի յիշատակը առա-ւելագոյնս ուրուագծային ճաշ մը ձեւն զոր ճակատագրի հովէն կը քշուէր, կը տարուէր իր եզերքէն, իր հորիզոնէն հեռու...

Հրայր մանուկ օրերու քունի մը պահանջը զգաց. ուզեց չոր-թնալ, չերազել, մոռցուիլ...

. . . .

Ցաջորդ առաւօտ 'զինք գտան իր մարդը, գերանէ մը ախկախ, բառ մը չըլլալ իր վրայէն:

Իր կօշիկները խոնաւ էին ու ցեխոտ. յայտնի էր որ գեռ նոր դարձած էր աղմուտ ճամբա-ներէ...

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ՎԵՐՋ

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

«արտա-արեւմտացուցին» Արեւմուտքը՝ կիներու հաւասարութեան տեսակէտով։ Անոնք Եւրոպայի վրայ քալել մը աւելի առաջ գացին։

Այսօր երկու կին փաստաբաններ դատաւոր նշանակուեցան մայրաքաղաքի Էնկիւրիի եւ Պոլսոյ քաղաքային դատարաններուն։ Ասոնք են Նիզաֆէթ հանըմ եւ Պէկիան հանըմ, երկուքն ալ համալսարանի փաստաբաններ։

Հիմա կարելի է ըսել թէ կիները Թուրքիոյ մէջ գրեթէ բոլորովին ազատագրուած են։ Անոնք արդէն կը վայելեն բազմաթիւ առանձնաշնորհներ՝ որոնց կը բացձան դեռ եւրոպական կարգ մը երկիրներու բրենց քոյրերը։ Թրքուհիները նետուած են արդէն օրէնսգիտութեան, լրագրութեան, ուսուցչական եւ բժշկական ասպարէզներուն մէջ։ Ու բացի ամէն, արհեստներէ, անոնք յաջողութիւններ ձեռք կը բերեն նաեւ գործի եւ առեւտուրի մէջ։ Պոլսոյ մէջ ամէն տեղ կը հանդիպիք մեքենագիր «չիք» օրիորդներու, ինչպէս պիտի հանդիպէիք Անգլիոյ ուեւէ մէկ քաղաքին մէջ։ Թէեւ փոքր օրինակին հետեւելով վերջին տարիներս Թուրքիոյ հանրային կարծիքին մէջ խիստ մեծ փոփոխութիւն առաջ եկաւ։ Անիկա բարենորոգումները գործադրեց Քրոմուէլի խստութեամբ եւ շնորհիւ Թուրքի կարգապահական ոգիին— որով լաւ զինուոր կ՚ըլլայ— գործանալ յաջողեցաւ։

Լոտանկևոր դատապարտուած

«Թայմզ»ի Պոլսոյ Թղթակիցը կը հեռագրէ թէ պատժադատ ատեանը աւարտեց դատավարութիւնը այն չորս լրտեսներուն, որոնք վերջերս ձերբակալուած էին՝ օտար կառավարութեան մը հաշուոյն աշխատելու ամբաստանութեամբ։ Լրտեսներուն պետը՝ Պուլկար մը՝ չորս տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ, իսկ Թուրք մը մէկ տարի բանտարկութեան։

Երկրաշարժ Իտալիոյ մէջ

Նափոլիի շրջանին մէջ երկրաշարժի սաստիկ ցնցումներ զգացուեցան։ Ավէլլինոյի մէջ ժողովուրդը խուճապի մատնուեցաւ՝ յաջորդական քանի մը ցնցումներու պատճառով։ Տուներ փլած կամ ճեղքուեցան։ Սիենօ գիւղին մէջ բազմաթիւ տուներ փլատուեցան։

ՆՈԹԱՆԵՐ

Արշին Մալ ալանի եւ շատ մը ուրիշ երգերու սոյն նօթաները պատրաստուած փորձ. Մոսկովեան կոմպոզիտորի կողմէ շատ մաքուր եւ շքեղ։

Դաշնակի բաժին՝ գին 2.50 տոլար, Արշին Մալ ալան, ջութակի բաժին գին 1.50 տոլար։ Փունջ երգեր՝ դաշնակի բաժին 3 տոլար. 50 երգ մէկ գիրք, փունջ երգեր՝ ջութակի բաժին 2 տոլար. 50 երգ մէկ գիրք։ Դիմել՝ H. Mamasiant, 137½ East 27th St., New York, U. S. A.

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ

Ներկայացուցչական ժողովը կը գումարուի վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանին մէջ, 262 rue Deguesclin։

ՅՈԲԵԼԻՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐ
Ի ՊԱՏԻՒ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

ԱՆԿԻԷՆ. — Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9.30ին, Pavillon du Lac-ի մէջ.

Կը խօսի՝ Գ. ՄԻՔԱՅԷԼ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի «Սիփան» երգչախումբը։ Մուտքը ազատ է

ԳՐԵՆՈԲԼ. — Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2—6, Rue de Solférino 23, Փէլերինեաւա.

Կը նախագահէ Գ. Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

Կը խօսին Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ եւ Ս. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի «Սիփան» երգչախումբը։ Մուտքը ազատ է

ՍԱՐՍԷԼ. — Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Salle de Noces-ի մէջ, 81 rue de Paris.

Կը խօսի՝ ԱՇՈՏ ԱՐՄՐՈՒՆԻ. Մուտքը ազատ է

ՌՕԱՆ. — Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. խումբին այս կիրակի։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ. — Այս կիրակի ժամը 2.30-ին Օթէլ Ֆրանսի մէջ։ Կը մասնակցին Ազգ. եւ քաղաքական կազմակերպութիւնները։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

ԱՊՐԻԼ 11-24Ի ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Նախաձեռնութեամբ Զ. Ե. Ռ. Մ. Մարսէյլի մասնաճիւղին եւ մասնակցութեամբ ազգային եւ քաղաքական կազմակերպութեանց, այս կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին Սալօն Շափի մէջ (84 Rue Chape)։ Մուտքը ազատ է։

ԼԱՍԻՕԹԱ.— Նախաձեռնութեամբ Թաղ. Խորհուրդի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Խաժակ խումբի, այս կիրակի ժամը 2ին Պար Իտէալի մէջ։

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Սէն Ք՚Անթոնանի ընկեր Կարօ խումբին կողմէ. վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 7ին a la Viste Hermitage-ի պարասրահին մէջ։ Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն։ Տոմսերը կը ծախուին բոլոր ընկերներու քով։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

THÉATRE ALBERT Ier

64, Rue de Rocher (St. Lazare)

Այս կիրակի իրիկուն ժամը 9ին կը ներկայացուի՝

ԼԻԼԱՅԻ (Վ. Փափազեան)

ՍԱԼՕՆԻ ՕՁԸ (ՁԱԽԵՏՏ)

Կը մասնակցին տեղւոյս բոլոր լաւագոյն դերասանները.

ԳԻՆԵՐԸ 25, 15 եւ 10 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը՝ Լիւլլի մօտ, 24 Rue St. Lazare

Դերասան Վ. ՍՎԱՃԵԱՆ որ պիտի կատարէ Գ. ԿՈԿԻՆԻ դերը

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ, 71 AVE. KLÉBER

Վաղը Շաբաթ գիշեր ժամը 21ին, Զօրայ կոստան Զարեանի «Յատրագոմի Հարսը» պիտի շուրջ։

ՀՐԱՒԷՐ

«Նոր-Սերունդ»-ի ընդհանուր ժողովը այս երեկոյեան Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30-ին սովորական հաւաքատեղին։

ՓԱՐԻԶ

ԱՆՅՈՒՐԼԻ Ս. Մինասեան ԽՆ. Թախտադիրէն դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ ընկերներն ու համակիրները վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին 29 Bld. Carnot. Ներկայանալ անդամատոմսով։

ՍԷՆ ՄԻՇԷԼԻ «Բիւզանդիոն» խումբի ժողովը այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին։ Գաղտաւորէն ներկայութիւն։ Օրակարգ՝ ընթացիկ խնդիրներ եւ դասախօսութիւն, Սովորական հաւաքատեղին։

ԳԱՒԱՌ

ՏԷՑԻՆԻ կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի իրիկուն ժամը 5.30ին Քաֆէ Քարտօնի մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՄԱՐՍԷՅԼ Քրիստափոր Նեծակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Քարլկէն-Սիւնի, Վարուժան, Արամ, Վահագն, Սիամանթօ եւ Ռաֆֆի խումբերը, այսօր ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական ժողովատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Բացակայները նկատողութեան պիտի առնուին։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԽԱՐԲԵՐԴԻ Հայր. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիա ճաշարանին մէջ, 61 Rue Mr. le Prince. Կը հրաւիրուին բոլոր անդամ եւ ոչ անդամ հայրենակիցները։

Գ. Գասպին Արզումանեան որպէս խորհուրդ կը փնտռէ իր եղբայրը ...

ՅԱԿՈԲ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆԻ որ գոհ գնաց ...

ՀՐԱՏԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ՄԻՔԱՅԷԼ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ Նոր գիրքը

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ՀՐԱՏԱՐԱԿԱԽՕՍ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ (իր գրական գործունէութեան քառասնամեայ յոբելեանի առթիւ)։

Դիմել՝ L. Kévonian, 225 Fbg. St Martin։ Գին՝ 5 ֆրանք։ Փոստի ծախսը չկայ

ՍԱԿԱՐԱՆ
1 Մայիս 1930

ԴՐԱՄՆԵՐ

Անգլիական		L. St.
Տոլար		Dollar
Մարք	100	Mark
Թրք. Թղթ.		L. Trq.
Թրք. ոսկի		» » or
Մէճիտիէ		Médjidié
Լէվա	100	Léva
Տրախմի	»	Drachme
Լիր	»	Lire
Պելժ. ֆր.	»	Fr. Belge
Զուից.	»	Fr. Suisse
Լէյ	»	Leï

ԱՐԺԵՆՈՒԹՔ

Եգ.-Քր.-Ֆոնս. I Cr. Fonc. Eg.
» II
» III
Թուրքիոյ եգիպտ. Lots turcs

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS 208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ
3
ՄԱՅԻՍ
1930

3 MAI 1930

Զ. ՏԱՐԻ Թիւ 1253

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԽՕՍՔ

ԿԱՐԳՈՎ ՊԻՏԻ ԵՐԹԱՆ ՈՒ ԳԱՆ

Այսօր, Բ էջին մէջ, հրատարակած ենք երկտող նամակ Պուէնոս Այրէսէն։

Որբ տղայ մըն է, ծանօթ՝ Պէյրութէն։ Բաւական ատենէ ի վեր լուր չունէինք։ Վերջերս երկտող մը ստացանք ... Հարաւ. Ամերիկայէն։ Կը պատմէր թէ Փարիզ եկած, երկու ան[գամ] ալ «Յառաջ»ի խմբագրատան առջեւէն անցած է, բայց համարձակած վեր ելլել։

— «Վախցայ», ընկե՛ր խմբագիր, որ եթէ ձեր քով գամ, կը ... ի հարկին կ'արգիլէք Հարաւ. Ամերիկա երթալ: Գացի ուղ[ղա]կի նաւ նստայ առանց տեսնելու ձեզ, եւ ահաւասիկ հոս եմ»։

Զղջումի նշան չկար այդ առաջին երկտողին մէջ։ Բայց, ... մը չանցած, ահա երկրորդ նամակը։ Ցաւակցաբար ինք[նակամ] է որ տպենք նոյնութեամբ, որպէսզի խրատ ըլլայ իր ...ներուն, իրեն պէս մտածողներուն։ Առանձին երկտողով ալ կը պատմէ.

— «Անկիւն մը շնորհեցէք գրածիս, որպէս զի գոնէ իմ ըն[կեր]ները չգան հոս եւ չճաշակեն այս տեղի դառնութիւնները: Գի[տեմ], հիմա պիտի բարկանաք եւ պիտի ըսէք թէ ինչո՞ւ գացիր: ... վաս չունի. ես եկայ որպէսզի ինծի հետ քանի մը հոգի ...արձնեմ Սուրիա: Երկու օր առաջ երկու երիտասարդներ ...արձան։ Ուրիշներ ալ ճամբու ծախք կը փնտռեն: մեր տեղը ...չէ»։

Առանց այս նամակին ալ, վերջերս առիթ ունեցանք վերա[դար]ձողներ ողջունելու մեր խմբագրատան մէջ։ Անշուշտ ուրիշ[ներ] ալ կան որոնցմէ լուր չունինք, որոնք տարբեր ճամբաներով ... տեղերը վերադարձած կամ Ֆրանսա հաստատուած են։

Սթափումի նշա՞ն համարենք այս իրողութիւնը։

Դժբախտաբար ոչ։ Սթափում՝ անոնց համար որ գացին ու ..., տեսան եւ զղջացին։ Բայց ոչ անոնց համար որ մտա[դր]ած են երթալ։ Եթէ մէկ անհատի կամ կարաւանի փորձա[ռու]թիւնը խրատ ըլլար ուրիշներու, ի՛նչքան դառնութիւններ ... յուսախաբութիւններ պակաս պիտի արձանագրէինք։

Դէպքերը այդպէս չեն ընթանար մեր մէջ։ Ամէն մէկը, ամէն ...մբ ու կարաւան ինք անձամբ, իր գլխուն վրայ պիտի փոր[ձէ], փորձանքէ փորձանք պիտի գլորի, յետոյ զղջալու համար։ ...ոյ պիտի ուզէ վերադառնալ, բայց ոչ իսկ ճամբու ծախք [չու]նի գոնէ։

Կարգով պիտի երթան ու գան։ Խրատներ, ազդարարութիւն[ներ] պիտի ուղղեն, բայց մարդ չպիտի լսէ։ Ինչպէս չի լսեր ամ[բողջ] հայ մամուլին զգուշացումները։

...ւ քանի՛ հարիւրներ այսպէս։ Քանի՛ հարիւր ընտանիք[ներ] տուն-տեղ քանդած։ Ամէնէն թշուառն ալ, ճամբու ծախք կը ճարէ ոչ միայն մինչեւ Հարաւ. Ամերիկա երթալու, ... նոյն ճամբով ետ գալու համար։ Առանց հաշուելու որ, ... ու դարձի ծախքով, կարելի էր ապրիլ երեքէն մինչեւ վեց ..., համաձայն տեղին, կամ կապուիլ մանր գործի մը։

Ու մենք նորէն կը վարանինք խրատներ տալ, համոզել ... սաստել։ Գիտենք որ, ապրուստը չափազանց դժուարա[ցա]ծ է կարգ մը գաղութներու մէջ,— Սուրիա, Պուլկարիա, ...նաստան։ Մանաւանդ Պուլկարիոյ մէջ։ Ամէն քաղաքէ ձայ[ներ] կը լսուին,— «Ա՛լ չենք դիմանար»։

Արդ, այս վիճակը նոր չէ։ Իսկ այլիսի տագնապներէ յու[սա]հատողները երբ, գաղթելէ յետոյ, իրենց նախկին տեղերը կը [դառ]նան, Սուրիոյ, Յունաստանի կամ Պուլկարիոյ կարօտը կը [քա]շեն,— ի՞նչ կ'ապացուցանէ այս պարագան։

Նուազագոյն չարիքը այն պիտի ըլլար որ, բացարձակա[պէս] անելի մատնուած անգործները միայն նոր տեղի մասին [մտա]ծէին։ Այն ալ՝ կարելի եղածին չափ ծանօթ եւ մօտաւոր [եր]կրի մը մասին։

Մենք չենք յանձնարարեր Ֆրանսան, բայց կը համարենք [նուա]զագոյն չարիքը, բաղդատելով Ամերիկաներու հետ։

Չենք ուզեր խղճմտանքի քննութիւն կատարել, բայց գի[տե]նք որ շատ-շատեր ապրուստի հոգէն աւելի, օրուան հովե[րէ]ն կը քշուին։

Պէյրութի յուսախաբ որբէն շատ առաջ, եւ ամբողջ մէկ [տա]րիէ ի վեր, Պուէնոս Այրէսի մեր թղթակիցը կը նկարագրէ [այդ] երկիրն ինկած հայրենակիցներու թշուառութիւնը։ Կը [նկա]րագրէ միջավայրին բազմապիսի անյարմարութիւնները։ Հա[ս]տարած այլասերումը, գացողներու եւ զղջացողներու, ճամ[բու] ծախքի սպասողներու տագնապը։ Բայց. — ո՞վ է լսողը։ ...ետոյ, կա՞յ կեդրոնական ձեռք մը որ կառավարէ, կեցնէ ... ճամբայ ցուցնէ։

Կան այլագոյն, այլանմ ձեռքեր՝ բազմութիւնները իրար ...ելու համար։ Քաոսը տեւականացնելու, գաղութէ գաղութ, ...անքէ հոսանք պառակտում սերմանելու համար։

Որո՞ւ հոգ, եթէ ապրիլեան սարսափներէն ողջ մնացած ...որութիւնները բեռ կը կապեն ու կը կապեն ու կը չուեն [եր]կիրէ երկիր, աւելի շուտ հալելու համար։

Պիտի երթա՛ն։ Կարգով պիտի երթան ու գան, մինչեւ [Հ]այոց գարուն գայ։

— Մինչեւ բացուին դռներն յուսոյ...։
Ամրափակ դռներն Հայաստան աշխարհի։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Դուրեան Պատրիարքը եւ օտար մամուլը

«Թայմզ»էն վերջ, «Տէյլի Թելէկրաֆ» եւս հաղորդելով Երուսաղէմի պատրիարքին մահը, կ'ըսէ թէ Դուրեան արքեպս. «շատ մը տեսակէտներէ կարկառուն դէմք մըն էր այսօրուան հայ եկեղեցիին մէջ: Ծնած 1860ին, կրօնական եղած էր 20 տարեկանին ու հետզհետէ անցնելով եկեղեցական աստիճաններէ, դարձած իր եկեղեցիին պետը: Միայն իր կրթական գործունէութիւնը բաւական էր իր հայրենակիցներու երախտագիտութեան արժանի դարձնելու զինքը: Աշխատանքի սէրը մարմնացած էր իր մէջ: Իր ձեռնադրութեան թուականէն սկսեալ յարատեւեց այդ ուղղութեամբ՝ նախ Գարտիզակի դպրոցին մէջ, յետոյ աւելի լայն գետնի վրայ՝ Արմաշի երեւելի Աստուածաբանական ճեմարանին մէջ, ուսկից դուրս եկան այնքան բազմաթիւ բարձրաստիճան եկեղեցականներ: Դուրեան իր աշակերտներուն հաղորդեց ոչ միայն լիակատար հմտութեան ու անկախ պրպտումներու իր խորաթափանց եղանակը, այլ եւ իր լայնամտութիւնը՝ վիճելի կնճռոտ խնդիրներու լուծման համար:

«Իր քահանայութեան յոբելեանին առթիւ 10.000 ստերլին հանգանակուեցաւ իբրեւ նուէր՝ գնահատելու համար իր մեծ ծառայութիւնները, ու ամբողջ այս գումարը մէկ կողմ դրուեցաւ իր կողմէ՝ յատկացուելու համար արդիական Մատենադարանի մը կառուցման եւ կահաւորման: Այդ Մատենադարանին մէջ պիտի հաւաքուին վանքին պատկանող հայկական հին եւ հազուագիւտ ձեռագիրները, թիւով 6000, որոնց շատերը տակաւին չեն հրատարակուած եւ ամբողջովին չեն քննուած:

«Հայոց պատրիարքը բանաստեղծ էր ու փիլիսոփայ, ինչպէս նաեւ քարոզիչ ու աստուածաբան: Իր գիրքերուն մէջ կան Հայ Մատենագրութեան պատմութիւն մը, Հայկական ստուգաբանութեան մասին աշխատասիրութիւն մը, ինչպէս նաեւ կարգ մը կրօնական քերթուածներ:

«Անցեալ տարուան Նոր Տարիի պատուասիրութեանց մէջ, անիկա ստացաւ Բրիտանական կայսրութեան Ասպետ (Knight of British Empire (K. B. E.) պատուանշանը. առաջին հայ Պատրիարքն է որ այս պատիւին կ'արժանանար:»

Մայիս 1ը խաղաղ անցաւ

70 ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐ ՎՏԱՐՈՒԱԾ

Ինչպէս գրած էինք երէկ, Մայիս 1ը խաղաղ անցաւ Ֆրանսայի մէջ: Միայն փոքրիկ միջադէպ մը տեղի ունեցաւ Վիթրիի մէջ, ուր ինքնաշարժի վարիչներ ծեծեցին ոստիկան մը եւ ծանրապէս վիրաւորեցին զայն: Վարչապետը պատուանշան տուաւ այդ ոստիկանին: Փարիզը կէս տօնական օրուան մը երեւոյթն ունէր հինգշաբթի:

Անցած տարի Մայիս Մէկին ոստիկանութիւնը ձերբակալած էր 3400 հոգի, անկարգութիւնները կանխելու համար. այս տարի ձերբակալեց միայն 884 հոգի, որոնց 70ը օտարական: Այս վերջինները բոլորն ալ անմիջապէս սահմանէն դուրս հանուեցան: Ձերբակալուած 714 Ֆրանսացիներէն 31ը վար դրուեցան, որովհետեւ արգիլուած զէնք կը կրէին կամ ոստիկանութեան դէմ դրած էին: Միւսները իրիկունը ազատ ձգուեցան:

Համայնավար կուսակցութիւնն ու միութենական սէնդիկաները հրաւիրած էին իրենց անդամները հաւաքուիլ Փարիզի եւ արուարձանի գործարաններու գլխաւոր դուռներուն առջեւ՝ թոյլ չտալու համար որ միւս բանուորները աշխատին եւ զանոնք տանելու համար բացօթեայ հրապարակային հաւաքոյթներու: Սակայն այս կոչերն ու հրաւէրները մեծ յաջողութիւն չգտան: Սէն Տընի, համայնավարներու միջնաբերդը հաւաքուած էին մեծ թիւով ընկերներ:

Ոստիկանութիւնը առանց դժուարութեան ձերբակալեց համայնավար երեսփոխան Տորիօն, քաղաքապետ Լաֆորժը, Թաղապետական Ժողովի եօթը անդամները, Միջազգային Կարմիր Օգնութեան ներկայացուցիչները, կեդր. կոմիտէի անդամ մը, 75 ուրիշ համայնավարներ եւ 12 օտար պրոպագանդիստներ: Սէն-Տընիի ոստիկանատան մէջ վարիչները զատեցին շարքային ընկերներէն: Առաջինները փառաւոր ճաշ ապսպրեցին, ազնիւ գինիներով, մինչ շարքայիններուն պանիր հաց կը բաժնէր ոստիկանութիւնը: Դասակարգային պայքարի ախոյեանները գեշ օրինակ հանդիսացան իրենց պրոլետար ընկերներուն...

Իրիկունը ժամը 8.30ին համայնավարները փորձեցին ցոյց կատարել Սանթէի բանտին առջեւ, ուր արգելափակուած են բազմաթիւ համայնավարներ: 1800 ոստիկաններ եւ պահակներ կը հսկէին պուլվառ Արակոյի եւ Սանթէի առընթեր փողոցներուն մէջ: Ժամը 9 — 11 շուրջ 50 հոգի ձերբակալուեցան եւ ոեւէ ցոյց չկատարուեցաւ: Արուարձանի եւ գաւառի մէջ ալ փոքրիկ միջադէպեր տեղի ունեցան:

.. *Արտասահմանէն հասած հեռագիրներու համաձայն, հոն ալ խաղաղ անցած է Աշխատանքի Տօնը: Լոնտոնի մէջ Սկովտիայէն եւ ուրիշ տեղերէ հասած անգործներ միացան Հայտ Փարքի ցուցարարներուն:*

Լիէժի մէջ 3—4000 համայնավարներ փորձեցին բանտին առջեւ ցոյց ընել, բայց արգիլուեցան: Պերլինի մէջ 15.000 ոստիկաններ, զինուած քաուչուէ խարազաններով եւ ատրճանակներով, կարգապահութեան հսկեցին. ո՛չ մէկ լուրջ միջադէպ: Վիեննայի մէջ ընկերվարական ցոյցերը խաղաղ անցան, բայց վերջաւորութեան 25 խանգարիչ համայնավարներ ձերբակալուեցան: Սօֆիայի մէջ 208 համայնավարներ ցոյց ըրին: Մոսկուայի մէջ 850.000 հոգի մասնակցեցան ցոյցերուն: Նիւ Եորքի մէջ կին համայնավարներ մեծ ցոյց մը կազմակերպեցին:

Պ. Տումէրկ Ալճերիա կ'երթայ

Հանրապետութեան նախագահ Պ. Տումէրկ այս առաւօտ ժամը 10.30ին Փարիզէն կը հասնի Թուլոն: Հոն պաշտօնական ընդունելութիւններէ եւ հացկերոյթէ մը վերջ, ժամը 14.15ին պիտի նստի «Տիւքէն» յածանաւը, երթալու համար Ալճերիա, որուն Ֆրանսայի կողմէ գրաւման հարիւրամեակն է այս տարի: Նախագահը Ալժէ պիտի հասնի կիրակի առաւօտ ժամը 5ին: Այնուհետեւ Ալճերիոյ զանազան քաղաքները պիտի պտըտի, Օրանի ցուցահանդէսին պիտի այցելէ ու մայիս 11ին ժամը 16ին դարձեալ «Տիւքէն» յածանաւը նստելով, մայիս 14ին պիտի հասնի Փարիզ, Մարսիլիոյ ճամբով:

Ընկերային ապահովագրութեանց օրէնքը

Պաշտօնաթերթը աղջի օր հրատարակեց Ընկերային Ապահովագրութեանց օրէնքը: Ինչպէս գրած ենք, ապահովագրեալները կը բաժնուին հինգ դասակարգի, համաձայն իրենց ստացած թոշակի գումարին (տարեկան 2400 ֆրանքէն մինչեւ 18000 ֆրանք): Ապահովագրութեան գումարը (տարեկան 72—480 ֆրանք, համաձայն դասակարգի) պիտի վճարէ գործատէրը, կէսը իր հաշուոյն, միւս կէսը աշխատաւորի հաշուոյն:

Կը կարծուի թէ առեւտուրի եւ ճարտարարուեստի ճիւղերէն Ընկերային Ապահովագրութեանց համար գանձուելիք գումարը պիտի ըլլայ 2.900 միլիոն ֆրանք, երկրագործական ճիւղէն 650 միլիոն, իսկ պետութիւնը իր կողմէ այդ նպատակին պիտի յատկացնէ 1200 միլիոն ֆրանք տարեկան:

Կացութիւնը Հնդկաստանի մէջ

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի Պոմպէյի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ հնդիկ կառավարութիւնը որոշած է պարպել Հիւսիս Արեւելեան Նահանգին, Փէնճապի եւ միացեալ Նահանգներու բոլոր կիներն ու երախաները: Այդ շրջանին մէջ կացութիւնը ծանրացած ըլլալով, հրահանգ տրուած է անոնց պատրաստ ըլլալ իրենց տուները պարպելու եւ ամրոցներու մէջ պատսպարուելու համար:

Համահնդկական համագումարին կողմէ պատուիրակութիւն մը կանուխ նախագահութեամբ գաղտնի նիստ գումարեց, տեսակ մը «պատերազմական ժողով», ցարդ հետապնդուած մեթոտը փոխելու եւ նոր ծրագիր մը կազմելու համար: Այս ժողովին մէջ տրուած որոշումները բացարձակապէս գաղտնի կը պահուին:

Պոմպէյի մէջ աննկազանդութեան շարժումին գլուխն անցնելու առաջարկ եղաւ կանտիի, որ պայման դրաւ իր հրամանին տակ դնել 100,000 կամաւորներու բանակ մը: Ասոնք յանձնառու պիտի ըլլան ոեւէ բանի միջոցի չդիմել եւ միայն հնդկական հագուստներ հագնիլ:

Կալկաթայի մէջ երկու թերթեր «Էտվէնս» եւ «Լիպըրթի» դադրեցուցին իրենց հրատարակութիւնը՝ չվճարելու համար մամուլի նոր օրէնքով պահանջուած 5000 րուփին:

Յունաստանի հարիւրամեակը

Սուլիի մէջ (Եպիրոս) հանդիսաւորապէս բացումը կատարուեցաւ կոթողի մը, որ կանգնուած է ի յիշատակ Ալի փաշայի բանակին դէմ մղուած վերջին դիմադրութեան: Յունաստանի ծովային նախարար Պոցարիս, բնիկ Սուլիցի, ի վեր հանեց այս հերոսական դիւցազներգութիւնը եւ անոր պատմականն ըրաւ: Յետոյ Թափորը գնաց Զալոնկէ, ոգեկոչելու համար յիշատակը այն եղերական օրուան, երբ Սուլիցի կիները իրենց զաւակները վար նետեցին ժայռի մը բարձունքէն եւ իրենք ալ անոնց ետեւէն նետուեցան:

Անգլիա եւ Եգիպտոս

«Թայմզ»ի Գահիրէի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ հակասական լուրեր կը շրջին եգիպտական դահլիճին կողմէ Լոնտոնի պատուիրակութեան ղրկուած պատասխանին մասին: Թերթերը անհիմն լուրեր կը հրատարակեն, իսկ կառավարութեան ղրկած հեռագիրները բաւականաչափ չեն կրնար լուսաբանել Նահաս փաշան եւ Լոնտոնի իր ընկերները: Վարչապետին քարտուղարը տաքթ. Սալահէտտին, որ օդանաւով Գահիրէ գացած էր, մայիս 1ին Աղեքսանդրիայէն իտալական նաւ մը նստած է Լոնտոն վերադառնալու եւ եգիպտական դահլիճին լիակատար պատասխանը տանելու համար պատուիրակութեան: Քարտուղարը Սիրակուսայէն մինչեւ Լոնտոն օդանաւով պիտի ճամբորդէ, որպէսզի ժամանակին հասնի: Անգլիոյ եւ Եգիպտոսի պատուիրակները նոր հաւաքոյթ մը պիտի ունենան երկուշաբթի օր:

Նափոլէոնի մարմինը՝ վեց դագաղներու մէջ

Նոր գիտնականներ փափաք յայտնած են տեսնելու Նափոլէոն Պոնափարթի մարմինը որ կը հանգչի մէջէ մէջ դրուած վեց դագաղներու մէջ, առաջինը զինկէ, երկրորդը աքաժուէ, երրորդն ու չորրորդը կապարէ, հինգերորդը եպենոսէ, իսկ վերջինը կաղնիէ: Ս. Հեղինէ կղզին մէջ անհրաժեշտ նիւթերը չգտնուելուն 1821ին կարելի չէր եղած զմռսել, միայն «Թրէօ-զոտ» սրսկուած էր մարմնին վրայ: Այդ վիճակին մէջ մնաց 20 տարի, մինչեւ որ 1840ին, 25 հոգինոց պատուիրակութիւն մը գնաց եւ գերեզմանէն հանելով, Ֆրանսա փոխադրեց մարմինը: Միայն այդ 25 հոգին է որ կրցան տեսնել — երկու վայրկեան միայն — Նափոլէոնի կմախքը:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԿԱԹԸ Կ'ԱԺԱՆՆԱՅ Փարիզի մէջ: Վաղուընէ սկսեալ լիտրը պիտի ծախուի 1 ֆր. 50ի, փոխանակ 1.60ի:

ՊԱՆՔ ՏԸ ՖՐԱՆՍԸ զեղչի սակը 100էն 3էն 2.50ի իջեցուց:

ՔԻՒՐՏԵՐԸ ԿՐՆԱ՞Ն ՀԱՄԱՁԱՅՆԻԼ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Քիւրտը, Թուրքին բարեկամն էր երէկ ու հաւատարիմ ծառայ անոր հրամաններուն, մինչեւ մէկ օրէն միւսը թշնամացան իրարու եւ այսօր կրկին կը փորձեն համերաշխիլ։

Հոս «քաղաքական» Քիւրտը, պէտք է անջատել կրօնական Քիւրտէն։ Երէկ Քիւրտին անկախութիւնն էր խնդրոյ առարկայ եւ Քիւրտը կը վայելէր անկախ պետութեան մը քաղաքացիութեան բոլոր իրաւունքները եւ պէտք չէր տեսնէր գլուխ ցցել իր պաշտպանեալ իսլամ կառավարութեան դէմ։ Իսկ այսօր իր ազգութիւնն է որ կը վտանգուի։ Քիւրտը դատապարտուած է ձուլուիլ Թրքութեան հետ, եթէ չկարենայ պահել իր ազգութիւնը։ Քիւրտը չէր թշնամանար Թուրքին, եթէ ան չստիպէր, չհարկադրէր որ Թրքանայ։ Բայց ինչո՞ւ Թուրքը ստիպեց, պարտադրեց Քիւրտին որ Թրքանայ, երբ ա՛ն իսլամ էր, ու հաւատարիմ քաղաքացի Թուրք կառավարութեան։

«Իսլամութիւն»ը բաւարար երաշխիք մը չէր համաթուրանականութիւնը իրականացնելու համար։ Անհրաժեշտ էր արմատական միջոցներ ձեռք առնել, միատարր պետութիւն մը ստեղծելու, եւ զայն կարենալ պահելու համար։ Հոս է որ բախումը սկսաւ կրօնքի ու քաղաքականութեան միջեւ եւ պատճառ դարձաւ ազգային ներքին բնազդը արթնցնելու Քիւրտին մէջ, զայն դուրս բերելու կրօնական կաշկանդումներէ եւ դնելու քաղաքական ճամբուն վրայ։

Քիւրտը ըմբռնեց իր սարքերու սխալը այն ատեն միայն, երբ Թնդանօթները գոռացին Արեւելեան Նահանգներուն մէջ։ Քիւրտը ինքզինքը առանձին գտաւ կազմակերպուած Թուրք բանակին դէմ, որ անխնայ կոտորեց, այրեց ու քանդեց ինչ որ քիւրտ էր ու քրտական։ Իսլամութեան վարագոյրին տակ ծածկուած ազգային քաղաքական Թուրքը դուրս եկաւ սուրը ձեռքին, ու հարուածեց «տխնի իսլամ» Քիւրտը՝ հարկադրելով զայն որ Թրքանայ. եւ պատահեցաւ անխուսափելին — բաժանում երկու սիրակցորդ եղբայրներու որ միացած էին իսլամական դրօշի տակ, բնաջնջելու հայութիւնը, երբ ան հաւաքական ուժ մը կը ներկայացնէր ներքին գաւառներուն մէջ։ Քիւրտը մտքէն իսկ չէր անցըներ թէ Հայերը ջարդող սուրը օր մը պիտի դրուէր իր վզին։ Ոչ ալ Թուրքը հաշիւ կ'առնէր թէ Հայերը կոտորել տալու համար Քիւրտին ձեռքը դրուած զէնքը այսօր պիտի գործածուէր իրեն դէմ։

Ըսինք որ պատահեցաւ անխուսափելին։ Քիւրտն ու Թուրքը պատռեցին զիրենք միացնող իսլամական կեղծ վարագոյրը եւ քաղաքական գետնի վրայ կեցան դէմ դիմաց։

Սակայն Քիւրտերը Թրքացնելու, կամ ձախողման պարագային բնաջնջելու առաջին փորձը չյաջողեցաւ սպասուած արդիւնքը։ Ոչ պատերազմական ատեաններու հրամանով գնդակահարուած հազարաւոր Քիւրտերու սպանութիւնը, եւ ոչ ալ անկախութեան ատեաններու կախաղաններուն սարսափը կըրցան մարել քրտական հրաբուխը որ բորբոքած էր ու կը վառէր։

Մինչեւ 1928 մայիս 1 Թուրք կառավարութեան բնաջնջումի քաղաքականութիւնը եւ զանգուածային տեղահանութիւնները եւ զսպողական բոլոր միջոցները մնացին անհետեւանք։ Լեռները ապաստանած փախստական Քիւրտեր շարունակեցին ասպատակել գիւղեր ու քաղաքներ եւ անհանգստացնել քրտական շրջաններու մօտ գտնուած Թուրք բնակչութիւնը։

1928 ապրիլին էր որ մարդասպան Իպրահիմ Թալի պէյին տեղեկագիրը քննուեցաւ Ազգային Մեծ Ժողովին մէջ եւ որոշուեցաւ փոխել պայքարի զէնքն ու միջոցները։ Այդ որոշումներուն հիման վրայ 1928 մայիս 19էն բանտերէն ազատ արձակուեցան մօտաւորապէս 8000 քաղաքական բանտարկեալներ զանազան քաղաքներու մէջ։ Օրինակ Դիարպէքիրէն 260, Ադանայէն՝ 123, Թոքաթէն՝ 186, Սեբաստիա 82, Մալաթիա՝ 138, ու վերջապէս Սինոպ, Սամսոն, Գոնիա, Զորում եւ նոյն իսկ Իզմիր ու Պոլիս։

Այդ առաջին քայլն էր սիրաշահելու նոր քաղաքականութեան, որուն յաջորդեց վերադարձ տեղահանուած աշիրէթապետներու, ներում փախստականներու, հողերու բաշխում եւ ընդհանուր հռչակութիւն «սխալմամբ դատապարտուած ու անտեղի կերպով տարագրուած եղբայր քիւրտ ժողովուրդին։»

Քիւրտերը սիրաշահելու եւ գործուած սխալը դարմանելու(?) Թրքական այս խաղն ալ անցաւ ապարդիւն։ Վերադարձած աշիրէթապետները, վախնալով նոր անակնկալներէ՝ եւ կրկին իրենց օձիքը ձեռք չտալու մտահոգութեամբ, փոխանակ հանգիստ սրտով գործի սկսելու ուժ տուին ինքնապաշտպանութեան, ամէն տեղ կազմեցին մարտական խումբեր, նոր զէնքերու նախօրեակին կրկին չտարագրուելու կամ չկոտորուելու համար։

Բանտերէն ազատ արձակուած քաղաքական բանտարկեալներէն անոնք որ քիչ մը հեռատես էին, փախուստ տուին կեդրոն քաղաքներէ եւ ապաստանեցան լեռնային շրջաններ, միշտ կազմ ու պատրաստ ամէն հաւանականութեան դիմագրաւելու։ Իսկ անոնք որ յիմարութիւնը ունեցան մնալ կառավարութեան ցոյց տուած շրջաններու մէջ —հսկողութեան տակ — իբրեւ «կէօզիփըսը» եւ ապաւինել Թրքական գթութեան, չարաչար տուժեցին։ Այս շարքէն կարելի է յիշել Արղընի Մատէնի Աղասիրքահամ էֆէնտին որ դեռ մինչեւ այսօր իր 36 ընկերներուն հետ կը քաշկռտուի դատարանէ դատարան, փախստականներու հետ յարաբերութիւն ունենալու ամբաստանութեամբ։ Նոյնը Արաբկիրի, Խարբերդի, Բալուի ու Էկիլի պէյերուն կամ աղաներուն համար։

Թուրք կառավարութեան 1928ին եւ 1929ին Քիւրտերը սիրաշահելու քաղաքականութեան ձախողիլը, գրական փաստ մըն է Քիւրտերու սթափումին։ Անհատական սալթանութիւններ կամ հատուածական բաժանումներ չեն կրնար ազդել նոր քաղաքականութեան վրայ որ կը ձգտի սեփական անկախ հայրենիք մը ստեղծել։

Քիւրտերը սիրաշահելու Թըրքական դաւադրական ձեռնարկին, անյաջողութենէն վերջ, Իսմէթ փաշայի դահլիճը ձեռնարկեց երկրորդ քաղաքական խաղին— համաձայնիլ Քիւրտերուն հետ։ Մ. Քէմալ - Իսմէթ ախոյեանութեան մրցումը հոս կը մտնէ նոր փուլի մէջ)։

Անմիջապէս խօսքէն գործի անցնելով, պատուիրակութիւն մը ղրկեցին ներքին գաւառները, քննելու եւ տեղեկագրելու Քիւրտերու պայմանները։ Ուրիշներ Թուրք ընդդիմադիրներու դիմակին տակ բանակցութեան մտան մէկ կողմէ Գարսկաստանի եւ միւս կողմէ Մուսուլի շրջանին Քիւրտերուն հետ։ Բայց հակառակ ծախսուած մեծագումար դրամներուն, ոչ մէկ դրական արդիւնք կարելի եղաւ ձեռք բերել, որովհետեւ բացորոշապէս յայտնի էր որ կարծեցեալ համաձայնութիւնը կը ձգտէր ձեռք ձգել Քիւրտ ազգային պարագլուխները եւ սպել երկրորդ, եւ աւելի լաւ կազմակերպուած մաքրագործումի մը։ Իսկ թէ ի՞նչ արժէք կը ներկայացնէ ընդդիմադիրներու օրգան «Մուսավաթ»ի Թուրքեւքիւրտերեւակայական համաձայնութեան տասնաբանեան, կ'արժէ պզտիկ լուսաբանութիւն մը տալ այդ մասին։

ԹԱՓԱՌԱԿԱՆ

ՀՆԴԿԱԿԱՆ ՓՈԹՈՐԻԿԸ

Առաջին յօդուածով պարզեցի կանտիի մղած պայքարին ընդհանուր գիծերը։

Կ'արժէ քիչ մը աւելի մանրամասնել։

Շատ մը դիւանագէտներ եւ ռազմագէտ յեղափոխականներ քմծիծաղով կ'ընդունին կանտիի ձեռնարկը եւ յաջողութեան ոչ մէկ յոյս կը տեսնեն, անդէն եւ միայն խորհրդանշաններով արտայայտուած յեղափոխութեան մէջ։ Այնպէս կը խորհին, թէ կանտիի ծրագիրները պարզ ցուցարարութիւններ են եւ բաւական պիտի ըլլայ քանի մը խումբ ոստիկաններու միջամտութիւնը, որպէսզի խանիճաղանճ եւ հարահրոց արձակող «անհնազանդները» ցրուեն։

Անգլիացիները կը մոռնան կանտին ու անոր վարդապետութիւնը եւ չեն նկատեր Հնդկաստանի քաղաքական եւ ընկերային կացութիւնը։

Գէտք է ընդունինք, թէ կանտի, միայն համամարդկային գաղափարներով տոգորուած ըլլալուն համար չէ, որ «կրաւորական դիմադրութիւն» կը պարտադրէ իր ժողովուրդին եւ անոր բռնատէրին։ Կանտի չափազանց իրատես է։ Ան Հնդկաստանը կ'առնէ այնպէս ինչպէս որ է, իր ցեղերով եւ կրօնքներով, առաքինութիւններով եւ մոլութիւններով միասին։

Աչքի առջեւ բերէք հարիւրաւոր միլիոններու այդ բազմութիւնը, ուր հասարակաց ոչ մէկ գետին կայ, ոչ մէկ դաւանանք ու լեզու, ուր բարբարոսութիւնը մինչեւ շնորհնէ դասերու (caste) եւ նոյնիսկ շնորհակալութիւն արտայայտող բառը դեռ կը պակսի։ Նկատեցէք գերմարդկային ճիգը կանտիի, որ կ'ուզէ ստեղծել եւ տեւականացնել ժողովրդային ըմբոստութիւն մը այդ բոլոր խաւերուն մէջ։

Որպէսզի դասակարգային հաւասարութիւնը հիմնէ, ան ազգային անկախութիւն կը պահանջէ, եւ որպէսզի ազգային անկախութիւն ձեռք բերէ, կ'ուզէ կերտել ազգային կուռ հաւաքականութիւն մը։

Եւ այն բիւրեղացած գաղափարները, որոնցմով, կանտի կրնայ շաղել Հնդիկ հաւաքականութիւնը, միայն կրօնական եւ ընկերային սովորութիւններն են։ Դարերու ընթացքին քարացած սովորութիւններ կան, որոնց ոգին դեռ պահուած է բառերու իմաստին մէջ։ Բառերու յատկանշական առաքինութիւններ կան, որոնք պահպանած են Հնդիկ ցեղը՝ օտարին կազմալուծող տիրապետութեան տակ։

Կանտի, պաշտպանականութեան ջուրի պաշտամունքին կառչելով, կը խորտակէ ողի մենաշնորհըն, ուխտաւորներու ջերմեռանդութենէն հայրենասէր կամաւորներու բանակներ կը մարզէ։ Ու երբ անոնց կրաւորական դիմադրութիւն (ahimsa) կը հրամայէ, կ'իրագործէ պաշտպանականութեան էութիւնը. «Մի ընեք այն, ինչ որ չէք ուզեր որ ուրիշները ընեն քեզի»։

Արդեօք, կանտի, Հնդիկ ժողովուրդը կ'առաջնորդէ նախնական կրօնքներու եւ սովորութիւններու յետամնացութեա՞ն։ Երբե՛ք։ Ան կը խօսի հոգի գործած լեզուով։ Միայն գոյութիւն չունեցող զգացումներէն ճառելը ապարդիւն պիտի ըլլար։ Մարքսի նիւթապաշտ ընկերվարութիւնը կամ Լէնինի բռնի ուժով պարտադրուած համայնավարութիւնը խորթ են Հնդիկ հոգիին։

Բայց մտիկ ըրէք կանտիի յանդիմանութիւնները, ուղղուած Հնդիկ բարձր դասին.

— «Անգլիա մեղաւո՞ր է ձեր իրաւունքներուն դէմ. բայց դուք հարիւր անգամ աւելի արժանի էք այդ պատիժներուն, երբ բողոքատութեան գնենք, ընկերային սովորութիւնները խեղաթիւրելով, ձեր գործած ոճիրները հանդէպ սորուկ (փարիա) դասին։

Կանտիի չափ, ոչ ոք բողոքած է կիներու անհաւասարութեան մասին, մանուկ-մայրուհիներու վերամուսնութեան արգելքին հանդէպ։ Բայց, մէկ կողմէն այդ անգութ նախապաշարումները արմատախիլ ընելով, ան կը զգուշանայ խիստ ու ճակատագրական հարուած մը տալ դասերու դրութեան, որովհետեւ, դարաւոր կառուցուածքը մէկ հարուածով քանդելէ յետոյ (ինչպէս ըրաւ Լէնին՝ Ռուսիոյ մէջ) մարդկային ոչ մէկ հանճար եւ ուժ կըրնայ նոր մը կառուցանելու հրաշքը գործել, առանց աւերուածին քարերը շահագործելու։ Յետոյ, կանտի շատ լաւ կը նախատեսէ, որ ազգովին, տիրապետողի անհաւասարութիւնը թօթափելէ վերջ միայն, ազգայ ընկերային յեղաշրջումը աւելի հեշտ ու բնական պիտի դառնայ։

Եւ ձգտելով գալիքին, կանտի, տեւական խաղաղութեան մէջ կը պահէ ամբողջ Հնդկաստանը։ Հարուած առ հարուած, շրջան առ շրջան, ան կը խորտակէ խափանարար թումբերը։ Աղի տուրքին բանաքարումով, ան խորհրդանշան հարուածը կուտայ Անգլիոյ ծովակալութեան։ Մերկ մարմին վրայ ազգային շապիկ մը հագնելով, անհաշուելի միլիոններ կը հասցնէ Մանչեսթըրի հիւսուածեղէնի ատեւբերուն։ Միեւնոյն ատեն կ'ապրեցնէ Հնդիկ աշխատաւորները եւ սակաւակեաց ըլլալու օրինակը կուտայ։ Կովու պաշտամունքը վերահաստատած ատեն, կանտին շատ քննադատեցին, բայց ան պատասխանեց.

— «Կովը սուրբ է, որովհետեւ կ'ապահովէ ձեր զաւակներուն կեանքը։ Ժամանակին, երբ Հնդկաստան անկախ էր, կովն ալ բազմաթիւ եւ կաթնատու էր, բայց Անգլիան բանագրաւեց ձեր լաւագոյն արօտատեղիները, եւ այսօր կովը նիհար ու զամքած է եւ ձեր զաւակները փճանալու դատապարտուած են։ Կովը պաշտելով դուք պիտի վերստանաք արօտավայրերը եւ ձեր զաւակներուն առողջութիւնը։»

Ահա թէ ո՛րքան գործնական կերպով կը քարոզէ ճգնաւոր յեղափոխականը։ Կանտիի համար կրօնք, սովորութիւն, անկախութիւն, հայրենիք եւ գիւտարարութիւն մէկ-մէկ միջոցներ են իրագործելու գերագոյն նպատակ մը — Հնդիկ հաւաքականութեան երջանկութիւնը։

* *

Ի՞նչպիսի ըլլայ Անգլիոյ դէմ մղուած «կրաւորական դիմադրութեան» արդիւնքը։ Դժուար է գուշակութիւններ ընել այդ մասին։ Բայց Հնդիկ ժողովուրդի յեղաշրջումին համապատասխան, յարաբերութիւններն ալ տարբեր պիտի բարդանան։ Անգլիական ճարտարարուեստին համար, Հնդկաստան մեծագոյն շուկան է եւ նախնական նիւթերու անհատնում շտեմարանը։ Անոր վերջնական կորուստը, բրիտանական կղզիներուն տնտեսական սնանկութեան պատճառ պիտի ըլլայ։ Ամանք կը կարծեն, որ, սոցիալիստականութեան մը ենթարկուելէ առաջ, Անգլիա պիտի փորձէ, խիստ ու անարգար ճնշումներով, խեղդել անկախութեան ձգտումը։ Իսկ ես համոզուած եմ, որ բռնութիւնները աւելի պիտի փութացնեն վախճանը։

Կանտի, իրականութենէն ներշնչուած, անխորտակելի յեղափոխութիւն մը կը կազմակերպէ։ Ժողովուրդ եւ սովորութիւններ չեն մեռնիր բանտ ու աքսորով։ Ուրեմն Անգլիա, ուշ-կանուխ պիտի ստիպուի զիջումներ ընել Հնդկաստանի։ Թերեւս տասնեակ մը տարիներու լարուած թշնամանքներէն վերջ, Անգլիա եւ Հնդկաստան, քաղաքական ու տնտեսական գործակցութեան դաշինք մը կնքեն։

Գաղթավայրեր ունեցող բոլոր պետութիւններուն առջեւ մեծ հարցական մը դրուած է — Շահագործե՞լ թէ արդար ու անկեղծ կերպով գործակցիլ։

Վաղո՞ւց արթնցած են Արեւելքի ժողովուրդները։

ԱՐՍԷՆ Կ. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

ԵԿԱՅ, ՏԵՍԱՅ ԵՒ ԶՂՋԱՑԻ

(Բաց Նամակ Սուրիոյ ընկերներուս)

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍ, 9 ապրիլ.—Ահա ես ալ մէկը այն շատերէն որոնք չլսեցինքառաջ խաղապանդրուեկան հոս, կարծելով որ մօտ օրէն մեծ ապագայ պիտի ունենան։ Բաւական ժամանակ է եկած եմ եւ արդէն առանց գործի կը գեգերիմ փողոցները։ Այս պարագութեան շրջանին առիթը ունեցայ տեսնելու իմ նախկին ընկերներէն շատերը, որոնք փողոցները կը շրջին իրենց ուսերուն վրայ կիներու վերաբերեալ իրեր ծախելով։ Առաջին առթիւ գիս տեսնելով դժգոհութիւն յայտնեցին իմ գալուս։ Մինչդեռ իրենք նպատակ ունին մօտ օրէն վերադառնալու Սուրիա, եթէ ճամբու ծախք մը ճարեն։ Անոնք պատմեցին ինձ թէ ինչպէս տեղացիները զիրենք «Թուրքօ» կը կոչեն եւ գէշ աչքով կը նային իրենց։

Ընկերնե՛ր, երբեք մտքէ մի անցընէք ՊՈԼ, ՀՈՍ. որովհետեւ կեանքը անտանելի է։ Շատեր անգործ են, իսկ եթէ քիչ-շատ ունեւորներ ալ կան, ինչ օգուտ որ գրեթէ այլասերած են։ Իրենց ընտանիքներուն մէջ փոքրէն մինչեւ մեծը տեղական լեզուն կը խօսին եւ երբեք գաղափար չունին հայութեան մասին։ Ընգեալները պաշտօնատուն գացի ինքնութեան թուղթ հանելու համար, եւ մարդիկ փոխանակ զիս Հայ գրելու, «Թուրքօ» գրեցին։ Զայրացած պատմեցի այդ թուղթը, եւ ըսի ասոնց թէ իմ ազգը հայ է ոչ թէ թուրք։ Հոն կը գտնուէր ծերունի Հայ մը որ բացատրեց թէ Հայերը չեն ճանչնար եւ կը գրեն «Թուրքօ»։ Գլուխս կախ գացի տուն եւ լացի ու շարունակ լացի...։

Այս ի՞նչ օրերու հասանք, Աստուած իմ, մեր ազգութիւնը չեն ճանչնար եւ մեզ կ'ուրանան...։

Բայց մեղքը անոնց է որոնք Հայաստանի դռները ամուր կը փակեն մեզ որբերուս առջեւ, եւ կը ստիպեն որ այս անծանօթ երկիրները գանք եւ այլասերինք։

Ո՛չ, ընկերնե՛ր, առաջին առթիւ որ դրամ շահիմ, անմիջապէս պիտի վերադառնամ Սուրիա։

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՉԱՑՐՃԵԱՆ

Յ. Գ.— Ինծի կ'ըսեն որ հոս 15.000 հայութիւն կայ, բայց ես այնքան թափառելով դեռ 15 Հայ չտեսայ։

«ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԻ ԳԱՄՄԱՆ»

Երաժշտագէտ Սպ. Մելիք[...] այս տարի Երեւանի մէջ հրա[...] բակեց «Հայ ժողովրդական [...] գամման» (gamme) [...] բով գիրք մը, որ կը [...] հեղինակին դատախօսութ[...] Երեւանի երաժշտական հա[...] ղովին առջեւ։

Մասնագէտները արժէ[...] գործ մը կը նկատեն այս երա[...] տական-ազգագրական աշխա[...] թիւնը։ Այս ասպարէզին մէ[...] նաւոր են գերմանացի երաժ[...] գէտներ, Հորնբոստել, Ս[...] եւ այլն, իսկ մեր մէջ [...] տասը։

Սպ. Մելիքեան կը հ[...] Հիւգօ Ռիմանին։ Նախ հա[...] տակի մէջ կը բերէ նախն[...] տեղեկութիւններ այն gamm[...] րուն մասին, որոնք կը կ[...] բոլոր ժողովուրդներուն երաժ[...] թեան հիմը։ Ցետոյ կը փ[...] «Հազար հառ» հայ ժողով[...] երգեր, որոնց մեծ մասը ձ[...] գրած է 25 տարուան մէջ, [...] առնելով ինքն իսկ։ Հեղին[...] նախ կը դասաւորէ եղանակ[...] ըստ իրենց ծաւալին,— [...] կը տեսնուի որ մեծ մա[...] (352 երգ) քառաձայն (qua[...] է, ուրիշ կարեւոր մաս մը [...] երգ) հնգաձայն (quinte). [...] կը դասաւորէ ըստ գոյնակ[...] այսինքն gammeերու, կամ [...] լի ճիշդ՝ ըստ քառաղիներու [...] corde), որոնք կը համապա[...] խանեն արդի gammeերուն [...] հատուածին եւ կը ներկայա[...] անոնց սաղմը։ Այսպէս կ[...] որ առաջին տեղը կը գր[...] փուիգթական քառաղին [...] երգ), որ ունի d mol «[...] ցեղակից տխուր, «Մինոր»[...] նկարագիր մը։ Երկրորդ տեղ[...] գրաւեն այն երգերը (155 [...] րոնք յօրինուած են հնգաձ[...] (pentaton) եղանակով։ Մին[...] հիմա կը կարծուէր թէ հ[...] հնչիւն եղանակը կը կազմէ [...] տիական եւ չինական եղա[...] հիմը, սակայն այժմ կը [...] բոլոր ժողովուրդներու երգե[...] մէջ։ Երրորդ տեղը կը գր[...] արեւելեան քառաղի կ[...] երգերը (74), որոնք ունին [...] բական եւ պարսկական նկարա[...]

Սպ. Մելիքեան այս դաս[...] րումներուն կարգին, չէ մ[...] յիշատակել երգերուն տե[...] (Շիրակ, Վան, Սասուն, [...]

Բազմաթիւ երգերու [...] ռուցուածքին մէջ կը տես[...] ոչ թէ մէկ, այլ երկու եւ [...] քառաղի, որոնց զուգակցու[...] կը ստեղծէ տեսակ մը ձայ[...] լորում (modulation), այսի[...] փոխանցում մէկ ձայնէն [...] ձայնը։ Սակայն այս ձայ[...] րումները երբեք չեն նմ[...] մշակուած երաժշտութեան ձ[...] նալորումներուն, որոնք յօրին[...] են octaveի ծաւալ ունեց[...] gammeերու վրայ, հայ ժո[...] վրդական երգերը շատ քիչ [...] հասնին այդ ծաւալին։

Սպ. Մելիքեան յետոյ [...] սումնասիրէ երգերու ձայ[...] րումի եւ գունաւորումի (chro[...] matisme) հարցը։ Եւ ի վերջ[...] ներկայացնէ իր եզրակացութ[...]

Գիրքը կուտայ նաեւ [...] ժողովրդական երգերուն [...] մատենախօսական աղբիւրներ[...]

ԶՈՐՍ ՀՈՎԵՐԷՆ

Ապրիլ ամսու 17ին [...] ցինգ. տարի էր որ Գլիան Ֆ[...] սայի արտաքին գործերու [...] խարարութեան պաշտօնը [...] վարէ։ Ցեղափոխութենէն վեր[...] ֆրանսական արտաքին նախա[...] րներուն մէջ միայն երեք [...] գի աւելի երկար պաշտօնավ[...] րած են։ Տելքասէ 7 տարի, [...] զօ 8 տարի եւ Թալէյրան 11 տարի[...]

...ՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

...ՄԱՆԱԿԸ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

...Անա կարեւոր հարց մը, որ ...յոյժ քննադատները։ Ձլօպէր ...Զօլա մանրամասնութիւն ...կու տայի՛ն, որովհետեւ այդ ...ին մարդկային միտքը կը ...— կը շարժէր — այն... ...արագ, որքան միջոցները ...հաղորդակցութեան։ Կառքերու ...թաւալումը անշուշտ ...ազդէր մտածման ճամ... ...եան վրայ։ Անա թէ ին... ...երկար էին հին գրողներու ...աւթիւնները։ Անոնք ...նոյնիսկ երկար բա... Եւ վերջապէս ասկէ՝ կըրկ... ...ներու գոյութիւնը երգերու ...

...ժամանակի, այդ գանդաղ ...Թատրոնի մէջ կանոնի ...անցաւ «Երեք միութիւն... ...» հարցը կը վերաբերի ...այս խնդրին։ Թատերագիր ...արտօնուած չէր երկու արար... ...ներու միջեւ ժամանակի ...երկար շրջան մը դնել։

...այսօր փոխուած է արագու... ...ան նշանակութիւնը, շնորհիւ ...հաղորդակցութեան միջոցներուն ...կատարելութեան։ Ճամբորդ մը ...ն Պերլին, իրիկունը Փա... ...կրնայ համնիլ։ Ասիկա որ ...դորհրդութեանց եւ վէպերու ...դէպքերութիւնը եւս կարելի է ...ացնել նոյնքան արագ։ ...պէս բանաստեղծութիւնն ...իրրեւ զգայութիւններու ...պատկեր, նոյն արագու... ...է օժտուած։ Հիմա խօս... ...սեղմուած են և բառերը ...։ Արագ պատկերներ, որոնք ...մէկը միւսին վրայ։ Ժա... ...ին միտքը դեռ վար... ...չէ այս արագութեան, ...թէ ինչո՞ւ չեն հասկնար ...բանաստեղծութիւն... ...Պատկերէ պատկեր ժա... ...լայն միջոցներ կան։ ...իւր պատկեր թելա... ...միայն կը լեցնէ այդ ...եւ կը կապէ մէկը միւ...

...բայց արդի գրականութեան ...կը նպաստ... ...նաեւ եւ մասնաւորաբար ...եւ ծաղրանկարները։ Այդ ...ին ազդեցութիւնը ու... ...ո՞ւ ձեռնարկած են ...Քօթօ եւ Փիէր Մաք Օր... ...Revue des Vivantsի մէջ։ ...ժան Քօքթօ կը կարծէ ...այս յառաջդիմութիւն... ...կը բթացնեն մեր զգա... ...։ Եւ կը գրէ թէ, ...նախահայրերը իրենց ...կը դիտէին ու կը ...ինչ որ մենք կը տես... ...այսօր հեռադիտակով։ Եւ ...օր մը, երբ մարդկա... ...բոլոր զգայարանք... ...պիտի տկլորին (s atrophier) ...մարդ պիտի դառնայ ...զգեստներ հագած ճակ...

ՌՈԲԸՐԹ ԲՐԻՃ

Անգլիացի պատկառելի բանաստեղծ, Ռոպըրթ Պրիճ մեռաւ անցեալ շաբթու Անգլիոյ մէջ։

Ծնած էր 1844ին։ Գրականութիւն ուսանելէ յետոյ, հետեւեցաւ բժշկական համալսարանին։ Մինչեւ 1882 բժշկութիւն ըրաւ։ Անուհետեւ համբաւեան կոչուելով, միայն գրականութիւն ըրաւ։

Ուսումնասիրութիւններ ունի Միլթընի եւ Քիցի արուեստին մասին։ Իր գործերն են Ցիրոյ առումը, Պրոմեթէոս, էրոս եւ փսիխէ, եւ այլն։

1913ին ստացաւ պատկառելի բանաստեղծ տիտղոսը։ Այս տիտղոսը ստեղծուած է 1591ին։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՆ ՈՒ Կ'ԱՔՍՈՐԵՆ

Սու գիւղին մէջ կոմունիստները, որոնք ղրկուած էին վարելու համար համայնացումի գործը, կը սպառնան գիւղացիներուն, որոնք չեն ուզեր կոլխոզ մտնել.

— Երկու ճամբա կայ, մէկը սեւ, միւսը կարմիր, ո՞րն էք ուզում, որ ձեզ գրեմ։

Իջեւանի մէջ ժողով կը գումարեն գրաւելու համար «Կուննոր» գիւղացիներուն ստացուածքները։ Դեռ ժողովը չբացուած, «կը մեկուսացնեն» 7 գիւղացի, եւ այդպէս կը պահեն մինչեւ ժողովին աւարտիլը։ Գիւղական խորհուրդին նախագահը բռնի «կոլխոզ» կ'ուզէ մտցնել 4 գիւղացի, բայց երբ անոնք կը մերժեն, նախագահը անոնց անասուններուն խոտերը կը գրաւէ եւ կը յանձնէ «կոլխոզ»ին։ Երբ Իջեւանցի գիւղացի մը, Առաքել Խաչատրեան, «կոլխոզ»էն ետ կ'ուզէ իր եզները, խնդիրը ժողովի կը դնեն եւ կ'արտօնեն աքսորել։

Աշագրի եւ Սեւքարի մէջ համայնացումը կը կատարեն տավուշ-զուրնայով և ամբոցամով։ Նոյն ձեւով՝ նաեւ Գոշի եւ Իջեւանի մէջ։ Բաղանիս գիւղին մէջ ժողովի մտնելու իրաւունքէ կը զրկուին բոլոր անոնք, որ «կոլխոզ»էն հրաժարած են։ Իսկ Ջուջեվանքի գիւղացիները, որոնք եւս «կոլխոզ»էն հրաժարած էին, ոչ շարժանկար, ոչ ալ թատրոն տեսնելու իրաւունք ունին։

Իջեւանի մէջ միջակ գիւղացիի մը կաթը չեն ուզեր գնել, ըսելով.

— Եթէ դուն «կոլխոզ»ի անդամ չես, քու կաթը թոյն է։

Ղոնախղրան գիւղին մէջ կոմունիստ Ա. Պետրոսեան բռնի կը համայնացնէ բոլորը։ Գիւղացի մը կ'ընդդիմանայ, այն ատեն կոմունիստը կ'ըսէ.

— Քեզ կը հեռացնենք «կոլխոզ»ից, բայց չմոռնաս, որ մորդ էլ կ'հեռացնեմ երկաթուղու ծառայութիւնից, այն ժամանակ կփոշմանես...

ՊԱՊԻՆ ԴԷՄ

Սովետական գրական բոլոր խմբակցութիւնները միաձայնաբար նիստ մը գումարելով, հրատարակած են կոչ մը «Բոլոր երկիրներու գրողներուն», ուր կ'ամբաստանեն պապը։

Հայաստանի գրողներն ալ միացած են այս կոչին։

Ինչո՞ւ չէ։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԽՈՇՈՐ ԴԱՏ ՄԸ ԷՆԿԻՒՐԻԻ ՄԷՋ

Թուրք փաստաբան Հայտար Րիֆաթ պէյ վերջերս կարգ մը ամբաստանութիւններ ըրած ըլլալով, դատական գործավարը դատ բացած եւ Էնկիւրի կանչել տուած է։ Գործավարը ինք ալ ներկայ եղած է առաջին դատավարութեան, բայց Րիֆաթ պէյ փոխանակ նահանջելու, աւելի բուռն լեզու մը կը գործածէ։ Իբրեւ նմոյշ կ'արտատպենք զանազան հատուածներ իր երկար ճառէն։

— Մահմուտ Էսատ պէյ ըսաւ թէ դատաւորը զինքը կանչեց եւ ինքը եկաւ. մինչդեռ կանչուելով չեկաւ, այլ հոս եկաւ, պարզապէս կարգալու համար շաբաթներէ ի վեր պատրաստուած ճառը, որ օճառի պղպջակի չափ արժէք չունի։ Չի բաւեր որ իր ընկեր գործավարներու նման վկայութեան գայ, ան հոս պիտի գայ իբր ամբաստանեալ։ Իրեն դէմ երկու դատ բացած եմ, այն ալ հոս՝ Էնկիւրիի մէջ, որպէս զի գործը չերկարի։

Իր ընկերներուն գատարան գալը կը նկատէ իբր «Ազգութեան նշանաբանակ բոլոր անոնց համար, որոնք կ'ըսեն թէ միջամտութիւն կ'ըլլայ դատարաններուն»։ Այս շատ ամենզուկ համոզում մըն է։ Ի՞նչ ըսեմ, մեղքնալ պէտք է մտայնութեան մը որ կը կարծէ թէ վկայութեան համար գործավարի մը դատարան գալը՝ դատական պարծանք մըն է արդարադատութեան համար։ Միեւնոյն ատեն պէտք է մոռնալ որ արդարադատութիւնը ազատ այս տեսակ նեղմիտ զլուխէ մը։

Ծածկելու համար իր մտաւոր դրամագլխին չգոյութիւնը եւ զիս հարուածելու անատեհման ակարութիւնը, Մահմուտ Էսատ պէյ հայհոյանք մը փաթթած է իր լեզուին.— ցեղեկատու, անդեկագիր, Գասրիէ։ Այս յանկերգը կը կրկնէ։ Ես յաւշագիր ղրկած եմ, մէկական օրինակը Ղազիին եւ Ազգ. Ժողովի նախագահին։ Անոնք ազատ են ուզած անունը տալու այս գրութեանց — յուշագիր, թուղթ, տեղեկատուութիւն։

Կրնա՞մ ես ալ է բան գործած ըլլալ ծախուական պետին դէմ, որմէ չեմ բաժնուած ամբողջ տասը տարի, կ'ըսէ Մահմուտ Էսատ պէյ։ Կրնայ ըլլալ։ Դուն գաւաճանեցիր արդարադատութեան, եւ հետեւաբար երկրին, որով կրնաս ամէն մարդու դէմ գաւաճանել։ Տասը տարիէ միասին է եղեր։ Տասը տարի միասին ճաշ... ը՝ կ'ըսէ ։ Չէ՞ք նշմարեր հաւատարմութեան վկայագի՞ր ստանալու պատմութիւնը այսպէ՞ս կ'ըսէ։

Գատրիէ համբմը հարցաքննած ատեն, Հիքմէթ պէյ որպէս թէ անոր ձեռքը իր վզին դրած է, միւսը միսին գպչելու համար։ Ո՛վ դատական գործավար, ամբողջ ազգը կը սպասէ որ վերջ տրուի քու բոլոր քինախնդիր ընթացքներուդ։ Խրատունքին բաղուկէն աւելի զօրաւոր ուժ գոյութիւն չունենալով, գիտցիր որ հնչած է վերջին ժամդ, մեղայի եկուր եւ ապաշխարէ։ Դուն ի՞նչ իրաւունքով դատաւորի մը դէմ եղած գանգատին ընթացք չտուիր ամիսներով։

... «Դատաւորներ, որոնք ժամանակին խոր կերած են, իմ ազգութեան ասին են եղեր», կ'ըսէ Մահմուտ Էսատ պէյ։ Ահա հոս հեռաւոր հագիր, թաթար աղասը։ Ես ըսի թէ միջամտեցի, ըսի թէ դատաւորները ենթարկուեցան։ Թուրք դատաւորներն ըլլ քեզմէ՞ աւելի իրենց արժանիքներն ու պարծանալիքները, եւ ասոր համա՞ր է որ անոնցմէ հատիկ մը անգամ չէ ծաղած քու մօտ։

20 Նոյեմբերին, Մահմուտ Էսատ պէյ իմ փոխանորդներէս ոմանց մը կ'ըսէ. «Այսինչ թերթին դէմ ինչո՞ւ դատ չես բանար, ես կ'օգնեմ»։ Բայց երբ կ'իմանայ որ ես եմ այդ ոմանց փաստաբանը, կ'երթայ այդ թերթին խմբագրատունը եւ մէկիկ մէկիկ այցելելով խմբագիրներուն կ'ըսէ թէ «Մենք պատերազմի ընկերներ ենք եւ հին յիշատակներով կ'ապրինք»։

Դատաւոր ի՞նչպէս արձակած կ'ըլլամ, կ'ըսէ։ Արձակեց, միջամտելով գործին, 5000 ոսկիով արձակել տուաւ։

ՍՏԱՑԱՆՔ

A L'OMBRE DE LA CIVILISATION (Roman des Moeurs Anatoliennes). Histoire d'uneFamille Arménienne. Par Krimitel (Գրիգոր Թէլլալեան). Préface de Paul Bodier. Librairie des Sciences Psychiques. 42 Rue St. Jacques. Paris, 1930: գին 15 frs.

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀ. ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Անցեալ շաբթու, հինգշաբթի երեկոյ, տեղի ունեցաւ Հայ Բժշկական Միութեան պարբերական դասախօսութիւնը Սօսիէթէ Սավանթի մէջ

Տոքթ. Ցիրաք ներկայացուց ատամնաքսին բնախօսութիւնն ու առողջապահութիւնը, տալով նաեւ կազմախօսական ծանօթութիւններ։ Այս այն գործարանն է, որ կեանքի մէջ մեծ դեր ունի։ Արեւելքի ժողովուրդները մասնաւորապէս միշտ կը տառապին, անգիտութիւն չունենալով ատամնաքսի առողջապահութեան մասին։

Ցետոյ խօսեցաւ Դ. Ս. Սասունի բերնի առողջապահութեան մասին, որ կը կազմէ սկիզբը մարսողական առողջապահութեան։ Ատամնաբոյժ Սասունի չափազանց յստակ եւ ժողովրդական դասախօսութիւն մը ըրաւ այդ մասին, առանց մտնելու գիտական չոր ու աւելորդ մանրամասնութիւններու մէջ, միշտ խօսելով հայերէն, գիտական ճշգրիտ եւ համապատասխան բառերով։

ՌԻՆԿՆԴԻՐ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՍԻՎՐԻՀԻՍԱՐԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐԻ ՋԱՆՔԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ. Սիվրիհիսարի Հայրենակցական Միութեան մասին յաճախ գրուած է «Յառաջ»ի մէջ, եւ գնահատութիւններ ալ չեն պակսած։

Այսօր, իր կազմութեան հինգերորդ տարին, ան կ'ունենայ Երիտասարդաց Միութիւն մը եւս որ իր բացման հանդէսը կատարեց ապրիլ 26ին Լոփանեալի սրահին մէջ։

Հանդէսը բացուեցաւ ճիշդ ժամանակին, Միութեան երիտասարդ նախագահին երկու խօսքով։ Մօտ քսան երիտասարդներ երգեցին «Բամ Փորոտանը»։ Ապա եղան արտասանութիւններ «Ափ մը մոխիր», «Հայ հերոսը», «Զարկ Կովկասը» «Բանուորները» եւ ուրիշ հայրենաշունչ երգեր ու մեներգներ։

Օրուան բանախօսն էր Պ. Յակոբ Պետրոսեան, որ խօսելով Հայրենակցական Միութեան կողմէ, պարզեց ֆրանսահայ Երիտասարդութեան սպառնացող վտանգը։ Յայտնեց թէ հարիւրաւոր երիտասարդներ հիւանդանոցներուն մէջ իրենց օրերը կը համրեն եւ ապա շեշտեց երիտասարդաց Միութիւններու դերը այդ վտանգը կասեցնելու կամ մեղմացնելու համար։ Խնդրեց ներկաներէն՝ չզլանալ իրենց օժանդակութիւնը։ Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ այս տողերը գրողը իբր «Յառաջ»ի թղթակից իր խօսքը ըսելու

ՕՐ. ՎԱՐԴ ՄԱՆԿԱՍԱՐԵԱՆ ԵՒ ԺԱՆ ՑԷՎԷՃԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

27 Ապրիլ 1930

Էրպլէ Փարիզ

Սիվրիհիսարի երիտասարդութեան։

«Այս վայրկեանին ես վերյիշեցի Խրիմեան Հայրիկի Պապիկ պատկը։ Գարնան առաւօտ մը Պապիկ իր թոռնիկը պաշտ կը տանի մաճին ու մաճկալին առջեւ եւ անոր ձեռքը դութանին վրայ դնել տալով, կ'ըսէ. «Թոռնիկ, գիտե՞ս ես քեզ այսօր նորէն պիտի պսակեմ։ Քահանան քեզ պսակեց Շուշանին հետ սուրբ ավետարանութեամբ, բայց ես քեզ պիտի պսակեմ հողին հետ, մայր հողին, մաճին եւ դութանին հետ։ Շուշանը քեզի զաւակներ պիտի բերէ, իսկ հողը քեզի հաց պիտէ տայ։ Աստուած երկար կեանք տայ Շուշանին, բայց երբ ան մեռնի, դուն կրնաս մի նոր Շուշան գտնել, իսկ երբ հողը մեռնի, դուն յաւիտեան կը մեռնիս, վարձկան մշակ կը դառնաս։ Սիվրիհիսարի երիտասարդները իրենց այս կազմակերպութեամբ հող կը պահանջեն իրենց մեծաւորներէն եւ Խրիմեան Հայրիկ մը կ'ուզեն, որպէսզի պսակուին մայր հողին հետ, կապուին անոր յաւիտենական, անքակտելի կապերով»։ Խօսեցաւ նաեւ Պ. Գուլումեան որ յայտնեց թէ տասնը հինգ տարի առաջ ճիշդ այս օրերուն մէկ միլիոն հայ ժողովուրդ սպանդանոց առաջնորդուեցաւ եւ խողխողուեցաւ ամէնէն վայրագ ձեւերով ու ահա այդ մէկ միլիոնին մնացեալէն վերջը ծնած տասնըհինգ տարեկան հայ պատանին իր ուխտը կ'ընէ հոս այս բեմէն եւ իբր ապրիլեան սերունդ կ'ուզէ անեղծ պահել անոնց յիշատակը։

Բանախօսութիւններէ վերջ աճուրդի դրուեցաւ Խրիմեան Հայրիկի շրջանակի մէջ առնուած կենդանագիրը, որ քառորդ ժամուան մէջ բարձրացաւ 960 ֆրանքի եւ որուն տիրացաւ Պ. Փունարճեան։

Երեկոյթը փակուեցաւ «Սիրեմ Քաջեր» կատակերգութեամբ։

Ս. Միլտոնեան

ԱՆԻԷՐԻ մէջ եղերական արկածով մը մեռած որբին Յակոբ Ստեփանեանի յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի, ոչ թէ ուրբաթ ինչպէս յայտարարուած էր, այլ շաբաթ օր, ժամը 2ին։ Բոլոր ընկերները եւ բարեկամները ներկայ պէտք է գտնուին Սէնթ-Ժոզէֆ եկեղեցիին առջեւ, մեկնելու համար (Rue Dumérie) պիտի թաղուի։

ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵՆԷՆ

(ՅՕԲԵԼԵԱՆԻՆ ԱՌԹԻՒ)

ԿԵԱՆՔԻ ԱՌԱՋԻՆ ԱՌԵՂԾՈՒԱԾԸ

...ձեմ յիշում քանի տարեկան ...

...Երեւի չորս կամ հինգ։ ...Միրան մի ցուրտ առաւօտ ես ...էնցի մեր տան անսովոր ի... ...նցումից։

...Աչքս բաց արի, նայեցի ու ...ղի շշմած.

...Մայրս երկաթէ շիշը ձեռքին ...գան արած՝ ծանրաքայլ ...ններ էր գործում թոնրան ...ը. ինչ որ ամենից անօրի... ...ն էր, մօրս գլխին տեսայ ...փաթաթը։

...Ծիծաղելի էր այս բոլորը ու ...էի փորձեցնել, բայց ...դէմքը անհնարին ցաւի ...ններ ունէր. ծիծաղս մա... ...

...Մայրս հիւանդ էր։

...Ապա հօրս գլխա՞րկը... ...հանելուկ էր. ամենից աւելի այդ փաթաթն էր ինձ զբաղեցնում։

Տատմէր Եղսօն՝ մի հասարակ, կուզիկ ու մի փոքր խուլ պառաւ, իր թանձր ու մռոտ քթի տակից ինչ որ փնթփնթացնում էր, մօրս հրահանգներ էր տալիս, մէջ ընդ մէջ քթախոտ էր կոխում իր լայն ու գեղնած քթածակերը, ապա մի քանի անգամ փնչացնում ինչպէս տաք ախոռից նոր դուրս եկած ձի։ Ու ամէն մի փռշտոցից յետոյ՝ պառաւը երկիւղածութեամբ խաչակնքում էր երեսը կըրկնելով

— Տէ՛ր ողորմեա, Տէ՛ր դու ազատես չարէն, դաղարալայէն։

Մայրս շարունակում էր պըտոյտները, ապա կանգ առաւ ու մտածած

— Էլ չեմ կարող մէ՛րիկ, — ասաց նա, նուաղկոտ ձայնով.

— Դէհ, դէհ, նարմանագուք կնիկը չեմ տիրի, դոչից պառաւ Եղսօն խստութեամբ. ինչդ է պակաս, փա՛ռք Աստծու, ձեռք ու ոտքով կնիկ ես, հը՛, էլի մի քանի պտոյտ, առածով կը վերջանայ. հը՛, առ էս էլ։

Եւ տատմէրը մօրս պարզեց երկրորդ շիշը։

— Տէ՛ր, դու ազատես չարէն, չաղէն, շարունակեց Եղսօն, եւ քթախոտի մի լիքը պտղունց ռունգը կոխեց, փռշտաց մի քանի_անգամ, երեսը խաչակնքեց, ապա գնաց մեր տան չորս պատերի վրայ խաչի նշանը քաշեց։

Մայրս շրջում էր երկու շիշով ու մեծ դժուարութեամբ։

Ոչինչ չէի հասկանում։

Թէ մայրս հիւանդ է, խորհում էի ես, ինչո՞ւ է ոտքի, եւ ինչո՞ւ այդ անիրաւ պառաւը նրան բռնադատում է քայլել անվերջ։

— Վե՛ր կացէք, երեխէ՛ք, դարձաւ Եղսօն մեզ, շուտ հագուեցէք, գնացէք սաքուն, մինչեւ կը կանչենք։

Եղսօի շեշտը հրամայական էր եւ խօսքը խիստ։

Այս էլ նորութիւն էր եւ բաւական անախորժ։

Հեշտ էր ասել, վեր կացէք, հագուեցէք. տունն այնպէս ցուրտ էր. մեր սեւ առաստաղը գիշերուայ պարզկայից իսպառ ծածկուել էր ճերմակ եղեամով, որի տեսքն իսկ մրսեցնում էր։ Ջրով լի սափորները սառած էին կարել. կատուն ցրտից խայս տալով՝ իմ անկողինն էր պատսպարել ու անուշ-անուշ մռռում էր։

Անկողնում այնպէս տաք էր, այնպէս դուրեկան։

Անշարժ մնացի ու նայում էի մերթ մօրս, մերթ առաստաղի սարսռալի եղեամին։

Հերդիկից երեւում էր մռայլ երկինքը, ուր արեւ ցոլք չկար. պարզկայ գիշերին յաջորդել էր մառախուղոտ, խոնաւ լուսաբաց։ Վատ օր էր։

— Է՛յ, Եղսօ, ասացի, ինչո՞ւ ես փաթաթ դրել մայրիկիս գլխին։

— Վեր կացէ՛ք, ասում եմ, լակոտնե՛ր, կրկնեց Եղսօն փոխանակ ինձ պատասխանելու. ցուրտը հօ չի տանի ձեզ, սաքուն տաք է։

Գառան այս անգամ իրաւ զայրացած էր։

Քոյրերս՝ երկուսն ինձանից մեծ, միւսը՝ փոքր, հնազանդուեցին եւ ակսեցին սրթսրթալով հագուիլ։ Ես մնացի անշարժ՝ կատուի հետ. պառաւն ինձ չէր վախեցնում. ընտանիքի երես առածն էի։

— Վերկա՛ց, բա՛լա ջան, դարձաւ ինձ մայրս քնքշօրէն, քիչ յետոյ կը գաք, երբ թոնիրը վառենք։

Հնազանդուեցի, դժկամակութեամբ զգեստներս հագայ։

Երեքս էլ խռոված էինք, նման թռչնի ձագերին, որոնք յանկարծ բաղէի ստուեր են նկատում բարձրից։

Մի բան էր կատարւում մեր յարկի տակ, երկիւղալի մի անցք որ չէի հասկանում, զգում էի սակայն, որ մայրս է վտանգի մէջ. թւում էր թէ՝ այդ վհուկ Եղսօն մի չար բան պիտի անի մօրս. ատում էի նրա թանձր ու կեղտոտ քիթը, հաստ շրթունքները, մէջքի կուզը, որ այնպէս նման էր թամբի, եւ մանաւանդ գլխի անհացին փաթթոցը, խաւի մի փոքրիկ դէզ որ ման էր ածում այս ու այն կողմ անվերջ փնթփնթոցով։

Դռնից դուրս գալուց առաջ յետ նայեցի պառաւին բուռն ատելութեամբ, լեզու ցոյց տւի դէմքս ծամածռելով ու իր պէս փռշտացի։

Ապա մեծ քրոջս դարձայ.

— Ինչո՞ւ համար է հարիկի փաթաթը մայրիկի գլխին հարցրի։

— Յիմա՛ր, որ չարքերը չը խփեն... շիշերն էլ դրա համար են, մայրիկը հիւանդ է։

«Չարքերը չը խփեն, մայրիկը հիւանդ է». քոյրս էր ասում. նա մեծ էր, տասներկու տարեկան, ու այնքան բան գիտէր. նա էր իմ առաջնորդն ու դեկավարը կեանքի։

Լռեցի սաստուած. լսածս ծանր էր։

(1) («ԻՄ ԳԻՐՔԸ»)

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ

ներկայացուցչական ժողովը կը գումարուի այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանին մէջ, 262 rue Deguesclin:

ԱՊՐԻԼ 11-24Ի ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Նախաձեռնութեամբ տեղական Ազգային Միութեանց, Ա. Ե. Հ. Կ. Խ.ի Հ. Յ. Դաշնակցութեան և Հ. Մ. Ը. Մ.ի, վաղը Կիրակի ժամը 2ին 128 Rue Etienne Dolet, *Պ. Մուրատեանի սրահին մէջ:*

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Նախաձեռնութեամբ Ջ. Ե. Ռ. Մ. Մարսէյլի մասնաճիւղին եւ մասնակցութեամբ ազգային եւ քաղաքական կազմակերպութեանց, այս կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին Սալօն Շափի մէջ (84 Rue Chape): Մուտքը ազատ է:

ԼԱՍԻՈԹԱ.— Նախաձեռնութեամբ Թաղ. Խորհուրդի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Խաժակ խումբի, վաղը Կիրակի ժամը 2ին Պար Իտէալի մէջ:

ՅՈԲԵԼԻՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐ
Ի ՊԱՏԻՒ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

ՔԱՇԱՆ—ՊԱՆԵԷՕ.— Փարիզի Հարաւային Շրջանի Ցառաջդիմասիրաց Միութեան թէյասեղանը, վաղը Կիրակի ժամը 3ին 74 Grand'Rue Bourg la Reine.

Բանախօսութիւն, երգ, պարեր եւ անակնկալներ: Կը մասնակցին Պ. Ռաֆայէլ Զարդարեան (արտասանութիւն) եւ Թադէոս Արզար:

Հաղորդակց. միջոց.— *Առնել* Porte d'Orléansէն *88 թիւ հանրակառքը եւ իջնել* Place Condorcet, Bourg-la Reine.

ԱՆԿԻԷՆ.— Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9.30ին, Pavillon du Lac*ի մէջ.*

Կը խօսի՝ Պ. ՄԻՔԱՅԷԼ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի Պ. Ժօրժ Սինանեան (ջութակ), Օր. Աստղիկ Սարաֆեան (դաշնակ), Պ. Պ. Շ. Սարեան եւ Մէհտէրեան: «Սիփան» երգչախումբը:

Մուտքը ազատ է:

ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՌ.— Վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2—6, Rue de Solférino23, *Պիյեանքուռ:*

Կը նախագահէ՝ Պ. Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

Կը խօսին Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ եւ Ս. ՆԱԻԱՎԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի «Սիփան» երգչախումբը: Մուտքը ազատ է

ՍԱՐՍԷԼ.— Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Salle de Noces*ի մէջ*,81 rue de Paris.

Կը խօսի՝ ԱՇՈՏ ԱՐԾՐՈՒՆԻ *Մուտքը ազատ է*

ՌՈԱՆ.— Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. խումբին վաղը կիրակի: Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ.— Վաղըկիրակի ժամը 2.30-ին Օթէլ Ֆրանսի մէջ: կը մասնակցին Ազգ. եւ քաղաքական կազմակերպութիւնները: Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

ԽՐԵԿՈՅԹ—ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Սէն Թ'Անթուանի ընկեր կարօ խումբին կողմէ, այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը7ին a la Viste Hermitage*ի պարասրահին մէջ: Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն: Տոմսերը կը ծախուին բոլոր ընկերներու քով:*

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

THÉATRE ALBERT Ier

64, Rue de Rocher (St. Lazare)

Վաղը կիրակի իրիկուն ժամը 9ին կը ներկայացուի՝

ԼԻԼԱՅԻ (Վ. Փափազեան)

ՍԱԼՕՆԻ ՕՁԸ (ԶԱՒԵՇՏ)

Կը մասնակցին տեղւոյս բոլոր լաւագոյն դերասանները

ԳԻՆԵՐԸ 25, 15 եւ 10 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը՝ Լիլայի մօտ, 24 Rue St. Lazare

դերասան Ե. ՍԱՐԵԱՆ որ պիտի կատարէ Պ. *ՎԵՐՋԱԼՈՅՍի դերը*

ԵՐԵԿՈՅԹ — ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Սալօն Շափի մէջ

Երգիչ դերասաններ Տէր եւ Տիկ. Հայկ-Արծիւ կ'երգեն՝ «Հայաստան», «Կռունկ ուստի կուգաս», «Երեւան քաղ եմ առել», «Սիրուհիս քեզ համար», «Կանչէ կռունկ», «Վարդը», Butterfly, Tosca *եւայլն: կը ներկայացնեն՝ «ԱԴԱՄ եւ ԵՒԱ» (օփերեթ), «Անուշէն եւ Զարտաշէն» երգախառն պատկերներ:*

Տոմսեր՝ 12, 8 եւ 6 ֆրանք:

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ՄԻՔԱՅԷԼ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ

Նոր գիրքը

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԽՕՍ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ (իր գրական գործնէութեան քառասնամեայ յոբելեանի առթիւ):

Դիմել՝ L. Kévonian*ի*, 225 Fbg. St Martin: Գին՝ 5 ֆրանք: Փոստի ծախսք չկայ

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

ՕՐ. ԱՆԺԻՆԷ ՎԱՌՆԱՃԵԱՆ

ԵՒ

ՆՈՒԱՆ ՊԱԼԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Մարսէյլ 27 Ապրիլ 1930

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ ընկերներն ու համակիրներըայսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին 29 Bld. Carnot. Ներկայանալ անդամատետրով:

ՍԷՆ ՄԻՇԷԼԻ «Քրիստափոր» խումբի ժողովը այս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Օրակարգ՝ ընթացիկ խնդիրներ եւ դասախօսութիւն, Սովորական հաւաքատեղին:

ԳԱՒԱՌ

ՑԷՍԻՆԻ կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը վաղըկիրակի իրիկուն ժամը 5.30ին Քաֆէ Ժարտէնի մէջ: կարեւոր օրակարգ: ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է.

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

*Ա. Ե. Հ. Կ.Խաչի անդամներն ու անդամուհիները կը հրաւիրուին թէյասեղան-հաւաքոյթի, վաղը կիրակի ժամը 3ին,*71 ave Kleber.

ԽԱՐԲԵՐԴԻ Հայր. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝այսօրՇաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիա ճաշարանին մէջ, 61 Rue Mr. le Prince. *Կը հրաւիրուին բոլոր անդամ եւ ոչ անդամ հայրենակիցները:*

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.

Վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի խառն առաջին եւ պահեստի ֆութպոլի խումբերը կը մրցին Անկիէն Էտմոնի առաջին եւ պահեստի խումբերուն դէմ, Անկիէնի Stade St. Gratien *դաշտին վրայ, ժամադրավայր տեղւոյն վրայ:*

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Փօն տը Շէրիւի.— Գամ.— 35,
Կրէօս, Ն. Փ.— 70,
Մարսէյլ, Պատ.— 460,
Տէսին, Յ. Պ.— 35,
Կարտան, Խ. Ա.— 70,
Պէլֆօռ, Ղ. Հ.— 70,
Պիյեանքուռ, Ա. Գ.— 150,
Գրիւպէլ, Մ. Գ.— 260,
Ֆրանքֆուրթ, Խ. Վ.— 50,
Մոնթրէօյ, Հ. Փ.— 210,
Լիոն, Գործ.— 788.80,
Փարիզ, Մ. Ղ.— 35,
Շավիլ, Կ. Մ.— 35,
Մարսէյլ, Գործ.— 7.32,

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— *Կը փնտռուի Տիկ. Աղաւնի Սուքիասեան (ծնեալ Դիշխոյեան) որ 1920ին կը գտնուէր Պոլիս: Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Փարիզ: Իմացնել՝ Պ. Վանեանի,* Boite Postale, No. 66, Khartoum, Soudan.

— Ճապին Գարահիսարի Մեծ Անպտերի Ղըան գիւղէն կը փնտռուի Յակոբ Էրնէկեան (Մածարեան), հօր անունը՝ Նիկողոս, մօր անուն Եւա: Իմացնել՝ Խաչիկ Վարդանեանի՝ 13 Rue Jean Jacques Rousseau, Sarcelles (S. et O.): Ճշգրիտ լուր տուողին 50 ֆրանք նուէր:

— Օր. Եօժէնի Նաւասարդեան կը փնտռէ Գառնիկ կամ Ղարիբ Էլմասեան (28-30 տարեկան) որ 1920ին կարճ ժամանակ Զոնկուլտաք մնալէ վերջ, մեկնած է Պոլիս: կը կարծուի թէ Պոլսոյ մէջ աշխատած է ճաշարանի մը մէջ: Յետոյ մեկնած է Սալոնիկ (Պարսկաստան): Իմացնել՝ E. A. Terzian*ի*, comptable, boitepostale 31. Draguignan. (Var) France. Լուր տուողին նուէր:

— *Համբարձում ճանիկեան կը փնտռէ իր եղբայրը Աւետիս ճանիկեան, որ կը գտնուէր Պէյրութ: Իմաց տալ՝* H. Djaniguian (Arménien) 54, Rue Aux-Ligneaux, St-Jean-de-Braye (Loiret)

— կը փնտռեմ Քէմախի վերի Բագառիճէն Խոսրով Իլպիզեան եւ զաւակները Ղազարոս, Կատիկ, Ազատուհի, եւ հօրեղբօրորդւոյս զաւակները՝ Աւագ, Մատթէոս եւ Ծաղիկ, որոնք աքսորուած են 1915ին: Իզմիրի դէպքէն ամիս մը առաջ Մալաթիայէն լուր առնուած է աղջիկը կաթիկէն: Անկէց ի վեր լուր չկայ: Իրենց մասին ստոյգ տեղեկութիւն տուողին 500 ֆր. նուէր: Իմացնել՝ H. Hougasian, Mazagan, Maroc: կամ «Յառաջ»ի: կը խնդրուի սուրիահայ եւ յունահայ թերթերէն արտատպել:

—կը փնտռուին Գարապօղազցի Հմայեակ Ճէօմէրտեան, 20 տարեկան, հօր անունը՝ Խնկօ, մօր անունը՝ Թուրվանտա, տարագրութեան միջոցին յանձնուած է Ուրֆայի եկեղեցին. Եւնոֆիա, Միւշկինազ, Դեդխի Ճէօմէրտեան (այս վերջինը առեւանգուած է Թէլ Ապեատի շրջանի Արաբներու կողմանէ), հօր անունը՝ Ոսկիան, մօր անունը՝ Ամնիկ. կաթնուկ, հօր անուն Դանիէլ, մօր անունը Հալաճ: Իմացնել Աղապապ Գարսամեանի, 32 Jules-Gevelot, Issy-les-Moulineaux, Seine, France.

կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել:

կը փնտռուի նաեւ Նազլու Գարսամեան եւ իր երեք զաւակները, Ռուբէն, Անթառամ, Հռիփսիմէ որոնք Արաբկիրի շրջանին մէջ առեւանգուած են Քիւրտերու կողմանէ: Իմացնել՝Աղապապ Գարսամեանի վերի հասցէին:

— Քալամաթայէն Պրուսայի Մեծ-Նոր գիւղացի Դրիգոր Մինասեան կը փնտռէ իր քոյրը Խոնարհիկ Մինասեան (37 տարեկան),որ առեւանգուած էր Բէսիլայնի մէջ: Այժմ կը կարծուի Տէր-Զօր ըլլալ: կը խնդրուի տեղեկութիւն ունեցողներէն իմացնել «Յառաջ»ի միջոցաւ կամ Hagop Ghougassian*ի* Odos Paron, Panapoion, Kalamata, Grèce.

կը խնդրուի սուրիահայ թերթերէն արտատպել:

— *Կը փնտռուի Բալուի Թէփէ գիւղացի Մուշեղ Աւագեանի որդին Խաչատուր: Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Փարիզ: Իմացնել՝ Սարգիս Շաղաւեանի,* 62 Rue des Morillons, Paris (15):

— *Կը փնտռուին Խարբերդի Աշուան գիւղացի Արամ եւ Տաճատ Յակոբեան, հօր անունը՝ Մանուկ, մօր անունը՝ Սառա: 1915ի տարագրութեան միջոցին գտնուած են Սուրիա ուր իրենց մայրը մեռած է զիրենք ձգելով 5—7 տարեկան հասակին մէջ: Իմացնել՝ Յովհաննէս Յակոբեանի,* 14 Rue Ortolan, Paris (5).

Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել:

— *Կը փնտռուի Արշակ Առաքելեան որ 5 տարի առաջ կը գտնուէր Գավալա (Յունաստան): Իմացնել իր եղբօր Գառնիկ Առաքելեանի 342* Rue Garibaldi, Lyon, (Rhone), France.

Կը խնդրուի Յունահայ թերթերէն արտատպել:

— *Արթաքի Թորոսեան կը փնտռէ իր եղբայրը Ատաբազարցի Յարութիւն Թորոսեան որ Պոլքանեան պատերազմէն ի վեր անյայտացած էր: Չորս տարի առաջ տեսնուած է Մարսէյլ: Իմացնել՝* Dikran Kalaydjian, 71 Rue Garibaldi, Lyon, Rhone).

— *Վարդան Պէճօեան կը փնտռէ իր հօրեղբօրորդիները Յակոբ Պէճօեան, Պետրոս Պէճօեան եւ իր եղբայրը Յակոբ Պէճօեան: 2 տարի առաջ կը թղթակցէին եւ կ'ապրէին միասին Հետեւեալ հասցէին՝ Յակոբ Պէճօեան 418* Park ave. Worcester, Mass. U. S. A. *Իմացնել՝ Վարդան Պէճօեանի,* 64 Rue de Bonnet, Lyon, Rhône.

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376 285

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 4 ՄԱՅԻՍ 1930
4 MAI 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1254 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՓԻԼԻՍՈՓԱՅ ՎԱՆԱԿԱՆԸ

...ատ բան գրուեցաւ Դուրեան պատրիարքի մասին, անոր ...անայութեան յիսնամեայ յոբելեանին առթիւ։

...րի առնուեցան երկարապատում կենսագրականներ, գո...նական տողեր, ուղերձներ։ Նոյնիսկ ոտանաւորներ։ Իրա...նաւէ չարուեցան ձուլածոյ, գոց եղած բառեր ու բացատ...թիւններ, որոնք տող կը լեցնեն, բայց բան չեն ապա...ցուցաներ։

...արկ է ճշդել որ, ամէն բանէ առաջ փիլիսոփայ մըն էր ...ացեալ Պատրիարքը։ Բանաստեղծ, մատենագիր, դաս...արակ, բայց ոչ հանրային-քաղաքական կեանքի մարդ, ինչ...ս ...մանուած էին ըլլալու Պատրիարքները։ Գիտուն մը, ...ր սիրէր խորասուզուիլ մատենադարանի մը խորը, անդա...րպտել, սերտել ու խոկալ։ Եւ առով իսկ, դատապար...ած ամլութեան, գոնէ բաղդատելով իր արժանիքին կամ ...րիներու հետ։

Զարմանալի չէր որ, տարիներ առաջ, Պոլսոյ մէջ, իր ...րին նետեցին «քանքարաթաքոյց»ը։ Եղիշէ արք. փափկու...մբ կը բողոքէր այս ակնարկին դէմ, յոբելեանի տօնակա...ութեան առթիւ, չափազանցեալ համեստութեան շարժու...մը փորձելով։

Իբրեւ փիլիսոփայ, սկեպտիկ մըն էր կրօնական տեսակէ...ով ալ։ Բանաստեղծ, գիտնական եւ յետոյ շարաթապահ ...րան Զրաքեանը, անբա՛խտ Ինտրան, իր վերջին տարինե...ն, բաւականաչափ ուղղափառ չէր գտներ Դուրեան եպիս...ոպ. Պէրպէրեան վարժարանի դասերուն առեն...

Եւ շատերու միտքէն կ'անցնէր թէ՝ արդեօք տասն անգամ ...ւ արդիւնաւոր պիտի չըլլա՞ր հանգուցեալ Պատրիարքը, ...թէ իր գլխուն վրայ ունենար աշխարհական գլխարկ մը, փո...խանակ վեղարի։

Այսէն պարագայի մէջ, կը թուի թէ «Եկեղեցւոյ հայր»ը կամ ...տրիարքը աւելի քիչ տեղ պիտի բռնէ պատմութեան մէջ, ...ն փիլիսոփայ-դաստիարակը, բանաստեղծը, կամ բանաստեղ...ծութիւնը։

Իսկական վանականն էր Դուրեան արքեպիսկոպոս, կամ ...մարանականը։ Այն միստիկ շունչը որ կայ իր վրայ, աւելի ...ն պակաս վարակած է նաեւ իր կարգ մը աշակերտները։ ...ց եւ մելամաղձիկ, ան իր շրջապատին կը ներշնչէր կրօ...նականութիւն ամէն բանի հանդէպ։ Նոյնիսկ հանրային կեան...քի տարին մէջ։ Կարծես կապ չունէր առօրեայ անցուդարձին ...կամ չունէր հաւատք իր դերին վրայ։

Այս գիծը մասնաւորապէս երեւան ելաւ իր պատրիարքու...թեան շրջանին, թէ Երուսաղէմի եւ թէ մանաւանդ Պոլսոյ մէջ։ ...ոլինը՝ ըլլալով վանական պաշտօն, աւելի կը յարմարէր իր ...անուածքին, քան երկրորդը, որ կը պահանջէր կարով եւ ...րծօն դեր։ Վարելու եւ կազմակերպելու կարողութիւն։

Միւս կողմէ, բանաստեղծ էր, բայց ոչ Խրիմեան։ Ինչպէս ...գիտուն էր, բայց ոչ Օրմանեան (իբրեւ քաղաքական ազ...գային կեանքի բոլոր ասպարէզներուն մէջ, փիլիսոփան եւ ան...ցքի ընթերցողը կը տիրապետէին իր վրայ եւ կը շլատէին որեւէ ...նչք, աշխոյժ կամ տարականոն գիծ։ Արմաշէն Պոլիս եւ ...ոլսէն Երուսաղէմ — հաշուելով իր ամէնէն հասուն շրջանը — ...մատենադարանն է որ կը պատի, կը ծփայ, կը ծաւալի ...բոլորտիքը եւ ոչ թէ աշխարհը, կեանքը, գործը։

Այս նկատողութիւնները չեն կրնար նսեմացնել բուն Դուր...եանը, մտքի մարդը, որ կրնար ասպարէզ կարդալ միջազգային ...ոցականութիւններու։ Մտքի մարդը, — այնքան խորաթա...փանց, բազմակնճիռ եւ ներհուն, բայց միանգամայն մատչելի ...նիսկ դպրոցական սերունդին։

Արդարեւ, հանգուցեալը ոչ միայն երգեր ու գիրքեր է ...ած, — աւելի շատ գրած քան տպած — այլ եւ սերունդ կեր...տած։ Թերեւս վերջինն էր մեր գրաբարի մասնագէտներուն, ...նք անհետացան իրարու ետեւէ։ Հեղինակութիւն մը լեզուի ...պատմութեան, բանասիրութեան եւ մատենագրութեան։

Դուրեան պատրիարք, իր յոբելեանին առթիւ, չուզեց տէր ...ալ իր մեծագոյն տիտղոսին, մտքի մարդուն, եւ բաւական ...մարեց միայն քահանայական կոչումը, քրիստոնէական խո...նարհմտութեամբ։

Ասա ալ, ինքնին, փիլիսոփայութիւն մըն է, որ սակայն չի ...ր արգիլել մեզ՝ Դուրեանի մահը ողբալու, ամէն բանէ ա...ռաջ իբրեւ մտքի մարդ։ Իբրեւ բանաստեղծ, մատենագիր եւ ...դաստիարակ։ Եւ իբրեւ իմացականութիւն մը որ կրնար ճա...խրել շատ աւելի բարձր հորիզոնի մը վրայ։

Իր կորուստով կը բացուի լայն պարապ մը մեր մտաւոր ...դաստանին մէջ, ուր այնքան սակաւաթիւ են իրական ու...ժերը, արժէքները, իսկ այնքան բազմաթիւ եւ բազմազան ...յակութիւնները։ Շատոնց է որ, այս ասպարէզին մէջ ալ, իրա...ւ ետեւէ կը մաշին, կը նօսրանան եւ կ'իյնան [illegible] դէմ...քերը, հեղինակութիւնները, — կաղնիները, մէջտեղ ձգելով թու...եր եւ մացառներ։ Յաճախ փուչ եւ տատասկ։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Միջադէպին զոհերը

Ցաւով կ'իմանանք թէ կիրակի օրուան միջադէպին առթիւ ձերբակալուած երեք օրերը դատապարտուած են վեց ամիս բանտարկութեան եւ 100ական ֆր. տուգանքի։

Իտալիա կը զօրացնէ նաւատորմը

Լոնտոնի նաւային խորհրդաժողովը հազիւ փակուած, Իտալիա սկսած է տենդոտ գործունէութեան լծուիլ՝ իր նաւատորմը զօրացնելու համար։ Ինչպէս գրեցինք, անցած կիրակի հանդիսաւորապէս ծով իջեցուց հինգ նոր մարտանաւեր։ Ասոնցմէ զատ նորերու շինութեան համար ընդարձակ ծրագիր պատրաստած է։

Ֆրանսական թերթերը այս առթիւ մտահոգուած են եւ կը գրեն թէ Իտալիա կ'ուզէ գործնապէս հաւասարիլ Ֆրանսայի, որպէսզի յառաջիկայ նաւային խորհրդաժողովին մէջ կատարուած իրողութեան առջեւ դնէ մեծ պետութիւնները եւ ընդունիլ տալ իր տեսակէտը։

Եթէ բաղդատենք Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ նաւային ծրագիրները, կը տեսնուի որ Ֆրանսա 1930ի ընթացքին պիտի շինէ մէկ յածանաւ՝ 10.000 թոնօ տարողութեամբ, վեց թորփիլահալած, վեց սուզանաւ, մէկ ականադիր թորփիլանաւ եւ երկու ազդանաւ, ընդամէնը 48,000 թոնօ տարողութեամբ։ Իտալիա եւս պիտի շինէ մէկ յածանաւ՝ 10.000 թոնօնոց, փոխանակ անցած տարուան երկուքին, 5000 թոնօնոց ուրիշ երկու յածանաւեր եւ 1240 թոնօնոց չորս թորփիլահալած։ Դիտելի է որ Իտալիա հոգ կը տանի արագընթաց նաւերու շինութեան։ Ֆրանսացիները աւելի շատ ընդծովեայ ունին։ Իտալացիները կ'ուզեն հասնիլ անոնց, ուստի եւ այս տարի պիտի շինեն 22 հատ, 12ը զուտ պաշտպանողական փոքր սուզանաւեր։

Ֆրանսա պիտի ուզէ իր գերակշռութիւնը պահպանել, նոր մարտանաւեր շինելով։ Լոնտոնի խորհրդաժողովին արդիւնքը պիտի ըլլայ ուրեմն փոխանակ զինաթափութեան՝ պատերազմնաւ աւելի լայն սահմանի վրայ։ Այս հեռանկարին առջեւ յուզուած են քաղաքական բոլոր շրջանակները, նոյնիսկ Վատիկան։

«Ճոռնալէ տ'Իտալիա»ն կը գրէ թէ ներկայիս շինուող 57,000 եւ 1930ին շինուելիք 42,800 թոնոյով իտալական նաւատորմը պիտի հասնի ճիշդ 405,400 թոնօի։ Ֆրանս. նաւատորմը իտալականէն 240,000 թոնօ աւելի է հիմա եւ Ֆրանսա իր ապահովութեան համար անհրաժեշտ կը նկատէ միշտ այսքան գերակշռութիւն ունենալ։

Պաղեստինի խառնակութիւնը

Թայմզ կը գրէ թէ անգլիական կառավարութիւնը մօտէն կը հսկէ Պաղեստինի կացութեան վրայ։ Մօտաւոր Արեւելքի գործերուն տեղեակ սըր Ճոն Հոփ Սիմփսընի պաշտօն յանձնած է խորհրդակցիլ Պաղեստինի մարզպանին հետ, որպէսզի տեղեկագիր ներկայացնէ կառավարութեան՝ Շօի յանձնաժողովին թելադրած երեք կարեւոր խնդիրներուն մասին։ Կը յիշուի թէ Սըր Ուոլթըր Շօ եւ պաշտօնակիցները, Պաղեստինի մէջ իրենց քննական այցելութենէն վերադարձին, տեղեկագիր ներկայացնելով, յանձնարարութիւններ ըրած էին Պաղեստինի մէջ ներգաղթի, հողային հարցի եւ այլ բարւոքումներու մասին։

Այսպէս, կը յանձնարարէին հրէական ներգաղթը կանոնաւորել՝ երկրին ընդունելու տարողութեան համապատասխան ձեւով, փորձագէտներու քննութեան ենթարկել հողային կարգադրութեան եւ երկրագործութիւնը զարգացնելու առաջարկները։

«Այն խնդիրը թէ Պաղեստին կրնա՞յ պահել աւելի մեծ թիւով երկրագործ ժողովուրդ մը քան կը պահէ ներկայիս, հաւասարապէս կարեւոր արժէք կը ներկայացնէ հոգատար պետութեան, Սիոնականներուն եւ բնիկ ժողովուրդին համար։ Հրէական ներգաղթը պարզապէս փութացուց այն դժուարութիւնները, որոնք պիտի ծագէին քանի մը տարի վերջ Արաբներու բնական աճումին հետեւանքով։ Կարելի է որ երկրագործութեան զարգացած մեթոտները կրնան լուծել խնդիրը։ Իսկ եթէ կարելի չըլլայ այս ձեւով կարգադրութեան մը յանգիլ, այն ատեն թէ հոգատարութեան պայմանները եւ թէ Սիոնականներու ծրագիրը պէտք է վերաքննութեան ենթարկուի։ Կառավարութիւնը նշանակելով մասնագէտ մը, որ յատկապէս նման խնդիր մը ուսումնասիրած է յունական Մակեդոնիոյ մէջ, ցոյց կուտայ թէ կը փափաքի լաւագոյն խորհուրդներն ստանալ քաղաքական եւ միջազգային մեծ կարեւորութիւն ունեցող խնդրի մը մասին»։

Անգլիա եւ Եգիպտոս

Մուսթաֆա Նահաս փաշայի քարտուղարը այսօր Սիրակուսայէն օդանաւով Լոնտոն կը հասնի։ Բանակցութեանց ձգձգումին առթիւ զանազան զրոյցներ շրջած ըլլալով, Եգիպտոսի վարչապետը հետեւեալը յայտարարած է «Թրիպիւն»ի գործակալութեան.

— Բացարձակապէս անիմաստ բան է ենթադրել թէ մենք կ'աշխատինք պատասխանատուութենէ խուսափիլ՝ խորհրդակցելով երկրի մեր պաշտօնակիցներուն հետ։ Մենք պարզապէս ուզեցինք լուսաբանուիլ խնդրի մը մասին որ առաջնակարգ կարեւորութիւն ունի։ Նոյնը կ'ընէ նաեւ անգլ. կառավարութիւնը երբ պէտք տեսնէ։ Լոնտոնի պատուիրակութիւնը կատարելապէս պատասխանատու է եւ լիազօր, բանակցութիւններու ամբողջ պատասխանատուութիւնն ստանձնելու համար։

Ալժերիոյ հարիւրամեակը

Ֆրանսական երեք նաւարամիններ, ընկերակցութեամբ «Պէառն» օդանաւատարին, Թուլոնէն Ալժէ մեկնեցան Մայիս 1ի առաւօտ։ Այս մարտանաւերը պիտի մասնակցին Ալժերիոյ հարիւրամեակի հանդիսութեանց։ Ալժէի մէջ երէկ ասոնց միացաւ թեթեւ յածանաւերու նաւարամինը եւ Պրէսթի երկրորդ տորմիղը։ Ասոնցմէ զատ թորփիլահալածներ, սուզանաւերու բաժիններ, ինչպէս նաեւ օդանաւերու ինը տորմիղներ պիտի հաւաքուին Ալժէի մէջ։

Հանրապետութեան նախագահ Պ. Տումէրկ այսօր կը հասնի Ալժէ, ուր պիտի գտնուին երեք մեծ զրահաւոր, մէկ օդանաւատար, վեց յածանաւ, 35 թորփիլահալած եւ 23 սուզանաւ։

(Ծնած 1860 մեռած 1930 ապրիլ 27)

Իր յոբելեանին առթիւ պատրաստուած այս նկարը, մեծ արուեստով գեղազարդուած Երուսաղէմի բնական ծաղիկներով, ինքը՝ Դուրեան արքեպս. մահուընէն երկու շաբաթ առաջ դրկած է «Կեանք եւ Արուեստ» տարեգիրքի խմբագրութեան։

Պարսկաստանի ոստիկան զօրքը

Թէհրանէն Փարիզ հասած է զօրավար Ճիհանպանի, պարսիկ ոստիկան զօրքի հրամանատար եւ նախկին պետ Պարսից շահի սպայակոյտին։ Զօրավարը յաջորդ օր այցելեց Պօվէի, Օնէօյլի եւ Վլէրմոնի ոստիկան-զօրքի կիսաբաժինները եւ շատ գոհ մնաց։ Զօրավար Ճիհանպանի Պարսկաստան վերադարձին պիտի վերակազմէ պարսիկ ոստիկան զօրքը՝ ֆրանսական նոր մեթոտներու հիման վրայ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՅԱՒՈՎ կը տեղեկանանք թէ Փարիզի «Արեւելեան կենդանի լեզուներու վարժարանին թուրքերէնի օգնական ուսուցիչ դէյթունցի Պ. Տէօվլէթ Դէորգեան մտային խանգարում ունեցած և հիւանդանոց փոխադրուած է։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ նախկին ելմտական նախարար Ֆիրուզ Միրզա չորս տարի բանտարկութեան եւ քաղաքային իրաւունքներէ զրկումի դատապարտուեցաւ առջի օր Թէհրանի վճռաբեկ ատեանին կողմէ։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Միութեան գերագոյն ատեանը շրջաբերական ուղղեց բոլոր դատարաններուն՝ հրահանգելով որ թեթեւօրէն մահավճիռներ չարձակեն, այլ լաւ ամբաստանեալին վկաները եւ քննեն անոր ներկայացուցած անմեղութեան փաստաթուղթերը։ Կ'արգիլէ նաեւ «պարզ հակայեղափոխական մտայնութեան» համար մահավճիռ տալ եւ ընդհանուր խօսքեր գործածել՝ փոխանակ իրական փաստեր յիշելու։

ՖՐԱՆՍԱՑԻ օդանաւորդուհի Օր. Լէնա Պէռնշթայն յաջողեցաւ տեւողութեան համաշխարհային իգական մրցանիշը կոտրել առանձին՝ թեթեւ օդանաւով մը, օդին մէջ մնալով 35 ժամ եւ 47 երկվայրկեան։ Նախկին մրցանիշը կը պատկանէր Օր. Մարիզ Պաստիէի՝ 26 ժամ 47 վայրկեանով։ Օրիորդը կը կոտրէ նաեւ արական մրցանիշը, որ կը պատկանէր Լինտպէրկի։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ թերթերու մէջ կը կարդանք թէ ոստիկանութիւնը ձերբակալած եւ 5 ոսկի տուգանքի դատապարտած է Պ. Գեւորգ Թամիրեանցը, որ զէնք կը կրէր վրան, առանց արտօնագիր ունենալու։ Ակումբի մը մէջ վէճ ունեցած է մէկուն հետ եւ Թամիրեանց ատրճանակ քաշած է իր հակառակորդին։ Թամիրեանց ամբաստանուած է նաեւ թէ ստորագրած է չէքեր, որոնք անվճար մնացած են...։ Ցետաձգուած է Թամիրեանցը սահմանէն դուրս հանելու հրամանին գործադրութիւնը։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ գաղթավայր Աննամի մէջ լուրջ խռովութիւններ ծագեցան Մայիս 1ին։ Պէն-Թիւիի մէջ շուրջ հազար տեղացիներ ցոյց կատարեցին։ Զահակները միջամտեցին։ Հինգ ցուցարար սպաննուեցաւ եւ 14 վիրաւորուեցաւ, 50 հոգի ձերբակալուեցաւ։ Թայ-Պինհի կառավարիչը ատրճանակով ծանրապէս վիրաւորեց ցուցարար մը, որ կը սպառնար։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ փոխարքան կտրուկ հրամաններ տուաւ գաւառներուն՝ արագօրէն դատելու համար յանցաւորները։ Կանոնիէ շարժման դէմ աւելի վճռական քայլեր պիտի առնուին, քանի որ ազգայնականները կը մերժեն իրենց առաջարկուած խաղաղ մեթոտները՝ ձգտումին վերջ տալու համար։

ԿՈՐՍՈՒԱԾ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒՄԸ

ՀԱԼԷՊ, 25 ապրիլ — Թրքական գժոխքէն Սուրիա ապաստանած հայ բեկորներու օգնութեան շուրջն ալ աղմուկ,— խեղապէսաբ ապշեցուցիչ է։ Եղբայրական աջակցութեան գեղեցիկ գործն անգամ, կուսակցական կռիւի, պայքարի, փոքրոգի «ենչ»երու եւ քանսարկութեան նիւթ դարձաւ։

Մինչդեռ, ազատագրական գործ մըն էր, որուն շուրջ պիտի համախմբուէին բոլորը եւ միացեալ ճիգերով լծուէին անաղմուկ աշխատանքի։

Թուրքիոյ զանազան անկիւնները հազար ու կտոր մնացած բեկորներ ունինք, որոնց գումարը հաշուի առնուելիք թիւ մըն է։ Թուրք պէկերու, քիւրտ աշիրէթներու, արաբական անապատներու եւ հարէմներու մէջ որբեր ու որբուհիներ ունինք, որոնց թիւը տասնեակ հազարներու կը հասնի։ Եւ այս բոլորը դատապարտուած են կորսուելու, ինչ որ կարենանք ազատել շահ է, եւ մանաւանդ, նուիրական պարտականութիւն։

Այս ժառանգութիւնները չեն բաժներ մեր հակառակորդները, ոչ մտքով եւ ոչ ալ սրտով ընդունակ են ատոր։ Գիշեր ու ցերեկ իրենց միտքը կրծող որդը այն է թէ, ի՞նչ նոր բան կրնան գտնել խաչակրութիւն մը սարքելու համար Դաշնակցութեան դէմ, եւ ինչո՞վ կրնան խանգարել ամէն գործ որուն կապուած է Դաշնակցութիւնը։

Ռամկավար «ազգասէրները» մեծապէս դժգոհ են, որ հայ բեկորները Թրքական գժոխքէն կը փախչին կամ կ'արտաքսուին, մինչեւ անգամ դժբախտութիւն կը նկատեն այդ եւ պատճառն ալ Դաշնակցութիւնը։ Այնքան խօսեցան ու գրեցին, որ բոլորը լսեցին, հաւատացին եւ երախտագիտական զգացումներով լեցուեցան դէպի Դաշնակցութիւնը։ Աւելի մեծ պատիւ մը եւ աւելի լաւ պրոպագանդ մը, գուցէ մենք մեզի համար չպիտի կրնայինք ընել։

Գիտենք թէ իրենց տեսողութիւնն ու լսողութիւնը Թուրքիոյ խորերը չեն հասնիր, թէ Թուրքիոյ մասին իրենց կարծիքը կը կազմեն Մ. Քէմալի կամ Ըմէթի ճառերէն։ Սակայն, իրենց քաղաքը եկող գաղթականները տեսնելու, լսելու եւ Թուրքիոյ մէջ անոնց ունեցած կեանքի ու վիճակի մասին գաղափար մը կազմելու չափ ալ հետաքրքրութիւն եւ բարեխղճութիւն չեն ունենար։ Եթէ ունեցած ըլլային, ինչպէ՞ս կարելի էր դժբախտութիւն համարել գաղթ մը՝ որ ճշմարտապէս ազատագրում է։

Կը թուի թէ, արտասահմանի ռամկավար մամուլը իր ուղղութիւնը կ'առնէ Հալէպի «Եփրատ»էն եւ զոհ կ'երթայ քանի մը շողոքորթներու անմտութեան։

Բացի Հալէպ եկողներէն, մօտ 2000 գաղթականներ հաւաքուած են Հասիճէ-Գամըշլըի շրջանը, բոլորովին զուրկ միջոցէ եւ աշխատանքէ։ Վերջին ամսուան ընթացքին մօտ 50 ընտանիք եւս հասան եւ դեռ պիտի գան ու պէտք է գան։ ԲՈՒՈՐ ԳԱՑՈՂ ՊԱՏՃՈՒՐԱԿՆԵՐՆ ՈՒ ԱՑՑԵԼՈՂՆԵՐԸ ՄԻԱՁԱՅՆ ԿԸ ԸՆԸՏԵՆ ԿԱՐԻՔԻՆ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՀԱՅ ԳԻՒՂԱՑԻՆ ԱՆՄԻՋԱՊԷՍ ՀՈՂԻՆ ԿԱՊԵԼՈՒ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹԻՒՆԸ։ Ցարդ հաւաքուած գումարները հազիւ կը բաւեն 150 ընտանիք միայն տեղաւորելու եւ դեռ քառապատիկ պահանջք կայ։ Երբ այս է կացութիւնը, «Եփրատ» խմբագրատան բազկաթոռին մէջ ընկողմանած երանելի խմբագիրը կը պատգամէ թէ, եղածը չափազանցութիւն է. կարիքը մեծ չէ, միայն 150 հոգի պատսպարելու խնդիր է, եւլն.։

Երբ դաշնակցական բժիշկ մը, տունն ու տեղը եւ գործը թողած, կ'երթայ գաղթականութեան մէջ, ամիսներով կը մնայ առանց շահի ու ամսականի եւ անձնուէր ճիգերով կը յաջողի առաջքն առնել գաղթականութեան եւ մանաւանդ երախաներու տարափոխիկ հիւանդութեանց, ազգին ռամկավարներու սիրտը կը ցաւի։ Կը գիժեն ամէնէն անպարկեշտ միջոցներուն, կը գրեն «Եփրատ»ի մէջ թէ, բժիշկը Գամըշլը կը մնայ եւ «Հօյպուն»ի գործերով կը զբաղի։

Եւ այս բոլորը անոր համար որ, քաղաքիս չորս ու կէս ռամկավարներուն ողորմելի «շէֆ»ը, Ցոքթ. Պօղոսեան, չէ յաջողած Գաղթ կեդր. Մարմնի անդամ ըլլալ։

Ինչպէս ըսի, տասնեակ հազարաւոր հարազատներ ունինք, որոնք դժբախտ են ու կը մնան գերութեան մէջ, օրէ օր կորսուելու դատապարտուած։ Օտարներու հետաքրքրութիւնը դադրեցաւ, քրիստոնէական զգացումները տեղի տուին ուրիշ հաշիւներու։ Այլեւս ո՛չ ոք կը մտածէ եւ կը զբաղի մեր բեկորներով։ Օտարներու մոռացութիւնը դատապարտելի չէ թերեւս. իսկ մե՞րը․․։

Մեր միջոցները կարճ են, ամէն ինչ չենք կրնար ընել, ամէ՛նքին չենք հասնիր եւ բոլորը անկարող ենք ազատելու։ Բայց գոնէ քիչը կրնանք ազատել։ Մեր միջոցներուն ներած չափովը եթէ չընենք, չաշխատինք, ահաւոր պատասխանատուութեան տակ կ'իյնանք։

Բանգէտ դիւանագէտներ չգտանք։ Պարզ եւ յստակ ըսենք որ, այսօր, Թուրքի ճիրաններէն դուրս եկողը ազատագրուած մըն է, եւ քանի նիւթական միջոցներ տրամադրենք, այնքան շատ կրնանք ազատել։ Նոյնը նաեւ՝ որբերու եւ որբուհիներու համար։ Գոնէ այս հարցին մէջ կարենայինք համաձայնիլ, փոխանակ հակադաշնակցական բոյկոտի նիւթ դարձնելու։

Քանի մը անմիտներու քսութիւնը թող չմոլորեցնէ արտասահմանի հայութիւնը։ Բոլորս կապած ուղեղներու եւ բթացած զգացումներու արտայայտութիւնները անզօր են զլանելու համար դժբախտ բեկորներու ազատագրման գործը, որ ամէնէն առաջ, աւելի բախտաւորներուն նուիրական պարտականութիւնն է։

ՀՐԱՑՐ

ԴԵՌԱՏԻ ՏԱՂԱՆԴ ՄԸ

Մեզի կը հաղորդեն թէ ապրիլ 27 կիրակի օր տեղի ունեցան Փարիզի Երաժշտանոցին մուտքի մրցումները (դաշնակ)։ Կը մասնակցէին 150 հոգի, գրեթէ բոլորն ալ 14 տարեկանէ վեր, բացի Օր. Ալիս Մատթէոս Նալպանտեանէ, որ 10 տարեկան է։ 150 մրցորդներու մէջ այս փոքրիկ հայուհին կը շահի առաջնութիւնը եւ քննիչ մարմնի գնահատանքին ու շնորհաւորութեան կ'արժանանայ, կրկնելով իր նուագած գործերին կտորը։

800 ՀԻՒԱՆՈՍ

Վատիկանի մէջ, որ ունի 500 բնակիչ, կան 800 հիւանախօսներ։ Պապին հիւանախօսի գործիքը թանկագին քարերով զարդարուած գեղեցիկ նմոյշ մըն է։

ՊԱՐՍԻԿ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵՆԷՆ

ԲԱԲԱ ԹԱՀԷՐԻ ՔԱՌԵԱԿՆԵՐԻՑ

Զոյգ վարսերըդ եւ ռոբաքիս(1) յարերը,
Ի՞նչ ես ուզում իմ այս վիճակից աւեր.
Դու որ ինձ սիրաբանելու գլուխ չունես,
Երազիս գալըդ ի՞նչ աժէն կէս գիշեր:

∴

Ես որ ուղտիս պէս գոհ եմ տատասկով,
Կերըս տատասկ է եւ բեռըս խարւար(2),
Այս սակաւ ծախքով եւ ծանըր բեռով
Դեռ տիրոջս մօտ եմ ամօթահար:

∴

Աշխարհի ցաւը ողջ մէջքիս դըրիր,
Միթէ՞ քարւանի ուղտն եմ ես գինով(3),
Սանձեցիր ինձ ու տուիր անարգին,
Ամէն անգամ բեռս քարդեցիր բեռնով:

∴

Դուն ինքդ ասացիր, թէ նաւաստի եմ,
Նաւը կը վարեմ աչքերի ջրրում,
Վախենում եմ, որ նաւը խորտակւի,
Մրնամ այս անվերջ ու անեզր ծովում:

∴

Ես որ հարբած եմ որթի գինիով,
Ինչո՞ւ իմ նազենուց հեռու մընամ.
Որ տաքութիւն չեմ սեմնում կրակիցդ,
Ինչո՞ւ տանջանքի ծուխից կուրանամ:

∴

Ո՜վ Աստուա՛ծ, թըշնամիդ հիւանդ տեսնեմ,
Կըրծքումը մի թուր — մինչ կոթը տեսնեմ.
Մայրամուտին գամ՝ վիճակը հարցնեմ,
Ծէգին գամ՝ գոցւած շիրիմը տեսնեմ:

∴

Զեփիւռը, որ այն խոպոպի եզրից է գալիս,
Ցակինթի բոյրից աւելի ինձ դուր է գալիս,
Երբ գիշերները տեսիլըդ գիրկըս եմ առնում
Առաւօտեան մահիճըս վարդահոտ է գալիս:

∴

Վշտի ծառը հոգուս մէջ արմատ է բռնել,
Միշտ ողբ եմ ղըկում Աստըծոյ շէմքին,
Սիրելինե՛ր, միմեանց յարգը իմացէք,
Օըհասը քարն է եւ մարդն՝ ապակին:

∴

Սիրտս սիրաններն սերից խենթ-խելառ,
Թարթիչս փակեմ, արիւն-արցունք կը թափի,
Սիրահարի սիրտն է թաց փայտի նըման,
Մէկ ծայրը կ'այրի, միւսը հեղեղ կը թափի:

∴

Թէ դարդըս մէկը լինէր, ի՞նչ կը լինէր,
Եթէ ցաւըս քիչ լինէր, ի՞նչ կը լինէր,
Բարձիս վերեւ մի սիրելի կամ բժիշկ՝
Այս երկուսից գէթ մէկը, ի՞նչ կը լինէր:

***

Գիշերը մո՜ւթ, քարաստա՜ն ու ես գինով,
Ընկաւ գաւաթն իմ ձեռքից, չը կոտրւեց.
Նրան պահպանողն էր, որ լաւ պահպանեց,
Թէ ոչ հարիւր գաւաթ չընկած կոտրւեց:

***

Երկրագործը ողբալով այս դաշտում,
Արնահոս աչքով կակաչ էր ցանում.
Ցանում էր ու ասում՝ ա՜խ, ափսոս,
Որ պիտ՝ ցանել ու թողնել այս դաշտում:

***

Կակաչցաննե՛ր, այլեւս կակաչ մի ցանէք,
Այգեպաննե՛ր, ձեռներդ վարդից հեռացրէք.
Թէ վարդերի խոստումն այս էր, որ տեսայ,
Վարդն արմատից հանէք ու փուշ ցանեցէք:

***

Ով որ սիրահար է, կեանքից չի վախնայ,
Սիրողը կապանք ու բանտից չի վախնայ.
Սիրահարի սիրտն է նման սոված գայլի,
Գայլի, որ հովւի հէ՜յ - հէ՜յից չի վախնայ:

Բնագր. Թարգմ. Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ԾԱՆՕԹ.— Անցեալ տարի սուել եմ Բաբա Թահէրի կենսագրականը Ցառաջի մէջ։ Ինքնատիպ ու սիրուած բանաստեղծ է, գրել է գաւառաբարբառով։ Հայերէնի քիչ է թարգմանուած, եղածն էլ շատոնք անյաջող։ Թարգմանուած է անգլիերէնի, ֆրանսերէնի և կարծեմ գերմաներէնի։ Անգլիերէն թարգմանել են Edward Heron-Allen և Elizabeth Curtis Brenton մի հատորի մէջ, որ լոյս է տեսել 1902ին Լոնտոնում։ Ըստ M. Blocetի Բաբա Թահէրի գործերից մի արժէքաւոր գիր գտնւում է Փարիզի Ազգային Գրադարանում, թիւ 1903։

1) Ցայտնի նւագարան, սազ։

2) Պարսկական ծանրութեան չափ = 100 լիտրի։

3) Ուղտի կարաւանի առաջնորդող ամէնէն ուժեղ արու ուղտը, որ վաւաշոտ ու հեշտասէր, գինովի նման կարւում է անապատը։

ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

ՏԻԿԻՆ ԶԱՊԷԼ ԱՐԱՄԻ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Անցեալ շաբաթ երեկոյ Սալ Կավօի մէջ տեղի ունեցաւ երգահանդէսը Տիկ. Զապէլ Արամի։

Համակրելի երգչուհին երգեց իտալերէն երգեր, սպաներէն և հայերէն ժողովրդական երգեր։ Բացառիկ ձայն մը, որ չի պատշաճիր դասական ճաշակին և ոչ ալ ժեծարժէք է երբ նկատի առնուի իբր ձայն միայն։

Եւ սակայն Տիկ. Զապէլի իսկական կարողութիւնը իր արտայայտելու ձեւին մէջ է, մանաւանդ ժողովրդական սպանիական երգերը ուր իր առողջութիւնը պատշաճ է։

Հայկական բաժնին մէջ բացառաբար տեղ տրուած չէր Կոմիտաս վարդապետի, ու նորեր էին տիրապետողը, ինչպէս Օրոր Արա Պարթեւեանի, Մելիքեանէ՝ երկու երգ, գաշնաւորումներ Վ. Սարգսեանէ, Պօյաճեանէ և Նոր Օրօր մը՝ Պալֆաեանէ (Ամերիկա)։

Մէջ ընդ նուագեց ժաք Տորֆման անուանի թաւ-ջութակահարը, գեղեցիկ կերպով համեմելով յայտագիրը։ Գ.

ԳԷՈՐԳ ՍԻՆԱՆԵԱՆ

Չորեքշաբթի 30 ապրիլ, Salle du Conservatoire տեղի ունեցաւ երիտասարդ ջութակահար Գ. Սինանեանի հաչսիթալը։

Ընտրեալ բազմութիւն մըփութացած էր ծափահարել զինքը, այս տարի երկրորդ անգամ ըլլալով։

Սինանեան, որ իր գլխաւոր յատկութեանց կը միացնէ նաև զօրաւոր յիշողութիւն մը, այս անգամ մեզ ներկայացաւ բոլորովին նոր յայտագրով, որ ծայրէ ծայր նուագեց գոց, մէջն ըլլալով Beethovenի Sonateը, Ռումէն երգահան Stan Golestanի Rhapsodieն որ նորութիւն է մեր ականջներուն համար, նուագուեցաւ յաջող արտայայտութեամբ եւ մեծ գոհացում պատճառեց հեղինակին որ ներկայ էր։ Ցայտագրին մէջ տեղ տրըուած էր նաեւ Պախի, Շոփէնի, Օպէրի եւ այլոց կտորներուն քով երկու հայանուն գործերու, Plainte de l'Arménie Վ.Մախոխեանի, և Աճէպաստասանի, որ գործն է Ցարութիւն Սինանեանի (Պոլիս)։

Առաջինը չունի հայեցի դրոշմ եւ ոչ ալ շահեկան է իբր ոեւէ կտոր, կը մնայ աննկարագիր ու անկապակից գործ, կոչուած յուզելու զիբրանեան ճաշակներն ու թոյլ սրտերը՝ շնորհիւ իր խորագրին՝ Հայաստանի ողբը։

Իսկ Հայաստանը, ճոխացումն է մեզի շատ ծանօթ երգին, ուր հեղինակը այդ քիչ մը բանին վրայ կըցած է հիւսել շահեկան variationներ, ժողովրդին կաղմէ կրկնապէս պահանջուեցաւ։

∴

Անդրադառնալով Սինանեանի կարողութեան, չպիտի փորձեմ շարել գեղեցկահիւս նախադասութիւններ, որոնք սովորական են, այլ պիտի յայտնեմ թէ Սինանեան մէկն է այն հազուագիւտ կարողութիւններէն, որոնք մեր մէջ երեւան կուգան երկարատեւ ու աքնաջան աշխատութենէ վերջ, միշտ համեստ, գիտակից, առանց ապաւինելու շռնդալից ռէքլամի ու չափազանցեալ կեղծ հասպաւի։

Երաժիշտը Սինանեանի մէջ ծնած է իրմէ առաջ, քանի որ հայրն է ջութակահար, մեծ հօրեղբայրն է դաշնակահար երգահան, ու փոքր հօրեղբայրն ալ թաւջութակահար։

∴

Փափաքելի էր որ հայ միջակ դասակարգը եւ մանաւանդ Սէն Միշէլի ու Մոնփառնասի կարծեցեալ մտաւորականներն ու անոնց թափթփուքը բարեհաճէին ներկայ ըլլալ այս նուագահանդէսին, փոխան 5 ֆրանքի, զրկուելով այդ իրիկունը լրբռուկքափէ քրէմի հրապոյրէն ու թղթախաղէն։

Ա. ՓԱՐԽԻՒՆԵԱՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԿՍԿԻ…

(Ցապաղած…

Ապրիլ էր ապրելու հա… ապրիլ էր երգելու համար … լու համար, բայց երեք … նելու։

Երբեք Ապրիլն չէր … այնքան մահերը, որոնց … բեր յուղարկաւորն եղ… անյիշատակ ու անապա… զեց․․

Ու, չէր վայելի Ապրիլ… Եւ արեւը չարգիլեց … նա շէքեց Ապրիլին, չափել… իր սխալն արտասուելու … չհապցրեց նրան, հա… չուեց ապրիլին, որ նրա … մըգտայ ու մորմոքի, որ … ցաւից խելագար դառնայ, … էլ որը լինի եւ գտնէ … խարհներ պտտի․։

Արեւը արցունք չուեց … լին, առեւը մպտաց, Ապրիլ… երես առաւ այդ … կարմրեց, եւ նրա աչքին … դարձան Եփրատի կարմիր …

Թռչուններն էլ … Ապրիլին, երենքի են … թռչուններն էլ մեղսակից … ձան նրան։

Օ՛, եթէ նրանք … եթէ նրանք լռէին … թերեւս Ապրիլը սթափէ… րիլը խելքի գար։

Բայց թռչուններն էլ … նրանք սաղմոսներ … Ապրիլի առաջ, եւ նա … խլացած չլսեցաւ … ների ձայները՝ անդնդախոր … րի մէջ խեղդւող։

Եւ ծաղկունքը, նոր … գարնան առաջին ծաղկունքը, … անձրեւի փոխարէն … ժողովրդի արիւն-արցունքը … իր առաջին բողբոջն իսկ … թելիս, նա էլ չգունատւեց, … բույրի փոխարէն թոյն … իր սրտից, փուշ չդարձաւ … խարէն իւր ծնած … ցունքի…

Եւ չնչեց Ապրիլը … ցաւ, յղփացաւ Ապրիլը … տեսնեց խոռ ծամով ծերու … ռանները…

Իսկ անապատի … կայծակնացայտ բաշերով … վիժխարի առիծները, … րենց որսը միշտ սովոր են … հուժկու ճիրանների մէջ … ի՞նչպէս սառրացան … ամարդի սրից արիւնլւայ … տանգւած, քաղցից մեռած … յոգնութիւնից ընկած … մարմիններով։

Հէ՜յ, կենդանիների … նո՛ր, այդ չէր վայելի քեզ … չփշրեցիր հուժկու բազուկ… աւաղ չծամեցիր բնութիւնը … ծնելով, իւր պարգեւած … րից միջով։

Եւ խորշակները … պատի, եւ փոթորիկը Տէր-Զօր… ալիքները շիկացած … չծառացան դէպի երկինք … դեցին տիեզերքի … չխուրացրին տիեզերքի … նա չխպառայ, այդ հոգայ … առաջ։

Իսկ մարդիկ, օ՛, … մարդիկ

Ոսկեղէն չահերի վրայ … մող, հառաւ սրեր կրող … տուի գրքեր կարդացող … Ինչպէ՞ս ապրեցիք Ապրիլը … ուրիշները մեռնում էին … բոյն թշնամու արեան … յագեցնելու համար։ Ինչպէ՞ս … ջունեցիք Ապրիլը. երբ նա … սեղմեց եւ խախտեց … թեան նժարը։ Օ՛, մարդիկ, … կերութեան խարդախներ

Ես գիտեմ դուք … տեսաք բոլորը, բայց …

որովհետեւ դուք ձեր
...չէնցնելու, ձեր արտն ու
...չորցնելու, ձեր ժառանգու-
...ը յափշտակելու հոգերով
...զբաղուածնելու եւ ժամանակը
...պղտորել.
...էր ապրիլը սիրելի...
...ք գիտեմ, դուք լսեցիք եւ
...ձեր ականջները. որով-
...չէք ուզում լսել:
...գիտեմ, եւ գժբախտ եմ,
...դուք ազնուական
...իմաստուն ու գիտնա-
...է, ձեր մեքենաների
...ձեր ոսկորները ճզմեցիք, եւ
...գլուխների համար ժխտ...
...նրանցից:
...գիտեմ այս եւ ահա թէ
...եմ գժբախտ.

. . .

...ամէնքը խլացան
...գիշերով մթնեց Անա-
...մէջ, ծովի ջրերին կառչած
...սախտակամածի վրայ, մե-
...ների գոռում գոչիւնի տակ
...երս ու քոյրերս մառադ
...ների պէս մայեցին ու
...

...ցանեւհինգ անգամ ամօ-
...ու սեւերես Ապրիլը եկաւ
...եւ իր մեղքերը չկարողա-
...քաւել:
...ցէք ցեղիս որբուկներ,
...ցէք եւ լաւ սերտեցէք մեծ
...թեան, մի օր աշխարհի երե-
...չլրտելու համար

ԱՌԱՄ ԳԱՌՈՆԷ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄՈՒՆ
ԱՆԱԶՆԻՒ ՄԱՆԷՕՎՐ

...Խմբագրութիւն «Յառաջ»ի
«Ապագայ» Թերթը, իր 30 ապրիլի չորեքշաբթի օրուան թիւին մէջ, «Նոր Աշխարհ» Թերթէն առնելով արտատպած էր մէկ անձնական նամակս, ուղղուած Զատիկ Մաթիկեանին, որուն բնականաբար առանց իմ յայտնելու հոգն ու ծանօթը սատնձնելու:

Ահարոնեանի յոբելեանին գրուած աննախընթաց ընդունելութիւնը շատոնց է որ անհանգստութեան մատնած էր «Ապագայ»ի խմբագիրները, որոնք այսօր բարեպատեհ կը համարեն իրենց Թերթին առաջին էջին վրայ, երկու սիւնակի վրայ արտատպելու այդ անձնական նամակս, Սորպոնի մեծ հանդիսութիւններէն մէկ շաբաթ առաջ՝ ...մէջ շփոթութիւն ըստեղծելու, Թերեւս մէկ քանի ...ուց պատրաստուած հրաւիրագիրներ ձեռք բերելու եւ ...ական հիմնադրամին քանի մը ...ար ֆրանք վնաս պատճառելու ակնյայտնի մտադրութեամբ:

«Ապագայ»ի խմբագրութեան ուղղուած նամակով մը իմ ամ... վերապահումս յայտնած եմ, հրատարակուած փաստաթուղթին ճշդութեան մասին:

Անհրաժեշտ կը նկատեմ նոյնին մէկ պատճէնը ղրկել նաեւ «Յառաջ»ի խմբագրութեան, հրատարակութեան խնդրանքով:

Ընդունեցէք, պարոն խմբագիր, լաւագոյն զգացումներուս հաւաստիքը:

Ա. ՀԱՆԸՄԵԱՆ

* * *

Փարիզ, 30 ապրիլ 1930

«Ապագայ» Թերթի
խմբագրութեան
Փարիզ

«Ապագայ»ի 30 ապրիլ 1930 չորեքշաբթի թիւին մէջ, «Ինչո՞ւ եւ ինչպէ՞ս կը տօնուի Ա. Ահարոնեանի Յոբելեանը» խորագրին տակ, Նիւ-Եորք Զատիկ Մաթիկեանի ուղղած մէկ անձնական նամակս հրատարակութեան տուած էիք, արտատպելով զայն «Նոր Աշխարհ» Թերթի ապրիլ 19ի թիւէն։

Իմ վրդովումս եւ զզուանքս յայտնելով գաղափարական պայքարի այս անընդունելի և փողոցային ձեւին դէմ, որ չի վարանիր մինչեւ անգամ մարդոց գրպանները կամ գզրոցները պրպտումի ենթարկել՝ հակառակէն փաստը ճարելու համար, կուզեմ յայտնել իմ բացարձակ վերապահումս հրատարակուած փաստաթուղթին ճշդութեան մասին։

Դժբախտաբար անձնական նամակներուս պատճէնները պահելու սովորութիւնը չունիմ, կարենալ փաստացիօրէն հերքելու համար հրատարակուած վաւերաթուղթը, բայց ամէն տեղիք ունիմ ենթադրելու որ նամակ մը Թռցնելու շնորհքն ունեցող մարդիկ չպիտի խղճահարուէին խեղաթիւրելու նաեւ զայն՝ լաւագոյնս ծառայեցնելու համար իրենց նպատակին։

Մասնաւոր կերպով իմ բացարձակ վերապահումս կը յայտնեմ ինծի վերագրուած նամակին այն պարբերութեան մասին որ կ'ըսէ Թէ «մեր կատարածը Ահարոնեանական ձեռնարկ մը չէ, այլ Դաշնակցական ձեռնարկ մը» եւլն.։

Ես չեմ կրնար, ու չէի կրնար երբեք այդ տեսակ նախադասութիւն մը գործածել, լաւագոյնս գիտնալով որ Յոբելինական կեդր. Յանձնաժողովի 40է աւելի լոգւոր անդամներուն մէջ կան մի միայն երեք Դաշնակցականներ, որոնց մէկը 8 ամսէ ի վեր բացակայ է քաղաքէն։

Ես ինքս մանաւանդ չէի կրնար այդպիսի նախադասութիւն մը գործածել, առաջին օրէն իսկ խորապէս ցանկացող ըլլալով որ համազգային գոյն և բնոյթ առնէ Ա. Ահարոնեանի Յոբելեանը՝ դէթ այս մէկ ու հոգեւորապէս առիթով ազգին բոլոր հատուածները միացած տեսնելու համար յարգանքի ու մեծարանքի արժանաւոր ցոյցի մը մէջ։

Այս նկատումներով, կ'առաջարկեմ «Նոր Աշխարհ»ի խմբագրութեան եւ անոր հրատարակած վաւերաթուղթը առանց ստուգումի արտատպող «Ապագայ»ի խմբագրութեան, որ հաճին հրատարակել լուսանկարուած պատճէնը իմ նամակիս։

Մինչեւ այդ ես անվաւեր կը նկատեմ ինծի վերագրուած նամակը։

Բարի եղէք, Պ. խմբագիր, օրէնքին իսկ ընձեռած իրաւունքին համաձայն հրատարակութեան տալ ներկայ հերքումս անփոփոխ, ձեր Թերթին առաջիկայ թիւին մէջ, այն էջին ու սիւնակին վրայ ուր հրատարակուած էր ինծի վերագրուած նամակը։

Ա. ՀԱՆԸՄԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՕՐԱԳՐՈՂԸ

«La Revue de France»ի մէջ Ռըքուլի, խօսելով Թարտիէօի մասին, կը փորձէ տալ քաղաքական օրագրողին դիմագիծը։ Քաղաքական օրագրողը պատմագիր մըն է, պատմագիրը ներկայ ժամանակին։ Երբ կը սկսի գրել նիւթի մը մասին, իր ուշադրութիւնը կը գրաւեն նախ ընդհանուր գիծերը, յետոյ այն յարաբերութիւնները, որոնք գոյութիւն ունին մարդոց եւ դէպքերուն միջեւ։ Իր բացառիկ կարողութիւնները հետզհետէ կը զարգանան շարունակական եւ հանապազօրեայ մարզանքով մը։ Վտանգի ամէն վայրկեան իրեն կը ներկայանան նոր հարցեր ու խնդիրներ, զորս ստիպուած է մեկնաբանել առանց կանխօրօք պատրաստութեան։ Քաղաքական օրագրողը, այսպէս, արագութեամբ զարգանալով իր ուշն ու իմացականութիւնը օրուան նիւթերուն շուրջ, կ'օժտուի «առ ժամայն» (iostantanément) գրողի մը յատկութիւններով։

ԲԱԼԶԱՔ ԵՒ ԻՐ ՀԱՄԲԱՒԸ

Ոմանք կը պնդէին Թէ Պալզաք չէր սիրեր ռէքլամը։ Ընդհակառակն, գրող մը կը հաստատէ Revue Bleueի մէջ Թէ Պալզաք կը դողար իր համբաւին վրայ եւ ամէն ճիգ կը Թափէր տարածելու համար զայն։ Իր մօրը միջոցով կը համոզէ Revue des Deux Mondesի խմբագրապետը, որպէսզի Պալզաքի դէմ որ եւ է յօդուած չտպէ իր պարբերաթերթին մէջ։ Կամ զովասանական յօդուած մը նուիրէ իր փիլիսոփայական պատմուածքներուն։ Նոյնպէս, Պալզաք նամակ մը գրելով իր մէկ բարեկամին, կ'ըսէ Թէ գիրքի մը յաջողութիւնը կախում ունի երեք յօդուածէ, որոնք պէտք է երեւին երեք տարբեր Թերթերու մէջ։ Եւ կ'աւելցնէ.«Le Chouan»ը այսպէս պիտի ծախեմ եւ ոչ ուրիշ կերպով»։ Անկէ զատ Պալզաք գիտէր ընտրել գրագէտներ, որոնք գեղեցիկ յառաջաբաններ կը գրեն իրենց ներկայացուած գիրքերուն։ Նոյնիսկ այդ յառաջաբանները Պալզաք ինք կը գրէր եւ ծանօթ գրագէտ մը պարզապէս... կը ստորագրէր։

Եւ դեռ աւելին։ Պալզաք ի՛նք կը գրէր գրադատականները իր գիրքերուն մասին, ստորագրելով բարձր անունով մը։ Այդ յօդուածներուն մէջ ներբողի կանչուած են վէպին խորքն ու ոճը, եւ ամէնուն կը յանձնարարեն կարդալ «այդ գեղեցիկ գործերը»։

Եւ յետոյ Պալզաք այս ներբողականները կը ղրկէր... գեղուհիներուն, կարդացնելու եւ հրապուրելու համար.

ՁԵՐ ԳՐԱԾԸ ԿԸ ԿԱՐԴԱ՞Ք

Թերանսերէն օրաթերթ մը հարցարան մը բանալով, կը հարցնէ գրողներուն.

— Հրատարակութենէն յետոյ վերստին կը կարդա՞ք ձեր գործերը։

Ֆըլէման Վօթէլ, երգիծաբան, կը պատասխանէ Թէ կը կարդայ միայն իր տպագրուած վէպերուն... «փորձերը»։ Ռընէ Պէնժամէն եւս չի կարդար իր վէպերը, որովհետեւ, չէ՞ որ, շաքարագործն ալ չուտեր իր պատրաստած շաքարը։ Ժագ Տարնէթալ չի կարդար, որովհետեւ կը վախնայ վերապրիլ իր անցեալ յուզումները։ Ժ. Թալանժէ, ընդհակառակն, կը սիրէ վերստին կարդալ իր տպուած գիրքերը, ճիշդ ինչպէս հարիւր անգամ կը կարդայ իր ձեռագիրը, միշտ սրբագրելու, միշտ աւելի լաւը տալու ցանկութեամբ։ Մագիէր եւս կը կարդայ իր գիրքերը, դարձեալ զգալու համար իր հին մելամաղձիկ երիտասարդութիւնը։ Նորմանտի կը կարդայ իր գիրքերը, որովհետեւ կը հաւատայ Թէ գիրք գրել գիտնալը կը նշանակէ սրբագրել, ջնջել կամ կրճատել։ Իվան Կոլի կինը, Քլէր, չի սիրեր կարդալ իր աւարտած գիրքը, վախնալով տեսնել իր Թերութիւնները։

Ու միւս Ռընար, իր օրագիրին մէջ, կը խոստովանի. «Իր գրածը վերստին կարդալ կը նշանակէ անձնասպանութիւն փորձել»։

ՊՈՒԼԿԱՐ ԺՈՂՈՎՐԴ. ԵՐԳԵՐԸ

Պալքանեան ժողովուրդներուն մէջ, Պուլկարներն են, որ ամէնէն աւելի աղքատ են ժողովրդային բանահիւսութեան տեսակէտէն։ Սերպ ժողովուրդը որքա՛ն հարուստ է բանաստեղծութեամբ, աշխատանքի եւ սիրոյ երգերով։ Ապրուած յուզումներ են անոնք, եւ ոչ Թէ երազներ կամ ցանկութիւններ, ինչպէս են, մեծ մասամբ, հայ ժողովրդական երգերը։ Իսկ պուլկար ժողովրդական երգերը խոժոռ են ու մռայլ, բիրտ ու վայրի։ Շատ քիչ անգամ շնորհալի ու քնքուշ։ Ահա սիրոյ երգ մը.—

Լուսինը կը սփռէր իր ճառա-
գայթները, — օ՛ իմ եար,
Աշտարակին վրայ, մանկամարդ
կիներուն վրայ:
Բոլոր կինները մուշտակէ Թիկ-
նոց հագած էին,
Մագդան միայն պոլերօ մը հա-
գած էր:
Բայց Մագդան ամէնքէն գեղե-
ցիկ էր, — օ՛ իմ եար,
Ամէնքէն գեղեցիկ, զոր տեսնել
կ'արժէ:
Մանկամարդ կինները փոշի քըս-
ուած էին,
Ճերմակ փոշի եւ կարմիր ներկ.
Առանց ներկի՝ Մագդան, ծաղ-
կատի աղջիկը, — օ՛ իմ եար,
Ամէնքէն գեղեցիկ էր, զոր տես-
նել կ'արժէ:
Կինները հագած էին մուշտակ, —
օ՛ իմ եար,
Իսկ Մագդան՝ պարզ շղուական,
Եւ սակայն, Մագդան է ամենա-
գեղեցիկը,
Ամէ՛նքէն գեղեցիկը, զոր տես-
նել կ'արժէ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Աւարտեցաւ «Յառաջ»ի մրցումներուն պայմանաժամը։ Դժբախտաբար ոչ ոք յաջողած է։ Երկու հոգի Պոլքաններէն կրցած են իմանալ առաջին սոտնաւորին հեղինակը,— Օր. Հերանոյշ Արշակեան։ Միւսները չեն կրցած հասկնալ։ Խոստովանինք, որ այս առաջին մրցումը շատ դժուար էր։ Կը խոստանանք քիչ մը աւելի դիւրին մրցում մը ներկայացնել յառաջիկային։

ՆԱՆՍԷՆԵԱՆ ԱՆՑԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՀԱՍՈՅԹԸ

Կարեւոր գումարի մը կը հասնի Նանսէնեան անցագիրներուն հասոյթը։ 1929ին այդ գումարը հասաւ 87.130 զուիցերական ֆրանքի։ Իւրաքանչիւր անցագիր կ'արժէ 5 ֆր. ոսկեդրամ, ուրեմն տրուած են 19 հազար 548 անցագիրներ։ 1928ին տրուած էին 16,419 անցագիրներ։ Նանսէնեան անցագիրներ տուած են՝

	1928ին	1929ին
Պելճիքա	1.124	1,061
Պուլկարիա	3.978	3,510
Ֆրանսա	3.571	4.498
Եուկոսլաւիա	3,163	2.851
Ռումանիա	2,000	5,000
Զուիցերիա	1.245	1.305
Աւստրիա	328	346

Այս անցագիրները տրուած են հայ, ասորի, քաղդէացի եւ ռուս գաղթականներուն։

1929ին տրուած են՝

Աւստրիոյ մէջ 12 հայու, 22 Ասորիի, 312 Ռուսի, Պուլկարիոյ մէջ 755 հայու, 3.223 Ռուսի, Պելճիքայի մէջ 109 հայու, 1.051 Ռուսի։ Միւս երկիրները վիճակագրութեան չեն տուած դեռ։

Ըստ ընդունուած համաձայնութեան, այս հասոյթը պիտի բաշխուի գաղթականներու թիւին համեմատութեամբ, այսպէս՝ 4/5ը Ռուսերուն, 1/5ը հայերուն։ Հայերուն ինկած բաժինը յատկացուած է Սուրիոյ մէջ հայ գաղթականներու տեղաւորման գործին, նախ 1.000 (1928ին), յետոյ 600 (1929ին)։ Նանսէնեան գրոշմաթուղթերը կը սպառին Նանսէնեան անցագիրներու վրայ։ Կը խորհին նոյն դրոշմաթուղթերը սպառել նաեւ ինքնութեան թուղթերու վրայ, ինչ որ աւելի խոշոր եկամուտ մը պիտի հայթայթէ Ազգերու Դաշնակցութեան, որ այդ հասոյթը պիտի գործածէ գաղթականներուն տեղաւորման եւ անոնց կացութեան բարելաւման համար։

ՀԱՆԳԻՍՏ

Երջանկայիշատակ պատրիարքին առաքելական աթոռոյն Ս. Երուսաղէմի բարձրաշնորհ Տ. Եղիշէ Սրբազնափայլ Արքեպիսկոպոսի Դուրեան 'ի 27ն ապրիլի ի 1930 ի Ս. Երուսաղէմ

Ո՛չ եւս է հայ եկեղեցւոյ հոգելից խօսնակն. գնաց ննջել 'ի քուն մահու ընդ նախկին Ս. հարցն եկեղեցւոյ. ո՛չ եւս է մեծ ուսուցիչն եւ խոհական դաստիարակն Ազգիս պարմանեաց. անակնկալօրէն սլացաւ նա յանմահութիւն՝ որբ թողլով իւր սանունքն եւ ի խորին սուգ եւ յարտասուս համակելով Միաբանական լրութիւնն Ս. Աթոռոյն եւ համօրէն մեր Ազգն, որ տակաւին մեծ պէտս ունէր իւր իմաստնապանծ ընտիր հովուապետին։

Խաղաղութի՛ւն հոգւոյն, հանգի՛ստ ոսկերացն, վերին Այցելութի՛ւն այրիացեալ Ս. Աթոռոյն եւ սփոփա՛նք վշտահար Ազգիս։

Ս. Պատարագի մատուցմամբ հանգստեան պաշտօնն կատարի յաւթօրէի ննջման 'ի 4ն Մայիսի յաւուր Աշխարհամատրան Կիւրակէիս ի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցւոջն Փարիզի։ Ս. Պատարագ 'ի ժամ 10. հոգեհանգստեան պաշտօն 'ի ժամ 11.30։

Վշտակիր՝ Հոգեւոր Հով. Հայոց Փարիզի Վռամշ. Եպիսկոպոս

Փարիզ, 29 ապրիլ 1930

"ՅԱՌԱՋ„ ԿԸ ՆՈՒԻՐԷՆ

Տէր եւ Տիկին Հմայեակ Խօսրովեան տասը օրինակ տարեկան եւ վեցամսեայ «Յառաջ» կը նուիրեն, ի յիշատակ իրենց մօր՝ Տիկին Թագուհի Խօսրովեանի։

Յանկացուցինք հետեւեալ հաստատութեանց.—

1.— Կրթասիրաց Միութիւն, Լաթաքիա։ 2.— Ազգ. Վարժարան, Քէսապ։ 3.— Որբերու Միութիւն, Խանուէք։ 4.— Յառաջդիմասէր Միութիւն, Դամասկոս։ 5.— Վերածնունդ Ակումբ, Պէյրութ։ 6.— Ազգ. Գրադարան, Կէսլա։ 7.— Րաֆֆի Գրադարան, Պուքրէշ։ 8.— Երիտ. Միութիւն, Քասնթի։ 9.— Որբերու Միութիւն, Սէրէզ։ 10.— Ռուսճուքի Գրադարան։

Գումար՝ 1200 ֆրանք։

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ
Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵՆԷՆ

40ԱՄԵԱՑ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻՆ ԱՌԹԻՒ)

ԿԵԱՆՔԻ ԱՌԱՋԻՆ ԱՌԵՂԾՈՒԱԾԸ

Հայրս սաքւում նստած էր. ...ջերը քուխարու թեժ կրակին ...տռած՝ հանդարտ չրխկացնում ...էր համրիչը խորը մտածմունքների անձնատուր։

Այս էլ տարօրինակ էր. հայրս ...ո՛ւ չէր գնացել զարբնոցը։ Սովորաբար նա աքլորականչից ...տ վաղ էր գործի գնում եւ ...ից առաջ տուն չէր դառնում։ Նա գլուխը չը բարձրացրեց ու ...ձ չը նայեց։ Ի զուր ես աղմուկ ...կողքին, ձեռքս համրիչին ...րայ իմ ներկայութիւնս զգա-...ցրելով. ի զուր քոյրերիս ...ցրի ու ճանճացրի, ի զուր ...նրա սիրելի Գեսարս քոյրս լա-...ով տրտնջաց իմ ձեռքից, ...հայրս կրակից աչքը չէր հեռա-...ցնում, մեզ բնաւ չէր նայեց։ Նրա ...խոհուն մռայլը մեզ էլ համակեց։

Ձայներս կտրեցինք. սսկւեցինք ու վախկոտ, մրսկան ճտերի պէս կրակի առջեւ կծկւեցինք։

Լուռ էինք։

Գոմի խաւար խորքից լսւում էր մեր անասունների մեղմ որոճը, հեւքն ու փնչոցը։

Սաքուին բոլորովին մօտ կապւած հօրս սիրուն չալ ձին երբեմն երբեմն ոտքով սալայատակն էր դոփում իր վրայ ուշադրութիւն հրաւիրելով։

Հայրս չէր նայում. նստած էր անշարժ ու լուռ, մենք էլ իր կողքին սղմւած։

Մենք նման էինք բերդում պաշարւածների. թւում էր, թէ անծանօթ ու անագորոյն թշնամիներ սպառնում են մեզ դրսից եւ ուր որ է, դուռը խորտակելով, ներս կը խուժեն, մեզ անօրինակ արարածներ։

Ամենքիս՝ ականջը ձայնի էր, սպասում էինք երկիւղով։

Ո՞վ էր նա, որ այսպէս խռովել էր մեզ. չը գիտէինք. բայց մէկը՝ մի գերբնական էակ պէտք է գար մեզ այս վիճակից հանելու։

Յանկարծ հայրս տեղից ելաւ, ցած իջաւ սաքուից, անցաւ գոմի խորքը, բացեց դէպի տունը տանող պատի փոքրիկ անցքը, Եղսօին կանչեց, ինչ որ շշնջաց նրան. ու կրկին յետ եկաւ իր տեղը գրաւեց ու նորից նոյն դիրքով։

Պատի բաց անցքից այժմ լսւում էին պառաւ Եղսօի հրամանները, կանչը, քաշքշուկը, աղօթքն ու չարահալած խօսքերը։

Լսւում էին եւ մօրս աղեկտուր տնքոցն ու մռմռունները։

Հօրս նայեցի, նա աւելի մռայլեց եւ այժմ ամբողջապէս լռութիւն դարձած՝ նայում էր դէպի պատի անցքը, համրիչը անշարժ քաշ էր ընկել ձեռքից։

Պառաւ Եղսօն սպանո՞ւմ է մօրս... յոգնեկա. շրթունքներս դողդողացին.

— Հա՛յրիկ։

Ձայնս աղեկտուր էր. դարձեալ հայրս անուշադիր թողեց։ Մեր տնից հասնող ձայները շատացան. հարեւան կանայք էին եկած։

— Հա՛յրիկ, գոչեցի ես յուսահատ։

— Սպասիր բա՛լա։

Հայրս սրտնեղած էր. նա նորէն վազեց դէպի պատի անցքը, ականջ դրեց ու յետ եկաւ, եւ այսպէս մի քանի անգամ։

Տէր աստւած, ի՞նչ է կատարւում մեր տանը. ի՞նչ են անում խեղճ մօրս, ինչո՞ւ հայրս չի գնում օգնութեան։

Իմ փոքրիկ, իմ մանուկ հոգին բռնւած թռչնի պէս թրպրտում էր այս ճնշող հարցերի մէջ։

Եւ յանկարծ պատի անցքից գալարւելով ներս թափանցեց սաքուն մի փոքրիկ երեխայի ճիչ սուր ու բեկ-բեկ.

«Ըն-կա՛ւ... ըն-կա՛ւ... ըն-կա՛յ...»

Հօրս դէմքը վայրկենապէս պայծառացաւ, նա թռաւ տեղից, շտապով դուրս գնաց, մեզ պատւիրելով սպասել . . . . . .

. . . .

Երբ մենք յետ եկանք տուն, թոնիրը վառած էր. մայրս պառկած էր անկողնում եւ նրա կողքին՝ ճերմակ լաթերի մէջ պարուրած՝ ծււմ էր մի փոքրիկ արարած. պառաւ Եղսօն ասաց, թէ դա մեր նոր եղբայրն է...

Այնուհետեւ ես իմ կեանքում շատ չար ու բարի անակնկալներ, նոյնիսկ զարմանահրաշ երեւոյթներ եմ տեսել՝ բնութեան թէ մարդու գործ, բայց չեմ յիշում եւ ոչ մէկը որի պատճառած զարմանքը, շուարումը սրան հաւասարէր։

Նոր եղբա՛յր... ո՞րտեղից եկաւ, ո՞վ է նա, ո՞վ բերեց, ինչո՞ւ եկաւ, ո՞վ խնդրեց, որ գայ. պառաւ Եղսօն «նոր եղբայր» ասելով կարծեց թէ ամէն բան բացատրուած է մեզ համար. իսկ մենք շւարած կանգ առանք այդ ճչացող ու թրթռուն մսի կտորի առաջ ու նայում էինք։

— Քո եղբայրն է, բա՛լա, ասաց մայրս իր անհուն սիրազեղ ժպտով։

Իմ եղբա՛յրը... հիմա է մայրս է ասում. իմ եղբա՛յրը իսկ ես այնպէս կ'ուզէի վրան քայլել, ոտքերով ճզմել, ոչնչացնել այդ եղբայրը. ես ո՞ւր, նա ո՞ւր... Թշնամին, որ մեզ սպառնում էր, ահա՛ նա, այս փոքրիկ ճչին մսակտորը։

— Կը խեղդեմ, ասացի մռայլ ու չար շեշտով. ի պատասխան մօրս, եւ ոտքս բարձրացրի սպառնալի. մեծ քոյրս բռնեց ինձ ու դէն շպրտեց. իսկ փոքր քոյրս քնքշօրէն կռացաւ նորածինի վրայ։

— Վա՛յ, հողն իմ գլխին, էս ինչ ասաց էս տղան, բացականչեց Եղսօն. մայրս նորէն ժպտաց։

Ես տեսնում էի, որ մայրս հիւանդ է, պառկած, բայց նրա հիւանդութեան ու այս երեխայի յայտնւելու մէջ ես ո՛չ մի առընչութիւն ու կապ չէի գտնում։

Ես գիտէի, որ փոքրիկ երեխաները երկնքից են ընկնում շողերի թեւով, կամ հարսներն առուից են բերում ջրի սափորով։

2) Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

ԱՊՐԻԼ 11-24Ի ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ. — Նախաձեռնութեամբ տեղական Ազգային Միութեանց, Ա. Ն. Հ. Կ. Խ.ի Հ. Յ. Դաշնակցութեան և Հ. Մ. Ը. Մ.ի, այսօր կիրակի ժամը 2ին 128 Rue Etienne Dolet, Գ. Մուրատեանի սրահին մէջ։

ՅՈԲԵԼԻՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐ
Ի ՊԱՏԻՒ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

ԳՐԻՒՍԷԼ. — Այսօր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Salle Delgayի մէջ 134 Rue Royale.

Կը մասնակցի ղաշնակահար Պ. Սէրգէյ Պետրոսեան։ Երգ, արտասանութիւն, եւայլն։

ԱՆՎԷՐՍ. — Թէյասեղան այսօր կիրակի իրիկուն ժամը 9ին Salle Concordeի մէջ 98 Ave. d'Amérique.

ՔԱՇԱՆ-ՊԱՆԵՕ. — Փարիզի Հարաւային Շրջանի Յառաջդիմասիրաց Միութեան թէյասեղանը, այսօր կիրակի ժամը 3ին 74 Grand'Rue Bourg la Reine.

Բանախօսութիւն, երգ, պարեր եւ անակնկալներ։ Կը մասնակցին Պ. Ռաֆայէլ Զարդարեան (արտասանութիւն) եւ Թարխատ Արգար։

Հաղորդակց. միջոց. — Առնել Porte d'Orléansէն 88 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Place Condorcet, Bourg la Reine.

ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՌ. — Այսօր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2—6, Rue de Solférino 23, Պիյեանքուռ

Կը նախագահէ՝ Պ. Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ
Կը խօսին Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ եւ Ս. ՆԱՒԱՎԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի «Սիփան» երգչախումբը։ Մուտքը ազատ է

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Փարիզի Վասպուրականի Հայր. Միութեան կողմէ Վասպուրականի դիւցազնամարտին 15ամեակին առթիւ 17 Մայիս Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ Harolaի սրահներուն մէջ, 3 Rue la Vieuville, մէթրօ՝ Abbesses

Կը նախագահէ՝ Պ. Տ. ՉԻԹՈՒՆԻ
Կը խօսին՝ Պ. Պ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ և Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Ա. Ն. Հ. ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ

Ա. Ն. Հ. Կարմիր Խաչի անդամներն ու անդամուհիները կը հրաւիրուին թէյասեղան-հաւաքոյթի, այսօր կիրակի ժամը 3ին, 71 Ave. Kléber.

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

THÉATRE ALBERT Ier

64, Rue de Rocher (St. Lazare)

Այսօր կիրակի իրիկուն ժամը 9ին կը ներկայացուի՝

ԼԻԼԱՅԻ (Վ. Փափազեան)

ՍԱԼՕՆԻ ՕՁԸ (ՉԱՒԵՇՏ,

Կը մասնակցին տեղւոյս բոլոր լաւագոյն դերասանները

ԳԻՆԵՐԸ՝ 25, 15 եւ 10 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը՝ Լիլայի մօտ, 24 Rue St. Lazare

Դերասան Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ որ պիտի կատարէ Գ. ԿՈՐԿՈՏԵԱՆի դերը

Կ'ուզուին երկրորդ ձեռքի համար վարժ կարուհիներ։ Դիմել՝ կէս օրէ վերջ Զարեհ Պէնլեանի, 4 Rue de la Collégiale. Մէթրօ՝ Goblins.

Ծախու է Լիոնի հայկական կեդրոնի մէջ ընդարձակ խանութ մը։ Յարմար ամէն գործի։ Մանրամասնութիւններու համար դիմել Պ. Թիրեաքեանի 28 Rue Persoz, Villeurbanne, Lyon.

Կ'ուզուին Ցափատ կարող վարժ գործաւորուհիներ։ Լաւ վճարում։ Դիմել՝ Պ. Ջանաքեանի, 9 Rue Papillon, մէթրօ՝ Cadet.

L'ATELIER

Ամէն երեքշաբթի
La Comédie du Bonheur d'Evreinoff

Միւս օրերը
Le Stratagème des Roues de Farquhar

Ներկայացմամբ
Constantin - Weyerի

ՄՈՆ-ՏՈՐ

Ջերմուկ, 1050 մ. բարձր. Օվէրնիայի բարձունքին վրայ։ Բաց է մայիս 15 Հոկտ. 1։ Բուժիչ շնչարգելութեան, ցնցդալյնութեան, հազի, ցնցուղի, քթի եւ կոկորդի ցաւերուն։

Կազինօ, կոլֆ, թէննիս, մաքուր օդ։ Դիմել՝ Cie du Mont-Dore, 19 rue Auber, Paris.

EMPIRE Միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

ՄԱՅԻՍ 10ԻՆ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ

34 Rue St. Lazare - PARIS

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատէն նոր մեթոտով դարմանում տրանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ճերմակ.) եւ վարիսի։ Մասն. լաբօրաթուար։ Խորհուրդ եւ արագ բուժում։ Հրդացումն. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 12.

Ֆրանսերէնի մասնաւոր դասեր Տալ. Խուբեսերեանի կողմէ պսակաւոր Ֆրանսերէն լեզուի, ուսանող Փարիզի Համալսարանի իրաւաբանական Ֆաքիւլթէի եւ քաղաքական գիտութեանց վարժարանի։ Ընդունելութեան ժամեր առաւօտ ժամը 9—12 եւ 4—6 Չափաւոր գին։ Հասցէ՝ 214 Rue St. Jacques, Paris

Տը գողա գիտութ. գուշակուհի
ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ՋԷՆԻ

Մ ... բացատրէ անցեալ եւ ... ռաջնորդէ ներկային մէջ. կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ քարտերու։ Ամէն օր (Կիր-ն ալ մէջը) ժ. 3-7, բացի Եշ.էն 62 Rue de la Rochefoucauld բակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ. Métro և Nord Sud Pigalle.

ALLO, ALLO
Այս է թիւը մեր թէլէֆոնին

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
ՃԷՆԱՉԵԱՆ եւ ԳԱՍԱՆՃԵԱՆ

8, Rue de Chateaudun, PARIS (9e)
Métro Cadetի, Peletierի եւ Notre Dame de Loretteի խիստ մօտ
Tél. TRUDAINE 81-07

ՏՈՔԹՕՐ Մ. Տ. ՆՈՐԱՅՐ

8 RUE BUFFAULT, PARIS (9e)
Հեռաձայն. PROVENCE 20 37

Կը խնամէ ներքին եւ կիներու հիւանդութիւններ
Կը կատարէ ծննդաբերութիւններ
Կ'ընդունի ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2—7 եւ ժամադրութեամբ կիրակի եւ տօն օրեր, առաւօտեան ժամը 10—12։

SEULE AGENCE EXCLUSIVE EN FRANCE

ՀԱՅԵՐԷՆ
ՅՈՒՆԱՐԷՆ
ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ

Columbia — POLYDOR — REGISTERED TRADE MARK

20 ՖՐ. 20 ՖՐ.

H. ARTINIAN, 26 28 rue Lesage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-85.
Մեր փայլուն ցանկին մէջ կը գտնուին նաեւ ամէն փաճառանիշէ ֆոնոներ.—DECCA, COLUMBIA, PATHÉ, POLYDOR, NIRONA, DIAMOND, եւն.։ Գիները՝ 120, 180, 300, 450, 525, 750, 800, 1000 եւ մինչեւ 2,800 ֆր. Նպարեղէններուն յաւէր, ժողովրդ. գիներով։ Բաց է ամէն օր։

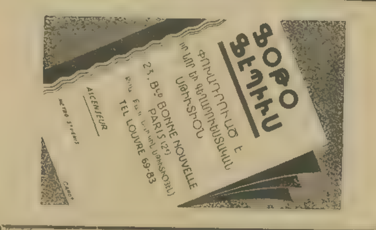

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ (Հաստատուած 1923ին)
CABINET V. YARJANIAN
Հասցէ՝ 5 rue du Cardinal Mercier, PARIS (9e)
Tél. CENTRAL, 97-39 եւ 96.70

Կը ստանձնէ պատժական, քաղաքային եւ առեւտր. դատեր պաշտպանելով ֆրանսացի հանրածանօթ պաշտօնակիցներու հետ, վարչական եւ հիւպատոսարանական գործերու արագ հետապնդում։ Արկածի դատերու մասնաւոր ճիւղ, առանց կանխավճարի։ ՖՐԱՆՍԱ մտնելու համար, ձեռնհաս իշխանութիւններէ արտօնագրի ստացում (ԱՖԻՏԱՎԻԹ)։ Քաղաքային ամուսնութեան արագ գործողութիւն։ Վիզա ամէն երկրի համար։

Գաւառներէն եւ արտասահմանէն եկած գիմումներուն կը պատասխանուի անմիջապէս։ Խորհրդակցութիւնները ձրի են։

Դիմել ամէն օր, 9էն 12 եւ 2էն 7, բացի Կիրակիէ

ՓԱՍՏԱԲԱՆ
ԳՐ. ԹԷԼԼԱԼԵԱՆ (ԳՐԻՄԻԹԷԼ)
Contentieux Général, (Accidents) R. C. Seine 423631
Հասցէ՝ 72 Rue de Ménilmontant, Paris (XX)
Հեռաձայն Ménilmontant 96-74

Ամէն տեսակ դատական եւ վարչական գործեր եւ պաշտօնական գրութիւններ, դիւրամատչելի պայմաններով։
ՓՈՂՈՑԻ ԱՐԿԱԾԻ ԴԱՏԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ, ԱՌԱՆՑ ԿԱՆԽԱՎՃԱՐԻ.
Ընդունելութեան ժամեր, առաւօտ 9.30էն 10.30. կէսօրէ վերջ 2-3. իրիկուան 7էն 8.30.
Մէթրօ՝ Ménilmontant եւ Martin Nadaud. Թրամուէյ 5 եւ 26. ՕթօպիւսBC, BG, O եւ Q.

ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵ՛Ր. ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ ՊԱՏԵՀՈՒԹԵՆԷՆ

Ա. Եթէ կ'ուզէք փոքր հողամասի մը տէր ըլլալ Մարսէյլի մէջ, շաքարի գործարանին ետեւը, ամէն մէկ հողամաս 225 մեթր (կրնանք երկուքի ալ բաժնել), դիմեցէք մեզ։ Վճարման դիւրութիւններ։

Բ. Մեր ձեռքին տակ միշտ ունինք վարձու խանութներ եւ տուներ։

Գ. Կը շինենք եւ կը նորոգենք տուներ պայմանագրութեամբ։

Խորհրդակցութիւնները ձրի։ Դիմել՝ Comptoir Régional, Պ. Ասատուրեանի, 42 Rue St. Barbe, Մարսէյլ։
Ժամը 9.30—12 եւ 3—5.30 Թէլէֆոն C. 01—71

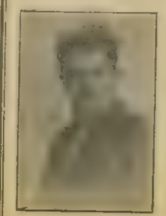

PLOMBERIE-COUVERTURE

ՋՈՒՐ ԿԱԶ
ԼՈԳԱՐԱՆԻ, ԵՒՆ.Ի ՁԵՑԵՂՈՒՄ

Կը ստանձնեմ կապարի եւ ցինկի ամէն տեսակ գործեր, մասնաւորաբար ջուրի խողովակներու զետեղում եւ նորոգութիւն։ Դիմել նամակով՝

A. TATOULIANի
12 Rue Elie, Gentilly, (Seine)

ՇՈՒՏՈՎ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՓԱՐԻԶԻ ԿԵԴՐՈՆԸ (Քարթիէ Լաթէն) 51 Rue Monsieur-le-Prince

ուր պիտի գտնէք ամէն տեսակ հին ու նոր գիրքեր, հայերէն, ֆրանսերէն, անգլիերէն եւ այլ լեզուներով, գրական, գիտական, կրօնական, վիպական եւայլն, նաեւ ամէն լեզուով պարբերականներ։

Արտասահմանէն եւ գաւառէն եղած ապսպրանքները օրին կը ղրկուին։

ԳՐԱՏԱՆ ԿԻՑ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ ՆԱԵՒ ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ ՄԸ

Բոլոր գրավաճառները, հրատարակիչներն ու հեղինակները դիմել ռեւէ գործի համար՝

LIBRAIRIE H.-SAMUEL, 51 rue Monsieur-le-Prince, Par.

ՄԻԱՅՆ 200 ՖՐ. ԱՄՍԱԿԱՆՈՎ ...

լաւագոյն շրջակաները, ձեր սեփական հողաբաժնին ուր ... ձեր տունը, որ 15 տարի զերծ է պետական տուրքէ։

Հողաբաժինները ունին ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն եւ ... գակցութեան մեծ դիւրութիւններ Փարիզի հետ՝ բազմաթիւ ... խումբերով՝ ամէն ուղղութեամբ։

Մանրամասնութիւններու համար դիմեցէք՝

"ՏԱՐԱՍՈՎ - ՏԷՐ ՍԲՐԱՀԱՄԵԱՆ - ԲԷԳՋԱԴԵԱՆ

Հայկական գրասենեակը՝ 18 Rue Chaussée d'Antin. Մէթրօ Opéra կամ Chaussée d'Antin, ամէն օր ժամը 10—12 եւ ... իսկ Կիրակի ժամը 10—13.

Կիրակի օրերը կէսօրէ վերջ ժամը 2-6 կարելի է գտնել Սէվրան (Sevran) հողաբաժիններու տեղը Պ. Տէր Աբրահամեանի, Gare du Nord կայարանէն։

Շաբաթ և Կիրակի օրերը ժամը 4-6 դիմել Պ. Տ. Բէգջադեանի, 87bis Bld. de la Republique, Bousogne, Billanc.

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart մէթրօ Cadet և Anvers Autobus ...
Tél. TRUDAINE 56 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ Աղիքի հիւանդութիւններ, ցատուկ յարկարածին Վեներական եւ Մորթի հիւանդութեանց ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ ... կորի, Ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ ցօղացաւ.
Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէ ...

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ
61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)
Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Littre 34 43
Արեւելեան եւ Եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՀԱՆՐԱՇԱՆՕԹ ԳՈՀԱՐԱՎԱՃԱՌ-ԺԱՄԱԳՈՐԾ
ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ
Նախկին վարիչ հռչակաւոր ՕՄԵԿԱ ժամացոյցներու ժընեւի գործարանին
261 Fbg. St. Martin, Paris (10)։ մէթրօ՝ Louis Blanc Jaurès. հեռ. Nord 85—63 եւ 95—60։ Հանրակառք՝ 6, 50, ... 52, 21, 26, 29, Օթօպիւս՝ W. M.

Գատի եւ գրպանի ամէն տեսակ ժամացոյցներ, քորքիոններ, Նշանտուքի, ծարսնիքի մատանիներ եւ ամէն տեսակ ոսկի եւ արծաթ զարդեղէններ։ Ոսկերչութեան եւ ժամացոյցի վերաբերեալ խնամով նորոգութիւններ։

Նախքան ձեր գնումները այցելեցէք մեր խանութը։

ՀԱՍԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE
Տէր եւ տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ
29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 86-61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ։ Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6։ Քթի ու կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2—3։ ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19։

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Զատկի տօնի առիթով KYSA կօշիկի վաճառատան մէջ 209 Rue Duguesclin (angle rue Dunoir), Lyon

պիտի գտնէք սեփական արհեստանոցի մէջ մասնաւոր խնամքով պատրաստուած այրերու եւ կիներու ֆանթէզի եւ ամէն տեսակ տօկուն կօշիկներ։

ԳԻՆԵՐԸ ԱՆՄՐՑԵԼԻՕՐԷՆ ԱԺԱՆ
Կը բաւէ անգամ մը այցելել համոզուելու համար

ԾԱՆՕԹ.— Նոյն կօշիկները կը գտնուին մեր երկրորդ վաճառատունը 217 Rue Garibaldi, angle rue Paul-Bert.
Ամէն տեսակ կօշիկներ խնամքով կը նորոգուին մեր արհեստանոցին մէջ

Տէր եւ Տնօրէն ՍՈՂՈՄՈՆԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

Columbia

ՀԱՍԱԾ ԵՆ
1930Ի
ԱՄԵՆԱՆՈՐ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՓԼԱՔՆԵՐԸ Լ. ՆՇԱՆԵԱՆԻ ՔՈՎ

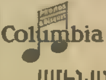

ԼԱՒ ՖՈՆՕՆԵՐ ԿԱՆԽԻԿ ԵՒ ԱՊԱՌԻԿ
Մէկ այցելութիւնը կը բաւէ

56 Rue Piat, Paris (20) Մէթրօ՝ Պէլվիլ, Թրամ. 26 և 5

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376 266

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 6 ՄԱՅԻՍ 1930
6 MAI 1930

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1255

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԴԻՒՐԱՎԱՌ ՀՆՈՑ ՄԸ

Ցարաշուք Թիւրիմացութեան մը մատնուած են, նորէն, ...իոյ արաբական թերթերը։ Քիչ անգին պիտի կարդաք ...թի մը գրգռիչ եւ սպառնացայտ արտայայտութիւնները։

Առաջին անգամը չէ որ կը լսենք այդպիսի խօսքեր։ Վեր... տարիներու ընթացքին, հայ գաղթականներուն դէմ ծանր ...եր արտասանեցին Պէյրութի և մանաւորապէս Դամաս... ...թերթերը։ Գրի առին և տպեցին պատմութիւններ որոնք ...չէն համապատասխաներ իրականութեան, եւ պարզա... ...արիւն պղտորելու կը ծառայէին։

...տեն մը նօսրացած կը թուէր մթնոլորտը, մանաւանդ որ ...հայրենակիցներուն կողմէ ալ տրուեցան անհրաժեշտ բա... ...րութիւնները։

...այց անհաւասալի Նորէն թուք ու մուր, կիրք եւ թոյն ժո... ...ուրդի մը դէմ որ քաղաքական ոչ մէկ նպատակ ունի Լի... ...անի կամ Սուրիոյ մէջ։

Այս ամբողջ պայքարին մէջ, ամէնէն կսկծալին այն է որ, ...գրիչները շատ շուտ մոռցած են արաբ ժողովուրդին կրած ...րկութիւնքը՝ Թրքական տիրապետութեան ատեն։ Մոռցած են ...անգիտակցաբար իւղ կը քսեն դրացիներու հացին։

...Թուրքեր ըլլան այդ գրգռիչները թէ զանոնք հովանաւորող, ...անց հետ շահերով կապուած Արաբներ, — արդիւնքը մէկ է։ ...բոլորէն բարիք չի կրնար ծնիլ ոչ բնիկ ժողովուրդին, ոչ ...երկրին համար։ Մանաւանդ այն պահուն երբ իրենք, արա... ...կան թերթերը կ՚արձանագրեն Թուրքերուն կասկածելի շար... ...ումները՝ սահմանին վրայ։

Տարին տասներկու ամիս Թրքական հրոսախումբեր կը գոր... ...սուրիական պետութեան սահմաններուն վրայ։ Թրքական ...ակայներ կը սողոսկին ամէն տեղ և կը թունաւորեն միտ... ...եր։ Կը լարեն յարաբերութիւնները ժողովուրդէ ժողովուրդ, ...էն ցեղ։

Արաբական մամուլին մէկ մասը, փոխանակ այս իրական ...րիքներով զբաղելու, պարբերաբար մէջտեղ կը նետէ անհիմն ...չարամիտ լուրեր, եւ կռիւ կը մղէ հողմաղացներու դէմ։ ...ցեալ տարի, շէյխ Համատա, Տիւրզիներուն լուսամիտ վա... ...իչը, հրապարակաւ կը յայտարարէր թէ Թուրքն է հասարա... ...աց թշնամին, Արաբին, Հայուն եւ Քիւրտին։ Արաբ հայրենա... ...ները կ՚ընդունի՞ն այս ճշմարտութիւնը, թէ տակաւին ...ք ունին լուսաբանուելու, կամ նոր փորձեր կատարելու։

Կարելի է տակաւին շատ բաներ խօսիլ այս ուղղութեամբ։ ...ակայն, աւելի լաւ է որ խօսինք մենք մեզի։ Մեր ընելիքնե... ...ու մասին։

Արդարեւ, եթէ լրջօրէն կատարենք մեր պարտականու... ...թիւն այս ճամբուն վրայ, վստահ ենք որ մեծապէս կը պակ... ...չարիքը։ Ինչպէս բսինք, վերջերս մասնակի ջանքեր եղան, ...ուսաբանելու արաբ կարծիքը։ Արաբական թերթեր արձա... ...նց տուին հայկական հրատարակութեանց, եւ նոյնիսկ ընդ... ...մախօսեցին չարակամ յօրինուածքներու։

Դժբախտաբար անբաւական է եղածը։ Անհատական նախա... ...ձեռնութիւնը կ՚օգնէ, բայց չի կրնար լեցնել պարապը։

Արդ, իրողութիւն է որ, մինչեւ այսօր ալ, թէ Սուրիոյ եւ ...թէ Լիբանանի մէջ, կ՚ապրինք մեկուսի։ Կղզիացած՝ մեր առօր... ...ոյ հոգերուն մէջ։ Կամ կեդրոնացած՝ իրար բզքտելու, վար... ...կելու, եղածը քանդելու համար։

Կարելի չէ առանց կարմրելու նայիլ այդ հոծ գաղութին ...ային կոչուած կեանքին վրայ։ Ամէն օր կռիւ կամ անճոռ... ...տեսարաններ կայաններուն մէջ։ Բազմատեսակ անախոր... ...ութիւններ ազգային շրջանակի մէջ։ Ոչ Պէյրութը օրինաւոր... ...պատասխանատու իշխանութիւն ունի, ոչ Հալէպը։ Որդ մը են... ...ի է այս բազմահայ գաղութին բոլոր կեդրոն քաղաքներուն, ...ութիւններուն մէջ, և կը կրծէ ու կը կրծէ։

Այս պայմաններուն մէջ, միամտութիւն կ՚ըլլայ իրական ...րծ սպասել առաջնորդարաններէն և անոնց կապուած ժո... ...վներէն։ Բայց, իրաւունք ունինք պահանջելու որ, վերջապէս ...րթնայ, սթափի երիտասարդութիւնը, և միջոցներ մտա... ...է հակազդելու համար մղուած պայքարին։

Բազմաթիւ համալսարանականներ կան, որոնք անկախ ...իք են զբաղած։ Ինչո՞ւ անոնք չձեռնարկեն կազմելու հայեւ... ...րաբ միութիւն մը, ակումբ կամ ընկերակցութիւն։ Կարելի ...է ծովուն մէջ տախտակ մը փռել եւ վրան նստիլ, կարուած՝ ...մէն յարաբերութենէ, գլխիվայր խրած՝ անձնական գործե... ...ու կամ բանկային տաղտուկներու մէջ։

Անպատճառ հակահայ հրատարակութիւն մը, միջադէպ մը ...իմ արկա՞ծ մը պատահելու է, որպէսզի բմռնենք թէ կը ...ունինք դիւրավառ հնոցի մը մէջ, որ ամէն բանէ առաջ կը ...պահանջէ լրջութիւն, արթնութիւն եւ իրերաճանաչման աշ... ...խատանք։ Առանց մեր աղմուկին ալ, այդ հիւրընկալ երկիրը ...կը գտնուի դիւրագրգիռ վիճակի մը մէջ, թէ ներքին եւ թէ ...արտաքին պատճառներով։ Իսկ մենք ինչքան ալ հաւատարիմ ...եւ բարեկամ ըլլանք, բնիկը դժուար կը համոզուի, քանի որ ...ի ճանչնար մեզ։ Միւս կողմէ, հանրային կարծիքը վարող... ...ները միշտ ալ պիտի շարունակեն միտք պղտորել տգիտու... ...թեամբ կամ գիտութեամբ, որքան ատեն որ լմենք սերտ ...յարաբերութիւններ չհաստատենք անոնց եւ ուրիշ վարիչ ...տարրերու հետ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆՑ ՇՈՒՐՋ

«Հայրենիք» գիտել կուտայ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (23 ապրիլ,

—«Մեր Հայրենակցական Միութիւնները եւս», դժբախտաբար, ազատ չեն կուսակցական, դաւանական ու անձնական բնոյթ կրող խուլ թէ բացարձակ պայքարներէ, որոնք ի վերջոյ քայքայիչ ազդեցութիւն կ՚ունենան անոնց գործունէութեան վրայ: Այդ մասին շատ որոշ ակնարկներ կան մեր թերթերու տպած տեղեկութեանց եւ յօդուածներուն մէջ, որոնք այս կամ այն կողմէ կը լուսաբանեն Հայրենակցական Միութեանց գործունէութիւնը:

Ամէնէն քայքայիչ դերը, ինչպէս պէտք էր սպասել, կը կատարեն բոլշեւիկները կամ անոնց մոլեռանդ համակիրները, որոնք վերջին տարիներու ընթացքին մեծ ջանքեր թափեցին ամէն գնով իրենց ձեռքն առնելու Հայրենակցական Միութիւնները:

Բարեբախտաբար, մեր միւս կուսակցութիւնները աւելի խոհեմ գտնուեցան ու, թէեւ իրարու դէմ Հայրենակցական Միութեանց մէջ եւ շուրջը խուլ պայքարներ մղեցին, բայց ծայրայեղութեան չտարին: Եւ եթէ տեղ տեղ եղան մենատիրութիւն հաստատելու ճիգեր ու փորձեր, անոնք ալ պատահական, անցողական եւ անձնական բնոյթ կը կրէին: Ընդհանուր առմամբ ոչ դաշնակցականները եւ ոչ ալ ռամկավարները ձգտում ցոյց տուին ջլատելու Հայրենակցական Միութիւնները, զանոնք կուսակցական կազմակերպութիւններ դարձնելու համար:

Նոյնը կարելի է ըսել նաեւ կրօնական յարանուանութեանց մասին: Ե՛ւ լուսաւորչականները, ե՛ւ բողոքականները ե՛ւ կաթոլիկները կողք կողքի աշխատեցան Հայրենակցական Միութեանց մէջ՝ առանց տարամերժ, անհաշտ դիրք բռնելու իրարու հանդէպ: Թէեւ պէտք է խոստովանիլ, որ հոս ալ տեղ տեղ եղան մասնակի ցաւալի դէպքեր, որոնք հակառակ էին ընդհանուր ոգիին:

Եթէ տարամերժ պայքարի փոխարէն համերաշխ գործակցութեան ոգին տիրէ միշտ Հայրենակցական Միութեանց մէջ, ապահովաբար անիկա շատ բարերար կերպով պիտի անդրադառնայ ոչ միայն այդ Միութեանց գործունէութեան, այլ եւ մեր ամբողջ ազգային կեանքին վրայ: Հայրենակցական Միութիւնները կրնան նպաստաւոր հող պատրաստել եւ գեղեցիկ, վարակիչ օրինակ դառնալ հաւաքական, համերաշխ աշխատանքի համար։»

ԱՀՌԵԼԻ ՀՐԴԵՀ ՄԸ ՆԻՒԵՈՐՔԻ ՄԷՋ

Կիրակի օր ահռելի հրդեհ մը ծագեցաւ Նիւ Եորքի նահանգին մէջ, տարածուելով սրընթաց արագութեամբ: Արդէն բռնկած է 35 մղոն տարածութիւն եւ բնակիչները կը փախչին, լքելով ագարակ, արտ եւ ուրիշ ինչ որ ունին: Կիները եւ մանուկները փոխադրուած են քաղաք: Արեւմտեան հովը, բոցերը կ՚ուղղէր դէպի Նիւ Եորք:

Հետագրի մը համաձայն, նեշուէարուարձանին հարաւային մասը մոխիր դարձած է արդէն: Վնասները անհաշուելի են:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Կանոնի ձերբակալուած

Կալկաթայէն կը հեռագրեն թէ փոխարքան կիրակի օր ձերբակալել տուաւ Գանտին, Հնդկաստանի «անհնազանդութեան» պատերազմին առաջնորդը, որ կը շարունակէր քաղաքէ քաղաք պտտիլ եւ կամաւորներ հաւաքել։ Ամենախիստ միջոցներ ձեռք առնուած են Պոմպէյի մէջ եւ շրջակաները, ի նախատեսութիւն այս ձերբակալութեանց հետեւանքներուն։

Ձերբակալութենէն անմիջապէս յետոյ, Կանտի թղթատարական կառախումբով փոխադրուած է Պոմպէյի մօտերը, յետոյ զօց ինքնաշարժով մը փոխադրուած է Եէրօտայի բանտը։ Հնդուէն կը հետեւէին շարք մը ինքնաշարժներ, լեցուն՝ ոստիկաններով։

Վախ կայ որ ծանր դէպքեր պատահին այս ձերբակալութեան հետեւանքով։ Կանտի այլ եւս հերոս մը պիտի համարուի հնդիկ ժողովուրդին կողմէ, իսկ երբ գործել սկսի Լահորի արտակարգ ատեանը, հաւանաբար աւելի գրգռուին բնիկները։

Նոր հալածանք Անատոլուի քեկորներուն դէմ

Դամբշըրէն կը գրեն «Ազդակ»ի.—

Վերջերս Թուրքիայէն եկող տարագիրները կը պատմեն թէ Թուրքերը նոր խաչակրութեան մը սկսած են հոն մնացող Հայերուն հանդէպ։ Հրամայած են նորէն տեղափոխուիլ եւ աւելի հեռուները քաշուիլ, եթէ չեն ուզեր սահմանէն դուրս ելլել։ Գրեթէ ամէն օր եկողներ կ՚ըլլան, անօթի ու մերկ վիճակի մէջ եւ փախստական։

Խեղճ Հայերը սարսափած Անատոլուի խորերը աքսորուելու որոշումէն, միաձայնութեամբ յայտարարած են որ սահմանէն դուրս պիտի երթան եւ խնդրած են քանի մը ամիս արտօնութիւն շնորհել, որպէս զի ծախեն իրենց ունեցածներն ու կարասիները եւ վճարեն պահանջուած տուրքերը։

Եկողներու վիճակը շատ ողբերգական է։ Հոգատար կառավարութեան գուրգուրանքին եւ խնամատարութեան օգնութեան շնորհիւ, թէեւ անօթի մեռնողներ չկան, սակայն օրէ օր աւելի կը վատթարանայ կացութիւնը։ 400 ընտանիք ներկայիս կարօտ վիճակի մը մէջ կը գտնուին, որոնց 72 «օլչակ» ցորեն յատկացուցած է քաղաքապետութիւնը։ 60 ընտանիք վերջին ծայր թշուառ վիճակի մը մէջ կը գտնուին։ Մօտ հարիւր հոգի գինուորագրուած են եւ այդ կերպով իրենց ապրուստը կ՚ապահովեն, իսկ մնացեալներու համար գործ հայթայթել կարելի չէ։

ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐ ՍՈՒՐԻՈՅ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԶԻՆՈՒՈՐ ԿԸ ՀԱՄԱԽՄԲԵՆ

Նոյն թերթին մէջ կը կարդանք (25 ապրիլ).—

Հիւսիսային Սուրիոյ սահմաններուն վրայ խաղաղութիւնը վտանգուած կը մնայ։ Թրքական աւազակախումբեր կը շարունակեն իրենց ասպատակութիւնները։ Էնկիւրիի կառավարութիւնը շաբաթէ մը ի վեր սկսած է երկաթուղիով կանոնաւոր զինուորներ փոխադրել Ատանա-Միւսլիմիէ Նըսէպին գիծով դէպի սահմանները։ Միւս կողմէ Նըսէպինի կառաշարը սահմանամերձ վայրերու ոչ-թուրք բնակչութիւնը կը փոխադրէ Ատանա, ուրկէ կը ղրկուին ներքին գաւառները։

Թուրք կառավարութիւնը կ՚աշխատի գգալի չդարձնել իր գաւառիր աշխատանքները, եւ մեծ մասամբ քաղաքային տարազներով կը փոխադրէ զինուորները։ Բայց հոգատար պետութեան անծանօթ չեն մնացած այդ դիտումները եւ պէտք եղած միջոցները ձեռք առնուած են։ Կը տեղեկանանք որ ֆրանսական ուժեր մեկնած են դէպի սահմանները։

Մարզպանի թիկնապահ գնդապետ Պօտէ, Պինէ և Պ. Րըքլիւ, ընկերակցութեամբ կարգ մը բարձրաստիճան զինուորականներու, Հալէպ մեկնած են։ Կ՚ենթադրուի որ անոնց մեկնումը կապ ունի սահմանային խնդիրներու հետ։

Թուրքիոյ տնտեսական հոգերը

Բանակցութիւնները կը շարունակուին անգլիական խմբակի մը հետ, որ յանձն առած է քսան միլիոն սթերլին տալ, լուցկիի մենաշնորհին փոխարէն։

Միւս կողմէ, Պոլիս հասած է Ամերիկայի «Ֆէտըրըլ Րիզըրվ» դրամատան տնօրէններէն մէկը, ուսումնասիրելու համար Թուրքիոյ ելմտական վիճակը։

Թերթերը կը գրեն թէ հինգ միլիոն ոսկիի խնայողութիւն մը կատարուած է նոր ելմտացոյցին մէջ։ Ամէնէն աւելի կրճատումներ եղած են Ազգ. Պաշտպանութեան եւ Հանրօգուտ գործավարութիւններուն յատկացուած բաժիններէն։ Խնայուած 5 միլիոն ոսկին Տնտեսական գործավարութեան եւ փոքր մաս մըն ալ Առողջապահական գործավարութեան ելմտացոյցերուն վրայ աւելցուած են։

Ելմտացոյցի յանձնաժողովը հասոյթներու գումարին մէջ երկու միլիոն ոսկի աւելի գտած ու այս տարբերութիւնը բաժնած է զանազան գործավարութիւններու միջեւ։ Այս կերպով, Յանձնաժողովը երկու միլիոն ոսկիի խնայողութիւն ալ ըրած կ՚ըլլայ ծախքերու բաժնին մէջ։

Տնտեսական գործավարութիւնը իր ելմտացոյցին մէջ ամէնէն աւելի կարեւորութիւն տուած է օտար մասնագէտներ հրաւիրելու գործին։ Երկրագործական, առեւտրական եւ ճարտարարուեստական ճիւղերուն մէջ պէտք եղած վարկը սահմանուած է 30 օտար մասնագէտներ հրաւիրելու համար։ Ասկէ զատ, որոշուած է Էնկիւրիի մէջ երկրագործական ու անտա...

(Յուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԳՈԳՈՒԻՋ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ ՍՈՒՐԻՈՅ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Դամասկոսի Էլ Գապս արաբական թերթին Պէյրութի թղթակիցը, որինչպէս կ՚երեւի ուրիշ մէկը չէ, եթէ ոչ Թրքական գործակալ մը, հետեւեալ գրգռիչ գրութիւնը ղրկած է իր թերթին.

—«Թուրքիայէն վտարուած խառնակիչ տարրերը, անցեալ տարի, Թուրքիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ սկսած բանակցութեանց արգելք ըլլալ ուզեցին և թշնամական ընթացք մը բռնեցին Թուրքիոյ դէմ։ Այդ խառնակչութեանց եւ աշխատանքներու պատճառը այն էր որ Թուրքիոյ և Ֆրանսայի միջեւ հաստատուած համաձայնութիւն մը պիտի արգիլէր իրենց էնթրիկները։ Հօյպուն, Թէալի Քիւրտիստանի և Դաշնակ կուսակցութիւնները համաձայնեցան եւ իրենց բոլոր ուժերը ի սպաս դրին ֆրանքօ-թուրք համաձայնութիւնը վիժեցնելու համար։ Ինչո՞ւ անոնք կ՚աշխատէին այդքան խանդավառութեամբ և փութկոտութեամբ, որովհետեւ կը կարծէին որ Ֆրանսացիները եթէ չյաջողին համաձայնութիւն կնքել, իրենց մէկ մասը Թուրքիոյ դէմ պիտի ղրկէ, զէնք պիտի տայ եւ կազմակերպութիւններ ընել պիտի տայ։ Անոնք կը կարծէին նաեւ որ այդ կերպով իրենց բնակելիք հող մը ապահոված կ՚ըլլան հիւսիսային Սուրիոյ սահմաններուն մէջ։

Բայց անոնք չյաջողեցան և Ֆրանսացիները իրենց երես դարձուցին, բանակցութիւնները շարունակուեցան և կնքուեցաւ համաձայնութիւնը։ Սուրիացիներու կալուածներուն խնդիրը երեւան եկաւ, որոնց կարգին նաեւ Հայերու կալուածներն ալ խնդրոյ առարկայ եղան, բայց Թուրքիան բացարձակապէս մերժեց Հայերու խնդիրը եւ պահանջեց որ այդ խնդիրը առանձին քննուի։ Էնկիւրիի Ֆրանսական դեսպան կոմս Շամպրէօնի պաշտօն տրուեցաւ շարունակել բանակցութիւնները՝ անջատելով Հայերու կալուածներուն խնդիրը։ Հայերը շատ յուզուեցան եւ փրփրեցան այդ մերժումէն, և վերադարձան իրենց հին էնթրիկներուն։

Եւ սուրիական թերթերէն ոմանք անգիտակցաբար և խաբուելով քանի մը Հայերէն, քաջալերեցին Հայերու էնթրիկները, որով վնասեցին իրենք իրենց»։

Նոյն թերթը յաջորդ օրը, 24 ապրիլ, նորէն արծարծելով այս խնդիրները եւ քննադատելով Ֆրանսացիներուն քաղաքականութիւնը, կ՚եզրակացնէ.

—«Ֆրանսայի այս սխալ քաղաքականութիւնը եւ Սուրիոյ ազատամիտ լիտրները փակցընելով անոնց տեղ Հայեր եւ օտար տարրեր տեղաւորելու ծրագիրը ապարդիւն փորձ մըն է։ Հայերը որքան ալ երկար ատեն որ մնան Սուրիա եւ ապրին մեզ հետ, օ եւ է մէկ օտարի նման խորթ են մեզի եւ չպիտի արժանանան մեր համակրանքին։ Օր մը պիտի ըլլայ որ Սուրիա գտնուող այս օտար տարրերը մեզի համար փորձանքներ պիտի դառնան եւ դուրս պիտի նետուին մեր երկրէն։ Եթէ այդ օրը մենք չտեսնենք, անպայման մեր զաւակները պիտի տեսնեն»։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ԲԱԶՄԱԼԵԶՈՒ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ստալինէն ետք՝ Անդրկովկասի իրական փոխարքան Գ. Կրինիցկին իր տիրոջ օրինակով հրատարակած է երկարաշունչ յօդուած մը «կոլեկտիվացման սխալներն ու դասերը Անդրկովկասում» խորագրին տակ։ Հիմա որ անվիճելի փաստ է համայնավարութեան պարտութիւնը «կոլեկտիվացման» քաղաքականութեան մէջ, խիստ շահեկան է վերոյիշեալ յօդուածը, մանաւանդ, որ անոր հիմնաւորումները առնուած են Անդրկովկասեան երկիրներէն, որոց մէջ է նաեւ Հայաստանը։

Հիմնական չարիքը այս շարժման մէջ, ըստ իրենց բնորոշման «Ձախ խոտորումներ» են եղած։ Այլ խօսքով շուտփութութիւնը, «բարձր տոկոսներ» ունենալու տղայական ձգտումները, արգելք են հանդիսացած մեր տաքգլուխ կարմիր պետերուն ձեռնարկէն առաջ քննելու, ուսումնասիրելու տեղական առանձնայատուկ պայմանները, պահանջները եւ հնարաւորութեան սահմաններու մէջ միայն գործադրելի դարձնել իրենց հիմնական որոշումները։

Ասիկա ո՛չ միայն տրամաբանական պահանջ է, այլ եւ համայնավար կուսակցութեան հրահանգը, որու մասին այլեւս չեն քաշուիր մանրամասնութիւններն անգամ հրատարակելէ։

Ասոր հակառակ վերաբերմունք ցուցադրուած է ո՛չ միայն անհատ գործիչներու, այլ եւ «Հանրապետական Կեդրոնական Կոմիտէներու» եւ զանազան մարմիններու կողմէն։ Եւ որպէս հետեւանք անուրանալի է։ «Անդրկովկասի բոլոր տնտեսական, քաղաքական, կենցաղային առանձնայատկութիւնների Թերագնահատութիւնը: Համ. կ. (բ.) կ. Անդրյերկկոմի յունուար 22ի դիրեկտիվը «Անդրկովկասի առանձնայատկութիւններն առաւելագոյն չափով հաշուի առնելու մասին, ինչպէս հանրապետութիւնների այնպէս եւ գաւառների եւ նոյնիսկ շրջանների վերաբերմամբ» ըստ էութեան մինչեւ շրջաններն ու գաւառներ տեղ չհասցւեց» (Կրինիցկի՝ Խ. Հ. ապրիլ 18).

Այս «դիրեկտիվներ»ը, որոնք որոշ չափով բացատրականներ կը հանդիսանային «կոլեկտիվացման» ծրագրին գործադրութեան ընթացքին ծագած խնդիրներուն եւ մասնաւորաբար «տեղական առանձնայատկութիւններն առաւել չափով հաշուի առնելու մասին», ըստ երեւոյթին այնքան ալ պարզ եւ յստակ չերեւցած պատկերացնելու օրուան վճռակը։ Որովհետեւ նոյն Կրինիցկին այդ մեղադրանքի հետ չի մոռնար խոստովանիլ նաեւ այն որ՝

«Մինչեւ փետրուարի սկիզբը Համ. կ. (բ) կ. Անդրյերկոմը, ինչպէս եւ հանրապետական կենտկոմները քիչ թէ շատ կոնկրետ դիրեկտիվներ չտուեցին կուսակցութեան, որպէս դասակարգի վերացման, քաղաքականութեան խնդիրներում»:

Այս երկու խոստովանութիւնները ինքնին պերճախօս ապացոյցներ են համայնավար կուսակցութեան անբարեխիղճ եւ անպատասխանատու վերաբերմունքին ժողովրդական տնտեսութեան եւ կեանքերու հանդէպ։

Բայց ի՞նչ հարկ մեր կողմէն եզրակացութիւններ հանելու, երբ փաստերը կ՚աղաղակեն բարձրաձայն։ Նախ փոքր հաշիւ մը հողերու համայնացումի մասին՝ «Կոլեկտիվացման» շարժումէն առաջ՝

«Դեկտեմբերին Անդրկովկասում կար 3,6 տոկոս հանրայնացուած ցանքերի տարածութիւն: Համ. կ. (բ) կ. Անդրերկոմի որոշումով նախագծուած էր 1930 թուի գարնանը հասնել 17 տոկոսի:»

Այս հաշուով ուրեմն «կոլեկտիվացման» շարժումը նպատակ պիտի ունենար ընթացիկ տարուան գարնան ամիսներուն «հասցնել» ընդամէնը 14 տոկոս եւ կամ ամբողջ ցանքերու 17 տոկոսը։ Այս սահմաններու մէջ ամփոփուած աշխատանքը, անտարակոյս պիտի ըլլար աւելի հիմնաւոր եւ նուազ վնասակար։

Ասոր փոխարէն տակաւին նախընտրած է «Թեւերի առեւից ընկնել» այնպիսի թափով մը, որ դեռ՝

«Յունուարից այս տոկոսը (17) հանրապետական կենտկոմների եւ կուսակցական կազմակերպութիւնների որոշումներով հասցւեց միջին հաշուով 30ի:

Առ մէկն մարտի ԱՖՍՕՀ-ում (Անդրկովկասեան ֆետերատիւ Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետութիւններ) կար արդէն 50 - 52 տոկոս կոլեկտիվացած տարածութիւն եւ տնտեսութիւն»:

Ինչպէ՞ս տեղի ունեցաւ այս անակնկալ յառաջդիմութիւնը?:, Ի՞նչ նոր հնարաւորութիւններ հիմք հանդիսացան «Հանրապետական կենտկոմներին» 17 տոկոսը բարձրացնել 50-52 տոկոսի եւ այն ալ երեք ամսուան ընթացքին։

Այս հարցումներուն ինք Գ. Կրինիցկին ալ չի կրնար պատասխանել ուղղակի։ Ան կը խոստովանի թէ՝

«Յունուարից կոլտնտեսական շարժումը խիստ կերպով «առաջ է վազում», յառաջ է գալիս «կոլեկտիվացման խաղ» եւ «Թեւերի առեւից ընկնելը»։ Այդ նշանով որոշումներ են հանւում Անդրկովկասի մի շարք կուսակցական կազմակերպութիւններում:»

Պարզ է այս պատասխանը. ամէն մէկ շրջանի կամ հանրապետութեան կուսակցական մարմինները գործը հիմնաւորելէ առաջ մտահոգուած են եղեր առաջնութիւն շահելու մարմաջով «կոլեկտիվացման» պայքարին։ Անհրաժեշտ է «բարձր տոկոսներ»ով ներկայանալ հաշուետուութեան, ապացուցանելու համար ո՛չ միայն իրենց նուիրուածութիւնը այլ եւ աջ օպորտունիստների սխալ եւ հակայեղափոխական յատուկ մտավախութիւնները։

Դժբախտութիւնը հոն է, որ այդպէս թեթեւութեամբ են վարուած պատասխանատու մարմինները։ Ասոնք իրենց այս խօլական արշաւի ընթացքին չեն ալ զգուշացուած Անդրկովկասի Երկրային Կոմիտէին կողմէ եւ դեռ աւելին։ Վերջինս ալ իր կարգին առաջնորդուած է ստորադաս մարմիններէն։

Ասկէ շաբաթներ առաջ, առանց այս փաստերուն ալ որոշակի մատնանշած ըրինք իրեն մասին, նկատի ունենալով համայնավար կուսակցութեան ներքին դասաւորումները։ Հիմա երբ այլեւս վարանելու տեղ չի մնար այս ուղղութեամբ դարձեալ մութին մէջէն կը ներմարուին ուրիշ տխուր երգութիւններ։

«Ստալինի աչքը» հանդիսացող Կրինիցկին իր յօդուածի զանազան արտայայտութիւններէն կը խոստովանի թէ «կոլեկտիվացման սխալները» երեւան եկան դեռ յունուարին. մինչդեռ իրենք այդ սխալներու դէմ ամիսներ յետոյ միայն կը սկսին վճռական պայքարի։

«Պէտք է ուղղակի խոստովանել, որ այդ սխալների դէմ Անդրերկկոմը, ինչպէս եւ հանրապետական կենդկոմներն իրականում վճռական, կոնգրետ պայքարը սկսում են ուշացումով, միայն փետրուարի սկզբից:»

Ինչո՞ւ այս գիտակցական ուշացումը, այսքան կենսական եւ ճակատագրական սխալներուն սրբագրութեան գործին մէջ։ Ի՞նչ կը բանէր Անդրկովկասեան Երկրային եւ Հանրապետական Կեդրոնական Կոմիտէները ամբողջ յունուարի ընթացքին, երբ յայտնապէս կը խախտուէին կուսակցական «դիրեկտիվներ»ու բոլոր տրամադրութիւնները։

Պատասխան գտնել այս հարցերուն՝ դուր աշխատանք պիտի ըլլար մեր կողմէն. որովհետեւ սխալներու խոստովանութեան կարգն ալ իր սահմաններն ունի։ Որովհետեւ սխալներ կան, որոնց «սրբագրութեան» եւ «ուղղումներու» միակ իրաւասուն Չէկան է, իսկ ան սովորութիւն չունի հրապարակային հաշուետուութեան։

Զանազան ճանապարհներով ստացուած տեղեկութիւններ, ինչպէս նաեւ Խարկ. Կառավարութիւններու «դեկրետներ»ը եւ Կրինիցկիի, մեծ ակնարկները կը պարզեն այն իրական վիճակը որուն ենթարկուած է Անդրկովկասը յունուար եւ փետր. ամիսներուն մասնաւորաբար։ Հիմա ալ կասկածէ դուրս է, որ այդ ամիսներուն տեղի են ունեցած ծանր միջադէպեր նոյն երկիրներուն մէջ. իսկ անոնց դէմ պայքարելու աշխատանքները կշռուած են եղեր բռնանդակ կազմակերպութիւններով։ Եւ եթէ ժամանակին կարելի չէ եղած սրբագրել «կոլեկտիվացման» սխալները աւելի ծանր դէպքեր են եղած գլխաւոր արգելքը։

Բնորոշ է նաեւ մէկ ալ արտայայտութիւն, որ ցոյց կուտայ այդ ամիսներու տակնուվրայութիւնները։

«.. Կարիք զգացուեց մօտ մէկ ամսուայ աշխատանք, Համ կ. (բ) կենդկմի եռանդուն դիրեկտիվները, ընկ. Ստալինի երկու յօդուածը, Անդրերկկոմի եւ հանրապետական կենդկոմների լրացուցիչ որոշումները, որպէսզի սկսէին լրջօրէն վերակառուցել գիւղական կազմակերպութիւնները եւ սկսէին վերջ տալ քեալագէողութեան եւ կուսակցական քաղաքականութեան աղճատումներին:»

Համատարած տակնուվրայութենէն յետոյ միայն կ՚իմաստաւորուին այս խօսքերը, այն ալ պատասխանատու Կրինիցկի կողմէն։

Իսկ օգո՞ւտը այս բոլորին.— «Վրաստանում կոլեկտիվացման տոկոսը յունուարին սահմանւում է 30, մարտին հասնում է 60ի, իսկ առ մէկն ապրիլի մօտաւորապէս՝ 33ի:»

«Հայաստանում կոլեկտիվացման տոկոսը մարտին 56ից ընկնում է մինչեւ 25 տոկոսի:»

Եզրակացութիւն.

— «Հանրայնացման գործում կատարուած չափազանցութիւնները... ծանր անդրադարձան առանձնապէս ԱՖԽՍՀ գիւղատնտեսութեան չափազանց բազմերանգ եւ բարդ էկոնոմիայի պայմաններում»։

Ո՞ւր էրթէ այս ըլլար միայն արդիւնքը այդ աննախընթաց խեղկատակութեան։

Ս. Թ.

ԴԷՊԻ ՏԱՐՏԱՆԷԼ

Ֆրանսայի նախկին ռազմիկները մեծ ուխտագնացութիւն մը կատարեցին անցեալ տարի դէպի Սելանիկ, պատերազմի վայրերուն վրայ։ Այս տարի, Պրիանի հրաւէրով, ուխտագնացութիւն մը պիտի կատարուի դէպի Տարտանէլ, այցելելու համար Սէտ-իւլ-Պահրի գերեզմանները։ Ուխտագնացութեան նախագահութիւնը ստանձնած է Լուի Անթէրիու, նախկին նախարար, երեսփոխան, որ վիրաւորուած էր Տարտանէլի ճակատին վրայ։

Ճամբորդները կը մեկնին յունիս 9ին։

ԿԱՂԻՆԻ ԲԵՐՔԸ ԱՆՑԱՒ

Տրապիզոնէն կը տեղեկացնեն թէ օդերը աննպաստ կ՚երթան ու կաղին մշակողները մեծ մտահոգութեան մէջ կը գտնուին։ Նոր բերքի մը յոյսերը նուազած են։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆԷՆ

ՀԱՄԵՍՏ ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԸ ԿԵԱՆՔԸ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ.— ՀԱՄԱՅՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ.— ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

ԽԱՐԲԻՆ, 15 Ապրիլ (Սեփ. Թղթ.).— Ապրիլ 6ին մեծ հանդիսաւորութեամբ կատարուեցաւ հայ ազգի մեծ բանաստեղծ Աւետիս Ահարոնեանի գրական գործունէութեան քառասնամեայ յոբելեանը։

Յոբելեանի կազմակերպութեան ձեռնարկեցին մի քանի անձնաւորութիւններ, որոնք ամէն կերպ կարողացան յաջողեցնել, յաղթելով զանազան յետին մտքով գործողների ամուլ ջանքերի։ Այդ հայրենակիցներն էին՝ բժ. Ս. Մղասեան, ճարտարագէտ Մ. Տէր-Յովակիմեան, իրաւագէտ Մելիք-Օհանջանեան, արհեստաւոր Յ. Բաղեան եւ ծխատէր Քահանայ Ռոստոմեան։

Հաւաքոյթին մէջ ոտքի էին ընկնում եւ մի քանի օտարազգիներ, որոնք հասկանում են գրականութեան նշանակութիւնը։ Համարեա ներկայ էին միջին ու արհեստաւոր դասակարգի անձինք։ Իրենց բացակայութեամբ փայլում էին «Երեսուն ազանները», որոնք եւ ամէն ջանք թափում էին խանգարելու։

Բժ. Մղասեանը ռուսերէն լեզուով կարճ ու կտրուկ բացատրեց օրուան մեծ նշանակութիւնը։

Բեմի վարագոյրը բացուեց, ուր կարգով շարուած էր 20 հոգուց բաղկացած երգչական երկսեռ խումբը, առաջնորդութեամբ Հրաչեայ Ռոստոմեանի։ Դաշնիճը թնդաց «Մեր Հայրենիք» երգով եւ հասարակութիւնը ոտքի կանգնեց։

Բեմ հրաւիրուեց ուսանող Ս. Մղասեանը, որ նոյնպէս ռուսերէն տուաւ Ա. Ահարոնեանի կենսագրականը։ Արհեստաւոր Յ. Բաղեանը կարդաց հայերէն Ա. Ահարոնեանի «Մայրերը»։ Դորա հետեւից առաւ ուսանող Ցքռնքի, որ կարդաց նոյն «Մայրերը» ռուսերէն լեզուով։ Այս ընթերցումը մեծ տպաւորութիւն գործեց հասարակութեան վրայ։ Ունկնդիրները չէին կարողանում իրենց զսպել հեկեկալուց։

Ամենավերջը հրաւիրեց բեմ Ն. Քհ. Ռոստոմեանը, որ խօսեցաւ գրականութեան նշանակութեան մասին եւ հասաւ մինչեւ մեծ գրագէտ Աւետիս Ահարոնեանը։ Պատմեց բազմաթիւ օտարազգի հայասէրների ու հայաստանի վրայ գրողների մասին։ Յայտնեց, որ Ահարոնեանին շատերը չեն սիրում, տեսնելով նրան լոկ գրող, բայց փաստերով ապացուցեց որ նա լոկ է, որովհետեւ ամբողջ կեանքը 40 տարի շարունակ նրա ոտքի առաջ այդ է միայն եղել։ Այդ գրեց համեմատութիւն հայ ազգի մեծ վիպասան Րաֆֆիի ու Ահարոնեանի հետեւեալ կերպով.

— Րաֆֆին ունել է Վարդաններ, Ալեաններ կարօներ. Ահարոնեանը ունել է «Բոշա», «Գալոց Վուրգունեան», «Մայրերը», Րաֆֆին՝ գաղափար, քարոզ Ահարոնեանը — իրականութիւն։ Րաֆֆի — յոյսեր, մեծ հաւատ — Ահարոնեանը՝ հիասթափում, բիրտ ոյժի տարափներ։

Յայտնեց նոյնպէս, որ Ահարոնեանը չի բաւականացել 40 տարուայ ընթացքում միայն գրականութեամբ զբաղելով, նա գործել է նոյնպէս հանրային ասպարէզում։

Վերջացնելով խօսքը, յայտնեց որ բոլոր կ՚ունենանք 50ամեայ յոբելեանը կատարել մայր հայրենիքում, ազատ եւ անկախ միացեալ Հայաստանում եւ այն ժամանակ մեր մեծ գրագէտ-երգիչը նորից կենդանի շնչով ինչպէս այս 40 տարին, դարձեալ կտայ մեզ այն ամէնը, ինչ հային է պատկանում։

Մէջ ընդ մէջ երգեցիկ խումբը երգում էր զանազան ազգային երգեր,— «Զարթիր սիրտ իմ վշտահար», «Ազատն Աստուած այն օրէն», Թող չերգէ բլբուլ», «Բամ փորոտան»։ Հասարակութիւնն ստիպեց կրկնել այս երգերը այնքան որ երգողներն անգամ յոգնեցին։ Սոյն երգեցողութեան իր մասնակցութեամբ փայլ տուեց Արտաշէս Յովհաննէս մեներգելով Չահաքեղի «Երազը»։

** Այսօր փոխադրուեց յոբելինական յանձնաժողովի գանձապահ Գ. Ա. Համբարձումեանի հաշւեին մեր հանգանակութեան գումարը, 844.62 ֆրանք։

** Մարտ 30ին նշանակուած էին, համաձայն հասարակական կանոնագրութեան, ընտրութիւններ վարչական եւ վերստուգիչ մասնաժողովի անդամների։

Նախ քան ընտրութիւնները վարչութեան քարտուղար Գ. Լ. Մելիք Օհանջանեանը ներկայացրեց հայ համայնքին տարեկան հաշիւը, որից երեւաց, որ վարչութիւնը մի տարուայ ընթացքում ունեցել է 39 նիստ, ուր վճռել են զանազան համայնական հարցեր։

Գանձապահ Ճարտարագէտ Տէր-Յովակիմեանը ներկայացրեց հաշուետուական մի տարուայ, որից երեւում է, որ վարչութեան դրամատնականը մնացել է 1083 ր. 73 կոպէկ եւ նոյնչափ ծախս։ Այս հաշիւից մեծ գումար ծախսել է օգնելով թշուառներին, գործի գնելով չունեւորներին եւ չքաւորների թաղումը կատարելով։ Այսպէս չքաւորների օգնութեան տրուած է մօտ 200 րուբլի, աղքատների թաղման 324 ր. 50, գրասենեակային ծախս եւ զանազան թղթերի չինարէն թարգմանութեան 88 ր. 56 կ.։ Իսկ միւս ծախսերն են,— վառելիք, լուսաւորութիւն, նորոգում շինութեան եւ այլն։ Վարչութիւնը ջանք չէ խնայել ամէն ինչ իւր դիրքին ու բարձրութեան վրայ պահելու։ Այսպէս եւս յառաջ եկաւ մի մութ անձնաւորութիւն իւր անտեղի ու անմիտ յայտարարութեամբ, սակայն ապարդիւն։

Այդ մութ անձնաւորութիւնը ուղարկւած էր ճարտարագէտ Լ. Սաֆարեանից, որ արդէն հինգ տարի է հեռացրւած է համայնքի անդամութիւնից։

Վերջը եղան ընտրութիւններ, որ ունեցան հետեւեալ արդիւնքը— Բժ. Ս. Մղասեան՝ ճարտարագէտ Մ. Տէր-Յովակիմեան իրաւագէտ Լ. Մելիք Օհանջանեան, փոխանորդներ Մ. Կոստանեան եւ Կ. Աթոյեան։ Վերստուգիչ մասնաժողովի անդամներ՝ Ս. Բաղդասարեան, Ն. Ռոստոմեան եւ Ս. Մղասեան։

** Խարբինի հայ համայնքի վարչութիւնը իր ժամանակին մեծ շքով կատարեց Վարդանանց տօնը։

Հանդիսի ծրագիրը կազմուած էր հարուստ բովանդակութեամբ։ Աղօթատան սրահը հազիւ կարողացաւ տանել այդքան մեծ հասարակութիւն, 172 հոգու։ Բժ. [...]եանը համառօտակի [...] օրուայ նշանակութիւնը. [...] խումբը երգեց ազգային [...] ընդմիջումներին դպրոցի [...] (ռուս եւ հայ) աշակերտ[...] նազան ոտանաւորներ։ Թէ [...]ցողութիւնը եւ թէ արտա[...]թիւնները խոր տպաւորութիւն [...]ղին հանդիսականների վրայ. [...] մէնից վերջը բեմ բարձ[...] հոգեւոր հովիւը, որ մանրամ[...] կանգ առաւ Վարդանանց [...] բազմի դէպքերի վրայ. [...] կենդանի պատկերներ հա[...] կեանքից 1918 թուից մինչեւ [...] թիւր, Վարդանի, Ղեւոնդ[...] պատմութիւնը [...] «Վերածնունդ Հայաստանի» [...] մեծ տպաւորութիւն գործեց [...] լոր կենդանի պատկերները [...] նում էին երգեցողութեամբ [...] երաժշտութեամբ։

Գրական մասը վերջանալ[...] յետոյ տեղի ունեցաւ պարեր [...] ընթրիք։

ԳՈՂԹՆԵՑԻ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ ՖԻԼԻՊԷԻ ՄԷՋ

ՖԻԼԻՊԷ, (Սեփ. Թղթ.) Ապրիլ 21ին, «Թրակեան [...]նաջ»ի ընդարձակ սրահին [...] աննախընթաց ու խուռն բազմութեամբ մը, տօնուեցաւ Ա. Ահարոնեանի քառասնամեայ յոբելեանը։

Գրեթէ բոլոր մշակութային եւ հայրենակցական միութիւնները կը մասնակցէին [...] վարպետին ու գրական վաստակաւոր մշակին տօնախմբութեան այսպէս համաժողովրդային [...]գանքի ու երախտագիտութեան ցոյց մը կատարելով։

Յիշենք անունները բոլոր միութիւններուն որոնք մի[...]մաւոր կերպով մասնակցեցան [...]բելեանին։ Ա. Պոլսեցիներու «Մ[...]չակոյթ»ը Հայր. Միութիւն [...] Ռոտոսթօցիներու «Յովհաննէս», Սէօլէօզցիներու «Արեւելք», Պոլսեցիներու «Զ. Պոլիս», Բիւթանացիներու «Բիւթանիա», Տիվրիկցիներու «Աշոտ», Վասպուրականցիներու «Վասպուրական»ը, Պիլէճիկցիներու «[...]րաղ»ը, Շ. Գարահիսարցիներու «Բագմիկ»ը, Նիկիացիներու «Նիկիա»ն, Մշակութային եւ [...] դարտեսական միութիւններ [...] «Վ. Մանուէլեան»ը, «Գրասիրաց եղբայրութիւն»ը, Հ. Յ. Դ. «Ս. Սէբէստիան» ընթերցարանը, Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղը եւ Դպրոց[...] Դասը։

Հանդէսը ցերեկէ վերջ [...] 3ին բացաւ յանձնախումբի [...]տեղար Պ. Ն. Գասապեան, [...] կենսագրական գիծեր, եւ [...] յոբելեարին հրատարակութիւն[...]րուն շուրջ ծանօթութիւններ [...] Ս. Զէրչեան յաջող կերպով [...]տասանեց «Յարգանք [...] անմիջապէս յետոյ նաեւ «Ն[...]նօթ տաճարը» «Արցունքի [...]ա,,էն ներկայացուեցաւ կենդ[...] պատկեր մը՝ «Նազէի [...] Օր. Պարտիզպանեան մեղ[...] քաղցր ձայնով երգեց «Բլ[...]բուլիկ»ը։

Սոֆիայէն հրաւիրուած [...] խօսելու ընկ. Յ. Ցէվէճեան [...] կերող գրական վերլուծումը [...]ուած պահեց ներկաներու [...]դրութիւնը աւելի քան մէկ [...]

Ընկ. Յ. Ցէվէճեան Ա. Ա[...]րոնեանի զանազան գործերէ [...]թերցումներ ըրաւ, երեւան [...]լով հեղինակին խորունկ [...]նասիրութիւնը։ Յետոյ [...] գատ անոր գրականութեան [...]

...գրուած «յակնութիւնը», ...հաւաքածն բառ ընկերը, Ա. ...րոնեան րաֆֆիի միակ ու ...նաւոր յաջորդն է։ Եթէ ...քին կուռ մարդիկ կամ յե...փոխականներ պատրաստեց, Ա. ...րոնեան զանոնք կռուի դաշտ ...ց։ Ի՞նչ է, ան առաւելապէս ...ն վէրքն ու ցաւը, տառապանքն ...ը, թշուառութիւնն ու ա...ը, գոհերն ու զուլումը երգեց, ...կարագրեց, բայց անոնց ...ն ալ գոյն տուաւ,— արբա... յեղափոխութիւնը։ Երբ Ա... ...եանի գրականութիւնը կը ...նք, միայն չենք յուզուիր, ...ք ցաւիր, չենք զգածուիր, ...ւ նաեւ ցասում ու բողոք կ'ու..., ու կ'ընդվզինք, իսկ ասի... ...կանութիւն չէ։ Ա. Ահարոն... ...ն համամարդկային մեծ ...մըն է։

...Ներկայացուեցաւ երկրորդ կեն... ...պատկեր մը «Ա. Ահարոն... ...ան բանտին մէջ»։ Ու... ...ղաւոն բեմին եաեւէն Գ. ...եան արտասանեց Դ. Վա... ...անի «Պատգամաւորներու» ...ութաւթը, ձօնուած Ա. Ահա... ...եանին։ Պուլկարերէն լեզուով ...տասանեց Օր. Մ. Չէրչեան «Ղեւ... ...ւ ինձ, հայրենիքդ իմ»ի ...թարգմանութիւնը։

Քարտուղարը կարդաց հե... ...ուալ հեռագիրը, ուղարկելու ...մար յոբելեարին.— «Ահարոնեանի գրական յո... ...եանի Ֆիլիպպէի Տէրվաբայսի... ...եան առթիւ կը մասու... ...ննք խորունկ յարգանք ...ուած երախտագիտութիւն ...ային գրականութեան արդի ...կերանին»։

...Քարտէրու վրայ տպագրուած ...«Ճասիսսէն» հատուած մը։ ...ւինքի Ցանձնախումբին կող... ...կը վաճառուէր նաեւ Ա. Ահա... ...եանի լուսանկարը, որուն բ. եւ ...էջերուն վրայ գետեղուած էին ...ագրական եւ գրական ծանօ... ...թիւններ։ Իսկ դ. էջին վրայ ...մէջերներ Ա. Ահարոնեանի մա... ...էն, Զ. Եսայեանէն եւ ...փափազեանէն։

Ժողովուրդը իր խուռն ներկա... ...թեամբ, խանդավառութեամբ ...գեւորութեամբ, կարծես ը... ...կ'ուզէր «պայքարի առա... ...լին»՝

— «Ցարգա՛նք քեզ»։

ՄԱԼԿԱՐԱՑԻ

...ՌՍ Պրոլետար Գրողներու ...թիւնը վտարած է իր շար... ...էն գրողներ Պոլտորացկի, ...ավանսկի, Ֆրիֆոնով, Ալի... ...որն, այն ամբաստանութեամբ ...հեղինակներ են» պրոլե... ...կան գրականութեան ձա...։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

«ԵՍ ՆԱԽԱԳԱՀ. ԴՈՒ ՎԱՐԻՉ»

«Խորհ. Հայաստան»էն (ապրիլ 17) կ'արտատպենք հետեւեալ յօդուածը, որ պատկերազարդուած է եւ մասամբ ալ ոտանաւորուած —

Զանձրացանք խօսելով ու գրելով Նոր-Բայազետի «Աշխատաւոր» վաճառաշահ թերութիւններուն մասին, սակայն համապատասխան մարմինները ուշադրութիւն չեն դարձներ։ Եւ առիթէ օգտուելով, վաճառանոցին նախագահը, Հայրապետ Բաղիկեան, եւ վարիչը, Ցովհաննէս Գրիգորեան, օգտագործելով ծախու իրերը, կ'ուտեն ու կ'երգեն՝

Ես նախագահ, դու վարիչ,
Այստեղ մերն է ամէն ինչ,
Աղբօր նման միասին.
Փայ փայ անենք մեր քիսին:

Երբ այս թերութիւններուն մասին կը խօսինք յիշեալ դէմքերուն, միաբերան կը պատասխանեն մեզի. «Մենք ոնց որ սկսել ենք, այնպէս ալ կվերջացնենք, իսկ ձեր ասածները կոպէկ չեն արժի, ինչ ուզենք՝ այն էլ կ'անենք»։ Եւ կ'ընեն իրապէս։

Բայազետը երկու տարի է, որ բրնձի երես չէ տեսած։ Ճաշարանին անունով հինգ մեշոկ (պարկ) բրինձը այս «դոշ»երը պահած էին հաշուատեղանին տակ եւ կամաց կամաց «անուշներ ըլլայ» կ'ընէին։ Ճաշարանին կերակուրին մէջ կը լեցնեն սեւ «կրուպա» (կորեկ), իսկ Բաղիկեան եւ Գրիգորեան փառաւոր կերպով կ'ուտեն բրինձը, հաշուեն անցընելով ճաշարանին անունին։ Այս ձեւով «անուշներ ըլլայ» կ'ըսեն հիւանդանոցին համար բերել տրուած վեց պարկ սպիտակ ալիւրին բայց այդքանով չի գոհանար Գրիգորեան, եւ յունուար 1ին պարկ մը ալիւր կուտայ մշակ Անուշաւան Ղահինեանի կնոջը եւ կը ղրկէ իր տունը, տօնին օրը քէյֆ ընելու։

Այս քեալլագէօզները լաւ սարքած են իրենց գործը, այնպէս որ Երեւանէն հասած ամէն ապրանք կը պակսեցնեն կշռելու ատեն եւ յետոյ կը մարսեն, ինչպէս երկու քիլօ կաշի (պադոշ), երկու քիլօ մանած թել պակսեցուցին Արտաշ Ալիքսանեանի ապրանքներէն։

Այդքանը ոչինչ։ Քեալլագէօզ Գրիգորեան ապրանքին լաւագոյնը կը դնէ՝ հաշուատեղանին տակ եւ յաճախորդին չի տար, այլ իր խնամիներուն։

Եւ բրտութեամբ կը վարուին գիւղացիներուն ու յաճախորդներուն հետ, կը հրեն ու կը ծեծեն։ Դշլաղ գիւղէն Ա. Ցակոբեանի չքաւոր կինը «կը համարձակի» փաւթ մը ալիւր ուզել Բաղիկեանէն, կը բռնէ կնոջ ձեռքէն, կ'ոլորէ, կը հրէ ու կը կոտրէ։ Խեղճ կինը մինչեւ հիմա պառկած է հիւանդանոցը, իսկ երախաները ձգած են փողոցը»։

Բոլոր այս բաները, ընթերցո՛ղ, «Խորհրդային Հայաստան»ն է, որ կը գրէ, առլով նաեւ այս երկու մարգաց ծաղրանկարները։

ԳՈՂԸ ԳՈՂԷՆ ԿԸ ՎԱԽՆԱՅ

Ղամարլուի ճաշարանին վարիչ է նշանակուած մի ամ Գարեգին, որ, իբրեւ սրիկայ եւ վտանգաւոր մարդ, վտարուած էր կուսակցութենէն։ Ճաշարանին մէջ ամենայն բրտութեամբ կը վարուի յաճախորդներուն հետ եւ կ'անպատուէ զանոնք։ Երբ կը դիմեն ճաշարանին վարչութեան, կը պատասխանուի «Եթէ Գարեգինին գործ չտանք, նա կմիանայ աւազակներին հետ...» («Նոյն թերթէն»)։

ՀՐԱՄՄԵՑԷՔ... ՄՐՋԻՒՆՆԵՐ

Կոմունիստ եւ յառաջապահ Հայաստանի մէջ ճաշարանները ի՞նչ վիճակ ունին։ Հրաման էր տրուած թերութիւնները ցոյց տալ, եւ ահա ինչե՛ր, ինչե՛ր...

«Խորհ. Հայաստան» կը գրէ (17 ապրիլ).— «Բանուորական ճաշարանին յաճախորդները երբ թէյ կ'առնեն, շարունակ գաւաթին մէջ կը տեսնեն սատկած մրջիւններ։ Երբ կը հարցնեն, կը պատասխանուի.

— Դա օրէնք է, նորութիւն չէ»։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԿԸ ԹՈՒԼՆԱՆՔ, ԿԸ ՀԱԼԻՆՔ. ԵՐԲ․․․

Պոլսոյ Ժիւհուրիյէթն է որ կ'ողբայ «մեր մէկ թերութիւնը» խորագրին տակ.

— «Շրջող գրոյցներուն նայելով՝ Ֆրանսացի արուեստագէտ Օր. Մարի Պէլ, բաւական սիրտը բանկցուցած է... Արդարեւ, թերթի մը մէջ կարդացի թէ կան եղեր «հօվարտա»ներ, որոնք իրենց ինչքը ծախելով շողակներէ մատնիներ առած են, տունը գրաւի դնելով շամփանեա խմցուցած են եւ պարտքի տակ մանելով՝ հացկերոյթ տուած։

Մեր լրագրող ընկերներէն մէկն ալ սաստիկ զայրացած է։ — Դեռ քանի մը ամիս չանցաւ այն օրէն, երբ երգում ըրինք օտար ապրանքի գրամ չտալ, ահա արտասահմանէն եկած նուէրներ կուտանք օտար արուեստագէտի մը։

Արդէն մենք ա՛յս տեսակ «հօվարտա»ներ ենք։ Վարոսք չունինք մեր տակը, գարգմանակ կ'անցընենք մեր գլխուն։ Ամիսներով «ըխլամուր» խմելով դրամ կը հաւաքենք եւ գիշերուան մէկ ժամուան մէջ շամփանեայի համար կը վատնենք։ Թուրքիոյ դէմ պայքարող ընկերութեան տարեկան մէկ ոսկի չենք տար, իսկ անդին 50 ոսկի «պախշիշ» կուտանք «պառ»ի մը նուագածուին։

Օտարներուն «ճախաւ» ծախսելը՝ մեր գարաւոր ակարութիւնն է։ Իսկ եթէ օտարը գեղեցիկ արուեստագէտուհի մըն է՝ ալ բոլորովին կը թուլնանք ու կը հալինք։ Այս հոլումշուսը կ'ըլլայ կնոջ եւ անոր գեղեցկութեան, ո՛չ թէ արուեստագէտին։ Որովհետեւ, այդ արուեստագէտը ինչքան ալ բարձր ըլլայ, ոչ ոք հացկերոյթ կուտայ անոր. Ցգեղ կամ տարիքը անցած արուեստագիտուհի մը, — եթէ հանճար իսկ ըլլայ. — Եյուպի խաղալիք մը անգամ չենք նուիրեր, ո՛չ թէ շամփանեա թթու «պօզա» մըն ալ չենք խմցներ։

Եւրոպայի մտաւորականներուն տարաշխարհիկ ճաշակին փոխարէն՝ մեր մտաւորականներն ալ պէտք եղածէն աւելի հմայուած են օտար կիներով»։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՇԱԲԱԹԸ

Ապրիլ 23ին, մէկ շաբաթ մանուկներու տօն հռչակուեցաւ Պոլսոյ մէջ։

Առաջին օրը, բոլոր դպրոցներու մանուկները փողոց թափեցան, երգեցին, պուարաղցան եւ քաղաքը գրաւեցին։ Արդարեւ, կառավարական բոլոր պաշտօնները մէկ օրուան համար յանձնուած էր մանուկներուն։ 15 տարեկան տղայ մը գնաց նստաւ Պոլսոյ կուսակալութեան աթոռը, բաղաքներ ընդունեց, հրամաններ արձակեց, հեռագիր ուղղեց Մ. Քէմալի, վարչապետին եւն.։ Ուրիշ մը գրաւեց քաղաքապետի պաշտօնը եւ այսպէս բոլոր պաշտօնները անցան մանուկներու տիրապետութեան տակ։ Նմբագրական մարմիններ ալ կազմուելով, գացին գրաւեցին թերթերու խմբագրութեանց աթոռները։

Փայլուն հանդէսներ սարքուեցան նաեւ Էնկիւրիի մէջ, միեւնոյն նպատակով.— հայրենիքի գաղափարին եւ քաղաքացիական կրթութեան վարժեցնել մանուկները։

Իբրեւ պաշտօնատար, անսակցութիւններ ալ չնորհեցին մանուկ կուսակալը եւ քաղաքապետը։ Այս վերջինը դէմ արտայայտուեցաւ կիներու քուէարկութեան։

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Ի ՊԱՏԻՒ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

ԼԻՈՆ, 29 ապրիլ (Սեփ. Աղթ.). — Լիոնի մէջ ալ խումբ մը գիտակից հայրենակիցներ գործի լծուած են, մեծ հանդէս մը կազմակերպելու իրականացը Ա. Ահարոնեանի գրական յոբելեանին։ Գործադիր Մարմնին հաւանութեամբ, Պ. Ս. Փափազեան պաշտօնական դիմումներ կատարած է տեղւոյս քաղաքապետ Պ. Էրիոյի, ապահովելու համար քաղաքիս ամենաշքեղ սրահը. Սալ Ռամօն, որ կրնայ առնել վեց հազար հոգի։ Ուրախ ենք յայտնելու որ սրահի խնդիրը արդէն վերջացած է, իսկ հանդէսին օր նշանակուած է մայիս 25, կիրակի կէսօրէ վերջ։ Հանդէսին պատուոյ նախագահութիւնը ընտանեած է յարգելի քաղաքապետը, իսկ օրուան նախագահ ընտրուած է Պ. Ս. Փափազեանը։

Գրական ֆոնտին հանգանակիչ Ցանձնախումբը Գործադիր Մարմին կողմէ կնքուած մասնաւոր առմարներով կը դիմեն իւրաքանչիւր անհատի, արձանագրելու համար անոնց սիրայօժար մասնակցութիւնը «Ա. Ահարոնեանի Գրական ֆոնտին»։ Հոս ալ կան կարգ մը թափթփուքներ, որոնք կ'ուզեն սահեցուած գեղեցիկ մթնոլորտը թունաւորել, բայց անօգուտ։

Գործադիր Մարմինը կազմակերպած է նաեւ շրջաններէն փոնտը Շէրիւն, Ս. Շամոնը եւ Ս. Էթիէնը.

Գրական ֆոնտին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերած են նաեւ ընդհ. ժողովի եւ գործադիր Մարմնի անդամները, սկսած Պ. Ս. Փափազեանէն։ Գեղարուեստական բաժնի փայլը աւելցնելու համար պիտի հրաւիրուի Օր. Հայկանոյշ Թորոսեանը։ Նոյնպէս պիտի պարեն աշխարհի ամենափոքր պարուհիները (Փրանսուհիներ)։ Գեղարուեստական բաժնին պիտի մասնակցին նաեւ Պ. Եդ. եւ Օր. Էօժէնի Փափազեանները ջութակով եւ դաշնակով ընկ. Ա. Մելքոնեան կազմակերպած է երկսեռ երգչախումբ մը, գեղարուեստական բաժնին համար։

Գործադիր Մարմինը մտադրած է յոբելեարի նկարներէն զարդանիշեր պատրաստել։ Որպէս զի խճողում տեղի չունենայ, շրջաբերութեան պիտի հանուին յոբելեարի նկարները «Քարտ փոստալ»ի ձեւով եւ իւրաքանչիւրին նաեւ պիտի նշանակուին սրահին մէջ գտնուած աթոռներուն թիւերը։ Ուրեմն իւրաքանչիւր նկարի տէր իրաւունք ունի նոյնթիւ-կրող աթոռին վրայ նստելու։ Որոշուած է մասնաւոր թռուցիկներով յայտարարել թէ հանդէսին օրը, պզտիկներ չեն ընդունուիր։ Սրահին մէջ ծխել կամ որեւէ բան ուտել բացարձակապէս արգիլուած է։

Շատ գեղեցիկ պիտի ըլլար, եթէ գաղութը վարող անհատներն ալ բարի ըլլային օրինակ առնելու սոյն համերաշխ գործակցութենէն։

Վարուժան

ԿԵԱՆՔԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ, ապրիլ 28.— Ա. Ահարոնեանի Յոբել. Ցանձնախումբը, ապրիլ 24ին ստացաւ S. L. S. A. գործարանի տնօրէնութեան պատասխանը, որով սրահը մայիսի 11ին կը տրամադրէր տօնակատարութեան։

Սրահը ապահովելէ յետոյ, Ցանձնախումբը ապրիլ 26ին սկսաւ հանդ. անակութեան գրական ֆոնտի հիմնադրամին համար հանգանակութիւնը պիտի շարու-

նակուի մինչեւ հանդէսին օրը— մայիս 11։ Վստահ ենք որ Տէսինի հայրենասէր եւ զոհաբերող ժողովուրդը պիտի իրականացնէ իր վրայ դրուած յոյսերը, լայն մասնակցութիւն բերելով։ Այս առթիւ կ'արժէ յիշել որ Սեբաստիոյ Ուսումնասիրաց Միութիւնը ազնուօրէն յետաձգեց իր գրաւած օրը —մայիս 11—, որու մասին շաբաթներ առաջ յայտարարած էին։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Մ.

Հ. Մ. Մ.ի ֆութպոլիստները, կիրակի հանգիստ առնելէ յետոյ, կրկին կը մեկնին դաւառ մրցումի համար։ Հ. Մ. Մ. այժմէն կնքած է շատ մը մրցումներ, յառաջիկայ տարեշրջանին համար։ Ֆութպոլի սիրահարներով օժտուած խումբը, մայիս 11ին կը մեկնի St. Etienne քաղաքը, մրցելու համար տեղական խումբին դէմ։ Սէն'թ Էթիէնի, Սէն Շամոնի եւ շրջակայքի հայութենէն կը խնդրուի իրենց ներկայութեամբ քաջալերել Հ. Մ. Մ.ի մարզիկները։

Վ. Հ.

ՀԱՅ ԲԱՆՈՒՈՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ռօանի Le Cuprotextile ընկերութիւնը հայբանուոր ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐՈՒ պէտք ունի, ինչպէս նաեւ ամուրի երիտասարդներու։ Իւրաքանչիւր ընտանիքի կը տրուի բնակարան, ինչպէս նաեւ փոքրիկ պարտէզ մը։ Ճամբու ինչպէս նաեւ ընտանեկան կահկարասիի փոխադրութեան ծախսը իրենց ետ պիտի տրուի՝ մէկ տարուան մէջ երեք անգամէն։

Այն հայ ընտանիքները եւ ամուրի երիտասարդները, որոնք Ֆրանսայի մէջ աշխատելու իրաւունք չունին, կրնան օգտուիլ այս առիթէն։ Թող դիմեն Le Foyerի, որ իրենց պիտի տայ հարկ եղած խորհուրդը։ (Le Foyer)

ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐՈՒ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Ի նպաստ Հար. Ֆրանսայի աղէտեալներուն՝ Մուրատեան վարժարանի աշակերտներուն կողմէ սարքուած թատերական հանդէսին հասոյթը՝ 3400 Ֆր. Պ. Խանզատեանի ձեռքով յանձնուած է Ցիկին Լէյկի, Ծովային նախկին նախարարի տիկնոջ։ Այս առթիւ Ցիկին Լէյկ գեղեցիկ նամակ մը գրած է Պ. Խանզատեանի։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԽՕՍ (Աւետիս Ահարոնեանի գրական գործունէութեան քառասնամեայ յոբելեանին առթիւ)։ Գրեց՝ Միքայէլ Վարանդեան։ Հրատ. «Ռոստոմ» Գրադարանի։ Փարիզ։ 1930։ Գին 5 ֆրանք։ Կը ծախուի նաեւ «Յառաջ»ի մօտ։

ՀԱՅԵՐԷՆ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԱՇԽԱՐՀԱԲԱՐ ԼԵԶՈՒԻ, Հ. Յակոբ Տիրոյեան։ Երկրորդ տարի։ Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1929։

— Նոյն գրքին երրորդ տարին, 1930։

ՄԻ ԳՐԷՔ, ԱՅԼ ԳՐԵՑԷՔ (Հայ լեզուի ուղղագրական դասեր)։ Բ. տպ. բոլորովին փոփոխուած։ Հ. Արսէն Ղազիկեան։ Վենետիկ, Ս. Ղազար։ 1930։

Հասցէ.— Imprimerie Arménienne, St. Lazare, Venise (Italie):

ՀԱՅՐԵՆԻ ԾԽՈՒՆ (արձակներ, ճեպանկարներ, պատմուածքներ), Գրեց՝ Վահէ Հայկ։ Զարդանկարեց՝ Մ. Քէպապճեան։ 1930։ Ստանալու համար դիմել՝ Armenian Educational Foundation 331 Fourth Ave., New-York կամ հեղինակին Vahé Haïg 3316 Ventura Ave. Fresno, Cal. (U. S. A.):

ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵՆԷՆ

(ՔՍԱՄԵԱՑ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻՆ ԱՌԹԻՒ)

ԿԵԱՆՔԻ ԱՌԱՋԻՆ ԱՌԵՂԾՈՒԱԾԸ

Այս երեխան ո՞վ բերեց եւ ...։ Օրը մթայլ էր եւ արեւի ... չկար հերդիկից, իսկ մայրս ... չէր գնացել, տաւնները սառ... ցրտից սառուց են կտրել. ... սափորները գլուխ գլխի ...քով կանգնած էին դրան ...ւ։

...րտեղից այս երեխան, որի ...եց մայրս էր հիւանդ։

Այնքան գայրալի ունէի։

Մայրս ծունկի եկած, քնքշու... ...ւար կռացած էր փոքրիկի ...օրօրոցի վրայ. սա ինձ ա... ...ր էր կատաղեցնում, մի պինդ ...եցի տուի քրօշս մէջքին ու ...փախայ, պառաւ Եղսօն ...այ պրծաւ ինձ ու ականջս ...ւեց։

— Անիրաւ տղա՛, ինչ չարն է, քուրիկ։

Մայրս նորէն աչքերը բացեց ու ժպտաց. յետ-յետ քաշւեցի, մէջքս պատին տուի, ու նայում էի մօրս, իմ անուշ մօրը, որ այնպէս չարչարուել էր, այնպէս հիւանդ էր ու գունատ։

Մենակ էի. ոչ ոք չէր նայում ինձ, ոչ ոք չէր հասկանում. հաշիւ ունէի կեանքի հետ, ու պարզող չը կար՝ դժբախտէի, ու լացս եկաւ։

Ու յանկարծ հեծկլտացի. քոյրս միշտ սիրող ու քնքոյշ՝ թռաւ մօտեցաւ։

— Ի՞նչ ես լալիս, ա՛յ մարիկ, մայրիկը հիւանդ չի, երեխայ է բերել։

Մայրս նորէն աչքերը բացեց ու ես վրայ վազեցի ու երեսին ընկայ հեկեկալով։

Ու յանկարծ արցունքի միջից զարծայ մօրս.

— Մա՛յրիկ, էն երեխան զո՞ւ բերիր, քուրիկն ասաց։

— Չէ՛, բալա, աստուած տուեց, երկնքից ընկաւ, հերդիկից։

— Ես նրան կը սպանեմ։

— Չէ՛, մատաղ, աստուած կը բարկանայ, մեղք է։

Քոյրս մօտեցաւ ինձ յետ քաշեց.

— Թող մայրիկը հանգստանայ, ի՛նչ ես կատղել։

Ոչ ոք չէր հասկանում ինձ, շրթունքներս ուռցրած ու քինոտ, գնացի թոնրան շրթին նստեցի։

Մանուկների համար մայրերը բնութիւնից բարձր էակներ հրեշտակներ են։

Ծննդաբերութեան գաղտնիքի առջեւ հոգիների բնազդն բացառ խաւար է։

Միակ խաւարը՝ որ լոյսից բարի է եւ լոյսից գեղեցիկ։ Ցետոյ հրեշտակները վերանում, կորչում են երկնքում. երեխաներն այլեւս շողերից չեն ծնւում, ցուրտ բանականութիւնը սպանում է շողազարդ լեգենդան։ Կամաց-կամաց զարթնում է լօրանջում ու անվախճան տանջանքը, «Բարւոյ եւ չարի գիտութեան ծառից» կախուած ահաւոր ու աքանչելի պտուղը։

Ու գիտեմ իմ մանկական բնազդն էր ճիշդ, որ ըմբոստանում էր ծնունդի դէմ, թէ՞ մօրս ժպիտը, որ ասկեթել շղարշի պէս փռուած էր իր կրած ցաւերի եւ շողշողուն առասպելի վրայ։

Բնութեան փոյթը չէ, որ մայրը երկունք ունի եւ նորածինը լալով է աշխարհ գալիս։

Ծնւում ենք ու մեռնում լեգենդաների պէս։

(Վերջ) Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

ԳՐԵԼ ԿԱՐԴԱԼ ՍՈՐՎԵՑԷՔ

Հունգարիոյ մէջ կազմուած է մասնաւոր մարմին մը, որ պաշտօն ունի գրել կարդալ սորվեցնել բոլոր հունգարացիներուն։ Բոլոր անոնք, որ ոչ գրել գիտեն եւ ոչ կարդալ, 45 ֆրանքէն մինչեւ 180 ֆրանք տուգանքի պիտի դատապարտուին։

առքանական բարձրագոյն վարժարաններ ու զանազան տեղեր ալ գիտական աշխատանոցներ բանալ։

∴ «Աքշամ» կը գրէ թէ Ազգ. ժողովին մէջ զօրաւոր հոսանք մը կայ որ կողմնակից է ամէն տարի արտաքին պարտքերուն յատկացուած 20 միլիոն ոսկին տնտեսական գործերու յատկացնելու այս տարի, եւ մտական եւ տնտեսական այս անձուկ շրջանին համար։

∴ Տնտեսական գործավարութեան եկամտացոյցը որ անցեալ տարի 8,5 միլիոն ոսկի էր, այս տարի 13 միլիոն եղած է։

Մուսոլինի կը զինուի եւ կը սպառնայ

Իտալական թերթերը նոր արշաւանք մը սկսած են Ֆրանսայի դէմ, նոր մարտանաւերու շինութեան առթիւ։

Ինչպէս գրեցինք, Լոնտոնի ժողովը հազիւ փակուած, Իտալիա ձեռնարկեց նոր մարտանաւերու շինութեան։ Այս առթիւ ֆրանսական մամուլը անհաճոյ խօսքերը ըրած ըլլալով, «Թրիպունա» կ'ըսէ թէ ֆաշիսմը կ'ընէ այն ինչ որ խոստացած էր եւ պիտի ընէ միշտ։ Կարելի է այսօրուընէ բացարձակապէս վստահ ըլլալ թէ նշանակուած թուականին 1930ի նաւային ծրագիրը կէտ առ կէտ գործադրուած պիտի ըլլայ։

«Ճօրնալէ տ'Իտալիա» իր կարգին գրել կուտայ.— «Ֆրանսական թերթերուն յօդուածները կը հաստատեն թէ Ֆրանսա այսուհետեւ իր հաշիւներէն դուրս ձգած է Իտալիոյ քաղաքական բարեկամութիւնը։ Միեւնոյն թերթը կ'ամբաստանէ Ֆրանսան թէ կը սպառազինէ այն բոլոր երկիրները որոնք լաւ չեն Իտալիոյ հետ։ Իսկ «Իմպէրօ», որ վերսկսաւ իր հրատարակութիւնը, ամբողջ առաջին էջը յատկացուցած է այս նիւթին եւ բուռն խօսքեր կ'ուղղէ ֆրանսական մամուլին դէմ։

Հնդկական Տագնապը

Սիմլայէն կը հեռագրեն թէ Հնդկաստանի փոխարքան հրամանագրով անպայման ժամանակի մը համար լուծեց օրէնսդիր ժողովին նստաշրջանը։

∴ Ցուցումը կը շարունակուի մամուլին դէմ եղած վարչական կարգադրութեան առթիւ։ Պոմպէյի օրագրողները եւ լրագրապետները ժողով մը գումարելով, բողոքեցին այդ կարգադրութեան դէմ, եւ որոշեցին խորհրդաժողովի մը հրաւիրել ամբողջ հնդիկ մամուլը, կացութեան մասին խորհրդակցելու համար։ Ահմէտապատի մէջ ալ ժողով մը գումարուեցաւ, եւ իբրեւ բողոք, տեղական թերթերուն մեծ մասը որոշեց դադրեցնել իր հրատարակութիւնը։ Կանտիի տպարանը կը շարունակէ տպել իր տիրող զանազան հրատարակութիւնները, մինչեւ որ կառավարութիւնը գրաւէ։

∴ Փոխարքան մասնաւոր նամակի մը մէջ կը յայտնէ թէ կառավարութիւնը լրջօրէն կը քննէր Հնդկաստանի սահմանադրութիւնը բարեփոխելու խնդիրը, բայց Կանտիի քաղաքականութիւնը խանգարեց ամէն բան։ «Ինչպէս դիւրին էր նախատեսել, Կանտի չյաջողեցաւ խաղաղ պայքարի մը սահմանին մէջ պահել իր բացած շարժումը։ Ան շղթայազերծ ըրաւ վտանգաւոր ուժեր որոնք անկարգութեամբ կ'ապրին։ Այս պայմաններուն մէջ, շատ պարզ է ինծի եւ իմ կառավարութեանս ինկած պարտականութիւնը եւ մենք պիտի կատարենք զայն»։

Կը մերժեն վերադառնալ

Ռուսական թերթերը կը գրեն թէ Տիմիթրէվսքի, Սթոքհոլմի խորհրդային դեսպանատան խորհրդականը, որ մերժած էր վերադառնալ, մահուան դատապարտուած է Մոսկուայի դատարանին կողմէ։ Նոյնպէս մահուան դատապարտուած են Լոնտոնի խորհրդային դեսպանատան եւ առեւտրական պատուիրակութեան 19 պաշտօնեաները, որոնք չէին ուզած վերադառնալ։

Ուրիշ լուրեր Խորհրդային Միութենէն

Այս միջոցին Մոսկուայի մէջ կը կազմակերպուի արինեբու գունդ մը (իրենց բառով՝ պիոնէր — ռահահորդ)։ Արդէն իսկ արձանագրուած են 2000 պատանիներ, բոլորն ալ տասնըչորս տարեկանէն վար։

«Կրասնայա Կազէթա» կը գրէ թէ երկրին բոլոր մասերէն համախմբուած թափառական մանուկներու բազմութիւն մը կ'ուղղուի դէպի հարաւ, մասնաւորապէս Ղրիմ՝ որ ծայր աստիճան խճողուած է։

Նիժնի Նովկորոտի Սովետը որոշեց եռ առնել Իժէվսկի գործարանին կարմիր դրօշը, որովհետեւ Զատկին այդ գործարանէն 1000 բանուորներ տօն բռնած էին։

Ալմազեան կը շարունակէ պահանջել...

Հայ դերձակը իր փաստաբանին միջոցաւ մէկ միլիոն ֆրանք հատուցում պահանջած է փորձագէտ Ամիէն, որ, ինչպէս կը յիշուի, սխալ տեղեկագրով մը, յանցաւոր հանած էր զինքը։

Միեւնոյն առեն, Ալմազեան աղերսագիր մը գրելով ընդհ. դատախազին, կը խնդրէ անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնել, Ռիկոտէնի սպանիչը գտնելու համար։

Խռովարարներուն դատը

Պելկրատի մէջ կը շարունակուի խռովարար վարիչներուն դատը։

Ամբաստանեալները երրորդ դատավարութեան ընթացքին դառնօրէն գանգատեցան իրենց վրայ կատարուած չարչարանքներուն դէմ։ Տօքթ. Վրաթ Մաչէք եւ 24 պաշտօնեաներ եւ ուսանողներ, որոնք կը դատուին իբրեւ պետական դաւաճան, յայտարարեցին թէ խոստովանութիւններ կը կորզէին քանի մը օր վրայէ վրայ անխնայ չարչարելով զիրենք։ Ոչ միայն ծեծած են ամբաստանեալները, այլեւ չուանէ կախած, եւ ուրիշ աննկարագրելի տանջանքներու ենթարկած։ Շատերուն ոտքերը ուռած են։

Ուրիշ մը յայտնեց թէ ոստիկանութիւնը կը սպառնար չարչարել զինքը, եթէ չստորագրէր խոստովանութիւն մը։ Գլխաւոր փաստաբանը պահանջեց բժշկական յանձնախումբ մը կազմել, քննելու համար այս խնդիրը։ Դատավարութեան ընթացքին, պաշտպան փաստաբան մը կարդաց Զագրէպի համալսարանին փրոֆէսէօրներէն Սթարքէվիչի մէկ նամակը։ Փրոֆէսէօրը ձերբակալած եւ յետոյ արձակած են, փաստ չգտնելով, բայց անոնք տանջանքներու ենթարկելէ յետոյ։ Չուանէ մը կախած, շղթայի զարկած, մարմնին զանազան մասերուն աղիւս կապած եւ ուշաթափ ձգած են։

Շատ մը ամբաստանեալներ ետ առին իրենց «խոստովանութիւնները»։»

Պատրաստուեցէք Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտական մեծ ցերեկոյթին Յունիս 1ին Petit Journalի սրահին մէջ: Բոլոր միութիւններէն կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՓԱՐԻԶԻ Կրչ. Կոմիտէն արտակարգ ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ընկերները վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Rue Tournonի և Rue St. Sulpiceի անկիւնի սրճարանը։ Հայկ Մաճառեան (Ռոստոմ), Արսէն Ալվազեան (Զէյթուն), Նազարէթ Շմաւոնեան (Վռամեան), Հայկազուն Փօյաճեան (Վռամեան), Միրիճան Պիւրքճեան (Քրիստափոր)։

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ կոմիտէի ժողովը վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին 131 Fbg. du Temple. Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Գաւ. միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Նոր վարչութեան ընտրութիւն եւն.։ Բացակաները պատասխանատու պիտի նկատուին։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի ժողովրդային Գրադարանը բաց է ամէն Բշ. Դշ. Եշ. Ուր. իրիկուն ժամը 7—8.30։ Տեւական բաժնեգին 2 Ֆր. ամսական՝ իսկ պատահական՝ շաբաթը 1 Ֆր.։ Հասցէ՝ 262 Rue Duguesclin (Րիւ Փոլ-Պէրի մօտ) Լիոն։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Շապին Գարահիսարցի Աղաւնի Ձալըզպեան կը փնտռէ իր քոյրը Տիկ. Սիրանուշ Ձալըզպեան, հօր անուն Եղիա, մօր անուն՝ Էլմօն, ինչպէս նաեւ իր հօրեղբօրորդին Վռամշապուհ Ձալըզպեանը։ Կը կարծուի թէ կը գտնուին Մարսէյլ կամ շրջակաները։ Իմացնել՝ A. Nadirianի 188 Rue de Rosny, Montreuil, (Seine). France.

— Ուրֆացի Յակոբ Գէորգեան կը փնտռէ իր եղբայրը Աբրահամ Թանտուրճեանը, որ 1914ին Ուրֆայի կռիւէն յետոյ անյայտացած է։ Իր մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Յակոբ Գէւորգեանի, 5 Rue de l'Ecole, Arles, (B. du R), France.

— Կը փնտռուին Խարբերդի Աշուան գիւղացի Արամ եւ Տաճատ Յակոբեան, հօր անուն՝ Մանուկ, մօր անուն՝ Սարա։ 1915ի տարագրութեան միջոցին գտնուած են Սուրիա եւ իրենց մայրը մնացած է զիրենք ձգելով 5—7 տարեկան հասակին մէջ։ Իմացնել՝ Յովհաննէս Յակոբեանի, 14 Rue Ortolan, Paris (5).

Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Վարդան Պէճօեան կը փնտռէ իր հօրեղբօրորդիները Յակոբ Պէճօեան, Պետրոս Պէճօեան եւ իր եղբայրը Յակոբ Պէճօեան։ 2 տարի առաջ կը թղթակցէին եւ կ'ապրէին միասին հետեւեալ հասցէին՝ Յակոբ Պէճօեան 418 Park ave. Worcester, Mass. U. S. A. Իմացնել՝ Վարդան Պէճօեանի, 64 Rue de Bonnet, Lyon, Rhône.

— Կը փնտռեմ Քէմախի Վերի Բազառիճէն խոսրով իպրիզեան եւ զաւակները Ղազարոս, Կաթիկ, Ազատուհի, եւ հօրեղբօրորդւոյս զաւակները՝ Աւագ, Մատթէոս եւ Ծաղիկ, որոնք աքսորուած են 1915ին: Իզմիրի դէպքէն ամիս մը առաջ Մալաթիայէն լուր առնուած է աղջիկը կաթիկէն: Անկէց ի վեր լուր չկայ: Իրենց մասին ստոյգ տեղեկութիւն տուողին 500 ֆր. նուէր: Իմացնել՝ H. Hougasian, Mazagan, Maroc: կամ «Յառաջ»ի: Կը խնդրուի Սուրիահայ եւ յունահայ թերթերէն արտատպել:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
308bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. 82 NR 375 286

Հասցէի՝ փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 7 ՄԱՅԻՍ 1930
7 MAI 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1256

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ՐՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՆՈՆՑ ՃԻԳԸ ԵՒ ՄԵՐ ՃԻԳԸ

Ապրիլ 23ին, աննախընթաց նորութիւն մը փորձեց քէմալական Թուրքիան, Պոլսէն մինչեւ Էնկիւրի։

Նորութիւն մը, որ աւելորդ անգամ մըն ալ կ՚ապացուցանէ թուրքերուն վճռականութիւնը՝ Թուրքը ազգ դարձնելու, ազգութեան գաղափարով տոգորելու եւ արդիացնելու։

Ապրիլ 23ին, եւ ամբողջ մէկ շաբաթ, հռչակուեցաւ Մանուկներու Օր։ Ամբողջ մէկ շաբաթ Պոլսոյ ու Էնկիւրիի անխտիր մանուկներու տիրապետութեան տակ, փողոցներէն, պարտէզներէն մինչեւ պետական պաշտօնատուններն ու խմբագրատուններ։ Սարքուեցան թափօրներ, զբօսանքներ, պտոյտներ։ Այլ մանաւանդ արշաւներ՝ դէպի գրասենեակները։ Իւրաքանչիւր նախակրթարանէ աշակերտներ զատուեցան, զանազան պաշտօններու համար, — Պոլսոյ նահանգապետ, քաղաքապետ, Խալք կուսակցութեան քննիչ, կրթական տեսուչ, Թուրք Օճախի վարիչ, համալսարանի վերատեսուչ, տեքֆթերտար եւն.։

Ամէն կերպով գործին լրջութեան պատրանք տալու համար, թերթերը թղթակիցներ ղրկեցին, մանուկ նահանգապետին եւ քաղաքապետին հետ տեսակցելու համար եւ հրատարակեցին եղած յայտարարութիւնները։ «Վալի»ն հեռագիրներ ուղղեց Մ. Քէմալի և Ըսմէթ փաշայի։ Վերջապէս երկսեռ մանուկներէ խմբագրական մարմիններ կազմուեցան և անցան Թուրք թերթերու գլուխը, մէկ օրուան համար։

Անշուշտ մեր սովորական հեգնութեամբ, պիտի ծիծաղինք այս նորութեան վրայ, զայն վերագրելով թեթեւութեան, կապկութեան կամ յոխորտութեան։

Այդպէս չէ մեր կարծիքը։ Ո՛րքան ալ ծիծաղելի երեւայ, Թուրք մանուկներու այս զօրաշարժը կը ներկայացնէ խոշոր արժէք՝ վաղուան Թուրքիոյ համար։ Ու, եթէ կ՚ուզէք, կծու դաս մըն ալ մեզի համար։ Մեր ինքնագոհ և ծոյլ ամբարտաւանութեան ընդդէմ։

Արդարեւ, ինչ որ կը կատարէ քէմալականութիւնը իր Օսմանեան իշխանութեան հաստատումէն ի վեր, ներշնչուած է մէկ հիմնական մտահոգութեամբ, — Արթնցնել Թուրքը։ Զայն դարձնել իր երկրին, իր անկախութեան, իր ճակատագրին։ Անցեալի խառնելով, — պատրաստել նոր սերունդ մը, տոգորուած արդիական գաղափարներով։ Սերունդ մը, որ կարենայ տիրել Թուրքիան, իբրեւ ազգային պետութիւն։

Այս մտահոգութենէն կը բխի նաեւ մանուկներու դրդումի զօրաշարժը Պոլսոյ փողոցներուն մէջ։ Ֆաթիհէն մինչեւ Թագսիմի մեծ հրապարակը, մանուկներուն ընծայուած ամէն պաշտօնատարներու կողմէ և պաշտօնատուններու Միեւնոյն առիթով, Էնկիւրիի մէջ մանուկներուն խառնուած, մանկացած էին վարչապետ Ըսմէթ, Երեսփ. Ժողովի նախագահ Քեազիմ փաշաները, գործավարները, զանազան պաշտօնատարներ եւլն.)։

Քաղաքացիական կրթութեան այս ռազմախաղը ապահովաբար ներշնչուած է բոլշեւիկներէն։ Ոչ միայն իբրեւ գաղափար, այլ և իբրեւ իրականացում։

Մոսկուան կրնայ ապարէզ կարդալ բոլորին, այս ճամբուն վրայ։ Ա՛ն է որ սորվեցուց օգտագործել ո՛ր եւ է առն, ո՛ր եւ է առիթ, ցուցադրական դղրդումներով թնդացնել փողոցներն ու հրապարակները, բարեկենդաններ սարքել այս կամ այն դէպքը տօնացնելու համար։

Թերեւս Գերմանացիներն ալ դեր ունին Թրքական այս նորութեան մէջ, իբրեւ քաջ մանկավարժներ եւ պետական-զինուորական վարիչներ։

Բայց, ինչո՞ւ կը զբաղինք այս մանրամասնութիւններով, երբ իրականութիւն է որ Թուրքիոյ վարիչները ամէն միջոց կը փորձեն, ամենավերջին գիտելիքներէն կ՚օգտուին, վաղուան քաղաքացին պատրաստելու համար այսօրուան մանուկէն։

Քէմալականները շատոնց խաչ քաշած են հին սերունդին վրայ։ Ասպարէզէն քշելով հոճաներն ու մոլլաները, ուղղամիտներն ու սպիտակամօրուսները։ Թուրքիոյ ճակատագիրը յանձնած են 1908էն աստին հասած սերունդին եւ գալիքին։ Աստոր համար ալ, չեն վարանիր դիմել նոյնիսկ արհեստական միջոցներու, որպէսզի Թրքութեան գաղափարներով ներծծեն այսօրուան եւ վաղուան սերունդը։

Անոնք այլեւս արժէք չեն տար Գուրանին կամ Օսմանին, կը ձգնին համնիլ արեւմուտքին։

Որքան ալ անյաղթելի խոչընդոտներու առջեւ գտնուին, որքան ալ ծիծաղելի թուին իրենց յաւակնութիւնները,— իրենց այդ ձգտումը, ինքնին, կ՚ապացուցանէ թէ այլեւս տխրահռչակ Թուրքիա մը չէ մեր գործը։

Բաղդատեցէք Թուրքին զարմանազան ճիգերը, 1921էն ի վեր, մեր թարթափումներուն, խոհանոցի կռիւներուն եւ մանր յաւակնութիւններուն հետ։ Ու եթէ կրնաք, ցնծացէք այնպէս ինչպէս նախապատերազմեան օրերուն, երբ կը պատմէին թէ մենք 50 տարի առաջ ենք անցեր։

Թուրքը թաղեց խալամութիւնը, փոխարէն պարզելով ազգի հայրենիքի դրօշը, դպրոցական մանուկներու ձեռքով։ Մենք միայն մնացած է որ մեր մանուկներուն հայերէն խօսիլն ալ մենք համարենք...։ Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԸ ՀԱՅՈՒՆ ԴԷՄ

Պէյրութի «Ազդակ»ն է որ կը գրէ այս խորագրին տակ (26 ապրիլ)։

— «Քանի մը օր վերջ, Դամասկոսի դատարանին առջեւ պիտի ներկայանան եպիսկոպոսն ու քահանան, Թաղականն ու Թոգաբարձուն, բժիշկն ու պաշտօնեան՝ իրար ամբաստանելու եւ իրար դատապարտելու համար։

Եթէ միայն այդքան ըլլար, չպիտի հետաքրքրուէինք եւ «արիւն ձերի գլուխ ձեր» ըսելով պիտի բաւականանայինք։ Բայց այս անխոհեմ քայլերով ոչ միայն կղերն ու Թաղականը պիտի պախարակուին եւ դատապարտուին, այլ հայ ժողովուրդը իր բոլոր քաքքերով եւ թերթերով տեղական դատարանի եւ դատաւորներու ներկայութեան պիտի հանուի եւ վճիռ պիտի ստանայ։

Այս ի՜նչ անկում եւ ի՛նչ բարոյական։

Ուրեմն այնքան կուրացած եւ մեծով պզտիկով այն աստիճան քինախնդի՞ր դարձած ենք, ամբողջ ազգը վարկաբեկելու եւ մեր ազգային արժանապատուութիւնը ոտնակոխ ընելու համար, յանուն ստոր քմահաճոյքներու եւ ոխակալ զգացումներու։

Օալիքին, Թաղի մանկապարտէզի քանի մը կտոր խարխլած եւ հազիւ 8-10 սուրիական ոսկի արժէք ունեցող նստարանները գրաւուած են միեւնոյն Թաղի մէջ, Թաղեցիներու կողմէ բացուած ազգային վարժարանի հոգաբարձութեան կողմէ, որոնք իրաւ կամ անիրաւ տարակարծութիւններ ունին Առաջնորդարանի հետ։ Այդ տգեղ եւ անպատուաբեր վէճի մասին ասկէ առաջ շատ անգամներ գրած ենք եւ միշտ թելադրած երկու կողմերուն ալ՝ ըլլալ զգօյշ եւ համբերատար։ Անօգուտ անցան մեր թելադրութիւնները, հոգեւոր պետը, մէկ երկու խանգարիչ եւ տգէտ ժողովականներու ազդեցութեան ենթարկուելով, բոլորովին մոռցաւ իր կոչումն ու պարտականութիւնը եւ քրիստոնէական ներողամտութեամբ եւ զիջողութեամբ չվերաբերուեցաւ։ Ամէն միջոցի դիմեց Թաղեցիները պատժել տալու, այդ անարժէք նստարանները գրաւելու համար, մինչեւ Ներքին Նախարարութեան եւ Դամասկոսի կառավարիչին՝ ներկայացաւ, նախատեց եւ նախատուեցաւ, բայց ցոյցերէն ալ մերժուեցաւ։ Այս անգամ շունչը դատարան առած է։»

ԸՆԴՀԱՐՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԵՒ ԹՈՒՐՔ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

Դամասկոսի արաբական «Էլիֆպա» թերթը կը գրէ.

— Նըսէպինի կողմերը, Հիւսիսային Սուրիոյ սահմաններուն վրայ, ֆրանսական օդանաւ մը երբ քննութիւն կը կատարէր, Թուրք զինուորներու կողմէ յարձակման ենթարկուեցաւ։ Օդանաւին մէջ գտնուող սպայ մը վիրաւորուեցաւ արձակուած գնդակներէն։

Օդանաւը բաւական վեր բարձրանալէ վերջ, սկսաւ ռմբակոծել զինուորներուն դիրքերը, որու ընթացքին մեռան 6 Թուրք զինուորներ։

Թուրք պահականոցի զինուորները կը բարկանան այս դէպքէն եւ կը յարձակին Գամըշլըի ֆրանսական պահականոցին վրայ։ Ընդհարման միջոցին երկու ֆրանսացի զինուորներ կը սպաննուին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ինչպէս ձերբակալուեցաւ Կանտի

ՆՈՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ինչպէս հաղորդեցինք երէկ, կիրակի օր ձերբակալուեցաւ Կանտի, Հնդկաստանի կառավարութեան որոշումով։

Ձերբակալութիւնը տեղի ունեցաւ եղերական պարագաներու մէջ։ Առջի գիշերուընէ, ինքնաշարժ մը Ճալափուրէն ճամբայ ելլելով սրընթաց գնաց Կարատի, ուր կը գտնուէր Կանտիի բանակատեղին։ Ինքնաշարժին մէջ նստած էին շրջանին դատաւորը, ոստիկանապետն ու իր օգնականը, իսկ ետեւէն ուրիշ ինքնաշարժներով կուգային քսան ոստիկաններ։ Առանց ժամանումէն քանի մը վայրկեան յետոյ, ոստիկանութեան ներկայացուցիչը արդէն կանգնած էր Կանտիի գլխուն, որ կը քնանար։ Ելեկտրական լապտերի մը լոյսը, ուղղուած Կանտիի դէմքին, ընդոստ արթնցուց հնդիկ փիլիսոփան, որ շտկուեցաւ անկողնին մէջ։

Կանտի հարցուց թէ ի՛նչ կ՚ուզեն եւ իբրեւ պատասխան, լսեց ձերբակալման հրամանագրին ընթերցումը։ Առանց ամենաթեթեւ դիմադրութեան, փիլիսոփան համակերպեցաւ ձերբակալման գործողութեանց։ Միայն խնդրեց որ արտօնեն աղով լուալ ակռաները, ինչպէս կը տրամադրէ հնդկական ծիսակատարութիւնը, ատոր արթնցած ատեն։

Նոյն պահուն ընդոստ արթնցած էին նաեւ իր ընկերները եւ իր քով վազեր։ Կանտի հրաժեշտ առաւ բոլորէն առանց աւելորդ արտայայտութիւններու եւ իր օգնականներէն մէկուն յանձնեց անձնական նամակ մը՝ ուղղուած փոխարքային։ Յետոյ, առանց ակնբեւ յուզումի, հրաւիրեց իր աշակերտները երգել այն երգը որ իւրաքանչիւր հաւատացեալ կը կապէ ուրիշներու դժբախտութեան։ Մեկնումը տեղի ունեցաւ ընդհանուր յուզման մէջ։ Կալանաւորը տեղաւորուեցաւ ինքնաշարժի մը մէջ եւ արագօրէն փոխադրուեցաւ կայարան, ուր կը սպասէր Պոմպէյի Թղթատար-կառախումբը։

Մասնաւոր վակոն մը կապուած էր վայրաշարժին անմիջապէս ետին, ուր բարձրացաւ Կանտի, ուղեկցութեամբ երկու ոստիկաններու, որոնց մէկը եւրոպացի։ Որոշեալ տեղը հասնելէ յետոյ, Կանտի ինքզինքը գտաւ փակաւոր ինքնաշարժի մը մէջ, որուն վարագոյրները վար իջեցուած էին։ Ու վերջապէս առաջնորդուեցաւ բանտ։

Ձերբակալութիւնը տեղի ունեցած է համաձայն 1827ին հաստատուած օրէնքի մը։ Կանտի չպիտի դատուի, այլ իշխանութեանց տրամադրութեան տակ պիտի մնայ անորոշ ժամանակով։

Լուրը հազիւ իմացուած, զանգակներով հաղորդուեցաւ Կանտիի հաւատարիմ թաղերուն մէջ եւ մեծ յուզում պատճառեց։ Անմիջապէս աւանդական սուգը հռչակուեցաւ եւ պահուեցաւ բոլոր բնիկներուն կողմէ։ Վաճառատուները եւ շուկաները փակուեցան եւ բանուորները մեկնեցան գործարաններէն։

Կառավարութիւնը շատ խիստ միջոցներ առած է, խռովութիւնները կանխելու համար։ Շարժման մէջ դրուած են թէ կանոնաւոր եւ թէ օժանդակ ուժերը։ Զրահապատ ինքնաշարժներ կը պտտին Պոմպէյի մէջ։ Բրիտանական զինուորներ տեղաւորուած են քաղաքին վտանգաւոր կէտերուն վրայ։ Յետոյ, զէնք բաժնուած է առեւտրական տուներու եւ դրամատուններու բոլոր եւրոպացի պաշտօնեաներուն։

Տիկին Կանտի, որուն ժուժկալ բայց յուզիչ մեծարանք մը ընծայեց փիլիսոփան իր ձերբակալման պահուն, որոշած է փոխանորդաբար վարել քաղաքացիական անհնազանդութեան պայքարը։ Կանտի նախապէս յաջորդ նշանակած էր Ապպաս Թիապճին, որ շարժման գլուխն անցած է արդէն։

Պոմպէյի մէջ վիթխարի ժողով մը տեղի ունեցաւ, որուն կը մասնակցէին մօտ 100,000 հոգի։ Բանախօսները յայտարարեցին թէ Կանտիի ձերբակալութիւնը նոր զարկ պիտի տայ անհնազանդութեան շարժումին։ Սուգի օրը հաւատարմութեամբ եւ հանդիսաւորութեամբ պահուեցաւ Կալկաթայի, Լահորի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ։ Բոլոր մարզական զբօսանքները յետաձգուեցան։ Կալկաթայի քաղաքապետական խորհուրդն ալ յետաձգեց իր նիստերը, հակառակ եւրոպացի անդամներուն ընդդիմութեան եւ մահմէտականներուն ձեռնպահութեան։

Ինչո՞ւ ձերբակալուեցաւ

Ձերբակալութենէն քանի մը ժամ յետոյ, Պոմպէյի կառավարութիւնը հրատարակութեան տուաւ երկար զեկոյց մը, որ կ՚ըսէ.— Անհնազանդութեան պայքարը, որուն գլխաւոր դրդիչն եղաւ Կանտի, իբրեւ հետեւանք ունեցաւ անհատաւոր եւ բռնութիւն արծարծել եւ ծանր խռովութիւններ յարուցանել Հնդկաստանի բոլոր մասերուն մէջ։ Ողբալով հանդերձ իր կուսակիցներուն գործած արարքները, Կանտի հետզհետէ անկարող կը դառնար իշխելու իր յառաջ բերած շարժումին։ Տկարութեան մեղադրանքին ենթարկուելու վտանգով, Պոմպէյի կառավարութիւնը չդադրեցաւ վարել չափազանց թոյլատու քաղաքականութիւն մը, համոզուած ըլլալով թէ ազգի օրէնքին դէմ մղուած պայքարը, — առանց բռնութեան — անհեթեթ հետեւանքներ եւ նոյնքան անհեթեթ վախճան պիտի ունենայ։ Սակայն դէպքերը ցոյց տուին թէ խռովութեան չգործակցելու պատմութիւնը, իր մահափորձերով եւ արիւնահեղութեամբ պիտի կրկնուի նորէն, եթէ իշխանութիւնը չմիջամտէ շարժման վարիչին դէմ։

(Ուրիշ ցրուած լուրեր տե՛ս 4րդ էջ)

ՆՈՐ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐ ԿՈՒԳԱՆ

Ապրիլի սկիզբէն մինչեւ 20ը, 50 ընտանիք նոր գաղթականներ եկած Թուրքիայէն Գամըշլը (Սուրիա)։ Մեծամասնութիւնը ճամբան քիւրտերու կողմէ կողոպտուած է եւ հազիւ մերկ ու անօթի վիճակի մէջ սահման հասած։ Մօտ ատենէն պիտի հասնին նաեւ ուրիշներ, որոնք աւելի կարօտ պիտի ըլլան քան նախորդները։

ԾԱՆՐ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՄԱՏՐԻՏԻ ՄԷՋ

Առջի օր ծանր խռովութիւններ ծագեցան Մատրիտի մէջ, ուր ատենէ մը ի վեր բուռն պայքար կը մղուի միապետութեան դէմ։ Ընդհարումներ տեղի ունեցան ոստիկաններուն եւ ուսանողներուն միջեւ։ Այս վերջինները կարմիր դրօշ պարզեցին բժշկական համալսարանին վրայ։ Երբ ոստիկանները եկան ցրուելու, ուսանողները տանիքները բարձրացան, կղմինտրները հանեցին եւ ոստիկան զինուորներուն վրայ նետեցին։ Այն ատեն ոստիկանութիւնը կրակըրաւ եւ բազմաթիւ մարդիկ սպաննուեցան կամ վիրաւորուեցան։

Կառավարութիւնը, խոստովանելով կացութեան ծանրութիւնը, կը յայտարարէ թէ կանգ չպիտի առնէ բացառիկ միջոցներու առջեւ։ Իրաւասութիւններ տրուած են դպրոցական վարչութեանց, խռովութիւնները զսպելու համար, փակուեցաւ Մատրիտի համալսարանը։ Արգիլուեցան զանազան բանախօսութիւններ։

ՆՈՐ ՍՆԱՆԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ Հաճի Էմին դատէ մորթի գործարանի Թրքական անանուն ընկերութիւնը 300,000 ոսկիի դրամագլուխը ամբողջովին կորսնցնելով, հաշուեյարդարի որոշում տուած է։ Առնուած տեղեկութեան համաձայն, ընկերութեան 18 ամիս առաջ Ռուսիա ղրկած 156,000 ոսկիի մորթերը՝ Ռուսերը տարի մը վար դնելէ յետոյ, կէսը վերադարձուցեր են։ Ապրանքին կէսին հոն ծախուելուն արտօնութիւն տուեր են, բայց այդ ապրանքներուն ծախուելուն արգելք եղեր են եւ 150 ղրուշ արժող ապրանքին 30 ղրուշ տուեր են։ Հոս եկած ապրանքները, հաստատուելով հանդերձ որ Թրքական ապրանք են, չեն վերադարձուած ընկերութեան կողմէ։ Կառավարութեան դիմումը ուշադրութեան առարկայ չէ եղած եւ այս մեծ ընկերութիւնը ոչնչանալու դատապարտուած է։ Այս լուրը հաղորդող Թուրքերէն թերթ մը կ՚ըսէ թէ, տնտեսական տագնապի այս շրջանին, 300,000 ոսկի դրամագլուխով հաստատութեան մը ոչնչացումը ցաւալի է։

ՑՈՐԵՆԻՆ ԱՃԱՆՑՈՒԹԻՒՆԸ

Անատոլուէն ցորենի ներածումը կը շարունակուի։ Առեւտրական սակարանին հաշիւներուն համաձայն, այս տարի Անատոլուէն Պոլիս 30 35 հազար վակոն ցորեն պիտի գայ, անցեալ տարուանէն 3-3,5 անգամ աւելի։

Ինչպէս գրած էինք, ցորենի գինը 10 ղրշ.-ի իջած է։ Այս անկումը շուարման մատնած է աղօրիքի տէրերը, որոնք բաւական մթերք ունին, եւ նոյնիսկ Անատոլուի վաճառականները։ Այս վերջինները գինին բարձրանալուն կը սպասեն, աւելի ապրանք ղրկելու համար։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին մեծ մղում կը տրուի ներկայ սերունդի ֆիզիքական կրթութեան համար։ Ֆաշիզմը իր քայլերգին անունը Երիտասարդութիւն (Giovinezza) դնելէ վերջ ուզեց նաեւ որ այդ երիտասարդութիւնը ըլլայ, առողջ ու կորովի եւ ոչ թուլամորթ, որպէսզի կարենայ արժանաւոր ժառանգել ազգին ապագան։

Այսօր աւելի քան երբեք բոլոր պետութիւններն ալ՝ ըլլան անոնք երէկուան յաղթողները թէ պարտեալները, համոզուած են թէ խաղաղութեան ժամանակ երիտասարդութիւնը կարգապահական խիստ ռեժիմին վարժուած պէտք է ըլլայ, որպէսզի պատերազմի միջոցին ալ կարենայ իր պատրաստակամութեամբ տոկալ պահանջուած զրկանքներուն եւ շահիլ յաղթանակը։ Ուրեմն ֆիզիքական կրթութիւնը անհրաժեշտ ու կենսական է երիտասարդութեան համար ոչ միայն "առողջ միտք առողջ մարմնոյ մէջ"ի առածը յարգելու համար, այլ որովհետեւ մարզանքի շնորհիւ անոր ուժեղցած բազուկը աւելի դիւրութեամբ պիտի մօտենայ հրացանին ու սուրին, — կեանքի այս երկու մեծ բարեկամներուն եւ թշնամիներուն։

Ահա այս անհրաժեշտ պահանջին առջեւ՝ ինչպէս ուրիշ տեղեր, Իտալիոյ մէջ ալ բազմաթիւ մարզարաններէ ու մարզական խումբերէ զատ հիմնուեցան նաեւ երկու մեծ խմբակցութիւններ, Պալիլլա (Balilla) եւ Տոփոլավորօ (Dopo lavoro)։

Առաջինը իր կազմին մէջ ընդունած է բոլոր 6էն մինչեւ 14 տարեկան պատանիները։ 14էն վեր եղածները նախակրթական շրջանէ մը յետոյ 18ը տարեկանին կ'անցնին ուղղակի կուսակցութեան կամաւոր բանակը։ Աղջկանց համար կան յատուկ ստորաբաժանումներ։

Իսկ Տոփոլավորօն, որ 1925ին կիսուն կառավարական հաստատութեան փոխուեցաւ, առանց սեռի խտրութեան, կ'ընդգրկէ գրեթէ բոլոր աշխատաւոր դասը, նպատակ ունենալով բարձրացնել անոր կրթական մակարդակը, ստեղծել բոլորին միջեւ եղբայրակցութեան ոգին եւ հոգ տանիլ ֆիզիքական կրթութեան, սարքելով հաւաքական պտոյտներ, արշաւներ եւ զանազան մրցումներ։

* * *

Ներկայ սերունդի մարզական կրթութեան խնդրոյն անմիջապէս կը յաջորդէ երկրորդ մը, թերեւս աւելի կարեւոր քան առաջինը։ Կ'ակնարկեմ ծնունդի հարցին, որ ինչպէս բոլոր միւս կառավարութեանց նոյնպէս ֆաշիստ կառավարութեան ամենամեծ մտահոգութիւններէն մէկն է։ Մինչեւ վերջերս՝ Իտալիա իրեն վերապահեալ կը նկատէր ծնունդի գերակշռութիւնը, բայց ինչպէս միւս մեծ ազգերու, այսօր իր առջեւ ալ պարզուեցաւ խնդիրը իր խստութեամբ, — Իտալիոյ մէջ ալ հետզհետէ կը պակսի ծնողներու թիւը, բաղդատելով մեռնողներուն հետ։

Թէեւ թուանշանները ցոյց կուտան թէ այս նուազութեան ընթացքը դանդաղ է, թէ մինչեւ հաշուով ժողովուրդը տարեկան շուրջ 450 հազար կ'աճի, սակայն եւ այնպէս մահացութիւնը չի պակսիր, որովհետեւ այս յաւելման քանակութիւնը բաղդատելով նախորդներուն հետ եւ նկատի առնելով մահերու թիւին անհամեմատ բարձրացումը, մեզ նախատեսել կուտան որ քառորդ դար վերջ Իտալիան այլեւս իր նորածիններով պիտի չկրնայ գերազանցել մեռնողներու թիւը։

Արդ. Ֆաշիզմը՝ որ յափշտակուած է պատմական դեր մը կատարելու բուռն տենչով, մեծ կարեւորութիւն կուտայ ծնունդի հարցին եւ անոր վրայ սեւեռած է իր ուշադրութիւնը։

Կ'ըսուի թէ ճիշդ այդ կարեւորութեան համար «Առաջնորդը» (Duce) իր ամէնօրեայ մտածման առարկայ դարձուցած է այս խնդիրը։ Մէկ խօսքով, կառավարութիւնը կը ջանայ նպաստել ծնունդի հարցին։ Կարելի է ըսել թէ օրուան նշանաբանն է — «Ազգին թուական աճը պէտք է հաւասարի եւ եթէ կարելի է նոյն իսկ գերազանցէ Եւրոպայի միւս մեծ ազգերունը»։

Առանց չափազանցելու կարելի է ըսել որ այսօր ոչ մէկ երկիր Իտալիոյ չափ կը պայքարի ծնունդի նուազութեան վտանգին առջեւը առնելու համար։ Արդէն այլազան օրէնսդրական, հարկային եւ առողջապահական միջոցներ ձեռք առնուած են, այս նպատակի իրագործումը դիւրացնելու համար։

Անմիջական հողերն արգասաւորելու որոշումն ալ անուղղակի ծնունդի հարցին նպաստելու կը ծառայէ։ Արդարեւ անհատները գիւղի գիւղ հրաւիրուելով, խոկոյն իրենց համար նոր ստեղծուած պարագաներուն առջեւ պիտի զգան օգուտն ու պակասը աշխատող ձեռքին։ Եւ երբ ուղղակի հետեւանք հայր մը երեքի տեղ հինգ կամ վեց զաւակներ պիտի ուզէ ունենալ, այսինքն ճիշդ հակապատկերը անոր որ պարտադրած է քաղաքի կեանքը։

Պատմութիւնը մեզի կ'ուսուցանէ թէ դարեր առաջ, սկսելով Հռոմէն, բազմաթիւ կայսրութիւններ նմանօրինակ տրամաբանական միջոցներ ձեռք առած էին, որոնք առանց արդիւնքի մնացին։

«Գիւղատնտեսականացումը» որ Մուսոլինիի ծրագրի կարեւորագոյն մասը կը կազմէ, հաւանաբար կարելի է նմանցնել Օգոստոս կայսեր օրով գործադրուած գաղթարարական ծրագրին, իր ծանօթ հետեւանքներով։

Բայց վհատում չկայ։ Ինչպէս որ դեղ մը մէկ անգամով հիւանդին չազդուելուն վրայ՝ երկրորդ անգամ եւս կը տրուի, այնպէս հոս ալ փորձի մը ձախողման վրայ ուրիշներ կը կրկնուին մինչեւ նպատակին հասնիլը։

Առանց երկարաբանելու, յիշենք որ շուրջ հինգ տարիէ ի վեր Իտալիոյ մէջ պայքար կը մղուի, լկտի լուսանկարներու, պոռնկութեան, հայհոյութեանց ու կիներու հագուստներու չափազանցուած նորաձեւութեան դէմ։ Այս շարժումը շատերու կողմէ ազգային փոքր խոլակրութիւն մը նկատուած է ու կը վայելէ բարձր եկեղեցականներու, քաղաքագէտներու եւ գրագէտներու համակրանքը։

Մաքրակրօնութեան պայքար մըն է որ կը մղուի, բայց ի՞նչ արդիւնք պիտի ունենայ, պիտի կրնա՞յ ծնունդի նուազման վտանգին առաջքն առնել։

Բոլոր այս միջոցներն ալ փորձեր են, որոնք դեռ իրենց պտուղը չեն տուած։ Հետաքրքրական է տեսնել, թէ Ֆաշիզմը իր վարչապետութեամբ պիտի կրնա՞յ բուժել այն խոր վէրքը, որ ժամանակէ մը ի վեր կը տառապէ արեւմտեան բոլոր պետութեանց, կամ աւելի ճիշդ բովանդակ սպիտակ ցեղին եւ որուն դէմ ցարդ որոշ դարման չէ գտնուած։

ՆԱՀԻՐ

ՄԻՋԱՎԱՅՐԷՆ
ԿՏՐՈՒԱԾ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԻ ՄԸ ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐԸ

ԽՄԲ.— Գոհացում տալով յայտնուած փափաքին, կը հրատարակենք այս նամակը, որ տեսակէտն է միջավայրէն կտրուած օտարը — մանաւանդ հզօրը — իր փառքէրէն դատող հայրենակցի մը.

Ցաւալով ենք վերջին մասը, ուր կ'անդրադառնայ Մայքըլ Արլէնի ծանօթ վիպակին թարգմանութեան։ Մեր հրատարակած առաջին թարգմանութիւնը ստացեր էինք այս անծանօթ բարեկամէն, իսկ իր լուսաբանութիւնը թարգմանութեան հարազատութեան մասին՝ տուած ենք արդէն.—

Յարգ.'լի խմբագիր,

ՊԸՐՄԻՆԿԷՄ, 21 Ապրիլ.— Հրապարակագիր չեմ, ոչ ալ կը յաւակնիմ գրագէտ ըլլալ, հայերէնս գրեթէ մոռցած ըլլալով։

36 տարիէ ի վեր հազիւ թէ առիթ ունեցած եմ սիրելի լեզուս գործածելու, որովհետեւ հոս ուրիշ Հայ չկայ։

Թէեւ անգլիական հպատակ-հայութիւնս չեմ մոռցած կամ կորսնցուցած, և տարիներու մեծ տաղտուկ պատճառաւ եւ գործի մէջ արգելք հանդիսացող երկար մականունս չեմ փոխած։ Կեանքի առաջին նպատակս եղած է, բարւոյն, գեղեցիկին և վսեմին հետեւիլ, ինչպէս Պէրպէրեանը կը ներշնչէր մեզի, թէեւ մենք իրեն չէինք ներեր, երբ Գ. Զօպանեանին առաջին գրական փորձերը Հայրենիքի մէջ կը քննադատէր մեր դասարանին մէջ։

36 տարիներու համեստ գործունէութեանս ընթացքին՝ միշտ խնամքով ջանացած եմ, Հայուն անունը վեր բռնել ամէն տեսակէտով, ինչ որ կը կարծեմ հայրենասիրութիւն կրնայ համարուիլ։

Անարդար պիտի ըլլար եթէ, բարեմիտ, բայց քաղաքակրթութեան բուն ոգին դեռ չըմբռնած հայրենակիցներ, զիս ազգատեաց նկատէին, երբ անհայ լալ եղող, եւ պաշտելի ազգիս օգտակար ըլլալու ջերմ հաւատքով, Մայքըլ Արլէնի մեր ազգին հանդէպ յայտնած գաղափարներուն եռանդոտ պաշտպանը կը ներկայանամ։

Անկեղծ եւ բարոյական համակրանք յատկութիւններով օժտուած հեղինակի մը, ինչպէս ալ ըլլայ, դառնացած ըլլայ տարիներու ընթացքին, մեր ցաւառատ ազգին, այս երկրին բնիկներուն «unlovely» (անհաճոյ) յատկութիւններէն, որոնք տակաւ առ տակաւ, բայց պարտաւորաբար յաջողած են այսօր մեր անցեալ փառքին հիմը քայքայել, եւ առաւել զարձնել մեզ քաղաքակիրթ օտարներուն։

Այս երկրին ամէն մը Հայերուն մէջ, անհամեմատ կերպով մեծ է գողերու, սրիկաներու, անկիրթներու թիւը։ Այնպէս որ Անգլիացին զզուանքով է որ մեր անունը կը յիշէ, մեզի չհաւատար, մեզմէ գանէ է։ (Չեմ ժխտեր ամբողջ Եւրոպացիներու մեզ հանդէպ իրագործած անիրաւութիւնները)։

Միւս կողմէ, կառավարութեան ամէն ատեաններուն վրայ, բարեխաղաք եւ ազգօգուտ Հրեաներ առաջնակարգ տեղ կը գրաւեն. ճարտարութեան եւ արուեստի ամէն ճիւղերու մէջ գերազանցած են. անոնց մէկ արժանի որդին միայն քանի մը տարի առաջ Անգլիոյ ամէնէն մեծ դատաւորը եղած է երկրին մէջ (Lord Chief Justice) Lordի. Sirի. Baronetteի եւայլն տիտղոսներու արժանացողներուն թիւն ալ կարեւոր է։

Եթէ հակայ հրեայ վաճառական մը մէկ միլիոն դրամ ուզէ, ընկերութիւն մը կազմելու համար, ժողովուրդը 10 միլիոն կուտայ։ Այդպէս է անոնց գործի բարոյական համբաւն ալ, վստահելի են, (անոնց մէջ ալ անշուշտ շատ գողեր կան, բայց ոչ միևնոյն համեմատութեամբ)։

Սիրելի խմբագիրներ, ցոյց տուէք մէկ հատ հայկական ընկերութիւն այս երկրէն, որուն Անգլիացին դրամ վստահի։ Ցոյց տուէք, քանի մը Հայերէ բաղկացած պատուաւոր հաստատութիւն մը, որ քանի մը հարիւր ձեռք գործածէ յաջողութեամբ եւ պատուով։ Ցոյց տուէք հայ Lord մը, հայ արուեստագէտ մը, հայ, հարուստ կամ ոչ, գործարանատէր մը, որ կառավարութեան կողմէ գնահատուած կամ պատուուած ըլլայ, անհամար Հրեաներու նման։

Համոզուած չեմ որ այս տողերը կը շեղեմ, ընդհակառակն սրտի խորէն ցաւով մը կը գրեմ։ Բայց ճշմարիտ հայրենասիրութիւնը այս բաները ծածկե՞լ է որ կ'ըլլայ։

Նոյնպէս, հայրենական նիւթերու վրայ գրելու համար, գրական բարձր յատկութիւններու պէտք չկայ։

Մեր (անգլիական) արդի կառավարութեան անդամներուն շատերը 10 տարեկանէն սկսած են գործել ուրիշ ապրուստի համար, անխահանգներու եւ ուրիշ վաստակաշատ գործարաններու մէջ, առանց կրթութեան կամ մշակոյթի։

Իրենց հզօրին մեծութեամբ, եւ ինքնօգնութեամբ ճշմարիտ հայրենասիրութեան ոգին ըմբռնած ըլլալով է, որ այսօր կը տիրեն այս մեծագոյն ազգին վրան, եւ ոչ թէ բանաստեղծական կամ ճառախօսութեան բարձր յատկութիւններով կամ ունայն շաղփաղփութեամբ։

Մայքըլ Արլէնի թարգմանութիւնը դրկած էի բարեկամի մը, որ փարիզաբնակ հայ թերթի մը յանձնէ իր կարգին, ոչ թէ Տիգրան Գուլամճեանի գրածները անգոսնելու առիթ ստեղծելու համար, այլ յուսալով որ գիտակից Հայեր, օգուտ քաղելով Եւրոպայի մէջ մեծցած ազգակցի մը փորձառութիւններէն, կը ջանան աւելի գովելի ուղղութիւններու հետեւիլ, բարձրացնելու հայ ազգին անունը յաջս աշխարհի։

Պատիւը չունիմ հայազգի հեղինակը անձնապէս ճանչնալու, բայց կը համարձակիմ իմ համեստ գիրքիս մէջ, մեր ազգին նկատմամբ իր բոլոր գրածներուն ամբողջական իրաւունք տալ։

«Ցառաջ» ազնուութիւնը ունեցեր է, ճշմարիտ հայրենասիրութեամբ, ուղղագրական սխալները մաքրելով, հրատարակելու թարգմանութիւնս, դուրս ձգելով դժբախտաբար, նախադասութեան կազմող հետեւեալ տողերը, զոր խիստ կարեւոր կը գտնէի նպատակս պարզելու համար։

«Անգլիական համբաւոր հայ ժամանակագիրն Michael Arlenի (Մայքըլ Արլէն) վերջին գիրքէն քաղուած հետեւեալ տողերը կրնան արդիւնաւոր ազդեցութիւն մը գործել ձեր թերթին գիտակից հայրենասէր ընթերցողներուն վրայ, (բոլոր միւս հայ ընթերցողներն ալ պէտք է լիշել). եթէ արդէն չէք ներկայացուցած ձեր յարգելի ընթերցողներուն։

Խնդրոյ առարկայ վիպակին մէջ, Մայքըլ Արլէնը ինքն է հերոսը, եւ, թէեւ իրաւունքով, իր ազգը արթնցնող խօսքեր կ'ընէ իր խորին գիտակցութեամբ, (որովհետեւ հեղինակը իր ծանօթութիւնները քաղած է «British Museum»էն, որմէ հարուստ, միջազգային թանգարան չկայ) բայց եւ այնպէս վիպակը կը վերջացնէ հայ երիտասարդի մը բարոյական մեծութեան վրայ դարձնելով աշխարհին ամենափայլուն ճառագայթները։

Արլէնը շողշողուն աստղ մըն է փայլուն, հայկական հորիզոնին վրայ։ Անոր խօսքերը կը թափանցեն եւ շինիչ են, իսկ իմ խոնարհ կարծիքովս, Գ. Զօպանեանին սխալ ըմբռնումներն ու աղալի տրամաբանութիւնները կրնան ձգել մեր անառաջնորդ ազգը հոն՝ ուր որ է։

Գ. Կ. ՆԱՒԱՎԱՐԵԱՆ

ՍՈՒԼԹԱՆՆԵՐՈՒ
ՀԱՐԷՄԻՆ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Գրեցինք թէ վերջերս հասարակութեան առջեւ բացուած է Թօփգաբուի պալատին սուլթանական հարէմներու բաժինը։ «Ցէյլի Քրոնիքլ»ի թղթակիցը պատմած է բոլոր այն յարկաբաժինները, ուր բազմաթիւ սուլթաններ կը պահէին իրենց կիներն ու հարիւրաւոր հարճերը։

Մեծ մասամբ շինուած սուլթան Սիւլէյման Գանունիի կողմէ՝ 16րդ դարուն, Թօփգաբուի պալատը քանիցս վերաշինուած եւ բարեփոխուած է՝ հրդեհներու պատճառաւ։ Ուրիշ սուլթաններ նոր թեւեր եւ «փավիյոն»ներ աւելցուցին, իսկ այսօրուան պալատը կը բաղկանայ բազմաթիւ մեծ շէնքերէ, որոնք իրարու կապուած են գոց բակերով։

Ամէնէն գլխաւոր եւ շքեղօրէն կահաւորուած շէնքն այն է ուր կը բնակէին սուլթանները, անոնց կիները, իրենց կին ազգականներն ու զաւակները։ Գլխաւոր շէնքին կցուած են երկու փոքր տուներ, որոնք, կը կրեն Մէհմէտ Դ.ի եւ Օսման Գ.ի անունները։ Այս շէնքերը շինուած էին՝ հարճերու յատկացուելու համար։

Գլխաւոր կամ կայսերական հարէմին դիմաց կը գտնուի պատշգամաւոր գաւիթ մը։

Կայսերական հարէմը բաղկացած է սենեակներու շարքէ մը, որոնց իւրաքանչիւրն ունի իր գաւիթը, աղբիւրներն ու մէջէ մէջ ներքնասենեակներէն ու նրբանցքները։ Իւրաքանչիւր շարք ունի իր ճաշարանները, զարդասենեակներն ու ննջարանները, իսկ բաղնիքները շինուած են զարդարուն մարմարներէ։

Կայսերական հարէմին մէջ է նաեւ սուլթան Ահմէտ Ա.ի հիմնած մատենադարանը, որուն վրայ յաջորդ սուլթանները յաւելումներ ըրած են։ Սուլթաններու սենեակներուն դրան վրայ արձանագրուած է հոն բնակող իւրաքանչիւր թագաւորի անունը։ Բոլորը զարդարուած իտալական եւ չինական ծոփորներով եւ ունին ոսկեզօծ շքեղ կահկարասիներ եւ գորգեր։

Ամէն մէկ ննջասենեակ ունի յատկանշական գեղեցիկ մեծ մահճակալ մը՝ պերճաշուք ամպհովաններով եւ ուրիշ հազուագիւտ առարկաներով։ Ամէն մէկ սենեակ ունի նաեւ խիստ սիրուն «ախվան» մը։ Սենեակներուն մէջ տարտղնուած են թանկարժէք նկարներ եւ ուրիշ գեղարուեստական գործեր։

Գրեթէ անգին հատ գորգեր ծածկած են գետինները։ Իւրաքանչիւր սենեակի մէջ կայ աղբիւր մը։ Նրբանցքներն ու ներքնասենեակները կ'առաջնորդեն դէպի պատշգամը, որուն վրայ կը բացուի արքայական պարտէզներու գեղեցիկ տեսարանը։

Հարէմէն ներս կը մտնեն միայն ծանր դուռնէ մը, շինուած
1667ին եւ որ այդ բաժին
բաժնէ պալատին միւս բոլոր
սենէն։ Այս դուռը ժամանա
յանձնուած էր ներքինիներու
կողութեան, ու միայն սուլթա
իր կիները, կին սպասուհի
սպասուհիներն ու ներքինի
կրնային անցնիլ անկէ։ Ասոր
կայ ուրիշ դուռ մը ուսկ
մտնէին սպասուհիները
դրան առջեւ կայ քարէ ծա
զան մը, որուն վրայ կը դ
հարէմի բնակիչներուն
ները։

Գլխաւոր դուռնէն ներս
պի կայսերական հարէմ
ձամբուն վրայ կայ խնա
մեծ դուռ մը, ուսկից պա
կան մուտք կը գործէին սուլթ
ները՝ երբ վերադառնային
րազմներէ կամ հեռաւոր
բորդութիւններէ։ Սուլթանն
ձիու վրայ նստած ներս կը
պատուրութիւն գործելու
իրենց սպասող կիներուն
Սուլթանը կ'ընդունուէր
նպետին կողմէ, որ իրեն
կերանար մինչեւ կայսերա
հարէմը։ Հոս կիները իրեն
սպասէին՝ բարեգալուստ մաղ
լու համար։

* *

«Թայմզ»ի Պոլսոյ թղ
կիցն ալ պատմած է հարէմ
կ'ըսէ թէ Թօփգաբուի պալ
խառնուրդ մըն է գեղեցկու
եւ տգեղութեան։ Անոր հին
Սուլթան Սիւլէյմանէն
շէնքը շատ փոփոխութ
կրած է։ Ցատակագիծը պա
տողն էր նշանաւոր ճարտար
Սինան (որ ըստ ինքնէ
կ'ըսուի թէ հայկական ծա
ունի։ ԽՄԲ.), սակայն քանդ
ները, կրակներն ու փոփոխու
ները բոլորովին տարբեր
րանք տուին շէնքին։ Միայն
րէմին մէկ մասն է որ բաց
է հանրութեան առջեւ,
նորոգումները առաջ կը
եւ կը յուսացուի թէ
շէնքը պիտի բացուի

Հարէմին ամէնէն
բաժինն է ընդունելութեան
սրահը, որ կը գործածուէր
նութեանց, նշանաւոր
ուրիշ հանդիսութեանց
Այս սրահին երկայնքն է
լայնքը՝ 50 ոտնաչափ
րեւմուտք ուղղուած իր
տուհաններէն դուրս կայ
տափ մը եւ սուլթան Օսմ
քէօշկը։ Սրահը զարդար
18րդ դարու րօքօքօյի
ձեղունը շատ սիրուն գեղ
գուած է։ Մուտքին դրան
կայ ամպհովանի մը,
հով մը, որ բազմոց
ձեւն ունի եւ որուն վրա
նստէր սուլթանը։ Ամպհովան
շուրջ կայ գաւ եւ լայն
մը, թանկարժէք սանդղա
թիւններով, վերը կայ պատ
մը, ուր կը նուագէին
ծուները, առանց կարենալ
լու սրահին ներսը։ Բայց
սիւները ստուարով զարդար

Միւս սենեակները
են իրենց հին թրքական
ներով, մարմարեայ աղբիւ
վառարաններով։ Իսկ
Ապտիւլ Համիտ Ա.ի,
ու Մուրատ Գ.ի ննջասեն
րուն մէջ կան քանդակ
պարսկական հեշտագարդ
րիշ սենեակներու մէջ կան
ցիկ խեցեղէններ, հին
ղիկի եւ պատուղի
պատկերներ, ու շքեղ հին
լիներ։ Բաղնիքները,
կաճեայ խոշոր գուռներ
նկարչագեղ են ու
ուած։ Ամբողջ շէնքը
պահպանուած է։ Ներկայ
Թուրք կառավարութիւն
խնամք կը տանի անոնց

Ի ՊԱՏԻՒ ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

ԸՆԿՈՒԷՆ — Հայկական միւս գաղութներու նման, այստեղ եւս տօնուեցաւ Պ. Ա. Ահարոնեանի յոբելեանը «Փավիլեօն տը Լաքծի» սրահին մէջ ... իրիկուն։

Նախապէս կազմուած էր Յոբելինական Յանձնախումբ մը ... Մատթէոսեանէ, Զաւ... Հ. ..., Վարդանօֆէ եւ Լ. Սարգսեանէ։ Յանձնախումբը կըրցած էր կազմակերպել վայելուչ հանդէս մը, համախմբելով ... աւելի հասարակութիւն բոլոր ... եւ դասակարգերէն։ Երեկոյթի պաշտօնական բացումը կատարեց նախագահ Պ. Գ. ...եան, բացատրելով ձեռնարկին նպատակը։

«Պ. Ա. Ահարոնեանը քառասուն տարի շարունակ ծառայած է իր գրականութեան՝ հարազատօրէն եւ բացառիկ ճարտարութեամբ ներկայացնելով հայ կեանքը իր բոլոր կողմերովը։ Ո՛չ ոք կրնայ անծանօթ ըլլալ անոր գրականութեան, եւ ոչ ոք կրնայ ... պարած ըլլալ անոր նկարագրած այնքան հարազատ պատկերները։ Այսօր ինչ ձեւով ալ ներկայանայ մեզ յարգելի յոբելեարը, մենք չենք կարող չյարգել ... իր այդ ծառայութեան համար։ Այս յարգանքը պէտք է ...յայտնել անկեղծօրէն թէ ... կարգի արտայայտութիւններով եւ թէ գործնապէս նպաստելով «Ահարոնեան գրական ֆոնտին»։»

«Սիփան» երգչախումբի մէջ ... մէկ քանի մը յաջող երգեր ... յետոյ, խօսք առաւ օրուան բանախօսը, Պ. Մ. Վարանդեան։

Ան ընդհանուր գիծերով ներկայացնելով յոբելեարին քառասնամեայ շրջանի կեանքը եւ ... ծառայութիւնը ... գրականութեան բնաւ.

— «Զափազանց մխիթարական երեւոյթ է այս հանդիսութիւններու առթիւ մեր ժողովուրդին յայտնաբերած այնքան անկեղծ եւ լաւ զգացումները մեր յոբելեար Պ. Ահարոնեանին հանդէպ։ Բացառիկ երեւոյթ մըն է ... համակրանքի արտայայտութիւնը հանդէպ հանրային մշակի մը իր կենդանութեան շըրջանին։ Հարկ է ըսել սակայն, որ ... արժանի է այդ վարձատրութեան քառասուն տարի իր գրիչը — խօսքը — տրամադրած է այս ժողովուրդին անկեղծութեամբ եւ ... Ան պատրաստած է սերունդներ, որոնց գերն ու շունչը շատ զօրեղ է եղած մեր կեանքի վերջին շրջաններուն։

Ճիշդ չէ նսեմացնել անոր գրականութիւնը անոր համար, որ մեր յեղափոխական կեանքը շատ փշոտ ճամբաներէ անցեր եւ անյաջողութիւններ է ունեցեր։ Եթէ այդպէս դատելու ըլլանք, ոչ մէկ արժէք կրնայ դիմանալ մարդկային քննադատութեան։

Ֆրանսական կեանքին մէջ Ռուսօ եւ Վոլթէր կը հանդիսանան միշտ անմահներ ֆրանսական բոլոր մտածող մարդոց համար։ Եւ առաւել անոր համար, որ անոնք ժամանակին կըցաւ իրենց ստանգունքը շարժել ֆրանսական միտքը բռնութիւններու դէմ։ Որքա՜ն զոհեր, որքա՜ն աւերներ տեսաւ եւ տանեցաւ այս երկիրը, բայց ո՛չ ոք այդ բոլորէն յետոյ մոռցաւ Ռուսօն ու Վոլթէրը։ Ահարոնեան ալ մեր կեանքին մէջ նոյն դերն է կատարած եւ նոյն աշխատանքը։ Անոր համար ան արժանի է հոյակապ այս արտասովոր զգացումներուն։»

Գեղարուեստական բաժնին իր մասնակցութիւնն էր բերած երիտասարդ արուեստագէտ ջութակահար Պ. Գ. Սինանեանը, որ իր նուագած քանի մը կտորներով փայլ տուաւ հանդէսին։

Յաջողութեամբ մենեվեցին «Սիփան» երգչախումբէն Օր. Ա. Առաքելեան եւ Պ. Մէհտէրեան։ Երգչախումբը «Մեր Հայրենիք»ով վերջացուց իր յայտագիրը։ Յաջողապէս արտասանեցին Պ. Պ. Ա. Գմբէթեան եւ Հ. Սարգսեան։

Հանդէսը փակուեցաւ ժամը 12ին։

Ներկայ մը

ԱՊՐԻԼ 11/24Ը ՍՕՖԻԱՅԻ ՄԷՋ

ՍՕՖԻԱ, 28 ապրիլ.— Անցեալ տարի, Թաղ. Խորհուրդը հրաւէր ուղղեց բոլոր տուներուն, տօնելու համազգային սուգի օրը, մէկ մէկ բանախօս տալով։ Ռամկավարները մերժումով պատասխանեցին, առարկելով թէ Դաշնակցականներու հետ չեն կրնար տօնել այդ օրը։

Ուրիշներու կարգին, Հնչակեաններն ալ խիստ կերպով քննադատեցին զանոնք։ Իսկ այս տարի իրենք ալ միացան անոնց, որով եկեղեցիին բակը, ապրիլ 27ին խօսեցաւ միայն Դաշնակցութեան ներկայացուցիչը, անգամ մըն ալ ապացուցանելով որ հայ ժողովուրդ եւ Դաշնակցութիւն միեւնոյն բաներն են։

Ռամկավար-Հնչակեան պլոքը, ուզեց արգիլել եկեղեցիի բակի բանախօսութիւնը։ Թաղ. Խորհուրդին հրամցնելով փաշտած թուղթ մը, որ սակայն բնաւ առնչութիւն չունէր Եգասանին հետ։ Թաղ. Խորհուրդը (մէկն ըլլալով պլոքի անդամներէն) մերժեց այդ անճարակ առաջարկութիւնը։

Իրենց մեկուսացումը պարզելու համար, նոյն օրը կէսօրէն յետոյ սրահ մը վարձեցին «պլոքիստ»ները, յուսալով որ հոն պիտի կրնան ունենալ խոշոր բազմութիւն մը եւ իրենց թոյնը ներարկել հանդիսականներուն, բայց իրենց չոր բախտէն Դաշնակցութիւնը եւս նոյն ատեն ուրիշ սրահի մը մէջ կազմակերպած էր ազատօն մը՝ նուիրուած ծրագրով մը։

Եւ տեղի ունեցաւ այն, ինչ որ միշտ կը պատահի։ Զէրօ հասարակութիւնը, երիտասարդութիւնը եկած խուռներամ լեցուած էր «ազատգործ» Դաշնակցականներու սրահը, ուր լեցուն դաշնակցական բանախօսները, առանց բառ մը կամ ակնարկ մը լսելու անոպայ հակառակորդներու մասին,

Իսկ «պլոքի» սրահին մէջ հազիւ 100 — 150 հոգիի ներկայութեան (Սեփականսո եպիսկոպոսն ալ ինքնաշարժով բերին, որ ազգային գոյն սանայ իրենց հաւաքոյթը) երկու բանախօսները մէկը ռամկավար, միւսը հնչակեան, երկուքն ալ մ... ու սրտով ողորմելիներ, միայն Դաշնակցութիւնով զբաղեցան։ Պէտք է խոստովանիլ որ ռամկավար պարոնը աւելի զուսպ էր իր արտայայտութիւններուն մէջ, իսկ հնչակեանը լուտանքով սկսաւ հայհոյաբանութիւնով վերջացուց, զզուեցնելով նոյնիսկ իր կուսակիցները։

Ի՞նչ խօսք որ ազգային սուգի առթիւ այս պառակտումը շատ գէշ տպաւորութիւն ձգեց ժողովուրդին վրայ։

Թղթակից

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Բարեգործականի տեղական մասնաժողովի հրապարակային բանախօսութիւնը տեղի ունեցաւ կիրակի ցերեկ՝ Փըթի Ժուռնալի սրահին մէջ։ Նախագահ Պ. Լ. Կիւմիւշկերտան իր բացման խօսքին մէջ յիշելով Նուպարեան պատրիարքի մահը, յոտնկայս յարգանքի հրաւիրեց ներկաները, մինչ Օր. Էքսէրճեան կը նուագէր Շոփէնի մահերգը։ Կաթողիկոսական պատուիրակ Թորգոմ եպսկ. ողբերգեց Նուպարեան արքեպսկ.ի յիշատակը։ Յետոյ խօսելով Բարեգործականի մասին, կարգ մը խելօք խօսքեր ըրաւ, օրինակ՝ թելադրելով որ Բարեգործականը միայն Փարիզով չբաւականանայ եւ հայերէնի դասընթացքներ բանայ նաեւ արտասահմանի ուրիշ հայաշատ վայրերուն մէջ։ Եւրոպայի շրջանը կատարած ատեն նկատած է այդ անհրաժեշտութիւնը։ Ըսաւ թէ ամէն կազմակերպութիւն իր թերութիւնն ունի եւ ժամանակն է որ պիտի սրբագրէ զանոնք։ Վըստահ է թէ Բարեգործականը քննադատողներուն նպատակն է խթանել զայն եւ լաւագոյն գործունէութեան մղել։ Փառաբանելէն օգուտ չկայ։ Վերջացնելով, մաղթեց որ Բարեգործականը դառնայ կրթական, մտաւորական ուժի մը զսպանակը, որ լարէ ու շարժման մէջ դնէ ազգային կեանքի մեքենան։

Պ. Մալէզեան երկարապատում ճառով մը կրկնեց ուրիշ առիթներով խօսած հասարակ տեղիք բաները եւ բառ առ բառ ... ակնարկներ սահեցուց։ Խօսելէ յետոյ հիմնադիր-նախագահին «...» մասին, յայտնեց թէ ինք եւ իր ... ալ հիմնելու վրայ են, ու կոչ ուղղեց ներկայ ու բացակայ երիտասարդութեան՝ շարունակել իրենց գործը։

Հ. Սահակ Տ. Մովսէսեան յիշեց 1846ի Համազգեաց Միութիւնը ու թելադրեց որ Բարեգործականը հոգ տանի իգական սեռի կրթութեան եւ բանայ աղջկանց երկրորդական վարժարան մը, ապագայ հայ սերունդը պատրաստելու համար։

Խօսեցան նաեւ Պատ. Զ. Պաստաքեան՝ համերաշխութեան, ու Պ. Վաղարշակ Թագւորեան՝ Փարիզի մասնաժողովին կատարած գործին մասին։ Պէլվիլի, Ալֆորվիլի, Անկիէնի, Անիէռ-Պուա-Քոլոնպի, Իսի-լէ Մուլինօի եւ Սարսէլի մէջ բացուած հայերէն դասընթացքներուն կը հետեւին մասնաւորապէս երկու հարիւր երեսուն աշակերտներ, որոնք ֆրանսական դպրոցն աւարտած ատեն ի վիճակի պիտի ըլլան նաեւ հայերէն գիրք եւ թերթ կարդալու։ Այդ դասընթացքներու սահուհիներէն մէկը արտասանութիւն մը ըրաւ։

Գեղարուեստական բաժնին մէջ ծափեր խլեցին Պ. Գ. Սինանեան, ջութակահար Ա. Էքսէրճեան, Պ. Ղազարոսեան եւ Պ. Դարիպեան։

Հանդէսը գրաւած էր Վասմշապուհ եպիսկոպոսի եւ հայ կաթոլիկ ժողովրդապետ Հ. Պետրոս ծ. վրդ. Քէշիշեանի հովանաւորութեան տակ։

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

ԱՋԱՏԻԱՅԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Ա. կ. խաչի յատուկ ծրաւէրով Գուա-Քոլոնպի Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտները ամբողջ օրեր տունէ տուն պտտած եւ ծանդերձեղէն ծաւաքած են։ Երկու ծակ ղըրկուած ըլլալով մեզի. փոխադրել ստուինք ուղղակի փարիզի եկեղեցին, որպէսզի Սուրիա հասցնեն։

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ ՇԲ. ԳԻՇԵՐ

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ Պ. ԺԻՒՍԹԷՆ ԿՈՏԱՌԻ

(Ծերակուտական եւ Նախկին Նախարար)

Կը խօսին՝ ՎՌԱՄՇԱՊՈՒՀ ԵՊԻՍԿ. ՔԻՊԱՐԵԱՆ, Պ. ՖԷՐՏ. ՀԷՐՕԼՏ (փոխ-Նախագահ մարդու եւ քաղաքացիի իրաւունքի ընկերակցութեան), ՊՐՕՖ. Ն. ԱԴՈՆՑ, Լ. ԲԱՇԱԼԵԱՆ, եւն։

(Միւս մանրամասնութիւնները տեսնել դ. էջ)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԼՈՅՍԸ ԿԱՐՏԱՆԷՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

ԿԱՐՏԱՆ, 3 մայիս.— Ապրիլ 11-24ը որ ամբողջ հայ ժողովրդի սգատօնն է, վերջին երկու տարիներուն հնչակեանները եւ ռամկավարները տօնած էին առանձին, հակառակ Դաշնակցութեան փափաքին։ Բայց այս տարի նախաձեռնութեամբ Կարտանի հայ գաղութի Ուսումն. Միութեան եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ս. Դ. Հնչակեան, եւ Ռ. Ա. կուսակցութեանց, եւ տեղական բոլոր բարենպատակ եւ հայրենակցական Միութեանց եւ Հօկի մասնաճիւղին, կարելի եղաւ վերցնել անոտ պատճառները եւ տօնուեցաւ համերաշխ մթնոլորտի մը մէջ։

Ապրիլ 27ի կիրակին ուխտի օր մըն էր համայն Կարտանի հայութեան, և Հ. Յ. Դ. Տունը՝ գաղութին ուխտատեղին։ Համաձայն կարգադիր Յանձնախումբին տեսած պատրաստութեան, առաւօտեան ժամը 9ին կատարուեցաւ պատարագ եւ հոգեհանգիստ մէկ միլիոն զոհերուն համար։ Կէս օրէ վերջ ժամը մէկին իսկ ուխտաւորները տասը քիլոմեթր հեռու տեղերէ, մեծով թէ պզտիկով, փութացած էին դէպի ուխտատեղին։ Բեմը զարդարուած էր հայկական եռագոյններով, օրուան նահատակներու նկարներով սեւ շրջանակի մէջ, եւ ծաղկեպսակներով։ Նախաձեռնող Միութեան կողմէ յարգանքի երկու խօսքով հանդէսը բացաւ Պ. Օնան Տալօեան, եւ հրաւիրեց ներկաները երկու վայրկեանի լռութեամբ յարգել զոհերու յիշատակը։ Յետոյ Վալանսի երկրագործական ուսանողներու ղեկավարութեամբ Կրթասիրաց Միութեան դպրոցի պզտիկներէն կազմուած երգչախումբը երգեց «Տէր կեցո»ն, Պ. Ս. Սապոյեան արտասանեց Սիամանթոյի «Պարոն Տ. Ղ. Աճէմեան երգեց «Լռեց Ամպերը», առաջին յարգանքի խօսքն առաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ ընկեր Ա. Աբօեան որ խորապէս գնահատելով Կարտանի այս համերաշխութեան ոգին, մաղթեց որ ամէն ատեն եւ ամէն գործի մէջ նոյն ոգին տիրապետող ըլլայ։ Լուսաբանեց ապրիլեան եղեռնի իսկական պատճառները եւ յիշելով բազմաթիւ դրուագներ, ինչպէս եւ Վասպուրականի հերոսամարտը, ըսաւ. «Եթէ մենք կ'ուզենք պահպանել մեր ազգային ինքնուրոյն դիմագիծը այս բոլոր դժբախտութիւններէն յետոյ, եւ գեղեցիկ օր մը տեսնել մեր վեհ գաղափարին Միացեալ Անկախ Հայաստանի իրականացումը, խրատուած անցեալի պատմութենէն, հեռու կուսակցական նեղմիտ հաշիւներէ, մէկ մարդու պէս պայքարինք մեր գոյութեան սպառնացող բոլոր երեւոյթներուն դէմ։ Այլապէս, եթէ շարունակենք մեր բիւզանդական վէճերը, չպիտի կարողանանք յաղթել թշնամուն, դատապարտուած պիտի ըլլանք անհետանալու, եւ մեր նախնիքներուն նահատակներու նզովքին միայն արժանի պիտի ըլլանք։ «Այսքան չարիք թէ լռանան մեր որդիք, Թող ողջ աշխարհ հայուն կարդայ նախատինք։»

Յետոյ երգչախումբը երգեց «Մեր Հայրենիք»ը, որ յոտնկայս եւ խոր երկիւղածութեամբ ունկնդրուեցաւ բոլոր ներկաներուն կողմէ, (բացի ռամկավար եւ հնչակեան բանախօսներէն)։

Երկրորդ խօսողն էր, ռամկավար կուսակցութեան կողմէ Պ. Զարոյեան, որ նոյնպէս գովելով համերաշխութեան ոգին, եւ գնահատելով յեղափոխական շարժումին կատարած վերկարար դերը ազգերու պատմութեան մէջ, հայ ժողովրդի համար գտաւ վաղաժամ եւ տխեակ մը պատճառ ապրիլեան եղեռնին, (ներկաները որոշապէս զգացին այս խօսքերէն)։

Երրորդ խօսողն էր Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութեան կողմէ Պ. Ա. Ճէմօյ, որ ապրիլեան եղեռնը նկատեց կանխամտածուած գիւտային ծրագիր մը, գերմանական աշխարհակալութեան եւ անոր արժանի աշակերտ Էնվէրի եւ Իթթիհատի կողմէ։ Իր զայրոյթը յայտնեց ռամկավար բանախօսին խօսքերուն համար, նկատելով զայն անարգանք մը զոհերու հասցէին։ Յետոյ հակառակ կարգադիր մարմնի խիստ որոշումին, հնչակ բանախօսը ինքզինքը կարծելով տարբեր բեմի մը վրայ, փոխանակ իր յարգանքի խօսքը ըսելու, սկսաւ Ս. Դ. Հ. կուսակցութեան հեռատեսութիւնը գովել եւ սեւցնել միւս հոսանքները։ Ի վերջոյ սկսաւ դատապարտել Հայաստանի կառավարութիւնը, վիրաւորիչ ածականներով հարուածել Հօկը եւ անոր բռնած քաղաքականութիւնը։

Արտասանութիւններ ըրին Պ. Պ. Յ. Զաքարեան (Հայու ոգին), Մինաս Փէթէնեան (Ախ մը մախիր), Կ. Պետրոսեան (Ախ Վաթան,), Օր. Աստղիկ (Սեւ խաւարը)։ Մէջ ընդ մէջ մեներգեց Օր. Վ. Նազարեան, Տ. Ն. Ավճեան (Սեւ մութ ամպերը) եւ արտասանեց (Փառք քեզ, ով Հայաստան)։ Պ. Արսէն Տէրտէրեան կարդաց Վալանսի Ուսանող. Միութեան կողմէ ուղերձը։

Հանդէսը փակուեցաւ «Հիմի էլ լռենք» խմբերգով։ Իրիկուան ժամը 6ին ներկաները ցրուեցան խորապէս ազդուած։

Թորգոմացի

ԲԱՇՕՆ

Աշնան վերջն էր։ Վաղ առաւօտեան ցուրտը խիստ զգալի էր։ Պարզկայ, ցուրտ գիշերուայ աստղերն երեւում էին. սառած, ճեղքրացած գետինը ծածկուած էր եղեամի նուրբ, բազմանկիւն բիւրեղներին բարակ սփռոցով, մի սփռոց, սպիտակ քօղ, որ կարծես գիշերային ցըր... կուչ եկած, մրսած գետինը ... էր գցել իր վրա, ծածկել իր մերկութիւնը եւ այդ ...ով մի փոքր տաքանալ, ներ... մինչեւ արեւի ծագումը։ Հովիտը եզերող լեռնաշղթայի ձիւնաբարձր ղագաթները, ... անհոգութեամբ ցցուել են իրար կողքի, նոյնպէս սպիտակ էին. Մօտեցող ձմեռը իր տիրապետութիւնը հաստատել էր այնտեղ, նրանք արդէն ձիւնով ծածկուած էին եւ սպառնալից հայեացքով նայում էին ... վար, դէպի իրանց ստորոտի տակ սփռուող դաշտն ու գիւղերը։

...րմակ հագնուած լեռների թիկունքից արեգակը բացեց իր կենսատու աչքը. Երկիրն էլ կարծես հէնց դրան էր սպասում. նա դէն գցեց իր վրա փռած թափանցիկ, փայլուն քօղը. սառած գետինը մի առանձին հաճոյքով սկսեց ներս ծըծել արեւի տաքութիւնը, որ բիւրաւոր ճառագայթներով թափւում էր անամպ, ջինջ երկնակամարից։ Գետնից խիստ թափանցիկ, հազիւ նկատելի գոլորշի էր բարձրանում, ամբողջ գիշերը շունչը պահած, մնջած երկիրը կ'ասես այժմ էր միայն ազատաբար շունչ առնում. արեգակը շոյում էր նրան։ Սակայն պատերի ստուերները դեռ մի առանձին հաճոյքով շարունակում էին պահպանել անցած գիշերուայ ցրտի նշանները. այդ տեղերում դեռ փայլում էր եղեամի սպիտակ շերտը իր մըրսեցնող տեսքով։ Խաւարն ու ստուերը եղբայրներ են, առաջինի սկսածը՝ երկրորդը յամառութեամբ շարունակում էր։

Դէպի արեւելք նայող պատերի տակ հաճելի էր կուճանել, նստել. այդ տեղերում արեւը նրբհեցնող քնքշութեամբ շոյում էր մերկ մարմինը. տաքութիւնն առատ էր այնտեղ։ Դաժան ձմեռուայ խստութիւնները կրող ամէն մի թշուառ, ամէն մի մուրացիկ քաղցր յիշողութիւններ է պահպանում աշնանային պատերի տակ տաքացնող արեւի մասին։ Դա մի անցած երջանկութիւն է որի մասին երազելն անգամ ախորժելի է լինում խեղճերին։

Օրը կիրակի էր. Ի... աւանի խանութները փակ էին. բայց չը նայելով դրան, վաղ առաւօտից շուկայում մի արտասովոր կենդանութիւն էր սկսուել։ Աշունը, մանաւանդ ուշ աշունը, տնդային գործունէութեան, կենսական տագնապի մի շրջան է մարդկանց համար, Այն անհաճոյ, խստասիրտ հիւրը, որ ձմեռ անունն է կրում, այդ ժամանակ զգացւում է ամենուրեք բնութեան մէջ։ Անտանձ ու ցուրտ հովերը, իրանց անախորժ շչուկով, սուր՝ վզվզոցով սարսռեցուցիչ բաներ են պատմում այդ անխուսափելի հիւրի մասին։ Թէեւ միայն խեղճութիւնն է դողում այդ սպառնալի ձայներից, բայց եւ այնպէս ամէնքն են շտապում, ամէնքն են անհանգիստ լինում. ունեւոր եւ չունեւոր, բախտաւոր ու թըշուառ հաւասար եռանդով սկսում են պատրաստութիւններ տեսնել, որ դաժան հիւրի գալստեանն անպատրաստ չը գտնուեն։ Գիւղացին այդ ժամանակ շտապում է իր արդար քրտինքի պտուղները, Աստուծոյ տուած բարիքը դաշտերից հաւաքել, ծառերից պոկել, գետնից դուրս հանել, տուն բերել, կամ քաղաք տանել վաճառել. իսկ քաղաքացին ամբողջ տարին վաստակարեկ գիւղացիներից կամաց-կամաց դուրս կորզած դրամի մի մասը այժմ ստիպուած է կամայ ակամայ յետ տալ իր նախկին տիրոջը.— նա իր ձմեռուայ անհրաժեշտ պաշարը պիտի գնէ գիւղացիներից։

Այդ օրը Ի... աւանի շուկայումն էլ դերերը փոխուել էին. վաճառողն այս անգամ երկրագործ գիւղացին էր, գնողը՝ վաճառական քաղաքացին։ Շուկայի ընդարձակ հրապարակը ծածկող դեղձկական սայլերն ի՛նչ բարիք ասես, որ չէին բերել։ Բազմալեզու եւ բազմատարազ խայտաբղէտ ամբոխը լցրել էր շուկայի ամէն մի անկիւնը եւ բոլոր խօսակցութիւնը, աղաղակը, հայհոյանքը, կանչն ու ծիծաղը միախառնուելով՝ կազմում էին մի ընդհանուր, անհասկնալի հսկայական մռմռոց։ Ոտաբոբիկ, կիսամերկ, թուխ մարմինը մի բարակ մաշկէ շով հազիւ ծածկող թուրքը, սայլի վրա կանգնած, մի խումբ գնողներին կազմաձ էր վաճառում. մեծ փափախով չուխաւոր Հայը՝ վառելիք. ռուս զինուորը՝ հին զինուորական շորեր եւ ահագին երկարավիզ կօշիկներ. մի խումբ Քրդեր ձիւնոտ սարերից ցած գալով հրապարակ էին բերել մի քանի եզներ, ոչխարներ ու գորգեր։ Դէմքերն այլանդակ, մազերը խռիւ, կուրծքն ու ոտներն բաց, կեղտոտ և թուխ մարմինը մի հատիկ շալկով միայն ծածկած գնչու կանայք եւ աղջիկները չալակներով դաշտերից հաւաքած ցախ էին բերել եւ իրանց ...ց մերկ լամուկների հետ մի անկիւնում կծկուել էին. հայ բոշաները՝ մազեր ու շիւերից գործած սալանքներ էին վաճառում։

Դեռ ցուրտ էր, բայց սակայն թէ ոչ ոք չէր մրսում, ն՛ գնողը ն՛ վաճառողը հաւասար եռանդով էին բռնուած. Նրանց համար երեւի այդ ցուրտն անզգալի էր դարձել։ Մրսում էին միայն նրանք, որոնք ոչինչ չունէին գնելու կամ վաճառելու, որոնք անողորմ ճակատագրի վճռով անմասն էին մնացել այդ աղմկալից կեանքից և լոկ տխուր հանդիսատեսներ էին — դրանք հայ գաղթականներն էին։

Շուկայի արեւմտեան կողմի խանութների բարձր պատըշգամբն էր նրանց մշտական կայանը։

(1) Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Այս Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Տիկիններ Ն. ԱԴՈՆՑ, ԶԱՊԷԼ ԱՐԱՄ, ՕՐ. ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆ Պ. Ս. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ (երգերով)

Ֆրանսական ակնէմայի հանրածանօթ արուեստագէտ Պ. ՄԱՔՍ ՄԱՔՍՈՒՏԵԱՆ (կարտասանէ Ահարոնեանէ, ֆրանսերէն,

Պ. ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ կ'արտասանէ Ահարոնեանէ, հայերէն: Կը նուագեն Պ. ԺՈՐԺ ՍԻՆԱՆԵԱՆ ջութակահար. եւ ԿԱՌՏ ՌԷՓԻՊԼԻՔԷՆԻ նուագախումբը (50 հոգի), պատերազմական նախարարութեան մասնաւոր արտօնութեամբ:

ՎԵՐՋԻՆ ԽՕՍՔԸ ՊԻՏԻ ԱՌՆԷ ՅՈԲԵԼԵԱՐԸ

Ամբողջ հանդէսը պիտի հաղորդուի բոլոր երկիրներուն, անթելի միջոցաւ P. T. T.ի կայանէն, Թղթատարական նախարարութեան արտօնութեամբ

Մուտքը ազատ է: Տոմսերը ստանալու համար նախօրօք դիմել Հայ գաղթականաց պաշտօնատունը՝ 71 Ave. Kléber, Հայոց եկեղեցին՝ 15 Rue Jean Goujon, «Յառաջ»ի խմբագրատունը՝ 235 Fbg. St. Martin:

ԾԱՆՕԹ.— Կը խնդրուի 10 տարեկանէն փոքր տղաք չբերել: Ամէն անոնք որ մինչեւ 8.45 իրենց տեղերը գրաւած չեն կը զրկուին ներս մտնելու իրաւունքէն:

Փարիզի եւ շրջանի յոբելինական յանձնախումբը հրապարակ հանած է պրոնզէ շքադրամներ գին 10 ֆրանք: Դիմել՝ Պ. Վաղարշակ Թագւորեանի 53 Fg. du Montmartre.

∴ Ամէն վտանգի դիմագրաւելու համար, Պոմպէյի կառավարիչը երկու ջոկատ անգլիական զօրք փոխադրեց քաղաք, որովհետեւ հնդիկ զինուորները վստահութիւն չեն ներշնչեր: Եւրոպացի կամաւորներ ալ կը հսկեն քաղաքին բարեկարգութեան: Փարաչիի մէջ, ոստիկանութիւնը կոխելով զինավաճառներուն խանութները, 700 զէնք, 600.000 փամփուշտ և 50 քիլօ վառօդ գրաւեց:

Պաշարման վիճակ հրատարակուեցաւ Փէշավուրի մէջ: Ոստիկանութիւնը գրաւեց ազգայնական կոմիտէներուն գրասենեակները: Այս վերջինները հրաւիրած էին աւազակ Հաճին որ գայ 100.000 հոգիով գրաւէ քաղաքը: Հաճին առ այժմ կանգ առած է հիւսիս-արեւմտեան սահմանին վրայ եւ իրեն հետ ունի միայն 4.500 հոգի:

∴ Կանտի յարաբերական ազատութիւն մը պիտի վայելէ բանտին մէջ: Ամսական պիտի ստանայ 7 ստերլին և 10 շիլին, ապրուստի համար:

Տեսակցութիւն մը Կանտիի հետ

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի թղթակիցը յաջողեցաւ տեսակցութիւն մը ունենալ Կանտիի հետ, Պոմպէյի կայարանին մէջ, երբ բանտ կը փոխադրէին:

Թղթակիցը հարցուց. — Դառնութիւն կը զգա՞ս անէ մէկուն դէմ: — Ոչ մէկ դառնութիւն: Երկար ատենէ ի վեր կը սպասէի ձերբակալութեանս: — Կը կարծէ՞ք որ ձեր ձերբակալութիւնը ծանր անկարգութիւններ պատճառէ ամբողջ Հնդկաստանի մէջ: Ոչ. չեմ կարծեր: Ամէն պարագայի մէջ, կրնամ բացորոշապէս ըսել թէ ամէն միջոց ձեռք առած եմ անկարգութիւններէ խուսափելու համար: — Ուրիշ խռովութիւններ չէ՞ք նախատեսեր:

Կանտի վարանեցաւ քանի մը վայրկեան, յետոյ պատասխանեց:

— Կը յուսամ թէ ոչ: Կարելին ըրած եմ խռովութիւնները կանխելու համար:

Անգլեւեգիպտական բանակցութիւններ.

Երկուշաբթի օր օդանաւով Լոնտոն հասաւ Սէլահէտտին, վարչապետ Նահաս փաշայի քարտուղարը, տանելով կառավարութեան վերջին հրահանգները՝ անգլեւեգիպտական բանակցութեանց մասին, որոնք վերսկսան անմիջապէս:

Խօսակցութիւնները բարեկամական էին, բայց նորէն մեծ դժուարութիւններ երեւան ելան կարգ մը խնդիրներու եւ Սուտանի մասին: Կը կարծուի թէ բանակցութիւնները նորէն պիտի յետաձգուին: Լոնտոնի եգիպտական շրջանակները կը նախընտրեն որ բանակցութիւնները՝ յետաձգուին վեց ամիս կամ մէկ տարի, որպէսզի կարելի ըլլայ դարման մը գտնել անոնց:

∴ Սուրհանդակին տարած հրահանգները կը գտնուէին երկաթ սնտուկի մը մէջ, որ կնքուած էր եգիպտոսի հաղորդակցութեանց նախարարին կողմէ: Այդ սնտուկին մէջ դրուած էին զանազան պահարաններ, նոյնպէս կնքուած, որոնք կը պարունակէին Ֆուատ թագաւորին, Երեսփ. Ժողովին եւ Ծերակոյտի նախագահներուն, նախարարներուն եւայլն տեսակէտները՝ բանակցութեան ենթարկուած խնդիրներու մասին:

Միջազգային դրամատուն

Խորհրդակցութիւններ կը կատարուին, Փարիզի մէջ, շահակից պետութեանց գանձային նախարարութեանց ներկայացուցիչներուն կողմէ, Միջազգային Դրամատան փոխառութեան մասին: Պիտի կնքուի 300 միլիոն տոլարի փոխառութիւն մը, որուն պիտի մասնակցին Եընկի ծրագիրն ստորագրող բոլոր պետութիւնները: Կը կարծուի թէ Ֆրանսայի եւ Մ. Նահանգներուն բաժինը պիտի ըլլայ 88.000.000 տոլար (իւրաքանչիւրին), Անգլիա պիտի ստանձնէ 40 միլիոն, Հոլանտա՝ 30 միլիոն, Շուէտ՝ 25 միլիոն, Զուիցերիա՝ 15 միլիոն, Պելժիա, Իտալիա, Գերմանիա՝ 10ական միլիոն:

Փոխառութեան պայմանաժամը պիտի ըլլայ 35 տարի, որ կը համապատասխանէ Եընկի ծրագրին տրամադրութեանց: Գալով տոկոսին, Ֆրանսա կը պնդէ 100ին 5 ուկէսին վրայ: Գերմանիա, Պելժիա եւ ուրիշ երկիրներ կ'առաջարկեն 100ին 6:

∴ Երկուշաբթի օր, Անգլիա եւ Իտալիա պաշտօնապէս վաւերացուցին Եընկի ծրագիրը, որ առով իսկ ի զօրու է:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԷՆ ԺՈՂՈՎԻ

կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր խումբերու վարչութիւններէն մէկ ներկայացուցիչ վաղը հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Յառաջի խմբագրութեան մօտ, մէթրօ Louis Blancի դիմացի aux deux Stations սրճարանը, 225 Fbg. St. Martin.

ԱՊՐԻԼ 11—24Ի ՍԳԱՏՕՆԸ

ԼԻՈՆ.— Զ. Ե. Ո. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ եւ մասնակցութեամբ քաղաքական եւ հայրենակցական միութեանց, այս Կիրակի ժամը 2ին երրորդ թաղապետարանի սրահին մէջ: Կը խօսի՝ Պ. ԱԲՕ ԱԲՕԵԱՆ: Գեղարուեստական բաժին: Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Այս Կիրակի, Հայոց եկեղեցին, 15 Rue Bayard, *կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին, նախաձեռնութեամբ Ազգ. Միութեան եւ Հ. Յ. Դ. Կրընոպլի կոմիտէի ու Լանսէյի ենթակոմիտէի մասնակցութեամբ: Կը խօսի՝ Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ:*

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՓԱՐԻԶԻ Կրչ. Կոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ընկերները այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Rue Tournon*ի և* Rue St. Sulpice*ի անկիւնի սրճարանը: Հայկ Մաճառեան (Ռոստոմ), Արմէն Այվազեան (Զէյթուն), Նազարէթ Շմաւոնեան (Վռամեան), Հայկազուն Փօյաճեան (Վռամեան-Մերիճան Պեւրքճեան (Փրիստափոր):*

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ կոմիտէի ժողովը այսօր չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին 131 Fbg. du Temple. Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԳԱՌԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին:

ԼԻՈՆԻ Քեռի խումբը ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ընկ. Նիկողոսեանի ճաշարանը: Օրակարգ՝ զեկոյց Շրջ. Ներկայ. ժողովի մասին: ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԼԻՈՆԻ Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Պրադարանի սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Նոր վարչութեան ընտրութիւն եւն.: Բացակաները պատասխանատու պիտի նկատուին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԲԺՇԿԱԿԱՆ Միութեան առողջապահական վերջին դասախօսութիւնը՝ վաղը հինգշաբթի ժամը 9ին, Sociétés Savantesի սրահին մէջ, 28 Rue Serpente. Դասախօսները՝ Տիկին Դրգոյեան ալը եւ կնոջ ու տղայոցառողջապահութիւնը: Տոքթ. Թորգոմեան մորթի առողջապահութիւնը, Տոքթ. Քիւլոլեան՝ փակման խօսք:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Շապին Գարահիսարցի Ադամի Ջալղապեան կը փնտռէ իր քոյրը Տիկ. Սիրանոյշ Ջալղապեան, հօր անուն Եղիա, մօր անուն՝ Էլմօն, ինչպէս նաեւ իր հօրեղբօրորդին Վաագշապուհ Ջալղապեան: Կը կարծուի թէ կը գտնուին Մարսէյլ կամ շրջակաները: Իմացնել՝ A. Nadirian*ի* 188 Rue de Rosny, Montreuil, (Seine), France.

— Ուրֆացի Յակոբ Գէորգեան կը փնտռէ իր եղբայրը Աբրահամ Թանտուրճեան, որ 1914ին Ուրֆայի կռիւէն յետոյ անյայտացած է: Իր մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Յակոբ Գէորգեանի, 5 Rue de l'Ecole, Arles, (B. du R), France.

— Կը փնտռուին Խարբերդի Աշուան գիւղացի Արամ եւ Տաճատ Յակոբեան, հօր անուն՝ Մանուկ, մօր անուն՝ Սարա: 1915ի տարագրութեան միջոցին գտնուած են Սուրիա ուր իրենց մայրը մեռած է զիրենք ձգելով 5—7 տարեկան հասակին մէջ: Իմացնել՝ Յովհաննէս Յակոբեանի, 14 Rue Ortolan. Paris (5).

Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել:

— Կը փնտռեմ Քէմախի վերի Բագառիճէն Խոսրով Իպլիկեան եւ զաւակները Ղազարոս, Կաթիկ, Ազատուհի, եւ հօրեղբօրորդւոյսզաւակները՝ Ալագ. Մատթէոս եւ Ծաղիկ, որոնք աքսորուած են 1915ին: Իզմիրի դէպքէն ամիս մը առաջ Մալաթիայէն լուր առնուած է աղջիկը կաթիկէն: Անկէց ի վեր լուր չկայ: Իրենց մասին ստոյգ տեղեկութիւն տուողին 500 ֆր. նուէր: Իմացնել՝ H. Hougasian, Mazagan, Maroc: կամ «Յառաջ»ի: Կը խնդրուի սուրիահայ եւ յունահայ թերթերէն արտատպել:

—Կը փնտռուին Գարագօզագցի Հմայեակ Ճէօմէրթեան, 20 տարեկան, հօր անուն՝ Ինկօ, մօր անուն՝ Թուրվանտա, տարագրութեան միջոցին յանձնուած է Ուրֆայի եկեղեցին. Ենոֆիա, Միւշկիւնագ, Դեդխի Ճէօմէրթեան (այս վերջինը առեւանգուած է Թէլ Ապեատի շրջանի Արաբներու կողմանէ), հօր անուն՝ Ոսկիան, մօր անուն՝ Ընկիկ. Կաթնուկ, հօր անուն Դանիէլ, մօր անուն Հալած: Իմացնել Աղապապ Պարսամեանի, 32 Jules-Gevelot, Issy-les Moulineaux, Seine, France.

Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել

Կը փնտռուի նաեւ Նազլու Պարսամեան եւ իր երեք զաւակները, Ռուբէն, Անթառամ, Հռիփսիմէ որոնք Արաբկիրի շրջանին մէջ առեւանգուած են Քիւրտերու կողմանէ: Իմացնել՝ Աղապապ Պարսամեանի վերի հասցէին:

ՆՈԹԱՆԵՐ

Արշին Մալ ալանի եւ շատ մը ուրիշ երգերու … պատրաստուած փրոֆ. Մոսկոֆեանի կողմէ շատ մաքուր … Դաշնակի բաժին՝ գին 2.50 տոլար. Արշին Մալ ալան. … բաժին գին 1.50 տոլար: Փունջ երգեր՝ դաշնակի բաժին 3 … 50 երգ մէկ գիրք. Փունջ երգեր՝ ջութակի բաժին 2 տոլար, … մէկ գիրք: Դիմել՝ H. Mamasianի, 137½ East 27th St. New … U. S. A

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 378.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 8 ՄԱՅԻՍ 1930

8 MAI 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1257

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՏԱՐԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Զարմացա՞ն մեր ընթերցողները, կարդալով երէկուան «Երկու խօսք»ը:

Զարմացա՞ն որ այնքան մեծ արժէք էինք տուեր Թուրքիոյ մէջ փորձուած նորութեան մը, — մանուկներու զօրահանդէսին: — Ամբողջ մէկ շաբաթ՝ Մանուկներու Տօն: Եւ շաբթուան առաջին օրը՝ Պոլիսը յանձնուած մանուկներուն իշխանութեան:

Ապահովաբար: Քանի որ, վարժուած ենք միշտ ծաղրանքով նայիլ Թուրքերու միջոցաւ կատարուած ամէն ձեռնարկի: Հոգ չէ, պահե՛նք մեր այդ ինքնագոհ եւ հեգնական կեցուածքը, աջ եւ ձախ տարփողենք մեր առաւելութիւններն ու առաքինութիւնները: Բայց գոնէ գիտնանք ինչ որ կը կատարուի թշնամին, նոր սերունդ արտադրելու համար Օսմանի եւ Մուհամմէտի շառաւիղներէն:

Անշուշտ մանուկներու այս ազմախաղը չէ որ պիտի գոցէ Թուրքիոյ վէրքերը: Դպրոցական պատանիներ մէկ օրուան համար նահանգապետ, ոստիկանապետ, քաղաքապետ կամ խմբագրապետ անուանելով և անոնց բերանը խօսքեր դնելով՝ Թիւրքին միամտութիւնը չունի հրաշքներ սպասելու: Ինչ որ մանուկներու ձեռքով կը կատարուի, մանկական է, վերջապէս:

Եւ սակայն, երբ նկատի առնենք այս ձեռնարկին ոգին, նպատակը, պիտի ստիպուինք խոստովանիլ որ իսկապէս բան մը փոխուած է Թուրքիոյ մէջ:

Ու մանաւանդ, եթէ բարեհաճինք բաղդատել այդ ոգին մեր այսօրուան հոգեբանութեան հետ, ապահովաբար պիտի կարմրինք:

Մենք չենք ժխտեր Թուրքին գործնական առաւելութիւնները.—ընդարձակ եւ ապահով հայրենիք, պետութիւն, բանակ, միջազգային վարկ: Եւ չենք ծածկեր մեր կացութեան ողբերգութիւնը, — ժողովուրդին կէսը հայրենիքէն զուրկ, հալածական, ցիր ու ցան:

Բայց, պահելով հանդերձ այդ համեմատութիւնը, ահա թէ ինչ բախտորոշ տարբերութիւն կը տեսնենք անոնց ճիգերուն և մեր ճիգերու վատնումին միջեւ:

Անցեալները գիտել կուտայինք թէ 23 հայերէն հրատարակութիւններ լոյս կը տեսնեն միայն Ֆրանսայի մէջ:

Իմացէ՛ք, նաեւ, որ ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ ԵՐԿՈՒ ՀԱՐԻՒՐ հայկական միութիւններ արձանագրուած են Փարիզի Ոստիկանատան Տեսչութեան տոմարներուն մէջ, ապշութիւն պատճառելով պաշտօնեաներուն...

Հայկական խառնուածքի մասին շատ սուր խօսք մը արտասանած է, 1912-13ին, շանսատակ Թալաթը:

Պոլսոյ զինուորական հրամանատարութիւնը (Ճէմալ փաշա) շարունակ դադարման կը դատապարտէր «Ազատամարտ»ը: Առտու մը, երբ ողբացեալ Վարդգէսը իրեն կը դիմէ արգելքը վերցնելու համար, Թուրք նախարարը կը յայտարարէ, ի հարկէ թաքուն չարախնդութեամբ.

— Ցանցանքը ձէմալինն է. միշտ պատուիրած եմ որ հայերէն թերթ չդադրեցնէ, եւ ընդհակառակն մէկի տեղ քսան թերթի արտօնութիւն տայ: Երբ դադրեցնենք, կը պոռպռան մեզի դէմ, կը համարին բռնութիւն, հալածանք, մինչդեռ երբ ազատ ձգենք ու իրենց ուզածին չափ արտօնութիւն տանք, իրար կը գզեն, մեզ կը մոռնան... Ճէմալը զինուորական է, չի հասկնար այս նրբութիւնը.

Հիմա ունի՞ այս լեզի, չարանենգ ակնարկը: Այո՛: Եւ այսօր աւելի քան երբեք:

Ակնարկ մը նետեցէք ո՛ր եւ է գաղութի վրայ, կը համոզուիք: Աչքի առջեւ բերէ՛ք մեր գոյնզգոյն եւ անհամար միութիւնները, պարբերական հրատարակութիւնները, խմբակները, ակումբները, «Թայֆա»ները, — եւ ապահովաբար պիտի զզուիք անոնց սանձարձակ խառնիճաղանճէն:

Ամբողջ բրիտանականկայսրութիւնը կը կառավարուի երեք, աւելի ճիշդ՝ երկուքուկէս քաղաքական կուսակցութիւններու կողմէ: Իսկ մեր թշուառ ժողովուրդին համար չեն բաւեր չորս կուսակցութիւնները: Եւ դեռ հոսանքներ կան որոնք պոչեր ձգած են իրենց ետին, եւ պոչ կը շարժեն իրարու դէմ, նոյն իսկ միեւնոյն բեմին վրայ: Տակաւին չենք խօսիր հայրենակցական միութեանց մասին, որոնցմէ 60—70 հատ կը համրէին միայն Մարսէյլի մէջ, դեռ վերջերս:

Գիւղը առանձին, քաղաքը առանձին: Միեւնոյն գիւղէն կամ քաղաքէն երկու-երեք հատ, զանազան յաւակնութիւններով, իրարու քէն կապելով: Ո՞վ կ'արգիլէ նոր կնիք մը շինել, քանի որ հաճիւր նամակագլուխ եւ պահարան տպել, ազդ մը տալ թերթերուն:

Եւ յետոյ, ո՞վ կ'արգիլէ հրատարակել նաեւ հայրենակցական օրկան, շաբաթական կամ ամսական: Թող չպարծենան Հաճընցիներն ու Մարաշցիները: Ահաւասիկ Պօլու-Տէվրէկն ալ ունի իր «Հայրենակցական Մատեան»ը: Եւ անշուշտ կը տեսնենք անոր ընդդիմադիրն ալ, միեւնոյն միութեան անունով:

Շա՞տ մանրամասնեցինք. — Բիչ է տակաւին, ապացուցանելու համար թէ՝ մեր արհամարհած «լէպլէպիճի»ն արագօրէն կը վերակազմուի իբրեւ ազգ, իսկ մենք աւելի արագօրէն կը դիմենք դէպի կազմալուծում, մեզի «լէպլէպի»ներ թափելով հրապարակին վրայ:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՊՐԻԼ 11Ի ԱՌԹԻՒ

«Յուսաբեր» կը խորհրդածէ ապրիլ 11ի տարեդարձին առթիւ.

— «Ապրիլ 24ին Թշնամին մեր ժողովուրդը հաւաքաբար տեղահանեց իր հայրենիքէն եւ զանգուածաբար ջարդեց աքսորի ճամբաներուն վրայ:

Ջարդի մէջ մենք *միացած* էինք, երբ *մինչեւ ջարդը բաժան* էինք իրարմէ

Եթէ ասոր ճիշդ հակառակը պատահէր, եթէ *մինչեւ ջարդը միացած* ըլլայինք իրարու, իսկ ջարդի մէջ իրարմէ *բաժան* մնայինք, երբեք եղեռնը ապրիլ 24ի ահաւոր չափերուն չէր հասնէր:

Մարդկային պատմութեանը անծանօթ այս զարհուրելի ոճիրը [illegible] դիւրութեամբ գործադրեց, որովհետեւ նախ մենք դիւրութիւններ ընծայեցինք իրեն:

Ապրիլ 24ի մէջ մենք մեր բաժին պատասխանատուութիւնը ունինք:

Անոնք, որոնք *մինչեւ* այդ օրը խորտակեցին մեր կորովը, թունաւորեցին մեր միութիւնը, երկպառակեցին մեր ժողովուրդը եւ անոր մէջ տասը կարծիք ստեղծեցին զէնքի եւ զինուած բազուկի շուրջ, նախ անոնք իրենց ծանր պատասխանատուութիւնը ունին մեր ապրած ահաւոր աղէտքին մէջ:

Թշնամին օգտուեցաւ մեր անմիաբանութենէն, զատ-զատ ժողվեց բաժան-բաժան զանգուածը եւ հաւաքաբար մեզ ամէնքը ջարդեց անապատներուն մէջ:

Արդ, ապրիլ 24ը միայն *պատուհա՞ս* եղաւ մեզ համար, թէ նաեւ *դաս*:

Գոնէ այսօր, մէկ միլիոն զոհ տալէ ետքը, նոր եղեռնի մը հանդէպ ազգովին համերաշխած ու միացա՞ծ ենք արդեօք:

Դժբախտաբար ո՛չ:

Ինչ որ էինք *մինչեւ* ապրիլ 24ը, նոյնը մնացած ենք նաեւ անկէ *յետոյ*:

Ու նոյնը պիտի մնանք նաեւ ասկէ վերջը:

Եթէ վաղը դարձեալ մահաբեր փոթորիկ մը պայթի, Թշնամին կրկին դիւրութեամբ մեզ պիտի ժողվէ ու նոյնքան դիւրութեամբ մեր շարքերը հնձէ:

Ջարդի մէջ մենք նորէն պիտի միանանք, երբ մինչեւ ջարդը բաժան էինք իրարմէ:

Նոյն կոյր ատելութեամբ եւ նոյն բութ դաժանութեամբ ներքին որդը կը շարունակէ դարձեա՛լ խորտակել մեր ազգային կորովը, թունաւորել մեր միութիւնը, պառակտել մեր ժողովուրդը եւ հարուածել անոր ինքնապաշտպանութեան բնազդը:»

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՆԱՒԵՐԸ ՍԵՒ ԾՈՎՈՒ ՄԷՋ

«Թայմզ»ի Թղթակիցը Պոլսէն կը հեռագրէ թէ տեսակ մը նեղսրտութիւն կը տիրէ Թուրքիոյ, Պուլկարիոյ, Յունաստանի եւ Ռումանիոյ մէջ, որովհետեւ Պալթիկ ծովու երկու ռուս մարտանաւերը Սեւ ծով կը մնան երկար ատենէ ի վեր: Մանաւանդ որ, լուր կայ թէ ուրիշ երկու մարտանաւեր ալ պիտի գան, ինչպէս եւ հինգ յածանաւ, երկու թորփիլահալածէ, եօթը թորփիլանաւ եւ երեք ականակիր նաւերէ բաղկացած նաւաբաժին մը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Մթերանոց մը պայթած Պոլսոյ մէջ

«Թայմզ»ի Թղթակիցը կը հեռագրէ Պոլսէն (5 մայիս).—

Այսօր ցերեկին մեծ հրդեհ մը ծագեցաւ Տոլմապահչէի մզկիթին քովը, համանուն պալատին մօտ: Հրդեհին յաջորդեց ահռելի պայթիւն մը: Մէկէ աւելի մարդիկ սպաննուեցան եւ շատեր վիրաւորուեցան: Դէպքին պատճառը անծանօթ կը մնայ: Աւելի քան 90 վայրկեան ձեռքի եւ թնդանօթի ռումբեր եւ հրացանի գնդակներ պայթեցան, իսկ շրջակայ շէնքերը կրակ առին: Զինուորներ եւ ոստիկաններ օգնեցին հրշէջներուն, կրակը մարելու համար: Ծովէն ալ օգնութեան հասաւ մակոյկներով:

ԹՐՔԱԿԱՆԸ ՈՒՐԻՇ, ՕՍՄԱՆԵԱՆԸ ՈՒՐԻՇ

ԹՈՒՐՔԻԱ ՏԵՂԻ՛ ԿՈՒՏԱՅ

Պոլսէն կը հեռագրեն. — *Կիսապաշտօնական «Միլլիյէթ» յօդուածով մը կը յայտարարէ թէ Թուրքիա հաստատապէս կ'ուզէ վճարել իր պարտքերը, բայց զանազանութիւն մը դնելով թրքական և օսմանեան պարտքերուն միջեւ: Առանց ուրանալու օսմանեան պարտքերը, թուրք թերթը կը պնդէ որ Թուրքիան դիւրութիւններ ստանայ անոնց վճարման համար, ինչպէս կը պահանջէ բոլորին ալ շահը: Եւ համոզում կը յայտնէ թէ այժմու բանակցութիւններուն շնորհիւ, կարելի պիտի ըլլայ յանգիլ երկու կողմերուն համար ալ գոհացուցիչ լուծման մը: Նոր փոխառութիւն մը նախատեսելով, թուրք թերթը կը հաւատայ թէ Թուրքիան այս միջոցով պիտի վերագտնէ իր ելմտական և տնտեսական հաւասարակշռութիւնը: Փոխառութիւն մը ապագայ լաւագոյն գրաւականը պիտի ըլլայ երկրին համար և հաստատուն երաշխաւորութիւն մը՝ պահանջատէրներուն համար:*

Երէկ նոր և երկար տեսակցութիւն մը տեղի ունեցաւ ելմտական նախարարին և օտար պատուիրակներուն միջեւ: Արդիւնքը [illegible] պարտիքով, վճռուած հարց է որ յետաձգուի յաջորդ տարեվճարը, բայց տակաւին չի հաստատուիր այս լուրը:

∴ Օսմ. Հանրային Պարտքի ընդհ. քարտուղարը, որ Էնկիւրի գացած էր, Պոլիս դարձաւ և յայտարարեց թէ բանակցութիւններու ընթացքը յոյս կը ներշնչէ համաձայնութեան մը: Ինք անձամբ չի գիտեր անոնց վիճակը:

Վաւերական աղբիւրէ մը կ'իմացուի թէ Թուրքիա տեղի տալով Հանրային Պարտքի պատուիրակներուն թելադրութեանց, յանձն առած է ելմտական մասնագէտ մը պաշտօնի կոչել: Այդ մարդը պիտի ըլլայ հաւանաբար Պ. Րիսթ: Անմիջապէս որ մասնագէտը իր տեղեկագիրը ներկայացնէ Թուրքիոյ ելմտական կացութեան մասին, բանակցութիւններ պիտի կատարուին Եւրոպայի սեղանաւորական շրջանակներուն հետ, հաւանական փոխառութեան մասին: Պատուիրակները տակաւին Էնկիւրի կը մնան և բանակցութիւնները լաւատեսութիւն կը բուրեն:

ԴԵՌ ՄԵԼԱՆԸ ՉՑԱՄՔԱԾ...

«Տէյլի Հէրըլտ», Անգլիոյ Աշխատաւորականներուն օրկանը, գիտել կուտայ իտալիոյ նաւային նոր շինութեանց առթիւ.

— *Լոնտոնի մէջ կնքուած նաւային դաշնագիրը վտանգի տակ է: Ամէն մարդ կը հարցնէ թէ ո՛ւր պիտի յանգի Ֆրանսայի և Իտալիոյ մրցակցութիւնը: Ի՞նչ պիտի ըլլայ Ֆրանսայի դիրքը: Ֆրանսան պիտի հաւանի՞ Իտալիոյ տեսական հաւասարութեան, այդ հիման վրայ խորհրդակցելու համար փոխադարձ կրճատման մը մասին, կամ իր կարգին նոր մարտանաւե՞ր պիտի շինէ, մինչեւ որ Իտալիա կէս ճամբան մնայ: Այս վերջին պարագային, Լոնտոնի դաշնագիրը քուրջի մը պիտի վերածուի: Ֆրանսան և Իտալիան վտանգաւոր խաղի մը ձեռնարկած են:*

Ամբողջ Հնդկաստան սուգի մէջ

Մանրակրկիտ լուրեր կը հասնին Հնդկաստանէն, իբրեւ հետեւանք Մահաթմա Կանտիի ձերբակալութեան, որուն մանրամասնութիւնները հաղորդեցինք երէկ:

Առջի օր խռովութիւններ ծագեցան մանաւանդ Տէլհիի, Պոմպէյի եւ Կալկաթայի մէջ, իսկ երկրին հիւսիսակողմը Հնդիկները կը շարունակեն բողոքի ցոյցեր կատարել Կանտիի ձերբակալութեան դէմ: Տէլհիի մէջ, ոստիկանութիւնը կրակ բացաւ մեծ բազմութեան մը վրայ որ կը մերժէր ցրուիլ: Շատեր վիրաւորուեցան կամ սպաննուեցան: Քաղաքին գլխաւոր փողոցները կը պաշտպանուէին հնդիկ զինուորներու եւ ուժ գրահապատ ինքնաշարժներու կողմէ: Ո՛ր եւ է ժողով արգիլուած է: Բրիտանական նամակատան մօտ, յարձակում կրեց ինքնաշարժ մը, որուն մէջ կը գտնուէին երկու ոստիկանական պաշտօնեաներ: Ուրիշ ընդհարում մը տեղի ունեցաւ քաղաքային դատարանին մօտ, ուր ամբոխը կը հսկէր բաց մնացած խանութներուն վրայ: Ոստիկանութիւնը բիրերով ցրուեց բազմութիւնը: Վիրաւորուեցան երեսուն հոգի, որոնց մէջ կիներ ալ կան:

Կալկաթայի մէկ արուարձանին մէջ, հազարի չափ Հնդիկներ փորձեցին գիծէն դուրս հանել կառախումբը, ճամբան փակելով: Ոստիկանութիւնը միջամտեց, բայց քարի բռնուեցաւ:

(Ասոր շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՍԱՄՍՈՆԻ ՆԱՒԱՀԱՆԳԻՍՏԸ

Սամսոնէն կը գրեն Ճիւմհուրիյէթի.

— Սամսոն գացողները ցաւով կը տեսնեն այս նաւահանգիստին վիճակը: Չկայ նաւահանգիստ մը, ուր նաւերը սպասեն: Նաւերը եւ ճամբորդները մնացած են բնութեան քմահաճոյքին: Երբ ծովը ալեկոծ է, շատ դժուար է շոգենաւ նստիլ կամ անկէ ցամաք ելլել: Ասոր վրայ աւելցուցէք նաեւ փոխադրութեան ահագին ծախքերը

Իսկապէս, վաճառականները կը գանգատին փոխադրութեան գիներու տարապայման մեծութենէն: Այս պատճառով, կարելի չըլլար աժան նիւթերը արտասահման ղրկել ու ծախել: Օրինակ, արմտիքի արտածումը դադրած է:

Գաղափար մը տալու համար, յիշենք արմտիքի փոխադրութիւնը:

1. Գիւղացիէն հարիւրին երկու կ'առնուի սաւառնակի ընկերութեան համար: 2. Օրինակ՝ Չօրումէն Հավզա փոխադրութեան համար նուազագոյն 40 փարա կ'առնուի իւրաքանչիւր քիլոյէն: 3. Հավզայէն Սամսոն՝ քիլօ գլուխ 20 փարա: 4. Սամսոնի նաւահանգիստին մէջ հարիւրին մէկ կ'առնուի Սաւառնակի ընկերութեան համար: 5. Թաղապետութիւնը քիլօ գլուխ 10 փարա կ'առնէ [illegible] տուրք 6. Այս տուրքին կէսը, այսինքն 5 փարա կը գանձուի սաւառնակի ընկերութեան հաշուին: 7. Վակոնէն նաւամատոյց փոխադրութիւնը՝ քիլօ գլուխ 5 փարա: 8. Նաւամատոյցէն շոգենաւ փոխադրութիւնը (նաւակով) քիլօ գլուխ 10 փարա:

Ուրեմն, Չօրումի մէջ 8 դրուշի գնուած ցորենին մինչեւ Պոլիս փոխադրութեան ծախքը 24 դրուշի կը հասնի: Եւ եթէ Պոլսէն ալ Եւրոպա փոխադրուի, նոր ծախքեր կ'աւելնան եղածներուն վրայ, եւ այս պատճառով մեր ցորենը չի կրնար տիրել օտար հրապարակներու:

ՊՈՌՆԿՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Թուրքիոյ ներքին գործավարութիւնը Պոլիս հաղորդած է կանոնագիր մը, որ կ'արգիլէ պոռնկութիւնը: Այս կանոնագիրը արդէն կը գործադրուի Էնկիւրիի մէջ, եւ Պոլսոյ մէջ ալ անմիջապէս պիտի գործադրուի ոստիկանութեան միջոցաւ

Կանոնագրին գլխաւոր տրամադրութիւններն են.—Պոռնկութիւնը իրենց գործ ընողները ընդհ. դատախազութեան պիտի յանձնուին: Պառերու մէջ աշխատող կիները եթէ պոռնկութիւն ընեն, օտարահպատակները սահմանէն դուրս պիտի հանուին, իսկ Թրքահպատակները այդ արհեստը ի գործ դնելէ պիտի արգիլուին: Ասկէ վերջ նոր հանրատուն չպիտի բացուի. Այն խանները, ափարթմաններն ու բաղնիքները ուր պոռնկութիւն կ'ըլլայ, իսկոյն պիտի փակուին: Փողոցներուն մէջ անցորդներուն խօսք նետող այրերն ու կիները ընդհ. դատախազութեան պիտի յանձնուին: Որեւէ պատճառով, իբր անտէր փողոցները դեգերողները պահականոց պիտի տարուին ու անոնցմէ անգործները դատարկապորտ նկատուելով օրինական հետապնդումի պիտի ենթարկուին:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ Քոլոնիա արաբական գիւղը 1500 ստեռլինի տուգանքի դատապարտուեցաւ, համաձայն հաւաքական պատիժի օրէնքին, մասնակցած ըլլալով Մոցա գիւղին աւերման, անցեալ օգոստոսի դէպքերուն առթիւ:

ԹՈՒՐՔԵՒՔԻՒՐՏ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ՉԿԱՅ

Թուրք կառավարութիւնը, յուսահատ քրտական ամենամեծ եւ զօրաւոր հարուածէն, Շահֆէյինները, Հանէֆիները, Մալիքները սիրաշահելէ, աւելի ճիշդը նոր խաղի մը բերելէ, 1929ի վերջաւորութեան կը դիմէ Ալէվիները գրաւելու նոր փորձի մը։ Պոլսոյ մէջ խորհրդակցութիւններ կը կատարէն քանի մը քիւրտ — ալէվի — պաշտօնեաներու հետ, և պաշտօն կուտան անոնց մեկնիլ երկիր ու տեղւոյն վրայ ձեռնարկել գործի։ Խորհրդակցութեան մասնակցողներէն մէկը, որ մօտէն ծանօթ է մեզի, և այժմ ապաստանած է Տէրսիմ, պիտի հրաւիրուէր իշխան Ալէվիներու, եթէ յաջողէր Տէրսիմը ենթարկել Թուրք կառավարութեան հրամաններուն։

Ալէվիներու պատուիրակութեան լայն իրաւասութիւններ կը տրուի տեղւոյն վրայ կարգադրութիւններ ընելու եւ Տէրսիմը ամէն գինով սիրաշահելու համար։ Փորձը կը սկսի Երզնկայէն։ Զօրս «նահիէ միւտիրի»ներ եւ երկու քիւրտ գայմագամներ կը կոչուին պաշտօնի, Երզնկայի բանտէն անմիջապէս ազատ կ'արձակուին այն քիւրտ բանտարկեալները, որ կը պատկանին Տէրսիմի աշիրէթներուն։ Եփրատի եզերքը գտնուած Կիւլիճէ, Կէօզինցիք, Մոլլա գիւղ, Մահմարցիք, Ագրակ, մինչեւ Ղըլըլիու, Բոլումորի կը՝յատկացուին Տէրսիմցի Քիւրտերու բնակութեան, և բացառիկ հրամանագրով մը տուրքէ ու զինուորութենէ զերծ կը կացուցուի քրտաբնակ գիւղերու բնակչութիւնը։

Իսկ Եփրատի աջ ափը, Ճիպինճէն սկսեալ մինչեւ Սըրընքօրի կառավարութիւնը կը յատկացնէ [illegible] չիրէթապետին։ Տեսակ մը ինքնավարութիւն Կարինէն Խարբերդ տարածութեան վրայ գտնուած քրտաբնակ շրջաններու։

Թէքքէ-մէտրէսէները փակող, չէյխերը, իւլէմաները ջնջող, սէյիտները եւ բոլոր կրօնագէտները դատապարտող, ու մանաւանդ «չէմաաթ օճախը» ամենախիստ կերպով հարուածող հանրապետական Թուրքիան յանկարծ փոխեց իր ուղղութիւնը եւ աչք գոցեց 1928 աշնան գումարուած քիւրտ «սէյիտներու» եւ «փիրերու» համաժողովին։ Ժողովը տեղի ունեցաւ Երզնկայի շատ մօտիկ վայրի մը մէջ, ուր ներկայ եղան Աղուչաններ, Գուր Եղաններ, Տէվրիչ Ճէմալները, իրենց զըլխաւոր կրօնապետներով, քննելու համար Ալէվիներու եւ քըրտական միւս հատուածներու կրօնական խոր տարբերութիւնը։

Պահ մը հաղիւ քրտական հարցը կրօնական գետինէն քաղաքականը փոխադրուած, ահա քրտական մէկ հարուածը — (ալէվի կամ ղըզըլպաշ) դայն կը տանէր կրօնականին։ Եւ այդ տեղի կ'ունենար Թրքական դրամին ուժովը ու անոր գաղտնի թելադրութեամբ։ 1926էն ի վեր սէյիտներու «Հըրալը»աշ-համբոյրի սուրբին գանձումը և ծուխերու այցելութիւնը արգիլուած ըլլալով հանդերձ, 1929էն Սէյիտ Ճաֆէրը ընդհանուր պտոյտ մը ըրաւ քրտական շրջաններու մէջ եւ Տէվրիչ Կիւլաբիին տղան Տէվրիչ Մուրթաղան ու Սէյիտ Ալիին Թոռը Սէյիտ Հայտարը առանց արգելքի այցելեցին Տիվրիկ, Կիւրին, Սեբաստիա, Գոչկիրի, Եէնի խան շրջանը գտնուած իրենց «Թալըպներուն — ծուխերուն։

Եւ այս բոլորը տեղի ունեցաւ իրականացնելու համար բուն նպատակը, — ալէվիները բաժնել քրտական միւս հատուածներէն, և նուաճել անհնազանդ Տէրսիմը, զիւրութեամբ կարենալ չափուելու համար քիւրտ հաւաքականութեան հետ։

Մինչդեռ մեր քաղաք ամէնէն հաւասար եւ առողջ տեղեկութեանց համաձայն. 1930 յունուարէն ի վեր Թրքական այդ ձեռնարկն ալ կորսնցուցած է իր կարեւորութիւնը, որովհետեւ լեռնային Տէրսիմը հաստատութեամբ զգուշացուցած է դաշտային Տէրսիմի մէջ լարուած Թրքական ծուղակէն, եւ կը շարունակէ մնալ ապստամբ վիճակի մէջ։

Ահա թէ՛ո՛ւր է աղբիւրը «Մուսավաթ»ի կարծեցեալ համաձայնութեան, որ ի լուր աշխարհի հաղորդուեցաւ նոյնիսկ տասնաբանեայ յօդուածներու դասաւորումով։

Այս քանի մը մանրամասնութիւնները հարկադրուեցանք տալ, ապացուցանելու համար.

Ա.— Թէ «Մուսավաթ»ի հրատարակած տասնաբանեայ պայմանները թիւրիմացութեան արդիւնք են, հետեւաբար զուրկ քաղաքական արժէքէ։

Բ.— Թէ՛ Թուրքերը փորձած են եւ պիտի փորձեն սիրաշահիլ Քիւրտերը, անսալով ռուսական թելադրանքներուն ընդդէմ անգլիականին, եւ խաղի բերել զանոնք՝ քրտական հարցը արմատապէս լուծելու համար։

Գ.— Թէ Թուրքերու ամէնէն վերջին միջոցն է օգտուիլ Ալէվիներու եւ քրտական միւս հատուածներու մէջ գոյութիւն ունեցող կրօնական տարակարծութեններ եւ Քիւրտը հանել Քիւրտին դէմ, մէկը միւսին բնաջնջել տալու համար համիտեան քաղաքականութեամբ։

Դ.— Թէ Քիւրտերու փրկութեան միակ ճամբան է համախմբուիլ քիւրտ ազգային դրօշին տակ, հեռու չէյխերու եւ սէյիտներու կրօնական անիմաստ բաժանումներէն. եւ հետեւաբար հակատիլ ո՛չ թէ «կրօնքին», այլ «ազգութեան» սխեմի թշնամի համաթուրանականութեան ծրագրին դէմ, որ աղբիւրն է բոլոր չարիքներուն։

Պատասխանելով մեր տեսութեան առաջին մասին մէջ տըրուած հարցումներուն, թէ Քիւրտերը կրնա՞ն համաձայնիլ Թուրքերուն հետ, եթէ այո՛, ի՞նչ պայմաններու տակ, իսկ եթէ ո՛չ, ի՞նչ պատճառներով, եզրակացնենք.

Քիւրտերը չեն կրնար համաձայնիլ Թուրքերուն հետ, քանի որ Թուրքիա կը հետապնդէ համաթուրանական քաղաքականութիւնը, եւ զայն իրագործելու համար պարտաւոր է միատար Թուրք բնակչութիւն մը ունենալ, իր կառավարած երկրին մէջ։ Այլապէս պէտք չունէին թշնամանալու Քիւրտերուն հետ, եթէ միայն նախկին օսմանեան կայսրութեան հետապնդած քաղաքական ճամբուն վրայ, եւ բաւականանային կրօնական գետնի վրայ շարունակելով «իսլամական» եղբայրակցութիւնը, առանց ազգայինցեղային խտրութեան։

Բայց քանի որ «իսլամական» վարագոյրը պատռած է այլեւս, եւ Թուրքն ու Քիւրտը որպէս առանձին ազգութիւններ կեցած են դէմ դիմաց, ու կը պայքարին քաղաքական նուաճումներու համար, կարելի չէ սիրաշահելու խաղերով արմատապէս լուծել հարց մը, որ քաղաքական է եւ գոհացնելու պատրաստ ժողովուրդ մը ունի իրեն հետ։

Քիւրտերը Թուրքերուն հետ կրնան համաձայնիլ այն ատեն միայն, երբ Թուրքը տեղի տայ շարք մը պահանջներու, Թուրքեւքիւրտ քաղաքական մրցակցութեան բանալիները կը գտնուին Մոսկուա եւ Լոնտոն, ու եթէ պահ մը վեր առնենք քրտեւթուրք վէճը բողարկող քաղաքական վարագոյրին մէկ ծայրը, պիտի տեսնենք որ Ռուսիա եւ Անգլիա կեցած են դէմդիմաց, կազմ ու պատրաստ։

Իսկ թէ ի՛նչ դեր եւ ի՛նչ ազդեցութիւն ունի Ռուսիան ներկայ վէճերուն մէջ, առանձին հարց է, որուն պիտի անդրադառնամ յաջորդով։

ԹԱՓԱՌԱԿԱՆ

ՋՈՒԼՈՒՄԻ ԵՐԳԻՉԸ

Ա.

Ջուլումի աշխարհից ճողոպրածների, տաճկահայ գաղթականների, աշխատաւոր ու ճնշուած հայ շինականների այլ եւ ըմբոստ հայ մարտիկների նուիրական երգիչն է Աւետիս Ահարոնեանը։

Նա երգիչն է վշտերի եւ անհուն ցաւերի այն մարդկանց, որոնք չունեն կեանքի, կայքի ու գոյքի, աշխատանքի ու պատւի տարրական ապահովութիւն։

Ահարոնեան Ղարիբը նմանապէս երգիչն է այն մարդկանց, «որոնք խեղախ կեանքով դաժան մահը հեղնեցին եւ հպարտ մահով մեր սեւ կեանքին փայլ տուին»։

Հայ ցեղի տառապանքի այդ երգիչը ծնած է Մասիսի ստորոտը, Իգդիրմաւա գիւղում, Սուրմալուի գաւառում, Արարատեան դաշտի ափը, 1866 թւին։

Մասիս սարի և Արարատեան դաշտի բնական ու պատմական խօլ հմայքի օրօրներով է մեծացել մանուկ Աւետիսը։ Ի զուր չէ, որ յետագայում նա զանազան մակդիրներով է արտայայտում իր բնական մեծ ուսուցիչներին.

— «Հայոց աշխարհի հսկայ նահապետ, խօլական արձան, աստղերի կայան, փոթորիկների տէր, մրրկի Աստուած, հովիւ անհարկու, արքայ Մասիս, ծեր արքայ, վիթխարի հսկայ, հրակայ մոռածուած, տիտանեան հոգի, տակավիթխար լեռ, տխուր ծերունի, անքուն պահապան Հայոց աշխարհի»...

Իսկ Արարատեան դաշտի մասին այսպէս է արտայայտւում Ահարոնեանը.

— «Գեղանի զըլխոյ Հայոց աշխարհի, հայրենի դաշտ, ան[illegible] գի, ոսկէ օրօրան, շքեղ անուրջ, դիւթական պարտէզ Հայոց աշխարհի, բնութեան տաճար»...

Բացի վերոյիշեալ բնական ուսուցիչներից, Ահարոնեանի վրայ ներգործել են ի հարկէ թէ՛ հայրը եւ թէ՛ մայրը, ապա եւ դպրոցը։

Ահարոնեանի հայրը գաղթել է Սալմաստ գաւառի Նաֆթւան գիւղից, որ հեռու չէ հայութեան մեծանուն վիպասան Րաֆֆու գիւղից. Ահարոնեանի մայրն էլ Գարսկաստանից գաղթած հայի աղջիկ էր, որ այրի ժամանակը դարձաւ Ահարոնեանի հօր, դարբին Առաքելի կինը եւ ապա Աւետիսի մայրը։

Դարբին Առաքելը հեզ ու աշխատասէր և ազնիւ արհեստաւոր էր։ Հօր այդ յատկութիւնները ժառանգել էր Աւետիսը. Նրա մայրը տղամարդ կին էր, առնական ոգու տէր և ոչ թէ իրենց գիւղի, այլ և ամբողջ գաւառի միակ գրագէտ կինն էր։ Նա շատ գրասէր էր և այդ յատկութիւնն էլ փոխանցել էր իր զաւակին, որ յետագայում պէտք է դառնար հայ գրականութեան ջահակիրներից մէկը։

Ահարոնեանը եօթը տարեկանից գրել կարդալ է սովորում նախ իր մօր մօտ, ապա յաճախում է Իգդիրի այն ժամանակւայ յայտնի Գիւլազիզ խալիֆայի դպրոցը, ուր իշխում էին Տէր Թովիկեան կարգեր...

1877-1878 թւականներին տեղի է ունենում ռուս-տաճկական պատերազմը. շարան-շարան Իգդիր են մտնում ռուսական բանակի զինուորներն ու սպաները, որոնց ազդեցութիւնը զգալի է լինում 10-11 տարեկան Աւետիսի վրայ այն չափով, որ նա հրաժեշտ է տալիս քահանայ դառնալու մտքին...

Գիւղի ուսումը վերջացնելուց յետոյ, Աւետիսը մտնում է Գէորգեան Ճեմարանը, որ եւ աւարտում է 1885 թւին, երբ արդէն 20 տարեկան էր։

Ճեմարանն աւարտելուց յետոյ Ահարոնեանը մի քանի տարի ուսուցչութիւն է անում հայրենի գիւղում, Իգդիրում, ուր հարիւրաւոր աշակերտներ էին սովորում թէ Իգդիրից եւ թէ շրջակայ հայկական գիւղերից։

Նա մի տարի էլ ուսուցչութիւն է անում Նոր-Բայազետում, ապա կրկին Իգդիրում, իսկ ծխական դպրոցները փակւելուց յետոյ, մի տարի էլ պաշտօնավարում է Գէորգեան Ճեմարանում։

Տակաւին ուսուցիչ էր Իգդիրում, երբ սկսեց թղթակցել ու աշխատակցել «Արձագանգ», ապա եւ «Մշակ» թերթերուն։

1896 թւականի զուլումներից փախածները շարան-շարան եկան ու թափւեցին Իգդիր։ Ահարոնեանը մօտիկից ծանօթացաւ զուլումից փախածների ցաւերի ու դառն վշտերի հետ, զգացեց, յուզւեց, անզամ արտասուեց, ապա ականջ դրաւ նրանց աղեկտուր պատմութիւններին եւ աշխատեց այդ խեղճերի ապրումները գեղարւեստօրէն վերարտադրել իւր հակիրճ եւ անպաճոյճ պատկերներում. — «Պուտ մը կաթ», «Փշուր մը խաց», «Յալադ վարդուհին», «Բաշօն» եւ այլն, որոնք խոր տպաւորութիւն էին թողնում ընթերցողների վրայ։

Բացի այն փախստականներից, որոնք հազարներով էին գալիս Տաճկահայաստանից՝ Իգդիրի վրայով, գալիս էին եւ բազմաթիւ վարժիկներ, այսինքն բամպակ զգողներ։ Դրանք եւս սարսափի երկրից շատ պատմութիւններ էին անում եւ իրենց գործիքի մելամաղձոտ հնչիւնների ձայնակցութեամբ զուլումից էին երգում։

Մի մոռանանք եւ այն հանգամանքը, որ մայրը, հայրը եւ գիւղի ծերերը նմանապէս շատ պատմութիւններ էին արել մանուկ Աւետիսի մօտ՝ սահմանի միւս կողմից, ուստի եւ հայ ցեղի տառապանքը Ահարոնեանի մտապրաղմունքի նուիրական նիւթն է կազմում հէնց մանուկ օրերից։ Ու զարմանալի չէ որ նա իր ժամանակի եւ գիտցածի տուրքն է տալ Մովսէս Խորենացու, Արիստակէս Լաստիվերցու եւ Խաչատուր Աբովեանի պէս ողբասաց դառնալով, եւ նա լաց լինելու մեծ իրաւունքը ունէր՝ որդեկորոյս ծնողի եւ եղբօրը զոհաբերած քրոջ պէս։ Արդարեւ, մեր նոր ժամանակի հայ Երեմիան լացաւ աւերւելքի նոխազը հանդիսացող հայ ցեղի սեւ ճակատագիրն ու թշւառ իրականութիւնը, տաճկահայկական գեհենը։

Ոչ ոք չի կարող բռնազբօսիկ կերպով լաց լինել։ Լացել է Ահարոնեանը երեք հարիւր հազարի կոտորածների օրերին, այսպէս ասած մեր փոքր զուլումի առիթով, իսկ մեծ զուլումը մեր ցեղի, ապրիլեան եղեռնը 1915 թւի տակաւին բացատւում է իր մեծ վիպասանհրգչին, իր նոր Ահարոնեաններին...

Մի խումբ համակիրներ 1898 թւին Ահարոնեանին ուղարկեցին Եւրոպա իրենց միջոցներով, որպէսզի աւելի մեծ գիտական ու գրական պաշար ձեռք բերի։ Ահարոնեանը սովորեց Լօզանի եւ Փարիզի համալսարաններում, ուսումնասիրեց փիլիսոփայութիւն, պատմութիւն ու գրականութիւն։ Զօրս տարուց յետոյ նա վերադարձաւ Կովկաս եւ իրեն նւիրեց գրական ու հանրային-յեղափոխական գործունէութեան։ Զմոռանամ ասել, որ արտասահմանում ոչ թէ համալսարանը կազապարեց եւ վերջնականօրէն ձեւակերպեց Աւետիս Ահարոնեանի գրական ու քաղաքական դէմքը, այլ ինքը, մեր անգուգական մարդագործ եւ ծամերաշխութեան դարբին Քրիստափոր Միքայէլեանը...

Եւ եթէ լայկան Ահարոնեանի գրւածքների մէջ մենք գտնում ենք մարտական եւ վրէժխնդրական կտորներ — դա էլ շնորհիւ Քրիստափորի։ Ինքը Ահարոնեանը շատ լաւ է պատկերացնում յետագայում Քրիստափորի այդ խոշոր ազդեցութիւնը։ — «Քրիստափորին ուղարկեցի արտասահմանում գրած իմ առաջին պատմուածքը՝ «Խալը»։ «Ինչ կ'ասէ Քրիստափորը, մտածում էի եւ։ Ես շատ էի լացել Կովկասում իմ գրւածքների մէջ, այժմ գրում էի Նրա վառ ջաւատով (իմա Քրիստափորի) թեւաւորւած։ Անձամբ գնացի տոււղելու։ Վրաս նայեց ժպտալով, բերանը երեխայի պէս բաց եւ աչքերում անուշ արտայայտութիւնը, որ այնպէս դիւթում էր։

— Տեսնում ես, սրբագրում եմ, աւաղ... Հաւանել էր։

Քրիստափորն էր հաւանել։ Եւ ես գործի կպայ։ Իրար յետեւից գրեցի «Էլ մի աղօթիր», «Աշուղը», «Արիւնոտ թթխմորը», «Ազատութեան Ոգին» եւ այլն, ամբողջ մի շարք պատկերների, որոնց բոլորի ոգին, գոյն ուղը եղաւ նա՝ անզուգական Քրիստափորը։ Ժընեւից Լօզան նիւթեր էր ուղարկում, յուզիչ-ցընցող նիւթեր, երկու երեք քաջալերական խօսք եւ ես խենդի պէս գրում էի այդ պատկերները, ուղարկում իրեն, որպէս զի յետոյ գնամ իբրեւ գերագոյն վարձատրութիւն վայելեմ նրա ժպիտը, Նրա հայեացքի հմայքը, Նրա ընկերական կատակները։ Ես այլ եւս ինձ չէի պատկանում, այլ Նրան. տարւել էի Նրա խոհերով, Նրա ծրագիրներով, Նրա գաղափարներով։ Հայ ժողովրդի անհուն տառապանքը ինձ համար այլ եւս լքումի եւ յուսահատութեան աղբիւր չէր, այլ մի հզօր եւ վճռական խթան դէպի վաղւան յոյսը։ Քրիստափորն ինձ սովորեցրեց, որ մեծ տառապանքը կրող մի ժողովուրդ նաև մեծ ապագայի իրաւունքն ունի»։

ՅՈՎԱԿ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ԲՈՒՆԻ ԲԺՇԿՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսական բժշկական կաճառը անցեալները կը վիճաբանէր թէ բժիշկները իրաւունք ունի՞ն բռնի բժշկելու այն հիւանդները, որոնք կը մերժեն ամէն խնամք եւ կ'ուզեն մեռնիլ։ Այս վէճը ծագած էր փրոֆ. Աչարի մէկ զաւախօսութենէն «Բժիշկը անձնապաշտպանի մը առջեւ» նիւթին մասին։

Փրոֆ. Աչար կը պնդէ թէ հացադուլը եւս անձնասպանութեան տեսակ մը փորձ է, զոր պէտք է արգիլել՝ ճիշդ ինչպէս սովորական ամէն անձնասպանութիւն։ Եւ կ'առաջարկէր մասնաւոր օրէնքներ սահմանել, բռնի միջոցով ազատելու համար անձնասպանութեան ամէն փորձ, եւ այս ձեւով սրբագրելու համար բժշկական բարոյականին մասին ժողովուրդին այն կարծիքը թէ բժիշկները թոյլ կուտան որ մարդիկ մեռնին։

Փրոֆ. Քէնիւ պաշտպանեց հակառակ տեսակէտը։ Այս վիբաբանքը, որ մեծ հեղինակութիւն կը վայելէ բժշկական աշխարհին մէջ, կը պնդէ թէ բժիշկը իրաւունք չունի բռնութիւն գործելու՝ կերակրելու համար իր արտուեստը, երբ ենթական կը մերժէ եւ կ'ուզէ մեռնիլ։ Եւ յիշեց թէ ինչպէս հիւանդ մը, որ ծանր աղեթափութիւն մը ունէր, չուզեց գործողութեան ենթարկուիլ, եւ մեռաւ։

Կարելի էր բռնի զգայազրկել զա՛յն եւ փրկել, բայց Քէնիւ չուզեց բռնութիւն փորձել, եւ կ'առաջարկէ ջնջել բռնաշաւիղ հացցնելու, ձգախէժէ փողով սնունդ տալու բռնի միջոցները։ Այնպէս մասին հիւանդներ կան, որոնք յամառութեամբ ծած կը պահեն, որովհետեւ սատանան իրենց ըսած է թէ պէտք չէ ուտել, ուրիշներ՝ կ'ուզեն կտրել իրենց երակները, որովհետեւ կը պնդեն թէ Աստուած այդպէս հրամայած է։ Նման պարագաներու տակ, Ֆրանսական բժշկական կաճառին քանի մը անդամները կ'առաջարկէին համոզել հիւանդները եւ հրաժարեցնել անձնասպանութեան այդ մտասեւեռութենէն։

Վէճը եզրակացութեան չյանգեցաւ։

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

ՈՐԲ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ[illegible]

Ընկերնե՛ր, անշուշտ [illegible] ալ կը մտածէք ձեր անցեալ[illegible] սին։ Երազներ կը հիւսէիք, խումբ, գլուխ գլխի երկա՜ր [illegible] կա՜ր կը զրուցէիք եւ ամէն [illegible] ձեր գլխուն եկածը կը պատմէ[illegible] մէկը միւսէն աղեղ, անպաշտ[illegible] լի եւ անհաւատալի։ Եկէ՛ք [illegible] երթանք Ցեր Զօր, Արաբիա[illegible] րերը, գիտենք այն կարաւան[illegible] որ օրն ի բուն կը քալեն վիր[illegible] եւ խոշտանգուած. Մոռցեր[illegible] տարափին տակ։ Անոնք ո՞ւր [illegible] նէին իրենց վերջին շունչ[illegible] — դուք գիտէք այդ...

Բոլոր չափահաս որբեր[illegible] մահէ ազատած ենք եւ ի՞[illegible] պայմաններու տակ.— [illegible] միայն մենք գիտենք. [illegible] պատուած էինք եւ տեղ տեղ [illegible] լաքուած բոլորս ալ վեր[illegible] Մխիթարական մէկ բան որ [illegible] այն ալ մեր ողջ մնալն էր։ [illegible] կամաց հասակ առինք եւ վեր[illegible] պէս չափահաս. եղանք [illegible] տանք մենք մեզի.— Ո՞վ [illegible] մենք, ի՞նչ կ'արժենք իբրեւ [illegible] հաներ, եւ ի՞նչ պարտական[illegible] թիւններ ունինք մարդկօ[illegible] այս մռայլ կեանքին մէջ. [illegible] հարցումները եթէ որբանոցի [illegible] տրուէին, ամէն մէկս բան [illegible] պիտի ըսէինք։ Մէկը պիտի [illegible] «Ես գինուոր պիտի ըլլամ [illegible] բուս վրէժը լուծելու համար [illegible] Երկրորդը,— «Ես բժիշկ պիտի [illegible] լամ»։ Երրորդ մը անպայման [illegible] լի մեծ բան մը ըլլալ կ'ուզ[illegible] բոլորն ալ «վրէժ» լուծելու [illegible] մար։ Ցնցեցէք ողջ. «Ց[illegible] Անթուրան» մենք մեզի [illegible] րոշումներ կուտայինք։ [illegible] մեր մէջ ոչ մէկ պահպանող[illegible] կար եւ բոլորս ալ «Թոփ[illegible]» [illegible] կ'ուզէինք...

Իսկ հիմա ի՞նչ կը մտած[illegible] ի՞նչ կ'ընենք, կ'աշխատի՞նք [illegible] երազները իրագործելու համա[illegible] Հապա դասալիքնե՞րը։ Մեղք [illegible] րենց չէ՛, մեղքը միջավայր[illegible] րունն է, բայց օր մը կը զգ[illegible] նան,— համբերութիւն.

Ըսինք թէ կ'աշխա[illegible] կազմակերպուած ե՞նք։— [illegible] Ո. Մ. եւ կազմակերպուած [illegible] ի՞նչ է մեր ըրածը.— ժամ[illegible] կը բանանք։ Ո՞րու հետ է [illegible] կռիւը։— Նախ մեր աղեան [illegible] նիկը կրող եղբայրներուն հետ — Եղա՞ւ այս.— Այո, Նախ [illegible] մեր մէջի ցեխերը մաքրենք [illegible] հասկընենք թէ ո՞վ ենք մենք [illegible] ինչո՞ւ համար ենք կազմա[illegible] կերպուած...

Բաւական է հարց ու պատա[illegible] խաններ թխել,— քիչ մըն [illegible] մենք մեզի հարցնենք։— [illegible] նի՞ ենք ազգին լաւագոյն [illegible] կը կոչուելու.— Այո՛, որովհետ[illegible] անկեղծ ենք ի՛նչ որ կը զգանք [illegible] ինչ որ կը տրամաբանենք, [illegible] գործենք, կեղծիք չենք [illegible] քուութենէ կը խորշինք, [illegible] "Թեմալլաճ, չենք [illegible] այսինքն չենք սողա՞ր օձի [illegible] այլ կը գործենք բաց ճակա[illegible] չենք վախնար ոչ ոքէ, կը յարգ[illegible] նախ մեզ յարգողը եւ այ[illegible] կ'ընթանանք յառաջ։ Եւ այ[illegible] սով քաջ գիտենք որ պիտի [illegible] նինք մեր նպատակին, եւ պիտ[illegible] ստեղծենք անպայման այն հա[illegible] րենիքը, որուն համար ողջակէզ[illegible] ցան մեր ծնողքները։ Անոնք [illegible] կտակեցին շարունակել իրեն[illegible] ճամբան, մինչեւ որ ստեղծեն[illegible] ազատ եւ անկախ Հայրենիք [illegible] զերծ բոլոր տիրապետութիւններէ[illegible]

Մինչ այդ՝ այս սառ [illegible] րուն վրայ կը կազմակերպու[illegible]

[illegible] գործենք լաւ ու մաքուր։ [illegible] ընենք բոլոր անոնք, [illegible] մեզի դէմ, դաւ [illegible] կը լարեն։ Մինչ կը [illegible] քայլերով, խորհուր[illegible] եւ կը շարունակենք [illegible]

[illegible]

Հ. ԱՐՓԱ[illegible]ԵԱՆ

ՄԵԾ ՏԱԿ ՄԵՌԱԾ

[illegible] 1922ի գաղթա[illegible] [illegible]

[illegible] կը յարձակի փանոսեանին [illegible], եւ անխնայ կը հարուածէ [illegible], տարկերով թէ ծերունին [illegible]մար առած է 50 լէվան, որ[illegible] Չէրքէզեան չվճարէ կառա[illegible]թեան ունեցած 40 լէվայի [illegible]։

Ծերունին կ'իյնայ գետին եւ [illegible] գարնուր քարերուն։ Ու[illegible] կը շարունակէ հարուա[illegible]րով, մինչեւ որ անցորդներ [illegible]թեան կը հասնին եւ կիսա[illegible] ծերունին կը փոխադրեն տուն։ [illegible] բժշկական խնամքնե[illegible] փանոսեան մեռաւ ծեծուելէն [illegible] ժամ վերջ։

Ընդհանուր դատախազը խնդի[illegible] առած է եւ քննութիւն[illegible] առաջ կը տարուին։

Թղթակից

Ի ՊԱՏԻՒ ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

ՔԱՇԱՆ.— Մայիս 4 կիրակի օրը դարձաւ պատմական Փարիզի հարաւային շրջանի (Քաշան Պանեէօ Պուրկ լա-Րէն) հայ բնակչութեան համար։ Օրուան մեծ յոբելեարին, Ա. Ահարոնեանի անունը հմայած էր մեծն ու պզտիկը, որոնք եկած էին իրենց յարգանքի արտայայտութիւնը ընելու Պուրկ լա Րէնի սրահներուն մէջ։

Շրջանիս Յառաջդիմասիրաց Միութիւնը նախաձեռնարկ եղած էր կազմակերպելու հանդէսը։ Պ. Թադէոս Մնձասուրեան ըրաւ բացման խօսքը, զրուատեց յոբելեարին արժանիքները եւ գնահատեց ներկաներու տաք եւ անկեղծ վերաբերումը հաւաքոյթին հանդէպ։ Պ. Ռաֆայէլ Զարդարեան արտասանեց «Յարգանք Քեզ»ը։ Թառիստ Աբգար կը նուագէր հայկական երգեր եւ պարեր։ Գագոդեան քոյրերը, մասնաւոր տարազով փոխն ի փոխ կը պարէին կովկասեան եւ հայկական պարեր, որոնք արժանացան հանդիսականներու բուռն ծափերուն։ Օր. Ս. Սրապեան եւ Պ. Ս. Յովհաննէսեան իրենց մեներգներով հաճելի վայրկեաններ ստեղծեցին։ Օր. Ա. Աբրահամեան «Համբուրէ, բայց մի՛ լար», իսկ Պ. Թէքէեան Սիամանթօի «Սուգ»ը արտասանեցին յաջողապէս։ Պ. Ռ. Զարդարեան ժողովուրդի փափաքին վրայ երկրորդ անգամ արտասանեց Ահարոնեանի «Մասիս»ը։

Վարչութեան ատենապետ Պ. Սեդրակ Գարակէօզեան խօսք առնելով նախ համառօտ կենսագրականը ըրաւ Ա. Ահարոնեանի, ներկայացուց անոր ապրած միջավայրը, հայ ժողովուրդը, հայ ժողովուրդի հոգեբանական վիճակները, մէջբերումներ ըրաւ անոր գրուածքներէն, յիշեց «Լադրիկ»ը, «Հաղբէն» եւ մեծ գրողը ներկայացուց ոչ թէ լացի եւ արցունքի երգիչ, այլ կեանքի, յոյսի, հաւատքի ստեղծագործումը հայ իրականութեան մէջ։ Յայտնեց թէ տղայ տարիքի մէջ գիշերներ լուսցուցած է Ա. Ահարոնեանի ընթերցումներով, և բոլորը անխտիր այդպէս կարդացած են զայն։ Իր խօսքերը վերջացուց այսպէս.

— Ժողովո՛ւրդ, դուն ես հեղինակը այդ մարդուն, քու հզօր ցաւերուդ եւ երկունքի ցնցումներուդ ծնունդն է ան, քու քաջերուդ ծնաւ ան եւ այդ քաջերն մէջ լաւ սրսկեց։

Քիչ ետք սկսաւ ազգական հիմնադրամին նուիրատուութիւնը։ Սիրայօժար մասնակցեցան բոլորն ալ։ Քանի մը վայրկեանի մէջ գոյացաւ կարեւոր գումար մը։ Հանգանակութիւնը պիտի շարունակուի։

Յառաջդիմասիրացի անդամները կը հիւրամեծարէին ներկաները մասնաւոր ըմպելիներով եւ պարերը կը շարունակուէին աւելի խանդավառ։

Ընդհանուր ծափերու մէջ կարդացուեցաւ հետեւեալ ուղերձը, որ Յառաջդիմասիրացի կողմէ ղրկուեցաւ Ահարոնեանի յանուն ներկաներու։

—«Փարիզի Հարաւային Շրջանի հայ ժողովուրդը համախմբուած 4 Մայիս Կիրակի օր, Պուրկլա-Րէնի սրահին մէջ՝ կուգայ իր յարգանքի եւ պաշտամունքի արտայայտութիւնը ընել՝ իր զաւկին՝ քեզի՛։ Ո՛վ մեծ վարպետ, որ 40 տարի անընդհատ կերտեցիր հայ ցեղին գիտակցական հոգին, պատգամեցիր արեւմտահայ տառապանքը հայ երգիչներէն ներս, հոգիներու մէջ թաղուած, մոռցուած մեր ցեղային առաքինութիւններուն գեղեցկութիւնները երեւան հանեցիր։ Քնարովդ բարձրացար մինչեւ հայ հայրենիքի սարալանջերուն վրայ, իջար հայ մանուկի օրօրոցին մօտ հայ մամիկի մշտավառ օջախին քով, դիւցազներգեցիր մեր անհող տառապանքը, բոց, հաւատք, կայծ, լոյս ցանեցիր բոլոր անցքերուդ վրայ, այդ մեզ տուած գիտակցական շունչովը արբեցած կուգանք խոնարհիլ քու փառքիդ առջեւ՝ որ միանգամայն մեր փառքն է»։

Կ. Նիկողոսեան

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆԻՆ

Կոմունիստ կուսակցութեան Երեւանի գաւառային կոմիտէն կ'ընդունի, ինչպէս կը յայտարարէ «Խորհ. Հայաստան»ի առաջին էջին վրայ (17 ապրիլ), թէ սխալներ գործուած են հաւաքական գիւղատնտեսութեան որոշման գործադրութեան մէջ։ Եւ կը թուէ պատճառը.—

1.— Վերէն հրամայական տրուիլը, 2— Զանազան շրջաններու մէջ տեսնուած վատ մրցակցութեան առթիւ միջոցներ ձեռք չառնուիլը, 3.— Ազգային փոքրամասնութիւններու յետամնաց շրջաններուն (Վեդի, Հրազդան, Ղուրդուղուլու) առանձնայատկութիւնները նկատի չառնելը, 4.— Կուսակցական գիծին խանգարման եւ քեալլագէօզութիւններու մասին ուշադրութիւն չընելը։

ԶԱՏԻԿ ԱՌԱՆՑ ԳԻՆԻԻ

Երեւանի «Անաստուած» ընկերութեան դրդումով ոչ միայն ամբողջ երկու շաբաթ դասեր կատարուեցան Հայաստանի մէջ Զատիկի կրօնական տօնակատարութեան դէմ, այլ նաեւ նոյն տօնն արգիլուած էր բոլոր վաճառանոցներուն մէջ գինի եւ ոգելից ըմպելի ծախել

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՆԵՆ ԶԱՓԱՀԱՍ ՈՐԲԵՐԸ

Ամերիկեան Նպաստամատոյցը բազմաթիւ որբեր կը պահէր Լէնինականի պոլիգոնին մէջ, ուր վերջերս հիմը դրուեցաւ գիւղատնտեսական վարժարանի մը, որ ունի անասնապահութեան, կաթնատնտեսութեան եւ երկրագործական բաժիններ։ Վարժարանին շրջանը երեք տարի է, եւ ունի երեք զուգընթաց խումբեր։ Շրջանաւարտները պիտի ստանան գիւղատնտես-վարիչ տիտղոսը։ Անոնք պիտի աշխատին լեռնային գօտիներուն մէջ վարելով «Կոլխոզ»ները, անասնաբուծական, կաթնատնտեսական կայանները (Սեւան, Զանգեզուր)։

Այս վարժարանը կրնան մտնել եօթնամեայ դպրոցներու շրջանաւարտները։

Ամերիկեան Նպաստամատոյցը ուսանողներուն համար ապահոված է պանդոկ, հագուստ, թոշակ, գործիք եւ ամէն անհրաժեշտութիւն։

ԾԱՂԻԿ ՈՒ ՊԱՐՏԷԶ

Երեւանի հին կայարանին մօտ բացուած է մեծ պարտէզ մը, ուր պիտի մշակուին զանազան ծառեր, պարզապէս իբրեւ զարդարանք։ Աշունէն ի վեր սկսած են աշխատանքները եւ կ'աւարտին շուտով։ Մեծ զարկ պիտի տրուի ծաղկամշակութեան, պիտի շինուին 40 ջերմոցներ։

Երեւանի մէջ մեծ պահանջ կայ ծաղիկի։

ՉԿԱՅ ԶԱՏԻԿ

Զատիկն օրը անընդհատ աշխատցուցան Երեւանի գործարանի բանուորները։ «Խորհրդ. Հայաստան», «Մաճկալ» եւ «Ավանգարդ» թերթերուն աշխատաւորները, հանգստանալու իրաւունք ստանալով միայն Զատկին յաջորդ օրը։

ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ ՁԵՌԸ

Քանի մը անգամ գրեցինք այն հոգերուն մասին, զորս կը յայտնեն Երեւանի ճարտարապետները՝ օժտելու համար մայրաքաղաքը արդիական բնակարաններով։ Եւ այդ առթիւ Ապրիլի վերջերը հրապարակային վիճաբանութեան նիւթ էր նշանակուած «Բնակարանային շինարարութիւնը՝ կենցաղի սոցիալիստական վերակառուցման տեսակէտէն»։ Եւ այս մասին խօսելու հրաւիրուած էին գրող կամ արուեստագէտ Եղիշէ Չարենց, Արամ Սարգսեան, Գ. Գիւրջեան, Գ. Վանանդեցի, բժ. Ալեքսանեան, Ա. Ահարոնեան, Մ. Մազմանեան, եւայլն։

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ԵՐԴՈՒՄԸ

ՊԷՅՐՈՒԹ.— Ծաղկազարդի օրը տեղի ունեցաւ 60 հայ արիներու երդմնարարութիւնը, որուն ներկայ էին տեղացի երկու խումբեր, իրենց պետերովն ու բազմաթիւ սկաուտներով։ Մեր հիւրերը եղբայրական զգացումներ ուղղեցին հայ ժողովուրդի հասցէին, արաբերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներով։

Մեր արիներու թիւը երկար տարիներէ ի վեր 15ը չէր անցած։ Այս տարի է որ մեծ ոյժ կը տրուի այս ճիւղին եւ։ Անոնց թիւը ներկայիս կը տեսնենք արդէն խել հնգապատկուած, եւ եթէ նիւթական միջոցներ չպակսէին, տասնապատկելը շատ դիւրին պիտի ըլլար։

Անցեալ տարուան ընթացքին, մեր արիները արաբական սկաուտներու հետ արշաւ մը կատարեցին։ Այս տարի պէտք է աւելի յաճախ ունենան նման արշաւներ, որոնք պատեհութիւններ են իրար ճանչնալու եւ ցոյց տալու մեր հարեւաններուն, մեր բարի յատկութիւնները, որոնց մասին երկար ատեն մը ի վեր շփոթութեան մատնուած է տեղացի ժողովուրդը խաբուելով կարգ մը հայազգի խառնակիչ եւ անպարկեշտ մարդոց բռնած ընթացքէն։

Նորահաս սերունդի մեծացումով, թէեւ պէտք եղածին պէս չի բարւոքիր ներկայ կացութիւնը, սակայն ապագային համար մեծ առաւելութիւն մը պիտի ըլլայ ան, ի նպաստ մեզի։

Ներկան թողլով երէցներուն, ապագայի մասին մտածելն ալ արդէն ծառայութիւն մըն է։

⁂ Վաթսուն հայ արիներու երդման արարողութիւնը կատարուեցաւ աննախընթաց բազմութեան մը առջեւ Ի՛նչ սրտառուչ եւ յուզիչ էին անոնց երդման արտասանութիւնները. «Կ'երդնում պատուոյս վրայ, հաւատարիմ մնալ Աստուծոյս եւ ծառայել հայրենիքիս եւ գործել որպէս պարտականութեան գիտակից ազնիւ եւ վեհանձն մարդ եւլն...։

Հէգ պատանիներ, հայրենիքին ծառայելու պատրաստակամութիւն կը յայտնէք, բայց աւա՜ղ որ անհայրենիք, «հայմաթլօս» էք։ Սակայն համոզուեցէք եղբայրնե՛ր, որքան ատեն որ կը ձգտիք «բարձրանալ ու բարձրացնել» ինչպէս է ձեր նշանաբանը, արդէն այդ իսկ ծառայութիւն մըն է մեր ապագայ հայրենիքին համար, զոր հաւատացէք պիտի ունենանք օր մը։

Խրախուսեցէք ձեր շարքերը միշտ, կայտառ, աննկուն եւ համոզուած, նկարագրի տէր պատանիներով, բան մը որ մեծ արժէք կը ներկայացնէ, ներկայ պայմաններու մէջ, երբ այնքան ակներեւ է անխաթար հոգիներու պակասը։

Հանդէսէն վերջ սկաուտական չորս խումբեր (երկուքը արաբ) իրենց փողերով ու թմբուկներով տողանցք կատարեցին Պուրճի (Փլաս տէ Քանոն) մեծ հրապարակին վրայ, եւ Լիբանանեան կառավարատան առջեւ երթալով, ողջունեցին զայն։ Բազմաթիւ հետաքրքիրներ կը հետեւէին այս թափօրին, և ժողովուրդը կը ծափահարէր հաւանութեամբ։

Թ. Գ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ — Լիոնի ծանօթ ագլոմերատին հերոսը, տէր Եսայի քահանայ Ալթունեան, որ իր գայթակղեցուցիչ ընթացքին պատճառով պաշտօնէ հեռացուեցաւ իր այնքան պաշտպանած Ազգ. Վարչութեան կողմէ, Զատկի տօներուն շունչը առաւ Տէսին, եւ քահանայագործեց «Եկեղեցասէր Տիկնանց Միութեան» հովանաւորութեան տակ։ Ընդունելով քահանային դիմումը, հրապարակ հանած են ծերունիներ, որոնք տունէ տուն կը պտտին եւ քուէ կը պահանջեն քահանան պահելու եւ իր ամսականը ապահովելու համար։ Արդիւնքը եղած է 3000 ժողովուրդի մէջէն 60 քուէ, այն ալ մեծ մասով միամիտ տիկիններ։

Տիկնանց Միութեան անդամները, եթէ իսկապէս կը փափաքին Տէսինի մէջ եկեղեցի մը եւ սեփական քահանայ ունենալ ինչո՞ւ չեն դիմեր Հայր. Միութեանց եւ կազմակերպութեանց, որպէսզի ստեղծեն Ազգ. Մարմին մը, իբրեւ գաղութին միակ պաշտօնական օրկանը։ Քանի չկայ այդ մարմինը, 8-10 տիկիններով կազմուած Միութիւնը ոչ եկեղեցի կրնայ շինել եւ ոչ ալ քահանայ պահել, այն ալ Ալթունեանի նման տիպար մը, որ վտարուած է նախ Պուլկարիոյ Խանքոլ քաղաքէն, յետոյ Փարիզի Ալֆորվիլ արուարձանէն, փոն տ'Օպնայէն եւ վերջին անգամ Լիոնէն, ուր վարչութեան անդամ մը ծեծած եւ անարգած էր։

⁂ Սեբաստիոյ Հնգ. Ուսումն. Միութիւնը իր յետաձգած ներկայացումը կը պատրաստուի տալ Համբարձման օրը մայիս 29, իսկ Վասպ. Հայր. Միութիւնը Ապրիլեան հերոսամարտի 15րդ տարեդարձը պիտի տօնէ շուտով։

Վարդ-Պատրիկ

ԲԱՇՕՆ

[illegible] Նոյն պաշտօնը [illegible] Նայում [illegible]կայի արեւելք, առաւօտեան [illegible]ծագելն ամէնից առաջ այնտեղ [illegible] թափում իր ջերմ շողերը եւ [illegible] մարմինները բնազդօրէն [illegible]տեղ էին դիմում, աշխատե[illegible] որքան կարելի է աւելի մօտ [illegible] պատին, որքան կարելի է [illegible] ճառագայթներ օրսալ։ Ո՛չ [illegible] միւսի վրայ ստուեր չէր [illegible], այդ լաւ չէր լինի, դա [illegible] հարեւանութեան օրէն[illegible] հակառակ էր. ստուերը կը [illegible]ցէր։ Բաց, մաշած կրծքեր, [illegible] յոգնած դէմքեր. մերկ, [illegible] ոտներ մի գծով խիտ [illegible] շարուած էին արեւոտ [illegible] տակ եւ լուռ, անմռունչ [illegible] էին շուկայի կենդանի ի[illegible]ացումը ախուր հայեացքով։ [illegible] շուկան լցնող բազմութիւնը [illegible] ժամին երկու բանակի էր [illegible]ում եւ նրանցից ոչ մէկը միւսի հետ գործ չունէր, ո՛չ մինը միւսով չէր հետաքրքրւում. առաջինը վաճառող եւ գնող մարդկանց բանակն էր, որ շտապում էր իր եսասէր կեանքի պահանջներին գոհացումն տալ. այդ էր նրա ամենամեծ հոգսը։ Իսկ երկրորդը՝ այս խղճալի հանդիսատեսների խումբն էր, որի ամենամեծ ցանքը, հոգսը, հետաքրքրութեան առարկան այդ րոպէին այն էր, որ ինչքան կարելի է պատի տակ աւելի առաջ անկիւն գրաւի, աւելի մօտ կպչի իր հարեւանի մարմնին։ Արեւի տաքութիւնը շուկայում անգամ չէր վաճառւում, ինչո՞ւ խեղճերը չօգտուէին գոնէ բնութեան ձրի շնորհից։

Արեւը կամաց-կամաց բարձրացաւ. պատի տակ տաքութիւնն այժմ աւելի առատ էր. մերկ միսն այլ եւս չէր սրթսրթում։ Մրսող մարմինները տաքացան, մտքերն այդ հոգսից պրծան, իրար կողքի նստած հարեւաններն այժմ միայն պահանջ զգացին մի բան ասել, ձայն հանել, խօսակցել, տպաւորութիւններ հաղորդել իրար։ Շարքի մէջ այս ու այնտեղ թեթեւ փսփսոց սկսուեց, որ կամաց-կամաց տարածուելով ու մեծանալով՝ բռնեց ամբողջ շարքը եւ դարձաւ բաւական բարձր շշնջիւն։ Խօսակցութեան նիւթ շա՛տ կար. այդ օրը շուկան կարծես դիտմամբ մի այնպիսի տեսարան էր ներկայացնում, որ կեանքի ամենամեծ դառնութիւնները ճաշակած, հազար ու մի զրկանքների ենթարկուած, հալածական, անպաշտպան թշուառներն աւելի խոր զգան իրենց կացութեան բոլոր սարսափը։ Խուլ մրմռոց բարձրացնող այս ամբոխը կարծես նրա համար էր այդպէս իրար գլխով դիզած, նրա համար էր եռանդով առնում, վաճառում, որ խեղճերի այն շարքն աւելի լաւ հասկանայ, թէ մինչեւ ո՛ր աստիճան ինքը թշուառ է եւ թէ ինչպէս անպատրաստ պիտի դիմաւորի մօտեցող ձմրանը, որն ահա այն սարերի կատարներից իր ցուրտ, սառնիչ հայեացքն ուղղել է այս խեղճերի վրայ, ինչպէս որսը դիտող գազանը։ Հարստութիւնից մինչեւ մուրացկանութիւնը մի քայլ է միայն եւ այդ ճակատագրական քայլն արել էր այդ շարքը. նա համոզուած էր, որ ինքը միմիայն մուրալ կարող է, ուրիշ հնար չունի։ Մուրա՜լ… ի՞նչ հեշտ է ասել. սայլի վրայ դողդողացող այն քաղցած, կիսամերկ թուրքը չէ մուրում, նա իր արդար քրտինքի արդիւնքն է վաճառում, այն մաղեր եւ սալաներ վաճառող բօշաներն էլ չեն մուրում, իրանց ձեռագործն են հրապարակ բերել, մինչեւ իսկ անտունից ոչնչով չը զանազանուող այն գնչուների խումբն էլ այսօր գաղթականի նախանձն էր շարժում, նա էլ էր ապրանք վաճառում, նա էլ էր փող աշխատում։ Հապա այն ծոյլ վայրե՞նին, այն աւազակ քո՞ւրդը, որ երբեք աշխատել չը գիտէ, բայց երբեք էլ չէ մուրում. նա էլ է հպարտ-հպարտ վաճառանոց բերել «իր» ապրանքը։ Ոչ ոք չէ մուրում, ամէնքը վաստակ ունեն, ապրուստի ճար, հնար ունեն, մտածում էին շարքի խեղճերը։ Ինչո՞ւ միայն իրանք պիտի մուրան, ինչո՞ւ միայն իրանք են զրկուած պատուաւոր կերպով ապրուստ հայթայթելու միջոցներից։ Այդ հարցերի մասին նրանք երկար փսփսացին, երկար խօսեցին, բայց ոչ մի ուրիշ պատասխան գտնել չը կարողացան, բացի այն, որ դա նրանց բաղդն է, նրանց ճակատագիրն է։ Ըսուած է այդպէս կամեցել, ուրիշ ճար չըկայ։ Ճակատագրական այս եզրակացութիւնը հեռացրեց զանազան կողմերից լսուող հառաչանքի ձայներ, եւ ապա մի երկար յուսահատական «ա՛խ» անցաւ շարքի մի ծայրից միւս ծայրը։ Մռայլ, կնճռոտած ճակատները աւելի քաշ ընկան ճնշող մտքերի ծանրութիւնից, յօնքերը կիտուեցին, կլոր ձեռները իրար հետ փակուեցին եւ միառժամանակ լռութիւն տիրեց եւ ապա կրկին սկսեցին խօսել իրանց սեւ օրից, իրանց «օլուզ չօջուղի» սովածութիւնից, իրանց անծայր խեղճութիւնից։

Սկզբից մինչեւ վերջը լուռ էր միայն նրանցից մէկը, այն թխադէմ մազոտ մարդը, որ շարքի բոլորովին վերջումն էր նստած։ Նա իր կեանքի վերջալուսին մօտեցած մի ծերունի էր, այդ վկայում էին նրա բոլորովին ճերմակ միրուքն ու մազերը. նա միջահասակ էր, նիհար, բայց ամուր մարմնակազմով, որ իր վրայ կրում էր դեռ անցեալ զօրութեան հետքերը։

(2) Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Այս Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ՝ Պ. ԺԻՒՍԹԷՆ ԿՈՏԱՌԻ

(ՄԵՐԱԿՈՒՑԱԿԱՆ ԵՒ ՆԱԽԿԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐ)

Կը խօսին՝ ՎՌԱՄՇԱՊՈՒՀ ԵՊԻՍԿ. ԲԻՊԱՐԵԱՆ, Պ. ՖԷՐՏ. ՀԷՐՕԼՏ (փոխ-նախագահ Մարդու եւ Քաղաքացիի Իրաւունքի Ընկերակցութեան), ՓՐՈՖ. Ն. ԱԴՈՆՑ, Պ.Պ. Լ. ԲԱՇԱԼԵԱՆ, Ա. ՀԱՆԸՄԵԱՆ եւ Վ. ԽԱՐԺԱՆԵԱՆ:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Տիկիններ Ն. ԱԴՈՆՑ, ԶԱՊԷԼ ԱՐԱՄ, ՕՐ. ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆ, Պ. Ս. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ (երգերով)

Ֆրանսական օփէրայի հանրածանօթ արուեստագէտ Պ. ՄԱՔՍ ՄԱՔՍՈՒՏԵԱՆ

(կ'արտասանէ Ահարոնեանէ, ֆրանսերէն,

Պ. ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ կ'արտասանէ Ահարոնեանէ, հայերէն: կը նուագեն Պ. ԺՈՐԺ ՍԻՆԱՆԵԱՆ ջութակահար, եւ ԳԱՂԹԱՅԻՆ 21րդ հետեւակազօրաց նուագախումբը (50 հոգի), պատերազմական նախարարութեան մասնաւոր արտօնութեամբ:

ՎԵՐՋԻՆ ԽՕՍՔԸ ՊԻՏԻ ԱՌՆԷ ՅՈԲԵԼԵԱՐԸ

Ամբողջ հանդէսը պիտի հաղորդուի բոլոր երկիրներուն, անթելի միջոցաւ P. T. T.ի կայանէն, Թղթատարական նախարարութեան արտօնութեամբ

ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆԸ ՊԻՏԻ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐՈՒԻ

Մուտքը ազատ է: Յոմսերը ստանալու համար նախօրօք դիմել Հայ գաղթականաց պաշտօնատունը՝ 71 Ave. Kléber, Հայոց եկեղեցին՝ 15 Rue Jean Goujon, «Յառաջ»ի խմբագրատունը՝ 235 Fbg. St. Martin:

ԾԱՆՕԹ.— 10 տարեկանէն փոքր տղոց մուտքը արգիլուած է: Ամէն անոնք որ մինչեւ 8.45 իրենց տեղերը գրաւած չեն, կը զրկուին ներս մտնելու իրաւունքէն:

ՅԱՅՏԱԳՐԷՆ ԴՈՒՐՍ ՈՉ ՈՔԻ ԽՕՍՔ ՊԻՏԻ ՏՐՈՒԻ

Կը խնդրուի շրջաններու մասնախումբերէն, անդամներէն եւ հայրենակիցներէն որոնց քով աւելորդ տոմսեր կը գտնուին կամ որեւէ պատճառաւ չպիտի կարենան գալ հանդէսին, որ հաճին տոմսերը վերադարձնել «Յառաջ»ի վարչութեան ամէնէն ուշը շաբաթ օր մինչեւ կէսօր:

Փարիզի եւ շրջանի Յոբելինական Յանձնախումբը հրապարակ հանած է պրոնզէ շքադրամներ: Գին 10 ֆրանք: Դիմել՝ Պ. Վաղարշակ Թագւորեանի 53 Fg., du Montmartre.

* * *

ՍԷՆ ԹԷԹԻԷՆ.— Այս կիրակի ժամը 2.30ին, Սինէմա Ս. Լուի մէջ: (34 Ռիւ Էմիլ Լիթրէ): կը նուագէ Պ. Մելքոնեան (Լիոնի երաժշտանոցէն): Մուտքը ազատ է:

Ցետոյ կրակ բացաւ, սպաննելով 15 հոգի: Այժմ 400 եւրոպացի օժանդակ ոստիկաններ կը պատեն փողոցները, օգնելով ոստիկանութեան: Կալկաթայի կեդրոնին մէջ ինքնաշարժ գնդացիրներ տեղաւորուած են:

Պոմպէյի մէջ, ազգայնական կամաւորները շարունակ մտն կուգան փողոցներուն մէջ, գործի դադար եւ սուգ պահել տալու համար: Բանուորները կէս առ կէս ձգեցին մանարանները: Առջի օր երեք հազար բանուորներ փորձեցին գրաւել բաց մնացած գործատուն մը: Գոց գտնելով գլխաւոր դուռը, կրակի տուին զայն: Նոյն բանուորները յետոյ քարկոծեցին ինքնաշարժ մը որուն մէջ Անգլիացիներ կը գտնուէին, եւ վերջապէս խոշտանգեցին ճամբուն վրայ հանդիպած Եւրոպացիները:

Կանտիի ձերբակալման հետեւանքով, գործի դադարը առհասարակ յայտարարուեցաւ Հնդկաստանի բոլոր գլխաւոր քաղաքներուն մէջ:

∴ Բրիտանական մամուլը ընդհանրապէս կը գնահատէ Կանտիի ձերբակալման ձեռնարկը: Աշխատաւորական «Տէյլի Հէրըլտ» ընդունելով հանդերձ ձերբակալման օրինաւորութիւնը, կը քննադատէ կառավարութիւնը որ փոխանակ դատելու Կանտին, ազատութենէ կը զրկէ զայն, գործածելով հարիւր տարի առաջուան օրէնք մը: Աշխատաւորական օրկանը անարդար կը գտնէ որ Կանտի բանտը մնայ անորոշ ժամանակով, և յիշելով թէ Փարնէլի բանտարկութիւնը չկրցաւ խափանել Իրլանտայի ազգային շարժումին յաջողութիւնը, կը պահանջէ փնտռել գտնել հնդկական տագնապին արմատը:

Առջի գիշեր շատ ուժգին երկրաշարժ մը տեղի ունեցաւ Պիրմանիոյ մէջ, անհագին վնաս և մարդկային կորուստ պատճառելով: Բնիկները այս աղէտը կը վերագրեն աստուածային պատուհասի մը, իբրեւ հետեւանք Մահաթմա Կանտիի ձերբակալման: Միայն Րանկունի մէջ մեռան 57 հոգի, փլատուեցան 48 մեծ շէնքեր, որոնց մէջ է Շվէտոկոնի մեհեանը, — աշխարհի հրաշալիքներէն մէկը, որ շինուած է 6րդ դարուն և 111 մեթր բարձրութիւն ունի: Ծածկուած է ոսկի թերթերով:

Լուրի մը համաձայն, երկրաշարժը յառաջ բերած է մակընթացութիւն մը որուն հետեւանքով մեռած են վեց-եօթ հազար հոգի: Կ'ըսուի թէ ամբողջովին կործանած է Փէկու քաղաքը, որ 11,600 բնակիչ ունէր:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ — ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ռօմանի «Անդրանիկ» ենթակոմիտէի կողմէ այս կիրակի ժամը 2.30ին Ժան Ժօրէսի սրահին մէջ: կը ներկայացուի «ԱՐԻՒՆՈՏ ԴԱՆԱԿԸ»

Գիները ժողովրդական

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հայ Սկաուտներու Փարիզի շրջանի սկաուտներու, գայլիկներու եւ երէցներու կողմէ, մասնակցութեամբ Փարիզի Ֆրանսական եւ օտար սկաուտական միութեանց, այս կիրակի ժամը 1ին Patte d'Or դաշտին վրայ Մէօտոնի անտառին մէջ: Մուտքը ազատ է: Պիւֆէ՝ ժողովրդական գինով: Սկաուտական յայտագիր:

Հաղորդ. միջոցներ.— Invalidesէն կամ Port Mirabeauէն շոգեկառք առնել եւ իջնել Meudon-Val-Fleury, ուր պիտի սպասեն առաջնորդող սկաուտներ:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՕԻ եւ Պիյեանքուրի Ջաւարեան ենթակոմիտէի ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին: կը խօսին՝ ընկերներ Բենօ եւ Վաhան Համբարձումեան: Նիւթ՝ Վանի հերոսամարտը եւ կամաւորական բանակը:

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼի Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը վաղը ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին:

ԼԻՈՆի Քեռի խումբը ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները վաղը ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ընկ. Նիկողոսեանի ճաշարանը: Օրակարգ՝ զեկոյց Շրջ. ներկայ. ժողովի մասին: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԼԻՈՆի Պատ. միութեան ընդհ. ժողովը՝ այսօր հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Նոր վարչութեան ընտրութիւն եւն.: Բացակաները պատասխանատու պիտի նկատուին:

ԼԻՈՆի Կուկունեան խումբի ժողովը՝ վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը: Օրակարգ՝ զեկոյց եւ ընթացիկ հարցեր: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ներկայանալ անդամատետրով:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀ. ժողովրդային դասախօսութիւն, այսօր Հինգշաբթի, ժամը 9ին Սոսիէթէ Սավանթի սրահին մէջ: կը խօսին Տօքթ.ներ Թօրդոմեան եւ Դըրգոյեան: Մուտքը ազատ է:

Ալբի Ցիկ. Օրսալա Ագեան, Հ. Իգնատիոս վրդ. Ագեան (Աթէնք), Տէր եւ Տիկ. Գարլօ Ագեան, եւ իրենց բոլոր պարագաները ու ազգականները, սրտի ցաւով կը ծանուցանեն մահը իրենց սիրելի զաւկին, եղբօր եւ ազգականին՝

Պ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱԳԵԱՆի

որ 37 տարեկան երիտասարդ հասակին՝ կնքեց իր մահկանացուն, կարճատեւ եւ անակնկալ հիւանդութենէ մը վերջ, Մայիս 3ին: Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ St. Jacques St. Christophe եկեղեցին եւ ամփոփուեցաւ Փանթէնի գերեզմանատունը 5 Մայիսին:

Իրենց շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որ ներկայ գտնուեցան յուղարկաւորութեան եւ կամ գրաւոր յայտնեցին իրենց ցաւակցութիւնը:

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Մարսէյլի հանգանակութեան ցանկը.—

Պ. Շահլամեան 200, Ղ. Զպուքեան 200, Ղ. Զպուքեան 100, Գ. Գպրեան 50, Արաքս 20, Օննիկ (Նկարիչ), 25, Ոմն 10, Ոմն 5, Մելքոնեան 30, Տինօեան 10, գումար 650 Ֆր.:

Յոքթ. Րագըճեան 100, կարպիս Մահմազեան 50, Զորիկեան 25, Ս. Խնամշիկեան 25, Յոքթ. Քուզու, Օսկար Յակոբ, H. Geno (photo), Մ. Գարապաձաքեան, Ս. Կեմալմազեան, Յ. Զավուշեան, Սինանեան, Քէչէճեան 20ական, Յ. Մարգարեան 15, Յ. Այգաշ, Ս. Կուլոտիկեան, Մ. Մանուկեան, Տիկին Է. Գաբրիէլոֆ 10ական, Յ. Գրիգորեան, Ռ. Գույումճեան, Յ. Փափազեան, Օ. Յ. Խորէնեան, Ա. Ճիկանեան, Մ. Թերզիբաշեան, Գ. Արթինեան, Ոմն, Վ. Ալագեան, Մ. Մանուկեան, Խ. Մոսկովեան, Պէրպէրեան Ոմն 5ական, Միւգիրեան, Ակինեան Մարգարեան, Շահնազարեան, Մ. Ամիրեան, Ա. Եղիայեան, Գալստեան, Ոմն 20ական, Մկրեան 25, Ղէմսիզեան 30, Փափազեան 25, Բանիկեան, Յոքթ. Սէմէրճեան, Ոմն, Ոմն, Ոմն, Ոմն, Մանուկեան, Մարաբեան, Արթունեան, Փափազեան 10ական, Սիմիթեան, Պ. Ժան, Մեսրոպեան, Քէչիլեան, Աստուրեան, Ոմն, Ոմն, Սվազեան, Մըսրեան, Ոմն, Ոմն, Վարդերեսեան, Յ. Հզօրեան, Սամուէլեան, Ոմն, Յ. Այանեան, Օր. Վարդանեան, Ոմն, Պապիկեան, Պէխուլեան 5ական, Աւետիսեան, Բալթաեան, Յ. Պետրոսեան, Մ. Սրւլիքճեան, Աւետիքեան, Ոմն, Գասէզեան, Կորգիս, Մ. Անտոնեան 10ական, Տիրանեան Բէքմէզեան 6, Օ. Մեսրոպեան 2.50, Ենովքեան 30, Պորոյեան 20, Նահապետեան 20, Մանտիկեան 20, Ոմն, Տէյիրմէնճեան, Գրիգորեան, Պօյաճեան, Յ. Փափազեան, Պապայիտեան 10ական, Խորէնեան 5, Էլոյեան 5, Թագւորեան 15, Սոլագեան, Տ. Վերոն 2, Օր. Զ. Շահպազեան 50, Յ. Շահպազեան 50 Ֆրանք:

(Շար.)

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷՆ ԺՈՂ...

Կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր խումբերու վարչութ... մէկ ներկայացուցիչ այսօր հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, ... խմբագրութեան մօտ, մէթրօ Louis Blanch դիմացի aux L... tions սրճարանը, 235 Fbg. St. Martin:

ԱՊՐԻԼ 11—24Ի ՍԳԱՏՕՆԸ

ԼԻՈՆ.— Զ. Ե. Ռ. Միութեան Լիոնի մասնա... կողմէ եւ մասնակցութեամբ քաղաքական եւ հայրենակ... միութեանց, այս կիրակի ժամը 2ին Երրորդ Թաղապետ... սրահին մէջ: կը խօսի՝ Պ. ԱԲՕ ԱԲՕԵԱՆ: Գեղարուեստ... բաժին: Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Այս կիրակի, Հայոց եկեղեցւ... Rue Bayard, *կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին, նախաձեռնութ... Ազգ. Միութեան եւ Հ. Յ. Դ. Կրընոպլի կոմիտէի ու ... ենթակոմիտէի մասնակցութեամբ: կը խօսի՝ Մ. ԵՐԻՑ...*

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Փարիզի «Մանուկներու ...թիւն» մասնաճիւղը Համբար... թիւ մայիս 29ին, կը կազմակերպէ ՄԻՃԱԿԻ ՕՐ: Մանրամա... ները շուտով:

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Իսի-լէ-Մուլինօի «Եփրատ» նուա... խումբի կողմէ, 24 Մայիս Շաբաթ իրիկուն ժամը ... մինչեւ առաւօտ, Harolaի *սրահներուն մէջ* 3 rue Lavieu... Sud: Abbesses.

Նախագահութեամբ Պ. Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ

Կը բանախօսէ՝ Պ. ԿԱՐՕ ...

Կը ներկայացուի «Ռոստոմ» Թատերասիրացի կո...

ՓԱՐՈՍԻ ՊԱՀԱՊԱՆՆԵՐԸ *(դրամ ... արար)*

Զաւեշտ ՊԱՇՏՕՆՍ Է ԽՈՒՄԲԱԼ

Կէս գիշերէն վերջ պար: Ընտիր ժազպանտ, ... ժողովրդական գիներով: Մուտք՝ այրերու 7.50 Ֆր., կանանց ... Ֆր.

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐ...

Վասպուրականի Հայր. Միութեան կողմէ, Վասպուրա... հերոսամարտի 15ամեակին առթիւ, այս կիրակի իրիկուն ... 8ին, 84 Rue Chape. Salon Chape*ի մէջ:*

Կը նախագահէ՝ Պ. Յ. ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ, կը խօսի Պ. ՀԻՒՍԵԱՆ: Նուագ, արտասանութիւն, եւայլն: Պեկոլ... թեամբ Մարութեանի կը ներկայացուի՝

«ԴԵՐԱՍԱՆԸ ԵՒ ԻՐ ՅՆՈՐՔԸ» ԵՒ «ԹԱՆԿԱԳԻՆ ՀԱՄԲՈՅՐԸ»

Մուտքը ազատ է

IMPRIMERIE - MASSIS - ...
208bis, Rue Lafayette Par...

Le Gérant H. STEPH...

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376 204

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
9
ՄԱՅԻՍ
1930

9 MAI 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1238

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆՈՐԷ՛Ն ԲԱՂԴԱՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Անսասիկ օրինակ մը եւս Թուրքին գիտակցութեան, լրջութեան — եւ մեր ինքնահաւան թեթեւութեան կամ փոքրոգութեան։

«Եփրատ», Հալէպի ռամկավար պաշտօնաթերթը, ապրիլ ... խոշոր տառերով եւ ի լուր աշխարհի կը պատմէր հետեւեալ հէքեաթը.

— «Քանի մը օրէ ի վեր քաղաքս կը գտնուին Գ. Գ. Նիկոլ Աղբալեան, Լ. Շանթ, Վահան Փափազեան (կոմս) եւ ուրիշ լիտրներու ... Յ. Ց. Մինասեան) ժամանումին կը սպասուի։ Կ'ըսուի թէ Հոյ... վարիչներն ալ մօտերս Հալէպ կը ժամանեն»։

Եւ այս՝ ճիշդ այն միջոցին, երբ արաբական թերթերը ... կը թափեն մեր գլխուն, զանազան ծրագիրներ վերագրելով մեզի եւ սպառնալիքներ տեղալով ապագային համար։ Տարին քանի մը օր առաջ արտատպեցինք Դամասկոսի «Էլ ... թերթին կարգ մը բանսարկութիւնները եւ հետեւեալ ... ազդարարութիւնը.

— «Հայերը որքան ատեն որ Սիսան Սուրիա եւ ապրին մեզ հետ, ... օտարի նման խորթ են մեզի եւ չպիտի արժանանան մեր համակրանքին։ Օր մը պիտի ըլլայ որ Սուրիա գտնուող այս օտար ..., երբ փորձանք պիտի դառնան մեր գլխուն եւ դուրս պիտի ...ին մեր երկրէն։ Այդ օրը եթէ մենք չտեսնենք, անպայման ... զաւակները պիտի տեսնեն»։

Բայց «Եփրատ»ը մինակ չէ։ Փարիզի ռամկավար պաշտօնաթերթն ալ, «զգայացունց» լուր մը հաղորդելու մարմաջէն ...ուած, պարտք սեպեր է մայիս 7ի թիւին մէջ արտատպել ապրիլ 19ի այս հէքեաթը, առանց նկատի առնելու որ, Պէյրութի «Ազդակ»ը հերքած էր զայն ապրիլ 26ին (եւ այս թիւը ...ուրիզ էր երկուշաբթի օր, 5 մայիս)։

Մենք ամէնէն մեղմ բառը գործածեցինք.— թեթեւութիւն եւ փոքրոգութիւն։ Դո՛ւք արտասանեցէք բուն բառը, այս ...երքին, որ ամէն պարագայի մէջ թանկագին տեղ մը պիտի ...ւնի Թուրքիոյ ոստիկանական տեղեկագիրներուն մէջ։ Ընկերը ... կրնայ նոր խնայողութիւն մը կատարել իր գաղտնի վարձերու գլուխէն։ Մեր խորհրդային եւ ռամկավար թերթերը պատրաստ են ինքնաբերաբար — եւ հրապարակաւ — հաղորդելու այնպիսի տեղեկութիւններ, որոնք իրենց «խաֆիէ»ներուն միտքէն իսկ չեն անցնիր։ Թող օգտուին ուրիշ ոստիկանական տեսութիւններ ալ, ամէն ուր որ Հայերու հետ գործ ունին։

Մարդիկ մէկ վայրկեան իսկ չեն անդրադառնար, — լուրը ...ա՞ւ է, սո՞ւտ է, անոր հրատարակութիւնը օգտակա՞ր է թէ ...սակար։ Կը բաւէ որ լսեցին։ Եւ կը բաւէ որ ծայրը Դաշնակցութեան դպչի։ Մնացածը երկրորդական է։

Քաղաքական միտքը չէ որ կը գործէ այստեղ, այլ «աշխարհի» հոգեբանութիւնը։ Ժողովուրդին շահը չէ որ կը խօսի ...ագրին մէջ, այլ աղմուկ հանելու մարմաջը։ Արատաւորելու, սեւցնելու կիրքը։

Դուք տեսա՞ք Թուրք մը— ամէնէն կատաղի հակիթթիհատական կամ հակաքէմալական — որ ձեզի տեղն ի տեղոյ ...ոստովանէր, պատմէր, գրի առնէր հայաջինջ սարսափներուն գաղտնի ծալքերը։ Գտնուեցան զանազան մարդիկ որ բաներ մը պատմեցին։ Բայց պատմեցի՞ն ամէն բան։ Եւ ամէնէն հաւանականն ալ տեղ մը կանգ առաւ։ Ինչպէս կանգ առած են, հիմա երբ տագնապի մէջ է երկիրը։

Մենք ուրի՛շ ենք։ Այս տեսակէտով ալ «առաւելութիւններ» ունինք մենք։ Իսկ Թուրքը.— տգէտ, յետադիմական, ...չերիաթճի»....

Շատ պզտիկ էր մեր յիշած օրինակը եւ պատահական։ Տարին տասներկու ամիս կ'արձանագրուին այդպիսի «յայտնութիւններ»։

Եթէ սիրտ ունիք, հարցուցէք այս «ողջամիտ ազգասէրներուն» — Ի՞նչ էր ձեր նպատակը։ Նոր չարիքնե՞ր, «արկածախնդրական խաղե՞ր» կանխել։

Այն ատեն, ինչո՞ւ միջոցներ չէք մտածեր գլուխ գլխի խորհրդակցելու «արկածախնդիրներուն» հետ, ձեր իմաստութեան գանձերը մատուցանելով անոնց։

Ինչո՞ւ լրագրական ճարպիկութեան կամ բանավէճի առարկայ կը դարձնէք խնդիրներ որ կա՛մ հիմ չունին, կամ չարափոխուած են, եւ կամ նիւթ չեն կրնար դառնալ հրապարակային քննութեան։

Այս հարցումը կ'ուղղենք նախ Երեւանցիներուն, որոնք ...ափոխական ոգին կը շփոթեն շաղակրատութեան եւ տաքսակին ուրիշ մոլութեան մը հետ։

Պէյրութի «Ազդակ»ը, հերքելով «Եփրատ»ի լուրը, կ'եզրակացնէր.

— «Այս չարամիտ լրատուութիւնը բաւական չէ՞ ապացուցանելու որ Թրքական գործակալներու կողմէ տեղական թերթերու մէջ հրատարակուած հակահայ գրգռութեանց եւ առասպելներու հեղինակները հայամուն լրտեսներ են»։

Այս եւ նման խրոխտութիւններէ յետոյ, ո՞վ պիտի պատասխանէ հետեւեալ հարցումին.

— Մե՞նք առաջ գացեր ենք թէ Թուրքերը.— Մենք՝ Եւրոպայի պողոտաներուն վրայ, անոնք՝ Էնկիւրիի ճահիճներուն մէջ...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԻՆՉՈ՞Ւ ԴԷՄ ԵՆ ՄԵԶԻ

Պոլսոյ «Միլլիէթ» լրագիրը կը պատմէ այս խորագրով յօդուածի մը մէջ (30 ապրիլ).

— «Պերլինի մէջ տեսակցեցայ դրամատան մը տնօրէնին հետ։

Խօսակիցս լաւ կը ճանչնայ Թուրքիան եւ մանաւանդ Պոլիսը։ Թուրքերը կը սիրէ, Հրեաներուն չի հաւնիր, Հայերէն շատ հաճոյք չի զգար, իսկ Յոյներէն կը զզուի։

Խօսեցանք ֆէսին, քօղին, մէտրէսէներուն, լատինական գրերուն եւ այլ խնդիրներու մասին։ Կարգը եկաւ տնտեսութեան։ Կարծես կսմթած ըլլայի զինքը, յանկարծ թթուեցուց դէմքը եւ ըսաւ.

— Ահա կէտ մը որուն շուրջ չպիտի կարենանք համաձայնիլ։

Արդէն պատրաստ էի այս դիտողութեան, որովհետեւ գիտեմ թէ Թրքական տնտեսութեան շուրջը ո՛չ թէ դէպքերը կը վկայեն Եւրոպայի մէջ, այլ շահախնդրուող շրջանակներու քարոզութիւնները։ Եւ խորհելով որ իմ բացատրութիւններս չպիտի կարենան զինքը համոզել, լաւագոյն համարեցի իր խօսքերը լսել։

Դրամատան տնօրէնը մէջտեղ թափեց իր բոլոր գանգատները.— Էնկիւրի Մոսկուայէն կ'առնէ իր հիմնական քաղաքականութեան ուղեգիծը, պաշտպանելու մասին Թուրք կառավարութեան վերջերս տուած որոշումը՝ ռուսական ներշնչումի արդիւնք է, եւ նոյնիսկ ռուսականին յար եւ նման է գամպիոյի կանոնագիրը, որ վերջերս գործադրուեցաւ։ Եթէ չվճարէք երէկուան պարտքերը, վաղուան կարիքներուն համար Եւրոպայի մէջ ոչոք պիտի մեզ մնայ ձեզի։ Ընդհանուր պատերազմէն յետոյ, ամէն պետութիւն զեղչեց իր պատերազմական հիմտացոյցը։ Միայն Ֆրանսա եւ Թուրքիա անդադար դրամ կը յատկացնեն սպառազինութեան։ Եթէ Հանրային Պարտքերու վարչութիւնը արմատէն փրցնելով չնջէիք, Եւրոպայի սեղանաւորները աւելի վստահութիւն պիտի ընէին ձեզի։

Այս բոլոր խօսքերուն ծնունդ տուող հոգեբանութիւնը, կ'ըսէ «Միլլիէթ»ի աշխատակիցը,— սապէս կարելի է բանաձեւել։ Անոնք առնելիքաւոր են, մենք՝ պարտական ենք։ Անոնք զօրաւոր են, մենք տկար ենք։

Իմացայ թէ գերման ձարտարագործներու Թուրքիոյ մէջ ունեցած ներկայացուցիչներն են գլխաւոր պատճառը, որ Գերմանիոյ մէջ այսքան գէշ հոսանք ստեղծուած է մեր դէմ»։

ԴՈՒՐԵԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Ցանուն Հ. Հ. Պատուիրակութեան, Պ. Ա. Ահարոնեան ցաւակցական հեռագիր մը ուղղած ըլլալով Եղիշէ Արքեպ. Դուրեանի մահուան առթիւ, Երուսաղէմէն ստացած է հետեւեալ պատասխանը.— «Միաբանութիւնը խորապէս զգածուած է ձեր ցաւակցական հեռագրէն։»

Պատր. տեղապահ

Մկրտիչ Եպիսկ. Աղաւնունի

ԽՈՐՎԱԹՆԵՐ ՍՊԱՆԻԱՆ

Մադրիտէն հասած վերջին լուրերու համաձայն, կացութիւնը աւելի ծանրացած է եւ կը վախցուի զինուորական նոր գիկտատորութենէ մը։ Բոլոր սահմանադրական կուսակցութեանց պետերը որոշած են միացեալ ճակատ մը կազմել որ եւ է պետական հարուածի դէմ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Երկրաշարժ Ուրմիոյ եւ Սալմաստի մէջ

Պերլինի «Լօքալ Անձայկէր» թերթը կ'իմանայ թէ երկրաշարժի ցնցումներ պատահած են հիւսիսային արեւմտեան Պարսկաստանի մէջ, Ուրմիոյ եւ Սալմաստի շրջանը, շատ ծանր կորուստներ պատճառելով։

Կ'ըսուի թէ Սալմաստ քաղաքը ամբողջովին կործանած է եւ իբր 2000 մեռեալ կայ։

ԽՄԲ.— Առ այժմ ուրիշ աղբիւրէ լուր չկայ այս ահաւոր աղէտի մասին։ Փարիզի պարսիկ դեսպանատունն ալ հարցուցինք հեռախօսով, տակաւին լուր չկար մինչեւ թերթին տպագրութիւնը։

Թուրքիոյ նոր նախահաշիւը

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ այլեւս սատոյգ կը համարուի որ Պ. Շարլ Րիսթ, Պանք տը Ֆրանսի փոխ-տնօրէնը, պիտի հրաւիրուի լիակատար քննութիւն մը կատարելու Թուրքիոյ ելմտական կացութեան մասին։ Պ. Րիսթ Պոլիս կը սպասուի Յունիս 1ին։

Թուրքիոյ Ազգային Ժողովին ելմտական յանձնաժողովը պատրաստեց 1931—31ի նախահաշիւը։ Ծախքերու գումարն է 222,600,000 թրքական ոսկի (22,260,000 սթերլին)։ Հասոյթներու գումարը աւելի կը նախատեսուի 130,000 ոսկի։ Հինգ միլիոն թրքական ոսկիի խնայողութիւն մը կատարուած է։

Կացութիւնը Հնդկաստանի մէջ

111 ԷՇԵՐ ՏԱՓԱՏՈՎ, ԲԱՃԿՈՆՈՎ, ՓՈՂԿԱՊՈՎ...

Անհնազանդութեան կռիւը պիտի շարունակուի Հնդկաստանի մէջ, հակառակ կանտիի ձերբակալութեան։ Փիլիսոփային յաջորդը պաշտօնի անցած է արդէն եւ քարոզութիւններ կը կատարէ միեւնոյն ուղղութեամբ։

Պ. Փաթէլ, Պոմպէյի Օրէնսդիր ժողովին հրաժարեալ նախագահը, յայտարարեց թէ յառաջիկայ համագումարին պիտի ներկայացնէ ծրագիր մը, որուն համաձայն պիտի շարունակեն պայքարը օտար ապրանքներու դէմ։ Պ. Փաթէլ այս պայքարին մէջ կը տեսնէ լաւագոյն միջոցը ինքնավարութիւն ստանալու։ «Եթէ հնդիկ վաճառականները լրջօրէն կատարեն պոյքոթը, Հնդկաստան պիտի կրնայ արագօրէն ստանալ իր անկախութիւնը։

Ինչպէս բսինք, պայքարը կը շարունակուի նոյն ուղղութեամբ, եւ երբեմն զուարճալի ձեւերով։

Այսպէս, օտար ապրանքներու դէմ պոյքոթը քաջալերելու համար, Ճալափուրի համագումարը կազմած է 111 էշերէ բաղկացած թափոր մը։ Բոլոր էշերուն հագցուցած են անգլիական կերպասէ և անգլիական ձեւով բաճկոններ, տափատներ, պարեգօտներ, ամէն գոյնէ գլխարկներ եւ խոշոր փողկապներ։ Միեւնոյն ատեն, հնդիկ ազգայնականները իրենց արհամարհանքը յայտնելու համար անգլ. պատիւներու եւ պատուանշաններու դէմ, իւրաքանչիւր էշու տուած են աստիճաններ, ամէնէն խոնարհէն մինչեւ Հնդկական Աստղի կամ Բրիտանական կայսրութեան հրամանատար ասպետի աստիճանը։

∴ Հնդկական 14 մեծ կազմակերպութիւններ բանաձեւ մը քուէարկեցին որով կը յայտարարեն թէ կանտիի ձերբակալման եւ բանտարկութեան եղանակն իսկ ժխտումն է արդարութեան եւ թէ բրիտանական կայսրութիւնը իր ընթացքով կը խախտէ այն փոքր վստահութիւնը զոր ունէր հնդիկ առեւտրական դասը։ Բանաձեւը կ'աւելցնէ թէ իր անունին արժանի ամէն Հնդիկ անկեղծօրէն ուժ պիտի տայ մղուած պայքարին, որուն շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ իրականացնել քաղաքական եւ տնտեսական իտէալները.

∴ Աոջի օր արիւնալի ընդհարում մը տեղի ունեցաւ Պոմպէյի գաւառին մէջ, կանտիի կուսակից Հնդիկներու եւ գործադուլին հակառակ իսլամներու միջեւ։ Զէնք արձակուեցաւ եւ կռիւը այնքան մեծ համեմատութիւններ առաւ որ ոստիկանութիւնը միջամտեց։

∴ Առաջին օրերու յուզումէն յետոյ, չորեքշաբթի օր աւելի հանդարտութիւն կը տիրէր գլխաւոր քաղաքներուն մէջ։ Պոմպէի մէջ նախորդ օրը փակուած բոլոր ճամբաները վերաբացուեցան, բացի մէկէն որուն 2000 բանուորները սպառնալից դիրք մը բռնած էին։ Ոստիկանութիւնը ցրուեց զանոնք բիրերով եւ քարերով։

∴ Վերջին լուրերու համաձայն, 300 հոգի վիրաւորուած են Տէլհիի խռովութեանց մէջ։

Եգիպտոս կը պնդէ

Տակաւին ելքի մը չեն յանգած անգլօ-եգիպտական բանակցութիւնները։ Աոջի օր երկու կողմի պատուիրակները ժողով գումարեցին հինգ ժամ անընդհատ, առանց գտնելու ցանկալի բանաձեւը։ Չորեքշաբթի օր, առտու ժամը 8էն մինչեւ 12.30 վիճաբանեցան, յետոյ վերսկսան ժամը 3ին, վիճելով մինչեւ 6.30։ Ժամը 9.30ին վերսկսաւ նիստը եւ շարունակուեցաւ կէս գիշերէն ալ անդին։ Ինչպէս կ'երեւայ, բանակցութիւնները մտած են ամէնէն կնճռոտ շրջանին մէջ։ Եգիպտոսի պատուիրակները կարգ մը նոր պահանջներ կը դնեն Սուէզ Ջրանցքի անգլիական զինուորներու մասին։ Բայց գլխաւոր դժուարութիւնը կը ծագի Սուտանի ապագայ վարչաձեւէն։

(Լո բերու ցարունակութիւնը կառոյ ... էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ 56

Ռմ, Սալին տը Ժիռօ	50.—
55րդ ցանկին գումարը	72,498.50
ընդհ. գումար	72,548.50

ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆ ՖՈՆՏԻՆ ՀԱՄԱՐ

Տէր եւ Տիկին Հմայեակ Խոսրովեան «Յառաջ»ի միջոցաւ 500 ֆրանք կը տրամադրեն Ահարոնեան գրական ֆոնտին։

Յանձնեցինք կեդր. Յանձնախումբին։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ «ՍԷՐՍԷՄ» ԳՈՐԾԱՎԱՐԸ

Ինչպէս գրեցինք, Թուրքիոյ դատական գործավարը դատ բացած է ծանօթ փաստաբան Հայտար Րիֆաթ պէյի դէմ, որ նամակներով եւ յօդուածներով անարգած էր զինքը։

Թերթերը կը հրատարակեն փաստաբանին չորրորդ նամակը՝ ուղղուած Մ. Քէմալի՝ դատական գործավարին դէմ։ Կը քաղենք ամենէն յատկանշական մասերը.—

«Դատական պաշտօնատունը (Աոլիյէ) որ պետական կազմակերպութեան ամէնէն կարեւորներէն մէկն է, անդունդներու եզերքը կը թափառի եւ հրդեհը բռնկցուցած է անոր քիւը։ Այս ճշմարտութեան վերահասու ըլլալու համար, պէտք է որ Խալք կուսակցութեան կատարեալ վստահութիւնը վայելող 5—10 ներկայացուցիչներ օր մը յանկարծ Պոլսոյ դատական պաշտօնատունը երթան, իրենց հանդիպած մարդոց, փաստաբաններուն ու դատաւորներուն կարծիքը հարցնեն Աոլիյէի մասին։

Ամէն մարդ, առանց բացատրութեան, պիտի պատասխանէ այս անկեղծ հարցումներուն. «Ամա՛ն Աստուած...»։

Դատական յեղաշրջման կազմակերպութեան եւ գործադրութեան այս աստիճան սխալ ըլլալուն յանցանքը դատական գործավարութեանն է։ Երկիրը, Աոլիյէն, յեղաշրջումը ամբողջ քու գործդ ըլլալով, անշուշտ քու նոր մէկ յարձակումովդ այս աղտոտութիւնները կը մաքրուին։ Դատական գործավարին դիրքը այն է որ՝ կարծես թէ կառավարութեան դէմ թշնամութիւն մը ունենալով ճակատէն զարնելը յարմար չիդատեր, եւ ետեւէն, մութին մէջ ծուղակ լարելով յարձակում գործելու միջոցը կը փնտռէ։

«Աոլիյէի «սէրսէմը» որ անուս եւ նախնական մտայնութիւն մը ունի, կը ջանայ խառնակ ցոյց տալ Կազիին կողմէ գլուխ հանուած դատական եւ այլ յեղաշրջումները։ Բան մը որ յարձակում է ուժիմին եւ այս յեղաշրջումներու հեղինակ Մեծ Լիտըրին դէմ»։

ԵՐԿՈՒ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐ, Միյյէ եւ Քազօ, որոնք ծանօթ արուեստագէտներու նկարներուն կեղծերը շինելով կը ծախէին, ձերբակալուեցան Փարիզի ոստիկանութեան կողմէ։ Երկուքն ալ խոստովանած են իրենց յանցանքը։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ կառավարութիւնը որոշած է պատուիրակութիւն մը ղրկել Միջազգային Կարմիր Խաչի համագումարին, որ տեղի պիտի ունենայ Պրիւսէլի մէջ։

ԱՐԱԲՆԵՐՈՒ գործադիր կոմիտէն, որ գումարուեցաւ Երուսաղէմի մէջ, ազգային օր հռչակեց մայիս 16ը։

ՕՐՈՒԱՆ ՀՈԳԵՐԷՆ

ԱՆՏԻՐՈՒԹԻՒՆ

Օրը օրին հաճատարած անտարբերութիւն մը կը գինաթափէ հայ մարդը իր ազգային իրաւունքներու պաշտպանութեան պայքարէն։

Զրկուած համազգային օրինաւոր, բալորին կողմէն ընդունելի իշխանութենէ, կարծես ձգտում կայ կազմալուծուելու, ցրուելու, փոխանակ միանալու եւ կազմակերպուելու իբրեւ ազգային միաւոր, հող չէ թէ օտար ափերու վրայ։

Օրուան անստոյգ կեանքի բնական հետեւա՞նքն է այս, թէ ուրիշ բան։ Այդ չէ որ կը զբաղեցնէ զիս, այլ իրողութիւնը իր չոր եւ մասյլ կողմերովը։ Չեմ ալ ուզեր այս հարցին կապել մեր ազգային աւելի բարձր քաղաքական կեանքը իր բոլոր լաւ եւ գէշ կողմերովը։

Էականը եւ ամէնէն վրդովիչը մեր օրուան կեանքէն ծընունդ առած հարցերն են եւ անոնց շուրջ ստեղծուած դժուարութիւնները։

Բաւական չէ ըսել թէ «կը լուծուինք» «կ'այլասերինք», հակառակ բոլոր ճիգերուն եւ թերթերու պարանքներուն։ Եւ ոչ ալ կրնանք ըսել թէ քարոզներով եւ նորէն քանի մը մանկապարտէզներով կը պայքարինք մեզի սպառնացող վտանգներուն դէմ։

Իրողութիւնը այն է, որ ոչինչ կ'ընենք իբրեւ ազգային հաւաքականութիւն, պաշտպանելու համար ոչ միայն մեր յաջորդները — օտարութեան մէջ հասած սերունդը, — այլեւ մեր շահերը։

Ըսեմ իսկոյն և այն, որ այնքան ալ միամիտ չեմ տարուելու համար վարդագոյն երազներով, հրաշքներ կապելով մեր չկատարած աշխատանքներուն, կամ մեր հաւաքական ուժին հետ։ Ընդունելով հանդերձ թէ, ինչ ալ որ ընենք՝ չը պիտի յաջողինք օտար ազգերու նման պաշտպանել մեր իրաւունքները այս կամ այն երկրին մէջ, պէտք է խոստովանիլ սակայն որ ոչինչ կը փոխուի մնացը նուազագոյն չափին իջեցնելու համար։

Եւ այստեղ է ահա մեր ամբողջ ցաւը, մեր տագնապը։

Թողո՞ւլ այս վիճակը իր բնական ընթացքին, ենթարկուելով կեանքի եւ միջավայրի քմահաճոյքներուն, իբրեւ գաղթական։

Թո՞յլ տալ որ ամէն մէկ անհատ իր գլխուն ճարը նայի, եթէ անզօր ենք արժեցնել մեր հաւաքական պահանջներն ու իրաւունքները։

Եթէ առաջին հարցին հետեւանքով քիչ մը բնական գտնենք ընդհանուր իրարանցում մը, հետեւանք «ազգային ինքնասիրութեան» ընդվզումին, ընդունինք, որ երկրորդ հարցին շուրջ համեմատաբար զգալի համակերպութիւն մը կը նկատուի, մանաւանդ իրենքզիրենք գըտած, որոշ ճամբու մը մէջ մտած հայրենակիցներու շրջանակին մէջ։

Այս ալ անշուշտ առանց պատճառի չէ, եւ ո՛չ ալ արհեստական, այլ օրուան պայմաններէն ծնած «անհրաժեշտութիւն» մը։ Քիչ մը պարզենք այս կէտը, իբրեւ մէկը մեր օրուան միստակար իրողութիւններէն։

Առնենք Փարիզը, իբրեւ կեդրոն մը բազմաթիւ «երեւելիներու»։ Եւ չմոռնանք յիշել նոյնպէս այն համեմատաբար նպաստաւոր պայմանները, որոնք թոյլ կուտան մերիններին կեանքը, ինչպէս նաեւ պաշտպանելու մեր առօրեայ իրաւունքները։

Ի՞նչ ունինք հոս, իբրեւ ազգային կազմակերպութիւն, օրուան պարտականութեան սահմանները եկեղեցիի բակէն — բարեգործական կամ նման կազմակերպութիւններու գրասենեակներէն — քիչ մը աւելի տարբեր ուղղութիւններով տարածուելին։

Աւելի ճիշդ, հաստատութիւն մը, որ կարենար ազգու եւ բաբեկամական կապ մը ունենալ այս կամ այն պետական հաստատութեան հետ, որպէսզի այդ միջոցով հարթէր բազմաթիւ վարչական եւ նման խնդիրներ, կապուած գաղթական բազմաւթիւններու հետ։ Իսկ գիտենք թէ այս ուղղութեամբ բազմաթիւ խնդիրներ կը ծնին ամէն օր, գլխաւորաբար իբրեւ հետեւանք մեր անտիրութեան, քանի որ չունինք պետութիւն։

Տակաւին վերջին ամիսներուն ընթացքին, քանի մը հայրենակիցներ դատապարտուեցան երկրէն վտարման։ Չեմ ուզեր ըսել թէ բոլորովին անմեղներ են դատապարտուողները։ Բայց առով մէկտեղ, փաստ է որ վտարման պատճառը հանդիսացող յանցանքները սովորական են եւ առհասարակ աւելի մեղմ պատիժներու ենթակայ։ Մեր օտարականի հանգամանքը, աւելի եւս մեր «անորոշ ազգութեան» պատկանելու փաստը գլխաւոր պատճառներն են այս կարգի դէպքերու։

Ի՞նչ միջոց ունինք այսպիսի պարագաներուն մէջ, — համակերպում ընդհանրապէս, ծանր զոհողութիւններու գինով, խուսափում անմիջական վտարման չարիքէն — սպառող եւ դժուար գործողութիւններու գնով։ Ի հարկէ այս բոլորը անհատական միջոցներով և միջնորդութիւններով։

Կա՞յ հասցէ մը, գրասենեակ մը, որ զբաղի այս եւ նման բազմազան խնդիրներով։ Կա՞յ պատասխանատու հայկական հաստատութիւն մը, որ պարտականութիւն ունենար միջամտելու և կամ հեռուէն հեռու ցուցմունքներ, տեղեկութիւններ տալու գաւառէն եկած, Փարիզի «ուժին» ապաւինած, անծանօթ և անլեզու հայրենակիցներուն։

— Չկայ դժբախտաբար։ Պէտք է խոստովանիլ առանց վերապահութեան։

Չկայ ոչ թէ անոր համար, որ հնարաւոր չէ, այլ անոր համար, որ մեր հայրենակիցներու մէկ մասին համար աւելորդ է այդպիսի հաստատութիւն, իսկ ուրիշ մաս մըն ալ անոր պէտք կը զգայ միայն անհատական նեղութիւններու պարագային։

Նուազագոյն ճիգ մը կրնար զգալապէս բարեփոխել այս անտէր ու թշուառական վիճակը. շնորհիւ մանաւանդ ժընեւի համաձայնագրին, որ ֆրանսական կառավարութեան կողմէ հաստատուելու անցեալ փետրուարին։

Ս. ԹԱԽՈՒԼ

ՄԱՐԶԱՆՔԸ ՉԵԽԻՐՈՒՆ ՄԷՋ

Մարզանքի սէրը մեծ է Չեխիրուն մէջ։ Չեխ ընկերվարական շարժումին մաս կը կազմէ մարզական կազմակերպութեանց զարգացումը։ Չեխ ընկերվարական ֆուսակցութիւնը, որ հիմնուած է 1919ին, (աւելի 200,000 անդամ, 60 երեսփոխան), իր կազմութեամբ բանւորական է եւ, կարծես, կը նմանի մարզիկներու հսկայ բանակի մը։

Մարզական շարժումը Չեխերուն մէջ սկսաւ 1892ին, երբ, առաջին անգամ, փրակայի գերձակները մարզական խումբ մը կազմեցին։ 1897ին, փրակայի մէջ ընկերվարականները կոչ մը ալելով հիմնեցին բանւորական մարզական մարմնակրթարան մը, որ կը կոչուէր Սոքոլ։ 1914ին անդամներու թիւը հասաւ 17 հազարի։ Պատերազմէն յետոյ հասուածներու թիւը հասաւ 1500ի, անդամներու թիւը 180 հազարի, որոնց 50 հազարը կին։

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ՋՈՒԼՈՒՄԻ ԵՐԳԻՉԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ահարոնեանին մենք տեսնում ենք 1902 թւին մեծ մարդագործ Քրիստափորի հետ Բաքու քաղաքում։

Բանւորների, արհեստաւորների, այլ և քաղքենի դասակարգի բարեկամ շրջաներում հակօրինաբար (անլեգալ) իրենց սերմերն էին ցանում գիշեր ու ցերեկ այդ երկու մեծ վարպետները. կամ աւելի ճիշտն ասած մեծ ուսուցիչն ու իր մեծ աշակերտը։ Ուսուցիչը գործի և հըմայքի վարպետն էր, իսկ աշակերտը՝ խօսքի ու գրչի։ Երկուսով լրացնում էին իրար...

Երբեք չեմ մոռանում այն երեկոն, երբ առաջին անգամ լըսեցի այդ երկու վարպետներին միասին։ Առաջ խօսեց Ահարոնեանը։ Ո՛չ, նա չէր խօսում, նա երգում էր զգացմունքների աշխարհից. Նրա ձայնը կարկաչում էր մեր քաղցրահամ աղբիւրների ջրերի նման, նա զըլլալում էր մեր արեւելեան պարտէզների սոխակների նման գրաւիչ ու հրապուրող եղանակով։ Երբեմն նրա ելեւէջները հասնում էին հանդարտօրէն, մերթ զոռ ջրվէժների ձեւով...։

Համակում էր Ահարոնեանը մեր պատանեկան սրտերը, յուզում ու փոթորկում...։

Բայց ահա քօրչ տալով իր կող ասը՝ սեղանին մօտեցաւ հմայող քուրմը։ Նրա դէմքը ցաւոտ էր, վշտագին։ Խօսում էր ոչ այնպէս սահուն, ինչպէս իր աշակերտը, երբեմն նոյն իսկ դէմ էր ընկնում, ինչպէս քարին զարկւող փրփրադէզ ալիքը։ բայց մենք զգացինք մէկէն, որ մի կախարդող և կաշկանդող շնչող ունի այդ տարօրինակ մարդը։ Բոլոր պատանիները իբար նայեցինք բնազդօրէն եւ իրար հաղորդեցինք լուելեայն այն որոշումը, որ անցաւ ամենքիս ուղեղով. Քրիստափորի կոռղ ու կտրող խօսքից յետոյ։ Ահարոնեանը պատրաստեց մեր սիրտը, շաղախեց, իսկ Քրիստափորը կերտեց մեր միտքը եւ ձուլեց սրտի հետ...։

Այսպիսի բախտորոշ հանդիպումների եւ հաւաքոյթների ընթացքին էր, որ դարբնեցին Հ. Յ. Դաշնակցութեան երկար ու խիտ շարանները՝ շնորհիւ Քրիստափորի, Սիմէոնի, Ռոստոմի և նրանց աշակերտների՝ Ահարոնեանների եւ ուրիշների։

Ահարոնեանը Կովկաս գալով, իբր գրագէտ, նախ աշխատակցեց «Մուրճ» ամսագրին, դառնալով եւ խմբագրական կազմի անդամ՝ ապա վարեց «Յառաջ» եւ նրան յաջորդող մի շարք թերթերի խմբագրական պատասխանատու գործը մինչեւ 1906 թիւը։

Այնուհետեւ Ահարոնեանին տեսնում ենք Ներսիսեան դըպրոցի տեսչի պաշտօնի մէջ։ Նա է, որ մի խումբ մարդկանց հետ գնում է անւանի հայ դրամատիրոջ Ալեքսանդր Մանթաշեանի մօտ եւ համոզում նրան կառուցելու հոյակապ դպրոցական շէնք, որ աւա՛ղ, գլուխ գոլուց յետոյ շատ կարճ ժամանակով վայելեցինք հայերս։ Ահարոնեանի տեսչութեան օրով վերամշակման ենթարկուեցին դպրոցական ծրագիրները, ընդունւեց տեղական լեզւի (վրացերէնի) դասաւանդութիւնը, ապա բացւեց եօթներորդ մանկավարժական դասարանը, ուր դասաւանդում էին Միքայէլ Վարանդեանը, Խաժակը, Սիրական Տիգրանեանը, Յովհաննէս Տէր Միրաքեանը եւ ուրիշները, իսկ դպրոցական բաժնում Ստեփան Մալխասեանը, Արտաշէս Աբեղեանը եւ այլ անւանի ուսուցիչներ։

Եօթներորդ դասարանում, 1907 թւին աւարտած էինք 42 գաւառական ուսուցիչներ եւ հերթով փոքրենական դասեր էինք տալիս վարժացում։ Յաջորդ տարին այդ շրջանաւարտները կրկին վերադարձան գաւառները եւ կրկին վերստանձնեցին իրենց հանրային, մանկավարժական դիրքերը։ Այդքան նշանակալից էր Ահարոնեանի տեսչութիւնը, սակայն ցարական հալածանքները Լըժինի օրով եկան կաշկանդելու մեր շատ գործիչներին, եւ ի վերջոյ Ահարոնեանին, որ թէեւ կարճ ժամանակով, բայց եւ այնպէս ճաշակեց ցարական բանտի հրապոյրները։

Ահարոնեանը բանտից ազատւեց երաշխաւորութեամբ. ժամանակի հայ բարերար Համբարձում Մելիքեանը 20,000 ռուբլի մուրհակ այդ նպատակով, որ եւ ի բրացրեց ռուս կառավարութիւնը, քանի որ Ահարոնեանը ճողոպրեց Բաթնէն եւ Իրջիւամի վրայով դէպի Պոլիս, ապա Եւրոպա, ուր հինգ տարի մնաց նա վտարանդի, մինչեւ որ համաշխարհային պատերազմի օրերին վերադարձաւ Կովկաս։

Երբ քաղաքական պայմանների բերումով Թիֆլիզում կազմւեց հայոց Ազգային Խորհուրդ, նրա նախագահը հանդիսացաւ Ահարոնեանը, իսկ երբ Սարդարապատի, Բաշ Ապարանի եւ Ղարաքիլիսայի հերոսամարտներից յետոյ կազմւեց Հայաստանի Հանրապետութիւնը, Ահարոնեանը իբր Հայաստանի պատուիրակութեան նախագահ մեկնեց Պոլիս. ապա Փարիզ, ուր 1920 թւին յանուն Հայաստանի կառավարութեան ստորագրեց Սեւրի դաշնագիրը։

Սակայն քաղաքական գործունէութիւնը չէ, որ կազմում է Ահարոնեանի թագն ու պսակը, այլ նրա գրական 40ամեակն ենք տօնում բաւն ազնւորութեամբ ամէն տեղ, աւա՛ղ, բացի Արարատեան դաշտից։

Իր սկզբնական գրւածքներին տարիների ընթացքում յաջորդեցին՝ «Դարձը», «Մայրերը», «Խաւարն Լուսին», «Ազատութեան Ճանապարհին», «Ճվէլցարական գիւղը», «Իտալիայում», «Մրրկի Սուրբը», «Արագը», «Կեանքի վէպը», «Լռութիւն», «Մոխիրների տակից», «Խաւարի մէջ», «Անդունդը», «Պարտւածներ», «Ծամբորդը», «Արցունքի հովիտը», «Սեւ թղուն», «Ուխտւածներ», «Կապոտ հայրենիք», «Իմ գիրքը» եւ այլն։

Ահարոնեանի գրական գործերի վերլուծութեամբ կարելի է զբաղել յատագայում։ Կարելի է արտայայտել թեր եւ դէմ կարծիքներ եւս, սակայն այսօր պէտք է շեշտենք, որ նա սրտաչայդ գրաւչութեամբ նկարագրել է հայի վիշտը, ինչպէս եւ սահմանակ խեղճերի ու տրորւածների տառապանքը։ Ահարոնեանը սակայն գերազանցօրէն ազգային վիպասան է։ Նա հայ ցեղի տառապանքների տաղանդաւոր երգիչն է. նա կարողանում է մեր աչքերից արցունք քամել։ Նա Իվան Վազով չէ, նա Րաֆֆի չէ, բայց Ահարոնեան է։ Ահարոնեանը մեզ չի սովորեցնում յեղափոխական կռիւների տեսակները. նա նոյն իսկ չի նկարագրում որ եւ է փայլուն ճակատամարտ կամ հերոսամարտ — ո՛չ Սասունն եւ ոչ Սարդարապատ, բայց նա փոթորկում է մեր սրտերը, զգայուն է դարձնում մեզ այն աստիճան, որ մենք ամբողջովին ապրում ենք մեր ցեղի վիշտը եւ նրանով համակւում, ապա փնտռում գործ վրէժի եւ արեան...

Ահարոնեանը, այդ գեղեցիկ խօսող եւ գեղեցիկ գրող հայ մարդը, լինի դա յեղափոխական երեկոյթում թէ դպրոցում, զօրանոցում (Թիֆլիզ) թէ բանտում, յօղւածի մէջ թէ փոքրիկ պատմւածքներում, ամէնուրեք նա սիրել ու պաշտել է տալիս մեզ մեր հայրենի հողը, մեր մայրենի լեզուն, հրահրում ու բորբոքում է մեր մէջ ազատութեան վառ սէրը, անկախութեան ոգին եւ հրահանգում է քայլել ազատութեան ճամբով, որ տանում է դէպի Անկախ ու Ազատ Հայաստան...։

ՅՈՎԱԿ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

ԱԶԱՏ ՍԷՐ

Մեր ժողովուրդը ծանօթ է այս բացատրութեան։ Սահմանադրութենէն յետոյ ամէնուն շրթներուն վրայ էր այս խօսքը, իբրեւ նորոյթ կամ մեղադրանք, իբրեւ զանկութիւն կամ բամբասանք։

Ամէն երկրի մէջ ընկերաբանները, վերջապէս բոլոր իմաստուններըշա՜տ վիճած են այս հարցին մասին։ Որքան ալ վիճած ըլլան, որքան ալ վիճին, թնճուկ մը պիտի մնայ այս հարցը։

Վասնզի հարցը ծանրակշիռ է։ Նոյնիսկ հարցերուն հարցն է։ Անոր վրայ հիմնուած են պատմութիւնները, քաղաքակրթութիւնները եւ... Ծննդոց գիրքը։

Արդարեւ, ազատ սէր կը նշանակէ կատարեալ ազատութիւն սեռային կեանքի մէջ։ Եւ սեռային կեանքն է, որ ստեղծած է ընտանիքի եւ ամուսնութեան աւանդութիւնները։ Եւ սեռային կեանքն է, որ կ'արտացոլայ արուեստի եւ գրականութեան մէջ։ Վերջապէս, եան փիլիսոփաներ, որոնք կ'ուրանան ամէն արտայայտութիւն, որ դուրս կ'իյնայ սեռային կեանքէն։

Սակայն մարդկային քաղաքակրթութիւնը կապած է սեռային բնազդը զանազան «բինագիրքերով». Եւ ստեղծուած են ամօթի զգացումներ։ Այնքան որ, շատ ժողովուրդներ չեն իսկ կրնար խօսիլ սեռային կազմախօսութեան, սեռային բնախօսութեան եւ սեռային տարբերութիւններու մասին։ Այսուհանդերձ, բոլորն ալ հաճոյք կը զգան գիտելով մերկութիւնը կնոջ, որ ինքզինք կը ցուցադրէ թատրոնին մէջ։ Կը տեսնուի որ պարկեշտութիւնը բառ մըն է միայն, նոյնիսկ կեղծիք մը։

Եւ հրապարակ նետուեցան մարդիկ, որոնք, ոչ միայն պայքարելու համար այդ կեղծիքին դէմ, այլ կանխարգիլելու նպատակով սեռային այդ հին բարոյագիտութեան չարիքները, պահանջեցին համարձակ եւ ճշգրիտ տեղեկութիւններ սեռային կազմախօսութեան ու բնախօսութեան մասին, ազատութիւն սեռային բնազդներու բնական յագեցումին։

Հոս կը սկսի, արդէն, վէճը բուռն եւ կատաղի։

Ինչ կ'ըսեն ազատ սիրոյ պաշտպանները։

Անոնք կը պահանջեն ընկերային նոր կարգ մը, որ անհատին տայ կատարեալ ազատութիւն։ Արդ, այժմ ամէն անհատ բանտարկուած է ընտանեկան, ամուսնական սովորութիւններու նեղ շրջանակի մը մէջ։ Կնոջ եւ զաւկի հոգերը կը ճնշեն եւ կը փճացնեն կարելիութիւնները խոյանքի եւ բարձրացման։ Եթէ, կ'ըսեն անոնք, պետութիւնը ստանձնէ զաւակներու հոգը, անհատը աւելի համարձակ եւ քաջ պիտի դառնայ կեանքի մէջ։ Ընդհակառակն, ընտանիքին հոգերը մէկ կողմէն, սեռային բնազդին սանձահարումը միւս կողմէն՝ կը մեռցնեն անհատը։ Եւ քիչ չեն այն զոհերը, որոնք, սեռային անհնութեան պատճառաւ, խելագարած են։ Ժողովուրդը շատ լաւ գիտէ այս իրողութիւնը, այնպէս որ յաճախ, երբ երիտասարդ մը մտային անհաւասարակշռութեան նշաններ ցոյց տայ, կը կրկնէ «Երբ ամուսնանայ, կ'անցնի»։

Ազատ սիրոյ պաշտպանները կը պնդեն թէ վիպային (անիրական) զգացումներ են մօր կամ հօր մասին ամէնուն ծանօթ [illegible] գումները։

Ի՞նչ կ'ըսեն ազատ սիրոյ [illegible] կառակորդները։

Բնախօսական օրէնքներու [illegible] մաձայն, պահանջուած ազատ[illegible] թիւնը պարզապէս ակարացն[illegible] ներքին բնական սանձերուն [illegible] կը կանոնաւորեն ու կը հա[illegible] րակշռեն մեր կեանքը, ծնունդ[illegible] մինչեւ մահ։ Այդ ամենօթ [illegible] ձերը անխախտ պահելով, [illegible] րը սորված է կարգապահու[illegible] թեան վարժեցնել իր բնազդներ[illegible] ու անդրադարձիկ մղումներ[illegible] (réflexes)։ Ընդհակառակն [illegible] գաւոր է թողուլ, որ, առանց [illegible] կակշիռի, առանց կարգապահու[illegible] թեան, սեռային բնազդը [illegible] գուրդ տանայ։ Չէ՞ որ շատ[illegible] ալ մնասակար է նոյնքան։ Ս[illegible] արդէն անհրաժեշտ։ Կը գտնե[illegible] ստեղծել սեռաբանութիւն [illegible] logie) մը, այսինքն սեռայ[illegible] բնախօսութեան առողջապահիկ[illegible] տրամաբանական, չափուած ու [illegible] գուած ուսուցում մը։ Այդ նպատ[illegible] կով ալ, պէտք է բացատրել [illegible] կերտներուն ու ժողովուրդին [illegible] կը վերաբերի սեռային կեանքի[illegible]

Բացատրել եւ ուսուցանել [illegible] ռայինկազմախօսութիւնը եւ բնա[illegible] խօսութիւնը՝ համաձայն առող[illegible] քին, առողջապահութեան սկզ[illegible] բունքներուն։

Պէտք է գիտնալ, որ սեռայի[illegible] ախտաժակին չափազանցութիւններ[illegible] ալ կը յանգին մտային խանգա[illegible] ման, ուղեղային յոգնութեան [illegible] ջղասպառութեան։ Անշուշտ այ[illegible] պիսի կեանքն է, որ կը նպաստ[illegible] պոռնկութեան զարգացման [illegible] պոռնկութիւնը ոչ միայն կը փճա[illegible] աշխատանքի մեծ գասին, [illegible] նաեւ աշխատաւորներու առողջու[illegible] թեան։ Ֆրանկախտը հազարներ[illegible] զարնէ ամէն տարի։ Ցիմարան[illegible] ները լեցուն են զոհերով, որոնց[illegible] ղեղը աւրուած էֆրանկախտին ա[illegible] րեով։ 1923ին սիֆիլիսը Ֆրանսա[illegible] մէջ արձանագրեց հարիւր քառ[illegible] սուն հազար մահ, քառասուն [illegible] գարը վիժում, քսան հազար[illegible] գաժամ մահ։ Ցիմարաններ[illegible] մէջ ընդունուած այլերուն [illegible] գերորդ թիւը վարակուած է [illegible] ղեղային ֆրանկախտով։

Սեռային անսանձ կեան[illegible] անհատը կը տանի սեռային [illegible] սպառութեան մը, որուն զոհեր[illegible] չափազանց վտանգաւոր են, [illegible] նախանձ, անհնազանդութիւն, [illegible] բագործութիւն։

Իսկ զաւկի հա՞րցը։

Ազատ սէրը կը քնէ ընտա[illegible] նիքը, որ տէր կը կանգնի իր զա[illegible] կին, կը մեծցնէ ու կը սնուցան[illegible] զայն։ Արդարեւ, ֆրանսայի [illegible] գեծնութեան վիճակագրութեան[illegible] համաձայն, երախաներուն [illegible] առ հարիւրը ծնունդ է ապօրին[illegible] կենակցութեան։ Փարիզի մէջ թե[illegible] դեր կան, ուր ապօրինի ծնունդն[illegible] րուն թիւը աւելի է օրինաւոր ծ[illegible] նունդներու թիւէն (54 առ հա[illegible] րիւր՝ Մոնփառնասի մէջ)։ Ան[illegible] Ռուսիան, ուր հիմա նորոյթ [illegible] ազատ սէրը։ Ցաճախ հայրեր[illegible] թերթերն ալ կ'արտատպեն [illegible] լուրերը, որոնք կը նկարագրեն [illegible] րիտասարդներու կողմէ կատար[illegible] ուած առեւանգումները, պար[illegible] ներու մէջ աղջիկներու բռնաբ[illegible] րումը։ Եւ լքուած ազատ ամբ[illegible] բանակ մը կայ հիմա, Ռուսիո[illegible] մէջ։ Մեծ քաղաքները լեցուն [illegible] ընկեցիկներով, որոնց թիւը [illegible] հազարը կ'անցնէր պաշտօնակա[illegible] արձանագրութեան մէջ։ Այս[illegible] րիկ մուրացիկներու թիւը [illegible] շատ աւելի է, քան կը յուսացո[illegible]

Ազատ սիրոյ պաշտպանները[illegible] պռան այս ադարկութիւններ[illegible] դէմ «Ա՛ւ, պատասխանեցէ[illegible]

ցերեք մը, պաշտպանելու հա- մէն ծնած երախայի կեան եւ անոնք այդ հողը կ'ու- անձնել պետութեան։

եզրակացութիւն։ Կարելի չէ ընդունելով լուծել այս հար- կողմերն ալ զօրաւոր են փաստերով եւ հակաճառու- թեամբ կինը, շուկայ իջնե- երուն հետ նոյն աստա- հանելով. արդէն քանդած մը վախեր ու սովորու- ներ. Մարդկային միտքը պիտի վարժուի նոր երն, մանաւանդ սեռային մէջ։ Առիթը գետին մըն լանգաւոր է յեղափոխա- յանկարծական որոշումներ Մարդիկ ծարաւ են ազա- ան։ Երէկ, նահապետական ղեկութեան օրերուն, ըն- ն էր որ հիմը դրաւ մեծ գերդին՝ գեղին։ Բայց այսօր ր կ'ուրանան ոչ միայն գեր- այլ նաեւ. փոքրցնել յետոյ երին սահմանները, ման- ր մը վերածել յետոյ հիմա ազգականական կա- կարծ են), կ'ուզեն ըլլ- էն հետը։ Եւ կ'ըսեն — սէր առողջապահութեան պայմաններու տակ, եւ զա- ապետութեան»։

ոյց հարցը չէ լուծուած։

ՇԱՀԱՊ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ ՊՐԻՒՍԷԼԻ ՄԷՋ

ՊՐԻՒՍԷԼ, 5 Մայիս.— յին Պրիւսէլի Salle ի մէջ տեղի ունեցաւ Ա- Ահարոնեանի 40ամեայ ական գործունէութեան յոբե- ական հանդէսը, ի ներկայու- ն բազմաթիւ հայրենակից- , որոնք փութացած էին ի- յարգանքի բաժինը մա- ցնելու հայ գրչի տաղանդա- ւորին։

Այս առթիւ ատենապետը ընդ- ր ակնարկ մը նետեց Ա- րոնեանի գրական գործունէու- ան վրայ, եւ վերջացուց իր ը հետեւեալ բառերով.

— Մարդ մը՝ որ 40 տարի- ւանոյ անխոնջ աշխատանք թափած է հայ գրա- ւթիւնը բարձր պահելու եւ քաղաքակիրթ ժողովուրդ- աստիճանին բարձրացնելու, մը՝ որ իր բեղուն ու գո- չով եւ գիւղացնական ու ենաշունչ վէպերով ջանացած ցնել ու վառ պահել հայ- ի ազատութեան սէրը, պէս մարդ մը՝ որ իր ղի մտաւորական, բարոյա- կան ու ֆիզիքական կորովը կատարեալ անձնուիրութեամբ ի սպաս դրած է իր ցեղին, երգած անոր ցաւերն ու տառապանքները, ապրած անոր յոյզերով եւ խանդերով, լիովի՛ն արժանի է հայ ժողովուրդի խորունկ հիացման, ամենաջերմ յարգանքին եւ անկեղծ երախտագիտութեան։»

Օր. Ցէփոնեան քաղուածքներ ըրաւ Ահարոնեանի կեանքէն, եւ արտասանեց «Սուսերները իջնում են»։

Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ քանի մը ամիսէ ի վեր Պրիւսէլ հաստատուած տաղանդաւոր դաշնակահար՝ Պ. Սերգէյ Պետրոսեան, որ նուագեց կովկասեան ասպետ մը Ղօրղանեանէ, եւ ժողովրդական պարերգներ՝ Կոմիտաս վարդապետէ։ Պ. Պետրոսեանի նուագը մեծ խանդավառութիւն առաջ բերաւ սրահին մէջ, այնպէս որ ընդհանուր փափաքին գոհացում տալու համար, մեր համակրելի արուեստագէտը ստիպուեցաւ յաւելեալ դուրս եւրոպական երեք կտորներ եւս նուագել։

Պ. Միհրան Կարապետեան յարգանքի խօսքեր արտասանեց հայ բազմավաստակ գրագէտին հասցէին։

Ծանօթ գերասանուհի եւ պարուհի Տիկին Պետրոսեան յուզիչ շեշտով արտասանեց Ահարոնեանի «Արօրը»։

Հանդէսը փակելէ առաջ, ներկաներու միահամուռ քուէանքին վրայ որոշուեցաւ հեռագիր մը ուղղել մեծանուն յոբելեարին, Պրիւսէլի գաղութին յարգանքն ու համակրութիւնը յայտնելու համար։

Պրիւսէլի յոբելենական մասնախումբը, ըստ յայտարարութեան, մտադիր է դիմում կատարել գաղութիս բարեկեցիկ հայրենակիցներու մօտ ի նպաստ Ահարոնեան գրական ֆոնտին։ Այս առթիւ գոհութեամբ կ'արձանագրենք թէ Պրիւսէլի ծանօթ տիկիններէն՝ Տիկ. Նուարդ Մօըրեան սիրայօժար ստանձնած է մասնախումբին գանձապահութիւնը։

Հ. ՑԷՐՈՍԻԻ

ՌՈՒՍԻՈՅ Պետական Հրատարակչականը «հնգամեայ ծրագրով» մը որոշած է մինչեւ 1932 տարի 50 միլիոն հատոր գրական գիրքեր, կէսը ռուս, կէսը օտար դասականներէն։ Այս վերջիններուն մէջ, պլանը կ'երեւի Վ. Հիւկօն, հիմնադիրը ռոմանթիզմին, որուն դէմ այնքան կը կռուին։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵԹԷ 25 ՕՐ ՅԵՏՈՅ ԳՐԷՐ...

«Խորհ. Հայաստան» (20 ապրիլ), խօսելով «քեալլագէօզ»ներուն մասին, որոնք «գլխապտոյտ յաջողութիւն» կը համարէին բռնութեամբ համայնացնել Հայաստանի գիւղացիներուն հողերը, կը գրէ թէ «պատուհաս» մը կը նկատէին Ստալինի ծանօթ յօդուածը, այսպէս՝

— «Իջեւանի, Աչաջուրի, Ուզունթալայի յայտնի քեալլագէօզները կ'ըսէին.

— Ախպե՛ր, զարմանալի է մեր ղեկավարների բանը, մի՞թէ չէ՞ր կարելի, որ ընկ. Ստալինն իր յօդուածը մի 25 օր ուշ գրէր մինչեւ բան ու գործից պրծնէինք։ Հիմա այդ յօդուածից յետոյ արի՛, գիւղացու բան հասկացրու, թէ տղամարդ ես՝ ցեխից դուրս արի»։

Այդ նոյն թերթը յետոյ կը պատմէ թէ կոմունիստները ինչպէս «կոլխոզ» կը տնկէին ամէն տեղ։ Անոնց մտայնութիւնը լաւ կը բացատրեն հետեւեալ խօսքերը, որոնք կը պատկանին այդ՝ «քեալլագէօզ»ներուն

կվերցնեմ, կհրամայեմ, կցուցակագրեմ, կհաւաքեմ մի տեղ ինչ որ կայ ու չկայ գիւղում, եւ կկառուցեմ կոլխոզը։ կվերջանայ։

ՅՕԴՈՒԱԾԷՆ ՅԵՏՈՅ...

«Խորհ. Հայաստան» կը պնդէ թէ հայ գիւղացիները, որոնք Ստալինի նահանջող յօդուածէն յետոյ հրաժարած էին «կոլխոզ»ներէն, դարձեալ կը դիմեն կոմունիստներուն, արձանագրուելու համար հաւաքական գիւղատնտեսութեան մէջ։ Միւս կողմէ նոյն թերթը կը գրէ թէ Ստալինի «պատուհաս» յօդուածէն յետոյ, բարոյալքում առաջացեր է կոմունիստներուն մէջ

Ջ.արնեցի բջիջին քարտուղարը.

— «Չէ՛ է՛, տղերք ջան, էլ ոչինչ չեն ուզում անել, ոչ բջիջի ժողով, ոչ բան, քանի որ դուրս են գալիս կոլեկտիվից, էդ յօդուածը մեր տունը քանդեց ու թողեց։»

— «Էլ ի՞նչ աշխատելու իլաջ մնաց, էս յօդուածից ու կանոնադրութիւնից յետոյ, թեւներս թուլացել է, էլ չենք կրնայ աշխատել»։

ԵՕԹԸ ՍԽԱԼՆԵՐ...

Հրազդանի կոմունիստ կուսակցութեան կոմիտէն այսպէս կ'արձանագրէ այն եօթը «մահացու մեղքերը», որոնք գործուեր են այդ շրջանին մէջ հաւաքական գիւղատնտեսութեան «կառուցելու» ժամանակ.

1.— Առանց շրջանի գիւղերուն տարբերութիւնները նկատի առնելու, համատարած համայնացումի ենթարկուած էին Գոնդաղսազ, Ղօրլու-Մէհմանդար, Ղօրլու-Գէմիրլի, Վ. Նէհրլու, Ն. Կողբ գիւղերը, որոնք դեռ նախապատրաստուած չէին։

2.— Դատախազները շփոթուեցան, եւ ունեւոր գիւղացիներն ալ «կոլխոզ» մտցուեցան (Նորագաւիթ, Արիալթ)։

3.— Ունեւորներուն կալուածները գրաւելէ յետոյ, ձայնի իրաւունք տրուեցան (Աղամզալու, Իմանշալու)։

4.— Միջակ գիւղացիներն ալ սեփականութենէ զրկուեցան (Վարմազիար, Թաղագիւղ, Աղամզալու, եւ անոնց վրայ բռնութիւններ գործադրուեցան, Ղարադաղլու, Իմանշալու)։

5.— Նոյնիսկ կոլխոզի անդամներուն վրայ անթոյլատրելի հարկեր եւ ճնշումներ դրուեցան, (Վարմազիար գիւղին մէջ 20 տոկոսով ծախուած ապրանքներուն փոխարժէքներն իսկ գրաւուեցան), եւ «կոլխոզ»էն հրաժարողներուն որեւէ ուտեստեղէն ու ապրանք չտրուեցաւ (Ղօրլու—Մէհմանդար, Ղարաղշլաղ)։

6.— Կարգ մը գիւղերու մէջ բռնադրուեցան միջակ գիւղացիները Ղօրլու-Մէհմանդար, Բուլխանլու, Ջոոշէն։

7.— Եւ դեռ ուրիշ չափազանցութիւններ. կովերը գրաւուեցան, չքաւորներուն խոտերը տարին, եւ այլն)։

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՀԱՄԱՅՆԱՑՆԵՆ

Աշտարակի շրջանին մէջ կոմունիստ երիտասարդները օրն ի բուն զբաղած էին գիւղը համայնացնելու գործերով, եւ թուղթի վրայ կ'արձանագրէին անասունները, հաւերը... աղբերը։ Բիւրական գիւղին մէջ 6-7 երիտասարդներ, թուղթ ու մատիտ իրենց ձեռքին, կը պտըտէին փողոցէ փողոց, արձանագրելու համար ոչխարները, հաւերը, կարասները, սնտուկները, պղինձները, շղթաները անտային մանր մունր առարկաները։

Համայնացնելու այս աշխատանքներուն արդիւնքն այն եղաւ որ, այդ օրերուն, Եղվարդ գիւղին մէջ, որ փողոցէն ո՛ր անցնէիք, խորովածի հոտ կը փչէր։ Բնակչութեան մէջ փորով կովեր, 3 4 տարու եզներ եւ ոչխարներ կը մորթէին ու կ'ուտէին։ Աշոտ Մանուկեանի ղեկավարութեան տակ, խումբը սպառնալիքով ու բռնութեամբ սերմացու հաւաքեց այս գիւղէն («Խորհ Հայաստան», 20 ապրիլ)։

ԿՈՄԻՏԱՍԵԱՆ ՀԱՄԵՐԳ

Ապրիլի վերջերը, Երեւանի Արուեստի Տան մէջ ռուսական երգչախումբ մը, ղեկավարութեամբ Կովալենկոյի եւ օժանդակութեամբ երաժշտագէտ Ռ. Մելիքեանի, տուաւ երգի երեկոյ մը, ամբողջովին նուիրուած Կոմիտասի երգերուն։

Ռուս երգչախումբը, պարզապէս իբրեւ հետաքրքրութիւն, կարճ փորձերէ յետոյ սորվելով Կոմիտասեան 12 երգեր, մտադիր է Ռուսիոյ մէջ եւս տալ նման երգի երեկոներ, նուիրուած Կոմիտասի երգերուն։

Խումբը կը բաղկանար 15 հոգիէ։ Երեկոյթին բացումը կատարեց Ռ. Թերլեմէզեան, որ ներկայացուց Կոմիտասը եւ իր գործը, իբրեւ «Երաժիշտ մը, որ լրջօրէն ու խորապէս ուսումնասիրած է հայ ժողովրդական երգերը, տաղանդով մշակած ու ներդաշնակած է զանոնք, անոնց ներդաշնակութեան տալով ինքնատիպ ձեւ, հիմնական եղանակէն հանելով ներդաշնակութեան ոգին ու գոյնը, ստեղծելով կազմախօսական եւ ոչ թէ մեքենական ներդաշնակութիւն»։

Ռուս երգչախումբը յաճախ լաւ չէր կրնար արտասանել հայերէն բառերը, բայց անթերի էին Լուսնակն անուշը, Գարուն ա ձիւն ա արել, Քաղհանը, Կուժն առան, Շողեր ջանը։ Այս երգեցողութիւնը երբեք ետ չէր մնար հայկական որեւէ երգեցողութենէ։ Յիշեալ երգերուն ինքնատիպ կշռոյթը, հայ ժողովրդական երաժշտութեան հատկուն եւ ոստոստուն նկարագիրը արտայայտուեցան կատարելապէս։ Ցկար էին «Խումար պարկեն», «Իմ չինարի» երգերը։

ՈՐԲԻ ՄԸ ԹԱՂՈՒՄԸ

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊ — Մայիս 3ին փառաւոր յուղարկաւորութիւն մը ըրինք տարաբախտ որբ ընկերոջ Յակոբ Ստեփանեանի, որ արկածով մեռաւ հանրակառքին անիւներուն տակ։ Անիէրի Փրանս եկեղեցիէն մինչեւ գերեզման, որբ ընկերոջ դագաղին կը հետեւէր 150 հոգինոց բազմութիւն մը, Զ. Ե. Ռ. Միութեան անդամները, շրջանիս Միութեանց Ներկայացուցիչները, Հ. Յ. Դաշնակցութեան ընկերները, եւ ֆրանսացի դրացիներ ու բանուորներ, որոնք կ'աշխատէին մեր տարաբախտ ընկերոջ հետ նոյն գործարանին մէջ։

Բոլոր այս մարմինները ծաղկեպսակ ղրկած էին։ Գերեզմանին վրայ յուզիչ դամբանական մը խօսեցաւ Պ. Գառնիկ Յովհաննէսեան։ Զ. Ե. Ռ. Միութեան Պուաքոլոնպի մասնաճիւղը ձեռնարկած է հանգանակութեան, շիրմաքար մը կանգնելու համար մեր ընկերոջ գերեզմանին վրայ։

— Հանգի՛ստ, ընկե՛ր, չպիտի մոռնանք քու շիրիմդ, երբ վաղը ողջունենք մեր հայրենիքին արեւը։

Կ. Ա.

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀ. ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Անցեալ հինգշաբթի իրիկուն տեղի ունեցաւ Փարիզի Հայ Բժշկ. Միութեան պարբերական դասախօսութիւնը Սօսիէթէ Սավանթի սրահին մէջ։

Նախ խօսեցաւ Ցօքթ. Խաղուպ, ներկայացնելով այն առողջապահական եւ հակամանրէական միջոցները, զորս ձեռք կ'առնէ վիրաբոյժը նախազգուշութեան համար։ Այսպէս ցոյց տուաւ նաեւ գործիքները անհրաժեշտ կատարելու համար փոքրիկ վիրաբուժական գործողութիւններ։

Ցետոյ խօսեցաւ Պ. Կ. Բասմաջեան, ընդհանուր ակնարկ մը նետելով հիւանդապահութեան ուսման վրայ։ Բացատրեց թէ ի՛նչպէս պէտք է ջերմաչափ գործածել, պզրուկ փակցնել, ջերմութեան վիճակացոյց պատրաստել, տարափոխիկ եւ անդառնելի հիւանդութիւններու մասին զգուշութիւն ձեռք առնել, եւայլն։ Վերջապէս դաս մը, զոր պէտք է գիտնան բոլոր մայրերը։

ՈՒՆԿՆԴԻՐ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Մ.

Առաջին անգամ է որ հայկ. ֆութպոլի խումբ մը կը հրաւիրուի Փարիզէն. Սէն Թ՛Լէթիէն քաղաքը մրցումի համար։ Այս պատիւը ինկած է Հ. Մ. Մ.ին։ Կիրակի օր, հակառակ 8 ժամուան յոգնեցուցիչ ճամբորդութեան մը, ամէն ջանք ի գործ պիտի դնեն հայ ֆութպոլիստները, գոնէ բարոյական ազդեցութիւն մը ձգելու համար։ Սէն Թ՛Լէթիէնի խումբը բաւական լաւ կազմ մը ունի, եւ Հ. Մ. Մ.ի դէմ պիտի հանէ զօրաւոր խումբ մը։ Գալով Հ. Մ. Մ.ի, վստահ է իր լաւագոյն խաղացողներուն վրայ եւ իր խումբը պիտի օժտէ լաւ ուժերով։ Յոյս ունինք որ տեղացի եւ շրջակայքի հայութիւնը, կիրակի օր, խմբովին պիտի դիմեն մարզադաշտ, քաջալերելու համար հայրենասէր ֆիլամեթր հեռուէն եկած իր եղբայրները։

Հ. Մ. Մ.ի խումբը պիտի մեկնի շաբաթ օր, ճիշդ կէսօրուան շոգեկառքով, Կառ տը Լիոնէն, ու կը հասնի Սէն Թ՛Էթիէն երեկոյեան ժամը 8-30ին։

Վ. Հ.

ԲԱՇՕՆ

ռայլ եւ կծկռուած դէմքի յամէնից աւելի աչքի ընկ- նրա չափազանց խիտ եւ սպիտակ յօնքերն էին, ո- հովանու տակ վառւում էին այդ խոր ընկած, բայց կա- աչքեր. Չը նայելով իր ն տարաքինին, այդ մար- նայեացքը չափազանց յան- եւ վճռական էր։ Թանձր, ճերմակ միրուքը, որ ում էր նրա շատ մազոտ քը, սկսւում էր հենց աչ- տակից՝ տալով նրա դէմքին յրենի կենդանու մռայլ նրա դէմքը մի այնպիսի յայտութիւն ունէր, որ ստեղծուած էր կատաղի թեան, մռայլի, տխրու- համար եւ չը գիտեր, թէ անել է ժպիտ ու խնդութիւն. ւար, ամպամած երկինք էր նում, որ այնպէս հաշտ է ու կայծակների հետ։

Նա Ա.-եցի գաղթական էր՝ հարեւանները նրան աւելի Ղըրօ էին կանչում, որովհետեւ նա իրանց գիւղի մի հատիկ որսորդն էր։ Ղըրօն նստած էր, իսկ նրա պատառոտուած վերնազգեստի փէշով փաթաթուած, մի կողմում կծկուած էր նրա եօթ տարեկան թոռը՝ փոքրիկ Թումօն, մի տխուր, մռայլ երեխայ։ Այս էր դաժանաբախտ որսորդի ամբողջ ընտանիքը։ Նա ունեցել էր նաեւ ուրիշ հարազատներ, բայց նրանք այլեւս չը կային։ Ղըրօն երբեք չէր խօսում նրանց մասին. մարդկային ո՛չ մի ոյժ չէր կարող նրան ստիպել, որ պատմէ, թէ ո՞ւր են մնացել զաւակները, իր հարազատները։ Արեան մի զարհուրելի քօղ ծածկում էր նրա սիրելիների պատմութիւնը եւ Ղըրօն չէր կարողանում յետ քաշել այդ քօղը.— այդ նրա ուժից վեր էր։ Օտարի թշուառութիւնը հեշտ է պատմւում. Ղըրօի հարեւանները, համագիւղացիները պատմում էին նրա ընտանիքի ողբերգը, պատմում էին մի արիւնոտ գործի մանրամասնութիւնները, բայց միշտ ծածուկ, միշտ զգուշութեամբ, այնպէս որ Ղըրօն երբեք չիմանայ, թէ իր գաղտնիքը տարածւում է աշխարհում։

Իր որսաքինի նման մի մռայլ դաժան հոգի էր բնակւում այդ մարդու մէջ։ Ասում էին, որ քառասուն եւ աւելի տարիներ նա սար տակ է տուել իր հայրենի երկրի լեռները, ձորերը, ծմակներն ու գաչաները. Նրա ձագերը ապխտել էին արիւն թափելով։ Անհամար ժայռերի, մենաւոր, խուլ ձորերի մէջ աջէրի, գայլերի եւ այլ գազանների հետ մղած բազմաթիւ կռիւները այդ մարդուն տուել էին գազանի սրատութիւն. նա չը գիտեր, ինչ ասել է վախ, զգուշութիւն. Նրա համար տարին՝ եղանակների փոփոխութիւն, եւ օրը՝ գիշեր ու ցերեկ, ցուրտ ու խաւար չունէր։ Ցերուայ ամէն մի եղանակում շաբաթներով դրսում, դաշտում, ձորում գիշերելը նրա համար ամենասովորական բան էր. բնութեան խստութիւնները, նա տանում էր այնպիսի անհոգութեամբ եւ անտարբերութեամբ, ինչպէս իր սիրած լեռների ժայռերը, որոնց մրրկածեծ կուրծքերը միշտ բաց են խռոված երկնքի ամպրոպների առաջ։ Գիւղում, իր տանը, ուր նա խիստ սակաւ էր երեւում, սովորաբար նա մի՛շտ մռայլ էր, մի՛շտ դաժան։ Գիւղում դեռ ոչ ոք նրա ժպիտը չէր տեսել ասում էին միայն, որ նա էլ ժպտալու ժամանակ ունի, որ նրա մռայլոտ դէմքն էլ երբեմն գեղեցկութեան արտայայտութիւն է ստանում, որ նրա շրթունքների վրայից էլ ժպիտը երկչոտ կերպով սահում է եւ անցնում, բայց այն ժամանակ միայն, երբ քարափի գլխին իր ձեռքով գնդահար եղած գայլը, արջը կամ աղուէսը գլխի վրայ պտոյտներ գործելով արնաթաթախ ընկնում էր նրա ոտների տակ։ Ղըրօն այդ ժամին նայում էր իր որսին եւ ժպտում այնպէս, ինչպէս ամպամած երկինքը սփռում է երբեմն իր մի պատառուածքից ցոյց տալ արեւի ժպիտը։

Ղըրօն վայրենի լեռների նոյնքան վայրենի զաւակն էր. նրա մէջ ապրում էր բնութեան այդ հսկաների անընկճելի, դաժան ոգին. Նա մարդկային հասարակութեանը չէր պատկանում եւ կարծես թէ խառնուել էր լեռների վայրենի բնակիչների մեծ ընտանիքին եւ նրանց պէս նա էլ էր սիրում ազատութիւն, նա էլ էր սիրում արիւն։ Շաբաթ չէր անցնի, որ աւելի Ղըրօն մի որեւէ սպանած կենդանու արիւնաթաթախ դիակ ուսին գցած գիւղը չը մտնէր։ Դուրս էին թափւում տներից գիւղի բնակիչները՝ մեծ ու փոքր, մարդ ու կին, մանր երեխաներ՝ տեսնելու Ղըրօի նոր որսը եւ նրա յաղթական մուտքը։ Այդ ժամանակ անցնում էր գիւղի փողոցներով այդ մռայլ մարդը առանց իրան ուղեկցող բազմութեանը նայելու եւ իր որսը տանում էր կամ իրանց տունը, կամ տէրտէրենց տունը եւ այդ դէպքում չէր մոռանում Աստուծոյ պաշտօնեայից թողութիւն խնդրել իր թափած արեան համար։ Մի երկու օրից յետոյ Ղըրօն կրկին անյայտանում էր։

Մի անգամ էլ Ղըրօն գիւղ մտաւ մի անօրինակ, մի զարհուրելի որս ուսին գցած։ Դա ո՛չ այծեամ էր եւ ո՛չ վայրի գազան, այլ մի սպանուած երիտասարդ, արիւնաթաթախ դիակ։

(3) Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Վաղը Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ՝ **Պ. ԺԻՒՍԹԷՆ ԿՈՏԱՌԻ**

(ԾԵՐԱԿՈՒՅԱԿԱՆ ԵՒ ՆԱԽԿԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐ)

Կը խօսին՝ ՎՌԱՄՇԱՊՈՒՀ ԵՊԻՍԿ. ՔԻՊԱՐԵԱՆ, Պ. ՖԷՐՏ. ՀԷՐՕԼՏ (փոխ-նախագահ Մարդու եւ Քաղաքացիի Իրաւունքի Ընկերակցութեան), ՓՐՈՖ. Ն. ԱԴՈՆՑ, Պ.Պ. Լ. ԲԱՇԱԼԵԱՆ, Ա. ՀԱՆԸՄԵԱՆ եւ Վ. ՆԱՐՃԱՆԵԱՆ։

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Տիկիններ Ն. ԱԴՈՆՑ, ԶԱՊԷԼ ԱՐԱՄ, ՕՐ. ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆ, Պ. Ս. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ (երգերով)

Ֆրանսական սինէմայի հանրածանօթ դերասան Պ. ՄԱՔՍ ՄԱՔՍՈՒՏԵԱՆ

(կ'արտասանէ Ահարոնեանէ, ֆրանսերէն

Պ. ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ կ'արտասանէ Ահարոնեանէ, հայերէն։ Կը նուագեն Պ. ԺՈՐԺ ՍԻՆԱՆԵԱՆ ջութակահար, եւ ԳԱՂԹԱՅԻՆ 21րդ հետեւակազօրաց նուագախումբը (50 հոգի, պատերազմական նախարարութեան մասնաւոր արտօնութեամբ։

ՎԵՐՋԻՆ ԽՕՍՔԸ ՊԻՏԻ ԱՌՆԷ ՅՈԲԵԼԵԱՐԸ

Ամբողջ հանդէսը պիտի հաղորդուի բոլոր երկիրներուն, անթելի միջոցաւ Լաֆէյէթ կայանէն, Թղթատարական նախարարութեան արտօնութեամբ

ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆԸ ՊԻՏԻ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐՈՒԻ

Մուտքը ազատ է: Տոմսերը ստանալու համար նախօրօք դիմել Հայ գաղթականաց պաշտօնատունը՝ 71 Ave. Kléber, Հայոց եկեղեցին՝ 15 Rue Jean Goujon.

ԾԱՆՕԹ.— 10 տարեկանէն փոքր տղոց մուտքը արգիլուած է։ Ամէն անոնք որ մինչեւ 8.45 իրենց տեղերը գրաւած չեն, կը զրկուին ներս մտնելու իրաւունքէն։

ՅԱՅՏԱԳԻՐԷՆ ԴՈՒՐՍ ՈՉ ՈՔԻ ԽՕՍՔ ՊԻՏԻ ՏՐՈՒԻ

Ուղերձները պէտք է առաջուց ներկայացնել գործադիր դիւանին (71 Ave. Kléber) յիշատակուելու կամ կարդացուելու համար հանդէսին օրը

Կը խնդրուի շրջաններու մասնախումբերէն, անդամներէն եւ հայրենակիցներէն որոնց քով աւելորդ տոմսեր կը գտնուին կամ որեւէ պատճառաւ չպիտի կարենան գալ հանդէսին, որ հաճին տոմսերը վերադարձնել «Յառաջ»ի վարչութեան ամէնէն ուշը շաբաթ օր մինչեւ կէսօր։

Փարիզի եւ շրջանի Յոբելինական Յանձնախումբը հրապարակ հանած է պրոնզէ շքադրամներ: Գին 10 ֆրանք: Դիմել՝ Պ. Վաղարշակ Թագւորեանի 53 Fg., du Montmartre.

ՏԱԽԼԸ ԱՐԳԻԼՈՒԱԾ Է

* * *

Ս Է Ն Թ ՛ Է Թ Ի Է Ն .— Այս կիրակի ժամը 2.30ին, Սինէմա Ս. Լուի մէջ։ (34 Ռիւ Էմիլ Լիթրէ)։ Կը նուագէ Պ. Մելքոնեան (Լիոնի երաժշտանոցէն)։ Մուտքը ազատ է։

Ս Է Ն Շ Ա Մ Ո Ն .— Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Սալ տը Քոնֆէրանսի շքեղ սրահին մէջ։

Տ Է Ս Ի Ն .— Հինգ հայր. Միութեանց, Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ա. Ե. Կ. Խաչի եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ։

Այս կիրակի ժամը 2ին S. L. S. A.ի գործարանին սրահին մէջ։ Կը նախագահէ ԱՆԴՐԷԱՍ ՎՐԴ. ՊՕՏՈՒՐԵԱՆ։ Կը խօսի՝ Պ. ՄԻՔԱՅԷԼ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Մուտքը ազատ է։

Կարմիր նաւերը Սեւ ծովու մէջ

Անգլիական թերթերը կը շարունակեն քրքրել Սեւ ծովու խորհրդային նաւատորմին զօրացման խնդիրը։ Ինչպէս գրեցինք, վերջերս երկու նոր մարտանաւեր հասան Պալթիկ ծովէն եւ մինչեւ հիմա կը մնան Սեւ ծով։ Ուրիշներ ալ կը սպասուին։

Կ'ըսուի թէ, Սեւ ծովու ռուսական մարտանաւերուն նաւազներր մեծապէս տոգորուած են հակախորհրդային տրամադրութիւններով, իբրեւ հետեւանք Ուկրայնայի գէպքերուն։ Ուստի Մոսկուան անհրաժեշտ գտած է Պալթիկ ծովէն մարտանաւեր ղրկել, հակազդելու համար, քանի որ անոնց նաւազները թունդ համայնավարներ են եւ խորհրդային իշխանութեան միջնաբերդը կը համարուին։

Այս գործողութեամբ, խորհրդային իշխանութիւնը կը ձգտի երկու նպատակի,— զսպել որեւէ ըմբոստութիւն՝ դժգոհ նաւազներուն մէջ, եւ միւս կողմէ ահաբեկել ծովեզերեայ փոքր պետութիւնները, Ռումանիա, Պուլկարիա եւ Թուրքիա։

Այս վերջին պետութեանց ներկայացուցիչները (Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ) հրահանգ ստացած են մօտէն հսկել կացութեան վրայ։ Հաւանական է որ բողոք մը ուղղուի Ազգերու Դաշնակցութեան, եթէ Պալթիկ ծովու տորմիղը Սեւ ծով մտնէ։

Թուրքիա առ այժմ վերապահ դիրք մը բռնած է, բայց պատճառներ կան հաւատալու թէ պիտի միանայ ընդհանուր դժգոհութեան։

Խռովարարները չեն վնասուած

Սերպիական կառավարութիւնը կը շարունակէ անխնայ դատել խռուած գործիչները։ Առջի օր, երբ կը յետաձգուէր ծանօթ գործիչ Մաչէքի դատավարութիւնը, ներկայ 12 ամբաստանեալները պոռացին.

— Կեցցե՛ն Մաչէք եւ Պէրնարտիչ։ Իսկ մէկը աւելցուց.

— Մաչէք Խրուաթիոյ ազատ Հանրապետութեան նախագահ պիտի ըլլայ։

Իբրեւ հետեւանք, կարգապահական պատիժներ տրուեցան ամբաստանեալներուն։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Վալանս, Տէր Սարգ.— 100:
Նիս, Յ. Ս.— 100:
Կրընօպլը, Վ. Մ.— 35:
Փաթրաս, Տ. Գ.— 100:
Մէօպէօժ, Ե. Պ.— 35:
Սալէն տը Փիրոն, Ս. Գ.— 140:
Փոն տը Շէրիւի, Բ. Գ.— 35:
Կրէու, Ն. Բ.— 70:
Արլ, Յ. Գ.— 30:
Արլ, Յ. Ե.— 25:
Մարսէյլ, Խ. Հ.— 100
Ժուանվիլ, Ն. Ն.— 70:
Լիոն, Ն. Յ.— 200:
Վալանս, Գործ.— 638:
Սալին տը Ժիռօ, Ս. Գ.— 140:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H. STEPHAN

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐԴԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Մարսէյլի հանգանակութեան ցանկը.—

Դրաճեան 100, Պաղտասարեան եւ Թէլեան 50, Րագըճեան, Գնգեան, Ռ.Ճ., Ճանիկեան, Փիլոյեան 20ական, Չէլվաճեան 30, Սահակեան, Մերիկեան 15ական, Քիւրտեան, Մեսրոպեան, Ակաւեան, Անտոնեան, Հունձքեան, Վ. Աշտանեան, Պ. Դաւիթեան, Ընծոյեան, Գոգուեան, Ահարոնեան, Քէֆէլեան, Ռ.Ճ., Իկնատիոսեան, Սիմոնեան, Մ. Գույումճեան, Ն. Գանտաթեան 10ական, Մարկոսեան, Պ. Ղազարոսեան, Բէիգեան, Բէիգեան, Արապպաեան, Թէնէքէճեան, Ջատիկեան, Տ. Աշպանեան, Սիտանեան, Գույումճեան, Շէյլէնկեան, Յովակիմեան, Ռ.Ճ., Կիւլտէմէլեան, Ալբանաքեան, Ջաւէն Ջօրդեան, Վ. Օհմոնեան, Ռ. Համբարձումեան, Գլըճեան 5ական, Ռ.Ճ.4, Պ. Պաղլաեան 3, Մէսէրէճեան, Համբարձումեան, Չիլինկիրեան, Թիրիաքեան, Մուրատճեան, Տ. Թէնէքէճեան, Մելքոնեան, Ռ.Ճ. 2ական, Բիլիկեան 15 ֆրանք։ (Շար.

ԱՊՐԻԼ 11—24Ի ՍԳԱՏՕՆԸ

Լ Ի Ո Ն .— Զ. Ե. Ո. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ եւ մասնակցութեամբ քաղաքական եւ հայրենակցական միութեանց, այս կիրակի ժամը 2ին Երրորդ Թաղապետարանի սրահին մէջ, կը խօսի՝ Պ. ԱԲՕ ԱԲՕԵԱՆ։ Գեղարուեստական բաժին։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

Կ Ր Ը Ն Ո Պ Լ Ը .— Այս կիրակի, Հայոց եկեղեցին, 15 Rue Bayard, կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին, նախաձեռնութեամբ Ազգ. Միութեան եւ Հ. Յ. Դ. Կրընօպլի կոմիտէի ու Լանսէյի ենթակոմիտէի մասնակցութեամբ։ Կը խօսի՝ Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ։

Ե Ր Ե Կ Ո Յ Թ — Ն Ե Ր Կ Ա Յ Ա Ց Ո Ւ Մ Մ Ա Ր Ս Է Յ Լ

Վասպուրականի Հայր. Միութեան կողմէ, Վասպուրականի հերոսամարտի 15ամեակին առթիւ, այս կիրակի իրիկուն ժամը 8ին, 84 Rue Chape, Salon Chapeի մէջ։

Կը նախագահէ՝ Պ. Յ. ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ. կը խօսի՝ Պ. Պ. ՀԻՒՍԵԱՆ։ Նուագ. արտասանութիւն, եւայլն։ Ղեկավարութեամբ Մարութեանի կը ներկայացուի

«ԴԵՐԱՍԱՆԸ ԵՒ ԻՐ ՑՆՈՐՔԸ» ԵՒ «ԹԱՆԿԱԳԻՆ ՀԱՄԲՈՅՐԸ» (զաւեշտ)

Մ ո ւ տ ք ը ա զ ա տ է

Թ Ա Տ Ե Ր Ա Կ Ա Ն — Ն Ե Ր Կ Ա Յ Ա Ց Ո Ւ Մ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ռօմանի «Անդրանիկ» ենթակոմիտէի կողմէ այս կիրակի ժամը 2.30ին Ժան Ժօրէսի սրահին մէջ։ Կը ներկայացուի «ԱՐԻՒՆՈՏ ԴԱՆԱԿԸ»

Գ ի ն ե ր ը ժ ո ղ ո վ ր դ ա կ ա ն

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հայ Սկաուտներու Փարիզի շրջանի սկաուտներու, գայլիկներու եւ երէցներու կողմէ, մասնակցութեամբ Փարիզի ֆրանսական եւ օտար սկաուտական միութեանց, այս կիրակի ժամը 1ին Patte d'Or դաշտին վրայ Մէօտոնի անտառին մէջ: Մուտքը ազատ է: Պիւֆէ՝ ժողովրդական գինով: Սկաուտական յայտագիր:

Հաղորդ. միջոցներ.— Invalidesէն կամ Port Mirabeauէն շոգեկառք առնել եւ իջնել Meudon-Val-Fleury, ուր պիտի սպասեն առաջնորդող սկաուտներ:

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՕԻ եւ Պիյեանքուրի Զաւարեան ենթակոմիտէի ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին: Կը խօսին՝ ընկերներ Բենօ եւ Վահան Համբարձումեան: Նիւթ՝ Վանի հերոսամարտը եւ կամաւորական բանակը՝

Գ Ա Ւ Ա Ռ

ՇԱՎԻԼԻ Արդութեան խումբի ընկերներն ու ընկերուհիները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Մոնփարնասի մօտիկ սրճարանը: Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը այսօր ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին

ԼԻՈՆԻ Քեռի խումբը ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ընկ. Նիկողոսեանի ճաշարանը: Օրակարգ՝ զեկոյց Շրջ. Ներկայ. ժողովի մասին: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբի ժողովը՝ այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը: Օրակարգ՝ զեկոյց եւ ընթացիկ հարցեր: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ներկայանալ անդամատետրով

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Եփրեմ խան, Աղբիւր Սերոբ, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերը այս կիրակի ժամը 2.30ին սովորական հաւաքատեղին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ Կիւրինի Հայր. Միութեան ընդհ. տարեկան ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 2ին Շահպազեանի բնակարանը 163 Rue Corneille. Օրակարգ՝ վարչութեան ընտրութիւն եւ հաշուետուութիւն: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Բարձր Հայքի Հայր. միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 1.30ին Պառ Մոնիւմանթալի սրահը: Անդամ եւ ոչ անդամ հայրենակիցներէ կը խնդրուի անպայման ներկայ գտնուիլ:

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԱԶԴ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Համաձայն Մարսէյլի Թեմական Երեսփ. Ժողովի որոշման, Երեսփոխանական նոր ընտրութեանց առթիւ համագործակցութիւն ստեղծելու համար կազմուած մարմինը, խորհրդակցական ժողովի հրաւիրած է ծանօթ չէզոք տասը հայրենակիցներ եւ քաղաքական կուսակցութիւններէն ալ՝ երկ-երկու ներկայացուցիչներ:

Ժողովը տեղի պիտի ունենայ վաղը Շաբաթ ժամը 3ին Առաջնորդարանին մէջ:

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ
10
ՄԱՅԻՍ
1930

10 MAI 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1259

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԼՈՅՍ ԵՒ ԿԱՐԳԱՊԱՀ

Լոյս եւ կարգապահ, Փարիզն ալ կը կատարէ, այս գիշեր, ...նծարանքի տօնը՝ ի պատիւ Ա. Ահարոնեանի գրական քառասնամեակին։

Մեծարանք, որ միեւնոյն ատեն ցոյց մըն է ինքնաճանաչման եւ ինքնավստահութեան։

Առաջին անգամը չէ որ յոբելեան կը սարքուի գրագէտի ...համար։ Բայց անկասկած առաջին յոբելեանն է որ գտաւ ...րքան տաք եւ լայն ընդունելութիւն։ Այն ալ՝ հայրենիքէն ...հեռաւորութիւններով հեռու, արմատախիլ եւ ցիրուցան բազմութիւն...ներու ծոցին մէջ։ Կարգադիր մասնախումբը արդէն իսկ շուտով է խճողման հեռանկարէն։

Նրոպան մինչեւ հիմա մեզ ճանչցած է — ճանչցա՞ծ է — ...մեր հալածանքներով, ջարդերով, ողբ ու կոծով։

Անհաւասիկ հանդիսաւոր առիթ մը՝ ճանչնալու նա՛եւ մեր ...արժէքներով։ Մեր արժէքներուն գնահատման ցոյցով։

Թո՛ղ Սորպոնի կամարները մէկ անգամ ալ թնդան հայկական ստեղծագործութեան երկունքով ու փառքով։ Բայց, ...ոնց գոռում-գոչումի։ Լոյս եւ կարգապահ, ինչպէս վայել է ...ծական եւ վշտահար ժողովուրդի մը։

ԱՆՀԱՆԳԻՍՏ ԱՐԵՒԵԼՔԸ

Արիւնալի խռովութիւններ՝ Հնդկաստանի մէջ։ Բանակցութեանց խզում՝ Եգիպտոսի հետ։ — Ահա երկու իրողութիւններ՝ ...որք ծանր փորձի մը կ'ենթարկեն Անգլիոյ աշխատաւորական իշխանութիւնը։

Առաջինը, հնդկական տագնապը, շատ խոր եւ անծանօթ ...ներ ունի, տակաւին։ Ինչ որ տեղի կ'ունենայ «Աննահանջութեան» քարոզէն ի վեր, արտաքին, մասնակի մէկ երեսն է ըմբռնելի փոթորիկի մը, որ կրնայ պայթիլ կամ ուշանալ, ...այց կը կազմէ լուրջ սպառնալիք մը բրիտանական կայսրութեան գլխուն։

Ճիշդ է, արդէն կալանաւորուած են շարժման պարագլուխները, նախ՝ գործակիցները, յետոյ, վերջին պահուն, Գանտին ինքը։ Աղատ մնացողները կամ յաջորդները չունին այնքան հմայք, որ կարենան արդիւնաւորապէս շարունակել խաղաղ «պատերազմը»։

Բայց, հունտը ցանուած է արդէն, եւ արմատ բռնած՝ արգաւանդ գետնի վրայ։ Բռնկած են հոգիները։ Արիւնը կը հոսի ...նչեւ գլխաւոր քաղաքներու փողոցներուն մէջ։ Ամբոխը քարերու բիրով կը պատասխանէ ոստիկանութեան հրացաններ... Գանտին խաղաղութիւն քարոզեց, վրաւորական դիմադրութիւն, եւ սակայն ահա բռունցքն է որ, կը գործէ ...ունցքին դէմ։ Ու ուրիշ կերպ ալ չէր կրնար ըլլալ։

Միւս կողմէ, Գանտին չէ որ կը ներկայացնէ ամբողջ Հնդկաստանը։ Կան ուրիշ տարրեր, աւելի ծայրայեղ եւ աւելի վտանգաւոր։ Կարելի է խաղաղութիւնը վերահաստատել զնդանով եւ թնդանօթով, բայց դժուա՛ր է խափանել ըմբոստութեան եւ ըմբոստութեան որոտումը, որ կ'աճի տարուէ տարի։

Դարերով քնացած, ճնշուած Արեւելքն է որ, վերջապէս արթնցած, կը պահանջէ իր իրաւունքները։ Կը պահանջէ բռունցքը կապել եւ քաշուիլ, որպէսզի ինք վարէ իր ճակատագիրը։

Նոյն անողոք իրականութիւնը՝ Եգիպտոսի մէջ։ Ֆէլլահն ալ այլեւս չի հանդուրժեր Եւրոպային, օտարին գերակշռութեան, տիրապետութեան։

Ահա քանի տարիէ ի վեր, Եգիպտացիները կը փորձեն թօթափել բրիտանական լուծը։ Լոնտոնը, միշտ վարժ՝ չարիքը ...ն ճամբան կեցնելու, զիջումէ զիջում երթալով, 1922ին յայտարարեց Եգիպտոսի անկախութիւնը։ Զօրս կէտեր, սակայն, ...չէզոքացնեն այդ յայտարարութեան արժէքը։ Եւ 1922էն ի վեր, ահա չորս անգամ է որ խորհրդակցութիւններ կը կատարուին եւ կը խզուին։

Մեծերուն օրինակը վարակած է նաեւ փոքրերը, Նորագաղութները։ Ինչ որ ցանկալի կը համարուէր, տասը տարի առաջ, այսօր անբաւական կուգայ։ Ախորժակը սրած, Եգիպտոսի ազգայնական կուսակցութիւնը կը պահանջէ նաեւ Սուտանը։

Բանակցութիւնները խզուած են, բայց աժէն դուռ փակուած չէ։ Ինչպէս փակուած չէ Հնդկաստանի համար։ Տիրապետողները իրենք չեն ուզեր փակել։ Անկարգութիւնները զսպելէ յետոյ է որ պիտի սկսին բուն հոգերը։ Լոնտոն ստիպուած է ո՛րեւէ ձեւով գոհացնել թ՛ե մէկը եւ միւսը։ Այլապէս, ...անխուսափելի են աւելի ծանր անակնկալներ, - որովհետեւ, արթնցած է Արեւելքը։ Այլեւս ոչ Հնդիկը հէքեաթով բաւել կը կենայ եւրոպական գլխարկին առջեւ, ոչ ալ Ֆէլլահը։ Եւ ...շարժումը չի սահմանափակուիր միայն Հնդկաստանի կամ Եգիպտոսի մէջ։ Արթնցած է անապատ, անհաշիւ միլիոններու ...նչպէս աժէնի մթերանոց մը, բթամիտ եւ դանդաղաշարժ ...տարիներու Չինաստանը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

«Le Foyer» իր մայիս 1ի թիւին ֆրանսերէն բաժնի խմբագրականը ամբողջովին նուիրած է Ա. Ահարոնեանի յոբելեանին։

Ներկայացնելով մեծ վարպետին կեանքն ու գործը, մեր պաշտօնակիցը կը գրէ.

— «Գ. Ահարոնեան բազմաձեւ բազմագոյն գրագէտ մըն է. վիպագիր, բանաստեղծ, թատերագիր, ընկերաբան, հրապարակագիր եւ հռետոր,— հայկական կեանքի բոլոր արտայայտութիւնները արձագանգ գտած են իր մէջ։ Բայց մանաւանդ ազգային բանաստեղծն է ան, բառին լայն առումով, եւ իր ամբողջ սրտով ու ամբողջ հոգիով ապրած է այն բոլոր վերիվայրումները որոնք տակնուվրայ բրին մեր ժողովուրդը վերջին յիսուն տարիներու ընթացքին։ Ան երգած է մեր տառապանքը իր բազմազան ցաւագին եւ եղերական ձեւերով, եւ միեւնոյն ատեն, վարած է մեր յոյսին խոյանքը դէպի իտէալը որ մեր ցեղին անսասան ըղձակէտը եղած է դարերէ ի վեր։ փորձութիւններու ճամբուն վրայ, իբրեւ հինաւուրց մարգարէ մը, իր ցաւն ու ընդվզումը աղաղակած է եւ, աչքերն իր վրայ յառած տենդածար բազմութիւններուն ցոյց տուած է ազատութեան Աւետեաց երկիրը»։

ՄԱՐԱԽՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

«Վագըթ»ի թղթակիցը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ մարախներու արշաւանքի մասին.

—«Թուրքիոյ հարաւային սահմանները արշաւող մարախները 60 քիլոմեդր լայնութեամբ ճակատ մը կը կազմեն. Հասած են մինչեւ Ցիգրիս, եւ 3000 քառակուսի քիլոմեդրի վրայ ծու նետած։ Ասկէ առաջ փճացուցին բոլոր բանջարեղէնները եւ նոր ցանքը։ Ցորենի ցանքին ալ 100ին 17ը փճացուցին։ Ամիս մը ետք ծնելիք մարախներն ալ պիտի փճացնեն արմտիքին 100ին 30ը, յարդին 100ին 60ը, պտղատու ծառերուն 100ին 60ը, այգիներուն 100ին 80ը եւ բանջարեղէններուն 100ին 100ը։

ԻՐԱՐՈՒ ԵՏԵՒԷ

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ խորհրդային գեսպան Գ. Սոքոլնիքով եւս կասկածելի դարձած է Մոսկուայի աչքին, իբրեւ չափազանց «յարմարող» եւ պատեհապաշտ։

Գ. Սոքոլնիքով պաշտօնի կոչուեցաւ յարաբերութեանց վերահաստատումէն յետոյ, եւ այժմ կը մեղադրուի թէ շատ սերտ յարաբերութիւններ կը մշակէ Անգլիոյ աշխատաւորական կառավարութեան հետ, թէ պատուիրած է ասու թղթակիցներուն որ բուռն յարձակումներ չկատարեն անոր վրայ, թէ խոհեմութեան յորդորներ տուած է համայնավար բլիքին, թէ աչխարհիկ եւ քաղքենի կենցաղ կը վարէ եւն.։

Այս միջոցին Չեկայի լրտեսները խստօրէն կը հետեւին խորհրդային դիւանագիտական եւ առեւտրական պաշտօնեաներուն։

Կ'ըսուի թէ Սոքոլնիքով ալ պիտի մերժէ Մոսկուա դառնալ, եթէ հրաւիրուի։ Այդ պարագային ան կը բարձրանայ անհաւատարիմ դիւանագէտներուն թիւը։ Բեսեդովսկի ալ Նեթակոյ՝ մանրապատմի

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ ՀՈԳԵՐԸ

ԵԳԻՊՏՈՍ ԿԸ ԽԶԷ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Անգլիոյ եւ Եգիպտոսի պատուիրակները գիշերը ցերեկին խառնեցին, համաձայնելու համար, բայց անօգուտ։ Բանակցութիւնները խզուեցան հինգշաբթի օր։ Արտաքին նախարար Հէնտըրսըն խզման լուրը պաշտօնապէս հաղորդեց երեսփ. ժողովին, յայտարարելով թէ կառավարութիւնը չէր կրնար տեղի տալ Սուտանի մասին եղած պահանջներուն։ Երեք օրէն սպիտակ տետրակ մը պիտի հրատարակուի բանակցութեանց մասին։

Աշխատաւորականները ցաւ յայտնեցին, իսկ պահպանողականները ծափահարեցին, լսելով խզման լուրը։ Պահպանողական երեսփոխան մը հարցուց թէ նախորդ վիճակը պիտի պահուի՞, քանի որ խզուեցան բանակցութիւնները։ «Այդպէս պէտք է ըլլայ խզման անխուսափելի հետեւանքը», պատասխանեց Հէնտըրսըն, որ անմիջապէս մեկնեցաւ, Փարիզ գալու եւ Ժընեւ անցնելու համար։ Կայարանին մէջ, նոր հարցումի մը պատասխանելով, ըսաւ։— Համաձայնութիւն մը գոյացաւ Եգիպտոսի մասին, բայց Եգիպտացիները մերժեցին զայն, Սուտանի պատճառով։

Բանակցութեանց վերջին ժամերը շատ յուզումնալից էին եւ վիճաբանութիւնները կը լսուէին յարակից սրահներուն մէջ։ Եգիպտացիները կը պահանջէին որ անգլիական զօրքը քաշուի Սուտանէն, եւ եգիպտացի պաշտօնեաներ վարեն երկիրը Անգլիացիներուն հետ հաւասար իրաւունքներով։ Պայմաններ կը դնէին նաեւ Սուէզի ջրանցքին մասին, զոր Անգլիացիները իրենց հսկողութեան տակ պիտի պահեն։

. Եգիպտոսի վարչապետ Նահաս փաշա լաւ անգլիերէն չը գիտնալով, կը վիճաբանէր թարգման Մաքրամ փաշայի միջոցաւ։ Այս վերջինը հետզհետէ տաքցաւ եւ ցած ձայնով իր տիրոջ հետ խորհրդակցելէ յետոյ, յանկարծ ոտքի ելաւ եւ ըսաւ Գ. Հէնտըրսընի.

— Մենք չենք կրնար ստորագրել դաշնագիր մը որով պիտի ստիպուինք լքել Սուտանը։

Ատով իսկ վերջացաւ ժողովը։

Նահաս փաշա եւ ընկերները յաջորդ օրն իսկ ճամբայ ելան դէպի Եգիպտոս։ Կ'ըսուի թէ Գ. Հէնտըրսըն բաց դուռ մը ձգած է, բանակցութիւնները վերսկսելու համար։

∴ 1922էն ի վեր, երբ յայտարարուեցաւ Եգիպտոսի անկախութիւնը, այս չորրորդ փորձն է որ կը ձախողի։ Անգլիա չորս վերապահումներ ունի— հաղորդութեանց ապահովութիւն, Եգիպտոսի պաշտպանութիւնը օտար յարձակման դէմ, օտարներու եւ փոքրամասնութեանց պաշտպանութիւնը եւ Սուտանի խնդիրը։

1924ին, Մաքտոնըլտի առաջին կառավարութիւնը փորձեց համաձայնիլ Զաղլուլ փաշայի հետ, բայց չկրցաւ գլուխ հանել։ Չէմպըլէն վերսկսաւ բանակցութիւնները Սարվաթ փաշայի հետ, եւ համաձայնութիւն մը գոյացաւ, դուրս ձգելով վերապահեալ խնդիրները, բայց Եգիպտոս մերժեց։

Անցեալ ցաւնիսին, Հէնտըրսըն վերսկսաւ բանակցութիւնները Մահմուտ փաշայի հետ, եւ դաշնագրի նախագիծ մը պատրաստեց որ ահա կը մերժուի, վեց շաբթուան բանակցութիւններէ յետոյ։

... Իսկ Հնդկաստան կը կռուի

Աննախադէպութեան պայքարէն ի վեր, ամէնէն ծանր դէպքը պատահեցաւ առջի օր Բոմպէյի մօտ, Զօլափուր քաղաքին մէջ, որ 60.000 բնակիչ ունի։ Ոստիկանները կրակ բրին, սպաննելով 25 հոգի եւ վիրաւորելով հարիւր մարդ։

Խռովութիւնները ծագեցան առտուն, երբ Գանտիի կամաւորները սկսան կտրել արմաւենիները, որոնց աւիշէն տեղական օղի կը պատրաստուի։ Ոստիկանութիւնը միջամտեց, բայց անօգուտ։ Կամաւորները յարձակեցան կապելաններուն վրայ եւ կրակի տուին։ Շրջանին կառավարիչը դէպքին վայրը համնելով, հրաւիրեց ամբոխը ցրուիլ, բայց քարերով ընդունուեցաւ։ Այն ատեն ոստիկանները զէնքի դիմեցին, դիակներ փռելով։ Բայց կամաւորները փոխանակ փախչելու, յառաջ նետուեցան։ Երկու ոստիկաններ բռնուեցան եւ ջարդուեցան իրենց ընկերներուն աչքին առջեւ։ Ոստիկանութիւնը նորէն կրակեց։ Ըմբոստները կը շարունակէին յառաջանալ։ Կռիւը շարունակուեցաւ կէս օրէն յետոյ։ Ռոյթէրի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ ամբողջ քաղաքը յեղափոխութեան մէջ է։ Ըմբոստները հրկիզած են վեց պահականոցներ եւ բոլոր կապելանները, միայն մէկ հատ ձգելով։ Այս լուրը հեռագրուած ատեն ոստիկանութիւնը կը նահանջէր Հնդիկներու արշաւանքին առջեւ։ Շրջաններէն 200 զինուոր ղրկուեցաւ, բայց հրամանատարը անբաւական գտնելով, նոր ուժեր պահանջեց։

∴ Բոմպէյի մէջ գաղտնի ժողով մը գումարուեցաւ հնդկական համագումարի դիւանին կողմէ, եւրոպական ապրանքներու պայքոթին առթիւ։ Կը կարծուի թէ պայքարը պիտի վերսկսի շատ լայն սահմանի մը վրայ եւ յառաջ պիտի տարուի

(Լո ծերու քարուն... կառոս ... է)

«Յառաջ»ի վաղուան թիւը նուիրուած է Ա. Ահարոնեանի, վերջին մեծադիր նկարով.

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒՄԸ

Հալէպի «Եփրատ»ին մէջ կը կարդանք (30 ապրիլ).

—Կ'իմանանք որ նորեկ գաղթականներու տեղաւորման գործը լուրջ փուլի մը մէջ մտած է։ Կառավարութեան կողմէ անոնց տրամադրուած են ճաղձար գետին եզերքը երկու բարեբեր վայրեր, ուր սկսած են հողային աշխատութիւնները։ Հոն փոխադրուած են 100 կարօտ ընտանիքներ, որոնք առժամաբար վրաններու տակ կը բնակին, մինչեւ իրենց բնակարաններուն շինութիւնը, եւ կը զբաղին հողամշակութեամբ եւ ցանքով։ Անոնց տրուած են բաւականաչափ լծկաններ եւ այծեր։

— Թուրքիայէն արտասահման գաղթը արգիլուած է թէեւ, բայց մէկով երկուքով փախստական եկողներուն շարքը չէ վերջացած։ Վերջերս Թուրքիայէն մեկնող 40 հոգինոց կարաւանի մը 8 հոգին յոգնութեան չտոկալով ճամբան մնացած են, իսկ միւսները հասած են Գամըշլը։

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Թրքական կառավարութիւնը նոր կանոնագիր մը հրապարակած է օտարականներու երթեւեկին եւ բնակութեան համար։ Կը քաղենք գլխաւոր մասերը.—

Թուրքիա եկող օտարահպատակները իրենց երկրի թրքական հիւպատոսէն վիզէ պէտք է առած ըլլան։ Առանց վիզէի եկողներէն վիզէի կրկին ծախք պիտի գանձուի։ Առանց անցագրի եւ կամ անկանոն անցագրով եկող ճամբորդները, ոստիկանական հսկողութեան տակ առ առաւելն 5 օրուան ընթացքին իրենց հիւպատոսարաններէն անցագիր առնելու պարտաւոր են։ Այս պարագային մէջ գտնուողներէն վիզէի կրկին ծախք պիտի գանձուի։

Թուրքիա չեն կրնար մտնել.— Ա. Մուրացկանները ու դատարկապորտները, Բ. արեւէ պատճառով Թուրքիայէն վտարուածները, Գ. անոնք որոնց մասին կասկած կայ թէ ընդհ. անդորրութեան եւ կարգ կանոնին դէմ եղած կազմակերպութիւններու մասնակցած են, Դ. անանց պաշտօնական արտօնութեան եկող գաղթականները, Ե. Թրքական հայրենակցութենէ դուրս հանուածները, լիմարները տարափոխիկ հիւանդութեան վարակուածները, Զ. Պոռնիկները եւ կիներն ու այրերը պոռնկութեան միջնորդները, Է. Անոնք որ իրենց զիրենք եւ իրենց ընտանիքը ապրեցնելու համար ներքին գործավարութեան յարմար դատած քանակութեամբ դրամ չունին։

Ը. անոնք որ Թուրքիայէն անցնելու համար Թրանզիթի արտօնութիւն ունին բայց բնակելիք օրերուն համար բաւարար դրամ կամ երթալիք տեղերուն համար վիզէ չունին, Թ. Թուրքիա չընդունուող անձերը եթէ ս եւ է միջոցով Թուրքիա մտնեն, օրէնքի տրամադրութեան համաձայն դատարանի կը յանձնուին եւ անոր վճիռով ազգ. սահմաններէն դուրս կը հանուին։

Թուրքիա եկող օտարահպատակները Թուրքիա մտած թուականէն մինչեւ 24 ժամ անցած, ամէնէն մօտիկ ոստիկանատունէն կամ, ոստիկանատուն չգտնուած պարագային, տեղական ամենաբարձր պետական պաշտօնեային պարտաւոր են յայտարարագիր տալ։

ՀԱՅՈՑ ԴՐՕՇԱԿԸ ՓԱՐԻԶԻ ԲԱՆՏԻՆ ՄԷՋ

Թերթերը գրեցին թէ Ապրիլեան սգահանդէսի միջադէպին առթիւ ձերբակալուած հայ որբերուն հետ բանտ տարուեցաւ նաեւ հայկական դրօշակը.

Բա՛նտն է հիմա Հայոց Դրօշակը:

Տասը տարիէ ի վեր հայկական եռագոյնը կը ծածանէր Էնվալիտի Թանգարանին մէջ, ազգերու դրօշակներու կարգին: Երկու շաբաթէ ի վեր, ան կը ծածանի նաեւ ֆրանսական բանտին մէջ:

∴

Ո՞վ կայ աւելի հաւատարիմ՝ հայ որբերուն: Երբ Նազովրեցի Յիսուսը ձերբակալեցին ու բանտ տարին, փախա՛ն իր աշակերտները: Ընդհակառակն, երբ հայ խաչեցեալներուն զաւակները ձերբակալեցին ու բանտ տարին, — Ցուցա՛, տեսա՛յ քեզ, — Մասիսեան դրօշակը գնաց միասին: Վասնզի ո՞վ կայ աւելի հաւատարիմ՝ ազատութեան պաստառին:

Հայոց դրօշակը եւ հայ որբերը ազգական են իրարու՝ հօր կողմէ:

∴

Ու հիմա քեզի՛ է խօսքս, Հայոց դրօշակ:

Երեք որբեր էին անոնք, մէկը անչափահաս ըլլալով՝ բաժնեցին ու տարին պատանիներու բանտը: Մի՛ մոռնար այցելել անոր, եւ խօսէ՛, շարունակ խօսէ ազատութեան մասին: Վասնզի կը մեռնի՛ հայ որբը, երբ իր բառարանէն սրբուի ազատութիւն բառը: Ու, գիշեր ատեն, երբ որբերը քնանան, կացուր ձաղերու պէս՝ մէկուն գլուխը միւսին ուսին, իջի՛ր, Հայոց Դրօշակ, իջի՛ր, ծիածանեայ ամպի մը նման իջի՛ր եւ ծածկէ՛ անոնց մարմինը, որպէսզի չմսի՛ն: Փաթթէ՛ զանոնք տաք պաստառիդ մէջ, հագուեցո՛ւր անուշ գոյներովդ, ճիշդ ինչպէս ատենօք կը հագուեցնէին Հայոց արքայազունները: Առաւօտուն, բացուէ՛ աչչալոյսի մը պէս անոնց աչքերուն դէմ, որպէսզի յիշեն հայրենի երկիրը, ուր սպիտակ աղաւնիները կը սաւառնին պայծառ երկինքին մէջ մանր ամպերու նման, արեւը կը քնանայ ցորենի արտերուն մէջ գեղեցիկ վագրի մը նման, արծիւները Մասիսէն Սիփան ուղղահանդակ կ'երթան. այնտեղ պղտուղները խունկի պէս են եւ ջուրերը արցունքի պէս զուլալ, առուները վար կը թափին լեռներէն խաղողի ողկոյզներու նման եւ ոչխարին հօտը վեր կ'ելլէ բլուրէն աղաւնիներու երամի մը պէս. միջոցը լեցո՛ւն է արեւոտ ձայներով, ծաղիկներու բոյրով եւ արեւի կայծկլտումներով:

Ա՛խ, Հայոց դրօշակ, նկարագրէ՛ այս բոլորը, որպէսզի չմոռնա՛ն բանտարկուած հայ որբերը: Եւ հասկնան թէ ինչո՛ւ իրենց հայրերը կոտորուեցան, ժառանգ թողլով եռագո՛յն մը միայն:

∴

Վե՛ր, պատին վրայ, որբերուն գլխուն վերեւ: Ցցուած՝ չոր պատին վրայ, այժմ շաչէ՛, շառաչէ՛, Հայոց դրօշակ: Բոցի նման լափլիզէ՛, հեւա՛, բախախէ՛, սուրի պէս ճաճանչէ՛, դա՛փ տուր, մռնչէ՛, բոցաշո՛ւնչ դրօշակն հայ որբերուն:

Եւ այսպէս կարդա՛ Ֆրանսայի դատաւորներուն.

— «Պարոննե՛ր, իմ անունս դժուար կ'արտասանէք դուք: Եւ թերեւս ալ չէք ճանչնար զիս: Եթէ վաղը տեղ մը պատերազմ ծագի եւ դուք ալ Ֆրանսայի նախարար ըլլաք, կը ճանչնաք ու կ'ողջունէք զիս: Այժմ խնդիրը տարբեր է: Ես, օտարական, մրկեցի ժողովքը սարկաւմիտ ու թաւմած Հայու մը, որ չէր ճանչնար զիս: Դուք միջամտեցիք: Ու կը բանտարկէք զիս: Բարի՛, շատ բարի: Արարայի ճակատին վրայ իբրեւ դաշնակից կուռեցէ յետոյ, Կիլիկիոյ մէջ ձեր «արեւելեան լեգէոնը պարարտացնելէ յետոյ, Էնվալիտի ձեր Թանգարանին մէջ ողջագուրուելէ յետոյ, թո՛ղ այժմ մտնեմ ձեր բանտը, «դրի լցցի բանտ...»: Զի դրօշակ մըն եմ կտուր չունիմ, պաստառ մըն եմ՝ զինուոր չունիմ: Ո՛չ, զինուորներս դեռ մանո՛ւկ են: Անոնց թագաւորը, Արշակ Բ., դերի Պարսից Շահնշահին, ընկճուած էր եւ յուսահատ: Ոսկեբուռն տակ դրին ափ մը հող՝ հայկական հողէն, եւ յանկարծ Հայոց թագաւորին երակներուն մէջ խայտա՛ց արիւնը, աչքերուն մէջ լեցուեցա՛ւ բարկաճայթ սպառնալիքը եւ շրթներուն մէջ որոտաց բարբառն Հայկեան: Այսպէս եւս, այս ընկճուած որբերը պիտի կանգնին Վահագնի պէս՝ երբ փաթթեմ զիրենք հայկական դրօշակին մէջ: Այն ատեն, պարոն դատաւորներ, Հայոց եռագոյնը, որ Ֆրանսական «դաշնակից» բանտն ալ վայելեց, նորէն պիտի քալէ, բոցի՛ պէս, դէպի կամարն յաղթութեան»:

∴

Կեցցե՛ս, Հայոց դրօշակ:

Որբն առացաւ քեզ իր քրօշմէն, որ «գործեց իր ձեռքով»: Անիկա «գիշերները քուն չեղաւ» եւ «արտասուքով լուաց քեզ»: Մետաքսով գործեց ան, եւ տուաւ հայ որբին, երգելով.

Նայիր նրան երեք գոյնով՝
Նուիրական մեր նշան,
Թող փողփողի թշնամու դէմ...:

Եւ հայ որբը, տապալէն Վահագն, այսպէս պատասխանեց.

—Քոյրի՛կ, կանչեց քաջ պատանին,
Մընաս բարեա՛ւ սիրական,
Այս դրօշակին պիտի նայի
Ամբողջ բանակն հայկական:

Նա սուրբ է ինձ երբ մկրտուած,
Արտասուքով ու կնքուած՝
Դու յանձնեցիր ինձ յիշատակ
Հայրենիքի նուիրուած:

Որո՞ւ «սիրտը չի կոտրատուիր տեսնելով այսպիսի սէրու՝ հազար ափսո՛ս:

Սորա կէսը, կէսի կէսը
Գէթ երեւէր մեր ազգում,
Բայց մեր վասա՛կք, ո՛ւր ե դիշէ...:

Հայ երգիչը գիտէ՞ր, որ վատեր կան մեր մէջ, դրօշակ ուրացող, որբերու մատնիչ.

Ո՛հ, արտասուք ինձ խեղդում են,
Այլ չեմ կարող բան խօսել...:

∴

Ինձ՛ յ, ըմբո՛ստ եռագոյն, — կարմիր ինչպէս Մուշի տարօնը կուտայ, կապոյտ ինչպէս Վանայ լիճը կ'ըլլայ, նարնջագոյն ինչպէս Ախլաթի ծիրանն է, — դուն իմ պատուհանս ես, ուրկէ ես կը նայիմ հայրենի երկրիս: Ես, որ ոչ Աստուծոյ կը հաւատամ, ոչ ալ սատանային, ոչ օրէնքէն վախ ունիմ, ոչ ալ բանտէն, ես, Հայու զաւակ, որ, ի գին ամէն բանի՛ հայրենի՛ք կ'ուզեմ, քեզի՛ միայն կը հաւատամ եւ քեզի՛ միայն կը հնազանդիմ: Ես ալ կրնայի աշխարհաքաղաքացի ըլլալ, սուտով խաբել ու սուտով խաբուիլ, համաշխարհային եղբայրութիւն կոչուած սուտ խնդերուն ուխտին հետեւիլ, երկիրէ երկիր ճամբորդել եւ ամէնուն ստացողին մասնակցիլ, — բայց մերժեցի: Վասնզի ես կը հաւատամ միայն քեզի: Ես փոքրիկ կայան մը կ'ուզեմ, ափ մը հողի վրայ խրճիթ մը: Ինձ կը բաւէ ուրախութիւնը, երբ տեսնեմ, ո՛վ իմ եռագոյնս, որ կը թըրվռաս կտուրիս վրայ:

Դուն, այսօր, կը նմանիս մէկ թեւէն վիրաւոր թռչունի մը, որ չի կրնար թռչիլ: Դուն հիմա վանդակն ես ինկած: Բայց իմաստ ունի՞ այդ բանտարկութիւնը: Ի զո՛ւր է արծիւներու երկրին ուանդութիւնը մոռցնել բանտով: Թուրքերը չա՛տ փորձեցին: Ըսէ՛, կարմիր կտուցով, կապոյտ թեւերով, ծիրանի փետրեկով իմ թռչնակ՛ս դրօշակս ըսէ՛ դատաւորներուդ, — ի զո՛ւր է: Ըսէ՛ բանտապահիդ, — ի զո՛ւր է: Ըսէ՛, որ բանան դուռները: Եւ դուն թռի՛ր, զո՛ւրս թռիր, իմ բոցագե՛ղ թռչունս: Դո՛ւրս եկուր եւ տարածուէ՛ վրաս, իմ զորանային ամպիկս: Ինծի եկուր եւ գրկէ՛, պարփակէ՛ մէջքս, իմ նախշուն գօտիս:

Հայոց դրօշա՛կ, քու ժողովուրդդ է, որ կը կանչէ քեզի:

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԳՐԱԿԱՆ ԱՆՑՈՒԴԱՐՁ

«ՄԷՏԱՆԻ ԵՐԵԿՈՅԹՆԵՐ»Ը

«Մէտանի Երեկոյթներ»ու յիսնամեակին առթիւ, որպէստաբեղարձը իրապաշտ դպրոցին, հացկերոյթ մը տրուեցաւ ավէնիւ Ժան Ժորէսի համեստ ճաշարաններէն մէկուն մէջ, բանւորական թաղի մը մոռցուած մէկ անկիւնը:

Ուշ ատեն լուր առի եւ անճարեցի ներկայ ըլլալ, մանաւանդ որ քարթիէն ինձ շատ ծանօթ է եւ «մօավաճառ» բարեկամներ շատ ունիմ: Մթնոլորտը կատարելապէս համաձայն էր բնապաշտ մտայնութեան, որ ստեղծուեցաւ 50 տարի առաջ: Արդարեւ 1880 մարտ 1ին լոյս տեսաւ հատոր մը «Մէտանի երեկոյթներ» խորագրով, որուն մէջ վեց նորավէպներ, բոլորն ալ իրապաշտ հռանքի եւ բնապաշտ վարդապետութեան կնիքը ունէին եւ ազդուած էին 1870 թուականի Ֆրանքօ-գերման պատերազմէն: Այդ հաւաքածոն տեսակ մը պանծացումն էր նոր ստեղծուած իրապաշտ գրականութեան, միեւնոյն ատեն եռախտագիտական ցոյց մը մեծ վարպետին՝ Էմիլ Զոլային, որովհետեւ «Ժերմինալ»ի անմահ հեղինակը Մէտանի իր բնակարանը կ'ընդունէր իր ժամանակին բոլոր երիտասարդ սերունդը, որոնք պայքար կը մղէր վիպային դպրոցին եւ պահպանողական գրականութեան դէմ:

Հացկերոյթին կը նախագահէր Կոնքուրեան ակադեմիային անդամներէն Լէօն Էնիք, միակ մնացողը այդ փաղանգին, որ եղաւ ֆրանսական իրապաշտ դպրոցին լաւագոյն ընծայարանը: Ճաշի ժամանակ, բնապաշտ շրջանի երգերը նուագեցին աքորտէոնի վրայ, ժողովրդական շատ կենդանի եւ ապրուած մթնոլորտ մը ստեղծելով, զուարթ չէնշող եւ իրական, այնպէս ինչպէս ներկայ իրապաշտ գրողները ապրեցան եւ կ'ապրին իրենց երազներուն մէջ: Տեսակ մը վերապրումը բուռական հինցած իրապաշտ հռանքին, որուն մասին թէեւ մխիթարական ճառեր արտասանեցին: Ռոնի Երէց խօսեցաւ յոգնած մարդու երազանքով, Էնիք յուզուած՝ կարճ կապեց, Տապատան երիտասարդական յուշեր պրպտեց եւ Զոլայի կեանքէն դրուագներ պատմեց, իսկ Վինիօ խրախուսական խօսքեր ըրաւ: Աքորտէոնի ժողովրդական նուագին աղմկալից ալիքները յաճախ կը խեղդուէին ստեղծուած զուարթ մխորին մէջ, իսկ շատեր պարեցին եւ զուարճացան, ազդուած՝ իրապաշտ նուագէն:

Ութսունական թուականին Ֆրանսական գրականութիւնը ազգասիրական եւ ցերոսական խեղդող մթնոլորտ մը ստեղծած էր: Վեց բարեկամներ, ընդվզումի եւ ազատագրումի երկունքէն բռնուած, ստեղծագործեցին «Մէտանի երեկոյթները», որուն մէջ Զոլա դրաւ իր նորավէպերէն լաւագոյնը՝ l'Attaque du Moulin, որ արդէն լոյս տեսած էր Ռուսիա՝ Տուրկէնէֆի ջանքերով: Նիւթը ողբերգական փախճանն էր վաղահաս հովուերգութեան մը հինցած եւ բանաստեղծական ջաղացքի մը մէջ, որ քար ու քանդ եղած էր պատերազմի ժամանակ: Կի տը Մոփասան առաջին անգամ կը գրէր նորավէպ մը ազդուած «Մէտանի երեկոյթներ»էն, մինչեւ այդ ատեն ոտանաւորներ միայն գրած էր: Մօրենղայրը Ֆլոպէր թէեւ կը քաջալերէր պատանի Մոփասանը, սակայն չէր հաւնէր գրածներուն եւ երբ Boule de suif ը (Ճարպագունդ) — մանաւորապէս գրի առնուած «Մէտանի երեկոյթներ»ուն համար — կը ներկայացնէ Ֆլոպէրի գնահատանքին, այս վերջինը խանդավառուած կը քաջալերէ յաճախ գրել եւ ատկէ վերջ Մոփասան կ'ըլլայ իրապաշտ դպրոցին լաւագոյն ասպետը: Նիւթը, — ո՛վ չի գիտեր, — շատ պարզ է, պարկեշտ քաղքենիներու ագէտ եւ սրբկայ մտայնութիւնը արհեստով պատկեր կնոջ մը հանդէպ: Պատերազմի ժամանակ գայն կ'ատեն, անկէ կը փախչին իբրեւ մարէէ մը եւ սակայն կը չահագործեն խեղճ Պուլ տը Սուիֆը, դժուար կացութենէ մը ազատելու համար: Պէտք է կարդալ այս աքանչելի պատմուածքը՝ դղալու համար Մոփասանի բովանդակ արուեստին անթառամ հմայքը, անոր վրձինին ճշգրիտ գունաւորումը, դիտելու եւ տիպարները կատարելապէս ապրեցնելու հանճարեղ պարզութիւնը: Հուսիմանի Sac au dos ն, Հանրի Սէարի La Saignée ն, Լէօն Էնիքի l'Affaire du Grand 7 ը, Փոլ Ալէքսիի La fin de Lucie Pellegrin ը կը կազմեն այս վեց պատմուածքները «Մէտանի երեկոյթներ» հաւաքածոյին:

Այս հաւաքածոն սակայն խըռտացումն էր նոր փիլիսոփայութեան մը, որ ծայր տուած էր այդ շրջանին Զոլայի առաջնորդութեամբ: Անոր «Նանա»ն խարչը ապացոյցն էր այդ իրապաշտ սրիկայութեան, որուն քննադատութիւնը ըրին բոլոր պարկեշտ գրողները այնքան կծու ակնարկութիւններով: Դասական գրողներուն կեղծիքը, վիպայիններու քմահաճ ժպիտը այլեւս չէին բաւեր արուեստին վերականգնանացման համար: Նոբերը այդ շրջանին կ'ուզէին տալ իրական մարդուն պատկերը, միսէ եւ ոսկորէ շինուած մարդուն կենդանի էութիւնը բընութեան ծոցին մէջ:

Աւելորդ է ըսել որ բնապաշտ դպրոցը մեծապէս ազդած է ամբողջ 50 տարի ոչ միայն ֆրանսական, այլ ամբողջ միջազգային գրականութեան վրայ: Նոյն իսկ հայկական արուեստը այդ շրջանին կատարեալ յեղաշրջումի մը ենթարկուած է, Շահնազարի «Հայրենիք»ով: Զօհրապ, Բաշալեան, Կիւրճեան, Կամսարական, Արփիարեան ազդուած են եւ տուած հայ լաւագոյն գործեր:

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ՅՈՒՇԵՐ

(Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻՆ ԱՌԹԻՒ)

ՄՈՒՍԱՈՒԼ. — Սեւ օրեր էին: Համիտեան բռնակալութեան կարմիր թաթը արճիճի նման կը ճնշէր համայն հայ աշխարհը և կը խեղդէր ամէն կենդանի շարժում: Մարդիկ որ ամենափոքր կասկածով կը բանտարկուէին և անհուն չարչարանքներու կ'ենթարկուէին, կենդանի մեռելներու վերածուած էին: Իրենց շուքէն անգամ կը վախնային եւ կերպով մը քաշ կուտային իրենց անտանելի գոյութիւնը: Կեանքի, ինչքի ապահովութիւն չկար: Ս. քաղաքի ժողովուրդը, որ զրկուած էր ամէնէն տարրական ապահովութենէն, կը զրկուէր նաեւ իր ազգային միջոցներէն: Դպրոցը միշտ հսկողութեան տակ, զինուորական տուրք, որ ինչքան վճարուէր՝ փոխանակ պակսելու կ'աճէր, զանազածումներ եւլն. եւլն.:

Այն ատեն դեռ փոքր էի. հազիւ 13 14 տարեկան աշակերտ, աշխարհի բաներուն դեռ անտեղեակ, երբ ուսուցիչս՝ ընկերներէս զատած՝ ինծի տուաւ «Ազատութեան ճանապարհին»ին առաջին պրակը՝ «Խալը», պատուիրելով գաղտնօրէն կարդալ և անոր մասին ոչ ոքի յայտնել: Կը կարդայի գիշերները տնեցիներու քնանալէն ետքը՝ պատրուակելով դասերս պատրաստութիւնը: Աւելորդ է ըսել թէ ինչ ազդեցութեամբ կը լափէի. արտիս խորէն կը խօսէր ու թարգմանը կ'ըլլար կուտակուած մաղձին, որ մինչեւ այն օրը տարտամ էր ինծ համար:

Առաջին պրակին յաջորդեցին միւսները, զորս նոյն ուսուցիչս կը ստանայի մաս-մաս, նախորդը յանձնելէս ետքը: Սրտիս մէջ հրդեհ մը վառուած էր: Գիշերները քունս փախաւ:

Նոր սկսայ գիտակցիլ եւ սրտիս կերպով ձեւակերպել թէ՛ ինչո՞ւ մարդը մարդուն ստրուկ պիտի ըլլայ, եւ սկսայ ատել մինչ այն օրուան մեր կեանքը, որ տառապանքներով լեցուն էր եւ յուսատու բան մը չունէր իր մէջ:

«Ազատութեան ճանապարհին» մատը վերջին վրայ դըրած էր: Նոր քունէ մը արթնցողի նման ինքնաբերաբար ու սկսայ սկսայ պատկերանալ աչքիս առջեւ այն անարդանք, նոր զորս կը կրէինք թուրք փողոցային լակոտներուն ձեռքէն ամէն քայլափոխի, և մանաւորապէս տունէն դպրոց եւ դպրոցէն տուն երթալու ժամանակ: Մենք զարտուղի ճամբաներով փախուստ կուտայինք եւ կերպով մը տուն կը հասնէինք. իսկ շատ անգամ ալ մեր գիրքերը վրայ կուտայինք: Եւ այսպէս ամէն օր, կարծես մեր մէջ մեռած ըլլար ինքնապաշտպանութեան բնազդը, ու մեզի համար բնական օրէնք մը եղած ըլլար նապաստակներու նման փախչիլ մեր հալածողներու առջեւէն: Այսպէս վարժուած էինք. «Անօրէններո՞ւ դիմադրել, ո՛չ երբեք, քրիստոնավայել չէ», «ով որ սուր քաշէ, սուրով կը մեռնի» բանաձեւը ամէնուրեք ընդհանրացած էր...

Որո՞ւ գանգատէինք. մեզի լսող կա՞ր, մեր ամէնօրեայ տառապանքը հասկցող կա՞ր: Այո՛, մեր ծնողքին սիրտը բզիկ-բզիկ կ'ըլլար եւ արիւն կը փսխէր, բայց ի՞նչ կրնային ընել, իրենց վիճակը մերինէն նախանձելի չէր: Հատ ու կտոր ազատասէրներու ինքնապաշտպանութեան խօսքերը իրենց արձագանգը չէին գտներ, թերեւս այն պատճառով որ «Ս. Քաղաքի ափ մը հայութիւնը խեղդուած էր ծովածաւալ քրտութեան մէջ որ անգիտակցաբար թուրք կառավարութեան կայք զործիքը դարձած էր: Առաջնորդարանի խնդրագիր-թագրիրներն ալ, որոնք գթութիւն կը հայցէին, քանի որ պահանջի ձեւով գրութիւնները ապստամբութեան նշան կը համարուէին, բարեփոխում մը յառաջ չբերին: Կառավարութեան բուն նպատակն էր անուղղակի միջոցներով վարժաբանք փակել տալ, որու համար թոյլատու կը գտնուէր նոյնիսկ փողոցային սրիկաներուն հանդէպ, իսկ ձեւականութեան համար դրկուած ոստիկանները անուղղակի կը քաջալերէին զանոնք:

Կացութիւնը օրէ օր կը վատթարանար: Ուսուցիչներէն ոմանք մեզի օրինակ հանդիսանալու համար փորձեցին ուղղակի միջամտել եւ արձակուրդի ժամանակ մեզի ընկերանալ մինչեւ որոշ տեղ մը, ուրկէ զիրենք էր պակաս փորձանքով տուն հասնիլ: Անոնք շատ անգամ ծեծկռտուքի բռնուեցան փողոցային սրիկաներուն հետ. բայց այս ալ դրական օգուտ մը չէր տուաւ: Թուրք երիտասարդներ ալ մասնակցեցան ընդդէմ մեր ուսուցիչներուն եւ խնդիրը աւելի ծանր հանգամանք ստացաւ: Ուրեմն պէտք էր մենք աշակերտներս ըմբոստացման ջիղ ունենայինք եւ մենք մեզ պաշտպանէինք:

Եւ ահա... «Ազատութեան ճանապարհին» օգնութեան կը հասնի եւ կը վերականգնէ մեր թմրած ջիղերը կենսա... արկուծով մը: Անոր պ... ձեռքէ ձեռք կը պտըտէին ... նաւորապէս հասուն, խ... լեց եւ վատահելի աշակ... րու ձեռքը: Անոր ազդ... տակ, դպրոցի աշակերտ... կերպարանափոխուեցաւ: ... վզումի ինքնապաշտպ... թեան բնազդն էր որ ... նար: Եթէ անոնց կեն... իրենց զօրաւորին հանդէպ ... ինքզինք պաշտպանել ... բանաւոր արարածը չպի... բնայ իր անձը, իր ... պաշտպանել: Եւ տեղի ... ցաւ այն՝ ինչ որ բնակա... պէտք էր տեղի ունենա...

Աշակերտութիւնը ... պահուն դպրոցէն կ'արձ... Փողոցի լակոտներն ալ ... բատ են եւ ըստ սովորու... կը յարձակին նախ քարեր... ցնելով: Բայց այդ օր ... սպառողին հակառակը ... նեցաւ: Աշակերտութիւնը ... խանակ ցրիւ գալու, ... հասակաւորները եւ համա... ները կանխորոշ համաձ... թեամբ առաջ կը նետու... փոխադարձ հակայարձակ... փախուստի կը մատնեն ... յաղթանակներու վար... պետները: Թէեւ այս ... յաղթանակը աժան չնստա... նի մը գլուխներ կոտր... բայց աշակերտութեան ... ը փրկուած էր:

Ուսուցիչները ներքի... հաւնականութիւն մը կը գգա... ջապէս հայ ... ղան... թեան մէջ մեծցած հայ ... գիտցաւ ինքզինքը, իր ... պաշտպանել: Ցաչորդ օր ... կառակ մեր ակնկալութ... ուսուցիչներու եւ ... թեան կողմէ ոչ մէկ յանդ... նութիւն: Ընդհակառակն ... ծես աւելի սիրալիր էին ... եայն կը քաջալերէին:

Անկէ ի վեր սկսաւ ... բումներու շարք մը: Մեզ ... ծողները կատղած եւ իրենց ... ծերէն խրախուսուած ... նական ուժեր կը բերէին ... կ'աջակցէին նրբեհն ... տրներ, եւ ոգի ի բռին ... տէին մեզ իրենց վախի ... ցութեան տակ պահել ... պէս ընկճել: Իսկ մենք ... աւելի եւ աւելի կը ... ուէինք եւ գրեթէ վարժ... ինքնապաշտպանութեան ... փոյթ որ երբեմն վիր... գլխով եւ պատռած հա... տուն կ'երթայինք, եւ ի... որ ատոր համար երբեմ... դիմանութեանն ալ կ'ար... նայինք մերիններուն ... իսկ ամէնէն թուլասիրտ... փոքրերը սիրտ առին եւ ... նապաշտպանութիւնը ... աշակերտութեան ... նշանաբանը: Իսկ մեզ ... ծողները հեզահեզ ... կ'ըլլային, եւ ա՛լ չէին ... ձակեր մեր դէմ ելլել ... բովին էինք: կը խփին՝ ... փախչիս, կը փախչին՝ ... դիմադրես, այս է վա... ներու նկարագիրը:

Ահա այն փրկարար ... կատարեց «Ազատութեան ճանապարհին»ը, կարով ... լով թմրածներուն ... ճանչցնելով մարդկայի... բական իրաւունքները ... եռքը հեղինակին՝ Ա... եանի անունը տիրեց մեր ... ներուն վրայ եւ ... լուսաւոր կայան մը:

Յարգանք ի նուագ... քով յոբելեանով մը ... Ահարոնեանը, այդ դեռ ... բան մըն է: Անոր ... ծագոյն յարգանքը ... լանք, իր յոբելեանի ... տրութեանց առթիւ ... պարակաւ ու կրկին ... ուխտենք, ամուր փար... հել մեր սիրտերուն ... ներու մէջ անոր եւ ... ցանած ու հասունցուց... մերը՝ հայրենիքի ... թեան իտէալը:

ՀԱՅԱՍ...

Կարդացէք և Տարածե...
ՅԱՌԱՋ

Ի ՊԱՏԻՒ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

ՊԻՑԵԼԱՆՔՈՒՐ.— Մեր արուարձանին մէջ եւս տօնուեցաւ Ա. Ահարոնեանի յոբելեանը, նախաձեռնութեամբ մասնաժողովին եւ համակրութեամբ կարգ մը տեղւոյս կազմակերպութիւններու.

Կը նախագահէր Պ. Խաչատուրեան, որ ներկայացուց յոբելեարին կեանքն ու գործը։ Ցետոյ կոչ ըրաւ ներկաներուն, որ միրայօժար կերպով նպաստեն գրական ֆոնտի հանգանակութեան։ Պ. Ճանիկ արտասանեց Ա. Ահարոնեանի «Աշուղը», իսկ Հանալեան երգեց «Հով առեր» եւ «Ալգը»։ Ցետոյ խօսք առաւ Պ. Վ. Համբարձումեան որ Ահարոնեանը ներկայացուց իբրեւ գրող եւ իբրեւ մարդ։ Ցիշեց առաջին գործերէն «Պատա ըմ կաթ»ը, «Լռութիւն», «Ղէպոյի արալ», եւն. «Այս վերջինը հայ ժողովուրդի պատմութիւնն է, միացեալ եւ անկախ հայաստանի գաղափարը»։ Ու յիշելով Ահարոնեանի հետեւեալ տողերը.— «Այնքան չարիք թէ կուլանան մեր որդիք. թող ողջ աշխարհ կարդայ հայուն նախատինք—բայց թէ ծերերունինները ամենախարինք մըն է, անէծք է, որ մեզ կը մղէ դէպի կործան»։

Երգեր եւ արտասանութիւններէ յետոյ, բեմ եկաւ Պ. Ս. Կասպարեան, որ ամփոփեց կարգ մը պարագաներ.— «Գաֆֆիէն յետոյ առանց Ահարոնեանի, ներկայ սերունդը գրականօրէն պիտի աղքատ ըլլար։ Երկրէն ներս, առանց Ահարոնեանի մեկը չէր կըրնար տալ նկարագրութիւնը հայ աշխարհի ողբերգութեան հարազատօրէն։ Երկրէն դուրս, հակառակ երկար ժամանակ երկրէն դուրս գտնուելուն, դարձեալ Ահարոնեանը գրած ու ապրած է հայ աշխարհով, դուրսի իրողութիւնները չեն ազդած իր վրայ եւ մնացած է իր սիրած ու փայփայած հայրենասիրութեան գծին հետ»։

Պ. Օհանեան նուագեց մանդոլինով «Հայաստան», «Զէյթունցիներ» եւ «Ցառաջ նահատակ»։ Պ. Կիւլեան երգեց «Անուշ յարուն» եւ «Սեւ մութ ամպեր»։

Վերջ տօնը մասնաժողովին կողմէ խօսք առնելով շնորհակալեց յոբելեարը եւ բազմարեգ գրական ֆոնտին մասնակցելու անհրաժեշտութիւնը։ Ներկաները բոլորն ալ իրենց նիւթական օժանդակութիւնը։ Դեռ եւս կը շարունակէ հանգանակութիւնը։

ՀԻՐԱՅՆԵԱՑ

∴

ՓՈՆ ՑԸ ՇԷՐԻՒԻ— Մայիս 4ին Փոն տը Շէրիւիի գաղութն ալ իր յարգանքի բաժինը բերաւ անզուգական գրագէտ Ա. Ահարոնեանի, Օթէլ տը Գրանտի սրահին մէջ։

Բեմին վրայ զետեղուած էր յոբելեարին մեծ լուսանկարը կանանչ տերեւներով ծածկուած։

Կը նախագահէր Պ. Խաչիկ Գարիպեան, որ գաղութին յարգանքը յայտնեց մեծ բանաստեղծին։ Ցետոյ խմբովին երգուեցաւ «Մեր Հայրենիքը»։ Մէջ ընդ մէջ արտասանութիւններ ըրին Օր. Աննիկ Զաքէեան, Սարգիս Սիրականեան «Ցորդանք քեզ»)։

Օրուան բանախօսն էր Պ. Բաբգէն Աղաբէգեան, որ ներկայացուց Ահարոնեանի կեանքը եւ գործը, դրուագներ յիշեց անոր զանազան գրութիւններէն։

Եզրակացնելով ըսաւ— «Ահարոնեանի ծառայութեանց մէջ տարիներու երկարութիւնը չէ որ զինքը կը բարձրացնէ, այլ ոգին, գաղափարը, նպատակը, որուն համար աշխատած է»։

Իր սիրայօժար մասնակցութիւնը բերած էր ջութակահար Պ. Ա. Մելգոնեան։ Բանախօսութենէն յետոյ, Ահարոնեանին նկարը աճուրդի դրուելով, գոյացաւ կոկիկ գումար մը՝ որ բարգուեցաւ արդէն հաւաքուած գրական ֆոնտին վրայ։

Իր փակման խօսքին մէջ, նախագահը մաղթեց որ Ահարոնեանի 50ամեակը կարենանք տօնել հայրենիքի մէջ։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԴՊՐՈՑ

Երեւանի մէջ բացուած է Օրագրողներու Պետական Դպրոց մը, որուն նպատակն է «բարձրացնել կոմունիստ կուսակցութեան անդամներուն քաղաքական հասկացողութեան մակարդակը, հրապարակագրական՝ կարողութիւնները»։

Դպրոցը ունի երկու բաժին։ Առաջին բաժինին մէջ պիտի ընդունին անոնք, որ կ'աշխատին գործարանական, գիւղատնտեսական տպագիր թերթերուն մէջ։ Պէտք է համայնավար ըլլան, (բացառաբար կ'ընդունուին այն անկուսակցականները, որոնք հինգ տարի լրագրութիւն ըրած են)։ Թեկնածուները պէտք է գիտնան սահուն գրել, թուաբանական 4 գործողութիւնները կատարել։ Շըրջանը 2 տարի է։

Երկրորդ բաժինին մէջ պիտի ընդունուին անոնք, որ կ'աշխատին քաղաքական մամուլին մէջ եւ աւարտած են երկրորդական կուսակցական վարժարան մը։ Շըրջանը 3 տարի է։

ՌՈՒՆԵՒՈՐԸ ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿ

Հայաստանի «ռունեւոր» գիւղացիները զրկուած են սեփականութենէ՝ յանուն լենինի։ Շատ անգեր Ռունեւորներ, վտարուած կամ աքսորուած են։ Խոկ Թալա գիւղին մէկ ունեւորը, Աշրաֆ Ալլահեան, սեփականութեան իրաւունքէ զրկուելէ յետոյ, սուրհանդակի գործ կը կատարէ կոմունիստներուն, նամակ կը տանի կը բերէ գիւղէ գիւղ։ «Խորհ. Հայաստան» կը գանգատի, որ այդ սուրհանդակը նամակ տարած ու բերած ատեն, հակառակ քարոզութիւններ կը կատարէ գիւղացիներուն մէջ կոմունիստներուն դէմ։

ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ ՀԱՄԱՐ

Հիւանդանոցներ շինելու համար, Մոսկուա բացած է հետեւեալ վարկերը — 340,000 ռուբլի Վրաստանի, 285,000 ռուբլի Հայաստանի, 450,000 ռուբլի Ադրբէջանի։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՈՒԽՏԻ ՏՕՆԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 6 մայիս (Սեփ. Թղթ.).— Հ. Ո. Մ. մասնաճիւղին նախաձեռնութեամբ կատարուեցաւ ապրիլ ուխտոնը մայիս 4ին, կիրակի երեկոյ Լը Փօն Թատրոնին մէջ։

Շաբաթ մը առաջ մասնաւոր նամակներով հրաւէրներ ուղղուած էին քաղաքական կուսակցութիւններու, Հայրենակցական Միութիւններու եւ ուրիշ բարենպատակ կազմակերպութիւններու։

Սրահին 1500է մօտ աթոռները գրաւուելէ վերջ, տասնեակներով հայրենակիցներ ոտքով յանձն առած էին ոտքի կենալ մինչեւ վերջը։

Բացումը տեղի ունեցաւ յաւամէր հայրենիքով, որ երգուեցաւ չափահաս որբերու կողմէ։

Երբ վարագոյրը բացուեցաւ, սարսափի տեսարան մը պարզուեցաւ մեր առջեւ։ Սեւ շիրիմներ, շիրմաքարեր ճերմակ խաչերով պսակուած, որոնց մէջ տեղէն լոյս մը կը ցայտէր խունկի բուրումնաւէտութիւններով։ Մեռելներու յիշատակարաններ։

Առաջին խօսքը տրուեցաւ ազգային վարժարանի տնօրէն ընկեր Աբօեանի, որ նահատակներու գաղափարական բարձրութիւնը պարզելով նկարագրից զաւակներուն դարու քաղաքակրթութեան առջեւ կատարուած ջարդի զարհուրելի տեսարանները եւ իր խօսքը վերջացուց հետեւեալ կերպով.

—«Մեզ ջարդող թշնամին մէկ է, Թուրքը, եւ մենք ջարդուածներս դարձեալ մէկ ենք, հայ ժողովուրդը։ Ան չխնայեց Դաշնակին, Հնչակին, Ռամկավարին, չխնայեց լուսաւորչականին, կաթոլիկին, բողոքականին ու վերջապէս անոր աչքը չտեսաւ մասնաւորականն ու կղերականը, հարուստն ու աղքատը։ Ան պահեց շարունակ երիտասարդն ու ծերը եւ զեռատի հարսերը եւ մանուկները։ Ուրեմն հայրենակիցներ, մենք եւս պարտաւորուած ենք անխտիր ծունկի գալ մեր նահատակներու գերեզմանին առջեւ մեր ուխտը ընել եւ մեր պաշտամունքը ժառանգանելու»։

Այս խօսքերէն վերջ չափահաս որբերէն Կիրակոս Մանուկեան յաջողութեամբ արտասանեց «Ջա'րդ Կովկասը»։ Ցաջուրդ էր Մինաս Պետրոսեանի «Ափ մը մոխիր»։ Ցետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ Ս. Դ. Հնչակեան ներկայացուցիչ եւ երկու անգամ կրկնուեցաւ հրաւէրը, բայց եկող չկար, եւ շարունակուեցաւ յայտագիրը։ Երգիչ գերասան Հայկ Արծիւ մեներգեց «Սիրուն զարունս», որուն «փուշ են դարձեր վարդ ու ծաղիկ, ես ալ ուրախ երգ չունիմը լալեց բոլոր ներկաները։

Որբերը հրաւիրեցին նաեւ Ռամկավարներու ներկայացուցիչը։ Կրկնեցին ու կրկնեցին։ Երբ երեւցող չեղաւ՝ երգուեցաւ «Հայ ապրինք եղբայրք» խմբերգը։ Դերասան Մ. Մարութեան արտասանեց «Իմ Հայաստանս»։ Տիկին Էմմա Արծիւ մեներգեց «Իմ զաւակներս օտար աշխարհ թափառած են», յետոյ բեմ եկաւ Հ.Յ. Դաշնակցութեան կողմէ Ընկ. Հ. Սէրէնկիւլեան։

«Հոս մտնող բոլոր հայերը իրենց աչքերուն մէջ արտասուք բան մը ունէին, անբացատրելի դառնութիւն մը, կսկիծ մը։ Այս օղաբեմը, որ կը տեսնենք, ձեզմէ ամէն մէկը սիրելի մը ունի անոր մէջ թաղուած, մէկը իր ամուսինը, միւսը իր սիրասուն զաւակը, ուրիշ մը իր կինը։ Չկայ ժողովուրդ մը որ կարենայ իր անկախութիւնը ձեռք ձգել առանց արիւնի, միայն պէտք է յարատեւութիւն եւ տոկունութիւն, ձեզի օրինակ Լեհաստանը որ ձեզմէ շատ աւելի զոհեր տուած է եւ այսօր ունի իր անկախ պետութիւնը։ Ցունաստանը որ երկար ատեն Թուրքիոյ. գերիշխանութեան տակ տառապեցաւ, ջարդուեցաւ ու կողոպտուեցաւ, բայց այսօր ան տոնեց իր անկախութեան հարիւրամեակը եւ քէմալական Թուրքիան իր ներկայացուցիչի բերնով շնորհաւորութիւնը յայտնեց, ընդունելով որ Ցունաստան արժանի է անկախութեան, եւ Թուրքիոյ նախկին կառավարիչները շատ սխալած են Ցունաստանը պահելով Թուրքիոյ գերիշխանութեան տակ։ Այսպէս ալ պիտի գայ օր մը, երբ մենք ալ մեր անկախութիւնը պիտի տօնենք մեր հարազատ հայրենիքին մէջ եւ մեր դարաւոր թշնամին Թուրքը պիտի շնորհաւորէ մեզ, ըսելով. «Թալաթներն ու Էնվէրները, Քէմալներն ու Իսմայիլ Հագգըները սխալած են ձեզ նման ազատատենչ ժողովուրդ մը ջարդելով ու կեղեքելով, մենք սրտանց կը շնորհաւորենք ձեզ»։ Եւ որպէսզի այս օրը տեսնենք, տոկունութիւն, յարատեւութիւն, համբերատարութիւն եւ զոհաբերութիւն պէտք է, ու այդպէսով է որ մենք կրնանք արժանավայել կերպով յարգել մեր անմահ նահատակները»։

Ցափահաս որբերու կողմէ խօսեցաւ Փօղոս Արզումանեան.

—«Մենք որբ ենք, ոչ հայր ունինք եւ ոչ ալ մայր։ Մենք մեզի հայր կը նկատենք մեր մեծաւորները եւ մեզի մայր կ'ուզենք ընել մայր հայրենիքը։ Փափաքեցանք որմեր ծնողներու գերեզմանին առջեւ ծունկի գալով մեր ուխտը ընենք, անոնց հոգիներովը սրբանանք, եւ ահա կազմակերպեցինք այս հանդէսը հրաւիրելով բոլոր կուսակցութիւններն ու բարենպատակ կազմակերպութիւնները եւ աշխատեցանք միանգամայն հանդէսին նախագահութիւնը յանձնել մեր մեծերուն, բայց անոնք մերժեցին մեզ եւ պահ մը ուզեցին մեզի խաղալիք դարձնել իրենց քմահաճոյքին առաջարկելով, որ «Մեր հայրենիք» չերգենք։

Սակայն մենք արհամարհեցինք իրենցնախագահութիւննալ զիրենքալ և քալեցինք մեր ճամբան։ Ըսէք խնդրեմ, միթէ՞ մեր հայրենիքը թշուառ անտէր չէ՞ եւ եթէ չէ՝ ի՞նչ գործ ունինք մենք հոս այս օտար ափերուն վրայ։»

Փակումը տեղի ունեցաւ կէս գիշերին Հ. Ո. Մ.ի անդամներէն օրուան նախագահ Անդրանիկ Փօյաճեանի խրախսյսի խօսքերով.

Ս. ՄԻԼՏՈՆԵԱՆ

ՑԻՐՈՒՑԱՆ ՀԱՅԵՐ

ՕՊԱՑՆ— Այս փոքր գիւղաքաղաքը կը գտնուի Մարսէյլէն 16 քիլոմեդր դէպի արեւմուտք, հանրակառքով մէկ ժամ տարը վայրկեան, շրջապատուած ծառուտիներով եւ մարգագետիններով։

Այստեղ ալ կը գտնուին 12 հայ ընտանիքներ, մեծ մասով կեսարացիներ։ Գաղութին հիմը դրուած է 1929ին եօթը ընտանիքով։ Գրեթէ բոլորն ալ թրքախօսներ են, բացի քանի մը երիտասարդներէ։ Կան նաեւ 8-12 տարեկան 15 պատանիներ, որոնք փողոցները կը թափառին անաստմ։ Ինչպէս վերը ըսինք, ծնողքները բոլորն ալ թրքախօսներ են եւ այդ պատճառով երախաները թուրքերէն կը խօսին տուները։ Ներս թէ դուրս։ Եթէ միջոցներ չհօրհուին, այս մանուկները ուշ կանուխ պիտի ձուլուին։ Որեւէ կազմակերպութիւն չկայ։ Հայ բանուորները կամ ագարակի մէջ կ'աշխատին կամ Մարսէյլի վակոնի գործարանը։ Իրենց պարապ օրերը, շաբաթ եւ կիրակի, դաշտային աշխատանքներով կ'անցընեն։ Այս աչքէ հեռու փոքր գաղութը մեր ազգային վերին մարմին ուշադրութեան կը յանձնենք, որպէսզի միջոցներ ձեռք առնեն տասնը հինգի մօտ երեխու հայ մանուկները կրթելու համար։

Կ. ՑԷՐՏԷՐԵԱՆ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՊՐԻԼԻ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԻՆ ՄԻՋԱԴԷՊԻՆ ԱՌԹԻՒ

Հ. Ե. Ո. Մ. Փարիզի Մասնաճիւղի վարչութիւնը կը դատապարտէ բոլոր անոնք, որոնք խօսած են Միութեանս անունով եւ կռուով խանգարած Սալ Եռայի մէջ հանդէսը։

Ցետ քննութեան, կը հաստատենք եւ կը յայտարարենք թէ Մասնաճիւղիս անդամներէն եւ ոչ մէկը մասնակցած է այդ դէպքերուն։

(Կնիք)

ՑԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Համաձայն մեր կատարած քննութեան, Հ. Ե. Ո. Միութեան Մասնաճիւղերը երբեք մասնակցութիւն չունին ապրիլ 11ի միջադէպին մէջ՝ ոչ միայն հանգարտութեան կանչուած են մեր ընկերները այն մութ խաղին առթիւ, որ ռամկավար եւ ժամատէր խմբակ մը փորձեց՝ անյաջող սգահանդէս մը սարքելով։ Խումբ մը որբեր, Փարիզի արուարձաններէն չկարենալով հանդուրժել, խաղաղ ցոյց մը ուզած են կատարել ինքնաբուխ, բայց կռիւ եղած է ռամկավարի մը գրգռութեամբ։ Եւ սակայն Հ. Ե. Ո. Միութեան կեդրոնը, նկատի ունենալով որ բանտարկուածները որբեր են եւ Միութեան պարտքն է օգնել որբերուն, ուր ալ գտնուին, յանձն առած է հաստատել անմեղութիւնը բանտարկուած որբերուն եւ ազատել զանոնք։ Արդէն գործը յանձնուած է Ֆրանսացի փաստաբանի մը։

Ապրիլեան այս միջադէպին առթիւ սարքուած գաղտնի եւ գանձիկ խաղերուն յայտնութիւնը պիտի տանք «Երկունք»ի մայիսի թիւով։

Հ. Ե. Ո. Մ. ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉ.

ԲԱՇՕՆ

Այդ օրը Ղզրօն ժպտում էր մի սպանիչ, մի զարհուրելի ժպիտով եւ աչքերը գետին չէր դնել, բայց երեւում էր, որ այս անգամ նա ընկճուած էր իր բնաւորութեան տակ. նրա գնացքը իր նախկին խրոխտութիւնը չունէր։ Ծաղրութիւնը շուտ կողմից վրայ կարեց։

—Հէ՛, ի՞նչ ժողնվաք, որտեղ նա, Ղզրօն ա՞ւ չէ՞ր տեսեր. ել էյման ա՞ւ է, եա՞, քըրդերուն է, իմ նէՃիր ջանավար է, նոնց նէՃիր խայերն են։

Բազմութիւնը սոսկման ճիչ արձակեց. այդ զարհուրելի մարդը այդքան անապրբերութեամբ իր միակ որդու արիւնաթաթաւ գլուխն էր բերում դաշտից։ Ցան օրօրը. դաշտային բոլոր աշխատանքները ծերունի որսորդը վարում իր այդ որդու ուժին էր թողել եւ այդ օրը գծբախտ երիտասարդը դաշտում վար էր անում. քրդերը յարձակուել էին նրա վրայ, վայդ եզները խլելու համար. բայց Ղզրօի որդին անմահ չէր հօր քաջութեանը, նա հեշտութեամբ չէր ընկճուել եւ արիւնալի կռւից վերջացել էր մի քրդի եւ Ղզրօի որդու մահուամբ։ Եզները տարել էին։ Որսից շատ ուշ վերադառնալով Ղզրօն իր սեփական արտի մէջ գտել էր որդու դիակը եւ այժմ բերում էր մի այնպիսի սառնասրտութեամբ, որ աւելի սոսկում էր պատճառում ամէնքին, քան թէ արիւնաթաթախ դիակը։ Նա հասաւ փողոցներ իրանց տունը, դիակը վար դրեց տան մէջ եւ մինչ ուրիշները ողբ ու կական բարձրացրին, ինքը նստեց նրա կողքին առանց մի կաթիլ արտասուքի։ Երկար ժամանակ լուռ էր, ապա վերցրեց մեռած որդու ձեռքը, նայեց, նայեց եւ ասաց՝

—Հօ՜, ափսոս հէյրան եստ ձեռիդ լաօ՛, էստո՞վ սպանիր քրդուն։

Ծերունին իր ծանր վշտի մէջ մխիթարւում էր այն բանով, որ աւելի Ղզրօի որդին թանգ է ծախել իր կեանքը, առանց զոհ տանելու՝ զոհ չէ տուել։ Ընդամ օրեր. Ղզրօն կրկին անյայտացաւ։ Այս անգամ նա այլ եւս վայրի կենդանիներ չէր որսում. Նրա զարհուրելի վրէժխնդրութիւնը բաւականութիւն էր պահանջում, նա իր որդու սպանողներին էր փնտրում։ Քիչ յետոյ յայտնի եղաւ, որ նա այս ու այն կիրճի առաջը փակելով, այս ու այն ժայռի տակ կծկուելով՝ վերջապէս պտղեցրել է սպանել մի քանի հոգի քրդերից մէկը իր իսկական արեպարան է եղել։ Ղզրօն իր այրած սիրտը հովացնելու համար՝ այս վերջինի արիւնից մի բուռն խմելուց յետոյ վերադարձաւ գիւղ։ Այսքան բաղդը նրան առաջինից աւելի մեծ փորձութիւն էր պատրաստել, նրա բացակայութեան ժամանակ Ա... գիւղը քրդական մի խառնած հրոսակի յարձակման էր ենթարկուել, շատ ուրիշների հետ Ղզրօի այրի հարսն ու աղջիկը գերի էին տարուել։ Այս սարսափելի անցքն իմանալով՝ ծերունին որսորդը մի աաժամանակ քարացած մնաց, պարզ էր, որ իր ընտանեկան պատուի այդ սոսկման կոպիտ անարգանքը նրան չանթահարեց։ Նա զարհուրելի անցքի մանրամասնութիւնների մէջ չը մտաւ, միայն հարցրեց դէպքի ժամանակի մասին եւ իմացաւ, որ յաբաթաւորը օրից երկու շաբաթ է անցել։

Ղզրօն կրկին անյայտացաւ. ազատոր գիւղն այժմ բնազդով սպասում էր, որ նա մի անօրինակ, նոյնիսկ զարհուրելի գործ կը կատարի. դրա հետ միասին ոչ ոք չէր հաւատում, թէ նա կարող է իր սիրելիներին յետ խլել եւ ի՞նչ միջոց ունէր, երբ պատուի անարգանքը կատարուած էր արդէն, երբ անշուշտ գերի վարուած կանայք զոհ էին դարձել գաշխաներին պղծութեան. բայց ծեր որսորդը գնաց։ Մի ամբողջ շաբաթ նա չէր կար, եւ ահա մի օր յանկարծ նա երեւաց գիւղում մէն միայնակ, ոչ ոք չիմացաւ, թէ նա ո՞ւր էր գնացել եւ ի՞նչ է արել։ Բայց գիւղ հասնելուն պէս նա մի այնպիսի գործ կատարեց, որ ամէնքը շուարած մնացին, իսկ աւելի շատերը սկսեցին կարծել, թէ ծերունին վշտից խելագարուել է։ Եւ յիրաւի նա խելագարի արժանի գործ կատարեց. իր բոլոր ունեցած չունեցածը հաւաքեց, անեց իր խրճիթի մէջ եւ իր ձեռքով կրակ տուեց բոլորին։ Որսորդի տունն ու ստացուածքը կորաւ բոցերի եւ ծխի մէջ, իսկ ինքը, այդ զարմանալի մարդը, փոքրիկ թումբի ձեռքից բռնած անխռով կանգնած էր հրդեհի առաջ եւ շարունակում էր նայել նրա մէջ ինչ որ ձեռքն էր ընկնում, նա կանգնած մնաց, մինչեւ որ փռուեց վերջին գերանը, մոխիր դարձաւ վերջին շոփը։ Այս խելագար գործը վերջացնելուց յետոյ, շալակեց իր թոռանը՝ որը մնացած փոքրիկ թուռոին եւ առանց մի բառ արտասանելու դուրս գնաց գիւղից։ Ոչ ոք չիմացաւ, թէ նա ուր գնաց. սակայն Ա... գիւղը շուտով իմացաւ, որ այդ քարասիրտ մարդը մի սոսկալի գործ է կատարել. իր խրճիթը կրակ տալուց առաջ նա գնացել, գտել էր իր առեւանգած հարսին ու աղջկան եւ նրանց փճացրել պատիւը փրկելու ուրիշ ո՛չ մի հնար չունենալով՝ իր ձեռքով սպանել էր երկու հարազատներին, որպէսզի վերցուեն աշխարհից նրա ընտանեկան պատուի անարգութեան այդ կենդանի վկաները։

(4) Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Այսօր Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՖԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԵՒ ԿԸ ԽՕՍԻ՝ Պ. ԺԻՒՍԹԷՆ ԿՈՏԱՌ (M. GUSTIN GODART), ԾԵՐԱԿՈՅՏԱԿԱՆ ԵՒ ՆԱԽԿԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐ

կը խօսին՝ ՎՐԱՄՇԱՊՈՒՀ ԵՊԻՍԿ. ՔԻՊԱՐԵԱՆ, Պ. ՖԷՐՏ. ԷԷՐՈԼՏ (FERDINAND HÉROLD) *(փոխ-Նախագահ Մարդու եւ Քաղաքացիի Իրաւունքի Ընկերակցութեան), ՓՐՈՖ. ԱԴՈՆՑ, Գ. Գ. Լ. ԲԱՇԱԼԵԱՆ, Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ (Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ), Ա. ՀԱՆԸՄԵԱՆ եւ Վ. ԵԱՐՃԱՆԵԱՆ։*

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Տիկիններ Ն. ԱԴՈՆՑ, ԶԱՊԷԼ ԱՐԱՄ, ՕՐ. ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆ, Պ. Ս. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ (երգերով)

Ֆրանսական սինէմայի համբաւաւոր արուեստագէտ Պ. ՄԱՔՍ ՄԱՔՍՈՒԴԵԱՆ *(կ'արտասանէ Ահարոնեանէ, ֆրանսերէն)*

Պ. ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ (արտասանութիւն)։ կը նուագէ՝ Պ. ԺՈՐԺ ՍԻՆԱՆԵԱՆ (ջութակահար), եւ ԳԱՂԹԱՅԻՆ 21րդ հետեւակազօրաց նուագախումբը

ՎԵՐՋԻՆ ԽՕՍՔԸ ՊԻՏԻ ԱՌՆԷ ՅՈԲԵԼԵԱՐԸ

ԾԱՆՕԹ.— 10 տարեկանէն փոքր տղոց մուտքը արգիլուած է։ Ամէն անոնք որ մինչեւ 8.45 իրենց տեղերը գրաւած չեն, կը զրկուին ներս մտնելու իրաւունքէն։

ՑԱՑՏԱԳՐԷՆ ԴՈՒՐՍ ՈՉ ՈՔԻ ԽՕՍՔ ՊԻՏԻ ՏՐՈՒԻ

Փարիզի եւ շրջանի յոբելինական յանձնախումբը հրապարակ հանած է պրոնզէ շքադրամներ, որոնք շինուած են արձանագործ Գ. Լեւոն Մուրատեանի կողմէ: Գին 10 ֆրանք: Դիմել Գ. Վ...թագւորեանի 53 Fg. du Monmartre.

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԿԱՐԳԱՊԱՀ ԸԼԼԱԼ — *ՄՈՒՏՔԸ ԱՐԳԻԼՈՒԱԾ Է*

Ս Է Ն Թ'Է Թ Ի Է Ն.— Վաղը կիրակի ժամը 2.30ին, Սինէմա Ս. Լաւի մէջ (34 Rue Émile Littré)*։ կը նուագէ Պ. Մելքոնեան (Լիոնի երաժշտանոցէն)։ Մուտքը ազատ է*

Ս Է Ն Շ Ա Մ Ո Ն.— Վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Սալ տը Քոնֆէրանսի շքեղ սրահին մէջ։

Տ Է Ս Ի Ն.— Հինգ հայր. Միութեանց, Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ա. Ե. Կ. Խաչի եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ։ Վաղը կիրակի ժամը 2ին S. L. S. A.*ի գործարանին սրահին մէջ։*

կը նախագահէ ԱՆԴՐԷԱՍ ՎՐԴ. ՊՕՏՈՒՐԵԱՆ։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Մուտքը ազատ է։

մեծ ուժգնութեամբ։ Արդէն 3300 հակ բամպակ կրակի տրուած է միայն մէկ վայրի մէջ։ Կորուստները անհաշուելի են։

.՝. 13 առեւտրական հաստատութիւններ նամակ մը ուղղեցին փոխ արքային, բողոքելով կառավարութեան խստութեանց դէմ։ Միւս կողմէ, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի գործարանատէրները նամակներ ստացած են, որոնք խորհուրդ կուտան նոր ապրանք չղրկել Հնդկաստան։

ԱՊՐԻԼ 11—24Ի ՍԳԱՏՕՆԸ

Լ Ի Ո Ն.—Վաղը կիրակի ժամը 2ին Երրորդ Թաղապետարանի սրահին մէջ։ կը խօսի՝ Պ. ԱԲՕ ԱԲՕԵԱՆ։ Գեղարուեստական բաժին։

Ի Ր Ը Ն Ո Պ Լ Ը.—Վաղը կիրակի, Հայոց եկեղեցին, 15 Rue Bayard, *կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին։ Կը խօսի Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ*

ՊՈՒԼՎԱՐ - ՕՍՍՕ(Մարսէյլ)— Պուլվար-Օսսօի մատրան մէջ վաղը՝ կիրակի (Մայիս 11) առաւօտ ժամը 11ին, նախաձեռնութեամբ հոգաբարձութեան եւ մասնակցութեամբ՝ Տարօն - Տուրուբերանի, Վասպուրականի, Կարճկան գաւառի հայր. միութիւններու, Սեբաստիոյ Ցաղտ գիւղի Վերաշին. Միութեան, Տարօնի Հասան Օվա գիւղի Ուսումնասիրացի եւ Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէի։

Կը խօսին՝ Պ. Պ. Ազգին եւ Մ. Մարութեան։

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

Թ Ա Տ Ե Ր Ա Կ Ա Ն — Ն Ե Ր Կ Ա Յ Ա Ց Ո Ւ Մ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ռոմանի «Անդրանիկ» ենթակոմիտէի կողմէ վաղը կիրակի ժամը 2.30ին Ժան Ժօրէսի սրահին մէջ։ կը ներկայացուի «ԱՐԻՒՆՈՏ ԴԱՆԱԿԸ»

Գ ի ն ե ր ը ժ ո ղ ո վ ր դ ա կ ա ն

Ե Ր Ե Կ Ո Յ Թ — Ն Ե Ր Կ Ա Յ Ա Ց Ո Ւ Մ Մ Ա Ր Ս Է Յ Լ

Վասպուրականի Հայր. Միութեան կողմէ, Վասպուրականի հերոսամարտի 15ամեակին առթիւ, վաղը կիրակի իրիկուն ժամը 8ին 84 Rue Chape. Salon Chape*ի մէջ։*

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ն. Դարաճիալի եւ շրջանի Թալմիկ Հայրենակցական միութեան կողմէ 17 Մայիս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ Փուա-Քոլոմպի Salle Municipaleի մէջ Rue des Halles).

կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը:

ԵՐԵԿՈՅԹ Պարուհի Օր. Ալիս Գավուքճեանի 20 Մայիս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Salle d'Iénaի մէջ։

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕԻ եւ Պլեսանքուրի Զաւարեան ենթակոմիտէի ժողովը վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 9ին ծանօթ ճաշարանին: կը խօսին՝ ընկերները Բենօ եւ Վաչեան Համբարձումեան: նիւթ՝ վանի հերոսամարտը եւ կամաւորական բանակը:

Գ Ա Ր Ա Ռ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Եփրեմ Խան, Աղբիւր Սերոբ, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերը վաղը կիրակի ժամը 2.30ին սովորական հաւաքատեղին։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէն արտակարգ ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները վաղը կիրակի ժամը 2.30ին 29 Bld. Carnot:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Լիոնի Կիւրինի Հայր Միութեան ընդհ. տարեկան ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 2ին Շահպազեանի բնակարանը 153 Rue Corneille.օրակարգ՝ վարչութիւն ընտրութիւն եւ հաշուեսուութիւն։ Ներկաներու Թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի՝

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Բարձր Հայքի Հայր. միութեան ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի ժամը 1.30ին Պառ Մոնիւմանթալի սրահը. Անդամ եւ ոչ անդամ հայրենակիցներէ կը խնդրուի անպայման ներկայ գտնուիլ։

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ, իր բոլոր անդամուհիները վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին 144 Rue Crequi Տիկին Տէօքմէճեանի բնակարանը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մեր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնենք բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, նամակով, հեռագրով եւ ծաղկեպսակներով մխիթարեցին մեզ՝ ԱԲԳԱՐ ՓԻԼՕՅԵԱՆԻ (Ասանացի) մահուան առթիւ:

Մասնաւոր շնորհակալութիւն թեմիս առաջնորդ Գերաշնորհ Տէր Գրիգորիս եպիսկ. Գալաքեանի որ նախագահելով Թաղման արարողութեան հոգեշունչ դամբանական մը խօսեցաւ:

Նոյնպէս շնորհակալութիւն տեղւոյս Թաղական խորհուրդին, որ ծաղկեպսակով իր յարգանքի բաժինը բերած էր:

Սգակիրներ՝ Այրի Տիկին Թագուհի Փիլօյեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկին Վահան Փիլօյեան, Տրդատ Փիլօյեան, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Յովհաննէսեան

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart Մէթրօ Cadet և Anvers Autobus J. JB.

Tél. TRUDAINE 56 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ Աղիքի հիւանդութիւններ յատուկ յարկաբաժին Վեներական եւ Մորթի հիւանդութեանց ULTRA - VIOLET Ճառագայթներով կը դարմանէ Ռոկորի, Ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ Յօդացաւ:

Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր:

ՇԱՎԻԼԻ շրջանին մէջ հող գնել փափաքողներէ կը խնդրուի դիմել ամէն կիրակի ժամը 10—6, CHAVILLE-VELISY կայարանի դիմացը գտնուող «Café des 3 Gares» Գ. Յ. Բէկզատեանի, Ուղեկիցներ ցոյց կուտան հողաբաժինները:

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Ջատկի տօնի առիթով KYSA կօշիկի վաճառատան մէջ
209 Rue Duguesclin (angle rue Dunoir), Lyon

պիտի գտնէք սեփական արհեստանոցի մէջ մասնաւոր խնամքով պատրաստուած այրերու եւ կիներու ֆանթէզի եւ ամէն տեսակ տոկուն կօշիկներ:

Գ Ի Ն Ե Ր Ը Ա Ն Մ Ր Ց Ե Լ Ի Օ Ր Է Ն Ա Ժ Ա Ն

Կը բաւէ անգամ մը այցելել համոզուելու համար

ԾԱՆՕԹ.— Նոյն կօշիկները կը գտնուին մեր երկրորդ վաճառատունը 217 Rue Garibaldi, angle rue Paul-Bert.

Ամէն տեսակ կօշիկներ խնամքով կը նորոգուին մեր արհեստանոցին մէջ

Տէր եւ Տնօրէն ՍՈՂՕՄՈՆԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ ԲԱՑՈՒԱԾ Է

Կ. ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

ՄԱՍԻՍ ԳՈՀԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

57A Rue Nationale, MARSEILLE

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԱԶԴ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Համաձայն Մարսէյլի Թեմական Երեսփ. Ժողովի որոշման, Երեսփոխանական նոր ընտրութեանց առթիւ համագործակցութիւն ստեղծելու համար կազմուած մարմինը, խորհրդակցական ժողովի հրաւիրած է ծանօթ չէզոք տարր հայրենակիցներ եւ քաղաքական կուսակցութիւններէն ալ՝ երկ-երկու ներկայացուցիչներ.

Ժողովը տեղի պիտի ունենայ այսօր Շաբաթ ժամը 3ին առաջնորդարանին մէջ

ԲԺՇԿ. ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ
10 Rue Beaugrenelle, Paris (15)
Մէթրօ՝ Beaugrenelle

Միզանցքի, փրոսթաթի, մորթի, արիւնի, կանանց հիւանդութիւններ եւ Ֆրանկախտ: Ամէն օր ժ. 10—12 եւ 3 9 կէս. ե. տօն օրեր 10 12

EMPIRE Միգիթ-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

Վարձու է *Նարվիէօյի (Փանտ Իզէրի) շրջանի կեդրոնի մէջ մասնաւոր խանութ մը՝ յարակից սրճարան եւ ճաշարան մը։ Ջուր եւ ելեկտրականութիւն։ Մանրամասնութեանց համար դիմել Կարապետ Մանուկեանի,* Café Arménien, Charvieu (Isère).

Վարձու է սենեակ մը, խոհանոց եւ տէպարա, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն Դիմել մինչեւ կէս օր Լեւոն Պլուզլեանի 91bis Rue Bourguignon (կայարանին մօտ), Պուա Քոլոմպ:

Ֆրանսերէնի մասնաւոր դասեր կուլ Թուքեսերեանի կողմէ պսակաւոր ֆրանսերէն լեզուի, ուսանող Փարիզի Համալսարանի իրաւաբանական ֆաքիւլթէի եւ քաղաքական գիտութեանց վարժարանի: Ընդունելութեան ժամեր առաւօտ ժամը 9—12 եւ 4—6: Չափաւոր գին: Հասցէ՝ 214 Rue St. Jacques, Paris (5).

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, Մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (Ֆրանկախտ, Լեբ-մամիկ.) եւ վարքերի Մասն. լամոռաթուառ Խզ ճամբա եւ արագ խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 կիրակի 9 12.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

ALLO, ALLO

Այս է թիւը մեր թէլէֆոնին

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՃԷՆԱԶԵԱՆ ԵՒ ԳԱՍԱՆՃԵԱՆ

8, Rue de Chateaudun, PARIS (9e)
Métro Cadetի, Peletierի եւ Notre Dame de Loretteի խաչ...

Tél. TRUDAINE 81 07

ՁԵՌՔԷ ԻՆԿԱԾ ԵՒ ՆՈՐ

հագուստներ, սմոքինկ, վերարկու, լաւ դերձակներու ձեռքով կարուած, գրեթէ նոր, անգլիական կերպասի իսկական արժէքը՝ 1000 ֆրանք. կը ծախուին ... ֆրանքի։ Մեծ քանակութեամբ ամէն տեսակ ... ծախուած զգեստներ։

Բաց է ամէն օր, ժամը 2—8, Կիրակի 9—1

ՖԷԼՏՄԱՆ, *14 Ave. Bel Air,* Մէթրօ Նասիօն

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ Տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96-61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներ կը դարմանեն ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ։ Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6։ Քիթ, կոկորդի եւ ականջի մասնագէտը ամէն Երկ. եւ Շաբաթ օրեր 2—3, ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19։

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e,

Մէթրօ Օտէոն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Littre 3...

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ԳՈՀԱՐԱՎԱՃԱՌ-ԺԱՄԱԳՈՐԾ

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Նախկին վարիչ Ռուսական ՕՄԷԳԱ ժամացոյցներուն Ժընեւի գործարանին

261 Fbg. St. Martin, Paris (10): Մէթրօ՝ Louis Blanc Jaurès. Հեռ. Nord 85—63 եւ 95—60: Հանրակառք՝ 5, 53, 52, 21, 26, 29, Օթօպիւս՝ W. M.

Պատի եւ գրպանի ամէն տեսակ ժամացոյցներ, քայլ...ներ, Նշանտուքի, հարսնիքի մատանիներ եւ ամէն տեսակ ոսկի եւ արծաթ զարդեղէններ: Ոսկերչութեան եւ ժամացոյցի վերաբերեալ խնամով նորոգութիւններ:

Նախքան ձեր գնումները այցելեցէք մեր խանութը:

ՁԵՐ ԳՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵՑԷՔ

MAISON VARTERESSIAN

1bis Rue Hautefeuille, Մէթրօ St. Michel

Արեւելեան եւ եւրոպական ամէն տեսակ նպարեղէններ, չոր պտուղներ, լայէրտա, բրինձ, ապուխտ, եւայլն

Ա Մ Ե Ն Ա Լ Ա Ւ Մ Ա Ք Ո Ւ Ր Ա Ժ Ա Ն

Մասնաւոր սպասարկութիւն բնակարաններու համար

Կ'ընդունինք ապսպրանքներ գաւառներէն և արտասահմանէն

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 378 256

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 11 ՄԱՅԻՍ 1930
11 MAI 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1260 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Հիւրերը գրաւած են բոլոր սիւնակները, եւ տեղ չկայ խմբագրութեան համար։ Հազիւ տասը տող։

Տասը տող միայն՝ մեր ակնածանքն յայտնելու համար Վարպետին, որ ամբողջ քառասուն տարի իր գրիչով, իր արուեստին ուժով ընկերացաւ հայկական ամէնի նեղութիւնքին։ Հետը ու ժանչեց անոր ցնցումներուն հետ։

Ողջո՜յն իր շունչին, քառասուն տարուան վաստակին։

Ահարոնեան կրնայ երգել Վարուժանի հետ, արդա՛ր հպարտութեամբ.

Նուիրուի՛լ պէտք էր ինծի. ու ես տեսայ այն ատեն
Իր վէրքերէս աւելի խորունկ վէրքեր ու ցաւեր.—
Կը մորթէին մեզ ... (illegible)
Ա՛ս կուսաէն դարուն վրայ կը կերտէր դարը մարմար։
Այն ժամանակ վհատ հոգիս հայծակներով պընդացաւ,
Ու լեցուեցաւ ամբոխքով դառնութիւնը սրտիս

ՀՈԳԻՈՑ ԱՂԱՂԱԿ

ՁՕՆ՝ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

Դուն որ կ'անցնիս հոգիիդ պարզած թեւերն ասմազուն,
Միրքսած գա՛նկըդ խոհուն ճերմակ սրտին մէջ Լոյսին,
Դուն որ այլեւս կըքած հսկայ բեռան տակ փառքին
Կը գիտես հոյլը ցեղիդ կորաքամակ ու նըկուն՝

Ողջո՜յն քեզի վէ՛ր հոգի, ողջո՛յն վշտի դու զաւակ,
Որ կը մպտիս քաղցրօրէն հանճարիդ սե՛պ կատարէն.
Ողջո՜յն, օծուա՛ծ դուն ճակատ դաշտերուն ջերմ համբոյրէն,
Ամբրիկէն դուրս ցայտող դուն անըմբռա՛ն արեգակ։

Ով դեռ շողա՛, դեռ շողա՛ խաւարին վրայ մեր մաքին,
Թող կըրա՛կն ակնարկիդ մեր կուրծքին տակ առկայծի...
Դուն մեզի հայրօրէն, ո՛վ դու Ոգիդ հայրենի,
Որ գլխիկոր կը դիմենք բանաստեղծիդ համբոյրին։

Մեր կ'երեւայ մեր աչքին Արարատի բարձունքն
Ձմռնած մազերըդ հովին եւ մաքիդ կա՛յծն՝ անհունին.
Կը թօթվէ բուշը հոգիդ յուզուած ցեղիդ արցունքէն,
Ինչ խուռնքներ մէջ կ'այրին կարմիր շանթերն ցասումին։

Ահի՛ր այդպէս, հեթանո՜ս թող այդ հայա՛նքըրդ շարժուէ
Հայրենի սուրբ հողերուն տաճարածութիւնը՝ համայն.
Եւ դուն լռին, քարացած միջոցին մէջ անսահման,
Ողջունէ՜ ծուխն հիւղակին եւ չինականն՝ որ կ'երգէ...

Ահի՛ր այդպէս, ձիւնապատ Մասիսին սէ՛գ գագաթին,
Նուաճխարհներդ մէջ բանտած անդունդին ճիչն անհուար,
Թող գանկիդ տակ շառաչէ պոռթկումն ըմբո՛ստ կայծակին,
Եւ թող ամպրոպ մ'ալ պայթի լայն կուրծքիդ տակ վիրաւոր։

Ահի՛ր այդպէս տիրական, խոկումներուդ մէջ սուզուած,
Դէպ իրանն հեւասպառ մեր սըբացած դաշտերուն.
Թերեւուն տեսքն այդ հըպարտ արեւուն դէմ բացարձակ,
Որոնց կողին բարձրացաւ ալիքն ազգի՛դ վիշտերուն։

Ահա անտառներն այդ մըթին եւ ծործորներն ամէնի,
Որոնք եղան օրօրանն հանճարիդ մո՛ւթ գոյներուն.
Թօ՛փ տուր մաքիդ յորձանքին, թօ՛փ տուր խիզախ քու հոգւոյն,
Այդ գալարման մէջ կարշնեց դառնալ մեր վրէժն արծարծի։

Բայց մինչեւ ե՞րբ, ըսէ՛ մեզ, դեռ մինչեւ ե՞րբ մենք այսպէս
Յաւիտեանքի վայրերէն անցնինք յոյսի ջահերով...
Դեռ մինչեւ ե՞րբ մեր կեանքին մըշուշին վրայ աղեկէզ՝
Որպէս արծիւ մ'յուսահատ՝ հիւծի արեւն այս խըռով։

Եւ մինչեւ ե՞րբ...։ Բայց ինչո՞ւ աստուածօրէ՛ն կը լըռես,
Ո՛րդ երերուն, ա՛լ ծըռած անդունդին վրայ տխեղծին...
Ինչո՞ւ յանկարծ փառքիդ մէջ կ'իյնայ արցունք մ'հրակէզ,
Որ միւրաւոր բագուկներ դէպի քեզի կ'երկարին։

Ինչ պապա՛ն կը տեսնես ճակատագրէն հալածուած,
Որուն կողէն կը ժայթքէ արիւնին բո՛ցն յորդառատ.
Կամ թէ պաշտած մարդերուդ կանաչութիւնն օրհնըւած,
Ո՞րէ՜ չ'եղեր գովութեան եւ ոչ իսկ ձայն մ'անարատ։

Եւ դուք լեռնե՛րն որ կ'ապրիք յաւերժին հետ հաշտուած,
Հըպարտօրէն ակօսուող կապոյտին լայնքն յակինթեայ,
Եւ դուք ժայռե՛ր հայրենի բափինքներու պէս կանգնած,
Ինչո՞ւ համար ձեր սրտին լըռած է ե՛րգն արծաթեայ։

Ահա՛ մըրրիկ, եւ դուք ալ խըրոխտ ջուրեր Տիգրիսի,
Ձեր շառաչէն նետեցէք իր ընդվզող լռութեան...։
Դեռ իր հոգւոյն մէջ կ'ապրի որպէս մասունք մը սուրբի,
Ձեր դաշնակումն՝ ամփոփուած ափերուն ծոցն հոտեւան։

Բայց կը լըռես, ու աչքերդ յոգնած լոյսին դիւթանքէն,
Կապտակարկ հոգիիդ երկինքին վրայ կը բացուին,
Դուն կը խոկաս անցեալիդ բատուերներուն ընդմէջէն,
Որպէս բուրգերն հին աւուրց անապատի՛ տաւղին։

Կանգ մ'ես ամբողջ, մեծութեան բարձունքներուն սերահար,
Դիւցիր հըթնե՛րըդ հըպել անմահներու բաժակին,
Կա՛նք մը յուռթի, որ շողաց գարնան առտու մը պայծառ,
Ու որուն ցոլքը հասաւ մինչեւ դռներն երկինքին։

Մինչեւ որ լոյսն արեւուն հիւսէ քերթուածն աշխարհի.
Պիտի ապրիս հայութեան ջախջախ սրտին մէջ հսուն.
Պիտի ապրիս դեռ յածած հողերուն վրայ մեր բերրի,
Մինչեւ շահի՛ւնն ովկէանին փըշրէ ափերն իր անհուն։

ՎԻՔԷՆ ՍՐԱՊԵԱՆ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ (ԱՄԵՆԱՎԵՐՋԻՆ ՆԿԱՐԸ — ֆոթօ ԱՐԱՔՍ

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՀՈՒՆՁՔԸ

«Թայմզ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ Մոսկուայէն.—

Խորհրդային վարիչները մեծ մտահոգութեան մատնուած են վերջին քանի մը օրերու ընթացքին, հողագործութեան վիճակին առթիւ։ Մայիս 1ի տօներէն յետոյ, լուրեր կը հասնին թէ գիւղացիները պէտք եղածին պէս չեն աշխատիր։ Բուն Ռուսաստանի հողագործական գործավարութիւնը պատրաստած է ընդհանուր տեղեկագիր մը, հիմնուելով գիւղական գործակալներու հաղորդած թիւերուն վրայ։ Այս տեղեկագրին եզրակացութիւնն այն է թէ հերոսական միջոցներով միայն կարելի է կանխել արմտիքի շատ ծանր տագնապ մը, որովհետեւ Ռուսաստանի արմտիքի տարածութեան ոչ իսկ 30 առ հարիւրը ցանուած էր մինչեւ Ապրիլի վերջը։

Հողագործական գործավարութիւնը կը նկատէ թէ մէկ ամիս առաջ սկսած պայքարը, ոչ-համայնացուած գիւղացիները քաջալերելու համար, վերջնապէս ձախողած է, հակառակ անոնց եղած զիջումներուն եւ խոստումներուն։ Հողագործական տագնապին պատճառներէն մէկն է բռնի համայնացման հետեւանքով յառաջ եկած քաոսը։ Մինչ տեղական իշխանութիւնները, համայնացման վարչութիւնները եւ անհատ գիւղացիները կը վիճին, ցանքի եղանակը կը սահի կ'անցնի։ Հողագործել կուտայ թէ յառաջիկայ շաբաթէն յետոյ աղէտը կանխելու ամէն յոյս պիտի կորսուի։ Միւս կողմէ, վախ կը յայտնէ որ գիւղացիներուն սպառուած կոչերը չպիտի լսուին, քանի որ այս բոլոր բաները ըսուեցան մէկ ամիս առաջ, բայց կա՛մ կարեւորութիւն չտրուեցաւ, եւ կամ հրահանգները խեղաթիւրուեցան իրենց հասցէին հասնելէ առաջ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքիոյ ելմտական տագնապը

Պոլսէն կը հեռագրեն «Թայմզ»ի (7 մայիս).—

Օսմ. Հանրային Պարտքի պատուիրակները Փարիզ կը մեկնին վաղը, իրենց պաշտօնակիցներուն տեղեկագիր ներկայացնելու համար Թուրքիոյ ելմտական կացութեան մասին։ Միեւնոյն ատեն անոնց պիտի ներկայացնեն թրքական կառավարութեան կարգ մը առաջարկները։

Կ'ըսուի թէ երկու պատուիրակները մասամբ միայն գոհ մնացած են կառավարութեան հետ եղած խօսակցութիւններէն։ Բացայայտ է որ Թուրքիա դրամական սուր տագնապ մը կ'անցընէ։ Թէեւ կառավարութիւնը կ'ուզէ յարգել 1928ին կընքուած պայմանագրութեան տրամադրութիւնները, բայց ելմտական նախարարութիւնը յայտնած է թէ չպիտի կրնայ լիովին կատարել իր յանձնառութիւնները։

Գ. Ռիստ, Պանք տը Ֆրանսի փոխ-տնօրէնը, յանձն առած է Թուրքիա երթալ եւ լիակատար քննութիւն մը կատարել երկրին ելմտական կացութեան մասին։

Կացութիւնը Հնդկաստանի մէջ

Բաւական յուսատես են Հնդկաստանէն հասած վերջին լուրերը, թէեւ կացութիւնը խառնակ է տակաւին։

Շօլափուրի դէպքերուն հետեւանքով, կիները եւ երախաները ապաստարանքով մեկնեցան։ Կ'ըսուի թէ զոհերու թիւն է 50 մեռեալ եւ 400 վիրաւոր, թէեւ շատեր չափազանցութիւն կը համարեն այս թիւերը։ Շրջանին կառավարիչը իր տեղեկագրին մէջ հետեւեալ կերպով կը պատմէ դէպքը.— Հազարաւոր բնիկներէ բաղկացած ամբոխ մը յարձակեցաւ կառավարչին, ոստիկանական վերատեսուչին եւ ոստիկաններուն վրայ։ Աւելի քան մէկ ժամ խուժանը մեզ քարկոծեց եւ հետզհետէ աւելի սպառնալից դարձաւ։ Երկու անգամ կարգի հրաւիրելէ յետոյ, կառավարիչը հրամայեց կրակ ընել։ Քիչ յետոյ խուժանը խոյացաւ անգլեն ոստիկաններուն վրայ եւ ջարդեց անոնցմէն երեք հոգի։ Ոստիկաններուն դիակները քարիւղով թաթխուեցան եւ կրակի տրուեցան։ Խուժանը կրակի տուաւ վեց պահականոցներ եւ դատարանը։ Այժմ օգնական զօրք հասած է եւ բնակիչները վախ չունին այլեւս։ Արգիլուած է զէնք, նոյնիսկ պամպուշ գաւազան կրել։ Հինգ հոգիէ աւելի խմբաւ քով չեն կրնար գալ։

∴ Հեռագրի մը համաձայն, ապստամբութեան վախ կայ Թալէկօն քաղաքին մէջ, (Պոմպէյ շրջան)։

∴ Շօլափուրի փախստական կիներն ու մանուկները Պոմպէյ հասան ողբալի վիճակի մէջ։ Այնքան խուճապով հեռացած էին որ, հազիւ քանի մը հագուստ եւ խոհանոցի իրեր կրցեր էին առնել։ Յոգնած եւ անհանգիստ, չկրցան լրիւ տեղեկութիւն տալ պատահած դէպքերու մասին։

∴ Հնդկաստանի Իսլամներու դաշնակցութեան խորհուրդը բանաձեւ մը քուէարկեց, որով կը դատապարտէ քաղաքացիական անհնազանդութեան պայքարը, վնասակար գտնելով զայն իսլամ հասարակութեան շահերուն եւ երկրին բարգաւաճման համար։ Բանաձեւը կը հրաւիրէ իսլամները չեզոք մնալ այս շարժման հանդէպ եւ հակազդել անոր, թռուցիկներ եւ տետրակներ բաժնելով գիւղացիներուն։ Ցետոյ, կը խնդրէ որ կառավարութիւնը ժամ առաջ հրաւիրէ խորհրդակցական ժողովը, ապագայ վարչաձեւի մասին խորհրդակցելու եւ վստահութիւնը վերահաստատելու համար։ Բանաձեւը կը խօսի նաեւ Փէշավարի դէպքերու մասին եւ անբաւական գտնելով կառավարութեան զեկոյցը, արտօնութիւն կը խնդրէ պատուիրակութիւն մը ղրկելու։

Անգլօ-եգիպտական տագնապը

Բանակցութեանց խզումը մեծ յուզում պատճառեց Եգիպտոսի տեղացիներու եւ Եւրոպացիներու շրջանակին մէջ։ Կառավարական շրջանակները տակաւին կը յուսան թէ բաց դուռ մը ձգուած է եւ կարելի պիտի ըլլայ համաձայնիլ յառաջիկային։ Ընդհանրապէս, խզումը գոհունակութիւն պատճառեց Անգլիոյ մէջ, ուր մեծամասնութիւնը հակառակ է եղած զիջումներուն, իսկ Սուտանը լքելու մասին լսել անգամ չուզեր։ Սուտանը անկախ երկիր է, եւ Եգիպտոս չի կրնար ո՛րեւէ յաւակնութիւն ունենալ անոր վրայ, կ'ըսեն Անգլիոյ մէջ։

Նահաս փաշա Լոնտոնէն մեկնեցաւ իր ընկերներուն հետ։ Եգիպտական գաղութէն 200 հոգի ողջերթի գացին, աղաղակելով. «Կեցցէ՜ Եգիպտոսի եւ Սուտանի անկախութիւնը»։

ՅԱՐԳԱՆՔ ՔԵԶ

Յարգա՛նք քեզ նահատակ ժողովուրդ։

Ո՛վ չափեց երբեւիցէ քո տառապանքի անդունդները, ո՞ր սլացող կարապը եկաւ մի օր յուզելու հոգուդ խորունկ ցաւի խորունկ լիճերը, ուր եռում են պղտոր ալիքները անէծքի մրմունջով։ Ինքդ միայն գիտես անօրինակ ցաւիդ մեծութիւնը, ինքդ միայն ես վարում քո անղեկ ու ալեծուփ նաւը դէպի անծանօթ հորիզոններ, ո՛վ դու ծովերի մոլար, տանջուած ճամբորդ, մրրիկների յաւիտենական ուղեկից, յարգա՛նք քեզ։

Հազար տարիների արիւնի մառախուղի միջից դու քայլում ես անյողդողդ, յամառ ու վսեմ դէպի մի վեհագոյն, մի սքանչելի նպատակ, գրաւիչ՝ որպէս փարոս, դիւթական՝ որպէս ժպիտը կոյսի. քայլում ես հեւ ի հեւ, վիրաւոր, խաչատնգուած, քո հսկայ թիկունքին կրելով մի բեռ, որի ծանրութեան տակ այնքան ազգեր լացով խորտակւել են ու կորել, որպէս մրրիկների վարած փոշու ամպեր, յարգա՛նք քեզ։

Հազար տարի բարձրից ընկնող կաթիլները կամաց կամաց կրծում են հսկայ ժայռը եւ յորձանքներին յանձնում. լեռներ են փուլ գալիս դարերի բոցոտ երկունքից, իսկ դու, մարտիրոս ժողովուրդ, քո գլխին տեղացող անթիւ հարուածների տակ դեռ քայլում ես պնդմուած, անողորմ ,անապատների միջով, ուր օձերը իրենց թունաւոր հեւքով լիզում են արիւնոտ գարշապարդ, ուր փշերը յօշոտում են ներբանդ. քայլում ես դէպի այնտեղ, ուր սպում է քեզ քո անօրինակ ճակատագիրը, ո՛վ գիտէ, ո՞րպիսի փառքի, կամ ո՞րպիսի նոր պայքարների համար, յարգա՛նք քեզ։

Այնքան դարեր վառւող խրճիթներից բարկ ու գորշ ծուխը՝ մորթոտւող զաւակներից արիւնով ու մայրերի անէծքով բեռնաւորուած գնում է սեւով խարանելու երկնքի ճակատը, արեւը յոգնեց շրջան անելով քո արիւնոտ հորիզոնով, եւ լուսինը դողդողալով քաշում է իր գունատ ցոլքերը քո արեան երեսից, եւ դու հեծեծանքդ խեղդած՝ քո հսկայ ցաւը հսկայ կրծքիդ տակ շղթայած, մենաւոր ու հալածական գնում ես անշեղ խաւար ճանապարհներով, հայեացքդ միշտ դէպի հեռուն, ուր ծածկւել է արշալոյսը եւ որ պիտի ծագի, պիտի ծագի մի օր, յարգա՛նք քեզ։

Հազար ձեռներ կան հոգուդ հսկայ թռիչքը սանձելու, հազար ճիրաններ՝ ազատութեան քո վարդագոյն երազները բզքտելու, կեանքդ պատռանքներով անցաւ եւ հաւատը քեզ չլքեց, թէ կան արշալոյսներ, որոնք պիտի փայլ տան մի օր քո մռայլ հայեացքին. յոյսից փթթած վարդերը հազար անգամ խամրեցին խորշակների երեսից, եւ դու չես յոգնում նորերը տնկելուց, ո՛վ դու մռայլ ու համր պարտիզպան։ Խաւար ու խեղդող ճանապարհիդ վրայ քեզնից անբաժան քեզ հետ շղկապուած քայլում է չարիքը. հազար գլխանի հրէշը. եւ քո շուրջը այրերի մէջ ոռնում են քաղցած գազանները. թափառական հողմերի հետ լուկ անտառներն են մութ գիշերներին հեծեծում ու լալիս քո հսկայ ցաւը, յարգա՛նք քեզ։

Բռնակ ու երկաթէ սահմաններ կան զաւակներիդ իրարից բաժանելու, նրանց հոգեւոր կեանքի ամբողջական թափը, ցեղիդ ստեղծագործող հանճարի թռիչքը փշրելու համար։ Պողպատէ շղթաներ կան բազուկներդ պրկելու եւ ոտներիդ վերելքը խափանելու համար։ Երբ գալիս է կարմիր ոճիրը երկգլխանի արծիւ թեւերի վրայ կամ կիսալուսինը պարզած՝ գալիս է սանձարձակ ու կատաղի պարուրելու քո չարատանջ մարմինը, մահացու հարուածը դրոշմելու քո խոհուն ու յոգնած ճակատին, սահմանները չնչում են եւ Մասիսից՝ Գրգուռ ու Նպատ, Արագածից՝ Վարագ ու Սիփան, դաշտ ու ձորեր ողջ հեւում են արիւնոտ մշուշի մէջ, ոճիրը քըրքջում է երկնքի երեսին եւ դու դարձեալ քայլում ես, յարգա՛նք։

Ահա՛, կենդանի մարտիրոս, ո՞վ դրեց քո հոգում այդ զարմանալի բոցը, որ քո խանդի աղբիւրն է ցաւի ու սեւ օրերում. ո՞վ տնկեց քո կրծքի տակ խորունկ հաւատի այդ հսկայ ծառը, որի վրայ այնքան ազատ թռչուններ են թառել։ Թէ նա մի բարի աստուած էր, ինչո՞ւ կապեց քո սրունքներին ոռնացող ցեղերը, կիրթ անապատների խուժանը, որ անկարող է ըմբռնել քո մեծ երազները, գեղեցիկ ու բարւոյ քո հուր տենչերը, որոնք հրդեհում հոգիդ ուժգնօրէն։

Քո տառապանքի ու կսկիծի մեծութիւնից մայր երկիրը քըրքրուած ոտներիդ տակ զառանցում է ցաւագինօրէն։ Լսիր նրան տանջւող, մարտիրոսւող ազգ, նրա մրմունջների, նրա լացի մէջ բողոքի ձայն չեշտ կայ, այնքան դարեր դու հերկեցիր, բեղուն դարձնելու նրա կուրծքը, եւ ոճրագործները պղծեցին նրան։ Այժմ ակամբ դիր, իւրաքանչիւր փշրուած հասկ, տրորուած ծաղիկ, բողոքում է քո դէմ, քո խաղաղ, անձնուրաց, արիւնաքամ առաքինութեան դէմ, որ քո շուրջը ոչ ոք չի հասկանում, ոչ ոք չհասկացաւ երբեք։ Ա՛հ այդ առաքինութիւնը, որքան եւ վսեմ լինի նա, թո՛ղ այն աստուածներին, ոտքի ել եւ զա՛րկ, զա՛րկ թափով, ողջ աշխարհն է զարկում, վա՛յ նրան, ում առաքինութիւնը մարտական չէ, ում բռունցքը չի բարձրանում հարուածելու արիւնածարաւ, անողորմ թշնամուն։

Դարձեալ յարգա՛նք քեզ, յարգա՛նք քո արիւնին, քո ցաւին քո լաց ու արցունքին, յարգա՛նք նոյնիսկ քո հսկայ համբերութեանը, որ քո զրահն եղաւ սեւ օրերում, յարգանք քո Մեծ հաւատին, դէպի բարւոյ յաղթանակը։

Բայց բաւակա՛ն է։ Դարերի հարկը թող դարերը տանեն։ Թըշնամին չափազանց անողորմ է, բիրտ ու ոճրագործ, որպէսզի համբերութիւնը շարունակի առաքինութիւն մնալ։ Վեր կաց ու զա՛րկ, զա՛րկ ուժգին եւ թո՛ղ հազար տարիների մեռելների ոսկորները դողան հարուածներիդ շռինդից։ Զա՛րկ, երբ հալածում են քեզ, զա՛րկ, երբ փակւում են քո փառաւոր ընթացքը, զա՛րկ, երբ մերժում ու հեգնում են քո պարզած ձեռքը, զա՛րկ շարունակ, մինչեւ կարմիր ոճրի նողկալի քըքիջը խեղդուի, մինչեւ արդարութեան ու ճշմարտութեան վսեմ գործը յաղթանակի։

Եւ այն ժամանակ, հաւատա՛, նահատակ ժողովուրդ, արիւնարբու թշնամիդ անգամ ծունկ կը չոքէ ու կը գոչէ՝ «Յարգա՛նք քեզ»։

(1905) Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂ՝ «ՈՒԽՏԱՒՈՐ»ԷՆ

«Սեւ մառաչուլթեան ամօթը ճակտիս, անյագ վրէժի զայրոյթը կրծքիս, սար ու ձոր անցած ուխտի եմ եկել։

Եւ մէկիկ-մէկիկ ես կը համբուրեմ սուրբ շիրիմները նահատակների, թողութիւն կ՚ուզեմ նրանց ստուերից, որ ազատութեան սրբազան մարտին ես անմասն եղայ, ես ապրում եմ դեռ...

... Լուռ է ամէն ինչ, գիշերը խաւար, դաշտերը՝ մռայլ, լեռները՝ համր, վտակն անձայն... Խելագա՛ր քամի, դու որ մենաւոր դէզների հետ ողբ ես յօրինում ուշ գիշերներին եւ նրանց դալար ճէշքերին փարած մեղմ հեծեծում ես մի անյայտ ցաւից... ասա, չգիտե՞ս, թէ ո՞ւր են ընկած մեր հայդուկները, ասա, ո՞ր ձորում ես ուխտի գնամ նրանց աճիւնին։

«Լռ՛ւռ կաց, ուխտաւոր, լուռ, մի՛ խռովիր տխուր հանգիստը մեր աճիւնների... Շիրի՞մ ես փնտռում, նայի՛ր ոտքիդ տակ, դու քայլում ես շիրիմների մէջ, ժայռերի ներքեւ, վտակի ափին, սեւ լեռան կրծքին, այս թփերի մէջ։ այն խոտերի տակ՝ անտէր փըռուած են մեր աճիւնները... Քամին է շոյում մեզ իր մեղմ շնչով, ծաղիկն է լալիս մեզ ուշ գիշերին, խաւարն է՝ ծածկում մեզ գազաններից... Թո՛ղ, թո՛ղ մեզ հանգիստ ու անցիր գնա՛...»։

ԽՕՍՔ
ՅՈԳՆԱԾ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏԻՆ ՀԱՄԱՐ

Մթներ է օրը, ու աշունը կը հեծկլտայ պարտէզներուն մէջ։ Դուն կուգաս յոգնած։

Տարիներ կնճիռ քաշեր են ճակտիդ, ու գլխուդ եղեամ է թափեր վիշտը։

Կուգաս խաչդ շալկած։ Հեւալով, հիւծած։

* * *

Կանգ առ դուն պահ մը, ու թօթվէ լեռներուն փոշին։ Կանգ առ ու թող հանգչի վիշտովդ, վէրքերով բեռնաւոր հոգիդ։

Չե՞ս տեսներ՝ ի՞նչպէս կու գայ ամբոխը խնջէնքդ տօնել ծափով, երգերով, ովսաննաներով։

Կանգ առ դուն պահ մը գիտէ գարշահրելի ճամբան, զոր քալեցիր ամբողջ կեանք մը։

Չե՞ս տեսներ՝ ինչպէ՞ս կուգայ ամբոխը բոլորած բերել խոցոտ կողերուդ։

Կանգ առ դուն պահ մը, դիտէ դուն ճամբան, որ դեռ կ՚երկարի դէպի անծանօթ լեռը, տես՝ ինչպէս դժնէ տատիլքը, աւելի դաժան քան ապառաժները արկէ կ՚անցնէին երէկ։

Չե՞ս տեսներ՝ ինչպէ՞ս կուգայ ամբոխը փշապատ ճակատդ դափնի գնելու...

* * *

Կուգա՛յ ամբոխը.

Ան քու տանջանքդ երբե՛ք չտեսաւ, ու չգիտցաւ թէ ինչպէս շիթ շիթ կը հոսէր սիրտդ որպէս զի մանուկներուն մէջ հեքեաթը կաթի.

Կուգա՛յ ամբոխը

Ան չհասկցա՛ւ երբեք հեքեաթը զոր դուն իրեն պատմեցիր, ու չգիտցաւ հեռաւոր սարը՝ զոր հեքեաթներդ կ՚ըսէին իրեն...

Կուգա՛յ ամբոխը

Ան տարիներով երգերդ լսեց, բայց չի ճանչնար քեզ, ու տես, կը վախնայ դուռդ բախելու..

Ա՛ն է, ամբոխը.. Ա՛ն է որ վարը կը սպասէ գլուխը կախ, խիղճը խայթով լեցուն, սիրտը՝ ամօթով. կը սպասէ որ դուռդ բանաս։

* * *

Բայց դուն դուռդ փակէ այս գիշեր, ամո՛ւր. հազար կղպանքով, ու մի թողլ տար որ ամբոխը գայ խնջէնքդ պղծել, ու թոյն խառնել տառապանքիդ քաղցրութեանը մէջ։

Փակէ պատուհանը խուցիդ, որպէս զի փողոցի ծափերը չգան խռովել սրտիդ հեւքերը, ու աշխարհի կեղծիքը չպղտորէ գեղեցկութիւնը տեսիլքներուդ։

Ու փեղկերը փակէ ամուր, որպէս զի առտուն լոյսը չմտնէ խուցդ ու չհեգնէ քու խեղճ ճրագդ որ հսկեց քեզ հետ, ու չծաղրէ յոգնած աչքերդ, որոնց լոյսը հատեր է արդէն։

Թող որ ամբոխը իր գիշերը լուացնէ գրանդ առջեւ, փողոցը, իր մեղքերը ճչալէն, ու մի՛ բանար դուռդ անոնց՝ որովհետեւ թոյն կայ անոնց երգին մէջ, ու պիղծ է անոնց համբոյրը։

Ու դուն ա՛ռ դարձեալ խաչդ՝ սրտիդ մէջ տեսիլքդ գրկած, ու դարձեալ բռնէ փուշերուն ճամբան՝ գտնելու համար հեռաւոր սարը։

* * *

Քալէ դեռ դուն ճամբադ. ի՛նչ փոյթ որ ոտքերուդ վրայ ալ ուժ չկայ. պէտք է բարձունքը ելլել՝ գտնելու համար Աստուածներուն հրակը։

— Ամբոխը, թշուա՜ռ, կը սպասէ վարը։

Քալէ՛, մինչեւ հասնիս հրաշքին սարը հոն ուր տաճար մը կայ, որուն դուռը մէկը չգտաւ. պէտք է գտնել սրբազան սփինքը։

— Ամբոխը, նօթի՛, կը սպասէ վարը։

Քալէ՛, մինչեւ աղբիւրը գըտնես. անոր ակունքէն ոսկի կը բխի, ու անմահութիւն. պէտք է ժայռերը մագլել ու փշրել մացառները։

— Ամբոխը, ծարա՛ւ, կը սպասէ վարը։

* * *

Տքնէ՛ դեռ դուն մինակդ. Ի՛նչ փոյթ որ հատած սպառած է աչքերուդ լոյսը, ու ա՛լ պառաւ կնիկը չկայ որ իւղ լեցնէ ճրագին մէջ որ կը պլպլայ։

Դեռ պիտի աչքի՛ս, մինչեւ գեղեցկութիւնը մարդոց սրտերուն մէջ նեկտարը տանի, ու Աստուածներէն ա՛լ չվախնայ մարդը..

Դեռ պիտի սպառես աչքերուդ լոյսը, մինչեւ մարդոց հոգիներուն մէջ մութը փարատի, մինչեւ որ անոնց սրտէն փախչի աշխարհը։

Տանջուէ՛ դեռ մինակդ. ի՛նչ փոյթ որ հոգիդ վէրքով պատած է, մարդոցմէ՛ս զզուած, ծծած աշխարհի թոյնը։

Դեռ պէտք է տանջուիս, մաքառէ՛ դեւերուն դէմ՝ որ տաճարին դուռը կը պահեն, մաքառէ դեւերուն դէմ՝ որ աշխարհը կը կանչեն զինքը։

Դեռ պէտք է քալես՝ հոգիդ ինչպէս սրբազան նուէր՝ մինչեւ գտնէ վերջին խորհուրդը, պէտք է որ գօտիդ բազկին վըրայ, յօշոտուի, բաժնուի մարդոց պատառ պատառ՝ ինչպէս սրբազան հաղորդութիւնը։

— Ամբոխը՝ ծարա՛ւ, կը սպասէ վարը։

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

«Շէն շէնքերը կը քանդուին անձրեւից ու արեւի տօթից. բարձր դղեակ հիմնեցի բանաստեղծութիւնից, որ քամուց ու անձրեւից աւեր չգտնի...»

ՖԻՐԴՈՒՍԻ

Յիսուն տարի եւս, եւ կը լըրանայ հազար տարին պատմական այն օրուայ, երբ համաշխարհային հռչակ վայելող «Շահնամէ»ի էջերում երեւացին այս ոսկեհատ տողերը։

Թշնամիներից ոտնակոխ, ստրկացած Իրանի ազատասէր մեծ բանաստեղծը հազար տարի առաջ երեսունհինգ երկար տարիներ գրիչ շարժեց եւ կերտեց այն բարձր դղեակը, որ իրօք հազար տարիներով քամիներից ու անձրեւներից դեռ չի աւերել։

Դարերը սահեցին, նոր դարեր եկան. Իրանու յաջորդող սերունդներ «Շահնամէ»ն կարդացին ու սրբազան գրքի պէս ձեռքէ ձեռք պահեցին, մինչեւ վրայ հասաւ երբեմնի անկախ ու հզօր մեծ հայրենիքի երազ արշալոյսը։

Քանդւում են բռնակալութեան ու ստրկութեան շղթաները, փշրւում է օտարների լուծը եւ ահա տակաւին երէկ օտար ուժերի յաղթական ձիանների սմբակներից կոխոտուած Իրանի սրբազան գերեզմանի վրայ բանաստեղծի երազած ազատութեան լոյսն է շողշողում։

Եւ բարձր դղեակը մերթ աւերուածներ, մերթ կիսանկախ հայրենիքում, միշտ կուրծքը դէմ տուած թշնամի քամիներին ու անձրեւներին, ազատութեան լոյսը, անկախութեան հաւատքը եւ հայրենիքի սէրը սրտից սիրտ փոխանցելով շարունակում է ապրել հոգիների մէջ։

* * *

Թշնամիներից ոտնակոխ, բռնաբարուած Հայաստանի մեծ բանաստեղծը հազար տարի յետոյ քառասուն երկար տարիներ գրիչ շարժեց եւ հայ հոգիների մէջ կերտեց այն բարձր դղեակը, որ քամուց ու անձրեւից աւեր չի գտնի։

Հայաստան աշխարհի անմահ գերդաստանի Ահարոնեանը իր իւրաքանչիւր պատմուածքի խորքում բոցավառուած մի կրակ ունի, որ ընդունակ է սերունդից սերունդ սրտեր վառելու։ Ահարոնեանի պատմուածքները իրենց աղբիւրի պէս սահուն ոճով, դիւթիչ երաժշտական լեզուով, Հայաստանի ծովերի չափ խոր երեւակայութեամբ եւ հայ խաչակրութիւնը փիլիսոփայելու ուժեղ թափով մի մի հմայիչ քնարերգութիւններ են, կոչուած սերունդների հոգու խորքում վառ պահելու յոյսը, հաւատքը եւ սէրը հայրենիքի, նրա ազատութեան ու անկախութեան։

Իսկ այդ պատմուածքների հաւաքածուն՝ արգիւնքը իր քառասուն տարեկան գրչի, մի գրիչ որ ստրկացած ազգին ազատութեան ճանապարհը գծեց եւ խաւարներ հոգու մէջ ազատագրած ազգի անկախութեան ակօսը սրբագրեց հզօրների կողքին, կայ եւ կը մնայ Հայաստանի գեղեցիկ դիւցազներգութիւնը, Հայաստանի անման „Շահնամ"էն։

Մեր թշնամի շէն հիմքերը քանդւեցին։ Հայ անկախութիւնը շղթայող չէն Ցարք ու կարմիր Սուլթանի չէն պալատները իրենց գլխին սեւ գարձան։ Հարիւրաւոր տարիներ արիւն արցունք մաղեցին մեր աշխարհի երկնքից եւ այնպէ՛ս ընկան, այնպէ՛ս կորան, որ կարծես երբեք չեն եղել։

Բայց մեր յոյսը մեծ Մայիսի 28ը ծնեց, մեր հաւատքը զօրացաւ եւ սէրը հայրենիքի ազատագրութեան տախտին ապրում է այսօր, երբ մեր ազատութեան ճանապարհի երկու ծայրերին նոր ցարեր ու նոր սուլթաններ են ոռնում։

Նոր ամպեր են կուտակել, Հայաստանի կապուտակ երկնքում նոր անձրեւ է մաղւում եւ հիւսիսից նոր քամի է գալիս, բախւում բարձր դղեակի հիմքերին։ Ի՞նչ է սակայն առաջ տարւայ բուք ու բորանը, երբ հարիւրւոր, նոյնիսկ հազար տարիները անցան, գնացին եւ դղեակը կանգուն մնաց։

* * *

Համազգային են հայ գերդաստանի ապրումները։

Ահա թէ ինչու Ահարոնեանը ապրում է ոչ միայն բոլշեւիկեան կացնահարուած ռուսահայի ու Թալաթ-Քեմալից բռնաւոր գործած տաճկահայի, այլեւ դարեր շարունակ ազնիւ, մարդաւեր Իրանի ազնուականութիւնը վայելող պարսկահայի հոգու խորքում։ Ահա թէ ինչո՞ւ պարսկահայութիւնը մէկ մարդու նման գալիս է այսօր իր հիացմունքի խօսքը տալու հայ տառապանքը երգող, հայ մարտական ոգին հրահրող Ահարոնեանին։

Ահարոնեանի առաջին գրական փորձերով իսկ ոգեւորուած, Ահարոնեանի անկեղծ, սրտաբուխ խօսքին աչքերառած, վերջին յիսուն տարւան, պարսկահայ երեք սերունդները միացած տօնում մեծ բանաստեղծի գրական-յեղափոխական-համազգային գործունէութեան 40ամեակը. Բոլորը անխտիր հեռաւոր Իրանու ...
սար գլխարկ են հանում ի ...
իր ազգանուէր, մեծ գործի եւ ...
տակած ծերունին, եւ ...
սեւին խառնած երիտասարդ ...
սեփ սեւ պատանին, իրենց ...
ունենալով հազարաւոր ...
կաններ — մեր փոքւան ...
տուրները Ազատութեան ...
պարհի։

Համազգային այս մեծ ...
թող ներկի աւելացնելու, ...
աւելի լուսաւոր գաղափար ...
խանձը շարժելու համար ...
մօտ չլսեցինք «պայքարօղ ...
կամ «Երեւանցի»ների անմ ...
անտեղի կանչողներից։ Ո՞ ...
ռակն ի պատիւ յոբելեա ...
պարսկահայութեան, բոլոր ...
ու փոքր կեդրոններում ...
կան յանձնախումբերը — ...
րիզից մինչեւ Սուլթան ...
Թէհրանից մինչեւ Համադ ...
ծի կանչեցին միաձայն ...

Անհրաժեշտ է արձանագ ...
փաստը ոչ թէ պատրանք ...
լու այս երկրից դուրս, թէ ...
քին վէճեր չունենք, թէ ...
մնացել են ա՛ջ ու ձախի պատ ...
թիւնները, այլ աւելի լու ...
տալու համար, թէ ոգւո ...
միրուած ու յարգուած ...
քնարի հարազատ ու ...
Նուագողը։ Մանաւանդ պարսկ ...
յութիւնը իր այս գիտակից ...
սածքով գալիս է ապացուց ...
թէ ուզում է եւ կարող է ...
մազգային լացի ու ծիծաղի ...
րին մէկ կողմ նետել կուսակ ...
կան վէճերը ու նեղ քէնը ...

Այսպիսով, պարսկահայ ...
թիւնը ոչ միայն ի սրտէ ծափ ...
բում է հայ աշխատասէր ...
ղափոխականի 40 տարիների ...
մունքի արժանի աշխատ ...
այլ միաժամանակ իր գիտակ ...
թիւնը, որով գործնականապէս ...
պացուցանում է խորութիւնը ...
րոնեանների քառասնամեայ ...
ծի ազդեցութեան, մի գործ ...
ապրում է եւ պէտք է ապր ...
չեւ երազը իրականանայ ...

Արեւելքի պատւէ սիրելի ...
յիաբին, որ տակաւին շարուն ...
է արտագրել եւ իր գր ...
նութեան պսակը նորանոր ...
ներով հարստացնել «Լռ գիշ ...
յաջորդ հատորներից բացի ...
սելու իրաւունք ունինք իր ...
«Հայրենի կարօտը»ին, իր ...
«Համբորդը»ին։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ԱՐԴԱՐ
ԳՆԱՀԱՏՈՒԹԻՒՆ

Պահանջքոտ, խստապահ ...
մյատ է հայը ընդհանրապէս ...
հանրային մշակներու եւ մե ...
մարդկանց հանդէպ։

Գերմարդկային նկարագ ...
անսխալականութեան եւ զոհ ...
րութեան իր շարունակական ...
հանջներուն հետ, ան միշտ ալ ...
ցած է, որ անոնք, հանրային ...
ծիչն ու մտքի մշակները, ...
պէս մարդեր են ամէն բան ...
առաջ, նեղթակայ մարդկա ...
պակասութիւններու եւ ...
լութիւններու.

Այս արդէն անարդար վե ...
բերմունքը դժոխք է դարձ ...
մեր հանրային բեմը ուրկէ ...
չեր, բացառիկ երջանիկներ ...
կրցած են միայն որոշ բարձր ...
թեան վրայ իրենց կեանքի ...
ւողութեան, իսկ հարիւրա ...
րու բարոյական արժէքն ու ...
ծութիւնը զգացուած է յե ...
հու։

Բազմաթիւ են նաեւ անոնք ...
որ հակառակ իրենց անժխտելի ...
ժէքներուն՝ մոռցուած, ...

...ուած եւ յաճախ ալ դատապարտուած են:

Ամբողջական տրամաբանութիւնը եւ մեր առանձնայատուկ գոյմաններէն յառաջ եկած այս անորոշ երեւոյթը խանգարած է մեր մէջ նաեւ պարզի եւ եւրոպագիտութեան սրբազան գիտակցութիւնը:

***

Հակառակ մեր խստաբարոյ բնագատներուն ահաւ եւ հալածող վճիռներուն, Ահարոնեանի գրականութեան արժէքի մասին, հայութիւնը իր ամբողջութեան մէջ ներքին սէր մը, խանդավառութիւն մը եւ ի վերջոյ կական գնահատանք մը արտայայտեց նոյն այդ գրականութեան մասին:

Այս մէկ հատիկ իրողութիւնը ինքնին արժէքաւոր փաստ մըն է Ա. Ահարոնեանի անվիճելի գրական արժէքը ապացուցանող: Չըսեմ թէ ո՛ր չափով ընդունելի տեսակէտ կրնայ ըլլալ ասիկա Ֆլոբերթին արուեստագէտներու համար, սակայն անհնար է զանց ընել ժողովրդական դատավճիռը:

Հայրենի հարազատ միջավայրը գլխաւոր եւ հիմնական աղբիւրն ըլլալով Ա. Ահարոնեանի գրական ներշնչումին, հոն իր կեանքը իր բոլոր մանրամասնութիւններուն հետ երկու գծական գիծերով է զարգացած հաւասարաբար.—

Յուլումը, երբեւ մեր երկրի ժողովուրդի մշտական չարիք եւ ազատութեան պայքար, երբեւ ինքնատիպ ու արժէք այդ չարիքին եւ վճռական Հայու նոր կեանքին:

Եւ քառասնամեայ գրական գործունէութեան մէջ Ահարոնեան դրական հմտութեամբ եւ իրեն յատուկ գունագեղ պատկերաւորումով երգեց այս երկու լարերուն վրայ, երբեմն վշտահար ու ողբերգ, երբեմն հպարտ ու անզօր:

Հայրենիքին մէջ թէ հայրենիքէն դուրս, երէկ թէ այսօր, այս գիծերը միացնէն հարազատ իր կեանքին մէջ: Եւ ամէն տեղ սրբ կարօտով, սիրով եւ խանդավառութեամբ կարդաց Ահարոնեանը: Ցաւահաւատութեան եւ հաւատութեան օրերուն ան հոն էր իր մխիթարութիւնը: Պոլսահայ ընկճումի եւ պայքարի վերջնական գարձեալ անկէ առաւ նոր ուժեր, խրախուսանք եւ յոյսեր:

Ահարոնեանը այժմ է ասիկա, երգողը եւ արուեստը:

Ու քառասուն տարի ան քայլեց այս ճամբով քալեց վճռակամ եւ հպարտ քալուածքով:

Կը թուի թէ մեր ժողովուրդը ...եր չէ այլեւս իր գրականութեան հանդէպ, ան կը սիրէ ...ւ իր ազգային գրականութիւնը, երբեւ հարազատ ...ութեան իր իրականութեան ...ով, ան կը սիրէ իր — ծնած իր գաւերէն, իր ...երէն եւ յաղթանակներէն:

Այսօր այս տենչը աւելի ու... Հայուն մէջ: Եւ երբեւ ...նք այս ցանկութեան, ան ...րժուի սիրել իր հարազատ ...գործիչները:

...քը բոլորին է — աշխատ... եւ վարձատրուողին, իսկ ...անապարհով հայութեան կենդանի գրականութեան:

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՀԱՐԵՒԱՆ 1000 ԱՆԳԼ. ՈՍԿԻ ՆՈՒԷՐ

Եգիպտահայ հարուստ մը, Կ. ...եան, տարեկան 1000 ոսկի կը նուիրէ Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան վերակազմութեան գործին:

Այս գումարը պիտի վճարէ ...կործականը:

ԵՐԲ ԿԸ ԴԻՏԵՄ...

Կը թուիմ, որ աւելի ձեռնահասներ եւ մասնագէտներ վերլուծեն, գնահատեն կամ քննադատեն Ա. Ահարոնեանի արուեստը:

Ես այսօր միայն գրի գիտել Ահարոնեանը: Դժբախտաբար իր մօտ չեմ, լուսանկարն անգամ չունիմ, բայց պիտի գիտեմ երեւակայութեամբ եւ ընթերցումներուս յիշատակներով:

Եթէ նոր սերունդի ինքնաճանաչման եւ իր դրական, գեղարուեստական արժէքներու համար անհրաժեշտ է հիներու կարծիքը, ինծի կը թուի որ փոխադարձաբար կարեւոր է նորերու պատասխանութիւնը հիներու մասին: Այս պահուս մշտանորոգ Ահարոնեանը գտնենք հիներու շարքին — որովհետեւ անանցմէ ալ է —, եւ գիտենք:

Դիմացս կանգնած են, հսկայ կաղնի մը եւ Ահարոնեան՝ ինքը: Երկուքը իրենց հասակով եւ պատկառանքով կը շփոթեցնեն զիս: Ահարոնեան այն կաղնին է հսկայ եւ հաստաբուն, որուն կը հանդիպինք իր վիպակներուն մէջ, որպէս սիպար մը Հայաստան աշխարհի եւ հայ ժողովուրդի: Այդ հսկայ կաղնիին, Հայոց մէկ սքանչելի գաւաթին հարսնիքն էր մայիս 10ին: Ի՜նչ գեղեցիկ հարսնիք, Հայաստանեայց հարսանիք, ուր շաբաթներ առաջ կը սկսին ուրախութիւններն ու խրախճանքը եւ կը շարունակուին շաբաթներ յետոյ: Ի՜նչ կը կարծէք, Ահարոնեանի պէս գաւկի մը հարսնիքին առթիւ հարսնեւոր մէջ ամէնէն աւելի ո՞վ կ'ուրախանայ, փեսա՞ն. ո՛չ: Հա՞րսը. ո՛չ: Այլ ամէնէն աւելի մայրը փեսային, որ այնքան չարչարուեցաւ անոր համար եւ այնքան սիրեց:

Կ'ուրախանայ հայ ժողովուրդը, իբրեւ ծնողը այդ քաջարիկ զաւակին:

Ահարոնեանը ճանչնալ ուզողները, սիրողները եւ ատողները այսօր թող վար առնեն իրենց ակնոցները. իսկ եթէ յամառ են, թող գոնէ փոխեն անոր մեծցնող կամ փոքրացնող ապակիները եւ թող դնեն պարզ, պատուհանի ապակի: Եւ տարակոյս չունիմ որ պիտի տեսնեն Ահարոնեանը՝ իբրեւ Հայոց ապրող սերունդի գրականութեան մեծագոյն դէմքերէն մէկը:

Ամբողջ քառասուն տարի գրեր է Ահարոնեան եւ լա՛ւ է գրեր: Իր գրական կեանքին մէջ երբեք չէ ունեցեր թեքում, միշտ գրած է մէկը միւսէն գեղեցիկ: Երբեք սերունդ է ծներ անոր աւելով: Այդ սերունդները անխնայ ծծեր են այդ աւիշը, բայց «Ահարոնեան» բուրաստանը չէ սպառած ծաղիկ:

Իր յոբելեանին առթիւ, ո՞վ գիտէ քանի հարիւր շնորհաւորագիրներ եւ մաղթանքներ պիտի ըլլան, որպէսզի Ահարոնեան շարունակէ իր գրականութիւնը: Այդ մաղթանքները արժէք պիտի ունենան այն չափով, որ հայ ժողովուրդը կը գնահատէ ինքզինքը:

Ահարոնեանի գրականութիւնը եղած է Հայոց գրականութիւնը: Ան գրած է միշտ Հայաստանի մասին, Արարատի մասին, Հայոց տառապանքի մասին, Հայոց ազատագրման մասին:

Ինծի կը թուի թէ ոեւէ Հայու որեւէ գործէն, նոյնիսկ ծառայէն եւ քալելէն հայ ժողովուրդը պէտք օգտուի: Մեզի համար չէ «արուեստը արուեստին համար» կամ ճարտսատագէտ մը ազատ է իր ուզածը գրելու իր ուզածը նկարելու սիսոքը Մասնաւորաբար հայ գրականութիւնը ամէնէն աւելի պիտի ըլլար ազգը նկարագրող շաղախը եւ աղիւսը: Ահարոնեանի ամբողջ գրականութիւնը այդպիսին է:

Ահարոնեանի յոբելեանը եւ գաւ համազգային: Ամէն տեղ ալ ժողովուրդը պարտք սեպեց ազդուելու իր տաղանդաւոր զաւակը:

Ամչցողներ ու կարմրողներ ալ պիտի ըլլան, անշուշտ: Թողո՛ւնք գտնենք իրենց մենակութեան մէջ ու շարունակենք հարսնիքը:

Ե. ՊՈՒՌՆԱՁԵԱՆ

ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏԸ

(Հատուածներ)

Ահարոնեանի մէջ նկարագրողը՝ անոր գրականութեան կուտայ արուեստին ամէնէն կենդանի գիծերէն մէկը: Նկարագրութիւնը չունի կ'առնէ ու կը խօսի անոր պատմուածքներուն մէջ: Զանոնք կարդալու ատեն դէպքերուն եւ անձերուն կը միանայ ընթերցողը, տեսարանին մէջ մտած կը դառնայ ատանց պաշտօն կամ դեր քատանձնելու եւ յափշտակուած կը հետեւի վախճանական ելքին: Զմայլելի բնականութիւն մը կ'ապրի անոր գրեթէ բոլոր տիպարներուն եւ տեսարաններուն մէջ, մանաւանդ երբ անոնք գեղջկական, խոնարհ աշխարհներէ յատկութիւն կուգան: Աբիւ-Նոտ Թէլմոլը փոքրիկ օրինակ մը կրնայ ըլլալ: Անոր մէջ տիպարներու նկարագրութիւնը, անոնց հոգեբանական նկարներուն վերարտադրութիւնը պարզապէս զմայլելի են: Խուլիչայումը բանաստեղծական գոյներով նկարագրութիւն մըն է, կեանքով բաբախող գործ մը, ուր գեղարուեստական Իտալիան կը բացուի իր բոլոր չքեղութիւններով ու փառքով: Չեմ լիշեր կարդացած ըլլալ նմանօրինակ գործ մը, որ գեղեցիկին պաշտամունքով լեցուած հոգիներուն եւ աշխարհներուն նկարագրութիւնը տայ այնքան առաքուկ կէերով: Իտալական արուեստին չքեղութիւնը գրքին հետ կ'երթայ խոր շղին, կայծ մը, պաշտամունք մը արթնցնելու համար Անճէլօներու եւ Ռաֆայէլներու հանճարեղ ստեղծագործութեանց հանդէպ:

Իր նկարագրութիւնները ո՛չ միայն լուսանկարչի հարազատութեամբ պատկերներ կուտան մեզի, այլ նաեւ անոնց յատակը կը դնեն խորք մը, խմառ մը և գաղափարի տարր մը, որոնցմով պատկերները չոր ու ցամաք սահմաններու զատապարտուած չեն մնար, այլ կը դառնան շրնչաւոր իրականութիւններ: Հոգեբանական նկարներն ալ նոյն գծով կ'ընթանան: Սոսկական անհատի մը որտով անիկա ցեղին ներքնաշխարհը կը նկարագրէ:

«Ազատութեան ճանապարհին» մեծաշխատ հեղինակը արտակարգօրէն սիրահար հոգի մը ունի բնութեան նկատմամբ, պայքարներու եւ պատկուած յաղթանակներու հանդէպ, սար համար է որ անոր գրականութեան գլխաւոր գոյները կուգան անոնցմէ, գրագէտին մէջէն կ'անցնին եւ կը մնան այնպէս ինչպէս որ են:

Ահարոնեանի լեզուն երաժշտական է, անխմանալի, անճիգ ներդաշնակութիւն մը կը վազէ անոր գնացքն ի վար, մշտավազ աղբերակի մը պէս, որ քարէ ջրողնէն ցատկելու ատեն երգ մը կը շինէ, տխուր կամ զուարթ, բնութիւնն ինչպէս որ կամի: Թափանցիկ է ան, նոյնիսկ ամէնէն մութ հարցերն ու խմաստասիրութիւնները վերլուծելու ատեն: Գեղեցիկ ու արտագրաւ «Լռութիւնը» օրինակ մըն է:

Բառերուն երանգները, անոնց տարողութեան չափը վարպետ արուեստագէտի իր կլիով հաշուելէ ետք, անոնցմէ իւրաքանչիւրին կուտայ իր տեղն ու պաշտօնը:

Ինչ ինչ տողեր նկարագրութեան եւ բառերու միօրինակութիւն մը կայ, երբ օրինակի համար առաւօտ մը, իրիկուն մը կամ բնական տեսարան մը գծելու կ'ելլէ Ահարոնեան: Զանազան կտորներու մէջ, փոքրիկ հազիւ նշմարելի տարբերութեամբ նկարագրութիւններ կան, որոնք երբեմն կը կրկնուին, կը զանգազին եւ պատմուածքի մը կենդանութիւնը կը խոցեն որոշ չափով: Այս ալ թերեւս պէտք է վերագրել բնութիւնը նկարելու իր մասնաւոր հակամիտութեան կամ պատմուածքի մը հետ պահն ու միջավայրն ալ մարամասնօրէն տալու իր մտահոգութեան:

Այսօր, կամ օր մը, Աւետիս Ահարոնեան կրնայ սեղանէ վերայ գրուած եւ ամէն օր փըտտուած հեղինակն ըլլալէ դադրիլ, ինչպէս ժամանք կը կարծեն, կամ, թերեւս մեր օրերու հետաքրքրութեանց աղէկ անիկա նուազ էական գաղափար մը ճանչցուի, բայց անոր գործերը անկասկածօրէն պիտի ապրին իբրեւ մեր ու բաժին ազգային գրականութեան ամէնէն խոր ու հարազատ ստեղծագործութիւններուն: Անոնք անբեկանելի հայելիները պիտի մնան որոշ ժամանակի մը եւ միջավայրի մը կապուած մեր կեանքին ու հաւաքական ապրումներուն, վեր պիտի պահեն ինչ որ կար հոն ցաւագին ու հոլածական, վշտա՛տ, արցունքո՛տ, բայց վեհանձնա՛ր նաեւ դիւցազնական եւ ազնիւ, վսե՛մ, առաքինի՛, գեղեցիկ եւ լուսածարաւ:

(կոչնակ) ՎԱՀԷ ՀԱՅԿ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐ

Հայաստան ձեռնարկած է նոր մարդահամարի մը: Ապրիլ 25ին սկսան մարդահամարի գործողութիւնները նախ Երեւանի մէջ, յետոյ Լենինական, Ղարաքիլիսա: Ի՞նչ է պատճառը այս նոր մարդահամարին.

«Խորհ. Հայաստան», պատասխանելով այս հարցումին կը գրէ «Արդիւնաբերութեան զարգացման հետ աճած է նաեւ քաղաքներու բնակչութիւնը, մանաւանդ բանուորները: Հետզհետէ կը կազմուին քաղաքաձեւ բնակավայրեր (Անի, Արթիկի հանքերուն վրա՛յ): Երեւան քաղաքին անօրինակ աճումը (1914ին 29 հազար, իսկ 1930ին 86 հազար) պահանջ դրաւ որ նոր մարդահամար մը կատարուի Երեւանի մէջ: Անդրկովկասի մէջ եւս մեծ քաղաքները (Բագու, Գանձակ եւայլն) աճած են բնակչութեամբ, այնպէս որ հրահանգ տրուած է մարդահամար կատարել նաեւ Անդրկովկասի բոլոր մեծ քաղաքներուն մէջ:

Այս նոր մարդահամարը նպատակ ունի ոչ միայն ճշդելու բնակչութեան թիւը, այլ նաեւ պարզելու անոր ընկերային կազմը, տարիքները, եւայլն: Այս մարդահամարը պիտի ծառայէ նաեւ Անդրկովկասի բնակչութեան դարձնառնութեան մասին կատարուելիք կարգադրութիւններուն:

Երեւանի, Լենինականի եւ Ղարաքիլիսայի բնակչութեան տարեկան աճումը կը ներկայացնէ 7-10 առ հարիւր համեմատութիւն մը, մինչդեռ եւրոպական երկիրներու մէջ այդ համեմատութիւնը 1-5 առ հարիւր է: Կը տեսնուի որ Հայաստանի մէջ քաղաքներու բնակչութեան աճումը տեղի կ'ունենայ երբեք անգամ աւելի արագ:

1828-1914 Երեւանի բնակչութիւնը 11 հազարէն բարձրացաւ 29 հազարի, այսինքն 15 առ հարիւր համեմատութեամբ»:

Եւ «Խորհ. Հայաստան» կոչ կ'ընէ, 5 օրուան մէջ աւարտելու համար այդ մարդահամարը, օժանդակել մարդահամարի պաշտօնեաններուն, արձանագրել առանց «նորածին երեխայ թէ զառամեալ ծերունի» բոլորը:

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսացի գրողները նորէն հրապարակ դրած են այս հարցը: Մայրաքաղաքը — Փարիզ — եւ գաւառները կը կռուին գրական տեսակէտով, ճիշդ ինչպէս երէկ մեր մէջ պոլսեցի հայ գրողը կը կռուէր գաւառացի գրողին դէմ:

Le Petit Parisienի մէջ գրական քննադատ մը, Ժան Վինեօ, վերջերս մասնաւոր հետաքրքրութեամբ կը քննէր գաւառացի գրողներու ստեղծագործութիւնները, հեգնելով փարիզցիական հպարտութիւնը, որ վերջին կը նայի ֆրանսական ազգին կենդանի աղբիւրին, գաւառական կեանքին:

Փարիզը, այս վիթխարի քաղաքը, պիտի չորնար ու ցամքէր, եթէ գաւառային երակները առողջ եւ թարմ արիւն չմատակարարէին իրեն: Եւ գաւառն է, որ անմիջական հաղորդակցութեան մէջ է իր ժողովուրդին, իր ցեղին հետ, ընդհակառակն Փարիզ՝ օտարին հետ:

Եւ սակայն Mercure de Franceի մէջ Շարլ Հանրի Հիրշ կատաղութեամբ կը յարձակի գաւառապաշտութեան վրայ: Չէ՞ որ հիմա նորոյթ է «եւրոպական միացեալ նահանգներ» բացատրութիւնը: Հիրշ, յանուն այդ եւրոպական դաշնակցութեան, վտանգաւոր կը գտնէ գաւառապաշտ հոսանքը, որ կը կարծէ թէ կրնայ բաժան - բաժան ընել Ֆրանսան:

Վիթթալ Մարքլ La Renaissance Provincialeի մէջ իր կարգին կը յարձակի Փարիզցիներուն վրայ: Ան կը պնդէ թէ Փարիզցին չէ, որ պիտի հասկնար միջազգային աշխատակցութիւնը, օտար նկարագիրները, այլ գաւառացին, որովհետեւ ֆրանսական գաւառները կը նմանին բազմազան ածուներու, ուր աճած ու ապրած են զանազան ցեղեր: Այդ տեսակէտէն գաւառապաշտութիւնը, — որ իրարու կը կապէ այլազան ցեղերու բնակավայրերը, իրենց ֆոլքլորով եւ արուեստով, —հաշտ է միջազգայնութեան հետ: Նոյն իսկ, կարելի է ըսել թէ, գաւառապաշտութիւնը աղմկայն վիճակն է «միացեալ-նահանգներ» տարազին ու բացատրութեան:

Մասնաւորապէս Ֆրանսա բազմազան ցեղերու առհաւական նկարագիրներու թանգարան մըն է: Երկու գաւառաբարբառներ, օյլ եւ օք, գլխաւոր հետքերն են այդ տարբերութեան:

ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀՄՏՈՒԹԻՒՆ

Արաքսի մէջ մեր երիտասարդ գրողներէն Օ. Զարմունի, կը գանգատի, թէ մեր արդի գրողները կը գրաղին ամէն բանով, «ճիւղէ ճիւղ կ'ոստոստեն, չեն ամփոփուիր մէկ հունի մէջ ու չեն խորանար»: Այս առթիւ մէջ կը բերէ Վահան Յարութիւնեանի մէկ նամակը.— «Ես չեմ ուզեր իմ համեստ նորավիպագրի սահմանէս դուրս ելլել, ինչ որ կ'ընեն շատ մը նորեր՝ գրելով բանաստեղծութիւն, վէպ, քննադատութիւն, թատերգութիւն եւն.»:

Հարցը խոր է: Մասնագիտութի՞ւն թէ հմտութիւն, այս է հարցը:

Միքէլ Անճէլօ նկարիչ էր, քանդակագործ եւ բանաստեղծ: Կէօթէ բանաստեղծ էր, քաղաքագէտ եւ բժիշկ: Ա. Ֆրանս գրագէտ էր, փիլիսոփայ եւ հրապարակագիր: Յանկը երկար է:

Սակայն այսօր աւելի շեշտուած է մասնագիտութեան ախտը: Այսուհանդերձ Եւրոպայի բոլոր գրագէտները ունին հըմտութիւն մը (érudition), որ զարմանք կը պատճառէ: Այժմ կարելի չէ վիպագիր ըլլալ, առանց լայն տեղեկութիւններ ունենալու ճարտարապետութեան, քաղաքականութեան, փիլիսոփայութեան, նոյնիսկ հասարակ արհեստներու մասին: Կարելի չէ թատերագիր ըլլալ, առանց բազմակողմանի հմտութեան: Մեր գրագէտները մենագիրներ (monographe) են պարզապէս:

Ու եթէ մեր նոր գրողները կը փորձեն ընել քիչ մը ամէն բան, ատիկա թերեւս պարապ մը լեցնելու ճիգ է միայն, կամ մարզանք:

ՏԻԿԻՆ ԽՍԿԻՒՀԻ ՄԻՆԱՍ

Paris-Presse փարիզեան օրաթերթը, որ արձագանգ կուտայ օրուան բոլոր գրական գեղարուեստական շարժումներուն, փոքրիկ յօդուած մը նուիրած է (7 մայիս), լուսանկարով միասին, տիկին Իսկուհի Մինասի, որ ծանօթ է իր ֆրանսերէն հատորներով. յիշենք Les heures intenses, Sanglots, Perles Vénitiennes 5, Nouvelles et contes, Voix dans la nuit, Clairs-obscurs d'Italie, Flore Attique.

Ժան Սէլմոլ գովասանքով կը խօսի հայ բանաստեղծուհիին լեզուին, ոճին ու երեւակայութեան մասին: Զայն կ'անուանէ «երազի քերթող», որովհետեւ անիկա ոչ միայն կը նկարէ աւերակները, հելլենական փառքերը, բիւզանդական իրիկուններ, այլ նաեւ Պոլսոյ գեղեցիկ գոյները, ամբերը եւ բանաստեղծութիւնը:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԿԱԹՈՂ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿԻՆ ԶԵԿՈՅՑԸ

Ի գիտութիւն Մայր-Աթոռոյ հայրապետական պատուիրակութեան պատկանեալ Եւրոպահայ շրջանակներու պատուական հոգեւորական դասուն եւ պատ. ժողովականաց եւ ժողովրդեան, կը հաղորդեմ ներկայիւս թէ աւարտած եմ Ամենայն Հայոց Ս. կաթողիկոսէն ինձ յանձնուած պաշտօնի պարտականութեանց առաջին մասը, Եւրոպահայ թեմի կազմակերպութեան մասին անհրաժեշտ ուսումնասիրութիւնը կատարած եւ տեղեկագիրը ղրկած, ըլլալով ի Ս. Էջմիածին:

Այժմ պատրաստուած եմ մեկնիլ Երուսաղէմ, Ն. Ս. Օծութեան հեռագրական հրամանին համեմատ իր հայրապետական ցաւակցութիւնը հաղորդելու համար Առաքելական Ս. Աթոռոյ ազատ միաբանութեան, հոգելոյս Ց. Եղիշէ պատրիարքի մահուան տխուր առիթով:

Ցեռոյ իսկոյն պիտի անցնիմ Եգիպտոս, անդ սպասելու համար Ն. Վ. Ե. հայրապետութեան վերջնական հրահանգներուն:

Յայտնելով սրտագին շնորհակալութիւն թէ ի Փարիզ բնակութեանս եւ թէ ամէն կողմ այցելած միջոցիս ինձ եղած պատուադիր ընդունելութեան եւ շնորհուած բարեացակամ դիւրութեանց համար:

Մնամ աղօթարար
Թորգոմ Արքեպիսկոպոս

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

Մայիս մէկին բացուեցաւ Շան զ'Էլիզէի մեծ պալատին մէջ, գեղարուեստական զանազան ճիւղերու մրցման միջազգային ցուցահանդէսը, որ պիտի տեւէ մինչեւ յունիսի վերջը: Այս տարուան նկարներու եւ արձաններու թիւը կը հասնի 2908ի:

Փարիզահայ արուեստագէտներէն ալ ընդունուած են հետեւեալ գործերը.— Ա. Շապանեանի մէկ ծովանկարը, Շ. Աղամեանի հինգ ծովանկարները, Ա. Պազալեանի երկու Պոլսական նկարները, Շահնազարի թանգարաններու նկարները, Յ. Ալխազեանի հինգ գիւղանկարները, Ս. Խաչատրեանի երկու դիմանկարները, Կոչկարեանի մէկ դիմանկարը, Տիկ. Բաբայեանի (Գառպօնէլ) երկու դիմանկարները, Օր. Ռ. Ազարեանի երկու գիւղանկարները, Ն. Գալըպճեանի մէկ նկարը. Վ. Թամիրեանի երկու գիւղանկարները, Լ. Մուրատօֆի երկու արձանները, Հ. Մէհտէրեանի երկու արձանները:

Պոլսահայ երգիծաբան գրագէտ Պ. ՎԱՀՐԱՄ ՊԱԼՐՃԵԱՆ Պէնլեան խումբին համար գրած մը

ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Մասնաւոր արտօնութեամբը այս օփէրէթին փարիզեան սեփականատէրին

1 ՅՈՒՆԻՍ, ԿԻՐԱԿԻ ՕՐ, ՑԵՐԵԿ ԵՒ ԻՐԻԿՈՒՆ, ԿԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԷ ALBERT 1er ԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

Ա՛ՅՆՔԱՆ ԱՏԵՆԷ Ի ՎԵՐ ՄԵ՛Ծ ԱՆՀԱՄԲԵՐՈՒԹԵԱՄԲ ՍՊԱՍՈՒԱԾ

ԱՆՄԱՀՆ ՏԻԳՐԱՆ ՉՈՒՀԱՃԵԱՆԻ ԱՆՆՄԱՆ ԳԼՈՒԽ-ԳՈՐԾՈՑԸ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒՈՎ

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ԺԱՄԸ 3.30 **ԼԷՊԼԷՊԻՃԻ ՀՕՐՀՕՐ ԱՂԱ** ԵՐԵԿՈՅԹ ԺԱՄԸ 8.45ԻՆ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԵԾ ՕՓԵՐԷԹԸ 3 ԱՐԱՐ. ՀԱԶԱՐԱԻ՛Ր ԱՆԳԱՄՆԵՐ ԱՄԵՆԱՄԵԾ ՅԱՋՈՂՈՒԹԵԱՄԲ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԱԾ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԽՈՒՌՆ ԲԱԶՄՈՒԹԵԱՆՑ ԱՌՋԵՒ

ՑԵՐԵԿՈՅԹԻՆ գիները ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ են՝ արուարձաններէն գալիք ժողովրդին դիւրութեան համար.— Օթեակներ՝ 200, 150 (6 հոգինոց) և 100 ֆր. (4 հոգինոց). Թիկնաթոռներ՝ 20, 15 և 10 ֆրանք:

ԻՐԵԿՈՅԹԻՆ գիները.— Օթեակները՝ 300, 250 (6 հոգինոց) և 200 (4 հոգինոց) ֆր.: Թիկնաթոռներ՝ 50, 20 և 15 ֆր.

ԾԱՆՕԹ. Ցերեկոյթին եւ իրիկոյթին տոմսերը կը ծախուին Կավռոշի խմբագրատունը՝ մայիս 12էն սկսեալ:

Վասպուրականի Հերոսամարտին 15ամեակը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՄԱՅԻՍ 17ԻՆ

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն

ՇՈՒՏՈՎ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՓԱՐԻԶԻ ԿԵԴՐՈՆԸ (Քարթիէ Լաթէն) 51 Rue Monsieur-le-Prince

ուր պիտի գտնէք ամէն տեսակ հին ու նոր գիրքեր, հայերէն, ֆրանսերէն, անգլիերէն եւ այլ լեզուներով, գրական, գիտական, գեղարուեստական, վիպական եւայլն, նաեւ ամէն լեզուով պարբերականներ.

Արտասահմանէն եւ գաւառէն եղած ապսպրանքները օրը օրին կը ղրկուին:

ԳՐԱՏԱՆ ԿԻՑ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ ՆԱԵՒ ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ ՄԸ

Բոլոր գրավաճառները, հրատարակիչներն ու հեղինակները կրնան դիմել մեզի գործի համար՝

LIBRAIRIE H. SAMUEL, 51 rue Monsieur-le-Prince, Paris VIe

ՏՕՔԹՕՐ Մ. Տ. ՆՈՐԱՅՐ

8 RUE BUFFAULT, PARIS (9e)

Հեռաձայն, PROVENCE: 20-37

կը խնամէ ներքին եւ կիներու հիւանդութիւնները

կը կատարէ ծննդաբերութիւններ

կ՚ընդունի ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2—7 եւ ժամադրութեամբ՝ կիրակի եւ տօն օրեր, առաւօտեան ժամը 10—12:

ԹԷՐԶԵԱՆ ԹՐԻՔՕԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

17 Rue de l'Equerre, Métro: Buttes Chaumont

Մաքենայով թրիքօ հիւսելը ձրի սորվիլ փափաքողները դիմեն մազի՝ Մառլէնի հայ աուտոյ սկսեալներուն ուշադրութեան կը յանձնենք մեր Boelette Pull Overներու անմրցելի գինները: Կ՚ուղարկենք գաւառները contre remboursement.

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ՄԻՔԱՅԷԼ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ

Նոր գիրքը

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԽՕՍ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ (իր գրական գործնէութեան քառասնամեայ յոբելեանի առթիւ)։

դիմել՝ L. Kevonianի, 225 Fbg. St Martin: գին՝ 5 ֆրանք։ փոստի ծախք չկայ

Վաճառուի է Շարվիէօյի (Փանտ'Իզէր) հայաշատ կեդրոնի վէջ մասվաճառի խանութ մը՝ յարակից սրճարան եւ ճաշարան մը։ Ջուր եւ ելեկտրականութիւն։ Մանրամասնութեանց համար դիմել Կարապետ Մանուկեանի, Café Arménien, Charvieu (Isère).

8ք. գաղտ. գիտութ. գուշակուհի

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ՁԷՆԻ

կը բացատրէ անցեալը, կ՚առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ քարտերու Ամէն օր (Կիր. ու մէջը) ժ. 3—7, բացի Եշ. է։ 62 Rue de la Rochefoucauld *բակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ.* Métro և Nord-Sud: Pigalle.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատական նոր մեթոտով դարմանում աչքերու եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներական հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, լերմամիզ) եւ վարխաի մասնագիտութեան։ Ուղեւոր եւ ազգ. խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9—12.

Հայե՛ր, ձեր հիւանդները խնամելու եւ ձեր դեղագիրները կարգացնելու համար շփոթութեան մի՛ մատնուիք, եւ ամենայն վստահութեամբ դիմեցէք՝

GRANDE PHARMACIE DE PARIS

67 Rue Madier-Montjau, վայանս Հոն պիտի գտնէք օգտակար խորհուրդներ եւ առաջնակարգ դեղեր (արեւելեան եւ եւրոպական), ամէնէն վար գիներով:

Մեր հայ թարգմանը ձրիաբար կուտայ ուզուած տեղեկութիւնները: (Դրոշմաթուղթ մը ներփակել պատասխանի համար):

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart Մէթրօ Cadet և Anvers Autobus J. JB.

Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ *Աղիքի* հիւանդութիւններ Յատուկ յարկաբաժին *Վեներական* եւ *Մորթի հիւանդութեանց* ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ *Ռաքարի*, Ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ ցօղացաւ: կ՚ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր:

կեանքի, հրդեհի, գողութեան, արկածներու օթոմոպիլի եւն. ապահովագրութեանց համար դիմեցէք

Յ. ՍՈՒՃԵԱՆԻ

Ապահովագրական գործակալ ֆրանսական եւ անգլիական ամենագլխաւոր ընկերութեանց:

H. Soudjian, 56 Rue Lafayette, Paris (9e)

Téléph. Provence 88-59 եւ 68-86

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ　　Հեռաձայն Littré 34—43

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՀԱՑԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ Տնօրէն՝ **ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՑԵԱՆ**

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96 - 61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ։ Աչքի մասնագէտը կ՚ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6։ Քիթի, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երկշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2—3։ ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19։

ՁԵՐ ԳՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵՑԷՔ

MAISON VARTERESSIAN

1bis Rue Hautefeuille, Մէթրօ St. Michel

Արեւելեան եւ եւրոպական ամէն տեսակ նպարեղէններ

Ցոր պտուղներ, լաքէրտա, երշիկ, ապուխտ, եւայլն

ԱՄԵՆԱՀԱՒ　　ՄԱՔՈՒՐ　　ԱԺԱՆ

Մասնաւոր պատրաստութիւն ճաշարաններու համար

Կ՚ընդունինք ապսպրանքներ գաւառներէն և արտասահմանէն

ՆՈԹԱՆԵՐ

Արշին Մալ ալանի եւ շատ մը ուրիշ երգերու սոյն նոթաները պատրաստուած փրոֆ. Մոսկոֆեանի կողմէ շատ մաքուր եւ ջոկ:

Դաշնակի բաժին՝ գին 2.50 տոլար, Արշին Մալ ալան, ջութակի բաժին գին 1.50 տոլար: փունջ երգեր՝ դաշնակի բաժին 3 տոլար, 50 երգ մէկ գիրք. փունջ երգեր՝ ջութակի բաժին 2 տոլար, 50 երգ մէկ գիրք: դիմել՝ H. Mamasianի, 137, East 27th St., New York, U. S. A.

ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵ՛Ր, ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ ՊԱՏԵՀՈՒԹԵՆԷՆ

Ա. Եթէ կ՚ուզէք փոքր հողամասի մը տէր ըլլալ Մարսէյլի մէջ, շաքարի գործարանին եւտեւը, ամէն մէկ հողամաս 225 մէթր (կրնանք երկուքի ալ բաժնել), դիմեցէք մեզ: վճարման դիւրութիւններ:

Բ. Մեր ձեռքին տակ միշտ ունինք վաճառու խանութներ եւ տուներ:

Գ. Կը շինենք եւ կը նորոգենք տուներ պայմանագրութեամբ:

Խորհրդակցութիւնները ձրի: դիմել՝ Comptoir Régional, Գ. Ասատուրեանի, 42 Rue St. Barbe, Մարսէյլ:

ժամը 9.30—12 եւ 3—5.30　　Թելէֆոն C. 01—71

ԼԸ ՄՕՆ ՏՕՐ — LE MONT DORE

Ջերմուկ, 1050 մ. բարձր, Օվէրնիայի բարձունքին վրայ: Բաց է մարտ 15 Հոկտ. 1: Բուժիչ շնչարգելութեան, ցնցդալյախութեան, հազի, ցնցուղի, քթի եւ կոկորդի ցաւերուն:

Կազինօ, կոլֆ, թէնիս, մաքուր օդ։ դիմել՝ Cie du Mont-Dore, 19 rue Auber, Paris.

L'ATELIER

Ամէն Հերեքշաբթի

La Comedie du Bonheur d'Evreinoff

Միւս օրերը

Le Stratagème des Roues de Farquhar

Նմանողութեամբ

Constantin - Weyerի

EMPIRE Միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

ՄԻԱՅՆ 200 ՖՐ. ԱՄՍԱԿԱՆՈՎ

դուք կրնաք ստանալ Փարիզի շրջակաները, ձեր սեփական հողաբաժինին, ուր կրնաք շինել ձեր տունը, որ 15 տարի դերծ է պետական տուրքէ:

Հողաբաժինները ունին ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն եւ հաղորդակցութեան մեծ դիւրութիւններ Փարիզի հետ՝ բազմաթիւ կառախումբերով՝ ամէն ուղղութեամբ։

Մանրամասնութիւններու համար դիմեցէք՝

“ ՏԱՐԱՍՈՎ - ՏԷՐ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ - ԲԷԳԶԱԴԵԱՆ ”

Հայկական գրասենեակը՝ 18 Rue Chaussée d'Antin. *Մէթրօ* Opéra *կամ* Chaussée d'Antin, *ամէն օր ժամը 10—12 եւ 3—7, իսկ Կիրակի ժամը 10—13.*

Կիրակի օրերը կէսօրէ վերջ ժամը 2-6 կարելի է դիմել Սէվրան (Sevran) *հողաբաժիններու տեղը Պ. Տէր Աբրահամեանի,* Gare du Nord *կայարանէն։*

Շաբաթ և Կիրակի օրերը ժամը 4—6 դիմել Պ. Տ. Բէգզադեանի, 87bis Bld. de la République, Boulogne, Billancourt

---

ALLO, ALLO

Այս է թիւը մեր թէլէֆոնին

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՃԷՆԱՋԵԱՆ ԵՒ ԳԱՍԱՆՃԵԱՆ

8, Rue de Chateaudun, PARIS (9e)

Métro Cadetի, Peletierի եւ Notre Dame de Loretteի խիստ մօտ

Tél. TRUDAINE 81 07

Գ. ՇԷՔԷՐԵԱՆ

Փաստաբան Պոլսոյ պառոյէն, վաւերացեալ հաշուակալ անդամ Société des Comptablesի (E. C. L.),

150 Rue du Fbg. St. Denis, Paris. Téléphone Trudaine 7...

ԿԸ ՍՏԱՆՁՆԷՄ այցելու տոմարակալութիւն փոքր առեւտրականներու

ԿԸ ԿԱՏԱՐԵՄ Régistre du Commerce, Patente, Chiffre d'affairesի, Bénéfices Commerciauxի և Impôts sur le revenuի *գործողութիւններ։*

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿԸ ԿԱԶՄԵՄ ԵՒ ԿԸ ԼՈՒԾԵՄ

Կրնամ ձեզ զերծ պահել Chiffre d'Affairesի *եւ* Benefices Commerciauxի *տուրքերէն եթէ արհեստաւոր էք, զոր օրինակ* Lapidaire, Sertisseur, monteur de bijoux, lingère, *շապկագործ, ժամագործ, գլխարկագործ, կօշկակար, ատաղձագործ, եւայլն, պայմանաւ որ ձեզմէ եւ ձեր ընտանիքի անդամներէն զատ միայն մէկ գործաւոր եւ մէկ* appren*ti ունենաք։*

SEULE AGENCE EXCLUSIVE EN FRANCE

ՀԱՅԵՐԷՆ

ՅՈՒՆԱՐԷՆ

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ

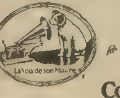

POLYDOR

Columbia — Phonos & Disques

REGISTERED TRADE MARK

20 ՖՐ.　　20 ՖՐ.

H. ARTINIAN, 26 28 rue Lesage, Paris XX. Tél. Menil ...

Մեր փայքներու ծոխ մթերանոցին մէջ կը գտնուին նաեւ ամէն վաճառանիշ ֆոնոներ.—DECCA, COLUMBIA, PATHÉ, POLYDOR, NIRONA, DIAMOND, եւն.: գիները՝ 120 ֆր., 300, 450, 525, 750, 800, 1000 եւ մինչեւ 2,800 ֆր. նպարեղէններուն լաւը, ժողովրդ գիներով բաց է ամէն ...

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ (Հաստատուած 1923ին)

CABINET V. YARJANIAN

Հասցէ՝ 5 rue du Cardinal Mercier, PARIS (9e)

Tél. CENTRAL, 97-39 և 96.70

կը ստանձնէ պատժական, քաղաքային եւ առեւտր. դատեր *պաշտպանելով ֆրանսացի հանրածանօթ պաշտօնակիցներու հետ։ Հաշուական եւ հիւպատոսարանական գործերու արագ հետապնդում Արտասահմանի վարչական գործերու մասնաւոր ճիւղ, առանց կանխավճարի:* **ՖՐԱՆՍԱ** *մտնելու համար, ձեռնհաս իշխանութիւններէ արտօնագրի ստացում (ՎԻԶԱ)։ Քաղաքային ամուսնութեան արագ գործողութիւն, ամէն երկրի համար։*

Գաւառներէն եւ արտասահմանէն եղած դիմումներուն կը պատասխանուի անմիջապէս։ Խորհրդակցութիւնները ձրի են։

Դիմել ամէն օր, 9էն 12 եւ 2էն 7, բացի Կիրակիէ

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Զատկի տօնի առիթով KYSA կօշիկի վաճառատան մէջ

209 Rue Duguesclin (angle rue Dunoir), Lyon

պիտի գտնէք սեփական արհեստանոցի մէջ մասնաւոր խնամքով պատրաստուած այրերու եւ կիներու ֆանթէզի եւ ամէն տեսակ տոկուն կօշիկներ:

ԳԻՆԵՐԸ ԱՆՄՐՑԵԼԻՕՐԷՆ ԱԺԱՆ

Կը բաւէ անգամ մը այցելել համոզուելու համար

ԾԱՆՕԹ.— Նոյն կօշիկները կը գտնուին մեր երկրորդ վաճառատունը 217 Rue Garibaldi, angle rue Paul-Bert

Ամէն տեսակ կօշիկներ խնամքով կը նորոգուին մեր արհեստանոցին մէջ

Տէր եւ Տնօրէն ՍՈՂՈՄՈՆԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

PLOMBERIE-COUVERTURE

ՋՈՒՐ　ԿԱԶ

ԼՈԳԱՐԱՆԻ, ԵԻՆ.Ի ԶԵՏԵՂ...

Կը ստանձնեմ կապարի ցինկի ամէն տեսակ գործեր, մասնաւորաբար ջուրի խողովակներու զետեղում եւ նորոգութիւն։ Դիմել համակով

A. TATOULIAN

12 Rue Elie, Gentilly.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
13
ՄԱՅԻՍ
1930
13 MAI 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1261

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՄԱՀ ԳԷՈՐԳ Ե. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

Էջմիածինէն հասած հեռագիր մը կը հաղորդէ մահը Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին, որ կքած տարիքի բեռան տակ, երկար ատենէ ի վեր կը տառապէր ֆիզիքական տկարութեամբ և բարոյական վիշտերով։

Գէորգ արք. Սուրէնեանց ծնած է 1847 օգոստ. 28ին, Թիֆլիս, ուր 83 տարեկան էր։ Եպիսկոպոս ձեռնադրուած է 1882ին։ Կաթողիկոս ընտրուեցաւ 1911 դեկտեմբեր 13ին։ Կաթողիկոսութենէն առաջ, իր ամէնէն կարեւոր պաշտօնն եղած է Թիֆլիսի առաջնորդութիւնը։

∴ Կաթողիկոսին մահով, կը ծագի յաջորդին ընտրութեան փափուկ խնդիրը, որ գրեթէ անլուծելի է ներկայ պարագաներուն մէջ։

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԷՋ

3500 ՀԱՆԴԻՍԱԿԱՆՆԵՐ ԽԱՆԴԱՎԱՌՈՒԹԵԱՄԲ Կ'ՈՂՋՈՒՆԵՆ ՅՈԲԵԼԵԱՐԸ

Նախաթ երեկոյ տեղի ունեցաւ Ա. Ահարոնեանի գրական գործունէութեան քառասնամեայ յոբելեանը Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ, ուր հաւաքուած էրաւելի քան 3500 հոգի հայ գաղութէն։

Ամբողջ շաբաթ մը Յառաջի հեռախօսը չլռեց եւ ամէն օր Յառաջի սանդուղներէն կ'ելլէին ու կ'իջնէին բոլորը, մուտքի տոմսի համար։ Նոյն եռուզեռը Հ. Հ. Պատուիրակութեան շէնքին մէջ, Յոբելինական Յանձնախումբին անդամներուն գրասենեակներուն մէջ։ Եւ սակայն կարելի չեղաւ գոհացնել ամէնքը։ Տոմսերը սպառած էին։

Նախաթ երեկոյ հսկայ ամփիթատրոնը լեցուած ու խռնուած էր վերը և վարը, շատեր ոտքի վրայ էին։

Երեկոյթին ներկայ էին նաեւ օտար հիւրեր, Պր. Մարլէր, մէթր Անրի Ժապրի, Պ. Թօփճիպաշէֆ։ Պատուոյ բեմին վրայ կը գտնուէին Պ.Պ. Դ. Նորատունկեան, Պ. Հալաճեան, Տ. Խան Թէյլէկեան, Վ. Խօրասանեան, Ա. Համբարձումեան, Պօղոս Նուպարեան, Լ. Կիւմիւշկերտան, Լ. Ռափֆեան, Մ. Վարանդեան, Ա. Խատիսեան, Զ. Խանզատեան, Տիգրան Չայեան, Զօր. Ղորղանեան, Իշխան Ամատունի, Քէտիւեան վարդ. Տօքթ. Թորգոմեան, Մ. Բունեաթեան, Կ. Բասմաճեան, Հ. Սահակ, Հ. Յովսէփ Մարգարեան, Ներսէս Օհանեան, Ճանիբեան, Վալեանց, Բօլ Ղուկասօֆ, Մ. Տէրպէտէրեան, Տօքթ. Գրիգորեան, Ա. Չալըրեան, Վ. Թագւորեան, Միսաք Ղազարեան, Տիգրան Բէգզատեան, Լ. Դեւոնեան, Օր. Ա. Թորոսեան, Հ. Ա. Պողարեան, Մ. Պարսամեան, Բժիշկ Յ. Տէր Դաւիթեան, Պ. Սասունի, Արամ Թահթաճեան, Տօքթ. Նժդեհ։

Ներկայ էին Հ. Յ. Դաշնակցութեան Բիւրոյի, Եւրոպայի Կ. Կ.ի և Փարիզի Շրջ. կոմիտէի անդամները, Բարեգործականի Փարիզի Տեղական Յանձնաժողովի անդամները, Ս.Ե.Հ.Կ. Խաչի Կեդրոնական վարչութեան և Փարիզի մասնաճիւղին անդամները, Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութեան անդամները, սկաուտները եւ Ֆրանսահայ արինները։ Սուտանի դահլիճին կողմէ Պ. Ֆիլիպ Վանեան եւ Տօքթ. Ե. Խաթանասեան, Մարսէյլի Ազգ. վարչութեան կողմէ Պ. Գ. Շահլամեան, ինչպէս նաեւ Ռոյեան քահանայ, Պ. Վահան Թէքէեան, Սարգիս Խաչատուրեան, Ա. Պատմագրեան, եւայլն։

Կը նախագահէր Պ. Ժիւսթէն Կոտար, ծերակուտական եւ նախկին նախարար։ Մէկ կողքին Բիպարեան եպիսկ. եւ Լ. Բաշալեան, միւս կողքին Պ.Պ.Ա. Ահարոնեան և Ֆ. Հէրօլտ, Մարդկային Իրաւունքներու պաշտպանութեան մարմնին նախագահը։

Հանդէսը բացուեցաւ Մարսէյյէզով եւ մեր Հայրենիքով, զորս նուագեց Դաղթային 21րդ հետեւակազօրաց զունդին նուագախումբը։

Յետոյ խօսեցան յաջորդաբար Ժիւսթէն Կոտար, Ֆէրտինան Հէրօլտ, Փրօֆ. Ադոնց, Լ. Բաշալեան, Ա. Ջամալեան, Ա. Համբարձեան, Վ. Նարճանեան, Բիպարեան եպիսկ., ամէնէն վերջը՝ յոբելեարը Ա. Ահարոնեան, նախ ֆրանսերէն, յետոյ հայերէն։

Հռչակաւոր արուեստագէտ Մ. Մաքսուտեան ֆրանսերէն արտասանեց Հայդուկի նոր տարին (Ահարոնեան), խորապէս յուզելով ամբողջ սրահը։ Տիկին Ադոնց երգեց Մի լար (Ռ. Մելիքեան) և Քնանամ (Ֆ. Լից)։ Տ. Նշանեան հայերէն արտասանեց Մասիսը (Ա. Ահարոնեան)։ Օր. Հ. Թորոսեան երգեց Քելէ-քելէ, Ես սարէն իջայ, Առաւօտուն բարի լոյս, և ժողովուրդին փափաքով՝ կանչէ կռունկ (Կոմիտաս վարդապետ)։ Ժ. Սինանեան ջութակի վրայ նուագեց Նիկիւն (Պլոք), Գէոսէօզ (Կոմլէ)։ Տիկին Զապէլ Արամ երգեց Շաբաթ կուսաս (Ռ. Մելիքեան), Քնի՛ր, իմ բալիկ (Ահարոնեան)։ Ս. Նաւասարդեան երգեց Ա՛յ վարդ (Սպենդիարեան)։ Մէջ ընդ մէջ կը նուագէր զինուորական նուագախումբը։ Եւ ամփիթատրոնը յաճախակի կը զոռար ժողովուրդին ծափահարութեան որոտներէն։

Բոլոր ճառերն ու երգերը անթիւ կը հաղորդուէին զուրսի բարբառին։ Երեկոյթը փակուեցաւ ճիշդ ժամը 12ին։

Հասած էին 103 հեռագիր ողջոյններ եւ աւելի քան 50 գրաւոր ուղերձներ։ Այսօրերէն կրնանք յիշել Պ.Պ. Կերենսկիի, Միլիւքովի, Ազգային կառավարութեան, Վրաստանի Ազգ. Ռամկավար կուսակցութեան, Ֆրանսացի երեսփոխան Լէյկի նամակները։ Բազմաթիւ խմբագրութիւններ ղրկած էր ներկայացուցիչ մը եւ Միխիթարեան Հայրերը՝ ուղերձներ։

∴

Տեղի անձկութեան պատճառով, ստիպուած ենք մաս-մաս հրատարակել գլխաւոր ճառերը։

Ահաւասիկ ամբողջութեամբ նախագահ Ժիւսթէն Կոտարի ճառը —

Պ. ԺԻՒՍԹԷՆ ԿՈՏԱՐԻ ՃԱՌԸ

Տիկիններ եւ պարոններ,

Այս հանդէսը, որ տեղի կ'ունենայ մտաւորական Ֆրանսայի սիրտին վրայ, միտքի տորանին մէջ, այն տանմէջ, ուր կ'ուսուցանեն, այսինքն կը կատարեն պաշտամունքը գեղեցիկին, ճշմարտին եւ բարիին, — սարքուած է մեծարելու համար մարդ մը, — Աւետիս Ահարոնեան։

Մենք, Ֆրանսացիներս, որ իրեն հայրենակից չենք, մենք, որ հաղորդակից ըլլալու համար իր իմացականութեան եւ հասկնալու համար իր հոգին, անծանօթ ենք իր լեզուին, իր մշակոյթին, իր աւանդութեան, մենք որ շատ քիչ մօտ ենք իրեն քան դուք, մենք կը հիանանք իր վրայ եւ կը սիրենք զինք, որովհետեւ անիկա ցաւագին կերպով բայց քաջութեամբ կրեց այն ծանր խաչը, որուն վրայ չարչարուեցաւ Հայաստանը, որովհետեւ անիկա այն պատգամաբերն է, որուն մէջ ոչինչ կրնայ քանդել իր հայրենիքին յարութեան հաւատքը։

Մեզի համար, որ ժողովրդավարներ ենք, յեղափոխութեան զաւակներ, Ազգերու Դաշնակցութեան կուսակիցներ, անիկա խորհրդանշանն է բռնադատուած անարդարութեան, անհրաժեշտ հատուցումին։ Մեր բոլոր սիրովը կապուելով իրեն, առանձնած կ'ըլլանք յօժար պարտականութիւն մը, այսինքն կը նուիրուինք արդարութեան գործին, որ եթէ չիրագործուի, աշխարհի խաղաղութիւնը կը դառնայ յաղթանակներու մարտադութիւն մը։ Ահա այդ արդարութեան գործին յայտագիրն է, — Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանը, Ուիլսընի գծած սահմաններուն մէջ, — որ կը պաշտպանէ Աւետիս Ահարոնեան։

Բայց այդ չէ նպատակը այս ցոյցին։ Այսուհանդերձ եթէ այդպէս կը ներկայանայ, եթէ գեղարուեստական կատարեալ յայտագիր մը դրուած է, ատիկա ամենագեղեցիկ մեծարանքն է, զոր կրնան մասնակցողները տալ Ահարոնեանի, որուն անունը տիեզական եղանակով մը կ'ազեկոչէ մեծ եւ ազնիւ ազգը, որուն հաւատարիմ ախոյեանն է ինք։

Ի՛նչ զուրգուրանքով և ճշդութեամբ, անիկա նկարագրեց անոր բարքերն ու եղերերգութիւնները։ Ի՛նչքան խոր ապրեցաւ անոր խռովայոյզ կեանքը։ Անոր սիրոյն երկար ամիներ բանտ պառկեցաւ։ Անոր համար յուզումով գրեց ամէնէն զգայուն էջերը, ամէնէն կենդանի կոչերը, գիմագրելու համար հարստահարութեան, նստած իր խուցին ցուրտ պատերուն մէջ։

Անոր համար դարձաւ ուխտաւոր մը, որ աքսորի երկար ճամբուն վրայ առանց յոգնելու կ'աղաղակէ անարդարութեան դէմ եւ կը խրախուսէ անոնք որ կը տկարանան։

Այդ տաժանելի եւ յամառ ճամբորդութիւնն է, ի խնդիր ազատութեան, զոր կը նկարագրէ Հայդուկի նոր տարին կտորին մէջ։ Մտիկ ըրէք եղբայրական շեշտերը, հպարտ արտայայտութիւնները, զոհաբերութեան անզուսպ խոյանքը.— (Այստեղ կարդաց առաջին հատուածը «Հայդուկի նոր տարիէն»)

Այստեղ այնքան ճշմարտութիւն կայ, որ մենք լաւ կը զգանք, Ա. Ահարոնեան։ Դուք քալեցիք այդ ճամբան, դուք ստացաք այդ վէրքերը։ Դուք ունեցաք այդ քաջութիւնը։ Ինչ որ մեզի ցաւ կը պատճառէ, այն է որ դուք ճամբուն ծայրը չհասաք դեռ, ազատ՝ նոր վէրքերու դէմ։ Բայց ինչ որ մեզ կը մխիթարէ, այն է, որ դուք ունիք նոյն հաստատ եւ հպարտ քաջութիւնը, եւ շահեցաք բարեկամներ, որոնք պատրաստ են քալելու ձեր կողքին։

Ի՛նչ քաղցր և հին բաներ պիտի տեսնէք դուք, երբ խփէք ձեր աչքերը, — Իգդի՛րը, աւանը ուր ծնաք, Արարատի սարերը, ձեր մայրը բարեպաշտ եւ գրասէր, եւ յետոյ ձեր ժողովուրդին թշուառութիւնը, գաղթը՝ փախչելու համար Համիտեան բռնակալութենէն, քրտական աւազակախումբերը, որոնք կը ցանէին աւեր ու ամենավայրագ սարսափները... Եւ ահա ձեր գրիչը դարձաւ ձեր զէնքը։ Գրական ձեր այդ կեանքին քառասնամեակն է, որ կը տօնենք այսօր, — արտայայտութիւնը ձեր ազգային գիտակցութեան։ Ան կը ներկայացնէ նաեւ իր ամենամաքուր բանաստեղծական ձեւին մէջ ձեր շատ հին եւ շատ գեղեցիկ հայ գրականութեան արուեստը, որ թաթխուած է մարդկայնական զգացումներով և լեցուն՝ պերճափառ պատկերներով։

Թո՛ղ ձեզի համար, Աւետիս Ահարոնեան, այս երեկոյթը բարեկէպ հանգրուան մը ըլլայ, որ ձեր սրտին մէջ զեղու երջանկութիւն և հաւատք։ Բազմաթիւ են այն սիրտերը, որոնք կը բաբախեն այս բոլէին համընթաց ձեր սիրտի։ Զարկին Մտածեցէ՛ք, որ զանոնք յուզողը ձեզ տօնելու ուրախութիւնն է, — տօնելու զգայուն և հաւատարիմ բարեկամը, ուժեղ, քաջ բանաստեղծը և գրագէտը, և հայրենասէրը, որուն հետ մենք ալ կը յուսանք և որուն հետ միասին պիտի պայքարինք։

Լ. ԲԱՇԱԼԵԱՆԻ ՈՂՋԵՐՁԸ

Մեծ տօն մըն է որ կը տօնենք այս իրիկուն, տօնը հայ Գիրին եւ հայ Բանին յանձին Ահարոնեանի, որ նոր շքեղութեամբ մը հագուեցուց հայ Գիրը, որ նոր փայլ մը տուաւ հայ Բանին։

Կարծես նախասահմանուած տնօրինութեամբ, որ յետոյ, մեր ճակատագրին պանծալի բայց տրտմօրէն վաղանցուկ մէկ բոպէին, իր վրայ պիտի կեդրոնացնէր մեր դարաւոր յոյսերուն իրագործումը, Ահարոնեան ծնաւ Կովկասեան Հայաստանի մէջ, Պարսկահայաստանէն զաղթած գիւղական ընտանիքէ մը, տոհմիկ ռազմագլխին ուրկէ ամէն օր իրեն կը հասնէին Թուրքիոյ Հայերուն ցաւի աղաղակները, ու դէմ դիմաց մշտնջենաւոր Արարատին որուն ստուերը իր վրայ կ'իջնէր օրհնութեան մը պէս։ Անոր համար է որ իր գրականութիւնը իր մէջ կը ցոլացնէ այն բոլոր կրումները որոնք մեր ցեղին բաժինն եղան այս վերջին յիսնամեակին։ Իբր վիպագիր, բանաստեղծ, թատերգակ, ընկերաբան, հրապարակագիր եւ հռետոր, մեր կեանքին բոլոր արտայայտութիւնները արձագանգ գտան իր մէջ, եւ ինք դանոնք հայութեան փոխանցեց իր խոր զգայնութեան մէջէն։

Մեր ցաւն է հարկաւորաբար որ մեծագոյն տեղը կը բռնէ իր եղերական բազմադիմի պէսպիսութեամբ, բայց անոր քով անմիջապէս կը գտնենք իր խրոխտ հոգիին ընդվզումը այն անիրաւութեան դէմ զոր անողոքելի ճակատագրութիւն մը պատնիշեր է մեր առջեւ, իր ըմբոստ հոգիին աղաղակը խաւ եւ կոյր ուժերուն դէմ որոնք մեր վրայ խուժեցին, իր խոյանքը դէպի արդար եւ ազնուացնող կռիւը Ազատութեան տաժանելի ճամբուն վրայ, եւ իր անսասան հաւատքը լուսաւոր օրերուն որ պիտի գան։ Ու այս ամէնուն վրայ սաւառնաթեւ՝ լայն շունչը հին օրերու մարգարէի մը որ իր եռեւէն կը տանի իրեն ականապիշ տենդայոյզ ամբոխները։

Ամէնէն աւելի սակայն իր մէջ կ'ողջունենք երգիչը հայ հողին և անոր վրայ աքնող հայ գիւղացիին, որ իր ուսերուն վրայ տարեր է մեր տեականութիւնը՝ դարերու խորքերէն։ Ոչ ոք մեր մէջէն այնքան խորութեամբ և յուզումով արտայայտած է հայ բնութեան և մարդուն յարաբերութեանց գաղտնախորհուրդ օրէնքները եւ աշխատութեան կեանքին մշտնջենական կշռոյթը. ոչ ոք իրեն պէս ունեցած է մեր գիւղացիներուն կեանքին խորունկ զգացումը, եւ՝ անցեալին մէջ՝ յաւիտենականին ըմբռնումը։ Իր հզօր, յորդառատ եւ յորձանահոս ոճը, պայծառատես արբշռութեամբ յայտնաբերած է բնական ուժերուն գեղեցկութիւնը եւ անոր դիմաց մարդուն յուսահատական մաքառումը։

Հայ ցաւին ու հայ յոյսին մեծ երգիչին, անիրաւութեան դէմ կռուող ազնուահոգի ուժերուն մեծ փողարին, հայ հողին մեծ բանաստեղծին, այս իրիկունը կը բերենք մեր յարգանքը եւ սքանչացումը։ Ուրախ ենք այս իրիկուն մեր մէջ ողջունելու հայ ցեղին մեծագոյն զաւակներէն մին, որ մեր ազգային ստացուածքը ճոխացուց մեծ ու գեղեցիկ երգերով, որոնք իբր մեր սերունդին ժառանգութիւնը, սրբազան աւանդի մը պէս պիտի երթան մնալ եկողներուն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ԽՆԴՐԵՆ ՍԱԼՄԱՍՏԷՆ

ՀԱԶԱՐԱՒՈՐ ԶՈՀԵՐ, ՄԵԾ ՄԱՍԸ ՀԱՅ

«Հավաս»ի հեռագիր մը կը հաստատէ Սալմաստի եւ Ուրմիոյ երկրաշարժը, առանց լայն մանրամասնութիւններ տալու։ Առաջին ցնցումը թեթեւ է եղած, իսկ երկրորդ և աւելի ուժգին ցնցում մը կատարեալ աղէտի հանգամանք առած է, պատճառ դառնալով 2000 հոգիի մահուան։

Թեհրանէն կը հեռագրեն մեզի մայիս 10 թուականով.—

ՍԱԼՄԱՍՏԸ ԱՒԵՐՈՒԱԾ Է ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԷՆ ԵՒ ՇՈՒՏԱՓՈՅԹ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԿԸ ԿԱՐՕՏԻ։

∴ Տեղական թերթերը նոր սկսան տեղեկութիւններ տալ աղէտի մասին մասին։ Այն ալ կցկտուր։ Թէհրանէն մայիս 11 թուակիր հեռագիր մը կ'ըսէ.—

Պարսկական Ատրպատականի մէջ պատահած երկրաշարժի բուռն ցնցումները նիւթական մեծ վնասներ պատճառեցին։ Այդ քաղաքին (ըսել կ'ուզէ՝ նահանգին) կառավարիչը կը հաստատէ թէ 2106 հոգի մեռած են, իսկ հազարաւոր մարդիկ անպատսպար կը մնան։ (ԽՄԲ.— Քաղաքի անունը չկայ, բայց երեւի Սալմաստի եւ Ուրմիոյ, թերեւս Թաւրիզի մասին է խօսքը)։

ԶՈՀԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ԿԸ ԳՏՆՈՒԻՆ ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՀԱՅԵՐ։ Պարսիկ Կարմիր Խաչը երեք բժիշկ, ինչպէս եւ դեղեր ղրկեց աղէտին վայրը։ Հանգանակութիւն բացուեցաւ ի նպաստ աղէտեալներուն։ Շահը մօտ 20,000 ֆր. նուիրեց։

«Թայմզ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ Ռիկայէ.—

Հետզհետէ լուրեր կը հասնին Մոսկուա, պարսկական Ատրպատականի մէջ պատահած երկրաշարժի մասին։ Առաջին ցնցումը զգացուած է քանի մը օր առաջ, Ուրմիոյ շրջանին մէջ։ Բնակիչներուն մեծ մասը խուճապի մատնուած է։ Հազարաւորներ փախչելով իրենց տուներէն, հաստատուած են վրաններու տակ։ Երկրորդ ցնցում մը, աւելի զօրաւոր, տեղի ունեցած է 12 ժամ յետոյ, կործանելով շարք մը գիւղեր։ Տուները փլած են, փլատակներուն տակ ջախջախելով ներսը մնացողները։ Կ'ըսուի թէ մեռելներուն թիւը հինգ հազարի կը հասնի։ Վիրաւորներու թիւն ալ մեծ է։

4000 Հանդիսատես Դուրեանի նաւակատիքին

Դուրեան պատրիարքի յուղարկաւորութիւնը ունեցաւ ապրիլ 28ին, մեծ հանդիսաւորութեամբ։ Երուսաղէմի բոլոր Հայերը ինքնաբերաբար փակած էին իրենց խանութները։ Մօտակայ քաղաքներէն ալ բազմաթիւ Հայեր խռնուած էին Երուսաղէմ։

Ներկայ էին բազմաթիւ օտարներ, դիւանագիտական եւ պետական անձնաւորութիւններ. Թրքական հիւպատոսը իր հետեւորդներով միասին, Պաղեստինի անգլ. մարզպանի փոխանորդը, ընդհ. դատախազ Պ. Պէնթուիչ, Երուսաղէմի կառավարիչ Պ. Քիթ Ռոչ, օտար հիւպատոսները, բոլոր եկեղեցիներու մեծաւորները, արաբ, հրեայ եւ ուրիշ ազգէ երեւելիներ ու մտաւորականներ։

Իսկ ժողովուրդին համրանքը չկար։ 4000է աւելի մարդիկ լեցուցած էին Ս. Յակոբի վանքին ներսն ու դուրսը։

Անգլիացի եւ տեղացի բազմաթիւ ոստիկաններ կը հսկէին կարգապահութեան։ Պահ մը այնքան շատցաւ բազմութիւնը, որ ոստիկանները ստիպուեցան արգիլել մուտքը։

∴ Պատրիարքին մահը հետեւանք է հին հիւանդութեան մը, «իւրէմի», որ վերսկսած էր շատ վտանգաւոր բարբոքումով։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԹԷՀՐԱՆԷՆ ՏՐԱՊԻԶՈՆ

ՊՏՈՅՏ ՄԸ ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

(ՀԱՅԱՍՏԱՆ. ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ, ԹՈՒՐՔԻԱ)

«Թայմզ»ի մէկ աշխատակիցը, որ վերջերս պտոյտ մը կատարած էր Մերձաւոր Արեւելքի մէջ, հրատարակութեան տուած է իր տպաւորութիւնները: Կը թարգմանենք նոյնութեամբ, նկատի առնելով իր շահեկանութիւնը:

Փոքր Ասիան քաղաքականօրէն եւ աշխարհագրականօրէն միեւնոյն տարածութեան մէջ միշտ միեւնոյնն է: Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի միջեւ սահմանագլուխը կը գծէ այն ջուրբաժանը՝ որոնք Եփրատի հիւսիսային արեւելեան օժանդակները կը բաժնեն Արազի կամ Արաքսի աւազանէն, եւ երկու Արարատները կոկիկ կերպով կը հանգչին Ասիական Թուրքիոյ ծայրագոյն անկիւնը, Պարսկաստանը ունենալով քանի մը մղոն դէպի հարաւ եւ Ռուսիան ոչ շատ հեռու դէպի արեւելք: Ռուս աշխարհակալութեան մակընթացութիւնը դէպի Արաքս երթալով՝ Արարատը թողուց վերը Թուրքիոյ մէջ, եւ նոր դաշնագրութիւններն ալ մեծ փոփոխութիւն մը չեն բերած այս հարաւ արեւելեան անկիւնին վրայ: Իսկ աւելի դէպի հիւսիս սահմանագլուխներու վերաքննութիւնը աւելի ընդարձակ եղած է, հոս ալ դարձեալ ի վնաս Ռուսիոյ՝ հարիւր տարի առաջ եղած գրաւումներուն տեսակէտով:

Հետեւելով Արաքսի եւ Արփաչայի, եւ յետոյ երթալով հիւսիս եւ արեւմուտք, դէպի ծով, Պաթումի մօտերը սահմանագլուխները մեծ տարբերութիւն չունին, սա՛ բացառութեամբ որ Ռուսիա իրեն հաշւոյն վար դրած է այդ նաւահանգիստը եւ երկաթուղին, Պրէսթ-Լիթովսքի մէջ որոշուած սահմաններուն համաձայն: «Մեծագոյն Հայաստանի» հաշուեյարդարէն վերջ, որ տակաւին Սեւրի Դաշնագրութեան թուղթին վրայ միայն գոյութիւն ունեցաւ, այն ծայրայեղօրէն նեղ միջոցը՝ որուն մէջ բանտարկուեցան սեղմուիլ Նախկին Հայաստանի Հայերը՝ քիչ շատ կը համապատասխանէր Պրէսթ-Լիթովսքի գիծին: Թրքական անկախութեան Պատերազմին արեւելեան փուլին այս հետեւանքը մարմին առաւ 1922ի Թուրք-Սովետական վերջնական դաշնագրութեան մէջ: Հետեւաբար անգամ մը եւս Թրքական եղաւ Կարս, եւ մեծութեամբ ու կարեւորութեամբ Երեւանը գերազանցող Աղեքսանդրապոլը, նոր անունով Լենինական, կրկին յառաջացուեցաւ այն պաշտօնին՝ որուն համար շինուած էր զայն Նիկոլա Ա., այսինքն իբրեւ խոստովանող Կարսի ախոյեան բերդին դէմ:

Հիւսիսային Պարսկաստանէն մինչեւ Սեւ Ծով պտոյտը՝ Արարատէն եւ Արեւելեան Եփրատի (Մուրատ Սու) ակունքէն անցնելով՝ կը կտրէ Ասիոյ երկու նոր վարչաձեւերուն արտաքին ծայրերը, ուր արդիականութեան ծրագիրներ ազգայնականութեան հետ միացած՝ այսօր կը յաղթանակեն քաղաքականօրէն, եթէ ոչ տնտեսականօրէն: Այս պտոյտը՝ Խորհրդ. Ռուսիոյ սահմանագլուխը քերելով՝ մեծ մասամբ կը գտնուի Ռուսիոյ անպաշտօնական ազդեցութեան շրջանակին մէջ, որովհետեւ անդրկովկասեան քարիւղին աժանութեան պատճառաւ հաղորդակցութիւնները կախում ունին այդ ազդեցութենէն: Եւ դարձեալ այս է գլխաւոր արդարացումը այն իրողութեան որ Խորհրդային Պետութիւնը ընդարձակ աստիճանի վրայ տարածէ իր առեւտուրը Մերձաւոր Արեւելքի մէջ: Սովթօրկի ճիւղերը, որոնք իբրեւ աշխարհի հիւպատոսարաններ իրենց ռուսական դրօշը կը պարզեն, — ասոնք ալ յարմարագոյն գործակալութիւններ են բամբակի եւ պատրաստ ապրանքներու մթերքի համար:

Ասոնք կրնան նաեւ իբրեւ գործիք ծառայել ամէն ատեն որ քաղաքական շահեր պաշտպանին տեղական կառավարութեան խառնուածքին եւ ըստ այնմ արտօնուին:

ՌՈՒՍԻՈՅ ԵՐԿԻՒՂԸ

Խորհրդ. Ռուսիոյ հետ Թուրքիոյ պաշտօնական համաձայնութեան հակառակ, արեւելեան սահմանագլխի շրջանակներուն մէջ ռուսական ազդեցութեան կամ նախայարձակման վախը յարատեւ է, եւ հին դպրոցի պատկանող Թուրք սպաները կ'ուզեն Արաքսի վրայ Թրքական պահնորդութեան մը գաղափարը ծաւալել: Կարս Գ. զօրաբանակին կեդրոնատեղին է, ամէնէն նշանաւոր հրամանատարներէն մէկուն՝ Իզզէտ Փաշայի հրամանին տակ, եւ մօտը Էրզրումի մէջ ալ ամբողջ զօրաբաժին մը: Արարատի մօտ սահմանագլխի անկիւնին իշխող Պայազիտ պահակազօրքին փոխադրութիւնը դէպի Գարա Քէօսէ (երբեմն Գարաքիլիսէն) թելադրուած էր իբրեւ տեսակ մը զիջում ռուսական դիւրազգածութեանց: Թէեւ սահմանագլխի ցեղերուն ներկայ անհաստատ չփոթ վիճակին մէջ կարելի չէ այս պարապը թողուլ պահակազօրքին եւ սահմանագլխի պահակներուն միջեւ, այսինքն Թուրքիա պիտի պարտաւորուի Գարա Քէօսէի զօրքերը Պայազիտ բերել:

Սխալ կ'ըլլայ Ռուսիոյ մասին Թրքական անվստահութիւնը չափազանցել: Այս անվստահութիւնը գլխաւորաբար Թուրքիոյ նեղսրտութիւնն է ռուսական առնչութիւններուն համար իր ազգայնապաշտ տնտեսական քաղաքականութեան մէջ, քանի որ այս քաղաքականութիւնը այնքան խիստ է որքան խորհրդայինը: Նաեւ սխալ կ'ըլլայ ենթադրել թէ Թուրքիա Անատոլուի հին թշնամին մէջ այսօր ալ հին միեւնոյն թշնամին կը տեսնէ եւ ըստ այնմ պարտաւոր ըլլայ Արեւելեան Փոքր Ասիոյ մէջ ծայրայեղ զինուորական հաստատութիւններ ունենալ: Հազիւ վեց տարի առաջ էր որ Թուրքերը վերջնապէս Լօզանի մէջ ազատուեցան Արեւմտեան Պետութեանց գերութենէն, եւ ժամանակ չեն ունեցած դեռ իրենց տունը բարեկարգելու: Վերին Եփրատի, եւ ներսերը, Էրզրումէն Տրապիզոն ճամբուն արեւելակողմը, երկիրը տակաւին նախապատերազմեան կանոնական պայմաններուն չէ վերադարձած, եւ հիմակ ալ վերադառնալիք չունի: Հին դրութիւնը, որ ցեղային ինքնավարութիւն կուտար Քիւրտերուն պայմանաւ որ առեւտրական ճամբաները անաղարտ մնային եւ Թրքաբնակ գիւղեր թալանէ զերծ ըլլային, այլեւս ջնջուած և հին պատմութիւն է, սակայն այդ ցեղերուն ձուլումն ալ տակաւին չէ յաջողած:

Քիւրտերը միշտ երկսայրի սուր մը եղած են իրենց տէրերուն ձեռքը: Անատոլուէն Հայերու վտարումէն անմիջապէս վերջը Քիւրտերուն ապստամբութիւնը յաջորդեց, այն Քիւրտերուն՝ որոնք Թուրքերուն օգնած էին Հայերը վտարելու գործին մէջ: Շէյխ Սաիտի հետեւորդները, որոնք հաւաքուած էին քրտական ցեղերէ այլազան ընդարձակ սահմանին վրայ, թափառաշրջիկ մոլլաներէ, քանի մը սկզբնական յաջողութիւններ շահեցան 1924ի ամրան, բայց շատ չանցած ընկճուեցան նոր վարչաձեւին զինուորական գերակշիռ ուժերէն, եւ հազիւ մէկ տարի վերջ կախաղան հանուեցաւ Իսլամին այդ աննշան ցեղապետը: Ապստամբութեան հետքերը մաքրուեցան գլխաւորաբար սա՛ տեսակ բորբոքականով թէ Քիւրտերուն միութեան կամ ինքնավարական շարժումին գաղափարը ստեղծողը եղած է Մեծն Բրիտանիա, եւ երկրորդ՝ թէ Քիւրտ ժողովուրդը պարզապէս խաբուած էր իր կրօնաւորներէն եւ աւատապետներէն:

Այս կէս-ճշմարտութիւններէն ոչ մին եւ ոչ միւսը չկրցաւ լայն շրջանակի վրայ ունկնդիրներ ունենալ, եւ աւելի արդիւնաւոր եղաւ արեւելեան այն փորձուած եւ միշտ յաջողած մեթոտը, այսինքն բնակչութիւնները տեղափոխել: Հազարի չափ երեւելի Քիւրտ ընտանիքներ Խարբերդի, Մուշի եւ Տիարպէքիրի նահանգներէն փոխադրուեցան Պրուսայի շրջակայքը, ուր աւելի մօտ եղած կ'ըլլային Թիւրք Օճախներուն, այսինքն Թրքական ազգայնականութեան կրակարաններուն, Մարմարայի ծովեզերեայ Չէրքէզներուն եւ Պրուսայի նահանգին Թիւրքմէններուն նման: Թուրք ուսուցիչներ ղրկուեցան Արեւելեան նահանգները Թրքութեան նոր վարդապետութիւնը քարոզելու, — Թէ Փոքր Ասիան այսուհետեւ ինքնուրոյն ընտրեալ ցեղ մըն է — Քարոզութեան միեւնոյն ատեն ուժ կը տրուէր զինուորական գրաւումով եւ Պէրլիէ օթոմոպիլներ եւ Ճէներըլ Մոթէօրներ իբրեւ քաղաքակրթութեան յառաջապահներ ամէն օր հետքեր կը բանային գլխաւոր ճամբաներուն վրայ, ուր մինչեւ ցարդ գոմէշի կառքեր միայն կը բանէին:

Այս համաթրքական մշակութային յարձակողականին հանդէպ, քրտական անջատողականութիւնը դարձաւ եղաւ աւազակային շարժում մը ընդհանուր սահմանի վրայ:

Քիւրտերը միեւնոյն ցեղային տարրն են որմէ հաւասարապէս ունին Թուրքիա եւ Պարսկաստան:

Թուրք եւ պարսկական սահմանագլխի խառն յանձնաժողով մը անցեալ ամառ ճամբայ ելաւ ճշտելու համար, ի մէջ այլոց, պատասխանատուութիւնը երկու կողմերուն վրայ ցեղային ասպատակութեանց: Ընդհանրապէս, ընդհարում չկայ Թուրք եւ պարսիկ իշխանութեանց միջեւ: Բայց Պարսիկները տրամադիր են Թրքական ազգայնականութիւն վերագրելու բոլոր երեւելի Քիւրտ յեղափոխականներուն, եւ Թուրքերն ալ նոյն տրամադրութիւնը ունին Պարսիկներուն համար:

Ամէն պարագայի մէջ թափառաշրջիկ Քիւրտերը միշտ մէկ իշխանութեան երկրէն միւսը կ'անցնին իրենց յարմարութեան համաձայն:

Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի ցեղային «զօրքերուն» խաղաղեցման հարցերը տարբեր են: Քէմալական խոյզը ափաշկարայ ձուլումն է, եւ մօտէն կը համապատասխանէ Րիզա Շահին բռնած դիրքին հանդէպ Բախթիարներուն՝ Սպահանի արեւմտեան եւ հարաւային կողմը: Արմատական ազգայնականութիւն չունենար Հիւսիսային Պարսկաստանի մէջ, ուր մինչեւ իսկ տեղացի (Եէրլի) Թուրք բնակչութիւնը ցեղային տեսակէտով աւելի հաստատակամ գիծ չունի Թէհրանի իրենց իշխաններուն հետ:

ՍԵՒ ՕՐ ՄԸ ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ ՍԱԿԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Անցեալ տարուան Նոյ.-ի օրերը յիշեցնող տագնապ մը ծայր տուաւ մայիս 3ին Նիւ Եորքի սակարանին մէջ: Ահագին անկում ամէն թուղթերու վրայ, այսպէս մէկ օրուան մէջ չորս միլիար տոլարի կորուստ պատճառելով: Մայիս 5ին ալ փոթորկալից տեսարաններ տեղի ունեցան: Ճգնաժամը աննախընթաց էր, բայց այս անգամ ընդհանուր նաւաբեկութեան առաջքը կրցան առնել կարգ մը պանքաներու ազատարար գործիչները բայց եթէ ասոնք ալ ժանգոտին...

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ ՄԻՋԱԳԵՏՔԻ ՄԷՋ

«ԽՄԲ. — Մուսուլի մեր թղթակիցը ժամանակին ներկայացուց կացութիւնը Միջագետք հաստատուած հին եւ նոր գաղթականներուն: «Հայրենիք»ի թղթակիցն ալ իր կարգին հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ. —

Զախօ եւ Տըհօք Մուսուլի նահանգի մէյմէկ գաւառներն են եւ կը գտնուին Մուսուլի հիւսիսային կողմը: Համաշխարհային Պատերազմի ընթացքին, երբ յիշեալ երկու գաւառները տակաւին Թրքական բանակալութեան տակ կը գտնուէին, Անատոլուի խորերէն քշուած հայ տարագիրներու բազմաթիւ կարաւաններ եկան, եւ եթէ կարելի է ըսել, ապաստան գտան այս շրջաններու մէջ եւ ի՛նչ խօսք որ հայկական գերեզմաններ թողուցին:

Անգլիական գրաւումէն յետոյ էր, երբ կամաց կամաց հայերը՝ կարիքէն մղուած՝ պարբերաբար եկան բոյն դնելու այս գաւառներու մէջ, եւ շնորհիւ Իրաքի կառավարութեան բարեացակամ վերաբերմունքին, կիսատ-պռատ տնտեսութեան տէր դարձան: Այսօր Զախօ գիւղաքաղաքին մէջ 100 ընտանիքի չափ հայեր կը գտնուին: Անոնց մեծագոյն մասը Տըհէցիներ են:

Ինչպէս բովանդակ հայութիւնը, նոյնպէս եւ այս խլեակները քանիցս ենթակայ եղած են Թրքական բարբարոսութիւններուն եւ հազիւ քանի մը տարի է ինչ ազատ շունչ կը քաշեն:

Տըհէցիներու բացարձակ մեծամասնութիւնը այսօր իր ապրուստը պահելու ճամբան գտած է: Ամէնքն ալ անխտիր ջուլհակութեամբ կը զբաղին եւ, շնորհիւ այս արհեստի գնահատման, բաւարար վիճակ մը ունին:

Հակառակ անոր որ ասոնք քրտախօս են, այնուամենայնիւ կրօնամոլ ժողովուրդ մըն են եւ չեն սիրեր որեւէ մէկը իրենց կրօնասիրութիւնը կասկածի ենթարկէ: Իրենց ներկայ գլխաւոր մտահոգութիւնը եկեղեցի եւ դպրոցի շինութեան խնդիրն է:

Ինչպէս գրած եմ, Զախօի հայերու մեծ մասը, հաստատուած ըլլալով Պէխթայի մէջ ջրի միւս ափը, կը փափաքին որ յիշեալ երկու հաստատութիւնները իրենց կողքին շինուին: Ասոր հակառակ կը պնդէ Զախօի մէջ եղած փոքրամասնութիւնը: Եթէ այս հակամարտութիւնը կարելի ըլլայ վերցնել մէջտեղէն, եկեղեցին ու դպրոցը շինուած պէտք է համարել:

* *

Զախօի գաւառի Սլիվանի գաւառակի Սմայիլ Աւա, Պասիթկէ, Կաշկան, Պաճիթ, Պէշխապուր գիւղերու մէջ 9-10 տարիէ ի վեր կը բնակին Արմշատցիներ, որոնց համագումարը 50-60 ընտանիքէ աւելի չէ:

Այս գաղթականները Նահր-Օմարէն եկան ճիշդ այն օրերուն, երբ անգլիական կառավարութիւնը քէմփի հայութեան նպաստը դադրեցնելով սպառնաց ցրուել Միջագետքի մէջ:

Պէտք է խոստովանիլ որ Արմշատցիները սկզբնական շրջանին անգլիացիներէ լիովին աջակցութիւն ստացան, որի շնորհիւ ալ կարողացան փոքրիկ տնտեսութեան տէր դառնալ.

Վերոյիշեալ գիւղերէն միայն Պասիթկէն կառավարական գիւղ է եւ մէջի ժողովուրդը միայն կառավարութեան տուրք կը վճարէ: Մնացեալ գիւղերը աղայական են, եւ մէջի Արմշատցիները ստիպուած են երկուքին ալ տուրք տալ: Հակառակ ասոր՝ շատ գոհ են իրենց վիճակէն:

Բոլորն ալ անխտիր կերպով երկրագործութեամբ կը զբաղին եւ այս ճամբայով է որ իրենց հացը կը ճարեն: Թէեւ ջուլհակագործներու թիւը պակաս չէ իրենց մէջ, բայց այնքան ալ զարգացած չէ:

Ցրուած ըլլալով իրարմէ բաւական հեռու զանազան գիւղերու մէջ, եւ նիւթապէս ոչ-բարւոք վիճակ մը ունենալնուն պատճառաւ դպրոցի կամ եկեղեցիի գաղափարը կարծես թէ մոռացութեան տուած են: Պէտք է խոստովանիլ սակայն, որ հակառակ ատոր բոլորն ալ տիպար հայեր են եւ օժտուած նահապետական առաքինութիւններով: Ասոնք այս տարի եղբայրական ձեռք երկարեցին Նահր Օմարէն Հավրէզք փոխադրուող իրենց հայրենակիցներուն:

Նոյն այդ Սլիվանի գաւառակի Հավրէզք գիւղը այսօր լեցուած է Նահր-Օմարէն եկած հայ տարագիրներով: Ասոնց թիւը մինչեւ հիմա 700ը կ'անցնի: Շատ կարճ ժամանակէն յետոյ իրենց միանալու է Նահր-Օմար մնացած ժողովուրդը, որ ցուրտերու պատճառաւ չկրցաւ աշնան երթալ:

Հավրէզք այսօր կրցած է բոլորի ուշադրութեան առարկայ դառնալ: Ասիկա անշուշտ պարապ տեղը չէ, քանի որ հոն հաստատուած ժողովուրդը արժանի է ատոր:

Գրած եմ, որ Հավրէզք կոչուած գիւղը 30-40 տարիէ ի վեր աւերակ եղած էր: Հայ տարագիրները իրենց յատուկ կենսունակութեամբ ոչ միայն շէնցուցին յիշեալ գիւղը, այլ եւ եւրոպական տիպար գիւղ մը դարձուցին: Ամենակարճ ժամանակամիջոցին մէջ իրենք յաջողեցան ոչ միայն տուներ պատրաստել, այլ եւ հակառակ իրենց աննպաստ պայմաններուն՝ բահերով վարուցանքի ձեռնարկեցին: Ճիշդ է որ բահերով ապագայ մը պատրաստել հնարաւոր չէ, սակայն, չեղածէն լաւ համարելու գաղափարով ձեռնարկեցին անոր:

Մեծ է այդ ժողովուրդի կարիքը: Մօտաւորապէս հարիւր ընտանիք այսօր անհրաժեշտօրէն կարիք ունի լծկաններու, կաթնատու կենդանիներու, սերմնցուի եւ առնուազն մէկ տարի ապրելու միջոցներու:

Գաղթականական Ֆոնտը ի սպառ վերջացած ըլլալով՝ կարիք կայ նոր գումարներու: Առանց ատոր Հավրէզքի հովիտի մէջ գտնուած մեր կենսունակ ժողովուրդը կորսուած պէտք է համարել:

Այս ժողովուրդը իր հաց ու ջուրին չափ անհրաժեշտ կարիք ունի դպրոցի, եկեղեցիի եւ գրադարանի: Ինչպէս ալ ըլլայ, այս երեք հաստատութիւնները պէտք է ունենայ այդ ժողովուրդը: Ո՛ եւ է արգելք չէ կրնար կասեցնել իրենց այս գաղափարը, քանի որ ատոնց բարիքները վաղուց վայելած է այդ ժողովուրդը: Մեզ եւ արտասահմանի հայութեան կը մնայ ընդառաջ երթալ այդ ժողովուրդի կարիքներուն:

Տըհօք գիւղաքաղաքին մէջ ալ կը գտնուին 30-35 ընտանիք հայ՝ Տըհէցիներ եւ Ջուլամերկցիներ: Ասոնց մէկ մասը կը զբաղի շալագործութեամբ, իսկ մնացած մասը առեւտուրով:

Զախօի, իր շրջաններու եւ Տըհօքի հայ տարագիրները աստիճանաբար ազգային կեանք մը ստեղծելու նախօրեակին կը գտնուին: Այս գործի գրաւականը պէտք է համարել Հավրէզքի մէջ հաստատուած նորեկ գաղթականներու գոյութիւնը: Վերջիններս իրենց ունեցած ուժերը պիտի տրամադրեն իրենց եղբայրներու յառաջդիմութեան համար, ի հարկէ իրենց հնարաւորութեան սահմաններուն մէջ:

Հավրէզքի հայ տարագիրներուն օժանդակել՝ կը նշանակէ նաեւ զարկ տալ յիշեալ երկու գաւառներու մէջ գտնուած հայերու բարօրութեան:

Հարկ կա՞յ ըսելու, որ այդ ժողովուրդը արժէ ամէն կարգի օժանդակութեան:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ԵՒ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԵՐՈՒ 15ԱՄԵԱԿԸ ԹԱՒՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԹԱՒՐԻԶ, 28 Ապր. (Սեփ. Թղթ.) — Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան վարչութեան նախաձեռնութեամբ, Ապրիլ 26ի գիշեր Լիլաւայի ազգային դպրոցի թատերասրահին մէջ տրուեցաւ ժողովրդական հանդէս-երեկոյթ մը եւ ապա հաւաքոյթ մը հայկական մեծ եղեռնի եւ հերոսամարտներու 15ամեակին առթիւ.

Հայրենակցական Միութիւնը այս հանդէսներով կը մասնաւորապէս Վասպուրականի Ապրիլեան հերոսամարտը, նաեւ Մուշ Սասունի, Շապին Գարահիսարի, Ուրֆայի, Մուսա լեռան, Զէյթունի, Արարատի ու այլ վայրերու հերոսամարտերը.

Բեմին ճակատէն կախուած էր կարմիր կտոր մը սա՛ վերտառութեամբ.

«Հայկական հերոսամարտերու 15ամեակը, 1915-1930 — Վասպուրական, Մուշ-Սասուն, Շապին Գարահիսար, Մուսա լեռ, Զէյթուն, Ուրֆա»:

Բեմին աջ ու ձախ կողմերէն կախուած էին պարսկական ու հայկական դրօշակներ եւ Վանի Արամի ու Վ. Համբեանի մեծադիր նկարները, իսկ բեմին մէկ կողմը կարմիր կանաչ շրջանակներու եւ պսակներու մէջ տեղաւորուած էին Վանի 1896ի Յունիսեան հերոսամարտի երեք անմահ զեկավարները Աւետիսեանի (արմենական), Պետոի (դաշնակցական) եւ Մարտիկի (հնչակեան) մեծադիր պատկերները, որոնց կողքին նաեւ Մայր Հայաստանի գեղանկար քարտէսը.

Ժամանակէն առաջ թատերասրահը լեցուեցաւ երկսեռ բազմութեամբ, եւ վարչութեան կողմէ յատկապէս հրաւիրուած անձերով, որոնք Թաւրիզի ազգային, կուսակցական, կրթական, մշակութային, հայրենակցական եւ այլ Միութեանց ու Մարմիններու ներկայացուցիչներն էին: Ժամանակին նախ Առաջնորդ Ներսէս արքեպիսկոպոսը... նուագախումբը երբ «Մեր Հայրենիք»ը նուագեց, ժողովուրդը պատկառանքով ոտքի ելաւ... վարչութեան նախագահ ընկ... կարճ բայց... Հանդէսի բացման խօսքին... առաջարկեց յոտնկայս յարգել յիշատակը հայկական մեծ եղեռնի... մեր մէկ միլիոն զոհերուն... հերոսամարտերու մէջ ինկած... նահատակներուն: Ժողովուրդը... կ'ելլէ, մինչ նուագախումբը... թնդացնէ «Դուք զոհ գնացիք...» մահուան քայլերգը:

Ընկեր Դաւիթ Փափազեան... հակիրճ եւ կուռ բանախօսութեամբ մը ներկայացուց Վասպուրականի հերոսամարտի ծագման պատճառներն ու ընթացքը եւ յետոյ յուզուած, հազիւ զսպելով իր արցունքը, շեշտեց որ... բոլոր... ներէն, ճիգերէն... հերոսամարտերէն յետոյ... դարձած ենք թափառական... անհայրենիք ժողովուրդ մը...

«Դուն էլ վեր կացար» երգ... յետոյ Օ. Ըուշիկ... արտասանեց իր հօր գրած «Յա...րագիրը» ոտանաւորը, որ հայրենի...քի սէրն ու կարօտ եւ ապրել... յիշատակները կ'ոգեկոչէր: Օ... Կայծուհի Սեւադեան շատ յաջող ու հարազատ արտասանեց Մ... Չիկնթարլեանի «Թաղումի ...դույն»ը:

Ընկեր Գասպար Յակոբեան... գեղեցիկ բանախօսութեամբ...

...Վասպուրականի հերոսամարտի եւ ազատագրական հայկական պատմութեան մէջ արժէքը մեր ... պատմութեան համար: ... Հայ Աշխ. եւ Նոր ... Վասպուրականի վերապրողներու ... կենդանի ... հայրենապաշտ ... Եղամ եւ Ընկեր Հայաս ... համար, որուն «Անկիւնաքարը» Վասպուրական մեր աչքին ... եղաւ:

... պատկերներով գոյն ... Մայր Հայաստանը ... կանգուն դրօշակի ... եւ այս այժմ ամէնական ... ազատագրման ... հայ ժողովուրդը (Ցեղասպանութեան, Սարդարապատի եւ Վանայ ...) ... եւ հաւատքով ... եւ ... ապագային:

Ընտանեաց տեղի ունեցաւ ... որուն կը մասնակցէին 250 երկսեռ հայրենակիցներ ... Ս. Ալիշան ... նախագահեց ընկ. Սամ Մեսրոպեան, որ բացատրեց ... միլիոն հայ զոհեր ... հերոսամարտին ... նահատակներու յիշատակին ... ժողովուրդի ... փենջեքի ... ազգային ... Հ. Յ. Դաշնակցութեան, ... Հայութեան ... ներկաները ... «5» ... պարեր, ... ուրախ տպաւորութեամբ:

ՄԱՍԻՍ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ՅՈՒՍԱՆ, ԲԸ ՇՈՒՏՈՎ, ԿԸ ՅԱՂԹԱՀԱՐԵՆ ԲՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐԸ

«Խորհ. Հայաստան» (26 ապրիլ)—

Հորնակ գիւղին մէջ կազմուած «կոլխոզ» մը, որուն մէջ կը գտնուին Եղիշ Դաւթեան, ... կոմունիստ կուսակցութեան ... յետոյ կը հրաժարի ... եւ միասին կը քաշէ կը ... 50-60 գիւղացի:

... գիւղին մէջ կը ... Չանիեան, որ քիչ յետոյ կը հրաժարի եւ միասին կը ... 50 գիւղացի ... պատճառաւ, այլ նոյնիսկ

բանուորներուն մէջ գաղտնի լուրեր կը տարածէ թէ «Ադրբէջանի կողմը 200 վեստ խորհրդային իշխանութիւնից խլել են, էսօր էգուց սրանք վերջանալու են»:

ՔԵԶ 5 ՐՈՊԷ ԺԱՄԱՆԱԿ...

Նոյն թիւին նոյն թիւէն —

Լենինականի շրջանէն Իշխանի գիւղին մէջ խորէն Մարութեան եւ Նազարեան բանի ... գործադրելին գիւղացիներուն վրայ, պարտադիր կերպով ... մացուցին զանոնք, առանց թոյլ տալու, որ իրենց ընտանիքներուն հետ համաձայնութեան գան նախապէս: Թոյլ չաւին գեղամ Ցարութիւնեանին, որ խօսի կնոջը հետ, եւ բաին. «Քո անուան վրայ կարմիր խաչ կդնենք»: Իսկ ուրիշներու միայն 5 րոպէ ժամանակ կու տային, խօսելու համար իրենց ընտանիքին հետ: Գիւղացին միջակ գիւղացի Նիկոլա Նարոյեանի եւ Սարգիս Ալթունեանի հացի ամբարները: Երբ այս երկու գիւղացիները ընդդիմացան, մէկ օր բանտարկել տուին:

Ի վերջոյ 5 րոպէի մէջ կազմուած «կոլխոզը» քայքայուեցաւ կէս ժամէն:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

— Մեղրիի եւ Դարալագեազի շրջաններուն մէջ երեւցած է տեսակ մը մարախ, որ կը կոչուի շալա:Ձեռք առնուած են անհրաժեշտ միջոցներ:

— Թամպակամշակութեան զանազան վայրերու մէջ պայքարելու համար «շոռ» հիւանդութեան դէմ, ղրկուած են ծծումբ եւ ուրիշ անհրաժեշտ նիւթեր:

— Գարունը հասած ըլլալով, քուրդերը շարժումի մէջ են: Բուրդը կը կատարուի երկու անգամ: Նախ գարնանամուտին, երբ քուրդերը կը մեկնին Սարդարապատի տաք հովիտները, կերակրելու համար իրենց անասունները: Յետոյ, երբ գառները կը մեծնան եւ արեւը կ'այրէ Սարդարապատի անջրդի տարածները, քուրդերը կը բարձրանան սարերը, ուր առատ է այլեւս բուսականութիւնը: Քիւրտերն ու թուրքերը ընդհանրապէս կը հաւաքուին Ալագեազի եւ Աղմաղանի սարերուն վրայ:

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՕՍԱՄԱՐՏԸ ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ ՄԷՋ

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍ, 16 ապրիլ — Ի՞նչ լաւ է այսպէս, այս օտար ու գորշ հորիզոնին տակ, այսքան հեռաւոր, մոռցուած ու պզտոր ափերուն տարուէ տարի գոնէ անգամ մը քով քովի գալ, ամփոփուիլ չորս պատերուն մէջ, վերյիշել դէպքերն ու դէմքերը

Ընդհակ, յիշատակելի օրեր:

— Վասպուրականի Ճակատամարտի գալուստ թշնամիին դէմ որ համաշխարհային պատերազմը լաւագոյն առիթը համարելով, կ'ուզէր իրագործել իր սարսափելի քաղաքական ծրագիրը. Ֆիզիքական բնաջնջումի ենթարկել հայ տարրը: Իսկ Վասպուրականը, երեսուն օր մարտնչելով անհնարին դժուարութեանց դէմ՝ կը յաղթէր եւ ի գերեւ կը հանէր քանդելի գալը:

Վանի հինաւուրց բերդին վրայ Արծրունիներէն յետոյ առաջին անգամ ըլլալով կը ծածանէր հայկական դրօշակը:

Ապրիլ 6ին, կէսօրէ վերջ համաձայն Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան վարչութեան կոչին, Հայ Գաղթային կեդրոնի սրահը լեցուած էր բաւական բազմութիւն մը: Ներկայ էին գրեթէ բոլոր Վասպուրականցիները եւ ուրիշ հայրենակիցներ:

Սրահին ճակատը վառ լոյսերու մէջ եռագոյնէն անմիջապէս վար մեզ ծանօթ դէմքեր, Արամ, Վռամեան, Իշխան, Եփրեմ, Վասպուրականի լեռն ու ձորը մաշեցուց, իրենց ամբողջական ու նոր մեծ պայքարին նուիրած երկաթեայ կամքի անմահ հերոսները. այժմ բոլորն ալ այս վառ աշխարհէն վաղուց հեռացած: Այն գծիվրայէններու Լեւոն Շաղոյեան մայրաքաղաքներու հանգիստ ու վայելքն անտեսող այդ երիտասարդը, որ մինչեւ հիմա կը շարունակէ անբաժան մնալ Վասպուրականցիներու հարազատ զանգուածներէն, թափառիլ Միջագետքի անապատներէն մինչեւ Մուսուլ

Սրահի երկու կողմերը կ'երեւային Վանի հերոսամարտէն զանազան դրուագներ, ինչպէս նաեւ խնամքով պատրաստուած քարտէս մը, որ երեւօրեայ պայքարը կը ներկայացնէր:

Հանդէսին կը նախագահէր Պ. Ար. Մաղաքեան, որուն բացումէն յետոյ հնչեց «Մեր Հայրենիքը» յոտնկայս

Բանախօսութիւններ, արտասանութիւններ մեներգներ ու խմբերգներ ղեկավարութեամբ Պ. Լ. Վարդապետեանի): Շնորհիւ յամառ աշխատանքներուն, Պ. Վարդապետեան կրցած էր կազմել քառաձայն խումբ մը, որ կը պատրաստէ մասնաւոր երաժշտական երեկոյթ մը տալ նուիրուած բացառապէս հայ ուսուցիչներու, Ա. Սպենդիարեանի, Ա. Տէր Ղեւոնդեանի եւ Թ. Մելիքեանի գործերուն:

Երեկոյթը վերջացաւ ուշ ատեն ու ներկաները գրուեցան չափազանց լաւ տրամադրութեամբ:

Սմբատ Թորգոմեան

Ի ՊԱՏԻՒ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

ՔԷՍԱՊ, 27 ապրիլ, (Սեփ. Թղթ.) — Ապրիլ 13ին Քէսապի մէջ արժանաւոր կերպով, աւելի քան 800 հոգիի ներկայութեան տօնուեցաւ Ա. Ահարոնեանի քառասնամեայ գրական գործունէութեան յոբելեանը: Այս առթիւ գրական ֆոնտին ի նպաստ հաւաքուած գումարէն, «Յառաջ»ի հասցէին կը ղրկենք 1000 (հազար) ֆր. խնդրելով որ բարեհաճիք յանձնել փոքրիկ մէջ կազմուած կեդր. յանձնախումբին,

Նուիրատուութեանց վերջնական արդիւնքը դեռ յայտնի չէ.

Ց. Աբիկեան

ԽՄԲ.— Ստացանք եւ յանձնեցինք.

Ի ՊԱՏԻՒ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

Վ.ԻԷՆ — Ապրիլ 27ին կիրակի օրը ի պատիւ Ա. Ահարոնեանի կազմակերպուած էր հանդէս մը Սինէմա Փալասի շքեղ սրահին մէջ, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Զ. Ռ. Ե. Միութեան: Ներկայ էր կոկիկ բազմութիւն մը: Նախագահ Պ. Հ. Ուզունեանի բացման խօսքէն յետոյ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզիկները երգեցին «Մեր Հայրենիք»ը որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս. Յետոյ Պ. Կ. Սուքիասեան արտասանեց «Ցարգանք քեզի», Պ. Ա. Տիգրանեան մեներգեց «Կռունկ»ը: Արտասանեց Պ. Յ. Մաթէոսեան «Հայրենիք իմ»ը:

Օրուան բանախօսը, Պ. Վահան Գույումճեան, մանրամասնօրէն ծանօթացուց յոբելեարը իր գրականութեամբ, որով սերունդներ սնած են:

Այս առթիւ գրուեցաւ յոբելեարին մեծադիր մէկ նկարը, որ կարճ ժամանակի մէջ բարձրացաւ 470 ֆրանքի: Արտասանեց Պ. Վ. Աւրաբեկեան (Միամանթօի պարը) մեներգեց Տիկ. Ա. Դաղիկեան (Քնիր իմ բալիկը): Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ խօսեցաւ Պ. Բ. Աղաբէկեան, որ նոյնպէս ծանրացաւ յոբելեարին բեղուն ծառայութիւններուն վրայ իբր գրագէտ, բանաստեղծ, հայ վշտի երգիչ եւն: Զ. Ռ. Միութեան կողմէ արտասանեց Պ. Մ. Մուրատեան «Սեւ խաւարը» հանդէսը փակուեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի «Բամ փորոտան»ով:

Կ. Ց.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԼԱՒ Է ՈՒՇ, ՔԱՆ ԵՐԲԵՔ

ՏԷՍԻՆ, 7 մայիս — Մօտ 7-8 ամիսէ ի վեր նկեղեցասէր Տիկնանց Միութիւնը (7-10 տիկիններ եւ օրիորդներ) վերջապէս խոհեմութիւն համարեց գիմել մինչեւ հիմա անտեսած միութիւններուն եւ չէզոք օրաթերթերուն, որպէս զի մարմին մը ընտրեն:

Մայիսի 4ին, իրիկուան ժամը 6ին հայ բողոքականներու ժողովարանին մէջ — որ կը գործածուի նաեւ իբրեւ մատուռ — տեղի ունեցաւ բազմամարդ խորհրդակցական ժողով մը (60 հոգի): Ներկայ էին մէկ մէկ ներկայացուցիչներ Հայ Միութիւններէն կուսակցութիւններէն, իսկ մնացած մասը չէզոք հայրենակիցներ: Հրաւիրող մարմինը իր կողմէն ժողովի բուն նպատակի մասին կարգ մը բացատրութիւններ տալէ յետոյ, ժողովին նախագահ ընտրուեցաւ Պ. Յ. Ցարաղեան եւ Պ. Կ. Ցայեան: Նախագահը խօսք տալով, տեղեկութիւններ ուզեց եկեղեցական մասին, տիկինները բերանացի հաշուետուութիւնները(?) Մուտքը 9500 ֆր. ելքը (հողին տրուած) 6000: Մնացած գումարը դրուած է դրամատունը:

Դիւանը առ այժմ բաւարար համարելով հաշուետուութիւնը, անցաւ օրակարգի հարցերուն: Սեփական քահանայ ունենալու խնդիրը ... մէկդի դրուեցաւ: Գալով եկեղեցիի շինութեան, ժողովականներէն մաս մը կ'ուզէր որ ընտրուի Ազգ. Մարմին մը, իսկ ոմանք ալ կ'ուզէին ընտրել հոգաբարձութիւն մը, որ Տիկնանց Միութեան հետ աշխատին եկեղեցւոյ շինութեան: Սակայն ... ընտրութեան կարգ մը ներկայացուցիչներ առարկեցին թէ իրենք լիազօր չեն որեւէ ընտրութիւն կատարելու այսօր, այլ եկած են միայն լսելու եւ զեկուցում տանելու իրենց միութիւններուն: Ժողովականները իրաւացի գտնելով եղած առարկութիւնը, որոշեցին փակել ժողովը եւ 15 օր յետոյ երկրորդ ժողով մը գումարելով ընտրութիւնը կատարել լիազօր ներկայացուցիչներու միջոցաւ:

Լաւ է ուշ, քան երբեք.

Վարդ-Գաւրիկ

ՏԽՈՒՐ ԲԱՐՔԵՐ

Անցեալ ուրբաթ երեկոյ Սէն Միշէլի պողոտային վրայ սրճարանի մը մէջ (հայկական հաւաքատեղի) ականատես եղայ խայտառակ դէպքի մը:

Երիտասարդ գրող Հ. Ցէվլէթեան գրականութեան շուրջ կը խօսակցէր Հռոմէն ժամանած հայ բժիշկի մը հետ, ... մը, մինչ այդ պահուն ալ ընդմիջեց անքաղաքավար ձեւով մը եւ սկսաւ նախատել երիտասարդ գրողը, որ «Յառաջ»ի եւ «Հայրենիք»ի մէջ դէմ էր գրած համայնավար ներկայ վարիչներուն: Պ. Ցէվլէթեան նախ ուզեց պատասխանել եւ յետոյ ջանաց լռեցնել անոր ամբարտաւանութիւնը, մինչ կարմիր ... փակած այս վայրի խոռը պատճառ փնտռեց կռուելու եւ ի վերջոյ բռունցքի հարուած մը ջանաց իջեցնել: Ի վերջոյ սրճարանին տէրը ստիպուեցաւ դուրս նետել զայն: Յաւ որ, Պ. Ցէվլէթեան պաղարիւն գտնուեցաւ եւ տեղի չտուաւ աւելի մեծ կռիւի մը:

Այս կարգի դէպքեր շատ պատահած են, հոն ուր կան այսպիսի թունաւոր խոտեր:

Ցիսուս իր աշակերտները ընտրեց ամենախոնարհ դասէն, ձկնորսներէն, իսկ մեր բալիշեւիկ պրոլետարները՝ ձկնորսներու տեղ ջրհանկիրներ ընտրած են:

Այդ ափրիկեան վայրենին այն է որ 1926ին Հայաստան գնաց մեծ յոյսերով եւ պոչին վրայ նայելէն հազիւ ինքզինք փարիզ կրցաւ նետել:

Դիտող

«Լուսաբեր», որ կը հրատարակուի Պ. Կ. Ա. Միութեան կողմէ ... եւ Ապրիլ Ցիւերը: Այս վերջին թիւը նուիրուած է Ապրիլեան նահատակներուն, պատկերազարդուած եւ նահատակ գրողներու հաղուագիւտ յօդուածներով ճոխացած: Մարտին թիւին մէջ ուսումնասիրութիւն մը Ահարոնեանի մասին Շ. Նարդունիի ստորագրութեամբ:

Երկուքի տարեկան բաժնեգինն է ֆրանսա 25 ֆրանք, արտասահման մէկուկէս տոլար: Դիմել Kurkdjian, 247 Bld. Voltaire, Paris

ԹՈՒՐՔԻԱՅ առողջապահական գործավարութիւնը մասնագիտութեան «վէսիքա» կ'առաջարկէ բոլոր բժիշկներուն, որոնք ստիպուած են միայն իրենց մասնագիտութեան վերաբերեալ հիւանդութիւնները դարմանել:

ԲԱՇՕՆ

Իմացուեց նոյնպէս, որ նա ... էր տուել իր խրճիթը բոլոր ... չունեցածով, որ ոչինչ ... քրդերի ձեռքը: Այսպէս ... հեռացել Ղզրօն իր հայրենի ... փոքրիկ թումօի հետ:

Եւ այժմ այս տարօրինակ ... թափառում էր աշխարհի ... անտուն, անպատսպար: ... մուրում էր եւ թումօին ... այդ միայն չունէր, ... մէջն սեւերես է ... ծերունին իր վիճակի գա... թիւնը տանում էր անտրտունջ. ... կար մի ուրիշ բան, որ ... էր նրա սիրտը, գալարում ... նրա աչքերը եւ առանց այն ... դժգոհ դէմքը դարձնում ... աւելի մռայլ, էլ աւելի ... տանջում էր թուր ... այդ խղճուկ որբը: Երբ ... երկար նայում էր այդ ... մեծ կապոյտ աչքերին,

երբ դիտում էր նրա քայլուածքը, այն ժամանակ նրա մարմնով մի սառնիչ սարսուռ էր անցնում, որովհետեւ անտեսեց կանգ էր առնում նրա երակներ մէջ. փոքրիկ որբի աչքերը, հայեացքը, քայլուածքը այնքան յիշեցնում էին իր տարաբաղդ մօրը, որի անմեղ արեան մէջ թաթախել էր նա իր ձեռքը: Ճի՞շդ այդպէս նայել թշուառ զոհը իր երեխին, երբ նա մահացու հարուածն իջեցնում էր նրա կրծքին: Այդ աչքեր... Նախշուն հէքիաթ, որ իր առանձին սիրով, առանձին զգուանքի առարկան է... Ո՞ր մէկին մոռանար Ղզրօն, ի՞նչպէս մոռանար: Ժամանակը ջնջել էր նրա մտքից իր կատարած այդ զարհուրելի, անսիրտ, արիւնոտ գործի արգարապայուցիչ բարոյական պատճառները, նրա ձեռքում, չփոխուած միտքն այլեւս չէր կարողանում

հաշիւ տալ իրան, թէ ինքը մին չէ՞ր ոչ ասեղի բարոյական իրաւունք ունէր թափել իր հարազատների ... Այն ժամանակ, օ՜, այն անէծքի արժանի ժամանակը, նա լաւ յիշում է, այդ բանը նրան բոլորովին բնական, բոլորովին հասկանալի, արդար իրաւացի էր թւում, բայց այժմ... իր բնական պարզ այդքան անսիրտ, այդքան զարհուրելի միջոցով անարատ պահելու նախկին գիտակցութիւնը տեղի էր տուել մի անսահման խղճահարութեան, որ անքուն որդի պէս օր ու գիշեր անդադար կըրծում էր նրա սիրտը. ճմլում ապիքները այնպէս որ նա երբեմն արտի անսահման ցաւից ծալում էր ձեռները, կծկւում, գալարւում էր, ինչպէս վիրաւոր օձ: Աւելի սարսափելի էին նրա համար այս ու այն գուժում, այս ու այն անմարդաբնակ, յետ ընկած խրճիթում, կամ աւերակի մէջ անցրած գիշերները. իբր գոհերի արիւնոտ ուրուականները հազար ու մի ձեւերով յայտնւում էին խաւարի մէջ, ներս լիւռ ձեռներով խեղդում էին նրա կոկորդը, զարհուրած ծերունին փակում էր աչքերը, աշխատելով չը տեսնել այդ ուրուականներին, բայց իզո՜ւր. նոյնիսկ խաւարի մէջ պարզ ծրագրւում էին նրանց վէրքերը. ականջից ցայտում էր արիւնը, պարզ լսւում էր նրանց օրհասական խռխռոցը: Օ՜, գոնէ այդ թումօն չը լինէր, որպէսզի այլեւս ոչինչ չը կապէր նրան այս անիծուած աշխարհի հետ, այն ժամանակ նա շատ հեշտութեամբ վերջ կը տար իր զարհուրելի տանջանքներին. արիւն թափելու սովոր որսորդի ձեռքը մի վայրկեան անգամ չէր դողայ, նա հանգիստ սրտով կը կտրէր իր կոկորդը, եւ Աստուած իրաւունք չէր ունենայ նրանից հաշիւ պահանջելու ինքնասպանութեան համար, որովհետեւ նա ընենականի աթոռի առաջ այնպիսի պատմութիւններ կանէր

որ երկնայինների բնակավայրը կը դողար. Հրեշտակներն անգամ սուգ կանէին, աստղերի փայլուն դէմքը կը մռայլւէր. Խե՜ղճ Ղզրօն ի՞նչպէս տանէր այնքան ցաւը: Բայց թումօն կայ, նա ապրում է, ո՞ւր թողնել նրան, ո՞ւմ յանձնել այս անտէր, անտիրական որբուկին: Եւ Ղզրօն ապրում էր, ապրում էր միայն եւ թէ իր թումօի համար. ուրիշների պէս նա էլ էր դուռը թակում, հացի փշրանքներ հաւաքում եւ կերակրում թումօին: Համարեա ո՛չ ոքի հետ չէր խօսում Ղզրօն, նրա երեսին գեռ ոչ ոք ժպիտ նման մի բան չէր նշմարել միշտ մտախոհ, միշտ տխուր ու վշտաբեկ էր նա: Շրջելու ժամանակ նա երբեք չէր բարձրացնում իր ալեզարդ գլուխը. Նայողը կարող էր կարծել, թէ այդ ծերունին մի խիստ թանկագին բան է կորցրել, որ անդադար փնտռում է: Երբեմն երբեմն նրա շրթունքները շշնջ

գարար շարժւում, քաշքշւում էին, կարծես թէ մի բան էր ասում, խօսում էր մէկի հետ, բայց ոչ ոք չէր կարող ասել, թէ ինքը երբ եւ ինչ լսել է, թէ ի՞նչ է ասում նա: Նրա միակ եւ անբաժան ընկերը իր թումօն էր, որին փայփայում էր լռութեամբ, ձեռքից բռնած ման էր ածում, պաշտպանում էր փողոցների շներից, եւ գիշերները իր վերնագգեստի ծալքերի մէջ փաթաթելով նրա փոքրիկ մարմինը գրկում էր ու քնում իր որջի մէջ: Զարմանալի էր նաեւ այդ փոքրիկ երեխան. նա դեռ իր մանկութիւնը չանցրած ծերացել էր արդէն: Դժուար, մռայլ ու պապի յարատեւ թախի՞ծն էր պատճառ, թէ՞ իր ծնողներից այդքան վաղ զրկուելը, բայց մանուկը նախապէս տխուր էր, նոյնպէս մռայլ ու լռակեաց, որպէս իր պապը:

(5 Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

Կացութիւնը Հնդկաստանի մէջ

Մայիս 10ին իսլամներու մեծ տօն, և մանաւանդ 1857ի ապստամբութեամբ 73րդ տարեդարձն ըլլալով. կը վախցուէր մեծ դէպքէ մը, բայց խաղաղ անցաւ։ Ամէն տարի այդ օրը, իսլամները կովեր կը մորթեն, ինչ որ կը գրգռէ Հնդիկները։ Ամէնէն աւելի կը վախցուէր Կալկաթայէն, ուր 300,000 իսլամներ կը բնակին։ Բայց Մուհամմէտի հաւատացեալները գոհացան միայն այծ, ոչխար եւ կով մորթելով։

∴ Շոլափուրի ծանօթ խռովութենէն յետոյ, Հնդիկները փորձեցին նորէն խանգարել բարեկարգութիւնը, համախմբումներ կատարելով փողոցներուն մէջ, հակառակ դրուած արգելքին։ Հինգ հազար հոգի ահագին կոյտ մը քար ու խիճ հաւաքեր էին, զօրքին վրայ յարձակելու համար. բայց անմիջապէս օգնական զօրք հասաւ Պոմպէյէն, գնդացիրներով, եւ անդորրութիւնը պահպանուեցաւ։ Սակայն եւ այնպէս, մտահոգութիւնը չէ փարատած։ Ոստիկանական Տեսուչը հիւանդացաւ չարաչար յոգնութենէն։ Խանութները և գրասենեակները գոց են տակաւին։

∴ Կը հաւաստեն թէ ծրագրուած անգլօ-հնդիկ խորհրդաժողովը պիտի գումարուի յառաջիկայ հոկտ. 20ին, մշակելու համար Հնդկաստանի Նոր Սահմանադրութիւնը։

∴ Ապպաս Թիապճի, Կանտիի յաջորդը. Նախատեսելով նաեւ իր ձերբակալութիւնը, կամաւորներու հրամանատար նշանակած է Տիկին Սարոժինի Նայտուն, որ ընդունած է այդ պաշտօնը։ Տիկինը Պոմպէյ գացած է. կամաւորներ հաւաքելու և նոր արշաւներ կազմակերպելու համար։

Ընդհարումները և ձերբակալութիւնները կը շարունակուին զանազան վայրերու մէջ, առանց խոշոր համեմատութիւններ առնելու, գէթ առ այժմ։ Սիմլայի մէջ, բազմութիւն մը հաւաքուած էր կամաւորները լսելու համար։ Ոստիկանութիւնը ցրուեց ջուր տեղացնելով։

∴ Վերջին լուրի մը համաձայն, երէկ առտու ձերբակալուած է նաեւ Ապպաս Թիապճի, Կանտիի յաջորդը, 59 կամաւորներու հետ։

∴ Պոմպէյի փողոցներուն մէջ գտնուեցան հնդկերէն յայտարարութիւններ, սա ստորագրութեամբ.— «Սպարապետ Հնդկաստանի բանակին»։ Այս յայտարարութիւնները կը հրաւիրեն ժողովուրդը կեդրոնացնել «բոլոր զէնքերն ու ռազմամթերքը, որպէս զի կռուին Բրիտանացիներուն դէմ եւ տապալեն զանոնք»։

∴ Հնդկաստանի առեւտրականները բողոքեցին կառավարութեան, Կանտիի ձերբակալման առթիւ։

Մուսոլինի կը սպառնայ

Մուսոլինի Լիվոռնօ այցելեց կիրակի օր եւ աչքէ անցուց նաւագործարանի աշխատանքները։ Այս առթիւ, ճառ մը խօսելով անհամար բազմութեան մը առջեւ, փառաբանեց Ֆաշիստ Իտալիոյ ուժը.

— «Իտալիոյ ժողովուրդը իր տեղը կը պահանջէ աշխարհի մէջ։ Պարտք կը սեպեմ յայտարարել, ոչ միայն Իտալիոյ ժողովուրդին, այլ եւ արտասահմանի ժողովուրդներուն, թէ մենք չենք ուզեր գահավէժ արկածախնդրութիւններ, բայց, եթէ մէկն ու մէկը փորձէ դպչիլ մեր անկախութեան եւ մեր ապագային, այդ մէկը տակաւին չի գիտեր թէ ջերմութեան ո՛ր աստիճանով պիտի առաջնորդեմ բովանդակ իտալացի ժողովուրդը։ Եթէ մէկն ու մէկը ուզէ սպառնալ սեւ շապիկաւորներու յեղափոխութեան զարգացման, այն ատեն ամբողջ ժողովուրդը, ծեր, մանուկ, գիւղացի, բանուոր, կարող թէ անկար պիտի կազմեն մարդկային մէկ զանգուած, եւ դեռ աւելին,— հրեղէն գունդ մը որ կրնայ նետուիլ ո եւէ մէկուն դէմ եւ ամէն տեղ»։

Ի՜նչ խօսք որ ամբոխը խելայեղ ծափերով ողջունեց այս խօսքերը։

Դո՞ւք ալ, Լենինականներ...

«Իզվէստիա», խորհրդային իշխանութեան պաշտօնաթերթը, կը հրատարակէ նոր հրամանագիր մը, որուն համաձայն քաղաքային եւ զինուորական պատուանշաններ կը հաստատուին Խորհրդային Միութեան մէջ։

Համաձայն հրամանագրի առաջին յօդուածին, պատուանշանները պիտի տրուին միայն Կեդր. Կոմիտէին կամ անոր Նախագահութեան որոշումով։ Իւրաքանչիւր հանրապետութիւն իր յատուկ պատուանշանները պիտի ունենայ, որոնք պիտի տրուին նոյն կուսակցութեան կեդր. կոմիտէներուն կողմէ։ Իսկ բոլոր հանրապետութեանց համար հասարակաց պատուանշաններ են.— Լէնինի, Կարմիր Դրօշի, Աշխատանքի Կարմիր Դրօշի եւ Կարմիր Աստղի պատուանշանները։ Պատուանշան կրնան ստանալ, — քաղաքացիները, զինուորական եւ քաղաքական կազմակերպութիւնները։ Պատուանշանի արժանացած քաղաքացիներու զաւակները ազատ մուտք պիտի ունենան բոլոր դպրոցներու մէջ։ Զանազան պատուանշաններու տէրերը 50առ հարիւր զեղչ պիտի ստանան բնակարանի վարձքին վրայ եւ եկամուտի տուրք չպիտի վճարեն, եթէ այդ եկամուտը 6000 րուբլին չանցնիր։ Իւրաքանչիւր պատուանշանի հետ հանգստեան թոշակ ալ պիտի տրուի, — ամսական 30 րուբլի ասպետի աստիճանին համար, 25 րբ. աւելի՝ իւրաքանչիւր բարձր կարգի համար։ Պատուանշանի արժանացած անգործները նախապատուութեան իրաւունք պիտի ունենան գործ գտնելու համար։

Գերեզմանոցները քաղաքէն դուրս

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ որոշուած է այլեւս թոյլ չտալ որ մեռելներ թաղուին քաղաքին մէջ։ Հին մեռելներու ոսկորները պիտի փոխադրուին քաղաքէն դուրս հաստատուած գերեզմանատուներու մէջ։ Նոճիները պիտի կտրուին, իսկ գետնին վրայ շէնքեր պիտի շինուին։

Աւելորդ է յիշեցնել թէ այս ձեւով կառավարութիւնը պիտի իւրացնէ նաեւ Բանկալթիի ազգ. գերեզմանատունը, որ աչքի փուշ եղած էր։

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը

Երէկ Ժընեւի մէջ բացուեցաւ Ազգերու Դաշնակցութեան 59րդ խորհուրդին նստաշրջանը։ Ներկայ էին 14 պատուիրակներ, որոնց 7ը արտաքին նախարարներ։ Օրակարգին գլխաւոր խնդիրներն են, — Հռենոսեան գաւառներու պարպումը, ֆրանքօ-իտալական բանակցութիւնները նաւային սպառազինութեանց կրճատման մասին, Պրիանի հարցարանը եւրոպական դաշնակցութեան մասին, ապահովագրութեան հարց եւայլն։

Վասպուրականի Վերաշինութեան 15ամեակը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՄԱՅԻՍ 17ԻՆ

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ընկերական ժողովը՝ վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Զեկոյց ներկայացուցչական ժողովի մասին։

ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Մարսէյլի հանգանակութեան ցանկը.—

Յ. Քէշեան 50, Պ. Տիրանեան 30, Թ. Մոսկոֆեան 20, Շուշանեան, Ն. Մարգարեան, Վ. Աւագեան, Ճընտիկեան, Տոքթ. Արզուեան, Սրապեան, Զ. Քէհեան, Թորոսեան, Պ. Թանաճեան, Խոտոեան, Ճերահեան, Աւետիսեան, Խ. Տէրտէրեան 10ական, Չէքէմեան 20, Դաւիթեան 6, Թ. Գրիգորեան, Տ. Է. Մինասեան, Մալեան, Փանպուքեան, Մ. Խոշապեան, Աստուրեան, Տ. Քէստիքեան, Տիշլեան, Գրիգորեան, Տոքթ. Դատեան, Տէվէճեան, Բարիկեան, Աստուրեան, Տէրտէրեան, Կարապետ Թորոսեան, Օր. Մազմանեան, Տիկին Պօղոսեան, Օր. Նաճարեան, Տիկին Շաքարեան, Եազկիւլեան, Տիկին Ադամեան, Տիկին Շամիրեան, Ղազարեան, Յակոբեան, Տէիրմէնճեան, Գալգօնեան 5ական, Ոմն 15, Պ. Աշճեան 3, Ա. Օճաքեան, Նարկիզեան, Գ. Արմէնեան, Աւետեան, Մածարեան 2ական, Տիկին Արմախանեան 3, Գուքուրեան 1 ֆրանք։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— *Շապին Գարահիսարցի Ադամի Չալղապեան կը փնտռէ իր քոյրը Տիկ. Սիրանուշ Չալղապեան, հօր անուն Եղիա, մօր անուն՝ Էլմօն, ինչպէս նաեւ իր հօրեղբօրորդին Վռամշապուհ Չալղապեան։ Կը կարծուի թէ կը գտնուին Մարսէյլ կամ շրջակաները։ Իմացնել՝* A. Nadirian*ի* 188 Rue de Rosny, Montreuil, (Seine), France.

— *Ուրֆացի Յակոբ Գէորգեան կը փնտռէ իր եղբայրը Աբրահամ Թանտաւրճեան, որ 1914ին Ուրֆայի կռիւէն յետոյ անյայտացած է։ Իր մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Յակոբ Գէորգեանի,* 5 Rue de l'Ecole, Arles, (B. du R.) France

— *Կը փնտռուին Խարբերդի Աշուան գիւղացի Արամ եւ Տաճատ Յակոբեան, հօր անուն՝ Մանուկ, մօր անուն՝ Սարա։ 1915ի տարագրութեան միջոցին գտնուած են Սուրիա ուր իրենց մայրը մեռած է զիրենք ձգելով 5—7 տարեկան հասակին մէջ։ Իմացնել՝ Յովհաննէս Յակոբեանի,* 14 Rue Ortolan, Paris (5).

Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռեմ Քէմախի վերի Բագառիճէն Խոսրով Իլպիզեան եւ զաւակները Ղազարոս, Կաթիկ, Ազատուհի, եւ հօրեղբօրորդի ույսզաւակները՝ Աւագ, Մաթէոս եւ Մարիկ, որոնք աքսորուած են 1915ին։ Իզմիրի դէպքէն ամիս մը առաջ Մալաթիայէն լուր առնուած է աղջիկը Կաթիկէն։ Անկէց ի վեր լուր չկայ։ Իրենց մասին ստոյգ տեղեկութիւն տուողին 500 ֆր. նուէր։ Իմացնել՝ H. Hougasian, Mazagan, Maroc։ կամ «Յառաջ»ի։ Կը խնդրուի սուրիահայ եւ յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Շապին Գարահիսարի մեծ Աճպտերի Ղրաճ գիւղէն կը փնտռուի Յակոբ Էրնէկեան (Մաճարեան), հօր անուն՝ Նիկողոս, մօր անուն Եւա։ Իմացնել՝ Խաչիկ Վարդանեանի՝ 13 Rue Jean Jacques Rousseau, Sarcelles (S. et O.)։ Ճշգրիտ լուր տուողին 50 ֆրանք նուէր։

— Օր. Եօժէնի Նաւասարդեան կը փնտռէ Գառնիկ կամ Ղարիբ Էլմասեան (28-30 տարեկան) որ 1920ին կարճ ժամանակ Զոնկուլտաք մնալէ վերջ, մեկնած է Պոլիս։ Կը կարծուի թէ Պոլսոյ մէջ աշխատած է ճաշարանի մը մէջ։ Յետոյ մեկնած է Սալմաստ (Պարսկաստան)։ Իմացնել E. A. Terzianի, comptable, boîte postale 31, Draguignan, (Var) France. Լուր տուողին նուէր։

— *Վարդան Պէճօեան կը փնտռէ իր հօրեղբօրորդիները Յակոբ Պէճօեան, Պետրոս Պէճօեան եւ իր եղբայրը Յակոբ Պէճօեան։ 2 տարի առաջ կը թղթակցէին եւ կ'ապրէին միասին հետեւեալ հասցէին՝ Յակոբ Պէճօեան* 418 Park ave. Worcester, Mass. U. S. A. *Իմացնել՝ Վարդան Պէճօեանի,* 64 Rue de Bonnet, Lyon, Rhône.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10ᵉ)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23.
R. C. SEINE 276 266

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 14 ՄԱՅԻՍ 1930
14 MAI 1930

Զ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1262 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

[...]ՒՈՒ ԽՕՍՔ

[...]ՆՉ ԴՐԷՔ ՁԵՐ ԿԻՐՔԵՐՈՒՆ

Երկու հայերէն թերթեր, հանրային կարծիք վարելու [...]ած երկու օրկաններ, Փարիզի ռամկավար պաշտօնա[...] եւ Երեւանցիներու բանբերը, մրցումի ելած են իրարու [...] յղրճելու համար շինարար ծրագիր մը: Մինչեւ իսկ միտ[...] գրգռելու, մատնելու, ափ մը տարագիրներու արիւնը մա[...] գնով: Երկուքն ալ՝ միեւնոյն ժամանակ, — մէկը՝ շաբաթ, [...] մայիս, միւսը՝ յաջորդ օրը, կիրակի:

[...]րենց կատարած գարշելի արարքին գիտակցութիւնն ու[...] [...] վերջապէս, այս մարդիկը: Գիտի ունենա՞ն ո՛ր եւ է ա[...] [...] Որուան ո՛ր եւ է մէկ ժամուն:

Ամփոփենք խնդիրը:

Վասպուրականի վերջին գաղթէն փրկուած բեկորները տա[...] [...] ի վեր կը ծիւրին Նահր-էլ-Օմարի կայաններուն մէջ: [...]նոնք Հայաստան փոխադրելու բոլոր ձեռնարկները ձախո[...] [...]ան: Վերջապէս, կարելի եղաւ Միջագետքի կառավարու[...] [...]ն արտօնութիւն ստանալ գաղթականները տեղաւորելու [...] Սլիվան գաւառին մօտ, 7-8 ամայի գիւղերու մէջ: [...]պահատ ելք մը, որ գոնէ տարագիրները կայաններու [...]ութենէն ազատելու եւ հողին կապելու առաւելութիւնն [...] ինչպէս Լիբանանի եւ Սուրիոյ մէջ:

Տրամադրելի գումարին շնորհիւ, արդէն կարելի եղած է [...]ադրել 750-1000 մարդ, Պասրայի եւ Պաղտատի կայան[...]: Ասոնք անմիջապէս շինած են շատ սիրուն տուներ, եւ [...] իսկ նուիրուած՝ վարուցանքի: Անապատը, կայաններու [...] կը ծլան, տակաւին, ուրիշներ, որոնց համար եւս օրհնու[...] մը պիտի ըլլար տեղափոխութիւնը: Պարզ դրամի խն[...]

Նահր էլ Օմարէն մինչեւ Սլիվան փոխադրութեան ծախքն [...] րուփի, մարդ գլուխ: Մէկ տունի շինութիւնը կ'արժէ [...]100 րուփի (գործակցաբար աշխատելով): Մէկ զոյգ լծ[...] 150 րուփի. մէկ ընտանիքի սերմնցուն՝ 45 րուփի. իսկ [...] — մինչեւ հունձք — 95 րուփի եւն.:

Արդ, բոլոր անոնք որ ծանօթ են կայաններու պատճառած [...]րքին, անվիճելի բարիք մը պիտի համարեն այս պատեհու[...]ները, — միշտ նկատի ունենալով որ գոց են Հայաստանի [...]ները:

Եւ բոլոր անոնք որ կուսակից են մեր ֆիզիքական եւ հո[...] կազդուրման, համրանքի պահպանման, անշուշտ պարտք [...] սեպեն աջակցիլ այսպիսի ձեռնարկներու: Հանրային [...] եւ է կազմակերպութիւն չի կրնար անտարբեր մնալ այս [...] մէջ:

Այս տեսակէտով ալ, դիմում եղած է Նաեւ Բարեգործա[...]ին, որպէսզի տրամադրելի գումարներէն բաժին մը հանէ: [...] որ, Պաղտատի եւ Պասրայի իր վստահելի մարդիկն [...] տեղեակ են ամբողջ գործին, եւ ջերմապէս կուսա[...] անոր իրականացման:

Որքան գիտենք, Բարեգործականի կեդր. Վարչութիւնը [...] վրայ դրած է խնդիրը, եւ եթէ ուզէ անկեղծ ըլլալ, [...] միջոց գտնել քանի մը հարիւր թափառականներ եւս [...] կապելու, ինքնապահ դարձնելու համար:

Եւ ահա գարշելի հարայ-հրոց մը՝ երկու ծայրերէ: Կատղեր [...] եւ կարմիր տիրացուները: Եւ մէկը միւսը վկայու[...] կը կանչէ, մէկը միւսէն առաջ կ'անցնի, քսու ակնարկ [...] աւելի սաստկացնելու համար: Նոյնիսկ ոստիկանական պրպր[...]ներու նիւթ հայթայթելու գնով:

Ալ ի՛նչ «արկածախնդրութիւն», ի՛նչ «դիւային եւ արիւ[...] ծրագիրներ»:

Դեռ ուրիշ պզտոր պատմութիւն մըն ալ, միշտ երկուքին [...]: Իբրեւ թէ Իրաքի կառավարութիւնը չէ որ տրամա[...] է թափուր գիւղերը, այլ հոգատար իշխանութիւնը:

— «Իրաքի պետութեան կողմէ ցոյց տրուած այս չկամութեան [...], աքկած փնտռող գոմիթէները հոգատար պետութեան [...]թեամբ կը յաջողին քանի մը հարիւր Հայեր փոխադրել [...] շրջանը»:

Այսպէ՛ս կը ներկայացնէ խնդիրը՝ ռամկավար պաշտօնա[...]թը: Իսկ Երեւանի ճպուռը կը ձայնակցի, հետեւեալ պեր[...] խորագիրներուն տակ. —«Սուրիայէն յետոյ Իրաքը [...]ակցութեան նոր արկածախնդրութիւնը»:

— «Իրաքի կառավարութիւնը մերժած է հողեր յատկացնել: [...] կոմիտէն հոգատար պետութեան (անգլիական) միջնոր[...]թեամբ կը յաջողի ձեռք ձգել հողամաս մը եւ այնտեղ կը փո[...] քանի մը հարիւր գաղթականներ»:

Լսեցէ՛ք, լսեցէ՛ք տակաւին: Ռամկավար պաշտօնաթերթն [...] կը պատմէ.

— «Ն. սհ.-Էլ-Օմարը Հայաստանէն հեռու, քաղաքական գործու[...]ութեան հնարաւորութիւնչ տուող անհրապոյր վայր մըն է, ի՛նչ արժէք [...] ներկայացնել քաղաքական գործունէութեան մէջ մեծցած [...] համար: Եւ այդ մարդկանց,— Նահր էլ Օմարի գոմիթէի [...] — մէջ կը ծագի միտքը Մուսուլ, Վասպուրականի սահ[...] վիլայէթը փոխադրել վասպուրականցիները»:

Եւ նորէն Երեւանի թութակն է որ դէմ կը բռնէ.

— «Այն ինչ Մուսուլը ինչքան հրապուրիչ, այնքան մօտ է [...]ակցութեան երազին»:

Կա՞յ գերընական ուժ մը որ կարենայ սանձ դնել այս մար[...] կիրքերուն:

Ոստիկանական գործակալնե՞ր են ասոնք, թէ հրապարա[...] եւ քաղաքական, կուսակցական գործիչ:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ԱՌԹԻՒ

«Հայրենիք» գիտել կուտայ խմբագրականի մը մէջ (29 ապրիլ):

— «Յիշդ է, քափիթիւլասիոններու ջնջումը մեծապէս շոյեց Թուրքերուն ազգային ինքնասիրութիւնը, որովհետեւ ատով կը ջնջուէր «նոր» Թուրքիոյ տնտեսական եւ քաղաքական անկախութիւնը ատելի Արեւմուտքէն: Սակայն, հէնց այդ միջոցը պատճառ եղաւ, որ Թուրքիա դրամ չգտնէ ոչ միայն իր տնտեսութիւնները վերականգնելու եւ զարգացնելու, այլ եւ իր պետական պարտքերը վճարելու համար:

Եւ այժմ ահա, Լօզանի քոնֆերանսէն հազիւ 7 տարի անցած՝ Թուրքիա դրուած է ճակատագրական երկընտրանքի մը առջեւ.—կամ ընդունել առաջ երթալ օտար դրամագլուխի ծանր պայմաններուն, որոնք նոր ձեւով կրկին պիտի կաշկանդեն Թուրքիոյ տնտեսական եւ քաղաքական անկախութիւնը՝ բաւարար ապահովութիւն տալու համար օտար դրամատէրներուն, եւ կամ գահավէժ կերպով գլորուիլ սնանկութեան անդունդը:

Նկատելի է, որ Թուրք փաշաներն ու պէյերը արդէն սկսած են գնահատել օտար դրամագլուխին դերը եւ պատրաստ են կարեւոր զիջումներ ընելու անոր: Օրինակ, «Ջիւմհուրիէթ»ի պէս մոլեռանդ ազգայնական թերթ մը կ'ըսէ. — «Պէտք է որ մեր դռները կռնակի վրայ բանանք օտար դրամագլուխին առջեւ, ամէն տեսակ երաշխիք ու շահ ապահովելով անոր»:

Միւս կողմէ, սակայն, քիչ չեն նաեւ այնպիսիներ, որոնք տրամադիր կ'երեւին երթալու բոլշեւիկներու ճանապարհով եւ կարծես կ'ուզեն խուսափիլ օսմանեան պարտքերը վճարելէ, ինչպէս որ բոլշեւիկները մերժեցին վճարել ցարական պարտքերը: Ասիկա ալ հարկաւ անոր համար, որ Թուրքիա կարենայ պահել իր տնտեսական եւ քաղաքական անկախութիւնը ու կրկին չդառնայ դրամատիրական Արեւմուտքի ստրուկը:

Եթէ ենկլուրի հետեւի բոլշեւիկներուն, կասկած չկայ, որ Թուրքիա շատ կարճ ժամանակի մը համար միայն թեթեւութիւն պիտի զգայ, բայց հիմնապէս ու տեւականօրէն պիտի խախտուի Թրքական վարկը եւ օտար դրամագլուխը աւելի հեռու պիտի փախչի Թրքական սահմաններէն: Իսկ եթէ ենկլուրի «Ջիւմհուրիէթ»ի եզրակացութեան յանգի ի վերջոյ եւ որոշէ ամէն տեսակ երաշխիք ու շահ ապահովել օտար դրամագլուխին, վերջինս հարկաւ պիտի երթայ Թուրքիա եւ ստանձնէ այդ երկրին տնտեսական ու ֆինանսական վերականգնումի գործը:

Սակայն, այդ պարագային սուլթաններու ժամանակի հին պատմութիւնը թերեւս նոր ձեւերով պիտի կրկնուի, եւ Թուրքիա նորէն պիտի խաղալիք դառնայ դրամատիրական Արեւմուտքի ձեռքին»:

ՀԱՑԸ 1.90ի պիտի ծախուի Մայիս 15էն սկսեալ:

ԼՈՆՏՈՆԷՆ ԱՒՍՏՐԱԼԻԱ հեռախօս հաստատուեցաւ աղջի օր: Առաջին երեք վայրկեանի խօսակցութեան գինն է... 843 ֆր. 75:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Երկրաշարժը Սալմաստի եւ Թաւրիզի մէջ

Թեհրանէն կը հեռագրեն մայիս 12 թուականով.—

Երկրաշարժի ցնցումներուն սաստկութիւնը կը նուազի Թաւրիզի մէջ, բայց շատ ուժգին է Սալմաստի շրջակաները ուր ստորերկրեայ որոտումներ ահ ու սարսափի կը մատնեն ժողովուրդը: Վախ կայ թէ մօտ 3000 հոգի մեռած ըլլան: Աւելի քան երեք քիլոմեդր երկայնութեամբ ճեղք մը բացուած է Ուրմիոյ եւ Սալմաստի միջեւ, եւ թոյլ չի տար որ օգնութեան փութացող կառքերը անցնին: Բայց եւ այնպէս կացութիւնը բարուոքելու նշաններ ցոյց կուտայ:

Կացութիւնը Հնդկաստանի մէջ

Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովին աղջի օրուան նիստին մէջ, Հնդկաստանի Նախարարը տեղեկութիւններ տուաւ կացութեան մասին: Համաձայն իր յայտարարութեան, շուտով պիտի հրատարակուի կառավարական յանձնաժողովին տեղեկագիրը որ կը բաղկանայ երկու մասէ: Առաջին մասը պիտի հրատարակուի յունիս 1ին, իսկ երկրորդը՝ 24ին: Պիտի հրատարակուի նաեւ տեղեկագիր մը արդի կացութեան մասին: Նախարարը հաստատեց թէ հրաւէր ուղղուած էփէշավարի Հաճիին որ քաշուի սահմանագլուխէն, այլապէս զինուորական գործողութիւններ պիտի կատարուին: Բացի Կուճէրաթի շրջանէն, ուր մեծ է Կանտիի անձնական ազդեցութիւնը, անհնազանդութեան շարժումը պարզ արձագանգներ միայն ունեցած է գիւղականշրջաններուն մէջ: Հակառակ բոլոր ջանքերուն, իսլամ հասարակութիւնը բացարձակապէս հեռու կը մնայ շարժումէն: Թէեւ կարելի չէ նախատեսել յառաջիկայ դէպքերը, բայց կառավարութիւնը տէր է կացութեան:

Բանտարկութիւն մը՝ յաջորդ Կանտիի

Ինչպէս գրեցինք երէկ, Ապպաս Թիապճի, Կանտիի յաջորդը, իր կարգին ձերբակալուեցաւ եւ իրեն յաջորդեց Տիկին Նէտու:

Ապպաս Թիապճի առտուն կանուխ իր 59 հետեւորդներուն հետ ճամբայ ելած էր դէպի Տարսանա, աղի պետական մթերանոցը, արշաւանք մը կատարելու մտքով: Մեկնումէն առաջ հոգեւոր երգեր երգուեցան եւ Տիկին Կանտի օրհնեց կամաւորները: Եւ ահա ճամբուն վրայ երեւցաւ գաւառին դատաւորը, 300 ոստիկաններու հետ: Դատաւորը բարեկրթութեամբ մօտենալով Ապպաս Թիապճիի, ըսաւ.

— Դո՛ւք անկանոն ժողով մը կազմած էք եւ յանուն օրէնքի կը հրամայեմ ցրուիլ: Հակառակ պարագային պիտի հարկադրուիմ ձերբակալել ձեզ:

Ծերունին պատասխանեց արեւելեան քաղաքավարութեամբ եւ համակրութեամբ.

— Դո՛ւք շնորհքով մարդ մըն էք: Կրնաք ձերբակալել և եթէ յարմար կը դատէք՝ ձեր ձեռքն եղած ամէն միջոց գործածել:

Դատաւորը առանց վիճաբանութեան բռնուելու, ձերբակալեց Թիապճին եւ 59 ընկերները, որոնք չէին ուզեր բաժնուիլ: Բոլորն ալ փոխադրուեցան Շոլափուրի բանտը: Երբ լուրը իմացուեցաւ, մեծ բազմութիւն մը խռնուեցաւ բանտին բոլորտիքը, հոգեւոր եւ ազգային երգեր երգելով:

Դատը սկսաւ անմիջապէս, դռնփակ եւ առանց արտասովոր ձեւակերպութեանց: Ոստիկանական զօրաւոր ջոկատ մը կը հսկէր ապահովութեան: Տեղական մամուլին ներկայացուցիչներն անգամ չէին ընդունուած:

Ապպաս Թիապճի. Նախատեսելով իր ձերբակալութիւնը, հետեւեալ յայտարարութիւնն ուղղած էր քանի մը ժամ առաջ.

— Մէկ ամիսէն պակաս ժամանակի մը մէջ, Կանտի անկախութեան իղձը արթնցուց միլիոնաւոր Հնդիկներու սրտին մէջ: Ինչ որ ալ ըլլայ իրենց վրայ ծանրացող բռնակալութիւնը, Հնդիկները անեղծ պիտի պահեն ազատութեան այդ բոցը: Խաղաղութիւնը չի կրնար տիրել Հնդկաստանի մէջ, որքան ատեն որ գերի կը մնայ այս դժբախտ ազգը:

Ձերբակալութենէն անմիջապէս յետոյ, անհնազանդութեան շարժումին հրամանատարութիւնն ստանձնեց Տիկին Նէտու, համաձայն Կանտիի հրահանգին: Տիկին Նէտու Հնդկաստանի ամէնէն ականաւոր կիներէն մէկն է, բանաստեղծ, հռետոր եւ գրագէտ: Ցիտունը մէկ տարեկան է եւ մեծ դեր կատարած է հնդկական կեանքի մէջ, վերջին 15 տարիներու ընթացքին: Ծանօթ է նաեւ Լոնտոնի մէջ, ուր ստացաւ իր կրթութիւնը, քսան տարի առաջ, յաճախելով Քէյպրիճի համալսարանը: 1928ին, անգլիացի գրագէտներ սեղան մը տուին ուր ներկայ էր նաեւ Լէյնապրի, անդամ աշխատաւորական կառավարութեան:

∴ Վերջին հեռագիրներու համաձայն, Շոլափուր քաղաքը, ուր ծանր խռովութիւններ պատահեցան անցեալ շաբթու, ամբողջութեամբ անցած է ապստամբներուն ձեռքը: Եղած պահանջին վրայ, առիպողաբար զօրք ղրկուած է: Առեւտրականները կը մերժեն բանալ իրենց խանութները, վախնալով որ աւարի կը տրուին իրենց ապրանքները:

Պաղեստինի Արաբները ալ դժգոհ

Պաղեստինէն Լոնտոն գացած արաբական պատուիրակութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց, որով կը ծանուցանէ թէ բրի-

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Լառնաքայի «Իզօթիս» թերթը հետեւեալ տարօրինակ պատմութիւնը կ'ընէ իր ապրիլ 19ի թիւով.

— «Եւրոպայէն հաղորդուած այն լուրը, թէ Յունաստանէն Կիպրոս հայ գաղթականներու փոխադրութեան համար համաձայնութիւն մը գոյացած է անգլիական եւ յունական կառավարութիւններու միջեւ, գոհունակութեամբ ընդունուած է Լոնտոնի մէջ հայերու ի նպաստ աշխատողներու կողմէ: Լորտ քաղաքապետի Ֆոնտին վարչութիւնը երկու տարի առաջ մօտէն որոշեցրած էր այս խնդիրը եւ Գ. Հ. Պըքսթըն որ մեկնած էր Կիպրոս, պատրաստեց շատ բարեացակամ տեղեկագիր մը:

Յունաստան ապաստանած մեծ թիւով Հայեր կան. երկրին պիւտճէն ալ շատ ծանրաբեռնուած ըլլալով, կ'առաջարկուի կարելի եղածին չափ շատ Հայեր փոխադրել Կիպրոս, որուն հողը կրնայ մշակելի դառնալ:

Գ. Օրզպի Կոր երբ պաշտօնի վրայ էր, համակրութեամբ նայեցաւ խնդրին. նոյն վերաբերումը ունեցաւ Կիպրոսի կուսակալ Ռոնալտ Սթօրսը: Գլխաւոր դժուարութիւնը դրամն էր: Կիպրոս չէր կրնար վճարել: Յունաստան յանձն առաւ փոխադրութիւնը ձրի կատարել, իսկ բրիտանական կառավարութիւնը ծառայութիւն մատուցանելէ զատ չէր կրնար ո եւ է կերպով օգնել: Գաղթականներու փոխադրութեան համար հարկ եղած գումարը շատ հաւանական է ապահովուի Նանսէնի հիմնադրամէն որ արդէն յանձն առած է իրագործումը գաղթականական նման ծրագիրներու: Սակայն հիմնադրամը թերեւս չկարենայ հոգալ նոր գաղթականութեան մը փոխադրութեան ծախքերը:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

«Ջիւմհուրիյէթ»ի մէջ, Եօնուս Նատի պէյ կը գրէ հետեւեալ խորագրին տակ. «Թուրք հանրային կարծիքը կը սարսափի հակակշռէն».—

«Թուրք հանրային կարծիքը կը սարսափի ելմտական հակակշռէն: Հաւատարիմ ենք մեր պարտքերուն, բայց չենք կրնար հանդուրժել որ հին Հանր. Պարտքերու Վարչութիւնը ո եւ է նոր ձեւով մը կրկին երեւան գայ: Պէտք է յարգել Թուրքին այս զգացումը, որ ծնունդ է մօտիկ անցեալի դառնացուցիչ յուշերուն: Մանաւանդ երբ գոյութիւն ու նեցող երաշխաւորութիւնները կը բաւեն:

«Արդարեւ, հակառակ տնտեսական տագնապին, հաստատապէս կարելի է ըսել թէ պիտի աւելնան մեր մաքսային հասոյթները: Արդ, հին պարտքերուն յատկացուած մաքսային հասոյթներու ներկայ համեմատութիւնն իսկ լիուլի կը բաւէ այսօրուան եւ վաղուան պահանջներուն:

Այս առթիւ պէտք է գոհունակութեամբ յիշել նաեւ որ օտար պատուիրակները շատ բարեացակամ շարժեցան: Մենք՝ Արեւելքի մէջ բոլորովին նոր պետութիւն մը կազմող հին Թուրքերն ենք: Կը սպասենք որ Արեւմուտքը համակրանք եւ օգնութիւն բերէ այս շարժման, որ ամբողջովին իր հիմերուն վրայ կը կանգնի:

ՎՐԻՊԱԿ.— Գ. Լ. Բաշալեանի ճառին մէջ, որ հրատարակուեցաւ երէկ, ռազմագլխին—պիտի ըլլայ սահմանագլխին: Երգերով՝ պիտի ըլլայ երկերով:

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՔԻՆ ՀԵՏ

Արտառոց նորութիւններու, շինծու եւ կեղծ խաղերու ճարտար վարպետներ են դարձած մեր երկրի իրապէս ողորմելի եւ քինախնդիր վարիչները։

Իրենց բռնակալ իշխանութիւնը տեւականացնելու համար, ժողովուրդը մշտնջենական ահաբեկումի մէջ պահելու համար, ամէն մէկ նոր օրուան հետ, նոր թշնամիներու, երեւակայական հրէշներու կողմէ, Հայաստանի եւ խորհրդային երկիրներու վրայ պատրաստուելիք յարձակումներու լուրերով կը լեցնեն թերթերը։

Արեւմտեան երկիրներու ամէնօրեայ անհաշտ եւ փոքր դէպքերը իրենց շահերուն պաշտպանութեան պատշաճեցնելով, ամբողջ աշխարհը բանկած կը ցուցնեն եւ Լէնինի տիրապետութիւնը անվիճելի։

Զուարճալիքի եւ ժամանցի շտեմարաններ են մեր երկրի թերթերը այս տեսակէտէն, բոլոր անոնց համար մանաւանդ, որոնք քիչ թէ շատ տեղեակ են այս աշխարհի չարին ու բարիին։

Այս մասին չէ սակայն մեր խօսքը։ Մանաւանդ որ այնքան ալ տրամադրութիւն չկայ թափանցելու եւրոպական երկիրներու ներքին հաշիւներուն մէջ։

Հետաքրքրականը, մեր կարմիր ազբարիկներու վայնասունն է, իրարանցումը Դաշնակցութեան մասին։

Հազար, հազար անգամ եւ հազարաւոր ձեւերով Դաշնակցութիւնը, երկրին մէջ «վերջնականապէս թաղելով», իսկ արտասահմանի մէջ անոր «տիրապետութիւնը ոչնչացնելով» հանդերձ, նորէն եւ նորէն սուրբը է, որ կը ճօճեն իրենց թաղած եւ ոչնչացուցած այդ ուժին դէմ։

Որովհետեւ հայ համայնավարութեան տրամադրութեամբ Դաշնակցութիւնը մարմնացումն է այն բոլոր խոչընդոտներուն, որոնք բազմաթիւ են մեր երկրի ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան մէջ։

«Կոլեկտիվացման» խեղկատակութիւնը, որ շատ ծանր նստաւ առհասարակ բոլոր խորհրդային երկիրներու եւ մասնաւորաբար Հայաստանի վրայ, մտած է արդէն չափազանց վտանգաւոր եւ լուրջ շրջանի մը մէջ։

Ժողովրդի եւ համայնավար կուսակցութեան մէկ մասին մէջ գրգռութիւնը անվստահութիւնը եւ անհնազանդութիւնը կառավարական եւ կուսակցական նոր կարգադրութիւններու հանդէպ այլեւս անվիճելի փաստ է, իրենց իսկ խոստովանութեամբ։

Անհրաժեշտ է քանդել այս կարգի տրամադրութիւնները, բոլոր միջոցներով։

Այս պայքարը օրուան ամէնէն կենսական խնդիրներէն մէկն է, որուն համար շարժման մէջ է դրուած ամբողջ կուսակցութիւնը։

Ու ո՞վ թող զարմանայ, եթէ եթէ ըսենք, որ Դաշնակցութիւնը այս պայքարի ընթացքին կը ներկայացուի որպէս գլխաւոր խոչընդոտներէն մէկը։

Ինչո՞ւ, եւ ի՞նչ հիման վրայ, փաստեր չկան անշուշտ, բայց վառ է մեր հերոսներուն երեւակայութիւնը։

«Կուլակի կատաղի դիմադրութիւնը եւ որոշ շրջաններում անոնց աննախընթաց ակտիվութիւնը, հիմնականում արդիւնք է մեր դասակարգային ոխերիմ թշնամու՝ դաշնակցութեան ներշնչումներուն»։

Կատա՞կ թէ իրականութիւն։

Յոռի եւ գարշելի խեղկատակութիւն, ամէն բանէ առաջ «կուլակ»ի եւ առհասարակ գիւղի դէմ իրենց տխմար եւ վնասակար քայլերու պատասխանատուութիւնը թօթափելու համար, համայնավարը միայն ընդունակ է այսքան ստորին զրպարտութեան։ Եւ աւելի այն ժամանակ, երբ Դաշնակցութիւնը իրենցմէ աւելի մտահոգ է երկրի ալեկոծ կացութեան համար։

Ճշմարտութիւնը գիտնալով հանդերձ, պէտք է, սակայն, կռուիլ Դաշնակցութեան գաղափարականութեան, անոր աճող հմայքին դէմ։ Մանաւանդ միջակ եւ աղքատ ու չքաւոր գիւղացիութեան մէջ։

Եւ որպէսզի հակազդեցութիւնը տեղ գրաւէ այս ուղղութեամբ, գիտութեամբ եւ մտածուած եղանակով համայնավար կուսակցութիւնը մէկ կողմէ չարիքներու պատճառը կը ներկայացնէ կուլակը, միւս կողմէն այս չարիքին ծնունդը կը տեսնէ Դաշնակցութեան մէջ։

Լաւ հաշիւ է եւ կատարեալ խաղ։

Հարստահարուած, անտեսուած գիւղացիական հսկայ զանգուածին հանդէպ իրենց վտանգաւոր քայլերը արդարացնել Դաշնակցութեան երեւակայական չարիքներով, իսկապէս նշանաւոր գիւտ մըն է։

Այնուամենայնիւ յաջողութիւն կարելի է մաղթել մեր երկրի օրուան տէրերուն իրենց ծանր աշխատանքներուն համար, հոգ չէ թէ այսքան գռեհիկ եւ ստոր միջոցներով։

Եթէ «կոլեկտիվացումը» կոչուած է բարիք բերելու հայ գիւղին եւ բարելաւելու գիւղացիութեան անտանելի վիճակը, ու եթէ պայքարի ընթացքին Դաշնակցութեան վերագրելով որոշ չարիքներ, պիտի նպաստեն քայլ մը առաջ անցնելու, ի՞նչ խօսք որ նոր Դաշնակցութիւնը ներքին գոհունակութենէ աւելի տարբեր բառ մը չպիտի կրնայ ունենալ։

Հոս, երկրի ներքին կեանքին մէջ չէ միայն Դաշնակցութեան դերը։ Ան ամէն տեղ է, ուր որ շարժում մը կայ համայնավարութեան դէմ։

Կրօնական բարբարոս հալածանքներու առթիւ եւրոպական երկիրներու մէջ յառաջ եկած շարժումը գլխաւորաբար կրօնական կազմակերպութիւններու կողմէ, նոյնպէս պատճառ մըն է Դաշնակցութիւնը հոլովելու։

«Զարմանալի կը լինէր, եթէ դաշնակցական էմիգրացիան (տարագրութիւն) չորեքթաթ չպարէր այս խելայեղ վակխանալիայում, որ բարձրացաւ իմպերիալիստական աշխարհում, Հռոմի Պապի հոգեւոր հովանաւորութեան տակ, Խորհրդային Միութեան դէմ ուղղուած «խաչակրաց արշաւանքի» ընթացքին։ Ամէն մի նշանախօսք մի լօզունք է, ամէն մի պրովակացիա եւ ազդանշան, որ դուրս է գալիս հակախորհրդային ինտերվենցիայի (միջամտութիւն) համաշխարհային ագիտպրոպից՝ հարիւր տոկոսով իւրացւում է դաշնակցական սպիտակ մամուլի կողմից։ (Խ. Հ. Ապրիլ 28)։

Այս բոլոր այլանդակութիւնները Երեւանի պաշտօնաթերթի խմբագրականին մէջ, անոր համար միայն, որ դաշնակցական մամուլը իր ձայնն է բարձրացուցած, այո՛ խղճի ազատութեան պաշտպանութեան նուիրական դատին համար։

Այսքան միայն, եւ բաւական է որ Դաշնակցութիւնը Հայաստանի մէջ ներկայացուի իբրեւ Պապի եւ Չէմպըրլէյնի գործակից, կամակատար եւ հլու հնազանդ։

Որքա՞ն շատ եւ որքան կոպիտ կը սպառուին ահա այս գործի իրական խեղկատակութիւններով։ Եւ մանաւանդ որքան աղետաւոր այս խաղին մասնակից զոյգ տալու Հայաստանի բոլոր ծանօթ եւ անծանօթ մտաւորականները "առաջաւոր բանւորութիւնն եւ գիւղացիութիւնը":

Անիմաստ չէն այս բոլորը, եւ ո՛չ ալ սոսկ հետեւանք Դաշնակցութեան դէմ, իրենց ունեցած կոյր եւ վնասակար ատելութեան։ Եթէ վերջը-վերջը ամէն գրուածքը իր իմաստ ունի եւ ամէն մէկ գործ իր հիմնական շարժառիթը, ապա ուրեմն այս բոլորէն պէտք է եզրակացնել անվիճելի իրողութիւն մը։

Համայնավարութիւնը հող չէ գտած եւ չի գտներ մեր երկրին մէջ, հակառակ իր բոլոր ճիգերուն եւ փորձերուն։ Այս բոլորի փոխարէն, սակայն, կ՚ուժեղանայ ուրիշ տրամադրութիւն մը— հակախորհրդային իմաստով. Այս տրամադրութիւններն են ահա, որ զգալի կը դարձնեն Դաշնակցութիւնը, որովհետեւ ամէն ինչ որ չի նպաստեր եւ չի պաշտպաներ իրենց ուղղութեան, «Դաշնակիզմ» է։

Կռիւը, ուրեմն, ո՛չ թէ Դաշնակցութեան գործին, այլ անոր գաղափարականութեան դէմ է որ ամուր արմատ ձգած է մեր երկրին մէջ։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ԿԻՆԵՐՈՒ ՎԱՃԱՌԱՆՈՑ

Արժանթինի ոստիկանութիւնը Պուէնոս-Այրէսի մէջ երեւան հանեց կիներու գաղտնի վաճառանոց մը, տեսակ մը սակարան, ուր կանոնաւոր կազմակերպութիւն մը, 10 տարիէ ի վեր, կին կը ծախէր։

Այստեղ կիները երեք դասակարգի (արժէքի) կը բաժնուէին։ Ազնուական դասը կը կազմէին Ֆրանսուհիները, որոնց արժէքը ամէնէն բարձրն էր։ Իտալուհիներն ու Լեհուհիները՝ միջին դասակարգ։ Կար նաեւ երրորդ դասակարգ մը, զոր կը կազմէին զանազան ազգերէ հասարակ կիներ։

Եւ սակայն երբ կիներու որսորդութիւնը ձախող ընթանար, կիներու այս դասակարգերուն մէջ արժէքի վերիվայրում մը տեղի կ'ունենար։ Նոյնիսկ հասարակ կիներուն արժէքը եւս կը բարձրանար։ Բայց սովորաբար խնդրանքները կը կատարուէին Ֆրանսուհիներու համար։

Կազմակերպութիւնը չափազանց ուժեղ էր։ 400 հոգի ձերբակալուած են այս սակարանի մարդոցմէն։

ԼԷՆԻՆ ՀԱՅԵՐԷՆ

Հայաստանի Պետական Հրատարակչութիւնը մինչեւ այժմ հրատարակած է Լէնինի գործերէն 19 գիրք, 89,800 օրինակ, մեծ մասը արդէն սպառած. Տպագրութեան համար Մոսկուա ղրկուած է նաեւ Կուսակցական շինարարութեան խնդիրները, Արհեստակցական շարժման մասին, Բրեստի Հաշտութիւնը, երեք ժողովածուներ։ Այս ձեւով լոյս պիտի տեսնեն Լէնինի բոլոր գործերը հայերէն լեզուով, հմուտ թարգմանիչներու խնամքով։

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Երէկ հրատարակեցինք Սորպոնի հանդէսին նկարագրութիւնը, Գ. Գ. Ժիւսթէն Կոտառի եւ Լ. Բաշալեանի ճառերը։ Ստորեւ կուտանք Գ. Գ. Ֆէրտինանտ Հէրոլտի, Ադոնցի, Բնկ. Ջամալեանի եւ Վռամշապուհ եպիսկ.ի ճառերը.—

ՀԵՐՈԼՏԻ ՈՒՂԵՐՁԸ

Տիկիններ, պարոններ,

Ես կը ճանչնամ այն մարդը, որուն գրական յոբելեանը կը տօնենք այսօր։ Ես կը ճանչնայի Աւետիս Ահարոնեանը, երբ դեռ զինք տեսնելու բախտը չէի ունեցած։ Տակաւին կը յիշեմ թէ ի՛նչ խոր յուզումով Հայոց մեծ բարեկամը, Փիէր Քիյեար կը խօսէր իր մասին։ «Երբ դուք տեսնէք Ահարոնեանը, կ'ըսէր ինծի Քիյեար, չպիտի կրնաք չսիրել զայն»։ Եւ, օր մը, Ահարոնեան Փարիզ եկաւ։ Տեսայ զինքը, եւ ինչպէս Քիյեար նախագուշակած էր, սիրեցի զինք։

Ո՞վ կրնայ դիմանալ այն ուժին եւ հմայքին, որ կը բխին իր ճակատէն եւ աչքերէն, իր խօսքերէն եւ իմացականութենէն։ Դիտեցէք զինք. դուք անմիջապէս պիտի համոզուիք, որ լեցուած է քաջութեամբ, պատրաստ՝ պայքարի. կը բաւէ որ արդարութիւնն ու տրամաբանութիւնը արդարացնեն այդ պայքարը։ Դուք անմիջապէս պիտի համոզուիք, որ ան քաղցր բարութիւնն ու մաքուր սէրը ամբողջովին թափանցած են իր էութիւնը։ Խօսեցէք հետը, անմիջապէս պիտի հասկնաք, որ ամէնէն ծանրակշիռ հարցերուն ուզած է տալ մարդկային, բարերար եւ խաղաղասիրական լուծումներ։ Եւ չա՛տ տանջուած՝ ցոյց տալու համար անոնց ճշմարտութիւնը։ Ան չարչարուած է, իր անհատական տառապանքներէն աւելի, իր սիրելի հայ ժողովուրդին կրած թշուառութիւններէն։

Ծնած է Ռուսահայաստանի մէջ։ Իր ծնողքը փախելով հալածանքներէն, ձգած էր Պարսկահայաստանը։ Ահարոնեան ծնած է գիւղի մը մէջ, որ կը գտնուի Թրքական սահմանին մօտ։ Ամէն օր կը տեսնէր թէ իր հայրենակիցներուն հանդէպ որքա՛ն դաժան էին ցարական ոստիկանները, սակայն երբ, մահէն ու սարսափէն փախելով, Թուրքիայէն կը հասնէին կիներու եւ այրերու խումբեր, ան կը սարսռար լսելով անոնց երկար տառապանքի պատմութիւնը։ Ռուսահայ, Թրքահայ, Պարսկահայ, բոլորը միացած էին իրարու գերութեան եւ տառապանքի մէջ։ Արդարութիւնը կը պահանջէր, որ անոնք ոտքի անցնէին, իրարու միացած, ազատութեան եւ երջանկութեան մէջ։

Լեզուն կը հաստատէր հայկական միութիւնը։ Լեզու մը, զոր խօսած էին ոչ միայն ամենահին դարերուն, այլ նաեւ գրած, երկար դարեր, պատմագիրները, վիպագիրները եւ բանաստեղծները։ Աւետիս Ահարոնեան միտքը դրաւ աւելցնել հռչակը հայ լեզուին, ան հայ լեզուն գործածեց՝ երեւան հանելու համար ամբողջ ժողովուրդի մը մտածումները, երազները, ցանկութիւնները, բարքերը եւ իղձերը։ Պատմելու համար ոճիրները, որ գործուեցան իր ժողովուրդին դէմ։ Մատնանշելու համար յանցաւորները, երգելու համար զոհերը։ Եւ, 40 տարիներ, հետապնդեց ծերանալով, ամէնէն ազնիւ նախանձախնդրութեամբ, իր հայրենիքին սիրոյն, ամէն տեղ, խորհրդաժողովներու, համաժողովներու մէջ, կառավարութիւններու մօտ պաշտպանեց հայկական դատը։ Շարունակ ստեղծագործեց նոր աշխատութիւններ, գրագէտներուն տուաւ յարատեւութեան եւ աշխատասիրութեան ամէնէն պարկեշտ օրինակը։

Ամէն բան կը հետաքրքրէ զինք եւ կը գրաւէ իր ուշադրութիւնը։ Հրատարակեց ազգագրական ուսումնասիրութիւններ, պատմուածքներ, վէպեր, ողբերգութիւններ։ Սակայն ինչ ալ գրէ, ան կը պանծացնէ միեւնոյն հերոսուհին, որ իրեն համար դժբախտ է բայց փառաւորեալ, նուիրական հերոսուհին, միակ հերոսուհին, Հայաստանը։

Ա՛հ, ձեր գործը, որքա՛ն պարզ է եւ վեհ, իմ սիրելի Ահարոնեան։ Որքա՛ն յստակ է, որքա՛ն գեղեցիկ է։ Անցաւոր նորոյթին ծառայելու սին հոգը երբեք չի խռովեր ձեզ։ Դուք կ'արտայայտէք առանց որեւէ վերապահութեան, ձեր զգացումները եւ ձեր յղացումները, դուք կը մարմնացնէք ձեր իտէալը — որ իտէալն է բոլոր արդարներուն, — անձերու մէջ, որոնց կուտաք իրական, տառապագին եւ հրաշալի կեանք մը։ Այն ողբերգութիւնները, որոնց մէջ ապրեցաք, ձեզ կը մղեն դէպի մելամաղձութիւն, բայց ձեր իմացականութեան առողջութիւնը ձեզ կը պահպանէ վտանգաւոր յոռետեսութենէ։ Ձեզի հաճոյ չէ մնալ լատինական աղջամուղջին մէջ, եւ լոյսը, մեծ լոյսը կուգայ լուսաւորել ձեր նայուածքին մէջ հաւատքը։

Ձեր գործը կը հաստատէ թէ, Հայաստանի համար, մեռած չէ հայ միտքը, առոյգ է հայ հոգին եւ պատրաստ է ամենաբարձր որոնումները կատարելու։ Ձեր գործը կը հաստատէ, որ հայ ժողովուրդը իրաւունք ունի ապրելու, ազատ ապրելու։

Ամէն յոյս ներելի է մեզի։ Ճամբաները, զորս կը քալենք, մութ են տակաւին։ Սակայն կան նշոյլներ, որ արդէն նշան կուտան։ Այն աշխարհին մէջ, որ ի լինելութեան է, այն աշխարհին մէջ, ուր բռնութեան անկարգութեան եւ պատերազմին պիտի յաջորդէ խաղաղութեան եւ արդարութեան կարգը, այն աշխարհին մէջ, ուր պիտի լռեն, ուր պիտի յաղթանակեն բոլոր արդարահանջները, այնտեղ Հայաստան պիտի գրաւէ իր դիրքը, որուն արժանի է շնորհիւ իր դարաւոր ծառայութիւններուն, զորս տուաւ մարդկային դատին. Եւ շնորհիւ ձեզի պէս մարդոց, քաջ, ազնուական, արդար, սիրով եւ ճշմարտութեան սիրահար, Հայաստան պիտի կրնայ հաստատել թէ արժանի է ապրելու աշխատանքի, իմաստութեան եւ ուրախութեան փառքին մէջ։

ՊՐՈՖ. Ն. ԱԴՈՆՑԻ ՃԱՌԸ

Ազնիւ հանդիսականներ, սիրելի հայրենակիցներ,

Գիտութեան եւ գրականութեան այս տաճարը, որ ընդունել է իր պերճ յարկի տակ մեր հայութեան հանդէսը, մի պարտք է դնում մեր վերայ։

Երբ չարաբախտ բերումով տարուած եղանք ելնել մեր հայրենի հողից եւ թափառել օտարութեան անծանօթ ուղիների վերայ, այս երկիրը մինն էր նրանցից, որ բացաւ իր դռները մեր առաջ եւ կատարեց իր մարդասիրական պարտքը։ Հիւրասիրութիւնը տուաւ մեզ աշխատելու եւ թօթափելու ճանապարհներին փոշին եւ ահա ի վիճակի ենք հրապարակ գալու տօնական հանգամանքով։ Մեր շնորհակալութիւնը ֆրանսական մեծ հանրապետութեան այս բարեհաճ հիւրընկալութեան համար։

. .

Հանրային մեծարանքի բեմի վերայ Ա. Ահարոնեանը, 40 տարուան գրական ծառայութիւնը մէջքին։ Ազգային ինքնակոչաւմի չափերից մինն է անշուշտ այն վերաբերումը, որ ցոյց է
տալիս հասարակութիւնը իր
խաւարորներին։ Ինքնաճ
չափը ինքը մի թել է, որի
բայ շղթուած են անհամա
մեծութիւններ։ Ցարդել
վատակեալ անհամար ն
կաւ է ճղել նրա տեղը
թելի վրայ։ Քառասուն
յուզումնալից շրջան էր,
ւեց յոյսերի եւ յոյզերի
լուսով, բերեց ամպամա
բեւ օրեր, եւ ընկղմեց
րային խաւարի մէջ։ Ցեղ
ազգ շրջանի երգիչն է, ի
նա բերում մեր ինքնապ
ցութեան, ի՛նչ աւանդ է
նում յառաջորդ սերունդներ

Ա. Ահարոնեանը, ինչպէ
մէն մի անհատ, ամէն մ
գութիւն, ապրել է երկու
քով՝ իրական եւ երազայ
Մէկը տեսանելի եւ շօշափ
կեանքն է՝ ինչպէս որ
միւսը՝ գաղափարների եւ
ների աշխարհը, այն որ
է լինի։ Նրա գրականութ
այս երկու ապրումների
նակումն է։

Հայ իրականութիւնը
է նրա իր հայրենի տեղը
երկրագործ էր, յետոյ
տուեր։ Հայ շինականի
գատ տիպար, առաքինի,
դարտաբարոյ, գիժոց,
տասէր, սիրում էր իր
ընտանիքը, խաղին ու
եղն ու գոմը։ Այգին
նման էր, ծառը, ճիւղը
էր նրան զաւակի նման
գործը դարձաւ զարդն.
լով նոյն առաքինի
թիւնները։

Ընտանեկան կեանքի
պատկերը խորապէս դրոշ
մանուկ Աւետիսի հոգու
Նրան թւում էր որ գիւղի
տները նման էին իրենց
բոլոր հայրերը նման էին
հօրը, բոլոր հայ գիւղերը
էին իրենց գիւղին։ Հայաստ
իրենց գիւղն է հսկայակ
ծաւալով առած, իրենց
նոցն է, իրենց այգին
միայն մեծութեամբ։

Այս անօրինակ լաւատես
թիւնը մնում է Ահարոն
մէջ ցայսօր։ Հայ գիւղը
ղականը, երկիրը այսպէս
լականացրած։

Սակայն հրաշալիքը
կերն ունէր եւ ինչ ինչ
Գիւղում դիտում էր
գրական մի հլուծիւն.
հութիւն։ Ոչ մի նշոյլ
ցասումի, ըմբոստութեան
վզումի։ Ստրկական
տիրական։ Ահա՛ մարդ
ճաց եւ շառաչիւնով
խեղճ գիւղացու մէջքին
տուժողը, մունջ ողջ գիւղա
դիկ դարձել են եզներ, որ
շում են անմռունչ աշխատ
լուծը բախտի դրած
Գիւղում երկու հոգի կա
առնական կորով ունէին
երիտասարդ, երբ ձի
սուրը կոխքից կախ,
բակ երեւում էին փողոցն
բոլորիքեան հրճւում էին
ու աղջիկ դուրս էին թա
նայելու զմայլանքով։ Այդ
դիկ ժպտում էին կարմի
գիլուած մի հաճոյքով
միանց շշնջում թէ
Նրանցից մէկը ախոյեան
կարաւանը առաջնորդել
պի Ս. Կարապետ եւ ի
ճանապարհին ապահով
կատաղի քիւրդ աւազակ
մաններում, որ հերոսի
էր ստացել։ Այս կորո
պատկերը եւս տպաւոր
մանուկ Աւետիսի յիշող
մէջ։

Ահարոնեանի համար
բախտ էր, որ ընկաւ Մ
միածնի ճեմարանը։ Ռու
կան դպրոց չէ, որ մա
տակէքներ է տալիս իր
րին։ Ազգային դաստիար
թեան հնոց է, մի գաղափ
կան աշխարհ ուրայն ոգով
մարանին ինք պարտ է
րոնեանը։ Այնտեղից ստար
հետ հայ լեզուի հմայ
տութիւնը, այն լեզուի, որ
րոնեանի գրականութեան
է։ Երբ մեռած լեզուն կենդա
նում է, ինչպէս գրաբարը
մարանում, նա կենդանութ

…ծնած սպանուած գաղափար… մի աշխարհ։ Ոչ մի բան …նքան սառոյց պատկեր չէ …ոլիս մեր պատմական թշուառութեան, որքան նոր գեղջուկ … համեմատութիւնը …րաբարի … գրաբարի հետ։ Բա… — գաղափարների … մահը … է։

…ման տարեկան էր, երբ ան… ծննդավայրը եւ եկաւ իր … գաղափարական պաշտ… նոյն տարի ուսուցչութիւն … Սուրբ իր մանկական …բարութիւնները եւ օծեց … նոր գաղափարների ազ… Հասան տասա…ր օրերը։ Սահմանի այն … յորդած աղէտի յոր… արձակեց Ահարոնեանի … կապանքները։ Սարսռաց …նելով, որ գութանի վրայ … ծնած հայը կարօտ էր … ըմ հացի, Պուտ ըմ կաթի, … էր իր գողացած եզը …

Առաջին պատկերները, որ … Ահարոնեանը Թուրքահայ …ներից, ցնցեցին խռոված հա…ութիւնը։ Անունը հռչակուեց … արտասահման կատարե…լու իր տաղանդը։ Այս… նա յարեց ազատագրական …կցութեան եւ եղաւ նրա … գաղափարախօսը։

Ազատութիւնը — կախարդա… լոյս է բանաստեղծական … քնարի համար։ Բանա…ութիւնը ինքը մի վեհ ա…տութիւն է որ առում է …ութիւնը։ Տակաւին համե… մարդկութեան առաջին …աստեղծը ասել է. առուկը, …ութիւնը կորցնելու առա… օրից կորցնում է իր առա…թիւնների կէսը։ Հրապա…կում եղած հասարակական …քները յառաջացած և յե… անուններ տակ հետե…ին էին ռուսական կուսա…թեան եւ մեր կեանքի հա… մեծ արժէք չէին ներկա…նում։ Այդ հատուածումները …ղաքականապէս ազատ ազ… համար են։ Ցաւաջադի…թիւնը։ Եթէ նշանակում է …ականացում, օգուտէն ա… փառ է բերում մեզ, ապագ…ացում կորստաբեր հե…քներով։ Քաղաքակրթա… ոլորտը հնարաւոր է ազգա… գետնի վրայ մի միայն …ղաքական անկախութեան …մանով և նրա շրջանակում։

…ան խոհերի արդիւնքն էր …եանի Ազատն Աստւա…րով նա արտշեց իր դիրքը … պայքարող հոսանքների … ձեռք քաշելով երկու…է։ Այդ գծի վրայ էին … Արփիար եւ Ռաֆֆի։ … Ահարոնեանը գալիս էր եր… նոյն գիծը։ Անպայման …աքակրթութեան կողմնակից … ուզում է որ նա ազգային …, իսկ ազգային կարող է … միայն քաղաքական ա…ութեամբ։ Այս հասկացողու… է որ նա փարեց Դաշ…ցութեան եւ սպասարկեց իր … Նրա գործին։ Ինչ եւ լի… հայի առաքինութիւնները, …րոնեանի գիտողութեամբ, … չարժուն վիճակի մէջ …, թմրած, կաշկանդուած էին …կան մտածումի շղթանե…

…ն պէտք էր քակել, ներ… լմբոստութեան ոգին, … արթնանալ անպիսի խիզախ…, որպիսիք էին գիւղի այն … կարիճները, որոնց պատ… մնացել էր անջինջ Ահա…եանի հոգում։

Ահարոնեանի գրիչը նուիր… այս քարոզին, Անապար…, արւեստի եւ արւեստա… կէտուածը հետու է մար…կան կուսակցութիւնների, … է նաեւ քարոզի բեմերից։ …աստագէտ Ահարոնեանի … մի դժգոհութիւն էր … ունենալ այդ դերը, ուր ար…պէտը զանուելու էր հրա…րախօս եւ պարզ վճիռ … սոփյողաբար հագնելու …արտասանութեան շողշո… զրահները։ Առաւելութիւնն … էր, որ ազատութեան անձնուիրութեան բարձր գաղափարների կուռը պահելու էր լեզուն եւ ոճը եւ քնարի լարուածքը համապատասխան բարձրութեան վերայ։

Այս պայմանները ստեղծեցին Ահարոնեանի միանգամայն ինքնատիպ եւ միմիայն իրեն յատուկ գրականութեան սեռը։ Նրա բովանդակութիւնն է պաշտամունք հայ ժողովուրդի եւ հայ հայրենիքի, փառաբանութիւն վսեմ եւ ազնիւ գաղափարների, ամէնէն յառաջ ազատութեան, արդարութեան, ճշմարտութեան անձնուիրութեան։ Մի գրականութիւն որ պիտի մնայ մեր պատանեկութեան սեղանի վերայ ընդ միշտ, իբրեւ բարձր մտքերի եւ մաքուր զգացմունքների շնչարան, Ահարոնեանի հատորները պիտի կրթեն եւ ազնւացնեն սերունդները պատւաստելով սպետական ոգի, յանուն հայրենիքի բարօրութեան, ներշնչելով սէր դէպի հայ ժողովուրդը, հայ հայրենիքը եւ նրա հրաշակերտ բնութիւնը։

Ահարոնեանի երկերը պիտի մնան անթառամ, որպէս հայ լեզուի եւ ոճի ականակիտ աղբիւր։ Ազատութեան երգիչին մի բան է մնում, ապրել արեւաշատութեամբ եւ տեսնել իր լուսաւոր երազի իրականացումը, ամայացած հայրենիքի վերակենդանութիւնը։

Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆԻ ՃԱՌԸ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Բիւրոյին, կեդր. կոմիտէներուն, մեկուսի կոմիտէներուն, ենթակոմիտէներուն, մերձաւորխումբերուն եւ բազմահազար ընկերներուն կողմէ կը բերեմ անվերապահ յարգանք եւ ողջոյն մեր ընկերոջ Աւետիս Ահարոնեանին, իր յոբելեանին առթիւ։ Այստեղ կը տեսնեմ որ մեր ընկերը շրջապատած են իր բարեկամները, եւ այսքան խուռն բազմութիւն մը եկած է յարգելու զինք իբրեւ մշակոյթի վաստակաւոր մարդ։

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը միշտ գուրգուրանք է ցոյց տուած հայ լեզուին, հայ գրականութեան, հայ մշակոյթին։ Ան խնամքով հսկած է հայ գրական անդաստանին վրայ։ Ահա թէ ինչո՛ւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եւս կուգայ ժողովուրդին հետ ողջունելու յոբելեարը։

Հայ ժողովուրդը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը շատ զոհեր են տուած, եւ պատրաստ են դեռ զոհեր տալու, որպէսզի տիրանանք ստեղծագործութեան եւ կեանքի յարմար պայմաններուն։ Բայց Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ասկէ զատ պատճառ մը եւս ունի տօնելու համար Ահարոնեանի յոբելեանը։ Ան տարիներ շարունակ քարոզեր է գաղափարներ, որոնց վրայ կանգնած է մեր կուսակցութիւնը։ Արդարեւ Ահարոնեան իր գաղափարները քաղած է հայ ժողովուրդին ծոցէն։ Ան երբեք չգրեց անամէջ եւ շողշողուն գաղափարներ։ Ահա թէ ինչո՛ւ մեր խոնարհ շարքերը Ահարոնեանը կը համարեն իրենց գաղափարախօսը։

Յոբելեանին առթիւ ահա այստեղ հսկայական թիւով ժողովուրդ է հաւաքուած։ Իսկ երբ գայ օրը, եւ հայ ժողովուրդը կը հասնի իր իտէալներուն, կ'ունենայ իր հայրենիքը, այն ատեն հայ ժողովուրդը ոտքի պիտի կանգնի իր անսահման երախտագիտութիւնը յայտնելու համար Ահարոնեանի քրտնաթոր աշխատանքին առթիւ։ Եւ այն ատեն, սիրելի Ահարոնեան, հայ ժողովուրդը ուրիշ կերպ կը տօնէ այս տօնը։ Եւ դուն ապրէ՛, տեսնելու համար այդ օրը։

ՎՌԱՄՇԱՊՈՒՀ ԵՊՍ.Ի ՃԱՌԸ

Հայ գիրին, հայ բանին տօնն է այսօր։ Հայ ցաւին երգիչին յոբելեանը ինծի կը յիշեցնէ եպիսկոպոսական օծմանս օրը, երբ կաթողիկոսն ըսաւ ինծի թէ պէտք է անգամ մը այցելել Օշական, ուր կը հանգչի Ս. Մեսրոպը։ Գացի եւ չկրցայ ուրիշ աղօթք մը ըսել, բայց միայն հեգել, Ա, Բ, Գ։ Մայրենի լեզուին այս սէրն է, որ կուտայ Աւետիս Ահարոնեանի։ Ես ուրախ եմ, որ հիմա մտաւորականները եւ գրագէտները կը յարգուին ու կը տօնուին։ Հին ատեն, մեր պատմահայրը, Մովսէս Խորենացին, հալածանքի ենթարկուեցաւ, մինչեւ որ ջաղացպան դարձաւ։ Անօթի մնաց ու, երբ մեռաւ, իր հակառակորդները Արցախ գնաց թափեցին ոսկերոտիքը։ Հայ ժողովուրդը հաւաքեց ոսկորները եւ թաղեց։ Հայ ժողովուրդը միշտ սիրած է իր գրողներն ու մտաւորականները։ Եւ հայ ժողովուրդին Ահարոնեան'ն է յոբելեարը ան չի պատկանիր որեւէ խումբի։

ՊԵԼՃԻՈՅ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

ՊՐԻՒՍԷԼ.— Անցեալ առաջ ժամանաւոր յօդուածով առիթը ունեցայ խօսելու «Յառաջ»ի մէջ պելճ ժողովուրդին պատմութեան եւ քաղաքակրթութեան մասին։

Այս տարի Պելճիա կը թեւակոխէ իր անկախութեան հարիւրերորդ տարին։ 1830ին Ազգային Քոնկրէն Պրիւսէլի մէջ քուէարկեց Պելճիոյ սահմանադրական օրէնքը, որ բաղդատմամբ ուրիշ երկիրներու սահմանադրութեան, օժտուած է առմէկավար ազատական սկզբունքներով։ Այդ սկզբունքները, որոնք մինչեւ այսօր գրեթէ անփոփոխ կը մնան, անզգալի բարեշրջութեամբ մը խոր արմատ նգեցին պելճ ազատամիտ ժողովուրդին մէջ, առանց պատճառելու ներքին խառվութիւններ եւ յեղափոխութիւն։

Ինչպէս ծանօթ է, ցեղագրական տեսակէտով Պելճիոյ մէջ գոյութիւն ունին երկու գլխաւոր բաժանումներ՝ Ֆլաման եւ Վալօն։ Ֆլամանները մեծամասնութիւն կը կազմեն եւ կը խօսին Ֆլամաներէն, որ շատ կը մօտենայ գերմաներէնի, իսկ Վալօնները կը խօսին Ֆրանսերէնի նմանող լեզու մը։ Լեզուներու այս տարբերութիւնը պատճառ եղած է որ Պելճիքը ենթարկուի գերմանական եւ ֆրանսական ազդերու մշակութային ազդեցութեան։ Երկար տարիներէ ի վեր լեզուական խնդիրը տեղի տուած էր ներքին վէճերու եւ անհամաձայնութիւններու, սակայն այս տարի, անկախութեան հարիւրամեակին առթիւ, կարելի եղաւ լուծել այդ կնճռոտ հարցը, շնորհիւ փոխադարձ զիջողութիւններու եւ բարի կամեցողութեան։

1830ին Պելճիա հազիւ 3 միլիոն բնակիչ ունէր, մինչդեռ այսօր 8 միլիոնի կը հասնի իր բնակչութիւնը.

Պելճը աշխատասէր, գործունեայ, ձեռներեց եւ խնայասէր է, բնաւորութեամբ համեստ, բարեհամբոյր, հաճոյակատար եւ ուրիշ ազգերու բաղդատմամբ նուազ այլամերժ։ Շնորհիւ իր ուշիմութեան եւ աշխատասիրութեան, Պելճը յաջողած է նիւթապէս ու տնտեսապէս զարգանալ, եւ անբաղդատելի առաւելութիւններ ձեռք բերել առեւտրական եւ ճարտարարուեստի մարզերուն մէջ այնպէս որ այսօր կրնանք ըսել թէ Պելճիա, հակառակ իր փոքր տարածութեան, առաջին տեղը կը գրաւէ Եւրոպայի մէջ, իբրեւ առեւտրական եւ ճարտարարուեստական երկիր։

Կ'արտածէ մեծ քանակութեամբ երկաթեղէն, կերպասեղէն, հիւսուածեղէն, թուղթ, ապակեղէն, հարուստ է քարի եւ ածուխի հանքերով, կ'արտադրէ մեծաքանակ արմտիք, գետնախնձոր, բանջարեղէն, պտուղներ, ճակնդեղ եւայլն։

Ափրիկէի մէջ ունի Քոնկոյի հարուստ գաղթականութիւնը, որ մայր հայրենիքէն կը հայթայթէ զանազան պիտանի նախանիւթեր։

Հոս ուսումը պարտաւորիչ է ամէնուն։ Պելճիա ունի պետական ու մասնագիտական տիպար վարժարաններ, միջնակարգ եւ բարձրագոյն ուսմանց յատուկ հիմնարկութիւններ, Կանի մէջ բժշկական եւ փաստաբանական համալսարաններ, Լուվէնի մէջ աստուածաբանական կաճառ մը, Լիէժի եւ ուրիշ կարեւոր կեդրոններու մէջ արհեստագիտական բազմաթիւ դպրոցներ, Պրիւսէլի մէջ ամէն տեսակ առաջնակարգ վարժարաններ, գեղարուեստից վարժարան մը եւ երաժշտանոց մը, որոնք կրնան մրցիլ Եւրոպայի համանման հաստատութիւններու հետ։

Հարիւր տարուան բաղդատաբար կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ, պելճ ժողովուրդը հսկայական արտակարգ յառաջդիմութիւններ ըրած է ճարտարարուեստի, գեղարուեստի եւ մշակոյթի բոլոր ճիւղերուն մէջ։ Այսօր արժանի հպարտութեամբ մըն է որ այս տիպար ժողովուրդը կը տօնէ իր անկախութեան հարիւրամեակը։

Այժմէն Պելճիոյ բոլոր կարեւոր կեդրոններուն մէջ անհամար պատրաստութիւններ կը տեսնուին մեծ շուքով եւ հանդիսաւորութեամբ տօնելու պելճ անկախութեան հարիւրամեակը։

Ապրիլ 26ին տեղի ունեցաւ Անվերսի միջազգային ցուցահանդէսին բացումը, ի ներկայութեան Ալպէր Թագաւորին, Նախարարներու, երեսփոխաններու, օտար երկիրներու ներկայացուցիչներուն։

Մայիս 3ին ալ կատարուեցաւ բացումը Լիէժի գիտական եւ գեղարուեստական ցուցահանդէսին, ուր ցուցադրուած են պելճ ճարտարարուեստի եւ մեքենագիտութեան հրաշալիքները։

Կ'արժէ այցելել այս երկու միջազգային ցուցահանդէսները, գաղափար մը կազմելու համար պելճ հանճարին եւ ստեղծագործութեան վրայ։

Հ. ՑԷՐՈՍԿԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԲՆԱԿԱՐԱՆԻ ՇԻՆՈՒԹԻՒՆ

Գրած էինք թէ Երեւանի մէջ բնակարանային շինութեանց մասին խորհրդակցութեան կանչուած էին ճարտարապետ ու գրագէտ, նկարիչ ու գործիչ բոլոր ծանօթ անունները։ Այս խորհրդակցական ժողովին ներկայացած են 200 հոգի։

Կ. Բոխեան կը բանայ վիճաբանական ժողովը եւ կը պարզէ հարցը.— Շինուած բնակարանները որքա՞ն կը պատշաճին նոր կեանքին, եւ ի՞նչ նոր ծրագիր կարելի է ցոյց տալ։

Բնակարաններու շինութեան կեդրոնական վարչութեան Նախագահը, Վարդան Գրիգորեան, կը կարծէ թէ «Ներկայ քաղաքներու շինութեան եղանակը ամբողջովին կը պատշաճի քաղքենի կեանքին, եւ չի նպաստեր բանւորներու վիճակին բարելաւման։ Ներկայ քաղաքները զուրկ են առողջապահական, հանգիստի եւ զանազան անհրաժեշտ պայմաններէ։ Նոյնպէս չեն խորհած լեցնել գիւղի եւ քաղաքի միջեւ բացուած անջրպետը։ Սաբսովիչի տեսակէտով, ընկերվարական քաղաքներուն մէջ տուները պէտք է շինել հսկայատիպ, որպէսզի ամէն տան մէջ կարելի ըլլայ բնակեցնել 2500—3000 հոգի։ Ամէն շէնք պէտք է ունենայ կրթական եւ առողջապահական բաժանումներ։ Անոնք կը թելադրեն դրամատիրական քաղաքները զարգացնելով, վերածել արդիւնաբերական կեդրոններու, որոնց կից պիտի բարձրանան բանւորական բնակարաններ, եւ 15—20 քիլոմեթր հեռու՝ ծառաստան-քաղաք, օժտուած՝ մշակութային եւ ընկերային բաժանումներով։ Օխիտովիչ կը թելադրէ նսեմացնել հին ձեւի քաղաքներու բնակարանները (désurbaniser), բաժնել անհատական տուներու, որոնք պիտի ունենան իրենց պարտէզը եւ անհրաժեշտ բոլոր մասերը։ Եւ դեռ ուրիշ յատակագիծներ։

Սակայն Գրիգորեան աւելի յարմար կը նկատէ իրենց յատակագիծ-ծրագիրը

Նոր քաղաքին շէնքերը պիտի ունենան երեք յարկ, բնակեցնելու համար 1200—1500 հոգի, օժտուած՝ ճաշարանով, լուացարանով, պարտէզով, եւն. Այս նոր քաղաքին կից՝ կաթնաանասնական կայաններ, բաղնարանոցներ։

Բոլոր այս ծրագիրները կը մնան ցանկութիւն, որովհետեւ ոչ միայն նիւթական աղբիւրները կը պակսին, այլ նաեւ դեռ Հայաստանի բնակչութիւնը պատրաստուած չէ այդ կեանքին, եւ բանւորները «յետամնաց» են։

Ընդհանուր այս զեկոյցին պատասխանելով, Քոչար քննադատեց բնակարանային շինութեանց կերպը, մարմինը, որ ոչ մէկ քայլ առած է։ Ոչ թէ բանւորները յետամնաց են, ընկերներ, այլ նոյնիսկ բանւորները կը պահանջեն, բայց մարմինները չեն շիներ։

Ուրիշ մը դիտել տուաւ որ մանուկներու դաստիարակութեան գործին համար շինարարական ոչ մէկ աշխատանք կատարուած է նոյնիսկ երբ լուսաւորութեան գործավարին միջոցով դիմում կատարուեցաւ բնակարաններու շինութեանց մարմինին, դպրոցի փոխարէն տրուեցան նկուղներ։

Ց. Ներսէսեան աւելի խիստ խօսեցաւ իր քննադատութեանց մէջ։ «Մեր ներկայ բնակարանային շինարարութիւնը շատ քիչ կը տարբերի նախապատերազմեան եղանակէն։ Երեւանի մէջ շինուած տուներէն շատերը չունին առողջապահական որ եւ է յարմարութիւն։ Բնակիչները հազիւ ներս մտած, կ'ուզեն դուրս փախչիլ։

Հոլարեան քննադատեց ճաշարաններու վիճակը։

Ս. Դուլթեան պահանջեց հիմնապէս փոխել Երեւանի նոր յատակագիծը։ «Խայտառակ գրութեան մէջ են մեր դպրոցական շէնքերը, այս պատճառաւ աշակերտներուն մեծ մասը շարունակ ենթակայ է ջղային հիւանդութեանց, այսպէս տկարութեան եւ թոքախտաւոր կը դառնան։

Սամուէլ կանգ առաւ իրական փաստերու վրայ։ «Կարբիդ»ի շէնքերուն սենեակները, խոհանոցները եւ արտաքնոցը բաժնուած են բարակ պատերով։ Շէնքերը նկուղ չունին, այնպէս որ բանւորները իրենց սենեակներուն մէջ կը լեցնեն վառելափայտը։ Սենեակներուն ներքը այնքան հասարակ է, որ 1—2 շաբաթէն կը սրբուի, կ'անհետանայ։ Այդ շէնքերը աւարտելէն յետոյ, բազմաթիւ

ՕՐ. ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԱՇՃԵԱՆ
ԵՒ
ՎԱՂԱՐՇԱԿ ՎԱՐԴԵՏԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ
Ալֆորվիլ — Փարիզ
11 Մայիս 1930

բանւորները կը մերժեն բնակիլ այնտեղ։

Գ. Աւետեան եւս նոյնքան խիստ խօսեցաւ եւ ըսաւ. «Անունը դնելով դնելով պրոլետարական ոճ, կոպիտ եւ ամէն յարմարութենէ զուրկ շէնքեր կը շինուին բանւորներուն համար»։

Վիճաբանութիւններուն մասնակցողները դեռ շատ էին, այս պատճառով քննադատութիւնները յետաձգուեցան ուրիշ օրուան։

Զարմանալի է, որ բնակարաններու շինութեանց կերպը, մարմինը բարձր եւ ինքնատիպ ծրագիրներ կ'երազէ, մինչ իր շինած տուները անբնակելի են։

ՔԱՌՍ

Այս խորագրին տակ «Խորհր. Հայաստան» (8 ապրիլ) կը գրէ.

Արտէլներու մասին կատարուած քննութիւնը երեւան հանեց բազմաթիւ թերութիւններ։

Քննութեան ենթարկուեցան 23 արտէլներ, որոնց ոչ մէկը ութ ժամ կ'աշխատի, բոլորն ալ կ'աշխատին 12 ժամ։ 2500 աշխատաւորներուն մէջ չկայ մէկը, որ պետական տուրք վճարած ըլլայ։

«Կարմիր Աստղագործ» արտէլին I վոկոն տախտակ տրուած է, պատրաստել տալու համար զանազան կարասիներ։ Արտէլը այդ տախտակները օգտագործելով, պատրաստած առարկաները ծախսէ անհատ յաճախորդներու։ Այսպէս արտէլները աժանագին նիւթեր ստացած են, եւ զրկողը չի հետաքրքրուիր թէ ո՛ւր կ'երթայ դրկածը, ինչի՛ կը ծառայէ։ Որեւէ հակակշիռ չկայ եւ յաճախ առանձնակ հազարներու զեղծարարութիւններ կը կատարուին։

«Դարբաղ» արտէլին մէջ ընդունուած են հակախորհրդային տարրեր, որոնք զանազան աշխատանքներ կը կատարեն ներսը։ Այսպէս «Դարբաղ»ի մէջ ստեղծուած է մթնոլորտ մը, ուր ոչ Հայերը կրնան ապրիլ Թուրքերուն հետ, ոչ ալ Թուրքերը Հայերուն հետ։

ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ

Խոր-Վիրապի մէջ գտնուած է սեւ մարմարի հանք մը։ Քննութիւն կը կատարուի շահագործման եղանակին մասին։

— Աղացած պեմզայի խնդրանքները շատ են, Հայաստանէն թէ արտասահմանէն։ Աղացող մեքենան գոհացուցիչ չըլլալով, որոշուած է նոր քարաղաց մը կառուցանել։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՄՐՑԱՆԱԿ ԱՌՈՂՋՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Հայ տիկնանց միութեան Հայ կարմիր խաչի մասնաճիւղը հայ միջակարգ դասակարգին մէջ քաջալերելու համար ծնողքները, որպէսզի իրենց նորածին մանուկներուն ֆիզիքական առողջութեան եւ մաքրութեան մասին մեծ հոգածութիւն ունենան, եւ որպէս զի մանուկները վաղահասօրէն չմեռնին, գաղափարը ունեցած է մրցանակներ հաստատել լաւագոյն առողջութիւնը ներկայացնող եւ օրինակելի մաքրութեամբ խնամուած մանուկներուն համար։

Հետեւապէս, այն ծնողքները, որոնք վստահօրէն կը լրացնեն այս պայմանները, եւ կը փափաքին մասնակցիլ մրցումին, պէտք է ներկայանան երկուշաբթի կամ ուրբաթ օրերը, ժամ 9-12, իրենց մանուկներուն հետ եկեղեցւոյ բուժարանը, արձանագրուելու համար։

Մանրամասնութիւնները պիտի տրուին յառաջիկային.

(Կնիք)

տանական կառավարութեան հետ սկսած բանակցութիւնները անելի մը յանգած են։

Համաձայն այդ զեկոյցին, կառավարութիւնը մերժած է ընթացք տալ Արաբներու պահանջներուն, այսինքն դադրեցնել Հրեաներու ներգաղթը, ապահովել հողերու սեփականատիրութիւնը եւ պաղեստինեան ժողովրդավար կառավարութիւն մը հաստատել։ Ընդհակառակն, ժամանակ մը դրկած է, խնդիրը տեղին վրայ ուսումնասիրելու համար։ Այս կացութեան մէջ, պատուիրակութիւնը հասկնալով որ Պաղեստինի խնդիրը արդարութեամբ չպիտի լուծուի, կը նախընտրէ վերջացնել բանակցութիւնները եւ դառնալ Պաղեստին։

Անգլիական յարաբերութիւնները

Ինչպէս գրեցինք, Անգլիա առեւտրական պայմանագիր մը կնքեց խորհրդային իշխանութեան հետ։ Անգլիոյ առեւտրականները տարեկան առնուազն 20 միլիոն ստերլինի ապսպրանք կը սպասեն այս կարգադրութեան շնորհիւ։ Իսկ Մոսկուան իր կարգին կը յուսայ դրամական վարկ ստանալ, երկրին վերաշինութեան համար։

Միւս կողմէ, պահպանողական թերթերը կը շարունակեն մերկացումներ կատարել համայնավար գործակալներու դաւերու մասին։ Քանի մը ամսուան ընթացքին բաժնուած են բազմաթիւ յեղափոխական թռուցիկներ եւ տետրակներ ոչ միայն քաղաքացիներու, այլ եւ զինուորներու։ Լոնտոնի կարմիր օրկանը կը հրաւիրէ համայնավարները ուժ տալ հնդկական յեղափոխութեան, «որովհետեւ Հնդկաստանը յեղափոխութեամբ միայն կրնայ ազատագրուիլ»։ Ուրիշ հրատարակութիւն մը կ'ըսէ.— «Երիտասարդ համայնավար դաշնակցութիւնը կ'ուզէ երիտասարդ բանուորներու շարքերը եւ զինուորները պատրաստել յեղափոխական կռիւներուն համար։ Կեցցէ՛ Խորհրդային Հնդկաստանի ստեղծման համար բացուած պայքարը։»

Մասնաւոր թռուցիկներ եւ տետրակներ սահմանուած են յատկապէս ցամաքային եւ ծովային զինուորներու։

Մոսկուա եւ Պերլին դէմ դիմաց

Այս միջոցին բանակցութիւններ կը կատարուին Խորհրդային Միութեան եւ Գերմանիոյ միջեւ, հարթելու համար շարք մը դժուարութիւններ, որոնք յառաջ եկած են վերջին տարիներու ընթացքին։ Կացութիւնը բաւական փափուկ է, որովհետեւ Մոսկուան կ'ուզէ ամէն գնով նորոգել Ռափալլոյի դաշնագիրը, մինչդեռ Գերմանացիները իրենց միջազգային դիրքը զօրացուցած ըլլալով Եւրոպայի մէջ, այնքան փութկոտ չեն երեւար։ Մանաւանդ որ, յուսախաբ եղան գործի տեսակէտով ալ։ Միւս կողմէ, Գերմանիա կը մեղադրէ խորհրդային իշխանութիւնը թէ շատ կը խառնուի իր երկրին ներքին գործերուն, Այսպէս, կը դատապարտէ «Կարմիր ճակատ» կոչուած կազմակերպութեանց գործունէութիւնը, որ տեղի կ'ունենայ ուղղակի Մոսկուայի հրահանգներով։ Ցետոյ, կը բողոքէ առեւտրական համաձայնութեանց խզման դէմ։ Գերմանական մեքենաշինարհներու տէրերը վտարուած են իրենց գործերէն, ուրիշներ ծանրաբեռնուած են տուրքերով, որպէսզի ձգեն երթան։

Լուրի մը համաձայն, Մոսկուա կը սպառնայ հրատարակութեան տալ Գերմանիոյ հետ կնքուած զինուորական գաղտնի համաձայնութիւնները, եթէ չնորոգուի Ռափալլոյի դաշնագիրը։

"ՄԱՅԻՍ 28,, ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՄԱՅԻՍ 28ԻՆ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ ԺԱՄԸ 8.30ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

ՓԸԹԻ ԺՈՒՌՆԱԼԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

ԵՐԵԿՈՅԹ-ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ Ի ՊԱՏԻՒ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

Կազմակերպուած Իթալիի, Գիսէթրի եւ Ժանթիյիի Յոբելինական յանձնախումբի կողմէ, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30—12, 2 rue de la Mairie Gentilly.

Կը ներկայացուի՝ Ո Ւ Խ Տ Ա Ւ Ո Ր Ը

Գեղարուեստական բաժին

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին կողմէ, մասնակցութեամբ Փարիզահայ ծանօթ դերասաններու կը ներկայացուի՝ ԶՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ Ա ԱՍԻԱՅԻ ՍԱՓՐԻԶԸ (զաւեշտ), այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.45էն մինչեւ լոյս Ալֆորվիլի քաղաքապետարանի սրահին մէջ, 148 Rue Villeneuve: Խմբերգ, բուրֆէր, ճաշ պանտ, եւն.: Մուտք 5 եւ 7.50 ֆրանք։

Ե Ր Ե Կ Ո Յ Թ — Պ Ա Ր Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս

Կազմակերպուած Իսի-լէ-Մուլինօի «Եփրատ» Նուագախումբի կողմէ, 24 Մայիս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ, Harolaի սրահներուն մէջ 3 rue Lavieuville, Nord Sud: Abbesses.

Նախագահութեամբ Պ. Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ

կը ներկայացուի «Ռոստոմ» Թատերասիրացի կողմէ

ՓԱՐՈՍԻ ՊԱՀԱՊԱՆՆԵՐԸ (դրամ 4 արար)

Զաւեշտ ՊԱՇՏՕՆՍ Է ԽՈՒՄԲԱԼ

Կէս գիշերէն վերջ պար, ընտիր ժազպանտ, ճոխ պիւֆէ ժողովրդական գիներով։ Մուտք՝ այրերու 7.50 ֆր., կանանց 5 ֆր.։

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Փարիզի Վասպուրականի Հայր. Միութեան կողմէ Վասպուրականի դիւցազնամարտին 15ամեակին առթիւ 17 Մայիս Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ Harolaի սրահներուն մէջ, 3 Rue la Vieuville, մէթրօ՝ Abbesses

Կը նախագահէ՝ Պ. Տ. ՉԻԹՈՒՆԻ

Կը խօսին՝ Պ. Պ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ Ա Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՊՈԼՇԵՒԻԶՄԸ ԵՒ ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հեղինակ՝ ԼԷՕՆ ՊԼՈՒՄ

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. Եւրոպայի կեդր. կոմիտէին

Գին՝ 2 ֆր. 50։ փոստի ծախքով միասին 3 ֆրանք

Ստանալու համար դիմել «Յառաջ»ի եւ կուսակցական տեղական մարմիններուն։

Լ Ո Յ Ս Տ Ե Ս Ա Ւ

ՎԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

Գրեց՝ ՕՆ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

Դեղեցիկ տպագրութեամբ եւ 220է աւելի մեծադիր էջերով այս գիրքը կը բովանդակէ ամբողջական եւ վաւերական պատմութիւնը

ՎԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ, որուն 15ամեակն է այս տարի,

որ մեր պատմութեան փառաւոր մէկ էջը կը կազմէ։

Հեղինակը, Զինուորական Խորհուրդի քարտուղար, այս գիրքը կազմած է օրը օրին, 1915ի Վանի ապրիլեան կռիւներու ընթացքին։

Ֆրանսայի համար կ'արժէ միայն 20 ֆրանք

Բացարձակապէս կանխիկ Դիմել ՅԱՌԱՋի վարչութեան

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ե. Գարահիսարի եւ շրջանի Թաղմիկ Հայրենակցական միութեան կողմէ 17 Մայիս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ Պուա-Քոլոմպի Salle Municipaleի մէջ (Rue des Halles)։

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ընկերական ժողովը՝ այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Զեկոյց ներկայացուցչական ժողովի մասին։

Գ Ա Ւ Ա Ռ

ԼԻՈՆԻ Պատ. միութեան դասախօսական ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Նիւթ՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան քաղաքական աշխարհայեացքը»։ Կը հրաւիրուին ընկերները ու համակիրները։

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այս Կիրակի ժամը 3.30ին Սէվրի Մխիթարեան վարժարանին մէջ կը բանախօսէ՝ Հ. Գաբրիէլ Վ. Նահապետեան նիւթ ունենալով «Անիի Պատմութիւնն եւ աւերակները»։ Բանախօսութիւնը աւելի հանրամատչելի եւ հետաքրքրաշարժ ընելու համար Հ. Գ. Նահապետեան ցոյց պիտի տայ լուսապատկերներ որոնք իր Հայաստանեան ուսումնասիրութեանց շրջանին հանած է պատերազմէն առաջ։

EMPIRE Միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԻՓԱՆ երգչախումբի անդամներն ու անդամուհիները ժողովի կը հրաւիրուին այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 71 Ave. Kléber.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Պիլեճիկի (Պրուսա) Թիւրքմէն գիւղէն Տիկ. Մարգրիտ Պէյլէրեան կը փնտռէ իր քրոջ աղջիկը Աննա Խայլարեան, հօր անունը՝ Գրիգոր, մօր անուն Մարիամ։ Երեք տարի առաջ կը գտնուէր Պուքրէշի որբանոցը։ Այժմ լուր չկայ իր մասին։ Իմացնել Mme Markrid Beylerianի, Gampagne Charrier, Quartier Rambert, Gardanne (B. du R).

— Կը փնտռուի Սեբաստացի կարապետ Յարեան։ Կը կարծուի թէ այժմ Ֆրանսա կը գտնուի, իմացնել՝ Բարսեղ Ալագեանի, Baltazar Baro, Impasse No 7, Valance, (Drome.

— Վարդան Պէճօեան կը փնտռէ իր հօրեղբօրորդիները Յակոբ Պէճօեան, Պետրոս Պէճօեան եւ իր եղբայրը Յակոբ Պէճօեան։ 2 տարի առաջ կը թղթակցէին եւ կ'ապրէին միասին հետեւեալ հասցէին՝ Յակոբ Պէճօեան 418 Park ave. Worcester, Mass. U. S. A. Իմացնել՝ Վարդան Պէճօեանի, 64 Rue de Bonnet, Lyon, Rhône.

— Շապին Գարահիսարի Մեծ Անձպտերի Ղրան գիւղէն կը փնտռուի Յակոբ Էրնէկեան (Մաճարեան), հօր անունը՝ Նիկողոս, մօր անունը Եւա։ իմացնել՝ Խաչիկ վարդանեանի՝ 13 Rue Jean Jacques Rousseau, Sarcelles (S. et O.)։ Ճշգրիտ լուր տուողին 50 ֆրանք նուէր։

— Կը փնտռուի Կեսարիոյ Իւրնէզ գիւղացի Կարապետ Խայյաեան (45 տարեկան) որ ամուսնացած էր Կեսարացի Յակոբ Ճօլօլեանի աղջկան Մարիամին հետ եւ ունէր 3 զաւակներ՝ Յովսէփ, Աբրահամ եւ Յովհաննէս։ 16 տարի առաջ վինուոր էր Պոլիս։ Անկէ ի վեր լուր չկայ իր մասին։ Իմացնել Յովսէփ Խայյաեանի, 22 Rue J. J. Rousseau, Arles, (B. du R.) France.

Կը խնդրուի արտատպման եան Թերթերէն արտատպել։ Ճշգրիտ լուր առողին 200 ֆր. նուէր։

— Շապին Գարահիսարցի Աղանի Զալղապեան կը փնտռէ իր քոյրը Տիկ. Սիրանուշ Զալղապեան, հօր անուն Եղիա, մօր անուն՝ Էլմօն, ինչպէս նաեւ իր հօրեղբօրորդին Վաղարշապետ Զալղապեան։ Կը կարծուի թէ կը գտնուին Մարսէյլ կամ շրջականները։ Իմացնել՝ A. Nadirianի 188 Rue de Rosny, Montreuil, (Seine), France.

— Ուրֆացի Յակոբ Գէորգեան կը փնտռէ իր եղբայրը Աբրահամ Թանտուրճեան, որ 1914ին Ուրֆայի կռիւէն յետոյ անյայտացած է։ Իր մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Յակոբ Գէորգեանի, 5 Rue de l'Ecole, Arles, (B. du R.) France.

— Օր. Եօժէնի Նաւասարդեան կը փնտռէ Գառնիկ կամ Ղարիբ Էլմասեան (28 30 տարեկան) որ 1920ին կարճ ժամանակ Զոնկուլտաք մնալէ վերջ, մեկնած է Պոլիս։ Կը կարծուի թէ Պոլսոյ մէջ աշխատած է ճաշարանի մը մէջ։ Ցետոյ մեկնած է (Պարսկաստան)։ Իմացնել Terzianի, comptable, boîte post. 31, Draguignan, (Var). Լուր տուողին նուէր։

IMPRIMERIE - MASSIS - …
208bis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant H. STEPHAN…

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. 96 NE 376 286
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
15
ՄԱՅԻՍ
1930
15 MAI 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1263 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՆՈՐԷՆ ԱՒԵՐԱԿՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

— Մէկ անգամ էր նա բոյն շինել
Եւ շատ անգամ կարկատել.
Բայց այս անգամ վերադարձին
Բոյնն աւերակ էր գտել:

Այժմ նորից բոյն էր շինում,
Եւ շինում էր եւ երգում,
Արէն մի շիւղ կացնելիս՝
Առաջուայ բոյնն էր յիշում:

Դ. Աղայեան

Տակաւին մէկ շաբաթ առաջ էր որ երկու թղթակցութիւն հրատարակեցինք Սալմաստէն, մէկը՝ Ա. Ահարոնեանի յոբելեանին առթիւ, միւսը՝ «վերաշինական աշխատանք» գլուխն ալ խորագրով, այս գմայլելի տողը:

Անրա՛խա Սալմաստ... Թէեւ տակաւին չունինք լրիւ տեղեկութիւններ, բայց ապահովաբար քար քարի վրայ չէ մնացած, ինչպէս կը հետեւի Թէհրանի մեր թղթակցին հեռագրէն:

Մինչեւ այսօր հասած հեռագրական լուրերը միշտ կը յիշեն Սալմաստի եւ Ուրմիոյ անունները: Եւ շարժին ամբողջ արհաւիրքը կրած են այդ երկու շրջանները, բայց մանաւանդ առաջինը երեք. Լոնտոնի թերթերը մինչեւ 3000 կը հաշուէին զոհերուն թիւը: Եւ որովհետեւ նախընթաց հեռագիրներ կ'ըսէին թէ բազմաթիւ Հայեր կան զոհերուն մէջ, ուրեմն հետք չէ մնացած Սալմաստի հայկական գիւղերէն:

Ամէն պարագայի մէջ, եղած տեղեկութիւնները բաւական են որպէս զի բախտաւոր գաղութներու բարեգործական հաստատութիւնները մտածեն եղբայրական օժանդակութեան մասին: Ամերիկացիները օգնութեան փութացած են արդէն, ինչպէս եւ կառավարութիւնը: Բայց աղէտը միայն Հայերու գլխուն չէ իջած: Շատ աւելի մեծ կորուստներ կրած են Պարսիկները եւ Ասորիները: Այնպէս որ, ինչքան ալ մեծ գումար ղրկուի, հազիւ կաթիլ մը սպեղանի պիտի համնի մեր դժբախտ հայրենակիցներուն:

Առաջին աղէտը չէ այս, Ուրմիա-Սալմաստ շրջանին համար: Առաջինը վաղուց աւերուած եւ պարպուած, հին յիշատակներով կ'ապրի: Երկրորդը նորէն սկսած էր ծաղկիլ, օգտուելով յարաբերական խաղաղութենէն: Քանի մը տարի առաջ Հայաստան գացած Սալմաստցիները անհանդուրժելի գտնելով կեանքը, իրարու ետեւէ վերադարձան: Ամէն կողմ ցրուած Սալմաստցիներն ալ սկսեր էին համախմբուիլ, եւ վերաշինել իրենց բոյները: Մեր թղթակիցը հրճուանքով կ'աւետէր (ո՞ղջ կորեխք...)

— «Մըր օրին փլատակների մէջ բարձրանում են նոր շէնքեր: Վերաշինում են քանդուած բոյները: վերաշինուած սների կողքին է. շատ հայաշատ գիւղերից Հաֆթւան, Մահլամ, Ղալասար եւ Աղբան ունին նորակառոյց դպրոցական շէնքեր, իսկ մնացեալ գիւղերում էլ ջանք է տարւում նոյն ուղղութեամբ: Գիւղացիները հետեւողաբար մշակում են խոպան դաշտերը: Մաքրում են առուները, նորոգում են փճացած այգիները: ցնկում են նոր տունկեր եւ արհեստներ անտառներ»:

Եւ ահա, — Նոր աղէտը: Երկրաշարժ և հիմնայատակ փլուզում: Նորէն աւերակներու վրայ:

Ճակատագրական անէ՞ծք մը թառած է այս գիւղերու գլխուն...: Պատերազմ, ջարդ, աւեր ու արիւն, գաղթ ու ներգաղթ: Մէկ խօսքով՝ կործանում քանի մը տարին անգամ մը: Անշուշտ նորէն ոտքի կը կանգնին ողջ մնացողները, կը բաւէ որ զգան թէ իրենց մասին մտածողներ, հոգացողներ կան բոլոր գաղութներուն մէջ:

Եւ անշուշտ կան: Ո՞վ չէ լսած այդ երկու անունները, մեր ազատագրական շարժումներու ընթացքին: Քանի՜ եւ քանի ֆետայիներ երկիր են անցած այդ ճամբով, խարիսխ են ձգած Սալմաստի գիւղերուն մէջ: Քանի՜ եւ քանի կարաւաններ, փախստական բազմութիւններ իրենց առաջին օթեւանն են գտած անոնց: Ի՜նչ զարհուրելի կամ աքանչելի դրուագներ՝ վառ յիշատակներ այդ կայարանին մէջ, եթէ ներելի է այս բացատրութիւնը:

Սալմաստը տուկաց բազմապիսի արշաւանքներու: Ան դիմադրեց Թրքական սարսափներէն: Բարեգործականի, Կարմիր Խաչերու եւ նման կազմակերպութեանց պարտքն է թոյլ չտալ որ յուսահատ բնական աղէտի մը ցնցումներէն:

Միւս կողմէ, չմոռնանք որ պարսկահայ գաղութը երբեք անտարբեր չմնաց ո՛ր եւ է հանրային աղէտի առթիւ: Մասնակցեցաւ ո՛չ միայն Շիրակի, այլ եւ Կիլիկէի եղբայրական օգնութեան գործին: Իսկ դեռ վերջերս, Անատոլուի բեկորներուն հանգանակութեան առթիւ, առաջինն էր որ փութացուց իր աջակցութիւնը, շօշափելի գումարներով:

Ապացուցանենք թէ աչքէ հեռու Սալմաստը հեռու չէ մեր սիրտէն: Ոչ ալ անոր պահանջը անմատչելի՝ մեր հանրօգուտ միութեանց կարողութենէն:

Անմիջական օգնութեան կարօտ են մեր արկածահար եղբայրները: Կը թուի թէ միացած է Թաւրիզն ալ, որ առաջին առթիւ 8000 ֆրանք փութացուց Սուրիոյ գաղթականներուն: Այնպէս որ, ներելի չէ օր կորսնցնել:

Թերեւս անզօր ենք աւերակներ վերաշինելու: Բայց կըրնանք աւերուած սիրտեր սփոփել:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԵՐԿՈՒ ՃԱՄԲԱՅ

Սօֆիայի «Նոր Օրաքում» կը գրէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (2 մայիս).

— «Նախկին ու նաեւ ժամանակակից ընկերվարութեան «հաւատոյ հանգանակը» անշուշտ կայ ու կը մնայ դասակարգային կռիւը: Այս հաւատամքը նոյնքան հին է, որքան ընկերվարութիւնը: Բայց այդ դասակարգային կռիւը պատրաստելու եւ վարելու, կամ ընկերվարական *գործելակերպի* հարցը երէկ, մեծ պատերազմէն առաջ ու մանաւանդ այսօր մեծ պատերազմէն ետք՝ թերեւս աւելի կենսական եւ ճակատագրական է, քան ընկերվարութեան *սկզբունքը*: Որովհետեւ, ընկերվարութեան սկզբունքը միայն պիտի չքաւէր հասնելու երազուած ընկերային հաւասարութեան, աշխատանքի եւ ազգերու ազատագրութեան, եթէ այդ սկզբունքը կեանքի մէջ իրականացնող ազդակներն ու գործելակերպը յստակ, որոշ եւ ժամանակակից ընկերային բարդ կեանքէն բխած ու պայքարող աշխատաւորութեան շահերուն, ուժերուն եւ հնարաւորութիւններուն ներդաշնակուած չըլլան:

Եւ արդէն առաւելապէս գործելակերպի հարցին մէջ բաժնուելով է որ այսօր ստեղծուած են ընկերվարական տարբեր թեւեր ու հոսանքներ: Գործելակերպի ծանրակշիռ կնճիռն է որ այնքան նեղիակ, գրեթէ թշնամի բանակներու վերածած է ժամանակակից համայնավարութիւնը եւ եւրոպական ընկերվարութիւնը:

Այսպէս, օրինակ, մինչ համայնավարները կամ բոլշեւիկները *բռնի միջոցներով*, դասակարգային թշնամին ամէն կերպ եւ ամէն օր բնաջնջելով, կը փորձեն «սոցիալիզմ կառուցանել» առանց բնաւ մտահոգուելու աշխարհի եւ յատկապէս աշխատաւոր դասերուն եւ ժողովուրդներուն սպառնացող աղէտ աւերներով, անդին, եւրոպական ընկերվարութիւնը, առանձնապէս խրատուած բոլշեւիկեան արիւնոտ փորձառութիւններէն՝ մերժելով կը մերժէ ամէն տեսակ *բռնի միջոցներ* եւ դիկտատուրա՝ քանի տակաւին պրոլետարիատը հասունցած, կազմակերպուած եւ ի վիճակի չէ իշխանութեան գլուխ գալու՝ ընկերվարական կարգեր հաստատելու համար:

Ոչ թէ բռնութիւն, այլ ազատութիւն, ոչ թէ դիկտատուրա, այլ ռամկավարութիւն, ոչ թէ մշտական արիւնոտ կռիւներ ու ցնցումներ, այլ կազմակերպուած խաղաղ ու մեթոտիկ աշխատանք կեանքի բոլոր բնմերուն վրայ:

Վերջապէս ոչ թէ դասակարգային կռիւ՝ յանուն չորրորդ դասակարգի տիրապետութեան երրորդ դասակարգի վրայ, այլ ազատագրութիւնը բովանդակ *մարդկութեան* եւ անկաշկանդ զարգացումը *մարդ անհատի* եւ *ազգային միաւորի*»:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ հրդեհ ծագած է Փեթրովսք քաղաքին մէջ (մայրաքաղաք Վոլկայի հանրապետութեան): Հակառակ հրշէջներու ջանքերուն, կրակը արագօրէն ծաւալեցաւ եւ քաղաքին չորս թաղերը ամբողջովին մոխիր դարձան: Կը կարծուի թէ զոհերու թիւն ալ մեծ է:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԱՀ ՏՈՔԹ. Ֆ. ՆԱՆՍԷՆԻ

Ցաւով կը հաղորդենք մահը Տոքթ. Ֆ. Նանսէնի, որուն անունը այնքան սերտօրէն կապուած է հայ եւ ռուս գաղթականներու հոգերուն հետ: Չէ՞ որ իր անունով կը կոչուի անոնց համար հաստատուած առժամեայ անցագիրն ալ:

Հռչակաւոր բեւեռախոյզը ծնած էր 1861ին, Քրիսթիանիայի մէջ: 28 տարեկանին, վարիչն էր Պէրկէնի բնապատմական թանգարանին, եւ շարունակելով հանդերձ իր կենդանաբանական ուսումնասիրութիւնները, իր առաջին ճամբորդութիւնը կատարեց դէպի Գրօէնլանտա: Վերադարձին, յափշտակուած՝ բեւեռային գաղտնիքներով, շինեց իր հռչակաւոր նաւը, «Ֆրամ»ը («Յառաջ») եւ ճամբայ ելաւ 1893ին: (Ծախքին երկու երրորդը կը հոգար Նորվեկիոյ կառավարութիւնը): Արշաւախումբը մատնուեցաւ անհելի դժուարութեանց, եւ սառոյցներու մէջ պաշարուած մնաց երեք տարի: Ճէքսընի արշաւախումբն էր որ օգնութեան հասաւ 1896ին, երբ ամէն մարդ կորսուած կը նկատէր: Նանսէն հասած էր 86րդ զուգահեռականին, — կէտ մը ուր ոչ մէկը կրցեր է հասնիլ տակաւին: Արդէն շինուած էր իր հռչակը, եւ գիտական աշխարհը թանկագին արդիւնքներ շահեցաւ: Նորվեկիա վերադարձին, Նանսէն 1905ին նուիրուեցաւ ովկիանագրութեան եւ քանի մը ճամբորդութիւններ կատարեց դէպի ովկիանոսները: Այդ միջոցին, քաղաքական դէպք մը վեր ի վայր շրջեց գիտնականին կեանքը: Շուէտ կը բաժնուէր Նորվեկիայէն: Նանսէն նետուեցաւ քաղաքական պայքարի մէջ, Նորվեկիոյ ազգային կառավարութեան գլուխն անցաւ եւ զանազան բանակցութիւններ կատարեց: Իր ժողովրդականութիւնը ծայրագոյն աստիճանին հասած էր: Լոնտոն ղրկեցին իբր ներկայացուցիչ: Մնաց մինչեւ 1908, եւ միշտ կ'ըսէր. «Դեսպանական պաշտօնը նուազ հետաքրքրական է քան եւ Բեւեռներու գաղտնիքը»:

Ուրիշ բազմազան պրպտումներէ եւ պտոյտներէ յետոյ, պատերազմի ընթացքին ինքզինքը նուիրեց հալածականներու տառապանքը մեղմացնելու: Ինքն էր, որ կազմակերպեց պաշարուած Շուէտի պարենաւորումը, Չինաստան եւ Սիպերիա մնացած պատերազմական գերիներու վերադարձը: Ինքն էր ներշնչողը եւ ամէնէն գործօն անդամը այն միջազգային խորհրդաժողովին որ Ժընեւի մէջ համախմբեց 48 Կարմիր Խաչեր, օգնութեան հասնելու համար սովահար Ռուսաստանին: Եւ 1921 օգոստոս 27ին, Նանսէն Չիչերինի հետ կը ստորագրէր համաձայնագիր մը, որուն շնորհիւ ապահովուեցաւ Վոլկայի եւ Ուկրայնայի 15 միլիոն աղէտեալներու պարենաւորումը: 1923ին, Նանսէն ստացաւ Նօպէլի խաղաղութեան մրցանակը:

Առանձին կը ներկայացնենք իր աշխատանքները՝ մանաւորապէս հայ գաղթականներու վիճակին բարւոքման և Սարտարապատի ծրագրին իրագործման համար:

Իր բեւեռային ճամբորդութիւնը թարգմանուած է հայերէնի, հանգուցեալ Մ. Նուպարեանի կողմէ:

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԱԼ ՄՏԱՀՈԳ

ՍԵՒ ԾՈՎՈՒ ՌՈՒՍ. ՏՈՐՄԻՂԻՆ ԶՕՐԱՑՈՒՄԷՆ

Պոլսէն կը հեռագրեն մայիս 13 թուականով.—

«Վաքըթ» լրագիրը մեծ կարեւորութիւն կուտայ Պալթիկ ծովու ռուսական տորմիղին Սեւ Ծովու մէջ կեդրոնացման: Կը յայտնէ թէ այդպիսի կացութիւն մը կրնայ պատերազմի վըտանգ ներկայացնել, որովհետեւ Անգլիա որոշած է չէզոք չմնալ այդ վիճակին հանդէպ:

Թուրք թերթը գրել կուտայ թէ բրիտանական տորմիղը գերակշռութիւն պիտի ունենայ Սեւ Ծովու մէջ, եթէ անցնի Տարտանէլը:

Ծանր կացութիւն Հնդկաստանի մէջ

ՆՈՐԱՆՈՐ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պոմպէյէն կը հեռագրեն թէ պաշարման վիճակ հրատարակուեցաւ Շօլափուրի մէջ, որովհետեւ Հնդիկները փորձեր էին ինքնավարութիւն հաստատել: Բոլոր ղեկավարները ձերբակալուեցան եւ պիտի դատուին իբրեւ խռովարարներ:

Պաշարման վիճակի հռչակումէն անմիջապէս յետոյ, զինուորական իշխանութիւնը ձեռք առաւ քաղաքային վարչութիւնը: Գնդացիրներով զինուած բրիտանական զօրքեր գրաւեցին ռազմագիտական կէտերը եւ պահակներ կանգնեցին: Փողոցներու ծայրերն ալ պահակներ կանգնուած են, որպէսզի քաղաքը մեկուսացուի եւ կասկածելիներու երթեւեկը արգիլուի: Բազմաթիւ մարդիկ ձերբակալուած եւ ուրիշներ հսկողութեան տակ առնուած են: Ծրագրուած ինքնավարութեան պաշտօնեաները բռնուեցան, երբ իրենց պաշտօնին ձեռնարկելու կը պատրաստուէին: Վար առնուեցան այն բոլոր ազգային խորհրդանշանները որ կախուած էին հանրային շէնքերու եւ մասնաւոր բնակարաններու վրայ: Ո՛ր եւ է գումարում արգիլուած է եւ քաղաքին բնակիչները չեն կրնար դուրս ելլել որոշ ժամերու մէջ: Այս միջոցները ձեռք առնուած են, բոլորովին խափանելու համար անհնազանդութեան պայքարը եւ լռեցնելու համար Կանտիի կուսակիցները:

∴ Միւս կողմէ, Կալկաթայի մէջ 80 հոգի ձերբակալուեցան առջի օր: Պիտի դատուին իբրեւ խռովարարներ եւ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ 57

Խարբերդ քաղաքի	
Երիտ. Միութիւն,	
Մարսէյլ	200.—
56րդ ցանկին գումարը	72,548.50
ընդհ. գումար	72,748.50

ՆՈՐԵԿ ԲԵԿՈՐՆԵՐԷՆ ԵՐԿՈՒ ՄԱՅՐԵՐ ԵՒ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՄԸ ՄՈՐԹՈՒԱԾ

Նորազատ հայ բեկորներէն երկու մայրեր եւ երիտասարդ մը Գամըշլըէն ժամ մը հեռու, ճաղճաղ գետին եզերքը կ'երթան փայտ հաւաքելու համար: Իրիկունը մինչեւ ուշ ատեն անոնք չեն վերադառնար եւ մտահոգութիւն կը պատճառեն իրենց ընտանեկան պարագաներուն եւ Գամըշլըի հայութեան: Ուշ ատեն վերջապէս, յուսահատ վիճակի մը մէջ, իրենց պարագաները փնտռելու կ'երթան: Գետին եզերքը կը գտնեն երկու մայրերու եւ երիտասարդի մը մարմինը: Երիտասարդը գնդակահարուած էր, իսկ մայրերը դանակներով եւ կացինով սպաննուած էին:

Իսկոյն լուր կը տրուի տեղական կառավարութեան եւ զոհերու մարմինները կը բերուին Գամըշլը: Շրջակայ գիւղերու ցեղապետներէն 4-5 հոգի ձերբակալուած են, սակայն ցարդ յայտնի չէ եղած թէ որու կողմէ սպաննուած են այդ խեղճերը: Գամըշլըի գաղթական Հայերը չափազանց յուզուած են այս տխուր դէպքին վրայ: Բացի այդ ոճիրէն, կը հաղորդուի նաեւ որ 10 հայ ընտանիքներ Գամըշլըի մօտ փոխադրութեան միջոցին, կողոպտուած են աւազակներու կողմէ:

Ֆրանսական եւ տեղական կառավարութիւնները լրջօրէն հետաքրքրուած են եւ կ'աշխատին երեւան հանել ոճրագործները:

Լուրջ կասկածներ կան թէ այս դաւադրութիւններու հեղինակները Թուրքեր են եւ այդ ոճիրներու բուն կազմակերպիչը Թուրք կառավարութիւնն է: Յայտնի է ամէնուն որ մեր թշնամիները վերջերս սկսած են քստմնելի դաւեր սարքել այդ շրջաններուն մէջ: (Ազդակ):

ՊԵՏԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՍՈՒԼԹԻՈՅ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒՆ

Սուէտիոյ հայ գիւղերէն Եօղուն-Օլուգի բնակիչները ձեռնարկած են վարժարանի ընդարձակ շէնքի մը շինութեան, նկատելով որ հին շէնքը առողջապահական եւ մանկավարժական անյարմարութիւններ ունի: Այս նպատակին համար նախապէս հաւաքած էին հարիւր օսմ. ոսկի. հնչուն ոսկի եւ կը յուսան նոյնքան եւս հաւաքել:

Անտիոքի հայ երեսփոխան Գ. Մովսէս Տէր Գալստեանի դիմումին վրայ, Ալեքսանտրէթի ինքնավար գաւառի կառավարութիւնը 50,000 սուրիական ղրուշ (10,000 ֆրանք) նպաստ յատկացուցած է յիշեալ շէնքի շինութեան: Վարժարանի ուսուցիչներուն թոշակներն ամբողջութեամբ պետութիւնը կը վճարէ արդէն:

Կառավարութիւնը կը հոգայ նաեւ Պիթիասի վարժարանին պիւտճէն: Իսկ Ֆրանսական Մարդասիրութիւնը տարեկան 8000 ֆրանք նպաստ կուտայ Սուէտիոյ ազգային վարժարաններուն:

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆԸ

Շահակից բոլոր պետութիւնները ալ վաւերացուցին Եընկի ծրագիրը որով հաշուեյարդարի Միջազգային Դրամատունը մարմին կը առնայ վերջնապէս։ Արդէն ընտրուած են գլխաւոր պաշտօնեաները եւ քանի մը օրէն Պալի շէնքը պիտի բանայ իր դուռները։

Այս ամէնը սակայն դիւրութեամբ մէջտեղ չեկաւ։ Բաւական մեծ դժուարութիւններ հարթուեցան փոխադարձ զիջողութիւններով. քաղաքականաբար խնդրին կարգադրութիւնը դիւանագէտներու ձեռքը չէր, այլ ելմտագէտներու, որոնք աւելի դատողութեամբ կը գործեն քան զգացումներով։ Շատ մը շահեր վտանգի մէջ էին եւ շատ մը պետութիւններ շահագրգռուած են այդ կարգադրութիւններով։

Միջազգային Դրամատունը գլխաւոր առանցքն է Եընկի ծրագրին. առանց անոր կարելի չէ գործադրութեան դնել այդ ծրագիրը, որ կոչուած է փոխարինելու Տօըսի ծրագիրը։ Կամ պէտք էր Եընկի ծրագիրն ընդունիլ Միջազգային Դրամատան գործակցութեամբ եւ կամ թողուլ որ Տօըսի ծրագրին անորոշութիւնները շարունակուէին ընդմիշտ։ Մասնաւորապէս Գերմանիոյ համար Տօըսի ծրագիրը շատ խիստ եւ աննպաստ էր եւ այդ է պատճառը որ գերմանական խորհրդարանն երկու շաբթուայ փոթորկալից ընտրեց Եընկի ծրագիրը վաւերացնելով հակառակ Տոքթ. Շախտի եւ իր արբանեակ ազգայնականներու քուէն ընդդիմութեան։ Բացի դրամական անհագին զիջողութիւններէն, Եընկի ծրագրին շնորհիւ Դաշնակիցները կը հրաժարէին Տօըսի ծրագրով նախատեսուած շատ մը ստորնացուցիչ հակակշիռներէ եւ երաշխիքներէ, որոնց տեսականութիւնը միայն սպառնալիք մըն էր ժողովուրդներու բարւոք յարաբերութեանց համար։

Եընկի ծրագիրն ալ ելմտական ծանր բեռ մըն է անշուշտ գերման ժողովուրդին համար եւ շատ մը իրատես տնտեսագէտներ կը կասկածին թէ նախատեսուած պայմաններն ու զգացումները կարելի պիտի ըլլայ անթերի կերպով գործադրութեան դնել որոշեալ պայմանաժամերուն մէջ, բայց միւս կողմէն ալ քաղքենի մտայնութեամբ սնած ոեւէ մարդու համար անկարելի է խորհիլ թէ Գերմանիան անվնաս դուրս կրնար գալ պատերազմէն, քանի որ ինքն էր նախայարձակը եւ այնչափ ալ հողամասերու եւ նահանգներու աւերման ու կործանման պատճառը։ Որչափ յիմարութիւն էր Գերմանիոյ վճարման կարողութենէն աւելի պահանջելը, այնչափ ալ յիմարութիւն պիտի ըլլար Դաշնակիցներուն չօգտագործել Գերմանիոյ կարողութեան գերագոյն չափը։ Տօըսի ծրագրով ան իբր թէ իր յօժար կամքով կը դարմանէ նախորդ կառավարութեանց պատճառած վնասները և կը մնայ պարզ պարտատէրի մը դերին մէջ։ Պարտական ըլլալը ամօթ չէ եւ պետութիւններն ալ արտաքին թէ ներքին շատ մը պարտքեր ունին։ Վերջերջ մէկն ու մէկը պէտք էր վճարէր պատերազմի վերանորոգումները եւ ըստ քաղքենի տրամաբանութեան, պարտեալն է որ կը վճարէ։

Դրամատան վարչական խորհուրդին նախագահ ընտրուեցաւ Ամերիկացի մը, քանի որ աշխարհի մեծագոյն պահանջատէրն է Ամերիկան եւ վերջին հաշուով անոր համար է որ կ'աշխատին ամէնքը։ Ընդհանուր տնօրէն ընտրուեցաւ ֆրանսացի Փիէռ Քէնէ եւ անոր ձեռքին մէջ է որ պիտի գտնուի ուրեմն դրամատան իսկական ղեկը, քանի որ վարչական խորհրդի նախագահութիւնը աւելի պատուակալ պաշտօն մըն է քան իրական։ Այս ընտրութիւնը ջղայնացուց Գերմանիան, որ բողոքի բանաձեւ մը ներկայացուց այդ մասին, բայց նկատի առնելով Գ. Քէնէի անվիճելի կարողութիւնները՝ դրամատան տնօրէնութիւնը վարելու համար, Գերմանացիի մը վստահեցան ընդհ. նախագահութիւնը եւ այսպէսով հասկցուցին Գերմանիոյ թէ չեն կրնար զիջիլ ընդհանուր տնօրէնի ընտրութեան մէջ։ Արդարեւ, Գ. Քէնէ մեծ դեր խաղացած է Եընկի ծրագրի պատրաստութեան մէջ իբր Ֆրանսական պատուիրակ եւ մասնաւորաբար Միջազգային Դրամատան կանոնագիրն ինքն է որ պատրաստած է՝ անպաշտօն մասնագէտներու ժողովի յանձնարարութեամբ։

Դրամագլուխի արժեթուղթերը պիտի հանուին իւրաքանչիւրը 2500 զուիցերական ֆրանքի արժողութեամբ, որ հաւասար է 100 տոլարի։ Վարչական խորհուրդին մասնակցող իւրաքանչիւր պետութեան պիտի յատկացուի 16.000 բաժնեթուղթ, որ պիտի արժէ 1.600.000 կամ երկու հարիւր միլիոն ֆրանսական ֆրանք։ Կ'ըսուի թէ շատ մօտաւոր ապագայի մը մէջ այդ բաժնեթուղթերու գինը կրնայ բարձրանալ եւ ոմանք հաւանական կը նկատեն որ քանի մը տարուան մէջ կրկնապատիկ արժէք ունենայ։ Արձանագրուելու համար պէտք է անպատճառ իւրաքանչիւր երկրի քաղաքացի ըլլալ եւ մէկ քառորդն անմիջապէս վճարել։ Տարակոյս չկայ թէ դրամատէրները պիտի փութան կարելի եղածին չափ շատ արձանագրուիլ եւ պահանջուած 200 միլիոնը քանի մը անգամ պիտի գոցուի։

Հաւատացողներ կան թէ Միջազգային Դրամատունը պիտի ըլլայ Եւրոպայի ելմտական խաղաղեցման, դրամներու կայունացման եւ ժողովուրդներու մերձեցման կարեւոր ազդակներէն մէկը։

Մ. Տ.

ԼԷՆԻՆ ԵՒ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏ

Կ'ըսէին թէ Լէնին ոչ մէկ վէպ կամ ոտանաւոր կարդացած էր իր կեանքի ընթացքին։ Ընդհակառակն կը հաստատուի, որ Լէնին շատ կը կարդար դասականները, մասնաւորաբար Պուշկին, Լերմոնտով, Չերնիշեւսկիի մէկ վէպը («Ի՞նչ ընտրել»), Պիլարեւ, Կէօթէի «Ֆաուստ»ը, Հայնէի ոտանաւորները, Վ. Հիւկոյի բանաստեղծութիւնները։

Անքուն գիշերները Վէրհարն կը կարդար։ Չէր սիրեր Տիքընսը։ Լէնին կը սիրէր թատրոններ եւ երգեցիկ սրճարաններ երթալ, մտիկ ընելու համար ժողովրդային ըմբոստ երգերը։ Անգամ մը թատրոնի մը մէջ լսեց որ կ'երգեն ազգայնական երգ մը, որ այսպէս կը վերջանար։

Դուք գրաւած էք մեր Ալզասն ու Լորէնը,
Բայց հակառակ ձեզի՝ մենք կը մնանք ֆրանսացի,
Դուք գերմանացուցիք մեր դաշտերն ու սարերը,
Բայց մեր սիրտը դուք չէք կրնար գրաւել երբեք:

Լէնին խնդրեց շարունակել այդ երգը եւ սկսաւ արտասանել բառերը։ Յետոյ յաճախ ինքն ալ կ'երգէր այդ երգը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՔԵՐԸ

Կլորակ դեմզայի հանքեր կը գտնուին Մահմուդջուխի մէջ։ Այս պատճառով որոշուած է Մահմուդջուխը միացնել Լենինական-Արթիկ երկաթուղիին։

ԹԷՀՐԱՆԷՆ ՏՐԱՊԻԶՈՆ

ՊՏՈՅՏ ՄԸ ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

(ՀԱՅԱՍՏԱՆ, ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ, ԹՈՒՐՔԻԱ)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Որպէսզի Արեւելեան Փոքր Ասիան ձուլուի Թրքական Անատոլուին սիրտին մէջ ազգայնականութիւն և արդիականութիւն միանգամայն ներկայացնող վարչաձեւի մը տակ, պէտք է որ միեւնոյն ատեն գործադրուի արեւմտեան-եւրոպական կաղապարի վրայ բարեկարգական ծրագիր մը։ Թրքութեան պրոպագանդը պէտք է թափանցէ քով քովի զուիցերիական քաղաքային օրէնսդրութեան, կըրթութեան և ա լա ֆրանկա շարժումներուն հետ, նաեւ ոռոգման եւ հանրակառքի եւ օթօպիւսի ճամբաներու ծրագրով։ Էական պահանջն են հաղորդակցութիւնները, քանի որ հիմա, ինչպէս եղած է ուղտով ճամբորդութեան մենաշնորհի օրերուն, քաղաքական աւետարանի մը յառաջդիմական յայտնութիւնը կախում ունի կարաւանի ճամբաներուն բարւոքումէն, որոնք ուղղակի և անուղղակի պրոպագանդի միակ միջոցներն են։

Քէմալական աւետարանին բարեշրջումը ցաւագին փորձութեան մը ենթարկեց Արեւմտեան Թուրքիոյ ընդունակութիւնները, ո՛ւր մնաց հեռագոյն Արեւելքը, որ բնականաբար միշտ ետ կը մնայ։ Սըվազի ճամբով Սամսոնը Կեսարիոյ կապող նոր երկաթուղին պիտի բանի այս գարնան, և աւելի կամ նուազ պիտի բաժնէ Ներքին Թուրքիան Արտաքին Թուրքիայէն։ Արեւելեան Թուրքիոյ կէս մասին յատուկ շահեկանութեան պատճառը ա՛յն է որ հոն յաջողած Քէմալական վարչաձեւը աննպաստ եւ անգոհացուցիչ է, և ասիկա կրնայ ցոյց տալ միւս մասերուն տկար եւ վիրաւորելի կէտերը։ Եւ հաւանաբար ա՛յս է պատճառը որ, այն կողմերը գրեթէ անմատչելի են ճամբորդներուն, այս վերջին տարիները։

Սըվազի արեւելեան կողմը չորս եւ աւելի գլխաւոր ճամբաներ կան կանոնաւոր շարժ փոխադրութեան համար, բայց ամէն եղանակի յարմար ճամբաներ չեն։ Մասամբ գերման եւ մասամբ ռուս զինուորական երկրաչափներէն շինուած լաւագոյն ճամբան Էրզրումը եւ Տրապիզոնի կը միացնէ, անցնելով ա՛յնպիսի հիանալի տեսարաններէ, որոնց նմանը հազիւ թէ կը գտնուի Եւրոպայի մէջ։ Միւս ճամբաներու զրութիւնները տեղական եւ անջատ են։

Դաւրէժէն Տրապիզոն պողոտան 1917ի ռուսական նահանջին բեկորներէն ձեւի բերուած է։ Հայաստանը բուն Անդրկովկասի հետ կապելու սահմանուած ռազմագիտական հաղորդակցութեանց ծրագիրը ջուրը ինկած է առժամանակեայ գրաւողներուն մեկնելովը։ Երկաթուղիին հողային մասերը շինուած են ու կը մնան, բոլոր երկաթները ծռած, կտրած են, և իբրեւ սիւն կը գործածուին հիւղակներու, և իբրեւ հիմ կամուրջներու համար։ Մեծաքանակ երկաթեայ ձողեր անանկ ժանգոտած մնացած են ճամբուն վրայ, երեսի վրայ ձգուած վայրաշարժի մը կամ քանի մը ռանչափ ցեխին մէջ մխուած մէկ երկու դաշտային խոհանոցներու հետ։ Ռուսերը իրենց գրաւման միջոցին ծրագրեր էին նաեւ երկաթուղիով մը Էրզրումը Տրապիզոնի հետ կապել և նոյնիսկ մէկ քանի փապուղիներ ալ ծակած էին, բայց այս ճամբուն վրայ ինչ որ գտեղած էին, ինչպէս նաեւ որքան բան որ ըրած էին Թաւրիզը Սեւ Ծովուն կցելու համար Թուրք ազգայնականներու կողմէ ջարդուփշուր եղան յաղթանակի առաջին պոռթկումին՝ երբ վտարուեցան օտար արշաւողները եւ իրենց բոլոր գործերը։

ԹԱՓՈՒՐ ԵՐԿԻՐ ՄԸ

Արշաւող Ռուսերուն կողմէ Թրքական հին ճամբաներուն վրայ կատարուած նորոգութիւնները պատահեցան՝ որչափ որ կը թոյլատրէր արեւելեան նահանգներուն դրամական կարողութիւնը։ Բայց Թաւրիզէն հին փոխադրական ճամբուն վրայ ուղղակի հաղորդակցութիւնը բոլորովին նուազեցաւ, ինկաւ։ Տրապիզոնի մօտ ուղտի խաներուն մէջ բոլոր այդ կենդանիները արեւմտեան Ասիոյ տեսակին պատկանող մէկ կուզով ուղտեր են, երկու կուզաւորները, որոնք բակտրիական կը կոչուին, հիմա նոյն իսկ բացառութիւն են Պարսկաստանի ծայրագոյն հիւսիսի մէջ։ Պակսելուն պատճառը մասամբ քաղաքական խռովեալ վիճակն է ճամբաներուն վրայ, եւ մասամբ պարսկական գորգի առեւտուրին անկումը։ Պարսկական ամէն տեսակ գորգերուն վրայ Թրքական մաքսային սակացոյցին յաւելումը պատճառ եղաւ որ գնորդները, որոնցմէ հարիւրին 60ը ամերիկացի էին, ուղղակի Պարսկաստանէն արտածողներուն հետ ընեն իրենց գործը։ Ոչ միայն ասկէց վնասուեցաւ Թաւրիզէն փոխադրելի առեւտուրը, այլ նաեւ Կ. Պոլիս դադրեցաւ գորգի համաշխարհի մթերանոց ըլլալէ, հետեւաբար վնասեցին թէ՛ Անատոլուի արտադրողները եւ թէ Կ. Պոլսոյ մէջ գորգի միջնորդ Թուրք վաճառականը։

Թաւրիզի պողոտային երկայնքը գտնուած երկիրները ճամբորդին ուշադրութիւնը կը գրաւեն իրենց պարապութեամբը։ Մէկուկէս միլիոն հայերուն ջնջումը արեւելեան Փոքր Ասիոյ մէջ ամայացուցած է երկիրը։ Էրզրում, ուր բարեբախտաբար 1915ի ռուսական ռմբակոծումին ատեն ծանր վնասներէ ազատուած է Սելճուքեան թըւականէն մնացած հոյակապ մզկիթէն, կէս առ կէս կորսնցուցած է իր բնակչութիւնը։ Տրապիզոնի 30.000 բնակչութենէն հազիւ 17.000ը մնացած է, Յոյներուն եւ Հայերուն վտարումին պատճառաւ։ Գլխաւոր պողոտաներուն վրայ անշէն մնացած են բազմամարդութեան երբեմնի կեդրոնները։ Գիւղէ գիւղ հաղորդակցութեան ճամբաներ չկան, ա՛յնքան մեծ է ամայութիւնը անոնց միջեւ, և այսպէս չունին մէկ սեփական դպրոց և ոչ ալ ուրիշ որեւէ հաստատութիւն։ Իրենց հայ գործաւորներէն եւ ճարտարարուեստէն զուրկ մնացած քաղաքները ցիցի պէս տնկուած են երկրի մը մէջ, որ շէննալու համար Թուրք գաղթականներու կըսպասէ....

Պոնտոսի լեռնաշղթային կայաններուն վրայ մեկուսացուած համայնքներուն համար վերջին ծայր հեռու մնացած է Էնկիւրին։ Կառավարութիւնը բնականէն տրամադրութիւն մը ունի որեւէ անկարգութիւն կամ շփոթութիւն օտար տարրերուն վերագրելու, ինչպէս Քիւրտերուն կամ լազ լեռնականներու (Իսլամ Կիւրճի), որոնք կը գտնուին ծովեզերքը Տրապիզոնի եւ Պաթումի մէջտեղ։ Բայց ապօրինութիւնը քրտական կամ լազական չէ միայն։ 1929ի աշնան, նոյնիսկ Էրզրումի եւ Տրապիզոնի մէջ և շատ բանուկ ճամբուն վրայ, ամէն շաբթու երկու կառքէն պակաս չէր կողոպտուածներուն թիւը։ Այս յելուզակութիւնը մասամբ կը վերագրուի եղանակին խեղճութեան, կաշինի հունձքին անյաջողութեան պատճառաւ, եւ մասամբ ալ գետերու յորդումին առաջ բերած աղքատութեան. Բաբերդի հիւսիսային կողմերը, մանաւանդ այս ամառ, ուր մինչեւ հիմա չտեսնուած չափով յորդեցան գետերը։

Կը մնայ նաեւ սա՛ ակնյայտնի իրողութիւնը — Փոքր Ասիոյ մէջ պատահած անկարգութեան դէպքերուն մեծ մասը տակաւին պէտք է վերագրել պատմական ցեղին ապստամբութիւններուն, հեռուն արեւելեան կողմերը։

Այս ամէնը ախտանիշ մըն է այն ընդհանուր քայքայումին, որ կը տեսնուի կեդրոնական եւ արեւմտեան Ասիոյ մէջ, իբրեւ հետեւանք Թուրքիոյ եւ Չինաստանի հին արքայական ցեղերուն քայքայումին։ Այս անհանգիստ եւ վրդովեալ վիճակը կարելի է միայն զսպել զինուորեալ վարչաձեւի մը պատուհասող ազդեցութեամբ։

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Ինչպէս գրած էինք, շաբաթ օրուան հանդէսին խօսեցաւ նաեւ Գ. Ա. Չանըմեան, իբրեւ ընդ.հ. քարտուղարը ցրւել. կեդր. ցանձնաժողովին: Ստորեւ՝ գլխաւոր հատուածները.—

Աւետի՛ս Ահարոնեան... Տարիէ մը ի վեր անոր փառքն է որ կ'երգէ հայ մամուլը, ամէն եղանակի վրայ, աշխարհի մէկ ծայրէն միւսը, երգերով, գնահատականներով, ուսումնասիրութիւններով, գրական ասուլիսներով, ուղերձներով ու տօներովի։ Մօտ երեք ամիսէ ի վեր ի սփիւռս աշխարհի ցրուած հայ ժողովուրդի բեկորները յոբելենական մեծաշուք հանդէսներով խանդավառութեամբ արձագանգ կուտան իրարու, արեւելեան Չինաստանէն, Խարբինէն մինչեւ Սուրաբայա, Ճավա, Ճավայէն՝ Հնդկաստանի վրայով՝ Պարսկաստան, Թաւրիզ, Թէհրան, Իսպահան, Ռէշտ, Մէշէտ, Պարսկաստանէն Իրաք, Իրաքէն Սուրիա՝ Հալէպ, Պէյրութ, Իսկէնտէրուն, Անտիոք, Լաթաքիա, Սուէտիա, Քէսապ, Բայաս, Դամասկոս, Սուրիայէն Պաղեստին՝ Երուսաղէմ, Եաֆա, Պաղեստինէն՝ Հապէշիստան՝ Ճիպութի, Ատիս Ապէպա, Հարար, Հապէշիստանէն Սուտան՝ Խարթում, Սուտանէն Եգիպտոս՝ Աղեքսանդրիա, Զագազիկ, Թանթա, Գահիրէ, Եգիպտոսէն Կիպրոս՝ Նիկոսիա եւ Լառնաքա, Կիպրոսէն Հին Յունաստան՝ Փիրէա եւ Աթէնք, Նոր Յունաստան՝ Սելանիկ, Տէտէ-Աղաճ, Քավալա, Սէրէզ, Յունաստանէն Պուլկարիա՝ Սոֆիա, Վառնա, Ֆիլիպէ, Ռուսճուք, Շումէն, Սլիվէն, Սթարա Զակորա, Պուրկազ, Պուլկարիայէն Ռումանիա՝ Պուքրէշ, Կալաց, Քէօսթէնճէ, Պրայիլա, Ռումանիայէն Պրագա, Պրագայէն Պերլին, Պերլինէն Պրիւքսէլ եւ Անվէրս, Անվերսէն Լոնտոն, Լոնտոնէն Միլան, Միլանէն Մարսէյլ, Կարտան, Փոն տ'Օպնա, Կրընոպլ, Պորտօ, Վալանս, Տէսին, Վիէն, Սէն Թ'էթիէն, Սէն Շամոն, Փոն տը Շէրիւի, Լիոն, Փարիզի շրջակաները, Անկիէն, Պիյանքուր, Անիէր, Պուա Քոլոմպ, Ալֆորվիլ, Սարսէլ, Քաշան, Իթալի, Ֆրանսայէն Քանատա՝ Համիլթըն, Օնթարիօ, Քանատայէն Միացեալ Նահանգներու բոլոր կարեւոր կեդրոնները՝ Նիւ Եորք, Եունիըն Սիթի, Ուէսթ Հօպօքըն, Ֆիլատէլֆիա, Պրիճփօրթ, Պրիճուօթըր, Պօսթըն, Փրովիտէնս, Ուսթր, Լօրէնս, Լօվուէլ, Թրոյ, Նիակարա Ֆօլս, Քլիվլէնտ, Տիթրոյթ, Չիկակօ, Կրանիթ-Սիթի, Քանզաս-Սիթի, Սէնթ-Լուիզ, Ֆրէզնօ, Սան Ֆրանչիսքօ, Միացեալ Նահանգներէն Հավանա, Հավանայէն Հարաւային Ամերիկա՝ Մոնթէվիտէօ, Պուէնոս-Այրէս, Սան Փաօլօ։ Ու կ'անգիտանամ ապահովաբար դեռ շա՛տ մը տեղեր։

98 հայաշատ մեծ ու փոքր կեդրոններու մէջ, հարիւր հազարաւոր հայ ժողովուրդի աստանդական բեկորներ, հոգւով ու մտածումով ի մի հաւաքուած՝ ծափողջունեցին ուրեմն եւ ...
տի ողջունեն այս օրերս, Ա...
տիս Ահարոնեանի անունը ...
բելենական հանդիսաւոր ...
խանդավառ տօնակատար...
թեանց ընթացքին։

Խօսելով Ա. Ահարոնեանի ...
ուեստի մասին, բանախօս...
տեց.

Քնարերգակ բանաստեղ...
հասանելի թռիչքներ ունի ...
կա և իր բանին մոգութիւնը ...
յափշտակէ, կը վերացնէ իր ...
թերցողները երազին թեւ...
վրայ՝ դէպի բարձրագոյն իտ...
ներն ու անիրականալին, ...
մի ու ցաւի վշտակեզ երգ...
ընթերցողները կը տանի ...
քնութեան ու անարդարութ...
երկիրը։ Մէկիկ մէկիկ կը ...
անոնց առջեւ ստրկութեան ...
քերը։ Անողոք նշդրակով ...
պրպտէ, կը տարածէ, ...
տէ զանոնք, մատով ցոյց ...
համար անոնց շարաւոտ ...
ւերքը, խթանելու եւ ...
տելու համար նկուն ու ...
նող կամքերը եւ առաջնորդ...
համար զանոնք դէպի ...
թեան ճանապարհը։ Անմրցել...
անհաւասարելի պատմող (...
teur), իր պատկերներն ու ...
մուածքները ունին ու կը ...
հեն կատարեալ հմայ ու ...
հայ գիւղին, հայ շինակ...
հայկական կեանքին, եւ ...
ստեղծած թիփերը, այնքան ...
գրիտ են, այնքան բնական ...
պով ոտքի կանգնած՝ որ ...
ապրին յաւիտեան։ — Իր ...
բազմերանգ ու պատկերաւ...
կը հասնի քնարերգութեան ...
ծրագոյն ոլորտներուն՝ երբ ...
յափշտակուի նիւթին ...
թենէն եւ բանաստեղծն է որ ...
խօսի իր մէջ, բայց շատ ...
գամ մուժկալ է եւ անպաճ...
երբ պատմողն է որ ի յ...
կուգայ Ահարոնեանի մէջ, ...
լուծող, բայց մանաւանդ ...
ղիտող, անիկա երբեմն մէկ ...
նի հատու գծերով, կուտայ ...
կերներ ու տիպարներ ...
կ'ապրին կարծես — Ահ...
հայկական հին մատենագր...
թեան՝ ինչպէս շատ քիչեր ...
նոր գրողներուն, Ահարոնեան...
բառամթերքը ճոխ է եւ ...
րուստ եւ իր բանաստեղծ...
գին ու ականջը կը սիրեն ...
իր արձակին այն կշռոյթն ...
դաշնաւորումը որ կը կազմ...
մեծագոյն հրապոյրներէն ...

Իսկ Գ. Վ. Խարճանեան ...
սեցաւ Փարիզի յանձնախումբ...
կողմէ.

Դուն եղար, Ահարոնեան, ...
ծագոյն երգիչներէն մին ...
ահաւոր տառապանքին, ...
զար սիրտը մեր չարչարանք...
դուն եղար հոգին մեր ...
ներուն, դուն եղար մրմուռ ...
մեծ եւ անհնարին պայքար...
եւ քու շունչիդ տակ է որ ...
բոստութիւնը ծառացաւ, ...
հզօր երգովդ է որ մեր ազ...
գրութեան պայքարին ...
բազմահազարներ զինուոր...
ցան . . .

Հանգչեցուր այլեւս, Ահ...
եալ, քու ուղեղիդ, քու ...
քու սրտիդ խռովքը ...
ըել, գիտեմ որ Մեծ ...
տէն մինչեւ այս մոքի ...
րին բազկաթոռը քու ...
եղաւ երկար եւ տառապ...
բայց այս հսկայ բազկաթ...
երախտաւորներուդ ...
ապացոյց մը չէ՞ միթէ, թէ ...
ժանի է այս ժողովուրդը ...
րոնեաններու, վասն զի ...
տէ, թէ քանի Հայ Մայ...
ծնունդ տան Ահարոնեաններ...
հայ ազգը չի մեռնիր եւ ...
ապրի դարէ ի դար։։

ՈՒՂԵՐՁՆԵՐ

Ինչպէս գրեցինք յոբե...
առթիւ Ա. Ահարոնեանի ...
են բազմաթիւ ուղերձներ ...
ռագրով եւ նամակով. ...
կը հրատարակենք քանի ...
նմոյշներ.—

— Տօները ծերացած ...
ժողովուրդիդ ալ պարգ...
իրենց իմաստէն։ Երջանիկ ...
որուն կը յաջողուի անոնց ...
մը ծուէ ներարկել։ Ուրա...
ատիկա զգալուս այն ...
թեան մէջ, որ քու ...

...կէսի իջնելու համար, ոսկոր... խորը քու ժողովուրդիդ: ...յարգա՛նք անոր որ ...գիրն ու տառապանքը տա... ...զոհողութիւններու խղճմտան... ...Արտասահման երազին դուն ...ուած ուխտաւոր, օրինա... ...պատարագը պեղող ... ...հիմա ժամանակն ...ութիւններու աղջամուղջին ... կալանաւոր են ըրած ...:

Յ. Օշական

...ցորդա՛նք քեզ, ...յ գաւին մեծ երգիչ, որ ...զարկ տուիր հայ սրտ... ...եւ արթուն պահեցիր հայ ...երգը:

...նոր սերունդը պէտք ունի ...հայրենասիրական քնարիդ, որուն ...ցեղին սրբազան տառապան... ...է երգուած՝ վեհափառ եւ ըմ...

Այս ցեղին կորիւնները մանչել ...քնարին քեզմէ՝ անիրաւու... ...ու սարսռութեան դէմ:

...նորհք եւ ողջոյն քեզ:

Հ.Մ.Ը.Մ.-ի կեդրոնի վարչութեան ...Ներսէս Օհանեան ...ժպառունի

ՊԱՏԳԱՄ ԱՐԱՐԱՏԻ

...մրահնւոյ ոսկի ճակատ բազմեցար
...անսասան անդ ի բարձունս անմահից
...քան ըզկուռ եւ քան զպըղինձ կարծրակուռ
...ստակ քեզ՝ ի լեառն Ազատ դըրօշմեցիր.
...կնաց ուրախ բացում ամս երջանիկ
...ի ծովուն մեզ ծաղկեսցին նշխարք:

Հ. Գաբրիէլ Նահապետեան

ՈՂՋԵՐԶ ՍՈՒՑԱՆԷՆ

— «Դուք մեր ազգային ...ուսերգը, որ երգեցիք հայ ...նոյն եւ կենդանի դիւցազ... ...թիւնը Հայաստան աշ... ...ին մէջ, ընդունեցէք մեր ...եւ մաղթանքն այս,— ...ած ձայն դուք, որպէսզի եր... ...նաեւ նոր օրերու հայկական ...գութիւնը, որ տարածուեց... ...տարածուեցա՛ւ մինչեւ հոն ...ներէն խորերը»

...տանի հայ գաղութը Յ. ...եան, Ե. Խաթանասեան

ԱՐԴԱՐԱԼԻ ՈՂՋԵՐԶԸ

Կը ծափահարենք Արագածի ...բեղնաւոր, Մասիսի պէս ան..., եւ Արարատեան դաշտի ...յնաբեր հեղինակ՝ Աւետիս Ահարոնեանը, ու խոնարհելով կը ...գուրանք քառասուն տարիներ ...իր գրական աշխատանքին ...:

«Արդարաշատի վարչութիւն

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

«ՔՐԻՍՏՈՍ ՅԱՐԵԱՒ...» ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՍՈՎԵՏ ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ՄԷՋ

Վիէննայի Թերթերը կը պատմեն.—

Զատկին խթման իրիկունը Վիէննայի խորհրդային դեսպանատունը հագիերոյթ մը կուտար ռուս դերասան Թայրոֆի եւ իր խումբին ի պատիւ, որոնք Մոսկուա պիտի մեկնէին: Ամէն դասակարգէ ընտրեալ բազմութիւն մը հաւաքուած էր ոսկեզօծ սրահներուն մէջ: Խորհրդային կարգերու, կոլեկտիվ գրութեան բոլորովին անհամաձայն բայց իրականին մէջ հիւանդի արդուզարդեր եւ ադամանդներ ներկաներուն բերնին ջուրերը կը վազցնէին: Այս աշխարհիկ ընդհանուր ոգեւորութեան ամենէն առաջ միջոցին, երբ Թայրոֆ խորհրդային վարչաձեւին գովեստը «դերասան»ներու առթիւ կը շահագործէր, յանկարծ ոտքի ելաւ սպիտակամօրուս պարոն մը եւ գաւաթը գաւաթին զարկաւ ի նշան լռութեան: Ամէն բան, ամէն մարդ լռեց: Պարոնը ժամացոյցը հանեց գրպանէն, սեղանին վրայ դրաւ եւ պահ մը վերջ ըսաւ հանդիսաւոր շեշտով — "Ժամը ճիշդ ու ճիշդ տասներկուքն է, ցիկիններ եւ պարոններ, Քրիստոս յարեաւ.. „:

Քարացած ամէնքը, այս բառերը ուժանակի մը պէս պայթեցան: Սովետ դեսպանը շուարեցաւ, խելքը գլխէն թռցուց, այն աստիճան որ չէր կրնար իսկ բերանը բանալ: Երկրորդական պաշտօնեաներն ալ սկսան դողդղալ անկիւններու: Անգիտակցաբար ամէնքը աչքերնին սեւեռած էին բանախօսին, որ կարճ դադարէ մը վերջ կը շարունակէ.— «Այո՛, Քրիստոս յարեաւ, հակառակ բոլոր սովետական հրամանագիրներուն եւ հակառակ անաստուածներու ապստամբութեան: Ես ալ թէեւ հաւատացեալ մը չեմ, բայց ամէն անգամ որ Զատիկ կուգայ, սիրտս կը բաբախէ, եւ ամօ՜թ Եւրոպային, ամօ՜թ մարդկութեան, որ կը թոյլատրէ քրիստոնէական անլուր հալածանքը Ռուսիոյ մէջ: Ուրեմն մեր այնքան գովուած փառաբանած քաղաքակրթութիւնը մինչեւ հոս բերաւ գործը, որ կարմիր հաւատաքննութիւնը հանգարտ եւ անվրդով կարենայ գոյութիւն ունենալ արդի աշխարհին Արեւմուտքի եւ գիտութեան ամենամեծ հրաշալիքներուն մօտ...»:

Դեսպանը ոտք ելլել կ'ուզէ, բայց չի կրնար. ծունկերը կը կթոտին: Քանի մը բառեր կը թոթովէ, կ'իյնայ թիկնաթոռին մէջ:

Ճերմակ մօրուքը կը շարունակէ անխռով — " Թոյլ տուէք որ ըսեմ թէ հոս Վիէննա է, սովետ գրաւեալ չէ ուր մարդ իր կեանքը վտանգէ խօսքերուն համար: Ինչո՞ւ կը ծածկէք ձեր ճշմարիտ զգացումները լեցուած բանտերուն, սովամահ մանուկներու բանակին, մարդկային հալածանքներուն վրայ, եւ...»:

Վերջապէս սովետ բերանները քակուեցան, բողոքի ձայներ սկսան լսուիլ, անորոշ բառեր միջամտողին հասցէին: Հրաման տրուեցաւ որ երաժշտախումբը «Միջազգային»ը հնչեցնէ, մինչ ճերմակմօրուքը կը պատրաստուէր սրահէն դուրս ելլել: Բայց դրան սեմին վրայ ետ կը դառնայ անգամ մըն ալ, եւ կ'աղաղակէ.

— «Դուք հոս ատն կը կատարէք, մինչ ձեր անմեղները կը մոլեգնին Ռուսիոյ մէջ»:

Ալ կրնաք երեւակայել թէ ինչ տրամադրութեամբ կը շարունակուի հանդէսը....

(Նէօըս Վինըր Ժուռնալ)

ԿԱՐՄԻՐՆԵՐՆ ԱԼ ՊԱՏՈՒԱՆՇԱՆ ԿԸ ՇՆՈՐՀԵՆ

«Զինուորական կարմիր դրօշակ», «Աշխատանքի կարմիր դրօշակ» այս երկու պատուանշաններէն զատ, խորհրդային իշխանութիւնը հաստատած է նաեւ քանի մը նոր պատուանշաններ. — «Լէնինի պատուանշան», «Կարմիր Աստղի պատուանշան» եւայլն, ինչպէս գրեցինք:

«Լէնինի պատուանշանը» պատրաստուած է կլոր շքադրամի ձեւով, որ կը կրէ Լէնինի նկարը ցորենի հասկերու պսակի մը մէջ: Նկարին խորը կը տեսնուին գործարաններ, մեքենաշարժ արօրներ, ի նշան կարմիր ճարտարարուեստին:

Այս պատուանշանը պիտի տրուի կարմիր քաղաքացիներուն, որոնք մեծ ծառայութիւններ ըրած են բոլշեւիկ կառավարութեան:

Կարմիր Աստղ պատուանշանը աստղաձեւ է եւ ունի 5 ճառագայթ, կեդրոնը կարմիր զինուոր մը, ձեռքը հրացան, մանգաղ եւ մուրճ:

Այս պատուանշանը պիտի տրուի կարմիր զինուորներուն, եւ այն քաղաքացիներուն, որոնք պատերազմի թէ խաղաղութեան ժամանակ մեծ ծառայութիւններ ըրած են երկրին պաշտպանութեան գործին:

Զանազան առանձնաշնորհներ պիտի ստանան նման պատուանշան կրողները:

«Ցրուած» կարմիր թերթը կը հրատարակէ 5 մայիս թուակիր հրովարտակ մը, որ «պարտադիր» կը դարձնէ լէնինեան պատուանշանին կրելը սովետական համաժողովներուն, կեդր. գործադիր կոմիտէի ժողովներուն, պաշտօնական եւ յեղափոխական ընդունելութեանց եւ հանդէսներուն ընթացքին: Ճիշդ ինչպէս կ'ըլլայ քաղքենի եւ [illegible] երկիրներու մէջ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԼԵՌԸ ԿԸ ՓԱԽՉԻՆ

Քիչ մը եւս խոստովանութիւն այն բռնութիւններէն, որոնք գործադրուեցան համայնացնելու համար գիւղացիներուն ստացուածքները: «Խորհ. Հայաստան» (25 ապրիլ) կը պատմէ թէ Դաշքենդ եւ Համամլու գիւղերուն մէջ շատ կոպտութիւններ կատարուեցան: Ղարալ գիւղին մէջ կոմունիստները բանագրաւեցին երկու գիւղացիներու ստացուածքները եւ գիւղէն վտարեցին տէրերը: Գաւառին կեդրոնէն հրահանգ տրուեցաւ անմիջապէս գիւղ վերադարձնել այդ երկու գժբախտ գիւղացիները, սակայն կոմունիստ երիտասարդները կը պնդէին որ, «եթէ վերադարձնենք, ալ թէ քում, հակայեղափոխականութիւն կ'ըլլայ»:

Թափանլու գիւղին մէջ կոմունիստ երիտասարդ մը կը յայտարարէ թէ պէտք է բանագրաւել Աղօն ու Ենոքը: Այս երկուքը միջակ գիւղացիներ են. Այս լուրին վրայ երկուքը միասին կը փախչին, լեռ կը բարձրանան: Երկար ատեն կը թափառին եւ յետոյ կը վերադառնան գիւղ (Սթալինի նահանջի յօդուածին հրատարակութենէն յետոյ:)

Մեծ Քեթի գիւղին մէջ առաւելին հնազանդող չկայ այդ յօդուածին տրամադրութիւններուն: Եւ նախկին ընդդիմադիր մը կը յայտարարէ.

— Ով որ կոլխոզ չմտնի, նրան պէտք է քշել, բացի այդ՝ կոլխոզ մտնողները պէտք է ներկայացնեն երեք կոմունիստի երաշխաւորութիւն:

Փոքր Ղարաքիլիսա գիւղին ընդհանուր ժողովին մէջ, երբ բջիջին քարտուղարը չի կրնար համոզել ժողովը, զաղրեցնելու համար ազդուէկ ատրճանակը կը հանէ եւ կը կրակէ քանի մը անգամ: Եւ խուճապը ա՛լ աւելի կը շատնայ:

Դաշքենդ գիւղին մէջ կոմունիստները սերմ հաւաքելու պատրուակով խուզարկութիւն կը կատարեն տուներուն մէջ: Նոյն խուզարկութիւնները նաեւ Քեթի գիւղին մէջ, ուր կոմունիստները ամբողջ տեղ կը գրաւեն... Իւղ, մեղր եւ ալիւր, գողս կը բաժնեն իրենց մէջ:

Դովրի գիւղէն աքսորեցին Աւօն, որ միջակ գիւղացի մըն էր: Եղվարդ գիւղէն աքսորեցին 9 գիւղացի:

Եւ հիմա ըսէք, ի՞նչպէս գիւղացիները լեռ չփախչին:

«ՀՈՂԸ ԳԼԽԻԴ..»

«Խորհրդային Հայաստան» կը գրէ (25 Ապրիլ).—

Երբ քաղաքէն, լուսաւորութեան կոմիտէին հրահանգով, խումբ մը դպրոցական աշակերտներ կ'երթան Ղուրդուղուլու, արձանագրելու համար ծաղկոց դրուելիք երախաները, մայրերը կը յարձակին աշակերտներուն վրայ, կարծելով թէ երախաները պիտի խլեն իրենց ձեռքէն:

Ղահար գիւղին մէջ կիները կը յարձակին կոմունիստներուն վրայ, որոնք գիւղ գացած էին զանազան քարոզներ կարդալու:

Լոռիի գիւղերէն մէկուն մէջ պատգամաւորուհի մը կ'ուզէ համոզել գիւղացուհիները: Այս վերջինները կը յարձակին վրան, քարերով կը ծեծեն ու կ'ըսեն.

— Հողը գլխիդ, ի՞նչ ես որ դուն մեզ խրատ տաս:

ԻՆՔՆԱԳԻՐ ԹԱՏՐԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

Երեւանի պետական թատրոնին վարչութիւնը, փափաքելով 1930-1931 շրջանին ներկայացնել ինքնագիր գործեր, խորհրդակցութեան կանչած է թատերագիրներն ու գրագէտները:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՋԵԿՈՅՑ ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՍԱՆԵՐՈՒ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Բարեգործականի Գրասենեակէն.—

Նուպարեան Սաներու վարչութիւնը կը յայտարարէ թէ 1930-1931 դպրոցական տարեշրջանին համար ուսանողական մէկ քանի թոշակներ տրամադրելի են:

Բարձրագոյն ուսմանց հետեւելու համար՝ այս թոշակներուն թեկնածու հայ երիտասարդները պէտք եղած բոլոր տեղեկութիւնները պիտի ստանան ուղղակի եւ գրաւորապէս դիմելով, մինչեւ 15 Յունիս 1930, Նուպարեան Սաներու քարտուղարութեան, որուն հասցէն է.— Oeuvre des Boursiers Arméniens, 11 Rue d'Egmont, Bruxelles: Նախապատուութիւն պիտի տրուի այն թեկնածուներուն, որ գրաւորապէս յանձնառու կ'ըլլան Հայաստանի մէջ կիրարկելու իրենց մասնագիտութիւնը:

8 մայիս 1930

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐԸ

Ընկիւրիի ցուցահանդէսին առթիւ հրատարակուած գործի մը համաձայն, Թուրքիոյ մէջ ներկայիս 1510 գործարաններ կան: Անոնցմէ 350ը բուրդէ, մետաքսէ եւ բամպակէ հիւսուածեղէններ կը պատրաստեն: 465 գործարաններ ուտեստեղէն կը պատրաստեն: Մետաղագործական գործարանները 186 հատ են: 102 գործարաններ քիմիական նիւթեր, օճառ, սոսա եւ բժշկական բամպակ կը պատրաստեն: Աղաղձագործական եւ փայտագործական աշխատանոցներ են 107 հաստատութիւններ, 44 հատը քարի, ապակիի եւ հողի շինութեանց յատուկ են, 75 հատը կաշեգործարաններ եւ 54 հատն ալ տպագրական գործերու վերաբերեալ գործարաններ են:

ՆՈՐ ՆԱԽԱՀԱՇԻՒԸ

Թուրքիոյ 1930—31 տարեշրջանի նախահաշիւը կը նախատեսէ հետեւեալ ծախքերը.—

Ազգ. Մեծ Ժողով 2,366,949, Հանրօգուտ նախագահութիւն՝ 324,722, Հաշուակալութեան դիւան 802,582, Վարչապետութիւն 866,774, Պետական Խորհուրդ 216,693, Վիճակագր. Տնօրէնութիւն 53,888, Կրօնական գործեր 1,653,119, Ելմտ. գործավարութիւն 1,680,143, Հանր. Պարտք 33,016,995, Մաքսատուններ 5,041,538, Կալուածական արձանագրութիւն 1,330,225, Ներքին գործավարութիւն 5,835,210, Ընդհ. ապահովութիւն 4,435,964, Ոստիկան զօրքեր 8,915,649, Արտաքին գործավարութիւն 3 միլիոն 881,959, Առողջ. գործավարութիւն 4,502,219, Դատ. գործավարութիւն 7,056,214, Կրթական գործավարութիւն 8 միլիոն 199,709, Հանրօգուտ գործավարութիւն 33,543,867, Տնտեսական գործավարութիւն 13,226,534, Ազգ. Պաշտպանութեան գործավարութիւն 54,211,508, Ցամաքային ելմտացոյց Ազգ. Պաշտպանութեան գործավարութեան 1,153,980, Ազգ. Պաշտպանութեան գործավարութեան ծովային ելմտացոյց 6,247,940, Պատերազմ. շինութիւններ 4,101,431, Քարտէսներու 668,426 ոսկի: Գումար՝ 222,604,023 ոսկի:

ՋՐԱՀԱՑԳԱՏ ՕԴԱՆԱՒ ՄԸ շինելու ձեռնարկած է ամերիկացի գնդապետ մը: Օդանաւը պիտի ունենայ ութ շարժանիւ եւ ժամը 150 քիլոմեթր արագութիւն: Պիտի կրնայ գնել տասը գնդացիր եւ քանի մը հազար քիլօ ռումբ, 40 սպայ եւ զինուոր, ինչպէս եւ երկու փոքր օդանաւ: Եթէ ամերիկեան խորհրդարանը ընդունի այս ծրագիրը, օդանաւային շինութիւնը պիտի արժէ 300.000 տոլարի(111,600,000 ֆրանք):

ԲԱՇՕՆ

...նրանք շատ քիչ էին խօսում ...ր հետ, բայց լռութեամբ ...ստնում էին իրար. ո՛չ մէկին ...զարմացնում միւսի դէմքի ...ր արտայայտութիւնը մըշ... ...ան թախիծն ու տրտմութիւ... ...րանց հետ եղբայր էին դար... ...եւ ընդհանրապէս նրանցից ...մէկը կ'ապշէր, եթէ միւսի ...քի վրայ կարդր ժպիտ նշմա...

...Ամէնքի հետ միասին այսօր ...ն էլ էր եկել շուկայի արե... ...պատի տակ եւ հակառակ իր ...ական սովորութեան գետնին ...նայում — Նրա հայեացքն ...ւած էր դէպի այն քրդերի ...րի նախիրը: Նա նայում էր ...այն կողմը անվերջ, առանց ...րանալու, առանց յոգնելու, ...թարթ աչքերով, որոնք այսօր ...ճերմակ յօնքերի տակից ...աւելի դժգոհ, է՛լ աւելի մռայլ էին երեւում: Ի՞նչ էր որոնում նա այն կողմում, ի՞նչ էր ժամծում: Կամաց-կամաց նրա աչքերը սկսեցին թացանալ եւ այդ մարդը, որ իր միակ որդու արիւնաթաթախ դիակը շալակել բերել էր դաշտից առանց մի կաթիլ արտասուք թափելու, որ իր հարազատներին իր ձեռքով խողխողել էր դժոխային սառնասրտութեամբ, որին ծանօթ չէր սրտի թուլութիւն, լաց արտասուք,— այդ երկաթէ մարդը գուցէ իր կեանքում առաջին անգամ արտասուել սկսեց: Խոշոր էին արտասուքի կաթիլներն այս անգամ, նրանք թափւում էին առատ, անընդհատ, ասես թէ մի անսպառ աղբիւրից: Կարծես թէ տարիներից ի վեր մթերուած այդ հեղուկը այսօր առաջին անգամ քանդել էր իր պատուարը եւ անարգել թափւում էր ներքեւ, թրջելով նրա թանձր միրուքն ու կուրծքը: Պապի արտասուքները տեսաւ թոռան եւ առանց պատճառն իմանալու ինքն էլ արտասուել սկսեց. քիչ յետոյ նա էլ իր հայեացքն ուղղեց դէպի այն կողմը, ուր պապն էր նայում: Ինչ կար այնտեղ, ինչո՞ւ էր արտասւում Ղզրօն:

Շուկայում կեանքը շարունակւում էր եռ գալ. շատ բան վաճառուեց, գնուեց, վաճառուել էին նաեւ քրդերի եզները, բացի մէկից, որի համար խիստ մեծ գին էր պահանջւում ակըը: Դա մի բարձր, հաստավիզ, կարմրագոյն եզ էր. գեղեցիկ էր մանաւանդ նրա գլուխը երկու սուր եղջիւրները աղեղնաձեւ կորացել էին դէպի գլխի վերի մասը, իսկ լայն ճակատի հենց կենտրոնում մի մեծ սպիտակ բիծ ունէր, որ մի առանձին շքեղութիւն էր տալիս նրա գլխին: Աչք այս եզան էր նայում Ղզրօն եւ կարծես թէ այդ կենդանին էլ իր մեծ աչքերը ուղղել էր յատկապէս Ղզրօի վրայ: Նայում էին իրար այդ կենդանին եւ այդ մարդը, նայում էին յամառութեամբ, առանց յոգնելու եւ ասես թէ լուռ խօսում էին իրար հետ, բաներ էին պատմում եւ հասկանում իրար: Ի՞նչ էին խօսում նրանք, ո՞վ կարող էր իմանալ, ո՞վ էր ուշադրութիւն դարձնում նրանց վրայ, ո՞վ կարող էր կարծել անգամ, թէ մի անասունի եւ մարդու մէջ մտքերի փոխանակութիւնը հնարաւոր է: Բայց այդ երկու էակները շարունակում էին նայել իրար, նրանց հայեացքների միջոցով կարծես ելեկտրական հոսանք էր հաղորդւում. մարդն արտասւում էր, իսկ եզը կարծես դիտում էր այդ արտասուքները. երկար շարունակեց այդ տեսարանը: Յանկարծ փոքրիկ Թումօի դէմքի վրայ անսահման բերկրութիւն փայլեց. նա սասանի զարմացած ու յուզուած իր նիհար մատը դէպի եզը մեկնեց ու բացականչեց

— Բաշօ՛ն, պապէ՛, մեր Բաշօն .. (*):

Եւ առանց իր պապի պատասխանին սպասելու, երեխան ցած թռաւ պատշգամբից, եզանը հասաւ, անսահման երջանկութեամբ գրկեց նրա գլուխը եւ սկսեց իր մանկական շրթունքներով անվերջ, առատ համբոյրներ տալ նրա գնչին, ճակատին: Կենդանին գլուխը քաշ էր գցել, դունչը չէր հեռացնում երեխայի կրծքից, ասես թէ նրան հաճելի էր երկար մնալ այդ վիճակում, նրա մեծ աչքերը կարծես ասում էին «ի՜նչ լաւ է, ի՜նչ գուրեկան է այսպէս մնալ»: Բայց երեխան թողեց նրան, կրկին յետ եկաւ եւ կարծելով թէ իր պապը չէ հասկացել բանի էութիւնը, չէ իմացել, որ ինքը գտել է իրանց Բաշօին, բռնեց նրա ուսից, ցնցեց եւ ձեռքը դէպի եզը մեկնելով՝ յուզուած, շնչակտուր գոչեց

— Պապէ՛, ա՛յ պապէ՛, էսա մեր Բաշօն ի, վա՛յ, ծաման պապէ՛, էմալ չի՞:

— Հա՛, հա, քո մեռնի՛մ, մեր Բաշօն ի, պատասխանեց Ղզրօն արտասուքից խեղդուելով՝ բայց առանց տեղից վեր կենալու: Այս անգամ՝ նրան նայեցին շատերը հարեւաններից, իր արտասուքն այլեւս ծածկել չէր կարող, ուստի քաշեց իր ցնցոտիների մի ծուէնը եւ նրանով սրբեց աչքերը. Մինչդեռ երեխան պատասխանով քաջալերուած կրկին ցած թռաւ պատշգամբից, շտապով վազեց հասաւ եզանը, գրկեց նրա գլուխը, շոյեց, համբուրեց եւ ի վերջոյ պոկանից բռնելով քաշ տուեց դէպի պատշգամբը, դէպի արտասուող պապը:

(6) Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

(*) Հայ գիւղերում Բաշօ են կոչւում ճակատներին սպիտակ բիծ ունեցող անասունները:

սպանութեան դրդիչներ։ Ապպաս Թիապճի, կանոնի յաջորդը, որ ձերբակալուած էր նախընթաց օր, դատապարտուեցաւ վեց ամիս պարզ բանտարկութեան, շատ ծեր ըլլալով։ Իսկ իր գործակիցները դատապարտուեցան վեց ամիս տաժանակիր աշխատանքի։

∴ Համաեւրոպական համագումարին գործադիր կոմիտէն, որ կը գտնուի Ալլահապատի մէջ, զօնփակ նիստի մը մէջ քննեց քաղաքացիական անհնազանդութեան ծրագիրն ընդարձակելու եւ սաստկացնելու խնդիրը։ Մասնաւորապէս նկատի առնուեցան աղի, արօտավայրերու եւ անտառներու, տուրքերու վճարման օրէնքները խախտելու, օտար ապրանք չգնելու եւն. առաջարկները։

∴ Օդային տորմիղ մը սպառնալի ցոյցեր կատարեց անգլո-հնդիկ սահմանագլուխին վրայ, ուր վտանգաւոր խլրտումներ կը տիրեն։ Վերջին լուրերու համաձայն, ցոյցը մեծ ազդեցութիւն գործած է ըմբոստներուն վրայ, որոնք լեռներն ու քարայրները ապաստաներ են։ Պաշարման վիճակ հռչակուած է նաեւ Փէշավարի շրջանին եւ ամբողջ սահմանամերձ նահանգին մէջ։

Իսկ Պաղեստինի խնդիրը...

Ինչպէս գրեցինք երէկ, Պաղեստինէն Լոնտոն գացած արաբական պատուիրակութիւնը դժգոհ մնացած է իր այցելութենէն եւ կը վերադառնայ ձեռնունայն։ Իբրեւ պատասխան իր յայտարարութեան, Անգլիոյ գաղթային նախարարութիւնը հրատարակեց զեկոյց մը, որ կը ծանուցանէ թէ խօսակցութիւնները վերջացած են։ Արաբական պատուիրակութիւնը իր տեսակէտները յայտնած է ներգաղթի, հողային սեփականութեան եւ նոր սահմանադրութեան մը մասին։ Կառավարութիւնը դիտել տուած է թէ բացարձակապէս անկարելի է ո՛ր եւէ փոփոխութիւն կատարել Պաղեստինի սահմանադրութեան մէջ կամ ընդունիլ այնպիսի պահանջներ որոնք հիմնովին կը հակասեն իր հոգատարութեան յանձնառութիւններուն։

Գաղթային Նախարարութիւնը կ'աւելցնէ թէ խզման խօսք չի կրնար ըլլալ, որովհետեւ բանակցութիւն չէր որ կատարուեցաւ։ Արաբական պատուիրակութիւնը Լոնտոն հրաւիրուած չէր խորհրդակցելու համար. կառավարութիւնը պարզապէս պատեհութիւն ընծայած էր անոր, իր տեսակէտները յայտնելու համար։

Այս զեկոյցին վրայ, արաբական պատուիրակութիւնը երկրորդ յայտարարութիւն մը հրատարակեց, որ կրկնելով առաջինին բովանդակութիւնը, կ'աւելցնէ թէ համոզուած է որ Պաղեստինի բոլոր Արաբները պիտի նախընտրեն մեռնիլ իրենց բնական իրաւունքներուն պաշտպանութեան համար, քան համակերպիլ ճնշումի։

Ընկերվարական ռուզ մը

Առջի օր մեռաւ Փ. Թրօէլսթրա, Հոլանտայի ընկերվարական վեթերանը, որուն ծննդեան եօթանասնամեակը կը տօնուէր տակաւին քանի մը շաբաթ առաջ։ Հանգուցեալը մեծ հեղինակութիւն կը վայելէր ոչ միայն իր երկրին, այլ եւ միջազգային ընկերվարութեան մէջ։ Ինք եւ իր 11 ընկերներն էին— 12 առաքեալներ— որ հիմը դրին Հոլանտայի ընկերվարական կազմակերպութեան։

Ֆիզիքապէս տկար ըլլալով, 1925ին քաշուեցաւ քաղաքական գործօն կեանքէ, եւ գրեց իր յիշատակները, որոնք ուրիշ բան չեն եթէ ոչ պատմութիւնը Հոլանտայի ընկերվարական շարժման։

∴ Նոյն օրը մեռաւ նաեւ Ճօն Հուիթլի, Անգլիոյ ընկերվարական երեսփոխանը (նախկին հանքագործ), որ առողջապահական նախարար էր Մաքտօնըլտի առաջին դահլիճին մէջ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին։ Կը խօսի՝ Ընկ. ՊՕՂՈՍ ՀԻՒՍԵԱՆ։ Կը հրաւիրուին քաղաքի բոլոր ենթակոմիտէներու ընկերները։

Սէն Լու.— Այս Կիրակի ժամը 3ին Ակումբին մէջ։ Կը հրաւիրուին Սէն Լուի եւ Սէնդ Մարկրիթի բոլոր ընկերները։ Կը խօսի Ընկ. ՊՕՂՈՍ ՀԻՒՍԵԱՆ։

"ՄԱՅԻՍ 28„ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՄԱՅԻՍ 28ԻՆ

ՓԱՐԻԶ.—ԴՇ. ԻՐԻԿՈՒՆ ԺԱՄԸ 8.30ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ ՓԸԹԻ ԺՈՒՌՆԱԼԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

ԱՆԻԷՌ-ԳՈՒԱ-ՔՈԼՈՄԲ.— 25 մայիս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին։

11—24Ի ՍԳԱՏՕՆԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Զ. Ե. Ո. Միութեան եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ.ին կոմիտէի եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի, այս Կիրակի ժամը 2ին Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ։ Կը խօսի՝ Պ. Գ. ԹԻՒԼԳԷՆՏՃԵԱՆ։

Խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն եւն.։ Մուտքը ազատ է։

ԵՐԵԿՈՅԹ—ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Իսի-լէ-Մուլինօի «Եփրատ» Նուագախումբի կողմէ, 24 Մայիս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ, Harolaի սրահներուն մէջ 3 rue Lavieuville, Nord Sud: Abbesses.

Նախագահութեամբ Պ. Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ

կը ներկայացուի «Ռոստոմ» Թատերասիրացի կողմէ

ՓԱՐՈՍԻ ՊԱՀԱՊԱՆՆԵՐԸ (դրամ 4 արար)

Զաւեշտ ՊԱՇՏՕՆՍ Է ԽՈՒՄԲԱԼ

Կէս գիշերէն վերջ պար, ընտիր ժազպանտ, ճոխ պիւֆէ ժողովրդական գիներով։ Մուտք՝ այրերու 7.50 ֆր., կանանց 5 ֆր.։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Ա. Ե. Հ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ 29 Մայիս Հինգշաբթի, ժամը 2ին Լիոնի ամենաշքեղ սրահներէն Սինէմա «Հօրլօժ»ի մէջ։

Ղեկավարութեամբ ճանրածանօթ դերասան Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

կը ներկայացուի «ԴԵՐԱՍԱՆ ՔԻՆԸ»

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ե. Գարահիսարի եւ շրջանի Թաղմիկ Հայրենակցական միութեան կողմէ 17 մայիս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ Գուա-Քոլոմպի Salle Municipaleի մէջ (Rue des Halles)։

Կը ներկայացուի՝ «ՀԱՅՐԵՆԱԲԱՂՁՈՒԹԻՒՆ», «Ա՛Խ ՍԱ ՄՈՒՐԱՏԻՍ ՀԱՍՆԻՄ» եւ «ՈԿՐԱՄՈԼ ԾԱՌԱՆ» (զաւեշտ)։

Կը մասնակցին Տիկ. Գ. Փափազեան, Պ. Ե. Գրիգորեան (ծառայ) եւ Ռոստոմ Թատերախումբը։

Գեղարուեստական բաժին հայկական և եւրոպականպարերճաշ պանտ եւ անակնկալներ։ Կը նուագէ Թաւխտ Արգար։

Հաղորդակց.— Առնել շոգեկառք Սէն Լազարէն եւ իջնել Գուա Քոլոմպ։

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՊՈԼՇԵՒԻԶՄԸ ԵՒ ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հեղինակ՝ ԼԷՕՆ ՊԼՈՒՄ

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. Եւրոպայի կեդր. կոմիտէին

Գին՝ 2 ֆր. 50։ փոստի ծախքով միասին 3 ֆրանք

Ստանալու համար դիմել «Յառաջ»ի եւ կուսակցական տեղական մարմիններուն։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՎԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

Գրեց՝ Օն. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

Գեղեցիկ տպագրութեամբ եւ 220է աւելի մեծադիր էջերով այս գիրքը կը բովանդակէ ամբողջական եւ վաւերական պատմութիւնը

ՎԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ, որուն 15ամեակն է այս տարի,

որ մեր պատմութեան փառաւոր մէկ էջը կը կազմէ։

Հեղինակը, Ջինուորական Խորհուրդի քարտուղար, այս գիրքը կազմած է օրը օրին, 1915ի Վանի ապրիլեան կռիւներու ընթացքին։

Ֆրանսայի համար կ'արժէ միայն 20 ֆրանք

Բացարձակապէս կանխիկ — Դիմել ՅԱՌԱՋի վարչութեան

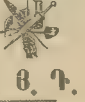

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Գատ. Միութեան դասախօսական ժողովը՝ այսօր Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Նիւթ՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան քաղաքական աշխարհայեացքը»։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ակնունի ենթակոմիտէի ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՄԱՅՍԷՅԼԻ Պատանեկան միութեան ընկերա - համակրական դաշտագնացութիւնը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8ին։ Կը խնդրուի արոշեալ ժամուն ներկայ ըլլալ Թիւնէլի առջեւ (40 թիւ հանրակառքի կեցրանը)։ Փափաքողները կրնան իրենց ճաշը միասին բերել։ Առնել հանրակառք թիւ 40 եւ իջնել Օպանեը գիւղը։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԻՓԱՆ Երգչախումբի անդամներն ու անդամուհիները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 71 Ave. Kléber.

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ Տիկնանց միութեան Անկրէնի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ իր բաժանորդ տիկիններն եւ պարոնները, ներկայ գտնուելու, այս Շաբաթ ժամը 15ին Grand'Rue, Hôtel de la Paixի (Անկրէն) սրահը։ Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն։

ՇԱՎԻԼԻ Երիտասարդաց երկսեռ միութեան անդամները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

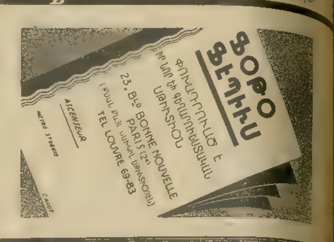

ՓԱՐԻԶԻ Ուրֆայի Հայր. Միութեան ընդհանուր ժողովը՝ վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8-30ին Café la Petite Sourceի մէջ, կա. րեւոր օրակարգ, Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ Բարերարին եւ անոր կտակակատար կ. Եզեանցի մահուան տարեդարձին առթիւ, այս կիրակի, հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պաշտօն պիտի կատարուի, Հայոց եկեղեցիին մէջ կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ ոչ միայն Սանասարեանցի ները այլ նաեւ, այս երկու մեծ Հայերուն յիշատակը յարգող բոլոր ազգայինները։

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այս կիրակի ժամը 3.30ին Սէվրի Մխիթարեան վարժարանին մէջ կը բանախօսէ՝ Հ. Գաբրիէլ Վ. Նահապետեան նիւթ ունենալով «Անիի Պատմութիւնն եւ աւերակները»։ Բանախօսութիւնը աւելի հանրամատչելի եւ հետաքրքրաշարժ ընելու համար Հ. Գ. Նահապետեան ցոյց պիտի տայ լուսապատկերներ որոնք իր Հայաստանեան ուսումնասիրութեանց շրջանին հանած է պատերազմէն առաջ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիկին Նաւրնկիւլ Գահեաեան կը փնտռէ իր եղբայրը եօզկատի Մէնդէշէ գիւղացի Միհրան Գահեաեան (կամ Աւագեան)։ 1926ին կը գտնուէր Դորֆու Ամերիկեան որբանոցը։ Իմացնել իր քրոջ Narengule Kahiaian, 6 rue Wilson Décines, (Isère).

— Կը փնտռուի Մարիամ Աշումաճեան եւ իր ամուսինը երկաթագործ Յովակիմ Աշումաճեան (Ժամկոչեան) որոնք կը բնակէին Թոքատի Աստուածածնայ եկեղեցիին մօտ։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Յունաստան։ Իմացնել իր մօրաքրոջորդւոյն Յարութիւն Քէշիշեանի, 13 Rue Blanqui, Paris(13.)

Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Սէօլէօզցի Գրիգոր Երեցեան որ տարագրութեան ատեն անյայտացած էր։ Կը կարծուի թէ 1928ին գտնուած է Հալէպ։ Իմացնել իր եղբօրորդւոյն Donik Yeretsianի, 1 rueWilsonDécines(Isère).

— Ուրֆացի Յակոբ Գէորգեան կը փնտռէ իր եղբայրը Աբրահամ Թանտուրճեան, որ 1914ին Ուրֆայի կռիւէն յետոյ անյայտացած է։ Իր մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Յակոբ Գէորգեանի, 5 Rue de l'Ecole, Arles, (B. du R.) France.

— Կը փնտռուի Սեբաստացի կարապետ Սարեան։ Կը կարծուի թէ այժմ Ֆրանսա կը գտնուի, իմացնել՝ Բարսեղ Աւագեանի, Baltazar Baro, Impasse No 7, Valance, (Drome).

— Շապին Գարահիսարի Մեծ Ածպտերի Ղըաճ գիւղէն կը փնտռուի Յակոբ Էրնէկեան (Մաճարեան), հօր անունը՝ Նիկողոս, մօր անունը Եւա։ Իմացնել՝ Խաչիկ Վարդանեանի՝ 13 R. Jacques Rousseau, … (S. et O.)։ Ճշգրիտ լուր առ… 50 ֆրանք նուէր։

— Կը փնտռուի … Իւրնէզ գիւղացի … Խայլաեան (45 տարեկան …) մուննացած էր կեսարացի … կոր Ճօլօլեանի աղջկան … հետ եւ ունէր 3 զաւակներ … սէփ, Աբրահամ եւ … 16 տարի առաջ … լիս։ Անկէ ի վեր լուր չկայ … մասին։ Իմացնել Յովսէփ … եանի, 22 Rue J. J. R… Arles, (B. du R.) France.

Կը խնդրուի ա… եան Թերթերէն … Ճշգրիտ լուր առնողին 20… նուէր։

— Պիլէճիկի (Պրուսա) … մէն գիւղէն Տիկ. Մարգրիտ … լեբեան կը փնտռէ իր … զիկը Աննա Եայլարեան … Նունէ՝ Գրիգոր, մօր անունը … ըհամ։ Երեք տարի առաջ … գտնուէր Պուլկարիոյ … Այժմ լուր չկայ իր մասին … ցնել Mme Markrid Be… Gampagne Charrier. … Rambert, Gardanne B. du R.

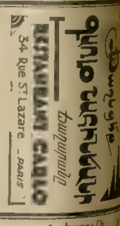

IMPRIMERIE - MASSIS - …
208bis, Rue Lafayette Paris
Le Gérant H. STEPH…

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
16
ՄԱՅԻՍ
1930
16 MAI 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1264

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ֆ. ՆԱՆՍԷՆ

Բոլոր անոնց մէջ որ ծանօթ են իբրեւ գիտակից բարեկամ հայ ժողովուրդին.—ո՞վ հնարեց սա խառնածին «հայասէր»ը—Տոքթ. Նանսէն կը բռնէ առանձին տեղ մը։

Բաղդատաբար ուշ ճանչցաւ մեզ, գտնուելով հեռաւորութեան մը վրայ որ կրնայ համարուիլ բեւեռային։ Նորվեկիա և Հայաստան այնքան մօտ են իրարու, որքան Փարիզ եւ Գրօէնլանտա։

Բայց, մեզ ճանչնալէ եւ մեր տագնապներուն ծանօթանալէ յետոյ, խորապէս կապուեցաւ ու գործեց։ Գործեց գիտնականի պէս՝ Հանդարտ եւ պաղարիւն։ Առանց ուռուցիկ խօսքերու եւ խոստումներու։ Ու համաձայն ծրագրի մը որ նոյնպէս գիտական էր։ Օրինակ՝— ցամքեցնել Սարտարապատի ճահիճները, որպէսզի կարելի ըլլայ քանի մը տասնեակ հազար գաղթական տեղաւորել։

Ուրիշ մը, իր տեղ, ապահովաբար պիտի ընկրկէր առաջին յուսախաբութեան առջեւ։ Պիտի լքէր ու քաշուէր։ Մանաւանդ որ այնքան չոր ու ցամաք եւ խրթին ծրագիր մըն էր Սարտարապատի պատմութիւնը, այն ալ հեռաւոր եւ թշուառ երկրի մը մէջ։

Նանսէն չվհատեցաւ Հաւնած, հաւատացած էր ծրագրին, և յամառօրէն կառչեցաւ անոր։

Չվհատեցաւ, երբ Ազգերու Դաշնակցութիւնը դրամական անձկութենէ կը ճառէր, իր 55 անդամներով։ Հանդուրժեց առողական քաշքշուքներու։ Համակերպեցաւ, երբ նոր քննութիւն պահանջեցին, եւ ուզեցին նուազագոյն չափին վերածել ծրագիրը։ Ծախք նախատեսուած էր մէկ միլիոն սթերլին։ Ժողովէ ժողով, մէկ երրորդի, մինչեւ քառորդի իջաւ այդ գումարը միշտ մերժուելու գնով — եւ Նանսէն դեռ կը հաւատար աշխարհի բարութեան...։

Ի հարկէ, ունեցաւ ընդվզումի պահեր ալ։ Լեղի կը հոսէր վերջին երկու տարուան ճառերէն,— երբ իր գերագոյն ճիգը փորձեց, քար ու սառ կապած սիրտեր ցնցելու համար։ Միշտ մնալով գիտնական, եւ պահելով հիւսիսային միտքի անդորրութիւնը, բեւեռախոյզը չկրցաւ զսպել ինքզինքը եւ ըմբոստ հեգնութեամբ մը դատի քաշեց «քաղաքակիրթ» Եւրոպան, որ իր յանձնառութիւններէն ոչ մէկը յարգած էր, որ անամօթաբար կը լքէր հալածական ժողովուրդ մը, որ այս տարրական աջակցութիւնն անգամ կը զլանար։

Մարդիկ լսեցին ու լռեցին։ Ամօթը կերան ու կեղծ ժպիտներ փոխանակեցին։

Եւ երբ Նանսէն իր հրաժարականը կը ներկայացնէր, թէեւ մերժեցին, բայց կարծես թեթեւութիւն մը կը զգային որ բեռէ մը պիտի ազատէին, վերջապէս։

Եւ յուսախաբ չեղան։ Ազգերու Դաշնակցութեան վերջին ընդհանուր ժողովին մէջ, հանդիսաւորապէս թաղուեցաւ այն ինչ որ Նանսէնի ծրագիր կը կոչուէր։ Այս ճարտարագիտական ձեռնարկն ալ խրեցաւ, կորսուեցաւ այն լեռնակուտակ թուղթերուն մէջ, որ կապ ունէին հայ ժողովուրդի տառապանքներուն եւ պահանջներուն հետ։

Նանսէն քաշուեցաւ յոգնած, դառնացած, եւ կը մտածէր իր վերջին տարիները նուիրել գիտական արշաւանքներու։ Միտք ունէր նորէն Հիւսիսային բեւեռ երթալու, այս անգամ զեփլինով։

Քաշուեցաւ, առանց, սակայն, կորսնցնելու իր հաւատքը հայ ժողովուրդի ապագայի մասին։

Իր գրքին մէջ, «Հայաստան եւ Մերձաւոր Արեւելք» (1928), Նանսէն կը շեշտէ որ եւրոպական պետութիւնները եւ Մ. Նահանգները միայն «խօսքեր արտասանած են, երբ կարգը եկած է գործադրելու այնքան հանդիսաւորութեամբ եղած խոստումները»։ Նոյն դատարկ խօսքերը՝ Ազգերու Դաշնակցութեան համար, որ նոյնքան պատասխանատու է։ — «Ազգերու Դաշնակցութիւնը կը հաւատա՞յ թէ կրնայ լքել Հայերը, առանց կորսնցնելու իր հեղինակութիւնն ու հմայքը Արեւելքի մէջ»։

Հրապարակագիր չէ Նանսէնը։ Բայց ի՛նչքան սուր են իր [illegible]ները Եւրոպայի ճակտին.

— «Եւրոպայի ժողովուրդները, պետական մարդիկը յոգնած են այս յաւիտենական հարցէն։ Բնական է։ Այդ հարցը մինչեւ հիմա ուրիշ բան չբերաւ իրենց բայց միայն տաղտուկներ. միայն Հայաստանի անունը իրենց քնացած խղճմտանքին մէջ կ'արթնցնէ [illegible] մը չգործադրուած խոստումներ. խոստումներ զորս երբեք անոնք չեն փորձած կատարել։ Արդարեւ, խնդիրը կը վերաբերէր արիւնաթաթախ եւ [illegible] ժողովուրդի մը, որ սակայն չունէր նաւթի հորեր կամ ոսկեհանքեր։

Իսկ ինչ որ կ'ուղղէ մեր հասցէին, իսկապէս աղաղակն է գորովալիր եւ ճշմարիտ բարեկամի մը։

— «Վա՜յ հայ ժողովուրդին որ խառնուեցաւ եւրոպական քաղաքականութեան մէջ։ Աւելի լա՛ւ էր որ իր անունը երբեք չարտասանուէր եւրոպացի դիւանագէտի մը բերնով։ Բայց հայ ժողովուրդը երբեք չէ կորսնցուցած իր յոյսը. ու մինչ կորովի եւ յամառ աշխատանքի մը կը նուիրուէր, սպասեց, սպասեց երկար։ Եւ սպասէ միշտ.

Ծ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՂԱՂԱԿ ՄԸ ՍՈՒՐԻԱՅԷՆ

Պէյրութի «Ազդակ»ը դիտել կու տայ խմբագրականի մը մէջ (3 մայիս).

—«Ահազանգ չէ որ կը հնչեցնենք եւ ոչ ալ յուսահատութեան մատնել կ'ուզենք մեր ընթերցողները։

Կ'ուզենք սթափեցնել պատասխանատուները եւ ցոյց տալ վտանգը։ Ինչո՞ւ չըսել. Սուրիահայութիւնը ծանր վտանգի մը առջեւ կը գտնուի, որ օրէ օր կը խորանայ եւ անդարմանելի կը դառնայ։ Մեր ժողովուրդին ֆիզիքական գոյութիւնը ապահով չէ, մանաւանդ Հիւսիսային Սուրիոյ սահմաններուն վրայ գտնուող նորագաղթ բեկորներուն կեանքին սպառնացող վտանգներ կան։

Ինչպէս գիտեն մեր ընթերցողները, վերջերս տեղական թերթեր սկսած են չափազանց անհիմն հրատարակութիւններ ընել մեր ժողովուրդի հասցէին եւ առասպելական պատմութիւններով սուրիացի ժողովուրդը գրգռել մեր դէմ։ Մեր պաշտօնակիցները համոզուած կ'երեւին Հիւսիսային Սուրիոյ մէջ հայկական հայրենիք մը կազմելու անհիմն ու երեւակայական առասպելին։

Դժբախտաբար չեն գիտեր մեր պաշտօնակիցները որ իրենք կը զոհուին Թրքական գործակալներու դաւադիր լրատուութեանց եւ վարձուած գրիչներու զրպարտութիւններուն։ Ինչո՞ւ մեղադրել տեղացիներն ու մամուլը, երբ անոնք այդպէս համոզուած են։ Գաղտնի վարկեր շալունակ շրջաբերութեան մէջ են եւ վարձկան գործակալներ այդ աշխատանքին լծուած։ Անոնք պարապ չեն մնար, ամէն ծակ կը մտնեն եւ ամէն միջոցի կը դիմեն մերժողովուրդին վնասելու համար։ Ենկիւրիի կամքն է որ կը կատարուի՝ շնորհիւ իր դրամին։

Այս պարագան բազմաթիւ անգամներ շեշտեցինք եւ ուշադրութիւնը հրաւիրեցինք մեր պատասխանատու մարմիններուն։ Խուլ եւ համր ձեւացան անոնք եւ բացարձակապէս անտարբեր մնացին։

Իսկ այսօր կը մատնանշենք վտանգը, որ կը սպառնայ մեր ժողովուրդի ֆիզիքական գոյութեան։ Այսքան բաց եւ համարձակ գրելու կը ստիպուինք, որովհետեւ գիտենք որ մեր պատասխանատու շրջանակները քարացած են եւ չեն ազդուիր փոքրիկ ցնցումներէ։ Վտանգը համնելէ վերջ ի՞նչպէս կարելի է առջեւը առնել։ Ընդպայման կ'ուզենք որ սգահանդէսներ եւ յուղարկաւորութիւննե՞ր կատարենք։

Ցեղացի ժողովուրդը շատ գէշ տրամադրուած է մեր դէմ, շնորհիւ սխալ լրատուութեանց։ Առանց փարատելու այդ թիւրիմացութիւններն ու կասկածները, ոչ միայն չենք կրնար հանգիստ ընել այս երկրին մէջ, այլեւ կը վտանգենք մեր ֆիզիքական գոյութիւնը»։

ՊՈՒՔՐԷՇԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Արդէն առարկաներ ղրկած են հանդիսի Պուքրէշի հայ արուեստի ցուցահանդէսին համար, որ կը բացուի յառաջիկայ ամսու։ Փարիզի հայ նկարիչներէն կը մասնակցին Գ.Գ. Վարդան Մախոխեան, Էտկար Շահէն, Սարգիս Խաչատուրեան, եւ Գրիգոր Շիլթեան։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Նոր խլրտումներ Հնդկաստանի մէջ

ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐԸ ՏԵՂԻ ՉԵՆ ՏԱՐ

Համահնդկական համագումարին գործադիր կոմիտէն, որ գումարուեցաւ առջի օր, Ալլահապատի մէջ, որոշեց սաստկացնել անհնազանդութեան պայքարը։ Հաւանական է որ բոլոր ճիգերը կեդրոնանան կալուածական տուրքերու վճարման դէմ, հիւսիսային եւ մանաւանդ միացեալ Նահանգներուն մէջ, ուր ոչ միայն կալուածական տուրքերու, այլ եւ վարձքերու վճարման չկամութիւնը կը սպառնայ խռովութիւններ յարուցանել։ Համագումարին չափաւոր անդամներէն մէկը յայտարարած է որ եթէ անհնազանդութիւնը տարածուի այդ շրջանին մէջ, կրնայ քաղաքացիական պատերազմ յառաջ բերել։

Հակառակ փոխարքային յայտարարութեան, որուն համաձայն անգլօ-հնդիկ խորհրդաժողովը պիտի գումարուի յառաջիկայ հոկտեմբեր 20ին, Լոնտոնի մէջ, կը վախցուի որ կացութիւնը չլաւանայ։ Ազատականներն իսկ չեն ծածկեր իրենց յուսախաբութիւնը։ Հնդիկ չափաւոր վարիչները կը մեղադրեն փոխարքան թէ ծանրացուցած է կացութիւնը, նախապէս չսահմանելով Լոնտոնի խորհրդաժողովին օրակարգը։ Ուրիշ չափաւոր մը, Սըր Թէճ Սափրու, որ Մեծն Բրիտանիոյ անկեղծ բարեկամն է, կ'ըսէ. «Երեսուն տարուան քաղաքական կեանքիս մէջ, այսքան բուռն ատելութիւն զգացած չէի բրիտանական կառավարութեան դէմ»։

∴ Գոմպէյէն կը հեռագրեն թէ երկու հարիւր կամաւորներ փորձեցին յարձակիլ Շիրոտայի աղի մթերանոցին վրայ։ Ոստիկանութիւնը միջամտեց եւ ընդհարման միջոցին, 158 հոգի ձերբակալուեցան։ Ուրիշ 16 հոգի վիրաւորուեցան։ Բոլոր կալանաւորները պիտի դատուին իբրեւ անսաստող քաղաքային օրէնքներու։

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒՀԻՆ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ

Կամաւորները յարձակում տարքած են Տարասնայի աղի մթերանոցներուն վրայ, որոնք շատ աւելի կարեւոր են։ Յարձակման գլուխը կը գտնուի Կանտիի երկրորդ յաջորդը, բանաստեղծուհի Տիկին Նէտու, որ հետեւեալ ուժգին յայտարարութիւնն ըրաւ, ճամբայ ելլելէ առաջ.

— Բարեկամներ փորձեցին տարհամոզել զիս, նկատի առնելով տարիքս եւ առողջական վիճակս։ Մտիկ անգամ չըրի։ Ինչպէս Ժան տ'Արքը իր փառաւոր արշաւէն առաջ, ինքզինքս աստուածային ներշնչման տակ կը գտնեմ։ Գուք չենք խնդրեր մեր թշնամիներէն եւ մեր կարգին չպիտի գթանք անոնց։ Պիտի կռուինք մինչեւ վերջը։ Ես պարզ կին մըն եմ, բայց, անկախութեան այս պայքարին մէջ, պիտի վարուիմ իբրեւ տղամարդ մը։ Ուրիշ ո եւ է մէկէ աւելի կը զգամ ահարկու պատասխանատուութիւնը այն պաշտօնին զոր ինծի յանձնած են Կանտի եւ բովանդակ ազգը։ Բայց պիտի յաջողիմ Աստուծոյ օգնութեամբ։ Ոչ բանտը, ոչ ալ մահը կրնան շեղեցնել զիս պարտականութենէս։ Ես չեմ վախնար։

Ինչպէս կ'երեւայ, Տիկին Նէտու շատ աւելի մարտական է քան Կանտի եւ Ապպաս Թիապճի։ Կը թուի թէ պայքարի ոգին ալ փոխուած է։ Տիկին Նէտու կը հաւատայ գործնական կռիւի բարիքներուն եւ չի վախնար անոր հետեւանքներէն։ Միւս կողմէ, օժտուած է հրաշունչ պերճախօսութեամբ եւ մղուած պայքարի մասին աւելի ռազմական ըմբռնում ունի քան խաղաղապաշտ Կանտին։ Այս իսկ պատճառով, հաւանական է որ անմիջապէս ձերբակալուի։

∴ Նորէն 18 հոգի ձերբակալուեցան Շօլափուրի մէջ, ուր պաշարման վիճակ հրատարակուած է, ինչպէս գրեցինք երէկ։

Ոստիկանութիւնը կը շարունակէ խուզարկութիւններ եւ ձերբակալութիւններ կատարել Գոմպէյի ամբողջ նահանգին մէջ։ Բացորոշ է որ բրիտանական իշխանութիւնը այլեւս կանգ չպիտի առնէ որ եւ է միջոցի առջեւ, ըմբոստութիւնը գլխատելու համար։

∴ Հնդկաստանի կուսակցութեանց միութիւնը ժողովի հրաւիրուեցաւ Գոմպէյի մէջ, սահմանադրութեան ծրագիր մը մշակելու համար։ Ներկայ էին 34 անդամներէն 14ը միայն, ուրով ժողովը վիժեցաւ։

Ազգային թաղում Տոքթ. Նանսէնի

Ոչ միայն Նորվեկիոյ, այլեւ բովանդակ աշխարհի մէջ խոր վիշտ պատճառեց Տոքթ. Նանսէնի մահը։ Իր հայրենիքին մէջ սուգի դրօշներ պարզուեցան։ Գ. Օթթօ Սվէրտրուփ, բեւեռախոյզ եւ Նանսէնի վաղեմի ընկերը, յայտարարեց թէ այս մահը անդարմանելի կորուստ մըն է մարդկութեան համար։ Վարչապետը իր կարգին ըսաւ թէ Նորվեկիան կը կորսնցնէ իր լաւագոյն զաւակը, իսկ աշխարհը՝ մեծ քաղաքացի մը։ Նորվեկիոյ ազգ. ժողովը արտակարգ նիստ գումարեց եւ նախագահը Տոքթ. Նանսէնի գովքը հիւսելով, ըսաւ. «Գիտութիւնը Նանսէնը առաջնորդեց գործի. իսկ գործը նորէն տարաւ գիտութեան. այսպէս Նանսէն դարձած էր խորհրդանշանը միտքի եւ գործի միութեան»։ Նախագահին առաջարկով, ժողովը որոշեց ազգային յուղարկաւորութիւն կատարել, որ տեղի պիտի ունենայ վաղը, շաբաթ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

Պարսկաստանէն կը գրեն մեզի ապրիլ 30 թուականով.—

Կովկասէն եւ Հայաստանէն եկողներու թիւը պակսած է, որովհետեւ երկու կողմերն ալ զօրացուցած են սահմաններու պաշտպանութիւնը։ Ասկէ զատ, սահմանամերձ գիւղերու պարսիկ իշխանութիւնները հրահանգ ստացած են չհովանաւորել փախստականները։

Ռուսական սահմանին վրայ զօրքը կը նեղուի պարէնի պակասէն եւ ցնցոտիներու մէջ կ'ապրի։ Մեծ թիւով փախստականներ ապաստանած են Արտաբիլի եւ Ղարաբաղի շրջանները, բոլորն ալ Ատրպէյճանցի թաթարներ։

Եկողները կը պատմեն թէ բռնի հաւաքականացման աշխատանքները դադրած են եւ նոյն իսկ շատերու հողերն ու անասունները վերադարձուած, սակայն լեռներն ապաստանած փախստականները դեռ հպատակութիւն չեն յայտնած եւ տեղ-տեղ կռիւները կը շարունակուին։

∴ Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Շիվալի մէջ (հարաւային Ուսեթիա) տեղի ունեցաւ հանդիսաւոր բացումը Տիրիպոլսքիի Ջրանցքին, որ 42 քիլոմեթր երկայնութիւն ունի եւ պիտի ծառայէ 26,000 հեքթար տարածութիւն ջրելու։ Հանդէսին ներկայ էին Անդրկովկասեան կառավարութեան պատուիրակները։

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Անգլիոյ անգործներու թիւը Մայիս 5ին կը հասնէր 1 միլիոն 712,000ի, ինչ որ կը նշանակէ 13,614 յաւելում նախորդ շաբթուան վրայ, իսկ 579,295 անցեալ տարուան նոյն շրջանին վրայ։

Ասոնց 1,213,800ը այր են, 48,000ը տղայ, 403,000ը կին, 47,200ը աղջիկ։

1922էն ի վեր, այսքան բարձր եղած չէր գործազուրկներուն թիւը։ Նախապէս 2 միլիոն 500,000 էր եւ 1,713,000ի իջաւ 1922 ապրիլին։ Այս տարուան սկիզբէն ի վեր 233,000 հոգի աւելցած է գործազուրկներուն վրայ, իսկ աշխատաւորական կառավարութեան կազմութենէն (1929 յունիս 10) ի վեր 600,000։

Իբրեւ դարման գործազրկութեան, կառավարութեան մատուցուած են 796 ծրագիրներ։

ԳԼՈՒԽ ԳԼԽԻ, ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

Մինչ իտալական մամուլը կը մռնչէ Ֆրանսայի դէմ եւ Մուսոլինի ոլաքներ կ'արձակէ, Պրիան գլուխ գլխի տեսակցութիւններ կ'ունենայ, Ժընեւի մէջ, իտալական պատուիրակին հետ։ Ժընեւ հասնելէ յետոյ, երկու նախարարները այցելութիւններ փոխանակեցին։ Անգլիոյ արտաքին նախարարն ալ մասնակցեցաւ խօսակցութիւններուն, որոնց նպատակն է հարթել Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ միջեւ ծագած թիւրիմացութիւնները։ Առանց մօտենալու նաւային ապառազինութեանց խնդրին, Գ. Գ. Պրիան եւ Կրանտի հեռուէն մօտէն շօշափեցին դանազան առկախ հարցեր։ Բաւական լաւատեսութիւն կը տիրէ դիւանագիտական շրջանակներու մէջ։

ԺԱՆՏԱԽՏ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ

Գահիրէէն կը հեռագրեն մայիս 14 թուականով.—

Բշտաւոր ժանտախտի 34 դէպքեր պատահեցան Կիզէի նահանգին մէջ։ Տեղական իշխանութիւնը մտահոգ է։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻ ՄԸ ԴԱՍԵՐԸ

• «Յառաջ»ի ընթերցողներուն ծանօթ են այն փառաւոր հանդէսները, որ տեղի կ'ունենան ամբողջ Յունաստանի մէջ, ի պատիւ հելլենական անկախութեան հարիւրամեակին:

Ամբողջ ժողովուրդը, մեծ ու պզտիկ, անզգին թէ գաղթականը, ցնծութեան մէջ էւ իրական, զգացուած, հպարտ ուրախութիւն մը:

Մենք Հայերս ալ, ապաստանած այս ափերուն վրայ, կը տեսնենք մեր բարեկամներուն հրճուանքը, կը մասնակցինք անոնց հոգեւին, կը շնորհաւորենք հարիւր տարի առաջ ձեռք բերուած անկախութիւնը եւ անկէ ի վեր զարգացած, ուռճացած հայրենիներին յաջողութիւնները Եւ սակայն, չենք կրնար բնազդօրէն չզգալ բարի նախանձ մը եւ աւելորդ անգամ մըն ալ չանդրադառնալ մեր ազգին եւ հայրենիքին դժբախտ կացութեան...:

* * *

Յունական ապստամբութիւնը ֆրանսական մեծ յեղափոխութենէն երեսուն տարի վերջ սկսած, մեկնակէտը եղած է Մերձաւոր Արեւելքի մէջ քաղաքական նոր յեղաշրջումներու: Այդ երկրամասին մէջ ապրող եւ հայրենիք ունեցող մեր ազգին հանրային կեանքը եւ քաղաքական միտքը մեծապէս ազդուած է հելլենական շարժումէն եւ անոր յառաջ բերած ընկերային եւ քաղաքական գոյավիճակէն: Մեզմէ առաջ օսմանեան կայսրութեան դէմ ելլող եւ ազատութիւն ձեռք բերող պալքանեան միւս ազգերն ալ անոր ազդեցութեան ենթարկուած եւ անկէ իրենց բարոյական ուժը քաղած են: Մենք, Հայերս, որ ազատագրուած այդ եւրոպական քոյր ազգերէն հեռու, մեկուսացած եւ անջատ կը մնայինք, տեսանք անոնց յաջողութիւնները, փափաքեցանք մենք ալ մեր օրինաւոր եւ բնական իրաւունքներուն տիրանալ, մեծ աշխատանք տարինք եւ մեծ զոհողութիւններ ըրինք եւ դեռ անոնց ձեռք բերած արդիւնքին՝ Թուրք տիրապետութեան տակ մնացող մեր հայրենիքին ազատագրման չհասանք:

Կը կարծեմ որ աւելորդ չըլլար քիչ մը պրպտել թէ ուրիշները ի՛նչպէս գործեցին: Ուրիշներուն յաջողութեան յանգող աշխատանքը մեզի դասեր կրնայ տալ: Գիտենք որ պալքանեան ազգերու համանման չէր մեր աշխարհագրական դիրքը, եւ դեռ ուրիշ շատ մը կէտերով մեր կացութիւնը կը տարբերէր անոնցմէն: Եւ սակայն, կան ընդհանուր գիծեր, որ այս կարգի յեղաշրջական շարժումներու մէջ պէտք է անպայման նկատի առնուին:

* * *

Հարիւրամեակի հանդէսները բացուեցան հանրապետութեան նախագահ Պ. Զայիմիսի ժողովուրդին ուղղած մէկ պատգամով:

«Հելլէն գիւղացներգութիւնը, կ'ըսէ ան, պատմական ամէնէն փառաւոր ապացոյցն է որ բարոյական ուժերը եւ իրաւունքը գերազանց են բռնութենէն»:

Բիւզանդիոնի անկումը եւ Թուրքին վայրագ տիրապետութիւնը առաջին եւ մեծագոյն ազդակը եղած է, որ կայսրութեան անկումի շրջանին մէջ գոյացած տարակարծութիւնները եւ բաժանումները վերնան եւ երկար ու տքնաջան աշխատանք մը թափուի, կորսուած ազատութիւնը վերստանալու համար: Քանի Թուրք տիրապետութիւնը շարունակած է, ամարգի միջոցներով իշխել քրիստոնեայ տարրին վրայ, քանի այդ իշխանութիւնը, որ ուժեղ բանակներ մէջտեղ բերած էր, միշտ քաղաքակրթական մակարդակով այդ տարրէն վար մնացած է, ա՛յնչափ ալ ազատութեան անձը բուռն եղած է ագեւ իշխանութեան կրունկներուն տակ ճնշուած ժողովուրդին մէջ: Անիկա ո՛չ անձի եւ ինչքի ապահովութիւն ունէր, ո՛չ անձնական ազատութեան եւ պատուի պաշտպանութիւն կը վայելէր եւ ո՛չ ալ նիւթական եւ բարոյական զարգացումի միջոցներ կը գործածէր: Ճնշում, կամայականութիւն, կողոպուտ եւ անապահովութիւն, ահա՛ Թուրք իշխանութիւնը: Այս գոյավիճակը աշխարհական պետութեան մը բաղկացուցիչ տարրերուն մէջ պէտք եղած միութիւնը չէր կրնար ստեղծել: Անտանելի ատելութիւն մը ծածկուած կը մնար յաղթականին Թուրքին տակ ճնշող եւ զրկուած հոգիներու մէջ եւ վրիժառութեան զգացումը եփ կուգար հուրծքերու տակ: Որչափ մեծ էր տառապանքը ազգի մը, որ երեք ազատ եւ մեծազօր կայսրութեան մը տէր՝ կոպիտ, ագէտ եւ վայրագ բռնաւորներու գերի էր դարձած: Եւ չզարմանանք, եթէ անիկա գերութեան առաջին շրջանին իսկ, ազատագրուելու գաղափարին շուրջ միացաւ: Ամէնէն առաջ իր յոյսը կապեց Եւրոպայի քոյր քրիստոնեայ պետութիւններուն հետ, աչքը հեռաւոր սուրբերուն սեւեռեց: Եւրոպա կը սկսէր հասկնալ միացման կործանարար չունչին ժողովուրդը: Պիոս Բ., Կարոլոս Ը., Ֆրանսուա Ա., օրուան մեծերը, ինչպէս միշտ, իրենց դիրքին մրցակցութիւններով չկրցան ընդհանուր թշնամիին դէմ միացած ճակատ ներկայացնել: Յոյն ժողովուրդը, դուրսի աջակցութենէն իր առաջին յուսախաբութիւնը ունեցաւ եւ 300 հազարէ աւելի Յոյներ գաղթեցին նեստուեցան իտալամաութեան գիրկը:

Քիչ վերջ կը սկսի ներքին անջատ շարժումներու երկար շղթան մը Պելոպոնէսի եւ Մանիի մէջ, Մելիսինոս եղբայրներու եւ 1574ին Կոլուքսիսի, Լիտորիքի եւ Վ. Իթրինացայի բնակիչներու առաջնորդութեամբ եւ աջակցութեամբ: Աւելի վերջ Նիվերտաքոյին (կոստանդին Փալէոլոգ) գլխաւորութեամբ Պելոպոնէսի մինչեւ Սերպիա երկարող շարժումը: Յասնեւեօթերորդ դարուն սկիզբները արդէն կը սկսին կրետական պայքարները: Յետոյ նշանաւոր Արմաթոլները կը կազմակերպուին եւ տեղի կ'ունենայ կատարինէ Բ. ցարուհիին սիրական Օրլոֆի միջոցաւ յառաջ բերած շարժումը, որ կը յանգի դժբախտ արդիւնքի մը,— սաստկացում ճնշումի եւ բռնութեանց եւ անսահման աւեր:

Լամպրօ Քացոնիս եւ Անդրուցոս աւելի վերջ համբաւաւորն Րիկաս Ֆերէոս (*), Նիքօ Ցարաս, Աթաթիոս եւ Վլախավաս կը շա-

(*) Ըր Զելկրատի մէջ Թուրք իշխանութեան կողմէ կախուելու առեն կը գոչէ. «Դողա՛, ծըպարտ սուլթան, յեղափոխութիւնը քու դանկերդ ճյասած է. իմ թափուած արիւնէս պիտի ծնին հայրենիքի վրիժառուներ»:

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԿԱԶԻՒՆ ՕՐՈՎ

(Ամփոփուած «Տեյլի Թելէկրաֆ»էն)

Կ. Պոլիսը Էնկիւրիի հետ բաղդատելու պատեհութիւն ունեցող մը հաւանական չէ որ չափէն աւելի ծանրանայ Թուրքիոյ ներկայ ելմտական տագնապին վրայ: Իրաւ է որ զինուորական ույժի վրայ հանգչող կառավարութիւն մը աշխատած է այս կացութեան դարման մը գտնել հերոսական քան թէ գործնական միջոցներով, որովհետեւ օտար որ եւ է դրամ գնելուն դէմ արգելք դնող հրովարտակը առժամապէս վերջ տուած է վաճառականութեան, Թուրքիա իրաւ է որ վատթարագոյն կացութեան մէջ, բայց Էնկիւրի փոխարէնը, անոր տեղը անցած է:

Հին Թուրքիա Վոսփորի ափունքներուն մէջ միայն ամփոփուած է, ուր Կ. Պոլիս, գեղեցիկ եւ անզօրծ, տակաւին կը ցոլացնէ Օսմ. Կայսրութեան աշխարհաքաղաքացի դոյութիւնը:

Ապուլ Համիտի օրերուն, Թուրքերը հիւր էին իրենց սեփական երկրին մէջ: Ուրիշ ամէն ազգերէ շահագործուած, իրենց ճարտարարուեստը եւ ելեւմուտքը օտարահպատակներուն ձեռքն էին: Հայ, Հրեայ եւ Յոյն, ինչպէս նաեւ արեւմտեան Պետութիւնները կը յղփանային օսմ. կառավարութեան կողմէ տրուած զանազան մենաշնորհներով, եւ Եւրոպայի Հիւանդ Մարդուն ձեռքէն կարելի եղածին չափ շատ դրամ շինելու նպատակաւ, հարթ դաշտերուն մէջ զիկ-զակ երկաթուղիներ կը շինէին, այսպէս աւելցնելով քիլոմեթրական չափը, որ իրենց վճարման չափն էր, եւ կը հայթայթէին ա՛յնպիսի թնդանօթներ, որոնք կրակ չէին առներ, մեքենաներ, որոնք չէին բանիր, և զինուորական կօշիկներ՝ խաւաքարտէ շինուած ներբաններով....:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ ՄԸ

Հին Թուրքիան կը փտէր օտարոտի պատուասաով, եւ Աւստրիոյ սահմանագլուխէն մինչեւ Պարսից ծոց տարածուող իր անշարժ կայսրութիւնը աւելի տկարութեան քան ուժի աղբիւր մըն էր, որովհետեւ Թուրքերը միշտ փոքրամասնութեան մէջ էին, եւ Քափիթիւլասիոններու օրով կառավարութիւնը որ եւ է իրաւասութիւն չունէր իր օտար հպատակներուն վրայ: Իսկ Արեւելքի մէջ ծնող քրիստոնեաներու պարագային, միշտ կը գտնուէր որ եւ է Մեծ Տէրութեան մը հիւպատոսը, որ իր երկրին պաշտպանեալներուն ի նպաստ քայլ մը կ'առնէր, եւ եթէ կառավարութիւնը օտար մարտանաւի մը գալուն դէմ բողոքէր, հիւպատոսը կը յիշեցնէր Բ. Դրան թէ Կ. Պոլսոյ դիրքը զինքը Եւրոպայի նշաւակ կ'ընէր:

Ուրեմն զարմանալի չէ որ նոր Թուրքիոյ առաջին գործը եղաւ եւրոպական թնդանօթներուն հասողութենէն դուրս մայրաքաղաք մը շինել: Երբ տեսաւ որ Սէվրի Դաշնագրութեան միջոցաւ Եւրոպա մտադրած էր փճացնել զինքը, Անատոլուի ժայռերէն զինուոր հաւաքեց, բանակ մը ստեղծեց որ ծով քշեց Յոյները եւ իրօք ապաշէղ կարգաց արեւմտեան պետութիւններուն: Յանձին Ըսմէթ փաշայի, ախոյեան մը հանեց Լորտ Քըրզընի դէմ, որովհետեւ Թուրքիա այն բոլոր պարտութիւններուն մէջ պատերազմական տուգանք չի վճարեր, եւ Լօզանի դաշնագրէն վերջ — որ վերաշինեց ոչ թէ անկապակից հին սեփական կայսրութիւնը, այլ պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով, հիմը դրաւ համասեռ Թուրք Պետութեան մը — կազմակերպեց կառավարութիւն մը՝ յառկանշական ազգայնականութեամբ բարեշրջական, եւ մայրաքաղաք մը շինեց ամերիկեան կաղապարով, աչքը ապագային քան անցեալին յառելով:

Ինչ որ Թուրքիա մինչեւ այս թուականս ըրաւ, եւ ըրածն ալ պզտիկ բան չէ, ի՛ր միջոցներովը միայն ըրաւ, եւ իր սեփական եկամուտովը վճարեց: Բայց որովհետեւ զինուորական ազգ մըն է, միշտ ինքնապաշտպանութեան վրայ խորհող, իր պիւտճէին կէսէն աւելին զօրծանեց ապարդիւն ծախսքերու: Դրեթէ հարիւրին 40ը յատկացուց բանակին եւ ռազմական զինուորութեան, եւ մեծագոյն գումար մըն ալ ռազմագիտական երկաթուղիներու շինութեան, որոնք չունին բնաւ տնտեսական արժէք կամ շատ քիչ: Հարիւրին 13ը սովորաբար կը գործածուի հանրօգուտ շինութեանց, եւ հարիւրին 8 կամ 9ը միայն կը գոցէ կրթական, ուսումնական, ճարտարարուեստական, առողջապահական եւ հաւահանգիստներու յատուկ ծախսքերը:

ԴՐԱՄԻՆ ԱՆԿՈՒՄԸ

Անհամե՛կ պատճառը ներկայ ելմտական կացութեան, որուն բարուեքման շատ քիչ չափով միայն նպաստեց Իտալիոյ մէկ միլիոն սթերլինի փոխատուութիւնը՝ ի փոխարէն Թրքական ընթացիկ արժէքով սակերգամի:

Ցեղայ իրարու վրայ դէզ դացին հունձքերը, եւ ժողովուրդներու փոխանակութեամբ, որու միջոցին մէկ միլիոն Յոյներ հեռացուեցան Իզմիրի շրջակայքէն, Թուրքիա կորսնցուց իր ամենալաւ հողագործները եւ ամէնէն աշխոյժ գործունեայ առեւտրականները: Անոնց ամենամեծ մասը Յոյն էին անուննով ու կրօնքով: Բայց Թուրքերէն միայն կը խօսէին, և սերունդներէ ի վեր հաստատուած էին Անատոլուի շրջանակներուն մէջ, մասնագէտ էին գինիի եւ պտուղի մշակութեան, ինչպէս նաեւ ամէնէն օգտակար բոյսերուն: Անոնց տեղը անցան աղէտ գիւղացիներ, որոնք երկրագործութենէն երբեք որ եւ է բան չէին հասկնար:

Պատերազմէն առաջ Թուրքիա կաղին, բամբակ, պտուղ, ծխախոտ եւ ուրիշ բնական արտադրութիւններ արտածելով՝ ունէր ապահով կանոնաւոր շուկաներ, շահաստաններ: Պէնտէր անոր Թիֆթիկը կը գնէր եւ Ամերիկա՝ չոր պտուղները: Բայց հիմա Հարաւային Ափրիկէ և Քալիֆորնիա Թուրքիոյ մրցակիցներն են, մինչ Պալքանները ալ հետզհետէ կը շատցնեն ծխախոտի իրենց արտադրութիւնը:

ԱՊԱԳԱՅԷՆ ԿԸ ՍՊԱՍՈՒԻ

Բարեբախտաբար, հիմա գաշինքներ կնքած են Ռուսիոյ եւ Իտալիոյ հետ երկու դրացիներ, զորս ամէնէն վտանգաւորը կը նկատեն Թուրքերը: Յունաստանի հետ պայմանագրութիւնը դեռ առկախ է: Գոհացուցիչ կարգադրութիւններ ալ ըրած են Իրաքի հետ եւ Սուրիոյ մէջ Ֆրանսայի հետ: Ուստի կրնայ պատահիլ որ Թերեւս զինուորներէ բաղկացած այս ազգը քիչ մը թուլցնէ իր մեկուսացման դիրքը եւ փնտռէ օտար փոխառութիւններ, որոնք անհրաժեշտ են երկրագործութեան, ճարտարարուեստի, փոխադրական միջոցներու եւ առողջական զարծերու զարգացման, եւ որոնք պէտք է հրաշխաւորուին որոշ մենաշնորհներով, առանց սակայն հին Քափիթիւլասիոններու չուքին անգամ:

Վերջին մարդահամարը 14 միլիոն հանեց Թուրքիոյ ամբողջ բնակչութեանց թիւը. ընդհանուր ենթադրութիւնը ա՛յն է թէ Թուրքիոյ բնակիչներուն թիւը ինը կամ տասը միլիոնէն աւելի չէ: Բայց պէտք է խորհիլ թէ Ռուսիոյ մէջ միայն 30 միլիոն Թուրք կայ, եւ թէ ճամբորդը Թուրքերէն միայն խօսելով կրնայ ինքզինքը հասկցնել, Ադրիականէն մինչեւ Չինաստան: Հետեւաբար Թուրքիան իր ներկայ պետական՝ սահմաններովը դատելու չէ, որովհետեւ ան համագումար մըն է քաղաքական եւ ցեղային ճշմարիտ համամտութեան մը՝ աշխարհամասի մը կէսին վրայ տարածուած, եւ Էնկիւրի ապագային համար յոյս եւ պահանջ ունի անկէ:

Եւ դիրքն ալ շատ յարմար է, ասկէ աւելի յարմարը չի կրնար ըլլալ, որովհետեւ այդ հին քաղաքը կը բովանդակէ Թրքական ցեղերուն (աշիրէթ) պատմութիւնը, երբ տակաւին կը թափառէին անոնք դէպի արեւմուտք ի խնդիր գրաւման: Էնկիւրի,— որուն հիմնադիրն է Փռիւգիացի Միդաս,—հետզհետէ վիճակած է Ջենովայի բանակներուն, Հոներուն, Սելճուքներուն, եւ Խաչակիրներուն: Հոն էր որ Սուլթան Պայազիտ գերի ինկաւ Թիմուրլէնկին: Հռոմի եւ Բիւզանդիոնի զինուորական պահականոցը եղած է: Ալեքսանդր կանգ առած է անոր մէջ. Նաբերդին մէջ, Կարակալլա վերաշինած է անոր պարիսպները: Այսօր նեցուկն է նոր Թուրքիոյ որ կը շինէ ա՛յն ձեւով ինչ ձեւով որ մարէշալ Լիօթէյ շինեց Մարոքի մէջ:

ՅԱՆԴՈՒԳՆ ՀԵՌԱՆԿԱՐ ՄԸ

Էնկիւրի կը պարծի իր 60 հազարի մօտ բնակչութեան վըրայ, եւ Թուրք ճարտարապետներու կողմէ ստեղծուած արդիական ոճով քաղաքամասը կը տարածուի դէպի այն անապատը, որ ծնունդ տուած է առաջին թափառայած աշխարհակալներուն: Հոս կը տեսնուին պանքաներ, դպրոցներ, պաշտօնատուններ, եւ զօրանոցներ Կ. Պոլսոյ մզկիթներուն եւ պալատներուն տեղ: Կա՛յ հիանալի քիմիական աշխատանոց մը, երաժշտական դպրոց մը, առողջապահական և քիմիական փորձերու կաճառ մը, հիւանդանոց մը որ ի հարկին կրնայ 1000 անկողին առնել, պանդոկ մը որ լաւագոյնն է Մօտաւոր Արեւելքի մէջ, եւ տակաւին շինութիւնը չվերջացած մեծ ծառուղիներուն վերի կողմը Թիւրք Օճախին յատկացուած հոյակապ շէնքը:

Թրքական նոր մշակութին կեդրոնը այս Թիւրք Օճախին է, որ թատրոնի, սինէմաներու, ընթերցարաններու, ապագրական ժամուլի, օտար դասականներու թարգմանութեան, և եւրոպական լեզուներու ուսուցման միջոցաւ, ինչպէս նաեւ նախնական դպրոցներու եւ գիւղային պատսպարաններու հաստատութեամբ կ'աշխատի ամրապնդել Թուրք ազգայնականութիւնը, ազատագրել կիները, եւ ընդհանուր դաստիարակութեան համար որոշ եւ բարւոք չափ մը գտնել:

Այս ուշագրութեան արժանի հաստատութիւնը (Թիւրք Օճախին) 18 տարի առաջ Համտուլլահ Սուպհի պէյի նախագահութեան տակ սկսած է Կ. Պոլիս, քմիւսի փողոց մը սենեակի մը մէջ, եւ նիստերը գումարելու համար պէտք եղած աթոռներն ալ տակը գտնուած սրճարանէն կը ճարէին: Հիմա ունի 32,000 անդամ եւ 257 կեդրոն։

Մ. Է.

Ինչ կը չափ պայքարի նուիրական ջահը վառ պահել մինչեւ 1820ի Սուլիօթներու վերջին կռիւը, երբ 1821 փետր.ին Ալեք Իփսիլանթի կը մտնէ Մոլտաւիա եւ անկախութեան կ'ենթարկուի, կը լքուի Ռուսիոյ եւ կը մատնուի Աւստրիոյ կողմէ, եւ Թուրքերը կը վերջացընեն իր կեանքը: Սակայն նոյն տարի մարտ 25ին Պելոպոնէսի, Գալավրիթայի մէջ, Ներմանոս եպիսկոպոս հանդիսաւոր հաւաքոյթի մէջ կ'օրհնէ վճռուած ընդհանուր ապստամբութիւնը եւ կբոխի մահացու վերջին պայքարը, որ անմիջապէս երկրի ամէն կէտին վրայ կը բռնկի:

Յաջորդով պիտի քննենք թէ ի՛նչպէս դարեր ամբողջ մանակի շարժումներ ընելէ ետք կարելի եղաւ ընդհանուր պայքար մը ստեղծել:

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻՆ ԱՌԹԻ

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրած էր Սորպոնի շաբաթ օրուան հանդէսին մէջ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան Բիւրոյին կողմէ խօսեցաւ ընկեր Ա. Ջամալեան, որուն ամփոփումը տուեր չորեքշաբթի օր: Մեզի ղրկուած ըլլալով ճառին ամբողջը, կը հրատարակենք զայն ամբողջութեամբ.—

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ձինս իր Բիւրոյի, Կեդրոնական, Մեկուսի եւ տեղական մարմիններու, մամուլի օրգաններ, հարիւրաւոր խմբեր բազմահազար ընկերներ սրտաբուխ սիրոյ եւ անկեղծ պաշ յարգանքի ողջոյններ բերում այսօր մեծանուն բելեարին: Հայաստանի քերից սկսած մինչեւ մեր գաղութները, — մինչեւ Մանչուրիա, Կալիֆորնիա, Արգենտինա և Մեքսիկա — ժողովրդի հետքերով այս դաշնակցական կազմակերպութիւններն ու անհատներ այսօր հոգով համախմբուած իրենց սիրելի սատացին եւ կերոջ շուրջը:

Իբրեւ գիտակից հայութեան կարեւոր հատուածներից մէկը — եթէ ոչ ամենակարեւորը — Դաշնակցութիւնը անշուշտ պէտք արձագանգ տար այս յոբելեանին, որ, ներկայ պայմաններում, առաջին հերթին տօնախմբութիւնն է հայ լեզուի ու գրականութեան: Դաշնակցութիւնը ինչե՛ր չէ զոհաբերել դեռ ինչե՛ր պատրաստ չէ զոհաբերելու, որպէսզի հայ լեզուն, հայ գրականութեան ու ընդհանրապէս հայկական մշակոյթի պահպանման ու զարգացման համար բնականոն պայմաններ ստեղծուեն: Եւ երբ այսօր հայութեան այն հատուածները խաւերը, որոնց մէջ դեռ կենդանի են ազգային չունչն ու հոգին, համախմբուած են յարգանքի տուրքը տալու մի գրողի, որ քառասուն երկար ծեր տարիներ անխոնջ աշխատանքով մշակել է հայ լեզուի գրականութեան անդաստանը, բնական է, որ Դաշնակցութիւնը իբրեւ առաջիններից մէկը դէպ գայ իր ծափերը միացնելու ազգային արժէքներին նախանձախնդիր հայ մարդկանց ծափերին:

Սակայն Դաշնակցութիւնը մի առանձին պատճառ եւս ունի Աւետիս Ահարոնեանի յոբելեանը տօնելու համար: Դա այն է, որ Ահարոնեանի խօսքն ու գործը, քառասուն տարի շարունակ, դարձել են այն ազգային-ազատագրական գաղափարների, որոնք Դաշնակցութեան ներշնչել եւ ներկայ գործունէութեան խարիսխն են կազմել.

Կուսակցական նախանձախնդրութիւնները չէին, որ մղեցին Ահարոնեանին դէպի Դաշնակցութեան գաղափարները: Հայ ժողովրդի իրական տրամադրութիւնների եւ ձգտումների հանդէպ նախանձախնդրութիւնը: Հայ ժողովրդի հոգու հարազատ արտայայտութիւններն էին Ահարոնեանի սրտաւորմամբ ճիչերը Արգելի Հովտում տառապող հայութեան մասին, Նրա առնական յորդորները որ այդ հայութիւնը կը գտնէ իր Ազատութեան ճանապարհը եւ Նրա անսասան հաւատը այդ ճանապարհով քայլելով որ հայութիւնը պիտի տիրանայ իր հայրենիքին եւ Մասիսի հաստատ դարձնի իր գոյութիւնը.

Եւ եթէ այսօր, երկրագնդի բոլոր մասերում, ծովից ծով, հայկական բազմութիւններ, որոնց հայ լեզուի եւ գրականութեան մշակման ներքին հարցը շատ էլ մատչելի չէն, ոգեւորութեամբ խանդավառութեամբ տօնում են Ահարոնեանի յոբելեանը՝ սա լաւագոյն վկայութիւնն է հանդիսանում այն զգեկան հարազատութեան, որ Ահարոնեանը, իբրեւ ազգային ազատագրական գաղափարների

...նոր կեանքի եւ առաջնթաց, ունենալ ... ժողովուրդի հետ։

... Մինչեւ որ այս գաղափարները ... միացեալ Հայաստանի ... ժողովուրդի հա... Ահարոնեանի խօսքն ու ... անսահման ներշնչումի ... պէտք է միան, որքան ... ժառանգն ... ներկայացնելու այդ ազ...

... այն օրը, երբ այդ գաղափարները իրականացած կը ... եւ երբ հայ ժողովուրդը ... Միացեալ Հայաստանի մէջ, իր ճակատագրի ... տէրերը կը լինի՝ այն ... անսահման երախտագիտութեամբ պէտք է յիշէ թէ ինչ է կրել եւ կատարել Ահարոնեանը հայ ժողովուրդի բաղ... իրականացման համար։

Այդ օրը, հաւատացէք ինձ, ... այլ կերպ կը ...նոր Ահարոնեանի յոբելեանը ... Դա կը լինի ... այն համազգային հրճ... ... Ահարոնեանը այլեւս ... կը զգանք, որ մինչեւ ... մեր Մեռելներն են խօ...

... Դաշնակցութիւնը մի ... ունի քեզ ... սիրելի ընկ. Ահարոնեան — որ դու ապրես եւ տեսնես այդ երջանիկ օրը...

* *

... Բ. Գ. Իւրոպայի կեդր. կոմիտէին ուղերձը.—

«Հայ Յեղ. Դաշնակցութեան ... կեդր. կոմիտէն ... եւ հպարտութեամբ ... իր ջերմ ողջոյններն ուղղ... ձեր քառասնամեայ ... ահիթ։

Համազգային խանդավառու... ... յոբելեանը ... անգամ մը եւս ... թէ դուք իրաւունք ունէիք ... ազատագրելու ձեր ... անոր հոգիին, անոր վշտե... եւ յոյսերուն, ... փրկելու, Գողգոթայէ գող... քայլ առ քայլ հետե... անոր գժնդակ մագլցումին, ... անոր յեղափոխական ... պայքարի եւ ազատու... ճամբուն վրայ։

Ժողովուրդի զաւակ դուք իսկ, ... ձեր բազմօժիտ հո... ... լաւնօրէն չմճարել ... ցեղին ու կրթարաններէն ... գիտանգիտական սեղան... յեղափոխական մարզերէն ... կուսակցութեան շարքերը ... մարմինները, անընդ... եւ յօժարակամ զոհաբերե... ... ու հզօր ձեր տաղանդին ... երբ յամառ ուխտաւորը ... ցեղին եւ իր գաւթին։

Ու կորովի երգիչը հայ ըմբոստ ոգիին ու յեղափոխութեան, ձեր անունին շուրջ հաւաքուած բազմութիւնները, այսօր, յանձին յոբելեարին՝ թող ծափահարեն խոնարհ ու մեծ տարրերը, որոնք, ձեր գրչին տակ՝ անգամ մը եւս գեղեցկացան,— հերոսական այն տիպարները՝ զորս երեւան հանեցիք իբր հայ հոգիին բարձրագոյն նմոյշները եւ անանձնական հարթել մղեցիք «Ազատութեան ճանապարհին» խոչընդոտները։

Այդ բազմութիւններուն հետ, թոյլ տուէք, սիրելի ընկե՛ր, որ մենք եւս ուրախ եւ հպարտ գոչենք՝

— Ապրի՛ այս ազգին մեծ զաւակը։

ՎԻՐՋԱԿ.—Հ. Մ. Ը. Մ.ի ուղերձին մէջ, որ տպուած էր երէկ, ստենագրիրին ստորագրութիւնը պիտի ըլլայ Հմ. Մաթէոսեան։

ԿԵԱՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

ՊԵՐԼԻՆ — Գաղթային Միութիւնը գործակցութեամբ Նր. եւ Ուս. Միութեանց, կազմակերպած էր Մայիս 11ին նահատակներու յիշատակի հանդէսը Oranieuburger Str.ի եկեղեցիին մէջ։ Պատարագի արարողութենէն վերջ կատարուեցաւ հոգեհանգստեան պաշտօն եղիշէ արքեպս. Դուրեանի եւ ապրիլ 11ի նահատակներուն համար։ Գ. Ծ. վարդապետ Ճանճալեան ներկայացուց գրագէտ-իմաստասէր պարիարքին կեանքը, ինչպէս ապրիլ 11ի էութիւնը։

Յետոյ ծանօթ սեղան մը, պատ մը եւ ծածկոցին վրայ քանդակուած «Մեր նահատակներուն ապրիլ 1915» վերատառութիւնը, կը ներշնչէին եկեղեցիի անսովոր բազմութեան՝ օրուան նուիրական ոգիով։ Պ. Վ. Մելիքեան ըրաւ պատմականը այն արհաւիրքի օրերուն, շեշտելով որ օգուտ չունեցան հայ ժողովուրդին համակերպելու փորձերը։ Թուրքերը ծրագրած էին բնաջնջել եւ ջանացին ամէն գնով գործադրել։ Սպանդները դեռ Համիտը ինքը սկսած էր, երբ նոր գահ բարձրացաւ։ Հայ ժողովուրդը յեղափոխութիւն չհանած, ան աշիրէթներ եւ չէթէներ կազմակերպեց մեր շինական ժողովուրդին գլխին։

Յետոյ խօսեցաւ Պ. Հայկ Նազճեան եւ յայտնեց թէ պէտք չէ սգալ այսօր, այլ պէտք է նոր հաւատամք մը ընդգրկել եւ իբր ազգ ապրելու ձգտիլ։ Նր. Միութեան կողմէ խօսեցաւ Պ. Մ. Ալեքսանեան կոչ ընելով միասնական ջանքերով վերանորոգել ազգային կեանքը։ Արտասանութիւններ ըրին Պ. Գ. Կիւլխաթեանեան (Զարթը) եւ Պ. Յ. Գրունձեան (Կարմիր Հողը)։ Հանդէսը փակուեցաւ Օր. Նազարեանի երգով։

**

Համազգային կազմակերպութեան մասին միշտ խօսքեր կան թերթերու մէջ, բայց շատեր չեն ըմբռնած անոր օգուտները։ Անգամ մը ծրագիր գրուած էր յօդուածաշարքի մը մէջ եւ կ'առաջարկուէր առաջին առթիւ կազմել վիճակագրութիւնը գաղութներու։ Պերլինի մասին ուրախ եմ յայտնելու որ շնորհիւ Գաղթային Միութեան եւ Հոգեւոր Հովիւ (վերջերս Պարսէյլի մէջ ծայրագունութեան աստիճան ստացած եւ վերադարձած) Գ. Ծայր. Վրդ. Ճանճալեանի ջանքերուն, Պերլին եղած որոշ գանգ մը ունենալ լրացուցիչ տեղեկութիւններով հայրենակիցներու անցեալ եւ ներկայ վիճակի մասին։ Ու մինչ գաղութը 300 հոգիէ աւելի չէր նկատուած, այժմ կը հաստատուի որ 402 հոգի կան արձանագրուած։ Կ'ենթադրեմ թէ դեռ կան ուրիշներ ալ, որոնք այս կամ այն պատճառներով վրիպած են արձանագրութենէ։

Արդեօք ուրիշ գաղութներու մէջ աւելո՞րդ համարած են այս աշխատանքը։ Լաւ չէ՞ր ըլլար ի մի հաւաքել իւրաքանչիւր գաղութի թիւը եւ ունենալ որոշ հաշւեներ։ Պէ՞տք կայ յիշելու այս կանոնաւորութեան առաւելութիւնները. Ո՛չ միայն ազգային այլեւ նիւթական, ընէք դուք առեւտրական տեսակէտը։ Օրինակ մէկը կ'ուզէ վստահելի Հայու մը հետ գործել այսինչ քաղաքին մէջ։ Գիտէ թէ իր ծանօթներէն մէկը Պերլին կ'ապրի, բայց հասցէ չունի, կրնայ դիմել ուղղակի Գաղթային Միութեան, որ իսկոյն կը հաղորդէ, ծանօթութիւններ կուտայ եւն. եւն.։

Պերլինի Գաղթ. Միութեան հասցէն է՝ D. Davidkhanian, Berlin.

Թղթակից

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՈՒՐԵՐ

Երեւանի մէջ կազմուեցաւ «Հայաստանի յեղափոխական արուեստագէտներու Միութիւն» մը, որուն վարչութեան կը մասնակցին նկարիչներ՝ Վ. Գայֆէճեան, Գ. Գիւրջեան, Կոջոյեան, Փ. Թերլէմէզեան, Գ. Գէրմանեան, Ա. Ղարիբեան, քանդակագործներ՝ Ս. Թուրեան, Ս. Ստեփանեան եւ Ա. Սարգսեան (Նախագահ)։

— Մայիս մէկին Երեւանի պետական թատրոնին մէջ բացուեցաւ ձեւընկալ արուեստի ցուցահանդէս մը, որուն կը մասնակցէին Հայաստանի «ձեւընկալ արուեստի» եւ «յեղափոխական արուեստագէտներու» Միութիւնները, ինչպէս նաեւ Հայաստանի եւ արտասահմանի ձեւընկալ արուեստի մշակները։ Ցուցահանդէսը ունի հետեւեալ բաժանումները,— գեղանկարչական, քանդակագործական, թատերական, շարժանկարային, ճարտարապետական, փայտագրական, մետաղաքերչական, գործագործական, եւայլն։

Ցուցահանդէսին համընթաց տեղի կ'ունենան վիճաբանութիւններ եւ դասախօսութիւններ ցուցահանդէսին առած նիւթերուն մասին։

— Ազգիլի վերջերը Երեւանի մէջ մեռաւ վաստակաւոր գերասան Յովհաննէս (Օննիկ) Աբեփանեան։

— Հայաստանի շարժանկարի ընկերութիւնը հիւսիսային եւ հարաւային Ամերիկա ղրկած է հետեւեալ շարժապատկերները,— Նամուս, Զար Ոգի, Զարէ, Խաղփուշ։ Պարսկաստան (Թէհրան) եւ Թուրքիա (Պոլիս) ղրկած է Եոր եւ Եորշոր, Ջամանյուն եւ վերոյիշեալներ։

— Կարմիր բանակի տան բակին մէջ սկսուած է շինութիւնը շարժանկարային ամառնային թատրոնի մը, ուր պիտի կրնան հաւաքուիլ 1000 հանդիսատեսներ։

Նոյն առեն պիտի ընդարձակուի «Նայիրի» շանժանկարային թատրոնը, քանդելով շէնքին ներքեւի թէյարանը եւ սափրիչի խանութը։ Այս ձեւով այնտեղ պիտի հաւաքուին մօտ 1200 հանդիսատեսներ։ Շէնքը պիտի ունենայ պատշգամներ եւ օթեակներ։

— Շարժանկարի ընկերութիւնը, դերասանապետ Բարխուդարեանի ղեկավարութեանը տակ խումբի մը պարտականութիւն յանձնած է Քարվանսարայի մէջ պատրաստելու Հայաստանի քաղաքացիական կռիւներուն շարժապատկերը։ Ուրիշ խումբ մը, ղեկավարութեամբ Պերեսղիանիի կը պատրաստէ «Յուրիստական Հայաստան» շարժապատկերը։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՊՐԻԼ 11Ի ՍԳԱՑՕՆԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ.— Սրահի չգոյութեան պատճառով համազգային սգատօնը կատարուեցաւ այս տարի շատ ուշ, կիրակի օր 1 մայիսի Զ. Ե. Ո. Միութիւնն էր ստանձնած նախաձեռնութիւնը։ Բոլոր քաղաքական կազմակերպութիւններու եւ Հայր. Միութիւններու հրաւէր ղրկուած էր։ Ռամկավարներն ու Հնչակեաններ չէին ուզած մասնակցիլ։ Բեմը զարդարուած էր ծաղկեպսակներով, որոնք ղրկուած էին Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն ու Դաշնակցական Պատանեկան Միութիւնը, Կ. Խաչը, Բարձր Հայքի, Մեծ Նոր Գիւղի, Մաբուշի Հայր. Միութիւնները, Զ. Ե. Ո. Միութիւնը։ Ճակատը կը կարդացուէր հետեւեալ վերտառութիւնը.— «Բոլոր ժողովուրդներու թափուած անմեղ արիւնը, իր արդար հատուցումն ունի»։

Նախագահ ընկ. Թիւլպէնտճեան պատշաճ խօսքերով բացաւ հանդէսը։ «Մեր Հայրենիքը» ունկնդրուեցաւ յոտնկայս։

Արտասանութիւններ ըրին Պ. Պ. Պիտանեան, Օր. Աճէմեան, Մալաճիկեան, Սիրականեան, Էքիզեան Մերձաւոր Արեւելքի Որբերու կողմէ Պ. Փօյաճեան։ Ուղերձ մը կարդացուեցաւ Մեծ Նոր Գիւղի Հայր. Միութեան կողմէ։ Երգեց Ղ. Ահարոնեան։ Մէջ ընդ մէջ կը նուագէր նաեւ Պ. Ազարբէկեան։

Օրուան բանախօսն էր ընկ. Աբօեան, որ Ապրիլեան Եղեռնէն քանի մը զարհուրելի օրինակներ բերելով, եզրակացուց. «Ե. թէ Թուրքը այս ոճիրը գործած է, մենք ալ յանցաւոր ենք որ չենք կրցած աղէտը կանխել, ու մեզ պաշտպանելու միջոցներուն վրայ խորհիլ։ Այսօր միայն լալու եւ սուգի համար չէ որ հաւաքուած ենք հոս, այլ հասկնալու համար Աղէտին հիմնաւոր պատճառները։ Տեսնելով որ մեր շուրջի ազգերը կ'ազատագրուէին Թրքական տիրապետութենէն, մենք եւս պէտք էր մտածէինք մեր վրայ։ Մեր առաջնորդները ազգային երգերով ու քարոզներով ժողովուրդը գիտակցութեան մղեցին, սակայն այդ քարոզը ժողովուրդի սեփականութիւնը չէր դարձեր. եւ ատոր համար էր որ պատահեցաւ աղէտը։ Ուրեմն զաստանելով այս Աղէտէն, պէտք է բոլոր պիտի աշխատինք, մեր թշնամիին դէմ միացեալ ճակատով դուրս գալու համար։

Հ. Յ. Դ. Կոմիտէին կողմէ խօսեցաւ ընկեր Բաբկէն Աղաբէկեան. «Ապրիլեան նահատակները այնքան չարչարանքներէ վերջ դժբախտաբար չտեսան Հայաստանի ազատագրումը։ Մեր առջեւ խոչընդոտներ շատ կան ներկայիս, եւ անոնց յաղթելու համար պէտք ունինք առողջ կամքով գիտակից սերունդի մը։ Այդ սերունդը Զ. Ե. Ո. Միութիւնը պէտք է ըլլայ»։

Նախագահը քաջալերական խօսքեր ուղղելով Զ. Ե. Ո. Միութեան, փակեց հանդէսը։

Մ. Տէր-Պետրոսեան

ԿԵԱՆՔԸ ՊԱՐԺԸՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՊԱՐԺԸՄՈՆ, 12 մայիս.— Հինգ վեց տարի է որ Պարժըմոնի մէջ 40—50էն աւելի հայութիւն մը կը գտնուի։ Եւ սակայն մինչեւ հիմա գրեթէ խոտի կեանք մը անցուցած են։

Ազգային ոգին վառ պահելու համար, վերջապէս կազմուեցաւ Միութիւն մը, «Հայ Բարեգործական եւ Ցեռաջդիմասէր» անունով։ Հիմնադիր վարչութիւն է Պ. Պ. Գառնիկ Փափազեան՝ նախագահ, Յովհաննէս Սոլաքեան՝ ատենադպիր, Սեդրակ Կօբայեան՝ գանձապահ, Յովհաննէս Աճէմեան Անթուան Հալաճեան՝ խորհրդականներ։

Միութիւնը ունի փութբոլի խումբ մը։ Ունի նաեւ սրահ մը ուր պիտի հիմնուի գրադարան մը։

Միութիւնը որոշած է Մայիս 25ին սարքել հանդէս մը սրահին բացման առթիւ, ի նպաստ Ցրոկինեանի հիւանդանոցին, (ուր շատ մը հայ հիւանդներ դարմանուած են ձրիաբար) եւ Պարժըմոնի քաղաքապետարանին։

Կը խնդրուի Ցրոկինեանի Հայութենէն իր ներկայութեամբ պատուել հանդէսը։

Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ երեք ամսուան «Ցեռաջ»ի նուէրը Պ. Բիւզանդ Գամեանի կողմէ։ Այսպիսի քաջալերողներէն խրախուսուած, Միութիւնը աւելի եւս կը յառաջանայ։

Գառնիկ Փափազեան

ՓՈՔՐ ՀԱՅՔԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

ԼԻՈՆ, 12 Մայիս.— Հետազհետէ համախմբուող ու ստուարացող Փոքր Հայքի հայրենակիցներու մէջ յարաբերական կապակցութիւն մը հաստատելու եւ ազգային, մշակութային եւ բարոյական պահանջներու մասին համագործակցութիւն մը ստեղծելու ջանադրութեամբ, Նախաձեռնած ենք կազմել Փոքր Հայքի Հայրենակցական Միութիւնը, որու շրջանին մէջ պիտի իյնան Մարզուան, Ամասիա, Թոքաթ, Զիլէ, Չորում, Հաճի գիւղ (Սիմ եւ Ալիսա), Վէզիր՝ Քէօփրիւ, Սամսոն, Սեբաստիա եւ շրջականներ։

Արդ կոչ կ'ընենք, յիշեալ շրջանի պատկանող բոլոր հայրենակիցներուն ներկայ ըլլալ առաջին կազմակերպական ընդհ. ժողովին, որ տեղի պիտի ունենայ շաբաթ օր (17 Մայիս) ժամը ճիշդ 8.30ին Եմիլ Զոլայի վերնայարկի սրահներուն մէջ, Rue Boileau 127—129։

Լիոնի կեդրոնական կազմակերպութեան գործերուն լրացումէն յետոյ, անմիջապէս աշխատանքի պիտի ձեռնարկուի նաեւ շրջաններու մէջ։

Առժ. գործադիր մարմին

ԲԱՇՕՆ

Աշոգին կենդանին զարմանալի հնազանդութեամբ սկսեց այդ փոքրիկի յետեւից ... դանդաղութեամբ։ ... այդ ժամանակ այդ բոլոր կատարեալ անտարբերութեամբ գիտող Քիւրդը յանկարծ ... դէպի «իր» եզը, իսկ ... այն կողմից հետաքրքիր ... Թիւն հաւաքուեց եւ շրջապատեց եզանը, երեխային ու ...։

—Դէն, դէն, ճանպայ տուէ՛ք, ... էր Թումօն, մերն է, ... տանեմ, մեր Բաշօն է, ... էզնիմ Բաշօին։

... շարունակում էր գնալ. ... նրանց առաջը փակեց։

—Ի՞նչ ես անում, տղա, ... Թող տուր, ո՞ւր ես տանում իմ եզը։

—Մերն է, մեր Բաշօն է, ... ինչ, կը տանեմ, պատասխանեց Թումօն, աշխատելով առաջ գնալ։

— Ձերը չէ, մեռնեմ քեզ, առաց Քիւրդը քաղցրութեամբ, իմն է, տղաս, թող տուր, մի տար։

— Պապէ ջան, այ պապէ, ճչաց երեխան բարկացած ու լացակումած, բայց առանց թողնելու եզան ականջը. Քիւրդը չէ թողում Բաշօն բերեմ էէ՜...

Ղզրօի ձայնը չը լսուեց. նա չէր էլ երեւում, որովհետեւ շրջանաձեւ բոլորած բազմութեան յետեւում էր մնացել իր անգամ նստած։ Նա չէր կարողանում տեսնել, թէ ի՞նչ է կատարւում այնտեղ, միայն լսում էր իր Թումօի յուսահատ մանկական աղաղակները։

Քիւրդը տեսաւ, որ գործը քանի գնում մեծանում է. նա ծանրակշիռ առիթներ ունէր այդ հանգամանքից վախենալու. նա լաւ հասկանում էր, որ այդ փոքրիկը չէ սխալւում. այդ եզը՝ Բաշօն, այն երկրից էր բերուել, որ իր արիւնածարաւ եղբայրների ձեռքով մախրակոյտերի էր փոխուել, ուր մարդիկ իրանց բոլոր ստացուածքը, բոլոր ունեցած չունեցածը տալով հանդերձ մի արկական կեանք փրկելու իրաւունք անգամ՝ ձեռք բերել չէին կարողացել եւ փախել էին այնտեղից առանց յետ նայելու։ Եւ մի թէ չէր կարող պատահել, որ այս եզը հէնց այստեղ նստած գաղթականներից մէկին ու մէկին պատկանէր։ Այս միտքը մի վայրկեանում անցաւ Քրդի գլխից. նա վճռեց խոյս տալ եւ այդ կասկածաւոր տեղից հեռացնել եզը, ուստի մօտեցաւ, որ կենդանու ականջը դուրս քաշի երեխայի ձեռքից. բայց նա կախուել էր իր բոլոր մանկական ոյժով, չէր բաժանւում, ճչում էր.

— Մեր Բաշօն է, չեմ տայ, պապէ՛, ա՛յ պապէ..

Քիւրդը վերջապէս տեսնելով, որ այդ փոքրիկից հեշտութեամբ ազատուելու ճար չը կայ, մինչդեռ շտապելն անհրաժեշտ է, թափով հրեց Թումօին եզան առաջից։ Երեխան ընկաւ եւ սկսեց աղիողորմ ձայնով արտասուել պոռալով. «Բաշօ՜ն, Բաշօ՜ն»։ Քիւրդը քշեց եզը։

Ղզրօն լսեց Թումօի աղիողորմ արտասուելը եւ հառաչանքի ձայնը. ապա տեսաւ թէ ինչպէս Քիւրդը տանում է իր Բաշօին, այն եզը, որի հետ այնքան տարիներ վարել է իր արտերը, կրել է, ծեծել է իր ցորենը։ Բաշօն նրա ամբողջ գամի զարդն էր, նրա սիրելին, նրա երկրորդ որդին, ա՜խ... Նրա համար ազատուեց իր ջահիլ ջիւան կարիճը, իր մի հատիկ որդին։ Այսօր՝ երբ առաջին անգամ տեսաւ Բաշօին, նրան թուաց, թէ իր զաւակին է տեսնում, նրա աչքերին է նայում, նրա հետ է խօսում։ Ահա թէ ինչու արտասուքները թափուեցին նրա աչքերից. փոշո՜տ կուտակուած արտասուքներ. սեր վէշտն էլ մի սահման ունի, որից այն կողմը տանել այլեւս անհնարին է լինում նոյնիսկ ամենապինդ սրտերի համար։ Բաղդի բոլոր հարուածները մինչեւ այժմ հեզահետ, կամաց կամաց էին թափուել նրա գլխին. նա իր չար ճակատագրի գառնութեան բաժակը միանգամից չէր խմել, այլ կաթիլ կաթիլ, ահա թէ ինչու նրա սիրտը չէր պատռուել վշտից, աչքերը չէին կուրացել արտասուքներից եւ նա կարողացել էր ապրել, կարողացել էր կրել անպատմելի ցաւերը։ Բայց այսօ՛ր... Օ՜, այս եզը, այդ անզուգական Բաշօն, իր մէջ միացնելով Ղզրօի բոլոր թշուառութիւնները, միանգամից թափեց նրա առաջ վշտերի մի՛ ծով, միանգամից բացեց դեռ նոր փակուած վէրքերը. սար լինէր կը փլէր, ժայռ լինէր կը հալուէր, Ղզրօի սիրտն ինչպէս դիմանար... Եւ նա արտասուեց, արտասուեց տաք, ախորժ արտասուքներով, որոնցից նրա կրակուած սիրտը հովանում էր, ուռած կուրծքը թեթեւանում։ Արտասուելուց բացի ուրիշ ինչ կարող էր անել. աւելի լաւ կը լինէր բոլորովին չը տեսնէր Բաշօին եւ նա կը շտապէր հեռանալ, եթէ կարողանար, եթէ ոտները չը դողդողային, չը ծալուէին. վկա՛յ է Աստուած, խոյս կը տար արտասուելով, որպէսզի չը տեսնէ իր դժոխային ցաւերի այդ մարմնացումը, իր Բաշօին. ուրիշ ի՞նչ անէր. փորձէ՞ր Քրդից խլել այդ մի հատիկ եզը, այն բոլորից յետոյ մի եզ.. ինչի՞ համար, ինչի՞ էր հարկաւոր, բայց Թումօն չէ թողնում, տե՛ս, ի՞նչպէս է ճչում նա, ի՛նչպէս արտասւում է ողբալի ձայնով։

(7) Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

Թեւեռախոյզին մահը ցաւ պատճառեց նաեւ Խորհրդային միութեան մէջ, ուր հանրային կարծիքը խորապէս կը գնահատէ ոչ միայն գիտնականը, այլ եւ մարդասէրը։ Նանսէնն էր որ կազմակերպեց Ռուսիոյ սովահարներու օգնութեան գործը 1921ին։ Խորհրդային կառավարութիւնը պաշտօնապէս ցաւ յայտնեց Նանսէնի ընտանիքին, որ ցաւակցական հեռագիրներ կը ստանայ աշխարհի բոլոր մասերէն։ Հ. Հ. Պատուիրակութիւնն ալ վշտակցութեան հեռագիր մը ուղղած է։

.˙. Տոքթ. Նանսէն, իր ծանօթ առաքելութեան ընթացքին, Հայաստանի մասին գրեց շատ արժէքաւոր գիրք մը (անգլիերէն), որ թարգմանուած է ֆրանսերէնի եւ գերմաներէնի։

.˙. Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը իր երրորդ նիստը գումարեց առջի օր, նախագահութեամբ Պ. Մարինքովիչի, որ փառաբանեց Տոքթ. Նանսէնը։ «Եթէ կարելի է ըսել թէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը հերոսներ ունի, Նանսէն մէկն էր այդ հերոսներէն»։ Պ. Մարինքովիչ երկարօրէն պարզեց հանգուցեալին դերը Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ, եւ մանաւանդ անոր կատարած գործը գաղթականներու տեղաւորման համար։ Պ. Միխալաքոբուլոս, Յունաստանի արտաքին նախարարը, շեշտեց թէ Տոքթ. Նանսէնն էր որ ստեղծեց գաղթականներու գրասենեակը, որով տուն-տեղ եղան 200,000 գաղթական ընտանիքներ։

Այս առթիւ, խօսելով ընդհանրապէս գաղթականներու տեղաւորման վրայ, որուն համար մեծ գումարներ փոխ տուած է Ազգերու Դաշնակցութիւնը, Նախարարը ուրախութեամբ յայտնեց թէ անապատ, ամայի դաշտերուն տեղ այժմ կը բարձրանան շէն գիւղեր։ Ծխախոտի արտադրութիւնը եռապատկուած է, իսկ արմտիքի արտադրութիւնը աւելցած 100ին 60։ Պ. Պոլիտ շնորհաւորեց յունական կառավարութիւնը, որ գլուխ հանած է այս գործը։ «Փոքր Ասիոյ յոյն գաղթականներուն ի նպաստ կատարուած աշխատանքը կարելի է համարել Ազգերու Դաշնակցութեան լաւ եւ համեստ գործերէն մէկը. գործ մը որ պատիւ կը բերէ։»

Թղթատարական գործադու՞լ

Փարիզի թղթատարական պաշտօնեաները յուզման մէջ են նորէն, ռոճիկներու անբաւականութեան պատճառով։ Երէկ եւ առջի օր մասնաւոր ժողովներ գումարեցին եւ որոշումներ տուին։ Երեքշաբթի օր, Փարիզի հեռագրական կեդրոնին մէջ, պաշտօնեաները ցոյց մը կատարեցին, դժգոհութեան աղաղակներով։ Ցխուն վայրկեան ընդհատուեցաւ ամէն աշխատանք։

.˙. Վարչապետը առջի օր ընդունեց թղթատարական պաշտօնեաներու դաշնակցութեան պատուիրակութիւնը, եւ լսեց անոնց գանգատները։ Ներկայ էր նաեւ ելմտացոյցի նախարարը։

Պատուիրակները պարզեցին իրենց տրտունջները, եւ 20,000 ֆրանք ռոճիկ պահանջեցին։ Պ. Թառտիէօ պատասխանեց թէ պատերազմէն առաջ թղթատարական հասարակ պաշտօնեայ մը կը ստանար տարեկան 3700 ֆրանք, իսկ հիմա կառավարութիւնը կը խորհի զայն բարձրացնել 19,000 ֆրանքի։ Դիտել տուաւ թէ բուն թոշակին հետ կը տրուին բնակարանի, գիշերային աշխատանքի, տեղափոխութեան եւն. ծախքերը. այնպէս որ ամուրի կամ անզաւակ պաշտօնեայ մը տարեկան կը ստանայ 26,500 ֆրանք։ Վարչապետը աւելցուց թէ անկարելի է անհրաժեշտ վարկերը գտնել ելմտացոյցին մէջ, իսկ ինք չուզեր նոր տուրքեր հաստատել։ «Պէտք չէ միայն պաշտօնեան մտածել. չմոռնանք հարկատուն»։ Նախարարական խորհուրդն ալ կանգ առած է 19,000ի վրայ։ Վարչապետը հարկ զգաց յիշեցնել որ, եթէ գործադուլի որոշում տրուի ճնշում բանեցնելու համար, անմիջական եւ ազդու տնօրինութիւններ պիտի ըլլան։

.˙. Ֆրանսայի թղթատարական պաշտօնեաներուն թիւն է 165,000։ Գլխաւորներուն թիւը՝ 14,000։ Եթէ այս վերջինները տեղի չտան, վախ կայ որ իրենց ետեւէն քաշեն ստորադաս պաշտօնեաներն ու կինները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին սովորական հաւաքատեղին։ Կը խօսի՝ Ընկ. ՊՕՂՈՍ ՀԻՒՍԵԱՆ։ Կը հրաւիրուին քաղաքի բոլոր ենթակոմիտէներու ընկերները։

Սէն Լու.— Այս Կիրակի ժամը 3ին Ակումբին մէջ։ Կը հրաւիրուին Սէն Լուի եւ Սէնդ Մարկրիթի բոլոր ընկերները։ Կը խօսի Ընկ. ՊՕՂՈՍ ՀԻՒՍԵԱՆ։

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ

ԼԻՈՆ.— Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանը։ Կը խօսին՝ Ընկ. Ա. Գառօնէ եւ Ս. Ազարեան։ Վիճաբանական ձեւի տակ։ Նիւթ.— Ո՞վ է հայկական դատի մեծագոյն թշնամին։

Ս. ԷԹԻԷՆ.— Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին։

Ս. ՇԱՄՈՆ.— Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին։ Կը խօսի՝ ընկ. Ա. Գառօնէ։ Նիւթ՝ Խորհրդային իշխանութիւնը եւ հայկական հարցը։

ՌՈՒԱՆ.— Այս Կիրակի ժամը 3ին։ Կը խօսի՝ ընկ. Ս. Ազարեան։ Նիւթ՝ պարզաբանում Հ. Յ. Դ. ծրագրի։

ՌԸՆԱԺ.— Այս Կիրակի ժամը 2ին։ Ներկայ կ'ըլլայ ընկ. Ա. Մելքոնեան։

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ.— Այս Կիրակի ժամը 2ին։ Ներկայ կ'ըլլայ ընկ. Յ. Տէօքմէճեան։

ՎՕ ԱՆ ՎԷԼԷՆ.— Այս Կիրակի ժամը 2ին։ Ներկայ կ'ըլլայ ընկ. Բաբկէն Աղաբէկեան։

11—24Ի ՍԳԱՏՕՆԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Զ. Ե. Ո. Միութեան եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ.ին կոմիտէի եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի, այս Կիրակի ժամը 2ին Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ։ Կը խօսի՝ Պ. Պ. ԹԻՒԼՊԷՆՏՃԵԱՆ։

Խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն եւն.։ Մուտքը ազատ է։

ԵՐԵԿՈՅԹ-ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ Ի ՊԱՏԻՒ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

Կազմակերպուած Իթալիի, Գիսէթրի և Ժանթիյիի Ցորելինական յանձնախումբի կողմէ, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30—12, 2 rue de la Mairie Gentilly.

Նախագահ՝ Պ. ՎԱՀԱՆ ԽԱՐՃԱՆԵԱՆ

Կը ներկայացուի՝ ՈՒԽՏԱՒՈՐԸ

Գեղարուեստական բաժին

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ, 71 AVE. KLÉBER

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ Կը խօսի՝ Պ. ՋԱՄԱԼԵԱՆ։ Պալքանեան պաղութներու մասին։

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Փարիզի Վասպուրականի Հայր. Միութեան կողմէ, Վասպուրականի հերոսամարտին 15ամեակին առթիւ Վաղը Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ Harolaի սրահներուն մէջ, 3 Rue la Vieuville, մէթրօ՝ Abbesses

Կը նախագահէ՝ Պ. Ղ. ՄԵԼՈՅԵԱՆ

Կը խօսին՝ Պ. Պ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ, Ս. ԴԱՒԻԹ եւ ՕՀԱՆ ՊԱՐՕ։

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Օր. Օր. Գ... (ջութակ), Թ. Եազըճեան (դաշնակ), Գ. Ղարիպեան (երգ), ... (դաշնակ), Հ. Գազազեան (պար), Պ. Պ. Ժ. Եաճ-Պարոնեան, Զ. Աֆթանդիլեան (արտասանութիւն), Մ. Ագնաւորեան (երգ), Ջարդարեան (արտասանութիւն)։

Պ. Պ. Գ. ՎԱՀԱՆ եւ Ա. ՍԱՐԱՖԵԱՆ կը ներկայացնեն

ԴԴՈՒՄԻ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆԸ (զաւեշտ)

Կովկասեան պարեր Պ. Վ. Յակոբեանի կողմէ, հայկական ... ընկերակցութեամբ Թառիստ Աբգարի։ Ընտիր ճաշ պահ... Հայկ. նուագ։ Ճոխ եւ հանրամատչելի պիւֆէ։

Մուտք՝ այրերու 7.50 կանանց 5 ֆրանք

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շ. Գարահիսարի եւ շրջանի Ռազմիկ Հայրենակցական Միութեան կողմէ 17 Մայիս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ Պուա-Քոլոմպի Salle Municipaleի մէջ (Rue des Halles)

Կը ներկայացուի՝ «ՀԱՅՐԵՆԱԲԱՂՁՈՒԹԻՒՆ», «Ա... ՄՈՒՐԱՏԻՍ ՀԱՄՆԻՄ» եւ «ՈԿՐԱՄՈԼ ԾԱՌԱՆ» (զաւեշտ)

Կը մասնակցին Տիկ. Գ. Փափազեան, Պ. Ե. Գրիգորեան ... եւ Ռոստոմ Թատերախումբը։

Գեղարուեստական բաժին հայկական և եւրոպական պարեր ... պանտ եւ անակնկալներ։ Կը նուագէ Թառիստ Աբգար։

Հաղորդակց.— Առնել շոգեկառք Սէն Լազարէն եւ ... Պուա Քոլոմպ։

1 ՅՈՒՆԻՍ, ԿԻՐԱԿԻ ՕՐ, ՑԵՐԵԿ ԵՒ ԻՐԻԿՈՒՆ, ALBERT Ier ԹԱՏՐՈՆԸ

64 Rue du Rocher, Gare St. Lazare

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ԺԱՄԸ 3.30ԻՆ — ԼԵՊԼԵՊԻՃԻ ՀՕՐՀՕՐ ԱՂԱ — ԵՐԵԿՈՅԹ ԺԱՄԸ 9ԻՆ

ՑԵՐԵԿՈՅԹԻՆ գիները ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ են՝ արուարձաններէն գալիք ժողովրդին դիւրութեան համար.— Օթեակներ՝ 200, 150 (6 հոգինոց) և 100 ֆր. (4 հոգինոց). Թիկնաթոռներ՝ 20, 15 և 10 ֆր.

ԵՐԵԿՈՅԹԻՆ գիները.— Օթեակներ՝ 300, 250 (6 հոգինոց) և 200 (4 հոգինոց) ֆր.։ Թիկնաթոռներ՝ 50, 30, 20 և 15 ֆրանք։

ՆՇԱՆՕԹ.— Ցերեկոյթին եւ երեկոյթին տոմսերը կը ծախուին Կափուչինի մօտ եւ հայկական ճաշարաններ

ՕՐ ՇՆՈՐՀ ԱՂԱՐԱԼԵԱՆ

ԵՒ

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՓԼՆԻՐԷՄՃԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Մոնթրէօյ

ՓԱՐԻԶ

ԻՍԻ - ԼԷ - ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Միջոյի խումբը ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս իրիկուն ժամը 8.30ին Րիւ Ցէֆանս, ընկ. Երուանդ Հմայեակեանի բնակարանը։

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ակնունի ենթակոմիտէի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատանեկան միութեան ընկերա-համակրական դաշտագնացութիւնը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8ին։ Կը խնդրուի ստոյգ ժամուն ներկայ ըլլալ Թիւնէլի առջեւ (40 թիւ հանրակառքի կեդրոնը)։ Փափաքողները կրնան իրենց ճաշը միասին բերել։ Առնել հանրակառք թիւ 40 եւ իջնել Օպանեը գիւղը։

Ս. Շամոնի ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ՝ զեկոյց ներկայացուցչ. ժողովի մասին եւայլն։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է

ԼԻՈՆԻ կոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Գեղի խումբը, այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին գրադարանը։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀՐԱՒԷՐ

Խմբագրատուն կը հրաւիրուի Պ. Նշան Տէր Ստեփանեան։

ՇԱՎԻԼԻ Երիտասարդաց Երկսեռ միութեան անդամները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

Ղեկավարութեամբ եւ մասնակցութեամբ Տիկ. Երանուհի Բադալի։ Կը ներկայացուի

ԱՐՇԻՆ ՄԱԼ ԱԼԱՆ

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին Schubertsaalի մէջ, Bülowstr. 104.

Le Gérant H. STEPHAN

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ՄԻՔԱՅԷԼ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ

Նոր գիրքը

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԽՕՍ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ (իր գրական գործունէութեան քառասնամեայ յոբելեանի առթիւ)։

Դիմել՝ L. Kévonianի, 225 Fbg. St Martin։ Գին՝ 5 ֆրանք, փոստի ծախք չկայ

Կարդացէք եւ խնդացէք

"ԿԱՎՌՕՇ,,

Երգիծական միա՛կ հայ թերթը հրապարակ կ'ելլէ ամէն Եշ. օր։ Փնտռեցէ՛ք բոլո՛ր այն տեղերէն ուր «ՅԱՌԱՋ» կը ծախուի։

Հասցէ՝ 208bis Rue Lafayette, Paris (10e). (Բաժնեգին տարեկան՝ 100 ֆրանք, Բանւորական զեղչեալ գին՝ տարեկան 75 ֆր.)։

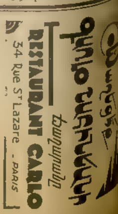

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

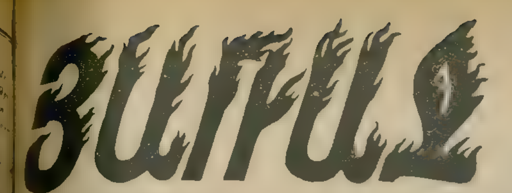

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration — Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 235, Faub. St.-Martin PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Téléphone : NORD 67-23

R. C. SEINE 378 285

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 17 ՄԱՅԻՍ 1930

17 MAI 1930

Շ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1265

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԽՈՒՃԱՊԸ ՉԻ ՓՐԿԵՐ

...երէկ արտատպեցինք Պէյրութի «Ազդակ»ին մէկ խմբագրականը, որ կը մատնանշէր Սուրիոյ գաղութին սպառնացող ...նգը: Խմբագիրն ալ՝ «Վտանգը» կատարեալ խուճապ: ...ղէնք, նորէն, քանի մը հատուածներ (3 մայիս).

— ...Սուրիոյ հայութիւնը ծանր վտանգի մը առջեւ կը գտնուի ...օր կը խորանայ եւ անդարմանելի կը դառնայ:

... իսկ այսօր կը մատնանշենք վտանգը, որ կը սպառնայ ...ժողովուրդի ֆիզիքական գոյութեան:

... իսկ այժմ երբ դանակը ոսկորին հասած է»:

Անշուշտ հրապարակագրին պարտականութիւնն է ուշադրութեամբ հետեւիլ անցուդարձին, եւ մատնանշել օրուան ...ն ու բարին: «Ազդակ»ը յուսահատեր է շրջապատին անտարբերութենէն, եւ բոլոր ուժովը կը քաշէ ահազանգին պարանը: Այսքան բաց եւ համարձակ գրելու կը ստիպուինք, ...մինչեւ գիտենք որ մեր պատասխանատու շրջանակները ...ցած են եւ չեն ազդուիր փոքրիկ ցնցումներէ: Վտանգը ...նելէ վերջ ի՞նչպէս կարելի է առջեւը առնել:

...ինչ են այդ բոլորը: Բայց թող ներեն դիտել տալու թէ՝ ...երան կանչերը եւ խուճապը դարման չեն ո՛ր եւ է վտանգի: Մնաց որ, բուն կացութիւնն ալ չի համապատասխաներ ...գործածուած բառերուն, — «Իսկ այժմ երբ դանակը ոսկորին հասած է»:

Թող ո՛ր եւ է միամտութիւն կամ լաւատեսութիւն չվերագրեն մեզի: Ընդհակառակն, առաջին օրէն իսկ, մենք մատնանշած ենք Սուրիոյ կացութեան փափկութիւնը, եւ միշտ ալ ...ած — միջոցներ ձեռք առնել: Նոր չէ որ թոյն կը հոսի ...րական կարգ մը թերթերու սիւնակներէն: Ոչ ալ բացառիկ նորութիւն մըն է Թուրք լրտեսներու եւ գործակալներու ...ային խաղը:

Զարբերական ջղաձգութիւններ միշտ ալ տեղի՝ պիտի ունենան այդ նորազատ երկրին մէջ, որ տակաւին չէ գտած իր հաւասարակշռութիւնը եւ վերջնական կազմակերպութիւնը: ...նազան «էլիֆպա»ներ պիտի շարունակեն հէքեաթներ տալ, ...մելով թէ Հայերը հայրենիք պիտի ունենան Սուրիոյ մէջ, ...մէկ միլիոն օտարներ պիտի գան եւ մեր ժողովուրդին ...նդը պիտի կիսեն» (28 ապրիլ):

Անխուսափելի չարիքներ են այս բոլորը: Մեր «ազգասէր» ...մուլն անգամ նման հէքեաթներ կը պատմէ կարմրած կամ ...ած բերաններով, ոչ միայն Սուրիոյ, այլ եւ Միջագետքի ...ին: Այն ալ Փարիզի, Լույս-Բաղաքի պողոտաներուն վրայ: ...ինչո՞ւ կը զարմանաք Արեւելքի խորերը տպուած թերթի ...ն եւ է տգէտ, վարձկան թղթակցի մը սայթաքումներուն ...:

Կարճ խօսք,— վտանգը չենք ուրանար: Ոչ ալ կը ժխտենք ...ու, գոգաւոր հրատարակութեանց ազդեցութիւնը ամբոխին ...:

Բայց, անիմաստ կը գտնենք Սուրիոյ եւ Լիբանանի մեր ...րենակիցներուն բռնած դիրքը: Եթէ «Ազդակ»ը արտայայտիչն է հանրային կարծիքին, կը նշանակէ թէ բոլորն ալ խուճապի են մատնուած, ինչ որ աններելի է եւ վտանգաւոր: ...անգ մը՝ իր կարգին:

Կացութեան փափկութիւնն իսկ պիտի հարկադրէր բոլոր ...ուն եւ սրտցաւ տարրերը՝ ձեռք ձեռքի տալու եւ կանխարգ միջոցներ խորհելու: Եթէ ուրիշ ո՛րեւէ պարագայ չազդեր, ...ազդանշան մը — այս տեսակէտով բարիք մը — նկատեն ...րական թերթերուն հրատարակութիւնները, եւ գործի ձեռնարկեն:

Որո՞ւ կը սպասեն: Փարիզեան «ուրբի» մը: — Պատասխանած ենք ժամանակին: Կը սպասեն որ իրենց թմրութեան ...արթնա՞ն վարդապետներ, եպիսկոպոսներ եւ աղաներ: ...ինչո՞ւ կառչեր են անոնց մօրուքին եւ համբիչին:

Որո՞ւ կը սպասեն, կազմելու համար հայ-արաբ կոմիտէ մը, ...պէս խորհուած, թելադրուած է շատ անգամ: Ինչպէս կը ...ցնէ «Յուսաբեր»ը:

Որո՞ւ կը սպասեն, վարելու համար իրենց ճակատագիրը: Փաստ է որ յոգնած, թմրած, տապարէզէն քաշուած են ...երը, ծերերը, երեւելիները: Եւ լա՛ւ է որ այդպէս է եղեր:

Արդ, ի՞նչ կը բանի սա միջին տարիքի սերունդը, Պէյրութէն մինչեւ Հալէպ: Այն սերունդը որ կը հեւար երէկ, ասպարէզ կը փնտռէր: Կ՚ուզէր գործել ժողովուրդին մէջ, ժողովուրդին համար: Եթէ իրենք մարդահամարը կատարէին ազգային ...երու, ապահովաբար պիտի կարմրէին, եւ այլեւս ճառ չպիտի խօսէին զանազան կենդանի մեռելներ ողջնցնելու համար:

Տակաւին ուրիշ խնդիր որ, խուճապը խուճապով չի ...րկուիր, այլ շեշտակի նայելով սպառնալիքին, վտանգին:

«Պիտի ջարդեն, պիտի ջարդեն» ըսելով եւ լսելով, մարդ ...ալ կը դատապարտուի ջարդուելու:

Փրկարա՛ր բան է վտանգին գիտակցութիւնը: Ան կը սէ ...երը, կը պրկէ ջիղերը եւ կ՚օգնէ գտնելու կանխարգել միջոցը: Կը կազմաւորէ ինքնապաշտպանութեան բնազդը:

Բայց, ուրի՛շ բան է գիտակցիլ, եւ բոլորովին ուրիշ բան՝ ...ուճապի մատնուիլ: «Եկա՜ն, կուգա՜ն, պիտի զարնե՜ն...»:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

«Յուսաբեր» կը նկատէ խմբագրականի մը մէջ (2 մայիս).

— «Անուրանալի է, որ հեռաւորութիւնը որոշ ցրտութիւն կը ստեղծէ անհատներու միջեւ, իսկ մօտիկութիւնը՝ ջերմութիւն: Այսպէս է նաեւ զանգուածներու նկատմամբ: Անարդար է պահանջել, որ մեզ հասկնան, գնահատեն ու սիրեն այն երկիրներուն մէջ, ուր մենք, հինէն ի վեր հաստատուած ըլլալով, նուազագոյն ճիգն իսկ գործադրած չենք հիւրընկալ ժողովուրդի հետ ամենահամեստ կապերը հաստատելու փոխադարձ յարաբերութիւններով, շփումով, ծանօթութեամբ ու սերտ գործակցութեամբ է միայն, որ իրական բարեկամութիւն կը հաստատուի տարբեր ազգերու միջեւ:

Հնար չէ՞ արդեօք, դուրս գալ մեր ազգային պատեանէն՝ առանց մեզմէ ընդմիշտ բաժնուելու, եւ կապեր հաստատել օտարացեղ միջավայրին հետ՝ առանց անոր մէջ ընդմիշտ ձուլուելու: Միջազգայնանալ մեր *յարաբերութիւններով*, առանց, սակայն, ապազգայնանալու մեր ցեղային *շաղախով*

Եւ կարծես թէ հնարաւոր է, Այս ուղղութեամբ որոշ աշխատանքներ կը տարուին արդէն մասնաւորաբար Պուլկարիոյ, Յունաստանի եւ Իրանի մէջ: Արթուն եւ հեռատես տարրերու նախաձեռնութեամբ ծիգ կայ հայեւպուլկար, հայեւյոյն, հայեւպարսիկ միութիւններ ու ակումբներ հաստատելու այս երկիրներուն մէջ, աւելի սերտ ու բարեկամական կապեր ստեղծելու համար հիւրընկալող ժողովուրդներուն միջեւ:

Նման աշխատանք անհրաժեշտ է սանիլ յատկապէս Միջերկրականէն դէպի արեւելք երկարող երկիրներու մէջ, — Սուտանի, Եգիպտոսի, Պաղեստինի, Անդրյորդանանի, Սուրիոյ եւ Իրաքի:

Մանաւանդ Սուրիոյ:

Մեծագոյն հայ գաղութը գրեթէ կղզիացած կեանք կը վարէ այս երկրին մէջ, որուն կապուած է բազմաթիւ շահերով: Այս մեկուսացումը անսահման դիւրութիւններ կ՚ընձեռէ չարագործ տարրերուն՝ շարունակ մթնոլորտը թունաւորելու եւ անտեղեակ բազմութիւնները նախապաշարելու մեր ժողովուրդի դէմ: Մինչդեռ հայեւարաբ կոմիտէներու եւ ակումբներու ստեղծումով Սուրիոյ կարեւոր կեդրոններուն մէջ — Պէյրութ, Շամ, Հալէպ եւայլն — կարելի պիտի դառնար դիւրութեամբ այս նախապաշարումներու դէմ կռուիլ, եւ կապերով ու ծանօթութիւններով ջերմացած սերտ յարաբերութիւններ ստեղծել երկու ժողովուրդներուն միջեւ:»

ՑԵՓԼԻՆ օդանաւը իր 61րդ ճամբորդութիւնը պիտի կատարէ կիրակի օր, ճամբայ ելլելով դէպի Ռիօ տը Ժանէյրօ: Ունի 42 ճամբորդ:

ԼԻՒՊԷՔԻ մէջ հակաթոքախտային շիճուկ ներարկուեցաւ 246 մանուկներու, բայց ութը մեռան եւ 23ը հիւանդացան: Այս դէպքը մեծ յուզում պատճառած է ամբողջ Գերմանիոյ մէջ եւ քննութիւններ կը կատարուին:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Փարիզի բողոքատուական ցոյցնոպը

Թղթատարական տագնապը կը շարունակուի տակաւին Փարիզի, եւ կարգ մը գաւառներու մէջ:

Աւջի օր ժամը 11—13, Փարիզի հեռագրի եւ հեռախօսի կեդրոններու պաշտօնեաները երկու ժամ դադրեցուցին ամէն աշխատանք, մեծ շփոթութիւն պատճառելով: Գործադուլ որոշուած էր 24 ժամուան համար, բայց յետաձգուեցաւ: Կառավարութիւնը անմիջապէս միջոցներ ձեռք առաւ: Եթէ նորէն խափանարար փորձեր կատարուին, ժամանակէտ զինուորներ պաշտօնի պիտի կոչուին, իրենց պետերու հրամաններուն անսաստող պաշտօնեաները պիտի պատժուին եւն.:

Դժգոհ պաշտօնեաները կ՚ըսեն՝ թէ ելմտացոյցին վրայ 200 միլիոն ֆր.ի յաւելում մը բաւական է իրենց պահանջները գոհացնելու Սէնտիքային ընդհ. քարտուղարը կը բացատրէ.— 1914ին Թղթատարական գլխաւոր պաշտօնեան կ՚առնէր 4000 ֆրանք: 1929 յունուար 1էն ի վեր կը ստանայ 17,500: Կառավարութիւնը կ՚առաջարկէ 18,500, սկսելով 1930 հոկտ. 1էն, ինչ որ կը նշանակէ 4,62: Միեւնոյն ժամանակաշրջանին, կեդր. վարչութեան անօրէնները, որոնք այս պաշտօնեաներու չարքերէն ելած են, 18,000ի փոխարէն կը ստանան 125,000 ֆրանք, յայտարար՝ 6.94: Արդ, մեզի անհասկնալի կը թուի այս ակներեւ անարդարութիւնը:

Խոտին վրայ նստած կը դիմադրեն

Տիկին Նայտու, հնդիկ բանաստեղծուհին որ կը շարունակէ Կանտիի պայքարը եւ որ հրաշունչ ճառ մը խօսած էր առջի օր, իր երկու հազար կամաւորներով ճամբայ ելաւ դէպի Տարսանա, գրաւելու համար աղի հանքերը եւ մթերանոցները: Կառավարութիւնը արտասովոր միջոցներ ձեռք առած էր: Երբ կամաւորները քաղաքին շրջակաները հասան, իրենց դիմացը գտան բազմաթիւ ոստիկաններ, զինուած՝ պամպուէ գաւազաններով:

Ոստիկանական վերատեսուչը յառաջ անցաւ եւ ազդարարեց Տիկին Նայտուի թէ չի կրնար շարունակել ճամբան:

- Շատ լաւ, պատասխանեց բանաստեղծուհին: Բայց մենք կը մերժենք ցրուիլ եւ հեռանալ:

— Այն ատեն, ըսաւ ոստիկանապետը, մենք ալ մեր կարգին կրաւորական դիմադրութիւն պիտի ընենք եւ այստեղ պիտի մնանք որքան ատեն որ մնաք դուք:

Ասոր վրայ, ոստիկանները եւ կամաւորները նստան դէմ դիմաց, ճամբուն եզերքը, խոտին վրայ: Տիկին Նայտու սկսաւ կարդալ, յետոյ նամակներ գրել, եւ վերջապէս հիւսել: Կամաւորներն ալ իրեն հետեւեցան:

∴ Ընկերվ. Աշխ. Գործադիր Կոմիտէն, որ Մայիս 11 ին ժողով գումարեց Պերլինի մէջ, յատուկ բանաձեւ մը քուէարկած է Հնդկաստանի դէպքերուն առթիւ: Գործադիր Կոմիտէն կը յիշէ Պրիւսէլի բանաձեւը, որ իրաւունք կուտայ Հնդկաստանի ժողովուրդներուն վարել իրենց ճակատագիրը: Կոմիտէին կարծիքով, մէկ կողմէ Անգլիոյ աշխատաւորական կառավարութեան եւ միւս կողմէ Հնդկաստանի բոլոր մասերու եւ ժողովուրդի ներկայացուցիչներուն միջեւ կատարուած բանակցութիւններով միայն կարելի է ապահովել այդ իրաւունքը: Այս առթիւ, Կոմիտէն վստահութիւն կը յայտնէ աշխատաւորական կառավարութեան թէ պիտի դիւրացնէ բանակցութիւնները եւ ազատ պիտի արձակէ բանտարկեալները:

∴ Պոմպէյի ոստիկանութիւնը արգիլեց Հնդիկ ազգ. համագումարին ամենօրեայ տեղեկատուն, որ կը բաղկանայ չորս մեքենագիր էջերէ եւ կը պարունակէ կոչեր՝ ոստիկանական վայրագութեանց դէմ:

Համագումարը ծանրակշիռ որոշումներ տուած է, պայքարը շարունակելու համար: Այսպէս, կոչ պիտի ուղղուի Պէնկալի եւ Պիհարի գիւղացիներուն որ կը մերժեն վճարել հողային տուրքերը եւ բացարձակապէս պօյքօթ հռչակեն պետական բոլոր պաշտօնեաներուն դէմ: Ցետոյ, որոշուած է ուժեղ փրոփականտ մղել Կուճէրաթի նահանգին մէջ: Եթէ այս որոշումները գործադրուին, հարիւր հազարաւոր բնակիչներ պիտի արձանագրուին անհնազանդութեան պայքարին համար եւ գրեթէ անյաղթելի դժուարութիւններ պիտի յարուցանեն տեղական իշխանութեան դէմ:

Բուռն միջադէպ մը

Հինգշաբթի օրբուան միջադէպ մը ծագեցաւ Անգլիոյ Երեսփոխ. ժողովին մէջ, Լոնտոնի նաւային խորհրդաժողովի որոշումներուն առթիւ: Ծովային նախկին Նախարար Չըրչիլ ուժգնօրէն քննադատեց տրուած որոշումները, որոնց հետեւանքով ըսաւ, բրիտանական նաւատորմիղը ստորադաս աստիճանի մը վրայ կը դրուի, բաղդատելով Մ. Նահանգներու տորմիղին հետ: Ապացուցանելու համար թէ ընդունուած ծրագիրը տրամաբանական հետեւանքը չէ Ուաշինկթընի պայմանագրին (1921), կարդաց գաղտնի փաստաթուղթ մը, առանց յայտնելու աղբիւրը:

Այդ վաւերագրով, կարգ մը հրահանգներ կը տրուէին Պ.

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

1500 ՈՍԿԻ ՑՈՒՐՏ

ՀԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՄԸ

Պոլսոյ ելմտական մասնաճիւղին կողմէ 1500 ոսկի շահատուրք պահանջուած էր Եսաեան վարժարանէն: Տնօրէնը մանրամասն բացատրութիւն տուաւ թէ վարժարանը միշտ բաց ունեցած է, հասոյթը ծախքին մէկ երրորդն իսկ չի ներկայացներ, ինչպէս հաստատած է Մէարիֆի քննիչն ալ՝ Թուրք ուսուցիչներուն կարգադրութեան առթիւ:

Տնօրէնը տոմարներն ու ստացագիրները տէֆթէրտարութեան քննութեան յանձնեց ու պարզեց թէ վարժարանը եկեղեցիին կը պատկանի եւ անոր հասոյթներով կը փակէ բացը, թէ վարժարանը ըստ կանոնի պարտաւոր է աշակերտները ձրի ընդունիլ, եւայլն: Այս բացատրութիւնները գոհացուցիչ տպաւորութիւն մը թողած են, ու հաստատուած է որ վարժարանը ոչ թէ շահ, այլ կարեւոր բաց մը ունի միշտ:

ԼՈՒՐԵՐ ՍՈՒՐԻԱՅԷՆ

Հալէպի տեղեկատու դիւանին պետ նշանակուած է հրամանատար Պօնօ, որ անմիջապէս ձեռնարկեց պաշտօնին:

Հրամանատար Պօնօ 1919էն ի վեր Սուրիոյ եւ Կիլիկիոյ մէջ զանազան կարեւոր պաշտօններ վարած է. Հալէպի, Ճարապլուսի եւ Տէր Զօրի տեղեկատու դիւաններուն մէջ կարեւոր ծառայութիւններ մատուցած է: Եղած է նաեւ սուրիական պետութեան Մամուլի դիւանին պետ եւ մասնակցած է Թուրքեւսուրիական սահմանագծման յանձնաժողովներու ու այս առթիւ քանիցս ճամբորդած է Էնկիւրի:

•*• Սուրիոյ երկրագործական նախապատրաստութեան վիճակագրութեան համաձայն, մինչեւ 30 ապրիլ 15 միլիոն մարախ ջնջուած է:

ՎԵՐԱԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԵՒՍ

Լսթերցողները կը յիշեն թէ բուռն բողոքներ եղան Փարիզի ոստիկանութեան դատականինքնութեան ճիւղի վարիչին մէջ, Ալմազեանի գործին քննութեան առթիւ:

Ոստիկանական տեսչութեան որոշումով, այսուհետեւ այդ կարեւոր ճիւղը պիտի գտնուի հրաշակաւոր գիտնականներու մասնախումբի մը հսկողութեան տակ:

ԿԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհրդի վերջին ժողովներուն մէջ, պարսիկ պատուիրակին առաջարկով, խորհուրդը ընդունեց Րօքֆէլլըրի հաստատութեան 125,000 տոլարի նուէրը, որով Արեւելքի մէջ ալ քննութիւններ պիտի կատարուին, կիներու եւ մանուկներու վաճառման դէմ:

ԹԱԳՈՒՀԻՆ ՁԵՌՔԷՆ ՁԳԵՑ ՄԱՆՈՒԿԸ...

Գերմանական թերթերը կը պատմեն թէ քանի մը օր առաջ, Եուկոսլավիոյ Մարիա Թագուհին նստած էր պալատին պատշգամը, գրկած՝ կրտսեր զաւակը, երկուքուկէս տարեկան: Տղան յանկարծ թռաւ մօրը ձեռքէն եւ ինկաւ պարապին մէջ: Պահակ մը, որ կը հսկէր պատուհանին տակ, յաջողեցաւ ողջ առողջ բռնել երախան: Աղեքսանդր Թագաւորը 30,000 տինար պարգեւ տուաւ պահակին, անմիջապէս ազատեց զինուորութենէ եւ ցկեանս թոշակ սահմանեց:

ՄԵՐ ԲԱՐԵԿԱՄԸ - Ֆ. ՆԱՆՍԷՆ

Նանսէնի նշանակութիւնը եւ ազդեցութիւնը Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ, մեզ համար եւ մեր դատի համար, եղել են անհաղթին։ Նրա մահը անփոխարինելի կորուստ է Հայերուս համար։ Եթէ մեծ խորհրդաժողովի ժամանակ, Սէվրի դաշնագիրը կազմելու եւ ստորագրելու ընթացքին, — մենք ունէինք բաւական թւով բարեկամներ եւ մեր դատի պաշտպաններ,— Նոյնը չէ կարելի ասել Լօզանի դաշնագիրը ստորագրելուց յետոյ։ Շատերի համար հայկական հարցը դարձել է զուտ բարեգործութեան հարց։ Քաղաքական դատը վերածել է մարդասիրական ձեռնարկի։ Գաղթականներու տեղաւորման եւ որբերը պահպանելու հոգը մարդասիրութեան է դատապարտել զուտ քաղաքական խնդիրը։ Մեր քաղաքական դատի պաշտպաններից ոմանք մեռան, ոմանք թողին մեզ,— Լուցցատի, Ջ. Բրայս, Ուիլսըն, Նավիլ, Լեպսիուս եւ շատ ուրիշներ աներեւութացան։ Մնացին առաջնակարգ դէմքերից Նանսէն, Վ. Բերար, Տէ Բրուքէր, Կրաֆտ Բոնար, Գատար, Ջերար։ Նրանք կարողացան ըմբռնել թէ՝ պէտք է միաժամանակ օգնել Հայերուն իրանց անմիջական պէտքերուն դարման բերելով եւ չմոռանալ, որ միայն արմատական լուծումը մեր դատի կարող է վերջնապէս փակել հայկական հարցը։

Նանսէնի անհաղթն ծառայութիւնը կայանում էր նրանում, որ նա կազմակերպելով հայ գաղթականներու համար ամէն տեսակ օգնութիւն, երբեք չէր մոռանար շեշտել, որ միայն արմատական լուծումը հայկական դատի կարող է վերջ տալ Հայերու տառապանքին։ Անոր այս դերը սկսեց Ազգերու Դաշնակցութեան ծագումի օրւանից։ Թէ Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհանուր ժողովներու մէջ, թէ հինգերորդ (քաղաքական) եւ վեցերորդ (մարդասիրական) մասնաժողովներու մէջ, նա շարունակ շեշտում էր այս գաղափարը։ Նրա միտքը ուղղուած էր միշտ դէպի Հայաստանի հանրապետութիւնը։ Նա անհրաժեշտ էր համարում ուժեղացնել անտեսապէս այս հանրապետութիւնը, ուղղել դէպի նա գաղթականներու մեծագոյն մասը։ Նա ցանկանում էր իրականացնել ոռոգման ծրագիրը, որպէսզի դառնան մշակելի Սարդարաբադի հողերը։ Նա ձեռնարկից փոխառութեան, որ յաջողութիւն չունեցաւ միայն նրա համար, որ խորհրդային կառավարութիւնը չի ներշնչում վստահութիւն ոչ մի տեղ։

Նանսէնը դէմ էր Հայերու ցրուումի գաղափարին։ Նա պաշտպանում էր ամէն տեղ այն միտքը, որ Հայերը պիտի հաւաքեն Հայաստանի Հանրապետութեան սահմաններու մէջ։ Մենք լաւ ենք յիշում նրա ճառերը Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհանուր ժողովներու մէջ։ Նա գնաց Հայաստան, բանակցեց խորհրդային կառավարութեան հետ,— անգամ մի գիրք գրեց Հայաստանի մասին։ Մի խօսքով, կատարեց ամէն աշխատանք որ անհրաժեշտ էր հայկական շահերը եւ Հայկական Դատը պաշտպանելու համար։ Նա չափազանց դժգոհ էր մեծ պետութիւնների վերաբերմունքից դէպի հայկական պահանջները։ Նա լաւ էր զգում որ իր աշխատանքները չեն տալիս այն հետեւանքը, որ կը սպասէր։ Քանի անգամ նա բոլորովին բաց եւ անկեղծ, նոյնիսկ կրքով գանգատւում էր Ազգերու Դաշնակցութեան խորհրդի նիստերում եւ մեղադրում էր նրա անդամներին, որ բաւականին ջանք չեն թափում գոհացնելու մեր արդար պահանջները։ Երկու անգամ նա տուեց իր հրաժարականը գաղթականների բարձր կոմիսարի պաշտօնից, ուզելով արտայայտել իր արդար բողոքը, բայց ամէն անգամ հրաժարականը չէր ընդունւում։

Չբաւականանալով արտայայտել Ազգերու Դաշնակցութեան նիստերում, նա գալիս էր հայկական ժողովներուն եւ այնտեղ Հայերու առջեւ արտայայտում էր իր գաղափարները։ Դեռ անցեալ տարի Ժընեւում նա նախագահում էր մէկ հանդէսի, ուր հայ գործիչները պարզում էին Ազգերու Դաշնակցութեան անդամներու եւ մամուլի ներկայացուցիչներու առջեւ հայկական քաղաքական պահանջները եւ իրա հզօր և հեղինակաւոր ձայնով նա ամրապնդում էր Հայերու միտքերը։ Նա կողմնակից էր եւ պաշտպան Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանի եւ իբրեւ այդպիսին երբեք չի մոռացւի հայ ժողովրդի կողմից։

Տոքթ. Նանսէն մեծ զարկ է տուել Սուրիոյ հայութեան տեղաւորմանը։ Նա էր կազմակերպել այն խորհրդաժողովները, որ մշակեցին Հինգերը Հայերու իրաւական դրութիւնը տնօրինելու համար։ Նա էր որ ամէն տարի բերում էր Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհանուր ժողովին մանրամասն տեղեկութիւններ Հայերու պէտքերու մասին եւ պերճախօս ձեւով պաշտպանում էր նախահաշիւը Հայերու օգնութեան համար։

Միայն մարդասիրական նշանակութիւն չունին այս բոլորը։ Հայ ժողովուրդի կէսից աւելին գտնւում է հայրենիքից դուրս։ Որպէսզի հայ ժողովուրդը չկորչի, չայլասերւի, չանհետանայ այս կամ այն ձեւով,— եթէ ոչ կարմիր, բայց սպիտակ ջարդով, ապազգայնացումով,— պէտք է միշտ մըտածել նրան հաւաքել մեծ զանգուածների մէջ եւ կազմակերպել նրա նիւթական եւ բարոյական կեանքը։ Դրանով ժողովուրդի մեծագոյն մասը կը պահւի հայութեան համար եւ կը կազմէ այն տարրը, առանց որի հայկական դատը պիտի կորսնցնէր իր գոյութեան իրաւունքը։

Դատի համար ժողովուրդն է պէտք։— Ահա Նանսէնի ջանքերը։ Պահպանել, տեղաւորել, պահել այս ժողովուրդը, կարելի է համարել ինչքան մարդասիրական, նոյնքան և քաղաքական գործ ըստ էութեան, եթէ ոչ աւելով։ Այժմ Նանսէնը չկայ։ Եւ մենք լուրջ հիմքեր ունենք վախենալու, որ նրա մահը կարող է շատ աննպաստ կերպով անդրադառնալ մեր շահերու պաշտպանութեան վրայ, Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ։ Շատ բաներ անում էին նրա անհաղթն, համաշխարհային հեղինակութեան շնորհիւ։ Շատ բաներ կատարւում ոչ թէ նրա համար, որ գոյութիւն ունէր Բարձր Կոմիսէրի պաշտօնը, այլ որովհետեւ պաշտօնի գլուխը գտնւում էր Նանսէնը, որի հեղինակութեան, հոյակին եւ բարոյական ուժին առջեւ ամէնքը խոնարհւում էին։

Նանսէնի մահով, մենք կորցրինք մի թանկագին բարեկամ եւ ազնիւ պաշտպան մեր ցաւի եւ տառապանքի։

ԱԼ. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

ՀԱՄԱԺՈՂՈՎ ՍԵՌԱՅԻՆ ՀԱՐՑԻ ՄԱՍԻՆ

Սեպտեմբերի սկիզբը Վիէննայի մէջ տեղի պիտի ունենայ համաժողով մը սեռային հարցին մասին։

Այս համաժողովին կը մասնակցին բոլոր անոնք, որ կը հետեւին Ֆրոյտի դպրոցին։ Ֆրոյտ, որ այժմ քաշուած կեանք մը կ'ապրի, ներկայ չպիտի ըլլայ։

Իր աղջիկը պիտի խօսի «Հոգիին սեռային կեանքը» նիւթին մասին։ Ուրիշներ՝ ծնունդներու, սեռափոխութեան, երկարակեցութեան պատճառներու մասին։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻ ՄԸ ԴԱՍԵՐԸ

Հելլէնական ազատագրութիւնը ընդհանրացած եւ համազգային հանդամանք առած է գլխաւոր երկու ուժերու ազդեցութեան տակ. Ա. կրթական կազմակերպութիւն, Բ. Ֆիլիքի Էթէրիա անուն քաղաքական կազմակերպութիւն։ Հելլէններու վրայ տիրապետող Օսմանցիները այնչափ տգէտ էին որ, զարգացած Յոյները չեն կրցած երկրին մէջ ապրիլ։ Անոնք, մեծ մասով փութացած են աւելի ազատ երկիրներ նետուիլ եւ ապահովել իրենց զաւակներուն կրթութիւնը։ Անոնք իրենց ուսումնատենչ ոգիով, գիտութեան զանազան ճիւղերը այնպիսի եռանդով մշակած են եւ զարգացուցած, որ 17րդ դարուն Բատուայի համալսարանին մէջ 13 դասախօս հելլէններ կային։ Նոյն շրջանին եւրոպական համալսարաններու մէջ 150է աւելի յոյն աշակերտներ կը գտնուէին.

Հասկնալի է որ եթէ արեւմուտք օգտուած է այդ գիտուններէն եւ գրագէտներէն, բուն երկիրը բան մը չէ շահած։ Թուրք տիրապետութիւնը անմիջապէս կը թօմեցնէր այն ծաղիկները, որ գիտութեան լոյսի տակ իրենց գոյութեան իրաւունքը կը պահանջէին։ Շատ հարուստ եւ մեծ պաշտօնատար քանի մը Ֆէնէրցի ընտանիքներ միայն երկրին մէջ ի վիճակի էին իրենց զաւակներուն մասնաւոր դասերով զարգացում մը տալու։

Ծանօթ է թէ Թուրք կայսրութեան իրական, շօշափելի անկումը կը սկսի 1774ին Ռուսերու հետ կնքուած Քիւչիւք Գայնարճայի դաշնագրով։ Անուղղակի առէկ մեծապէս օգտուած են յոյն առեւտրականները եւ նաւատէրները։ Եւրոպական ազգերու հետ շփումը շատ աւելի կը բազմանայ։ Նաւատէրերը շատ դրամ կը շահին. բոլոր մեծ նաւահանգիստները կարեւոր գաղութներ եւ առեւտրականներ կը հաստատուին։ Անոնց դրամով եւ ջանքերով, երկրէն ուսանողներու մեծ թիւ մը Եւրոպա կը ղրկուի եւ քիչ ժամանակուան մէջ Գուքրէշէն մինչեւ Պելոպոնէս մեծ թիւով դըպրոցներ կը բացուին։ Եւրոպայի մէջ պատրաստուած երիտասարդութիւնը, կու գայ տէր կանգնիլ նորահաս սերունդին կրթութեան։ Անոնք իրենց հետ մէկտեղ կը բերին նաեւ Ֆրանսական Մեծ Յեղափոխութեան փրկարար սկզբունքները։

Այն բոլոր օտար գիտունները որ 18րդ դարու վերջերը եւ 19րդի սկիզբները պատեհութիւնը ունեցած են տեսնելու յունարնակ շրջանները, մեծ զարմանքով կը հաստատեն ժողովուրդին անօրինակ կրթասիրութիւնը, արագ զարգացումը։ Անշուշտ ասոր գաղտնիքը պէտք է փնտռել ո՛չ նիւթական եւ բարոյական ճնշումին եւ արգելքներուն մէջ, որոնց մինչեւ այն ատեն ենթարկուած էր ժողովուրդը որ արդէն իր սառած կրթութեան իսկ հանդամանքով, ուսումը եւ ազատութեան փափաքը մէկ աղբիւրէ կը առնէր։

Հետզհետէ զարգացող ազատութեան տենչը, որ մինչեւ այն ատեն անջատ ապստամբական շարժումներու երկար շարան մը արձանագրած էր մեծ կորուստներով, ո՛չ մէկ նիւթական արդիւնք տուած էր դեռ։ Ամէն կողմէ, հայրենասէր մարդիկ տակաւին չէին կրցած ճշդել թէ ազատագրման պայքարը ի՞նչ ուղղութեամբ եւ միջոցներով պէտք է տանիլ։

Իրաւ է որ ազգին բարոյական եւ նիւթական ուժերը աւելցած էին, բայց ծովու վրայ իշխող արմաթօլը եւ լեռներու վրայ գործող քլէֆթը իրարու հետ կապ չունէին։ Մտաւորականներուն մեծ մասը միշտ երկրէն դուրս էր, իսկ կռուելու ընդունակները առհասարակ երկրի մէջ։ Պետական-վարչական ընդունակութիւն ունեցողները Օսմանցիներու պաշտօնատարներն էին, հետեւաբար անընդունակ՝ շարժումի մը նախաձեռնութիւնը ստանձնելու։ Նոյն իսկ ամբողջ Յոյներու մէջ իրական միակ միութեան գիծը, պատրիարքութիւնն ալ, չէր կրնար այդ գործին գլուխը կանգնիլ։

Ճիշդ այդպիսի շփոթ կացութեան մը մէջ էր, որ Օտեսայի մէջ, 1814ին, կը հիմնուի Ֆիլիքի Էթէրիան։ Ցագալօֆ, Սքուֆա եւ Քսանթօս կ'ըլլան անոր հիմնադիրները։ Այդ գաղտնի ընկերութեան նպատակն էր ամբողջ ազգը յեղափոխութեան մղել, իր հեղինակութեան ենթարկելով բոլոր դասակարգերը, կրօնականները, Ֆէնէրցիները, երեւելիները, արմաթօլներն եւ քլէֆթոնները, գրագէտները, ծովի մարդիկը եւ առեւտրականները, բոլո՛րը, բոլորը։ Այդ երեք անձերուն մեծագոյն արժանիքը եղած է իրենց պարկեշտութիւնը և ճարպիկութիւնը։ Անոնք թափանցած ոչ քաղաքականութեան, այլ կազմակերպական ծրագրին համար բան չեն ըրած եւ սակայն հելլէն ժողովուրդին ներկայացուցած են իբր ռուս իշխանութիւններու ներկայացուցիչները։ Ժողովուրդը դիւրաւ հաւատք ընծայած է անոնց խօսքին, որովհետեւ իրենց ջերմ փափաքին գոհացում կուտար այդ յայտարարութիւնը։

Կարճ ժամանակուան մէջ այդ գաղտնի ընկերակցութիւնը կը տարածուի ամբողջ Պալքաններու եւ մերձաւոր Արեւելքի մէջ եւ մեծ հեղինակութիւն ձեռք կը բերէ։ Իպսիլանդի իր հեղինակութեան կ'ենթարկէ ազգային բոլոր ուժերը եւ անոնց ուղղութիւն կուտայ։ Մէկ խօսքով ցիրուցան հելլէններուն առաջին կառավարութիւնը կ'ըլլայ։ Որչա՛փ քննադատութիւններ եղած են իր հիմնադիրներէն սկսեալ հետզհետէ էթէրիայի մէջ իրենց գործունէութեամբ փայլող անձերու եւ այդ ընկերակցութեանց հետապնդած գործելակերպին դէմ։

Եւ սակայն 115 տարի վերջ, այսօր, չկայ ո՛չ մէկ հելլէն, որ անոր փրկարար եւ սուրբ մեծ գործը ուրանայ եւ երախտապարտ չզգայ ինքզինքը։

Այսպէս, ուրեմն, ազատագրման գաղափարը եւ զայն կենդանի գործ գործնելու պարագան կը ծնի բուն ինքն հելլէն ժողովուրդէն։ Անիկա անտանելի լուծի մը՝ ճնշումին հակազդութեան արդիւնքն է։ Այս պատճառով ալ ընդհանուր, ժողովրդական եղած է։ Ո՛չ Ռուսերը եւ ոչ ալ ուրիշ զօրութիւն եւ ազդակ պէտք չէ փնտռել՝ իբրեւ ապստամբութեան շարժառիթ։

Լաւ իմացուած բարոյական եւ նիւթական պահանջքի մը գոհացում մը տալու համար է որ հելլէն ժողովուրդը զէնքը ձեռք առած է եւ առաջին օրէն իսկ ճարուստը, մտաւորականը, հասարակ ժողովուրդը եւ կրօնաւորը միակամ, միատարր նոյն ձեւով եւ համանման շարժումներով կռուի մտած են օսմանեան հզօր պետութեան դէմ։(*)

Մասնաւորապէս ուշադրութեան արժանի է որ ո՛չ հարուստը իր դրամը տալով միայն գոհացած է եւ ո՛չ ալ կրօնաւորը՝ իր պահպանիչով։ Ամէնքն ալ, առանց բացառութեան անձամբ եւ գործով մասնակցած են այդ շարժումին։ Եւ Յոյները պարծանքով կ'ըսեն, թէ այս պատճառաւ է, առհասարակ, որ իրենց շարժումը նախ մեծագոյն ուժը գտած է բուն իսկ երկրին եւ առաւելագոյն համակրանքը՝ ամբողջ Եւրոպայի մէջ։

Անոնք մեծագոյն տառապանքը կրած են. իրենց ժողովուրդին մէկ քառորդէն աւելի նահատակուած է ազատագրական պայքարի մէջ։ Ամբողջ 8-9 տարի թրքական եւ եգիպտական անհաշիւ ուժ մը բանակած է երկրին մէջ եւ այն բնակավայրերը, որ չեն այրած, կանգուն մնացած են միայն իբրեւ զինուորներու պատսպարան։ Անհատները կորսնցուցած են ինչք ու ստացուածք, կեանք ու պատիւ, բայց անհաշիւ այդ զոհողութիւններէ վերջ, երբ եկած էր պահ մը որ մեծագոյն լաւատեսներն իսկ յոյս մը չէին տեսներ այլեւս, երբ ալ կը մտածէին, որ ամէն զոհողութիւն զուր գացած է, — բախտը կը ժպտի եւ Յունաստան կ'ազատագրուի։ Զոր եւ աւերակ. նեղ սահմաններով եւ ցանցառ ժողովուրդով ցամաքամասի մը վրայ՝ ազատ կեանք կը ստեղծուի։

Առաջին անգամ նորաստեղծ Յունաստանը տեսնող օտարականներ, չեն կրցած հաւատալ, որ այդ երկրի մէջ պետութիւն մը կարելի է պահել։ Եւ սակայն անիկա կ'ուռճանայ, կը զարգանայ իր ուշիմ եւ աշխատասէր ժողովուրդին ջանքերով եւ մանաւանդ զոհողութիւններով։ Որովհետեւ՝ ինչպէս կը յիշէր Պ. Զայիմիս իր պատգամագրին մէջ. — «Հայրենիքը ցաւերով կը մեծնայ»։

Մ. Է.

(*) Այն ժամանակ՝ — 1821 — օսմ. բանակը կը բաղկանար, ըստ աւստրիական աղբիւրներու, 225.400 հետեւակ որու 132000ը եէնիչէրի եւ 181000 ձիաւոր զօրքերէ: Թէեւ այդ բանակը ստիպուած էր գործել թէ Եգիպտոսի թէ Մոլտավիոյ եւ թէ Մակեդոնիոյ մէջ միաժամանակ։

ԿԱՆԽԱՀԱՍ ՊԱՏԱՆԻ ՄԸ

ՊԵՐԼԻՆ,— Վերջերս ուշադրաւ դէպք մը յայտնուեցաւ մեր գաղութին մէջ։ Նուպար Գըլճեան, 11 տարեկան։ Հայրը բժիշկ է, բայց օտարականները իրաւունք չունին բժշկութիւն ընելու հոս. հետեւաբար առեւտուրով կը պարապի։ Տղեկը մինչեւ այս տարի նախակրթարան կ'երթար, բայց հօրը բարեկամներուն խորհուրդով այժմ երկրորդական վարժարան մտած է։ Իր նախկին դպրոցի ուսուցիչը Պ. Մ. Թոփփը նշմարելով հայ տղուն գծելու բացառիկ տաղանդը, ուշադրութեամբ կը հետեւի եւ օր մը շուարած կը մնայ մեծ պատկերի մը առաջ, զոր տղեկը իրեն ցոյց կուտայ։ Դրեզդենէն Պերլին եկած Սարրազանի կրկէսին վրանը եւ ամբողջ կազմածները, կենդանիներով, կառքերով եւ ինքնաշարժերով գծուած։ Ուսուցչական կազմը չի հաւատար որ տղան մինակ գծած ըլլայ մէկ տեսնելով, եւ կը կանչէ ու ներկայութեանը գծել կուտայ ինքնաշարժ մը։ Ընդհանուր հաւանութենէ վերջ Սարրազանի կը ղրկեն գծուածը, որ դրուատիքով եւ նուէրներով կը վերադարձնէ։

Իմանալով անցուդարձը, տղեկը քով կանչեցի եւ հարցուփորձեցի, խելօք տղայ մը կ'երեւի, բայց «առանձնիներէն վախցիր»…

Հայրը կ'ըսէ որ սիկառի փաթէ տուփեր եւ խաղալիքներ տալու այս տղուն ու ձգէ ամբողջ օր մը մինակ, ձայն չի հաներ, կը խաղայ, շուտով կը շինէ եւ տնակներ կը բարձրացնէ մեր խանութին խորը։

Հայերէն դաս կ'առնէ արդէն, բայց ծնողքն ալ միշտ հայերէն խօսելուն՝ բաւական գիտէ, միայն թէ կը խառնէ քիչ մը։

— Ո՞ւր տեսար այս գծածդ։

— Թէմփէլհօֆ պառկը գացինք, տեսայ։

— Ներս գացի՞ր։

— Ո՛չ, այն է մարք [illegible] է մէկ մարք ինծուն է)։

— Այդ կենդանիներ [illegible] սա՞ր։

— Այո՛, առիւծը, փիղ [illegible]

— Միշտ գո՞րս կ'ելլէ [illegible]

— Մանչմալ (երբեմն [illegible] լեն, մանչմալ չեն ելլար.

Տղեկը տեսնելու [illegible] տաղանդ ունի. գծած է [illegible] ինչպէս մէկ անգամ [illegible] իր գծած տեղէն։

Թղթ. [illegible]

Ի ՊԱՏԻՒ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻՆ

ՍՈՖԻԱ, 6 Մայիս.— [illegible] տիր Թաղական խորհուրդի [illegible] ձայն որոշուեցաւ եւ նախա[illegible] նութեամբ, Սոֆիայի [illegible] բոլոր ազգ. մարմիններու [illegible] մակերպութիւններու եւ մ[illegible] թային միութիւններու [illegible] ցութեամբ կազմուեցաւ Ա. Ահարոնեանի Յոբելինական Յանձ[illegible] նախումբը։ Իրենց յօժարակամ մասնակցութիւնը բերին [illegible] մակեդոնական 7 հայրենակցական եւ մշակութային մեծ կազմակերպութիւններ, որոնց [illegible] մեծ համակրանք կը վայել[illegible] յոբելեարը, շնորհիւ կատարած թարգմանութիւններու Արեւ[illegible] որ բոլոր մասնակցող մարմիններու թիւը կը հանէ [illegible] Յանձնախումբի մէջ կը [illegible] նաեւ քանի հայ անհատ հանրային գործիչներ, Մակեդոնացի [illegible] ւուրց գործիչ եւ միշտ [illegible] բարեկամ Հայերու, Տիգրան Լեաւով Դուրին (Բ. Սինիի [illegible]) կեր՝ Զ. Արշակունի կեդրոնական [illegible] Պոլսոյ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կազմին մէջ մտած) եւ Պրոֆ. [illegible] սէօրներ Բացառով եւ Մբուլ[illegible]

Յոբելեանը պիտի կատարուի Մայիս 18ին կիրակի, [illegible] լաւագոյն սրահին, զինուորական ակումբին մէջ։

.·. Մայիս 4ին Մարգարեան [illegible] հայրենակիցներու նախաձեռնութեամբ Փրոֆ. Կ. Թուսա[illegible] նի յիսնամեայ [illegible] կրթական գործունէութեան [illegible] բելեանը Տոքթ. Լոնկի սրահին մէջ։ Յարգողներու համակրանք[illegible] մութիւն մը փութացած էր [illegible] կայ գտնուելու յոբելեարի [illegible] դէպին։

* * *

«ՀԱՐՈՒՆԵՆՑ ՋՐԱՂԱՑ»

ԽՄԲ.— Տանօթ երկրաշարժ[illegible] առաջ, Սալմաստի մէջ [illegible] ուած է Ա. Ահարոնեանի [illegible] բնյեանը: Քար քարի վ[illegible] մնացած այժմ, բայց կ[illegible] արձանագրել ինչ որ տեղի [illegible] նեցեր է, իբրեւ յիշատակ[illegible] մը աւերակներէն:

ՍԱԼՄԱՍՏ, 14 Ապրիլ ([illegible] Թղթ.),— Ապրիլ 13ին [illegible] Նափթեան գիւղի դպրոցի [illegible] կեդեցու բակում [illegible] շուտ, խռնւել էին երկսեռ [illegible] րակութիւն լսելու պատարագ[illegible] յետոյ՝ տօնակատարութիւն[illegible]

Հանդէսը բացեց «Մեր [illegible] րենիք»ով։ Այդ բացման [illegible] տսաւ յանձնախմբի նախագ[illegible] Աշոտ քահանայ Պօղոսեան[illegible] «Այսօր յոբելեանն է մի [illegible] մարդու։ Այդ հայ մարդ[illegible] սին դուք բոլորդ էլ լսել եւ [illegible] նաչում էք դա Ա. Ահարոն[illegible] է։ Ահարոնեանի պապերը [illegible] Սալմաստեցի եւ Նափթեան [illegible] ղացի են եղել, մեր հայրենա[illegible] ները, որի երակների մէջ [illegible] Սալմաստեցու արիւնը կայ [illegible] մաստ եղած ժամանակ Ահ[illegible] եանի պապերը բաւական [illegible] բուստ են եղած եւ ունեցել [illegible] ջրաղաց, որոնց ազգանունով [illegible] չեւ օրս էր նրանց աւերակ [illegible] ղացը մնում է, իսկ ձեզ [illegible] էլ ծանօթ է եւ գիտէք, որ [illegible] աւերակ ջրաղացը կոչւում է [illegible] րունենց» ջրաղաց, իսկ «Հարունենց» առաւ, այժմ [illegible] հարոնեան ազգանունով։ [illegible] առուպարսկական պատերազմ[illegible]

…պայքարի, քանի որ գաղափար, …յապաւոր երազ, այսօր միս …ւթիւն են դարձած հայ սերնդի …եւ դա նորանից անջատելը …կաւոր չէ. Թէեւ այսօր ան…ւթիւնք նա տառապում է օտար …երում, սակայն կըգայ այն …օր, որ նա կը սփռանայ …որենիքին եւ կ'իրականանայ …թեան մեծ երազը»։ Այս …եր կարդաց. Ահարոնեանի …ը, որ մեծ տպաւորութիւն …ց հանդիսականների վրայ։

Արտասանութիւններ ըրին ընկերներ Հայրիկը, Անդրանիկը, Խաչատուրը, Օրիորդներ Վարդուհին, Արմենուհին, Իզաբելլա, Սիրանուշը, Պօղոսեան եւ ուրիշները, որով փակեց գեղարուեստական բաժինը։

Վերջը դրուեց մի ծիծաղաշարժ կոմեդիա՝ «Անյաջող ինքնասպանութիւնը», որով փակեց ձեռնարկութիւնը։

ՍԱՐԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԸ

«Խորհ. Հայաստան» կը գրէ (24 ապրիլ) —

Դպրոցական այս տարուան ընթացքին Համալսարանի զանազան բաժիններուն մէջ պիտի ընդունուին 1060 հոգի, — անցեալ տարի ընդունուած էին 1316 հոգի։ Բայց, առանց բացառութեան Համալսարանին բոլոր բաժիններուն մէջ կան թափուր ամպիոններ, որովհետեւ չկան դասախօսներ։ Նոյնպէս, դասախօսներու եւ գիտական աշխատանոցներու մասնագէտի պակասութեան պատճառաւ՝ կարգ մը նիւթեր կը դասաւանդուին համալսարանական զանազան բաժիններու միացեալ դասարաններու առջեւ։ Ինչ խօսք, որ այդ դասախօսութիւնները եթէ մէկ դասարանի մը համար առաջնակարգ կարեւորութիւն ունին, ուրիշ դասարանի մը համար երկրորդական կամ երրորդական կարեւորութիւն մը միայն կը ներկայացնեն։ Աշխատանոցներու մասնագէտներու պակասութեան պատճառով, կարգ մը մասնագէտներ ծանրաբեռնուած են զանազան աշխատանքներով։

Բնագիտութեան դասը, որ կը տրուի համալսարանին բոլոր բաժիններուն առաջին կարգի ուսանողներուն, — այս տարի 900 հոգի, — ոչ դասախօս ունի, ոչ ալ դասարան։

Աւելի գէշ է կացութիւնը գործնական դասերուն։ Բուսաբանական աշխատանոցը հազիւ 400 ուսանողի տեղ ունի, մինչդեռ ըստ յայտագրի պիտի ընդունուին հազար ուսանողներ։ Այսպէս աշխատանոցները, իրենց սարքածութեամբ, կահաւորումով, գործիքով (բնալուծական, բնագիտական, կազմախօսական նիւթերու յատուկ փորձի առարկաներով), չեն կրնար օգտակար դառնալ ընդունուելիք ուսանողներուն։

Կարեւոր է նաեւ ուսանողներու անտեսական, բնակարանային հարցը։ Անցեալ տարի ընդունուած ուսանողներուն համար, Համալսարանի վարչութիւնը եւ Լուսաւորութեան Գործավարութիւնը շինեցին «պարտաքաններ», ուր տեղաւորուեցան 150 հոգի։ Սակայն երբ անձրեւները սկսան, «պարտաքանները» ջուրի մթերանոց դարձան։ Այնպէս որ անձրեւի եղանակներուն, ուսանողները գրաւեցին Համալսարանին լսարանները, խանգարելով դասախօսութեանց շարքը։

Եթէ այս տարի ընդունուին 1060 հոգի, նախ 700 ուսանողի համար անհրաժեշտ է գտնել բնակարան։ Երկու տարիէ ի վեր, որոշուած է 500 հոգինոց ուսանողական տուն մը շինել, բայց ծրագիրը կը մնայ թուղթի վրայ։

Քանի մը խօսք ալ Համալսարանին նիւթական հարցին մասին։

Այս տարի ունինք 420 թոշակառու ուսանողներ եւ 180 հոգի ալ պայմանագրութիւն կնքած են։ Այս տարի 1060 ուսանող ընդունելով, — մեծ մասը բանւորական խաւէն, — թոշակառուներուն թիւը պիտի աւելնայ։

ԹԱՓԱՌԱՇՐՋԻԿՆԵՐՈՒ ... ՀԱՄԱԺՈՂՈՎ

Օգոստոս ամսուն Վիեննայի մէջ տեղի պիտի ունենայ Թափառաշրջիկներու համաժողովը։

Այս Թափառաշրջիկները, որ երկու երկիր կը համբորդեն անդուլ անդադար, ոչ տուն գաղափար ունին, ոչ ալ ընտանիք։ Բայց եւ այնպէս կան Թափառաշրջիկներ ալ, որոնք ինքնաշարժ ունին, կին ու զաւակ, նոյնիսկ անթել։ Անոնց միակ երազն է համբորդել, շարունակ համբորդել։

Ի՞նչ պիտի որոշեն համաժողովին մէջ. Նախ կ'ուզեն քիչ մը հանգիստ առնել Վիեննայի կանանչ մարգագետիններուն վրայ, յետոյ մտածել թէ ի՞նչպէս «կարելի է գտնել բանաւոր շոգեկառքի մը վրայ», եւ ճշդել այն «յարաբերութիւնները, որոնք գոյութիւն ունին Թափառաշրջիկին եւ ընկերութեան միջեւ»։ Այս նիւթին մասին պիտի խօսի գերման բանաստեղծ մը, Հայնրիխ Լերշ։ Հրաւէրներ ղրկուած են նշանաւոր Թափառաշրջիկներուն, Մաքսիմ Կորքիի, Կնուտ Համսունի եւ Հերման Հէսի, որոնք պիտի բացակային անշուշտ, հասած ըլլալով իրենց հանգրուանը։

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՊՐԻԼ 11Ը ՍԷՆ ԼՈՒԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 12 ապրիլ — Կիրակի կէսօրէ վերջ Սէն Լուի Ս. Գէորգ մատրան մէջ մեծ եղեռնի ոգեհանգէսը տեղի ունեցաւ նախաձեռնութեամբ «Ժողովրդային Յանձնախումբ»ին։

Ժամանակէն առաջ երկսեռ հասարակութիւնը լեցուած էր մատուռը։ Խորան-բեմին վրայ դրուած էր համեստ մահարձան մը, որուն վրայ զետեղուած էին ծաղկեպսակներ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Սէն Լուի Աֆնունի ենթակոմիտէի, Ռ. Գ. Հնչակեան մասնաճիւղին ինչպէս նաեւ Սէնթ Մարկրիթի թաղականութեան կողմէ, որոնց վրայ կը հսկէր տարագիր եռագոյնը։

Նախագահը՝ ընկեր Եղիկեան, բացումը կատարելով, հրաւիրեց ներկաները մէկ վայրկեան ոտքի վրայ յարգել յիշատակը մեր մէկ միլիոն նահատակներուն։ Սէնթ Մարկրիթի նորակազմ փողփողը թնդացուց «Մեր Հայրենիք»ը։ Ապա խօսք առաւ Եղիշէ քահանայ Մխիթարեան պարզելով աղէտին պատճառները։ Բանախօսը հերքեց այն կարծիքը թէ կուսակցութիւններն եղան պատճառ կոտորածներուն։

Նուագախումբը հնչեցուց «Մշակ բանուոր»ը։ Խօսեցաւ Սէնթ Մարկրիթի թաղականութեան կողմէ Գ. Ճէվիզ, որ նմանապէս շեշտեց կուսակցութեանց գոյութեան իրաւունքը»։ Մեր ներքին անհամաձայնութիւնները, մեր ներքին կռիւներն էին որ մեզ մեր այս վիճակին հասցուցին, որովհետեւ մեր թշնամին մեզմէ աւելի խելացի գտնուեցաւ ու մեզ իրար ձգեց եւ ծանրացաւ ներքին համերաշխութեան վրայ։

Հնչակեաններու կողմէ խօսեցաւ Պ. Նալբանդեան, որ նմանապէս համերաշխութեան քարոզով, թելադրեց ուժ տալ կրթութեան, դպրոցին։ «Թէեւ մեզ չեն սպաններ, չեն ջարդեր, բայց շոյելով, փայփայելով կը սպաննեն»։

Հ. Յ. Դ. կոմիտէին կողմէ խօսք առաւ ընկ. Գ. Հիւսեան, որ փաստերով ցոյց տուաւ թէ թշնամին մեզ կը ջարդէ անոր համար որ մենք սկիզբէն տենչացած ենք ազատութեան, անկախութեան։ Չենկիզ խանի ու Լէնկթիմուրներու ցեղն էր որ սկսաւ ջարդը եւ պակասը լրացուց. Իթթիհատական կառավարութիւնը։ Ապա ծանրացաւ այլասերման վտանգի մասին։ «Եթէ, բաւ, առաջքը չառնենք այս մեծ աղէտին, հին գաղութներուն պէս, ֆրանսահայ գաղութէն ալ հետք չպիտի մնայ»։

Մէջ ընդ մէջ եղան արտասանութիւններ եւ երգեր։ Մեր երիտասարդ ընկերներէն՝ Պէշկէօթիւրեան, ազդուած օրուան բանախօսութիւններէն, խօսեցաւ գեղեցիկ ճառ մը։ Նուագախումբի «Հեռաւոր Երկիր»ով փակուեցաւ ոգեհանգէսը, ներկաներուն վրայ խոր տպաւորութիւն ձգելով։

Քաղէս բարեկամ մը կ'ըսէր ինծի

— Գէ՞շ կ'ըլլայ եթէ այսպէս համերաշխաբար, գէթ այս օրը միասին տօնեն եւ մէկը միւսին հասցէին տգեղ ակնարկներ չընէ։

Ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ Ռամկավարները չէին մասնակցած։ Երթա՛ն բարով։

*** Հանդէսէն վերջ, Սէն Լուի Դաշնակցութեան սրահին մէջ տեղի ունեցաւ հանդիպում մը։ Եռանդուն են մեր տղաքը, կ'երգեն ազգային, յեղափոխական երգեր, — «Մենք անկեղծ գինուոր ենք», «Դաշնակցական խումբ», «Մշակ բանուոր» եւն.։ Երգերուն կը յաջորդեն արտասանութիւններ, — «Ափ մը մոխիրը» եւ այլն ու Ահարոնեանի «Վերջին պատգամը» ապրիլ 24ի համար գրուած։ Զրոյցներ, ողբատուններ։

Ընկեր Հիւսեանի քաջալերական խօսքերով կը փակուի այս երկրորդ յանպատրաստից «հանդէս»ը։

Կ. Գօզիկեան

ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒՆ ԿԱՐԵՒՈՐ

Վերջերս պայքար մը կը մղուի ջնջելու համար Բժշկական Համալսարանին նախապատրաստական կարգը (P. C. N.), ուր կ'ուսուցանեն բնագիտութիւն, բնալուծութիւն, կենդանաբանութիւն, բուսաբանութիւն։

Արդարեւ այս կարգը աւելորդ վատնում մըն է ուժերու եւ ուսանողներու նիւթական կարճ միջոցներուն։ Ինչ որ կը դասաւանդուի այդ կարգին մէջ, յետոյ աւելի մանրամասն եւ աւելի մասնագիտական կը տրուին առաջին, երկրորդ կարգերուն մէջ։ Մնաց որ, նախապատրաստական կարգին մէջ տրուած զանազան մանրամասնութիւններ («կաղնին ո՞ւր կը բուսնի», «խխունջը քանի՞ ոտք ունի») բնաւ կապ չունին բժշկական ասպարէզին հետ։

Յոյս կայ, որ այս պայքարը յաջող վերջանայ եւ նախապատրաստական այդ կարգը ջնջուի։

ՀՈԳԵԲՈՒԺԱԿԱՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎ

Ուաշինկթընի մէջ հոգեբուժական համաժողով մը գումարուեցաւ մայիսի սկիզբը։

Համաժողովին հաղորդագրութիւններէն կարելի է հետեւցնել թէ հոգեբուժական առողջապահութիւնը այնքան կարեւորութիւն ունի մտային հիւանդութեանց մէջ, որքան ֆիզիքական առողջապահութիւնը՝ ընդհանուր ախտաբանութեան մէջ։ Այսինքն, միջոցի անհաւասարակշռութենէ, [illegible] զգուշանալու համար եւս, պէտք է հետեւիլ մասնաւոր առողջապահութեան մը, որ կը պայքարի գինեմոլութեան, պոռնկութեան, վեներական ախտերուն, թշուառութեան, ոճրագործութեան դէմ։ Մարզանք եւ զուարթութիւն, — ահա երկու լաւագոյն ազդակներ, պայքարելու համար մտային հիւանդութեանց դէմ։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՀԵՐՔՈՒՄ

ԱԹԵՆՔ, 7 մայիս. — Ստորագրեալներս, բնիկ կեսարացի Բարսեղ Տէրէնտէլեան եւ Փանոս Տէրէնտէլեան, Գրիգոր Տէրէնտէլեանի հայրը եւ եղբայրը, կուգանք հրապարակաւ յայտարարել, թէ մեր տղան՝ Գրիգորի Յունաստանէն աքսորման մէջ ոեւէ մէկը յանցանք չունի. մինչդեռ «Նոր երկիր»ի 27 ապրիլ թիւին մէջ «կիլիկեցի» մը կ'ուզէ վերագրել Պ. Արամ Կայծակի, որ Յունաստանի հայութեան մեծամեծ ծառայութիւններ մատուցած է։ Թէ մենք եւ թէ հայ ժողովուրդը գիտէ թէ մեր Գրիգորին աքսորին պատճառները իր գործած աններելի յանցանքներն են, զորս չենք կրնար թերթով յայտարարել։ Անտեղի է այս առթիւ խառնել Պ. Ա. Կայծակի պատուոյն հետ։

Բարսեղ Տէրէնտէլեան
Փանոս Տէրէնտէլեան

ԽՄԲ. — Այս առթիւ ուրիշ նամակներ ալ ստացած ենք, բայց աւելորդ կը համարինք քանի որ խնդիրը կը պարզուի այս հերքումով։

ԻՍԼԱՄՆԵՐՈՒ ԿՐՕՆԱՊԵՏԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ մուֆթի Րիզաէտտին, Ռուսիոյ Իսլամներուն կրօնապետը, բանտարկուած է Մոսկուայի մէջ, մերժած ըլլալով ստորագրել յայտարարութիւն մը որուն համաձայն իսլամական կրօնք ո՛չ եւ է հալածանքի ենթակայ չէ Խորհրդային Միութեան մէջ։ Մուֆթին 75 տարեկան է եւ առարկեր թէ կեանքին մէջ երբեք սուտ խօսած չըլլալով, չի կրնար ստորագրել այդ յայտարարութիւնը։

ԲԱՑՕՆ

Օ՜, ինչ զոհեր էր բերել …յն միայն քիւրդ չը տեսնելու …մար, ինչքա՜ն ճանապարհ էր …ել, որքան սարեր ու ձորեր …էր այդ արիւնարբու թշնա…ներին այլ եւս երբեք չը պա…հելու համար բայց դարձեալ …որդ.

…Գյրօն զգաց թէ ինչպէս մի ինչ …ան եռաց իր կրծքի մէջ, թէ …պէս մի զօրեղ հոսանք անցաւ …բոլոր ջղերի մէջ, շարժեց, …եց, դողացրեց մարմինը, մկա…ները ձգձգուեցին եւ լայ…ած, մեծացած, աչքերը վառ…ին կատաղութեան կրակով …րէ՞ թէ վրէժխնդրութեան …ուրիկ էր այդ, որ անցաւ նրա …ողջ մարմնով. Նրա շնչառութիւնն ընդհատւում էր, արիւնն …նց աւելի եւ աւելի արագու…թեամբ շարժուել երակների մէջ, սրտի բաբախումը սաստկացաւ, ծեր որսորդի մէջ զարթնեց արիւն թափելու, սպանութիւն գործելու անյագ, անյաղթելի տենչը։ Թումօն ճչում էր, հառաչում էր, եւ Գյրօնին թւաց, որ այդ քիւրդը, օ՜, դարձեալ քիւրդը, Թումօին էլ սպանեց, սպանեց օրը ցերեկով, շուկայի աչքին բազմութեան մէջ. դէ քիւրդը, երբ սպանել կամենայ, ո՞վ կը նայի, ո՞վ կը հարցնի. քի՞չ այդպիսի դէպքեր են եղել այն «վէրան» երկրում։ Գյրօն համոզուած էր նոյնիսկ, որ այդ անիծեալ քիւրդը այն ձիւնոտ սարերի յետեւից յատկապէս դրա համար է վեր կացել եկել, յատկապէս Թումօին մորթելու համար է այսքան հասել. Այդ արդէն անտանելի էր. Գյրօն յանկարծ ամէն բան մոռացաւ, այլեւս ոչինչ չէր յիշում, ոչինչ չէր տեսնում, չը գիտէր, թէ ո՞ւր գնում. մի հատիկ միայն գիտակցութիւն մնաց նրա գլխում, այդ այն էր, թէ անմիջապէս պէտք է այդ զարհուրելի քրդի կոկորդը կտրել, ինչով եւ լինի։

Եւ ահա նա կատաղած վեր թռաւ կեց տեղից, մի ակնթարթում պատռեց ամբոխի շղթան, հասաւ քրդին, եւ բազմութիւնը միայն այն ժամանակ տեսաւ Գյրօին, երբ նա երկու ձեռքով գրկած յաղթանդամ քրդի իրանը, գազանի կատաղութեամբ կրծում էր իր ախոյեանի կոկորդը։ Ամբոխը սոսկման ճիչ արձակեց. դա կռիւ չէր, այլ մի ուրիշ զարհուրելի բան. միայն կատաղած եգ վագրը կարող էր այդպէս կրծել իր ձագուկների թշնամու կոկորդը։ Քիւրդը ցաւից ոռնում էր, ձեռք էր գործ դնում դուրս պրծնել կատաղի որսորդի ձեռներից, ձգձգւում էր, ոլորւում, հուշ գալիս, կամ հարուածում Գյրօին, փետում նրա մազերը, բայց ի զո՜ւր, այդ վախ, ջարդուած ծերունին մի կատաղած սատանայ էր դարձել. նրա ջլոտ, չորացած ձեռները մի երկաթեայ օղակ էին կազմել, որ վայրկեան առ վայրկեան սղմւում, նեղանում էր եւ նրա միջից դուրս պրծնելու սակս ո՛չ մի հնար չը կար։ Գյրօն ո՛չ մի բառ չէր արտասանում, նա միայն խուլ մռնչիւններ էր արձակում եւ կարծես ուխտել էր քրդի ահագին մարմնի բոլոր կենդանական հիւթը, բոլոր արիւնը ծծելով դուրս քաշել կոկորդից, մինչդեռ փոքրիկ Թումօն պապի փէշերից քաշ ընկած ճչում էր, արտասւում էր աղէկտուր ձայնով։ Եւ այս բոլորն այնքան արագ կատարուեց, որ բազմութիւնն սկզբում շուարած մնաց, շուկայում առեւտուրը դադարեց, ամէնքը դէպի այդ զարհուրելի տեսարանը վազեցին եւ մինչեւ որ մարդիկ կը կարողանային հաշւի առնել կատարուող իրողութիւնը, կը հասկանային բանի էութիւնը, քրդի վիճակը յուսահատական դարձաւ. Նրա կոկորդից զզուելի արիւնը դուրս ցայտեց եւ կարմիր գոյնով ներկեց երկուսի կուրծքը։

— Օգնեցէ՛ք, հառաչում էր քիւրդը. մեռա՛յ, օգնեցէ՛ք։

Յիրաւի, նա մօտ էր ուշաթափ լինելու։ Այդ նկատեցին համարեա ամէնքը եւ բազմութիւնից մի քանի ձեռներ միանգամից մեկնուեցին դէպի երկու ախոյեանները նրանց իրարից բաժանելու համար։ Բայց այդ այնքան էլ հեշտ չէր։ Ծեր որսորդի մէջ գլուխ էր բարձրացրել նրա ներսում քնած գազանը. վաղուց հետէ նրա սրտում մթերուած վրէժխնդրութեան թոյնը դուրս էր թափւում միանգամից. կատաղած Գյրօն տզրուկի պէս կպել էր հսկայ քրդի կրծքին, համարեա ծածկուել էր նրա գրկի մէջ եւ ոչ իր թշնամու երկար ձեռների հարուածները, որոնք անընդհատ վերեւից թափւում էին նրա գլխին, ո՛չ այս ու այն կողմից քաշքշող ձեռները չէին կարողանում ազատել քրդին նրա ձեռքից։

— Վա՛յ մեռայ, ոռնում էր քիւրդը, օգնեցէ՛ք։

Սակայն ի զո՜ւր. Գյրօն ահաւոր մռնչիւններ արձակելով խեղդում էր քրդին, որ վերջի վերջոյ ուժասպառուած գետին փռուեց եւ Գյրօն էլ վրան ընկաւ։ Հէնց այդ ժամին վրայ հասաւ ոստիկանը եւ հազիւ կարելի եղաւ Գյրօին վերցնել եւ զոհին խլել նրա ձեռքից։ Արիւնաթաթախ քրդին տարան կանգնեցրին. Նրա կոկորդի վրայ խոշոր վէրք էր բացուած եւ արիւնն առատութեամբ հոսում էր։

(8) Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

Գալֆուրի,նոյնիսկ խզման գնով։Պ.Մաքտոնըլտ ջղագրգռուելով յայտարարեց թէ ինք ծանօթ է այդ փաստաթուղթին եւ հարցուց թէ նախարարական թո՞ւղթ է, եւ եթէ այո, արտօնութիւն առնուա՞ծ է մէջտեղ հանելու։

Չըրչիլ պատասխանեց թէ պետական թուղթ չէ, այլ Ուաշինկթընի անգլ. պատուիրակութեան ղրկուած բազմաթիւ հեռագիրներէն մէկը։ Լօյտ Ճօրճ միջամտելով, յայտնեց թէ նախարարական փաստաթուղթ է։ Երկար եւ բուռն հակաճառութիւններէ յետոյ, Չըրչիլ յայտարարեց թէ այս վաւերագիրը պատիւ կը բերէ Պ. Լօյտ Ճօրճի, որ վարչապետ էր այն ատեն։

Զարմուրելի լուրս Չինաստանի մէջ

Ամիսներէ ի վեր անվերջ կռիւներ տեղի կ'ունենան Չինաստանի մէջ, բազմաթիւ ճակատներու վրայ, — միապետական, հանրապետական, խորհրդային եւայլն։ «Իւմանիթէ» ցնծութեամբ կը ծանուցանէ թէ 80 միլիոն չինացի բանուորներ եւ գիւղացիներ համախմբուած են կարմիր դրօշին տակ, թէ մայիս 30ին տեղի պիտի ունենայ չինական խորհրդային հանրապետութեանց պատուիրակներուն ընդհ. ժողովը։ Կը թուի թէ ամբողջ գաւառներ անցած են կարմիրներուն ձեռքը։

Մահապատիժը Անգլիոյ մէջ

Անգլիոյ Երեսփ. ժողովի յատուկ յանձնաժողովին մէջ, քննութեան դրուեցաւ մահապատիժը ջնջելու խնդիրը։ Սըր Հ. Սէմուէլ, նախկին նախարար, յայտարարեց թէ համաձայն է աստիճանաբար ջնջելու այդ պատիժը։ Աւելցուց թէ 28 տարուան ընթացքին, 1901էն 1929-738 մահապարտներ ներուած են և 411 հոգի կախաղան բարձրացած։ Իսկ պահպանողական երեսփոխան մը, նոյնպէս նախկին նախարար, պահանջեց որ անփոփոխ մնայ մահապատիժը։

Հայկական երաժշտութիւնը

Փրակայի պետական երաժշտանոցի գերման ուսուցիչներէն Վիտէրման, որ հռչակ ունի երաժշտական աշխարհին մէջ, տեսնելով հայկական ձայնագրեալ շարականները, մեծապէս գնահատած եւ գովեստով խօսած է հայ եկեղեցւոյ հոգեւոր երգերու մասին, որոնց ծանօթացած է քանի մը տարի առաջ, Վիեննայի Մխիթարեանց մօտ։

Պ. Վիտէրման, որ մեծապէս կը հետաքրքրուի հայկական ձայնագրերով, կը կարծէ թէ բիւզանդական երաժշտութիւնը մեր եկեղեցական երաժշտութեան ազդեցութիւնը կրած է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին։ Կը խօսի՝ Ընկ. ՊՕՂՈՍ ՀԻՒՍԵԱՆ։ Կը հրաւիրուին քաղաքի բոլոր ենթակոմիտէներու ընկերները։

Սէն Լու.— Վաղը կիրակի ժամը 3ին Ակումբին մէջ։ Կը հրաւիրուին Սէն Լուի եւ Սէնդ Մարկրիթի բոլոր ընկերները։ Կը խօսի Ընկ. ՊՕՂՈՍ ՀԻՒՍԵԱՆ։

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ

ԼԻՈՆ.— Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանը։ Կը խօսին՝ Ընկ. Ա. Գառօնէ եւ Ս. Ազարեան։ Վիճաբանական ձեւի տակ։ Նիւթ— Ո՞վ է հայկական դատի մեծագոյն թշնամին։

Ս. ԷԹԻԷՆ.— Վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին։

Ս. ՇԱՄՈՆ.— Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին։ Կը խօսի՝ ընկ. Ա. Գառօնէ։ Նիւթ՝ Խորհրդային իշխանութիւնը եւ հայկական հարցը։

ՌՈՒԱՆ.— Վաղը կիրակի ժամը 3ին։ Կը խօսի՝ ընկ. Ս. Ազարեան։ Նիւթ՝ պարզաբանում Հ. Յ. Դ. ծրագրի։

ՌԸՆԱԺ.— Վաղը կիրակի ժամը 2ին։ Ներկայ կ'ըլլայ ընկ. Ա. Մելքոնեան։

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ.—Վաղըկիրակի ժամը 2ին։ Ներկայ կ'ըլլայ ընկ. Յ. Տէօքմէճեան։

ՎՕ ԱՆ ՎԷԼԷՆ.—Վաղըկիրակի ժամը 2ին։ Ներկայ կ'ըլլայ ընկ. Բաբկէն Ազաբէկեան։

ԵՐԵԿՈՅԹ-ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ Ի ՊԱՏԻՒ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

Կազմակերպուած Իթալիի, Գիսէթրի և Ժանթիյեիի Ցոբելինական յանձնախումբի կողմէ, այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30—12, 2 rue de la Mairie Gentilly.

Կը նախագահէ՝ Պ. ՎԱՀԱՆ ԽԱՐՃԱՆԵԱՆ

Կը խօսի՝ ԱՇՈՏ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Կը ներկայացուի՝ ՈՒԽՏԱՒՈՐԸ

Կը մասնակցի ՍԻՓԱՆ երգչախումբը

Գեղարուեստական բաժին

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Փարիզի Վասպուրականի Հայր. Միութեան կողմէ Վասպուրականի հերոսամարտին 15ամեակին առթիւ

Այսօր Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ Harolaի սրահներուն մէջ, 3 Rue la Vieuville, մէթրօ՝ Abbesses

Կը նախագահէ՝ Պ. Ղ. ՄԵԼՈՅԵԱՆ

Կը խօսին՝ Պ. Պ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ, Ս. ԴԱՒԻԹ ԲԷԳ եւ ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ։

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Օր. Օր. Գօյաճեան (ջութակ), Թ. Եազըճեան (դաշնակ), Գ. Ղարիպեան (երգ), Ս. Ճաճապազ (դաշնակ) Հ.Գ. Սարաֆեան (պար), Պ. Պ. Ժ. Ճաճ.Պարոնեան (թառ), Զ. Աֆթանդիլեան (արտասանութիւն), Մ. Ազնաւուրեան (երգ), Ռ. Զարդարեան (արտասանութիւն)։

Պ. Պ. Գ. ՎԱՀԱՆ եւ Ա. ՍԱՐԱՖԵԱՆ կը ներկայացնեն

ԴԴՈՒՄԻ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆԸ (զաւեշտ)

Կովկասեան պարեր Պ. Վ. Յակոբեանի կողմէ, հայկական պարեր ընկերակցութեամբ Թառիստ Արգարի։ Ընտիր ճաշ պանիր եւ Հայկ. նուագ։ Ճոխ եւ հանրամատչելի պիւֆէ։

Մուտք այրերու 7.50 կանանց 5 ֆրանք

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շ Դոլանխիսարի եւ շրջանի Ռամկ. Հայրենակցական միութեան կողմէ Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ Գուա-Քոլոմպի Salle Municipaleի մէջ (Rue des Halles)։

Կը ներկայացուի՝ «ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ», «Ա՛Խ ՍԱ ՄՈՒՐԱՏԻՍ ՀԱՍՆԻՄ» եւ «ՈՍԿՐԱՄՈՒԼ ԾԱՌԱՆ» (զաւեշտ)։

Կը մասնակցին Տիկ. Գ. Փափազեան, Պ. Ե. Գրիգորեան (ծառայ) եւ Ռոստոմ Թատերախումբը։

Գեղարուեստական բաժին հայկական և եւրոպականպարերճաշ պանիր եւ անակնկալներ։ Կը նուագէ Թառիստ Արգար։

Հաղորդակց.— Առնել շոգեկառք Սէն Լազարէն եւ իջնել Գուա Քոլոմպ։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐՈՒ ՇՔԵՂ ԵՐԵԿՈՅԹ

Salle d'Iéna, 10 Ave. d'Iéna ժամը Յիշդ. 21ին

կազմակերպուած դեռատի պարուհիին կողմանէ

ՕՐ. ԱԼԻՍ ԳԱՎՈՒՔՃԵԱՆ

Տոմսերը կը գտնուին Floria ճաշարանը եւ կիրակի առաւօտ եկեղեցիին դիմացի սրճարանը, իսկ երեկոյթին գիշերը կիշէէն։

Գիները՝ 10էն 50 ֆրանք։

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին կողմէ, մասնակցութեամբ Փարիզահայ ծանօթ դերասաններու կը ներկայացուի՝ ԶՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ և ԱՍԻԱՅԻ ՍԱՓՐԻՉԸ զաւեշտ), այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.45էն մինչեւ լոյս Ալֆորվիլի քաղաքապետարանի սրահին մէջ, 148 Rue Villeneuve: Խմբերգ, բուրգեր, ճաշ պանիր, եւն.։ Մուտք 5 եւ 7.50 ֆրանք։

Հ. Յ. Դ.

ԴԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատանեկան միութեան ընկերա. համակրական դաշտագնացութիւնը վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 8ին։ Կը խնդրուի որոշեալ ժամուն ներկայ ըլլալ Թինէլի առջեւ (40 թիւ հանրակառքի կեցրանը)։ Փոփաքողները կրնան իրենց ճաշը միասին բերել։ Առնել հանրակառք թիւ 40 եւ իջնել Օպանեը գիւղը։

Ս. Շամոնի ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝վաղըկիրակի ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ՝ գեկոյց ներկայացուցչ. ժողովի մասին եւայլն։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։

ԼԻՈՆԻ կոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Քեռի խումբը, այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին գրադարանը։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԵԱՎԻԼԻ երիտասարդաց երկսեռ միութեան անդամները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30 ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՓՆՏՌՈՒԱԾ Է Սանասարեանի անուան ֆուտպոլիստը, որ տեղի պիտի ունենար վաղըկիրակի։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Փուաթիէ, Ե. Մ.— 35։
Մարսէյլ, Գործ.— 836։
Ցէսին, Գործ.— 500։
Փարիզ, Հ. Խ.— 700։
Հալէպ, Կ. Գ.— 70։
Կրընոպլը, Գ. Ք.— 30։
Պէյրութ, Ե. Գ.— 40։
Լիոն, Պօյ. Հ. Մ.— 20
Փարիզ, Մ. Ե.— 40։
Սէն Թամպէռ, Ա. Յ.— 105,
Սալէզ, Ն. Մ.— 35։
Սէն Թամպէռ, Գ. Ք.—200։ Ղրկեցինք՝
Լիոն, Գործ.— 1831.75։
Ռուան, Գ. Ն.— 35։
Իսի լէ-Մուլինօ, Գալ.— 35.
Թուլուզ Մ. Մ.— 35։
Մաճիտ էլ Սիւլէյման, Հայկ Ա.— 1 անգլ.։
Ռոմէնվիլ, Օ. Գ.— 70,
Գաղտատ, Գործ.— 4 անգլ. 10 շ.։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

Métro: Louis-Blanc ou Jaurès
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 18 ՄԱՅԻՍ 1930

18 MAI 1930

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1266 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԹԻՒԸ

«Յառաջ»ի այսօրուան թիւը կը պարունակէ ամբողջական ձօնագիրը Ա. Ահարոնեանի պատմական ճառին՝ իր յոբելեանին առթիւ:

.˙. Տպագրական սխալի մը հետեւանքով, այս թիւին Բ. էջը Դ. էջին եւ Գ.ը Բ.ին տեղ դրուած է,ինչ որ չի խանգարեր ընթերցումը: Ժամանակը ուշ ըլլալով, դժբախտաբար կարելի չեղաւ դարմանել այս վրիպումը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՆՉՈՒ ՏԵՂԻ ՏՈՒԱՒ ՍՏԱԼԻՆ

Մենշեւիկներու Պերլինի օրկանին Մոսկուայի Թղթակիցը ուշագրաւ տեղեկութիւններ կը հաղորդէ վերջին անցուդարձերու մասին: Կը հաստատէ թէ կարմիր բանակին միջամտութիւնն էր որ պատճառ եղաւ Ստալինի գահավէժ նահանջին՝ իր հողագործական տրակոնեան քաղաքականութենէն: Կարմիր միապետին դարձը տեղի ունեցաւ Քաղաքական Բիւրոյի մէկ ժողովին մէջ, ուր պատերազմական գործավար Վորոշիլոֆ ջղագրգռութեամբ պահանջեց հրաժարիլ կուլակներու դէմ գործադրուած դաժան միջոցներէն,յայտարարելով թէ իր ստացած հարիւրաւոր նամակներէն կը հետեւի որ բուռն դժգոհութիւն կը տիրէ բանակին մէջ, իբրեւ հետեւանք այդ քաղաքականութեան: Ստալին հեգնական քրքիջ մը արձակեց: Վորոշիլոֆ այնքան գրգռուեցաւ որ, պատռեց թղթապանակը, դէզ մը նամակներ հանեց եւ սեղանին վրայ նետեց: Դիտմա՞մբ թէ արկածով, նամակներու կոյտը զարնուեցաւ Ստալինի երեսին: Մեծ ժխոր ծագեցաւ եւ առաջնակարգ համայնավարներ զգացին թէ Վորոշիլոֆ տնական բանտարկութեան ենթարկուեցաւ:

Բայց եւ այնպէս, այս ժողովին մէջ խմբագրուեցաւ այն նշանաւոր յօդուածը որ արմատական փոփոխութիւններ կը յայտնէր հողագործական քաղաքականութեան մէջ: Ստալին հրատարակեց զայն իր իսկ ստորագրութեամբ, ամրապնդելու համար իր հեղինակութիւնը երկրին մէջ եւ իբրեւ փրկիչ երեւալու համար գիւղացիներուն եւ զինուորներուն աչքին: Թղթակիցը նշանակելի կը գտնէ որ «դիկտատորները արդէն կը սկսին սեփականութիւն փնտռել կուսակցութենէն դուրս,փողոցին մէջ, եւ անշուշտ ամէն բանէ վեր, բանակին մէջ»: Միւս կողմէ, կը շեշտէ թէ «բանակը հետզհետէ աւելի կը տոգորուի իր ուժին գիտակցութեամբ, համոզուած թէ վճռական ուժն է ինք, եւ թէ ինչ որ ուզէ կրնայ ստանալ: Արդէն, ամէն կողմ այն կարծիքը կը տիրէ թէ «եթէ սով ծագի, բանակը ինքոյն վերջ պիտի տայ համայնավարութեան, առանց մտածելու զալիքը»: Բանակը, որ գիւղը փրկեց համայնացման ծայրայեղութիւններէն, ժողովուրդի մտքին մէջ վերջնապէս կը համարուի միակ ուժը համայնավարութենէն փրկուելու:

ՍՈՎԻ ՎԱԽԸ ԵՒ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Թղթակցին կարծիքով, սովը անխուսափելի է այս տարի: Մոսկուայի պաշտօնական ցուցակներուն համաձայն, նախատեսուած տարածութեան կէսն իսկ չէ ստացած իր «գարնանացանը»: Գիւղացիները նորէն դարձած են անհատական հողագործութեան, բայց շատ մը պարագաներու մէջ կը ցանեն միայն եւ միայն իրենց պէտքերուն համաձայն: Այնպէս որ, հունձքը անբաւական պիտի ըլլայ եւ նոյն իսկ ականաւոր համայնավարներ կը խոստովանին թէ «կացութիւնը տագնապալի է եւ չենք գիտեր ինչպէս դուրս պիտի գանք անկէ»: Գիւղերուն մէջ, Ստալինի յետս կոչումը հանդարտեցուցիչ ազդեցութիւն ունեցած է: Անցեալ մարտի ապստամբութիւններուն եւ կռիւներուն «յաջորդած է կանխամտածուած եւ սիստեմատիկ խարազանումը եւ համայնավարները հազիւ կը համարձակին երեւալ գիւղական խորհուրդներուն մէջ»:

ԱՐԵԱՆ ԳԵՏԵՐ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

Սակայն եւ այնպէս, ապստամբութիւններ միշտ ալ կը պատահին Կովկասի մէջ: Մարտին, ապստամբական շարժումները այնքան ծանր համեմատութիւններ առին որ, բազմաթիւ զօրք ղրկուեցաւ Մոսկուայէն, թնդանօթներով եւ օդանաւերով: ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ ԿԸ ՊԱՏՄԵՆ ԹԷ ԿԱՐԳ ՄԸ ՔԱՂԱՔՆԵՐ ԱՊՍՏԱՄԲՆԵՐՈՒՆ ՁԵՌՔՆ ԷԻՆ ՄԻՆՉԵՒ ԵՐԿՈՒ ՇԱԲԱԹ. ԱՅՍ ԿԱՐԳԻ ԳՈՐԾԵՐԸ «ՔԱՒՈՒԵՑԱՆ», ԱՆՇՈՒՇՏ, ԱՐԵԱՆ ԳԵՏԵՐՈՒ ՄԷՋ:

Հինգշաբթի օր Պերլին հասած հեռագիր մը կը հաստատէ խորհրդային իշխանութեան պաշտօնական խոստովանութիւնը թէ բացէ ի բաց ըմբոստութիւն տեղի ունեցած է խորհրդային իշխանութեան դէմ Անդրկովկասի մէջ, եւ թէ բարեկարգութիւնը վերջնապէս չէ հաստատուած տակաւին: Մօլլաները, որոնք մեծ ազդեցութիւն ունին այդ շրջանին մէջ, «ժողովուրդները կը գրգռեն խորհրդային իշխանութեան դէմ»:

Թղթակիցը այսպէս կ'ամփոփէ Ռուսաստանի կացութիւնը. — «Դժգոհութիւնը կ'աւելնայ, եւ եթէ սով ծագի, ինչ որ շատ հաւանական է, հետեւանքները մեծապէս աղիտաբեր կրնան ըլլալ թէ երկրին եւ թէ վարիչներուն համար: Կը գտնուինք դիկտատորութեան վերջին շրջանին մէջ. դիկտատորութիւն մը որ վախկոտութեամբ, ստորնութեամբ, դաւաճանութեամբ եւ քասով կը գերազանցէ բոլոր նախորդները»:

ՏՈՔԹ. ՆԱՆՍԷՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Հ. Հ. Պատուիրակութեան նախագահ Պ. Ա. Ահարոնեան հետեւեալ հեռագիրը ուղղեց Տոքթ. Նանսէնի ընտանիքին.—

«Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը իր խորին վշտակցութիւնը կը յայտնէ մեծ մարդասէրին եւ Հայաստանի մեծ բարեկամին մահուան առթիւ»:

Պ. Ահարոնեան միեւնոյն ատեն Փարիզի Նորվեկեան դեսպանատունն երթալով, ստորագրած է այս առթիւ բացուած տոմարին մէջ:

.˙. Լոնտոնէն կը գրեն մեզի. — Տոքթ. Նանսէնի մահուան առթիւ Հ. Հ. Պատուիրակութեան ներկայացուցիչը, Պ. Մ. Միսաքեան, ցաւակցութիւններ յայտնեց Նորվեկիոյ դեսպանին: Ցաւակցական հեռագիր մըն ալ ուղարկուեցաւ Տիկին Նանսէնին՝ Լոնտոնի հայ գաղութին կողմէ: Անկէ զատ մեր ներկայացուցիչին խնդրանքով, բարեկամ պետութեան մը Օսլօի դեսպանատան միջոցաւ մասնաւոր ծաղկեպսակ մը դրուեցաւ հայ ժողովուրդի ողբացեալ բարեկամին դագաղին վրայ, յանուն Լոնտոնի հայ գաղութին:

Նոր խռովութիւններ Հնդկաստանի մէջ

Տիկին Նայտու, բանաստեղծուհին, քանիչորս ժամ իր կամաւորներուն հետ սպասելէ յետոյ, քշուեցաւ իր մեկնած տեղը, փոխանակ յառաջանալու դէպի Ցարսանայի աղահանքերը, ինչպէս մտադրած էր: Կամաւորները ճամբայ ելած էին առանց ուտելիքի եւ ջուրի: Ոստիկանութիւնը ամբողջ օրը չթողուց որ ոեւէ մէկը մօտենայ: Կամաւորները չէին կրնար մօտենալ բարեսէրներու տուած հացին եւ ջուրին, առանց իրենց տեղերէն հեռանալու, մինչդեռ որոշած էին պահակ կենալ խիտ շարքերով, աղի վարչութեան խանութներուն առջեւ: Երբ գիշեր եղաւ, ոստիկանապետը փսիաթ մը երկարեց տիկին Նայտուի որ քնացաւ անոր վրայ: Արեւածագին կամաւորները,ծարաւէն տանջուելով հանդերձ, կը մերժէին հեռանալ: Ոստիկանապետը մեղքնալով արտօնեց որ ուտելիք տան: Ժամերը կ'անցնէին: Մարդ չէր շարժեր: Վերջապէս ձանձրացած այս անվերջ դիտողութենէն, ոստիկանները որոշեցին գործի անցնիլ: Բռնեցին կամաւորներուն ուսերէն եւ ճամբուն վրայ քշեցին, «Հեռացէ՛ք» պոռալով: Տիկին Նայտուի բարեկամուհիներէն մէկը, որ հոն կը գտնուէր իր՝ ինքնաշարժով, նշան ըրաւ եւ բանաստեղծուհին, թէեւ վարանոտ, նստաւ ու ճամբաւ ելաւ դէպի իր բանակատեղին: Կամաւորներն ալ հետեւեցան:

Բայց, քանի մը ժամ յետոյ, բազմութիւն մը կը հաւաքուէր Ցարսանայի ճամբուն վրայ, թշնամական արտայայտութիւններով: Հազիւ քանի մը ոստիկաններ կային աղի մթերանոցին առջեւ: Բազմութիւնը սկսաւ յառաջանալ եւ հարիւրի չափ մարդիկ խոյացան ցանկապատին վրայ: Խառնաշփոթութիւն մը ծագեցաւ, օգնական ուժեր հասան եւ ցուցարարները քշուեցան: Բաւական մարդիկ վիրաւորուեցան այս դէպքին հետեւանքով:

.˙. Ծանր խռովութիւններ ծագեցան Գէնկալի Միմէնսէնկ քաղաքին մէջ: Բազմաթիւ ցուցարարներ յարձակեցան ոգելից ըմպելիներ փոխադրող կառապաններու վրայ, ծակեցին տակառները եւ կրակի տուին: Ոստիկանութիւնը օգնութեան հասաւ, բայց քարի բռնուեցաւ: Ան ատեն կրակ բացաւ, վիրաւորելով 53 հոգի: Ոստիկաններէն ալ 28 հոգի վիրաւորուեցան:

.˙. Կամաւորները այսօր, կիրակի, ընդհանուր յարձակողական մը կազմակերպած են Վատալայի աղահանքերուն.դէմ: Այս առթիւ խիստ կարգապահութեան մը ենթարկուած են մասնակցողները: Հասարակութիւնն ալ հրաւիրուած մասնակցելու: Կոչը կ'ըսէ. «Մենք չենք կրնար կասիլ մեր պարտականութեան կատարման մէջ, ձերբակալութեան կամ գնդակահարութեան սպառնալիքով: Մենք կ'ատենք, թէեւ ոչ բռնի պայքար մը պիտի մղենք ներկայ կառավարութեան դէմ»:

.˙. Վերջին լուրերու համաձայն, կառավարութիւնը շուտով բանակցութիւններ պիտի կատարէ Կանտիի հետ, քաղաքական համաձայնութիւն մը կնքելու համար:

.˙. Պիքանիրի մահարաճան, որ նախագահ նշանակուած է Ազգերու Դաշնակցութեան հնդիկ պատուիրակութեան, կը մերժէ կարգ մը անհաշտներու ըմբոստացումը փոխարքային համաձայնութեան առաջարկներուն դէմ: Մահարաճան յայտարարեց թէ Հնդկաստանի բոլոր իշխանները հաւատարիմ են բրիտանական գահուն:

.˙. Պոմպէյի հնդիկ համազումարին տեղեկատուն յոյս ունի, հակառակ դրուած արգելքին: Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց եւ վեց ամիս բանտարկութեան դատապարտեց բանաստեղծուհի Նայտուի հայրը, որ նմանապէս զինուորագրուած էր անհնազանդութեան պայքարին: Ձերբակալուեցաւ նաեւ Շոլափուրի քաղաքապետը, որ ձեռնպահ մնացած էր կիրակի օրուան խռովութեանց պահուն, մինչդեռ իր պաշտօնն էր զսպել զանոնք:

Սեւ ծովու խնդիրը

Պոլսոյ թերթերը կը շարունակեն զբաղիլ Սեւ ծովու խորհրդային տորմիղին զօրացման խնդրով: «Ճումհուրիյէթ» կը ծանուցանէ թէ Նեղուցներու յանձնաժողովը կէս պաշտօնապէս զբաղած է ռուսական երկու նոր մարտանաւերու ժամանման հարցով: Կ'ըսուի թէ օտար պատուիրակ մը դիտել տուեր է որ Սեւ ծովու խորհրդային տորմիղին զօրացումը՝ հակառակ է Նեղուցներու ազատութեան սկզբունքին: Կ'ըսուի նաեւ թէ ռումանական պատուիրակը, ուշադրութեան յանձնած է թէ խորհրդային զրահաւորներու ժամանումը կրնայ վտանգ մը կազմել իրենց երկրին դէմ:

Ժանտախտը Եգիպտոսի մէջ

Գրած էինք թէ ժանտախտ ձգած է Կիզէի մէջ (Եգիպտոս),

Photo ARAX

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

ՍՈՐՊՈՆԻ ԱՄՖԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ. ՄԱՅԻՍ 10ԻՆ

Առաջին պատկերը կը ներկայացնէ բեմը, երկրորդը՝ տեսարան մը բազմութենէն, դժբախտաբար սրահը անհրաժեշտ յարմարութիւնները չէր ներկայացներ լուսանկարչութեան համար, խիստ կանոնի տակ ըլլալով:

առաջին առթիւ վարակելով եւ մեռցնելով 35 հոգի: Կառավարութիւնը կը ճգնի խափանել ախտը: Երեք հազար հոգի պատուաստուած են, իսկ վարակեալները մեկուսացած:

Միւս կողմէ, մարախներու արշաւը մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ, մանաւանդ Սինայի լերան հարաւակողմը, ուրկէ անապատային տարածութիւնները կը դժուարացնեն պայքարը:

Գերմանիոյ օդային ուժը

Գերմանիոյ Խորհրդարանը քննելով օդանաւային նախահաշիւը, յաւելումներ կատարեց յառաջիկային համար: 1930ի նախահաշիւին մէջ նշանակած է 42,403,500 մարք (2,120,170 ոսկի), 1929ի 27,961,600ին դէմ: Թուէարկուած վարկին 3/4ը նպաստ է, գիտական ուսումնասիրութեանց, օդանաւորդներու եւ օդանաւերու կատարելագործութեան եւյլն. համար:

Հաղորդակցութեանց նախարարը այս առթիւ դիտել տուաւ թէ Գերմանիոյ օդային ճարտարագործութիւնը չի կրնար մրցիլ միջազգային տեսակէտով, մինչեւ որ չստանայ զինուորական կամ անոր համապատասխան տորմիղ պահելու իրաւունք: Փորձը ցոյց տուաւ որ կարելի չէ ջնջել նպաստները: Մասնաւորապէս օգնութեան կը կարօտի Պերլին-Պոլիս-Էնկիւրի-Պաղտատ գիծը, որ կրնայ յառաջիկային կապուիլ Հնդկաստանի եւ Արեւելքի գիծերուն հետ:

Պաղեստինի խնդիրը ժընեւի մէջ

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին մէջ, որ վերջացած է արդէն, Անգլիոյ արտաքին նախարար Պ. Հէնտըրսըն տեղեկութիւններ տուաւ Պաղեստինի կացութեան մասին: Ըսաւ թէ Բրիտանական կառավարութիւնը աւելցուցած է իր զինուորական ուժերը, եւ կը քննէ մնայուն պահակազօրք պահելու խնդիրը: Կառավարութիւնը տակաւին չէ ստացած քննիչ ապային լիակատար տեղեկագիրը,բայց միջոցներ ձեռք առնուած են հրէական գաղութներուն պաշտպանութեան համար: Ոստիկանութեան բրիտանական հատուածին վրայ աւելցած է 400 հոգի եւ 80 հոգի եւս պիտի աւելնայ: Գաղթականներու տեղաւորման Աթէնքի յանձնաժողովին փոխ նախագահը Պաղեստին ղրկուած է, ներգաղթի եւ տեղաւորման մասին ուսումնասիրութիւն մը կատարելու համար: Պ.Հէնտըրսըն յիշեցթէ արաբական պատուիրակութիւն մը հասած է Լոնտոն եւ աւելցուց թէ կառավարութիւնը միջոցներ կը խորհի, գոհացնելու համար օրինաւոր բաղձանքները, որքան կը թոյլատրեն հոգատարութեան պայմանները:

Ո՞չ հայութիւնը բացառութիւն կը կազմէին հայ երկրի ժամանակաւոր տէրերը— անխուսափելի եւ արհամարհելի խմբակ մը։ Եւ անոնց հետ՝ կարգ մը մանր հոգիներ գաղթային մտաւորականութենէն որ վաստկեցան միայն արգահատանք։ Սորբոնի փառաշուք հանդէսը, գաղութներու միահամուռ երախտագիտութեան ու յարգանքի ցոյցերը, Նորատունկեաններու, Բոշնաղեաններու, Քէլէկեաններու, Սահակ արք. Խապայեաններու, Ցամատեաններու եւ Թէքէեաններու ջերմ մասնակցութիւնը պերճախօս պատասխան էին աղանդաւորներու խաչակրութեան։

Որքա՜ն պերճախօս եւ հրահանգիչ էր Ցոբելինեան Յանձնաժողովին ուղղուած սրտառուչ նամակը կիլիկիոյ ծերունազարդ, պաշտպանողական կաթողիկոսին՝ որ կարծէք Հալէպէն կոչ կ'ընէր բովանդակ հայ գաղթաշխարհին՝ թէ ժամանա՛կ է, որ լռէ կուսակցական ատելիչ կիրքը, ժամանա՛կ է, որ գէթ մի անգամ, այս հանդիսաւոր պարագային զինադա՛ր հռչակեն պառակտումի ու գահի ասպետները եւ ողջ հայութիւնը միաբանելով յաչս աշխարհի գայ տօնելու իր արժանաւոր մէկ զաւակը— մարդ մը որ քառասուն տարուան իր գրականութեան մէջ չէ ճանչցեր որեւէ դասակարգ ու աղանդ, այլ ճանչցեր է միայն ու միայն հայ հալածական ժողովուրդը, իր ծով վշտերով եւ օրհասական մաքառումներով..։

* * *

Ժիւստէն Գոտար, արմատական կուսակցութեան հեղինակաւոր պարագլուխներէն, Ֆերդինան Հերօլտ, մեր անմոռանալի Պիէռ Քիյիառի մահերիմ ու զինակիցը, թեւաւոր բառերով դրուատեցին Ահարոնեանի կեանքն ու գործը։ Եւ նոյն խանդավառ նիւթով ըրին հայ հետօրները— համակիրներ ու ընկերներ։ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն եւս, յանձին Բիւրոյի ներկայացուցչին, բերաւ իր ջերմ երախտագիտութեան տուրքը յոբելեարին, որ շուրջ 30 տարի իր անգուգական գրիչն ու խօսքը ի սպաս դրեր է հայ միակ ազգային քաղաքական կուսակցութեան եւ անոր միջոցով՝ հայ տառապող ու պայքարող ժողովուրդին։

* * *

Գեղարուեստական բաժինն եւս լրացնելու հանդէսին շքեղութիւնը Արտասանութիւն, երգ ու ջութակ, ֆանֆար ու դաշնակ։ Մոքրուաեան, Փրանսացած հայ մեծանուն դերասանը, երբ կ'արտասանէր ֆրանսերէն լեզուով Ահարոնեանի «Հայդուկի նոր ցաւերն», բանկեցաւ ու փաթթորկեցաւ, որպէս ճշմարիտ արուեստագէտ մը եւ այդ վայրկեաններուն [illegible] իր հայ ծագումը...։

Տիկին Ագոնց շնորհալի էր յստակ ու հնչեղ ձայնով եւ համակրելի թեմբրով, որ ֆրանսերէն երգեցողութեամբ անմերժելի տպաւորութիւն թողուց Օր. Թորոսեան կրակ ու բոց էր, բուռն ու մոլեգին իր հայերէն երգերուն մէջ եւ շատ ծափեր խլեց հանդիսականներէն ու քանի մը անգամ արժանացաւ bisերու։

Տիկին Զապէլ Արամ, հակառակ երգերու ոչ-յաջող ընտրութեան եւ ուրիշ աննպաստ պայմաններու, նոյնպէս ջերմօրէն ծափահարուեցաւ, բայց այդ երեկոյ նա յայտնապէս իր սիրած տարերքի մէջ չէր։ Բեմ եկաւ կէս գիշերին, երբ բազմութիւնը երկար ժամեր լարուած անընդհատ ունկնդրելէ յետոյ, յոգնած էն արդէն եւ անհամբեր։ Ցաւաբախտաբար, ճառերը չափէն աւելի երկար առեւցին՝ ի վնաս գեղարուեստական բաժնին։

Երիտասարդ Սինանեան անգամ մը եւս յուզեց իր հիացողները ջութակի գայլայլներով։ Ապա Սոսիան Դուասորդեան հնչեցուց իր բամբ ձայնի որոտները, —ձայն մը, որ հոգածու մշակութեամբ պիտի դառնայ, յուսանք, աւելի արժէքաւոր եւ գրաւիչ։

Զին. Ֆանֆարը գոցեց անմոռախընթաց հանդէսը հայր Ալիշանի ամպրոպագոռ «Հիմն»ով —«Բամփորոտան»— հին, սիրուած, ազգամաշունչ քայլերգը, որ երբեք չի թառամիր, որ "Հայրենավրէժ,, խանդավառութեան եւ յուզմունքի հետ մարտականութսուր մը կուտայ, Մարսէյլէզին պէս (Հայո՛ն իջէն.. Aux armes, citoyens!)։

Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՅՆԱՑՈՒՄ

Անցած շաբաթ Հայերը գրաւեցին Սորպոնը։ Համազգային արշաւանք։

Ահարոնեան շալկած իր քառասուն տարիներու աշխատանքը, ներկայացաւ բազմահազար ժողովուրդին, խառնուեցաւ անոր, ու կքած համազգային խանդավառութեան բեռին տակ՝ հրաժարեցաւ իր անձէն.— համայնացաւ։

Ցայտաբարեցին որ ան ազգին կը պատկանի, ամէնուն կը պատկանի. ու չորս հազար բազմութիւնը ծափերով հաստատեց հրովարտակը, որով Ահարոնեանը կ'ազգայնացուէր, սեփականազուրկ կը դառնար։

Մահկանացու ու սեփականատէր մարդոց շարքին, ան Ղազարոսի պէս աղքատ էր, իսկ բազմութիւնը հարուստ։ Որքան աղքատներ պիտի ազատէր մարդկութիւնը, եթէ նիւթական հարստութիւններն ալ այսքան դիւրութեամբ համայնանային...։

Այսպիսի ժխորի մէջ, միակ ապաստարանը, ուր մարդ կրնայ ապաւինիլ՝ մտածումն է։ Ու ես կը մտածէի որ Ահարոնեան աւելի մեծ է քան Սորպոնի յարկերը, անոր արուեստագէտի սիրտը աւելի լայն է, քան Սորպոնի մեծ ամֆիթատրոնը — ճիշդ Ղեղայի արտին չափ...

Եւ սակայն մեծն ու պզտիկը, բարձրն ու ցածը ի՞նչպէս կարելի է չափել. չէ՞ որ անոնք յարաբերական արժէքներ են ու գերազանցապէս կախուած բաղդատական կէտէ մը։ Երբ բաղդատական եզրերը կը կորսնցնէք, բարձրն ու ցածը, մեծն ու պզտիկը կը դառնան անորոշ, անսահման կամ միշտ իրարու հաւասար։

Ահարոնեանի Մասիսը Սորպոնի մէջ բլուր մը դարձած էր։ Աչքի պատրանք, չափի պակաս։

Երբ Փարիզ կը մտնէք, հեռուէն ձեր ակնարկը մէկ բարձունք կը գրկէ, Էյֆէլը, բոլորէն բարձր, գլուխը երկինքի կապոյտը քերելով։ Իսկ երբ շէնքերը կը ծանրանան ձեր գլխուն վերեւ, եւ դուք կը կանգնիք իսկապէս բարձր աշտարակին ոտքերուն առջեւ, չէք տեսներ անոր բարձրութիւնը, ու պահ մը կը կարծէք թէ Թրոքատերօն աւելի բարձր է։ Աչքի պատրանք. չափի պակաս։

Ահարոնեան հեռուէն մեծ կ'երեւի, ու որքան հեռանայ մեզմէ ու մեր ակնարկները լայն հորիզոններ գրկեն, այնքան աւելի բարձր պիտի երեւայ անոր աշտարակը։

Ազգը մահկանացուներ կը սիրէ։ Ու երբ մեռնին, այն ատեն միայն անոնց անմահութեան կը հանդուրժէ։

* * *

Հայ գրականութեան հանգրուանը։ Ցարբելեաններու շարան։ Նորի եւ հինի հաշուեյարդար։ Եւ սակայն հինները տիրական են։ Իրենց մտքի վերջին տուրքը կուտան կորովով եւ իմաստով։ Անցեալ կոթողներու բեռը աւելի շատ անոնց ուսերը կքեցուցած է։ Ցաւութիւն տուած, կեանքի ու արուեստի քաղցրութեան գինով, անմահութեան տենդէ մը բռնուած՝ անոնք իրենց գերագոյն տուրքը կուտան։ Քիչ են թիւով, բայց ծանր են որակով։

Անոնք կը քալեն առանց ետեւ նայելու։ Կամուրջներն անոնց ետեւէն այրուած են։ Յաղթական սերունդներու շղթայումը քակուած է։ Ու ասկէ՝ այն անջրպետը, որ հեռու ծայրերու վրայ կը դնէ հին ու նոր սերունդները, անձնապէս թէեւ անոնց արտայայտութիւնները խիստ բաժանուած այդ թելադրանքը չեն բերեր մեզի։

Գրական եղբայրակցութիւն, գրական ջերմ մթնոլորտ գոյութիւն չունի։ Բաղձերու խաթարում, ժամանակակից ու ժամանակաւոր հիւանդութիւն։

Բայց եթէ մենք չենք կրնար ճանապարհներ բանալ, կեանքն իր ճամբան կը յարդարէ։ Իրեն համար ճամբայ չբացողը, ուրիշէ ճանապարհէն պիտի քալէ։ Անիւը կը դառնայ. վայ անոր տակը մնացողին։ Այս մտածումներուն կ'երթամ, տարբերելով Ահարոնեանի կտակը եւ ուխտը։

Կտակը ծանր բեռի մը փոխանցումն էր նոր սերունդին։ Ու Ահարոնեան քառասուն տարուան իր մտքի ու հոգիի աշխատանքը յանձնեց հայ ժողովուրդին։ Բանաստեղծի պէս ան մերկացաւ իր հարստութիւններէն, կտակ մը թողլով յետնորդներուն, որ շարունակեն իր գործը։ Ան փակեց իր քառասուն տարիներու հաշիւը, հայ ժողովուրդի մէկ զուրգուրանքին փոխարէն։ Ան թեթեւցած է իր շալկած մեծ բեռէն։ Լայնատա ու ամուր ուսեր երիտասարդներուն կը մնայ, նոր կորովով ու թափով մտքի ու արուեստի կառքին լծուելու։

Երիտասարդ սերունդ, աւելի շիտակ հասունցած սերունդ, գուրգուրանքէ զուրկ, ջերմ մթնոլորտէ զուրկ։ Ջղայնացած ու զզուած՝ ինքն իր դէմ եւ ուրիշներու դէմ, պիտի կրնա՞յ նման ծանր բեռի մը տակ մտնել։ Հարցական մը մեր օրերու երկունքին դէմ։ Երկունքը կայ, բայց վաղուան ճամբան տակաւին անորոշ կը մնայ։ Ի հարկէ խօսքը չերթար հանիր Օշականին, Զարեանին եւ Համաստեղին, որոնք ջլապինդ վարպետներն են, կամուրջ կառուցանող՝ անջրպետին վրայ։

Կտակը որ հարստութեան ժառանգորդ կը դարձնէ մեզ, մտածումներու բեռ մը կը բերէ իր հետ։

Կտակէն վերջ, հին սերունդի ներկայացուցիչը հաւատարիմ կը մնայ հիններու աւանդութեան,— մնալ պատնէշին վրայ մինչեւ վերջին շունչը։ Ժողովրդական առածը ճշմարտութեան լրիւ պատկերը կուտայ.—կրակը կոճղերուն մէջն է։ Կորովը Ահարոնեանի կրակն է։

Ու ան, կտակէն յետոյ, կ'ընէ իր ուխտը. - շարունակելու իր ճանապարհը, անայլայլ ու աննկուն, օր մը նորէն ներկայանալու հայ ժողովուրդին, իր նոր բեռով։ Արուեստի ուխտաւոր։

Բախտաւոր հին սերունդ։ Այո՛, բաղդատմամբ նոր սերունդին։ Ո՜րքան քիչեր կ'անդրադառնան այսօրուան գրական սերունդի հոգեկան ողբերգութեան։ Ճիշդ է որ հինները ֆիզիքական տառապանքներէ անցան, փոթորիկները զանոնք քարէ քար զարկին։ Սակայն, անոնք իրենց աչքերը յառեցին հայութեան ազատութեան արշալոյսին, անոնց հոգին առանց բեկումի տառապեցաւ, գալիք հորիզոններուն վրայ, ու այդ հոգեկան վերացումին մէջ, անոնք զօրեղնդուած՝ անցան քառասուն տարիներու ճանապարհը, իրենց կռնակին առնելով իրենց մտքի արդիւնքը,— երեւան հատոր...

Նոր սերունդի տառապանքը մեծ է, անչափելիօրէն մեծ, ուրովհետեւ հոգեկան է։ Բեկբեկ հոգիով, անծանօթ ափերուն վրայ նետուած խլեակ, երկարատեւ երկունքէ բռնուած, շուարած՝ կայնած է քառուղիներուն առջեւ։ Ան երբ իր ճանապարհը ընտրէ, հեղեղի պէս պիտի ընթանայ, հրաբուխի պէս պիտի պայթի։

Կարեւորը ճանապարհ ընտրելն է։

Տեսնենք։

Ահարոնեանի յոբելեանը հանգրուան մըն է հայ գրականութեան։ Ու այդ հանգրուանէն անդին, մտածումը կը յամենայ նոր սերունդին վրայ։

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԳՐԱԿԱՆ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

«Գրական Դիրքերում»ի մարտի թիւը ամբողջովին լեցուած է «կոլխոզ»ի շուրջ հիւսուած նորավէպերով։ Այս անգամ քիչ մը աւելի խնամուած են արձակն ու տաղաչափը։ Կ'արժէ ներկայացնել առանձնապէս։ Մեր ուշադրութիւնը գրաւեց նոր կարգադրութիւն մը, զոր խմբագրութիւնն է ըրեր։ Ցոցուածներուն գլուխը նշանակուած են թէ հայերէն եւ թէ ռուսերէն խորագիրն ու գրողին անունը։

— Երեւանի Գրողներու տան մէջ տեղի ունեցաւ վիճաբանական ժողով մը Կոմիտաս վարդապետի արուեստին մասին։

Երաժշտագէտ Սպ. Մելիքեան ընդարձակ ուսումնասիրութիւն մը կարդաց այդ առթիւ։ Այդ ուսումնասիրութեան առաջին մասը բանասիրական էր, երկրորդ մասին մէջ էր որ Մելիքեան ծանրացաւ Կոմիտասի գործին եւ արժէքին վրայ երաժշտութեան պատմութեան մէջ։

Վիճաբանութեան մասնակցեցան նաեւ Գիւլիքեօխվեան, Ռոմ. Մելիքեան, Անուշաւան Տէր Ղեւոնդեան, Ռ. Թերլէմէզեան, Ստ. Դեմուրեան, կարօ Զաքարեան եւ դերասան Ջանան։

— Շարա Տալեան, որ ծանօթ է հայ աշուղներուն կեանքին ու գործին նուիրած իր երեկոյթներով մեծ խանդավառութիւն ստեղծեց Լենինականի մէջ։ Շարա Տալեան վերջերս շրջան մը ըրաւ նաեւ Հիւսիսային կովկասի մէջ, ուր ասոր մասնագէտները գովեստով խօսեցան իր աշխատութեան եւ հայ աշուղներուն գործին մասին։

— Շարունակ թարգմանութիւններ կը կատարուին ռուս թատերագիրներէն, ներկայացնելու համար Երեւանի մէջ։ «Ցասում»էն յետոյ, որ, հակառակ իր գրական գեղարուեստական թերութիւններուն, մեծ աղմուկ հանեց, հայերէնի թարգմանուած է նաեւ ուկրայնացի կին գրողի մը, Զուլյայի թատրերգութիւնը, «Լեաջը», որ այժմ կը ներկայացուի Լենինականի մէջ։

ՀԻՆԵՐԸ ԵՒ ՆՈՐԵՐԸ

Միայն մեր գրական շրջանակներուն մէջ չէ, որ գրուած է այս հարցը։ Գերմանացիները, Ռուսերը եւ Ֆրանսացիներն ալ ինկած ու ելած են այս վէճին մէջ։ Նոյնիսկ Պէնժամէն Քրէմիէօ կը գտնէ, որ նոր սերունդը (Ֆրանսացի) քիչ մը շատ յարգանք գոյց կուտայ երէցներուն, «ընդունուած արժէքներուն հպատակութիւնով եւ անկախ մտքի պակասութեամբ մը»։ Ճի՞շդ է. — ոչ, կը պատեն Նորերը։

Արդարեւ, նորերը չափազանց անտարբերութիւն գոյց կուտան հիներուն հանդէպ։ Որովհետեւ հիներուն եւ նորերուն միջեւ շփումը շատո՞նց է դադրած։ Եւ հիները չեն հասկնար նորերը։

Նորերը ծնած աննկարագրելի անջրպետի մը մէջ, զոր պատերազմը բացաւ։ Հին ատեն ամենամեծ հեռաւորութիւնը կը կազմէին եօթը լեռները կամ ծովը, որոնք անհուն տարբերութիւններ կը շինէին մարդոց միջեւ։ Սարսափելի պատերազմը, որ աշխարհներ այրեց, երկու մօտիկ անձերու՝ հօր եւ զաւկին միջեւ ստեղծեց մտածման եւ զգացման հսկայ տարբերութիւն մը։ Կարծես թէ Նորերը օժտուած են իմացական ու զգացական տարբեր գործիքով մը։ Դժուար է փորձել այս այլափոխութեան հոգեբանախօսութիւնը պէտք է դիտել իրականութիւնը ինչպէս ինչպէս կ'երեւի։ Հիներուն [illegible] է, որ յաճախ կը յայտնուի ողբատեսիլով մը Նորերու անտարբերութեան մասին։ Այլ սակայն գեղեցի՞կ է նորերուն ընդվզումը, անկախութիւնը, ինքնիշխանութիւնը. Նոյնիսկ անգութ անտարբերութիւնը հիներուն հանդէպ։ Գեղեցի՞կ է Ցէլթէյի հայհոյութը Զոլայի եւ Վոլթէրի մասին, Պէրնար Ֆայի չարախօսութիւնը Անաթոլ Ֆրանսի մասին։ Նորերուն ինքնատիպ աշխատանքն է միայն, որ գրականութեան կուտայ թարմութիւն, առնականութիւն եւ հրայրք։

ՆԻԿՈԼԱ ԷՎՐԷՆՈՖ

Նիկոլա Էվրէնոֆ, որ երեք թատրոններ վարած է Ռուսիոյ մէջ, մայիսի վերջերը Փարիզի մէջ պիտի բեմադրէ ռուսական օփերա մը։ Այս բեմադրողը, ինչպէս կը [illegible]ավանի, իր արուեստագէտի կեանքին մեծագոյն մասը նուիրած է բեմադրական գաղտնիքներուն։ Գլինքայի մէկ գործն է «Ռուսլան եւ Լուդմիլա», զոր պիտի ներկայացնէ համաձայն պերճափառ արուեստին աւանդութիւններուն, չխնայելով ամէն շքեղութիւն լոյսի եւ գոյներու, Այս օփերան հէքեաթ մըն է, ձմրան եւ ամրան պայքարը, զոր կը [illegible]։ Այս գործին համար, Էվրէնոֆ կ'աշխատցնէ 250 հոգի, եւ պիտի ունենայ երկու նուագախումբ եւ 70 հոգինոց երգչախումբ մը, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ պարուհիներ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Ի ՊԱՏԻՒ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

ՏԵՍԻՆ— Մայիս 11ին, կէսօրէ վերջ S. L. S. A.ի գործարանի սրահին մէջ, խուռն բազմութեան մը ներկայութեան, տեղի ունեցաւ վաստակաւոր գրագէտ Ա. Ահարոնեանի քառասնամեայ գործունէութեան յոբելեանը։ Յոբելենական յանձնախումբը տարբերէ եկած ճոխ յայտագրով։ S. L. S. A.ի անօրէնութիւնը իր նուագախումբը տրամադրած էր փայլ մը տալու համար հանդէսին։ Պատուոյ նախագահութիւնը Անդրէաս վրդ. Գոտուլեանին տրուած էր, իսկ կը կառավարէր Պ. Թաթոր Ցապաղեան։ Հանդէսը սկսաւ նուագախումբի «Մարսէյլէզ»ով եւ անմիջապէս յետոյ, Պ. Չհիրկիրեանի կազմած երգչախումբին «Մեր Հայրենիք»ով։

Պատուոյ նախագահը Ահարոնեանը ներկայացնելով բսաւ.— «Ահարոնեան իր մանկութեան օրէն ըմբոստացողի շունչ մը ունեցաւ տեսնելով Թրքահայոց կրած տառապանքն ու խաչելութիւնը։ Ան զանոնց հաստատեց թէ մարդկային ամէն ճակատ պէտք է որպէս մարդ ապրի եւ ոչ թէ գերի։ Նոյնպէս ալ յաջողելով, իր եղբայրներուն իրականացման ականատես եղաւ...»

Ցետոյ ներկայացնելով օրուան բանախօսը՝ Պ. Միքայէլեանը, խօսքը անոր տուաւ։ Ցարգելի բանախօսը իր սահուն եւ մաքուր հայերէնովը կատարելապէս ներկայացուց յոբելեարին կեանքն ու գործունէութիւնը եւ ըսաւ.— «Ահարոնեան թրքական սահմանագլխին մօտ ծնելուն՝ իր պատանեկութեան խղճթրքահայոց լացն ու կոծը, թախիծն ու աղիողորմ ճիչը լսելով ամէնուրեք իր զայրոյթի, ցասումի, ըմբոստացողի ու ազատատենչ շունչը սփռելով, մեր բազմաչարչար ազգը գիտակցութեան բերել կը ջանէր, վառ երազներով ան կը պատրաստէր հայ ազգին [illegible] ու ջահ կիրն ըլլալ. եւ լիովին յաջողեցաւ. Ան լալկան մը չէ, այլ հայոց [illegible] սրտերուն խորը թափանցող եւ լիովին ուսումնասիրող եզական հայն է, որ կոչեց իր շունչով ու գրիչովը, մեր ամէնէն անտարբեր զանգուածներն իսկ բերելով հասկցնել. «Ո՜վ հայ, դուն քու տէրդ եղիր եւ ինքդ [illegible]»։ Փոքրիկն Անդրանիկ արտասանեց Ահարոնեանի «Ուխտաւորը» չափազանց յաջող։

Զ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՁՈՒԿ ԵՒ ՄԻՍ

Ապրիլի վերջերը, կը գրէ «Խորհ. Հայաստան» (4 մայիս), մասնաւոր խորհրդակցութիւն մը կատարուեցաւ Երեւանի միսի եւ ձուկի շուկային անմխիթար վիճակին մասին։

Զատիկին երկու օրերը միսը հայթայթիչ մարմինը բնաւ միս չտուաւ քաղաքին։ Նոյնպէս ձուկի շուկային մէջ կը պակսի թարմ ձուկը, որովհետեւ, հակառակ Սեւանի առատ ձկնորսութեան, գրասենեկային դանդաղաշարժութեամբ մը ոչ մէկ աշխատանք կը կատարուի ձուկը փոխադրելու համար Երեւան։

Եթէ ձուկն ու միսը կը պակսի, պահածոյ մսեղէններ ալ չի գտնուիր Երեւանի շուկային մէջ։ Անցեալները գրեցինք թէ մեծ քանակութեամբ միս գտնուեցաւ Երեւանի սառնարանին մէջ, եւ ուտելիք բան չըլլալով արգիլուեցաւ ծախել։ Այդ միսը, փոխանակ թափելու, ղրկեր են Թիֆլիս, ուր երշիկներ պատրաստելէ յետոյ նորէն տարեր են Երեւան։ Նոյնիսկ պաշտօնեայ մը կը պարծենայ թէ «ռէալիզացիայի ենթարկել են այդ միսը»։

Խորհրդակցութեան ընթացքին, տեսնուեցաւ որ միսէն ու ձուկէն զատ, հացն ու խմորեղէնները եւս դէշ վիճակ մը ունին։ Երեւանի շուկային մէջ կը պակսի նաեւ կաթը, որովհետեւ Ստեփանաւանէն ու Վարանցովկայէն կաթն ու պանիրը ուղղակի կը ղրկուին Թիֆլիսի շուկան։

ԵՐԵՒԱՆԻ ԱՌՈՂՋՈՒԹԻՒՆԸ

Ապրիլ ամսուան ընթացքին Երեւանի մէջ արձանագրուած են հետեւեալ վարակիչ սուր հիւանդութիւնները.— 7 քութէշ, 11 կեղծմաշկ, 9 կարմիր քամի, 2 բծաւոր ժանտատենդ, 60 կարմրուկ, 3 ժանտատենդ, 55 խոզուկ։

…ՂՈՒՐԴ ՀԱՅՈՑ Ի ՍՓԻՒՌՍ ԱՇԽԱՐՀԻ

…. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՃԱՌԸ ԻՐ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

(…սրտասանած Սորպոնի սրահը, 1930 Մայիս 10ին)

…ի սիրելի հայրենակիցներ,

…երիս ամէնէն դժուարին օրերից մէկն է։

…ածս բոլոր փառաբանութիւններին, ներբողներին, գով… …ակրանքի, յարգանքի, սիրոյ բոլոր այս արտայայտութիւններին… …ն որ իմ բարի, արդար ու վշտաբեկ ազգը շռայլեց ինձ …ի բոլոր ծայրերից, ուր մեր դժխեմ, նզովուած բախտը շպրտ… …ր վտարանդի հայրենաբաղձ բեկորները։

…ած եմ, խորապէս զգածուած ու անհունօրէն երախտա…

…ւ չասեմ սակայն, ինչպէ՞ս չասեմ, որ այս բոլորը ինձ …է ձնողի քնքշութիւնը դէպի իր զաւակը. չէ՞ որ իւրա… …որ համար իր որդին և՛ս ամէնէն առաջինն է, ամէնէն …րդուածը եւ ամէնէն կատարեալն ու փառաւորը։

…ոա ես եւս. ցեղիս մայրական քնքշութեան, գորովի, գուր… …ների առջեւ լռում եմ, ու գլուխս խոնարհում ակնածան…

…եմ, թողնելով որ մի օր պատմութ, դաժան ու անաչառ …թիւնը իր խօսքն ասի եւ իր արդար վճիռն արձակի։

…ինչեւ այդ…

…ներ ինձնից առաջ ոչ մի մեծութիւն եւ արժանիք …ատարանում յաւիտենականութեան համար, եւ կարծեմ մեղ… …ի իմաստուն էին ու զգաստ։

…անդիսաւոր ժամին, հաւատացէք ինձ, հաւատացէք ինձ, …րը ես չեմ փնտռել, վառնդի մեծարանքի, գովքի սպա… …ակնկալութիւնը բնիստ ժխտումն է հանրային գործի …րժէքի, եւ զոհաբերութեան բարձր իմաստին է բաղ…

…ուած փառքն իրական ու ճշմարիտ փառքին ասախն է։ …ր սպասում էք իմ խօսքին։

…նաեւ, որ չպիտի կարողանամ գոհացնել ձեզ։ …րտասած եմ, յաղնաբեկ ու տկար, տեսողութիւնս խեղ… …ւ հիւքս նուազ։ Եւ անա կեանքումս առաջին անգամն է, որ …ես իմ հրապարակային խօսքը գրաւոր անել։ …պիտի խօսիմ։

…քինչ՝ որ պիտի ասեմ, իմ անդառնալի ուխտն է կեան… …որդի համար։

…վերջին կտակը, եթէ ինձ վիճակուած է վաղաժամ թող… …դաժան, անհոգի աշխարհը։

…ցի և՛ւ միւսի — կեանքի եւ մահու համար — ես կազմ ու …ում եմ։

…երից ի վեր մեր բոլոր գաղութներից խանդավառ ցոյ… …ութիւնքների եւ օրհնանքի ձայներ եմ լսում։ …սրտի խորհում եմ եւ տրտմութեամբ ինքս ինձ հարցնում, … այս բոլորի իմաստը։

…այդ ամէնը ինձ համար է եւ իմ խեղճ անուան շուրջը, …շատ շատ է եւ նոյն իսկ աւելորդ։

…եթէ հայ լեզուի, հայ գրի, հայ գրականութեան համար է, …է, վասնզի կապուած է առիթի հետ։

…րտմութիւն ունի հոգիս, տրտմութիւնը մարող գեղեցկու… …ի լցուող, մոռացուող տաճարների, աւեր թոչունների պէս …ների վրայ կծկուած մեր աւանդութիւնների։

…ց լեզո՛ւ, Հայոց լեզո՛ւ, քեզ յարգա՛նք… ամէն օր, ամէն …ուած, անարգուած դու իմ խեղճ լեզու, ո՞վ քեզ սիրեց, քեզ …վ գուրգուրաց երբեք…։

…ար, պաղ հորիզոնների տակ ո՞ւմ է հասնում առաջին …նիքի սարսուռը, եթէ ոչ քե՛զ, ո՛վ իմ զրախտային բար… …ւթեւն։

…ն մոռացւում ու լալիս անտէր անտիրական որբուկի պէս …ուած հայրենի յարկերից եթէ ոչ դու, ո՛վ իմ դաշն, …ւթաքանչ լեզու։

> Մայրենի լեզու, մայրենի բարբառ,
> Ախորժ, ընտանի իմ հոգու համար,
> Առաջին դու խօսք ականջիս հասած,
> Դու սիրոյ քաղցրիկ առաջին հատուած:

…դաժան աստուածը քո գեղեցկութեան առջեւ կուրացաւ եւ …դու անհիւրընկալ ու անիրաւ հորիզոնների տակ քո իսկ …ի շրթունքներին խորշականար մեղմօրէն հիւծիս, հե… …թօշնես։

…անի դեռ գէթ հանդիսաւոր օրերին յիշում են քեզ. …իր իմ, ուրախանանք այսօր. վասնզի վախ ունիմ, որ …երի ցուրտ հողմերով տարուբեր՝ շուտով մեր նոր …երը այլեւս չեն հասկանայ մեզ։

…պայթում է այն մտածումից թէ ի սփիւռս աշխարհի …տին տարտղնուած ցեղիս զաւակները — իմ զաւակները …են մի անիծակուռ օր իրենց աչքերը փակել մայ… …ից ճառագայթող գեղեցկութեան առջեւ եւ ուրանալ …երի օրօրները, որոնց վրայ ազգի ճակատագիրն է …ստծու ձեռքով։

…ո՛վ դժխեմ ճակատագիր։

…թողէք, որ ցասումով հեռու վանեմ ինձնից այս ահա… …ումը։

…էք, որ խլեմ բուրվառը երկիւղած ու հաւատաւոր ձեռ… …միայն ու միայն Հայ Լեզուին, Հայ Միտքին ու Հայ Ցե… …երկեմ։

…էք որ հաւատամ, թէ այս բոլորը երախտագիտական …է նրանց յիշատակին, որոնք ինձնից առաջ եկան իրենց …ու բոցեղէ խօսքերն ասացին ու անցան հսկաների պէս։ …էք որ հաւատամ, թէ այս ամէնը բերկրալի Յոյսի գլխին …թիւններ են նրանց համբին, որոնք պիտի գան, եւ …ձայները լսում եմ անա յստակօրէն ու երջանիկ։

…ի՛նչ հարուստ, ի՛նչ յուռթի, որչափ բեղուն է հայ հոգը, …նել ծոցից, որպէս Արամազդի գլխից ժայթքում են …ու պերճ սերունդներ, Հայոց աշխարհի հոգեւոր բուրաս… …նելու համար։ Ու գալիս են իրար յետեւից, որպէս ամէն …արշալոյսները։

…վառ պահեցէք յիշատակը նրանց՝ որոնք մեր Գիրն ու …րդարեցին ու անցան.

…ցէք նրանց՝ որ պիտի գան, պիտի գա՛ն…

…սերունդը"… Ա՛հ, նա էլ իղձալի արբեցուցիչ ու կախար… …րից խմեց եւ տառապանքն ու ազատութիւնը սիրեց …մօր ստինքները։

…անելի երջանկութիւն է այս, բաւ է։

…թեան շղթաներից դեռ նոր-նոր իր հոգին ազատագրած …ւ դրի, խորհրդի, գեղեցկի պաշտամունքի պէտքն ունի.

Սիրեցէք մեր գիրն ու գրականութիւնը, սիրեցէք մեր լեզուն մեր հին—հին հայրերի, մեր Սահակների ու Մեսրոպների պէս՝ Նարեկացու, Աբովեանի պէս։

Ազգային խոշոր փլուզումների, թշուառութեան օրերին, երբ կատաղութեան ու աւերածի մրրիկները քրքջալով անցնում են օրհասների վրայով, ամէն ինչ անցնում է.

Ե՛ւ իշխան ու զօրական.

Ե՛ւ փառք ու ծիրանի.

Ե՛ւ գանձ ու ճոխութիւն.

Եւ՝ գեղեակ ու բերդեր.

Եւ պալատ ու ապարանք… Ու մնում են կանգուն միայն գիրն ու լեզուն, որոնք իրենց խորհրդաւոր ծոցում հարազատ մօր քնքշութեամբ ծածկում ու պահպանում են անաղարտ այն ամէնը՝ ինչ փլել է ու խորտակուել, բոլորն ինչ մի նկուն, աւերուած ազգ կարող է ըղձալ, յուսալ ու երազել։

Ամէն անգամ, երբ հայրենիքը իր աւերակների փոշին է ցանում իր գլխին որպէս սգի քող, եւ իր հրաշագեղ պատկերը ծածկում է մեր աչքերից, փնտռեցէք նրան մեր հին ու նոր մատեաններում. Հայրենիքն այնտեղ է կանգուն, հզօր ու յաւիտենական։

Սիրեցէք գիրն ու լեզուն։

Վա՛յ Հայոց ազգին, վա՛յ իր որդւոյն, եթէ մոռացուին գիրն ու լեզուն։

Մեծ Աբովեանի հրեշտակներով ասեմ. «Ա՛խ լեզուն, լեզուն, լեզուն որ չըլլի, մարդ ընչի՞ նման կըլլի. մէկ ազգի պահողը իր հետ միացնողը լեզուն ա. ու հաւատը։ Լեզուդ փոխիր, հաւատդ ուրացիր, էլ ընչո՞վ կարաս ասել, թէ ո՞ր ազգիցն ես…»

«Ձե՛զ եմ ասում ձեզ. Հայոց նորահաս երիտասարդք, ձեր անունին մեռնիմ, ձեր արեւին ղուրբան, տառը լեզու սովորեցէք. ձեր լեզուն, ձեր հաւատը պայծառ բռնեցէք»։

Մարգարէաշունչ, անմա՛հ Աբովեան։

Ես մի գիրք գիտեմ, որ ամէն զրաղէտ Հայի մանկութիւնն է զգեւել, որպէս մօր օրօր, եւ որ ահա հազար հինգ հարիւր տարի է ինչ սրբազան Աւարայրի շնչով պահպանում է մեր ցեղի կորովն ու ոգին։

Ո՛վ հրաշագործ Եղիշէ.

«Ոսկեծղի, գեղեցկատիպ ով ի՛մ գրքոյկ սակաւշունչ, ազգիս փառքը, անթախիծ օրը դու քարոզող անմոռունչս»։

Եւ ի՛նչպէս չասեմ, որ ինձ համար չէ այս հանդէսը, այլ փառաբանութիւնն է բոլոր այն հինաւուրց մտքի տիտաններին, որոնք դարերի ճակատը զարդարեցին սքանչելի ցեղիս անբիծ անունով եւ հայ հանճարը փառաւորեցին յաւիտենականութեան համար։

Փառք ու օրհնութիւն Ձեզ, ո՛վ իմ պաշտելի պապեր։

Եւ Խորենացին Ջրաղացպան մեռաւ։

Ու Ղազար Փարպեցին հալածանքի երեսից իր բախտը լացեց։ Ի՛նչ եղան միւսները, ո՛վ գիտէ…

Հապա մեր երէ՞կը…

Մեր վերածնութեան ռահվիրաները, դարբնողները. Պէշիկթաշլեան, Դուրեան, Մերենց ու Ալիշան, Աբովեան ու Նալբանդեան, Րաֆֆի ու Գամառ Քաթիպա։

Եւ յետոյ ամբողջ մեր պաշտաւոր Գլէադան նահատակ գրագէտների, որոնց վսեմ ճակատները հողին տալուց առաջ անապատի բարկ արեւը համբուրեց եւ որոնց աչքերի յստակ ցոլքերը երկնքի աստղերը խմեցին։

Բոլոր այս փառապանծ ստուերների եւ խնկելի յիշատակների առջեւ՝ ես ծնկաչոք ուխտաւոր, ահա խոնարհում եմ իմ ճակատը, ես՝ որ մենակ եմ այդ սերնդից աշխարհին շփորելու համար նրանց հոգու մեծութիւնն ու գեղեցկութիւնը եւ իմ արդար ցեղի ահաւոր ողբերգութիւնը։

Եւ ես չեմ, որ գրել եմ, այլ իմ հայրենիքի հոգին է բռնել իմ գրիչը քառասուն տարուց ի վեր։

Ես գրել եմ այնպէս, ինչպէս իմ հայրենիքն է շշնչացել իր հողմերի սոյլերով, իր մրրիկներով, իր երգերով ու պարերով, իր ցաւերով ու խնդութեամբ։

Ես գրել եմ այնպէս, ինչպէս լալիս էի, երբ տակաւին մանուկ, մօրս արտում երգերին էի ունկնդիր, եւ երբ իր սրտի մութ մորմոքն էի կարդում իր արցունքոտ աչքերում եւ խնդում էի, երբ ժպիտն էր խաղում իր անուշ դէմքին։

Այսպէս եմ գրել ես։

Ի զուր իմ ստեղծագործութեան մէջ որ եւ է գրական դպրոց փնտռեցին։

Իմ գրական դպրոցը Հայ Հայրենիքը եւ ու հասարակ մարդկային ցաւն ու տառապանքը. ինձ համար մարդկային ամէն էակ գերագոյն նպատակ է եւ ոչ միջոց եւ իր կեանքի ցաւագին յեղյեղումները՝ բարձրագոյն արժէք, որ կարող է գեղեցկացնել ամենադժուարահաճ արուեստը։

Ճակատագիրն ուզեց, որ ես ծնեմ Մասսի լանջերին, Հայոց աշխարհի տիտանի ոտքերի տակ ուր գալիս են մեռնելու մեր հայրենիքը ծւատող գարշելի սահմանները, մահահոտ ու ախտաժէտ օձերի պէս, թողնելով Հայոց Հսկան աննկուն եւ Ազատն Մասիս:

Հայոց աշխարհի սիրտն ու կեդրոնն է այստեղ, ուր հասան ինձ մեր աշխարհի բոլոր մասերի ապրած զուլալի ճիչերը եւ բոլոր ահազանգերի ղօղանջը։

Այստեղ բոլոր հովերը հէքեաթներ ունեն իրենց թեւերին, եւ խորհուրդ իրենց սոյլերի մէջ. եւ այստեղ Մասիսը, Հայրենիքի ազատ Ոգին իր վիթխարի բազուկների մէջ գրկած՝ պահում է իր խոժոռ հայեացքը նետի պէս դարերի սիրտը մխրճած, պահում է… եւ սպասում…։

Այստեղ ծնեցի.

Եւ ես ո՛չ ռուսահայ եմ.

Ո՛չ թիւրքահայ.

Ո՛չ պարսկահայ։

Ես պարզապէս Հայ եմ. Հայ Հայրենիքի քաղաքացի այն օրւանից երբ բազուկներս այժ առին եւ մտածումներս կերպարանք։

Եթէ արժանիք ունիմ, ա՛յդ իմ սիրելի, այս միակն է

— Ծնուած ու ապրած Հայաստանի քաղաքացի.

Արմենիա՛, Արմենիա՛, ո՛վ դու «Հանուրց հիւսիսականաց վեհագոյն», դու որ չորս հազար տարիներից ի վեր լոյսի ու քաղաքակրթութեան ջահակիրն եղար քո դրախտային բարձրավանդակների վրայ եւ Լոյսի սիրուն սուսերամերկ ծառացար համայն Ասիայի բարբարոսութեան դէմ որպէս Պալլաս Աթենաս, որպէս քո «Մայր Ամենայն զգաստութեանց» Անահիտ։

Արմենիա, Արմենիա…

Ո՛վ դու աղբիւրն իմ բոլոր ուրախութիւնների եւ իմ բոլոր տրտմութիւնների։

Ո՛վ դու աղբիւրն իմ բոլոր յոյսերի, եւ բոլոր յույզերի.

Եւ բոլոր իմ բերկրանքների.

Եւ բոլոր իմ խորհուրդների.

Ո՛վ իմ պաշտելի Արմենիա.

Եւ ահա դարձեալ տրտմութիւն ունիմ, թողէք որ այս հանդիսաւոր ժամին ասեմ վերջապէս դառն ու ահաւոր ճշմարտութիւնը, որ շիկացած երկաթի հիպոտներով պէտք է որ ամէն հայ մարդի հոգին մտրակի։

Թողէ՛ք որ ասեմ՝ թէ մի Օր —այն երէկ էր— մի կախարդիչ Օր ազատութիւնը աստուածային փայլով ու գեղեցկութեամբ զարդարուն, եւ արշալոյսներով իր դիւթական ճակատը պսակուած, եւ իր թովիչ աչքերից կեանքի եւ երջանկութեան ցոլքեր արձակելով մեր հայրենիքի դուռը ծեծեց ու ասաց.

—«Տե՛ս, նայիր, ե՛ս եմ ահա, քո երազած Ազատութիւնը. տես ի՛նչ գեղեցիկ եմ եւ ես քոնն եմ.»

Բայց մենք Հայ չէինք, այլ թիւրքահայ, ռուսահայ, պարսկահայ, ամերիկահայ. նաեւ Ղարաբաղցի, Վանեցի, Մշեցի, Երեւանցի, Կարնեցի եւ նրան՝ մեր Փրկչին չհասկացանք։

«Յիւրսն եկն, եւ իւրքն զնա ոչ ընկալան»։

Եւ ազատութիւնը մեր դրանը լացեց, մոլորեց ու հեռացաւ։

Ա՛հ, թէ մենք միայն եւ միայն «Հայ» լինէինք այդ օրերին…

Ես այնուամենայնիւ հաւատ ունիմ խորունկ ու ժայռի պէս անսասան, որ նա պիտի գայ վերստին, Ազատութեան այն աստուածային գեղեցկուհին։

Այդ հաւա՛տը, հոգուս խորանում ճառագայթող անշէջ բոց, որ ոչինչ եւ ոչ ոք կարող է մարել։

Հաւատացէք ինձ, հաւատացէք ինձ, այս հանդիսաւոր ժամին ես խօսում եմ այնպէս, ինչպէս կը խօսէի օրհասիս ժամին դէպի երկինք չւող իմ հոգուն.

Մեր իրաւունքի եւ արդարութեան յաղթանակը ես տեսնում ու ապրում եմ. էութեանս բոլոր թելերով անցած մեր դժխեմ օրերի այս թանձր ու ցուրտ մթնոլորտի սարսուռների մէջ։

Ես զգում եմ նրա փոթորկածին հեւքը, լսում եմ նրա թնդիւնը, որպէս ռազմի դաշտերում մրրկօրէն սլացող սալասմբակ երիվարների դոփիւնը։

Ես տեսնում եմ այդ գերագոյն յաղթանակը ցեղիս զաւակների բոց ու կրակ աչքերի մէջ, մեր մանուկների, մեր պատանիների, մեր վարդ կոյսերի շողարձակ բիբերի մէջ, ուր ծռում է ամեհածագործող, անհանդիստ իմաստութիւնը եւ հայրենիքի անմար կարօտը։

Ո՛վ իմ աստանդական հայրենիք, դու որ բոլոր հորիզոնների տակ թափառիկ, գլուխդ դնելու տեղ ես փնտռում վաղուց մեծ երազի հառաչը շրթունքներիդ։

Դուք, ո՛վ շինական, աշխատաւոր եղբայրներ, դուք բոլորդ՝ ո՛վ եւ լինիք հայրենաբաղձ հայ մարդիկ որ տակաւին հայրենի հողի փոշին ունիք ձեր ոտներին եւ ձեր օջախների կրակը ձեր սրտերին, երբ օրւայ վաստակից յետ պարտասած ու տրտում տուն դառնաք, թէ թուլացած է ձեր հաւատը դէպի ձեր բախտը, թէ մթագնել է ձեր հոգում պատկերը մեր նւիրական հայրենիքի, նւազել է Յոյսը, նւազել է պայքարի եռանդն ու կորովը. թէ հայրենիքի ու ազատութեան սէրը յօրանջ է դարձել և օջաղի արգար ծուխը երազ ու հէքեաթ, աղաչում եմ ձեզ, նայեցէք ձեր զաւակների աչքերին, խոր, խոր. եւ իրաւունքի ու Արդարութեան յաղթանակի ձեր հաւատն վերստին կը կենդանանայ, կը փայլատակի որպէս մոխիրների տակից բռնկւող կրակ։

Այդ աչքերի բո՜ցը…

Այսօր որքան ազգեր են ուռկաններ նետում այդ որսալու համար։

Զգո՛յշ. սպիտակ ջարդի սպառնալիք է այս. մի նոր տեսակի Տէր-Զօր։

Հայ մանուկը ես ճանաչում եմ իր աչքերից հազարաւորների մէջ։

Եւ երբ նա իմ հայերէն հարցին պատասխանում է օտար լեզւով. վերստին յիշում եմ սարսուռը հայ մայրերի, որոնց ձեռքից բարբարոսները խլում էին զաւակները մահահոտ անապատներում։

Ո՛չ, ո՛չ, չպիտի տանք, չպիտի զիջենք մեր երախաները, որքան եւ բազմանան ձկնորս եւ ուռկան։

Ես հաւատում եմ, հայ ժողովուրդ, քո դարձին, ինչպէս հաւատում եմ որ ամէն առաւօտ արշալոյսը կը բացուի։ Հաւատում եմ, վասնզի կամրջընկէց Արաքսի ափերին Մասիսի խորհրդաւոր հայեացքի տակ մեր Հայրենիքը կայ որ մեր թրթռացող հոգին է բռնել իր մայրական քնքոյշ ձեռների մէջ եւ ակնդէտ ու խռովայոյզ՝ նայում, նա՛յում է ճամբաներին։

Եւ հեռու չէ այն օրը, երբ իր բազուկները տարածած, նա կ'ընդունի հեռաւոր հորիզոնների տակ յածող ու հեծող իր զաւակների կարօտակէզ բազմութիւնները. եւ բիւրաւոր ձայներ կը թընդան Մայր Արաքսի ափերին.

«Արմենիա, Արմենիա. ո՛վ իմ հոգու յաւիտենական ապաստան. ո՛վ իմ պաշտելի հայրենիք…»

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

(ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ)

Վերջացաւ։ Աւետիս Ահարոնեան ունեցաւ իր ապօթէօզը Սորբոնի մեծ ամֆիթատրի մէջ։ Գրագէտին, հռետորին, հանրային գործիչին, «Ազգի Աշուղին» վայել ատ մըն էր, որու նմանը դժուարաւ կը գտնէք հայ պատմութեանց մէջ։

Հսկայ սրահը, վերէն վար լեցուն հետաքրքիր ու երկիւղած բազմութեամբ, կը պարզէր մեր աչքեւ իրօք աննախընթաց, գեղեցիկ, հոգեպարար տեսարան մը։ Արտակարգ շուք ու հանդիսաւորութիւն։ Ջմայլած էին եւ օտար հիւրերը։ Հայ գանգուած մըն էր, որ կը լեցնէր սրահը, երկիւղած ու խանդավառ,՝ հանդարտ ու կարգապահ,— ոչ մի ճիչ, ոչ մի աղմուկ, ոչ մի անտեղի, անպատեհ ժեստ՝ որ գար խռովելու հանդէսին անդորրութիւնն ու վեհութիւնը։

Բազմազան զանգուած մը՝ ուր աշխատաւոր, չարքաշ ժողովուրդին հետ բազմած էին բարձրաստիճան եկեղեցականներ, վսեմաշուք ազգայիններ եւ անգամ շարք մը դէմքեր մեր գրամի ու դիրքի դասակարգէն եւ գաղափարային հակառակորդներէն, որոնք —պատի՛ւ իրենց— ըմբռնած էին տմամար կարգախօսին դէմ եւ եկեր էին պատուելու հայ ժողովրդական գրողը, — Հայոց վշտի ու ազատութեան երգիչը— եկեր էին յանձին անոր մեծարելու հայկական գրականութիւնը.

Այո՛. ողջ ազգն էր, որ կը տօնէր Ահարոնեանը։ Բոլոր գաղութները ի սփիւռս աշխարհի, բոլոր դասակարգերը, ամէն գոյնի ու գաղափարի ազգայինները։ Բաւ էր տեսնել հեռագիրներու եւ ուղերձներու շարանը երկրագունդի բոլոր ծայրերէն, հայ գաղթաշխարհի ամենախուլ անկիւններէն— հեռագիրներ եւ ուղերձներ, որոնք հարազատ թարգմանն էին ընդաշխարհի հայ ժողովուրդին տրամադրութիւններուն եւ իղձերուն։

Հ. Մ. Ը. Մ.

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՄԵԾ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

4 Յունիս կիրակի ժամը 2.30ին Petit Journalի *սրահներուն մէջ*

ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԻՆՔՆԱՏԻՊ ՅԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ

Հայոց հին մեհենական շրջանէ պատկերներ աղջիկ սկաուտներու եւ սկաուտներու կողմէ, ներկայացումներ, սկաուտական բանակում մը Հայաստանի մէջ, չափական (րիթմիք) պարեր եւ մարզանքներ. նուագախումբ եւ մեներգ: Կը մասնակցին Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ «Սփիւռքի երգչախումբերը ղեկավարութեամբ Գ. Սաքօ Ցակոբեանի:

Գործողութիւնները տեղի կ'ունենան զանազան լուսարձակներով, հարիւրէ աւելի սկաուտներ բեմի վրայ եւայլն:

ՀՐԱՒԻՐՈՒԱԾ ԵՆ ՀԱՅ ԵՒ ՕՏԱՐ ԱՆՁՆԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հագուստները հայկական ազգային եւ ֆրանսական մեծ տունէ մը: Մուտք 5 ֆրանք:

Եր. գաղտ. գիտութ. գուշակուհի

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ՉԷՆԻ

կը գուշակէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ Հնդ. գիտութեան, աստղ. եւ քարտերու: Ա. մէն օր (կիր. ալ մէջը) ժ. 3—7, բացի Եշ.-էն: 62 Rue de la Rochefoucauld բակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ. Métro և Nord-Sud: Pigalle

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

ՄԻԱՅՆ 200 ՖՐ. ԱՄՍԱԿԱՆՈՎ գրեթէ առանց ցաւի կը հանեմ
լաւագոյն շրջանները, կերպանական հաղորդումներ ձեր տունը, որ 15 տարի ... պատմական ատրբեր:
Հաղորդաւորումները ունին ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն եւ ...
Մանրամասնութիւններու համար դիմեցէ՛ք

ՏԱՐԱՍՈՎ - ՏԵՐ ԱՐՇԱՀԱՄԵԱՆ - ԲԷՔՁԱԳԵԱՆ
Հայկական գրասենեակը 18 Rue Chaussée d'Antin, Մէթրօ Opéra կամ Chaussée d'Antin, ամէն օր ժամը 10—12 եւ ... իսկ կիրակի ժամը 10—13:
Կիրակի օրերը կէսօրէ վերջ ժամը 2—6 կարելի է դիմել Սէվրան (Sevran) հողաբաժիններու տեղը Գ. Տէր Սարգսեանի, Gare du Nord կայարանէն:
Շաբաթ և կիրակի օրերը ժամը 4—6 դիմել Գ. Տ. ... գրասենեակի, 87bis Bld. de la République, Boulogne, Billancourt

---

Յ ՅՈՒՆԻՍ, ԿԻՐԱԿԻ ՕՐ, ՅԵՐԵԿ ԵՒ ԻՐԻԿՈՒՆ, ALBERT Ier ԹԱՏՐՈՆԸ
64 Rue du Rocher, Gare St. Lazare

ՅԵՐԵԿՈՅԹ ԺԱՄԸ 3.30ԻՆ — **ԼԵՊԼԵՊԻՃԻ ՀՕՐՀՕՐ ԱՂԱ** — ԵՐԵԿՈՅԹ ԺԱՄԸ 9ԻՆ

ՅԵՐԵԿՈՅԹԻՆ գիները ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ են՝ արուարձաններէն գալիք ժողովրդին դիւրութեան համար.— Օթեակներ՝ 200, 150 (6 հոգինոց) և 100 ֆր. (4 հոգինոց). Թիկնաթոռներ՝ 20, 15 և 10 ֆր.: ԵՐԵԿՈՅԹԻՆ գիները.— Օթեակները՝ 300, 250 (6 հոգինոց) և 200 (4 հոգինոց) ֆր.: Թիկնաթոռներ՝ 50, 30, 20 և 15 ֆրանք:

ԾԱՆՕԹ.— Յերեկոյթին եւ երեկոյթին տոմսերը կը ծախուին ... մօտ եւ հայկական ճաշարաններ

ALLO, ALLO
Այս է Թիւր մեր Թէլէֆոնին
ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
ՃԷՆԱՋԵԱՆ եւ ԳԱՍԱՆՃԵԱՆ
8, Rue de Chateaudun, PARIS (9e)
Métro Cadetի, Peletierի եւ Notre Dame de Loretteի ...
Tél. TRUDAINE 81 07

Ա. ԱԶԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
25 Մայիս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին
Գետ. սրահներէն Salle Rameauի մէջ (29-31 rue de la Martinière) Հովանաւորութեամբ Նախկին վարչապետ եւ Լիոնի քաղաքապետ Գ. EDOUARD HERRIOTի եւ Նախագահութեամբ Գ. Օ. ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ: Կը խօսի՝ Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ:

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ
ՊՈԼՇԵՒԻԶՄԸ ԵՒ ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ
Հեղինակ՝ ԼԵՈՆ ԲԼՈՒՄ
Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. Եւրոպայի Կեդր. կոմիտէին
Գին՝ 2 ֆր. 50: փոստի ծախքով միասին 3 ֆրանք
Ստանալու համար դիմել «Յառաջ»ի եւ կուսակցական տեղական մարմիններուն:

Հ. Յ. Դ.
ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆԲԻ ԶԷյ-Թուն կոմիտէի ժողովը վաղը երեկոյ ժամը 8.30ին 79 Rue des Chambards: Ներկայութիւն պարտաւորիչ: Ներկայանալ անդամատոմսով:

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ
ՄԻՔԱՅԵԼ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ
Նոր գիրքը
ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԽՕՍ Ա. ԱԶԱՐՈՆԵԱՆ *(իր գրական գործունէութեան քառասնամեայ յոբելեանի առթիւ:* Դիմել՝ L. Kevonianի, 225 Fbg. St Martin: Գին 5 ֆրանք, փոստի ծախք չկայ

Կ'ուզուի *Հնուոյի վարժ գործաւորուհիներ:* *Լաւ վճարում: Դիմել՝ Տիկ. Տուվալեանի* 3 Rue Thouin *(երրորդ յարկ), Փարիզ (5), Մէթրօ՝* Place Monge.

Վաճառելի է *Շարժէնոյի (Փանսիոն) վաճառատուն կերտուած մէջ ... ճաշարանն ու ... եւ ճաշարան մը: Ջուր եւ ելեկտրականութիւն: Մանրամասնութեանց համար գրել կարապետ Մանուկեանի,* Café Arménien, Charvieu (Isère).

Հայն'ը, ձեր ֆիւանդները խնամելու եւ ձեր դեղագիրները կարգադրելու համար շիտակութեան մի՛ մոռնաք, եւ ամենայն վստահութեամբ դիմեցէք՝
GRANDE PHARMACIE DE PARIS
67 Rue Madier-Montjan, Վալանս
Հոն պիտի գտնէք օգտակար խորհուրդներ եւ առաջնակարգ դեղեր (արեւելեան եւ եւրոպական), ամէնէն վար գիներով:
Մեր հայ Թարգմանը ձրիաբար կուտայ ուզուած տեղեկութիւնները: (Գրաւոր Թղթակցութեան մը նեղանալ պատասխանի համար):

EMPIRE Սիւրտ-Հալ 37 Av. Wagram

ՍԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ
96 r. Rivoli, մէթ. Շաթէլէ: Ամէն տեսակ բժշկական ... եւ կանանց ... արեւի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ...) եւ վերքեր. ... Ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9 12.

Կ'ուզուի վարպետ խոհարար մը որ կարենայ արեւելեան եւ արեւմտեան կերակուրներ պատրաստել: Շաքարներ համար: Լաւ վճարում Դիմել՝ Սուլթ. Արզումանեանի: Hôtel Damas, Marseille.

LE MONT DORE
Ջերմուկ, 1050 մ. բարձր, Օվէրնեայի բարձունքին վրայ: Բաց է մայիս 15 Հոկտ. 1: Յուշիչ շնչարգելութեան, ցնցումներու ... Թեան, ... ցնցուղի, քթի եւ կոկորդի ցաւերուն:
Կազինօ, կոյֆ, Թէնիս, ... Դիմել՝ Cie du Mont-Dore, 19 rue Auber, Paris.

Կ'ուզուին *մուճակակարի (աչւդերի): Եւ ... բարվարժ ու բոլորովին անվարժ աշկերտներ եւ աշկերտուհիներ:* Գործարանը վճ. ... աշխատող ... ուսուցում: Դիմել՝ փիլիպեան եղբարք, 25 Rue du Panier, Marseille.

ՓԱՐԻԶԱՒՈՐ ԿԱՐՈՒՀԻՆԵՐՈՒ
Կ'ուզուին ձեռքի ... վարժ կարուհիներ: Մշտական գործ, վարույ գործ կը պահանջուի: Դիմել՝ Maison Perfecty. 40 Rue d'Enghien, Մէթրօ St. Denis, Paris (10e).

ՏՕՔԹՕՐ Մ. Տ. ՆՈՐԱՅՐ
8 RUE BUFFAULT, PARIS (9e)
Հեռաձայն, PROVENCE: 20—37
կը խնամէ ներքին եւ կիներու ֆիւանդութիւններ
կը կատարէ ծննդաբերութիւններ
կ'ընդունի ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2—7եւ ժամադրութեամբ: կիրակի եւ տօն օրեր, առաւօտեան ժամ 10—12:

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ
38 Rue Rochechouart Մէթրօ Cadet և Anvers Autobus J. JB.
Tél. TRUDAINE 56 - 58
Թոքերու, Սրտամաշի, Լեարդի եւ Աղեքի ֆիւանդութիւններ Ցաւուկ յարկաբաժին վեներական եւ Մորթի հիւանդութեանց ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ *Ռս-կերի*, Ջղային, Արեան ֆիւանդութիւններ եւ ցօղագուշ:
Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր:

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅՔԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ
Ջատկի տօնի առիթով KYSA կօշիկի վաճառատան մէջ
209 Rue Duguesclin (angle rue Dunoir), Lyon
պիտի գտնէք սեփական արհեստանոցի մէջ մասնաւոր խնամքով պատրաստուած այրերու եւ կիներու ֆանտէզի եւ ամէն տեսակ տուկուն կօշիկներ:
ԳԻՆԵՐԸ ԱՆՄՐՑԵԼԻՕՐԷՆ ԱԺԱՆ
Կը բաւէ անգամ մը այցելել համոզուելու համար
ԾԱՆՕԹ.— Նոյն կօշիկները կը գտնուին մեր երկրորդ վաճառատունը 217 Rue Garibaldi, angle rue Paul-Bert.
Ամէն տեսակ կօշիկներ խնամքով կը նորոգուին մեր արհեստանոցին մէջ
Ցեր եւ Ցեօրէն ՍՈՂՈՄՈՆԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ (Հաստատուած 1923ին)
CABINET V. YARJANIAN
Հասցէ՝ 5 rue du Cardinal Mercier, PARIS (9e)
Tél. CENTRAL, 97-39 եւ 96.70
կը ստանձնէ պատժական, քաղաքային եւ առեւտր. դատեր
պաշտպանելու ֆրանսայի Հանրապետութ պաշտօնակիցներու Հետ, վարչական եւ ... գործեր արագ ... Արկածի գանգերու ... առանց կանխավճարի: ՏՐԱՄՍ ... Հասարակաց ... (ԱՇԻՏԱ-ՎԻԹ): ...
Դիմել ամէն օր, 9էն 12 եւ 2էն 7, բացի կիրակի

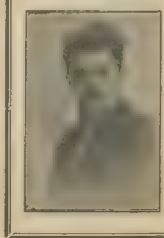

PLOMBERIE-COUVERTURE
ՋՈՒՐ ԿԱԶ
ԼՈՒՍԱՐԱՆԻ, ԵՒՆ.Ի ՋԵՑԼՈՒՄ
Կը ստանձնեմ կատարել եւ ... ամէն տեսակ գործեր, մանաւանդ ... խողովակներու ... եւ նորոգութիւն: Դիմել ...
A. TATOULIANի
12 Rue Elie, Gentilly, (Seine)

ՆՈԹԱՆԵՐ
Արշին մալ ալանի եւ շատ մը ուրիշ երգերու սոյն նօթաները պատրաստուած փորձ. Մոսկոֆեանի կողմէ շատ մաքուր եւ շքեղ:
Դաշնակի բաժին գին 2.50 տոլար, Արշին մալ ալան, Ջութակի բաժին գին 1.50 տոլար: Փունջ երգեր՝ դաշնակի բաժին 3 տոլար, 50 երգ. մէկ գիրք, փունջ երգեր՝ ջութակի բաժին 2 տոլար, 50 երգ մէկ գիրք: Դիմել՝ H. Mamassianի, 137½ East 27th St., New York, U. S. A.

Ա. KHATCHADOURIAN
28 Bld. de la Liberté, LES LILAS, Seine
LILASի մէջ բացուած ...

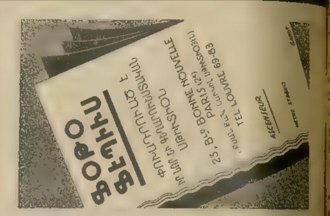

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԻԼՕՐԻԱ
61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)
Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Littré 34-...
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՀԱՑԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE
Ցեր եւ Ցեօրէն **ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ**
29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96-...
Բաց է ամէն օր, ... ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ ... ժամը 4—6 ... 2—3, ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ ամէն օր ժամը 9էն 19.

ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ԳՈՀԱՐԱՎԱՃԱՌ-ԺԱՄԱԳՈՐԾ
ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ
Նախկին վարիչ Ֆոլլակուոր ՕՄԵԿԱ ժամացոյցներու
ԺՐՆԵՒԻ գործարանին
261 Fbg. St. Martin, Paris (10): Մէթրօ՝ Louis Blanc, Jaurès. Ցեռ. Nord 85—63 եւ 95—60: Հանրակառք՝ 5, ... 52, 21, 26, 29, Օթօպիւս՝ W. M.
Զատի եւ գրպանի ամէն տեսակ ժամացոյցներ, ... ներ, նշանտուքի, ֆարսինի մատանիներ եւ ամէն ... ոսկի եւ արծաթ զարդեղէններ: Ըսկերութեան եւ ... ցոյցի վերաբերեալ խնամով նորոգութիւններ:
Նախքան ձեր գնումները այցելեցէք մեր խանութը

Գ. ՇԷՔԷՐԵԱՆ
Փաստաբան Փոլոսյ Փարուէն, վաւերացեալ ֆաշուա-... անդամ Société des Comptablesի (E. C. I.)
150 Rue du Fbg. St. Denis, Paris. Téléphone Trudaine ...
ԿԸ ՍՏԱՆՁՆԷՄ այցելու ... ԿԸ ԿԱՏԱՐԵՄ Régistre du Commerce, Patente, d'affairesի, Bénéfices Commerciauxի և Impôts sur le revenu *գործողութիւններ:*
ԱՐՀԵՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿԸ ԿԱԶՄԵՄ ԵՒ ԿԸ ԼՈՒԾԵՄ
... Chiffred'Affairesի եւ Bénéfices Commerciauxի ... Lapidaire, seur, monteur de bijoux, lingère, ...

ՉԵՐ ԳՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵՑԷՔ
MAISON VARTERESSIAN
1bis Rue Hautefeuille, Մէթրօ St. Michel
Արեւելեան եւ եւրոպական ամէն տեսակ նպարեղէններ
Ցոր պտուղներ, լաքերտա, երշիկ, ապուխտ, եւայլ.
ԱՄԵՆԱԼԱՒ ՄԱՔՈՒՐ ԱԺԱՆ
Մասնաւոր ապսպրանքներու համար ընկերութիւն ...
Կ'ընդունինք ապսպրանքներ գաւառներէն և արտասահմանէն

Թ. ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ
31 Ave. des Gobelins, Paris (13) Մէթրօ՝ Gobelins
Արեւելեան եւ եւրոպական նպարեղէններ՝ լաւ եւ ...
Ապսպրանքները կը յանձնուին տուներ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		5 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration — Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 235, Faub. St.-Martin PARIS (10e)

Métro: LOUIS-BLANC ou JAURÈS — Téléphone: NORD 67-23

R. C. SEINE 376 269

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 20 ՄԱՅԻՍ 1930 — 20 MAI 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1267 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԱՆԿԻՒՆ ՄԸ ՓԱՐԻԶԻ ԺԽՈՐԻՆ ՄԷՋ

Քառասուն տարի յետոյ ալ, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը չունի Տունը՝ հայրենիքին մէջ։ Քանի որ չունեցաւ բախտ համախմբուելու հայրենիքին մէջ, բոլոր տարագիր բազմութիւններուն հետ։

Տարիներ ու տարիներ, ստիպուեցանք խարխափ ձգել ժընևի մէջ, որ այլեւս դարձած էր խորհրդանշան մը։ Մինչեւ այսօր ալ, նոյնիսկ օտարներու միտքին մէջ նոյնացած են Դաշնակցութիւն եւ Ժընեւ։ Հատորներ կարելի է նուիրել Դաշնակցութեան միայն այս էջին,— Ժընեւի հետ կապուած կեանքին։ Ի՜նչ յոյսեր եւ յոյզեր։ Ի՜նչ տքնութիւններ ու տագնապներ։ Ի՜նչ հոյակապ երկունքներ եւ փլուզումներ։ Այնտեղ, Ջուրերու գեղածիծաղ ափերուն վրայ ամբողջ երիտասարդութիւն մը թրծուեր է յեղափոխութեան փոթորիկներով։ Անտեղ է ամփոփուած մեր ժամանակակից պատմութեան ամէնէն անգին թանգարանը...։

Պատերազմէն յետոյ, Ժընեւն ալ կորսնցուց իր շարք մը առաւելութիւնները։ Երթեւեկի դժուարութիւն, տնտեսական եւ քաղաքական պայմաններ եւլն.։

Միւս կողմէ, հայրենիքէն դուրս մնացած ժողովուրդը մեծ մասով նետուեցաւ Եւրոպա։ Եւ այսօր, Սուրիայէն յետոյ, ամէնէն հոծ գաղութն ունինք Ֆրանսայի մէջ։ Դաշնակցութեան Տունը՝ կղզիացած, հայկական կեանքէ կտրուած վայրի մը մէջ այլեւս կը դառնար անիմաստ։ Կուսակցութիւնը ինք դժուարաւ կրնար օգտուիլ այն բոլոր հարստութիւններէն — թանգարան, մատենադարան, լեռնակուտակ վաւերաթուղթեր — որոնք դիզուած էին Ժընեւի մէջ։

Եւ Դաշնակցութեան ԺԱ. Ընդհ. Ժողովը որոշեց վերջնականապէս հաշուեյարդարի ենթարկել Ժընեւի Տունը։ Սրտի հետ կապուած յիշատակներ բաւական չէին լուութեան դատապարտելու իրական կեանքի ձայնը։

Որոշումը կատարուած է արդէն։ Եւ նոր բոյնը պիտի հաստատուի Փարիզի մէջ,— դարձեալ օտար հողի վրայ, բոլորովին անկախ մեր կամքէն։

Որքան ատեն որ տարագիր բազմութիւններ կը մնան Եւրոպայի մէջ, եւ չունինք ազատ եւ անկախ հայրենիք, գերծ ամէն վտանգէ, պիտի տոկանք այս անհրաժեշտ չարիքին ալ, խնայելու համար աւելի մեծ չարիքներ։

Հողը գնուած է արդէն, եւ կարգ մը ձեւակերպութիւններու լրացումէն յետոյ, առաջին առթիւ պիտի ձեռնարկուի Տունին շինութեան։ Այս առթիւ, Հ. Յ. Դ. Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն, իբրեւ շրջանին գերագոյն մարմինը, հրատարակութեան տուած է կոչ մը, որ կը յայտնէ իր պատրաստակամութիւնը՝ ժամ առաջ իրականացնելու ձեռնարկը։ Տես Գ. էջ)։

Դաշնակցութիւնը, ամէն բանէ առաջ, իր ընկերներուն եւ համակիրներուն զոհաբերութեան հետ կապած է այս բազմածախս գործին յաջողութիւնը։

Փարիզ ապրողները միայն գիտեն թէ ի՛նչ կը նշանակէ հող գնել եւ նպատակայարմար տուն մը շինել բաղդատաբար կեդրոն թաղամասի մը մէջ։ Մանաւանդ այս միջոցին, երբ հազարաւոր տուներ կը շինուին եւ շինուածանիւթերը կը սղեն օրաբէ շաբաթ։ Ինչ որ կարելի էր մէկ տարի առաջ կառուցանել 250-300,005 ֆրանքով, այսօր ոչ իսկ 400,000ով կը յաջողի։ Առանց հաշուելու հողը։

Տակաւին ուրիշ հարց է թէ՝ Տունը, որպէսզի կարենայ ծառայել իր նպատակին, որպէսզի կարենայ դառնալ ընկերական-ժողովրդական հանգստաւէտ ժամադրավայր մը, եւ ոչ թէ մենաստան, պիտի արժէ աւելի մեծ գումար քան կը նախատեսուի։

Այսպէս կամ այնպէս, ծրագիրը մէջտեղ դրուած է արդէն։ Դաշնակցութիւնը պիտի ունենայ իր անկիւնը Լոյս-Քաղաքի ժխորին մէջ։ Ոչ միայն կուսակցական բոյն մը, այլ եւ հայկական տուն մը, բաց՝ ամէնուն առջեւ։

Սեփական Տուներ ունենալու գաղափարը շատոնց արմատ բռնած է Ամերիկայի մեր ընկերներուն մէջ, միեւնոյն մտահոգութիւններով։ Ֆրանսայի մէջ, Կարտանէն և ուրիշ քանի մը համեստ գիւղերէ յետոյ, Տէսինի հոծ գաղութն էր որ հիմը դրաւ Հ. Յ. Դ. Տունի մը։ Սխալ պիտի ըլլար մոխուած համարել այս ձեռնարկները, մեր ժողովուրդի ներկայ վիճակին մէջ, ուր ամէնէն սովորական ժողովներն անգամ սրճարաններու անկիւնները կը գումարուին։

Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն, իր կոչով, կը ստանձնէ շարժման մէջ դնել իր շրջանին բարի կամեցողութիւնները։ Կը մնայ որ ընկերներն ու համակիրները գիտակցօրէն եւ ջերմօրէն ընդառաջ երթան այս հրապարակային կոչին, որպէսզի աւելի երկար չտեւէ՝ սա քաշքշուքը, անօթեւան վիճակը, որուն դատապարտուած ենք այս պողոտաներուն վրայ։

Ամբողջ հոգը իր վրայ չխնայելով հանդերձ, մենք վստահ ենք թէ Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն պիտի կրնայ մեծագոյն բաժինը բերել այս գործին իրականացման, գտնուելով բուն իսկ վարյին մէջ։

Այդ վստահութեամբ, ջերմօրէն կը ձայնակցինք իր կոչին։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

«Ls Foyer» ֆետեւեալ տողերը կը գրէ հայերէն բաժնին մէջ. (15 Մայիս).

—«Ա. Ահարոնեանի յոբելեանին հանդէսը, մայիս 10ի իրիկունը Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ, մեծապանծ տօն մը եղաւ, որուն մասին կը խօսինք մեր թերթին ֆրանսերէն բաժնին մէջ։ Ահարոնեանի անձը այդ հանդէսին մէջ երեւցաւ խորհրդանշանի մը պէս որ իր վրայ կը միացնէ, առաւելագոյն չափով, մեր ժողովրդին հաւատքը իր խռովայուզերուն։

Լաւ էր որ հայ լեզուին և հայ գրականութեան մեծ սպասաւորին անձին շուրջ այսպէս մեր ժողովրդին գրեթէ բոլոր խաւերը միանային՝ բերելու համար իրենց յարգանքը և երախտագիտութիւնը։ Ազգ մը իր գոյութիւնը կը հաստատէ և կ'ամրապնդէ՝ իր արժէքները գնահատելով։

Այս հանդէսին մեզի ներշընչած ուրիշ մէկ մեծ գոհունակութիւնն ալ կը վերաբերի հոն ներկայ հայ հասարակութեան։ Սորպոնի մէջ խռնուած 4000ի չափ Հայերուն հաւաքոյթը պատիւ կրնար բերել ֆրանսական կամ եւրոպական ոեւէ հանդէսի։ Երբ մարդ կը նայէր այդ հազարաւոր երիտասարդներուն և երիտասարդուհիներուն, ամէնքն ալ ներկայանալի վիճակի մէջ, ամէնքն ալ կոկիկ ու մաքուր հագուած, կարգապահ ու պատշաճ կեցուածքով, կարելի չէր չմտածել թէ առանց ամենաստուար մեծամասնութիւնը հինգ վեց տարի առաջ այս երկիրը եկած էր ապրելու ոեւէ միջոցէ զուրկ, օրուան հացին վրայ անստոյգ և վազուան հոգերով անձկալից, անտեղեակ տեղական լեզուին և պայմաններուն, բունաւեր թռչունի մը պէս ալեկոծեալ և դողահար։ Ամէնքն ալ այսօր լուծած կը թուին ապրելու տաժանելի հարցը, ամէնուն վրայ ալ կը տեսնուի իրենց ճամբան գտած ըլլալու, իրենց ճակատագիրը որոշած ըլլալու վստահութիւնը։ Ահարոնեանի յոբելեանի հանդէսին առթած ուրախութիւններէն մին ալ՝ այս մխիթարական իրողութիւնը բացայայտ կերպով հաստատելու միջոց տալն էր։»

ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱԼՆԵՐԸ ԱՆՊԱՐՏ

«Ազդակ»ի մէջ կը կարդանք (Պէյրութ 8 մայիս).—

Հարցաքննիչ դատաւորը լրացուցած ըլլալով Ս. Ցխրունիի սպանութեան խնդրին քննութիւնը, չեղեալ նկատած է անցեալ տարի բանտարկուած եւ երաշխաւորութեամբ ազատ արձակուած բոլոր ամբաստանեալներու դէմ եղած մեղադրանքը.

Սոյն անպարտութեան վճիռը պաշտօնապէս ծանուցուած է ենթականերու պաշտպան փաստաբանին:

Սպանութեան խնդրով ամբաստանուած եւ Մուսուլէն Պէյրութ բերուած Ստեփան դրկուած է ամբաստանիչ ատեանին:

ԱՅԾԱՄԱԶԻ ՀՐԱՊԱՐԱԿԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Այծամազի (Թիֆթիք) եւ բուրդի հրապարակին կայուն վիճակը մեծ ազդեցութիւն բրած է Թրքական ապրանքներուն վրայ։ Մանտաֆէտներու հաշուով, միայն Պոլսոյ հրապարակին վրայ այծամազի 1,500 թոննոց մթերք մը կայ։ Գիները շատ ինկած են, բայց գնորդ չկայ։ Ամէնէն գլխաւոր գնորդները գերման գործարաններն են, բայց ոչ մէկ ապրանք կ'ընեն։ Վախ կայ որ նոր արտադրութիւնը հասնելուն վրայ գիները աւելի իյնան։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հռենոսը կը պարպուի

Շաբաթ օր, 17 մայիս 1930, պաշտօնապէս սկսած ըլլալով Եընկի ծրագրին գործադրութիւնը, եւ Գերմանիա Միջազգային Դրամատան յանձնած ըլլալով Լա Հէյի համաձայնութեամբ նախատեսուած պարտքերուն վկայականը, ֆրանսական կառավարութիւնը հրաման տուաւ պարպել Հռենոսեան գաւառի երրորդ գօտին։ Միեւնոյն օրը, հրապարակ հանուեցաւ Պրիանի ծրագիրը՝ եւրոպական դաշնակցութեան մասին (տես առանձին լուրը)։

Վերսայլի դաշնագրով, Հռենոսեան գաւառներու գրաւման պայմանաժամը 15 տարի էր, սկսելով 1920էն, բայց Գերմանիա կրցաւ վստահութիւն ներշնչել եւ կրճատել տալ։ Իսկ հատուցումներու վճարման պայմանաժամն է 57 տարի։ Պարպումը պէտք է վերջանայ մինչեւ յունիս 30։

Մուսոլինի կը շարունակէ սպառնալ

Անցեալ շաբթուան ճառէն յետոյ, որու մասին տեղեկութիւն տուած էինք, Մուսոլինի շատ աւելի բուռն ճառ մը խօսեցաւ Ֆիօրենցայի մէջ, սլաքներ արձակելով աջ ու ձախ։ Ստորեւ՝ գլխաւոր մասերը.— «Երկրին ներսը այլեւս չունինք այնպիսի թշնամիներ որ կարենան երեւալ բաց երեսով։ Ինչ կը վերաբերի արտասահմանի խալածին թշնամիներուն, պէտք է զանազանել անոնց պնակը, որոնք ուրիշ բան չեն եթէ ոչ արհամարհելի կաւ մը որ ծառայեց մեզի եւ պիտի ծառայէ տակաւին, եւ զանգուածը, զոր վստահաբար պիտի հաշտեցնենք օր մը ֆաշիսմի անխորտակելի իրականութեան հետ։ Ունի՞նք ուրիշ թշնամիներ որոնք տակաւին կը կարծեն թէ պզտիկ ժողովուրդ մըն ենք մենք և չեն նշմարեր որ կը քալենք դէպի 43 միլիոն հոգիներ։ Արտասահմանի մէջ կը կարծեն թէ մեր շարժումը յետաշրջում է, մինչդեռ յեղափոխութիւն է։ Կը կարծեն թէ բռնակալութիւն է, մինչդեռ ամբողջ ժողովուրդ մըն է որ կը կառավարէ ինքզինքը։

« Իտալիոյ ժողովուրդին նպաստութեան համար չկայ աւելի նախատական բան մը քան ենթադրել թէ մեր նաւային վերջին ծրագիրը չպիտի գործադրուի։ Ես կրկին եւ կրկին կը հաւաստեմ այստեղ թէ այդ ծրագիրը պիտի գործադրուի թոն առ թոն. թէ նոր ծրագրին 29 մարտանաւերը պիտի ծփան ծովուն վրայ, որովհետեւ երկրին կամքը ոչ միայն երկաթ է, այլ եւ մաթեմաթիք։ Մեր կամքը, ոչ թէ կ'ընկրկի, այլ մղուած կը ստանայ խոչընդոտներէն, որովհետեւ ես վստահ եմ թէ իտալացի ժողովուրդը ընդունակ է նոյնիսկ բացառիկ զոհողութիւններու, կը բաւէ որ գերի չդառնայ այն ծովուն մէջ որ երբեմն եղաւ ծովն Հռոմի։

«Վաղը առտու այստեղ պիտի տեսնէք շատ պատկառելի զօրահանդէս մը։ Ես'ս ուզեցի այս զօրահանդէսը, որովհետեւ խօսքերը շատ գեղեցիկ բաներ են, բայց հրացանները, գնդացիրները, մարտանաւերը, օդանաւերը եւ թնդանօթները շատ աւելի գեղեցիկ են, որովհետեւ իրաւունքը, եթէ իր ետեւը չունենայ ուժը, սնամէջ բառ մըն է։ Վաղ առտու զինեալ ուժերու տեսարանին առջեւ, արար աշխարհ պիտի տեսնէ ֆաշիստ իտալիոյ ամուր եւ ռազմունակ դէմքը, միայն ֆաշիստ իտալիան, հզօրապէս սպառազինուած, կրնայ հարկադրել երկուքէն մէկը— կա՛մ թանկագին բարեկամութիւն մը, կամ դաժան թշնամութիւն մը»։

Պաղեստինի Արաբները կը բողոքեն

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ Պաղեստինի Արաբները բողոքի բազմաթիւ միթինկներ գումարեցին կիրակի օր, սիոնական քաղաքականութեան դէմ։ Աղօթքներ կատարուեցան մզկիթներու մէջ, երկրին ազատման համար։ Արաբները կը պահանջեն ջնջել գաղթային վարչաձեւը եւ իրենց ճակատագիրը վարելու իրաւունք տալ։

Գօմպէյի խալիֆները ալ «Պաղեստինի օր» մը տօնեցին անցեալ շաբթու։ Ցուցարարները պատեցան փողոցները, դրօշներ պարզելով հետեւեալ վերտառութեամբ. «Անկցի՜ Պալֆուրի յայտարարութիւնը»։ Իրիկունը 100,000 հոգինոց հսկայ միթինկ մը գումարուեցաւ եւ բանաձեւ մը քուէարկուեցաւ, որ կ'ազդարարէ բրիտանական կառավարութեան թէ «եթէ գոհացում չտայ Պաղեստինի Արաբներու իրաւունքներուն, Հնդկաստանի խալիֆները միջոցներ պիտի մտածեն կառավարութեան վրայ ճնշում բանեցնելու համար»։

Հնդկական խլրտումները

Կիրակի օր տեղի ունեցաւ նոր արշաւանք մը դէպի Վատալայի աղահանքերը։ Երկար ատենէ ի վեր պատրաստուած էր այս ծրագիրը։ Արշաւանքին կը մասնակցէին 400 կամաւորներ, որոնց միացան հազարաւոր համակիրներ։ Կարգապահութեան կը հսկէին 500 ոստիկաններ, աջակցութեամբ մաքսի եւ տուրքի պաշտօնեաներուն։ Ցարձակողները տեղն ու տեղը ծանօթ էին աղահանքին, որ ինը քառակուսի քիլոմէթր տարածութիւն ունի, եւ առոր շնորհիւ կրցան բաւական քանակութեամբ աղ գրաւել։

Արշաւանքը սկսաւ շաբաթ իրիկուն ժամը 5ին եւ տեւեց մինչեւ կիրակի կէս օր։ Հեռագիրները կ'ըսեն թէ տեսարանը աւելի զաւեշտական էր քան եղերական։ Հրմշտուքներ եւ կատարեալ կռփամարտներ տեղի ունեցան կանոնի հետեւորդներուն եւ ոստիկաններուն միջեւ։ Ցափշտակուած աղին մէկ մասը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ 58

Նիսի (Մատլէն) Լս. միութենէն	200.—
57րդ ցանկին գումարը	72,748.50
ընդհ. գումար	72,948.50

ՀԱԿԱՀԱՅ ԳՐԳՌՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Արաբական կարգ մը թերթեր կը շարունակեն թունաւորել հանրային կարծիքը, հայկական նոր հայրենիքի մը խնդիրը դնելով մէջտեղ։ «Էլ Աթրար» կը գրէ մայիս 6 թուականով.

—«Ազգերու Դաշնակցութեան պատուիրակ Պ. Լընալի ժամանումն ու Պէյրութի եւ Հալէպի մէջ հայ երեւելիներու եւ ժողովներու անոր հետ կատարած յարաբերութիւններն ու տեսակցութիւնները, այլեւս բացարձակապէս հաստատեցին Հալէպի հիւսիսային շրջանին մէջ, սահմանի մօտերը հայկական հայրենիքի մը կազմութեան լուրը, որուն համար Ֆրանսացիները այնքան կ'աշխատին։

Այս պատճառով, Դամասկոսի քաղաքական անձնաւորութիւններն ու մարմինները մեծ եւ խառն ժողով մը գումարելով, ուսումնասիրեցին այս նոր ստեղծուելիք հայրենիքին վնասներն ու դժուարութիւնները։ Տեսան որ սահմանի մօտերը նման հայրենիքի մը կազմութիւնը շատ գէշ արդիւնք պիտի տայ եւ շատ մեծ դժուարութիւններ պիտի յարուցանէ, որովհետեւ Թուրքերը երբեք չեն հանդուրժեր իրենց սահմանին վրայ հայ հայրենիք մը տեսնել, լեցուած անոնցմով որոնցմէ կրցած էր ազատիլ Թուրքիան, իր երկրէն դուրս թափելով զանոնք։

Այս առթիւ բոլոր Դամասկոսի ժողովուրդը ցոյցեր պիտի կազմակերպէ եւ բողոքներ պիտի բարձրացնէ կառավարութեան։

Հայերու համար այս «երջանիկ» հայրենիքը, մեզի եւ ուրիշներուն դժբախտութիւն պիտի պատճառէ։»

Նոյն թերթին Դամասկոսի թղթակիցն ալ իր կարգին կը գրէ.

—«Այս տարի Պայրամը շատ սուգով ու ցաւով պիտի անցնի։ Զանազան խնդիրներ պատճառ կ'ըլլան որ մենք ուրախ չըլլանք։ Ինչպէս գրած էինք մեր երէկուան թիւին մէջ, հիւսիսային Սուրիոյ մէջ կազմուելիք հայ հայրենիքի խնդիրն ալ անոնցմէ մէկն է»...։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ",, Ի

Թիւ 5 (1930 Մայիս).

Բովանդակութիւն.— Անկախութեան տօնը.— Դաւադրութեան մը տասնամեակը (Խմբ.), Կէյր Հարտի՝ Մ. Վարանդեան, Ապրիլեան եղեռնը քննական ակնոցով (Բ)՝ Կ. Սասունի, Կուլակներու արշաւանքի մասին՝ (Ջինուոր Մեսրոպի յուշերը), Մի ծրդում՝ Հ. Կոստյեան, Արդի Ռուսիոյ ընկերային ուժերը՝ Վ. Լեպետեւ, Թուրքիոյ շուրջ, Ինտերնասիոնալ, (Պատերազմի վտանգը Խ. Միութեան սահմաններին վրայ), Մեր զոհերը՝ (Ղեւոնդ Մելքոնեան-Կոօ, Գէորգ Պաղտոեան-Մօրուք վարժապետ, Գէորգ Եօթեղբայրեան), Թղթակցութիւններ Հայաստանէն, Կովկասէն եւ Սիպերիայէն:

Գին 2 ֆր. 50։ Տարեկան բաժնեգին 25 ֆր. կամ 2 տոլար։ Հասցէ՝ Mlle S. Agopian, 5 Rue des Gobelins, Paris.

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐ

Ամփոփենք ի վեր նախատեսուած տնտեսական ճգնաժամը՝ կրնանք ըսել որ այսօր ամէն տեղ իր գագաթնակէտին հասած է։

Պահանջէն աւելի արտադրութեան ու դրամական անբնական տեղափոխութիւններուն յաջորդեց դրամական տեսակ մը սով՝ որ պատճառ դարձաւ, վերջին վեց ամսուան ընթացքին, ամէն տեսակ նախանիւթերու գիներուն անկման։

Եւ իբրեւ հետեւանք՝ ճարտարարուեստը սկսաւ ամէն տեղ մեծապէս փնասուիլ, որովհետեւ բնական հատուցման օրէնքին համաձայն, այս մեծաքանակ վաճառականութեան գիներու անկման չյաջորդեց ամանութիւն՝ փոքրաքանակ վաճառականութեան մէջ։ Հացարի, սուրճի, բամպակի, բուրդի, պղինձի, անագի եւ խէժի գիներու յանկարծական անկումը գրեթէ խափանեց ճարտարարուեստի փափաքելի գործունէութիւնը, անգործութեան մատնելով հազար հազարաւոր աշխատաւորներ, որոնք մէկէ աւելի կառավարութեանց լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառեն։

Այս շփոթ ու վրդովիչ կացութեան առջեւ՝ անհնար է արտայայտուիլ ապագայի մասին։ Զանազան տեսակէտներ կան, որոնց ամէն մէկը միւսը կը հակասէ. ժամանակը միայն պիտի կրնայ ըսել թէ ո՛րը իրականութեան պիտի համապատասխանէ։

Բայց եթէ «վաղը» մեզի համար դեռ խաւարի մէջ է, ջանանք պարզել 1929ի տարեշրջանին՝ Իտալիոյ իր մօտակայ ու հեռաւոր դրացի երկիրներու հետ ունեցած վաճառականութիւնը, ցոյց տալու համար թէ առեւտրական գետնի վրայ ինչ ան կը պայքարի յաղթանակելու տենչով։

Ժընեւի մէջ, բոլորովին ազատամիտ կամ պահպանողական տեսակէտով, մաքսային զինադուլի մը շուրջ տեղի ունեցած վիճաբանութիւններէ վերջ, Թղթադրամի անհաստատութեամբ դէպի ոսկեդրամի դարձին ու մեծաքանակ վաճառումներու գիներու անկումին պատճառով, պատրողը իր պատուածին չափ չօգտուեցաւ։ Այսուհանդերձ Իտալիոյ մաքսատուններու ընդհանուր տեսչութեան կողմէ հրատարակուած տեղեկագրին մէջ (1929), փոխանակութիւնները մատնանշող թուանշանները ցոյց կուտան թէ Իտալիոյ դրացի ու բարեկամ պետութեանց հետ կնքուած առեւտրական պայմանագիրները բաղձալի արդիւնք ունեցած են։

Յիշենք քանի մը թուանշաններ.—

(իտալական միլիոն ֆրանքով)

	Միջ. ներ.	Միջ. արտ.
1910էն-13	3.496	2.528
1925ին	26.200	21.015
1926ին	25.879	21.170
1927ին	20.385	15.632
1928ին	21.920	14.559
1929ին	21.353	14.886

Կը հետեւի թէ 1929ին՝ Իտալիոյ արտաքին վաճառականութիւնը որոշ ու համեմատաբար իրեն յարմար ընթացքը ստանալով, գրեթէ կրկնապատկուած է, բաղդատմամբ 1910էն 1913 միջին հաշուով առնուած ներածութեան ու արտածութեան քանակին։

Արդարեւ ոսկեգրամի վերածելով կ'ունենանք.

1920ին ներած. 5.796
1929ին արտած. 4.040
Մինչդեռ՝
1910-13 միջին նե.. 3.496
1910-13 » արտ. 2.528

Հետաքրքիր է գիտնալ թէ առեւտրական այս ընդհանուր շարժման մէջ Իտալիա իր նախանիւթերու կողմէ աղքատութեան պատճառաւ ի՞նչ համեմատութեամբ կ'ընէ անոնց փոխանակութիւնը։

Հոս եւս դիմենք թուանշաններու օգնութեան.—

(իտալական միլիոն ֆրանքով)

	ներած.	արտած.
1913ին	1.391	361
1928ին	7.685	1.756
1929ին	8.030	1.613

Այս թիւերը ցոյց կուտան թէ իտալական ճարտարարուեստը յայտնապէս կախում ունի դուրսի շուկաներէն։ Սակայն չմոռնանք ըսել որ նախանիւթերու գիներու վերջին մեծ անկումը՝ անոնց ներածութիւնը քիչ մը դանդաղեցնելէ ու պակսեցնելէ զատ, ուրիշ փնաս չունեցաւ։ Ինչ որ կը հաստատէ թէ բաղդատելով միջազգային փոխանակութեանց ծաւալին հետ, դրամի նուազութիւնը (որ մանաւանդ Եւրոպայի եւ Փոքր Ասիոյ հրապարակներուն վրայ շատ զգալի է) անդարմանելի փնաս մը չէ տուած վաճառականութեան ու ճարտարարուեստին։

Դիտելի է նաեւ որ օտար երկիրներէն Իտալիա եկող մեծաքանակ նախանիւթերէն մեծ մասը գործուելէ յետոյ յաջորդաբար նորէն կ'արտածուին։ Այսպէս անցեալ տարուան ընթացքին շուրջ երեք ու կէս միլիար իտալական լիրէթի բամպակ գնուեցաւ, եւ կերպասի ձեւով դարձեալ դուրսի հրապարակներուն վրայ ծախուեցաւ։ Կերպասեղէնի եւ այլ հիւսուածեղէններու արտածութիւնը Իտալիոյ ամբողջական արտածութեան 100ին 40 կը ներկայացնէ։

Իսկ ամենեղէններու հաշուեկշիռին մասին եւս գաղափար մը կազմելու համար, ակնարկ մը նետենք հետեւեալ ցուցակին.

(իտալ. միլիոն ֆրանք)

	ներած.	արտած.
1913ին	1007	954
1928ին	6064	3307
1929ին	4634	3587

Ինչպէս կը տեսնենք, հոս ալ՝ պատերազմէն վերջ ու իբր անոր հետեւանք, գիւղատնտեսական եւ ընկերային կարգ ու սարքին խանգարումներուն պատճառով, փոխանակութեանց մէջ անհաւասարակշռութիւնը աւելի զգալի դարձած է։

Արդէն «ցորենի պայքարը» (La battaglia del grans) յղացողը այսօր մասամբ իր նպատակին հասած է։ Արմտիքի ներածութիւնը որ 1928ին 3,764,000 տակառաչափով 3821 միլիոնի բարձրացած էր, վերոյիշեալ պայքարի ու այլ ջանքերու շնորհիւ, իջաւ 2408 միլիոնի, որ է ըսել շուրջ 1400 միլիոնի խնայողութիւն մը։

Բնականաբար հողագործութեան այս վերազարթնումը կը պահանջէ տակաւին արուեստական բազմազան բարեփոխումներ, արգասաւորում, հողագործներու զարգացում ու կազմակերպութիւն եւ վերջապէս դրամագլուխ։

Կառավարութենէն զատ քանի մը դրամատուներ եւ ընկերութիւններ ալ կան, որ միշտ քաջալերելու եւ թէկուզ ըլլալու նպատակով, հողագործութեան ի նպաստ փոխառութիւններ բրած են։ Բոլորը միասին 1200 միլիոնի կը հասնին։

Եզրակացնենք։ Դեռ հասած չէ այն օրը, ուր Իտալիոյ արտածութիւնը ոչ միայն պիտի հաւասարի, այլ գերազանցելով ներածումը, պիտի կարենայ դրամ ներս բերել։ Բայց եւ այնպէս պիտի հասնի յամրաբար, շնորհիւ թափուած ջանքերուն։

ՆԱՀԻՐ

ՓԱՐԻԶԻ ԱՌՈՂՋՈՒԹԻՒՆԸ

1—10 մայիս, Փարիզ քաղաքին մահերուն թիւը քիչցած էր համեմատաբար։ Մեռած են 1.306 հոգի, որոնց 17ը անձնասպանութիւն, 30ը սպանութիւն։

Նոյն ժամանակ տեսնուած են 345 կարմրախտ, 175 հարսանիքի, 99 կնդմաշիկ եւ 23 ժանտատենդի դէպքեր։ 951 ամուսնութիւն, 1,594 ծնունդ։

ԳԱՂԱՓԱՐ ՈՒՆԻ՞Ք

ՆԱՀՐ-ԷԼ-ՕՄԱՐԻ ՄԱՍԻՆ...

ԽՄԲ.— Ջէզրք հայրենակից մըն է որ կը գրէ այս նամակը, իբրեւ իրազեկ.—

Թենքրափակած Basrah Timesէն կտրուած մի կտոր, հասկացողի համար բաւական է այդ, իմանալու թէ ի՛նչ տակ է «Նահր էլ Օմար»։

Ինչպէս կը տեսնէք, 127 ֆարհինայթ աստիճան (որ ասել է ճիշդ 53 սանթիկրատ) տաքութեան եւ 73 առ հարիւր խոնաւութեան մասին է խնդիրը։ Եւ այս դեռ ամէնէն տաքը չէ, (շուքի մէջ)։ Իսկ արեւի մէջ 25 30 աստիճան կ'աւելանայ։ Ուրեմն դժուար չէ երեւակայել թէ ինչ պայմաններու մէջ են ապրել եւ դեռ եւս կ'ապրին մեր խեղճ եւ դժբախտ ազգակիցները, ընդարձակ անապատները գերեզմանոց դարձնելու համար թերեւս։ Սրանց դէպի Մուսուլ գաղթը քննադատողները թող փորձեն կենալ արհեստական կերպով տաքցուած օ՛րեւէ բաղնիքի մէջ, նոյն աստիճանի տաքութեան եւ խոնաւութեան տակ, ոչ թէ օրեր, այլ միայն մէկ ժամ։ Այս հրաշէկ անապատն ինկած թշուառները իրենց զով ու կանանչ սարերն, իրենց ամբողջ սառցուածքով թողել գաղթել են Պասրա կամ Նահր էլ Օմար։ Իրարու վրայ նաւթի մի քանի ժանգոտ թիթեղ են դարսել, առաստաղն նոյնպէս թիթեղ կամ բարակ խսիրի կտորներով ծածկած, յաճախ հազիւ մէկ մետր բարձր եւ երկու քառակուսի մետր ընդարձակութիւն, եւ մի քանի հոգով սեղմել են այդ «տուն» կոչուած փուռը։ Նրանց առաջ գտնւում է Շաթ էլ Արաբ իր լճացած եւ կեղտոտ ջրերով, իսկ յետոյն արաբական անձայր փուշոտ եւ կրակի պէս տաք անապատն մինչեւ Պաղտատ։ Բարդել սրա վրայ անգործութիւն, մշտնջենական մալարիա, երբեմն ուրիշ տարափոխիկ հիւանդութիւններ, հաւաճառականներ եւ պատկերը լրիւ կը լինի։ Նրանց Մուսուլ փոխադրուիլը մեծ բախտաւորութիւն պէտք է համարել ապրողների համար եւ միակ միջոցն ստոյգ մահէ ազատելու արդէն նօսրացած բազմութեան։

Ի՞նչ կը կարծեն քննադատող եւ խառնակող պարոնները. կ'ուզէին որ այս ափ մը ժողովուրդը կամաց կամաց մեռնելով վերջանայի՞ն եւ միանգամ ընդ միշտ ամէն հարց փակէի՞ր։ «Մէկ առեղ քեզ, մէկ մախաթ ուրիշին», կ'ըսէ առածը. ամէն կասկածէ դուրս է որ նրանք — ռամկավար թէ կարմիր — եթէ ամենաթեթեւ գլխու ցաւ ունենան հարիւր մասնագէտ բժիշկ կը կանչեն, հազարներ կը ծախսեն իրենց առողջութիւնը չկորցնելու, իսկ ինչո՞ւ այդքան թեթեւօրէն վերաբերուել հազարաւորների կեանքին հանդէպ, մանաւանդ երբ իրենք ոչ օգնել են նրանց, ոչ նեղուել նրանց համար։

Ինչ կը վերաբերի այն հարցին թէ արդեօք կառավարութիւնը դժգոհ է Հայերի հոն հաստատուելուն, հիմքեր ունիմ կարծելու որ անտեղի է։ Միջագետքի Արաբները համակրում են Հայերին եւ արդէն են Հայերի համար գուցէ աւելի շատ քան շատ մը Հայեր։ Նրանք շատ բան արդէն սովորել են մեզնից, սկսած հայ երգերէն։ Իրաքն ընդարձակ է, պտղաբեր եւ ջուրն առատ, բայց ամայի և անմարդաբնակ։ Այդ երկիրն պէտք ունի գործօն ձեռքերի՝ յատկապէս երկրագործութեան համար։ Քաղաքների մէջ թերեւս որոշ անհատներ չախորժեն Հայերից լաւ մրցման տեսակէտով, բայց գիւղերի մէջ նման երեւոյթի մասին խօսք չի կարող լինել։ Իսկ քաղաքական տեսակէտով մէկ կամ երկու գիւղ չեն կարող փնասել ո եւ է մէկին։

Ընդհանրապէս հայութեան եւ մասնաւորապէս Վասպուրականցիների Միութիւնների պարտականութիւնն է օգնել եւ շարունակել օգնութիւնը մինչեւ այս ժողովուրդը ինքնապահ դառնայ։

Քանի մը խօսք եւս անցեալի մասին իբր մօտէն տեղեակ մը։ Շնորհակալութեան արժանի է Հնդկահայութիւնը, որուն տուած դրամով է որ ցարդ հոգացուած է այս ժողովրդի ընդհանուր ծախսերից շատ կարեւոր մէկ մասը, ինչպէս օրինակ դեղ, ուտելիք մօտ 3-400 անկարողների, զանազան ծախսեր, Պաղթ. կամբոէի առենապետի երթեւեկի ծախսեր, եւ հիմա էլ դէպի Մուսուլ փոխադրութեան ծախսերից մաս մը։ Շնորհակալութեան արժանի է նոյնպէս եւ Պ. Ս. Ղարիբեան, Բասրացի, որ թէ դրամապէս եւ թէ բարոյապէս խոշոր աջակցութիւն է արել։ Շնորհակալութեան արժանի են նոյնպէս եւ Մասջէդ Սուլէյմանի հայերը, որոնք շնորհիւ Պ. Մ. Մարգարեանի հանգանակեցին շուրջ 10 հազար ֆր.ով Նահր էլ Օմարի վարժարան ծախսերը հոգացուեցան որոշ ժամանակ մը։ Շնորհակալութեան արժանի են Աբատանի, Ահվազի, Բասրայի եւ Բաղդադի Հայերն, որոնք իրանց կարողութեան սահմանին մէջ օգնեցին գաղթականութեան եւ վերջապէս շնորհակալութեան եւ յարգանքի արժանի է Պ. Լեւոն Շաղոյեան, որ անձնուիրաբար իր ժամանակն ու կարողը նուիրել է այս ժողովրդի փրկութեան կնճռոտ եւ պատասխանատու խնդրին վրան ու ինչի։ Երբ իմ միջոցաւ նրան առաջարկեց լաւ պայմաններով եւ ռոճիկով պաշտօն մը Աբատանում, նա վեհանձնաբար մերժեց։ Ժողովուրդը նրան սիրում է, յարգում եւ ենթարկւում ամէն կերպով։

Վերջացնելով գրութիւնս, խորհուրդ կուտամ կուշտ ուտող եւ քաղցածին փնասել ջանացող ձրի ճառախօսներին, որ եթէ որեւէ ձեւով չեն ուզել օգնել այս դժբախտներին, գէթ ազնուութիւնը ունենան լռելու եւ խղճահարուելու։

Լ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ՄԱՄՈՒԼ

Ի՜նչ ձիգեր կը թափուին Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ, ընդարձակելու համար մամուլին գործունէութիւնը։

Հոլանտայի մէջ մամուլի ընկերակցութիւնը գնած է 1800 քառ. քիլոմեդր հող, որուն վրայ պիտի բարձրացնեն վիթխարի շէնք մը, միայն մամուլի համար։

Գետնայարկը պիտի ունենայ լրագրի վաճառման եւ բաշխման, վարչական եւ այլ բաժիններ։ Ա. Բ. Գ. յարկերուն մէջ պիտի տեղաւորուին խմբագրութիւնը, տնօրէնութիւնը, մատենադարանը, ընթերցարանը, եւայլն։ Դ. յարկը պիտի յատկացուի ճաշարանի, զբօսարանի եւ լոգարանի։ Շէնքին ետեւը մասնաւոր բաժին մը տպարանին համար, ուր պիտի դրուին գլանաձեւ մամուլներ, որոնք ունին 21×24 մեդր տարածութիւն եւ 7 մեդր բարձրութիւն։ Այս մեքենաները կրնան տպել մէկ անգամէն 96 էջ։ Այս շէնքը պիտի ունենայ նաեւ լուսանկարչական աշխատանոցներ, թղթատարի բաժիններ, կառատուններ, եւայլն։

Ամերիկայի մէջ օրաթերթեր կան, որ կը տպուին 50 կամ 160 էջ։ Անգլիոյ եւ Գերմանիոյ մէջ եւս նոյնքան զարգացած է մամուլը, եւ այս՝ շնորհիւ ծանուցումներու հասոյթին։ Ամերիկայի մէջ մէկ տող ծանուցումը կ'արժէ 10 տոլար։ Ցուներ կան, որ ծանուցումի համար աւելի քան 30 միլիոն տոլար պիւտճէ մը ունին։ Այսպէս մամուլը, իր հասոյթի աղբիւրներուն համաձայն, ոչ միայն կը վճարէ եւ կը բազմացնէ իր յօդուածագիրները, լրաբերները, այլ նաեւ կը մեծցնէ ծաւալը, կ'օժտէ ամէն առաւելութիւններով։ Մամուլին յառաջդիմութիւնը կը սկսի 19րդ դարուն։ Աւելի առաջ շատ քիչ էին օրաթերթերը, որովհետեւ քիչ էին ընթերցողները։

ՊՏՈՅՏ ՄԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

ԽՄԲ. — Սթամպուլ այս միջոցիս եւրոպացի, մանաւանդ անգլիացի լրագրողներու ճշմարիտ կարաւանի մը ժամադրավայրը եղած է։ «Յառաջ»ի մէջ արդէն երեւցան անոնց կարգ մը թղթակցութիւններ։ Վերջինը «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի թղթակիցինը։ Ստորեւ կ'ամփոփենք «Տէյլի Քրոնիքլ»ի թղթակիցին ո՛րքան ճշգրիտ, նոյնքան սրամիտ նկարագրութիւնը Սթամպուլեան ուղեւորութեան։

Սոֆիա եմ գեա։ Քաղաքին՝ միւս կողմը, քանի մը մղոն հեռուն, կը բարձրանայ անարգել լեռնաշղթայ մը, ձիւնապսակ։ Ամպոտ գիշերուան մը տարտամ լուսնկային լոյսով կարծես ինք լեռնաշղթան ալ ամպ մըն է։ Վերջապէս հարազատ Պալքանին մէջն ենք...։

* * *

Ժամբայ ելանք Սոֆիայէն եւ սկսանք մագլցիլ նոր լեռնաշղթայ մը։ Լուսնկան կը փնտռէր այս միջոցիս, եւ կրնայի տեսնել որ այս գետինները այլեւս ոչ մէկ նմանութիւն կը բերէին մինչեւ հիմա իմ գիտցած որեւէ դաշտանկարի հետ։

Ամբողջ հողամասը այնպէս կ'երեւէր՝ իբր թէ ան գործը եղած ըլլար, ժամանակի արշալոյսին մէջ, պայթուցիկներով սպառազէն խելագարներու ցեղի մը...։

Մեր վերեւ գիւղ գահաւանդներ։ Պատառոտուն կիրճերու վըրայէն կ'անցնինք, վարը անդունդ անյատակ։ Մեր երկու վայրաշարժները՝ ժամական վեց մղոն արագութեամբ զառիվայրներն ի վեր հեւալով կը փսխէին ձանձրալի, շոգոլի եւ կայծերու վէժք ցսրմանահար գիշերուան մէջ։

Գ՛ացի քնանալ երբ կառախումբը ուրիշ կիրճէ մըն ալ վեր բարձրանալու վրայ էր նոր լեռներու մէջէն, որոնք թերեւս ամպ էին, կամ ամպերը լեռ էին։

Կառախումբին այգավազքը տեղի կ'ունենար ցած, հանանչ ցորենի արտերու, մարգերու մէջէն։ Միգամած օր մը։

Կէսօրէ վերջ ժամը 3ին անցանք հին ամրոցի մը մէջտեղէն։ Մզկիթներու եւ մինարէներու հորիզոն մը, քայքայուած վերջին փուլերուն հասած փայտէ տուներու փողոցներ, փայտի կըտորներով, թիթեղի բրդուճներով կարկտուած, պատուհանները գոց, կղկղանք, ապականութի՜ւն, «նըկարչագեղ» անհաւատալի — Սթամպո՜ւլը։

* * *

Բարեկամ այցելուն բնականաբար պարտաւոր չէ իր առաջին օրը ոստիկանական պահականոցները շրջագայիլ։ Սովորութիւն է որ պանդոկին մարդիկը արտօնուած են ընելու իրենց յաճախորդը արձանագրել տալու գործը։ Բայց աւաղ շնորհքով մը կը կեղեքուիս։ Եւրոպայի պանդոկը՝ ուր իջած եմ՝ այս ծառայութեան համար վեց անգլիական շիլին պահանջեց։ Մերժեցի, եւ անձամբ գացի պահականոց։ Սակայն զզլացի կերած ապուրիս վրայ, կատղեցայ։ Աստուա՜ծ իմ, ի՛նչ ձգձգումներ, ի՛նչ փախուստներ։

Արդէն իսկ ի բնէ անպարկեշտ մարդոց մէջ անգամ այս խընդիրը անպարկեշտութեան կատարեալ ասպարէզ մը կը պարզէ։

Միակ լուծում մը կայ, որ կըրնայ վերջ տալ անգամ կամ այլ կարգի այս խայտառակութիւններուն։ Ո՛րքան կը համբուրգեմ Եւրոպայի մէջ, այնքան ալ կը տեսնեմ...

Նեմ որ փոքր եւ կիրները հա... տէ պժգալի կը գտնան անց... մաքսի այս աւերիչ ... Ընդգծի գործը մանաւանդ ... մարիտ ժամանակ մը ... բեկութիւն մըն է վերջ... Միակ լուծումը՝ որուն վերջ... նարկեցի՝ Եւրոպայի Միացեալ ... հանգներու կազմութիւնն է ... ի վերջոյ։

Բարելոն մըն է, ամէն ... կը խօսին իրենց տեղական ... եւ կ'երեւին իրենց սեփական ... վարոյթներով։ Ո՛վ կը կառա... զիրենք, ինչպէս կը կառավար... հոգերնին չէ՛ բնաւ, այլ կը ... տաքքրքրուին թէ ... ֆութպոլը ո՛ւր պիտի խաղցուի ... մրցումը պիտի ըլլայ ... եւ Սթամպուլի մէջ, կը ... զարմանալ թէ ինչո՞ւ գործը ... սպասենք այս ամէնուն ... տալու համար։

Ամէն կողմ խաբեութ... Բայց բոլոր մանր մունր խաբ... թիւնները անցան կը ձգեն ... գրի գործերուն պատճառած ... բեւութիւններուն քով։ Կը ... քիմ սակայն պատմել ... սա՛ կատարելապէս նենգ ... մունքը —

Անցեալ օր կը ճաշէի ... րանի մը մէջ երբ սիրուն ... մը, որ հաստատութեան կը ... կանէր անշուշտ, եկաւ ... քանց ինծի։ Որովհետեւ ... կ'երեւար, քիչ մը կաթ ... ցի։ Ըսաւ այդ պնակ մը ... համար հաշուեցոյցին մէջ ... նշուած էր գրեթէ ամբողջ ... շիս հաւասար գին...։

* * *

Եւրոպայի մէջ եթէ յոգ... թափառելով կը փնտռէի անկա... լի բան մը, որեւէ գիրքի ... րախաղի կամ պատկերի մէջ ... նուած բան մը — վերջապ... գտայ զայն հոս — Ս. Սոֆ...

Ուրիշ քաղաքներ կրնան ... դասակարգել իրբեւ լաւ, գէշ ... րուն, անտարբեր։ Բայց հոս ... սակարգութիւնը կանգ կ'առ... կարելի չէ դասակարգել այս ... ղաքը։

Եւրոպայի ծայրը շինուած ... երկու բլուրներու վրայ։ ... ջիւր կոչուած Վոսփորին մէկ ... ւին երկու կողմերուն վրայ ... ները կարծես իրարու վրայ ... նաեւ կը թուին ըլլալ դէպի ... րաւ, ջուրին միւս կողմը ... բլուրներ, մէկ մղոնէն ... ընդարձակութեան մը վրայ ... բլուրները Ասիոյ լեռներն են։

Սթամպուլ հին մասն է ... անուանեալ, կարծեցեալ ... դիական» մասը։ Երկուքն ... աննկարագրելի են։ Ուստի ... նկարագրեմ զանոնք... ըլլալով որ պատկերին անբաղ... մասը կը կազմեն ամէն ... անկիւն կոյտ մը փլատակներ ... աղիւսի փոշիներ, կոտրած ... ներ, սեղեր եւ շուներու ... փտած ճերմակեղէններ ... մահ մարմարինէ սքանչելի ... կիթներու շուրջին ներքեւ, ... անաղարտ մնացած են դարեր ... վեր)։

Կայարանէն սակաւ ... միջոցիս, իսկոյն պաշարեց... վաշտ մը բեռնակիրներէ, ... նուէր կը պահանջէին իրենց ... ծառայութիւններուն համար ... գոյ կամուրջէն բերա, ուր կէ... նուին պանդոկները։

Ընորոշ անհանգստութիւն ... ունեցայ քաղաքին հին ու ... մական մասէն բաժնուելու ... խորհեցայ թէ արդեօք լա... ըլլար հոն մնալ եւ պանդոկ ... գտնել։ Սա չէ՞ որ եւ ... դիական կոչուած աղարտ... հոս արդիութիւն, արեւմ...

...ութիւն չկայ, երկու կողմ ալ ... նոյնքան աննկարագրելի է ... եղքան սքանչելի։

... կ'անցնի կամուրջէն, ... բլրակէն վեր կը շարժակի ... մունքի գինեբրուն, սալայա-... թրու, վրան կախուած տու-... եւ իրենց ողորմելի քայ-... մով գործակալյայ փողոցնե-... մէջէն։

15 վայրկեան վերջ կը կենայ ... մութ եւ անսահմանօրէն աղ-... փողոց մը։ Կը զարմանամ թէ ... կեցեր ենք եւ լեղապա-... կ'ըլլամ իմանալով որ պան-... գէմ եմ...

... մը վերջը աւելի լաւ հաս-... այդ վայրին աշխարհա-... թիւնը։ Կ. Պոլսոյ ամէնէն ... պանդոկն ալ այդ փողոցին ... է եղեր։ Քանի մը դուռ ան-... իմ եռեւ։ Միւս բոլոր փո-... այնքան աւելի վատթար ... Մեր բնկածը լաւագոյն փո-... մէկն է եղեր։ Բերա ... է գանակի մը կռնակին ... բլուրին վրայ։ Մէկ տու-... խարխուլ տակը փողոցին մէջ ... տունի մը գագաթէն կը ... անայ։

... մը կրնայ հինգ յարկ ... ըլլալ երբ մէկ փողոցէն ... ուրիշ փողոցէ մը տես-... կ'ըլլայ ութ յարկ։ Առաւ-... անցուդարձի համար որա-... մէկ փողոց կայ միայն ... նեղլը։ Բոլոր միւս փո-... աստիճաններ, սանդուխ-... են, տեղ տեղ տարօրինակ ... ծուռ ու մուռ սանդուխ-... որոնք մէկ փողոցէ մը վերը ... փողոց մը կը տանին։

... երբեմն երազ մըն է, կամ ... մը։ Բլուրին ծայրը ... մը տուներու գեղ առ գեղ ... երուն եւ նաւերուն ... կողմը կ'ունենայ տեսարան ... երուն վրայ, որ լեցուած ... երով նաւարշաւիներ, ... Սթամպուլին եւ անոր ճեր-... մզկիթներուն եւ վրաբարի ... վրայ, որոնք անձման ... են Եւրոպայի մէջ։ Փո-... անոնց վրայ կը խաղան ... Արեւը զանոնք կ'ոսկե-... իր շարժումներով։

... մշուշը կը շառա-... զանոնք լուսնեան արծաթէ ... կը փոխարկէ զա-... գորտաւի գարասափի վր-... բարձրացած։ Ես տեսարան-... համար մոլեռանդ, խան-... չեմ։ Ես մարդկութիւնը կը ... այս քաղաքին մարդ-... մարդկօրէն կեանքը։ Բայց ... տեսարանն ալ դրամով կ'ըլլայ

ՁԱՅՆ ՄԸ ՍԻԲԵՐԻԱՅԷՆ

«Դրօշակ»ի վերջին թիւէն (մայիս)կ'արտատպենք հետեւեալ թղթակցութիւնը.

— «... Այնտեղ որտեղ ես եմ աքսորուած, մենակ չեմ, կան 30-35 հայեր, 45.50 Վրացի-ներ, ինչպէս եւ Հրեաներ։ Սրանք աքսորուած են քաղաքական պատճառներով, իսկ քրէական յանցաւորները եւ կրօնականները շատ աւելի են, հազարներ։

Սկզբում հաց եւ ուրիշ սննդե-ղէններ կարելի էր ձեռք բերել բնակիչներից. յետոյ կարգադր-ւեց ստանալ պետական սպառողական խանութից։ Աստիճանաբար դադրեցրին խանութից ապրանք տալ մեզ. եւ այժմ էլ հնարի սեւ ալիւր անգամ չի տրւում։ Գիւղացիք սակաւահող լինելով, նրանք եւս առանց խանութի ալիւրի չեն կարող ապրել։ Այնպէս որ բնիկներին եւս ալիւրը եւ ուրիշ մթերքները չափով են բաց թողնում։ Բացի այդ, վերջերս սկսել են համայ-նացնել ամէն բան։ Մի քանի տուն աղքատներ բացառու-թիւն համարելով, մնացածից հաւաքեցին պաշար, միս, ձուկ, իւղ, եւայլն։ Սպառողական խանութներին բանի անդամագրւում են բնիկներին։ Միջակները բաժին են վճարում 100 ռ., հարուստները 250, իսկ աղքատները 75 ռ.։ Եթէ չանդամագրւեն, խանութը ապրանք չի տար եւ խեղճերը կը մեան մերկ եւ քաղցած։ Մեծ մասով ձկնորսներ են եւ տեղացին իրաւունք չունի ապրանքը ուրիշ տեղ ծախելու։

Պարտաւոր է յանձնել խանութին մեռած գնով եւ փոխարէնը ստանալ թղթադրամ։ Կանչում են գիւղական խորհուրդ եւ զանազան անուններով դրամը ստանում եւ մի ստացական են տալիս ձեռքը։ Այնպէս որ նորից գիւղացին մնում է դատարկաձեռն։ Նաեւ պարտադրում են որոշ քանակութեամբ ձուկ որսալ եւ տանը երբեք փթեց աւելի չպահել, բոլորը խանութ յանձնել։ Նոյն պայմանը մեր համար։ Խուզարկութիւնների ժամանակ կերակուրի միս անգամ չեն թողնում եւ անվճար տանում են։ Անասունները մորթելու կամ ծախելու իրաւունք չունին. միայն պէտք է պահեն եւ կերակրեն։ Երբ պետութիւնը պէտք ունենայ կը հասկցէ, խստանալով որոշ վճար տալ։ Ահա այսպէս կ'ապրին ... մեծերից։ ... բաց են թողնում բացի ..., որոնք մեզ բոլորովին պէտք չեն։ Գնում ենք ամիսը միայն 5 ֆունտ նաւթ եւ 4 տուփ լուցկի։ Տեղացիների միջոցաւ գնելու դէպքում գիւղացուն զրկում են անգամ լինելուց։ Նոյնիսկ խօսում են թէ տանն եղած կաթից մեզ տալ աքսո-րականներին, ձուկ միս տուողնե-րին տուգանում են։ Երեւի որոշել են սովամահութեան են-թարկել մեզ։ Կենտրոնից շատ հեռու ենք եւ լիազօր պետա-կան մարմինը անուշադիր է թողնում բողոքները, իսկ Ձեռ-կայի լիազօրը պատասխանում է. «Այդ իմ գործը չէ, սպառո-ղական խանութների վարչու-թեան գործն է»։

Մեզ ամսական նպաստ են տալիս վեց րուբլի 25 կոպ. այն էլ 2—3 ամիսը մի անգամ։ Տարեկան առաք հագուստի համար տաս րուբլի պէտք է տան, բայց ոչ անցեալ տարի ուեցին, եւ ոչ էլ այս տարի։

Թէ մեր բանտարկութեան պատճառը ինչ է,— գալլի եւ զատան պատմութիւն...

Այստեղ եւ աւելի հեռուները Ռուսաստանի զանազան նահանգներից գիւղը ցերեկ մեծ թիւով ժողովուրդ է գաղթում, թողնելով գիւղում իր ունեցուածքը։ Ո՛վ կարող է, վերցնում է ընտանիքը, հնարաւորութեան չափ ուտելու պաշար, ձի է առնում եւ փախչում առանց յետ նայելու։ Մեր լրագիրն ու լրաբերները այդ գաղթականներն են, որ պատմում են թէ ինչ սարսափելի տանջանքներ են տալիս ժողովրդին։ Աւելորդ է խօսել կեանքի եւ գոյքի ապահովութեան մասին։

Այսպէս, ընկեր, հայրենիքից հեռացած, այս լայնատարած անտառներում, փայտաշէն տնակներում մեր գոյութիւնը քարշ ենք տալիս, հաւատալով որ տեւական խաւար չկայ կեանքում, խաւարին յաջորդում է ալւան, վառվռուն կենսատու արեւը, ճառագայթները ցոլացնելով շատ հեռաւոր մութ անկիւններ, ծըմակներ, ներքնայարկեր, եւ լուսաւորելով մեր գեղեցիկ հայրենիքի ճանապարհը...։

ԱՔՍՈՐԱԿԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ՀԱՆՔԵՐ

Անդրկովկասեան Երկրաբանական Վարչութեան Հայաստանի ներկայացուցչութիւնը ծրագրած է այս տարի կատարել երկրախուզութիւն մը հետեւեալ հանքառատ վայրերուն մէջ։ Աղարակ (պղինձի հանքեր,) Լոռուա եւ Դսեղ (ծծմբաքար), Սեւանայ լիճին հիւսիս-արեւելեան ափերը (գունաքար - chromite), Ջաջուռ (քարածուխ), Նորնուզ (թօ-բաքար — infusorite), Երեւան (չեչաքար), Արդաքեանդ (մարմար)։

Այս աշխատանքներուն յատկացուած է 435,000 րուբլի։

ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ ՍԽԱԼՆԵՐՈՒ

Կոմունիստ կուսակցութեան Վաղարշապատի կոմիտէն, քննելով իր շրջանին մէջ գիւղատնտեսութեան համայնացման առթիւ կատարուած սխալները, կը ներկայացնէ հետեւեալ պատկերը «Խորհ Հայաստան»(4 Մայիս)՝ —

Ստալինի յօդուածը հաճելի չէր մեր քեալլոգէօղներուն։ Վ. Խաթունարխի բջիջին մէկ անդամը կ'ըսէր.—«Սկզբում, երբ կարդացինք Ստալինի յօդուածը կամաւոր սկզբունքը կիրառելու մասին, կարծում էինք, որ խորհրդային իշխանութիւնը կործանւում է...»։ Իսկ ոմանք ամէն սխալ կը բարդէին ղեկավար մարմիններուն վրայ.—«Մեզ ասում էին, մենք էլ կատարում էինք, մենք ի՞նչ մեղաւոր ենք...»։ «Աջ» կամունիստները, չհաշուելով կատարուած սխալները կ'առաջարկէին հրաժարիլ գիւղատնտեսութեան համայնացումէն։

Երբ ամէն կողմ հրահանգ ու մարդ ղրկուեցաւ, սրբագրելու համար սխալները. գեռ Հաջիղարայի, Հայթաղի, Սամաղարի մէջ կը պահային վերադարձնելու ներքին գիւղացիներէն բռնագրաւուած անասուն ապրանքները։

Վ. Թուրքմանլուի բջիջին անդամները չէին ուզեր զանազան սխալներ։ Կարգ մը կոմունիստներ ընդունելով հանդերձ թէ սխալ շարժած են, կը մերժէին զիջել, ըսելով — "Հեղինակութեան հարց է, ես հիմա ի՞նչպէս երթամ գիւղացիին ըսեմ թէ երէկուան ըսածս սխալ է...,,։

Բայց եւ այնպէս տակաւին կան քեալլոգէօղներ, որոնք կը շարունակեն ձայնէ զրկել միջակ գիւղացիները, ուրիշներ ալ՝ քէն պահած են «կոլխոզ»էն հրաժարողներուն դէմ։

Միւս կողմէ գիւղացիներ ու կոմունիստներ կան, որ կը պայքարին «կոլխոզ»ին դէմ։ Ն. Ախտայի շրջանին մէջ Նալչի գիւղէն Ապետնակ Ցաղրեան կը յայտարարէ անոնց հասցէին, որոնք կ'ուզեն համայնացնել գիւղը.— «Հան որդի թալանչիներ, ուզում են մեր անասունները եւ ստացւածքը թալանել եւ մի քանի չքաւորներով տանել ուտելու»։

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՏՈՒՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԵՐ ԸՆԿԵՐՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Եւրոպայի կեդր. կոմիտէն, երկար ատենէ ի վեր կը զգար որ անհրաժեշտ պահանջ դարձած է՝ Փարիզի մէջ ունենալ կեդրոնական հաւաքավայր մը, որ դառնար օճախը ոչ միայն իր ընկերներուն, այլ նաեւ այս գաղութի ցիրուցան հայութեան։ Ընդհանուր բաղձանք եւ անյետաձգելի պահանջն էր ասիկա բոլորին, որքան Դաշնակցականին նոյնքան նաեւ սրտցաւ ամէն հայ մարդու,— ունենալ վայր մը, որուն տաք մթնոլորտին մէջ կարելի ըլլար հաւաքել բոլոր ցանուցիր ու մանաւանդ զիրար խայթող տարրերն ու ազդակները, միութիւններ, ընկերութիւններ ու մարմիններ՝ զանազան անուններով բայց հասարակաց միակ նպատակով. այսպէս կարելիութիւն տալ անոնց՝ անջատ գործելով մէկտեղ, իբր միակ յայտարար ունենալ հայ ազգային ոգիին պահպանութիւնը, ապազգայնացման ու այլասերման հաւատարած վտանգին դէմ։ Ասիկա արդէն գործակցութեան մը նախաքայլը չէ՞ միթէ, եւ կեդրոնավայրն ալ՝ անոր նիւթական անհրաժեշտ ազդակը։

Ահա այս նկատումներով, Դաշնակցութիւնը՝ կրթնած Ֆրանսայի իր ընկերներու լայն զոհաբերութեան գեղեցիկ ոգիին վրայ, ինչպէս նաեւ վստահ այս գաղութի համակիր ու չէզոք հասարակութեան մէջ իր վայելած ընդհանուր համակրութեան, ստանձնած է նման կեդրոնավայրի մը հիմնադրութիւնը՝ Փարիզի մէջ, «Հ. Յ. Դ. Տուն» անունով։ (Հ. Յ. Դ. Տունը պիտի ունենայ խոշոր սրահ մը, ինչպէս նաեւ յարակից խոշոր սենեակներ ու մասնաւոր բաժիններ, ուր կարելի պիտի ըլլայ սարքել հրապարակային կամ մասնաւոր բանախօսութիւններ, դասախօսութիւններ, հանդէսներ, ներկայացումներ, ժողովներ ու զանազան հաւաքոյթներ)։

Ահա այս նպատակով նետած է առաջին քայլը։ Գնուած է արդէն հողը, Փարիզի դուռներէն մէկուն անմիջապէս մօտը, (Porte d'Orléansի շրջանին մէջ, Cité Universitaireի մօտ) եւ շէնքին շինութեան կը ձեռնարկուի իր կարգին։

Հետեւաբար, բնական էր որ, տեղական բայց համազգային նման ընդհանուր նպատակի մը իրագործման ձգտող կարեւոր ձեռնարկի մը համար չպիտի վարանէինք դիմելու բացի մեր ընկերներէն, որոնց մեծագոյն զոհողութիւնը արդէն ապահովուած է, նաեւ մեր բոլոր այն համակիր հայրենակիցներուն, որոնք մեզի պէս ու մեզի չափ խորապէս կը զգան այն անգնահատելի դերը որ վիճակուած պիտի ըլլայ այս գաղութին մէջ Հ. Յ. Դ. Տունին, որով վստահ ենք թէ անոնք եւս իրենց նիւթական լայն օժանդակութիւնը պիտի բերեն մեզի, այս ծանր բայց կենսական ձեռնարկին արագ իրականացման համար։

Հ. Յ. Դ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷ

ԾԱՆՕԹ.— Նուէրները ղրկել հետեւեալ հասցէով.— L. Kévonian. 235 Fbg. St. Martin, Paris (10e).

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՃՇԴՈՒՄ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— «Յառաջ»ի 10 մայիս թղթակցութեան մէջ, ապրիլ 11ի տօնակատարութեան նկարագրութեան մէջ մոռցուած էր յիշել մասնակցող կազմակերպութիւնները, եւ անշուշտ թիւրիմացութեամբ արձանագրուած էր 1500 աթոռ։

Հակառակ մեր կամքին, որուն անյարմարութեան պատճառաւ ստիպուած էինք տօնը կատարել մայիս 4ին, Սալոն Շափի մէջ, որ կը պարունակէ 650 աթոռ, ո՛չ թէ 1500...։

Տօնակատարութեան կը մասնակցէին Ազգային վարչութիւնը, Ազգ. Վարժարանը, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, Ա. Ե. Հայ Կարմիր խաչը, Հայ Գրասիրաց Միութիւնը, Հ. Մ. Ը. Մ. մասնաճիւղը, Ֆրանսահայ Արհեստաւոր Միութիւնը, Հ. Դ. Դ. Պատանեկան Միութիւնը, ինչպէս նաեւ Վասպուրականի, Կարնոյ, Տարօն Տուրուբերանի, Սալնոյ Ձորի, Խնուսի, Տիգրանակերտի, Բաբերդի, Խարբերդ քաղաքի Երիտասարդաց, Զարանճաքի, Քէսրիկի, Բալուի, Սեբաստիոյ, Ղանթարօ գիւղի, Մարաշի, Բալու Խոշմաթ գիւղի Հայրենակցական Միութիւնները։

Վարչութիւն

Գ. Ե. Ռ. Մ. Մասնաճիւղի

ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՋՈՒՆԵՒՈՐ ԿԻՆԵՐՈՒ

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան Կարմիր Խաչի Օգն. Մասնաճիւղը որոշած է, անցեալ տարուան պէս, նպաստել համեստ վիճակի տէր յղի կիներու։ 12 յղի կիներու պիտի յատկացուի ամսական որոշ գումար մը, ծննդաբերութենէն 2 ամիս առաջ եւ երեք ամիս վերջը, ընդամէնը ՀԻՆԳ ամիս։

Հետեւապէս, անոնք որ արդարեւ համեստ վիճակի տէր են, կրնան ներկայանալ ամէն ուրբաթ եւ երկուշաբթի առաւօտները, ժամը 9-12 եկեղեցւոյ բուժարանը, արձանագրուելու համար։

Դիմողները պէտք է կանխաւ ներկայացնեն բժշկական վկայագիր մը, ինչպէս նաեւ գրաւոր խնդրանք մը՝ ուղղուած Կարմիր Խաչի Օգն. Մասնաճիւղին։

Արձանագրութիւնը կը տեւէ թուականէս մինչեւ մէկ ամիս, այսինքն, մինչեւ 1930 յունիս 20։ Այդ թուականէն վերջ եկած դիմումները նկատի չպիտի առնուին։

Մասնաճիւղը քննութիւն պիտի կատարէ խնդրարկուներու նիւթական վիճակի մասին եւ յետոյ յուլիս ամսու մէջ պիտի ընտրէ վերջնական նպաստընկալները։

Կնիք)

ԲԱՇՕՆ

Սովորելի էր նաեւ Ղզրօի անս... նա չնչապաշտում, հեւում ... յայնգած քթածակերը քիչ ... մտրաքուէին, բորբոքուած, ... լցուած աչքերը քիչ էր ... դուրս թռչէին իրանց խոռ-... մազերը խռիւ, իսկ շըր-... ներն ու երկար ճերմակ ... քը ներկւած էր բոսորային ... այդ րոպէին նա նմա-... էր մի արիւնարբու գազանի, ... նոր պատռել, լափել էր ...։

— Օ՛, անօրէններ, հառաչ... էր նա, էսա երկրի մէջ էլ ... նանք ձեր ձեռէն սարեր չա-... ձորեր ընգանք, խեղճ ու ... մեր ճժերու խետ էլանք ... ղըմ մէն չէ ձե թորգինք, ... չը պրծանք, էլ գո՞ր եր-... գո՞ր թաղենք մեր սեւա-... գլխներ, գո՞ր...

Ոստիկանը մօտեցաւ նրան, ... բռնեց ասելով.

— Դի՛հ, ծերունի, գնանք, արի իմ յետեւից։

Ղզրօն զարմացած ու ապուշ կտրած նայեց ոստիկանին, առանց բան հասկանալու, վերջինս կրկնեց իր հրամանը։

— Էա՛, դու ի՞նչ կ'ուզես, գո՞ր էթանք, հարցրեց Ղզրօն։

— Բանտ։

— Ինչի՞ խամար։

— Արիւն ես թափել, տե՛ս, արիւն թափեցիր, աւելացրեց ոստիկանը դէպի վիրաւոր քիւրդը ձեռք մեկնելով։

— Խայեր լսա՞ք, քրդու արունն իմ թափեր, քրդու արո՜ւն... ասաց Ղզրօն եւ երկար ու ջղաձըգաբար ծիծաղեց խելագարի ծիծաղով— Քրդի արունը թանգ ի, խա՛, խա՛, ես գինամ, գինամ, էսա երկրի մէջ շատ արունն էլ թանգ ի, շարունակում էր Ղզրօն։

— Գնա՛նք, կրկնեց ձանձրացած ոստիկանը, ընդհատելով նրա խօսքերը։

— Էթանք, էթանք, թախսիրքեարեմ, սուլուննեմ, էթանք հոֆա, ապա՛, ես արունք էրի, քրդի գեօզալ ջանէն արուն խանի։ Հէ, աղա՛ ջան, քո ղուրբան մեռնիմ, ապա էնա վերան երկրի մէջ ըսկի մէկ չը խարցուց, ո՞վ մ'որթեց մեր ճժեր, ախր տարաւ մեր օղլուշաղ, ո՞վ քանդեց մեր գեղեր, կրակեց մեր տներ, գեղեր, արտեր, տօ՛, զըմ մէն էսա արնխում չներ արին էէ.. Ցօ՛ էնա իմ եղն ի, վա՜խ, իմ խորոտ Բաշօն ի, իմ աղէն էնոր մատաղ էլաւ, քե մեռնիմ գե ես ինչի էնիմ, ո՞ր ջուրն ընկնիմ։ Հէն մայ ձեր երկիր. էսա տեղ քրդու երկու պուտ արունն էլ թանգ ի, հա՜յ հո՜ւ... խայեր, էլ ընչի խամար կ'ապրէք, գէ թորգ ծախեր գան զըմ մէնուս ծածկեն, թորգ սարեր փլեն վըր մեր կօտին, արեւ սէւաշ մեր երկիր բռնեց, չօլեր, ձորեր, դաշտեր զըմ մէն կուժ արուն կարեց, ո՞վ առաջ խայի արուն թանգ ի։ Էթանք, ապա՛, էթանք, թախսիրքեարեմ, խոզն էսա սեւաւոր գլխու—վերջացրեց նա, երկու ձեռքով պինդ հարուածեց իր գլխին եւ ոստիկանի առաջն ընկնելով դէպի բանտ գնաց։

— Պապէ՛, գո՞ւր կ'երթաս քուրդն էլ մեռ Բաշօն տարաւ, գոռաց Թումօն դէպի պապը վազելով, երբ տեսաւ, որ քուրդն սկսեց քշել եզը։

Թորգ լաօ, թորգ, ասաց Ղզրօն, Բաշօն մեր չի, քրդուն ի, թորգ տանի, քե մեռնիմ, մեր տուն չէ մերը չի, մեր որտ չէ մերը չի, մեր արուն չէ մերը չի, խալը բանըմ չունի, զըմ մէն չէ քրդուն ի, էնոր արունը թանգ ի։

Նա գնաց։

Թումօն արտասուելով՝ կրկին յետ դարձաւ եւ վազեվազ Բաշօին հասաւ. մէկ էլ փորձեց կախուել նրա պարանից, մէկ էլ «պապէ՛» գոռաց. բայց այս անգամ պապը նրան ուշք չէր դարձնում եւ առանց յետ նայելու քայլում էր։ Երեխան մղկտալով թողեց եզան պարանը, վազեց դէպի պապը, կախ ընկաւ նրա փէշից արտասուքի միջից պոռալով «Բաշօ՜ն, պապէ՛, Բաշօ՜ն, պապէ՛»։ Եւ այսպէս երկար ժամանակ երեխան չէր իմանում, թէ երկու սիրելիներից որի՞ն առաւելութիւն տայ. Նրա պապէն ու Բաշօն գնում էին զանազան կողմեր, նրանք այլեւս ուշք չէին դարձնում այդ փոքրիկի աղաղակին վըշտի վրայ եւ աւելի ու աւելի հեռանում էին իրարից. Մանուկը չէր իմանում Բաշօի՞ յետեւից վազի, որին քիւրդն էր տանում, թէ՞ պապէի յետեւից, որին ոստիկանն էր տանում։ Նա մի քանի անգամ նա շշկլուած վազեց դէպի Բաշօն, կրկին յետ դարձաւ դէպի հեռացող պապը, քաշ ընկաւ նրա փէշերից, ապաշելով՝ որ յետ գառնայ, Բաշօին խլի քրդից, ապա տեսնելով որ պապը չէ լսում իրան, թափով յետ դարձաւ, վազեց դէպի եզը եւ առաջը կտրեց. բայց յանկարծ նկատեց, որ պապին ու Բաշօին բաժանող տարածութիւնը խիստ մեծացաւ, եւ պապն այլ եւս նրա ձայնն էլ լսել չէ կարող, նա մի յուսահատական ճիչ արձակեց, վերջնականապէս թողեց Բաշօին, որ քուրդը տանի, իսկ ինքը յետ դառնալով՝ վազեց դէպի պապը, դէպի բանտը։ Բայց պապէն չը կար այլ եւս, նրան ներս էին տարել բանտը եւ դռները փակել էին... Ի զո՜ւր էր մանուկը իր փոքրիկ բռունցքներով թակում հաստ, երկաթապատ դուռը, որի յետեւում ծածկուած էր նրա պապէն, ի զո՜ւր էր ճչում, աղեկտուր ձայնով արտասւում, ոտները գետին տալիս, դուռը չը բացուեց։ Ցըգնած, ուժասպառ ու յուսահատ նա նստեց բանտի դրանը, փոքրիկ գլուխը ձեռների մէջ առաւ եւ սկսեց մեղմիկ արտասուել։

Նա այժմ կատարեալ որբ էր։ Ո՛չ պապէն կար, ո՛չ Բաշօն։

(9) Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

ՎԵՐՋ

ոստիկաններուն երեսը նետուեցաւ, բայց այս վերջինները պահեցին իրենց պաղարիւնը, կարելի եղածին չափ քիչ ձերբակալութիւն կատարելով։ Հնդիկ «զինուորական խորհուրդը» գաղտնի ժողով մը գումարելով, որոշեցնոր կամաւորներ ղրկել աղահանքերը։ Արդէն ընտրուած են 500 հոգի, որոնք հրամանի կը սպասեն ճամբայ ելլելու համար։

Այս ցոյցերն ալ կը հաստատեն թէ տակաւին շատ խոր է կանտիի ազդեցութիւնը Հնդիկներուն վրայ։

Հնդկաստանի ականաւոր իսլամներէն Մուհամմէտ Ալի յանձն առած է բանակցիլ կանտիի հետ, հաշտութիւն գոյացնելու համար։

.·. Տիկին Նայտու, բանաստեղծուհին, որուն առաջին փորձը ձախողեցաւ, կ'որոճայ երկրորդ արշաւանքի մը մասին։ Իր հետեւորդներէն երեք հոգի, որոնք ձերբակալուած էին, նուաղած ըլլալով, հիւանդանոց փոխադրուեցան։

Նանսէնի յուղարկաւորութիւնը

. Շաբաթ օր տեղի ունեցաւ հռչակաւոր գիտնականին յուղարկաւորութիւնը։ Առտուն ժամը 11.45ին ամբողջ մայրաքաղաքը (Օսլօ) սուգի դրօշ պարզեց, մինչդեռ բազմաթիւ երեւելիներ, առաջնորդութեամբ Հակոն Թագաւորին և գահաժառանգ իշխանին, կ'այցելէին համալսարանին սրահը, ուր դրուած էր Նանսէնի մարմինը։ Կէս օրին, թնդանօթի հարուած մը կը ծանուցանէր երկու վայրկեան լռութիւնը, որ երկիւղածութեամբ պահուեցաւ ոչ միայն մայրաքաղաքին, այլ և ուրիշ բազմաթիւ քաղաքներու մէջ։ Յետոյ անմիջապէս մարմինը փոխադրուեցաւ փուռը, հրկիզուելու համար, համաձայն իր կտակին։

Եւրոպայի Միացեալ Նահանգներ

Միջազգային մամուլը յանօրէն կը զբաղի համեւրոպական դաշնակցութեան ծրագրով, որ Պ. Պրիանի կողմէ պաշտօնապէս հաղորդուեցաւ մայիս 17ին։ Դատելով թերթերու լեզուէն, Անգլիան երեւութապէս կը համակրի, բայց իրապէս ծուռ կը նայի այս ծրագրին, որ հաղորդուած է 26 պետութեանց։

Պրիանի տեսակէտով, համեւրոպական միութիւնը կամ գործակցութիւնը պէտք է կատարուի Ազգերու Դաշնակցութեան հետ համախորհուրդ, այսինքն այնպիսի պայմաններու մէջ որ չվնասեն այդ հաստատութեան՝ հեղինակութեան։ Ծրագրուած միութիւնը, դաշնակցային կապ մը հաստատելով եւրոպական պետութեանց միջեւ, ոչ մէկ պարագայի մէջ և ո՛ր եւ է պատրճառով չպիտի դպչի անդամակցող պետութեանց վեհապետական իրաւունքներուն։

Պրիան կը յուսայ բոլոր պատասխաններն ստանալ մինչև յուլիս։ Այնուհետեւ վերջնական ձեւ պիտի տայ իր ծրագրին և պատմական ճառ մը պիտի խօսի Ազգերու Դաշնակցութեան յառաջիկայ ընդհ. ժողովին մէջ (սեպտեմբեր։

.·. Համեւրոպական միութիւնը մեծ ցոյց մը կատարեց Պերլինի մէջ կիրակի գիշեր։ Գերման կառավարութեան կողմէ խօսեցաւ Տոքթ. Վիրթ, ներքին նախարարը, բարի գալուստ եւ յաջողութիւն մաղթելով։ Պ. Նինչիչ, Եուկոսլավիոյ նախկին նախարարներէն, շեշտեց թէ անհրաժեշտ է Ազգերու Դաշնակցութեան կողքին հաստատել եւրոպական պետութեանց մնայուն կազմակերպութիւն մը, որ երբեք մրցակից պիտի չըլլայ, այլ աջակից։ Յետոյ խօսք առաւ փրոֆ. Պարթըլէմի, ֆրանսական կաճառէն, որ անհրաժեշտ գտաւ ֆրանքօ-գերման համերաշխութիւնը։ Փրոֆէսէօրին կարծիքով, մօտաւոր ապագայի մը մէջ, Եւրոպան այնպէս մը պիտի կազմակերպուի որ ամէն տնտեսական պատերազմ կամ արիւնալի ընդհարում պիտի խափանուի։

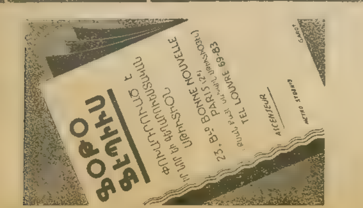

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

25 Մայիս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին

գեղ. սրահներէն Salle Rameauի մէջ (29-31 rue de la Martinière)

Հովանաւորութեամբ նախկին վարչապետ եւ Լիոնի քաղաքապետ Պ. EDOUARD HERRIOTի եւ Նախագահութեամբ Պ. Ս. ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ կը խօսին՝ Պ. Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ (հայերէն և ֆրանսերէն) և Պ. ՄԵՍՐՈՊ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ։

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Տիկ. J. Bériel (դաշնակ), Փարիզէն Օր. Հ. Թորոսեան (երգ), պիտի երգեն նաեւ Տիկին Սօնա Ղարիբ եւ Օր. Ժ. Տէր Պետրոսեան։ Կը նուագեն Փափազեան քոյր-եղբայրներ (դաշնակ-ջութակ)։ Դասական պարեր պիտի պարեն Եւրոպայի ամենափոքրիկ եւ հռչակաւոր պարուհիներ Nelly, André Bériel քոյրեր։

Ֆրանսական ընտիր նուագախումբ, հայկական երգչախումբ ղեկավարութեամբ Պ. Ա. Գ. Մելքոնեանի։

ԾԱՆՕԹ.— Կը խնդրուի զրկի երախաներ չբերել եւ կարգապահ ըլլալ, եւ ճիշդ ժամանակին գրաւել տեղերը նախօրօք ապահովելով յոբելեարին քարդերէն մէկ մէկ հատ, որոնց ետեւ թուագրուած է սրահի մէջ գտնուած աթոռներէն մէկ հատ, խճողումի տեղի չտալու համար։

Փարիզի կեդր. յանձնաժողովի կողմէ հրապարակ հանուած են յոբելեարին մեծադիր նկարները եւ պրոնզէ շքադրամներ 10 ֆրանք արժողութեամբ։ Փափաքողներ կրնան ստանալ գործադիր մարմնոյ գանձապահ Տոքթ. Կ. Սեփէթճեանէ, 43 Rue Paul-Bert եւ Պ. Ա. Կիւլպէնկեանէ 35 Rue Dunoir.

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ՊՈԼՇԵՒԻԶՄԸ ԵՒ ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հեղինակ՝ ԼԷՕՆ ՊԼՈՒՄ

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. Եւրոպայի կեդր. կոմիտէին

Գին՝ 2 Ֆր. 50: փոստի ծախքով միասին 3 ֆրանք

Ստանալու համար դիմել «Յառաջ»ի եւ կուսակցական տեղական մարմիններուն։

Հ. Յ. Դ.

ԴԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ կոմիտէն սախպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Քեռի խումբը, վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին գրասենյակ։

ԼԻՈՆԻ Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Գրասենյակի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԼԻՈՆԻ Վրէժ խումբի բոլոր ընկերները սախպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրասենյակը։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ԵՌԱԳՈՅՆ ժապաւէններ կը ծախուին «Յառաջ»ի գործակալ Պ. Խնկիկ Կէնճեանի մօտ, 226 Rue Boileau, Lyon.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լա Սիօթա, Գարծ.— 181։
Անիէռ, Կ. Զ.— 100։
Աթէնք, Ա. Կ.— 100.
Փարիզ, Մ. Զ.— 50։
Մարսէյլ, Գարծ.— 953։
Փարիզ, Ն. Ա.— 70։
Պանթէօ, Ե. Յ.— 70։
Փարիզ, Ս. Ռ.— 35։
Լա վօ սիւռ Ռօն, Ա. Գ. 35։
Լա Սէյն սիւր Մէր, Կ. Ա.— 35։
Թուլուզ, Գարծ.— 1800.
Ռուան, Գարծ. Զ.— 120։
Նանթ, Գ. Ս.— 35։
Ռընամ, Գարծ. Խ.— 280։
Պերլին, Տիկ. H. M.— 100։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հրապարակաւ շնորհակալութիւններս՝ կը յայտնեմ վիրաբուժապետ Տօքթ. Եաղուպեանին որ փրկեց կեանքս ենթարկելով զիս ներքին գործողութեան մը։ Իր ունեցած փորձառութեամբ եւ խղճմտաբար կատարելով գործողութիւնը ազատեց կեանքս երկար տարիներէ ի վեր զիս անգործութեան ու նիւթական քայքայման դատապարտող հիւանդութենէ մը։

Շնորհիւ Տօքթ. Եաղուպի՝ այժմ բոլորովին ապաքինած ըլլալով ինքզինքս երախտապարտ կը զգամ իրեն։

Մաքսուտ Միրիճանեան
փարիզ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիկին Նառինկիւլ Գաբեաեան կը փնտռէ իր եղբայրը Եոզկատի Մէնդէշէ գիւղացի Միհրան Գաբեաեան (կամ Աւագեան)։ 1926ին կը գըտնուէր Գորֆու Ամերիկեան որբանոցը։ Իմացնել իր քրոջ Narengule Kabiaian, 6 rue Wilson Décines, (Isère).

— Կը փնտռուի Մարիամ Աշուգաեան եւ իր ամուսինը երկաթագործ Յովակիմ Աշուգաեան (Ժամկոչեան) որոնք կը բնակէին Թոքատի Աստուածածնայ եկեղեցիին մօտ։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Յունաստան։ Իմացնել իր մօրաքրոջորդւոյն Յարութիւն Քէշիշեանի, 13 Rue Blanqui, Paris (13.)

Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Սէօյլէօզցի Գրիգոր Երեցեան որ տարագրութեան ատեն անյայտացած էր։ Կը կարծուի թէ 1928ին գտնուած է Հալէպ։ Իմացնել իր եղբօրորդւոյն Donik Yeretsianի, 1 rue Wilson Décines (Isère).

— Կը փնտռուի Կեսարիոյ Իւրինէզ գիւղացի Կարապետ Խայլաեան (45 տարեկան) որ ամուսնացած էր կեսարացի Յակոբ Ճոլօլեանի աղջկան Մարիամի հետ եւ ունէր 3 զաւակներ՝ Յովսէփ, Աբրահամ եւ Յովհաննէս։ 16 տարի առաջ զինուոր էր Պոլիս։ Անկէ ի վեր լուր չկայ իր մասին։ Իմացնել Յովսէփ Խայլաեանի, 22 Rue J. J. Rousseau, Arles, (B. du R.) France.

Կը խնդրուի արտասահմանեան թերթերէն արտատպել։ Ճշգրիտ լուր առողին 200 Ֆր. նուէր։

— Կը փնտռեմ Քէմախի Վերի Բագառիճէն Խոսրով Իսպիրեան եւ զաւակները Ղազարոս, Կատիկ, Ազատուհի, եւ հօրեղբօրորդւոյսզաւակները՝ Աւագ, Մատթէոս եւ Ծաղիկ, որոնք աքսորուած են 1915ին։ Իզմիրի դէպքէն ամիս մը առաջ Մալաթիայէն լուր առնուած է աղջիկը կաթիկէն։ Անկէց ի վեր լուր չկայ։ Իրենց մասին ստոյգ տեղեկութիւն տուողին 500 Ֆր. նուէր։ Իմացնել՝ H. Hougasian, Mazagan: Maroc: կամ «Յառաջ»ի։ Կը խնդրուի սուրիահայ եւ յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռեմ եղբայրս Յովհաննէս Թորոսեան որ 1920ին Օրտուի որբանոցէն փոխադրուած Պոլսոյ Որբանոցը։ Հօր անունը՝ Նշան։ Մօր անունը՝ Իսկուհի եղբայրները Անդրանիկ եւ Խաչատուր։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Ամերիկա։ Կը փնտռեմ նաեւ Նշան Թորոսեան եւ Նշան Առաքելեան որոնք 1920ին Օրտուի որբանոցէն փոխադրուած են Պոլիս։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Ամերիկա։ Իմացնել Անդրանիկ Թորոսեանի, Saint Arroman, par Masseube (Gers), France. Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

Կը փնտռուի Օրտուցի Մեսրոպ Սահակեան որ Պոլսէն եկած է Մարսէյլ։ Իմացնել վերի հասցէին.

IMPRIMERIE - MASSIS - Édit...
208bis, Rue Lafayette, Paris

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 278 266

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 21 ՄԱՅԻՍ 1930
21 MAI 1930

Զ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1268 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՄՐՑԱՀԱՆԴԷՍ

Լոնտոնի խորհրդաժողովը՝ հազիւ փակուած, շահակից պետութիւններէն իւրաքանչիւրին ազատ համարեց ինքզինքը, իր ծովը զասաւորելու համաձայն իր շահերուն եւ սկզբնական …ումներուն։

Այսպէս, ամէնէն անհամբերն ու ցասկոտը, անշուշտ Իտալիան, վճռեր է նաւային ծրագիրը գործադրել «Թոն …մով։ Ծրագրուած «29 մարտանաւերը պիտի ծփան ծովուն …որովհետեւ երկրին կամքը ոչ միայն երկաթ է, այլեւ …ամթիք»։ Մուսոլինի սանձարձակ թռիչք տուած է իր ե…կայութեան, եւ ճիշդ այս միջոցին դրդապին ցոյցեր կը …քաղաքէ քաղաք, ինչպէս հռոմէական կայսր մը։ Վերջ…ռոմէ ուղերձը՝ Ֆիորենցայի մէջ էր.

— …Վաղ առտու այստեղ պիտի տեսնէք շատ պատկառելի …հանդէս մը։ Ն'ս ուզեցի այս զօրահանդէսը. որովհետեւ խօսքերը գեղեցիկ բաներ են, բայց հրացանները, գնդացիրները, …անաւերը, օդանաւերը եւ թնդանօթները շատ աւելի գեղեցիկ են։

…Հանգնած՝ այս ճամբուն վրայ, Իտալիան կը յաւակնի ու…ներուն հարկադրել «կա՛մ թանկագին բարեկամութիւն մը, կամ դաժան թշնամութիւն»։

Ինչ խօսք որ, իշխանասաստ «Առաջնորդ»ին բոլոր ակնարկները առաւելապէս ուղղուած են Ֆրանսայի դէմ։ Եւ իտալական թերթերն ալ չեն ծածկեր այս պարագան։ Ֆիորենցայի …ն անմիջապէս յետոյ, սուինակներով տարփողականներ …արակուեցան թերթերուն մէջ, եւ «Իմպերօ» բացէ ի բաց …թէ ճառը ուղղուած է Ֆրանսայի դէմ։

Առանց այս յայտնութեան ալ, ճառի ոգին իսկ բացորոշապէս կը մատնէր ամէն բան։ Մուսոլինի կ'ուզէ տիրապետել …երկրականի, «որ երբեմն եղաւ ծովը Հռոմի»։ Ջուգեր գերիշխել այդ ծովուն մէջ։ Գերի չդառնալու համար, հարկ է ու…ալ հզօր նաւատորմիղ մը։ Արդ, Իտալիան չի կրնար համնիլ …ն Բրիտանիոյ զօրութեան, բայց կը յաւակնի եւ կը յա…ի հաւասարիլ Ֆրանսայի։ Բացարձակապէս անհաշտ է այս …ներուն վրայ, եւ այդ յամառութեան հետեւանքով էր որ ա…ի կայուեցաւ Լոնտոնի ժողովը։

Բայց միա՞յն Իտալիա՞ն։ Դժգոհութեան ալիք մը սկսեր է …բռնել նոյն իսկ Անգլիայէն, որ մէջտեղ դրաւ նաւային …ազինութեանց կրճատման խնդիրը։ Ուեթուըրհինգ պահ…պանողական երեսփոխաններ ստորագրած են բանաձեւ մը, որ …բողոքէ Լոնտոնի խորհրդաժողովին որոշումներուն դէմ, ա…ց Գ. մասը վնասակար գտնելով Բրիտանական կայսրութեան …շահերուն եւ պահանջելով չվաւերացնել զանոնք։

Բողոքողները յոյս ունին թէ ստորագրողներուն թիւը ա…պի շատ պիտի ըլլայ, երբ վիճաբանութեան դրուի խնդիրը։ …ց գլխաւոր առարկութիւնն այն է թէ՝ ստորագրուած պայ…մանագրով կը սահմանափակուին միայն Մեծն Բրիտանիոյ …նաւային զինուորութիւնները։ Այսպէս, Մ. Նահանգները, …նք միայն 90,500 թոն յաւելում ունին, արտօնուած են …հասցնելու մինչեւ 323,500 թոն։ Ճափոն, որ ունի 166,815 թոն, …կրնայ զայն բարձրացնել մինչեւ 208,850ի։ Իսկ Ֆրանսա եւ Իտալիան ո՛ր եւ է սահմանափակման ենթարկուած չեն եւ կըր…ն շինել այնքան որքան կ'ուզեն։

Ուրեմն, Լոնտոնի պայմանագիրը կը համարուի «հակաբրիտանական»։

Կը թուի թէ, Լոնտոնի մէջ այդ աչքով կը նային նաեւ …նաւային ծրագրին վրայ։ Տիրապետող տարրերը, թէեւ խնդութեամբ, չեն ծածկեր իրենց մտավախութիւնը։ Գերճախօս են …պահպանողական «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի հետեւեալ խօսքերը.

— Եթէ Եւրոպան դաշնակցային կազմ ունենայ ինչպէս Ամերիկան, ներելի է ենթադրել թէ Ասիան ալ այդ ճամբան պիտի …ւ եւ այն ատեն աւելի քան երբեք դժուարին եւ արկածալի պիտի դառնայ Մեծն Բրիտանիոյ կացութիւնը, իբրեւ համաշխարհային կայսրութիւն։

Ուրեմն, Մեծն Բրիտանիա կը նախընտրէ մեկուսի կենալ, …ն կապկպուիլ «Եւրոպայի Միացեալ Նահանգներ»ու ծրագիրներով։ Ուրիշ բացատրութեամբ, դէմ դիմաց կուգան երկու աշխարհակալութիւններ, ցամաքայինը եւ ծովայինը։

Ուշագրաւ է որ աշխատաւորականներուն օրկանն իսկ …գեւորուեցաւ այս ծրագրով։ Միւս կողմէ, իտալական թերթերը հազիւ բարեհաճեցան գրադիլ, բայց լայն տեղ տուին եւ …տան օտար թերթերու բոլոր այն կարծիքներուն որ դէմ …Պրիանի ծրագրին։ Զկամութիւն կը տիրէ նաեւ Ամերիկայի մէջ, ուր շատեր Մընրոյի վարդապետութեան եւրոպական …պաշտպանութիւնը կը համարեն ծրագիրը։ Ուրիշներ ալ …դրութեան հաւատք չունենալով հանդերձ, վախ կը յայտնեն որ Եւրոպայի Միացեալ Նահանգները առաջ մը կանգնին Ամերիկայի Մ. Նահանգներուն դէմ, առեւտրական գետնի վրայ, իբրեւ փոխվրէժի եւ ինքնապաշտպանութեան միջոց։

Իսկ ծրագրով ամէնէն աւելի կը հետաքրքրուին Գերմանացիները։ Անշուշտ անոր համար որ պատուանդաններ եւ հենարաններ կը փնտռեն, իրենց անհելի կորուստները դարմանելու, …ցնէ ցամաքային Եւրոպայի մէջ գործօն դեր կատարելու համար։

Սպասելով որ, յառաջիկայ սեպտեմբերին Ժընեւի մէջ, պետութիւնները վերջնապէս ճշդեն իրենց դիրքը այս ծրագրին հանդէպ, կրնանք այժմէն ըսել թէ՝ յաջողութեան պարագային իսկ, միջազգային մրցահանդէսը պիտի շարունակուի այնպէս ինչպէս կը շարունակուի Ազգերու Դաշնակցութեան հաստատումէն ի վեր, կամ հակառակ անոր գոյութեան։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Առջի օր տրտապեր էինք Պէյրութի «Ազդակ»ին մէկ խմբագրականը՝ Սուրիոյ Հայերու անապահովութեան մասին։ Նոյն թերթը Մայիս 10ին նոր խմբագրական մը գրած է, «Սրտայոյզ կոչ» ինչպէս կ'անուանէ ինքն՝ ուղղուած՝ կաթողիկոսին, յարանուանութեանց պետերուն, բոլոր կուսակցութեանց եւ կազմակերպութեանց։ Կ'արտատպենք եզրակացութիւնը.

— «Ներկայ գրգռութիւններուն շարունակումը, չափազանց տխուր եւ կորստաբեր հետեւանքներ կրնայ ունենալ։ Մեր դէմ կրնայ գրգռել ամբողջ անապատի վրանաբնակ ցեղերն ու պէտէվիները եւ նոյնիսկ Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ մեր դէմ յառաջացնել կասկածներ եւ ցոյցեր։ Մէկ խօսքով վտանգել մեր ֆիզիքական գոյութիւնը։ Պէտք չէ մոռնալ զինադադարի առաջին օրերուն Հալէպի մէջ պատահած տխուր դէպքը, որու ընթացքին զոհուեցան տասնեակ մը թանկագին կեանքեր։

Ինչո՞ւ մեր դէմ ստեղծուին այս անհաճոյ տրամադրութիւնները, երբ մենք բացարձակապէս անկեղծ եւ երախտագէտ զգացումներով տոգորուած ենք այս երկրի իշխանութեան եւ ժողովուրդին հանդէպ եւ որոշած ենք նուիրուիլ այս երկրի բարգաւաճումին, առանց ոեւէ քաղաքական ակնկալութիւններ եւ յաւակնութիւններ ունենալու։ Մեր պաշտօնակիցները անգիտակցաբար թուրքգործակալներու սխալ լրատուութեանց եւ փրովաքասիոններուն զոհերն են, ցանցաւորը մենք ենք որ չենք ծանօթացներ մեր զգացումներն ու ցանկութիւնները տեղացի ժողովուրդին։ Այդ նպատակին ծառայելու եւ բոլոր թիւրիմացութիւններն ու գէշ տրամադրութիւնները փարատելու համար, ուզեցինք արաբերէն բաժին մը ունենալ մեր թերթին մէջ, բայց անարձագանգ մնացին մեր դիմումները եւ օժանդակութիւն ցոյց չտուին մեր պատասխանատու շրջանակները։

Որով այս բոլոր անախորժութեանց եւ թիւրիմացութեանց պատասխանատուները մեր հոգեւոր պետերն են։

Կացութիւնը չափազանց փափուկ է եւ յղի անակնկալներով։ Շատ աղիտաբեր գոյավիճակ մը կրնայ ստեղծուիլ եւ վտանգուիլ մեր գոյութիւնը։ Այդ վտանգէն բացառութիւն չեն կազմեր ոչ վեհափառն ու Սրբազանը, ոչ կաթոլիկը, ոչ բողոքականը եւ ոչ ալ լուսաւորչականը։ Հայութեան դէմ ենուղղուած մեր թշնամիոյն սադրանքները։ Պէտք է վերջ տալ ներքին բոլոր երկպառակութիւններուն եւ միաբան ու համերաշխ գործել՝ պայքարելու համար թրքական դաւերուն դէմ, հաստատելով բարեկամական կապեր եւ յարաբերութիւններ տեղացիներուն հետ։

Աճա՛ թէ՝ ինչո՞ւ մենք այս սրտայոյզ կոչը կը յանձնենք մեր հոգեւոր պետերու եւ ազգային ու քաղաքական կուսակցութեանց ու կազմակերպութեանց ուշադրութեանը, եւ կը սպասենք որ այս անգամ անոնք սթափին իրենց թմրած վիճակէն եւ անմիջական կարգադրութիւններ ընեն, օր առաջ առջեւն առնելու համար սպառնացող վտանգին։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Միջազգային դրամատունը բացուեցաւ

Երէկ, 20 մայիս, պաշտօնապէս բացուեցաւ Միջազգային Դրամատունը, Պալի մէջ (Զուիցերիա)։ Իր բաժնեթուղթերէն 124,000 հատ, (իւրաքանչիւրը 2500 զուիցերիական ֆրանք) արդէն արձանագրուած են տասը երկիրներու մէջ, եւ 25 առ 100ի առաջին վճարումը պիտի ըլլայ այսօր (մօտ 61 միլիոն զ. ֆ.)։

Եընկի ծրագրին գործադրութիւնը սկսաւ մայիս 17ին, երբ Միջազգային Դրամատունը յայտարարեց թէ պատրաստ է գործադրելու Լա Հէյի համաձայնութեան տրամադրութիւնները։ Գործադրութեան յայտարարութենէն քանի մը ժամ յետոյ, Դրամատունը հատուցումներու ընդհ. գործակալին միջոցաւ առաջ 225 միլիոն զ. ֆր.ի գումար մը։ Այժմէն իսկ, Դրամատունն է որ պիտի զբաղի գանձումներով եւ վճարումներով։

∴ Իբրեւ հետեւանք Եընկի ծրագրին գործադրութեան, որով կը ջնջուին 1921 մայիս 5ի պայմանները եւ Տօըսի ծրագիրը, երկուշաբթի օր, Հատուցումներու կեդրոնին մէջ, կրակի տրուեցան.

1. Գերմանական A. B. C. պարտամուրհակները, որոնց գումարն է 132 միլիառ ոսկի մարք (800 միլիառ ֆրանք)։ 2. Գերմանական երկաթուղիներու պարտաթուղթերուն վկայականը, որ կը ներկայացնէր 11 միլիառ ոսկի մարքի գումար մը։ Այրուեցան նաեւ, Պանք տը Ֆրանսի մէջ, ճարտարագործական պարտաթուղթերու վկայականը, հինգ միլիառ ոսկի մառք։ Հատուցումներու Յանձնաժողովին գործերը վերջացած ըլլալով բոլոր թուղթերը պիտի յանձնուին Փարիզի Ազգային Դիւանատան։

∴ Ամէն կասկած փարատելու համար, Ֆրանսայի վարչապետը զեկոյց մը հրատարակեց, որ կը ծանուցանէ թէ կառավարութիւնը պաշտօնապէս հաղորդեց գերմանական դեսպանին թէ Հռենոսի երրորդ գօտին անպայման պիտի պարպուի մինչեւ յունիս 30։ Արդէն պատրաստութիւններ կը տեսնուին վեց շաբաթէ ի վեր։ Եռ կանչուած զինուորներուն թիւն է 30 հազար։

Թուրքիոյ արտաքին պարտքերու խնդիրը

Սթերգի երեսփոխան Մահմուտ պէյ կը գրէ «Միլլիէթ»ի մէջ.—

Կը թուի թէ կառավարութիւնը եւ բաժնետէրերու պատուիրակները համաձայնած են որ մասնագէտ մը կրկին քննէ մեր երկրին ելմտական վիճակը։ Մասնագէտին տալիք տեղեկագրին եւ կատարելիք քննութեան որ եւ է մէկ տրամադրութիւնը յանձնառութիւն մը չպիտի կազմէ կողմերուն համար։ Արդէն, մենք ալ կ'ուզենք որ շահագրգռուողները կացութիւնը եղածին պէս տեսնեն։ Հետեւաբար, կացութեան նոր քննութեան մը ենթարկուիլը համաձայն է կառավարութեան հինէն ի վեր բռնած ընթացքին։

Կարեւոր կէտ մըն է այն պարագան, որ բաժնետէրերուն հետ ապագային գոյանալիք համաձայնութեան ընթացքին, նոր երաշխաւորութիւններ չպիտի տրուին։

∴ Ազգ. Մեծ Ժողովի անցեալ օրուան նիստին մէջ, ելմտական գործավարը հաղորդեց թէ օսմ. պարտքերու վճարման մասին կատարուած բանակցութիւնները շուտով կը վերջանան եւ թէ անմիջապէս յետոյ օրինագիծ մը պիտի ներկայացուի, Թուրք պետական դրամատուն մը հաստատելու համար։

Տարտանէլը փակուած Ռուսերուն առջեւ

Պուքրէշէն կը հեռագրեն.— Նեղուցներու յանձնաժողովին ռումանացի անդամները յաջողեցան ձեռք անցընել հրաման մը, որով կ'արգիլուի ռուսական նոր մարտանաւերու անցքը Տարտանէլէն դէպի Սեւ Ծով։ Կ'ըսուի թէ այս որոշումը արդէն իսկ հաղորդուած է խորհրդային իշխանութեան։

Քանի մը ամիս առաջ, երեք ռուսական յածանաւեր մտան Սեւ Ծով եւ Ռումանիա մտահոգութեան մատնուեցաւ ուրիշ Սեւ Ծովեան պետութեանց հետ։ Երկիւղը աւելցաւ, երբ վերջերս լուր տարածուեցաւ թէ Ռուսիա կը խորհի Պալթեան նաւատորմին մէկ մասը Սեւ Ծով փոխադրել, ինչ որ պիտի խանգարէ հաւասարակշռութիւնը։

Թուրք խմբագիրներու դատը

Կիրակի օր վերջացաւ Պոլսոյ «Եարըն» թերթին դէմ բացուած դատը։ Խմբագիրը, Արիֆ Օրուճ պէյ, դատապարտուեցաւ մէկ ամիս բանտարկութեան։ Միակ ամբաստանութիւնը այն էր թէ իր հրատարակութիւններով գրգռած է հանրային կարծիքը։ Որովհետեւ բանտարկուած կը մնայ աւելի քան մէկ ամիսէ ի վեր, անմիջապէս ազատ արձակուեցաւ։ Իր օգնական խմբագիրը, Շէմսէտտին պէյ, որ քանի մը օր շարունակեց «Եարըն»ի հրատարակութիւնը իր տիրոջ բանտարկութենէն յետոյ, եւ որ ամբաստանուած էր իբրեւ անուանարկիչ կառավարութեան, դատապարտուեցաւ երեք տարի տաժանակիր աշխատանքի։ Տակաւին շարք մը դատեր բացուած են Արիֆ Օրուճի դէմ, զանազան մեղադրանքներով։ Դատախազներէն մէկը ելմտական գործավարն է, որ ամբաստանուած էր թէ երկրին համար վնասակար մենաշնորհներ տուած է գերմանական ընկերութեան մը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՄԱՐԱԽՆԵՐՈՒ ԱՐՇԱՒԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Էնկիւրիէն կը հաղորդեն «Միլլիյէթ»ի.— Սուրիայէն եւ Իրաքէն եկող մարախները պատած են մեր հարաւային նահանգները։

Մարտինի եւ Ուրֆայի նահանգները գրեթէ ամբողջովին գրաւուած են մարախներով, իսկ Էլ Ազիզի, Տիարպէքիրի, Մուշի, Կազի Այնթապի եւ Մարաշի նահանգները՝ մասամբ ենթարկուած են այդ վտանգին։ Մարախներուն մէկ մասը ձու ալ թողած է։

Այս կացութեան վրայ, տնտեսական գործավարութիւնը անմիջապէս պայքարի սկսած է։

Որպէս զի պայքարը կանոնաւորութեամբ տեղի ունենայ, բաւականաչափ թիւով զինուորներ եւ ոստիկան զինուորներ տրամադրուած են։ Միւս կողմէ վճռական հրահանգներ ղրկուած են կուսակալներուն եւ պետական պաշտօնեաներուն։

Գործավարներու Խորհուրդն ալ քննութեան առաւ մարախներու արշաւանքի խնդիրը։

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

«Օտլու Եուրտ», Ադրբէջանի Մուսավաթ կուսակցութեան Պոլսոյ պաշտօնաթերթը, հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ մայիս 2 թիւով.—

Մեր մասնաւոր թղթակցին տուած տեղեկութեանց համաձայն, Ադրբէջանի զանազան մասերուն մէջ ծագած ապստամբական եւ խմբական շարժումները սաստկացած են վերջերս եւ գրեթէ հայրենակցական համաձայնք առած են։ Կէօքչայի շրջանին մէջ ծագած ապստամբութիւնը զսպելու համար, տեղական Չէկան 40 հոգինոց ուժ մը ղրկած էր հրամանատարութեամբ Մարթինօֆի։ Կարգ մը ընդհարումներէ յետոյ, եւտեւէն եկող կարմիր զինուորներու աջակցութեամբ, Մարթինօֆ յաջողեցաւ զսպել ապստամբութիւնը եւ կը պատրաստուէր Պագու վերադառնալ։ Բայց նոյն իրիկունը շրջականները գտնուող ապստամբները «միլիս»ներուն հետ ուժգին յարձակում մը կը գործեն Մարթինօֆի վրայ եւ կը յաջողին մաս մը կարմիր զինուորներ իրենց կողմը քաշել։ Կռիւը կը տեւէ ամբողջ օրը։ Մարթինօֆի վաշտը ամբողջովին ջնջուեցան կ'ըլլայ եւ Մարթինօֆ ու 40 չէկիստներ եւ 400 կարմիր զինուորներ կը սպաննուին։

Ադրբէջանի հրոսակային կռիւներուն կեդրոնը այժմ Ղարաբաղն է։ Ապստամբներուն դէմ կռուող ուժերու հրամանատար նշանակուած է հռչակաւոր չէկիստ Բաղիրոֆ։ Շատ մը գաւառակներու մէջ համայնավարներ եւ պաշտօնեաներ ապստամբներուն կողմը բռնելով, կը կռուին կառավարութեան ուժերուն դէմ։

ԴԷՊԻ ՍՆԱՆԿՈՒԹԻՒՆ

Պոլսոյ Քարափի ընկերութիւնը, որ ատենէ մը ի վեր իր գործառնութիւնները կը դադրէ անգործութեան պատճառով, վերջերս ալ 6 մեքենանոց փակած ու 70 պաշտօնեաներ արձակած է։

ՍԱԼՄԱՍՏԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Մասնաւոր աղբիւրէ մը կ'իմանանք թէ Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեան 500 անգլ. ոսկի ղրկած է, ի նպաստ Սալմաստի երկրաշարժի աղէտեալներուն։

ՆՈՐ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ երկրաշարժի զօրաւոր ցնցում մը զգացուեցաւ երեքշաբթի օր Շիրազի մէջ, լայն տարածութեան մը վրայ եւ թէ տասնի չափ մարդիկ մեռան։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ՄԻՇՏ ՆՈՅՆ ԵՐԳԸ

«Ալ» և «Ձախ» Թեքումներու դէմ՝ համայնավար կուսակցութեան վարած պայքարը, ըստ երեւոյթին, ծանր խաչընդոտներու կը հանդիպի։ Ամէն մէկը իր տեսութիւնէն առաջնորդուած, իւրաւունք կուտայ ինքզինքը արդարացնելու «համատարած կոլեկտիվացման» ձախողած քաղաքականութեան հանդէպ։

«Ալ»երը, որոնք սկիզբէն իսկ դէմ կ'արտայայտուէին այս շարժման, գլխաւորաբար իրենց երկրի տիրող պայմանները անհամապատասխան գտնելով «կոլեկտիվացման», կը պահանջէին նոյնպէս բացէ ի բաց՝ ազատ ձգել գիւղացին, երաշխաւորելով նոյն իսկ անոր զարգացող տընտեսութեան անձեռնմխելիութիւնը ապագային ալ։

Այս տարուան առաջին եռամսեակի տակնուվրայութիւնները և ի վերջոյ «կոլեկտիվացման գործում կուսակցական գծի աղաղակող աղաւաղումները», ինչպէս նաեւ «գիւղացիութեան միջակ եւ չքաւոր տարրի դէմ գործադրուած կոպիտ վերաբերմունքի հետեւանքով, վերջիններին կազմածոտ կեցուածքը կոլխոզի շարժման հանդէպ» նոր թափ եւ եռանդ են տուած այսպէս կոչուած «ալ» տառաձողներուն։

Փաստը, որ ամէն բանէ առաջ օրուան իշխանութեան եւ կուսակցութեան պարտութիւնը կը հաստատէ նոր տարուան առաջին եռամսեակի շարժումներուն մէջ, կը մղէ «ալ»երը աւելի համարձակօրէն կրկնելու իրենց բացասական վերաբերմունքը։

«Այս ծանգամանքը, որ կոլտնտեսութիւնները որոշ տեղերում քայքայուեցին, իսկ շատ կոլտնտեսութիւններ մի շարք շրջաններում տուին նշանակելի մաղւածքային, որ հուլակութեան ուժեղ ծակայաբծակման դիմեց՝ դասակարգային այս պրոցեսները առանձնապէս աջխումացրին աջ օպորտունիստական խոտորումները։ Այսօր աջերը նորից ծանդէս են գալիս իրենց «նէյնիմաններով» այս անգամ արդէն կոլեկտիվացիայի ծանդէպ լիկվիդատորական առաջարկով։» («Խ. Հ.» Ապրիլ 8 խմբգր.)։

Անդիրը գրուած է շատ պարզ. քանի որ կեանքն ալ իր կենդանի փաստերով նպաստեց մեր տեսակէտներուն - կոլեկտիվացման աճիւ երեւան եկած անկարելիութիւններով,— ապա ուրեմն պէտք է հրաժարիլ այդ ծրագրին գործադրութենէն, կ'ըսեն ու կը կրկնեն աջերը, ըստ «Խորհ. Հայաստանի»։

Տարօրինակ վիճակ է սակայն «ձախ»երու կեցուածքը, որ վերջին հաշւով կը ստանայ «ալ» տեսութիւն։

Շատ բան գրուեցաւ եւ խօսուեցաւ այս ձախերու մասին։ «Կոլխոզացման» անյաջողութիւններու մէջ անոնց վերագրուեցաւ ծանր պատասխանատուութեան բաժին։ Եւ եթէ ճիշդ են խորհրդային թերթերու մէջ այս աճիւ եղած հրատարակութիւնները, ապա առանցմէ պէտք է ընդունիլ որ, ձախերը իրենց անսանձ թափով փորձած են մէկ քանի ամսուան մէջ կոլեկտիվացման ենթարկել բովանդակ երկիրը։ Թէեւ համայնավար կեդրոնական մարմինները համատարած կոլեկտիվացման համար նախատեսած են եղեր 3—4 տարի, իրենց այս «արտակարգ թափը» աղդած է յետագային կեդրոններու վրայ, որոնք ալ իբրեւ փոխանակ վարելու շարժումը, հետեւեր են շարժումին եւ սթափեր են այն ժամանակ միայն, երբ վտանգը լուրջ հանգամանք է առեր։ Հիմա է որ կեդրոնական մարմինները ազատուած են ամէն տեսակ ազդեցութիւններէ։ Եւ դեռ աւելին, — սկսեր են խստօրէն պայքարիլ բոլոր այն ձախերուն դէմ, որոնք «իրենց քեալլազէօզութիւններով» կրծնած վարչական ուժին, խայտառակեցին շարժման «բարոյական արժէքը»։

Կուսակցական գերագոյն մարմիններու հրահանգներն ու Ստալինի յօդուածները, նախրուած այս հարցին, կը դծէին նաեւ յետ այսու իրենց հետապնդելիք քաղաքականութիւնը կոլեկտիվացման մասին։ Այդ հրահանգներուն մէջ սակայն խիստ դատապարտութեան էին ենթարկուած աջի հետ եւ ձախ հոսանքները։ Կարճ խօսքով պէտք էր սանձել ձախերը իրենց վազքին մէջ, վերջնականապէս չքայքայելու համար «կոլխոզ շարժումը»։

Այս բոլորը նկատուեցաւ իբրեւ կատարեալ նահանջ ձախ տարրերու կողմէ։ Անոնք հեգնանքով նայեցան իրենց տրուած հրահանգներուն վրայ, եւ այն արագութեամբ, որով լծուած էին «համատարած կոլեկտիվացման» գործին, նոյն արագութեամբ սկսան իրական նահանջի։ Հաւէ, որ անոնք որոշ չափով կը միանան արդէն աջերուն, գոնէ իրենց կեցուածքով։

«Աջերի ծետ ծաւասար իրենց մանր-բուրժուական էութիւնն են յայտնաբերում եւ այն «ծուխ»երը, որոնք երէկ դեռ «ուռռածիական», դեկրետային կարգով «ծարիւր տոկոսով ծամատարած» էին անցկացնում՝ կոպտաբար խախտելով կուսակցութեան գիծը, այսօր այդ «ծուխ»երը, դասակարգային պայքարի բարդ պրոցեսների առաջ գլուխ կորցրած, ընկել են խայտառակ պասիվութեան ծաֆիծը, որից, ինչպէս եւ աջերի լիկվիդատորական տրամադրութիւններից կարող է օգտուել, եւ օգտւում եւ միայն կուլակը»։

Մէկ ծայրայեղութենէն միւսը, գլխաւոր բացատրութիւնը այս աղէտին տարաբախտաբար հին հիւանդութիւն է եւ գլխաւորաբար ռուսական մշակոյթի ազդեցութիւն։ Բայց կարեւորը հոս ալ ուրիշ իրողութիւն մըն է, որու մասին լռջօրէն մտահոգ է մեր երկրի ղեկավարութիւնը։ «Կուլակ»ն է օգտուողը այս տրամադրութիւններէն, կ'ըսէ «Խ. Հայաստանը», իսկ ասիկա կը նշանակէ թէ «ձախ»երը այսօր մէկ նոր վտանգ կը ներկայացնեն օրուան շարժման ընթացքին, իրենց «պասիվութեամբ»։ Ինչո՞վ բացատրել այս նոր ընթացքը, եւ ինչո՞վ արդարացնել անոնց կեցուածքը, պատասխանը չի տրուիր լրագրէն կերպով.

«Ոչինչ չեն սովորել, եւ ոչինչ չեն մոռացել», կ'ըսէ «Խ. Հայաստանը», եւ այս է պատճառը որ անոնք ձախ «պաշտպանեայ յեղափոխականներ», կը մերժեն նոր հրահանգներու գործադրութիւնը։

«Երէկ յիմարաբար ուռռայի էին գնում, խայտառակ սխալներով խարխլում էին որոշ մայրերում պրոլետարիատի եւ գիւղացիութեան դաշինքը միջակի ծետ, մեծ դժւարութիւններ ստեղծում կուսակցութեան ծամար, իսկ այսօր յամառում են կենսագործելու կուսակցութեան կտրուկ եւ պարզորոշ դիրեկտիվները խեղաթիւրումների լիկվիդացիայի մասին» (Խ. Հ. Ապրիլ 8)։

«Ալ» ու «ձախ» այս արտայայտութիւնները իրական կեանքին մէջ արդէն իսկ իրենց արտայայտութիւնն են գտած։ Ամէն օր այս ուղղութեամբ բազմաթիւ օրինակներ կարելի է գտնել խորհրդային թերթերու մէջ։

Բացորոշ է որ համայնավար կուսակցութիւնը կատարեալ անելի առաջ է կեցած։ Շարժումի կէս ճամբան, խելագար թափով կատարուած յառաջխաղացումը կեցած է այլեւս։ Հիմա պէտք է դարմանել սխալները, եւ նոր նոր ձեւերով շարունակել յառաջխաղացումը։

Ձախ եւ ալ տրամադրութիւնները սակայն զգալապէս դէմ են կեցած այս երեւոյթին։

Շատ մը տեղերու մէջ այս անգամ ալ սկսուած են սխալ վերաբերմունք ցոյց տալ ավելուած հրահանգներուն եւ Ստալինի յօդուածին։

«Կամաւորութիւն» սկզբունքին անտեղի կիրառման հետեւանքով «կոլխոզների գանձերը արհեստականօրէն կը փակուին» այն միջակ եւ չքաւորներու առաջ, որոնք հեռացած էին «կոլխոզներէն»։

«Կոլեկտիվներ մենք կազմակերպում ենք կամաւոր, ով չի ուզում, կարող է դուրս գալ», — այս խօսքը առանց լայն բացատրութիւններու, տակաւին ամէն բան չէ եւ ոչ ալ «կամաւորութեան սկզբունքի կիրառման պահանջը», կը գանգատի Թղթակից մը։

Այս բոլորի մասին արագ եւ խիստ կարգադրութիւններ կ'ընէ մեր երկրի ղեկավարութիւնը, բայց այդ բոլորը «դիրեկտիվներով», որոնք երբեմն կը սպառնան եւ երբեմն ալ կը խոստանան։ Ալ եւ ձախ հոսանքներու հետ ղեկավարներն ալ հարուչել են ոչինչ չսովորել եւ ոչինչ չմոռնալ, այլապէս հարկ չպիտի ըլլար անկարելին փորձել, երբ Մոսկուան իսկ դէմ է Ռուսաստանին նմանելու մտասակար ձգտումին։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ԱՆՄԻՏ ՑԵՐԻՒՐԱՆՔ

Ալեւս կոյրերի համար իսկ պարզ է, որ քէմալական ցաճկաստանը, մի կողմից թեւանցուկ կարմիր Ռուսաստանի հետ, միւս կողմից շարունակում է «իթթիհատի» ճամբան։

Իր այդ նպատակին ծառայող բազմաթիւ բնական ու անբնական գործակիցների շարքում Ադրբէջանի Մուսավաթը կոյրօրէն շարունակում է բռնել առաջին տեղերից մէկը։ Դորա համար էլ մինչեւ այժմ, չնայած խորհրդային աքլորների բազմիցս արած պահանջներին, Մուսավաթը իր ղեկավարներով ու «Պրոմէթէ»ով շարունակում է նստած Ֆրանսիայի մի փոքր հիւրընկալ ափերում «Թիւրք օղլի Թիւրք աղասը», նստած է Անգորայի Ազգային Մեծ Ժողովում, որպէս երէկուան ռուսական եւ այսօրուան «տաճկական» կարսի ներկայացուցիչ եւ հոգաուս (թէ կարմիր եւ թէ սպիտակ, միայն թէ ռուս) գասերի թելերը ակնյայտնի կերպով ձգւում են Գոլիս Էրզրումից մինչեւ Նախիջեւան-Բագու, Դաղստան եւ գեռ շատ աւելի հեռու։

Ոչ ոքի համար գաղտնիք չէ եղել, որ Մուսավաթի օգնութեամբ Բագուի տիրելու անեղ ակնեցող Թուրքիան նաեւ գտնուելու և ձգտում ունի Պարսկական Ատրպատականը միացնելու իր «ցեղակից» կոչվածն «աղէրի»ին եւ այդպիսով մեծ ու միացեալ մի Ադրբէյջան ստեղծելու։ Իր այդ նպատակին հասնելու համար, ցաճկաստանը Արգուլ Համիդից մինչեւ Ըմէթն ու քէմալը, հազար ու մի սադրանքների են դիմել գաղտնի պրոպագանդով, պարսկական քրդերին զինել ու լարել Թեհրանի դէմ, կովկասի եւ պարսկական Թրքութեան մէջ ինչ որ «եղբայրական» եւ «ազգակցական» քարոզներ կարդալ եւ առ հասարակ բոլոր հնարաւոր միջոցներով Պարսկաստանի դէմ Թմբեր սանձել եւ այլն։

Սակայն, մինչեւ այժմ այդ խարդաւանքներից Պարսկաստանը ոչ մի վնաս չի կրել, նրա մէկ ծայրից միւսը բոլոր ժողովուրդները Արաքսից մինչեւ Բուշիր շատ գոհ ապրում են եւ ոչ մի տրամադրութիւն էլ չունեն անկախ կախելու բոլոր գոյնի «բարեկամներ»ի փափուքներին։ Հոր փորողը ինքն է որ հոր մէջ է ընկել,— կարող է խոստովանել երէկուայ եւ այսօրուայ ցաճկաստանը։

Այս այսպէս լինելուց յետոյ էլ, Պոլսի եւ Բագուի-Պոլիս տեղափոխուած «քաղաքագէտներ»ը թւում է խրատուելիք չունեն։ Նորից ամէն պատեհ ու անպատեհ առիթ չեն փախցնում մի փառք տրած կամ տուած լինելու համար Պարսկաստանի հասցէին։

Այսպէս, Պոլսոյ Մուսավաթականների պաշտօնաթերթ «Օսլու Նուրան»ը իր մարտ թւին մէջ կը գրէ.

— «Վերջերս Ադրբէյջանի զանազան կողմերէն մարդիկ կը փախչին եւ Պարսկաստան կ'ապաստանին։ փախստականներէն մաս մը մուհաջիրներ եւ մաս մըն ալ գիւղացիներ են։ Անոնք գէշ վերաբերումի կ'ենթարկուին պարսից կառավարութեան կողմէ եւ այլն. »։

Այնուհետ արձանագրելէ յետոյ, թերթը կ'աւելցնէ.

— «Գաղթականներէն շատերը պարսիկ կառավարութեան կողմէ յանձնուած են խորհրդային իշխանութեանց, որոնք անմիջապէս գնդակահարած են զանոնք։ Պարսիկ պետութեան ազերի գաղթականներուն հանդէպ գոյց տուած այս վերաբերումը շատ ցաւալի էր» (Տես «Յառաջ», թիւ 1222)։

Սուտն ու քսութիւնը սրանից աւելի չի կարող լինել։ Ով մօտիկից ծանօթ է կացութեան, առանց վրդովմունքի չի կարող կարդալ «Օսլու Նուրան»ի բերանով Մուսավաթի եւ նրան հովանաւորող երկրի ղեկավարների այս դիտաւորեալ յերիւրանքները։

Պարսկաստանը եւ նրա կառավարութիւնը իրաւամբ կարող են հպարտանալ, որ իրենք միշտ յայտնի են որպէս հիւրընկալ եւ բոլոր հալածականներին ապաստան տուող մի երկիր ու պետութիւն։

Շատ հեռուն չգնանք. պատերազմից յետոյ, հազարներով մարդիկ են անցել այս ազատ երկիրը եւ բոլորն էլ առանց ազգի խտրութեան վայելել են իրանի հիւրընկալութիւն եւ նրա կառավարութեան բարեացակամութիւնը։ Աւելին, Անդրկովկասը բոլշեւիկների ձեռքը անցնելուց յետոյ, անվերջ ու անհաշիւ փախստականներ են անցել (հայ, ռուս, վրացի եւ մեծ մասով թաթար) Պարսկաստան եւ բոլորն էլ պարսկական հողը մտնելուց փառք են տուել Ալլահին, որ գտնվեցին ընկան ազատութեան։ Ընդամ ալ ու ձախ «Թեքուամ»ների գոհ դարձած բոլշեւիկ տարրերը փախել են Ռուսաստանից եւ ապաստանել Պարսկաստանում, եւ Պարսից կառավարութիւնը մէկ դուրս խօսք չէ ասել նրանց. անչուշտ եթէ այդ բոլորը չեն հակառել նրա այս կամ այն պետութեան հետ ունեցած համաձայնութիւններին եւ այլն։

Մանաւանդ Ադրբէյջանի եւ Նախիջեւանի թաթարները միշտ էլ օգտուել են սահմանակից Պարսկաստանի հիւրընկալութիւնից եւ այդ տեսակէտից նրանց համար աւելի դժւար է եղել Օրտուբադից կամ Մուղանի սահմանից Թիֆլիս կամ Բագու հասնել, քան թէ Թաւրիզ կամ որ եւ է պարսկական քաղաք անցնել։ Այդ ոչ միայն պատերազմից յետոյ եւ պատերազմի ժամանակ, այլ եւ ընդհանրապէս։ Մինչ կովկասի միւս շրջանները սովի եւ այլ տագնապների ատրիներում նեղուել են, Ադրբէյջանի թաթարները միշտ էլ Պարսկաստանի հայի եւ մարդավայել վերաբերմունքի շնորհիւ կարողացել են նուազագոյն վնասով դուրս գալ ստեղծուած դրութիւնից։ Եւ այս բոլորից յետոյ վեր կենալ եւ «Օսլու Նուրան»ը ի վերեւ նկատուած — եւ դեռ քանի նման «եղելներ» կան, որ չենք նկատում — յայտարարութիւնը անել, առ նուազն չարամտութիւն կը նշանակէ։

Ցիրաքիսյակ Ալաևերի Ցուլթանոֆների եւ նրանց Բագւից մինչեւ կարս երկարող արբանեակներին վստահեցնել կարող ենք, որ այն, ինչ որ նրանց յաջողեց ու յաջողում է իր ղեկավարութիւնը կորցրած «շէկծի հետ — Ռուսի հետ, նոյնը չպիտի կարողանան անել մի այլ ուղղութեամբ։ Դրա համար թող թերթեն թէկուզ մօտիկ անցեալի պատմութիւնը։

Իրանի մեծ ժողովուրդը իր կարողի ղեկավարի հետ, հաստատուն կերպով առաջ է գրած վերածնունդի եւ յառաջդիմութեան ճամբու վրայ եւ հեռուից ու մօտիկից եկող ոչ մի հարայ հրոց ու մասնանց «պրովակացիա» նրան չեն կասեցնի իր այդ ընթացքից։

ԻՐԱՆՑԻ

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ
Ի ՊԱՏԻՒ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

Ուրբաթ օր, 16 Մայիս, Հ.Յ.Դ. Բիւրօն մտերմական թէյասեղան մը սարքած էր ի պատիւ ընկ. Ա. Ահարոնեանի։ Պարագաներու բերումով շատ սեղմ թիւով ընկերներ եւ քանի մը բարեկամներ հրաւիրուած էին թէյասեղանին։ Բացի Բիւրոյի անդամներէն, ներկայ էին Հ. Յ. Դ. Եւրոպայի Կ. Կոմիտէի, Փարիզի Շրջ. Կոմիտէի, Փարիզի եւ արուարձաններու յոբելինական ժողով. յանձնախումբի դաշնակցական եւ ոչ-դաշնակցական անդամները՝ իրենց տիկիններով։

Հ. Յ. Դ. Բիւրոն հաճելի ու յուզիչ անակնկալ մը պատրաստած էր այս առթիւ։ Ինքնահոս թանկագին գրիչ մը՝ համակ ոսկի եւ զարդարուած Դաշնակցութեան զինանշանով։ Նուէրը յանձնեց ընկ. Ա. Դիւլխանդանեան, ղեկեցիկ ճառով մը։

Ա. Դիւլխանդանեան.— Աւետիքը ճանչցայ այն օրը երբ եկած էր Բագու, անցնելու համար Եւրոպա։ Դեռ նոր սկսած էր իր համբաւը շինել։ Երբ ինծի ըսաւ որ Եւրոպա կ'երթամ գրականութիւն ուսումնասիրելու, իր գրած «Հոս կինը» գործին ազդեցութեան տակ խորհեցայ տուի իրեն չհետեւիլ գրականութեան, հետեւիլ ընկերային գիտութիւններու, որովհետեւ կ'ենթադրէի որ աւելի ընդունակութիւն ունի այդ հարցին համար։ Աւետիքը ինծ չլսեց, եւ ես ուրախ եմ որ չլսեց ու նուիրուեցաւ գրականութեան։ Աւետիքը Եւրոպայէն սկսաւ գրել։ Բագու նաւթաշխարհի բանուորներու մեծագոյն հեղինակն էր։ Աւետիքը Քրիստափորի հետ վերստին եկաւ Բագու բանուորական շրջանակի մէջ քարոզելու։ Բագուի բանուորները հազարներով կուգային զայն լսելու։

Սիրելի Աւետիք, Հ. Յ. Դ. Բիւրօն անոր այսօր քեզի կը նուիրէ ոսկեղէն գրիչ մը։ Տե՛ս, անոր վրայ փորագրուած է մեր զինանշանը, այնտեղ է քու սիրած գրիչը, քու երգած բահը եւ տարփողած դաշոյնը։ Մենք կը խնդրենք որ շարունակես կատարել քու վսեմ առաքելութիւնը։

Ալ. Խատիսեան.— Ահարոնեանը ճանչցայ քաղաքական փոթորիկներու մէջ։ Թիֆլիս, Պոլիս, Երեւան, Լօզան, Ժընեւ, եւ, պաշտօնատարներու զաւակ, հեռու եմ եղած հայ շրջանակներէ, Ահարոնեան հայ գիւղացիական խոնարհ միջավայրէ եկած, եկաւ մեզի իր անուա... հաւատով եւ լաւատեսութ... անսպառ շունչով։ Իրեն շփման մէջ մտնելէ ու մեր ... վարդը ճանչնալէ յետոյ հասկ... ցայ Ահարոնեանի լաւատես... թեան գաղտնիքը։ Մեր ... վարդը լաւատես, անյուսա... եւ պայքարող ժողովուրդ է։

Հագիւ Զինադադարը ... բաղդուած, երբ Երեւանի ... մենք Արամի տանը ժողով ... մարեցինք որոշելու թէ ո՞վ ... տի ղրկենք Եւրոպա Հայաստ... նը պաշտպանելու, միաձայ... առանց երկրորդի մը խօսքը ... նելու մեր միտքը եկաւ Ա... րոնեան և հայ ժողովուրդը ... Ահարոնեանին վստահեցաւ ... բախտին տնօրինումը։ Կ... շատ քննադատութիւններ ... և սակայն անուրանալի է ... պարագայ որ Ահարոնեանը ... առաքելութիւնը յստակօր... բռնեց, կորովով ու արիութ... տարաւ և ստորագրեց պատմ... կան այն դաշնագիրը, որ ... կական Դատի վերջնական ... ամենակատարեալ ... պումն է ու մեր իրաւունքի ... թուղթեան մեծագոյն վա... գիրը։ Տասը տարի հետեւ... անոր կեանքին և լաւատես... թեան ամենավառ վայրկ... ներուն անցած զայն դառ... ողջ տառապանքներով, միշտ ... լաւատես և մեր դատի յաղթանակ... համար անսահման հաւատ... Անհ թէ ինչո՞ւ ես եւս վարա... ուած եմ իր խանդավառ... թեամբ։

Ցետոյ կարգով խօսք առ... Մ. Վարանդեան, Կ. Սասուն... Լ. Գեւոնեան (Կ. Կ.ի կողմէ) ... Պարսամեան, Տոքթ. Եր... թանասեան, Շ. Միսաքեան... կերուհի Սաթենիկ Տ. Դաւիթեան... Մ. Գույումճեան, Աշոտ, եւ ... Պ. Հայկ Արամ Բիպարեան ... ղանեան որոնք մէկ մէկ ... ներով ջերմ ողջոյններ ըրին ... վստահութիւն յայտնեցին ... յոբելեար Ահարոնեանը նոյն ... աշխուժով ու կորովով պիտի ... շարունակէ հարստացնել մեր ... գրական անդաստանը։

Ամէնէն վերջը խօսք առա... ցաւ յոբելեար ընկերը, որ ... յուզուած ու խիստ տպաւ... ճառ մը խօսեցաւ։ Մտոքեր ... տանք իր ճառի գլխաւոր գիծ...

Ա. Ահարոնեան.— Այսօր ... պիտի խօսիմ, ու պիտի ... Դաշնակցական անգ... մասին։ Դաշնակցութիւնը ... զուիթ եղած է ինծի ... երբ ես վաթսուն ... բնոր շալկած եմ եւ ... տարի գրած, նորէն ինծ գրի... մը կը նուիրէ եւ կ'ըսէ, - ... անոր վրայ է. մեր զինանշ... գրիչը, բահը, դաշոյնը։ ... կ'ուզէ որ ես պէտք է շար... նակեմ գրել՝ գրիչով, ... փորփրել մեր հայրենի անդ... տանի հողը, իսկ դաշոյնը ... պէտք է պահպանեմ մեր ... բազուկի վստահ կըլներ ու ... բեր մը։ Դաշնակցութիւնը ... պէս անգութ է եղած է իմ ... երբ գիս ստիպեց որ ... զուտ գրիչը եւ կատարեմ ... ղաքական աշխատանք։ ... եղած է ինծ հանդէպ, կան... որ վարեմ Ներքին ... չութիւնը։ Եւ ... նաեւ այսօր, երբ իմ ... թեանս հակառակ գրիչ մը ... տայ ինծի, որ շարունակ... գրել։ Բայց խոստովանիմ ... Դաշնակցութեան այս ... թիւնը անհաւատալի եղաւ իմ ... գրին համար։

Յորելեանէն մէկ-երկու ... առաջ, թերթի մը անունով ... նի մը երիտասարդներ ... հարցուցին ինծ թէ ի՛նչ ... սուներ կ'ապրիմ յոբելեան ... առթիւ։ Սարսո՞ւռ յոբելեան ... առթիւ, երբե՞ք։ Ես ... ապրեցայ այն օրը երբ իմ ... ռաջին պատկերը գրեց ... տպուած վերադարձաւ ... գացի։ Ես սարսռում ... երբ գիս ղրկեցին Սարբ... որպէսզի խօսիմ գինուորներ... որ շարունակեն կռիւը ... նին։ Խօսեցայ, անոնք ... բունակեցին կռուիլ ու ... Աստուած իմ, ի՛նչ պատասխ...

...ութիւն էր այդ. դեռ ի...ոյ մօրը համբոյրի տաքու...ը պահող երիտասարդնե...ը, անդէպ, որոնցմէ շատերը ...յեա ու անբիծ ճակատով ...կուլային իրենց բացակայ ...երուն համար: Սարոսեանը՝ ...էր, ընկերներ: Սարօ՞ն ... խանիս առթիւ: Աւելի ա... սարոսեանը ապրեցայ երբ ... գացի ցեղիս զահին փա...րու հետ բանակցելու, Թա..., Էնվէրի հետ ճաշեցի, ... խմեցի, կերակուրը՝ Թոյն, ... լեղի էր: Սարոսեանը ...էր:

...Սարոսեան ապրեցայ ես, երբ ...ան Քրիստափորը ինծի գրել ... «Խայը»:

...ն կը հաւատամ մեր դատի ...պարութեան եւ գեղեցկու...ը. Դաշնակցութեան նուի... այս գրիչը սարոսեով կը ...ինմ ու կը խոստանամ գրել ...պայքարիլ:

...երգնում մեր պատմու...ն ամէնէն մեծ մարդու (ցոյց ...ով Քրիստափորի կիսան... անմահ յիշատակի վրայ ... այս գրիչով ես նորէն պիտի ...»

...Միթոլորտը շատ տաք էր եւ ...պէս դատաւարակիչ: Ափ... որ կարելի չէր Փարիզի բա... ընկերները ունենալ գաշ...ական ընտանիքի այս ...գին գեղումին:

... Ընկեր Ա. Հանըմեան հի...ող պատկանըլլալով ...ութեան կը մասնակցէր ջերմ ...ակով մը:

Մ. Գ.

ԸՆԿԵՐՎԱՐ. ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆԻ ԿՈՉԸ ՌՈՒՍ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒՆ

...կլ. ընկերվ. միջազգայինի ...ծադիր կոմիտէն, որ մայիս ...ին գումարուեցաւ Պերլինի ..., այնօրէն զբաղեցաւ նաեւ ...ական տագնապով եւ որո...ուեցաւ կոչն ուղղել ռուս ...ուորներուն.—

Ռուսիոյ աշխատաւորնե՛ր,

Չեկի ք'ուղղենք մեր այս կո...ներակչիտ այս ժամուն:

Գիտե՛նք, միշտ ձեզի ուզած ...հաւատացնել թէ աշխարհի բո... ընկերվարական կուսակցու...ները ֆաշիստ են, դրամա...սպասարկուներ, բանուորա...ասակարգին հանդէպ դաւա...: Սակայն հետզհետէ ...դրօշակին տակ կուգան խըմ... միլիոնաւոր աշխատաւորներ, ... իրարու միացած են քաղա...ական պայքարի դժնդակ դըպ...ին մէջ, միշտ յաղթահարելով ...նաձանր դժուարութիւններու, ...յպէս սանդուած են դասա...յին հզօր կազմակերպու...ներ, — արհեստակցական, ...ական եւ քաղաքական, — ...ց շնորհիւ միայն պիտի կըրնան պայքարիլ՝ յանուն ընկերվարութեան իտէալներուն: Իրապէս կրնա՞ք հաւատալ թէ այս միլիոնաւոր ընչազուրկները չեն հասկընար իրենց իսկական շահերը, որոնց «կը դաւաճանեն» իրենք իսկ:

Ահա յանուն այս միլիոնաւոր ընչազուրկներուն է որ, մեր խօսքը կ'ուղղենք ձեզի:

Ռուս յեղափոխութեան ճակատագրին մասին խոր վախ մը կը խռովէ բոլոր երկիրներու ընկերվարական աշխատաւորներու միտքը:

Անոնք լաւ են թէ սով կայ ձեր քաղաքներուն մէջ: Անոնք գիտեն թէ ձեր աշխատանքի պայմանները յաճախ աւելի աննպաստ են, քան դրամատիրական երկիրներու աշխատաւորներուն վիճակը: Անոնք գիտեն թէ ձախողեցան գիւղացի դասակարգին մէջ համայնացման բռնի միջոցները: Սարսափով իմացան թէ տակաւին կը շարունակուի, նոյնիսկ կը ծանրանայ տիրանհոսութիւնը

Աշխատաւորական Ընկերվարական Միջազգայինը կը վախնայ, որ այս ճակատագրական քաղաքականութիւնը անդունդ մը կրնայ փորել այն երկու դասակարգերուն միջեւ, որոնց կռթնած է ռուս յեղափոխութիւնը: Եթէ այդպէս պատահի, եթէ խորհրդային միութեան մէջ գիւղացին առնելութեամբ լեցուի պրոլետարիատին եւ յեղափոխութեան դէմ՝, այն ատեն պիտի ցցուի եւ յայտնուի վտանգը.— գիւղացիութեան յուսահատութիւնն ու դառնութիւնը պիտի շահագործուին սպիտակ հակայեղափոխականներուն կողմէ՝ ի պէտս իրենց շահերուն.— ահաւա՜ր վտանգը քաղաքացիական նոր կռիւներուն, որոնք կրնան ծագիլ խորհրդային միութեան մէջ:

Հակայեղափոխականներուն յաղթանակը պիտի դառնայ զարհուրելի աղէտ մը, ոչ միայն ամբողջ Ռուսիոյ ժողովուրդներուն համար, փճացնելով իրենց մեծ յեղափոխութեան պտուղները, ոչ միայն խորհրդային միութեան բանուոր դասակարգին համար, յումպետս դարձնելով իր հերոսական կռիւը, այլ նաեւ բանուորական շարժումին համար, ժողովրդավարութեան համար եւ աշխարհի խաղաղութեան համար:

Երկար տարիներու քաղաքական պայքարներու փորձառութեամբ ուժովցած, կը յայտարարենք ձեզի, ո՛վ ընչազուրկներ Խորհրդային Միութեան, թէ ձեզմէ կախում ունի ռուս յեղափոխութեան փրկութիւնը:

Խորհրդային իշխանութիւնը կը յուսայ կառավարել յանուն բանուոր դասակարգին: Ռուսիոյ աշխատաւորնե՛ր, դուք ուժն ունիք ստիպելու զինք, որպէսզի մանէ պահանջուած ճամբան: Ինչ ալ ըլլան ձեր կարծիքները, համայնավար ըլլաք թէ անկուսակցական, դուք պէտք է դաշնակցիք ընկերվարականներուն փրկելու համար յեղափոխութիւնը:

Ամէն բանէ առաջ, պէտք է որ ամրապնդուի դաշնակցութիւնը բանուորներուն եւ գիւղացիներուն միջեւ:

Մենք եւս կը բաղձանք գիւղացիները առաջնորդել դէպի համագործակցութիւն իրենց հողի աշխատանքին մէջ: Բայց սակայն անոնք պիտի ունենան իրենց յօժար կամքով: Պէտք է որ վերջանայ բռնի համայնացումը, գիւղացիներու կալուածազրկութիւնը: Միայն աշխատանքի ազատութեամբ կարելի է կարգի դնել երկրագործութիւնը, ապահովել քաղաքներու հացը, եւ գիւղացին դարձնել բանուորին բարեկամ եւ դաշնակից:

Պէտք է ազատութիւն տալ Ռուսիոյ ժողովուրդներուն, ազատութի՛ւն բանուորներուն եւ գիւղացիներուն, այնքան անհրաժեշտ՝ որքան ջուրը, օդը:

Ազատութի՛ւն խօսքի, ազատութիւն կազմակերպուելու, ազատ եւ գաղտնի քուէարկելու: Ո՛չ երբեք մահապատիժ, ո՛չ երբեք զանգուածային գնդակահարութիւն: Ընդհանուր ներում քաղաքական բանտարկեալներուն:

Պէտք է վերջ տալ այրերու եւ կիներու գայթակղութիւններուն:

Իրագործելով այս պահանջները, Ռուսիոյ ժողովուրդները պիտի կրնան քալել, խաղաղութեամբ եւ իրենց նպաստին գիտակցութեամբ, դէպի իրակա՛ն եւ լայն ժողովրդավարութիւնը:

Ռուս յեղափոխութեան փրկութեան սիրոյն կռուի մտնելով, աշխարհի բոլոր ընկերվարական ընչազուրկները մէկ սիրտ պիտի կազմեն խորհրդային միութեան աշխատաւորներուն հետ: Յանուն անոնց Աշխատաւորական Ընկերվարական Միջազգայինը միշտ պատրաստ է օգնութեան ձեռք կարկառելու Ռուսիոյ նոյն դասակարգի եղբայրներուն:

Մեր բոլո՛ր ուժովը, մենք պիտի փակենք դրամատիրական միջազգային յեսաշրջութեան ճամբան, երբ ան փորձէ շահագործել ձեր դժուարութիւնները՝ ի շահ հակայեղափոխութեան:

Պրոլետարնե՛ր բոլոր երկիրներու, միացէ՛ք: Յանուն ռուս յեղափոխութեան փրկութեան, յանուն ընկերվարութեան եւ ժողովրդապետութեան պայքարին, մեզի միացէ՛ք պրոլետարներ Ռուսիոյ աշխարհին:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՀԱՆՔԵՐՈՒ ՇԱՀԱԳՈՐԾՈՒՄԸ

Պոլսոյ Թուրք թերթերը կը գրեն.

—Հանքերու գործը ընդարձակելու համար, կառավարութիւնը կարեւոր պատրաստութիւններ կը տեսնէ: Այս տարի հանքերու շահագործումը աւելի ընդարձակ սահմանի մը մէջ պիտի ըլլայ ամբողջ երկրին մէջ: Մասնաւորապէս պատրաստութիւններ կ'ըլլան Արղնիի հանքերէն շատ աւելի օգտուելու համար, քանի որ երկաթուղին մինչեւ այնտեղ պիտի երկարի: Այս գործին համար գերման կարեւոր ընկերութիւն մը հիմնական պատրաստութիւններ կը տեսնէ:

Ցիարպէքիրի եւ շրջականերուն մէջ ամերիկեան կարեւոր խմբակ մը հանքային խուզարկութիւն կը կատարէ ներկայիս: Խուզարկութեան համար գիտական մարմիններ պիտի ղրկուին Երզրումի շրջակաները: Ֆրանսական նորակազմ ընկերութիւն մը, որ ներկայիս Ճամի եւ Քոզլու ու Քիլիոսէ ածխահանքերը կը շահագործէ, այս տարի պիտի սկսի բանեցնել նաեւ Քիրէճլիքի հանքերը:

Զոնկուլտաքի մէջ հանքային ճարտարարուեստի դպրոց մը պիտի բացուի: Այս գործին համար պէտք եղած վարկը սահմանուած է նոր նիւմաոցոյցին մէջ:

*** Էնկիւրիէն կը հաղորդուի թէ երկու ամիս առաջ իտալական խմբակ մը, որ կառավարութեան դիմած էր Սեօյիւտօղլուի մէջ գտնուած ածխահանքերը շահագործելու համար, իր դիմումը կրկնած է աւելի հեճուկան առաջարկներ ընելով:

ԹԱԼԷԱԹԻ ԴԻԱԿԸ

Ըանտաստ Թալէաթի դիակը, որ սպանութենէն ի վեր Պերլինի Թուրք դեսպանատան մէջ դիակնարան մը դրուած էր, վերջերս Թաղուեր է քաղաքին իսլամ գերեզմանատան մէջ:

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐՈՒՆ ՆՈՐ ԹՈՇԱԿՆԵՐԸ

Եվմազոյցի յանձնաժողովին մէջ քննուելէ վերջ Ազգ. Ժողովին յղուած է օրինագիծ մը, ուր երեսփոխաններուն թոշակը կը ճշդուի: Օրինագծին համաձայն, երեսփոխաններուն տարեկան թոշակը 6000 ոսկի է եւ իւրաքանչիւրը ամսական 500 ոսկի պիտի ստանայ:

ՄԱՐԱԽՆԵՐՈՒ ԱՐՇԱՒԸ

Էնկիւրիէն կը հաղորդեն «Միլլիէթ»ի.— Պայքարը սկսած է մարախներուն դէմ, որոնք ծածկած են հարաւային նահանգները: Մարախները խիտ զանգուածներով կը յառաջանան դէպի հիւսիս, Պիթլիսէն դէպի Վերերը: Եւ Ազիզի, եւ Հապաղջուրի ուղղութեամբ կը տարածուին:

Ցնտեսական գործավարութենէն Շէվքէթ պէյ պիտի երթայ այդ շրջանները, քննելու համար: Անատօլական ընդհ. տնօրէնն ալ պիտի այցելէ մարախներով ծածկուած վայրերը:

ՊԱՐՏՔԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

«Էնֆօրմասիոն» կը գրէ.

— «Սպասելով Թուրքիոյ համար առաջին վարկերու ապահովման, որոշուած է կարգ մը առժամանակեայ դիւրութիւններ ցոյց տալ օսմանեան հանրային պարտքերու վճարման մասին: Մեր քաղած տեղեկութեանց համաձայն, նոյեմբերի կտրօններուն վճարման համար կը խորհուի դիւրութիւններ ընծայել: Մայիսին վճարուելիք կտրօնին փոխարէնը պատրաստ ըլլալով, կանոնաւորաբար պիտի վըճարուի: Գալով նոյեմբերի կըտրօնին, պէտք էր որ Թուրքիա անոր փոխարէնը յուլիս 1ին վճարէր: Ահա յունիսին ըլլալիք այս վճարումն է որ յետաձգուած է մինչեւ առաջին վարկին ձեռք բերուիլը: Առ այժմ վերապահութեամբ կը հաղորդենք այս լուրը՝ մինչեւ որ պաշտօնական տեղեկութիւններ հասնին այս մասին»:

*** Նոյն թերթին տեղեկութեան համաձայն, Թուրքիա 1930-1931ի ընթացքին չպիտի վճարէ մասնավճարը որ 15 միլիոն ոսկի է, այլ պիտի յանձնէ Երկրագործ եւ Արհեստից դրամատուններուն: Այս 15 միլիոնը պիտի նպաստէ իբր նոր փոխատուութիւն մը մինչեւ որ համաձայնութիւն կնքուի: Այսպէսով գոյացած պիտի ըլլան վճարումները, յունիսին սրուելիքէն յետոյ: Մասնագէտին քննութենէն ետքն է որ պիտի սկսին նոր բանակցութիւնները:

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՄԵՍՏ ԳԱՂՈՒԹԷ ՄԸ

ԷՆՃԷԼԻ, 1 ապրիլ (յապաղած). — Կասպից ծովու ափին ինկած այս փոքրիկ հայ գաղութն անտարբեր չգտնուեց Անատոլուէն քշուած մեր թշուառ հայրենակիցներու հանդէպ: Մի ամիս առաջ հրատարակուած կոչը «Յառաջ»ի էջերում, խթան հանդիսացաւ որ հանգանակիչ յանձնախումբը գործի լծուի: Յանձնախումբի անդամներն էին՝ ընկեր Իշխան, ընկեր Ներսէս Ղարագէօզեան, ընկ՝ Դարոյեան եւ ընկ. Ալբերտ: Մինչեւ հիմա 900 ռուբլի (մօտաւորապէս 100 տոլար) հանգանակուած է:

Վարդանանց տօնի առթիւ, որ գաղութս դժբախտաբար չէ կարող իր ազգային շէնքում տօնել (դպրոցի ղեկավարների ապազգային մտածումների շնորհիւ), ընկ. Իշխանի բնակարանում տեղի ունեցաւ հաւաքոյթ մը, ուր ընկերոջ փոքրիկն Վարդանի մկրտութիւնը կատարուեց: Հաւաքոյթը բացուեց «Մեր Հայրենիք»ով: Եղան բաժակաճառեր՝ ազգային ոգու ամրապնդման եւ «Նոր Վարդանանցների» մասին: Վիրջում ընկ. Կականեանի առաջարկութեամբ հանգանակութիւն բացուեց, հաւաքուած գումարը յանձնուեց յանձախումբին:

Մօտ օրերս հանգանակուած դրամը կ'ուղարկուի «Յառաջ»ի խմբագրութեան:

Ցեղիս հանրային մարմիններից ոչ մէկը անդրադարձաւ Անատոլուէն քշուած մեր հայրենակիցների օգնութեան գործին: Ա. Ահարոնեանի յորելեանի նախաձեռնութիւնն ալ բաժին է ընկնում անհատ ընկերների:

Յաջողութիւն ազգային գիտակցութեամբ շաղախուած այդ ընկերներին:

Ալ. Վ.տարանդի

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

Մ. ՔԻՊԱՊՃԵԱՆԻ ՆԿԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Մեր տաղանդաւոր գեղանկարիչ Մելքոն Քէպապճեանի նկարահանդէսը կը բացուի Յունիս 3ին, 29 Quai St. Michel դ. Զատիկ խանգատեանի աշխատասենեակներուն մէջ: Մելքոն Քէպապճեան, որ ցարդ ծանօթ է եղեր գրքերու եւ թերթերու աննման գեղանկարիչ, այս անգամ երեւան կուգայ նաեւ իբրեւ խորհրդապաշտ մեծ նկարիչ մը իր գունաւոր եւ այնքան ինքնատիպ նկարներով: Ֆրանսացի գրագէտ ու նկարչական քննադատ կիւսթավ քան տեսնելով արուեստագէտին գործերը՝ զանոնք գտած է բոլորովին նոր, ինքնատիպ ու շահեկան: Ան մօտերս հրապարակով պիտի յայտնէ իր լիակատար կարծիքը:

ՅԱՌԱՋ..Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 20 —

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

...ՄԹ.— Ա. մասը տես թիւ ... — 1203, Բ. մասը՝ թիւ ... — 1236.

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄՈՒՏՔՍ ԵՐԿԻՐ

...իի գարունը (կարծեմ ...իս ամսին) դուրս եկայ Սե...ոփոլիսէ: Նաւի մէջ ե... ընկերներս ազգասիրա...րգեր կ'երգէին: Մի ան...թ մարդ եկաւ, քովերնիս ...ցաւ, բարեւ տուեց:

— Ո՞ւրտեղացի էք, տղե՛րք, ...արցուց:

— Տաճկաստանցի:

...ս կանուխէն Վարդան Թի...եանէն իմացեր էի, որ ար...նք պիտի ըլլայ: Եթէ նոյն...որական մի ոսկի տայիք եւ ...ան աշխատեցնէին միայն ... ժամ, խեղճս հանգիստ չէր...ր-ցերեկի ստացածմունքս հրա...ն ու երկիրն էր:

Նաւի մէջ նստած մարդը Թիֆլիսցի վաճառական էր, Օտեսայէն կուգար: Քիչ-քիչ շըփուելով՝ ան սկսաւ մի քանի յայտնի ընտանիքներու անուն տալ:

— Կը ճանչնա՞ք,— ըսաւ,— Քրիստափորին, Քոթոթին (**):

— Անձամբ չենք ճանչնար, բայց անունները լաւ ենք հեռուէն:

Այդ մարդուն մենք վստահացանք:

— Տղե՛րք,— ըսաւ,— եկէ՛ք գնանք Թիֆլիս, ձեր ճանապարհածախսը ես կուտամ, այնտեղից էլ կ'ուղարկեմ Գարսկաստան:

Ընկերներս չհամաձայնեցին, ըսելով.

— Մինչեւ Թիֆլիս մաշինայով երթանք, այնտեղից էլ վեց եօթը օր պիտի քալենք մինչեւ Ղարս. ուրեմն փոխանակ այնտեղից գնալու՝ կ'երթանք Արդուինի, Արդանուչի գծով:

Նաւից դուրս եկանք Բաթում: Այդ մարդու հետ գացինք մէկտեղ ճաշեցինք: Ապա գացինք կայարան, ճանապարհ դրինք այդ մարդուն դէպի Թիֆլիս:

Երկրորդ օրը, երեք ընկերներս մի-մի ձեռնափայտ ձեռքներիս՝ ճանապարհ ընկանք դէպի Ղարս: Արդանուչ անցանք, տուինք դէպի սար: Հոն կար ծանօթ Թուրքի գիւղ մը: Այդ գիւղը տեսանք, սարը տարեր, զցեր է հովիտ, իսկ այդ գիւղի բնակիչները անցեր են գիւղի դիմաց՝ անտառ խրճիթներու տակ կ'ապրին:

Գացինք հոն, բարեւեցինք մի ծերունի, ալեւոր Թուրքի: Ըսինք՝ կարելի՞ է մեզի մի քիչ հաց եւ երկու ղուրուշի մածուն տալ:

— Ես դրամով ո՛չ մածուն ունիմ, ո՛չ ալ հաց: Նստեցէք հոս:

50 քայլ հեռաւորութեան վրայ երկու գեղեցիկ երիտասարդ կային կանգնած՝ բերդանկանները ուսերնին: Նոյն ատեն ոչխար կը կթէին: Ալեւորը կանչեց այդ երիտասարդներուն, որ իրեն զաւակներն էին եւ որոնք իրենց հօր հետ շատ պարկեշտութեամբ կը վարուէին եւ անոր հրամանները [illegible] կը կատարէին: Եւ իրենց լեզուով խօսեց անոնց հետ:

Տաս րոպէ չանցած՝ բերին տաս մարդու ուտելու հաց, մածուն, եւր եւ մի հաց ալ մեզի: «Հրամեցէ՛ք»,— ըսին եւ իրենք հեռացան: Մենք կերանք, կըշտացանք: Եկան՝ սեղանը վերցրին: Ծերունին եկաւ նստաւ մեր քովը: Ըսաւ.

— Բարեկամներ, այս երկու տարուան մէջ հարիւրաւոր երիտասարդներ էս ճամբով կ'անցնէին: Ձեր գիտեր՝ պատճառն ի՛նչ է: Ես կ'ատեմ հոս իմ անցուցեր եւ երբեք էաչափ հայ չեմ տեսեր էս կողմն անցած: Ամէն որ կը հարցնեմ, կ'ըսեն՝ Վանեցի ենք, Մշեցի ենք, Բիթլիսցի ենք: Բայց նրանց ճանապարհը Տրապիզոնով է: Ինչ՞ու այնտեղից չեն երթար:

— Այն ճանապարհը շատ անապահով է, զօղ, աւազակներ շատ կան. նրա համար մենք այստեղից կ'երթանք:

— Հ՚ըմ,— ըսաւ ժպտելով, ես ամէն բան գիտեմ. մեր Սուլթանը եւ պաշտօնեաները են աւազակ, իսկ ժողովուրդն անօթի կը մնայ:

— Ի՞նչպէս էք, դուք հանգիստ էք ռուս կառավարութեան ձեռքի տակ:

— Այժմս լաւ ենք, բայց չենք գիտեր վերջերս ինչ պիտի ըլլայ:

— Ի՞նչպէս եղաւ, որ ռուս կառավարութիւնը կրցաւ այս ժայռոտ եւ անտառոտ տեղերն առնել:

— Դէմը կռուող չկար. ալըւնը ձիւնը վրայ տուած էր. կոզակները մեր հետքերը վերցնելով՝ կ'ընկնէին մեր յետեւից եւ կը հալածէին: Կին ու երեխայի տէր էինք, շատ նեղութիւն կրեցինք: Սուլթանը [illegible] դարաններ լցուած շատ զէնք թողուց: Մենք ալ օգտուեցանք այդ զէնքերից եւ մինչեւ հիմա ալ ունինք: Թուրք կառավարութիւնը արդար դատաստան չունի, եղածն ալ ձեռքից պիտի թողնի:

— Մեզ հրաման կուտա՞ս գնալու:

— Ինչպէս չէ:

Մենք հոս մօտաւորապէս երկու ժամ նստեցանք: Ծերունին իրանց լեզուով երիտասարդներուն հրաման ըրաւ, որ մեզ տանեն, սարը անցկացնեն եւ ապա վերադառնան:

— Աստուած ձեզ հետ ըլլայ,— ըսաւ,— գնացէ՛ք: Իմ ջոջ պապս ալ հայ է եղեր. մեզի մինչեւ հիմա կ'ըսեն Ղուկասօղլի: Մենք բնիկ Իրիզցի ենք. (Տրապիզոնի մօտ): Մեզ ժամանակին Թուրքացուցեր են:

Այդ ցեղի (այսինքն՝ հայութիւնից իսլամ դարձած) ընտանիքների կանայք առհասարակ սովորութիւն չունին Հայերից եւ ընդհանրապէս քրիստոնեաներից ծածկուելու. «Մենք ո՛չ օտարին աղջիկ կուտանք, կ'ըսեն, եւ ոչ ալ օտարի աղջիկ կ'առնենք»:

(**) Ռոստոմ Զօրեան:

Համայնավարները Թուրքիոյ մէջ

Իզմիրէն կը հաղորդուի թէ Զօնկուլտաքի մէջ ձերբակալուած Սիւրէյյա անուն համայնավար մը այնտեղ տարուած է եւ ոստիկանական տնօրէնութեան մէջ կը հարցաքննուի։ Սիւրէյյա իր բոլոր գիտցածները ամբողջութեամբ սկսած է պատմել, շարունակ նոր յայտնութիւններ ընելով։ Հարցաքննութիւնը այս օրերս պիտի աւարտի եւ համայնավարը դատարան պիտի յանձնուի։

∴ Ասկէ առաջ ձերբակալուած համայնավարներէն Թասրիէ եւ Սաֆվէթ երաշխաւորութեամբ ազատ արձակուած են։ Միւսներն ալ մի առ մի ազատ պիտի թողուին երբ պէտք եղած երաշխաւորութիւնը ցոյց տան։

Կացութիւնը Հնդկաստանի մէջ

Մատրասէն կը հեռագրեն թէ վեց ռումբեր նետուեցան ոստիկանութեան դէմ, այս վերջինը միջամտած ըլլալով ժողովի մը։ Կանտիի կուսակից մահմետական մը սարքած էր այս ժողովը, իբրեւ բողոք անգլեւեգիպտական քաղաքական բանակցութեանց խզման եւ Անգլիոյ բռնած դիրքին դէմ։ Նետուած ռումբերէն մէկը միայն պայթեցաւ, վիրաւորելով եւրոպացի յիսնապետ մը եւ տեղացի ոստիկան մը։ Քարեր ալ նետուեցան ոստիկաններուն դէմ, ծանր վէրքեր պատճառելով։ Բայց վերջին խօսքը մնաց ոստիկանութեան, որ ցրուեց ամբոխը եւ ձերբակալեց բազմաթիւ ցուցարարներ։

Իսկ Պոմպէյէն հասած լուրերու համաձայն, նոր արշաւ մը փորձուած է Վատալայի աղահանքերուն մթերանոցին դէմ, մասնակի յաջողութեամբ։ Ցուցարարները կրցած են առնել տանիլ բաւական մեծ քանակութեամբ աղ։ Բայց այս անգամ ոստիկանութիւնը աւելի խիստ էր քան կիրակի օր։ Զինուած՝ պամպու գաւազաններով, ամէնքը քշեց մինչեւ երկաթուղի։ Ընդհարումէն ծանրապէս վիրաւորուեցան 12 հոգի, իսկ 70 հոգի ձերբակալուեցան։

Շոլափուրի հրամանատարը հաստատեց պատերազմական ատեանին բոլոր դատավճիռները և մերժեց զեղչել ըմբոստութեան երեք ղեկավարներուն դէմ տրուած վճիռները — 10, 8 և 7 տարի։ Հնդկաստանի «Թայմզ»ը, պաշտպանելով հանդերձ կառավարութեան ընթացքը, չի ծածկեր թէ կացութիւնը կը բարդանայ։ Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ, պատասխանելով եղած հարցումներուն, Հնդկաստանի Նախարարը զեկոյց մը թամնեց կացութեան մասին։ Զեկոյցը կ'ըսէ թէ կառավարութիւնը ամէն միջոց պիտի գործածէ խափանարար ձեռնարկներուն դէմ։

Տրոցկիի աքսորը կ'երկարաձգուի

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ՝ Քաղաքական Բիւրօն որոշեց մէկ տարի եւս երկարաձգել Տրոցկիի աքսորի պայմանաժամը, որ կըլլրանայ յառաջիկայ յուլիսին։ Ուրեմն, Տրոցկի չպիտի կրնայ Ռուսիա վերադառնալ եւ իրեն հանդէպ եղած տնօրինութիւնները կը մնան ի զօրու։

Ռասփիւն Կովկասի մէջ

Մոսկուայի հեռագրական գործակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ Կրոզնիի մէջ նոր նաւթահորեր ծակած ատեն, ջուրը քննութեան ենթարկուեցաւ եւ մեծ քանակութեամբ ռատիոմ գտնուեցաւ։ Կատարուած փորձերը գերազանցեցին ամէն ենթադրութիւն։ Մասնագէտներու կարծիքով, այս գիւտը կրնայ յեղափոխութիւն յառաջ բերել ռատիոմի համաշխարհային ճարտարարուեստին մէջ։

Գիտական Ակադեմիային կողմէ ղրկուած մասնաւոր առաքելութիւն մը կը շարունակէ իր հետախուզումները Կրոզնիի, Բագուի եւ Տաղստանի քարիւղաբեր շրջաններուն մէջ։

Բանակցելու եկած էր, թուղթերը գողցուց

Կիրակի օր Մոսկուա հասաւ չինական պատուիրակութիւն մը, որ պաշտօն ունի կարգադրելու արեւելեան Չինաստանի երկաթուղիներու խնդիրը։ Բայց հազիւ խորհրդային մայրաքաղաքը մտած, զոհ գնաց շատ կարեւոր գողութեան մը։ Պատուիրակութեան պետը կորսնցուցած է իր թղթապանակը, որ դիւանագիտական կարեւոր թուղթեր կը պարունակէր։ Ոստիկանութիւնը քննութիւն բացաւ, բայց անօգուտ։ Իսկ առանց այդ փաստաթուղթերուն կարելի չէ սկսիլ բանակցութիւնները։

50,000 պաշտօնեայ պաշտօնանկ

Մոսկուայի «Պրավդա»ն (6 մայիս) կը գրէ թէ խորհրդային միութեան վարչական կազմին մաքրագործումը, մինչեւ այսօր, յանգած է 50,000 պաշտօնեաներու պաշտօնանկութեան։ Ասոնք համարուած են «խորթ եւ երբեմն նոյնիսկ թշնամի աշխատաւորութեան, անընդունակ՝ ծառայելու խորհրդային իշխանութեան վարչական կազմին մէջ»։

∴ «Կրասնայա Կազէթա» կը ծանուցանէ թէ Գեղարուեստից վարչութիւնը խմբագրած է այն պայմանները որոնք պիտի պահանջուին թատերագիրներէն, որպէս զի իրենց խաղերն ընդունուին թատրոնի մը մէջ։ Այդ պայմաններուն համաձայն, համայնավարներուն բարքերը պէտք չէ այլափոխուին թատերախաղերու մէջ։ Թատերախաղը չի կրնար մռայլ գոյներով ներկայացնել Խորհրդային Միութեան կեանքը, իբրեւ թէ Եգիպտական ձեւով։ Պէտք չէ դասակարգերու հաշտութիւն, խաղաղասիրութիւն, անիշխանականութիւն կամ պոռնկագրութիւն քարոզել։ Գեղարուեստի վարչութիւնը այժմ կ'ուսումնասիրէ ծրագիր մը, որուն համաձայն Մոսկուայի եւ Լէնինգրադի իւրաքանչիւր թատրոն իր սեփական թատերագիրները պիտի ունենայ, որոնք հեղինակի իրաւունքէն զատ, որոշ ռոճիկ պիտի ստանան։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ,, Ի

Թիւ 5 (1930 Մայիս).

Բովանդակութիւն.— Անկախութեան տօնը.— Դաւադրութեան մը տասնամեակը (Խմբ.), Կէյր Հարտի՝ Մ. Վարանդեան, Ալբիլեան երեւոյթը քննական ակնոցով (Բ)՝ Կ. Սասունի, Կուլակներու արշաւանքի մասին՝ (Զինուոր Մեսրոպի յուշերը), Մի ծղրտում՝ Հ. Կարայեան, Արդի Ռուսիոյ ընկերային ուժերը՝ Վ. Լէպեսեւ, Թուրքիոյ շուրջ, Ինտերնասիոնալ. (Պատերազմի վտանգը Խ. Միութեան սահմաններուն վրայ), Մեր զոհերը՝ (Ղեւոնդ Միքայէլեան Կաօ, Գէորգ Պօղոսեան-Մօրուք վարժապետ, Գէորգ Եօթեղբայրեան), Թղթակցութիւններ Հայաստանէն, Կովկասէն եւ Սիպերիայէն:

Գին 2 ֆր. 50։ Տարեկան բաժնեգին 25 ֆր. կամ 2 տոլար։ Հասցէ՝ Mlle S. Agopian, 5 Rue des Gobelins, Paris.

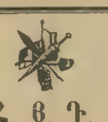

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին 131 Fbg. du Temple։ Օրակարգ՝ զեկոյց երեկոյթ պարահանդէսի եւ ընթացիկ հարցեր։

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ կոմիտէն սախպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Քեռի խումբը, այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին գրասենեակը։

ԼԻՈՆԻ Գատ. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԼԻՈՆԻ Վրէժ խումբի բոլոր ընկերները սախպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անգամատետրով։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը, այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՎԻԷՆԻ Քրիստափոր խումբի բոլոր ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 7ին, Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՍԱՀԱԿ—ՄԵՍՐՈՊ Գրադարանը բաց է Կշ. Դշ. եւ Եշ. օրերը ժամը 7.30էն 9։ Հասցէ՝ Օ. Ղազէրեան, 71 Rue Charles Chefson, Bois Colombes, (Seine).

Այցելեցէք լոյս, Փարիզահայ տիկիններ

Բացուեցաւ B. Jaret ֆիրմայով հայկական հաստատութիւն ղեկավարութեամբ ծանօթ եւ հռչակաւոր կարուհի Տիկ. ՍԱԹԻՆ ՇԻՐՎԱՆԵԱՆի որ յանձն կառնէ ամենագեղարուեստ տիկնոց իսկ գոհացնել իր արդիական ՃՈԽ ՄՕՏԷԼՆԵՐՈՎ եւ ԽՆԱՄԵԱԼ ԿԱՐՈՎ։ Կը շինուին ԹԱՅԼՕՐ, ՌՕԲ, ՄԱՆԹՕ, ամէն տեսակ կանացի հագուստներ, եւայլն։

Հաստատութեան նպատակակէտն է մաքուր, շիք եւ համապատասխան հագուեցնել Փարիզի հայ տիկինները, անհաւատալիօրէն մատչելի գինով մը։ Անգամ մը այցելել կը բաւէ համոզուելու։ Հասցէն՝ 4 Rue de la Collégiale, առաջին յարկ Paris. (5) Մէթրօ Gobelinsի մօտ։

ՆՈԹԱՆԵՐ

Արշին Մալ Ալանի եւ շատ մը ուրիշ երգերու սոյն նոթերը պատրաստուած փրոֆ. Մոսկոֆեանի կողմէ շատ մաքուր...

Դաշնակի բաժին՝ գին 2.50 տոլար, Արշին Մալ Ալանի ջութակի բաժին գին 1.50 տոլար: Փունջ երգեր՝ դաշնակի բաժին 3 ... 50 երգ մէկ գիրք. փունջ երգեր՝ ջութակի բաժին 2 տոլար մէկ գիրք: Դիմել՝ H. Mamasianի, 137 , East 27th St., New ... U. S. A.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 22 ՄԱՅԻՍ 1930

22 MAI 1930

Շ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1269

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒ ԽՕՍՔ

ՓՈԹՈՐԿԱԲԵՐ ՀՈՂՄՈՒՆՔ...

Փոթորիկի բռնուած են Հնդկաստան, Չինաստան, Պաղեստին, Սուրիա, Եգիպտոս։ Ամբողջ աշխարհամաս մը, թէեւ ... լեռներով ու ծովերով։

Անշուշտ բացատրութիւնը հաւասար չափով ճիշդ չէ հինգ ... րներուն համար։ Կան տարբերութիւններ եւ երանգներ։ ... նաեւ հեռանկարներ։

Այսպէս, իսկական փոթորիկ է ինչ որ տեղի կ'ունենայ ...ստանի եւ մանաւանդ Չինաստանի մէջ։ Մենք օրը օրին ...անագրենք հնդկական անցուդարձը, մերթ եղերական, ... զաւեշտական, բայց նշանակալից ու խորարմատ։

Անարկու Անծանօթն է Հնդկաստանը։ Ինչ որ կանտիով, ... րական գիմադրութեամբ սկսաւ, կրնայ յանգիլ ուղղակի ...ւն գործողութեանց։ Արդէն իսկ, ամէն օր տեղի կ'ունենան ծանր դէպքեր, որոնք երբեք չեն համապատասխաներ ... փիլիսոփայրին վարդապետութեան։ Հաւագոյն պարագային, քարեր կը տեղան Հնդկաստանի գլխաւոր քաղաքներուն ... բրիտանական ոստիկանութեան գլխուն։

Բայց շարժումը վտանգաւոր է ուրիշ տեսակէտով մըն ... որքան ալ պարզ «աննմազանդութիւն» քարոզած ըլլայ ...նտի, դէպքերը կրնան զարգանալ, այլափոխուիլ կամ... ...մբրիլ։

Արդարեւ, Մոսկուան աչք ու ականջ կտրած է, իր ուզած ...ւացքը տալու համար այս տարերային շարժումին, որ ...ութիւն մը չէ, բայց կրնայ բախտորոշ նախընթաց մը ...ծել։

Այլապէս փոթորկալի է Չինաստանի վիճակը։ Անվերջ ...ներ, սով։ Բազմազան իշխանութիւններ եւ դդրդագին ա...նկալներ, որոնց ոչ ժամանակը կարելի է որոշել, ոչ ալ տե...ութիւնը։ Մոսկուան արդէն իր դրօշը կը ցուցնէ անսահման ...րածութեան մը վրայ, 80 միլիոն բնակչութեամբ եւ ամէն ...ցի կը դիմէ, ուրիշ տարածութիւններ ալ կարմիր ներկե...

...պետական թերթերն ալ չեն ծածկեր նոր վտանգը։ Անհ...ակայելի շահագործումները ենթակայ են միլիոնաւոր բանւորներ, թէ տեղացի եւ թէ օտար գործատէրներու կողմէ։ Անօթութիւնը անխնայ կը հնձէ ...իշ միլիոններ։ Կառավարիչները, իրենք, ոչ խիղճ ունին ոչ ...։ Կարմիր գործակալներ կը վխտան այնպիսի վայրերու ... ուր թերեւս ոտք չի կրնար կոխել կառավարութեան զինուորը։ Մէկ խօսքով՝ քաոս մը, որ կը ծառայէ թանձրացնելու ...փոխական մթնոլորտը։

Այստեղ ալ, Անծանօթն է որ կ'իշխէ եւ իրենց առաջաստ...ը ամփոփելու կը մղէ աշխարհակալ պետութիւնները։ Անոնք ...իս ձգած են ծովեզերեայ շահաստաններու մէջ, եւ թըն...օթ ու վառօդ կը հայթայթեն այսպէս կոչուած կեդրոնի ...վարութեան (Նանքին), որպէսզի կրակը չհասնի մինչեւ ...ենց շուկան։

Պաղեստինի մէջ, փոթորիկը պայթեցաւ անցեալ տարի, ...ստոսին, երբ իրար ջարդել սկսան արաբներն ու Հրեաները։ ...րեկարգութիւնը վերահաստատուեցաւ, բայց կիրքերը չմա...ցան, եւ ընդհակառակն աւելի սուր հանգամանք առած են ...։ Արաբները բացէ ի բաց կը մերժեն Հրէական Տան ծրա...իրը, և կը պահանջեն բուն պաղեստինեան պետութիւն, եթէ ... անկախութիւն։ Այս գետնին վրայ, իրենց ուժ կուտան Սու...ոյ, Եգիպտոսի եւ Հնդկաստանի Իսլամները։ Հոգատար իշ...անութիւնը կառչած կը մնայ Պալֆըրի յայտարարութեան, և ...գեր արմատական փոփոխութիւններ կատարել։ Քաղաքա...րի ճամբեց Լոնտոն ղրկուած պատուիրակութիւնը։ ...ւց. միւս կողմէ, նկատի առնելով իսլամներուն յուզումը, ...մապէս արգիլած է Հրեաներուն ներգաղթը, ինչ որ իր ...րգին կը զայրացնէ Սիոնականները։

Նոյնքան գրգռուած կը մնան Սուրիոյ Արաբները։ Սահմա...դիր ժողովին փակումը, անցեալ տարի, խաղ լեցուց կրակին ...րայ։ Միւս կողմէ, նորազարթ ազգայնականութիւնը կ'օգտա...րծէ զանազան պատրուակներ— օրինակ հայ գաղթականնե...ու տեղաւորման խնդիրը— հոգատարութեան դէմ բողոքելու ...ամար։ Հոգատար իշխանութիւնը տակաւին երէկ հռչակեց ...ր Սահմանադրութիւնը, յապաւելով իրեն աննպաստ կէտերը։ ...րեմն, այսուհետեւ է որ երեւան պիտի գան Սուրիացինե...ուն բուն տրամադրութիւնները։ Իսկ ստորերկրեայ խլրտու...ը պիտի տեւէ երկար ատեն։ Այնքան որքան կը տեւէ ներկայ ...րդուսարքը։

Ինչ կը վերաբերի Եգիպտոսի, տագնապը չունի անցեալ ...րիներու սրութիւնը, քանի որ ազգայնական կուսակցու...թիւնը ինք սկզբունքով ընդունեց Անգլիոյ առաջարկած պայմանները։ Սուտանի խնդիրն է, միայն, որ կեր կը հայթայթէ ...ր փառասիրութիւններու։

Երբ Աշխատաւորական կառավարութիւնը պաշտօնի անցաւ և համաձայնութեան առաջարկ ըրաւ Եգիպտոսի, կ'ա...ցնէր թէ բաած է վերջին խօսքը։ Եգիպտացիները սակարկութեան մտան վերջին պահուն, բայց կը թուի թէ նոր բան ...ը չպիտի շահին, որովհետեւ Ալպիօն չուզեր լքել Սուտանը, ...ր միլիոններով։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԸ ՀԱՅ ՊԱՀԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

«Հայրենիք» կը շեշտէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (27 ապրիլ)։

— «Մեր գաղութներու մէջ Հայը հայ պահելու խիստ շահեկան եւ հրատապ նիւթի մասին հետաքրքրական դասախօսութիւն մը կարդացեր է վերջերս ընկեր Ա. Ջամալեան։ Արժէ որ այդ առթիւ իր յայտնած կարգ մը մտքերուն եւ թելադրութիւններուն ծանօթանան մեր ընթերցողներն ալ։

Ուծացման վտանգին դէմ յաջող պայքար մղելու համար, ընկեր Ջամալեան նախ եւ առաջ կ'առաջարկէ բուռն կերպով մաքառիլ գործ ամբոխի անտարբերութեան, բոլշեւիկներու հակազգայնականութեան, անյոյս յուսահատներու կրաւորականութեան եւ երանելի լաւատեսներու անգործութեան դէմ։ Ապա՝ յարգելի ընկերը անհրաժեշտ կը սեպէ մանաւորապէս զարկ տալ ազգային ինքնապաշտպանութեան հետեւեալ միջոցներուն, գաղութներու մէջ.—

Ա). Պահել եւ զօրացնել ազգային եկեղեցին, ինչպէս նաեւ ջանալ ազգայնօրէն անկախ դարձնել հայ բողոքական եւ կաթոլիկ եկեղեցիները:

Բ). Պահպանել ազգային ա... ...
(նաեւ եկեղեցական)՝ «ազգային ինքնուրոյնութիւնը շեշտող իրենց յատկութեան պատճառով»:

Գ). Պահպանել մայրենի լեզուն ամէն տեղ եւ ամէն կերպով, թէ՛ մասնաւոր դպրոցներու միջոցով եւ թէ դպրոցներէն դուրս, մեր հանրային ու մասնաւոր յարաբերութեանց մէջ:

Դ). Պահպանել հայկական անունները ու մականունները:

Ե). Պայքարիլ խառն ամուսնութեանց դէմ ջանալով դիւրացնել հայ երկսեռ երիտասարդներու փոխադարձ շփումը եւ ամէն կերպով դիւրացնելով հայ աղջիկներու ամուսնութիւնը հայ երիտասարդներու հետ:

Զ). Տրամադրելի բոլոր միջոցներով զարգացնել Հայերու տնտեսական համագործակցութիւնը՝ թէ՛ մասնաւոր եւ թէ՛ հանրային գետնի վրայ փոխադարձ ամէն տեսակ օգնութիւններ ընելով, ինչպէս օրինակ, կ'ընեն Հրեաները։

Այս բոլոր միջոցները կրկնապատիկ աւելի արդիւնք պիտի տան, եթէ ջանք չխնայուի միաժամանակ որպէս զի արտասահմանի հայութեան մտքին մէջ վառ մնայ շարունակ Հայաստանի գաղափարը, գաղութներու մէջ, ապրող ամէն Հայու համար Հայաստանը ըլլայ միշտ լուսաւոր փարոս մը, որուն ուղղուած ըլլայ իր հայեացքը։

Սակայն, ինչ միջոցներ ալ գործադրուելու ըլլան Հայը հայ պահելու համար արտասահմանի մէջ, ամէն բանէ աւելի անհրաժեշտ է ունենալ համագաղութային կազմակերպութիւն մը։»

ԹՂԹԱՏԱՐԱԿԱՆ գործադուլին առթիւ, 34 պաշտօնեաներ պատժուեցան կառավարութեան կարգադրութեամբ, վտարուելով կամ ուրիշ զրկանքներու ենթարկուելով։

Տագնապը չէ փարատած տակաւին։ Թղթատարական նախարարը երէկ ութ պաշտօնեաներ եւս պատժեց։ Նորէն կը խօսուի 24 ժամուան գործադուլի մը մասին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻՆ ԱՒԵՐԸ ՍԱԼՄԱՍՏԻ ՄԷՋ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԹԱՒՐԻԶԻ ՄԷՋ ԱԼ ՇԱՐԺ

ԹԱՒՐԻԶ, 7 մայիս (սեփ. թղթ.).— Մայիս 6ին, առաւօտեան ժամը 10.30ին երկրաշարժի թեթեւ ցնցում մը ենթարկուեցաւ Թաւրիզը։ Երկու ժամ յետոյ Սալմաստէն հեռաձայնով յայտնեցին, որ երկրաշարժը անհելի ցնցումով մը ահագին վնասներ գործեր է հոն, քանի մը գիւղեր քարուքանդ եղած են եւ 15 մարդկային զոհեր կան։

Ամբողջ Թաւրիզի բնակչութիւնը այս լուրին ազդեցութեան տակ սարսափի մատնուեցաւ եւ կատարուեցաւ անխուսափելին։

Գիշեր էր. քաղաքը հանգիստ կը քնանար, երբ ժամը 2էն 20 պակաս յանկարծ սոսկալի երկրաշարժով մը ցնցուեցաւ ամբողջ քաղաքը։ Բնակչութիւնը սարսափի եւ խուճապի մատնուած, թափեցաւ բակերն ու փողոցները։ Պատուհաններու ապակիները ուժգին ձայն հանեցին եւ գետինը կարծես կը խաղար մարդոց ոտքերուն տակ։ Այնքան ուժգին էր այս ցնցումը, որ շատ մը տուներու պատերը ճեղքուեցան։

Առտուն, մայիս 7ին, պարզուեցաւ, որ գիշերուան այդ ցնցումը անհելի աւերներ գործած է մանաւորապէս Սալմաստի մէջ, ուր ըստ պաշտօնական աղբիւրներու մարդկային զոհերու թիւը կը հասնի 2.000ի։ Կը պնդեն, որ այս զոհերէն Հայերու կորուստը 60ի կը հասնի, իսկ մնացեալները Թուրքեր են։ Հայկական եւ Թրքական բոլոր գիւղերն անխտիր քարուքանդ եղած են եւ տուներու կտուրները, ծածքերը թափած։ Գետինը պատռուած է ընդարձակ տարածութեան մը վրայ։

Երկրաշարժի ուժեղ ցնցումներ զգացուած են նաեւ Խոյի, Ուրմիի, Մարաղայի, Սարաաշղի, Արտաբիլի եւ ուրիշ վայրերու մէջ։

Կառավարութիւնը անմիջապէս օգնութեան հասաւ Սալմաստի աղէտեալներուն։ Այսօր եւ երէկ դէպի Սալմաստ մեկնեցան բժիշկներ եւ օգնութիւն կազմակերպող մարմիններ։

Կ'ըսուի թէ երկրաշարժի շատ ուժեղ ցնցումներ զգացուած են նաեւ Վանի եւ Արճէշի մէջ։

Թաւրիզ, 8 մայիս (սեփ. թղթ.).— Նոր տեղեկութիւններու համաձայն, շարժը ենթադրուածէն աւելի մարդկային կորուստ և աւեր պատճառած է։ Ամբողջ Սալմաստի հայաբնակ և թրքաբնակ գիւղերը քարուքանդ եղած են։ Երկրաշարժը չորս ժամ անդադար ցնցումներով շարունակուելէ յետոյ, կանգուն տուն չէ մնացած։ Դիլիմանի մէջ (Սալմաստի կառավարական կեդրոնը) ժողովուրդին և աղէտեալներուն անձնուիրաբար օգնութեան փութացող բազմաթիւ զինուորներ և ոստիկաններ իրենց պարտականութիւնը կատարելու ժամանակ թաղուած են փլատակներուն տակ։ Գիշերանց այս աղէտը, ստորերկրեայ որոտումները, փլչող տուներէն բարձրացող թանձր փոշին, պատերուն տակ մնացողներու հառաչանքները, կիներու և մանուկներու սարսափելի լաց ու կոծը՝ ստեղծեր են դժոխային տեսարան մը։

Օգնութեան մեծ կարիք կայ։

Որքա՛ն ազնիւ և եղբայրական, մարդասիրական գործ պիտի ըլլար՝ եթէ արտասահմանի մէջ գտնուող պարսկահայերն ու պարսկահպատակները և առհասարակ սրտցաւ Հայեր գոնէ համեստ օգնութիւն մը հասցնէին Սալմաստի հայ և պարսիկ աղէտեալներուն, պարսիկ դեսպանատուններու կամ ազգային մարմիններու միջոցով։

ՍՈՒՐԻՈՅ ՆՈՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մարզպան Փոնսօ երէկ հռչակեց Սուրիոյ Նոր Սահմանադրութիւնը, մասնաւոր զեկոյցով մը։ «Փուռնալ» այս առթիւ պրպտումներ կատարած ըլլալով Փարիզի սուրիական շրջանակներուն մէջ, կը գրէ թէ տպաւորութիւնը լաւ է։ Նոր Սահմանադրութիւնը այն է ինչ որ մշակած էր Սուրիոյ Օրէնսդիր Ժողովը։ Միայն ջնջուած են կարգ մը յօդուածներ, իբրեւ անհամապատասխան՝ հոգատարութեան սկզբունքին։ Սահմանադրութիւնը կը նախատեսէ դաշնագրի մը կնքումը Ֆրանսայի և Սուրիոյ միջեւ։ Կը հաւաստուի թէ հետզհետէ աւելի ազատ պիտի ձգուի երկիրը, համաձայն իր վարչական կարողութեան։

Կացութիւնը Հնդկաստանի մէջ

Կանտիի հետեւորդները նոր արշաւանք մը կազմակերպած էին, երէկ, Տարասնայի աղահանքերուն դէմ։ Ինչպէս կը յիշուի, առաջին արշաւը սարքած էր բանաստեղծուհի Տիկին Նայտու, որ կէս ճամբան մնաց։ Այս անգամ որոշուած էր ամէն գնով գրաւել աղահանքերը։ Հարիւր հոգի վիրաւորուեցան եւ բանաստեղծուհին ձերբակալուեցաւ։

Այն հնդիկ հրամանատարը որ կազմակերպած էր Շիրոտայի աղահանքներուն արշաւը, իր կեդրոնատեղին համնելով յայտարարած է թէ յաջողեցան 45.000 քիլօ աղ գրաւել եւ ծախել, թէեւ 321 հոգի ձերբակալուեցաւ։

∴ Ոստիկանութիւնը կ'ուզէր գրաւել հնդիկ առեւտրականի մը գոյքերը, Լահորի մէջ։ Ամբոխը կրաւորական դիմադրութեան դիմեց։ Մինչ ոստիկանութիւնը կը փորձէր ցրուել բազմութիւնը, ռումբ մը նետուեցաւ, վիրաւորելով ոստիկանապետը եւ ութ ոստիկաններ։ Քառասուն հոգի ձերբակալուեցան։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԻՍԿԷՆՏԷՐՈՒՆԻ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

Պոլսոյ «Վագըթ» լրագիրը կը գրէ.—

Իսկէնտէրունի թուրքերուն վիճակը օրէ օր կը վատթարանայ։ Թուրքեւֆրանսական համաձայնագիրը ի մէջ այլոց պայման կը դնէ որ թուրքերէնը իբր պաշտօնական լեզու գործածուի արաբերէնի եւ ֆրանսերէնի հետ, մինչդեռ թուրքերէնը ոչ միայն չի գործածուիր, այլ եւ ամէն ջանք կը թափուի զայն մէջտեղէն վերցնելու համար։ «Եէնի Մէճմուա», որ կը հրատարակուի Իսկէնտէրունի երիտասարդութեան կողմէ, այս մասին հետեւեալը կը գրէ.—

Կառավարութեան տետրակներէն սկսեալ մինչեւ տուրքի ընկալագիրը, դատական կոչնագիրները եւ անձնագրերը, ... եւ է տպուած թուղթ թուրքերէն բառ մը անգամ չեն պարունակեր։ Գործի տէրերը չեն գիտեր թէ որ պաշտօնատան անուան մակագրուածէ իրենց թուրքերէն խնդրագիրը, եւ ասիկա գիտնալու համար կը ստիպուին թարգմանները դիմել։ Ցաւոք, երբ թափուր պաշտօն մը համար մրցում բացուի, թեկնածուին նախ կը հարցնեն թէ արաբերէն գիտէ՞ թէ ոչ։ Պատճառը պարզ է. չեն ուզեր որ թուրքերը եւ թուրքերէն գիտցող տարրերը կառավարական պաշտօն ստանձնեն։

Մեր լեզուին վրայ ի գործ դրուած այս ճնշումը, կ'աւելցնէ «Եէնի Մէճմուա», ոչ միայն կը վիրաւորէ մեր ազգային զգացումը ... կ'ըլլայ մեր մշակոյթի զարգացման եւ կը հարուածէ մեր քաղաքական իրաւունքները, այլեւ նիւթական վնասներ կը պատճառէ, դժուարացնելով ամենապարզ գործերու կարգադրութիւնը։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐԸ

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը չեղեալ համարեց այն պայմանագիրը որ կնքուած էր օտար խմբակի մը հետ, երկաթուղի մը շինելու համար Խորասմայի (Պարսից ծոց) եւ Պէնտէրկեազի միջեւ (Կասպից ծով)։ Այս գիծը քսան միլիոն տոլլարին ծախք կը պահանջէր, եւ դրամագլուխը պիտի հարուէր շաքարի եւ թէյի մենաշնորհներուն հասոյթէն։

∴ Այս գծին շինութեան պայմանագիրը կնքուեցաւ 1928ին, գերմանեւամերիկեան խմբակի մը հետ, բայց իրականին մէջ գործը երկու մասի կը բաժնուի,— Հարաւային մասը՝ Պարսից ծոցէն մինչեւ Համատան պիտի շինէին Ամերիկացիները, անգլիական եւ ֆրանսական տուներու հետ, իսկ հիւսիսային մասը՝ Համատանէն մինչեւ Կասպից ծով՝ գերմանական տուներ։

Այս տարուան սկիզբը գործը բաւական յառաջացած էր եւ գծին զանազան մասերը բացուած էին երթեւեկի համար։ Կը կարծուի թէ վէճ ծագած է ամերիկեան խմբակին հետ, ու թէեւ պայմանագրին ջնջումը կը վերաբերի նաեւ գերմանական գծին, բայց հաւանաբար աշխատանքները շարունակուին հիւսիսային մասին մէջ։ Այլապէս, վէճը իրաւարարութեան պիտի յանձնուի։

ԺԱՆՏԱԽՏ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Մոսկուայէն հասած հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ ժանտախտ ծագած է քաղաքին մէջ։ Երեք դէպքեր արձանագրուած են։ Լեհաստան որոշեց քարանթինա հաստատել Ռուսիայէն հասած ճամբորդներուն համար։

ԱՇՏԱՐԱԿ ՄԸ ՓԼԱԾ ԻԶՄԻՐԻ ՄԷՋ

Աշտարակ մը փլաւ Իզմիրի մէջ։ Շուքին տակ ապաստանած 13 կիներ մեռան եւ 8 կիներ վիրաւորուեցան։

Դիւղացիներուն մէջ այն կարծիքը կը տիրէ թէ չար ոգիներ կը բնակին այդ աշտարակին մէջ։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆԵՐՍՆ ՈՒ ԴՈՒՐՍԸ

Պրագէտ, երեսփոխան, հրապարակագիր Եագուպ Գատրի պէյ կը գրէ, աւելի ճիշդ կը խոստովանի.

—«Երկրին տնտեսութիւնը տագնապալի մը երեւոյթը կը պարզէ: Առեւտուրը դադրած է մեր գլխաւոր քաղաքներուն մէջ, դրամը քիչցած է, կաժ արժէքը ինկած, ապրուստի սղութիւնը գրեթէ իր վերջին սահմաններուն հասած է: Գիւղացին ալ նոյնքան տագնապալի մէջ է, կը գալարուի հազար տեսակ պէտքերու եւ տառապանքներու մէջ»:

Եւ, սակայն, ըստ նոյն Գատրի պէյի, այս կացութեան դարմանը գտնուած է եղեր եւ մէջտեղ պիտի դրուի մօտերս:

Հինգ ամիսէ ի վեր գտնուած, գովաբանուած եւ կիրարկուած դարմաններն արդէն չեղան որ Թուրքիոյ տնտեսական կացութիւնը զարգանայ դէպի անանկութիւն:

Արդարեւ սուրճին, թէյին դէմ արշաւանքը, տեղական արտադրութեանց ցուցահանդէսները, մաքսերու յաւելումը, պիւտճէէն 5-10 միլիոնի զեղչի խօսքերը, օտար դրամներու աժգատ առեւտուրին դէմ տրական խստութիւնները, ամէն բանի բացուելէն վերջ հանրատուներու փակումը, դրամատուներու Պոնսօրսիսը՝ որ ծրագրային է, Ազգային Դրամատան մեծագղորդ պլլեֆը, ռուսական կանխավճարը ի հաշիւ թուզի եւ նարինջի, իտալական փոխառութիւնը ի հաշիւ... անծանօթի, առանց ամէնքը անզօր եղան հրաժայելու սնանկութեան.

— ԱՆԴ ԿԱՑ։

Եւ կը տեսնենք որ առեւտրական մեծ տուներ իրարու վրայ կը փլին, եւ անոնց տէրերը կա՛մ անձնասպան կ'ըլլան, կամ արտասահման կ'ապաստանին։

Ի զուր չէ որ Թուրք Թերթ մը կ'ողբայ.

—«Թուրքիա երկու մեծ Թերակղզիներ ունի, բայց անոր առեւտրական տորմիղը փոխանակ աւելնալու, կը պակսի: Թէ՛ մասնաւոր ընկերութիւնները եւ թէ Սէյրը Սէֆայինի պէս պաշտօնական հաստատութիւն մը բաց ունին:

Եւ կատակերգականը հոն է որ, այդ բացը տեսնող Թուրք Թերթը կը թելադրէ «Մըհլ Սէյրը Սէֆայինը որ արտասահմանեան երթեւեկներ հաստատէ, քանի որ ովկիանոսներու վրայ ծփացող հելլենական աղտոտ նաւերը միլիոններ կը շահեցնեն յունաստանի»:

Թուրքերը Լօզանի խորհրդաժողովին ոգեւին պայքարեցան որ Թուրքիոյ ծովափնեայ նաւարկութիւնը իրենց վերապահեն, եւ յաջողեցան հեյլէն. եւ այլ նաւերու առջեւ փակել Թուրքիոյ ծովային ներքին փոխադրութեանց գործը: Բայց պատահեցաւ իրենց չկանխատեսածը եւ ամէնուն կանխատեսածը. իրենց նաւերը սնանկացան եւ այժմ... բայց ովկիանոսներու վրայ նաւարկութեան ծրագիրներ կը մշակեն, ճիշդ ինչպէս որ քառասուն տարիէ ի վեր Թուրան կ'երազեն, Դանուբի վրայ եւ Պալքանները հասնելու անկարողութիւններ յայտնելէ վերջ: Սուլթան Համիտի օրով ալ բաց ծովերու եւ ովկիանոսներու վրայ օսմանեան փառապա՛նծ դրօշը պարզելու գաղափարն ունեցան: «Էրթօղրուլ» յածանաւը փառաբանական սազերգութիւններով ճամբայ չհանեցին որ երթայ ճաբոնական ջուրերու հասանքներուն առջեւն իյնալ, խաբակներու վրայ խորտակուելու համար: Տարիներով Ոսկեղջիւրի խարսխանշերուն կապուած տաշտը՝ իր ժանգոտած մեքենաներով չէր կրնար ո՛չ թէ վերադառնալ, այլ հասնիլ...

* * *

Էտիրնէէն գաղթող Հրեաներ Սարտոնիոյ կղզին մէջ պանբաշխինութեան սկսեր են եւ Թուրքիոյ մէջ Թուրք պանիրներուն դէմ կը մրցին, ճիշդ հելլէնական պանիրներու պէս։ *Անշուշտ այս մրցումները Թուրքիոյ տնտեսութեան վրայ բարերար ազդեցութիւն չպիտի ունենան, բայց Թուրքիոյ կաթը պիտի աժաննայ, ինչպէս աժանցած են թուզը եւ նարինջը, արտաքին գնորդներու պակասէն։*

Տագնապին սուր առնելը Թուրք Թերթերը կը գրէին թէ՛ Պոլսոյ փողոցները ասֆալթով պիտի սալարկուին, թէ՛ յանձնախումբեր ճամբուած են Եւրոպա ուսումնասիրութեանց համար։ Այս լուրերը մոռցուած չէին, երբ յանկարծ մեզի նոյն Թուրք Թերթերը տեղեկացուցին թէ Պոլսոյ կարգ մը տեղերը կոյուղիները կը մնան բաց։ Պատճառը աւելորդ պիտի ըլլար ըսել. Քաղաքապետութեան սնտուկը դատարկ է, իսկ այժմ ալ կ'իմացնեն որ «Թէեւ ջրակայքերը միշտ լեցուն եղած են, ջուրը կը պակսի, որովհետեւ ջրուղիները աւրած են»։ *Կոյուղիները բաց թողլու հարկադրուած քաղաքապետութիւնը ջրուղիները գոց պահելու հարկադրանքին տակ է, քանի որ անհրաժեշտ համարուած չորս միլիոն ոսկի գումարը չունի, այլ այդ գումարին հինգ առ հարիւրը միայն ունենալով, որոշեր է ջրուղիներուն հարիւրէն հինգը բանալ։ Մնացեալ ջրուղիները պիտի բանայ այն ատեն երբ սնանկամէտ վաճառականները սնանկութեան վտանգէ ազատին եւ վճարեն իրենց... օքթրուայի պարտքերը։*

Մինչ այսպէս սնանկութիւնը իր թեւերը երկնցուցեր է ամէն կողմ, Թուրքիտալական խառն դատարանը Թուրք կառավարութիւնը դատապարտեր է վճարելու Սօշիէթէ Գօմէրչիալէի 100 հազար անգլ. ոսկի, այսինքն այսօրուան սակով 00 միլիոն թրքական ոսկի։ Թուրք վարիչները, սակայն, շուտով չեն յուսահատիր, անոնք ալ իրենց պահանջքն ունին Տէօյչէ Օրիէնթ Պանքէն, քանի որ «չէ յանձնած Հիճազի երկաթուղիներուն վարչութեան կողմէ իրեն յանձնուած արժեթուղթերը» եւ արդէն դատի դիմած է պահանջելու համար 707,000 ոսկի։ Կը մնայ գիտնալ թէ այս գումարը ոսկեդրա՞մ, թէ թղթադրամի հաշուով պիտի վճարուի։

Հակառակ անոր որ, սակայն, Թուրքիոյ մէջ ամէն բանէ աւելի եւ խելքէն վերջ դրամն է որ կը պակսի, Թուրք Թերթերու մէջ միլիոններու պարն է որ կը դառնայ։ Իտալական ընկերութիւն մը միլիոններ կը պահանջէ կառավարութենէն, կառավարութիւնը միլիոն կը պահանջէ գերման դրամատունէ մը, ինչպէս Յունաստանէն հարիւր միլիոններ պիտի պահանջէ հոն մնացած էվգաֆի կալուածներու իբրեւ փոխարժէք, դատ պիտի բանայ Հանրային Պարտուց դէմ 20 միլիոնի, զոր գողեր են ատենոր պաշտօնեաներէն Հայ մը և Յոյն մը։ Համիտի ժառանգորդներն ալ միլիոններու դատ ունին կառավարութեան դէմ։

Երջանի՜կ Թուրքիա որ դրամ չունի, բայց դատ ունի։

Եւ դատին մեծագոյնը հիւսուելու վրայ է, ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՐՏՔԵՐՈՒ ԴԱՏԸ, *Առ այժմ կարճառօտ են լուրերը։ Թուրքիա յուշիկ յուշիկ հասկցուց անգլիացի եւ ֆրանսացի պահանջատէրերուն թէ՛ վճարման յետաձգում պիտի խնդրէ։ Պահանջատէրերը իրենց պատուիրակները Էնկիւրի փութացուցին. ասոնք Էնկիւրիէն Փարիզ եւ Լոնտոն վերադարձան, դարձեալ Էնկիւրի գացին եւ վերադարձան։ Ա՛յսչափ։ Ուրիշ լուր չկայ։*

Սպասենք որ տեսնենք թէ ի՞նչ կ'եփի...

Բայց թէ վերջ ի վերջոյ «ի՞նչ եփեցաւը» գիտնալու համար, կարդանք սա հետեւեալ ցանկ ցուցանացը.—

«1. Գիւղացիէն հարիւրին երկու կ'առնուի սաւառնակի ընկերութեան համար, 2. Ջօրումէն Շաւգա փոխադրութեան համար նուազագոյն մէկ ղրուշ կ'առնուի իւրաքանչիւր քիլոյէն, 3. Շավգայէն Սամսոն՝ քիլօ գլուխ 20 փարա կ'առնուի, 4. Սամսոնի նաւահանգիստին մէջ հարիւրին մէկ կ'առնուի սաւառնակի ընկերութեան համար, 5. Թաղապետութիւնը քիլօ գլուխ 10 փարա կ'առնէ իբր նաւամատոյցի տուրք.»

Ձերկարենք, տանք գումարը եւ փութանք ըսել թէ՛ Ջօրումի մէջ 8 ղրուշի գնուած ցորենին մինչեւ Պոլիս փոխադրութեան ծախքը կը հասնի 24 ղրուշի։

Այս 8 եւ 24 թիւերը ցոյց կուտան թէ վերջ ի վերջոյ ի՞նչ պիտի եփէ։ Թուրքիա ոչինչ պիտի կրնայ ծախել իր արտադրութիւններէն, Թուրք գաւառական բնակչութիւնը աժան ցորեն, աժան միս, աժան խնձոր, աժան կաթ, աժան բանջարեղէն եւ աժան թուզ պիտի ունենայ, բայց դրամ չպիտի ունենայ ասեղ-դերձանի եւ տուրքերուն համար։ Պետութիւնը պիտի կքի պարտքերու տակ, եւ կամ իր վարչական մեքենան իր բանակը, իր զէնն ու զրահը, իր սաւառնակները ունենալու համար պիտի դիմէ փոխառութեան։ Եւ փոխատուները պիտի ըսեն.

— ՏԵՍՆՈՒՆՔ։

Ահա թէ ի՞նչ կ'եփեն այժմ Փարիզ եւ Լոնտոն։

Էնկիւրի կըզգայ թէ ի՞նչ կ'եփուի, այս զգացումն է որ հիմնական գործավար Շաքիր Պէյի ընել տուած է հետեւեալ յայտարարութիւնը Հանրային Պարտքի պատուիրակներուն հետ ունեցած տեսակցութենէն անմիջապէս վերջ.

— Եկան, տեսնուեցանք, գացին։

Ամէն մարդ գիտէ թէ եկան եւ գացին, բայց ի՞նչ է իմաստը սա «ՏԵՍՆՈՒԵՑԱՆՔ»ին։ Պատուիրակները «օխլամաւը» խմելու չգացին անշուշտ։

ՏԵՐՈՒԿԸ

ՉԵԿԱՅԻՆ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Գ. Բեսեդովսկի, Փարիզի խորհրդային դեսպանատան փախստական ծանօթ գործակատարը, յայտնութիւններու նոր շարք մը սկսած է տեղական Թերթերու մէջ.—

Ֆրանսա մեկնելէս առաջ տեսակցութիւն մը ունեցայ Չիչէրինի հետ, որ գծեց իմ ուղղութիւնս՝ Փարիզի մէջ ֆրանսեւ-խորհրդային յարաբերութեանց մասին իմ աշխատութեանս համար։ Լիթվինոֆ բացակայ էր։ Պաշտօնիս մասնագիտական բնութիւնը ճշդելու գործը ուղղակի արտաքին գործավարին կը պատկանէր։

Չիչէրին վրդոված կ'երեւար։ Ամէն վայրկեան կրնար դարձեալ բռնկիլ փարիզեան մամուլին խորհրդային դեսպանատան դէմ մղած պայքարը՝ որ Ռաքօվսքիին ետ կանչուելուն պատճառ եղաւ։ Արտաքին գործավարը սարսափահար մարդու մը տպաւորութիւնը թողուց վրաս։ Կը վախնար խզումէ, զինուորական միջամտութենէ, վերջապէս Ֆրանսական անունէն կ'ահաբեկէր։ Խնդրեցի իրմէ որ պարզէ ինծի Փարիզի մէջ գտնուող Սովետ գործողութիւններուն մեքենան։ Խոժ ժպիտով մը պատասխանեց թէ կանոնաւոր մեքենայ, գործունէութեանց որոշ ուղղութիւն գոյութիւն չունէր։

— Դեսպանատան առաջին քարտուղար Տիվիլքովսքի այդ պաշտօնին կոչուած էր Լիթվինոֆի անձնական բարեկամի հանգամանքովը, յայտարարեց Չիչէրին։ Լիթվինոֆի անձնական քարտուղարն էր ան, որ ի վարձ իր տիրոջ մատուցած ծառայութիւններուն այդ պաշտօնին կոչուեցաւ։ Տիվիլքովսքիի միակ առաւելութիւնն է լաւ ֆրանսերէն խօսիլը։ Այլապէս, բացարձակ ոչնչութիւն մըն է. խարդախ եւ «տանող բերող»։ Իր վախկոտութիւնը առասպելական է։ Սաքօ-Վանձէթիի մահապատիժին գործադրութեան պատճառաւ տեղի ունեցած համայնավարական ցոյցերէն յետոյ, ֆրանսական ոստիկանութիւնը զանգուածային արտաքսումներու ձեռնարկած էր, ժամանակ խորհրդային շրջանակներուն մէջ։ Ռաքօվսքի ոստիկանութեան պետին՝ Մ. Քիափի մօտ ղրկեց Տիվիլքովսքին, որպէսզի խնդրէ անորմէ քանի մը արտաքսումներու յետաձգումը, մասնաւորապէս խորհրդային թէա հեռագրական գործակալութեան տնօրէնին արտաքսումը։

Ոստիկանութեան պետը Տիվիլքովսքին ապացուց ներքնասենեակին մէջ, շատ պաղ կերպով ընդունեց զայն, եւ գրեթէ անմիջապէս ձայնը բարձրացուց, ա՛յն աստիճան որ Տիվիլքովսքի գոյնը նետեց և սկսաւ կակազել, և առանց բառ մը կարենալ հասկցնելու ոստիկանութեան պետին գրասենեակէն դուրս ելաւ։ Դեսպանատուն դառնալով, յայտնեց թէ հիւանդ է, անկողին մտաւ, տաքութիւն ունենալ կեղծեց, և մեծ դժուարութեամբ կրցաւ ինքզինքին գալ Մ. Քիափի իրեն վրայ յառաջ բերած յուզումէն։ Կը հասկնա՞ք — վերջացուց Չիչէրին, — Ի՞նչպէս կարելի է աշխատիլ դեսպանական այս տեսակ քարտուղարներով։

«Երկրորդ քարտուղարին տունեւոն է Կէլֆանտ, որ տակաւին վերջերս կոչուեցաւ պաշտօնի։ Կ'ըսեն թէ վարչագէտ է։ Անոր հետ մեծ գործ մը պիտի չունենաք, որովհետեւ անոր պաշտօնն է միայն Փարիզ գտնուած խորհրդային կազմակերպութիւններուն աշխատութեան ուղղութիւն տալ, մինչ աւելի Կէֆէտին հե— [illegible] —նենայ։ Բայց ուշադրութիւն ըրէք որ անոր անցեալը վերջին ծայր կասկածելի է։ 1924ին, իբրեւ պետ հաղորդակցութեանց գործավարութեան քաղաքական քարտուղարութեան, աղտոտ պատմութիւններ ունեցած է։ Ան վտնուած է համայնավար կուսակցութենէն դրամական զեղծումներու, զեղծումի, պատուահանգութիւններու պատճառաւ։ Ետքերը կուսակցութեան մէջ առնուեցաւ դարձեալ շնորհիւ հաղորդակցութեանց գործավար Րուճութաքի եւ Չեկայի հռչակաւոր պետ հանգուցեալ Ճէրճինսքիին։ Աչքդ բա՛ց. անշուշտ իր արտաքսումէն ի վեր անիկա փոխուած չէ»։

Ըսե՛մ նաեւ թէ Փարիզ ձեզի կը ղրկուի նաեւ «խոշոր ձուկ» մը։ Երէկ քաղաքական բիւրօն որոշեր է ընկեր Արէնսը Փարիզ ղրկել իբրեւ երկրորդ խորհրդական դեսպանատան։

Գործավարութեան լաւագոյն պաշտօնատարներէն մին է ան։ Միայն թէ խոշոր թերութիւն մը ունի։ 1921ին միայն կուսակցութեան մէջ մտած է հրեայ ընկերվարականներուն կուսակցութիւնը ձգելէ վերջ։ Բայց հինին հետ իր բարեկամութիւններն ու յարաբերութիւնները կը պահէ, հասկցնելով թէ այդ յարաբերութիւնները կը շահագործէ մեր համայնավար կուսակցութեան օգտին համար։ Ես տրամադիր եմ անոր բառին վստահելու, բայց կասկածելի է քաղաքական Բիւրոյին աչքին։ 1920ին Արէնս Փարիզ կը գտնուէր իբրեւ ներկայացուցիչ առեւտրական տունի մը որ ռազմամթերք կը հայթայթէր Լեհաստանին՝ մինչ մենք անոր հետ պատերազմի մէջ էինք։ Արէնս զօրաւոր բարեկամութիւններ եւ յարաբերութիւններ ունի եղեր ֆրանսական շրջանակներուն մէջ։ Անոր պաշտօն պիտի տրուի մեր յարաբերութիւնները ընդլայնել Ֆրանսայի քաղաքական շրջանակներուն հետ եւ սանձ մը դնել Ֆրանսայի մամուլին պայքարներուն։

Իր տրամադրութեան տակ պիտի ունենայ տարին 120.000 տոլար։ Այս դրամը ձեր միջոցաւ պիտի տրուի իրեն եւ հաշիւը պիտի տայ հակակշիռի կեդրոնական յանձնաժողովին։ Դուք, ձեր կողմէ Արէնսի յանձնուած գումարներուն հաշուեցուցակները պիտի ղրկէք։ Որպէսզի, ձեւակերպութեան համար, ես ալ քիչ շատ ծանօթ ըլլամ այդ պարոնին ծախքերուն, ըսաւ Չիչէրին դառն ժպիտով մը։ Մինչեւ հոն չեմ երթար թէ ան այդ դրամները պիտի իւրացնէ, Բայց ընկեր Արէնս լայն ապրիլը շատ կը սիրէ- անշուշտ դեսպանատունէն դուրս պիտի բնակի (արտօնեցէք զինքը)։ Ուստի խիստ հակակշիռ մը աւելորդ չէ բնաւ։ Մանաւանդ որ Արէնս կէս պաշտօնական ներկայացուցիչը պիտի ըլլայ Կօմինտէրնի, այսինքն Գ. Միջազգայինի Գործադիր Կոմիտէին։

Հինէն շատ ծանօթներ ունի անոր մէջ։ Ռատէք իր լաւագոյն կոնակն էր։ Գիտցէ՛ք նաեւ որ Արէնս, իբրեւ երկրորդ խորհրդական, ձեր ստորադասեալը պիտի ըլլայ։ Բայց այս թելին վըրայ շատ մի՛ կոխէք. իր ստանձնած աշխատութիւնը ա՛յնքան կարեւոր է որ իր տեղեկագիրները ուղղակի Մոսկուայի իշխանութեանց պիտի տայ։ Ջանացէ՛ք աղէկ երթալ անոր հետ։ Աշխատեցէք իրազեկ ըլլալ իր աշխատութեան։ Պաշտօնապէս պարտաւորուած չէ ձեզի տեղեկագիր տալու իր ըրածներուն համար։

Գ. Չիչէրին քանի մը հարցումներ ըրի Ֆրանսայի մէջ Կէֆէտի եւ Կօմինտէրնի կատարած գործերուն մասին։ Գործավարը անորոշ պատասխաններ տուաւ, պատրուակելով թէ իրմէ աւելի ձեռնհաս անձեր կային այդ մասին ճշգումներ հայթայթելու ինծի։ Դեսպանատան երկրորդ քարտուղար Միխայլօֆ այս միջոցին Կէֆէտի ներկայացուցիչն է, բայց քիչ ատենէն Պերլին պիտի անցնի, և անոր պիտի յաջորդէ Եանովիչ, Կէֆէտի Պոլսոյ երբեմն ներկայացուցիչը։ Թուրքիոյ մէջ Եանովիչի անունն էր Վիլիանսքի։ Պաշտօնապէս, Փարիզի հիւպատոսարանին մամուլի պետը պիտի ըլլայ։ Իր այս աշխատութեան մեծ մասը կինը պիտի կատարէ։

— Գալով Կօմինտէրնի, սաշափը միայն կրնամ ըսել ձեզի թէ Ֆրանսայի պրոպագանդի համար միլիոններ յատկացուած են։ Դրամը պիտի հայթայթուի Պերլինի դրամական գործերու կեդրոնէն։

Չիչէրին այսպէս վերջացուց.

Պէտք է արդար ըլլալ մեր Կէֆէտին հանդէպ։ Ան յաջողած է գտնել շատ մը ծածկագիրներու բանալիները, ի մէջ այլոց Մոսկուայի ֆրանսական դեսպանատան գաղտնի հեռագրութեանց բանալին։ Եթէ կ'ուզէք, ցուցնեմ ձեզի այն հեռագիրը՝ որով ֆրանսական դեսպանը ձեր անուանումը կը ծանուցանէ իր կառավարութեան։

Ինծի երկարեց կտոր մը թուղթ, որուն վրայ պարզաբանուած էր յիշեալ հեռագիրը։ Հարցուցի թէ Կէֆէտն ի՞նչպէս կրնար այդպիսի արդիւնքներ ձեռք բերել։

— Գիտէք անշուշտ, պատասխանեց, թէ Կէֆէտն իր գործունէութեանց մասնագիտական կողմը մեզի չիմացներ։ Օտար ծածկագրութիւնները լուծելու պաշտօն ունեցող Կէֆէտի մասնագէտները անզուգական են աշխարհի մէջ։ Այդ մասնաճիւղին պետը՝ Պօքէի, յաջողած է իր գործին լծել Ցարերու ժամանակէն մնացած քանի մը հին արհեստաւորներ։ Սարսափելի սուղ կը վճարէ եւ անոնց յատկացուցած է յեղափոխութենէն առաջ անոնց ունեցածներէն շատ աւելի շքեղ յարկաբաժիններ։ Օրական 15 — 16 ժամ աշխատութիւն ունին։ Յաջողելու համար բաւական է որ գիտնան թէ ի՞նչ բանի կը վերաբերի հեռագիրը, երբեմն մէ՛կ բառը կը բաւէ ամբողջ բնագիրը լուծելու համար։ Այս տեղեկութիւնները անոնց դիւր[illegible] ձեռք կը բերեն շնորհիւ [illegible] գաղտնի գործակալներուն, [illegible] ունինք իւրաքանչիւր դեսպ[illegible] նատան մէջ։ Ունինք նաեւ [illegible] տարբերակորդուած մեքենան[illegible] թելեր, որոնցմով ուրիշներուն [illegible] խօսածները, հաղորդածները [illegible] բռնենք.

Կէֆէտի չարաճճիները [illegible] թէ Մոսկուայի ամէն դեսպա[illegible] նատուններուն մէջ միքրօֆոններ ունին՝ որոնց թելերը կոյ[illegible] րունցած են առդին [illegible] սենեակի մը մէջ։ Օր մը [illegible] փէտի արտասահմանի [illegible] ուիրակութեան մը պետը՝ Թրի[illegible] լիոնէ՝ իր կազմակերպութեան [illegible] նշղութիւնը հասկցնելու համար [illegible] առաջարկեց ինծի ներկա[illegible] յալ սիրային յայտարարութեան[illegible] ներուն՝ զորս Աֆղանիստան[illegible] դեսպանը պիտի ընէր Մո[illegible] կուայի Օփէրա-Բուֆէի [illegible] նշանաւոր աղջկան։ «Մենք [illegible] եկէք, ամէն բան պիտի [illegible] Առանց ա՛յնքան հպարտ [illegible] րենց յաջողութիւններով [illegible] անգամ, քիչ մը աւելի [illegible] վերջ, ամէն բան կ'ըսեն [illegible] մեաց օր մը գէշ մարդ պիտի ըլլայի Մոսկուայի գերման դեսպան Պրոքտորֆ Րանցաուի [illegible] որ իրազեկ եղած էր [illegible] գաղտնի լրահաւաքման [illegible] թեան։

Անդիտակցաբար եւ ակամայ այդ վայրկեանին շուրջս ափ[illegible] նայեցայ մը նետեցի։ Չիչէրին [illegible] սաւ ինծի խաբուած ըլլալ [illegible] մացող ժպիտով.

— Անհոգ եղէք, հոս ալ մեզի [illegible] մոռի՞կ կ'ըլլան։ Անցեալ տարի [illegible] նորոգութիւններու ձեռնարկեցի [illegible] էր այս պաշտօնատան մէջ. [illegible] այս առիթէն օգտուած քաղաք[illegible] պէտք եղած գործիքները դնելու [illegible] դելու համար։ Կէֆէտին պետը՝ Մէնժինսքի՝ հարկ չգտաւ մինչեւ իսկ սուտ խօսիլ։ Բայց [illegible] բաց ըսաւ ինծի թէ Կէֆէտն [illegible] պէտք է ամէն բան գիտնայ [illegible] ինչ որ կ'անցնի կը դառնայ Խորհրդային Միութեան մէջ, [illegible] սկսեալ կուսակցութեան քաղաքական Բիւրօյէն մինչեւ գի[illegible] ղական վերջին սովետը։ Եւ [illegible] բացնէ ալ այս պաշտօնը հա[illegible] շալի կերպով կը կատարեն։

Ասիկա զարհուրելի խոստ[illegible] ինծի։ Դուրս ելայ Չիչէրինի [illegible] վէն բոլորովին ապշահար [illegible] տէի թէ արտասահմանի [illegible] Կէֆէտն կը հսկէր իր բո[illegible] պաշտօնատարներուն [illegible] վրայ, դեսպանէն սկսեալ [illegible] յատին դռնապանը։ Ասիկա [illegible] ո՛չ արդարանալի, զանի [illegible] կան էր, որովհետեւ խորհրդային մեքենան Ռուսիայէն դուրս [illegible] ընդհատ պայքարի մէջ էր [illegible] բոլոր անմիջական շրջակայքին հետ։ Բայց բուն Ռուսիոյ մէջ քաղաքական ոստիկանութիւնը կը հսկէ՛ եղեր նաեւ Խորհրդային Միութեան բոլոր բարձր[illegible] տիճան պաշտօնատարներուն [illegible] մինչեւ իսկ ժողովուրդի գործ[illegible] վարներուն վրա՛յ....

(Մնացեալը յաջորդով)

ԴՐԱԽՏ

«Պրոլետար» կը գրէ [illegible] մարտ).—

Նախիջեւանի թաղա գիւղ[illegible] մէջ կը գործէ «Թայֆարաց[illegible] րու խմբակ մը,— բլէկէն [illegible] դամներ։

Այս մարդիկը, ամբողջ գիւղ[illegible] իրենց ձեռքն առած, ամէն [illegible] տառակութիւն կը փորձեն [illegible] կատարեն։ Չէնքի ուժով [illegible] պեցին աղջիկ մը, որ ամուս[illegible] նայ Սամաղին հետ, եւ աղջ[illegible] հօրը խոստանալով մաքնա[illegible] մուհիտ կուսակցութեան [illegible] Գործը հասաւ մինչեւ [illegible] փարձ։

Այս մարդիկը գործակց[illegible] վաճառանոցներէն ապրանք [illegible] թոցնեն եւ կը պահեն. [illegible] գատ ամէն օր կ'ըլլի մէջ [illegible] կուսակցութեան անդամներ[illegible] հետ, որովհետեւ բլէկէն [illegible] տուղար «Նէրոս» Հագարա[illegible] տեն ազդեցութեամբ, [illegible] իրենց «անհարազատ» կուսակ[illegible] ցականները վտարել շարք[illegible] Եւ կ'ահաբեկեն գիւղացիներ[illegible]

…ԵՐԵՒԱՆԸ ՓՐԱԿԱՅԻ ՄԷՋ

ՓՐԱԿԱ, 16 Մայիս.— Ա… առաջ, Փրակայի Հայ …ների …ութեան երկու վարչու… …ները կուսակցական եւ չէ… պատրաստութիւններ էին …ում արժանավայել կերպով …յու Հայ երկրի մեծ գրա… …նի յոբելեանը։

…Մայիս 10ին, չեխական եւ …ական մի քանի կարեւոր …ներում, լոյս տեսան մի …յօդուածներ՝ նւիրուած Ա. Ահարոնեանի կեանքին ու գործին։ …վերջին լուսանկարը …ում էր թերթերի էջերը։ …գողութի բոլոր անդամներին …հրաւիրագիր էր ուղարկուած, հրա… …էին ստացել նաեւ հայագի… …թեան հետաքրքրող մի քանի չեխ …ներ եւ ուսանողուհիներ։ …Որոշուած ժամանակին հանդի… …սրահները լեցուած էին ուսանո… …տունը, …երը իր …ունենալով յոբելեարի …լուսանկարը։

Ուսանողական տան մեծ …սրահներից մէկում, ուր սովո… …տեղի են ունենում Հայ …ուսանողութեան ժողովները, դա… …խօսութիւնները, ազգային տօ… …մեծարութիւններն ու …ները, այս անգամ զարդարուած էր հայկական եռագոյնով եւ Ահարոնեանի մեծա… պատկերով, շրջանակուած դափնիներով եւ ծաղիկներով։

…Հանդէսը բացաւ համալսարանի … Գարիբեանը, որ ընդհանուր գծերով …մեծ գրագէտի կեն… …ութիւն, ինչպէս եւ մի քա… …յոբելեարի խօսքերով բնո… …նրա քառասնամեայ գրա… … ազգային ու քաղաքական մեծ …ը մեր կեանքում։

Ապա՝ հանդէսի նախագահը …ութեան սոցիալիստ յեղափո… …կուսակցութեան ներկայա… …եւ Ա. Ահարոնեանի բան… …Պ. Մեծախորեանին, որ …կուսակցութեան մարմինների …ընկերների ողջոյնները …յատկապէս ծանրացաւ …յեղափոխական գրա… …թեան եւ գործունէութեան …։ Բանախօսը իր մտքերը …ելու համար՝ մերթ ընդ մերթ կարդում էր նրա ստանա… …ները, որոնք գրուած են գետ… …թուականներին, եւ որոնք …հարազատ ու թարմ են …մինչեւ մեր օրերը։

Հանդէսին մէջ ընդ մէջ, …ում էր Հայ ուսանողների …խումբը, գերելով ու յուզելով ներկաները հայրենի երգերով։

Թեւ…ից յետոյ խօսք առաւ Գեղամ Քէօսայեանը։ Վերջինս ընդգծեց, որ նման հանդէսներում ցանկալի է, որ խօսողները իրենց տպաւորութիւններն ու յուշերը պատմեն յոբելեարի մասին, եւ նա պատմեց, թէ ինչպէս ընդունեց Պոլիսը, սուլթանների ամբարտաւան մայրաքաղաքը, Հայաստանի առաջին բանագնացների պետ՝ Ա. Ահարոնեանին։ Քէօսայեան յիշեց որ ամէն մի հայի սիրտը այդ ժամանակ բաբախում էր հպարտութեամբ, բայց չէր կարող արտայայտութիւն գտնել, որովհետեւ Թուրքիան դեռ յաղթական էր, գաղտ։ Սակայն, չնայած …ոհ ու սարսափին եւ թուրք լրտեսների աչալուրջ հսկողութեան, դեգերում էին Թոքատլեանի փառայեղ շէնքի չորս կողմը, որպէսզի գոնէ տեսնեն Ահարոնեանը եւ նրա ընկերները, որոնք եկել էին, վէց հարիւր տարի ստրկութիւնից յետոյ, հաշուի նստելու տաճիկ բռնակալութեան հետ։

Վերջին …ազմածառը արտասանեց Ա. Ահարոնեանի «Աշունը» եւ յուզեց ներկաները։

Հանդէսը փակելուց առաջ նախագահը կարդաց ուսանողութեան ձօնը՝ նւիրուած յոբելեարի գրական գործունէութեան քառասունամեակին եւ հրաւիրեց ներկաները ստորագրելու։

Ուղերձը, որ ուսանողութիւնը նւիրում է Ահարոնեանին, կարմիր, կաշեկազմ եւ մեծածաւալ է, բաղկացած 15 թերթերից։ Առաջին երկու էջերը մագաղաթ են, որոնց վրայ ձեռագրուած է, կարմիր, սեւ թանաքով ձօնը, իսկ մնացած թերթիկները զարդարուած են Պրագայի ուսանողութեան զատ զատ լուսանկարներով եւ հետեւեալ ձօնով.—

«Ա. Ահարոնեանին
(Իր քառասնամեայ գրական գործունէութեան յոբելեանի առթիւ).

Ստացեալ հիմնեցի, կառուցի կարգեցի, կուռեցի արձանացուցի, դիզի բարդեցի, կացուցի ցուցի… Նարեկացի

Թոյլ տո՛ւր, ո՛վ սիրելի վարպետդ, մեծ բանաստեղծի այս խօսքերով որակել քո գործը։

Դու ճոխացրիր մեր գրականութիւնը։

Դու գեղակերտեցիր մեր աշխարհիկ ոճը։

Դու արւեստագործեցիր մեր մեծ երազը։

Դու արձանացրիր մեր Ազատամարտի արիւնոտ, այլ հերոսական դրւագները։

Դու ոգեբրգեցիր մեր տխրամած երկիրը։

Բայց ստրկութեան մէջ գեգերող հոգիները վաղուայ յոյսով խանդավառեցիր։

Մեր վաղը նորէն ուշացաւ։

Մի անգամ էլ՝

«կայծակը ժայթքեց ու խոտոր անցաւ»։

Բայց ի տես այն իրողութեան որ այսօր Հայոց ազգը գիտէ իր բոլորանւէր յարգանքը մատուցանել քո Հանճարին, քո գործին, քո երգին, եւ այն, որ մեր հոգիներում աճել ու արմատացել է քո «Ազատութեան ճանապարհին»ի հիմնական գաղափարը՝ մենք համարձակութիւն ունինք յուսալու, որ մօտ է Մեծ Օրը, երբ ժայթքող կայծակն անվրէպ պիտի անցնի.

Յոյսը դէպի Հայոց լուսաշող ապագան, որ քո Գործով ներշնչւեց մեր հոգիներում, թո՛ղ լինի հայրենազուրկ, բայց հայրենավառ մի բուռ հայ ուսանողներիս երախտագիտութեան տուրքն ի խնդիր Հանճարիդ քառասնամեայ հայրենանւէր վաստակի՝ ի խորոց սրտից։

Փրակայի
Հայ Ուսանողներ»

Ապրիլ 1930
Պրագա

Այս ձօնին հետեւում են 30 հայ ուսանող - ուսանողուհիների ստորագրութիւնները։

Պաշտօնական հանդէսից յետոյ, Հայ Ուսանողական Միութիւնը, ամսիս 13ին մի դասախօսութիւն եւս կազմակերպեց, նւիրուած Աւ. Ահարոնեանի գրական գործունէութեան։

Դասախօսեց Ռուբէնը։

Ուսանողական Միութիւնը մտադիր է, այս առթիւ եղած բանախօսութիւններն ու դասախօսութիւնները հրատարակութեան յանձնել։

ՊՐԱԳԱՑԻ

ԸՆԿԵՐՎ. ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆԻ ԲԱՆԱՁԵՒԸ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Նըէկ հրատարակեցինք ընկերվ. Աշխ. Միջազգայինի գործադիր կոմիտէին կոչը՝ ուղղուած Ռուսաստանի աշխատաւորութեան։

Ստորեւ կուտանք ռուսական գործերու մասին քուէարկուած բանաձեւը.—

Ա. Ը. Միջազգայինը, ինչպէս անցեալին մէջ, կը ճանչնայ անսահման ինքնորոշման իրաւունքը այժմ Խ. Ս. Հ. Մ. ի կազմող բոլոր ազգերուն։

Ա. Ը. Միջազգայինը կը կարծէ թէ միայն այդ ազգերուն կ'իյնայ որոշել թէ ազգային պետութեան շրջանակին մէջ կրնա՞ն լաւագոյն ձեւով պաշտպանել իրենց ազգային ազատութիւնը թէ դաշնակցային հանրապետութեան մը շրջանակին մէջ։

Սակայն Ա. Ը. Միջազգայինը իրաւունք ունի իրեն յարած հոսանքներէն պահանջելու, որպէսզի իրենց ազգային նպատակները հետապնդելով հանդերձ, չվտանգեն աշխատաւորական շարժման, ժողովրդապետութեան եւ խաղաղութեան ընդհանուր շահերը։

Մեկնելով այս սկզբունքէն, Գործադիր կոմիտէն

1.— Կը հաստատէ ընդհանուր փափաքը իր բոլոր հոսանքներուն, որոնք կը գործեն խորհրդային իշխանութեան սահմաններուն մէջ, — միացնել ամէն ճիգ, որպէսզի մէկ կողմէն կարելի ըլլայ լայն ժողովրդավար վարչաձեւի մը վերածել քաղաքական ամէն իշխանութիւն, եւ միւս կողմէն՝ արգիլել ոյժով հակայեղափոխական վարչաձեւի մը իշխանութեան գլուխ գալը, ինչ որ ամենամեծ վտանգը պիտի դառնար խաղաղութեան, ժողովրդապետութեան եւ Եւրոպայի աշխատաւորական շարժման համար։

2.— Կը հաստատէ թէ ընկերվարական կուսակցութիւնները, որոնք կը ներկայացնեն այլազան ազգութիւններ, իրագործելու համար իրենց ազգային նպատակները, չպիտի դիմեն անսահման կազմալուծութեան, ոչ ալ քաղաքացիական կռիւներուն կամ օտար ու հակայեղափոխական ուժերու հետ դաշնակցութեան մը, այլ ընդհակառակն իրենց յոյսը պիտի դնեն ժողովրդապետական կարգին յառաջդիմութեան վրայ, զոր կ'աշխատին իրագործել։

3.— Միայն ժողովրդապետական եւ խաղաղասիրական մթնոլորտի մը մէջ է, որ իրենց ժողովուրդները, ամէնայն ճշգրտութեամբ եւ առանց երբեք պատերազմի կամ հակայեղափոխութեան մը վտանգ ստեղծելու, պիտի կրնան ստանալ ինքնորոշման իրաւունքը, զոր Միջազգայինը իրենց է շնորհած։

4.— Համաձայն Մարսէյլի որոշման, Միջազգայինի բոլոր կուսակցութիւնները անյողդողդ որոշում են առած դիմադրելու պատերազմի ամէն փորձի եւ խորհրդային իշխանութեան հակառակ ամէն միջամտութեան։

Գործադիր կոմիտէն կը յիշեցնէ Մարսէյլի որոշումը, որ կ'արտայայտէ Միջազգայինին ցանկութիւնը կռուելու յանուն Խ. Ս. Հ. Մ. ի հետ անտեսական եւ դիւանագիտական բնական յարաբերութեանց վերսկսման եւ պահպանման։

5.— Ընդհ. քարտուղարութիւնը, պահանջուած առեն, իրաւունք ունի յարաբերութեան մտնելու շահագրգռուած հոսանքներուն հետ, մղելու համար զանոնք ձեռք առնել անհրաժեշտ միջոցները այս որոշման լիակատար գործադրման մասին։

«ԱՆԻԻ ԱՒԵՐԱԿՆԵՐԸ»

Կիրակի օր Սէվրի Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանին մէջ տեղի ունեցաւ դասախօսութեանց շարքին երկրորդը։

Վարժարանի մեծաւոր Հ. Յովհ. վրդ. Թորոսեանի բացման խօսքէն վերջ, Հ. Գաբրիէլ վրդ. Նահապետեան մօտ երկու ժամ խօսեցաւ Անիի աւերակներուն վրայ։ Դասախօսը 1898էն անձամբ այցելած է մեր պատմական մայրաքաղաքին փառապանծ մնացորդները եւ լուսանկարներ առած։

Այդ լուսանկարներէն մէկ մասը ցոյց տուաւ մոգական լապտերով։ Մասնաւոր գովեստով խօսեցաւ Աշոտ Ա ի եւ անոր յաջորդներուն շինարարական աշխատութեանց մասին։ Գնահատեց Տրդատ Ճարտարապետի արուեստը։ (Նախ քան նիւթին սկիզբը, Հ. Գաբրիէլ հայրենաշունչ յառաջաբան մը ըրաւ)։

Վարժարանի երեք սաներ քանի մը կտորներ նուագեցին դասախօսութենէն առաջ եւ վերջ (դաշնակ, ջութակ եւ թաւջութակ).

Երջուն Թղթակից

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Լոնտոնէն կը գրեն մեզի.— Գէորգ Ե. կաթողիկոսի մահուան առթիւ, Քէնթըրպըրիի արքեպիսկոպոսը հետեւեալ նամակը ուղղած է Հոգեւոր Հովիւ Մերուժան քահանային.—

«Նորին Սրբութիւն Քէնթըրպըրիի արքեպիսկոպոսը մեծ ցաւով կը մասնակցի ձեր սուգին։ Ամենայն Հայոց Վեհ. կաթողիկոսի մահուան առթիւ եւ փոխանորդաբար կը ներկայացնէ ձեր միաբանութեան Գըլըճէմի լորտ եպիսկոպոսը, որ ներկայ պիտի ըլլայ ձեր եկեղեցիին մէջ կատարուելիք հոգեւոր պաշտամունքին»։

Կիրակի առաւօտ տեղի ունեցաւ հոգեհանգստեան պաշտօնը որու աւարտումէն յետոյ դամբանական մը խօսեցաւ անգլիական եպիսկոպոսը, յանուն իր եկեղեցւոյ պետին։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՊՈԼՇԵՒԻԶՄԸ ԵՒ ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ.— Հեղինակ՝ Լէոն Պլում։ Հայերէնի վերածեց՝ Լ. Զ.։ Հրատ. Հ. Յ. Դ. Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէի. No. 1, Փարիզ, 1930։ Գինը՝ Ֆրանսայի համար 2 ֆր. 50։ Արտասահման՝ 20 սէնթ։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՏՈՒՆ
(Հիմնարկութիւն Մարի Նուպար)

Փարիզի Համալսարանական Ոստանին Հայ Ուսանողներու Տունը, զոր Պօղոս Նուպար փաշա հիմնեց ի յիշատակ իր ողբացեալ կողակցին՝ Տիկին Մարի Նուպարի, աւարտելու վրայ է եւ յառաջիկայ 15 օգոստոսէն սկսեալ տրամադրելի պիտի ըլլայ հայ ուսանողներու։

Նուիրատուութեան պայմանագրին համաձայն, բոլոր հայ կամ հայկական ծագում ունեցող ուսանողները, ինչ որ ալ ըլլայ իրենց հպատակութիւնը, կրնան բնակիլ Հայ Ուսանողներու Տան մէջ, պայմանաւ որ կանոնաւորապէս արձանագրուած ըլլան Փարիզի Համալսարանին ֆաքիւլթէններէն մէկուն մէջ եւ կամ հետեւին բարձրագոյն հաստատութեան մը դասընթացքներուն։

Ուսանողները, ամսական երկու հարիւր ֆրանքի փոխարէն, պիտի ունենան կահաւորուած սենեակ մը, հանգստաւէտութեան անհրաժեշտ պայմաններով։ Լոյսը եւ ջեռուցումը ձրի են։ Ուսանողները, եթէ փափաքին, պիտի կրնան ճաշել Համալսարանական Ոստանին ճաշարանին մէջ, ստանալով առողջապահիկ եւ առատ սնունդ մը, դիւրամատչելի գինով։

Երբ ուսանողներու թիւը բաւական ըլլայ, փափաքողներուն համար պիտի հաստատուին հայերէն եւ Հայոց պատմութեան ձրի դասախօսութիւններ։

Այն հայ ուսանողները, որ կը փափաքին Հայ Ուսանողներու Տան գեղակերտ շէնքին մէջ բնակիլ, պէտք է փութան խնդրագիր մը ուղղել Ուսանողներու Ընդունելութեան Յանձնախումբին քարտուղար Պ. Մ. Հէքիմեանի, 11, Սքուար Ալպոնի, Փարիզ (16րդ), որ իրենց պիտի տայ յաւելեալ ծանօթութիւններ, եթէ ուզեն։

Հայ Ուսանողներու Տան Ընդունելութեան Յանձնախումբ

19 Մայիս 1930

Ծան.— Ուսանողուհիներու ընդունելութեան մասին պիտի ծանուցուի յառաջիկային։

ՏԽՆԱՋԱՆ ԳՈՐԾ ՄԸ

Մասնաւոր նամակէ մը կը տեղեկանանք թէ բազմավաստակ բանասէր Մատթէոս Ճահեանի բառարանը՝ Մեղրիի բարբառի մասին՝ յանձնուած է տպագրութեան, Եգիպտահայ Պ. Մելքոնեանի կտակի յանձնաժողովին կարգադրութեամբ։

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Ես այդ ընտանիքներից շատերին կը ճանչնամ, ինչպէս՝ …ագ-օղլի, Կիրակօս-օղլի, …սօղլի եւ այլն։ Դրանց …երիտասարդներն առհասարակ թէ՝ …արգիկ եւ թէ՝ աղջիկներ …թիկնաւէտ եւ …ձրահասակ են։ Դրանց մարմ… վրայ ոչ մի պակասութիւն չէ … գտնել։

Երբունեան մեա բարեւ …ք եւ հեռացանք։ Երկու երիտասարդներ հրացանները ուսերին մեր առաջը ընկան, սարի …երեսը անցուցին եւ վերադարձան։ Բայց ճանապարհին … շատ կը վախենայինք այդ երիտասարդներից, որովհետեւ …նք զէնքով էին, իսկ մենք …զէնքի։ Միեւնոյն առեն այդ երիտասարդներու դէմքերը շատ ազդեցիկ էին։

Այդ երկու երիտասարդներու յարգանքով վերաբերուելնին դէպի իրենց ծնողը եւ անոր հրամաններու լիուլի կատարելնին մեր վրայ շատ լաւ տպաւորութիւն թողեց։ Ոչ միայն Հայերու մէջ, այլեւ ոչ մի ազգութեան երիտասարդութեան մէջ չեմ տեսեր որդիների այդպիսի վերաբերմունք դէպի իրենց ծնողքը։

* * *

Խօթը օրէն հասանք Կարս։ Հոն մի առժամանակ մնացինք։ Այդ միջոցին սպանեցին մի քրդեցի երիտասարդ։ Նա գլխին դրեր էր անգլիական գլխարկ եւ եկեղեցու մէջ ու շուկաների վրայ առատ փող կը ծախսէր։ Սպանութիւնը կատարուեցաւ այսպէս — Դեսեանիկ (տասնապետ Բարսեղի տանը եղա գիտութեամբ ճաշկերոյթ կ'ընեն Ջմռացի Ցարութիւն եւ Մշոյ Դաշտի Սոլուխ գիւղացի Հյօն։ Հաչկերոյթէն վերջ կը կանչեն կառք այդ տղան կը դնեն մէջը եւ կը բարձրանան դէպի գետ ի վեր։ Քաղաքից դուրս ելած՝ կառքը կը վերադառնայ։ Քարի մը կողքին Ցարութիւնը մթութեան մէջ կը զարնէ խանչալով սխալմամբ իրեն ընկերոջը։ Ընկերը կ'ըսէ. «Ցա՜յ, ինծի զարկիր» եւ կ'ընկնի գետին։ Ցարութիւնը ուժի եւս կը բարկանայ եւ կը սպանէ քրդեցի տղային։ Այդ տղուն սպանեցին մասնիչ անուած առել։

Ցարութիւնը կ'ըսէ ընկերոջը թէ՝ «Հօս մնացի՛ր, երթամ ձիաւոր մը ղրկեմ, քեզ այստեղից տանէ»։ Կ'երթայ կ'ուղարկէ, բայց ձիաւորը չի կրնար Հյօյին գտնել եւ կը վերադառնայ։ Վիրաւոր ընկերը գիւղի մօտէն սողալով կը հեռանայ մի 50 քայլ։ Առաւօտը Հայերը կը տեսնեն վիրաւորին եւ գիտեն։ Վիրաւորին կը բերեն իսկ գիւղի մասին կառավարութեան լուր կուտան։ Կառավարութիւնը գիւղը բերել կուտայ. կը տեսնեն, որ ոսկի ժամացոյց, մատանի, փողերը բոլորը վրան են։ Վիրաւորը գեղելով փախցուցինք Քիւրեաքդարա, Ցարութիւնի ընկեր Եղիշէն գրինք վիրաւորի քով Ցարութիւնն ալ փախաւ Ալեքսանդրապոլի կողմերը։

Կառքը վերադառնալու առեն ցեխի միջով էր անցած, հետքը կ'երեւար։ Կառավարութիւնը հաւաքեց բոլոր կառապաններին եւ գտաւ հետքը։ Բայց կառապանը ըսաւ. «Ես ի՞նչ ըսեմ, ես մի կառապան եմ. այդ մարդիկը տարայ գետեանիկ Բարսեղի տունէն մինչեւ հոս ու վերադարձայ»։ Հէնց այդ առեններ ժանտարմները ինձ եւ ինձ ծանօթ ընկերներ ձերբակալեցին, սակայն, առաւօտից մինչեւ երեկոյ պահելով՝ բաց թողին։

Այդ առեն Մուրադ եւ Ժիրայր Գարօ կը գտնուէին։ Ես ըսի. «Ցրե՛ք, եկէք, գնանք Ալեքսանդրապոլ»։ Ըսին. «Ինչո՞ւ չէ, երթանք»։

«Արշաւանք պիտի ըլլայ, մենք ալ մասնակցինք»։

«Ուրեմն, ըսին աղբրքը, գնա՛ Համազասպին եւ Արիստակէսին ըսէ թէ աղբրք 25 րուբլի պարտք ունին, տուէ՛ք, որ նրանք ալ գան արշաւանքին մասնակցին։»

Արիստակէսը եւ Համազասպը այդ առաջարկը մերժեցին։ Նրանք ըսին.

«Մենք կը տանք միայն հացի փող եւ կը ղրկենք Ալեքսանդրապոլ, այնտեղից կը ղրկեն Երեւան, Երեւանէն՝ Նախիջեւան, այնտեղից ալ կ'երթաք Սալմաստ»։

Երբ աղբրց ըսի Համազասպի եւ Արիստակէսի պատասխանը, նրանք ըսին. «Ուրեմն, սուտ կ'ըսեն, արշաւանք, բան չկայ»։

* * *

Առանց որեւէ յանձնարարական վերցնելու գացի Ալեքսանդրապոլ, այնտեղից՝ Էջմիածին։

Երեք օր Էջմիածին մնալէն վերջ, անցայ Երեւան։ Հոն ես ինձ գտայ մի քանի անծանօթ ընկերներ, որոնցից չորսը Վանեցի էին, մէկը Խարբերդցի, մէկն ալ Զարուադար Խէչօ ըսուած տղան, որ այժմս ալ Սալմաստ կը գտնուի։ Եղանք ընդամենը եօթը հոգի։ Դիմեցինք Երեւանի կոմիտէին, որ ուրախութեամբ յանձն առաւ մեզի առաւօտեան ճանապարհ դնելու Ցակոբ, երբ առաւօտ կրկին անգամ գնացինք, սեղանի վրայ նամակ մը տեսանք, որ նոր էր ստացուել Սալմաստէն։

∴ Պ. Փաթէլ, Հնդիկ սահմանադիր ժողովին հրաժարեալ Նախագահը, նոր ճառ մը խօսելով Անգլիոյ դէմ, յայտարարեց. — Կառավարութեան ձեռք առած միջոցները հաւասար են անուսարսափի քաղաքականութեան մը: Մեծն Բրիտանիան այլեւս չիշխեր Հնդկաստանի մէջ: Հնդիկ ազգայնականները Բրիտանացիներուն տեղը անցած են, եւ, ինչ որ ալ ըլլայ, մենք պիտի յաջողինք հաստատել մեր անկախութիւնը, զինուորական ներկայ վարչաձեւին տեղ:

∴ Հարաւային Հնդկաստանի առեւտրական սենեակը հեռագիր մը ուղղելով կառավարութեան, բողոքեց զսպողական քաղաքականութեան դէմ:

Չիչէրին կ'անտառէ

«Ռուլ», Պերլինի ռուս պահպանողականներուն թերթը, կը գրէ թէ Չիչէրին վճռապէս մերժած է վերստանձնել արտաքին գործավարութիւնը: Զրոյց կը պտտի թէ Լիթվինոֆ ալ պիտի հեռանայ:

∴ Փարիզի խորհրդային դեսպանատունը կը հերքէ Փարիզի թերթերուն այն լուրը թէ խորհրդային դեսպանատան պաշտօնեաներէն 8 հոգի ետ կանչուած են, «զեղծումներու» մասին հաշիւ տալու համար:

«Հարա-քիր»ն կը փրկէ

Թօքիօէն կը հեռագրեն թէ «հարա-քիր»ի ընելով (փորը ճեղքելով) անձնասպան եղաւ ծովային սպայակոյտի անդամներէն Քազուքարի, իր երկրին համար վնասակար գտնելով Լոնտոնի նաւային պայմանագիրը: Միւս կողմէ, ճափոնցի հայրենասէր մը թուղթի մէջ փաթթուած դանակ մը ղրկեց ծովակալ Թաքարապէի, որպէս զի «հարա-քիրի» ընէ, իբրեւ պատասխանատու այդ պայմանագրին: Ուրիշ խօսքով՝ իբրեւ դաւաճան հայրենիքի . . .:

Կացութիւնը Պաղեստինի մէջ

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն.— Պաշտօնական զեկոյց մը հրատարակուեցաւ Լոնտոնի մէջ կատարուած անգլեւարաբական բանակցութեանց մասին: Զեկոյցը կ'ըսէ թէ Արաբներու պահանջները անընդունելի էին, որովհետեւ այնպիսի սահմանադրական փոփոխութիւններ կը հարկադրեն որ անկարելի պիտի դառնար հոգատարութեան գործադրութիւնը: Զեկոյցը կ'աւելցնէ թէ բրիտանական կառավարութիւնը կը ջանայ ապահովել Պաղեստինի ոչ-հրեայ բնակչութեանց շահերը. թէ միջոցներ կ'ուսումնասիրէ հողագործական համայնքներու պաշտպանութեան համար եւ թէ որոշած է խստօրէն խափանել երկիւղալի լուրերը, որոնք վտանգուած կը ցուցնեն արաբական շահերը:

Նոր յանկում - 1,739,000 անգործ

Վերջին շաբթուան տեղեկագիրը 27.000ի յաւելում կը ցուցնէ Անգլիոյ գործազուրկներու թիւին վրայ: Համագումար 1,739,000 հոգի, ինչ որ ոչ միայն լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառէ աշխատաւորական կառավարութեան, այլեւ կը սպառնայ պառակտում յառաջ բերել անոր ծոցին մէջ: Արդէն իր հրաժարականը պատրաստած է Սըր Օ. Մօսլի, լորտ Փրրզըեի փեսան, որ պատուակալ պաշտօն մը ունի դահլիճին մէջ: Այս երիտասարդը խստօրէն կը դատապարտէ ձեռքերը ծալլած նստելու քաղաքականութիւնը եւ կը պահանջէ միջոցներ ձեռք առնել գործազրկութեան դէմ: Ծրագիր մըն ալ մշակած էր, բայց կառավարութիւնը մերժեց, իբրեւ անգործնական, եթէ ոչ ցնորական: Եթէ պնդէ հրաժարականին վրայ, դէշ կացութիւն մը պիտի ստեղծուի դահլիճին համար, քանի որ պիտի անցնի երիտասարդ երեսփոխաններու խումբի մը գլուխը: Մեծապէս խախտած է գործազրկութեան նախարար Պ. Թոմասի դիրքը: Առջի օր, իբրեւ պարսաւանք, Երեսփ. Ժողովին մէջ առաջարկուեցաւ հարիւր ոսկի կրճատել թոշակէն. եւ հազիւ կարելի եղաւ 15 քուէի առաւելութեամբ մերժել բանաձեւը:

Կառավարութիւնը կը խոստովանի թէ չի կրնար ո'րեւէ արմատական միջոց գտնել գործազրկութեան դէմ՝ ներկայ կարգուսարքին մէջ:

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

ԳԸԼՎԻԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովըվաղըուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին 131 Fbg. du Temple: Օրակարգ՝ զեկոյց երեկոյթ պարահանդէսի եւ ընթացիկ հարցեր:

ՍԷՆ ՄԻՇԷԼԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ այս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

Գ Ա Ւ Ա Ռ

ԼԻՈՆԻ Գառ. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այսօրհինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՎԻԷՆԻ Քրիստափոր խումբի բոլոր ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 7ին, Հ. Յ. Դ. Ա. կումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Վռամեան ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը այս Կիրակի ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին: Կը դասախօսէ՝ Ընկ. Պ. Հիւսեան:

"ՄԱՅԻՍ 28,, ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՄԱՅԻՍ 28ԻՆ

ՓԱՐԻԶ.—ԴՇ. ԻՐԻԿՈՒՆ ԺԱՄԸ 8.30ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ ՓԼԷԹԻ ԺՈՒՌՆԱԼԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՄԲ. — Նախաձեռնութեամբ Անիէռ-Պուա-Քոլոմպի Հ. Յ. Դ. Զէյթուն ենթակոմիտէի եւ Հ.Մ.Ը.Մ.ի մասնաճիւղին: Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Պուա-Քոլոմպի Քաղաքապետարանի սրահը Rue des Halles, Bois-Colombes.

Կը Նախագահէ՝ Ընկ. Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Բանախօսութիւն եւ գեղարուեստական բաժին

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

25 Մայիս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին

գետ. սրահներէն Salle Rameauի մէջ (29-31 rue de la Martinière)

Հովանաւորութեամբ նախկին վարչապետ եւ Լիոնի քաղաքապետ Պ. EDOUARD HERRIOTի եւ նախագահութեամբ Պ. Ս. ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ կըխօսին՝ Պ. Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ (հայերէն և ֆրանսերէն) և Պ. ՄԵՍՐՈՊ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Տիկ. J. Bériel (դաշնակ), Փարիզէն Օր. Հ. Թօրոսեան (երգ), պիտի երգեն նաեւ Տիկին Սօնա Ղարիբ եւ Օր. Ժ. Տէր Պետրոսեան: Կը նուագեն փափազեան քոյր-եղբայրներ (դաշնակ-ջութակ): Դասական պարեր պիտի պարեն Եւրոպայի ամենափոքրիկ հռչակաւոր պարուհիներ Nelly, André Bériel քոյրերը:

Ցյմնաստիկական ցնախ նուագախումբ, հայկական երգչախումբ ղեկավարութեամբ Պ. Ա. Դ. Մելքոնեանի

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Իսի-լէ-Մուլինոյի «Եփրատ» նուագախումբի կողմէ, 24 Մայիս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ, Harolaի սրահներուն մէջ 3rue La Vieuville, Nord Sud: Abbesses.

Նախագահութեամբ Պ. Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ

կը ներկայացուի «Ռոստոմ» Թատերասիրացի կողմէ

ԾՈՎԻ ՋՈՀԵՐԸ եւ ՎԻԹԻ ՃԱՇԱՐԱՆԻ ՍՊԱՍԱՒՈՐԸ (զաւեշտ)

Հայկ. եւ եւրոպական պարեր: Պարի մրցում, անակնկալներ ընտիր ժազպանտ, ճոխ պիւֆէ ժողովրդական գիներով:

Մուտք՝ այրերու 7.50 ֆր., կանանց 5 ֆր.:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն 235, Faub. St.-Martin PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Téléphone : NORD 67-23

R. C. SEINE 376 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է ղրկել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 23 ՄԱՅԻՍ 1930

23 MAI 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1270

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԱՌԱՋԻՆ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ ՍԱԼՄԱՍՏԻ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ՄԱՍԻՆ

"ՏԱՆՋՒՈՒՄ ԵՆՔ ԱՐԵԳԱԿԻՑ ԵՒ ՔԱՄԻՆԵՐԻՑ, ՍԱՐՍԱՓՈՒՄ ԵՆՔ ԱՄՊԵՐԻՑ,,

ԹԱՒՐԻԶ, 11 մայիս (Սեփ. Թղթ.).— Մայիս 8ին գրուած պաշտօնական նամակէ մը կը քաղեմ հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Մայիս 6ի առաւօտեան, ժամը 10ին անսպասելիօրէն տեղի ունեցաւ մի ուժեղ ցնցում եւ փուլ եկան մի քանի տասնեակ տներ։ Աւելի զգալի էր՝ Հաւթւան եւ Դիլման։ Հաւթւանը ունեցաւ 3 զոհ, Դիլմանը 20. ցնցումը միանգամայն գաղարեց։ Դա մի նախազգուշացում էր։ Հաւթւանը, Դիլմանը, Ղըզըլջա, Փայաջուկ, Ղալասար սկսեցին թափուել դաշտերում եւ այգիներում։ Շրջանի միւս գիւղերը արժէք չեն տալիս եւ կարծում են, որ այլեւս չի կրկնուելու։ Գիշերուայ ժամը 1.30ին սկսւեցին ահեղ գոռում ցնցումներ։ Մի վայրկեանում շրջանը դարձաւ դժոխք եւ գիւղերը վերածւեցին հողակոյտներին։ Հայերիս զոհը կը լինի մօտաւորապէս՝ Հաւթւանը 3, Մահլամ 42, Սառնա 7, Ղըզըլջա Փայաջուկ 5, Սանամերկ 25, Սարա 1։

Մնացածներս ցրւած ենք այգիներում եւ դաշտերում մերկ ու ցրիւ եւ անկազմակերպ. տանջւում ենք ուժեղ քամիներից եւ արեգակից։ Սարսափում ենք ամպերից երբ հաւաքւում են երկնակամարի վրայ. եթէ անձրեւ գալու լինի (Աստուած ոչ անի) մեր կէս մասը կորելու է։ Ինչ որ կիսատ-պռատ ունէինք մնացել է հողի տակին։ Եթէ կապերտներ ունենայինք, հնարաւոր էր վրաններ կազմել, բայց չունենք։

Ցանկալի է որ Թաւրիզը օգնութեան ձեռք մեկնի։ Ամէնից անհրաժեշտը վրաններն են։ Եթէ պատրաստի լինի լաւ, եթէ ոչ կտոր տաէք նոր կարելու համար։

Որքան շուտ այնքան լաւ։

Ալիւր նոյնպէս անհրաժեշտ է. ցորեն ունինք, բայց ջրաղաց ամբողջ գրքանուել։

Պետութիւնը պատրաստի հաց է բերում Ուրմիից։ Դեղօրայք նոյնպէս, որովհետեւ եղածը շատ քիչ է. անհրաժեշտ է բժշկեղէն, վիրմակ եւ դրամ։ Սօմայի շրջանից նոյնպէս վնասներ կան. որպէս թէ Թրգերը շատ զոհ են տուել։ Պարսիկները փախչում են դէպի Խոյ, Ուրմի եւ Թաւրիզ։

Մեր ժողովրդի մէջ կան նոյնպէս շատեր որոնք ցանկանում են խմբովին գաղթել։ Ես գերադասում եմ մահը, քան Թաւրիզի փողոցները մուրալը։ Մոռացայ գրել, որ 100ից աւելի վիրաւորներ ունինք, որոնց 3)4ը անյոյս են։ Անհաւատալի չէ, եթէ ասեմ, որ երկու ժամ է տեւել նամակիս գրութիւնը, որովհետեւ ցնցումները միշտ խանգարում եւ ընդհատում են։ Անասունների կէս մասը փչացել է։

Այսօր Վահանի (ԽՄԲ.— Մեր Թղթակցին) դիակը հանել են Հաւթւանցի մի խումբ համակիրների եւ չորս հայ գիւղացիների միջոցով։ Շատ տեղերում դաշտերը մակերեւոյթից են իջել։

Ճարայից մի ուղղութեամբ (արեւմուտք— արեւելք) բացւել է մի ահագին արահետ (ճանապարհ) եւ շարունակւել է մինչեւ Ուրմիոյ լճի ափը։ Շրջանի բոլոր եկեղեցիները ծառածառանձին բլուրներ են կազմած, բացի Հաւթւանի կանգուն եկեղեցիէն, որ ճեղքուած է եւ առանց գմբէթի։

Քիրս

Յ. Գ. – Աչա չորս օր է ինչ Ատրպատականի հրամանատարը եկել է Սալմաստ եւ տեղում կազմակերպել է օգնութեան գործը։ Թաւրիզի հայ եւ պարսիկ վաճառականները դրամական մեծ օգնութիւն են ցոյց տալիս։

Այսօր ընկ. Սամսոն Թադէոսեանը ինքնաշարժով մեկնեց Սալմաստ, իր հետ տանելով առաջնորդին կողմից հաւաքած դեղօրայք։ Մի քանի ժամից կը մեկնին մօտ 20 հոգի մեր ընկերներից, որպէս օգնութիւն հասցնելու դաշտերում ապաստանած բնակիչներին։

Գերմանիա կը զօրացնէ բանակը

Գերմանիոյ Խորհրդարանին մէջ, բանակին եւ նաւատորմին վարկերու քննութեան առեն, շատ կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ պատերազմական նախարար Զօր. Կրօնէր։ Ամէնէն առաջ գանգատեցաւ այն քննադատութիւններուն դէմ որ կ'ըլլան արտասահմանի մէջ, գերմանական բանակին սպառազինութեան դէմ։ Յայտարարեց թէ Գերմանիոյ թոյլատրուած 100 հազար զինուորին դէմ կանգնած է ֆրանսական ահարկու բանակը որուն զինուորներուն թիւը մէկ միլիոնի կը հասնի։

Աւելի անպաշտպան, պէտք է ամէն ազդու միջոց գործածենք. մեր չէզոքութիւնը պաշտպանելու եւ մեր հողը յօշոտել չտալու համար։ Պէտք է անվթար պահենք մեր պաշտպանողական ուժը եւ այդ ոգին վառ պահենք մեր երիտասարդութեան մէջ. որովհետեւ ուրիշ երկիրներու մէջ ո՛րեւէ աշխատութիւն չի ցուցներ զինաթափութիւնը. զինաթափութիւն մը զոր մենք իրաւունք ունինք պահանջելու։

Գաղտնի սպառազինութիւններ կը վերագրեն մեզի։ Ուեւէ մասնագէտ գիտէ որ բացարձակապէս անկարելի է գաղտնի սպառազինութիւն մը։ Անիմաստ են Պ. Փուանքարէի կողմէ վերջերս նորէն եղած յարձակումները։

Նախարարը յայտնեց թէ կը յուսայ աւելի մեծ վարկեր ստանալ յառաջիկայ տարի։ «Ամենամեծ տխմարութիւնը պիտի ըլլայ պակսեցնելով զէնքի եւ ռազմանիւթի վարկերը»։

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՒԵՐԱԿ ՍԱԼՄԱՍՏԸ

«Յուսաբեր» կը շեշտէ իր մայիս 14ի խմբագրականով.

— «Բնութեան տարերքն իսկ սկսած է հալածել մեզ։ Վերջին տարիներուն երրորդ ծանր աղէտքն է, որ կը պատահի մեր ժողովուրդին.— երեւանի հեղեղը, Ալեքսանդրապոլի շարժը եւ ասոնց ետեւէն ահա այս վերջինը, Սալմաստի աւերածութիւնը։ Ցակաւին խօսք չենք ըներ միւս, մարդկային բարբարոսութեանց արգասիքը եղող աղէտքներուն մասին, որոնց վերջին պսակը բոնի արտագաղթը եղաւ վերապրած Թրքահայութեան վերջին բեկորներուն, ծիւն ձմրան, մերկ ու թշուառ վիճակի մէջ, շարան առ շարան, Թուրքիոյ խորշերէն դէպի Սուրիոյ տարբեր վայրերը։

Ինչպէս յայտնի է, Սալմաստը — բաժինը հայրենիքը - Իրանի հայաբնակ շրջաններէն մէկն է։ Հինէն ի վեր հայութիւնը հաստատուած է այս շրջանին մէջ, ուր կը զբաղի առաւելապէս երկրագործութեամբ եւ տեղաւորուած է գրեթէ բացառապէս զուտ հայաբնակ գիւղերու մէջ։ Մեծ պատերազմին Սալմաստը սոսկալի աւերածութեանց ենթարկուեցաւ։ Թրքական զօրքերու յաղթական արշաւը դէպի Թաւրիզ հարկադրեց որ Սալմաստի հայութիւնը, տուն տեղ ձգած, խուճապահար վիճակի մէջ, թողու իր հայրենիքը եւ տարտղնուի ամէն ուղղութեամբ։ Այս տեղահանութեանց, գաղթի եւ աւերածութիւններու շրջանին, Սալմաստի հայութեան քանակը, որ մօտ 10.000 էր, իջաւ 3000ի։ Նոյն ժամանակամիջոցին շրջանը նաեւ նիւթական կորուստներ ունեցաւ։

Այս երիցս աղէտուած գաւառին է ահա, որ իր վրայ կը կրէ ահեղ շարժի մը ծանր հարուածները։

Մարդկօրէն ըմբոստացուցիչ եւ ազգայնօրէն աններելի պիտի ըլլար կարդալ այս աղէտքներու մասին եւ անոնց վրայէն լռութեամբ անցնիլ։

Իրանահայութիւնը միշտ իր բաժին օգնութիւնը բերած է մեր այն բոլոր շրջաններուն, ուր չարիք մը եկած եւ իր աւերածութիւնները գործած է։

Մեզ կը մնայ, որ այժմ, մեր հերթին, նման գեղեցիկ ժեստով մը արձագանգենք օգնութեան այն կոչին, որ մեզ կուգայ ծանրապէս աղէտուած շրջանէ մը»։

«ԹՈՒՐՔ ՍԻՊ»Ի ՏԱԳՆԱՊԸ

Խորհրդային իշխանութիւնը շռնդալից յայտարարութիւններով աւետեց «Թուրք-Սիպ» գծին (Թուրքեստան-Սիպերիա) շինութիւնը, որ իսկապէս խոշոր ձեռնարկ մըն է։ Բայց ահա սեւ լուրեր կը հասնին։ Մոսկուայի երկաթուղիներու վարչութիւնը եւ արհեստակցական միութիւնները անդադար կոչեր կը ստանան գծին կառուցանողներէն, որոնք ուտեստ ու շինանիւթ կը պահանջեն։ Երկու գիծերու միացումէն եւ բացումէն յետոյ (մայիս 1), անհոգութեան կը մատնուի ամէն բան եւ այժմ 40,000 բանուորներ անօթութեան դատապարտուած են։ Հացի բոլոր պահեստի պաշարը սպառած է եւ բանուորները օր օրին կ'ապրին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՈՒՐԻՇ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ամբողջ Սալմաստը հիմնայատակ կործանած.— կանգուն գիւղ եւ տուն չկայ այլեւս.— Զոհերուն թիւը 3000ի կը հասնի.— Հայ զոհերուն թիւը առայժմ 100ի չափ յայտնի է։

ԹԱՒՐԻԶ, 10 մայիս (Սեփ. Թղթ.).— Սալմաստի ահռելի երկրաշարժի մասին օրը օրին ստացուած մանրամասնութիւնները կը պարզեն աննախընթաց աղէտ մը, որուն զոհ գացին ոչ միայն 3000է աւելի մարդիկ, այլեւ երկու տասնեակ գիւղեր եւ հազարներով տնային կենդանիներ ու հսկայական տնտեսութիւն։ Կառավարութիւնը շուտափոյթ օգնութեան հասաւ աղէտեալներուն։ Հայերն ալ Թաւրիզի մէջ ի նպաստ երկրաշարժէն վնասուածներուն կը հաւաքեն հագուստ, դեղօրայք եւ դրամ։ Մուզանջուղ թրքաբնակ գիւղէն 200 ընտանիքներէն ազատուած են միայն 15 — 20 տուն։ Մահլամ հայաբնակ գիւղին մէջ հայ զոհերուն թիւը կը հասնի 50ի։

Հայկական միւս գիւղերուն մէջ զոհերուն թիւը 7 —12ի սահմանին մէջ է։ Կան բազմաթիւ վիրաւորներ, որոնց բժշկական օգնութիւն ցոյց կը տրուի պետութեան կողմէ։

Սալմաստի մէջ գետինը պատռուածքներ ունեցած է, լեռները ճեղքուած են։ Տեղ-տեղ ջուրը եկած է սեւ եւ տղմախառն ջուր։ Մեծ մասին հողը ապականած է օդը, ստորերկրեայ որոտումները անդադար կը շարունակուին։ Ժողովուրդը դեռ եւս կ'ապրի մահուան սարսափին տակ։

Զոհերուն վերջնական թիւը դեռ յայտնի չէ, վասնզի ամէն ժամ փլատակներուն տակէն դիակներ կը հանուին։

Սալմաստի մէջ այժմ ո՛ր եւ է կանգուն եւ անվնաս գիւղ ու տուն չէ մնացած։ Երկրաշարժը այնքան ուժգին ցնցումներ ունեցած է, որ ծառերն անգամ հոս ու հոն շպրտուած, տուներու պատերը ձգուած, եկեղեցիներու քարերը հեռու նետուած են։ Պարսից կառավարութիւնը կազմակերպած է օգնութեան գործը եւ հայ ու պարսիկ աղէտեալներն անշուշտ հաւասարապէս պիտի ստանան նպաստ եւ սնունդ։

Սակայն այս բաւական չէ միայն։ Այսօր Սալմաստի մէջ ապրող Հայերու թիւը կը հասնի 2.200ի։ Այս կենսունակ, աշխատասէր եւ առողջ ժողովուրդը հիմա փլատակներուն վրայ նստած, գլուխը կորսնցուցած կ'ողբայ իր սիրելիներուն մահը եւ մատնուած է ծայրայեղ թշուառութեան։

Կոչ կ'ուղղենք արտասահմանի համայն հայութեան, ազգային, կուսակցական, բարեգործական եւ ամէն տեսակ մարմիններուն եւ հիմնարկութեանց, հայ հարուստներուն, Պարսկահայերուն եւ պարսկահպատակներուն, որ ամէնուրեք կազմակերպեն հանգանակութիւն, եղբայրական օգնութեան ձեռք տան Սալմաստի դժբախտ աղէտեալներուն, որոնք այժմ անսունդ, բնակարանէ եւ հագուստէ զուրկ՝ նստած իրենց աւերակներուն մէջ, աչքերը յառած են մեր օգնութեան։

Մաւր ցավնաց Հնդկաստանի մէջ

Կանտիէն, Թիապճիէն յետոյ, ձերբակալուեցաւ նաեւ բանաստեղծուհի Տիկին Նայտու, որ կը վարէր անհնազանդութեան պայքարը, ինչպէս գրեցինք երէկ։

Զորեքշաբթի օր երկու հազար կամաւորներ ճամբայ ելած էին դէպի Տարսանայի աղարանը, իրենց գլուխն ունենալով բանաստեղծուհին։ Իրենց նպատակն էր գրաւել աղահանքերը։ Տիկին Նայտուի քովէն կը քալէին Կանտիի երրորդ զաւակը եւ քարտուղարը, Իման Սահէպ, հնդկական համագումարին անդամներէն մէկը։ Կամաւորներէն շատերը պարաններ եւ խոշոր մկրատներ առած էին, աղարանը պաշտպանող փշաթելերը կտրելու եւ ձողերը վար քաշելու համար։

Կամաւորները համախմբուեցան որոշեալ վայրին մէջ եւ Տիկին Նայտու իր վերջին պատուէրներն ու յորդորներն ուղղեց, յանձնարարելով որ բռնութեան չդիմեն։ Յետոյ հաւաքաբար աղօթեցին եւ ճամբայ ելան փոքր խումբեր կազմելով, որպէսզի ոստիկանութիւնն ստիպուի ցրուել իր ուժերը։ Ոստիկանները բազմութենէն պաշարուելով, ստիպուեցան տեղի տալ եւ կամաց կամաց ընկրկիլ մինչեւ աղի մթերանոցը։ Եւ ահա կամաւորները խոյացան փշաթելերուն վրայ, պարաններով եւ մկրատներով։ Այն ատեն ոստիկանները հրաման ստացան բռնութեան դիմել առանց խնայելու։ Ամէնէն առաջ, բիրերով ետ մղեցին բազմութիւնը եւ մաքրեցին գետինը։ Բայց յարձակումը կրկնուեցաւ եւ կատարեալ ճակատամարտ մը սկսաւ, որու ընթացքին աւելի քան հարիւր ցուցարարներ վիրաւորուեցան։

Ոստիկանութիւնը կացութեան տէր դառնալով, ձերբակալեց մօտ 300 հոգի, որոնց մէջ եւ Տիկին Նայտուն եւ ուրիշ վարիչներ։

Այս ձերբակալութեան հետեւանքով, անմիջապէս յաջորդ նշանակուեցաւ Պ. Փաթէլ, Տէլհիի ազգ. ժողովին հրաժարեալ նախագահը։ Իր ընտրութենէն անմիջապէս յետոյ, Փաթէլ հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ.

— Հնդկաստանը ուրիշ օրէնք չունի այսօր եթէ ոչ բիրի օրէնքը։ Կառավարութիւնը վերջնապէս անցած է ոստիկանութեան ձեռքը։ Այս բանակցութեան դէմ, մեզի ուրիշ բան չի մնար եթէ ոչ ազդու կերպով պաշտպանել մեր իրաւունքները։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՏԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Հանգանակութիւն Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէի)

ՑԱՆԿ 1

Մատաթ Լուսիկեան	300
Գարեգին Գարաքէհեաեան	250
Վահան Փաստրմաճեան	150
Աշոտ Նշանեան	150
Երուանդ Ցովհաննէսեան	150
Վարդան Նազարեան	150
Վահրամ Ճէզայիրլեան	150
Լեւոն Սուրէնեան	150
Ալպալպ Գարսամեան	150
Բենօ Նալչաճեան	150
Տիգրան Ցէրոյեան	150
Բարթամ Պասմաճեան	150
Գումար	2050

ՎԱՀԱՆ ՍԱՐՈՒԽԱՆԵԱՆ

ԽՄԲ.— Դժբախտաբար կը հաստատուի Սալմաստի մեր թղթակցին մահը, եւ քրոջը հետ։ Խորին վշտով կը հրատարակենք Թաւրիզի մեր թղթակցին հետեւեալ երկտողը, այս մասին.

Մայիսի 6ի գիշեր, Սալմաստի ահռելի երկրաշարժի ժամանակ Մահլամ գիւղին մէջ, փլատակներուն տակ մնալով մեռաւ Վահան Սարուխանեանը։

Հանգուցեալը ծնած էր 1905ին Սալմաստի Ղալասար գիւղին մէջ, ուր իր նախնական կրթութիւնը ստանալէ յետոյ, Թաւրիզի կեդր. դպրոցը մտած էր։ Այս դպրոցն աւարտելէ յետոյ, երկու տարի առաջ երբ ուսուցիչ գնաց Սալմաստ, վերին աստիճանի բարեխղճութեամբ նուիրուած էր իր գործին։ Բնաւորութեամբ համեստ, համակրելի, շատ սիրուած էր բոլորէն։ Բազմանդամ ընտանիքի մէկ յոյսն էր։ Մերուն հայրը մայիս 9ին արցունքն աչքերուն գնաց Սալմաստ, զաւկին դիակը փլատակներուն տակէն հանելու համար։

Հանգուցեալ Վահանը անդամ էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ գաւառին մէջ կը կատարէր կուսակցական գործեր։

Վերջերս Սալմաստէն կ'աշխատակցէր «Յառաջ»ին, Սարեան ստորագրութեամբ։ 1929 Թուին Սալմաստի կրթական շարժումներու մասին ընդարձակ յօդուածաշարք մը հրատարակեց «Յուսաբեր» օրաթերթին մէջ։ «Մասիս»օրացոյցին համար հաւաքած եւ հրատարակած էր ժողովրդական երգեր եւ ազգագրական նիւթեր։

Հ. Ա.

ՆՈՐ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Պոլսոյ «Նոր Լուր»ին համաձայն, Երեւանի կառավարութիւնը հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրած է նոր կաթողիկոսին ընտրութեան առթիւ.—

1) Կառավարութիւնը չի միջամտեր կրօնական գործերու։

2) Մայր Աթոռի նոր գահակալին ընտրութիւնը իրենց ուզած ձեւով կատարելու ազատ են հաւատացեալները։

3) Երեւանի կառավարութիւնը պատրաստ է նոր ընտրութեան առթիւ գալիք պատգամաւորներու ուղեւորութիւնը թոյլատրել, բաւ է որ, անոնք վիզէի օրինական ձեւակերպութիւնները լրացնեն։

Փ. ՆԱՆՍԷՆ ԻԲՐԵՒ ԲԵՒԵՌԱԽՈՅԶ

Մեծ մարդիկ միշտ բազմակողմանի եղած են և ամբողջական: Զափազանց սեղմ մասնագիտութիւնը Թերեւս միջակութիւններու արժանիքն է:

Եւ դեռ աւելին: Մեծ անհատը, այն որ կոչուած է պատմական դերի մը, իր ստանձնած ամէն մէկ գործին վրայ կը դնէ իր ամբողջ էութիւնը, իր կարելին եւ իր անկարելին, իր ուժերը եւ իր տկարութիւնները, մարմինին չափ եւ հոգին:

Նանսէն եւս կարծէք համադրութիւն մըն էր քանի մը անհատներու, — յաճախ աններդաշն իրարու — որոնցմէ իւրաքանչիւրը իր սեփական կեանքը գիտցած է ապրիլ: Այսինքն, ապրած է զայն հերոսական խանդավառութեամբ, որովհետեւ ապրիլը մարդկօրէն, կամ անփառունակ տեղատուութիւն մըն է — ինչպէս շատ շատերուն համար — կամ ոգորում մը, յամառ ու աննահանջ, նըպատակներու ետեւէն: Նպատակներ որոնք կ'արժեն այն, ինչ որ կ'արժէ մարդը:

Մենք Հայերս անշուշտ մասնակի պատճառներ ունինք Նանսէնի մէջ յարգելու մեր ժողովուրդին ազնիւ մէկ բարեկամը: Անիկա մեզի եկաւ մեր պատմութեան դժուարին մէկ պահուն, երբ շատեր մեր համակիրներէն կը լքէին մեզ: Ինկածին քար նետողներէն չեղաւ ան: Երբ մենք իսկ մենք մեզմէ յուսահատած կ'երեւայինք, ան մեզի բերաւ ողջամիտ ինքնավստահութեան մը ներշնչումը: Ան իր բարեկամութիւնը չմըսխեց ճառերով, մալխոններով եւ պաշտօնական հաւաստիքներով: Ո՛չ. ան մատնանշեց մեզի թէ ո՛ւր պէտք է կառչիլ, ո՛ւրկէ պէտք է սկսիլ: Եւ մանաւանդ — ինչ որ չպիտի մոռնանք երբեք — ան որոշ պահերու մէջ կրակէ խօսքեր նետեց միջազգային կարկամ, անդամալոյծ խղճմտանքին:

Նանսէն, պէ՞տք էր որ Հայկական Դատի նուիրուած քու առաքելութեանդ մէջ ինայիր: Այդ ապերախտ յետին կռուա՞ն էր որ այնքան ուժեր մաշելէ ետք, քեզ ալ պիտի տար աշխարհէն երես դարձնելու հուսկ մխիթարութիւնը:

:.

Սակայն ցեղային այս շարժառիթներէն անկախ, չմոռնանք Նանսէնի մէջ վերյիշել նաեւ մարդկութեան խիզախ դէմքերէն մէկը, որուն անունը հիւսիսափայլի մը նման կը շողայ բեւեռներու սառնակոյտերուն վերեւ:

Մինչ այս տողերը կը գրեմ, յիշողութեանս մէջ կը Թարմանան նախապատերազմեան ընթերցումի մը յուշերը, որոնք — տարիքի բերում Թերեւս —, ներքին ապրումի մը չափ բաբախուն մնացեր են:

Ընթերցումն էր այդ Նանսէնի մէկ գրքին, «Դէպի Բեւեռ»(*) որ վէպի մը կենդանութեամբ կը նկարագրէր իր պատմական արշաւանքը դէպի հիւսիսի սպիտակափառ աշխարհը:

Բեւեռներու ճամբուն վրայ վաղուց Նանսէնը կանխողներ եղած էին: Բայց անոնք մեծ մասով շօշափելի արդիւնքի մը չէին յանգած, որովհետեւ կը կատարուէին առանց լուրջ պատրաստութեան:

Նանսէն, ինք առաջինը եղաւ որ իր արշաւանքին տուաւ գիտական ուսումնասիրուած ձեռնարկի մը հանգամանքը:

1893ի յունիսին մեկնած է Նանսէն դէպի հիւսիսային բեւեռ իր «Ֆրամ» («Յառաջ») նաւովը որու շինուածքը եւ յարդարանքը արդէն երեւան կը բերէին իր բծախնդիր եւ շրջահայեաց կազմակերպողի նկարագիրը:

Ան փորձեց Բեւեռ հասնիլ նոր ճամբով մը. կարգ մը երեւոյթներ իրեն մտածել տուած էին թէ ծովային հոսանք մը Սիպերիայի հիւսիսէն կը դիմէ դէպի Բեւեռ եւ զայն քերելով կ'իջնէ դիմաց, Կրօէնլանտի ափերը: Նանսէն իր նաւը յանձնեց այդ հաւանական հոսանքին: Բայց իր նախատեսութիւնները չարդարացան լիովին: Դանդաղ յառաջդիմութենէ մը վերջ, իր նաւը կաշկանդուեցաւ սառնալեռներու միջեւ ճիշդ 82րդ լայնութեան աստիճանին վրայ, ուր մնաց բանտարկուած 1893ի եւ 1894ի զոյգ ձմեռները: Աշխարհ լուր չունեցաւ երբեք «Ֆրամ»էն: Իր նկարագրութիւնները այդ զոյգ տարիներուն մասին կենդանի դրուագներ կը կազմեն վճռական մարդերու տոկունութեան եւ անվհատութեան: Մշտական պայքար մը եղած է տարիկա վտանգներու, բնութեան պատուհասներուն դէմ, յաճախ պարուրուած միապաղաղ գիշերով եւ սառնադաշտերով, ունկնդիր՝ մրրիկներու ոռնոցին:

1895ի գարնան, Նանսէն եւ իր մէկ ուղեկիցը, Եօհանսըն կ'որոշեն բաժնուիլ նաւէն, եւ հետիոտն, շնաքարշ բալխիրներով խիզախել մինչեւ Բեւեռ, Արկածախնդրութիւն մըն էր ատիկա որ կրնար կեանքի եւ մահու պայքարի մը վերածուիլ.

Ու մինչ իրենց ոտքին տակ սառնադաշտը կը սահէր դէպի հարաւ, իրենք, իրենց շուներուն ընկերակցութեամբ, կը մխրճուին միշտ դէպի հիւսիս ու ապրիլին կը հասնին լայնութեան աստիճան մը, 86, ուր ոչ մէկ մարդկային էակ հասած էր իրենցմէ առաջ:

Զերոյէն 35 աստիճան վար բարեխառնութեամբ, սառնեղէն քաոսի մը առջեւ կը ստիպուին կանգ առնել: Յառաջ երթալ կամ ետ դառնալ անհնար էր բոլորովին: Կ'որոշեն «Ֆրանց Եօզէֆ» կղզիներու ուղղութեամբ Թեքիլ դէպի ձախ:

1895ի ամառը, աշունը եւ ձմեռէն մինչեւ 1896ի գարունը այդ զոյգ մը մարդիկ կը մնան Բեւեռի տարածութիւններու վրայ, աշխարհէն անտեղեակ, մինակ եւ աներեւակայելի դժուարութիւններու դէմ դիմաց:

Քայլ առ քայլ կը սնանին իրենց շուներով կամ պատահական որսերով. ցուրտը կը սառեցնէ իրենց քրտնաթոր զգեստները եւ վէրքեր կը բանայ իրենց մորթին վրայ: Իրենց ժամացոյցը կանգ կ'առնէ եւ այլ եւս անհնար կ'ըլլայ ճշդել իրենց աշխարհագրական դիրքը եւ ուղղութիւնը: Բայց կը քալեն, քարշ կուտան բալխիրները, բաց ջուրերու վրայէն կ'անցնին «քայաքներով». կրօէնլանտեան նաւակներով: Եւ ամբողջ ձմեռ մը կ'անցընեն սառնապատ խրճիթի մը մէջ, նոյն պարկին խորը մխրճուած, կըռնակ կռնակի, ունկնդրելով իրենց շուրջ ուրականներուն վայինը:

1896ի գարնան իրենք զիրենք կը նկատեն այլ եւս կորսուած: Բայց կը շարունակեն յամառիլ: Յունիսին, օգտուելով օդերու մեղմացումէն, կը հասնին մինչեւ Ֆրանց Ժօզէֆ կղզեխումբին ափերը: Յունիս 17ին անոնք կ'իմանան շուներուն հաչիւնը բլուրի մը ետեւէն. աշխարհէն իմացուած առաջին ձայները...

Նոյն օրը անոնք իրենք զիրենք կը գտնեն անգլիական արշաւախումբի մը առջեւ:

Փրկուած էին:

Իրենց Նորվեկիա վերադարձէն քանի մը շաբաթ վերջը, «Ֆրամ»ը եւս կը վերադառնայ հայրենիք:

Նանսէնի հաւաքած գիտական դիտողութիւնները եւ ցուցմունքները Թոյլ տուին այնուհետեւ ուրիշ բեւեռախոյզերու որ աւելի պատրաստուած յառաջ տանին նուաճումները գոտին եւ պատռեն վարագոյրը Բեւեռի խորհուրդին:

Նորվեկիայի այդ մեծ զաւկին աճիւնին տանելով մեր յարգանքը, ողջունած կ'ըլլանք մէկը այն հազուագիւտ անհատներէն, որոնք մարդկային արժանիքները, նկարագրի առաքինութիւնները իրենց բարձրագոյն արտայայտութեան կը տանին:

Ու նաեւ մէկը որ աշխարհէն բաժնուած պահուն, մեզ կ'ամրապնդէ մեր հաւատքին մէջ թէ մենք Հայերս, մեր ապագային յուսահատելու պատճառներ չունինք:

Փ. ՍԱՄԱՍԱՐ

(*) Այս գիրքը Թարգմանուած է հայերէնի Մ. Նուպարեանի կողմէ եւ լոյս տեսած է Իզմիր, 1906 Թուականին:

ՊՏՈՅՏ ՄԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Դուրս ելայ սանկ քիչ մը մարդ տեսնելու եւ ուսումնասիրելու համար: Մեծ շուկան մտայ որ Սթամպուլի կողմը ներսերը մխրճուած է, քարափին ետեւները:

Իսկոյն կը խորհիմ որ շատ քիչ Եւրոպացիի երես տեսած է այս շուկան, և չեմ զարմանար:

Փողոցները, ցած կրպակները ա՛յնքան նեղ ու մօտ են իրարու որ քալելիք ճամբայ չկայ, այլ սալայատակի երիզ մը միայն: Ոտնատուր ալ չկայ: Խանութ բռնածները ամենափոքր շարքէն են, տեսակ մը խոշոր տուփեր, պատերուն փակցուած, ուր հազիւ կրնայ երերալ խանութպանը իր բազմազան վաճառքներուն միջեւ, պտուղ, միս, նպարեղէն, կօշիկի կապ, չուան, պարկ, Թիթեղեղէն, խեցեղէն: Խանութի պատուհան չկայ: Փողոցի վրայ կը բացուին մէկէն ի մէկ: Բազմութիւնը իրար կը հրմշտկէ: Հոտը աննկարագրելի է: Կոյրեր ալ կան որոնք Հին Կտակարանի պատկերները կը յիշեցնեն, ձեռքերնին բաց կը մուրան մէկ փէնիին տասներորդ մասին հաւասար դրամներ: Մուրացկանները այն աստիճան պատռտած, աղտոտ հագուած են որ՝ մեր անգլիացի Թափառաշրջիկը անոնց քով... եկեղեցպան է:

Միտքս կուգայ բանաստեղծին տողը. «աւազի, աւերակի եւ սակրի երկրին» վրայ: Այդ տողին մէջէն վերցո՛ւր «սակր»ն, եւ կ'ունենաս Կ. Պոլիսը:

Շուկայէն դուրս ելլելով նոր տեսարան կը պարզուի առջեւս: Արդի Թուրքիոյ գլխաւոր մտահոգութիւններէն մին եղած է... մազերը կտրել եւ կօշիկները ներկել (քանի որ հին ազգային տարազը եւ փէսը հիմա արգիլուած են):

Գլխաւոր փողոցին վրայ սափրիչի խանութներուն ծայրը չի գար, եւ ամէն մէկ անկիւն ալ կը հանդիպիս երեք չորս կօշիկ ներկողներու: Ամէն տեղ մուրացիկ մը կամ Թափառաշրջիկ մը կեցած է նախնական վիճակով եւ աղտեղութեամբ: Մօտրակը բոլորովին բաց, հագուստները պատառ պատառ, ժապաւէնի պէս կարծես վրան կախուած են...:

Ասանկ մարդիկ ալ ներկարարին տախտակին վրայ դրած իրենց ոտքը. կօշիկնին կը սեւցնեն, մէկ փէնիին հարիւրերորդ մասը տալով իբրեւ վարձք:

:.

Կ. Պոլիս՝ — իր ամէն մասերուն մէջ անհաւատալի՛:

Լսած էի թէ հին Սթամպուլի կողմը ծովեզերքը գիշեր առեն վտանգաւոր է: Պատիւ ստացայ սակայն առիթ մը ընծայել աւազակներուն: Բերայէն իջայ եւ Ղալաթիոյ կամուրջէն անցայ հին քաղաքը: Ժամը 11 է: Ամէն ինչ մութ: Նոյն իսկ այն երկայն կամուրջը. որ ցերեկ ատեն քաղաքին գործունէութեան կեդրոնն է, — հոն են բեռնակիրները, մուրացկանները, Թըրքուհէլ, ոտքով գացողները եւ շոգենաւ նստողները —, հիմա այս ժամուս բոլորովին ամայի է: Ամէն ինչ հանդարտ: Մէկ ոստիկան միայն պահակ կը կենայ: Եւրոպա մութին մէջ Ասիայ կը նայի....:

Քարափէն քիչ մը հեռու, խոշոր շոգենաւ մը իր ճերմակ կողերէն ելեկտրական լոյսի նշոյլ մը կուտայ: Գործաւորներ քարիւղի լոյսերով կամուրջին խարիսխներէն մին կը նորոգեն: Ցերեկ ատենանդադար բանող շոգենաւերուն տարմիկ մը իրարու վրայ իրարու հետ կապուած են եւ տղաւնիներու պէս կը հանգչին: Սթամպուլի այս սալայատակներուն եւ ծուռ ու մուռ փողոցներուն մէջ կեանքի նշան չկայ: Անկարգ անկանոն տուներ իրարու վրայ, իրարու քով, կարծես ցնորային սանդուխ մը դէպի աստղերը: Բայց բնաւ լոյս չերեւիր անոնց մէջ:

Մեռած քաղաք մը: Բաց ի մէկ-երկու կառուէ որոնք քիթերնին խոթած են աղբակոյտին մէջ: Բանաստեղծ «Տ'Անունցիոյի» Cita Mortaն է (Մեռած Քաղաքը):

Սուլթաններու հին պալատին շուրջ կը դառնամ, եւ կը զգամ թէ աւազակներուն տուած եմ բաւականաչափ առիթ այդ գիշերուան համար: Նորէն կը բռնեմ քարափին ուղղութիւնը, եւ իսկոյն կ'իյնամ լոյսով ու աղմուկներով լեցուն փողոց մը, կարգաւ ճաշարաններ որոնք աշխարհի ամէնէն ցած (համեստ ըսել կ'ուզեմ) ճաշարաններէն ըլլալու են: Մէկ-երկու սեղան, կամ նոյնիսկ մէկ. Թուղթէ փռոցքով ծածկուած: Ճաշարաններուն մէկուն մէջ երկու հոգի նստած թուղթ կը խաղան:

Ուրիշի մը մէջ, ուր աթոռ մը գլխիվայր դարձած է սեղանին վրայ ցուցնելու համար թէ գիշերային սպասարկութիւնը դադրած է, խանութպանը նըստած հաշիւը կը նայի: Ուրիշի մը կրամոֆոնը իր գործը կը տեսնէ:

Գտնուողները մեծ մասամբ զատարկապորտ, նաեւ նաւաստիներ եւ սովորական քաղաքացիներ, սա՛ տարբերութեամբ որ օրէնքով ջնջուած է ֆէսը եւ ազգային տարազը, ինչպէս որ դժուար է ազգութիւնները որոշել: Ամբողջը մէկ այնպիսի տեսարան մը կը պարզեն որ կարծես եւրոպական ցնցոտիներ հագած են: Անկիւնի սա՛ ճաշարանը, յատուկ սեղանատունով մը, քիչ մը շնորհքով կ'երեւայ: Ունի պատուհաններ որոնք փողոցին վրայ կը նային, նաեւ պատշգամ մը սեղաններով: Նուագախո՛ւմբ մըն ալ:

:.

Նուագախումբը միամամանակ երեք բան կ'ընէ... Չէի գիտեր թէ կարելի կ'ըլլայ միանուագ երեք բան մէկտեղ ընել — կ'ուտէ, կը զարնէ եւ կ'երգէ, Մէկը կայ ջութակով որ կ'ուտէ ու կ'երգէ, ծերուկ մը կայ թըմբուկով որ կ'ուտէ ու կ'երգէ, աղջիկ մըն ալ, նաեւ ուրիշ ծեր մը դեղին փայտէ նուագարանով մը, որուն մէջ կը փչէ. ասոնք ալ կ'ուտեն ու կը փչեն, կը խօսին ու կ'երգեն:

Պատշգամը նստած գարեջուր կը խմեմ եւ նուագողներուն կը նայիմ: Առջեւնին դրուած է սեղան մը, ուր կայ հաց, աղցաններ եւ գաւաթներ, անճաշակ, զզուելի ըմպելի մը որ ըաքը կը կոչուի, տեսակ մը ապսէնթ, բայց աւելի զօրաւոր եւ համ: Կ'երգեն կը զարնեն անճոռնի եղանակներ, որոնք երթալով գլուխ կը բռնեն: Շեշտ մը որ յանկարծ ուրիշի մը անծանօթ շեշտին վրայ կը ցատկէ: Մէկէն ի մէկ կը դադրին ամէնքը, իսլամական աղօթքի մը պէս... Նորէն կը սկսին անակնկալ պահու մը: Նուագողը ինք գոհ է բրածէն, միւսներն ալ ուրախ են, եւ ահա ձայներու ամենաբարձր ժխոր մը: Մտիկ ընողները կը սքանչանան եւ կ'երեւան յափշտակուած: Նստած տեղս կը նայիմ այս եղածներուն վրայ — ճիշդ դէմս է խափշկաձեւ — Դուպայցի — Հրէուհի մը, գլխանոցով մը, աչքերն ալ Դելփեան Սիբիլլայի մը նման, ակռաներուն վրայ ոսկի ծեփով: Ուրիշ կիներ ալ կան, որոնք կարծես Թահիթիէն, Ափրիկէի խորերէն եկած են, քարափի Թուրք բանուորներ, Թափած Թափթփած վրայ-գլուխով, ասիական նշխարնե՛ր, կարծես Չինացիի պէս օտար եւ այլակերպարան:

Կը զարմանամ որ ասանկ Թիփեր կրնան ըլլալ, որ հոս վերջապէս, այս գարնանային գիշերուան մէջ, Կ. Պոլիս պատշգամի մը վրայ պիտի գտնուիմ եղեր այսքան արտառոց մարդոց. շրջանակի եւ երաժշտութեան մէջտեղ, որոնք յաւիտենական աստղերը անգամ կը ցնցեն իրենց այլանդակ ձայներով, մինչ ես հազիւ կէս մղոն միայն հեռի եմ այն շոգենաւէն որ՝ երկու օրէն պիտի վերադարձնէ զիս դէպի քաղաքակրթութիւն:

:.

Շարժում մը կ'ընեմ մեկնելու համար: Դրան մօտ նստող սեւ մը ուրիշ սեւի մը նշան կ'ընէ դէպի փողոցը ցոյց տալով: Արդեօք առարկան ե՞ս եմ այս նշանին...:

Ուշ մնացած կառք մը սալայատակը կը ծեծէ, պատշգամէս կը սուլեմ, եւ ահա պատրաստ կը սպասէ ճաշարանին դուռը:

Կ'երեւի՝ սեւերը իրարու կատակ կ'ընէին այդ նշանով, ամէն պարագայի մէջ ապօրինի բանի մը չհանդիպեցայ...:

:.

Այս տողերը գրած ատենս, նաւահանգիստն է այն շոգենաւը որ քաղաքակրթութեան գիրկը պիտի դարձնէ զիս, փոխադրելով եւ կերակրելով (Ա. կարգ) Կ. Պոլիսէն մինչեւ Մարսէյլ, Աթէնքի եւ Նափոլիի ճամբով, եօթը օրուան ճամբայ, ի փոխարէն ինը անգլ. ոսկիի:

Չհարցուիք թէ այս գումարով ի՛նչ շահ կրնան ընել: Արեւելեան ճեպընթացին փոխանորդներուն, փոխանցքէն վերջ դժուար է այսքան աժանութեան հաւատալ:

Բայց մրցումը սաստիկ է Միջերկրականի շոգենաւերուն մէջ այս պահուս եւ այս օրերուս ահագին զեղչ եղած է գիներուն վրայ:

Իմ տպաւորութիւններս

Ահա կը մեկնիմ Պոլիսէն...: Անգամ մը տեսայ, հաւանաբար այլ եւս տեսնելիք չունիմ, բայց կրնամ ըսել թէ ան իմ վրաս զարհուրելի երազի մը մէջ տեսնուած հրէշի մը տպաւորութիւնը ըրաւ, և պիտի մնայ այս տպաւորութիւնս: Կրնամ բովանդակել այսպէս — եթէ սակայն կարելի է բովանդակել քաղաք մը, որ աշխարհի մեծ քաղաքներէն մին եղած է, և իր փլատակներուն եւ խլեակներուն մէջ կը կրէ տակաւին վարանոտ կենսունակութիւն մը — ա՛յս ալ շարք մը հակասութիւններով:

Աղտոտ է և մաքուր, անամպ և նեխած:

Երկու մեծ կայսրութիւններու մայրաքաղաք եղած, իսկ հիմա հազիւ գաւառի մը մայրաքաղաքն է:

Քաղաք մը՝ որ անցեալ դարերուն մէջ ունեցած է աշխարհի ամենամեծ շէնքերէն մէկ քանին, և ուր, հիմա, բոլոր անոնցմէ մզկիթները միայն կը տիրեն, և ուր քաղաքացիներուն միջին բնակարանը տաղաւար մըն է լոկ:

Ուր կան չորս լեզուներ (Թուրքերէն, յունարէն, Ֆրանսերէն և գերմաներէն), եւ երեք կիրակիներ (ուրբաթ, շաբաթ և կիրակի):

Ուր շուկան կը վխտան մարդիկ, բայց հրդեհով ու կոտորածներով ամայացուած ահագին ընդարձակութեամբ միջոցներ կան հին քաղաքին սրտին մէջ, աւերակներ, փլած տուներ, խարխլած պատեր, աղիւս, կըղմինտրի փոշի, փուշ, սէզ:

Ուր մեծ շոգենաւ մը կրնայ լողալ քաղաքին բուն կեդրոնին մէջ եւ ուր ամէնէն բանուկ ճամբան ջուրն է:

Ուր երկիրը զինուորական է, եւ ուր մարդիկ փողոցները կը պտտին պատառած կօշիկներով, յետոյքը եւ արմուկները կարկտաններով: Ուր, արեւելեան աւանդութիւններով լեցուն ... ղաքի մը մէջ տակաւին Եւր... պա անունը կայ, բայց իրակա... նութեան մէջ Ասիա է, ուր օրէն... քով արգիլուած է ֆէս... եւ ուր իրենց մարմինն ... յարմարցուցած են եւրոպակ... տարազներ, բայց ամէն ժամա... նակէ աւելի ասիացի կ'երեւ...

Ուր ամէն մարդ կ'աշխա... բան մը ծախել, եւ ոչ մէկը կ... կարծես գնող:

Ուր Բերայի կողմը ճաշարա... նի մը մէջ այնքան սուղ ... պահանջեն որքան փէշթա ... վիեննա, եւ ուր Սթամպ... կողմը օճիք օճիքի զոյգ ... կարկութիւն կ'ընեն Փարիզ... մը մէկ քառորդին համար:

Ուր փողոցին մէջ բացուա... ծակերը կը փրցնեն ինքնա... ժերուն անկիւնները, եւ ուր սա... լայատակները կը պատռեն ... քով գացողներուն կօշիկները:

Ուր գիշերները Ապրիլն ... քան տաք են որքան Անգլիոյ մէջ Օգոստոսին: Ուր նոյնիս... ընտիր շուքեր կուտան.

Ուր մարմարեայ մզկիթներ... բարձր, զով ներսի մասը ... բեւէն այրած եւ աւերակ փո... ղոցներէն պահպանուած, կա... ծես երկնային խաղաղութի... մը ցոյց կուտան դիտողին:

Անպատմելիօրէն ... դուացող աղքատութեամբ ... ցած բնակչութեամբ, ... տակ ամէն հիւանդութիւնն... բոյն, տղաքը ճոզած, ... լաւագոյն մուրացիկներ ըլլալ... կը պատրաստուին, ուր ... բնակիչի մը կեանքը ոչինչ ... դեցկագիտական շնորհի ... մը չի կրեր:

**

Երկիր, Թերեւս, յոյսի

Ուր գուցէ ապագային կար... լի ըլլայ յուսալ դէպի լաւը ... փոփոխութիւն մը, քանի որ ... ուրիշ բաներ եղեր են, եւ ... շուտով... հրովարտակներով ... լուեր են հարէմը, կիներ ... րութիւնը, կրթական սեկ... գիրը:

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

ՆՈՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

Երէկ գրած էինք թէ Սուր... Մարզպանը հռչակած է Նոր ... մանադրութիւնը:

Ընդհ. պատերազմէն յետ... տասը տարի է անցեր եւ ֆրանս... կան հոգատարութեան տակ ... նուած այս երկիրը դեռ երէ... որ կ'ունենայ իր սահմանադր... թիւնը: Մինչ այդ՝ ան կառավա... ուեցաւ մարզպաններու յա... դական երկար շարքով մը. ... կ'արժէ ներկայացնել այն... իբրեւ յառաջաբան ազատագր... Սուրիոյ պատմութեան: Առա... մարզպանն է զօրավար Կու... որուն գործունէութիւնն ... հաստատել դաշնակցային ... դրօնավար երկու ներհակ ... ներ:

Երկրորդ մարզպանն էր ... վար Վէկան, որ շարունա... նոյն ծրագրը: Յաջողելու ... էր, երբ ետ կանչուեցաւ: ... յաջորդեց զօրավար Սարայ, ... կրեց արաբական ազգայն... շարժման առաջին հարուա...

Չորրորդ մարզպանն եղա... Ժուվնէլ, որ փորձեց խաղաղ... երկիրը:

Հինգերորդ մարզպանը, ... սօ, Սուրիա գրկուեցաւ ... տարուան ամբողջ: Փոնսօ ... իսկ օրէն դրդեցաւ երկիր... մակերպութեամբ:

15 փետրուարին կազմ... ցաւ նոր կառավարութիւն, ... խըն ունենալով շէյխ Թաճէտ... 17 փետրուարին երեւցաւ ... տարարութիւն մը, որ կը ծա... ցանէր Սահմանադիր ... մը կազմութիւնը: 20 մա... Փոնսօ հրահանգ տուաւ ...

...ձեռնարկելու։ Ը՞ստու-
...ները անգի ունեցան 2 ակ-
... Այսպէս կազմուեցաւ ա-
... Սահմանադիր ժողո-
... որ ազգային...ական որոշ գոյն
...ներ։
... յունիսին գումարուեցաւ
... ժողովը, ուր ներկայ էին
... երեսփոխաններ, ընտրուած
... ժողովը անմիջապէս ար-
... յայտնեց երկրին բացար-
... անկախութեան կողմնակից,
... իւրովի հոգատարութիւնը։ Ն-
...եց Սահմանադրութիւն մը,
...ներ 115 յօդուած։ Ըստ այս
... սահմանադրութեան, երկիրը պի-
... ունենար հանրապետական եւ
... երեսփոխանական ձեւ, պիտի
... գահէկ մը 4 տարուան
... ժամանակով ընտրելի՝ երկրորդ աս-
...ին քուէարկութեամբ։ Հան-
...ութեան նախագահը իրա-
...ք պիտի ունենար լուծելու
... ժողովը։ Ի հարկին գատե-
... համար հանրապետութեան
... նախագահը, կամ նախարարները,
... կազմուէր Գերագոյն
... մը։ Հանրապետութեան
... նախագահը պարտաւորիչ կերպով
...էր ընտրել իսլամներէն։
...յին աւելի ծանր յօդուած-
... ծանր անշուշտ հոգատար
...թեան համար։ Այսպէս,
... յօդուածը հանրապետու-
... նախագահին իրաւունք
... ներում շնորհել, առանց
... առնելու հոգատար պետու-
... հաւանութիւնը։ 74րդ յօդուա-
... իրաւունք կուտար (հանրապե-
...թեան նախագահին) դաշնագիր
... 75րդ յօդուածը կ'արտօնէր
... սահմանի մէջ ներկայա-
...ութիւններ նշանակել. 110րդ
... կառավարութեան կու-
... ապագայ բանակին կազ-
...մակերպութեան արտօնութիւնը։
112րդ յօդուածով կառավա-
...թիւնը իրաւունք կը ստանար
... պատերազմական վիճակ յայտա-
... Այս բոլոր տրամադրու-
...թիւններուն մէջ հոգատար պե-
...տութիւնը հակակշիռի ոչ մէկ ի-
...րաւունք ունէր, ընդունելով հան-
... պատասխանատուութիւննե-
...րը մը։
...ողները այս պատճառաւ
... անմիջապէս եւ ֆրանսա երեք
... յետաձգեց ժողովը։ Երեք
... անցաւ, առանց երբեք
... համաձայնութեան։ Հարկ եղաւ
... ամիս եւս փակել ժողովը։
... ապէս 11 փետրուար 1929ին
... եւ լով որ ոչ մէկ համաձայ-
...թիւն գոյացած է, խորհրդա-
... գումարումը յետաձգուեց
... առանց որոշ պայմանաժամի։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԿՐՕՆԻ ԲԱՐԵՆՐՁՈՒՄԸ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Թանի Գոլսոյ Թղթակիցը կը գրէ այս խորագրով թղթակցութեան մը մէջ.

Դիտելով միայն այսօրուան Քամալականին ամգոյն արարողութիւնները, անմիջապէս կրնաք գաղափար մը կազմել այն արմատական փոփոխութիւններուն մասին, որոնք կատարուած են կրօնական սովորոյթներու եւ բարքերու մէջ։ Այս յեղաշրջումը զգալի է մանաւանդ քաղաքներուն եւ մ'է աւելի Սթամպուլի մէջ, որ մայրաքաղաքի իր պատիւէն զրկուած, կորսնցուց նաեւ սրբազան քաղաքի իր դրոշմը. թէեւ Ընկիւրի ոչ մէկ առանձնաշնորհ ժառանգեց անկէ։ Սթամպուլ այսպէս երեւոյթն ունի գահազուրկ թագուհիի մը, որ, կորսնցնելով իր թագը, կորսնցուց նաեւ իր հաւատքը։ Արդարեւ, եթէ, ոչ միայն Ռամազանի ժամանակ, այլ ամէն առեն, մեծ մզկիթները դեռ ցոյց կուտան քիչ մը կենդանութիւն, ընդհակառակն միւս մզկիթները շատ քիչ այցելութիւն կ'ընդունին, նոյնիսկ մէկ քանին ամբողջովին լքուած են։ Ինչի՞ վերագրել կրօնական ջերմեռանդութեան այս թուլացումը։

Առիկա հասկնալու համար, պէտք չէ մոռնալ թէ Թուրքիա անդունդ գլորելու համար հազիւ երկու մատ մնացած էր՝ այն պատճառով որ շատ հաւատարիմ եւ շատ կապուած էր վարչաձեւի մը, որ, քամելով ազգը, կը խեղդէր անկախ եւ լուսամիտ անձերու ի գին իրենց կեանքին արտայայտած ազատութեան եւ յառաջդիմութեան քանի մը ցանկութիւնները։ Իսլամութիւնը, հակառակ ազատ կրօնքի իր հանգամանքին, չկրցաւ արգիլել օսմանեան կայսրութեան կազմալուծումը, իբրեւ հետեւանք այն բանին, որ իր ցեղագրական այլազան տարրերը չկրցան մարսել ազատութեան եւ բարօրութեան արդիական գաղափարները։ Զախողութիւնները, զորս Թուրքիա կրեց ընդհանուր պատերազմի ընթացքին, գժտութեանց խմորը, որ կը կրէր իր ծոցին մէջ, ապաբուլթիւնը օտար երկիրներու մուսլիմաններու օգնութեան, որ աւելի անսական էր քան իրական, Թուրք երիտասարդ սերունդին մտաւորական եւ ընկերային զարգացումը կը կազմէին մէկ քանին այն պատճառներէն, զորս կարելի է ցոյց տալ՝ բացատրելու համար Թուրքիոյ կրօնական հաւատքին թուլացումը։

Աւելցուցէք կատարուած արմատական բարեփոխութեանց վրայ, — որոնք, ջնջելով խալիֆայութիւնը եւ բաժնելով կրօնքը պետութենէն, ամ տուին բազմաթիւ Թուրքերու ազատութեան եւ ազատախոհութեան մասին հիւէն ի վեր ամուցուած ձգտումներուն, — բազմակնութիւնը, պաշտօնական արարողութիւններու ժամանակ, Թուրք կրօնաւորներուն, ջնջումը կրօնական դաստիարակութեան, ամուսնութեան կենքումին մէջ կրօնական արարողութեան վերացումը։ Ահա, արագ թուումով մը, այն զանազան պատճառները, որոնց կարելի է վերագրել ամանց բարեպաշտութեան գաղջութիւնը, ուրիշներու՝ կրօնքի հանդէպ անտարբերութիւնը, դարձնելով այս ժողովուրդը, միւսլիման միւս ժողովուրդներուն մէջ, ամէնէն աշխարհականը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՓԱՆՈՍ ԹԵՐԼԷՄԷԶԵԱՆ

Յաղանգաւոր նկարիչ Փանոս Թերլէմէզեան ցուցահանդէս մը տուաւ Թիֆլիսի Հայ Արուեստից տան մէջ։ Հայ եւ օտար հոծ բազմութիւն մը հետաքրքրութեամբ հետեւեցաւ այս ցուցահանդէսին, նոյնիսկ զանազան գպրոցներ խմբական այցելութիւններ տուին եւ այդ առթիւ նկարչական դասախօսութիւններ կատարուեցան։

Թերլէմէզեան ցուցադրութեան բերած էր 65 նկարներ։ Երիտասարդ գրող Վ. Խոպեր, «Պրոլետար»ի մէջ խօսելով այս ցուցահանդէսին մասին, կը գրէ.—

«Թերլէմէզեան իրապաշտ նկարիչ մըն է ամէնէն առաջ, թէեւ նկարչական ուրիշ դպրոցներ (impressionnisme, pointillisme) երեւան կուգան անոր քանի մը նկարներուն մէջ։ Իրապաշտ եւ զօրաւոր վրձինով տուած գործերը դասական բան մը ունին եւ յաճախ կը ձնշեն իրենց տիրական շունչով։

Թերլէմէզեանի վրձինը միալար չէ եւ ոչ ալ միօրինակ։ Հակառակ իր առաջացած տարիքին (60ը անցած է արդէն), նկարիչ Թերլէմէզեան լեցուն է դեռ երիտասարդի խանդավառութեամբ եւ եռանդով»։

Ցուցադրուած գործերն են «Բերդին Դուռը» (Գոլսոյ Բումէլի Հիսարէն), «Դամբարանը» (Զէլէպի Սուլթան Մէհմէտի), «Սեւանը», «Պատերազմի արհաւիրքներ», «Բանուորական թաղը փարիզում», «Գործադուլերները Լոնտոնի փողոցներում», գիմանկար փրոֆ. «Աճառեանի», բանաստեղծ «Ա. Խանջեանի», աւելի նոր գործեր՝ «Հայաստանի պղնձի արտադրութիւնը», «Ջուլարանը», «Հէքեաթային Գորիս», «Երեւանի ձմեռնային իրիկուն», «Գորիս» «Լոռեցի հովիւը». եւայլն։

«ՆԱՆԻ»

Հայ երիտասարդ երաժիշտներէն Մ. Մազմանեան յօրինած է գեղեցիկ մեներգ մը, «Նանի», զոր հրատարակեց Վրաստանի պետական հրատարակչականը։ Մեներգը գրուած է թէ հայերէն եւ թէ Թուրքերէն, եւ կը խօսի գեղջկուհիին ազատագրման մասին։

Երաժշտութիւնը, որ գործն է Մազմանեանի, չափազանց յաջող է եւ ունի արեւելեան տճաւօրում մը։

ԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏ

Վրաստանի Պրոլետար Գրողներու Միութեան հայկական հատուածը եւ Թիֆլիսի «Պրոլետար» թերթը գրական դատ մը սարքած էին Արազիի «Թափլիկի սարտաժը» պատմուածքին մասին։

ԱՄԷՆ ԿՈՂՄ ԲՈՂՈՔ

Թիֆլիսի "Պրոլետար,, թերթն ալ սկսաւ գանգատ տեղալ «կոլխոզ»եան խայտառակութիւններուն մասին։ 2 ապրիլի թիւէն.—

Սանփանուանի շրջանին մէջ բոլոր գիւղերը համայնացուած հռչակուեցան, առանց գիւղացիին բացատրութիւն մը տալու։ Անշուշտ գիւղացին պիտի ընդդիմանար։ Բայց բջիջին քարտուղարը կը սպառնար.

— «Լաւ իմացիր, որ նախ գիւղէդ կվռնդուես, իսկ եթէ գիւղում մնաս, երեխանցդ դպրոցից կհեռացնենք, քեզ կոոպերատիվից օգտուելու իրաւունքից կզրկենք»։

Այսքանը բաւական չէ։ Գիւղացիներուն բոլոր կթուան անասունները, նոյնիսկ հաւերը համայնացուեցան։ Գիւղացի մը առանը մէջ հիւանդ ունէր, կը խնդրէր որ իր կովերէն մէկը կարճ ժամանակուան մը համար իրեն տան, որպէսզի իր հիւանդին կաթ տայ։ Սակայն կոլխոզին ղեկավարները կը մերժեն։

Ի ՊԱՏԻՒ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

Հայ Գրական Ակումբի վարչութիւնը կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները՝ իրենց ընտանիքով մասնակցելու ի պատիւ Գ. Ա. Ահարոնեանի տրուելիք ճաշկերոյթին, որ տեղի պիտի ունենայ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9.15ին, ֆլորիա ճաշարանը, 61 Monsieur le Prince։ Գին 20 ֆր։

ՅՈՒԲԵԼԵԱՆԻ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

ՄԻԼԱՆ, 18 Մայիս.— Միլանի հայ գաղութն ալ իր յարգանքի տուրքը բերաւ Աւետիս Ահարոնեանին, մասնակցելով այն հաւաքոյթին որ տեղի ունեցաւ այսօր Մխիթարեան վարժարանի ընդարձակ սրահին մէջ։

Ցորբելինական Յանձնախումբին (անդամները մեզի անծանօթ կը մնան) պատրաստած ճոխ յայտագիրը բոլորին ալ գոհունակութիւն պատճառեց։

Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով։ Եղան արտասանութիւններ Ահարոնեանի գործերէն, ինչպէս «Ցարդանք քեզ»ը, «Հայրենիքդ իմ, ներիր ինձ» եւ խմբերգներ կոմիտաս վրդ ի երգերէն եայլն։ Գ. Արզումանեան տաք շունչով մը ներկայացուց Ահարոնեանի կեանքն ու գործը։

Հաւաքոյթին ներկայ եղան մեր գաղութի ամէն դասակարգի անդամները, առանց կուսակցական խտրութեան։ Այս կէտը ուշադրութեան արժանի է, որովհետեւ ցոյց կուտայ, որ բարեբախտաբար մեր մէջ ալ կան անձեր, որոնք գիտեն եւրոպական ազգերու նման, յարգել ազգին արժէքաւոր մէկ զաւակը։ Իսկ անոնք որ հեռու մնացին, անգամ մը եւս ցոյց տուին իրենց փոքրոգութիւնը։

Անշուշտ Ցորբելինական Յանձնախումբը Միլանի հայ գաղութին ալ կարելիութիւն պիտի տայ մասնակցելու գրական ֆոնտին համար բացուած հանգանակութեան։

Ա. Ս.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՎԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.—Այս տարի եւս Մարսէյլի Վասպուրականի Հայրենակցական Միութիւնը մեծ շուքով տօնեց ապրիլեան հերոսամարտը, Սալոն Շափի մէջ։ Ներկայ էին 450 հոգիէ աւելի հանդիսականներ, որոնք եկած էին իրենց յարգանքի բաժինը բերելու այդ յաղթանակի օրուան առթիւ։

Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով։ Բեմը զարդարուած էր հայկական եւ ֆրանսական եռագոյններով, որոնց մէջ տեղ զետեղուած էին Արամի, Կայծակ-Առաքելի եւ Ա. Եգարեանի լուսանկարները, միացուած մէկ շրջանակի մէջ։ Նախագահ Գ. Օհանէս Պանոյեան, ակնարկելով եւ ցինակից այդ օրերուն, ըսաւ,

— «Սիրելի հայրենակիցներ, մենք այսօր հաւաքուած ենք տօնելու այս հերոսամարտը, ուրախանալու եւ տրտմելու։ Կ'ուրախանանք անոր համար, որ այսպիսի ըմբոստութեան եւ ազատութեան օրեր պատճառ եղան ի վերջոյ Մայիս 28ը առաջ բերելու, իսկ կը տխրինք որովհետեւ այդ օրերուն մենք կորսնցուցինք մեր զինակից ընկերներ, որոնք արհամարհեցին մահը եւ իրենց անտրտունջ ազատութեան ժպիտը դէմքերուն»։ Յետոյ պարզեց Վասպուրականի այդ օրուան վիճակը, ժողովուրդին միաբանութիւնը եւ կուսակցութիւններու համերաշխ գործակցութիւնը։ Մէջ բերաւ նաեւ 12 տարեկան որբուկ Սեւոյի քաջագործութիւնը։ Որբուհին թշնամիի տեղատարափ գնդակներէն չվախնալով, գնաց ստուգելու, թէ դիրքին մէջ թըշնամի կա՞յ թէ ոչ եւ յաջողեցաւ։ Այս քաջագործութեան համար ստացաւ խաչ մը։ «Ուրեմն այդ օրերուն 12 տարեկանէն մինչեւ 60 տարեկան գործի վրայ էին առանց սեռի խտրութեան։ Այդպէս պէտք ըլլայ այսուհետեւ ալ»։ Մէջընդմէջ եղան արտասանութիւններ եւ երգեր։

Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ Գ. Պօղոս Հիւսեան, որ նոյնպէս պատկերացուց Վանի այդ օրուան վիճակը եւ խրախուսեց բոլոր երիտասարդները թէ պիտի գայ ժամանակը երբ մենք պիտի հասնինք մեր իտէալին։

Բանախօսութենէն յետոյ, աճուրդի դրուեցաւ մեծադիր նկար մը որ բարձրացաւ 250 ֆրանքի։ Շահեցաւ Գ. Սուրէն Գազանճեան, 50 ֆր. նուիրելով միութեան։

Գ. Մ. Մարութեանի կողմէ բեմադրուեցաւ «Դերասանը եւ իր ցնորքը» որ շատ յաջող անցաւ։ Նոյնպէս ներկայացուեցաւ զաւեշտ մը «Թունկադին համբոյրը»։ Խաղին կը մասնակցէին սիրայօժար Լ. Մարութեան, Յ. Աղայեան, Սողիկեան, Ա. Ազարեան։

Հանդէսէն մէկ շաբաթ առաջ նամակներ ուղղուած էին Մարսէյլի քաղաքական կուսակցութիւններու եւ Հայրենակցական Միութիւններու, մասնակցելու համար։ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն կը մասնակցէր սրտառուչ նամակով մը։ Նոյնպէս Հ. Յ. Դ. Պատանեկան միութիւնը, Սիվրի-Հիսարի Հայր. միութիւնը, Զ. Ե. Ո. Միութիւնը կը մասնակցէին նամակներով։ Ցաւալի էր ռամկավարներու եւ հնչակեաններու վերաբերմունքը։

Ա. Աւտօեան

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

ՅԱՌԱՋ..Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 22 —

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

...ըսաւ. «Ցդե՛րք, կարդացէ՛ք, ... բոպէս տապայ»։ «Սիրելի ...ներ, գրուած էր նամակի ... մինչեւ հիմա գրկածներդ ... նուած են։ Երանից վերջը ոչ ... մարդ չղրկէք, որովհետեւ ար... ուշ է։ Երկրը ո՛չ վարժութիւն ... եւ ոչ ալ պէտք կու... որովհետեւ արդէն թիւր ... ած է»։

...Այդպիսով, Երեւանի կոմի... ալ չկրցաւ մեզ զրկել. ... ութեէն դուրս եկանք, ... հրդակցեցան քընկերներուն Այդ... ճանապարհ՝ թէ՛ քալելով, թէ՛ ... ծախսեր ըրած հոգ հա... էր, այլեւս չէր կրնար վերա... անալ։ Վճռեցինք գնալ։ ...Եթէ վարձեցինք մի փուր... կառք) եւ գացինք Նախի-

ջեւան, այնտեղից Ջուլֆա։ Մեր բոլորին անցագիրները անկանոն էին, սակայն, վիզէ ընողը Հայ մըն էր եւ վրանին ալ չնայեցաւ, մի-մի փէշաւ (կնիք զարկաւ եւ յանձնեց մեզ։ Երբ վիզէ ընող Հայից դուրս եկանք՝ դուրսը մեզ պատահեց մի մարդ եւ հարցուց.

— Ցդե՛րք, Սալմա՞ստ կ'երթաք։

— Չէ՛, Թաւրիզ կ'երթանք։ Մեր տուները Ցաճկաստանէն գաղթեր են, կ'երթանք բերելու։

Մարդը գործին ծանօթ մարդ է եղած։ Անունը հարցուցի։ Ըսաւ՝ Ցարութիւն է։ «Եա Ռուսաց կոնսուլի փոստաճի եմ ու կ'երթամ, գնացէք, միայն գիտէ՞ք, տղերք, Պարսից խանը սահմանագլուխ անցնող տղաներուն անցաթուղթերու համար գրեթէ բոլորին թալաներ է։ Եթէ աւելորդ փող ունիք տուէք ինծի, ես վերջը կը վերադարձնեմ»։ Ընկերներուս ըսի, բայց նրանք չվստահեցան, իսկ ես քովս մնացած 11 ռուբլին տուի էգ մարդուն։

Ջուրը անցանք։ Սարբազները տարին մեզ, ներկայացուցին խանին։ Ես պարսկահպատակ էի կեղծ անցագրով մը, սակայն, այդ անցագիրը շորս տարուան մէջ ոչ մի տեղ չէր գնացած։ Խանը նայեցաւ, ըսաւ.

— 10 թուման պիտի տաս։ Ըսի.

— Վրաս հացի փող ալ չունիմ, յոյսս քեզ վրայ է, որ հացի փող տաս՝ երթամ Սալմաստ։

— Հը, ես քեզնէ կ'ուզեմ, դու ինձնի՞ց կ'ուզես։

— Էհ, ի՞նչ ընեմ. Նախիջեւան՝ քնացած ատենիս, փողերս վրայէս հաներ են. աս մարդիկն ալ գիտեն։

— Դու մի կողմը կանգնէ՛. Էդպէս ըսելով ձեռքես չես ազատուիր։

Կանչեց Զարվանդար խեչօյին եւ միւսներուն։ Նայեցաւ անցագիրներուն, ըսաւ.

— Հինգական թուման պիտի տաք։

— Խանը ողջ մնայ, մենք փող չունինք։

Խանը հրաման ըրաւ սարբազներուն, որ խուզարկեն, սակայն, տղերքը փողերնին լաւ պահեր էին եւ այդ պատճառով գտան վրաներնին միայն 30 ռուբլի։ Մնացածը չկրցան գտնել։ Մեզի մի կէս ժամ բանտարկեցին։ Սարբազները խանի կողմէն կ'ըսէին

— Ցուէք ձեր խափիչներ, խանը ձեզ բաց կը թողու։

Մենք ունէինք երեք խափիչ։ Մենք ըսինք.

— Չգիտէինք, թէ հոս մարդ թալանելու տեղ է, գիտէինք թէ կառավարութեան արդար դատաստանի տուն է։

Սարբազները բարկացան, մի երկու զարկին մեզի։ Խանը կանչեց եւ ըսաւ.

— Ես օրէնքէն դուրս բան ընելու չեմ, ես այդ փողերը չէմ գնելու հօ չեմ։

Վերջապէս, մեզի բաց թողուցին։ Դուրս եկանք, տեսանք Ցարութիւն աղան դրանը կը սպասէր.

— Ցղերք, ինչպէս ըրաւ.— հարցուց Ցարութիւն աղան։

Մենք պատմեցինք, ինչ որ խանը կատարեց մեր գլուխը։ Նա փողերս վերադարձուց, մեզի Ղուկաս անուն ջորեպան մը վարձեց եւ ճանապարհ դրեց։ Եօթնիս վերցրինք երեք ձի, որպէսզի փոխն ի փոխ նստելով հասնինք Թաւրիզ։

* *

Հասանք Թաւրիզ։ Հարցուցինք Գ. Սամսոնին։ Ցեսանք, ծանօթացանք։ Նա ինծի հարցեր տուաւ, ես բոլորին պատասխանեցի։ Ցեսայ՝ գործին քիչ թէ շատ ծանօթ է։ Նա մեզի հոն 33 օր պահելով՝ ջորեպան մը վարձեց մեզի, ծախս տուաւ, բժիշկ Օհանեանի (*), Նուանդի (**) եւ Կորօյի (***) հասցէներուն նամակներ տուաւ եւ զրկեց Սալմաստ։ Եօթնիս վարձեցինք երեք ձի։

Զմռուանամ ըսել, որ երբ սահմանագլխի խանի պատմութիւնն ըրինք, Սամսոնն ու Ցարութիւն աղան գիմեցին Առաջնորդին։ Առաջնորդը հեռագիր տուաւ Շահին, Ցետոյ իմացանք, որ խանին դուրս էին ըրեր իր պաշտօնէն։

Մենք գացինք դէպի Սալմաստ։ Ճանապարհին հանդիպեցայ իմ նախկին ծանօթ Արմենակ Օխիկեանին, որ 95ին Սասուն նպաստ կը զրուէր։ Քիչ մը խօսեցանք։ Գացինք Սալմաստ՝ Ղալասար գիւղը։ Նամակներ ներկայացուցինք բժշկին։ Նա կարդաց եւ տոմսակ մը գրեց, մեզ տուեց եւ զրկեց Փայաջուկ։

(Շար).

(*) Բժ. Քրիստափոր Օհանեան։

(**) Իշխան Յովսէփ Արղութեան։

(***) Արիստակէս Զօրեան։

Ուժով է որ պիտի խլենք մեր ազատութիւնը, եւ, ինչ որ ալ ըլլայ, պիտի նուաճենք մեր անկախութիւնը։

Մինչ այս դէպքերը տեղի կ'ունենային Գոմպէի մէջ, ուրիշ ծանր անցքեր պատահեցան Տէլհիի մէջ։ Տեղական իշխանութեան հրամանով, ոստիկանութիւնը կոխեց հնդկական համագումարին կեդրոնը եւ ձերբակալեց կարգ մը վարիչներ, մասնաւորապէս փաստաբան Նարիմանին։

Մինչ կալանաւորները բանտ կ'առաջնորդուէին ուղեկցութեամբ 300 ոստիկաններու, կանոնաւոր կռիւ մը սկսաւ, որու ընթացքին ոստիկանները քարի բռնուեցան եւ իրենց կարգին բիրի դիմեցին։ Երկու կողմէն ալ բազմաթիւ մարդիկ վիրաւորուեցան, որոնց երկուքը եւրոպացի։ Գրասենեակը կոխած ատեն, ոստիկանութիւնը շատ մը թուղթեր գրաւեց։

Վերջապէս, ամբոխը յարձակեցաւ Հնդկաստանի դրամատան շէնքին վրայ, լսած ըլլալով թէ տնօրէնը ժառանգութիւններ բռած է ոստիկանութեան։ Կարելի եղաւ հերքել այս լուրը եւ բազմութիւնը քաշուեցաւ. բայց շատեր որոշեցին ետ առնել իրենց դրամները։

.˙. Համահնդկական իսլամական դաշնակցութեան խորհուրդը բանաձեւ մը քուէարկեց, որ կը յայտարարէ թէ եթէ գոհացում չտրուի Պաղեստինի Արաբներու արդար պահանջներուն, Հնդկաստանի Իսլամներուն հոգեկան վիճակը պիտի ծանրանայ եւ դժուար պիտի ըլլայ աւելի երկար ատեն զսպել մահմետական զանգուածները։

"ՄԱՅԻՍ 28,, . ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՄԱՅԻՍ 28ԻՆ

ՓԱՐԻԶ.—ԴՇ. ԻՐԻԿՈՒՆ ԺԱՄԸ 8.30ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

ՓԸԹԻ ԺՈՒՌՆԱԼԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Կը նախագահէ՝ Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

Կը խօսի՝ Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Գ Ե Ղ Ա Ր Ո Ւ Ե Ս Տ Ա Կ Ա Ն Բ Ա Ժ Ի Ն

Կը մասնակցի Սիփան երգչախումբը

ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆԲ.— Նախաձեռնութեամբ Անիէռ-Պուա-Քոլոմպի Հ. Յ. Դ. Զէյթուն ենթակոմիտէի եւ Հ.Մ.Ը.Մ.ի մասնաճիւղին։ Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Պուա-Քոլոմպի Քաղաքապետարանի սրահը Rue des Halles, Bois-Colombes.

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Բանախօսութիւն եւ գեղարուեստական բաժին

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿՈՄԻՏԷԻ ԸՆԿԵՐԱ-ՀԱՄԱԿԻՐԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները անխտիր։ կը խօսի ԸՆԿ. ՀԱՅԿ ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ։

ՍԷՆ ԼՈՒ.— Կիրակի ժամը 3ին։ Սէն Մարկրիթի եւ Սէն Լուի բոլոր ընկերները կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ։ կը խօսի ԸՆԿ. ՀԱՅԿ ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ։

ՊՈՒԼՎԱՌ ՕՍՍՕ.— Կիրակի ժամը 3ին։ Կը խօսի ԸՆԿ. ՊՕՂՈՍ ՀԻՒՍԵԱՆ։

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Salle des Fêtesի մեծ սրահին մէջ

Կը նախագահէ՝ Պ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ

Կը խօսի Պ. ՄԻՔԱՅԷԼ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

Խմբերգ, արտասանութիւններ հայերէն եւ ֆրանսերէն

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Կազմակերպուած Վալանսի յոբելինական յանձնախումբի կողմէ եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. կոմիտէի, Հայրենակցական միութեանց, Զ. Ե. Ո. Միութեան եւ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի։

Կը խնդրուի 6 տարեկանէն վար փոքրիկներ չբերել։ Ծխելը արգիլուած է։ Կը խնդրուի կարգապահ ըլլալ։

Հրաւիրուած են նաhանգապետը, քաղաքապետը, ոստիկանապետը, ընկերվարականներ՝ Mr. Faurd, Jules Moch եւ ուրիշներ։

Մուտք 2 ֆրանք

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի կոմիտէի

Այս կիրակի իրիկուն ժամը 8ին Սալ Շափի մէջ

Ղեկավարութեամբ՝ Մ. Մարութեանի, եւ մասնակցութեամբ Տիկ. Լ. Մարութեանի, Ս. Ազարեանի, Ց. Ուզունեանի, Մ. Գաբրիէլեանի եւ ուրիշներու

Կը ներկայացուի՝ Շիլլէրի Ա Ւ Ա Զ Ա Կ Ն Ե Ր Ը

Թ Ա Տ Ր Ո Ն Շ Ա Ն Զ'Է Լ Ի Զ Է

13—15 Ave. Montaigne, Ռուսական օփերայի մեծ եղանակ

Շաբաթ 24 Մայիս ժամը 8.30ին Rouslan et Ludmila (Ա. անգամ)

Ընդհ. տնօրէն՝ ԻՇԽԱՆ Ա. ԾԵՐԷԹԷԼԻ

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Իսի-լէ-Մուլինօի «Եփրատ» նուագախումբի կողմէ, 24 Մայիս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ, Harolaի սրահներուն մէջ 3rue La Vieuville, Nord Sud· Abbesses.

Նախագահութեամբ Պ. Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ

կը ներկայացուի «Ռոստոմ» Թատերասիրացի կողմէ

ԾՈՎԻ ՋՈՀԵՐԸ եւ ՎԻՌԻ ՃԱՇԱՐԱՆԻ ՍՊԱՍԱՒՈՐԸ (զաւեշտ)

Հայկ. եւ եւրոպական պարեր։ Պարի մրցում, անակնկալներ ընտիր ժազպանտ, ճոխ պիւֆէ ժողովրդական գիներով։

Մուտք՝ այրերու 7.50 ֆր., կանանց 5 ֆր.։

Ե Ր Ե Կ Ո Յ Թ — Պ Ա Ր Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս

Տրապիզոնի Հայր. Միութեան կողմէ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին մինչեւ առաւօտ Վիքթոր Հիւկօի սրահներունմէջ 46 Rue St. Didier, մեթրօ Boissiere եւ Trocadero:

Գեղարուեստական բաժին։ Ազգային տարազի մրցում, անակնկալներ եւայլն։ Կը մասնակցի Մ. Ալմազեան իր թառով։

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը այսօր ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին 131 Fbg. du Temple։ Օրակարգ՝ զեկոյց երեկոյթ պարահանդէսի եւ ընթացիկ հարցեր։

ՍԷՆ ՄԻՇԷԼԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ այս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 29 Bld. Carnot. կարեւոր օրակարգ։

Գ Ա Ւ Ա Ռ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը, այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՎԻԷՆԻ Քրիստափոր խումբի բոլոր ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 7ին, Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Վռամեան ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը այս Կիրակի ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը դասախօսէ՝ Ընկ. Պ. Հիւսեան։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Հայ Նախկին Կամաւորներու միութիւնը այս Կիրակի հոգեհանգիստ կատարել կուտայ Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ ի յիշատակ այն հայ սպաներուն եւ զինուորներուն, որոնք ինկան պատւոյ դաշտին վրայ 1914—1920.

Զ. Ե. Ո. Մ. Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 2.30ին 23 Պուլվառ տէ Կոմէթի սրճարանին սրահը։ Օրակարգէ վերջ կը սկսի վիճաբանութիւնը նիւթ ունենալով «Քրիստոնէութիւնը օգտակարութիւն ունեցաւ հայ ժողովուրդին եւ հայ հայրենիքին համար»։ Կը հրաւիրուին համակիրներն եւ ընկերները։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լիլա Օր. Ա. Մ.— 70

Մարսէյլ, Գործ.— 930

Հէրիքուռ, Թ. Ս.— 70:

Վիէն, Ս. Ե.— 35,

Ռանկուն, Մ. Գ.— 200,

Ալժեր Հ. Խ.— 35:

Պուքրէշ, Գործ.— 1260:

Մարսէյլ, Մ. Յ.— 35:

Ռոստը, Ա. Ակումբ.— 6 տոլար:

Պորտօ, Շ. Ս.— 140:

Մարսէյլ, Կ. Գ.— 35:

Մոնփէլիէ, Ա. Մ.— 35:

Վիլֆրանշ, Ա. Ղ.— 70:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 24 ՄԱՅԻՍ 1930
24 MAI 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1271

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ՐԱՌԻ ԽՕՍՔ

...ՆԻ ՀԵՌՈՒ ԵՒ ՓՈՔՐ, ԱՅՆՔԱՆ ՄՈԼԻ

...ամայնավար կուսակցութեան Ցունաստանի կեդր. կոմի...ն իր բոլոր անդամներուն ուղղած է բաց նամակ մը, իսկ ...միններուն՝ թիւ 3 շրջաբերականը։ Երկուքն ալ իբրեւ ու...ած 1930 ապրիլ, մայիս եւ յունիս ամիսներու գործունէու...ն։

...Բաց Նամակ»ը հետեւեալ հրահանգները կուտայ, գլխաւոր ...ատակ ունենալով տասնապատկել գործունէութիւնը եւ ...ացնել շարքերը՝ (Կը քաղենք l'Internationale Communiste-...ի մայիս 20ի թիւէն).—

...ամաձայն եռամսեայ ծրագրին, կուսակցութիւնը պէտք ...անայ հետեւեալ արդիւնքները.

1. — 1400 նոր անդամներ, որոնց 820ը բանուոր, 250ը բանուո...ի եւ 330ը չքաւոր գիւղացի։
2. — 70 գործարանային եւ 100 գիւղական նոր բջիջներ։
3. — Եռապատկել մեր անդամներուն թիւը բանակին եւ նա...ատորմին մէջ։
4. — Սէնտիքաներուն մէջ քաշել իբր 40,000 (քառասուն հա...) նոր անդամներ, որոնց 23,000ը չափահաս բանուոր, 8500ը ...րուհի եւ 8500ը երիտասարդ։
5. — Ստեղծել 670 գործի կոմիտէ, 270ը գործարաններու, 160ը ...ձեռնարկներու եւ 240 գիւղերու մէջ։

...անց առնելով 6—10 կէտերը, որոնք բեռ մը պարտակա...թիւն կը դնեն Ցունաստանի անճար բանուորներուն եւ գիւ...ցիներուն վրայ, թարգմանենք յաջորդ երկու յօդուած...ը.—

... — Հիմնել 110 բջիջի լրագիրներ, որոնց 65ը գործարանային, ...ւոցի բջիջներու եւ 20ը գիւղական կոմիտէներու համար։
... — Կազմել 32 կոմիտէներ ազգային հարստահարեալ փոք...մասնութեանց (12ը փողոցի եւ 20ը գիւղական կոմիտէներ)։

...զարմանանք որ, Կոմինտէրնի Գործադիր Կոմիտէին օր...ն անկամ բմբոստացած է այս «քաղլակէօզութեան» դէմ, ...ւիտել կուտայ սուր հեգնութեամբ մը.

—. «Եթէ ջնջենք «Բաց Նամակ»ին եւ շրջաբերականին վերտա...թիւնները եւ ստորագրութիւնը, մարդ չպիտի կրնայ գուշա...ել, թէ ո՛ր երկրին եւ ո՛ր կուսակցութեան կը պատկանի այս «ծր...ագիր»ը։ Ցոյն ընկերները ուզած են «վերացական խօսքերուն» ...ալ թուանշաններ, բայց այդ թուանշանները հակառակ ...ց մաթեմաթիքական ճշգրտութեան, նոյնքան վերացական են ...նոյնքան հեռու՝ կենդանի գործէն։ Ամէն առիթի մէջ «կոնկրէտ» (...ամբրաքեալ, շօշափելի) բառը կրկնել եւ յայտարարել՝ երաշ...ութիւն չէ վերացականութեան դէմ»։

«Հրաման»ներով եւ «ծրագիր»ներով կուսակցութիւն եւ եր...իր կառավարելու այս մոլութիւնը ո՛րքան կը յիշեցնէ մեր ...ի երանելի կարմրուկները, որոնք տասնապատիկ աւելի ...մոլանդ են...

Գերմանացի գրագէտ Արմէն Վիգնէր, երբեմն աշխատակից ...յ «Ճակատամարտ»ին, եւ այժմ համայնավար— ինչպէս ...ոծանքով կը յայտարարէ ինքն իսկ— գիրք մը գրած է ...ւրհրդային Ռուսաստան-Հայաստան այցելութեան առթիւ։ ...նտեղ կը խոստովանի որ, Երեւան մտած օրը, առաջին ...աւորութիւնն եղած է.

—«Այստեղ մարդիկ աւելի մոսկովեան են քան Մոսկուայի ...ջ»։

Ծիշդ այստեղ ալ կը կծկուի մեր անյուր դժբախտութեանց ...լխաւոր գաղտնիքը։ Ո՛րքան հեռու կեդրոններէն, այնքան մո...անդ եւ սարուկ։ Ո՛րքան փոքր, այնքան իմաստակ եւ կապ...կանաչակ։ Ու վերջապէս, ո՛րքան տգէտ, այնքան ամբարտա...ն եւ անսանձ։

Ահա վերջին օրինակը,— հաւաքական տնտեսութեան առ...իւ կատարուած խայտառակութիւնները, որոնց տասնէն մէկը ...ոզիւ կրնանք թարգմանաբար ներկայացնել «Յառաջ»ի ըն...երցողներուն։

«Խորհրդային Հայաստան» կը շարունակէ անվերջ փաստեր ...երել, ապացուցանելու համար հայ գիւղացիներու գլխուն ...րքուած տխուր զաւեշտը։ Բոլորը մէկ եղանակով,— «Եթէ ...լխոզ չմտնես, չպէս կ՚անեմ, էնպէս կ՚անեմ»։ Արդարեւ, ...յ դաշտերու չարքաշ, չարատանջ մշակները յանձնուած են ...նազան թափթփուքներու կամ փախուկներու քմահա...ւքին, որպէսզի... թիւերը լենան։ «Կոլխոզը իրականացաւ ...ւքան առ հարիւր»։ Վա՛յ եթէ միւս գիւղը աւելի առաջ է ...ցեր։ Մրցումի կ՚ելլեն, հաւերն ու խոհանոցի պնակներն ալ ...րաւելով։ Ապարէզ կարդալով բոլորին, բոլորին...

Երեւանցիները իրենք են որ կը յայտարարեն, երկարապա...ում նախադասութիւններով, թէ գիւղերու համայնացման ...թիւ գործուեր են հետեւեալ սխալները.—

1. Բռնի, նոյնիսկ վարչական միջոցներ գործադրուած են,
2. Ուռուցիկ թիւերու ետեւէ ինկած եւ թռուցիկ հանգա...նք տուած են համայնացման։
3. Նկատի չեն առած համայնացման ենթարկուած շրջա...ին քաղաքական-տնտեսական առանձնայատկութիւնները։
4. Յաճախ կուլակ (ունեւոր) համարած են միջակ գիւղա...ցիները։

Եթէ այդպէս չշարժէին, հապա իրենց ո՞ր արժանիքով ...պիտի կրնային հաճոյ գալ Թիֆլիսի եւ Մոսկուայի։

Քակէ՛, քանդէ՛ մոլեգնօրէն, որպէսզի լրանայ «առ հա...րիւր»։

Շ.

МОՍԿՈՒԱ Կ՚ԱՐԾԱՐԾԷ

ՀՆԴԿԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

«Թայմզ»ի մէջ կը կարդանք.— կարմիր Արհեստակցականներու գործադիր կոմիտէն, որ անցեալ շաբթու գլխաւորաբար զբաղած էր Չինաստանի գործողութեանց յատակագիծը մշակելով, անկէ յետոյ մասնաւոր ժողով մը գումարեց Հնդկաստանի խռովութեանց ուղղութիւն տալու եւ բրիտանական կայսրութիւնը հարուածելու համար։ Ընկեր Հէլլէր պաշտօնական տեղեկագիր մը ներկայացուց, որուն մէջ կ՚ըսուի թէ «Հնդկաստան կը գտնուի 3/4ը այն 400,000,000 գերիներուն որոնց քրտինքը եւ արիւնը կանգուն կը պահէ բրիտանական կայսրութիւնը»։ Հետեւաբար, ներկայ պայքարին ծաւալը եւ նպատակները մեծ պատեհութիւններ կը ներկայացնեն, իբրեւ սկզբնաւորութիւնը իրական «յեղափոխութեան»։ Ամէնէն կարեւոր նոր իրողութիւնը այն է որ շարժում կը տիրէ գիւղացիներուն մէջ եւ եթէ «փտած միացեալ ճակատ մը չսարքուի ձախ եւաջ ազգայնականներուն միջեւ, ներկայ խլրտումը վերին աստիճանի բարեբար արդիւնքներ պիտի ունենայ։

Կոմիտէն որոշեց միջազգային օգնութիւն կազմակերպել հնդկական յեղափոխութեան համար, միեւնոյն ատեն ցոյցեր սարքելով բոլոր երկիրներու մէջ, ուշացնելով զօրքերու առաքումը եւ հնդիկ բանտարկեալներու արձակումը պահանջելով։

Խօսելով Հնդաստանի վերջին դէպքերուն վրայ, Մոսկուայի «Պրաւդա»ն կը թելադրէ առաւելագոյն օգնութիւնը ընծայել «հնդկական զանգուածներուն որ կը կռուին ազատուելու համար բրիտանական լուծէն, արիւնը թափելով Մաքտոնըլտի վարձկան զինուորներուն գնդակներէն։ Պաշարման վիճակ, խմբական ձերբակալութիւններ, խարազանում, պառակտում Հնդիկներու եւ իսլամներու միջեւ,— այս բոլորը կը կատարուին այսպէս կոչուած աշխատաւորական կառավարութեան պաշտօնեաներուն եւ զօրավարներուն կողմէ»։ Լոզովսկի յայտնեց թէ միջազգային նոր դպրոց մը պիտի բացուի Մոսկուայի մէջ, յեղափոխական գործիչներ պատրաստելու համար։

ՊԱՐԿԵՇՏՈՒԹԵԱՆ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐԸ

Կաթոլիկ կիներու դաշնակցութեանց միջազգային համագումարը, որ տեղի ունեցաւ Հռոմի մէջ, երկար եւ տաք վիճաբանութիւններէ յետոյ, հետեւեալ բանաձեւը քուէարկեց, իբրեւ պայման «Պարկեշտ հագուածքի»։—

1. Երջազգեստները պէտք է երկարին վիզէն մինչեւ բումբերուն տակ.
2. Թեզանիքները պէտք է իջնեն արմուկէն վար։
3. Հագուստները պէտք չէ մորթին փակին կամ թափանցիկ ըլլան։
4. Գուլպաները պէտք չէ թափանցիկ ըլլան կամ մսի գոյն։

Այս որոշումը տրուեցաւ համաձայն իտալական բանաձեւին, իսկ Աւստրիոյ բարի պատուիրակուհին առաջարկեց միեւնոյն ատեն պօյքոթ հռչակել անպարկեշտ նորոյթներու եւ «մօտել»ներու դէմ։

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ Հրեաները գործադուլ հռչակեցին, իբրեւ բողոք այն որոշման դէմ որ առժամապէս կ՚արգիլէ ներգաղթը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Սուրիոյ նոր Սահմանադրութիւնը

Ինչպէս գրեցինք, առջի օր թէ Փարիզի եւ թէ Դամասկոսի մէջ հռչակուեցաւ Սուրիոյ նոր Սահմանադրութիւնը, որուն գործադրութիւնը պիտի սկսի երեսփոխանական ընտրութիւններէն անմիջապէս յետոյ։

Նոր սահմանադրութեամբ, Սուրիան կը դառնայ հանրապետութիւն։ Երեսփ. ժողովը, որուն շրջանը չորս տարի է, կ՚ընտրէ հանրապետութեան նախագահը։ Այս վերջինը միշտ խալամ պիտի ըլլայ եւ իրաւունք ունի ժողովը յետաձգելու կամ լուծելու։ Իր կարգին, կրնայ գերագոյն ատեանի յանձնուիլ։

Սուրիա ունիրե՛ու ինքնավար կառավարչութիւններ, Ալէւիներու երկիրը եւ Ճէպէլը Տրիւզը, ինչպէս եւ Իսքէնտէրունի սանճաքը։ Այս վերջինը պիտի պահէ իր վարչական լայն ապակեդրոնացումը եւ տնտեսական ինքնավարութիւնը, զորս կը վայելէ հոգատարութեան սկիզբէն ի վեր։ Գալով Ալէվիներու երկրին, որ իր մայրաքաղաքին անունով պիտի կոչուի Լաթաքիէի կառավարչութիւն, եւ Ճէպէլը Տրիւզին, երկուքն ալ կը պահեն իրենց վարչական զրութիւնը, «կազմական կանոնագիրը», ինչպէս կը կոչուի այժմ։ Լաթաքիոյ կառավարիչը պիտի ունենայ նահանգային ժողով մը (ընտրովի), իսկ Ճէպէլը Տրիւզի կառավարիչը՝ երեւելիներու ժողով մը (նշանակովի)։ Այս այլազան կառավարչութիւնները պիտի ունենան խորհրդաժողով մը, հասարակաց խնդիրներու կարգադրութեան համար։ Մաքսային եւ դրամական միութիւնը նոյնն է բոլոր երկիրներուն համար ալ։ Յատկապէս շեշտուած է թէ սահմանադրութեան տրամադրութիւններէն ոչ մէկը կրնայ հակասել Ֆրանսայի ստանձնած պարտաւորութիւններուն, իբրեւ հոգատար պետութիւն։ Այս վերապահումը կը վերաբերի մասնաւորապէս բարեկարգութեան, ապահովութեան, երկրին պաշտպանութեան եւ արտաքին յարաբերութեանց։

Ռազմաշունչ խօսեր խաղաղ խաղաղ

Մուսոլինի կը շարունակէ ճառախօսել, յոխորտալ եւ սպառնալ, ման գալով քաղաքէ քաղաք։

Վերջին ճառը խօսեցաւ Միլանի մէջ։ Խօսքն ուղղելով նախկին պատերազմիկներու, հաշմանդամներու եւ անկարներու, գոռաց.

— «Կը թուի թէ միայն Իտալիոյ մէջ օդանաւեր կան, իսկ ուրիշ երկիրներու մէջ՝ միայն թուղթէ անմեղ թռուցիկներ։ Միայն Իտալիոյ մէջ թնդանօթներ կան, իսկ ուրիշ տեղ՝ միայն պատոյտի գաւազաններ։ Միայն Իտալիոյ մէջ զօրանոցներ կան, իսկ ուրիշ տեղ՝ միայն սիրուն զբօսավայրեր։ Միայն Իտալիոյ մէջ կայ մարմնոյ տարմիղ ունենալու, մինչ միւս ազգերը միայն ձիթորսութեան կամ զբօսանքի համար նաւեր ունին։ Արդ, գիտէք որ իրականութիւնը բոլորովին տարբեր է և թէ եթէ բոլոր երկիրները սպառազինուած են կամ կը սպառազինուին, չեմ հասկնար ինչո՛ւ միայն Իտալիան պէտք է զինաթափ ըլլայ եւ չսպառազինուի արդարօրէն։ Ընկեր հաշմանդամներ, դուք այս գաւազանը նուիրեցիք ինծի իբրեւ մականհրամանատարութեան։ Իսկ ինծի համար ան գաւազանն է իմ հնազանդութեանս՝ հանդէպ յաղթանակի ոգիին եւ հայրենիքի կամքին»։

Նոր տագնապ Անգլիոյ մէջ

Աշխատաւորական դահլիճի երիտասարդ անդամներէն Սըր Օ. Մոսլի, լորտ Քըրզընի միլիոնատէր փեսան, պնդած ըլլալով իր հրաժարականին վրայ, ծանր տագնապի մը մատնեց կառավարութիւնը։ Մաքտոնըլտ կը յուսար լեզու գտնել ազատականներուն հետ, բայց վերջին պահուն անընդունելի համարեց անոնց պայմանները։ Լոյտ Ճորճ կը պահանջէր խորհրդարանին ներկայացնել օրինագիծ մը՝ որ համեմատական ընտրութիւն կը հաստատէ)։ Միւս կողմէ, աշխատաւորական երեսփոխանները առանձին ժողով գումարելով, մերժեցին Մոսլիի առաջարկած պարսաւը եւ դահլիճին կողմը բռնեցին։ Եթէ ազատականներն ու պահպանողականները միանան կամ պառակտում ծագի աշխատաւորականներուն միջեւ, անխուսափելի կը դառնայ խորհրդարանին լուծումը։

Կացութիւնը Հնդկաստանի մէջ

Պոմպէյէն կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը վճռած ըլլալով վերջ տալ Տարսանայի աղահանքերուն վրայ կատարուած յարձակումներուն, շատ խիստ միջոցներ ձեռք առաւ։ Առտուն կանուխ, զինուորներ եւ ոստիկաններ գրաւեցին հնդիկ կամաւորներուն բանակատեղին եւ քառորդ ժամ միջոց տուին որպէսզի հեռանան։ Կամաւորներէն շատերը գացին, իսկ անսաստողները քշուեցան բիրերով։ Բոլոր ճամբաները բռնուեցան զօրքին կողմէ։

Առջի օրուան արշաւին ատեն, յարձակող 2500 Հնդիկներէն 117ը վիրաւորուեցան գաւազանի հարուածներէն։

Ֆաշիստի վտանգը Աւստրիոյ մէջ

Աւստրիոյ ազգայնականները, աւելի ճիշդ՝ ֆաշիստները, որ կը ծածկուին «Հայմվէրէն» անունին տակ, վերջնագիր մը տուին վարչապետ Շոպէրի, պահանջելով իրենց վստահելի մարդու մը յանձնել ներքին գործերու նախարարութիւնը, եւ զինաթափ ընել ընկերվարական պահակախմբերը։ Միեւնոյն ատեն կը պահանջեն իրենց անդամներէն ընտրել ոստիկանութեան բարձր պաշտօնատարները։ Այս պահանջը մեծ յուզում պատճառեց երկրին մէջ։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՏԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Հանգանակութիւն Եւրոպայի կեդր. կոմիտէի)

ՑԱՆԿ 2

Մինաս Ալթունեան	150
Սեդրակ Դարակէօզեան	150
Յարութիւն Խօթնեդբայրեան	150
Յարութիւն Թաշճեան	150
Իսահակ Յարութիւնեան	100
Յակոբ Վէզիրեան	150
Միքայէլ Սեթեան	150
Գումար	1000
Նախորդ գումար	2050
Ընդհ. գումար	3050

ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐԸ Կ՚ԱՐՁԱԿՈՒԻՆ

Պոլսոյ Նաւահանգիստի ընկ.ը որոշած է իր պաշտօնեաներուն թիւը կրճատել։ Ընկերութիւնը 2 միլիոն ոսկի հասոյթ ունի, որուն 137,000էն աւելին պաշտօնեաներուն յատկացուած է։

Տրուած տեղեկութեանց համաձայն, ծախքերը կրճատելու համար որոշուած է 130 պաշտօնեաներ արձակել։

Ինչպէս յայտնի է, Պոլսոյ Կարափի ընկերութիւնն ալ վերջերս բաւական թուով պաշտօնեաներ ճամբեց, գործելու նուազութեան հետեւանքով։

«ԿՐԱՖ-ՑԷՓԼԻՆ»Ը, որ Մայիս 18ին ճամբայ ելած էր Գերմանիայէն, յաջողեցաւ կտրել հարաւային Ատլանտեանը եւ Փէրնամպուք (Պրազիլիա) հասաւ հարիւր ժամէն։

ԼԻՈՆԻ բնակիչները դատ բացած են քաղաքապետութեան դէմ, որ կը մեղադրուի թէ ջուրերը անխնամ ձգած ըլլալով, պատճառ եղած է անցեալ տարուան ժանտատենդին եւ 300 հոգիի մահուան։

ԱՆԳԼԻՈՅ երեսփ. ժողովին մէջ, պատասխանելով հարցումի մը, ելմտական նախարարը յայտնեց թէ մինչեւ 1930 մարտ 31 Ռուսիոյ պարտքին գումարն էր 900 միլիոն ստերլին։ Յառաջիկայ բանակցութիւններուն ատեն, այս խնդիրը պիտի դրուի սեղանին վրայ։

«ԱՍԻԱ» ՇՈԳԵՆԱՒԸ, որ 1500 ուխտաւորներ կը տանէր Մէքքէ, կրակ առաւ Ճիտտէի բացերը։ Կը կարծուի թէ հարիւր հոգի մեռած են։

35 ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ առեւտրաներկայացուցիչներ հասան Էլիս Այլէնտ (Մ. Նահանգներ), բայց կառավարութիւնը արգիլեց անոնց մուտքը։

2000 ԻՏԱԼԱԿԱՆ ԶՕՐՔ ԱԼՊԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Պերլինէն կը հեռագրեն թէ 2000 իտալական զինուորներ ցամաք ելած են Շքոտրա (Ալպանիա), Զօկու Թագաւորին արտօնութեամբ։ Ասոնք իրենց սպաներուն եւ թնդանօթներուն հետ տեղաւորուած են քաղաքին շրջակայ գիւղերը, Եուկոսլավիոյ սահմանին մօտ։ Կ՚ըսուի թէ այս զօրքերը պիտի գործածուին երկրին բարեկարգութիւնը պահպանելու, կարգ մը ցեղեր գլուխ վերցուցած ըլլալով։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

"ԱՆՈՒՇ„Ի ՓԱՌՔԸ ԹԷՀՐԱՆԻ ՄԷՋ

Հայ բանաստեղծութիւնն ու երաժշտութիւնը պարսիկ մամուլին հիացումը կը գրաւեն.— Մամուլն ու հանդիսականները կը պահանջե՛ն գոնէ մէկ անգամ կրկնել Անուշ»ը.— «Իրան»ը կուտայ Ց. Թումանեանի գործին մանրամասն բովանդակութիւնը, Նախերգանքէն մինչեւ վերջին գործողութիւնը.—

Ապրիլ 6ին Թէհրանի Սիրուս Թատրոնում նորակազմ «Թէհրանի հայ երիտասարդական Միութեան» նախաձեռնութեամբ բեմադրւեց անմահ Թումանեանի հռչակաւոր «Անուշ» օպերան։ Երաժշտախումբը եւ երգերը պատրաստել էր ընկ. Համբ. Գրիգորեան, որ ըստ հայ եւ պարսիկ թերթերի միաբերան վկայութեան, ոչ մի ջանք չէր խնայել երաժշտագէտ Ն. Տիգրանեանի ներդաշնակած երգերով հիացմունք պատճառելու հանդիսականներին, որոնք պարապ աթոռ չէին թողել ընդարձակ սրահում եւ քանիցս բեմ հրաւիրեցին տաղանդաւոր երաժիշտ բեմավարը։

Գլխաւոր դերերը կատարում էին պարսիկ բեմի անւանի դերասանուհի հայազգի Տիկին Փէրի Աղաբաբեան (Անուշ), Աշոտ Առաստամեան (Մօսի) եւ Գեղամ Ստեփանեան (Սարօ)։ Գոյացած արդիւնքը յատկացւում է Գրադարան-ընթերցարանի, որ շուտով պիտի բանայ Միութիւնը, ընդառաջ գնալով տարիներից ի վեր զգացւող պահանջի։

«Իրան» օրաթերթը, որ միշտ առաջնորդւում է խոշոր պարբերականներին յատուկ իր սիւնակների խնայողութեան սկզբունքով, 3205 համարում երեք սիւնակ է յատկացրել հայկական օպերային ու իր ընթերցողներին տալիս է «Անուշ»ի մանրամասն բովանդակութիւնը։ Ի մէջ այլոց գրում է.—

— «Այս պիէսը հայ լեզուով է կազմւած հայ մեծ բանաստեղծներից ու գրողներից մէկի բանաստեղծութիւններից։ Այս պիէսի բանաստեղծութիւնների մէջ երեւում է նրա հեղինակ Թ. Թումանեանի լեցուն տաղանդը։ Այս օպերայի երաժշտական եղանակները ձայնագրւած են Տիգրանեանի կողմից եւ այս երգերի մէջ ծայր աստիճանի համ ու ճաշակ կայ»։

Թերթը իր ընթերցողներին լրիւ գաղափար տալու համար, նկարագրում է հայկական «Ջան գիւլիւմ»ի, Մօսի-Սարօ մենամարտի եւ ուրիշ ուշագրաւ տեսարանները։ Մէջ ընդ մէջ տալիս է հայ մեծանուն բանաստեղծի երգերից եօթ սիրուն կտորների պարսկերէն թարգմանութիւնը, ինչպէս օրինակ.—

Եկէ՛ք, քոյրի՛ք, սէգ սարերի
Զըքնաղագեղ ոգիներ,
Եկէ՛ք, ջահիլ սիրահարի
Սէրը ողբանք վաղամեռ։

* * *

Ա՛ղջի անաստւած, Նըստէր վըրանում,
Ի՞նչ ես դուրս գալիս խելքամաղ անում։

* * *

Ասում են ուրին,
Աղջիկ էր ինծ պէս,
Մընում էր եարին,
Ու չ'եկաւ նա տես։

Այս եւ ուրիշ կտորներ հաճոյքով են կարդացւում մինչեւ վերջ։ Աւելորդ է լրիւ մէջբերումներ անել, քանի որ ամէն մի հայ անգիր գիտէ։ Աւելի քան սիրուն տպաւորութիւն է թողնում պարսիկ թերթի էջերում.—

Ա՛յ, Թուխ մազաւոր աղջիկ,
Ա՛յ, սարի սոխոր աղջիկ,
Ջիգեարին գիւլլա դիպչի,
Քեզ ով որ սիրի աղջիկ։

Նոյնքան գեղեցիկ է «Սիրուն աղջիկ, ի՞նչ ես լալիս»ը կամ մանաւանդ Անուշի յուզիչ պատասխանը պատահական անցորդին՝

Շնորհակալ եմ, անցւո՛ր ախպէր,
Աստուած պահի քո եարին.
. . . .
Ես պիտի լամ, պիտի լամ...

Գովեստով է խօսում օրաթերթը նաեւ դերակատարների մասին։ Գտնում է «խիստ դըժւար այսպիսի պիէսայի բեմադրումը» եւ ի պատասխան այն զարմանքի, թէ Փէրին ինչպէս պիտի խաղայ հինգերորդ գործողութեան մէջ իր դերը, նըշում է.

— «Առաջին գործողութեան Փէրին աշխոյժ ու պարզ, զգայուն, կենսունակ, ապրելու յոյսով լեցուն մի աղջիկ էր. հինգերորդ գործողութեան մէջ Փէրին փայլեց հանդիսականների առաջ՝ մի խենթ, դէմքը ծըռւած աղջիկ է, իր ծիծաղներ՛ը, որ ցնցում էին իւրաքանչիւր դիտողի։ Նոյն ինքը առաջին գործողութեան Փէրին էր, բայց հինգերորդ գործողութեան մէջ իր մազի թելերը կտրւել են, ուղեղը խանգարւել եւ իր բոլոր շարժումները ցոյց էին տալիս, թէ ինչպէս նրա զգայուն հոգին ճիշդ տեղ է բանել մի խելագար աղջկայ կաղապարում։ Մօսին եւս իր դերը լաւ կատարեց. դէմքը, որ այս դերասանը ցոյց էր տալիս բարկութեան ու կատաղութեան միջոցներին, ոչ ոք չէր կարող զգալ թէ արհեստական է եւ վերջապէս իր բոլոր շարժումների մէջ կատարեալ վարպետութիւն յայտնաբերեց...»։

Թերթը հիացմունքի տողեր է տրամադրել նաեւ հայ երգին ու հայ երաժշտին։ Ահա մի քանի տողերի բառացի թարգմանութիւնը.

— «Երեկոյթի երաժշտութիւնը պատրաստել էր Հայոց դըպրոցի երաժշտութեան ուսուցիչ Համբարձում Գրիգորեանը եւ երաժշտական մասը կատարելապէս գեղեցիկ ի կատար հանեց, որով ներկաների հիացմունքի առարկայ դարձաւ»։

Եւ «Իրան»ը ցանկութիւն է յայտնում նորից բեմադրել «Անուշ»ը, սակայն աւելի լաւ է կարդանք եզրակացութիւնը.

— «Եւ վերջապէս պիէսը ընդհանուր առումով չափազանց վարպետութեամբ խաղացին, այնպէս որ բոլոր ներկաների հիացմունքը գրաւել էին եւ որքան տեղին է ու պատշաճ, որ մի անգամ եւս այս պիէսը խաղացւի»։

«Իթըլաաթ» երեկոյեան օրաթերթը հրատարակել է Միր Հասան Շաբահնաքի գնահատականը։ Ահա իր մի քանի տողերի թարգմանութիւնը։

— «Երեք գիշեր առաջ Զրադաշտականների սալօնում հայ ընտիր դերասաններից մի քանիսի մասնակցութեամբ ներկայացւեց «Անուշ» անունով գեղեցիկ ու գուրեկան ներկայացումը։ «Անուշ»ը հայ մեծ գրողներից մէկի գլուխ գործոցն է եւ ինչպէս որ մի իրապէս յայտնւում էր, այս օպերան լաւագոյն օպերան է, որ հայ լեզուով գրւած է...»։

Մի շարք խորհրդածութիւններից ու գովասանքներից յետոյ յօդւածագիրը աւելացնում է.

«Մասնաւորապէս տիկին Փէրին Անուշի դերում երկու անգամ, մէկ այն միջոցին երբ աղջիկները մխիթարում էին նրան ու նա իրեն յատուկ ներդաշնակ ձայնով արցունք էր թափում ու երգում եւ ապա այն միջոցին երբ խենթացել էր, պիէսայի բովանդակութեան հոգին մարմնաւորեց ու բազմութիւնը խենթացրեց իր խաղով, այնպէս որ ներկայացման վերջում բացի այն որ հայերը բացականչում էին «կեցցէ՛ Փէրի», շատ ծաղկեփունջեր լցրին իրենց սիրելի արտիստի ոտների վրայ։ Այս բոլորը մի մի յաջողութիւններ են, որ երեւում են այս երկրի թատրոնում եւ անցրդի քննադատներին անտեղի խծբծանքների պատեհութիւն չեն տալիս»։

Վերջին խիստ նախադասութեամբ երեւի յօդւածագիրը հարւածում է մայրաքաղաքի մէկ ուրիշ օրաթերթի՝ «Սըթարէյը Ջըհանի» քննադատին, որ նախապէս այս թերթի 213 համարում «Անուշ» վերնագրի տակ համակրանքով է խօսում հայ օպերայի մասին, գովում է դերակատարներին, մանաւորաբար Մօսին, որի մասին յօդւածագիրը Գ. Վիշտասբ չի թերանում ասել.— «Ես հաւատացած էի, որ Թէհրանում տակաւին բառի կատարեալ իմաստով մի արտիստ գոյութիւն չունի, սակայն անցեալ գիշեր գրեթէ համոզւեցի, որ այս դերակատարը արտիստների թւին է պատկանում...։ Գ. Առաստամեանը՝ եղբօր դերակատարը՝ այնքան բնական ու այն աստիճան լաւ խաղաց որ բոլոր ներկաների հիացմունքին արժանացաւ եւ հանդիսականների կողմից ծաղկեփունջ նւիրեցին»։

Ըստ նոյն յօդւածագրի, տիկին Փէրի եւս իր դերը լաւ տարաւ, բայց թերութիւններ ունէր, մանաւանդ հագուստը, որ նմանւում էր Փարիզի վերջին նորաձեւութեան Ն. այլն։ Սակայն Գ. Վիշտասբ ուրիշ առիթներով հիացմունքով է խօսել հայ դերասանուհու մասին, բաւական է յիշել նոյն «Սըթարէյը Ջըհանում» յայտնած իր հետեւեալ կարծիքը վերջին մարտ 1ին Թէհրանում խաղացած «Փէրիչէհր եւ Փէրիզադ» պարսկերէն ներկայացման առթիւ.—

— «Տիկին Փէրին — ինչպէս որ մինչ այժմ մի քանի անգամ յիշել ենք ու բացատրել — Իրանի լաւագոյն արւեստագէտներից մէկն է համարւում եւ իր եւ իր արւեստի մէջ կատարեալ փորձագէտ է։ Տիկին Փէրիի բարձր ձայնը, գրաւիչ երգը, համապատասխան շարժումները Իրանի դերասանուհիներից ոչ մէկը ունի» (Տես թիւ 190, 4 մարտ 1930 թ.)։

Մնում է շնորհաւորել «Թէհրանի Հայ Երիտասարդական Միութեան» վարիչները, որ իրենց գեղեցիկ ձեռնարկով խօսեցրին մայրաքաղաքի կարեւոր թերթերին ի նպաստ հայ գրականութեան ու գեղարւեստի։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ԱՄԵՆՕՐԵԱՅ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Շամշադինի շրջանին մէջ, երբ սկսաւ համայնացումը, գիւղացիները ընդդիմացան, մինչ կոլխոզականները կ'ըսէին

— «Եթէ կոլխոզ չմտնէք, կուլակների նման ձեր գոյքը կը բռնագրաւենք, իսկ ձեզ գիւղէն իբրեւ անհարազատ տարր կը հեռացնենք»։

Այս սպառնալիքին տակ, շատեր կոլխոզ մտան։ Ոմանք ալ, ընդդիմութեան համար ոչ մէկ միջոց խնայեցին, անխնայ մորթեցին փոքր անասունները։ Միւս կողմէ կոմունիստները կը համայնացնէին գիւղացիներուն ունեցած-չունեցածը, նոյն իսկ հաւերը, կթան կովերը, ոչխարները, աւնները, մեղուի փեթակները, տան բոլորտիքը գտնուած պարտէզները, տնական առարկաները, մէկ խօսքով ամէն բան։

Վ. Կարմիր Աղբիւր գիւղին նախագահը կը հրամայէ սատկեցնել գիւղին բոլոր շուները։ Ունեւոր գիւղացիները, գրգռելու համար լուր տարածեցին թէ շուտով պիտի սպաննուին նաեւ 60 տարեկանէն վեր պառաւները։ Այս լուրը լսելով պառաւ մը, վախը սիրտին երեք օր պահուըտեցաւ որպէսզի չմեռցնեն զինք։

Բայց կոմունիստները կը շարունակեն իրենց գործը։ Դպրոցներէն կը վանեն ''կուլակ„ներուն երախաները, (երախաները ի՞նչ մեղք ունին, կը հարցնէ «Պրոլետար»), եւ չեն թողուր ընթերցարան կամ ժողովի մտնել։

ՉԵԿԱՅԻՆ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Բ.

ԵԱՆՈՎԻՉ, ԻՐ ԿԻՆԸ ԵՒ ԽԱՄԱՁԻԿՆԵՐԸ

(Բեսեդովսկիի յայտնութիւնները)

Փարիզի մէջ Կեփէօի աշխատութեան մեծ ուժ տրուած էր։ Իր պետին անունն էր Վլատիմիր Գորիսովիչ Եանովիչ։ Խոշոր տեսակէն քաղաքական մարդ մը չէր ան։ Հին բարդ ժամանակները, առ առաւելն կրնար ըլլալ գաւառական փոքրիկ քաղաքի մը դատական ոստիկանութեան պետ։ Իր արհեստին մասնագէտն էր, եւ դեսպանատան մէջ իր ճիւղը լաւ կազմակերպեց։

Կեփէօն, կարճել փողոցը, երկրորդ յարկի մը մէջ չորս սենեակ բռնած էր։ Պատուհանները կը նայէին դեսպանատան եւ Մօսկուայ թիւ 81 տունին պարտէզներուն վրայ։ Սենեակներէն մէկը կը պարունակէր շատ զօրաւոր լուսանկարչական գործիք մը։ Ելեկտրական լապտերի մը շնորհիւ կարելի էր արագօրէն հանել բոլոր անհրաժեշտ ֆօթօները։ Քիմիաբ սենեակի մը մէջ, — միշտ բանալիով գոցուած — մութ անկիւն մը վերապահուած էր լուսանկարչութեան համար, նաեւ քիմիական մելաններու գիւտն մը։ Երրորդ սենեակը Եանովիչի անձնական դիւանատունն էր։ Վերջապէս, չորրորդը հաւաքատեղի կը ծառայէր մեքենագիր եւ ուրիշ պաշտօնեաներու համար որոնք Եանովիչի ձեռքին տակ կ'աշխատէին։ (Այս սենեակը կրնային գալ միմիայն այն գործակալները որոնք դեսպանատան կամ հիւպատոսարանին մէջ կանոնաւոր արձանագրութիւն ունէին)։

Եանովիչի գործը քանի մը մասերու կը բաժնուէր։ Նախ, կը հսկէր դեսպանատան բոլոր անդամներուն վրայ, մէկը ըլլալով խորհրդականը եւ դեսպանը ինքնին։ Այս գործին համար Եանովիչ ունէր «գաղտնի աշխատակիցներ», դեսպանատան պաշտօնատարներէն առնուած։ Գաղտնի գործակալները մտիկ կ'ընէին դուռներէն, պաշտօնատարներուն անհատական կեանքին վրայ տեղեկութիւններ կ'առնէին, երբեմն մինչեւ իսկ խառնակիչի դեր կը կատարէին, վտանգաւոր խօսակցութիւններու բռնուելով՝ պաշտօնատարներուն բերնէն բաներ փրցնելու համար։ Այս գործակալներուն մեծ մասը առեւտրական բաժնին մէջ կը գտնուէին, նաեւ սենեկային եւ խորհրդային պանքային մէջ։ Ասոնց գործն էր հսկել պաշտօնատարներուն քաղաքական համոզումները եւ ֆրանսական քաղաքացիներու հետ անոնց ունեցած անձնական յարաբերութիւնները։

Ցետոյ, Եանովիչի յանձնուած էր գաղթականներու գործը։ Կեփէօի ծառայութեան մէջ մտած բազմաթիւ գաղթականներ կ'օգնէին իրեն։ Քանիցս ըսած էր ինծի թէ այս աշխատութիւնը շա՜տ դիւրին էր, մանաւանդ ի մասին ռուս միապետականներուն, որոնց կազմակերպութիւններուն մէջ կը վխտային գաղտնի գործակալներ։ Զօր. Կուտեպովի կազմակերպութեան մասին, ըսած էր ինծի.

— Մէկը դրած եմ Կուտեպովի շատ մօտիկը։ Քիչ ատենէն երկու հոգի պիտի ըլլան, եւ այնուհետեւ զօրավարին բովանդակ գործունէութիւնը ապակիէ սրուակի մը տակ եղածի պէս պիտի ըլլայ։

Եանովիչ ամէն կերպով իրազեկ էր նաեւ ալ Ռուսերուն օրաթերթին՝ «Վոզրոժտէնիա»ի մէջ անցած դարձածներուն։ Հոն ալ Կեփէօի մէկ գործակալը կար։

Ձախ շրջանակներուն վերաբերեալ տեղեկութիւնները ընդհակառակն շատ ճոխ չէին։ Եանովիչ կը գանգատէր որ դժուար էր այդ շրջանակներուն մասին գաղտնի լրատուութիւններ ունենալ։

Եանովիչ բարդ մեքենականութիւն ունեցող արկղի մը մէջ կը պահէր լրատուներուն տեղեկագրութիւնները։ Գործակալները ամէնքն ալ անոնց մէջ կեղծ անուններ ունէին. անոնց ցանկը ոչ ոք գիտէր, Եանովիչէն եւ իր կնոջմէ զատ։

Վերջապէս, Եանովիչի աշխատութեան երրորդ մասն էր ռուս կառավարութեան հարկ եղած տեղեկութիւնները տալ Ֆրանսայի եւ իր գաղթավայրերուն մէջ անցած դարձածին վրայ։ Այս աշխատութիւնն ալ ապահովուած էր բազմաթիւ գաղտնի գործակալներու միջոցաւ։ Պանքային եւ առեւտրական ներկայացուցչութեան պաշտօնեաներն ալ այս մասին պարտաւոր էին օգնել գործակալներուն. անհնազանդ եղողները պաշտօնանկ կ'ըլլային։ Այդ պաշտօնեաներուն մէջ կային Պանքային ցնօրէնը՝ Նովաշին, նաեւ կոմս Ա. Իգնաթիեֆ։

Եանովիչի օժանդակն էր իր կինը, մանկամարդ եւ շատ աղուոր։ Չեմ գիտեր թէ իրօք իր կի՞նն է, թէ այդ ամուսնութիւնը խաբկանքի համար տեսակ մը բեմադրութիւն եղած էր։ Ամէն կերպով ամուսնական կեանք կը ձեւացնէին։ Եանովիչ, անշուշտ ամսական միայն առնելով հանդերձ, լայն կեանք կը վարէր. պարզ խմբագիր (պաշտօնապէս), լաւագոյն յարկաբաժիններէն մին կը բռնէր եւ ծառաներ ալ կը պահէր։

Տիկին Եանովիչ ստանձնած էր իր ամուսինին անձնական ծածկագրութիւնը։ Ինք կը ծածկագրէր հեռագիրները եւ դեսպանը պարտաւորուած էր կնիքը զարնել։ Հեռագիրներուն բնագիրը չէր յանձնուեր դեսպանին, եւ այսպէս կրնար պատահիլ որ իրեն իսկ պատկանած տեղեկագրի մը տակ ստորագրէր. Տիկին Եանովիչ ստանձնած էր նաեւ Փարիզի Կեփէօին լուսանկարչութիւնը եւ ելեւմուտքը։ Դրամը տոլարի խոշոր կտրոններով կուգար դիւանագիտական պայուսակին մէջ դրուած։ Դեսպանատան կը յանձնուէր, որ մեր պանքային միջոցաւ տոլարները ֆրանքի կը փոխէր։ Տիկին Եանովիչ ժամադրութիւններ կուտար գաղտնի գործակալներուն, եւ այդպիսի առիթներուն՝ իր մուշտակէ ամէնէն գեղեցիկ վերարկուներէն մին կը հագնէր։ Կեփէօի ամէնէն նրբամիտ ''ճանճ„երէն մին կը նկատուէր. ամէնէն վտանգաւոր առաքելութիւնները իրեն կը յանձնուէին։ Պերլինի մէջ մեծ կոմսուհիի մը դերը խաղացած էր։ Աւստրիոյ մէջ ինքզինքը կլլեցուցած էր իբրեւ պարսիկ դիւանագէտի մը կինը, եւ Չեխոսլովաքիոյ մէջ ալ իբրեւ այլին ագամանդի հարուստ վաճառականի մը։

Եանովիչի միւս երկու օգնականները կը կոչուէին Իվանս եւ Էլերթ։ Առաջինը իբր թէ քննիչ էր առեւտրական ներկայացուցչութեան, Վիլ-լ'Էվէք փողոց։ Երկրորդը նուէթի սենեկային մէջ կ'աշխատէր, Լուի-լը Կրան փողոց։

Եանովիչ այր եւ կին յաճախ կը բացակայէին Փարիզէն. Ամերիկայէն ներածուած լայն օթօ մը իրենց տրամադրութեան էր։ Էլէրթ յաճախ անոնց կը
բանար։ Շատ անգամ Նորմ
կ'երթային, Թուլօնի մ
վեցերեայ մասը այցելու
հանած էին թէ Եանովիչ
փիստ պէտք ունէր։ Դեսպ
տան մէջ Եանովիչ ոեւէ պ
չունէր երբեմն ինքզինք
ցուցնէր դիւանատան մէ
զապէս "Ներկայ եմ„ ըսել
մար ժամանակին մնացած
գաղտնի սենեակներուն մէջ
ցընէր։

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

«ՏՐԱՊԻԶՈՆՑԻ ԱՆԹԱՌԱ

Ցիկարօ մայիս 20էն սկս
իբրեւ թերթօն կը հրատար
նոր վէպ մը, որ կը կրէ
զոնցի Անթառամ խորա
հեղինակն է Ֆրանսացի
մը, երիտասարդ վիպագիր
Անրի Պոլտօ (Ֆրանսացի
դեմականին աղջիկը։ Օրի
քաղաքական գիտութեանց
ժարանէն վկայուած, նախ
էր տալ ուսումնասիրութիւն
եւ տպաւորութիւններ արե
եան խորախորհուրդ աշխա
Եւ ահա վէպ մը։ դարձեալ
ւելքէն, բայց մեր դժբախտ
րէն։ Հայ աղջկան մը (քանի
ունեցանք) «դիւցազնական
տառապագին կեանքն է, որ
պատմէ Պոլտօ Անուշհին, քով
զութով հասկնալով Հայուհի
ցաւին խորութիւնը։

Ճիշդ է, վերջերս սովոր
թիւն դարձաւ, Ֆրանսացի
րողներուն համար, երկու
ջանիկը։ Անաթիտի մասամ
(ոմանք ալ շահագործողի
գով փաշոտ ու քուրջ դար
շարժանկարներու վրայ
Սաթենիկ իշխանուհին անու
հետաքրքրութեան այս երա
թը կը բացատրուի, երբ
թէ Հայերը շատցա՛ն Եւրոպ
մէջ, ընթերցողներու նոր
մը աւելցաւ։ Ֆրանսական
պերուն նիւթը փոխե՛լ անհ
ժեշտ էր։ Արեւելքը ոչինչ
նոր՝ Լոթիի ճամբուն վրայ
Բայց Հայաստան, Արեւել
Մանաւանդ որ Հայաստան
մա Եւրոպա եկած է, եւ վէ
գիրները առիթ կ'ունենան
իսկ ականջով լսելու
տեսները այն դժբախտ
ռապանքին, որ սարսափ
մեզ մինչեւ մեր ոսկորները
եթէ Հիւկօ Սպանիայէն
Յունաստանի ջարդերը
Յոյներուն ցաւի կանչերն
գատութեան աղաղակները
Ֆրանսացի նոր գրողներ
րենց ականջին տակ ունին
բերդութեան դրուագներ
րէշ Թուրքերու սարքած
ներու պատմութիւնը։

Այս անգամ, շնորհիւ
նոր վէպերուն, եւրոպացի
ղովուրդը պիտի ճանչնա՛
եթէ չճանչցան իր դիւանագ
ները եւ մտաւորականներ

Ֆրանսերէն թերթերը
վէպերուն վրայ խօսելով
բեմն կարճ եւ երբեմն
պատկեր մը կուտան մեր
տառապանքէն եւ ջարդ
ժողովուրդին դերագման
Ահա Ցիկարօն, որ կը գրէ
պիզոնցի Անթառամ վէպին
թիւ.—

«Օրիորդը այս վէպ
պատմէ ողբերգական կեա
երիտասարդ Հայուհիի մը
րուն դժբախտ հայրենիքը
մէնիա, այսօր սրբուած է
վուրդներու շարքէն, հակ
Դաշնակիցներու խոստ
րուն։ Անթառամի պատմու
մէջ կը լսուի աղաղակը
ժողովուրդի մը, որ ջարդ
աքսորուեցաւ եւ մորթ
ցաւ։

Արեւելքը, որ ցոյց կը
ուի Տրապիզոնցի Անթառա
չի նմանիր այն վիպային
ճարեց Արեւելքին, որ երգ
բազմաթիւ բանաստեղծնե
վիպագիրներ, բոլորն ալ
խուած տարաշխարհիկ
Թիզմով։ Այս իրական Արեւ
է, իր թօշնած վարդերո
րով, մահուան եւ արեա
տով»։

...Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՏՈՒՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԵՐ ԸՆԿԵՐՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

...այ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը՝ կրթնած ֆրանսա... ...իր ընկերներու լայն զոհաբերութեան գեղեցիկ ոգիին վրայ, ինչ... նաեւ վստահ այս գաղութի համակիր ու չէզոք հասարակու... ...մէջ իր վայելած ընդհանուր համակրութեան, ստանձնած է ...դրոնավայրի մը հիմնադրութիւնը՝ Փարիզի մէջ, «Հ. Յ. Դ. ...անունով: Հ. Յ. Դ. Տունը պիտի ունենայ խոշոր սրահ մը, ...պէս նաեւ յարակից խոշոր սենեակներ ու մասնաւոր բաժիններ, ...սրելի պիտի ըլլայ սարքել հրապարակային կամ ժամանոր ...ախօսութիւններ, դասախօսութիւններ, հանդէսներ, ներկայա...ներ, ժողովներ ու զանազան հաւաքոյթներ։

...գնուած է արդէն հողը, Փարիզի դուռներէն մէկուն անմիջա... մօտը, (Porte d'Orléansի շրջանին մէջ, Cité Universitaireի ...ու շէնքին շինութեան կը ձեռնարկուի իր կարգին:

Այսպիսի նպատակի մը իրագործման ձգտող կարեւոր ձեռ...րկի մը համար չպիտի վարանէինք դիմելու բացի մեր ընկերնե... ...որոնց մեծագոյն զոհողութիւնը արդէն ապահովուած է, նաեւ ...բոլոր այն համակիր հայրենակիցներուն, որոնք մեզի պէս ու ...լաւ խորապէս կը զգան այն անգնահատելի դերը որ վի...ուած պիտի ըլլայ այս գաղութին մէջ Հ. Յ. Դ. Տունին: ...ահ ենք թէ անոնք եւս իրենց նիւթական լայն օժանդակութիւ... ...պիտի բերեն մեզի, այս ծանր բայց կենսական ձեռնարկին ա...րագ իրականացման համար:

Հ. Յ. Դ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷ

ՀԱՍՑԷ.— Նուէրները ղրկել հետեւեալ հասցէով.— L. Kévon... 35 Fbg. St. Martin, Paris (10e).

ՍԱԼՄԱՍՏԻ ՇԱՐԺԻՆ ԱՒԵՐՆԵՐԸ

ՋՈՀԵՐՈՒ ԹԻՒԸ ՀԱՅ ԵՒ ԱՍՈՐԻ 250, ԹՈՒՐՔ 3000

...ՄԲ.— Երէկ եւ առջի օր հրատարակեցինք մեր Թղթակիցնե... ...ն մանրամասն տեղեկութիւնները՝ Թաւրիզի աղէտի մասին: ...հրատարակենք նաեւ այս նամակը, ուրիշ աշխատակցէ մը, որ ...ւայ յաւելուածական տեղեկութիւններ.—

ԹԱՒՐԻԶ, 10 Մայիս.— Մա...յի 1ից Ատրպատականի Սալ...մաստ գաւառում, օրէցօր սկսւում երկրաշարժի ցնցումներ ընդմի...ջումներով, իսկ ամսի 6ի առաւ...օտեան ժամը 9.30ին լինում է ...մի ուժեղ ցնցում։ Դիլման ...գիւղաքաղաքում մի քանի տներ ...փլւում եւ 14 հոգի մնում են ...փլատակների տակ։

Նոյն գիշերը ժամը 1.30ին ...լինում է ամբողջ Սալմաստում ...ահաւոր երկրաշարժ, որ տեւ...ում է 5 րոպէ։ Դիլման եւ Քոհ...նաշահր թրքաբնակ գիւղաքա...ղաքները, Հայաբնակ Փայաջուկ, ...Ղալասար, Հաֆթեւան գիւղերը. ...ասորաբնակ Խոսրովա գիւղը. Հայ-...Թուրք խառն գիւղերը՝ Ախտախա...նա, Ղըզըլջա, Դրիշկ, Սաւրա, ...Քոհնշամ, Սառնա, Բուլա, Փաթա...ւ Սարամերիկ. Գուլիզան Թր...քաբնակ՝ Դարդաքօնան, Սաատաղ...ան, Աղջամալիւ, Բաղչաջուկ, ...Զիր, Քոհամիշ, Մուղանջուխ, ...Թօլան, Խանթախտ, Միննաս եւ ...Ջուրգա գիւղերը ամբողջապէս ...յնդուած ու փլատակների կոյ...տ են վերածւում։

Քանդւում են եւ Հաֆթեւան, ...Փայաջուկ, եւ Ղալասար գիւղերի ...երաշէն եկեղեցիները եւ դպրոցի ...նքերը։

Ժողովուրդի մեծ մասը ...ձեռել է գէպի դաշտերը եւ ա...զատուել է, իսկ անասունների խո...շոր մասը գոմերում եւ մարագ...ներում լինելով մնացել են փլա...տակների տակ ու ոչնչացել են։

Դիլման գիւղաքաղաքում ե...ղած զօրանոցն էլ փլել է, իսկ զօր...քը դրսում գիշերելու պատճա...ռով ազատուել է։

Սալմաստի զոհերի թիւն է հայ եւ ասորի 250 հոգի, Թուրք 3000 հոգի։ Կան եւ շատ վիրաւորներ, որոնց թիւը դեռ ճշտուած չէ։

Դերիկի շրջանում նոյնպէս քրդական գիւղեր ոչնչացել են երկրաշարժից։

Սալմաստում 40 քիլոմեթր տարածութեամբ ոչ մի գիւղ չէ մնացել քար-քարի վրայ։ Տեղ-տեղ գետինը պատռուել է եւ գետնից բխում է սեւ ու ծծմբային ջուր։

Երկրաշարժի ցնցումից Խոյ գիւղաքաղաքում եւ Ղարաֆխանէ գիւղում մի քանի տներ են փլել։

Ամսի 7ին Նահանգապետա...րանում ժողով տեղի ունեցաւ նա...հանգապետ Մանուչէհր Ղուլի Նախագահութեամբ եւ Թուրք եւ հայ վաճառականների մաս...նակցութեամբ։ Որոշւեց կատարել հանգանակութիւն շուտափոյթ օգնութիւն հասցնելու համար ա...ղէտեալներին։ Հանգանակութիւնը սկսուել է եւ բոլոր դասակարգերը մասնակցում են։

Ատրպատականի հրամանա...տարը եւ բժ. Ս. Եղիազարեանը բժշկական խմբով եւ դեղօրայ...քով գնացին Սալմաստ Կարմիր Շիր-Խուրշիդի կողմից վիրաւորնե...րին օգնելու համար։ Ռուսաց հիւպատոսը եւ ռուսաց հիւանդա...նոցի բժ. Ս. Ց. Դաւթեանը նոյն...պէս գնացին Սալմաստ։

Հարիւր ինքնաշարժեր փու...թացին օգնութեան։

Առաջնորդ Ներսէս արք. Մե...լիքթանգեանի կարգադրութեամբ Հայ Ցիկնանց Կարմիր խաչի վար...չութիւնը անհրից հագուստ եւ ձերմակեղէն է հաւաքել աղէտ...եալների համար։

Կառավարութեան կարգադ...րութեամբ Թաւրիզից, Ուրմիա...յից եւ Խոյից պաշար են տանում Սալմաստ։

Կառավարութիւնը նպաստ է բաժանում անխտիր Թուրք, հայ եւ ասորի բնակչութեան։

Խոշոր գումար է պէտք Սալ...մաստը կրկին վերաշինելու հա...մար։

Խօսւում է որ Դերիկի լեռ...ներից մէկը սկսել է լաւա արձա...կել։

ԴԱՐԵՀ ՀԱՑԿԱՋԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՊՐԻՒՍԷԼԻ ՄԷՋ

ՊՐԻՒՍԷԼ, 20 Մայիս — Մա...յիս 18ին, Հայ Ակումբին մէջ տեղի ունեցաւ Պրիւսէլի Ներկայա...ցուցչական Մարմնին ընտրութիւնը։

Ըստ կանոնագրի, ընտրական յանձնախումբը նախապէս պատ...րաստած էր ընտրելիներու եռա...պատիկ ցանկ մը, զոր շրջաբերա...կանով եւ սպիտակ քուէթուղ...թերով ցրուած էր գաղութի ան...դամներուն։ Ամէն ընտրող ազա...տ էր 20 ընտրելիներու անուն նշանակել իր քուէթուղթին վրայ եւ անձամբ բերել ու քուէատու...փին մէջ ձգել զայն։ Առաւելագոյն քուէ ստացող 20 ընտրելիներ կը կազմեն գաղութին Ներկայացուց...չական Մարմինը, որուն պաշտօնա...վարութեան շրջանը երեք տարի է։ Այդ մարմինը իր մէջէն կամ դուրսէն կ'ընտրէ հինգ անդամէ բաղկացած գործադիր մարմին մը՝ գաղթ. վարչութիւնը, որ կը վարէ գաղութին գործերը եւ համապա...տա. է Ներկայացուցչական Մարմ...նին։ Այս վերջինը իր կարգին հա...մարատու է գաղութին։

Ընտրութիւնները կատարուե...ցան բոլորովին հանդարտ մթնո...լորտի մը մէջ։ Ընտրողներուն մե...ծամասնութիւնը չէզոք հայրենա...կիցներ են։ Ցաւալի է ըսել որ մօտաւորապէս 1000 հոգի հաշ...ուող գաղութի մը մէջ 60 հոգի միայն մասնակցած էին ընտրու...թեանց։ Այս արդիւնքը վերագրե...լի է ազգային գործերու հանդէպ մեր հայրենակիցներուն ցոյց տուած անտարբերութեանց։

Ասկէ երեք տարի առաջ, երբ գաղութին մէջ գոյութիւն ունէր անհամաձայնութիւն ու պայքար մեծ եռուզեռ եւ իրարանցում կը տիրէր զանազան հատուածներու մէջ, այնպէս որ այն ատեն քուէարկութեան մասնակցողնե...րուն թիւը 300ի հասած է։

Ուրեմն ուր որ վէճ ու կռիւ կայ, բազմութիւն կայ։ Ա՞յս է մեր գիտակցութեան չափանիշը։

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Ի ՊԱՏԻՒ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մեր գաղութը աշխատանքի լծուած է, մեծ շու...քով տօնելու համար Ա. Ահարոն...եանի գրական յոբելեանը։ Արդէն կազմուած էր յոբելինական կեդ...րոնական յանձնախումբ մը որ գործի սկսաւ քանի մը մասնա...խումբերով։ Պրոպագանդի եւ հան...գանակից մասնախումբեր միաս...նաբար որոշած են Մարսէյլի շրջակայ հայաշատ կեդրոններուն մէջ հան...դէսներ սարքել ի պատիւ յոբել...եարին։

Առաջինը տեղի ունեցաւ Սէն Լուի մէջ, եւ սիրայօժար օժան...դակութեամբ Սէն Լուի եւ Սէն Մարկրիթի Թաղ. Խորհուրդներուն եւ մասնակցութեամբ Սէն Մարկրի...թի նորակազմ Փանֆառ խումբին,

Սէն Լուի հայկական մատու...ռը զարդարուած էր հայկական եւ ֆրանսական դրօշակներով։ Մեծ դրան առջեւ հանգանակիչ մաս...նախումբը ժողովուրդին ձրիաբար կը բաժնէր տեղին յանձնախում...բին կողմէ հրատարակուած «պրօ...շիւր»ը որ կ'ամփոփէ յոբելեարին կեանքն ու գործը։ Մատուռը լիքն էր երկսեռ հանդիսականներով երբ Փանֆառը հնչեց «Մեր Հայրե...նիք»ը, որ ունկնդրուեցաւ յոտն...կայս։

Նախագահ Պ. Բ. Միլտոնեան երկու խօսքով բացատրեց տօնա...կատարութեան իմաստը եւ սեղմ գիծերով ներկայացուց յոբելեա...րը։ Պ. Տանուկեան արտասանեց «Ջարդ Կովկասը», ուրիշ մը՝ «Յարգանք քեզ»ը։ Քանի մը մե...նագրերէ վերջ խօսք առաւ Պ. Վահան Գույումճեան, որ մայրե...նի լեզուով պարզեց Ա. Ա...հարոնեանի ծագումը, բնածին յատկութիւններն ու թռիչքները։ Փանֆառը նուագեց «Մշակ բան...ւոր»ը։ Դերասան Մ. Մարութեան կարդաց քանի մը գեղեցիկ կտոր...ներ Ահարոնեանէ եւ արտասանեց մէկէ աւելի կտորներ։ Վերջին խօսքն առաւ Պ. Ա. Արոյեան, ծանրանալով Աւետիս Ահարոնեա...նի անունին շուրջ ստեղծուած հմայքի մասին։

Բանախօսը կարդաց եւ բա...ցատրեց «Յարգանք քեզ»էն, «Սեւ խաւար»էն եւ «Քնիր իմ բալիկ»էն քանի մը մասեր։

Սէն Լուի երիտասարդներու կողմէ արտասանուեցաւ ուղերձ մը որ կը վերջանար հետեւեալ սրտառուչ խօսքերով.— «Ահա...րոնեանը յարգած ըլլալու համար պէտք է սիրենք ու պահպանենք մեր մայրենի լեզուն, պէտք է փրկենք նոր սերունդը այլասեր...ումէն»։

Ի նպաստ Գրական Ֆոնտին աճուրդի դրուեցաւ յոբելեարի վերջին երկերէն «Իմ Գիրքը» որ բարձրացաւ 450 ֆրանքի։ Տոքթ. Յակոբ Սիվրիհիսարլեան շահե...լով գիրքը նուիրեց Սէն-Մարկրի...թի Փանֆառ խումբին։ Հանդէսը փակուեցաւ «Հեռաւոր երկիր»ով զոր նուագեց փանֆառը։

Ս. Միլտոնեան

ՓՈՔՐԻԿՆ ԱԼԻՍԻ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Երեքշաբթի գիշեր Սալ Տ'Իէնայի մէջ տեղի ունեցաւ փոքրիկն Օր. Ալիս Գավուքճեանի երեկոյթը։

Բոլոր անոնք որ մէկ տարի ա...ռաջ տեսած էին գեղանի օրիոր...դին արուեստը, սխալած չէին ա...նոր մէջ նախատեսելով կանխա...հաս արուեստագիտուհին (այժմ 13 տարեկան է)։ Օր. Գավուք...ճեան իր այս երկրորդ ներկայա...ցումով արդարացուց իր վրայ դրուած յոյսերը։ Իր շարժումները հիմա աւելի ճկուն են եւ շնոր...հալի, դիմախաղերը աւելի ճըշ...տուած ու գիտակից։ Գիտէ դառ...նալ Թիթեռնիկի պէս դիւրաշարժ եւ նաւաստիի պէս ուժեղ։ Իր պա...րերուն հոգեբանութեան մէջ մը...տած, լիովին կ'ապրի զանոնք, մագնիսացնելով հանդիսականու...ները։

Օրիորդը շատ ծափեր խլեց, մանաւանդ իր սպանիական եւ հայկական պարերուն համար։ Ստացաւ նաեւ ծաղկեփունջեր։ Հանդիսականներուն մէջ կային շատ օտարականներ։ Երեկոյթին իրենց մասնակցութիւնը բերած էին նաեւ Օր. Սիւզան Թուլմիթ (դաշնակ), Ցիկին Մորօ (երգ). Ցէր եւ Ցիկին Ժորժ Ղահպարոն...եան (թառ եւ դաշնակ)։

Ս.

ՆՈՐԷՆ ԿԻՊՐՈՍԻ ԽՆԴԻՐ

Լուր շրջած ըլլալով թէ Անգլիա կը խորհի հայ գաղթական...ներ տեղաւորել Կիպրոսի մէջ, կղզիին հելլէն ազգ. ժողովը բո...ղոք գեկոյց մը հրատարակեց մամուլին մէջ։ Այս առթիւ Ա...թէնքի թերթերը դարձեալ կը քրքրեն խնդիրը, ազդարարու...թիւններ ուղղելով Հայերուն։ «Փաթրիս» կը գրէ.—

— «Կիպրոսի ժողովուրդին բողոքը, աղքատ կղզիին մէջ հայ գաղթականներ գետեղելու միա...սին, ի վնաս բնիկներուն, պարզ զգուշացում մըն է գաղթողնե...րուն ուղղուած։ Յունաստան բարե...կամական ջերմ զգացումներ ու...նեցաւ եւ խնամեց հայ գաղթա...կանները, որով վերջինները պատ...ճառներ չպիտի ունենան գործիք ըլլալու երրորդի մը ձեռքը, ի վնաս հելլէն շահերու։ Կը կարծենք թէ Հայերը ետ պիտի կենան աղ...քատ կղզիին մէջ գետեղուելու ծրագրէն։

«Էլթնոս» — Հայերը Կիպրո...սի մէջ տեղ չունին։ Կղզիին անտե...սական կացութիւնը թոյլ չիտար նոր ժողովուրդ կերակրելու, ոչ ալ Հայերու շահերուն նպաստաւոր է գործիք ըլլալ մէկու մը, որ նպա...տակ ունի կղզիին դիմագիծը փո...խել (կ'ակնարկէ Անգլիոյ)։

«Այս պատճառով շատ տարօ...րինակ պիտի ըլլար տարբեր վե...րաբերում մը Հայերու կողմէ, որոնք խնամուեցան Յունաստանի մէջ։ Հայերու ամբողջ ճիգը պէտք է ըլլայ լաւ ապրիլ Հելլէն...ներու հետ, եւ երբեք աննպաստ կեցուածք պէտք չէ ունենան հել...լէն շահերու հանդէպ։ Այս պատ...ճառով կը յուսանք թէ Կիպրոսի ազգ. կազմակերպութեան բողոքը Հայերու գետեղման ծրագրին դէմ՝ վերջ պիտի տայ անհեթեթու...թիւններու։

«Քաթիմէրինի». — Հաս...տատուած է թէ Կիպրոսի ժողո...վուրդը կը նեղուի, կղզիին անտե...սական վիճակը անգոհացուցիչ է, եւ չի կրնար նոր բնակչութիւն ընդունիլ։ Հետեւաբար Հայերը տեղ չունին Կիպրոսի մէջ։ Ինչո՞ւ հոն կը փոխադրուին, երբ գիտեն թէ գացողները տեղացիներէն ա...ւելի պիտի նեղուին։ Թող փոխա...դրուին ուր որ կ'ուզեն, բայց ոչ Կիպրոս, որ չի կրնար ապրեցնել զիրենք։

ՏՈՔԹ. ԷՄԷՆ, ծերակուտա...կան, Փասթէօրի հաստատութեան մէջ դասախօսութիւն մը տալով, բժշկական քննութիւն կը պա...հանջէ Ֆրանսա մտնող օտարա...կաններուն համար։

ՅԱՌԱՋ..Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 23 —

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Տասնակը ներկայացուցինք Գուրգէնին (*)։ Նա մեզ ցրուեց զանազան գիւղեր։ Ինձ քանի ...մը օր հոդ պահելուց վերջ՝ ղըր...կեց Քէօհնաշար գտնուող տասն...ակի մէջ։ Տասնապետի անունն ...էր Յովհաննէս, երիտասարդ ...մը, որ ուսուցիչ էր եղած։ ...ու ինձ վերցրեց, տարաւ Մար...ւոր անուն հայու մը տուն, որ ...թէ ինքը եւ թէ որդին քաջ... էին։

Քանի մը օր հոդ մնացի, ա...ռա գործով գացի կրկին Փա...յաջուկ։ Մի գիշեր քնած էի, ե...կան ըսին, թէ Բաղէշէն եւ Վա...նէն մարդիկ են եկեր։ «Ո՞ւրտեղ ...ն» հարցուցինք։ Ըսին՝ Սանա...մերիկ։ Այս գիշեր հոս կուգան»։

Մենք նստեր թէյ կը խմէ...ինք եւ հաց կ'ուտէինք։ Տե...սանք, ներս մտան քրդի զգեստ...ներով երկրէն եկած այդ մար...դիկ։ Դրանք իմ նախկին ընկեր...ներս էին՝ Վազգէն, Ալեքսան, Սիմոն, Դատուանցի Աշոտ եւն.։ Դրանց Սերոբն էր ղրկեր՝ տա...լով 100 ոսկի ժողովուրդի փող, որպէսզի կազմակերպութիւնը զէնք տայ եւ տանեն փող տուող մարդկանց տանը։ Կազմա...կերպութիւնը մերժեց զէնք տալը եւ փողը յանձնեց Վազ...գէնին։

Ընկերներս ինծի ըսին, թէ անպատճառ մենք քեզի հետեր...նիս կը տանենք, սակայն, մեր...ժեր էին։ Գնալու ժամանակները մօտեցեր էին։ Յուլիս 14ին ես խօսեր էին իմ մասին։ Յուլիս 15ի առաւօտ տասնապետս նա...մակ մը ստացաւ Գուրգէնից թէ՝ ուշունով գրաբերիս հետ Անդրա...նիկին ղրկէ»։ Իսկոյն ես իմ ա...ւելորդ շորերս յանձնեցի նան, մնաս բարեւ ըսի տանուտէրիս եւ գացի Փայաջուկ։ Տանու...տէրս իրեն ընտանեօք սկսեց լալ։

Հասայ Գուրգէնի քով։ Ար...կղով փամփուշտաւ պատրոնդաշ...ներ (փամփուշտակալ) դըրաւ ա...ռաջս եւ ըսաւ.

— Վերցրո՛ւ, որչափ ուժդ կը տանի։

— Դու այս ճանապարհնե...րուն ծանօ՞թ ես, — հարցրի Գուրգէնին։

— Ձէ՛, ըսաւ, ծանօթ չեմ։

Ես վերցրի 415 փամփուշտ, վեց պատրոնդաշ լեցուցի, իսկ ա...ւելորդը լեցուցի տոպրակս։ Ես ունէի մի խանչալ, մի ատրճա...նակ եւ 50 հատ ատրճանակի փամփուշտ։ Գուրգէնը արձանա...գրեց տոմարի մէջ։

Արդէն կէսօր էր։ Խումբը մե...զի կը սպասէր, որ լուսանկար...ուէինք։ Գուրգէնը ընկաւ առաջ...նիս, գացինք Կարօի քով, վեր...ցրինք այնտեղից մի լաւ հրա...ցան։

Եկանք մի մեծ բակի մէջ։ Խումբը շարուած կարգի։ Գուր...գէնը՝ Բաղէշի ներկայացուցիչ, Վազգէնը՝ Վանի, իսկ Միքօն՝ ռազմական խմբապետ էր։ Խմբի մեծամասնութիւնը Շատախցի եւ Վանեցի էին, իսկ Ռուսաս...տանից միայն Գուրգէնն ու Փարսադանն։ Նկարուելէն վերջը երեկոյեան մի տուն հաւաքուե...ցինք։ Տէրտէր մը եկաւ, խաչ ու աւետարան դրաւ գիրքակալի վրայ եւ բոլորս ալ համբուրե...ցինք։ Եկան երկու ուղղապցի...ներ։ Մի-մի ճառ խօսեցին։

Բարձեցինք երկու ձի՝ մէկը աւելորդ փամփուշտ հրացաններ Վալադները ընկան առաջներ։ Ասօն-Շահէն առաջքից։ Ասօգը՝ յետեւից։ Այդ գիշեր գացինք Սանամերիկ, երկրորդ օրը գա...ցինք Խայի կողքը հայի գիւղ մը։ Երրորդ օրը գացինք սար մը, չորրորդ օրը՝ եւս սար, իսկ հինգերորդ օրը հասանք Թա...դէոս Առաքելոյ վանքը։ Վանքը գացած գիշերնիս՝ մեզի կորաւ Վանեցի ընկեր մը։ Կողքի ըն...կերը միայն վեց ժամ վերջ նկա...տեց, որ ընկերը չկայ։ Ասօին եւ Ասօգին թողուցինք նրան փնտռելու, իսկ մենք գացինք վանք։

Կորած ընկերը մօտ գալով կ'երթայ պարսիկ վրաններու մէջ։ Պարսիկները կը հարցնեն. «Դու ի՞նչ մարդ ես»։ Նա հա...գած էր ղազախի շորեր եւ գըլ...խուն դրեր էր փափախ։ Կ'ըսէ. «Ես Ռուսաց կոզակ եմ» նամակ կը տանեմ Մաքուի այխին խա...նին։ Պարսիկները վախի տակ կ'եփեն հաւկիթ, ձուածեղ, կը կերցնեն մածուն, երկու մարդ կուտան, որ ճանապարհ ցու...ցնեն։ Տղան ճանապարհին կ'ը...սէ. «Ձիս մինչեւ վանք տարէ՛ք, ես էնտեղ կ'երթամ»։ Ճանա...պարհին կը պատահին մեր վա...լադներին։ Վալադները չորս ղրան կուտան Պարսիկներուն եւ տղան կը վերցնեն նրանց ձեռ...քից։

Այդ տան միայն կը հաս...կնան Պարսիկները տղուն ինչ ըլլալը.

Լուսը բացուած էր, երբ տղան բերին մեր քով։

* * *

Յուլիս 20ին հասանք Թա...դէոս Առաքելոյ վանքը։ Երկու օր հոն մնացինք, հանգստա...ցանք։ Եկաւ նաեւ Փարամազ (Հնչակեան) իրեն խմբով՝ 30-33 հոգիէ բաղկացած։ Լոյսը բացուած էր երբ հասանք վանք։ Զինուորներից շատերու ոտքերը բաց էին, փայտի ծայրին դրօ...շակ մը փակցուցած՝ նրանք ալ եկան լեցուեցան վանքը։ Փա...րամազի արտաքինը շատ լաւ էր՝ փայլուն աչքերով, երկար մազերով։ Հրացաններնին բոլորն ալ ժանգոտած, անկանոն վի...ճակի մէջ էին։ Եթէ չեմ սխա...լիր, մոսինի հրացան չունէին, ոչ ալ կանոնաւոր վալադ։ Վազ...գէնն ու Միքօն ըսին. «Եթէ կըր...նաք քանի մը օր հոս սպասել, մենք կ'երթանք եւ մեր վալադ...ները ձեզի կը ղրկենք եւ ձեզ ալ կը բերեն»։

Մեր խումբը բաղկացած էր քառասուն հոգիէ։ (Մեզ հետ կային 4-5 հոգի ալ գաղթական...ներ Վանի Պզտի գիւղացի, ո...րոնք կ'երթային իրենց տուն)։ Նրանք շալակեր էին մեր աւե...լորդ զէնքերը։

Եաւ.

(*) Գուրգէն — Աւետիս Մալ...եան։

ԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՕԻ "ԵՓՐԱՏ" ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻ ԿՈՂՄԷ

Այս իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ

Harolaի սրահներուն մէջ 3 rue La Vieuville, Nord Sud: Abbesses

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝ Պ. Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ "ՌՈՍՏՈՄ" ԹԱՏԵՐԱՍԻՐԱՑԻ ԿՈՂՄԷ

ԾՈՎԻ ՋՈՒՐԵՐԸ եւ ՎԻՌԻ ՃԱՇԱՐԱՆԻ ՍՊԱՍԱՒՈՐԸ (ՁԱՒԵՇՏ)

Հայկ. եւ եւրոպական պարեր: Պարի մրցում, անակնկալներ: Ընտիր ճաշպանա, ճոխ պիւֆէ ժողովրդական գիներով:

ՄՈՒՏՔ՝ ԱՅՐԵՐՈՒ 7.50 ՖՐԱՆՔ, ԿԱՆԱՆՑ 5 ՖՐԱՆՔ

"ՄԱՅԻՍ 28" ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՄԱՅԻՍ 28ԻՆ

ՓԱՐԻԶ.—ԴՇ. ԻՐԻԿՈՒՆ ԺԱՄԸ 8.30ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

ՓԸԹԻ ԺՈՒՌՆԱԼԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

կը նախագահէ՝ Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

կը խօսի՝ Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

կը մասնակցի Սիփան երգչախումբը

ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՄԲ. Նախաձեռնութեամբ Անիէռ-Պուա-Քոլոմպի Հ. Յ. Դ. Ջէյթուն ենթակոմիտէի եւ Հ.Մ.Ը.Մ.ի մասնաճիւղին: Վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Պուա-Քոլոմպի Քաղաքապետարանի սրահը Rue des Halles, Bois-Colombes.

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Բանախօսութիւն եւ գեղարուեստական բաժին

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿՈՄԻՏԷԻ ԸՆԿԵՐԱ-ՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները անխտիր: Կը խօսի ԸՆԿ. ՀԱՅԿ ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ:

ՍԷՆ ԼՈՒ.— Վաղը կիրակի ժամը 3ին: Սէն Մարկրիթի եւ Սէն Լուի բոլոր ընկերները կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ: Կը խօսի ԸՆԿ. ՀԱՅԿ ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ:

ՊՈՒԼՎԱՌ OSSO.—Վաղը կիրակի ժամը 3ին: Կը խօսի ԸՆԿ. ՊՕՂՈՍ ՀԻՒՍԵԱՆ:

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ՎԱՂԸ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 2ԻՆ

Ս. ԱՆԹՈՒԱՆ.— Քամփանեը Յրէզի հայ մատրան մէջ:

Ս. ԺԷՐՈՄ.— Bar Tunelի *սրահին մէջ:*

Իսկ Հինգշաբթի 29 Մայիս

ՊՈՒՎԱՌ.— Օտտօի մէջ:

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Ա. Ա. Յոբելինական յանձնախումբի եւ գործակցութեամբ նոյն շրջաններու Թաղ. խորհուրդներու եւ ծանօթ հայրենակիցներու:

Սոյն հանդէսներուն խօսելու հրաւիրուած են.— Պ. Պ. Ա. Արոյեան, Ե. Արմէն, Վ. Գույումճեան, Պ. Զարոյեան, Ե. Թորոսեան, Պ. Հիւսեան, Բ. Միլտոնեան, եւ ուրիշներ, Իսկ Գեղարուեստական բաժնին իրենց աջակցութիւնը պիտի բերեն, դերասաններ Ե. Ղազարեան, Մ. Մարութեան, Ուզունեան, եւ ուրիշներ: Մուտքը ազատ է:

ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Salle des Fêtes*ի մեծ սրահին մէջ*

Կը նախագահէ՝ Պ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ

Կը խօսի Պ. ՄԻՔԱՅԷԼ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

Խմբերգ, արտասանութիւններ հայերէն եւ ֆրանսերէն

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Կազմակերպուած Վալանսի յոբելինական յանձնախումբի կողմէ եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. կոմիտէի, Հայրենակցական միութեանց, Զ. Ե. Ռ. Միութեան եւ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի:

Կը խնդրուի 6 տարեկանէն վար փոքրիկներ չբերել: Ծխելը արգիլուած է: Կը խնդրուի կարգապահ ըլլալ:

Հրաւիրուած են Նահանգապետը, քաղաքապետը, ոստիկանապետը, ընկերվարականներ՝ Mr. Faurd, Jules Moch եւ ուրիշներ:

Մուտք 2 ֆրանք

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի կոմիտէի

Այս կիրակի իրիկուն ժամը 8ին Սալ Շափի մէջ

Ղեկավարութեամբ՝ Մ. Մարութեանի, եւ մասնակցութեամբ Տիկ. Լ. Մարութեանի, Ս. Ազարեանի, Յ. Ուզունեանի, Մ. Գաբրիէլեանի եւ ուրիշներու:

Կը ներկայացուի՝ Շիլլէրի ԱՒԱԶԱԿՆԵՐԸ

Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

Այս Հինգշաբթի ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ ՏՕՆԻ առթիւ

Հ. Հ. Պատուիրակութեան շէնքին մէջ (71 Ave. Kléber)

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Է ՎԻՃԱԿԻ ՕՐ

Աւանդական սովորութեամբ վիճակ հանելու հետ միասին կը լինին բանախօսութիւն, երգեր, պարեր եւ հաճելի ժամանց: Ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ:

Կը նախագահէ՝ Պ. Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Մուտքը ազատ է բոլորի համար — Սկիզբը ժամը 3ին

ԹԱՏՐՈՆ ՇԱՆ Զ'ԷԼԻԶԷ

13—15 Ave. Montaigne, Ռուսական օփերայի մեծ եղանակ

Այսօր Շաբաթ ժամը 8.30ին Rouslan et Ludmila (Ա. անգամ)

ընդհ. տնօրէն՝ *ԻՇԽԱՆ Ա. ԾԵՐԷԹԷԼԻ*

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Տրապիզոնի Հայր. Միութեան կողմէ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին մինչեւ առաւօտ Վիքթօր Հիւկօի սրահներուն մէջ 46 Rue St. Didier, մեթրօ Boissiere եւ Trocadéro:

Գեղարուեստական բաժին: Ազգային տարազի մրցում, անակնկալներ եւայլն: Կը մասնակցի Մ. Ալմազեան իր թառով:

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին

գեղ. սրահներէն Salle Rameauի մէջ (29-31 rue de la Martinière)

Հովանաւորութեամբ նախկին վարչապետ եւ Լիոնի քաղաքապետ Պ. EDOUARD HERRIOTի եւ նախագահութեամբ Պ. Ս. ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ: Կը խօսին՝ Պ. Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ (*հայերէն և ֆրանսերէն*) և Պ. ՄԽԻԹԱՐ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Տիկ. J. Bériel *(դաշնակ), Փարիզէն Օր. Հ. Թորոսեան (երգ), պիտի երգեն նաեւ* Տիկին Սօնա Ղարիբ եւ Օր. Ժ. տէր Պետրոսեան: *Կը նուագեն Փափազեան քոյր-եղբայրները (դաշնակ-ջութակ): Դասական պարեր պիտի պարեն Եւրոպայի ամենափառքրիկ հռչակաւոր պարուհիներ* Nelly, André Bériel *քոյրեր:*

Ֆրանսական ընտիր նուագախումբ, հայկական երգչախումբ ղեկավարութեամբ Պ. Ա. Գ. Մելքոնեանի:

ԾԱՆՕԹ.— Կը խնդրուի գրկի երախաներ չբերել եւ կարգապահ ըլլալ, եւ ճիշդ ժամանակին գրաւել տեղերը նախօրօք ապահովելով յոբելեարին քարդերէն մէկ մէկ հատ, որոնց ետեւ թուագրուած է սրահի մէջ գտնուած աթոռներէն մէկ հատ, խճողումի տեղի չտալու համար:

ԹՐ. ՇՆՈՐՀԻԿ ԱՂԱՊԱԼԵԱՆ

եւ

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՓԷՆԻՐԷՃԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Մոնթրէօյ (Սէն)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՍԷՆ ՄԻՇԷԼԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ այս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը՝ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 29 Bld. Carnot. կարեւոր օրակարգ:

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Վռամեան ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին: Կը դասախօսէ՝ Ընկ. Պ. Հիւսեան:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր խումբերը այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Ակումբը: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԼԻՈՆԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին ընկ. Նիկողոսեանի ճաշարանը 14 րիւ ֆրանսուա կարսէն: կարեւոր օրակարգ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Հայ Նախկին Կամաւորներու միութիւնը վաղը Կիրակի հոգեհանգիստ կատարել կուտայ Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ ի յիշատակ այն հայ սպաներուն եւ զինուորներուն, որոնք ինկան պատւոյ դաշտին վրայ 1914—1920.

ՊՕԼՈՒ-ՏԷՎՐԷԿ եւ շրջակայից Հայր. երկսեռ ընկերակցութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզ եւ արուարձանները բնակող բոլոր հայրենակիցները, վաղը Կիրակի ժամը 2.30ին ժամկոչեաններու բնակարանը, 10 rue Levio, *մէթրօ՝* Villiers. *Կարեւոր օրակարգ:*

Կ'ուզուի *Փորձառու վարպետ դերձակ (քուփէօր) մը: Տարին շարունակ գործ: Կը տրամադրուի ծրի սենեակ եւ խոհանոց: Լաւ վճարում: Մանրամասնութիւններու համար դիմել անձամբ կամ նամակով,* Manufacture de Vétements «HAD» A. Hadjian, 36 *եւ* 40, Bld. Jean Jaurès, Draguignan (Var).

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ: Ատամ. եւ նոր մեթոտով գարմանում ատամնց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վէներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, լերմահեղ.) եւ վարժուի: Մասն. լուսաճառագայթ. Ճշգրիտ եւ արագ խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9 12.*

EMPIRE *միւզիք-հոլ*՝ 87 Av. Wagram

ԲԺՇԿ. ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ

ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

10 Rue Beaugrenelle, Paris (15)

Մէթրօ՝ Beaugrenelle

Միզանցքի, փրոսթաթի, մորթի, արիւնի, կանանց հիւանդութիւններ եւ Ֆրանկախտ: Ամէն օր ժ. 10—12 եւ 3 9: կիր. եւ տօն օրեր 10 12.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵԻՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 375 286
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 25 ՄԱՅԻՍ 1930
25 MAI 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻԻ 1272 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՀԱՅ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

Սալմաստի երկրաշարժի գոյժն առնելէ ի վեր, անձկութեամբ կը ...սէինք մանրամասնութիւններու, հասկնալու համար այդ ...մեր ժողովուրդին կրած հարուածին մեծութիւնը։

...րաքաղաքէ, ստացուած տեղեկութիւնները գերազանցեցին ...երկիւղները։

— ...ի վայրկեանում շրջանը դարձաւ դժոխք եւ գիւղերը վե...ցին ծողակոյտերի։ կանգուն գիւղ եւ տուն չկայ այլեւս ...ենք այգիներում, դաշտերում ցաք ու ցրիւ եւ անկազմա... ցանցւում ենք ուժեղ քամիներից եւ արեգակից։ Ցարսա... ...նք ամպերից. եթէ անձրեւ գալու լինի (Աստուած ոչ անէ) ...կորելու էմ ինչ որ կիսատ պռատ լաթեր ունէինք, ...ծողի տակ։ Անասունների կէսը փճացել է»։

...ա առաջին ստոյգ տեղեկութիւնները՝ քաղուած պաշտօնա...ղորդագրութենէ մը։

... այս ամէնուն վրայ, մօտ 100 դիակ՝ հանուած փլատակներու ...եւ 100ի չափ ալ վիրաւորներ, որոնց երեք քառորդը ...վիճակի մէջ...

...ս սոսամորմոք աղէտին է ենթարկուած Րաֆֆիի ծննդա... Սալմաստ, իր Հաֆթվան, Փայաջուկ, Ղալասար, Սաւրա, ...ամ, Սառնա, Ղըզըլջա, Սանամերիկ, Սարա և շարք մը ուրիշ ...ն գեղեցիկ եւ շէն գիւղերով։

...ւղեր՝ որոնք տասնեակ տարիներ շարունակ, ապաստան են ...— եւ ի՜նչ սրտառուչ հիւրընկալութեամբ — հազարաւոր հայ ...տաարդներու, որոնք, բոցավառ սիրտերով, շարա՜ն շարա՜ն ...ւէին դէպի «Արցունքի հովիտը», Թրքական եաթաղանի ...յ յալարուող հայ ժողովուրդի անաղանգին հասնելու համար։ ...ւղեր՝ որոնք իրենց տան դռներն ու հացի տաշտերը միշտ ...ն պահեր Թրքական դժոխքէն Պարսկաստան ու Կովկաս ...ստանած հայ գաղթական բազմութիւններու առջեւ։

...պա անոնց խանդավառ ասպնջականութիւնը կամաւորական ...ման ժամանակ... Ո՞վ չգիտէ, որ Անդրանիկի գունդը ամբողջ ...ւ ամիս Սալմաստցիներու հացով ապրեցաւ, մինչեւ արշա...ւի գիմելը։

Այս բոլոր պատճառներով, Սալմաստի Հայերը փուշ էին ...ք կառավարութեան աչքին։ Եւ երբ առիթը ներկայացաւ, ...համաշխարհային պատերազմի արհաւրալից օրերուն, Թրքական ...երն առանձին կատաղութեամբ ինկան Սալմաստի վրայ, ...ցին չէն գիւղերու, իսկ հայ բնակիչները մասամբ կոտորե..., ...ւ մասամբ ալ Թափառական կեանքի ստալաալագրուել ...անցին։

Սակայն ոյ մէկ աւեր ու հալածանք չկարողացան մարել Սալ...ցիներու ջերմ սէրը դէպի հայրենի օջախը։ Դեռ պատե... ...մի ընթացքին, անոնք քանի մը անգամ փորձեցին վերա...նել աւերուած գիւղերը, ամէն անգամ սոխպուելով կիսատ ...գործը, Թրքական նորանոր արշաւանքներու երեսէն։ Իսկ ...պատերազմը վերջացաւ, անոնք նոր ուժով նուիրուեցան ...ենի օջախներու վերաշինութեան գործին և արդէն բարեկե... ...կեանքի շրջանը թեւակոխելու վրայ էին, երբ վրայ հասաւ ...աշարժի աղէտը՝ նորէն փլատակներու վրայ նետելով Սալ...ի քրտնաջան, արի եւ հայրենասէր գիւղացին։

Այս պայմաններուն մէջ, զարմանալի չէ, որ խմբովին գաղ...ւ տրամադրութիւն մը ծայր տուած է աղետահար Սալմաստ...ւ մէջ, ինչպէս կ'երեւի պաշտօնական հաղորդագրութենէն։ ...յն զարմանալի եւ շատ զարմանալի պիտի ըլլար, եթէ այս ...ին զուրկէն հանդիսատես հայ հասարակութիւնը թոյլ տայ, ...իրէ Թափուր մնայ մեր պատմական հայրենիքի այդ թան... ...ին անկիւնը, որ ոռոգուած է Վարդանանց նահատակներու ...րական արիւնով եւ որուն վիճակուած է դեռ նոր քաջագոր...թիւններու ասպարէզ դառնալ մեր ազատագրութեան ճամբուն ...յ։

Հայ ժողովուրդը հոգեր շատ ունի։ Դեռ չեն սպիացեր կարմիր ...որներէն անոր մարմնի վրայ բացուած վէրքերը, եւ ահա ապի...ն ջարդերու վտանգ, ահա եւ բնութեան արհաւիրքները՝ օրը մը ...րակի գաւառը, օր մը Ցունաստան, օր մը Ֆիլիպէ եւ այսօր ալ ...լմաստ։

Բայց հոգերու այս առատութիւնը, որ չգիտենք ո՛ր չար Աս...ծոյ քմահաճոյքով առատութեան եղջիւրէն կը թափի մեր ...ուն, չի կրնար ընկճել ազգովին ապրելու մեր կամքը։ Ամէն ...հարուածի դէմ մենք պէտք է նո՛ր ուժով պրկենք մեր ջիղե... ...ւ համախմբենք մեր ուժերը՝ հարուածին հակազդելու համար։

Այսօր նոր հարուածին դէմ արժանավայել կերպով ծառանա... ...համար, մենք պէտք է ներշնչուինք ո՛չ միայն գթութեան ...ացումներէ, այլ եւ ազգային գիտակցութենէ։ Բանիմաց հայ ...սարակութիւնը, որ այնքան ջանք կը թափէ հայկական նոր ...ներ շինելու, չի կրնար թոյլ տալ, որ Վասպուրականի արե...եան սահմանին վրայ արդէն հաստատուած հայկական բոյները ... ի՜նչ բոյներ — ամայանան եւ լքուին։

Մեր ազգային գիտակցութեան մէկ ուրիշ թելադրանքն ալ ...ոք ըլլայ ներշնչել Սալմաստի հայրենասէր գիւղացիներուն, որ ...ժողովուրդը գիտէ ըստ արժանւոյն գնահատել իրենց կրած ...ղութիւնները ի շահ ընդհանուր հայկական Դատին։

Այս կրկնակի նկատումներէն ներշնչուած՝ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի ...ջանային Վարչութիւնը հրահանգած է արդէն իր մասնաճիւղե... ...՝ Փարիզ, Մարսէյլ, Լիոն, Վալանս, Վիէն, Կարտան, Տէսին, ...ըեւալը եւն. որ անմիջապէս ձեռնարկեն Սալմաստցիներու օգ...թեան գործը կազմակերպելու։

Մեզի կը մնայ դիմել հայ հասարակութեան, որպէսզի լայն ...ով եւ առատ ձեռքով իր օժանդակութիւնը բերէ եղբայրական ...ութեան այս գործին։

Ո՛հ, ի գործ, հայրենակիցներ։ Թող այս գեղեցիկ ձեռնարկին ...հաղորդ չմնայ ոչ մէկ անհատ, որ իր կուրծքին տակ հայկա...ն սիրտ ունի եւ իր միտքին մէջ հայկական ազատագրութեան ...ւալները...

Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Յ. Գ. — Այն հայրենակիցները որոնց բնակութեան վայրին մէջ ...մասնաճիւղ չկայ, կրնան իրենց նուէրները դրկել ուղղակի վար...չութեան գանձապահին, հետեւեալ հասցէով.— Mlle H. Kochian, ... Rue St. Charles, Paris.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆԻՍԻ ՄԱՀԱՓՈՐՁԻՆ ԴԱՏԸ

ԻՍՄԱՅԻԼ ՀԱԳԳԸ ՊԷՅ 100.000 ԹՐՔՈՒՐՔ ՋԱՐԴԱԾ Է...

Մեր ընթերցողները կը յիշեն թէ՝ 1928 նոյեմբեր 11ին, Նիսի մէջ, Մէհմէտ Սապրի անուն Թուրք մը մահափորձ կատարեց կիւմիւլճինացի Իսմայիլ Հագգը պէյի դէմ, որ թունդ հակաքէմալական է։

Արձակուած գնդակներէն վիրաւորուեցան Իսմայիլ Հագգը եւ երկու անցորդներ։

Այս մահափորձին դատավարութիւնը տեղի ունեցաւ ուրբաթ օր, 23 մայիս։ Բժշկական տեղեկագիրը կ'ըսէր թէ ամբաստանեալը կատարելապէս պատասխանատու չի կրնար համարուիլ։ Մէհմէտ Սապրի Ֆրանսերէն չգիտնալով, թարգման մը նշանակուած էր. իսկ փաստաբանն է հռչակաւոր Թորրէսը։

— Անձնական վրէ՞ժի համար գործեցիր այդ արարքը, հարցուց դատաւորը։

— Ոչ, պատասխանեց Մէհմէտ Սապրի։ Այդպէս ըրի, որովհետեւ այդպէս կը թելադրէր իմ պարտականութիւնս։ Իսմայիլ Հագգը թշնամին է իմ հայրենիքիս եւ գարշելի արարքներ գործած է։

Վկաներէն Գ. Սանսօ, ոստիկանական քոմիսէր, յայտարարեց թէ ամբաստանեալը հինգ անգամ կրակ ըրաւ եւ ոչ թէ երեք։ Այս առթիւ վէճ մը ծագեցաւ եւ Նիսաը պահ մը ընդհատուեցաւ։ Երբ վերսկսան, շատ աւելի բուռն միջադէպ մը ծագեցաւ։ Գ. Սանսօ պնդեց թէ Մէհմէտ Սապրի խառնակիչ մըն է, հետեւաբար առեւտրական կամ գաղափարականութեամբ չէ որ շարժած է, վերջապէս խօսք առաւ Իսմայիլ Հագգը։ Պատմեց թէ ինչպէս ծանօթացած էր Սապրիի։

— Ես համոզուած եմ թէ, ըսաւ, Սապրի գործած է Էնկիւրիի կառավարութեան գաղտնի մէկ կոմիտէին գրգռումով։

Նախագահը.— Չեմ կրնար թոյլատրել որ այստեղ ամբաստանուի կառավարութիւն մը թէ գործակալներ ղրկած է Ֆրանսա։

Իսմայիլ Հագգը ուժգնօրէն հերքեց իրեն դէմ եղած ամբաստանութիւնները։ Ես երբեք մարդ կախել տուած չեմ, ըսաւ։

Նախագահը.— Ձեզ կ'ամբաստանեն թէ 800 մանկամարդ աղջիկներ կախել տուեր էք։

Իսմայիլ Հագգը.— Ես միայն արդարութիւնը գործադրեցի եւ ուրիշ ոչինչ։

ԽՄԲ.— Այս պատմութիւնը կը քաղենք «Մաթէն»էն։ Իսկ հետեւեալ տեղեկութիւնները՝ ուրիշ թերթերէ.—

Նախագահը հարցուց ամբաստանեալին թէ ի՛նչպէս կ'ապրի։

Մէհմէտ Սապրի պատասխանեց թէ ժամանակին ոչխարի հօտեր ունէր եւ կարօտ չէ Թրքական կառավարութեան օգնութեան։ Յերքեց թէ յարաբերութիւններ ունեցած է հին Թուրքիոյ երեւելիներուն հետ։ Յայտարարեց թէ երբեք փորձած չէ բարեկամութիւն կապել Իսմայիլ Հագգըի հետ։

«Որովհետեւ, կան մաքուր Թուրքեր,—Քէմալականները. միւսները արժանի՝ չեն իրենց հայրենիքին»։

Ամբաստանեալը գղջում յայտնեց իր արարքին համար, մանաւանդ անոր համար որ երկու անմեղ անցորդներ ալ վիրաւորուած են։

Իսմայիլ Հագգը յայտարարեց թէ՝ Մէհմէտ Սապրի բանսարկու խառնակիչ մըն է։

— Երբ ինծի ներկայացաւ սրճարանին մէջ, յանկարծ ըսաւ. «Քէմալականները բանտարկեցին զիս»։ Բայց ես չհաւատացի։

Յետոյ աւելցուց թէ ինք չհասկցաւ անցած դարձածը։ Յաջորդ օրը միայն իմացաւ թէ յարձակողը Մէհմէտ Սապրին էր։ Եւ ցոյց տուաւ Թուրքերէն թերթեր որոնք ծանր ամբաստանութիւններ կ'ընէին իրեն դէմ, Պրուսայի նահանգապետութեան շրջանէն։ Այսպէս խօսեցաւ ամբողջ մէկ ժամ («Ժուռնալ»)։

.˙. Ամբաստանեալը իր վկայութեան ընթացքին «ջրէշութիւններու եւ գարշելի արարքներու» խօսք ըրած ըլլալով, պաշտպան փաստաբան Գ. Ժոպէռ բացատրութիւն պահանջեց։ Մէհմէտ Սապրի պատասխանեց թէ Իսմայիլ Հագգը պատասխանատու է հարիւր հազար Թուրքերու ջարդին։

— Ձրի զրպարտութիւն, պատասխանեց փաստաբանը։

— Լօզանի 1923 յուլիս 24ի դաշնագրին յաւելուածին մէջ, կը յիշուին 150 անձեր որոնք պաշտօնապէս աքսորուած են Թրքական կառավարութեան կողմէ։ Իսմայիլ Հագգը, զոր կ'ուզեն մեզի ներկայացնել իբրեւ բարեկամ Ֆրանսայի, իր արժանի տեղն ունի այդ ցանկին մէջ։

— Ատիկա պատճառ չէ որ ատրճանակ պարպուի Ֆրանսական բազմութեան մը մէջ, դիտել տուաւ ընդհ. դատախազը։ («Փըթի Փարիզիէն»)։

Ցարական խստութիւններ Հնդկաստանի մէջ

Բանաստեղծ Տիկին Նայտու, կոնկրէսի երկրորդ յաջորդը, որ ձերբակալուած էր անցեալ օր, անմիջապէս դատուելով 9 ամիս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ։

Ուրբաթ օր 50 կամաւորներ ձերբակալուեցան Պոմպէյի մէջ, երբ Վատալայի աղահանքները կ'երթային ուրիշներու հետ, յարձակում գործելու համար։

Երկրորդ արշաւանք մը կազմակերպուած է այսօրուան համար։

Կոնկրէսի որդիներէն մէկը եւ քարտուղարը դատապարտուեցան մէկ-մէկ տարի բանտարկութեան։

.˙. Հնդիկ «պատերազմական խորհուրդը» արտակարգ նիստ մը գումարելով Պոմպէյի մէջ, մեծամասնութեամբ որոշեց շարունակել արշաւանքները։ Իսկ ազգ. համագումարը կը ջանայ զինուորագրել նաեւ երիտասարդ իսլամները եւ Թարսիները։ «Պատերազմական խորհուրդ»ին գլխաւոր անդամները ձերբակալուած ըլլալով, նորեր նշանակուած են, բայց անունները գաղտնի կը պահուին։

.˙. Ուրբաթ օր հսկայական ցոյց մը տեղի ունեցաւ Պոմպէյի մէջ։ Ազգային թափօր մը կազմուած էր, երբ 400 ոստիկաններ փակեցին ճամբան, ժամը 3ին, ազդարարելով թէ չեն կրնար յառաջանալ ժամը 9էն առաջ։ Այս կարգադրութիւնը մեծ յուզում պատճառեց քաղաքին մէջ։ Իրիկուան ժամը 5ին 200.000 հոգի համախմբուած էին ոստիկանական շղթայներկու կողմերը։ Ազատ անցք մը ձգուած էր ցուցարարներուն եւ ոստիկաններուն միջեւ։ Ազգայնական վարիչները թոյլ չտուին որ ամբոխը խորտակէ պատուարները։ Անցուդարձը բոլորովին խափանուեցաւ եւ ծանր դէպքեր կը վախցուէր։

Լման չորս ժամ կացութիւնը անփոփոխ մնաց։ Այն ատեն ոստիկանապետը հաղորդեց ազգայնական վարիչներուն թէ կրնան յառաջանալ որոշ փողոցներէ։ Լուրը հազիւ լսած, ամբոխը սկսաւ գոռալ, «Յաղթանա՜կ, յաղթանա՜կ»։ Եւ յառաջ խուժեց ամէն ուղղութեամբ, դէպի Թաճ Մահալի մեծ հիւրանոցը, պոռալով. «պօյքօ՜թ, պօյքօ՜թ»։ Շղթայազերծ ալիք մըն էր որ կը յառաջանար եւ շատ մը Եւրոպացիներ հրաշքով ազատեցան խոշտանգումներէ։

.˙. Աֆղանպատէն կը հեռագրեն.— Օրէնսդիր ժողովին իսլամ անդամներէն երկու հոգի, Ահմէտ Խան եւ Ջաֆար Ահմէտ, խորհրդակցելով իսլամ հասարակութեան ազդեցիկ անդամներուն հետ, յայտարարեցին թէ չեն կրնար անտարբեր մնալ անհնազանդութեան շարժումին հանդէպ, քանի որ արդէն կը խորհուի նոր սահմանադրութիւն մը յօրինել Հնդկաստանի համար։ Ուստի, մայիս 29ին ժողովի հրաւիրուած են իսլամական բոլոր կազմակերպութիւնները, ճշգրիտ ծրագիր մը մշակելու եւ իսլամ հասարակութեան պահանջներն ու բաղձանքները ձեւակերպելու համար։

ՏՈՔԹ. Ֆ. ՆԱՆՍԷՆ

(Մէջտեղը, նստած։ Միւս երեքը՝ իրեն հետ Հայաստան գացած պատուիրակութեան անդամներն են)։

Փոքրամասնութեանց դպրոցները

Նոր տնօրէնութիւն մը կը պատրաստէ քէմալական կառավարութիւնը Պոլսոյ ոչ-Թուրք դպրոցներուն դէմ։

Անհաւասիկ պատրուակը.— Թրքերէն թերթերու տեղեկագրէն հասկցուած ըլլալով որ փոքրամասնութեանց դպրոցներուն մէջ յաճախ վէճեր կը ծագին հիմնադիրներու եւ տնօրէններու, ինչպէս նաեւ այս վերջիններու եւ ուսուցիչներու միջեւ, կրթական տեսչութիւնը որոշած է կանոնագիր մը մշակել։ Այս կանոնագրին մէջ մանրամասնօրէն պիտի ճշդուին իրաւասութեան սահմանները։

Մարախին վնասը Թուրքիոյ մէջ

Առեւտրական սակարանը սկսած է տեղեկագիրներ ստանալ Անատոլուի այս տարուան բերքին մասին։ Տրուած տեղեկութեանց համաձայն, վերջին անձրեւները ռեւէ օգուտ չեն ունեցած երկրագործութեան։

Մերսինի շրջանակի գարիի բերքին առաջին ժամանումը եղած է արդէն։ Այս օրերուն ցորենի առաջին բերքին ալ կը սպասուի։ Այս տարի, Մերսինի բերքը յուսացուածին չափ չէ եղած, որովհետեւ մարախի արշաւը մասամբ փճացուցած է զայն։

Միջատներու աւերումներէն զերծ ըլլալու համար, անցեալ տարի Կիպրոսէն բերուած սերմացուն բաժնուած էր երկրագործներուն, բայց տեսնուած է որ ռեւէ օգուտ չէ ունեցած այդ միջոցը։

Չաթալճայի եւ Եազաճըգի մէջ «ափիֆիժէր» կոչուած մարախներ երեւան ելած են։ Այս միջատները կը հաւաքուին Ներկայիս։ Սիլիվրիի, Չաթալճայի եւ Եալովայի մէջ իտալական միջատ կոչուած մարախներ կան, որոնք աւելի վնաս կը հասցնեն։ Այս միջատներն ալ թունաւորուելով կը հաւաքուին։ Պոլսոյ մէջ ալ «փիւսէրոն» կոչուած մանր միջատներ կան որոնք զանազան դեղերով կ'ոչնչացուին։

ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ

ԳՐԱԿԱՆ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՀՈԳԵՎԻՃԱԿԸ

Մեր օրերու գրական սերունդը դժգոհ է եւ գաղզաղած։ Դժգոհ ու գաղզաղած ինքն իր դէմ եւ ուրիշներուն։ Հոգեվիճակ մը որ բացատրութեան կը կարօտի։

Իսկ ուրիշները.— ընթերցող, գրասէր եւ գրագէտ հասարակութիւնը, գրական մթնոլորտը դժգոհ են, կամ առնուազն դէմքի ծամռուք ունի, երբ կը խօսի ներկայ գրականութեան մասին։ Մտայնութիւն հիւանդագին, եթէ չըսենք խստապահանջ։

Ինչո՞ւ։

Պատասխանը որ պիտի կրնայ այս ինչուն բաւարարել, կոչուած չէ ներկայ գրականութեան իրական պատկերը ներկայացնել ընթերցողներուն։ Այդ գործը կը սպասէ իր նուիրուած աշխատաւորին։ Ու այս աշխատանքը կը կատարուի արագօրէն ու արժէքաւոր, երբ մենք կ'ազատինք ներկայ հոգեվիճակէն։ Ահա, այդ նախադուռն է որ կ'ուզեմ բանալ՝ գլուխ գլուխի նստելով իմ մտածումներուն հետ։

Թողունք որ հին կարկառուն դէմքերն իրենց ճանապարհը շարունակեն, առանց ետին նայելու։ Վերջին և տենդոտ տասնըքէն զատ, ուելին չենք պահանջեր։ Հանգիստ թողունք նաեւ միջին սերունդի քանի մը փառքի կոչուած (իրաւացի ու արդար փառք) կորովի դէմքեր, որոնք լիովին իրենց ուսը տուած են հայ գրականութեան լուծին։ Բայց այսքանով հարցը չի փակուիր։ Հայ նորագոյն գրականութեան հրատապ խնդիրը կը չարչրկէ միտքերը, ու նոր սերունդը, գրական սերունդը դատաստանի կը կանչուի։

Վա՜ղը, վա՜ղը...

Ու անժառանգ մնալու վախէն բռնուած բազմութիւն մը, թթուած երեսով՝ վազուան կենայի։ Մինչդեռ գրական նոր սերունդ մը եւ գրականութիւն մը գոյութիւն ունի։ Այս փաստական գոյավիճակը կարծես դժուարաւ կ'ընդունուի շատերէն, բայց երբ նախադուռէն ներս մտնենք, ներսի եւ դուրսի դժգոհութեան պատճառներն աւելի պարզ պիտի երեւին։

Երբ գրական նոր սերունդ կ'ըսենք, պէտք է գիտակցինք որ այդ սահմանաւորումը ճշգրտօրէն չի խտացներ մեր ըմբռնումը իր դասական իմաստով։ Մեր օրերու գրական սերունդը խառնուրդ մըն է երկու սերունդներու։ Հայկական փոթորկալի կեանքի հետեւանքով կտրուած է իրերայաջորդ սերունդներու շղթան։ Ասոր վրայ պէտք է աւելցնել նաեւ պատերազմի դժբախտ տասնամեակը։ Դատարկ անջրպետ մը, որմէ յետոյ կը սկսի հայ գրականութեան ներկան։ Փուլ մը, ուր հաւաքուած են պատերազմէն քիչ առաջ հասակ նետած, պատերազմի ժամանակ աչք բացած ու պատերազմէն յետոյ պատանեկան սարսուռներէ բռնուած գրողներ՝ արուեստի տաճարին նուիրուելու համար։

Այսօր երկու երեք գրողներէ զատ, որ երեք չորս տարուան անուն ունին եւ տակաւին երեսուն տարին չեն լրացուցած, միացեալ բազմութիւնը մեր թուած սերունդին, 30-45 տարիք ունի եւ 10-20 տարուան գրական անուններ են։ Ասոնցմէ զատ նորագոյն (կարելի է ըսել անմիջապէս զալիք) սերունդի գոյութիւնն անզգալի է։ Անոր գոյութիւնը հարցականի մը տակ կ'իյնայ, շնորհիւ մեր կրթական վիճակին, մեր ցրուածութեան։ Մինչդեռ բնական կեանք մը ուրիշ պատկեր պիտի պարզէր մեզի։

Ու ահա, 25-45 տարեկան մարդոց բազմութիւն մը, 5-20 տարուան գրական անունով եւ աշխատանքներով, կը ներկայանայ հայ գրականութեան պատմութեան առջեւ, որպէս նոր սերունդ, նոր գրականութիւն կերտող։ Եւ սակայն, բաց ի մէկ երջանիկ բացառութենէ (Համաստեղ), որ կրցաւ իր իրաւացի տեղը բռնել հայ գրականութեան պատմութեան մէջ, միացեալները մասին կը տիրէ խորին լռութիւն մը։ Կա՞ն, թէ չկան։ Գլխու երերում մը։ Ո՛չ այո՛, ոչ ալ ոչ։

Զղայնացնող, վիրաւորական լռութիւն։ Այս սերունդն իր երգերու արձագանգը չի լսեր, ու անպատասխան մնացած հոգին կը գաղզղի։ Գրական ջերմ մթնոլորտ չկայ։ Պատանի եւ ընթերցասէր զանգուածներ չկան, որպէսզի անոնց յուզումներն ու սարսուռները մթնոլորտը լեցնէին, մթնոլորտ մը որ անհրաժեշտ ջերմութիւնը պիտի բերէր արուեստագէտներու հոգիին։

Գրական քննադատութիւնը իր խօսքը չէ ըսած եւ չըսեր ներկայ սահմանմակի գրականութեան մասին։ Քննադատութեան անողոք նշտրակը տակաւին չէ մօտեցած առատօրէն արտադրուած գրականութեան, ուր արժէքաւորն ու անարժէքը հաւասար գծի վրայ կը մնան։ Անուններ բարձր կը հնչեն մեր ականջին, մինչդեռ անոնց գործերը կը մնան անանուն, առանց արժէքի սահմանաւորում ստանալու։

Ուրիշ բաց մը։ Դասագրքերու եւ հատընտիր գրուածքներու հաւաքածոներու բացակայութիւնը, անկիւն մը, ուր գրագէտը (թէեւ մասամբ մը) պատուանդան մը կը գտնէ մէկ ոտքի վրայ կենալու։ Վերջին տասն և հինգ տարիներու ընթացքին այս գրական սերունդի որեւէ գրուածք դասագրքերու անցած չէ։ Անշուշտ ամէն գրուածք դասագրքի սահմանուած չէ։ Այդ հարցը մը չէ որ այդ կը գնահատենք, այլ երեւոյթը։ Սահմանադրութիւնը նախորդող տասնամեակին (98—1908) փոքրիկ քննութիւն մը պիտի պարզէ, որ 5—10 տարուայ երիտասարդ գրողներու գրուածքները դասագրքերու եւ հաւաքածոներու զարդը կը կազմէին։ Անոնք արդէն գրագէտ և հեղինակ էին։ Աւելի կամ պակաս՝ արժէքը տարբեր կէտի խնդիր էր։

Իսկ այսօր, գրագէ՞տ է, թէ ոչ. հեղինակ կարե՞լի է կոչուիլ թէ ոչ։ Հարցականը կախուած կը մնայ ներկայ մխորին վրայ։ Հիմա, բոլորն ալ հաւասարապէս հեղինակ են։ Հետեւաբար՝ ոչ ոք հեղինակ է։ Հաւասարութիւնն, այս պարագային, ամբոխային հոգեբանութիւն մըն է, որ գրական սերունդի բոլոր անդամները իրարու կը շղթայէ, ուրիշ գծով բարձրութեան ստուերճանը պահպանելու համար։

Հետեւանքը՝ Քննադատութիւնը կը դառնայ անհանդուրժելի, նոյնիսկ աւելի։ Եւ այսօրուան սերունդը որ կարօտ էր գրական քննադատութեան, այժմ այլեւս չի հանդուրժեր անոր. վարժուելու լռութեան և... հաւասարութեան։ Տուժողը իրական արժէքներն են։ Միւսները կը գոհանան հասարակ զովեստով մը, որ գրական արտակամ մը չէ եւ հեռի է գրական պատուանդան ապահովելէ։

Ու հիմնական վերլուծման ու գնահատման փոխարէն, տարին անգամ մը, նոր տարուան առթիւ, հայ մամուլը անդաստան մը կը կատարէ։ Քանի մը բարի գրողներ թաղէ թաղ ձայն կուտան իրարու՝ իրենց դուռն ու դրացինները յիշատակելով, կարծես պարտականութիւն մը ըլլար «Ցիշեալ լէյէք». առաջի անմահ գարունն Ատալոնեւ։ Տեղ տեղ քանի մը ածականներ, նոյնիսկ ազմայլելի, քանի մը անզգաղարձեր, քիչ քննադատութիւն. ահա բոլորը։ Գրագէտը կալին քով կեցած է, ու չգիտեր թէ իրմէ ի՞նչ կ'ուզեն, ցորե՞ն, թէ դարման։ Ագին շատերը յարգի դէզեր կը մատուցանեն բազմութեան, առանց խնդրանքի։

Դատաւոր չկայ։ Կատարեալ անիշխանութիւն։ Անշո՛ւշտ, անշո՛ւշտ, գրականութիւնն ազատութեան մէջ կը ծաղկի...

«Ազատութեան» մէջ տասը տարիէ կը քալենք։ Գրական մթնոլորտ (եթէ կարելի է այսպէս կոչել ներկայ մթնոլորտը) խիստ մլառ է եւ՝ փառք բաշխելու եւ՝ անփառունակ դարձնելու մէջ։ Գրական սերունդը (անուններն իրենց տարիքովն ու տուրքով գրականութեամբ հետաքրքրուողները հոս կրնան շարել, առանց իմ օժանդակութեան), տասը քան տարուան իր անունին առջեւ, մէկ կողմ դնելով օգին նետուած անարժէք ու պատահական գովեստները, կը գտնէ քանի մը ծամծմուած բառեր,— «տաղանդի նշոյլներ ունի», «խոստմնալից սկսնակ մըն է» (առնուազն հինգ տարուան գրող է), «յուսալից ապագայ մը կը խոստանայ» (պէտք չէ մոռնալ, 20 տարի է որ կը գրէ), «շնորհալի էջեր ունի», եւայլն, եւայլն։ Հաստատուն եւ լրիւ որակումի չենք հանդիպիր։

Պակասաւոր այդ հաշուեբանութեամբ մթնոլորտը որոտաբուխ բառ մը չուղղեր մեր օրերու գրական մշակներուն։ Իսկ գրական սերունդը, ակնդէտ՝ կը դառնայ ջղային ու վանող։ Այս հոգեվիճակը հիւանդագին է եւ մահացու հարուած մը՝ ուղղուած գրականութեան ծաղկումին։

Ի հարկէ խօ՞սքը անոնց մասին չէ, որոնց փառասիրութիւնը գոհացուած կը տեսնայ երբ իրենց տառադրութիւնը շատ յաճախ տպագրութեան կը յանձնուի։ Անոնք պատահական ճամբորդներ են, որոնք ոչ միտքի եւ ոչ ալ տեւական արժէքի մասին կը մտածեն։ Եւ ոչ ալ անոր մասին, (որովհետեւ այդպիսի դէմքեր եղական են) որ արուեստին կ'երթայ միայն իր հոգեկան բաւականութեան համար, առանց սպասելու գնահատման ու փառքի։ Անոնք առերկայ անոնք են, որ իսկապէս գրականութիւն կ'ընեն, եւ որ արուեստագէտի մարդկային հակումն ունին սպասելու գնահատական խօսքին, լաւ կամ գէշ։

Գրական սերունդը այս սպասումէն, ջղային հոգեվիճակ մը կ'ապրի։ Իրմէ աւելի մթնոլորտն է յանցաւորը։ Սակայն այդ մթնոլորտին մէջ ան հետզհետէ իւրացուցած է արատներ որոնք զինք կը նսեմացնեն եւ արժանի են մտածման։

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ԿԻՐԱԿՆՈՐԵԱՅ ՆԻՇԵՐ

ՃԱՓՈՆ ԹԱՏՐՈՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Սա վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին, Փարիզ հիւրընկալն ու ականատեսը եղաւ բազմալեզու թատրոններու։ Ռուս ներկայացումներ՝ Օտէոնի մէջ, ռուս պալէներ՝ Օփէրայի մէջ, Նիցոլա Պալիէֆ (Նիկողոս Պալեան, ափսո՛ս) եւ իր համբաւաւոր Չղջիկը, անգլիական ներկայացումներ, եւ նո՛յնիսկ հայկական՝ (Սաչա Կիթրիէն վերջը) Ալպէր Փրըմիէի մէջ, իտալականներ՝ Շան զ'Էլիզէի մէջ, եւ զնո աննման թատրոնը, քամպօճեան խորհրդապարեր, ու, տասնեակ մը տարիներ առաջ ալ չէին լեզուով ներկայացում մը Թէաթր Անթուանի մէջ, չէն դերասաններու կողմէ, չէն տէքօրով ու չէն տիպարներով, չինական ազգային տօնին առթիւ սարքուած։ (*) Իսկ ճափոնական թատրոնը, բուն իսկ ճափոնականը՝ նիւթով, տէքօրով, թատերագրով ու գերակատարներով, առաջին անգամն էր որ կ'ողջունէր Փարիզ։

Կրկնակ վայելքը ունեցայ տեսնելու թէ՛ այդ թատերախումբը, Թօքիոյի արքայական թատրոնին արուեստագէտներէն բաղկացած, ուրեմն եւ ամէնէն առաջնակարգներէն ու ամէնէն ներկայացուցչականներէն, եւ թէ Փիկալեան թատրոնը, ամէնէն վերջինը զոր կառոյց Փարիզ (Գաստոն տը Ռոշիլտի ծախքով)։ Թատրոն մը՝ արդիականներուն մէջ արդիական՝ իր բոլոր ճարտարապետական ու գեղարուեստական կատարելութիւններով, իր անպաճոյճ ճոխութեամբ ու գաղտագրիչ լոյսերով, իր զարդամերկ շքեղութեամբ ու ընտանի վեհութեամբ, իր անպաճոյճ՝ այլ խորապէս պչրուն կախարդանքով, իր ըմփոփող գիծերով ու գոյներով և նախադար պարզութեան ու նորագոյն կնճիռի իր բովանդակ մթնոլորտով. Ցետպատերազմեան ճարտարապետութիւն, աւելի խիզախ ու անդիմադրելի քան դարասկիզբի իր նախակարապետը «Նոր արուեստը» (art nouveau)։ Ճարտարապետութի՛ւն՝ որ ամէն օր նուազ հանդուրժելի կը դարձնէ ինչ որ դասական է ու հնաւանդ։

(*) Միայն թէ՝ այդ թատերախաղին — Երջանկութեան քօղը — արտաքինն էր լոկ չինական, իսկ ներքինը՝ խորքը, պարզապէս մարդկային, եւ գրուած՝ փառապատիւ մեծ գործիչին՝ Ժորժ Քլէմանսոյի կողմէ։

Թատրոն, Թատերախումբ, Թատերախաղ — մէկը միւսէն նոր, մէկը միւսէն ինքնատիպ, մէկը միւսին արժանի։ Մէկը՝ գերազանցօրէն արեւմտեան, միւսը՝ գերազանցօրէն, ծայրայեղօրէն — արդարե՛ւ — արեւելեան։

Ինքնատիպ, ինքնուրոյն, ինքնագրոյմ։

Չեմ կարծեր որ սեւէ ատեն այս բառերը ունեցած ըլլան ա՛յնքան ճշգրիտ եւ այնքան ճշմարիտ կիրառութիւն մը՝ որքան ներկայ պարագային։

Արուեստ մը՝ որ ո՛չ մէկ նմանութիւն ունի, ճիշդ ինչպէս վերէն ի վար շարուած իրենց գիրը, մեր գիտցածին, մեր տեսածին, մեր ըմբռնածին հետ։ Հսկայ խորհուրդ։ Կրօնաշունչ մթնոլորտ մը։ Տիպարներ։ Ձեւապարեր՝ որոնք ոչինչ ունին անպարկեշտ ու անպարարային։ Միալար, մելամաղձոտ ու նաեւ միամիտ եղանակներ որոնք կուգան կողքէն՝ իբրեւ մօտակայ մենհանէ մը՝ որուն բաց դուռը լսելի դարձնէր ներսի աղօթերգութիւնները դանդաղ։ Նախնական թառ մը՝ որ կը լսուի ու չի տեսնուիր։ Երաժշտութիւն՝ որ ոչ մէկ կապ ունի օփերայական մեծափարթամ ալըրակներու եւ ձայնական ձեռնածութիւններու հետ։ Նոյնիսկ քիչ մը շատ պարզունակ։ Եւ սակայն կը համարձակի ինքզինքը հրապարակային դարձնել, ու՝ համաշխարհային սրահներու մէջ։ Որովհետեւ այնքա՛ն անկեղծ, այնքա՛ն սրտաբուխ։ Եւ այնքա՛ն իրենցը։ Միմիայն իրենցը։

Ու յետոյ, զգեստնե՛րը։ Իշխանէն մինչեւ գիւղացին, գիշերուան սեւէն մինչեւ արեւին հրաշափայլ ոսկին, մետաքսաւէտ զգեստներու բազմաձեւ, անհման գունագեղութիւն մը, պերճութիւն մը՝ որ զարմանալ ճափոնական է։

Դերասանները՝ որոնք իրենց դերը կը խաղան — ականջը խօսի մերիններուն — առանց յուշարարի, անշփոթ ու անվարան։ Ասիկա նոր չէ անշուշտ, եւ նոյնիսկ շատ տարրական պահանջն է բեմին. եւ շատոնց է որ եւրոպական բեմէն (ո՛չ բոլոր բեմերէն) յուշարարը ջնջուած է։ Սակայն եթէ միայն այս ըլլար ճափոն դերասանին առաւելութիւնը... Անոր կազմութիւնն ու դաստիարակութիւնը այլապէս հիմնական բան մըն է։ Հոն, ճափոնի մէջ, ինչպէս օրագրողի մը կը յայտարարէ թատերապետը՝ Ցիւցիւի, դերասանութիւնը ժառանգական ասպարէզ մըն է։ Այո՛, հօրմէն զաւկին փոխանցելի։ Դերասանը՝ դերասանէն միայն կը սերի։ Եւ երբ հինգ տարու է տղան, հայրը արդէն կը սկսի անոր սորվեցնել արտասանութիւն, պար, զօտեմարտութիւն եւ սուսերամարտ։

Ճափոն դերասանը, արդարեւ, ո՛չ միայն քաջավարժ է ըսելու արուեստին մէջ, որչափ կարելի է դատել առաջին անգամ լսուած լեզուէ մը հեղհեղահոս ուր կը շաչեն բացորոշապէս մարդկային բոլոր շեշտերը եւ ուր կ'երանգաւորուին զգացման բոլոր փոփոխութները։ (Ու լսելով ճափոներէնը, կարելի չէ զլանալ հազագային այդ լեզուին՝ մեծածկայութ ներդաշնակութիւն մը։ Հիմա կը յիշեմ թէ խօսքը (եւ ներհուն) բանաստեղծը որ Փոլ Քլօտէլն է, երբեմն ֆրանսական դեսպան Թօքիոյի՝ կը գրէր, չեմ յիշեր ո՛ւր, թէ գերազանց լեզուն բանաստեղծութեան՝ ճափոներէնն է եւ թէ ֆրանսերէնը, իր կազմութեամբն իսկ, ան ատակ է քնարերգելու։ Հապա հայերէ՞նը, ո՛վ մեծդ Քլօտէլ, լսելով ճափոներէնը, մենք, Արեւելքցիներս, պատրանքը կ'ունենանք, տեղ տեղ, թաթարերէն լսած ըլլալու, ինչպէս իրենց դիմագիծը իսկոյն կը բաղդատենք կեդրոնասիացիին հետ։ Ծանօթը անծանօթով բացատրելու ճի՞գ։ Բայց նոյն իսկ, մենք մեզի, կայծակնարագ պահու մը մէջ, հարց կուտանք թէ արդեօք հայերէն բաներ մըն ալ չստացա՞ն իրենց խօսքի ջրվէժին մէջ՝ սա սիրելի ճափոնները։)

Ճափոն դերասանը սքանչելի պարող մըն է, դանդաղ ճկունութեամբ մը եւ նրբութիւններով որ ոչինչ ունին կապիկ ու հոպիւր։ Անիկա պարը ըմբռնած է իր ամէնէն ազնուական իմաստով. արարողութեան պէս նուիրական բան մը, հոգիին մարմնաշարժ արտաքնացումը։

Ճափոն դերասանը առաջնակարգ սուսերամարտիկ մըն է, յովազի մը արագութեամբ եւ ճապկութեամբ խոյացող. կռակոտ խաղարկութիւն՝ որ վտանգին սարսուռով հեւ ի հեւ լարուած մը կը պրկէ։ Քառորդ ժամ տեւող սուսերամարտի շատ իրական տեսարանը՝ (այո՛, երբեք չինծու՝ հակառակ կեղծ սուրերուն) յաղթ ապացոյցը եղաւ մարզական իր այս մասնագիտութեան։ Եւ թատերախաղ գրեթէ չունին — վկայութիւնը վերոյիշեալ աղբիւրէն է միշտ — ուր սուսերը չխառնչէ։

Անհրաժեշտ ճափոն դերասանը. — ուժանակային կուտակուած մը՝ բազմապիսի յատկութիւններու։ Մնած օրէն, իր արիւնին մէջ կը կրէ զանոնք։ Ճիշդ է։ Այլ իր ամբողջ կեանքը նուիրուած մը կ'ըլլայ սոսկ անոնց լրումին, կատարելագործումին։ Ու ատիկա՝ գիտակցութեան առաջին վայրկեանէն սկսեալ։

Ճափոն դերասանուհի՞ն։ Անիկա ուշագրաւ է իր դիւրաթեք ձախաւերութիւններով եւ ձախաւեր դիւրաթեքութիւններով (չմոռնանք որ կէսը մերն է), իր անձնազոհ կանացիութեամբ ու մանաւանդ շքեղ վարսակոյտով, յատկանիշը՝ ամէն ճշմարիտ ճափոնուհիի։

Ու հիմա, բոլոր աս դերասանուհիները նոյն հասակը ունին, նոյն կերպարանքը՝ միայն ատոտ բրնձափոշիով ճերմկցուած, նոյն կրաւորական հովը եւ նոյն շարժուձեւերը։

Կեցուածք ու շարժում, արդէն, ճափոն թատրոնին մէջ, հիմնապէս կը տարբերին արեւմտեաններէն։

Իսկ դերասաններուն հասակը՝ մեզի ապացոյցը տուաւ թէ ճափոնցիները միմիայն թզուկներէ բաղկացած ժողովուրդ մը չեն։

Աւանդապահութիւնը թոյլ չէր տուած ճափոնուհիին՝ արդիական մկրատին զոհել իր հոծ վարսակոյտը, ու ճափոն
ալ կը յարգէր իր կա
տոհմիկ ճաղատութիւնը,
տէն վեր՝ մինչեւ կատար
ծիլուած ու մազերը պա
միմիայն երկու քովերէն
տեւէն, ճիշտ թալամական
սամը քերծուած գլուխին
պէս (պարսիկ, քիւրտ եւ
բեմին անատոլեան թուրք
տարբերութեամբ որ
գլուխին վրայ փունջ մը
բրունկի պէս կը ցցուի։

***

Նիւթ եւ արուեստ
գով։

ՎԱՀՐԱՄ ԹԱ

ՕՓԷՐԷԹԸ ՄԵՐ ՄԷՋ

Տասնըիններորդ դարու
ջին կիսուն, Օփէրէթի
գիրը եղաւ մեր մէջ
Չուհաճեան, եղանակաւոր
Գրիգոր Նալեանի մէջ
կան գործը՝ Լէպլէպիճի
ադա։

Չուհաճեան Սուլթանի
լատին մէջ դաշնակի
ըլլալով, մօտէն յարաբեր
կրցաւ հաստատել ֆրան
Օփէրէթի խումբերուն հետ
րոնք արքունիքին մէջ ներկա
յացումներ կը սարքէին։

Այդ թատերական
պակասը առաւելապէս
տաղանդաւոր երգահանը
րախճանքն ու սահեծնյա
դուռը իրեն տուին կամք
ինքնավստահութիւնը,
լծուելու մէջ։ Չուհաճեան
ուսումնական հմտութեամբ
բանից ֆրանսական օփէրէթ
րու կառուցուածքը ու
խուսուած անոնց հոգեբանութ
որոնումէն, առաւելապէս
դուեցաւ իր տրամադրութ
դաշնակին մատներուն վրայ
գեւրերելու համար «Լէպլէ
ճիին յուզումն ու վարանու
տղիտութիւնն ու զարհուրանք
եւ յաջորդաբար ուրիշ
Իր երգեցողութիւնը
բեւելեան, նոյնքան նաեւ
մեան քերթիններով
յատկանշական ու շոյող
գիր մը հմայքը ունի, որ
ազդել ու գրաւել ունկնդրողը

Չուհաճեան իր
ֆրանսական օփէրէթներէն
արեւելքցիի խորհուրդ
երգերուն մէջ եւ
օփէրէթին նուաստ ծ
ներէն բոլորովին հեռացա
տեղծեց շատ յաջող

«Լէպլէպիճի»ն էր այդ
առաջին անգամ Պէշիկթաշի
կայացուց Պոլիս, Կէտի
շայի թատրոնին մէջ։
ուած եւ խրախուսուած
նակը անկէ յետոյ գրեց՝
քէհեայ, Արիֆ, Արշակ Բ
րան եւ Զէմիրէ։ Այս վերջ
տակաւին կը ներկայացուի
տալիոյ օփէրաներուն մէջ։

Իր տեսակին մէջ
կան, նոյնիսկ շատ աւելի
ուեստի գործ մըն է Չուհաճ
գլուխ գործոցը, երբ
դատութեան գնենք ֆրանսակ
շատ մը օփէրէթներու հետ
պէս՝ Քոնթ Օպլիկատօ,
Անկօ եւ այլն։

Դաշնաւորման քանակ
թիւնն ու եղանակներու
դութեան այլազանութիւնը
խիստ ճոխ է օփէրէթի մը
մար, մեզի կը խօսին
արուեստին զգայնութեամբ
հոն ամէն մէկ տող իր
ու գրգանքը կը զարնէ
ջիղ, միշտ յիշեցնելով
Արեւելքցիի մը խորհր
սիրոյ յոյզերը։ Շատ յաճախ
են ճիչերն ու զարմացած
լերը, որոնք առաւելապէս
դուած են ֆրանսական հոգեբ
նութենէն, մինչ անոնց
յատկանշական կնիքը կա
ւելեան խառնուածքին
թեան՝ որ ծիծաղելու եւ
լու մէջ իսկ լուրջ է
իր հպարտութիւնը
ցնելու չափ։ Մեղեդիներն
թէ կը յիշեցնեն հայ եկեղեց
կան երգեցողութեան շեշտ
հեռանալով անկէ, կը
նան ու կը ճախրեն
դութեան անցքերուն մէջ

...րվ իրենց տունէն ու որս... աղքատութեան ու սպառումը: ...տնանկ...կապակիտերն ա՛յն ...ինչ չէ, ինչ որ կը տեսնէ ...իրանական բեմին վրայ, ...ապէս շարժելու մարմաջով: ...անէ երեք տարի առաջ «Արծիւ» շաբաթաթեր... ...կար ուսումնասիրու... ...որ կար օփէրէթի մասին ...տպագրուած էր Վ. Գալըգ... ...երկարօրէն ծանրանալով ...անի արուեստին յատ... ...կան գծերուն վրայ: Կի... ...Յուսիս նոյն այս գի... ...փարէզի մէջ բեմ կը ...լեալէտին:

...կամի մը միջոցաւ անդ... ...թու քանի մը անգամ... ...տնուեցայ փորձերուն: Մալ ...մէջ, քանէն երեսուն ...ու ղերասաններ լը... ...կը հետեւէին իրենց կազ... ...անխոնջ աշխատու... ...գլուխ հանելու համար: ...երբորդ փորձին վեր... ...թեան կրցայ վստայ ըլ... ...այս յաւառ եւ ժրաջան ...պիտի կրնայ մեզի հա... ...ունկնդրել տալ Լէալէ...

...ալի է որ յաջորդա... ...տի արուի թատերական ...եւ օրըստօրէ բեմ ...թէ Զուհաճեանի եւ թէ ...հեղինակներու գործերը:

ՀՐԱՆՏ Տ.

...ՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՕՐԷՆՔԸ

...ՒՍՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԸՆՏԱՆԻՔԻ ՄԱՍԻՆ

...րաստանի կոմունիստ կու... ...թեան գործադիր կոմիտէն ...ւսութեան ամուսնութեան ըն... ...եւ երախաներու խնամա... ...թեան վերաբերեալ հետե... ...օրէնքները, գործադրուելու ...մայիս 1էն սկսեալ: Այս ...երէն առաջ հրատարակ... ...ները ջնջուած են.—

Այս նոր օրինագիրքը կը տրա... ...մասնաւոր տոմարի մը ...արձանագրել բոլոր կատար... ...ամուսնութիւնները: Բայց ...այս, այն այրն ու կինը, ...հետու հետ կ'ապրին, կր... ...անաւոր պայմանագրու... ...կնքել ստացուածքի, ...արժ նիւթական օգնու... ...զաւակներու դաստիարա... ...մասին:

...կու կողմերէն մէկը, որ ...եւ օգնութեան կը կա... ...իրաւունք ունի օգնութիւն ...միւս կողմէն, որ կ'աշ... ...Օգնութիւն կրնայ ստանալ ...երբ գործազուրկ է:

Ամուսնալուծումէն երեք ...յետոյ եւս մէկ կողմը ...կողմէն կրնայ օգնութիւն ...թէ կարօտ է եւ միւսը ...ընդունակ. Դրամական ...թիւնը կը դադրեցուի միայն ...ատեն, երբ ամուսնալուծուած ...կողմերէն մէկը նորէն ...անայ:

Դրամական օգնութեան գու... ...կ'որոշէ դատարանը:

Ամուսնալուծման պարագա... ...արձանագրութեանց մասնա... ...պիտի ճշդէ թէ ո՛ր ...որ՛ն մօտ պիտի մնայ, ...կողմը քանի՛ րուբլի պիտի ...երախային, գործա... ...կողմը քանի՛ րուբլի նպաստ ...աշխատող կողմէն: ...երախաները, ծնած ըլլան ...պաշտօնապէս արձանագր... ...ամուսնութենէ մը կամ ...չարձանագրուած այր եւ ...կենակցութենէ մը յետոյ, ...միեւնոյն իրաւունքները: ...կամ աղջկան կին ...է արձանագրել տալ երա... ...հօր անունը եւ հասցէն: ...հայրը չուզէ ճանչնալ իր ...մայրը կրնայ դատա... ...աքէ հաստատել: Եթէ դա... ...առքէ պարզուի, որ

յղութեան ժամանակ երախային մայրը կենակցած է ուրիշ այրի... լու հետ, դատարանը, յանուն երախային շահերուն, կենակցողներէն մէկը կամ միւսը կը ճանչնայ իբրեւ երախային հայրը, որուն վրայ կը բարդէ երախային հանդէպ անհրաժեշտ օրինական պարտաւորութիւնները:

Ծնողքները պարտաւոր են խնամել եւ դաստիարակել մանուկները, ինչպէս նաեւ պառաւները, չափահասները, եթէ անոնք չեն կրնար աշխատիլ կամ ժամանակաւորապէս գործազուրկ են:

Երախաները կարելի է յանձնել խնամակալներու, որոնք պարտաւոր են յանձնել երախան՝ երբ մայրը կամ հայրը պահանջէ: Եթէ ծնողքները չեն կատարեր իրենց պարտականութիւնները կամ չափազանց խիստ կը վարուին երախաներուն հետ, դատարանը կրնայ զրկել զանոնք ծնողական իրաւունքներէն: Այս խնդիրը դատարանին կրնան բերել պետական մարմինները, ընկերային կազմակերպութիւնները եւ շահագրգռուողները:

Ծնողական իրաւունքէ զրկուած հայրը կամ մայրը կրնայ տեսնել իր զաւակը: Երբ խնամակալները անյարմար կը նկատեն ատիկա, այն ատեն կը մերժուի:

Երախաները եւս, մեծնալով, պարտաւոր են պահել իրենց ծնողքը, երբ անոնք այլեւս չեն կրնար աշխատիլ կամ գործազուրկ են: Նպաստի կարօտ քոյր մը կամ եղբայր մը կրնայ դրամական օգնութիւն պահանջել քրոջմէն կամ եղբօրմէն:

Ծերունի պապերն ու մամերը եւս իրաւունք ունին դրամական օգնութիւն պահանջելու իրենց թոռներէն.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Սուրխաթեան, որ վերջերս պտոյտ մը կատարեց դէպի Հայաստան, Երեւանի շինարարութեան մասին հետեւեալ յայտարարութիւնն է ըրած Թիֆլիսի «Պրոլետար»ին, որուն խմբագիրն էր ժամանակ մը: Մասնագէտները տեսան թէ ի՛նչ ծանր քննադատեցին այդ բարձրագոյն շինարարութիւնը: Սուրխաթեան վարժապետը սքանչացած կը թուի.—

Երեւանի փողոցներուն մեծ մասը լեցուած է շինութեանց նիւթերով, այնպէս որ երբեմն անհնարին է անցնիլ: Աստեղ ու այնտեղ կը փորեն, պատեր կը բարձրացնեն:

Աբովեան փողոցին վրայ կը շինուի մեծ թատրոն մը, որ պիտի ունենայ 850 աթոռ: Թատրոնը կ'աւարտի հոկտեմբերին. կ'ենթադրուի որ պետական թատրոնը փոխադրուի այստեղ:

Վերջացած է պետական համալսարանին մարզակազմութեան բաժնին շինութիւնը: Հոյակապ շէնք մը, որ կրնայ պատիւ բերել ամէն համալսարանի:

Համալսարանի քաղաքամասին մէջ կը շարունակուի շինութիւնը անդրկովկասեան անասնաբուժական վարժարանին: Այնտեղ կը շինուին նաեւ դասախօսներու եւ ուսանողներու յատկացուած բնակարաններ:

Շինարարական այս թափը տեղի կ'ունենայ գլխաւորապէս քաղաքին կեդրոնական փողոցներուն մէջ, փոխելով այդ թաղամասերուն պատկերը:

Հարաւարեւմտեան թամանեանի յատակագիծին վրայ սկսուած է շինութիւնը պետական թատրոնին: Մինչեւ աշուն կ'աւարտին պատերը եւ տանիքը, իսկ թատրոնը վերջապէս պատրաստ կ'ըլլայ 1931 տարուան վերջերը: Թատրոնը պիտի ունենայ ձմեռնային եւ ամառնային առանձին թատերասրահներ: Ձմեռնային թատերասրահը պիտի ունենայ 1200 աթոռ, ամառնայինը՝ 1700: Շէնքին ճակատը՝ դասական ոճով: Մինչեւ այժմ Երեւան չունէր շէնք մը, ուր կարելի ըլլար ներկայացում մը տալ աւելի քան 500 հոգիի առջեւ:

Երեւանի համար «քանալիզասիոն»ի հարցը չափազանց կարեւոր է: Առանց այդ կարգադրութեան, քաղաքը կարելի չէ բարեկարգել:

Քաղաքին մեծ պանդոկն ալ չի գոհացներ պահանջը: Ունի 100 սենեակ, որուն կէսը բռնած են անոնք, որոնք բնակարանային տագնապէն նեղուելով՝ մտած են ներս:

Գործնալ մեծ է պահանջը կանոնաւոր ճաշարաններու, մեծ նեղութիւն կայ կրթական եւ ընկերային շէնքերու: Մշակոյթի տունը, ուր են պետական մատենադարանը, թանգարանը իր ամէն մասերով, չի գոհացներ բոլոր պահանջները: Աւելի լաւ կ'ըլլար եթէ շէնքին վրայ բարձրացուէր երկրորդ յարկ մըն ալ, եւ ներսը բացուած դպրոցները փոխադրուէին ուրիշ տեղ:

Քաղաքին լուսաւորութիւնը եւս չի յիշեր Թիֆլիսի լուսաւորութենէն:

ԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏ

Հայաստանի պրոլետարական գրողներու միութեան հայկական հատուածը գրական դատ մը եւս սարքեց Դաթուսի մէջ, նիւթ ունենալով Մարտինի «Նոր տունը» պատմուածքը:

Պատմուածքին հերոսը, բանուոր Սիրակ, լքելով իր ծնողքը, գացած էր յաջողելու իր ուսման ծարաւը:

Արահին մէկ կողմը կը քննադատէր պատմուածքին լուծումը եւ կը մեղադրէր Սիրակը, որ անգթութեամբ լքած էր իր ծնողքը: Արահին միւս կողմը կը պաշտպանէր հերոսը, որ կրցեր է «թօթափել հին կենցաղին աւանդութիւնները»: Երդուեալները եւս այս լուծումը արդարացուցին ի վերջոյ:

ՓՈՔՐԻԿ ԱՄՈՒՍԻՆՆԵՐԸ

«Պրոլետար» կը գրէ թէ Ախալքալաքի գիւղերուն մէջ չափազանց տարածուած է երախաներու ամուսնութիւնը: Կորչախեցի ցեխան պապոյեան իր 12 տարեկան աղջիկը ամուսնացուց Գասպարի 14 տարեկան տղուն հետ:

ԵՐԵՒԱՆԻ ՊԱՏԱՆԵԿ. ԹԱՏՐՈՆԸ

Երեւան ունի պատանիներու թատրոն մը, 1929 նոյեմբերէն ի վեր:

Այս թատրոնը կը յաճախեն 15-16տարեկան 6000 պատանիներ: Այնտեղ կ'աշխատին կարող բեմադրիչներ Գուլաքեան, Համբարձումեան, Զանան եւ Վարդաշեան, նկարիչներ Արուտչեան եւ Թարեան: Մանկավարժական աշխատանքներուն կը հսկէ Մ. Դուրգարեան:

«ԽԱԼԻԻ ՆՈՒԱՐ ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ»

Այս խորագիրով թատերախաղ մը գրած է Գ. Շարբաթեան եւ հայ թատրոնները, Երեւանէն մինչեւ Թիֆլիս, անընդհատ կը խաղան զայն, որովհետեւ «ժողովուրդը շատ է գալիս»:

Եւ սակայն թերթերու մէջ շատ կը քննադատուի, որովհետեւ տարբեր չէ «Արշին մալ ալան»ներէն, «Լէյլի»ներէն: Մասնաւորապէս կ'ըսուի թէ Շարբաթեան ծանօթ չէ աշուղներու կեանքին, եւ չէ կրցած հանգոյց մը շինել իր երգիչ հերոսին համար:

ՄԱՅՐԻԿՍ

(Որբի մը ճիչը)

Մայրիկ, մայրիկ,
Քու մեծ ցաւեր, տառապանքիդ ստուերն ունիմ,
Քու աչքերուդ յուսահատած նայուածքն ունիմ,
Քու գունատուած մահասառ դէմքդ ունիմ,
Քու անխնամ վէրքիդ նման վէրքեր ունիմ,
Քու յօշոտուած ստինքներուդ լացը ունիմ,
Եւ բզքտուած կուրծքիդ վրայ չար ձեռքերու հետքերն ունիմ:

Մայրիկ, մայրիկ,
Մտրակներու շառաչին տակ համբերեցիր,
Անօթութիւն դուն շատ տեսար ու ատեցիր,
Դէպի մահը գիտակցօրէն դուն քալեցիր,
Մահը տեսար ու քերկրանքով մը խնդացիր,
Բայց պատիւըդ լլկուած էր.— դեռ ես կ'ապրիմ,
Լլկուած պատիւիդ համար սուրբ վրէժէդ բաժին ունիմ:

Մայրիկ, մայրիկ,
Մի՛ անիծեր, մեռելոցիդ դեռ ես կ'ապրիմ,
Դուն մեռած չես, դեռ երէկ էր հս քեզ տեսայ,
Դուն կանչեցիր «Ցդա՛ս Արաւ» ու ես եկայ,
Համբուրուեցանք, պատուէրդ առի ու ետ դարձայ,
Մինակ չէիր, հազարներու թափօրը կար:
Ուխտի եկէք, ապերախտներ, ուխտի օր է, խոնարհեցէ՛ք:

Արա

ՄԵՐ ԵՐԿՐՈՐԴ ՔԱՅԼԸ

Մայիս 17ին Գլորիայի սրահը նոր քուէարկ խորհրդարաններու Նահանգային Հայրենակցական Միութեան ընդհանուր ժողովին համար:

Մեծ էր մեր ուրախութիւնը: Մեծ եղաւ նաեւ խանդավառութիւնը, երբ վարչութիւնը 7 նոր անդամակցող հայրենակիցներու ներկայութիւնը ողջունեց.

Ժողովին օրակարգն էր.

ա) Նորընտիր վարչութեան ապագայ գործունէութեան ծրագրի ընթերցումը:

բ) Պատուոյ նախագահի ընտրութիւնը:

գ) Զանազան ընթացիկ հարցեր եւ թելադրանքներ:

Վարչութիւնը խիստ շահեկան ընդարձակ ծրագիր մը մշակած էր փորձի եւ տրուարձաններու բոլոր հայրենակիցներու բաղձանքներուն գոհացում տալու առաջադրութեամբ, ինչ որ բոլոր ժողովականներու գոհունակութիւն պատճառեց:

Կը մնայ թուղթի վրայ գծուած ծրագիրը իրականացնել:

Պատուոյ նախագահ ընտրուեցաւ Մխիթարեան հայրերէն Հ. Սրապիոն Վրդ. Ուլուհոճեանը, որ չէ թերացած իր յորդորներով քաջալերել այս շարժումը.

«Ցառաջ»ի բարեացակամութիւնը չարաչար չգործածելու համար, դանց կ'առնեմ միւս հարցերը, եւ անակնկալները որոնք խիստ հայրենի ազգային մըթնոլորտ մը առնեցեին:

Այսպէս, ուրեմն, մենք կ'առնենք մեր երկրորդ քայլը, աւելի գիտակից եւ գործնական:

Այս առթիւ ցանկալի է որ հետաւոր տրուարձանները բնակող երկսեռ հայրենակիցներն ալ անմասն չմնան այս հանդիպումներէն:

ԵօԹՆակ

Կարդացէք եւ Տարածեցէք ՑԱՌԱՋը

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԼԷՆԻՆԻ ԱՆՈՒՆԸ

Լէնինի անունը տարածուած է Ռուսիոյ հազարումէկ ժողովուրդներուն մէջ, որոնք երգեր յօրինած են ի փառս Լէնինի: Ռուսերը խնամքով հաւաքած են այն բոլոր երգերը կամ աւանդութիւնները, որոնք գոյութիւն ունեն, Լէնինի անունով, բոլոր ժողովուրդներուն մէջ, Լոմուաներ, Գղըզներ, Օստեակներ, Ուզբեկներ, Ույգուրներ, Ույգեկներ, Ույգուրներ, Օսեր, Կալմուխներ, Աւարցիներ, Լեզգիներ, Ցաճիկներ, Թիւրքմէններ, եւայլն: Ահա երգ մը, զոր կ'երգեն Օստեակները (սառուցեալ ովկիանոսին եզերքը ապրող ժողովուրդ մը).—

Անգամ մը Լէնին ծով մտաւ,
Մովչուն սպաննելու, ճարպը առնելու:
Ցանկարծ մեծ փոթորիկ բարձրացաւ.
Ա՜խ, ծովը բացերը քշեց այդ մարդը:
Խաղաղեցաւ ծովը, նորէն կատղեցաւ,
Մակոյկը սառոյցին մէջ կապուեցաւ մնաց:

Բայց Լէնին մորթի ճարպ կ'ուտէր,
Գիշերները կը լուսցնէր դողդղող,
Ու կը լողա՛ր, երկա՛ր, շա՛տ երկար,
Կը լողար դէպի յառաջ եւ անյողդողդ,
Մինչեւ որ մօտեցաւ ափին,
Եւ ցամաք ելաւ:

Եւ ցամաք ելլելէ յետոյ սպաննեց թագաւորը, ինչպէս նաեւ վաճառականները, որոնք Օստեակներուն վաճառքը կը թալանէին:

Աւելի տարօրինակ է աճիկներուն երգը, «Լէնինը եւ կուչուկ Ադամը»: Երբ Լէնին կը խօսի, իրեն կը դաշնակցին ճնճղուկները, գորտերը, ծառերը:

«Փշոտ ծառերը վեր կը քաշէին իրենց ճիւղերը, որպէսզի չքերեն անոր պայտառ դէմքը: Գիշերները անոր ճամբան կը լուսաւորէին փատուաները: Երբ ան կը քնանար, ծառերն իրենց ճիւղերով անկողին կը պատրաստէին անոր: Որովհետեւ Լէնինի մեծ հոգին կրնար վշտանալ փոքր ու աննշան բաներու համար»:

Ուզբեկները կ'երգեն,— «Քու հոգին ուղիղ կ'երթայ դրախտ եւ կը բազմի Ալլահին ձախ կողմը»:

Եւ դեռ կան ժողովուրդներ, որ Լէնինը կը ներկայացնեն հերոս, աժդահար, մարգարէ, խալիֆա: Լէնինի պայքարը կը պատկերացնեն իբրեւ պատերազմ յանուն իսլամութեան, եւ հոկտեմբերեան յեղափոխութիւնը կը կոչեն «Ղազավաթ» (սրբազան պատերազմ).

«ԴԻՒԱՆ»

Այսպէս է խորագիրը Ն. Բաղշեթուրի մէկ խաղերախաղին, որ վերջերս ներկայացուեցաւ Երեւանի մէջ:

Բաղշեթուր ծանօթ էր նախ ուրիշ թատերախաղով մը, «Աղասալոզը», որ կը պատկանի Լեւոն Շանթի դպրոցին: Առաջին գործով Բաղշեթուր ուզած է ներկայացնել դասակարգի կռիւի վայրկեանները արքունական կեանքի մէջ, ուր հանգոյցին կը խառնուի առասպելական գիւցազնի մը սխրագործութիւնը: Իսկ «Դիւան»ով նոյն կռիւի պահերը, զորս կը զարգացնէ բոլշեւիկեան յեղափոխութեան տեսարանական մթնոլորտին մէջ:

Նիւթը ջուրի հարցն է: Երաշտ տարի, ջուր չկայ, դաշտերը ցամքած չորցած են, գիւղը ոտքի վըտանգին դէմ: Արդէն ընթերցողը կը գուշակէ այս ջուրի հարցին եզերական վախճանը, Հայաստա-

ՕՐ. ԱՐՈՒՍԵԱԿ ՎԷԶԻՐԵԱՆ ԵՒ ՀՐԱՉԵԱՅ ԿՈԹՈՂԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ

18 Մայիս, 930

Արժանթէօյ Անիէռ

նի շատ մը գիւղերը կը ճանչնան այդ եղերականութիւնը:

Հողը ջո՛ւր կ'աղերսէ: Աղքատին արտերը չորցած են արդէն ու քար դարձած: Հարուստ աղան կաթիլ մը ջուր չի տար: Գիւղացիները կ'ըմբոստանան ի վերջոյ: Եւ կը պատռեն հարուստին ջուրի ամբարը: Ջուրը գլգլալով ու խընդալով կը վազէ աղքատ գիւղացիներուն արտերը:

Հիմա գիւղացիները բանտն են: Մանկամարդ աղջիկ մը, Զըմրուխտ, աղերսելու կ'երթայ աղային, որպէսզի ազատէ իր հայրը: Կը վարին աղային կիրքերը: Ուրեմն, միայն այդ պայմանով:

Զմրուխտ յղի է արդէն: Հաւատէն կը հասնի գինուոր նշանածը: Ողբերգութիւն:

Կուգա՛յ կարմիր բանակը, գիշեր ատեն, գողտնի: Աղգանշանը կը տրուի «Դիւան» բառով:

Բաղշեթուր կարմիր բանակին կուտայ հանգոյցին լուծումը, ինչ որ կը մնայ գեղարուեստական ճարտարապետութեան.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԼԻՈՆԱՀԱՅ ՍԱՓՐԻՉՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ — Մայիս 19ին կազմուած է Լիոնահայ սափրիչներու Միութիւնը. Առժամեայ վարչութիւնս ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր արհեստակիցները, Մայիս 26 երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ընկեր Նուպար Սիմոնեանի խանութը (162 Rue Dugusclin• Angle Cours Lafayette).

Միութեանս կրնան անդամագրուիլ անխտիր բոլոր սափրիչները (Լիոնի եւ ցեանի շրջանի), նմանապէս աշկերտ սափրիչներ:

Միութեանս գլխաւոր նպատակը պիտի ըլլայ — 1. Ցարաբերութիւն ստեղծել իրարու միջեւ 2. Գործ ճարել անգործ արհեստակիցներու: 3. Դասախօսութիւններ կազմակերպել արհեստի վերաբերեալ նիւթերու շուրջ: 4 Հետեւիլ մարզական խաղերու (կազմել ֆութպոլի պասքէթպոլի խումբեր, խմբական պտոյտներ սարքել եւայլն): Երկուշաբթի օրերը փոխանակ անպատակ թափառումներու լաւ չէ՞ որ օգտագործենք մեր պարապոյ ժամերը, մենք մարզանքի շատ պէտք ունինք, որովհետեւ մերաշխատանքը մեզ թուլամորթութեան կը վարժեցնէ.

Առժամեայ վարչութիւն

ՃԵՐՄԱԿ ՏԵՏՐԱԿ ՄԸ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԱՍԻՆ

Անգլիական կառավարութիւնը ճերմակ տետրակ մը հրատարակեց անգլօ-եգիպտական վերջին բանակցութեան մասին, որ տեղի ունեցաւ Մարտ 31էն Մայիս 8: Այս հրատարակութենէն կ'երեւայ որ գլխաւոր դըժուարութիւններէն մէկն էր Սուէզի ջրանցքին պաշտպանութեան խնդիրը: Եգիպտական պատուիրակութիւնը կ'ուզէր, որ բրիտանական բոլոր ուժերը համախմբուին ջրանցքին արեւելեան կողմը, թոռ Ֆուատ կամ Քանթորա: Անգլիացիները մերժեցին: Այն ատեն եգիպտացիները առաջարկեցին ջրանցքին արեւմտեան կողմը, Իսմայիլիա, բայց փոխարէն պահանջեցին որ 25ի տեղ 20 տարի ըլլայ դաշնագրին վերաքննութեան պայմանաժամը: Իսկ ամէնէն կնճռոտ խնդիրն էր Սուտանի խնդիրը (յօդ. 13): Անվերջ բանակցութիւններ տեղի ունեցան այս մասին, առեն մը ընդհատուեցան բանակցութիւնները, եւ վերջապէս խզուեցան, Եգիպտոս պնդած ըլլալով իր տեսակէտներուն վրայ:

"ՄԱՅԻՍ 28,, ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՄԱՅԻՍ 28ԻՆ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ ԺԱՄԸ 8.30ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

ՓԸԹԻ ԺՈՒՌՆԱԼԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

կը նախագահէ՝ Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

կը խօսին՝ Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ եւ Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

կը մասնակցի Սիփան երգչախումբը

ՊԵՐԼԻՆ.— Չորեքշաբթի 28ին երեկոյեան ժամը 9ին (Hohenzollern Festsalle. Charlo ttenburg Berlinerstr. 105) *Նախաձեռնութեամբ Գաղթային Միութեան Վարչութեան*

ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՄՊ.— Այսօր ժամը 2.30ին Պուա-Քոլոմպի Քաղաքապետարանի սրահը Rue des Halles, Bois-Colombes. *Կը նախագահէ՝ Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ։ Կը խօսի՝ Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ*

Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

Այս Հինգշաբթի ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ ՏՕՆԻ առթիւ

Հ. Հ. Պատուիրակութեան շէնքին մէջ (71 Ave. Kléber)

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Է ՎԻՃԱԿԻ ՕՐ

Աւանդական սովորութեամբ վիճակ հանելու հետ միասին բանախօսութիւն, երգեր, պարեր եւ հաճելի ժամանց։ Ձուկ եւ մատչելի պիւֆէ։

Կը նախագահէ՝ Գ. Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Մուտքը ազատ է բոլորի համար *Սկիզբը ժամը 3ին*

ԹԱՏՐՈՆ ՇԱՆ Զ'ԷԼԻԶԷ

13—15 Ave. Montaigne, ռուսական օփերայի մեծ եղանակ

Այսօր կիրակի ժամը 8.30ին Rouslan et Ludmila

ընդհ. տնօրէն՝ *ԻՇԽԱՆ Ա. ԾԵՐԷԹԷԼԻ*

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Littré 34—43

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՊՈԼՍՈՅ ԷՐՄԻՍԻ ԳՈՆՍԷՐՎՆԵՐԸ

իսկական Էրմիսի մարքան

P. YERGANIAN et Cie

ՊՈԼԻՍ

Պատրաստուած են ամենամեծ խնամքով

կը ծախուին Ֆրանսայի բոլոր արեւելեան նպարեղէնի խանութները։

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿԻ ՀԱՄԱՐ դիմել

Maison Mesrob, 25 Rue d'Hauteville PARIS (Xe)

Միակ ներկայացուցիչ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ համար

Լիոնի, Մարսէյլի եւ հար. Ֆրանսայի համար դիմել

K. Bagdassarian et H. Tellian

8 Rue Francis-de-Pressensé

MARSEILLE

T. S. F.

Ինչո՞ւ չ'օգտուիլ այս դարու ամենէն հրաշալի գիւտէն եւ զուարճալիքէն։ T. S. F.ը հաճելի կը դարձնէ ձեր ժամանակը եւ կ'ուսուցանէ։

Դիմեցէք՝ Atelier Radio-Mécanique, 56 Rue Corvisart, Paris (13e), մէթրօ՝ Corvisart.

Փարիզի միակ հայ տունը ուր պիտի գտնէք ամենէն լիւքս գործիքները (Super, poste - secteur եւայլն)։

Դիւրամատչելի գիներ։

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ — POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

ցէր եւ ցնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96-61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ։ Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6։ Քիթ, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երկ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2—3, ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19։

Տք. գաղտ. գիտութ. գուշակութի

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ԶԷՆԻ

կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ քարտերու։ Ամէն օր (կիր. ալ մէջը) ժ. 3—7, բացի Եշ.էն 62 Rue de la Rochefoucauld *բակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ.* Métro & Nord-Sud: Pigalle

Կ'ուզուին մուճակակարի (սայաճի) թերավարժ ու բոլորովին անվարժ աշկերտներ եւ աշկերտուհիներ։ Գոհացուցիչ վճարում եւ արհեստի ուսուցում։ Դիմել՝ Փիրանեան եղբայրք, 25 Rue du Panier, Marseille.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում աչանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ճերմակ. եւ այլն) եւ վարակի։ Մասն. լապարոսքոփ, Եզ. միզարգելի եւ այլազ. հետազօտութ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 12*

EMPIRE Թատրոն՝ 37 Av. Wagram

Կ'ուզուի ժէռսէյի վարժ գործաւորուհիներ։ *Լաւ վճարում։ Դիմել՝ Տիկ. Տաւվալեանի* 3 Rue Thouin *(երրորդ յարկ), Փարիզ (5)։ Մէթրօ* Place Monge:

Ծախու է արեւելեան նպարավաճառի խանութ մը, օրական 1000 ֆրանք առեւտուր։ Դիմել՝ Camayor, 48 Rue Basfroi, Paris (11e).

Entreprise Générale Serruries

ՀԱՅ ԳՈՐԾԱՐԱՆ ԵՐԿԱԹԵՂԷՆԻ

կը ստանձնեմ երկաթեայ փեղկերու, դուռներու, վանդակորմերու, ձողերու եւն. շինութիւնը մինչեւ 15 քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ։ Արագ, աժան եւ մաքուր գործ։ Դիմել կամ գրել Մ. Ժամկոչեանի, 52 Rue de Gorge, Sarcelles (S-et-O.).

Կ'ուզուի Փարձառու վարպետ գերձակ (քուփէօռ) մը։ Տարին շարունակ գործ։ Կը պրամադրուի ձրի սենեակ եւ խոհանոց։ Լաւ վճարում։ Մանրամասնութիւններու համար դիմել անձամբ կամ նամակով, Manufacture de Vêtements «HAD» A. Hadjian, 36 *եւ* 40, Bld. Jean Jaurès, Draguignan (Var).

Հ. Մ. Ը. Մ.

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՄԵԾ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

1 Յունիս կիրակի ժամը 2.30ին Petit Journal*ի սրահներուն մէջ*

ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԻՆՔՆԱՏԻՊ ՑԵՐԵԿՈՅԹ՝ ՄԸ

Հայոց հին մեհենական շրջանէ պատկերներ աղջիկ սկաուտներու եւ սկաուտներու կողմէ, ներկայացումներ, «սկաուտական բանակում մը Հայաստանի մէջ», չափական (րիթմիք) պարեր եւ մարզանքներ. նուագախումբ եւ մեներգ։ Կը մասնակցին Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ «Սիփան»ի երգչախումբերը ղեկավարութեամբ Գ. Սաքօ Յակոբեանի։

Գործադրութիւնները տեղի կ'ունենան գունաւոր լուսարձակներով, ԵՐԿՈՒ ՀԱՐԻՒՐ սկաուտներ կը մասնակցին հանդէսին։

ՀՐԱՒԻՐՈՒԱԾ ԵՆ ՀԱՅ ԵՒ ՕՏԱՐ ԱՆՁՆԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հագուստները հայթայթուած են ֆրանսական մեծ տունէ մը։ Մուտք 5 ֆրանք։

Théâtre ALBERT Ier, 64 Rue du Rocher (Métro: Saint Lazare)

1 յունիս 1930 կիրակի ցերեկ ժամը 3.30ին և իրիկունը՝ ժամը 9ին

LEBLEBIDJI HORHOR AGHA

ՏԻԳՐԱՆ ՉՈՒՀԱՃԵԱՆի եւ Ա. ՆԱԼԵԱՆի անմահ օպէրէթը 3 արար՝ ամբողջութեամբ։ Գեղեցիկ եւ մեծ ՕՐՔԷՍԹՐԸ՝ ղեկավարութեամբ Պ. Շահ-Պարոնեանի

«Լէպլէպիճի»ի բոլոր եղանակները ամբողջութեամբ — ո՛չ մէկ եղանակ զեղչուած է

20 հոգինոց եռաձայն երգչախումբ — 40 հոգի բեմի վրայ

Մասնակցութեամբ՝ Պ.Պ. Վահրամ Սվաճեանի, Ա. Դմբէթեանի, Վահրամ Պալգճեանի, Արմենակ Սարաֆեանի, Սարիմ Մագասեանի եւ Գրիգորեանի եւ տիկիններ Սիրանոյշ Ալիքսանեանի, Էօժէնի Շահ-Պարոնեանի, Մարկրիթ Փափազեանի եւն., եւն., եւն.

ՑԵՐԵԿՈՅԹԻ ԳԻՆԵՐԸ — տոմսերը կը ծախուին կամռօշի մօտ եւ հայ ճաշարաններ — ԵՐԵԿՈՅԹԻ ԳԻՆԵՐԸ

Օթեակներ՝ 200, 150 եւ 100 ֆր.։ Աթոռներ՝ 20, 15 և 10 ֆր.։ Օթեակներ՝ 300, 250 և 200 ֆր.։ Աթոռներ՝ 50, 30, 20 և 15 ֆր.

ՏՕՔԹՕՐ Մ. Տ. ՆՈՐԱՅՐ

8 RUE BUFFAULT, PARIS (9e)

Հեռաձայն, PROVENCE: 20—37

կը խնամէ ներքին եւ կիներու հիւանդութիւններ

կը կատարէ ծննդաբերութիւններ

կ'ընդունի ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2—7 եւ ժամադրութեամբ։ Կիրակի եւ տօն օրեր, առաւօտեան ժամը 10—12։

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart մէթրօ Cadet & Anvers Autobus J. JB.

Tél. TRUDAINE 56-58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ Աղիքի հիւանդութիւններ Յատուկ յարկաբաժին *Վեներական եւ Մորթի հիւանդութեանց* ULTRA-VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ *Ոսկորի,* Ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ Թոքախտ։

կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9–12 եւ 3–7. կիր. մինչեւ կէսօր.

ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ԳՈՀԱՐԱՎԱՃԱՌ-ԺԱՄԱԳՈՐԾ

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

Նախկին վարիչ հռչակաւոր ՕՄԷԿԱ ժամացոյցներուն Ժընեւի գործարանին

261 Fbg. St. Martin, Paris (10)։ մէթրօ՝ Louis Blanc եւ Jaurès. հեռ. Nord 85—63 եւ 95—50։ Հանրակառք՝ 5, 50, 51, 52, 21, 26, 29, օթօպիւս՝ W. M.

Պատի եւ գրպանի ամէն տեսակ ժամացոյցներ, քարիյոններ, նշանտուքի, հարսնիքի մատանիներ եւ ամէն տեսակ ոսկի եւ արծաթ թանկարժէք գոհարեղէններ։ Ոսկերչութեան եւ ժամացոյցի վերաբերեալ խնամով նորոգութիւններ։

Նախքան ձեր գնումները այցելեցէք մեր խանութը։

Գործ փնտռողներուն կուզէ՞ք քիչ աշխատելով շատ դրամ շահիլ կը հայթայթենք *ՄԱՐՇԷԻԱՐՏՕՆԱԳԻՐ։* Ամառնային pull overներու ճոխ մթերք մը կը տրամադրենք à crédit եւ à condition. Դիմել՝ Fabrique de Bonneterie S. TERZIAN, 17 Rue de l'Equerre, Paris (19e). Métro: Buttes Chaumont.

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Զատկի տօնի առիթով KYSA կօշիկի վաճառատան մէջ

209 Rue Duguesclin (angle rue Dunoir), Lyon

պիտի գտնէք սեփական արհեստանոցի մէջ մասնաւոր խնամքով պատրաստուած այրերու եւ կիներու ֆանթէզի եւ ամէն տեսակ տոկուն կօշիկներ։

ԳԻՆԵՐԸ ԱՆՄՐՑԵԼԻՕՐԷՆ ԱԺԱՆ

Կը բաւէ անգամ մը այցելել համոզուելու համար

ԾԱՆՕԹ.— Նոյն կօշիկները կը գտնուին մեր երկրորդ վաճառատունը 217 Rue Garibaldi, angle rue Paul-Bert.

Ամէն տեսակ կօշիկներ խնամքով կը նորոգուին մեր արհեստանոցին մէջ

ցէր եւ ցնօրէն ՍՈՂՈՄՈՆԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

Հայե՛ր, ձեր հիւանդները ... մելու եւ ձեր դեղագիրները ... դացնելու համար չվստ... մի՛ մտնուիք, եւ ... վստահութեամբ դիմեցէք

GRANDE PHARMACIE DE PARIS

67 Rue Madier-Montjau ...

Հոն պիտի գտնէք օգ... խորհուրդներ եւ առաջնա... դեղեր (արեւելեան եւ եւրոպ... կ ան), ամէնէն վար գիներ...

Մեր հայ Թարգման ... բար կուտայ ուղուած ... թիւնները։ (Դրոշմաթ... ներփակել պատասխանի համար)

IMPRIMERIE - MASSIS - ...
208bis, Rue Lafayette Par...
Le Gérant H. STEPHAN

ՅԱՌԱՋԻՆ ԴԱՍԱԿԱՐԳ Է

LILASի մէջ հայկական նպարավաճառատուն

A. KHATCHADOURIAN

28 Bld. de la Liberté, LES LILAS, Seine

ուր մթերք արեւելեան եւ եւրոպական նպարեղէններու

ԼԱՒ եւ ԱԺԱՆ

ՇՈՒՏՈՎ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՓԱՐԻԶԻ ԿԵԴՐՈՆԸ (Քարթիէ Լաթէն) 51 Rue Monsieur-le-Prince

ուր պիտի գտնէք ամէն տեսակ հին ու նոր գիրքեր, Հայերէն, ֆրանսերէն, անգլիերէն եւ այլ լեզուներով, գրական, գիտական, դպրոցական, վիպական եւայլն, նաեւ ամէն լեզուով պարբերականներ

Արտասահմանէն եւ գաւառէն եղած ապսպրանքները նոյն օրին կը ղրկուին։

ԳՐԱՏԱՆ ԿԻՑ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ ՆԱԵՒ ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ ՄԸ

Բոլոր գրավաճառները, հրատարակիչներն ու հեղինակները պէտք է դիմեն մեզի գործի համար

LIBRAIRIE H.SAMUEL, 51 rue Monsieur-le-Prince, Paris

ՄԻԱՅՆ 200 ՖՐ. ԱՄՍԱԿԱՆՈՎ

գուք կրնաք ունենալ Փարիզի լաւագոյն շրջականները, ձեր սեփական հողաբաժնին ուր կրնաք շինել ձեր տունը, որ 15 տարի ետքը ձերն է պետական տուրքէ։

Հողաբաժինները ունին ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն եւ հաղորդակցութեան մեծ դիւրութիւններ Փարիզի հետ՝ բազմաթիւ կառախումբերով՝ ամէն ուղղութեամբ։

Մանրամասնութիւններու համար դիմեցէք՝

" ՏԱՐԱՍՈՎ - ՏԷՐ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ - ԲԷԳԶԱԴԵԱՆ.

Հայկական գրասենեակը՝ 18 Rue Chaussée d'Antin. *Մէթրօ* Opéra *կամ* Chaussée d'Antin, *ամէն օր ժամը 10—12 եւ 3—... իսկ Կիրակի ժամը 10—13։*

Կիրակի օրերը կէսօրէ վերջ ժամը 2—6 կարելի է դիմել Սէվրան (Sevran) *հողաբաժիններու տեղը Պ. Տէր Աբրահամեանի,* Gare du Nord *կայարանէն։*

Շաբաթ և Կիրակի օրերը ժամը 4—6 դիմել Պ. Տ. Բէգզադեանի, 87bis Bld. de la République, Boulogne, Billancourt

ALLO, ALLO

Այս է թիւը մեր թէլէֆոնին

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՃԷՆԱՉԵԱՆ եւ ԳԱՍԱՆՃԵԱՆ

8, Rue de Chateaudun, PARIS (9e)

Métro Cadetի, Peletierի եւ Notre Dame de Loretteի խիստ մօտ

Tél. TRUDAINE 81 07

Գ. ՇԷՔԷՐԵԱՆ

Փաստաբան Պոլսոյ Պառոյէն, վաւերացեալ հաշուակալ, անդամ Société des Comptablesի (E. C. I.),

150 Rue du Fbg. St. Denis, Paris. Téléphone Trudaine 70-...

ԿԸ ՍՏԱՆՁՆԵՄ այցելու տոմարակալութիւն փոքր ամսական

ԿԸ ԿԱՏԱՐԵՄ Régistre du Commerce, Patente, Chiffre d'affairesի, Bénéfices Commerciauxի & Impôts sur le revenu *գործողութիւնները։*

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿԸ ԿԱԶՄԵՄ ԵՒ ԿԸ ԼՈՒԾԵՄ

Կրնամ ձեզ գերծ պահել Chiffre d'Affairesի *եւ* Bénéfices Commerciauxի *տուրքերէն եթէ արհեստաւոր էք, զոր օրինակ* Lapidaire, Sertisseur, monteur de bijoux, lingère, *շապկագործ, ժամագործ, դերձակ, կօշկակար, ատաղձագործ, եւայլն, պայմանաւ որ ձեզմէ եւ ձեր տանիքի անդամներէն զատ միայն մէկ գործաւոր եւ մէկ* apprenti *ունենաք։*

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376 266
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է ղրկել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 27 ՄԱՅԻՍ 1930
27 MAI 1930

Զ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1273 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

«ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՃԱԿԱՏ»

«Պրոմեթէ», օրկան «Վրաստանի, Ազրբէյճանի, Հիւս. Կովկասի, Ուկրայնայի եւ Թուրքեստանի ժողովուրդներուն ազգային պաշտպանութեան», իր մայիսի թիւին մէջ ակներեւ գոհունակութեամբ կը պատմէ Կովկասի վերջին դէպքերը։

Մեր ընթերցողները ծանօթ են այդ ծանր դէպքերուն, որոնք սաստկացան անցեալ փետրուարին եւ մարտին, իրբ հետեւանք բռնի համայնացումին։ «Դրօշակ»ը մայիսի թիւին մէջ հրատարակած է շարք մը նոր թղթակցութիններ՝ նոյն այս դէպքերու մասին։

Բայց, «Պրոմեթէ»ն այնքան է ոգեւորուած այս տարերային պոռթկումէն, որ արդէն իսկ աւետաբեր եզրակացութիններ կը հանէ, իր խմբագրականով։ Միասին կարդանք մէկ-երկու հատուածներ.

— «Ջանազան աղբիւրներէ հասած լուրերը բոլորն իրար կը հաստատեն. անոնք ո՛րեւէ կասկած չեն ձգեր ապստամբական շարժումին — այնքան յղի հետեւանքներով — որ ուղղուած է ռուսական տիրապետութեան դէմ եւ որ կը զարգանայ բովանդակ Կովկասի մէջ, Սեւ Ծովէն մինչեւ Կասպեան ափերը։ Դէպք մըն է, որուն կարեւորութիւնը կարելի չէ ժխտել։ Նոյնիսկ հաւանական է որ ան փոփոխութիւն մը յառաջ բերէ եւրոպական քաղաքականութեան մէջ՝ հանդէպ Խորհրդային Ռուսաստանի»։

Նկարագրելով իւրաքանչիւր երկրամասի մէջ ծագած դէպքերը «Պրոմեթէ» այսպէս կը ներկայացնէ Հայաստանի կացութիւնը.

— «Հայաստանի մէջ, Երեւանէն ոչ հեռու, մէկէ աւելի հայկական գիւղեր ապստամբած են անցեալ մարտին. գիւղացիները ... են բոլոր համայնավարները, խորտակելով բանտերուն դռները եւ արձակելով բոլոր բանտարկեալները։ Անոնք այժմ ... են անմատչելի դիրքեր եւ ուժ ստանալով խալամներէն, ... կառավարական ուժերուն։ Զրահապատ ինքնաշարժ... կ՚ընեն եւ անխնայ կը ռմբակոծեն ապստամբ գիւղերը»։

Նոյն ոգեւորիչ պատկերը՝ Վրաստանի եւ Ազրբէջանի մասին. վերջապէս հետեւեալ սրտառո՛ւչ նկարագրութիւնը, ... յետոյ շարժումին «էապէս հակառուս հանգամանքը».

«Այսօր կարելի է հաստատել թէ կովկասի ժողովուրդներուն ... անհետացած է մրցակցութեան ո՛րեւէ զգացում, ո՛րեւէ ... կասկած, քէն եւ ոխակալութիւն, եթէ երբեք գոյութիւն ունեցած էր։ Ազրբէյճանցիներ, Հայեր, Վրացիներ բոլորը տոգորուած ... մէկ բաղձանքով.— իրենց հայրենիքը ազատուած տեսնել ... Ռուսական գրաւումէն որ հաւասարապէս խոտելի է բոլոր կովկասեաններուն համար։ Անոնք միասին կը կռուին, մէկ-մէկու օգնութեան կը փութան։ Եւ բոլորովին ինքնաբերաբար, առանց արտաքին ... պրոպագանդի է որ կազմուած է ճակատ մը, զոր կրնանք կովկասեան ճակատ»։

Ծրրակացութիւնը.— Պոլսոյ մէջ յղացուած եւ Վարշաւայի ... միաւորուած «Պրոմեթէ»ն, որ լոյս կը տեսնէ Փարիզի ... բանե՛ր մը կը սպասէ Եւրոպայէն։ Կ՚ուզէ լաւ գնով ծախել Կովկասի ժողովուրդներուն համերաշխութիւնը։ Եւ արդէն ... ապահովուած կը համարէ «Կովկասի Միացեալ Նահանգներու» գաղափարը, այդ համերաշխութեամբ։

Կը թուի թէ Փարիզի «Պրոմեթէ»ն, ինչպէս եւ Պոլսոյ «Օտլու Եուրտը», որոնք սերտ կապեր ունին, կա՛մ չափազանցութեան եւ կա՛մ թիւրիմացութեան մէջ են, Կովկասի վերջին դէպքերուն առթիւ։

Ինչպէս բսինք, մենք ալ բաւական — թէեւ ոչ բոլորովին ստուգական եւ ամբողջական — տեղեկութիններ ունինք այդ շարժումներուն մասին, որոնք ուղղակի հետեւանք են խորհրդային վարիչներու խելագար, թրքաբարոյ վայրագութեանց։ ... Ինքնապաշտպանութեան կռիւ։ Իշխանութիւնը ... կ՚ուզէր կործանել գիւղը, ճեպընթաց «սոցիալիզմ» կառուցանելու յաւակնութեամբ, եւ գիւղացին գլուխն առած՝ սար ... բնկաւ։ Շատ-շատերն ալ՝ անցան Արաքսը։

Շարժումը աւելի ծանր համեմատութիններ առաւ մասնաւորապէս թաթարական շրջաններուն մէջ, որոնք աւելի ... են։ Անոնք նոյնիսկ իրենց բռներն ու հօտերը քշեցին ... պարսկական Ատրպատականը։ Համերաշխութիւն՝ զանազան ազգէ գիւղացիներու միջեւ, ի հարկէ պիտի գոյանար, քանի որ միեւնոյն հալածանքներուն կ՚ենթարկուէին բոլորն ալ։

Բայց այս բոլորը՝ տակաւին չեն ապացուցաներ ոչ ընդհանուր շարժում, քաղին բուն առումով ապստամբութիւն, ոչ այսպէս կոչուած կովկասեան ճակատ։ Իսկ բոլորովին միամտութիւն է երեւակայել թէ՝ Եւրոպան այնքան կը հետաքրքրուի որ կրնայ փոխել իր քաղաքականութիւնը՝ խորհրդային իշխանութեան հանդէպ։

Ուրիշ խնդիր, եթէ «Պրոմեթէ»ն կը խօսի յանուն այն շրջանակներուն որոնք տրամադիր են գործ եփելու Կովկասի մէջ կամ այլուր։

Այդ շրջանակները ծանօթ են որքան մեզի, նոյնքան «Պրոմեթէ»ի խմբագիրներուն եւ Կովկասի Անկախութեան Կոմիտէի անդամներուն։

Եւ վա՜յ Կովկասի ժողովուրդներուն, եթէ իրենց այնքան ... համերաշխութիւնը պիտի ծառայէ կրակէն շագանակ հանելու անոնց համար։

Տակաւին չըսինք մեր բոլոր մտածումը նոյն այս դէպքերու մասին։

Շ.

ՄՈՒՍՍՈԼԻՆԻ ԿԸ ՃԱՌԷ 300 ՀԱԶԱՐ ՀՈԳԻԻ ԱՌՋԵՒ

Շարունակելով իր պտոյտները եւ ճառերը, Մուսսոլինի նորէն դիւցազնական ճառ մը խօսեցաւ այս անգամ Միլանի մէջ, երեք հարիւր հազար հոգիի առջեւ.

Նախ յայտարարեց թէ Իտալիոյ տնտեսական վիճակը աւելի գէշ չէ միւս երկիրներու կացութենէն։ «Աղքատ վարչաձեւը ծնած է սեւ շապիկաւորներու արիւնոտ ցիգէն։ Ան ապստամբութիւն մըն է, եւ յեղափոխութիւն մը որ պայքարի երկար շրջան մը ունեցաւ։ Արդ՝ ես պնդեմ, ստեղծեր ենք այդ յեղափոխութեան եւ պէտք է բլլամ անոր պաշտպանը»։

Մուսսոլինի անդրադարձաւ հռչակեալ այս լուրը թէ իտալական զօրքեր ցամաք հանուած են Ալպանիոյ մէջ, ցնդոյ յիշեց թէ պէտք չէ պատասխանել անոր։ «15 տարի առաջ, ըսաւ, իտալիան պատերազմի մասնակցեցաւ, ունենալով 652 հազար սպաննեալ, 400 հազար հաշմանդամ եւ մէկ միլիոն վիրաւոր։ Պատերազմէն ամբողջ դժնդակ տաժանքները յետոյ, ... յաղթանակ, ոչ միայն մեզի համար, այլ եւ դաշնակիցներուն, սոյնիսկ անոնց համար, որոնք կասկածով սակ կը դնեն զայն։ Սանդ այս թուականը չենք յիշեր ատելութինները արծարծելու համար, որովհետեւ մենք կատարելապէս եւ ուղղամտօրէն հաշտուած ենք մեր երէկուան թշնամիներուն հետ։ Նոյնիսկ անկեղծ բարեկամութեամբ կապուած ենք անոնցմէ ոմանց հետ։ Բայց մասնաւորապէս կը վերյիշենք այս թուականը, որովհետեւ 1915 մայիսին էր որ սկսաւ իտալական յեղափոխութիւնը։ Այսօր իտալիոյ ժողովուրդը կատարելապէս տէրն է իր ճակատագրին։ Մենք կատարելապէս վստահ ենք մեր ապագային վրայ։ Մեր վարչաձեւը, որ ժողովուրդի վարչաձեւն է, միայն հիացում չի պատճառեր, այլ եւ նախանձ։ Եւ այսօր նոյնիսկ որոշ երկիրներ մենք վերսայլէն դուրս ձգելու յօշոտուած յաղթանակով մը, բայց յաղթանակը տակաւին մեր ափին մէջն է։ Ան յօշոտուեցաւ դիւանագիտական պայմանագրութիւններով, բայց չէ յօշոտուած մեր բազուկներուն եւ սիրտերուն մէջ։ Ցեցի ապացուցանելու համար թէ մենք վստահ ենք մեր մօտաւոր եւ հեռաւոր ապագային վրայ, ժամադրութիւն կուտամ ձեզի 1932 հոկտեմբեր 28ին, երբ պիտի տօնենք երկրորդ տասնամեակը ֆաշիստ յեղափոխութեան, որ սահմանուած է աւելի մեծցնելու իտալիոյ ժողովուրդը, որովհետեւ այդպէս կ՚ուզենք մենք։ Բարձրացուցէք ձեր նիզակադրօշները եւ ձեր հրացանները,— խորհրդանշանները եւ գործիքները մեր անպարտելի հաւատքին»։

ՍԱՅՏԱՅԻ ՄԷՋ ԳԵՏԻՆ ՄԸ ԿԸ ՏՐԱՄԱԴՐԵՆ

Սայտայի քաղ.-խորհուրդը 2 ամիս առաջ Լիբանանեան կեդր.-կառավարութեան դիմում կատարած էր որ յարմար գետին մը տրամադրուի Հայերու, հոն հաստատելու համար իրենց դպրոցն ու եկեղեցիին շէնքը։ Լիբանանի կառավարութիւնը ընդառաջ երթալով այս դիմումին, որոշած է յարմար դատուած երկու վայրերէն մէկը տրամադրել Հայոց։

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԻ ԶՈՀԵՐՈՒ թիւը եղած է Ամերիկայի մէջ, 1929ի ընթացքին, 33,600 մեռեալ եւ 1.200.000 վիրաւոր։

ՀԱՅԸ 1.95էն պիտի ծախուի մայիս 28էն սկսեալ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Մէհմէտ Սապրի դատապարտուած

Նիսի ծանափորձին երկրորդ դատավարութիւնը տեղի ունեցաւ շաբաթ օր եւ լսուեցան վերջին վկաները։ Ասոնք էին իշխան Էօմէր Հիլմի, Ապտիւլ Համիտի որդին, որ յայտարարեց թէ Նիսի մէջ ճանչցած է ամբաստանեալը իբրեւ գաղթական, ժաք պէյ որ Լէօն եւ սամ. կայսրութեան Նախկին պաշտօնատարներէն Րէշիտ պէյ որոնք նպաստաւոր վկայութիւն տուին Իսմայիլ Հազգը պէյի մասին։ Պաշտպան փաստաբանը իր փոխանորդեալին արժանիքները թուելով, շեշտեց անոր բարեկամութիւնը Ֆրանսայի հանդէպ։ Կէսօրէն յետոյ ընդհ. դատախազ Ֆավալէլի կարդաց իր պահանջագիրը, ուր մասնաւորապէս կը յայտարարէր, — «Անթոյլատրելի է որ մեր հիւրընկալած մարդիկը այստեղ գան իրենց քաղաքական կամ անհատական ատելութեանց յագուրդ տալու, յետոյ ուշադրութեան յանձնեց մեղմացուցիչ պարագաները։ Ամբաստանեալին փաստաբանը, Պ. Թօրրէս պահանջեց անմիջապէս ազատ արձակել իր փոխանորդեալը որ արդէն 18 ամիս կանխարգել բանտարկութիւն կրած է։ «Այս գործին մէջ պատիժ նուազագոյնն իսկ չափազանցութիւն պիտի բլլար»։ Երդուեալները հաստատեցին Մէհմէտ Սապրիի յանցաւորութիւնը, բայց ընդունելով մեղմացուցիչ պարագաները, դատապարտեցին զայն եօթը տարի խցարգելութեան։ Ասկէ զատ Մէհմէտ Սապրի տասը տարի զրկուած պիտի մնայ Ֆրանսա բնակելու իրաւունքէն։ Դէպքին վիրաւորներէն Հերձէք 50.000 ֆրանք հատուցում պահանջած էր, բայց դատարանը միայն 5000 ֆրանք սահմանեց, պայմանով որ երեք բժիշկներ ճշդեն գումարը։

Կռիւ մինչեւ վերջին կամաւորը

Պ. Փաթէլ, հնդկական համագումարին հրաժարեալ նախագահը, որ այժմ կը վարէ անհնազանդութեան պայքարը, բուռն ճառ մը խօսեցաւ եւ յայտարարեց թէ Տարսանայի աղահանքին դէմ կռիւը պիտի շարունակուի մինչեւ վերջին կամաւորը։

∴ Վերջին պահուն Փաթէլ եւս ձերբակալուեցաւ։

Սուրաթի կառավարիչը արգիլեց զէնք եւ գաւազան կրել։ Ջորս մարդէ աւելի չեն կրնար մէկտեղ հաւաքուիլ։ Քարաչիի մէջ ոստիկանութիւնը կռիւեց խանութ մը ուր մաքսանենգ աղ կը ծախուէր, եւ գրաւեց մէկ մասը։

Այս առթիւ ընդհարում մը ծագելով, քանի մը կամաւորներ վիրաւորուեցան։ Քիչ յետոյ կացութիւնը աւելի ծանրացաւ եւ ոստիկանութիւնը ստիպուեցաւ ամբոխին վրայ յարձակիլ եղէգէ գաւազաններով։

Նուագախումբի մը ժամանումը խորապէս ազդեց ամբոխին վրայ, որ թափօր կազմեց եւ անցք մը կատարեց հնդկական թաղին մէջ, յեղափոխական երգել երգելով։

∴ Կիրակի օրը երկու նոր արշաւանքներ կատարուեցան Վատալայի աղահանքերուն վրայ։ Ընդհարման միջոցին վիրաւորուեցան 15 հոգի եւ 5 ոստիկաններ։ Բուն ցուցարարներէն զատ, կային 3000 հնդիկ հանդիսականներ։ 115 հոգի ձերբակալուեցան։ Իրիկուան դէմ նոր եւ աւելի բուռն յարձակում մը տեղի ունեցաւ։ Ցուցարարները քարկոծեցին ոստիկանութիւնը, որ զէնք պարպեց օդին մէջ։ Ցուցարարները շարունակեցին յառաջանալ, յաղթական կանչեր արձակելով։ Այն ատեն ոստիկանութիւնը ուղղակի կրակ բրաւ եւ 60 հոգի վիրաւորուեցան, ինչպէս եւ հինգ ոստիկաններ։

∴ Միեւնոյն օրը բաւական ծանր դէպք մը տեղի ունեցաւ Պոմպէյի փողոցներուն մէջ։ Ամբոխը յեղափոխական երգեր կ՚երգէր դատական պաշտօնատան առջեւ, երբ ոստիկանութիւնը կրակ բրաւ, ցրուելու համար։ 34 հոգի վիրաւորուեցան եւ հարիւրէ աւելի մարդիկ ձերբակալուեցան։

∴ Վերին Սինտի խալամները ժողով գումարելով, դատապարտեցին անհնազանդութեան պայքարը, զոր կը համարեն ծայրայեղ Հնդիկներուն մէկ խաղը՝ Հնդկաստանի ամբողջ կառավարութիւնը ձեռք անցընելու։

∴ Լուրի մը համաձայն, Սիպերիոյ նաւահանգիստներէն նաւեր ճամբայ ելած են դէպի Պարսից ծոց, ուր կը գտնուին նաեւ ուրիշ խորհրդային նաւեր։ Այս նաւերը հսկողութեան տակ առնուած են, որպէս զի զէնք չծախեն Հնդիկներուն։

Տէլհիի մէջ ձերբակալուեցաւ կին կամաւորներու հրամանատարը, Տիկին Սաթիավաթի։ Կալկաթայի մէջ 500 կամաւորներ թոյլ չտուին որ տեղի ունենան ֆութպոլի խաղերը։

Կուտեպօֆի հետ կապուած գործ մը

«Մորնինկ Փոստ» կ՚իմանայ թէ Մոսկուայի մէջ գնդակահարուած է Չեկայի յայտնի գործակալներէն Ռոպէրթ։ Կուտեպօֆի առեւանգման օրերուն լսուեցաւ թէ զօրավարը Պերլինի մէջ ժամադրութիւն մը ունեցած է Փոփոֆ եւ Ռոպէրթի անուն երկու մարդոց հետ։ Միշտ երկու տեսակ կարծիք կը տիրէր Ռոպէրթի մասին։ Զօր. Տիաթինօֆ կը կարծէր թէ ան Սպիտակ Ռուսերուն բարեկամ է որ կ՚աշխատի սովետներուն հետ, մինչդեռ գնդապետ Զայցեվ կը պնդէր թէ չեկիստ է։ Այսպէս կամ այնպէս Չեկան օձիքը ազատած է վտանգաւոր վկայէ մը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Հ. Յ. Դ.
ՓԱՐԻԶԻ ՏԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Հանգանակութիւն Եւրոպայի կեդր. կոմիտէի)

ՑԱՆԿ 3

Արսէն Գաբրիէլեան	1000
Ցպարան Մասիս	500
Երուանդ Թոյայեան (կավռօշ)	300
Գ. Տիլէնեան, (Ժընեւ)	200
Վ.Հան Եարճանեան	200
Տիկ. Մ.	50
Գումար	2250
Նախորդ գումար	3050
Ընդհ. գումար	5300

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ... ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ 59

Աֆվագի (Պարսկաստան) ֆնար երաժշտախումբի երեկոյթէն (ցես Գ. էջ)	1964.80
Մարսէյլի Սէն Լու կռան-ֆէնի ներկայացումէն (ցես Գ. էջ)	330.—
Գումար	2,294.80
58րդ ցանկին գումարը	72,948.50
Ընդհ. գումար	75,243.30

ՏՈՔԹ. ԱՂԱՒՆԻ Ե. ԳՐԳՈՅԵԱՆ ԶՈՀ ԱՀԱՒԵԼԻ ԱՐԿԱԾԻ ՄԸ

Ցաւով կ՚իմանանք եղերական մահը բժշկուհի Տիկին Ա. Ե. Գրգոյեանի։

Շաբաթ օր ժամը 1,30ի միջոցին երբ Տոքթ. Գրգոյեան իր տիկնոջ հետ ինքնաշարժով Պուլվար Նէյէն կ՚անցնէր, սառոյցի վիթխարի սայլ մը կ՚ուզէ առջեւ անցնիլ։ Կառավարը այնպէս մը կը դարձնէ սայլը որ քեղին (օգ) կը հանդիպի եւ կը կտրէ ինքնաշարժին առջեւի ապակին, որուն ետեւ կը գտնուէին Տէր եւ Տիկին Գրգոյեան, եւ կը ջախջախէ տարաբախտ բժշկուհիին գլուխը։ Տիկինը անմիջապէս Lariboisière կը փոխադրուի, ուր քիչ յետոյ կ՚աւանդէ հոգին։

Տոքթ. Գրգոյեան կուրծքին աջ կողմը փոքրիկ ճմլուածներով կ՚ազատի այս ահաւոր արկածէն։

Հանգուցեալը ծնած էր Պոլիս, 1885ին։ Երկրորդական ուսումը ստացած է Սկիւտարի Հայ Աքուլի մէջ, իսկ բժիշկ վկայուած է Փարիզի համալսարանէն։ Անդամ էր Փարիզի Հայ Բժշկ. Միութեան եւ խորհրդական-անդամ Տիկնանց Միութեան Կ. Խաչի Օգն. Մասնաճիւղին։

Սիրալօժար իր աջակցութիւնը կ՚ընծայէր ամէն տեսակ հանրօգուտ ձեռնարկներու։

Յուղարկաւորութեան օրն ու ժամը պիտի ծանուցուին առանձին։

ՌՈՒՄԲ ՄԸ ԿԸ ՎԻՐԱՒՈՐԷ ՀԻՆԳ ՀԱՅԵՐ

Հալէպի «Էլ Թէգանիւմ» թերթը կը գրէ. —

Պէտաթին թաղին մէջ Հայերու պատկանող տունէն ռումբ մը պայթեցաւ եւ մահացու կերպով վիրաւորեց հինգ հոգի, որոնց անունները են.— Սարգիս Կարապետեան, Յովհաննէս Մանուկեան եւ ջուհար, Մարսանեան? եւ քոյրը Մօրսոբ?։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐԸ
ՎՏԱՆԳԻ ՏԱԿ

Հարուստ է մեր երկիրը իր շինարարական ծրագիրներով։ Ծրագիրներ կազմուած բազմազան մարմիններու կողմէ. գիտական բոլոր մանրամասնութիւններով եւ մանաւանդ հիմնուած ձեւական կամ աւելի ճիշդը տեսական հաշիւններու վրայ։

Տարուան մէկ խոշոր մասը ծրագրային այս աշխատանքին լծուած մեր շինարարական վարչութիւնները չեն մոռնար միեւնոյն ատեն հրապարակային ժողովներու քննութեան նիւթ դարձնել ծրագրուած քաղաքներու եւ տուներու յատակագիծը, այդ կողմէն ալ Լէնինիզմի աւետարանին հաւատարիմ մնալու վճռականութեամբ։ Այս ամէնը, սակայն, այնքան միայն կրնան օգտակար հանդիսանալ մեր երկրին, որքան խօսքին եւ Թուղթին կը յաջորդէ իրական գործը։ Ձմեռը այս ուղղութեամբ աննպաստ ըլլալով, միւս եղանակներուն է, առհասարակ 6-7 ամիս, երբ այլեւս կարելի կ'ըլլայ լծուիլ շինարարական աշխատանքներու։

Դեռ տարուան առաջին ամիսներէն եռուզեռը սկսած է արդէն, բայց տարաբախտաբար Թուղթի վրայ դարձեալ Թերթերու եւ ժողովներու մէջ, փոխանակ իրական գետնի։ Ապրիլին, շինարարութեան ամենայարմար եղանակին՝ անհաջողն է ահա, որ կը հնչէ, պահանջելով արտակարգ միջոցներ, այլապէս «շինարարութեան պլանները չեն կատարուիր»։

Իսկ շատ մը կէտերու վրայ, ուր իրական աշխատանքներու ձեռնարկուած են, առաջին իսկ օրերէն սանձուած կ'ըլլան ընդհատել։ Այս ցաւոտ պարագան անշուշտ իր ծանր պատճառներն ունի։ Ցիշենք կարեւորները.—

Ապրիլ 18ին Երեւանի մէջ, այս հարցին նուիրուած խորհրդակցութեան մը ընթացքին, որուն մասնակցեր են բոլոր շինարարական կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչները ամէնէն առաջ.

— «Պարզւեց, որ շինարարական աշխատանքները դեռ լայն ծաւալ չեն ստացել գլխաւորապէս շինօրգանների անշնորհքութեան եւ դանդաղկոտութեան պատճառով»։

Եւ ինչպէս ամենայն իրաւամբ դիտել կը տրուի «Խ. Հայաստան»ի կողմէ.

— «Առաջին անգամը չէ որ, շինարարութեան հետ կապուած կամ շինարարութիւն կատարող օրգաններն իրենց բացերի պատճառները գտնում են իրենցից դուրս՝ այդ բանում մեղադրելով երկրորդ կամ երրորդ կողմին։ Այս անգամ էլ գործեալ իրար դէմ դուրս եկաւ Պետշինը, Ցերկոմտրեստը, Հայկոոպընակկոոպ Միութեանը, Նախագծերի Բիւրօն եւ եւ կառուցանողների Միութիւնը, իսկ բոլորը միասին, բացի Նախագծերի Բիւրոյից մեղադրեցին Հայտնտրկոոպին տրանսպորտի անկազմակերպութեան եւ քարի մատակարարման խնդրում անճշդապահ լինելու համար» («Խ. Հ.» ապրիլ 21)։

«Թափթփածութիւն եւ դանդաղկոտութիւնը գլխաւոր պատճառն հանդիսանալով իրար մեղադրելու, անտրանելի է նաեւ անպարեխղճութիւնն ու անբարեացակամութիւնը, որ գլխաւոր հիւանդութիւնն է բոլոր վարչութիւններուն։

Այսպէս, օրինակ, կը մեղադրուի գլխաւորաբար Նախագծերի Բիւրօն։ Այս մարմինը պատասխանատուութիւն ունի կազմելու շէնքերու նախագիծերը, նախահաշիւները, համաձայն իրեն եղած պահանջներուն, «Ճարտարագէտ օրգաններէ հրահանգին համաձայն» բոլոր շինօրգանները պարտաւոր են մինչեւ դեկտեմբերի 1ը ներկայացնել իրենց պահանջները. մինչդեռ ատոնք «իրենց պատուէրները տուել են փետրուար եւ մանաւանդ մարտ ամիսներին։ Նոյնիսկ սրանից 4 օր առաջ նոր պատուէր է ստացել Նախագծերի Բիւրօն»։

Քարի մատակարարումն ալ անկանոն է եւ շատ ձեռնարկներ ընդհատուած են պատրաստ քար չըլլալուն համար։

Քարի հայթայթման պատասխանատու մարմնի ներկայացուցիչը կը յայտարարէ սակայն.

«Զմրան ընթացքում կատարուած քարհատման աշխատանքներն անցել են ապարդիւն, որովհետեւ շինօրգանները ժամանակին այդ կտրուած քարերը չեն տարել, եւ քարհանքերը լցուած մնալով՝ նոր աշխատանք հնարաւոր չի եղել»։ Այս պատճառով ո՛չ միայն խոշոր գումարներ են վճարուած պարապ մնացող բանուորներուն, այլեւ [illegible] «բացել են բազմաթիւ նոր քարհանքեր՝ աւելորդ ծախսեր անելով, եւ օրական 2500 քարի փոխարէն տուել է հազիւ 500, քարի ինքնարժէքը 25 կոպէկից բարձրացել էր 66 կոպէկի»։

Մէկը միւսի նման են եղած փոխադարձ ամբաստանութիւններն ու մեղադրանքները։ Անտիրութիւն, թափթփածութիւն, «չասօրէգուցը» յայտնի քաշքշուք եւ վերջապէս «դրամանեկային ձեւակերպութիւններ» կը ծանրացնեն իրական շինարարութիւնը, պատճառելով հսկայական վնասներ երկրի աղքատիկ անտուկին։

Կան նաեւ ուրիշ պատճառներ, որոնք յամենայն դէպս հետեւանք են մեր երկրի աղքատութեան։ Չէ՞ որ, մեզի կը պակսին որոշ շինանիւթեր, օրինակ՝ ցիմենդ, երկաթեղէն, ապակի, փայտեղէն եւայլն։

1929-30ի համար շինարարական բոլոր ճիւղերու մէջ նախատեսուած է ներածել.—

«Ցիմենդ 1882 վագոն, զանազան տեսակի երկաթեղէններ՝ 2700 տոնն, Թիթեղ՝ 906 տոնն, երկաթեայ ձողեր՝ 1330 տոնն, մեխ՝ 400 տոնն, կարանկա՞ 440 տոնն, սղոցած անտառանիւթեր՝ 74.000 խոր. մեթր եւ կլոր անտառանիւթեր՝ 43.00 խոր. մեթր։

«Վերոյիշեալ շինանիւթերի դիմաց այս տարի միութենական մարմինները Հայաստանին յատկացրել են ցիմենդ՝ 1182 վագոն, երկաթ 802 տոնն, ծածկի Թիթեղ՝ 271 տոնն, երկաթեայ ձողեր 531 տոնն, մեխ՝ 113 տոնն, սղոցած անտառանիւթեր՝ 23,000 խոր. մէթր եւ կլոր անտառանիւթեր 35,000 խոր. մէթր»։ («Խ. Հ.» ապրիլ 15)։

Թիւերու տարբերութիւնը բաւականին խոշոր է եւ զգալի։ Ասով արդէն հիմնովին կը շրջուի այս տարուան շինարարական ծրագիրը, ելլելով այս իրողութենէն։

Ցաւը հոն է սակայն, որ Հայաստանի խոստացուած այս նիւթերն ալ ժամանակին կրնան չհասցուիլ, որով ալ աւելի կը դժուարանայ կացութիւնը։

— «Ըստ կնքուած պայմանագրերի շինանիւթերը ստացւելու է մինչեւ հոկտեմբեր ամիսը, որից զգալի մասը պիտի ստացուած լինէր մինչեւ ապրիլի մէկը, այն ինչ ստացուած է ցիմենդ 400 վագոն, երկաթներ 650 տոնն, ձողեր 170 տոնն, Թիթեղ՝ 175 տոնն, մեխ՝ 95 տոնն, սղոցած անտառանիւթ՝ 7000 խոր. մեթր, եւ կլոր անտառանիւթ՝ 7000 խոր. մեթր։ Այսպիսով մենք տեսնում ենք, որ ստացւող շինանիւթերը պակաս են ստացւում, որը եւ կարող է անդրադառնալ մեր շինարարութեան տէմպի վրայ, մանաւանդ ցիմենդի պակաս ստացումը»։

Անկախ այս եւ նման արգելքներէն, յաջողած են որոշ ձեռնարկներ կատարել։ Բայց հոս ալ տարբեր տեսակի պակասութիւններ կը փտեն ընդհանուր ձեռնարկին։

Վերջերս մեր Թերթի մէջ բաւական տեղեկութիւններ տուեցան այս կարգի պակասութիւններու մասին, որոնց մէջ ծնորոշ էր Վորոնցովկայի մէջ շինուած իւղ պանիրի գործարանը իր չափազանց անյարմարութիւններով։ Այս կարգի սխալներ ամէնօրեայ նորութիւններ են։ Շատ յաճախ ամբողջ շէնքի աւարտումէն յետոյ միայն կը մտածուի նոր դուռներ եւ պատուհաններ ունենալու մասին։

Այս կարգի փորձերը, որոնք վերեւի Թերթութիւններէն կը ծնին ընդհանրապէս, ճիշդ է թէ կը սրբագրուին ի վերջոյ, բայց ինչպէս դիտել կուտայ «Խ. Հայաստան».

— «Շինարարութիւնը խլում է մեզնից տասնեակ հազարներ, դանդաղեցնում է շինարարութեան տեմպը»։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՌՈՒՄԱՆԱՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՇՈՒՔՈՎ ԿԸ ՏՕՆԷ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

ՆԱԽԿԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐ (ՀԱՅԱԶԳԻ) ԹՐԱՆՔՈՒԵԱՇԻ ՃԱՌԸ

ՊՈՒՔՐԷՇ, 12 Մայիս (սեփ. Թղթ.). — Շատ քիչ անգամ ռումանահայութիւնը տօնած է հանդէս մը այնքան շուքով, որքան տօնեց իր գրական մեծ վաստակաւորին քառասնամեայ յոբելեանը։

Կեդրոնական հանդէսը տեղի ունեցաւ Մայիս 10ին, կէսօրէ յետոյ, յունական ընդարձակ սրահին մէջ որ, գեղեցիկօրէն զարդարուած, նեղ կուգար հոն բոլոր միեւնոյն ատեն լեցուած հասարակութեան համար, որուն մէջ հին Ռումանահայեր ալ կային։

Հանդէսին պաշտօնական մասէն առաջ անհինկիլ արտակարգ յայտագիր մը տեղի ունեցաւ, հայ եւ ռումէն երգաշխարհական գոյցի մը ձեւը առնելով։

Հանդէսը բացաւ ռումանահայ Ցոբելենական կեդրոնական Յանձնախումբին անունով Տոքթ. Ա. Ցիրուցեան՝ շեշտելով օրուան բացառիկ տօնի նշանակութիւնը՝ հայ ժողովուրդի մշակոյթի պատմութեան տեսակէտով։

Ցետոյ խօսեցաւ օրուան նախագահը՝ Թեմական առաջնորդ Յուսիկ Արքեպ. Զօհրաբեան որ ընդգծեց այն միջավայրը, որուն ծնունդն էր Ահարոնեան, ազգային մարդն ու գրագէտը, գիտեր աշուն անոր կեանքի առաջին շրջանին՝ երբ դեռ սկսնակ մըն էր ան, եւ յետոյ պատմեց հայ ժողովուրդի երկունքն ու տառապանքը՝ որոնք գծագրին Ահարոնեանի ճամբան, հետզհետէ անոր քնարը լարելով։ Շեշտեց մանաւանդ պէս անոր առաջին գրուածքներուն՝ «Փշուր ըմ խոցի», «Պատւ ըմ կամքի» ձգած տպաւորութիւնը։

Ցետոյ ինքնաբերաբար խօսք առաւ հայազգի նախկին նախարար Պ. Գրիգոր Թրանքու Եաշ, որ խօսեցաւ իր զգածուած եւ յուզիչ ճառերէն մէկը, գրեթէ լալով եւ լացնելով ներկաները, հայ ժողովուրդի անտանելի գոյգութեան պատմած ատեն։

— «Երկու մեծ տօներ կը զուգադիպին, ըսաւ Պ. Թրանքու Եաշ։ Ռումէն ժողովուրդը այսօր կը տօնէ իր Յօսը Մայիսը՝ տօնը իր անկախութեան, ու խորհրդանիշը այն տառապանքներուն, զորս կրեց դարերով օտար լուծի տակ, եւ նաեւ այն ճիգին, որով փշրեց իր շղթաները, յիսուն տարուան մէջ դառնալով ազատ ու բարգաւաճ պետութիւն մը։ Հայ ժողովուրդն ալ այսօր իր մեծ տօնը ունի, տօնը իր ամէնէն տաղանդաւոր զաւակներէն մէկուն, որուն իրական երկը տեսակ մը խորհրդանշան է այն չարչարանքներուն զորս հայ ցեղը կրեց իր գերութեան դարերուն եւ միեւնոյն ատեն անոր ճիգին ու պայքարին՝ ձեռք ձգելու համար իր անկախութիւնը։

«Այս երկու տօները, որոնք կը զուգադիպին այսօր իրարու, տեսակ մը խորհրդանշան են նաեւ այն եղբայրական կապին՝ որ իրարու կը միացնէ հայ եւ ռումէն ժողովուրդները։ Նման իրենց չարչարանքովը, նման նաեւ իրենց ճիգովն ու հաւատքովը՝ անտեսանելի գիծ մը դարերէ ի վեր միացուցեր է այս երկու ժողովուրդները, հոգիներու եղբայրակցութիւն մը ստեղծելով։

«Ցառապանքը զոր Ահարոնեան կը պատմէ, կրեր է նաեւ ռումէն ժողովուրդը։ Ան ալ տեսեր է հալածանքը, պանդխտութիւնը, կարօտը, սուգը, որոնցմով օծուն են ժողովրդական երգերը մեր հայ ցեղին եւ թէ ռումէն ժողովուրդին մէջ։

«Բայց ինչ որ հայ ժողովուրդը բացառիկ կ'ընէ իր քոյր ցեղերուն մէջ՝ այդ երկարատեւ գողգոթան է, զոր ոչ մէկ պատմութիւն ճանչցաւ, եւ ոճրագործ անտարբերութիւնը Եւրոպային այդ անպատմելի տառապանքին դիմաց։ Եւրոպացի հեղինակ մը՝ որ կը նկարագրէ Վենետիկի հայ վանքը, հայ մտաւոր կեանքի այդ շքեղ վառարանը, Եւրոպայի կուրծքին վրայ, կը պատմէ թէ ինչպէս մայրամուտը կարմիր է Վենետիկի հորիզոնին վրայ իրիկունները, — տեսակ մը ամօթի խորհրդանշան այն յանցաւոր անտարբերութեան որով Եւրոպա դիմաւորեց հայ տառապանքը։

«Ահարոնեանի քնարը հայ ժողովուրդին հոգին կը պատկերացնէ։ Երեք լար ունի ան՝ հայ ժողովուրդի կեանքին երեք գիծերը, — արիւնը, արցունքը բայց եւ հաւատքը։

«Ցարգանքով խոնարհինք այս մեծ գրագէտին առջեւ, որ հայ ժողովուրդին սրտին լարերը գտաւ եւ զանոնք Թրթռացուց բացառիկ տաղանդով մը»։

Ինքնաբերաբար խօսք առաւ նաեւ «Ունիվէրսուլ» օրաթերթի խմբագիրներէն Պ. Լուփիէսքու, որ յանուն Թերթի տնօրէն նախկին նախարար Պ. Սթէլեան Փոփէսքուի եւ յանուն Դպրոցներու [illegible] ողջունեց յետոյ հայ ժողովուրդն ու իր տօնը, նոյնպէս զգածուած ճառի մը մէջ պատկերացուց հաւատքը, — հայ ժողովուրդի հոգին այդ երրորդ Թելը, — որով ան կուրծք տուեր է բոլոր փոթորիկներուն եւ տառապանքներուն դարերու ընթացքին եւ որով պիտի հասնի նաեւ անշուշտ օր մը իր երազներու պսակման»։

Յանձնախումբին կողմէ Պ. Արս. Թովմասեան ռումէներէն ճառով մը շնորհակալութիւն յայտնեց նախկին նախարար Պ. Թրանքու Եաշի իր ջերմ զգացումներուն համար, ինչպէս նաեւ «Ունիվէրսուլ»ի ներկայացուցիչին, այս առթիւ թարգմանը ըլլալով նաեւ հայ ժողովուրդի երախտագիտական զգացումներուն դէպի ռումէն հիւրընկալ ժողովուրդը։

Ցետոյ սկսաւ հանդէսին պաշտօնական մասը՝ որու միջոցին տեղի ունեցաւ արտասանութիւն, ջութակ, դաշնակ, մեներգ, խմբերգ եւ ուղերձներ։ Օրուան բանախօսներն էին Պ.Պ. Յ. Ճ. Սիրունի եւ Գ. Նժդեհ, որոնց մասին յաջորդով։

ՉԵԿԱՅԻՆ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Գ.

(ԲԵՍԵԴՈՎՍԿԻԻ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ)

Փարիզ հասնելէս քանի մը օր վերջ սարսափի հով մը անցաւ խորհրդային դեսպանատունէն։ Նախորդ օրը, Մոսկուայէն եկած ծածկագիր մը մեզի կ'իմացնէր թէ «Սատղ աղբիւրներէ առնուած տեղեկութիւններու նայելով, Փարիզի ճերմակ եւ արքայական կազմակերպութիւնները դիտաւորութիւն ունին նոյ. 7ին դեսպանատան վրայ յարձակելու։ Հրահանգ կը տրուէր մեզի բոլոր դուռները գոցելու, զգոյշ ըլլալու որ ճիշդ ատենին կարենանք այրել գաղտնի վաւերաթուղթերը եւ ծածկագիրները եւ նոյ. 7ին ոչ մէկը ներս ընդունելու։

Ճափոն արդէն ինծի վարժեցուցած էր այս տեսակ յանկարծադէպ հարուածներու։ Վարշաւայի մէջ նաեւ անասարսափի նոպաներ տեղի կ'ունենային ամէն անգամ որ Կէփէուի մէկ պզտիկ, աննշան գործակալը սրճարանի մը մէջ որեւէ խօսակցութիւն լսէր։

Նոյ. 7ին իմ սովորական շըրջագայութիւնս ըրի։ Բայց դեսպանատուն դառնալով՝ տեսայ որ բոլոր պաշտօնեաները ներբանցքներուն մէջ էին վեցհարուածեաններով զինուած։ Դեսպանատան երկրորդ քարտուղարը "Կէլֆանտ" զոյնը նետած, ըսաւ ինծի թէ կասկածելի հարուածներ լսած էր ծածկագիրներուն գաղտնի սենեակին մէջ։ Իր կարծիքով, «ճերմակները կ'ուզէին փողոց թիւ 81 տունին կողմը որուն պատը նոյն գաղտնի սենեակին կից էր, դժոխային մեքենայ մը դնելու վրայ էին»։ Ամէն կերպով, այդ տեղին պահապանները արդէն մեկնած էին իրենց դիրքէն եւ եկած կեցած էին սանդուխին վրայ, իրենց կեանքին համար վախնալով։

Գաղտնի սենեակը մտայ, եւ յստակ կերպով լսեցի անսովոր աղմուկ մը։ Բայց այդ աղմուկը պատին մէջ վարէն վեր արձագանգող հարուածներու ձեւը ունէր յայտնապէս։ Թովի տունը բնաւ կապ չունէր այդ ձայնին հետ։ Դեսպանատունին նկուղը իջնելով՝ երկար նրբանցք մը գտանք, որուն ծայրը միջնորմ մը շինելու վրայ էին։ Այդ ձայնը գործաւորներուն պատճառած ձայնն էր, որ դէպի վեր կը բարձրանար։ Ահա ինչ որ նախ առաջին քարտուղար Տիվիլքովսքիի, եւ յետոյ երկրորդ քարտուղար Կէլֆանտի կարծեցուցած էր թէ ճերմակները դժոխային մեքենայ մը կը դնէին...։

* *

Շատ մը բարձրաստիճան խորհրդային պաշտօնատարներ, Փարիզ գալով, դեսպանատան մէջ կը տեղաւորուէին մասնաւոր պատուիրակութեան պատրուակով։ Բայց իրականին մէջ իրենց ժամանակը կ'անցընէին ուսումնասիրելով Փարիզը եւ մանաւանդ «քաղքենիներուն բարոյական անկումը»։ Կ'այցելէին զբօսավայրեր, չափէն աւելի կը ճնկէին, եւ կը կռուըտէին... գաղթականներու հետ։

Այս տեսակ գայթակղութիւններ ի հարկէ լուրջ չէին։ Զոր օրինակ, հանրային կրթութեան գործավար Լունաչարսքի իր կնոջ հետ պարասրահ մը գացած էր։ Նինը փափաքեցաւ պարել։ Լունաչարսքի մեծ սիրով է պա-
րոնդներու, բայց ինք
բեր։ Ուստի դիմում կատա
ցաւ արհեստէն եղողի մը
վերջացաւ. այս վերջինը
Նաչարսքիին մտահնալով
անոր թէ ինք ճերմակ
ըլլալով չէր կրնար ժողով
գործավարի մը կնոջը
բել երկու հարիւր Ֆր
սով։ Լունաչարսքի,
փութաց վճարել նոյն
եւ ամպարեց մեկնիլ
սրահէն։

Բայց միջանկեալ
դէպքեր միշտ հանդարտ
չէին անցներ, եւ կ'ուզէի
տալ այս զբօսարշաւ
Ներքաղաքականով մը
ցաւ դեսպանատան
դարններուն՝ ընկերական
բոլորներուն՝ եւ անձամբ
թալ հաճոյքի վայրեր

1928ի սկիզբը, պարտ
ունեցայ եա տանել այ
բերականը։ Հաղորդակցութ
գործավար Ռուծութաք
ծավարներու Խորհուրդին
բորդ նախագահը եւ Փ
կան Բիւրոյին անդամ
րիզ եկաւ իր երկու
դարններով։ Գրեթէ անմի
վերջ իմացուց ինծի թէ կը
փափքէր «ուսումնասիրել
քենիական շուայտութիւննե
եւ թէ կը փափաքի այս
ռահվիրայ ունենալ զիս
ի բաց մերժեցի եւ բացատր
իրեն թէ ի նչ վտանգներու
նար ենթարկուիլ։ Փարիզ
մամուլը մասը պիտի փ
ամենափոքր միջադէպ մը
Ռուծութաք ամուր կապ
էր իր ծրագրին։ Դեսպանատ
երկու քարտուղարները իր
մադրութեան տակ դրուեցա
Կէլֆոնտ եւ Տիվիլքովսքի
րեւ ռահվիրայ ծառայելու
մար։

Շրջագայութիւնը տեւեց
բողջ գիշեր մը։ Տիվիլքովսքի
Կէլֆանտ, դեսպանատան
նալով, ըսին ինծի թէ
տութիւնը» ուսումնասիրութ
իր բոլոր մանրամասնութիւն
ներուն մէջ, թէ գացած էին
մէկ կամ նուազ կասկածել
հեշտավայրեր, որոնցմէ մ
Ռուծութաքի տրամադրու
տակ դրած էր թատերախաղ
որուն ունկնդրած էին
պսակ գլուխներ... Ամալ
Տասը հազար Ֆրանք մէկ գ
շերուան մէջ։ Ռուծութաք
միջապէս վերջ տուաւ իր
մանքին, որուն համար այլ
էր Ֆրանսա...։

Այս արկածը սակայն
գայթակղութեան մը դեպ
տան հաւանաբար ըլլէին
Տիվիլքովսքիի կինը
կան բարոյականի կողմն
էր եւ չուզեց ներել իր
սինին որ այցելած էր
մը։ Կ'ուզէր անպատճառ
հասկցնել իր վէճը, եւ ծի
վարին հոգին ելաւ մինչ
տարհամոզեց իր կինը։

Տարեդարձներու օրերը
պանատան բլիէը հանդի
նիստեր կը կազմակերպ
Ցունուար 9ին, Մարտ 18ին
Այդ առիթներուն, իմ
բանախօսութիւններ ընել
ամրան, համաձայնավար
ցութեան հիմնարկութեան
տարեդարձին առթին,
բաց մերժեցի, յաղթ
պատրուակելով։ Արդարե
եւս ինքզինքս կարող չէի
«բանաձեւել» բանախօսութ
մը որ անկեղծօրէն համա
ըլլար ա՛յն Թուղթի կա
զոր օր մը առաջ ընդունած
լայինք Կեդրոնական Կոմի
Փարիզի փոխ-հիւպատո
լուպ, անսեղուկ, անփոխ
զուկ մը (հանգստեան պաշ
եայ մը) գլխու ցաւ մը
ըլլալու համար յանձն
բանախօսութիւնը։ Հիմա
կա դեսպանատան համայն
բլիէի քարտուղարն է։

Ֆրանսայի մէջ խորհրդա
առեւտրական ներկայացուց
Փիաթաքովի քովը նստած
Մթնոլորտը ծանր էր
(յունիսի մէջ էր)։ Կոլուպ
տինք կը թափէր, բառերը
ծծելով կմկմալով պատ
թերթ Փրավտայի մէջ

...ւէ տպուած «տիպար բանա-
...ւորմեան» մը շրջանակին
...ւ գիրի բռնուած։ Միայն թէ
...նմն երբեմն ազատութիւններ
...ւ թոյլատրէ, իրեն, եւ առօր
... փիաթեաքով և եւ կամա-
... մը կը խնդայինք, որովհե-
... իրողութիւններ, դէպքեր և
...ունաւորութիւններ իրար կը
... Բանախօսութենէն
...ունէր։ փիաթեաքովի հետ՝ գեա-
...ատան պարտէզը իջանք։
... իրեն թէ այս տեսակ բա-
...խօսութիւններ յեղափոխա-
... խանդավառութիւնը կը
...ցնէին։ Փիաթեաքով որ հի-
... Մոսկուայի պետական պան-
...ին տնօրէնն է, պատասխա-
... ինձ.

— Ասիկա անխուսափելի է։
...ափոխութիւնը խանդավա-
...թեան շրջանը անցուցած է,
...ավերաշինութեան շրջանին
... ւտած է։ Հոկտ. ամսուն,
...փոխութիւնը արկածախնդ-
...թիւն մըն էր միայն։ Քանի
... ւարաթ վերջ, խումբ մը
...ատաւորներու արկածախնդ-
...թիւնը դարձաւ անիկա։
Եր մը Լէնինի հետ կը խօ-
...ինք մաներմական շրջանակի
...ջ։ Մեզմէ մէկը ըսաւ Վլա-
...ւիմիր Իլիչի Լէնին,
— Կը խոստովանի՞ք որ յա-
...ղութեան չէիք հաւատար։
...րէկ մպիտով մը Լէնին պա-
...տասխանեց. «Անշուշտ որ չէի
...ւատար, հոկտեմբերեան յե-
...ափոխութիւնը արկածախնդ-
...թիւն մըն էր միայն համաշ-
...արհիկ սանդուխին վրայ։
...ջ ձախողէինք, պրոլետարնե-
...ն պիտի ձգէինք միայն ա-
...տամբող գործաւորի ծրագրի
...ան մը։ Ասիկա աւելի կա-
...ր պիտի ըլլար քան յեղա-
...խութիւնը, որ թէեւ յաղթեց,
... ւթեամ այլասերեցաւ,վատ-
...ցաւ։ ռէֆորմիզմերդափոխա-
... գէտէ յարձակիլ, բայց
... նաեւ անդրադառնալ եթէ
... ըլլայ»։
...ակարկ մը նետեցի Փիա-
...աքովի վրայ,
— Ուրեմն.. յարձակի՞լ թէ
...նահանջել։
...ւղուած շարժումներ մը ը-

— Պէտք է նահանջել։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

...այաստանի «պրոլետար
...րները չկրցա՞ն ներկայաց-
...հայկական գիւղը այնքան
...ղատութեամբ եւ գունագեղ,
...ւան կոմունիստ հին վարժա-
... մը, Ս. Խանոյեան, որ
...«Պրոլետարքի» կուսակ իր ճամ-
...ղական տպաւորութիւնները
...ղկական կանոնչ կապոյտ
...երէն։ Նրկա՞ր է այդ յօդ-
...ը.— կուտանք կրճատելով,
...ւց միշտ պահելով հեղինա-
... նկարչական իրապաշտիկ
...մը եւ հեգնոտ, սոխի պէս
... չիչուր։

...ուայքի շրջանը։ Ահա Գեղա-
... լեռնաշղթային փռուած գիւ-
ղերուն քարուքանդ եւ գժուա-
րանցանելի ճամբան, որ մկրատի
պէս կը բաժնուի խճուղիէն, հե-
տզհետէ կը բարձրանայ ու կը
նեղնայ,ինչպէս սակաւապետ հայ
«առաջպար»ը։ Բայց հայ գիւղա-
ցին չար կ՚ըսէ.

— Կիսին էլ չենք արժանի,
դէ՛, Աստծու ճամբայ ա, էլի,
ի՞նչ անենք...։

— Դէ՛, Աստծու ճամբէն էլ
էզման կլի, բա՛, ո՞նց կլի...։

Եղլովա։ Դպրոցին առջեւ
Դազաղի նման շէնք մը։

— Ա՛յ քո շինողի, պլան գցողի
վիզը կոտրի, հա՛..

Այստեղ Խանոյեան կը խոս-
տովանի, որ «կառուցողական
գործը Հայաստանում մինչեւ
վերջին տարիները շատ վատ
հիմքերի վրայ է եղել դրւած»։

Աւելի վեր, դէպի Գեղամայ
լեռները, դէպի Գէօյ-Բիլիսաւ
Շրջանը ամբողջ «գէօյ» (կա-
պոյտ) է։ Եւ կապոյտ լեռներուն
վրայ թառած Գէօյ-Բիլիսան
չորս կամ հինգ հարիւր «մատաղ
ուտող» բնաանիք ունի։

— Ձըմ ի գա, չըմ ուզի...

Գիւղացիները այսպէս կը
խօսին։ Մշոյ դաշտի գաղթա-
կաններ։ Այսպէս Ալագեազի եւ
Գեղամայ լեռներուն վրայ թառած
են բազմաթիւ թրքահայեր։ Ինչո՞ւ
եկեր են,կը հարցնէ Խանոյեան,
ճիշդ ինչպէս տանտէրը՝
վարձակալին։

— Մեր պապեր երբոր գաղ-
թել են Հայաստանից, եկել են
Արարատեան դաշտ, չեն դիմա-
ցել տաքերին ու քէօչով բար-
ձրացել ենք մեր սարերը, թուրքը ըլլար
ու սաել քչուրքին՝

— Տղա՛յ, քշէ, լեռն ի վեր...

Եւ քչուորը քշեր է ու քշեր, ու
կեցեր։

— Պապէ՛, կանգնի՛ մ։

— Տղայ,ակը ակօս կը թողէ՞։

— Կը թողէ, պապէ։

— Տղա՛յ, քշէ...։

Ու քշեր են լեռն ի վեր, մին-
չեւ լերկ քարերը, ուր ակն ա-
կօս «չի թողէ»։

Գէօյ-Բիլիսայի մէջ տղերքը
(կոմունիստ) «հարիւր տոկոս
սարսափութիւն էին արել» կը
գրէ Խանոյեան։ Ի՛նչ էին ըրեր։

Ունեւոր գիւղացիները գիւղէն
աքսորել, առացուածքները գրա-
ւել։ «Դրանից էլ հեշտ բա՞ն։
Գէօյ-Բիլիսայում այդպէս էլ
վարւեր էին։ Մուտ նստինք,
շիտակ խօսինք։ Գէօյ Բիլիսայի
տղերքը սարսափութիւն էին ա-
րել հարիւր տոկոսով։

Եւ Խանոյեան անգամ մը եւս
կը խոստովանի, որ հիմա Հա-
յաստանի մէջ ամէն բան տոկո-
սով է, նոյնիսկ բարեւը։

— Ընկե՛ր, ես ձեզ 100 տո-
կոսով խնդրում եմ, գաք մեր
տուն...

— 100 տոկոսով շնորհակալ
եմ, ընկեր։

Եւ տղերքը 100 տոկոսով կը
վճռեն ունեւոր գիւղացիները
քշել գիւղէն։

Գիտէ՞ք, թէ ի՛նչ կը նշա-
նակէ «հայկական, Գեղամեան
գիւղ»։

Ենթադրեցէք, որ Գէօյ.Բիլի-
սայի մէջ կ՚ապրին 50 տուն
Մուրատեան, 30 տուն Խուդոյ-
եան, 20 տուն Թաթոսեան։ Եւ
Մուրատեանները, Խուդոյեան-
ները եւ Թաթոսեանները իրենց
մէջ կ՚ունենան ունեւոր մը,
նմայլի համար։ Ունեւորն ալ իր
կարգին կ՚ունենայ «Քաւոր-խնա-
մի, թայ թուշ»։ Այսպէս գիւղը
100 տոկոսով «կուլակ»։ Ուրեմն
բանագրաւում հարի՛ւր տոկոսով։

— Խելքի կոլոփնե՛ր... Այս-
պէս կը պոռայ Խանոյեան։ Եւ
կ՚աւելցնէ, որ «վերջին ժամա-
նակներս գիւղերում շատացել
են հարբած մարդիկ»։ Օղին իր
ուժը ցոյց տուած էր նաեւ այս
գիւղին մէջ։

Ժողով հացատան մէջ։ Աղօտ
ճրագի լոյսին տակ, թոնիրին
բոլորտիքը հարսները իրենց օ-
րօրոցներով եւ ճնկլաճուտերով,
եւ ամբողջ գիւղը։ Ծեր ու մա-
նուկ։ Գեղեցիկ է պատկերը։ Հա-
ցատան մէջ ալ կողմը կիները
իրենց սպիտակ գլխակապերով
ու դնչկալներով, ձախ կողմը
տղամարդիկ՝ գորշ ու սեւ շորե-
րով։

— Տղէք, Ջավօն է խօսում...

Բրդուհի մը, 50-60 տարեկան
գեղեցկադէմ պառաւ մը։ Կինե-
րը սկսան ծափահարել, իրենց
«կանթեղլի» մատներով։

Ի վերջոյ, այն եզրակացու-
թեան եկանք, որ կատարուած
բռնագրաւումները պէտք է հա-
կակշռել ու քննել։

«ՍՈՒՐԲԵ՛ՐԸ...»

Հայաստանի, Վրաստանի եւ
Ադրբէջանի թերթերը լեցուն են
նոր երեւցած սուրբերու պատմու-
թիւններով։ «Սո՞ւրբ է իջել գե-
ղարդում» կամ՝ Ղազախի շրջանին
մէջ։ Հոգեբանակա՞ն է այս վի-
ճակը։ Ցուսահատ ժողովուրդ մը
իր ենթագիտակցութենէն դուրս
կը հանէ,—այսպէս կը բացատրուի
գիւղացիներուն կրօնական այդ
զգայնութիւնը,— սուրբի
տեսիլներ, իր փրկութիւնը սպա-
սելով սուրբերէն։ Անշուշտ խոր-
գախութիւնները աւելի հրահրած
են գիւղացիներուն երեւակայու-
թիւնը։ Այս «սուրբ»երուն դէմ
անզօրմեն, պիտի սկսէր.. պատե-
րազմը։ Ահա Խանոյեան, կոմու-
նիստ վարժապետը.. սուրբ կը հա-
լածէ հայկական գիւղերուն մէջ։

Խանոյեան կը պատմէ թէ
Բաշ-Գեառնիի բոլորգիւղացիները,
մանաւորապէս կիները, մօտ երե-
կու ամիս յիմարացած էին սուրբ-
երու պատմութիւններով, անցեալ
աշնան վերջերը։

Հոկտեմբերի մէջ զրոյց կը
շրջէր թէ սուրբ է իջեր Գեղարդայ
վանքը։ Եւ ուխտաւորներու տասնապ
բազմութիւն մը կը խռնուէր վան-
քին մէջ։ Մէկ ամսուան ընթաց-
քին կը մորթուի աւելի քան 700
ոչխար։ Հերոսը կը կոչուի «սուրբ»
Գրիգոր, որ, կը գրէ «Պրո-
լետար»ը, ձերբակալուած է իր
մեղսակից վարդապետներով։ Հա-
մաձայն Խանոյեանի պատմու-
թեան, այս «սուրբը» Աստուծոյ
հետ կը խօսէր, զանազան գուշա-
կութիւններ կը կատարէր, պա-
տուհաններով կը սպառնար։ Եւ
վանքը կը լեցուէր ոչխարով, բուր-
ղերով, ձուով, գաթայով, իւ-
ղով, ծխախոտով. միշտ ըստ Խա-
նոյեանի։

Թէեւ Դարաչիչագի «սուրբ»
Գրիգորը «ճզել է», սակայն դա-
տի տակ առնուած են Աբէժեան
վարդապետը, «1915 թւին Վա-
նից փախած մի 68ամեայ ծեր
վարդապետ». Խանոյեան Գրիգորը
կ՚անուանէ «ընկեցիկ» եւ «որձեւ-
էգ», մեղսակիցը Ամոյեան՝ «ըն-
կեցիկ»։

Սակայն միայն Հայաստան
չէ սրբավայրը։ Բագուի գծը
կենդանի թիւն գոյց կուտայ վեր-
ջերս, շնորհիւ այն ուխտաւորնե-
րուն, որոնք Շամխոր կ՚երթան
սուրբ օջախը տեսնելու։

Այնտեղ գտնուեր է գերեզ-
մանաքար մը, որուն տակ կ՚ապ-
րի, կ՚ըսեն ուխտաւորները, ոսկի
թուր կապած «կենդանի դիակ»
մը։ Այս «դիակ»ն է որ հրաշք
կը գործէ, բանալով կոյրերուն
աչքը, քալեցնելով կաղերը, բը-
ժշկելով խենդութիւնները։

Եւ Շամխորի մէջ կը վխտան
աւելի քան 1000 ուխտաւորներ։
Նոյնիսկ Ղազախի կոմունիստ
կուսակցութեան կեդր. կոմիտէին
նախագահը, իր կարգին, ոստի-
կաններու ուղեկցութեամբ, Շամ-
խոր կը ղրկէ իր շրջանին կոյրերը,
կաղերը, բժշկելու համար։ Եւ
«Պրոլետար» կը բարկանայ, որ
կոմունիստ կուսակցութեան գը-
րամով, փողոցներէն կոյրեր կը
հաւաքուին եւ «սուրբ օջախ» կը
ղրկուին։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.

Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Վարչութիւնը
հեռաւեալ հեռագիրը ուղղած է
Օսլօ, Տիկին Նանսէնի.—

«Կը խոնարհի՛նք խոր վիշտով
մարդկութեան մեծ առաքեալին
եւ երախտապարտ հայ ազգին
հերոսական պաշտպանին գերեզ-
մանին առջեւ»։

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՑԱՐԱԳԻՐ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԱՀՎԱԶ(Պարսկաստան)28 ապ-
րիլ.—Իբրեւ եղբայրական օգնու-
թիւն Սուրիա ապաստանած տա-
րագիրներին, Միութիւնս սարքեց
հայկական մի փոքրիկ երեկոյթ,
որի հասոյթը 1964.80 Ֆրանսա-
կան Ֆրանք ներփակ ուղարկւում
է խմբագրութեանդ, անդիա
Banque Nationale de Perse
No 019698-245 փոխանակա-
գրով (Տես Ա. էջի ցանկը)։

Կը հաճի՞ք արդեօք սոյն գու-
մարը գանձել եւ փոխադրել «Եղ-
բայրական Օգնութեան կեդրոնա-
կան Յանձնախումբին, իր նպա-
տակին ծառայեցնելու։

Հրապարակաւ պարտք կը սե-
պենք յայտնել որ,այս ձեռնարկի
յաջողութիւնը պարտ ենք, նախ
մանաւորապէս Տիկին Ս Կ Զօրգ-
նին եւ Պ Արշամ Խոսյեանին ի-
րենց խիստ գնահատելի նեղու-
թիւններին համար, ապա գաղու-
թիս հայութեանը ընդհանրապէս,
որ իր սրտին մօտ գտնելով նպա-
տակը, չխնայեց մեզ իր բարոյա-
կան եւ նիւթական աջակցութիւնը։

Ի Դիմաց «Քնար» Երաժշտա-
խումբի Նախագահ՝ Գասպար Ա.
Գասպարեան, Քարտուղար՝ Յա-
րութիւն Ֆօզամալ։

ՄԱՐՍԷՅԼ, 19 Մայիս —
1930 փետր. 25 Մարսէյլի ար-
ուարձաններէն Ս. Լու-Կրան-Փէնի
մէջ խումբ մը գիտակից եւ նա-
խաձեռնիչ երիտասարդներու
կողմէ, նախաձեռնութեամբ Պ.
Սիսակ Պէշիկէօթիւրեանի եւ Պ.
Աբրահամ Սարգիսեանի, պզտիկ
թատերախաղ մը ներկայացուե-
ցաւ, ի նպաստ Անատոլուէն գաղ-
թող բեկորներուն։

Սոյն ձեռնարկին միակ եւ
միայն նիւթական հաշուեքննու-
թիւնը յանձնուած էր մարմին
մը, բաղկացեալ չորս անձերէ ո-
րոնք հրաւիրուած էին Պ. Սիսակ
Պէշիկէօթիւրեանի կողմէ։

Ներկայացումը որոշուած օրը
տրուեցաւ եւ ծախուած տոմսերէն
գոյացաւ 590 Ֆրանք, որմէ 260
Ֆրանք ծախք եղած է (յայտա-
րարութեան, տոմսերու, հագուս-
տի, սրահի վարձք եւայլն), իսկ
զուտ հասոյթ 330 Ֆրանք, զոր
կը ղրկենք ձեզ, խնդրելով որ բա-
րեհաճէիք յանձնել կեդր. Յանձ-
նախումբին (Տես Ա. էջի ցանկը)։

Յանձնախումբս կը փափաքէր
գաղութիս մէջ, նոյն նպատակով
հանգանակութեան մը ձեռնար-
կել, որպէսզի կարենար աւելի կո-
կիկ գումար մը յատկացնել։ Սա-
կայն չկրցաւ, որովհետեւ իրարու
եւեւէ յաջորդեցին Ա. Ե. Կ. Խաչի
Մարսէյլի մասնաճիւղին եւ Ազգ.
Կեդր. յանձնախումբերու հան-
գանակութիւնները, ի նպաստ նոյն
բեկորներուն եւ Ֆրանսայի ո-
ղողեալներուն։ Իսկ Թաղական խոր-
հուրդն ալ իր կարգին տարուած
կրթական եւ եկեղեցական հոգե-
րէն, նոյնքան բանաւոր ձեռնարկ-
ներ ըրած էր։

Այս հարկեցուցիչ պատճառ-
ներով, ուշացաւ մեր առաքումը։

Միեւնոյն առեն աւելորդ
չենք նկատեր մեր գնահատու-
թիւնը յայտնել այն երիտա-
սարդներուն, որոնք ազգային նա-
խանձախնդրութեամբ գլուխ հա-
նեցին այս ձեռնարկը։

Հաշուեքննիչ Յանձնախումբ

SITUATION.— Importante Compagnie d'assurances ayant encore quelques postes d'Inspecteurs et d'élèves Inspecteurs vacants demande des personnes actives de nationalité arménienne. Conditionsavantageuses. Nepas se présenter. Ecrire à Monsieur CHARLES, 32 rue de Mogador qui convoquera.

ԹՐԹՈՒՀԻՆԵՐԸ ՋԻՆՈՒՈՐ

Կիները այրերուն նման զուր-
քի ենթակայ ըլլալու մասին ե-
ղած հրատարակութեան մը առ-
թիւ, Թուրք կիներու Միութեան
շրջանակներէն հաղորդուած է թէ
կիները պատրաստ են այդ գծին
վրայ ալ հաւասար ըլլալու այրե-
րուն հետ։ Կիները համարձակօրէն
յայտարարած են թէ կազմ ու
պատրաստ են ի հարկին զօրակոչի
ալ պատասխանելու։

Էֆգային Յուսուֆ հանըմ իր
կարգին յայտարարած է թէ ո՛չ,
կիները խաղաղասէր են ու արիւն
թափելու մէջ գործ չունին. այս
պարտականութիւնը հրամայական
կ՚ըլլայ միայն այն առեն, երբ
հայրենիքի պաշտպանութիւնը
խնդրոյ առարկայ է։ «Աղօթք ը-
րէք որ աշխարհի բոլոր կիները
գործի գլուխ անցնին. այն առեն
է միայն որ իրական խաղաղու-
թիւնը պիտի գայ»

ՀԱՅ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐԸ

Ֆրանսական բանակի նախկին
Հայ Կամաւորներու Միութիւնը,
միաձայնութեամբ նախագահ ընտ-
րած է Ցիգրան Խան Քէլէկեանը։

«ԱՍԻԱ» շոգենաւին մէջ, ո-
րուն հրկիզու մը գրեցինք, վա-
ռած կամ խեղդուած են 112
հոգի եւ տակաւին դիակներ կը
գտնուին ծովէն։ Շոգենաւը ամ-
բողջովին ոչնչացած է, իսկ ողջ
մնացող ուխտաւորներ ճամբայ
հանուած են ուրիշ շոգենաւով։

ՅԱՌԱՋ..Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 24 —

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

...Վանքէն դուրս գալուց առաջ,
...ի գիւղէն գաթայես եւ հալ-
...ւէս դատ վերցրի 30 գլուխ
...թան եւ վարդապետէն ալ առի
...իլլար կէս գրուանգայ, մեղրի
...
Ապագայ չմտածող զինուոր-
...րը իրենց գաթան ու հալւան
...էն կերեր էին պրծեր։ Բոլորիս
...ղքին մի-մի ջրի աման կար
...ուած։ Ցոպրակս մինչեւ բերան
...ւած էր։ Վրայիս ծանրութիւնը
... վանք կշռեցի, եղաւ ընդամէնը
... փութ տաս գրուանգայ։

Յուլիս 22ի գիշերը դուրս
...անք վանքէն։ Հասանք պարսկա-
...ստական սահմանը։ Մութ,
...ղոց գիշեր էր։ Ճանապարհ գնա-
...ծ առեններս գորգոռոց մը ընկաւ
...ր ու ձոր, որ տեւեց հինգ րոպէ։
...ումբը կանգ առաւ. այդ ձայ-
նէն։ Մասնաւոր վիճաբանութիւն
բացուաւ։ Ոմանք ըսին. «Սօսդ վեր
ընկաւ»։ Ոմանք ըսին. «Երկրա-
շարժ եղաւ»։ Ոմանք ալ՝ չգիտեմ
ի՛նչ։

Հասանք ժայռոտ քարի մը
տակ, որ այրի նման էր։ Երեկոյ-
եան ժամը 11ի առեն պատրաս-
տուեցանք, որ այդ օրը սահման
անցնինք։ Վալագներ առաջնոյ
ընկան։ Անցանք սահմանը։ Գացինք
մի ժամուան ճանապարհ։ Երեւա-
ցին Հայդարանցոց կոները (վրան-
ները), մեզնից 200-300 քայլ
հեռաւորութեան վրայ։

Խումբը կանգ առաւ։ Շուները
կը հաճեցին եւ սկսաներ վրայ հաչել։
Խումբը յետ բարձրանալով, ճա-
նապարհէն շեղեց։ Քիւրդերը պար
բռնած կը խաղային։ Շուներու
ձայնը երկար տեւեց մեր կողմը։
Ցեռայ մէկը ձայն աւեց — լօ՜-
լօ՜ լօ՜-լօ լօ՜... Քիւրդերը մեզի չէին
տեսեր, բայց երկու հրացան կրա-
կեցին շուներու հաչելու կողմը։
Մենք բարձրացանք սարի մը
գագաթ, ապա իջանք հովիտ մը,
ժայռոտ, քարքարոտ տեղերով. ո՛չ
մի ճանապարհ։ Ընկերներէս շա-
տերը կը գլորուէին։ Այդ հովիտի
ճանապարհը տեւեց երեք ժամ։
Բուլականին ցածրացանք. տղերք
ուժասպառ էին։

Ալօն ըսաւ Շահէնին.

— Ո՛յ տղայ,էս հովիտի մէջ
տղաները սպաննեցինք, քիչ մը
վեր բարձրանանք կամով երթանք։

— Կաժի վրայ կոն կը լինի,
— ըսաւ Շահէնը։

— Ուշինչ չըլլար, — ըսաւ
Ալօն։

Սկսեցինք բարձրանալ դէպի
վեր։ Եւ, Բաղէշցի Միման եւ գաղ-
թական մը Ալօյի յետեւէն կը
քալէինք։ 150 քայլ բարձրացած
յանկարծ, ելանք կոնի մը վրայ։
Շունը հաչելով վազեց մեր կողմը։
Խումբը իսկոյն յետ գնաց։ Մեզ
հետ եղած գաղթականը չարուխի
թելեր կը կապէր։ Մենք բռնեցինք
անոր ոտքէն եւ քաշեցինք դէպի
գած։

Քիւրդը կ՚երեւի քնած էր եւ
շան հաչոցից զարթնեց եւ պոռաց՝
լօ՜-լօ՜-լօ՜... Հուն քի՞ւէ։ Ձայնը
200 քայլի վրայ կուգար։ Մենք
առանց ծպտուն հանելու, հովիտի
խոտերուն մէջ թագնուած էինք։
Քիւրդը շան հաչելու կողմ երկու
հրացան դատարկեց։ Դրան միւս
կողմէն պատասխանեցին

Լօ՜-լօ՜-լօ՜, ուչի գուրէ։

— Լօ՜-լօ՜, վալլահ, Նըզամըմ
գըղէ չիէ (լօ՜-լօ՜, վալլահ, չգի-
տեմ, գող է, ինչ է)։

Կէս ժամ հօն թագնուած մնա-
ցինք։ Երբ շան եւ մարդու ձայնը
կտրուաւ, կամաց սկսեցինք քալել՝
մէջքերնիս կռացած։ Վալագները
կը շտապեցնէին, վրաներուս կը
լուսնայ, կ՚ըսէին։ Մի ժամուան
քալած էինք, պատահեցինք ճուղ
մը ոչխարի, որ հօն պառկած էր։
Սակայն բարեբախտաբար, ո՛չ հով-
ուի եւ ոչ ալ շան ձայն դուրս
եկաւ, եւ մենք առանց նկատուե-
լու անցանք։

Հովիտը լցուած տեղը կը
գտնուէր աւերակ ջաղաց մը։ Ան-
ցանք այդ ջաղացը, դուրս եկանք
դուրանը։ Լուսանալու մօտ էր՝
սկսանք արագ քալել։ Ալի Քեալ-
լայի սարը չհասած՝ լուսացաւ։
1000 քայլի վրայ ալ մարդ
կ՚երեւար։ Խմբի տարածութիւնը
կէս ժամուան հեռաւորութեան
վրայ էր։ Միքօն ինձ եւ վեց ուրիշ
ընկերներ որոշեց, որ շուտ ելնենք
սարը գիրքեր բռնենք։ Սկսեցինք
աւելի արագ քալել։ Հասանք սարի
տակը, հօն ջուր գտանք, խմե-
ցինք, մեր ամաններն ալ լեցու-
ցինք եւ բարձրացանք Ալի Քեալ-
լայ սարի գիրքը։ Այնչափ քըր-
տնած էինք, որ քրտինքը մինչեւ
գրօսի կողմը գարկած էր, գոլորշին
կը բարձրանար մեր վրայէն։

Արեւը ծագեց։ Խմբի վերջն
ալ հասաւ գիրքերը։ Լցուեցանք
զանազան քարերու մէջ։ Մինչեւ
իրիկուն հոգ սպասեցինք եւ մնա-
ցինք բոլորովին աննկատելի։ Ոչ
մէկի քով հաց չէր մնացած, միայն
քովս կար 25 գլուխ չորթան, քիչ
մը հաց եւ քիչ մ՚ալ մեղրամոմ։

Այդ օրը Յուլիս 24ն էր։ Երե-
կոյեան մութ տալուն վալագներն
առաջ ընկան եւ շարունակեցինք
մեր ճանապարհը։

Ալի-Քեալլան ոչ մի սարի հետ
կապ չունեցող մի շատ բարձր սար
է, որի ստորոտներին կան Հայդա-
րանցոց կոները։ 700 800 քայլ
տարածութեան վրայ, առանց ոտ-
քերնուս ձայնը հանելու, կամաց-
կամաց կ՚երթայինք։Երեք օրուան
նորոգուած լուսնակ էր։ Իջանք
դաշտ, որի տարածութիւնը, մին-
չեւ միւս սարի ստորոտները երե-
քուկէս ժամուան է։ Դաշտի մէջ
գտնուած խոտը մեր բոյից կ՚անց-
նէր։

Զօրաշարժ մարախներու դէմ

ԷՆԿԻՒՐԻ.— Տնտեսական գործավարութեան եկած տեղեկութիւններու համաձայն, հարաւային նահանգներուն մէջ մարախի դէմ պայքարը կը շարունակուի։ Այդ շրջանակին մէջ, յատուկ օրէնքին տրամադրութեանց համաձայն, ամբողջ ժողովուրդը, գիւղացիներն եւ ոստիկան զինուորները զօրաշարժի ենթարկուած են այս պայքարին համար։ Բոլորը միասնաբար կը շարունակեն աշխատիլ։

Աւստրիոյ նոր տագնապը

Գրեցինք թէ Աւստրիոյ ֆաշիստները վերջնագիր տուած են կառավարութեան, կարգ մը պահանջներ դնելով։

Կառավարութիւնը արդէն Ազգ. Ժողովի սեղանին վրայ դրած է քաղաքացիներու զինաթափման խնդիրը։ Այս առթիւ, վարչապետ Շոպէր ճառ մը խօսելով, յայտարարեց.

— Ոչ Հայմվէրէններու (ազգայնական - ֆաշիստ կազմ.) անհաւակացողութիւնը, ոչ ալ անոնց պետերուն ինծի ուղղած նամակները չկրցան խախտել իմ համոզումս՝ զինաթափութեան օրինագծին անհրաժեշտութեան մասին։ Այս միջոցը անհրաժեշտ է, ամրապնդելու համար վստահութիւնը արտասահմանի շահակից շրջանակներուն մէջ, որոնք անոր գործադրութիւնը կը պահանջեն իբրեւ յաւելուածական երաշխիք Աւստրիոյ բարգաւաճման։ Կը ցաւիմ որ բացարձակ մերժումով միայն կրնամ պատասխանել Հայմվէրէններուն առաջարկներուն։ Նախարարական խորհուրդին որոշումը ունիմ այս մասին, եւ սահմանադրութիւնը միայն կը ճանչնայ իբրեւ օրէնք։ Անցած է այն ժամանակը երբ, այս պետութեան մէջ, կուսակցութիւն մը կամ խմբակ մը կրնար խախտել ներքին բարեկարգութիւնը։

Տիւսէլտորֆի «հրէշը» ձերբակալուած

Երկար խուզարկութիւններէ եւ քննութիւններէ յետոյ, գերմանական ոստիկանութիւնը յաջողեցաւ ձերբակալել Տիւսէլտորֆի հրէշը, որ քանի չափ աղջիկներ եւ կիներ սպաննած է։ Ձերբակալութիւնը տեղի ունեցաւ բոլորովին անակնկալ պարագաներու մէջ։ Մայիս 14ին սպասուհի մը, Գէթրուտ Շուլթէ, Տիւսէլտորֆի շրջակաները իր դիմացը գտաւ երիտասարդ մը եւ սկսաւ խօսիլ անոր հետ։ Աղջիկը փափաք յայտնեց աղջիկներու յատուկ հիւրանոց մը երթալու եւ մէկտեղ ճամբայ ելան։ Ցանկարծ իրենց դէմ ելաւ 45 տարեկան մարդ մը, որ կշտամբեց երիտասարդը եւ ստիպեց զայն անմիջապէս ձգել աղջիկը եւ հեռանալ։ Ու ինք դառնալով «ասպետ», համոզեց աղջիկը որ իր տունը երթայ միասին ճաշելու։ Բայց երբ դրան առջեւ հասան, մանկամարդ սպասուհին տխուր նախազգացումներ ունեցաւ եւ պնդեց թէ կ'ուզէ հիւրանոց երթալ։ Անծանօթը, կառապան Քիւրթէն, չպնդեց, բայց ճամբան աղջիկը անցուց Գրաֆէնպէրկի անտառէն, մանաւորապէս ամայի վայրէ մը եւ ակելով, փորձեց խեղդել։ Աղջիկը սուր ճիչեր արձակեց եւ մարդը փախաւ։ Գէրթրուտ Շուլթէն ոստիկանութեան լուր չտուաւ, բայց նամակով մը դէպքը պարզեց իր մէկ ընկերոջ։ Նամակը սխալ հասցէի ուղղուած ըլլալով, թղթատարական վարչութիւնը բացաւ եւ որովհետեւ պարունակութիւնը շատ կարեւոր էր, անմիջապէս յանձնեց Տիւսէլտորֆի ոստիկանութեան, որ կանչեց սպասուհին եւ լրիւ տեղեկութիւններ ստացաւ։ Հետքը գտնուած էր արդէն, եւ ամէն միջոց ձեռք առնուելով, կառապան Քիւրթէն ձերբակալուեցաւ շաբաթ օր, 24 մայիս, երբ տուն կը դառնար, քանի օրուան բացակայութենէ մը յետոյ։

Հրէշը ամէն բան խոստովանեցաւ առանց մեծ դժուարութեան։ Ամուսնացած է կնոջ մը հետ որ շատ լաւ համբաւ կը վայելէ։ 47 տարեկան է, յաղթ հասակով, սեւ մազերով եւ կարմիր դիմագիծով։ Ցիմարութեան կամ ջղային խանգարման ո՛րեւէ նշան չի ցուցներ։ Շատ քաշուած կ'ապրէր եւ մարդու հետ չէր խօսեր։ Իր դրացիները դիտած էին, սակայն, որ սովորութիւն ունէր առտուն կանուխ մէկէ աւելի թերթեր գնելու եւ լափելու։ Այն օրերուն երբ ամէն մարդ Տիւսէլտորֆի վայրագութեանց մասին կը խօսէր, վերջին լուրերուն վրայ կը խոյանար եւ հեւ ի հեւ կը կարդար, բայց մարդ չկասկածեցաւ։

Առաջին հարցաքննութեան, Քիւրթէն միշտ կը պատասխանէր միօրինակ ձայնով մը. «Այժմ, ինձ համար միեւնոյն է»։ Սուր յիշողութեամբ մը կը պատմէր յետին մանրամասնութիւնները, եւ երբ ինքնաշարժով պտտցուցին զանազան վայրեր, իր գործած ոճիրները նկարագրելու, ամէն բան տեղն ի տեղօք պարզեց։

Կինն ալ առժամապէս բանտարկուեցաւ։

«Աղջիկ Լինտպէրկը»

Անվեհեր մանկամարդուհի մը, Օր. Էմի Ճոնսըն, յաջողեցաւ Անգլիայէն Աւստրալիա հասնիլ օդանաւով մը։ Այս արտակարգ յաջողութիւնը այնքան խանդավառութիւն պատճառած է բրիտանական կայսրութեան մէջ որ, ամէն կողմէ հեռագիրներ կը տեղան եւ թանկագին նուէրներ կ'առաջարկուին, հագուստ-կապուստէն մինչեւ անթելի գործիք։ Միւս կողմէ, ազգային հանգանակութիւն մը բացուած է Աւստրալիոյ կիներուն կողմէ։ Օրիորդը՝ կառավարութեան հիւրը պիտի ըլլայ որքան ատեն որ Աւստրալիա մնայ։ Իսկ իր ծննդավայրը, Հըլ (Անգլիա), կը պահանջէ որ բրիտանական բարձր պատուանշան մը տրուի աղջիկ-Լինտպէրկին։

"ՄԱՅԻՍ 28,, ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՄԱՅԻՍ 28ԻՆ

ՎԱՂԸ ԻՐԻԿՈՒՆ ԺԱՄԸ 8.30ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ
ՓԸԹԻ ԺՈՒՌՆԱԼԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
Կը նախագահէ՝ Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ
Կը խօսին՝ Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ եւ Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ
Կը մասնակցի Սիփան երգչախումբը

ՊԵՐԼԻՆ.— Վաղը իրիկուն ժամը 9ին (Hohenzollern Festsalle. Charlo ttenburg Berlinerstr. 105) Նախաձեռնութեամբ Գաղթային Միութեան Վարչութեան

ՄԱՐՍԷՅԼ.— 31 Մայիս Շաբաթ իրիկուն։

ՌՈԱՆ.— Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ակնունի խումբի, այս Հինգշաբթի ժամը 2ին։

Կը խօսի՝ Ընկ. ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն, Օրիորդներ՝ Սարեան, Աւագեան եւ ընկերներ Ղազար Պագրճեան, Երուանդ Համալեան։

Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

Այս Հինգշաբթի ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ ՏՕՆԻ առթիւ
Հ. Հ. Պատուիրակութեան շէնքին մէջ (71 Ave. Kléber)
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Է ՎԻՃԱԿԻ ՕՐ

Աւանդական սովորութեամբ վիճակ հանելու հետ միասին բանախօսութիւն, երգեր, պարեր եւ հաճելի ժամանց։ Ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ։

Կը նախագահէ՝ Պ. Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Մուտքը ազատ է բոլորի համար — Սկիզբը ժամը 3ին

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ի ՊԱՏԻՒ ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ
Հովանաւորութեամբ ԳՐ. ԵՊԻՍԿ. ՊԱԼԱՔԵԱՆԻ
Նախագահութեամբ Պ. ԼԵՒՈՆ ԲԱՇԱԼԵԱՆԻ

Այս Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 365 Ave. de Prado (La Plage)ի մեծ սրահին մէջ։

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին գերասանուհի Տիկ.ներ Սուրաբեան, Տիկ. Մարութեան, Պ. Պ. Ս. Սուրաբեան, Մ. Մարութեան, Յ. Ղազարեան եւ ուրիշներ։

ԾԱՆՕԹ.— Թէյասեղանին մասնակցելու համար տոմսերը կարելի է ստանալ մինչեւ Հինգշաբթի կէսօր Պ. Վ. Ղազարեանէ, Traverse du Mont Piété (Hôtel Damas), Պ. Գ. Շահլամեանէ 15 rue Longue des Capucins, Պ. Պերճ Թաշճեանէ, 23 rue Des Dominicaines, Պ. Բ. Մելտոնեանէ, 90 rue Stanislas Torrents, (առաջնորդարան)։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ա. Ե. Հ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ
29 Մայիս Հինգշաբթի ժամը 2ին Լիոնի ամենաշքեղ սրահներէն Սինէմա «Հօրլօժ»ի մէջ։
Ղեկավարութեամբ ճանրածանօթ դերասան Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ
Կը ներկայացուի՝ «ԴԵՐԱՍԱՆ ՔԻՆԸ»

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ խումբին ժողովը յետաձգուած է այս Ուրբաթ իրիկուան։

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Պատ. միութեան դատախօսական ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Դրադարանի սրահը։ Կը խօսի Ընկ. Ազարեան։ Նիւթ՝ շարունակութիւն նախորդ նախագասութեան։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ընկերական ժողովը՝ վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Դրադարանի սրահը.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէին ժողովի կը հրաւիրէ, Զարդարեան, Քրիս, Քեռի, Գէորգ Չաւուշ եւ Արմէն Գարօ խումբերու ընկերները վաղը Չորեքշաբթի ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Դ. Թադաւեանի Ճաշարանը։

Պ. Մասիս Սալեանճեանէ կը խնդրուի հանդիպիլ «Յառաջ»ի խմբագրատունը

Le Gérant H. STEPHAN

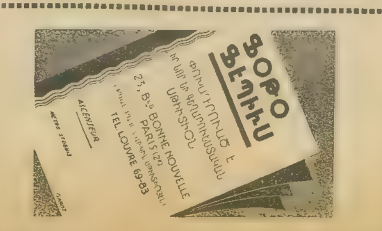

Ուշադրութիւն

ԾԱԽՈՒ Է, ԱՆՄԻՋԱՊԷՍ ԿԱՐԵԼԻ Է ՏԷՐ ԸԼԼԱԼ, ՊԱՏՇԷՀ ՎԱՃԱՌՈՒՄ

Մոնմօրանսիի մէջ, կայարանէն 5 վայրկեան հեռու։

Գեղեցիկ բնակարան, մասնաւոր պանդոկի ձեւով նախագծուած, տերազմեան շինութիւն եւ լաւ վիճակի մէջ ամէն արդիական յարմարութիւն ունի.— հեռախօս, կառատուն, եւայլն։

Բարձր դիրք, 175 մեթր լեռնային բարձրութիւն։ Հրաշալի համայնապատկերը ամբողջ Փարիզի վրայ, 40 քիլոմեթր շառաւիղով մը շուրջանակի, այնպէս որ կարելի է դիտել Փարիզի շրջակայքը։

Ամրոցի նման տոկուն բնակարան մը, որ ունի 2 սալոն, ճաշարան, խաղարան (գնդամուղի), 6 տնական սենեակներ, 3 արդուզարդի խուցեր, 2 լոգանքի խուց, 2 սպասուհիի սենեակ, խոհանոց, 3 արտաքնոց, յարդարուած մեծ պարտէզ, բանջարանոց, մրգաստան, եւայլն, 3800 քառակուսի մեթր տարածութեամբ, չորս կողմէ ազնուապետական բնակարաններ, մեծ ապագայ ունի, հողին գինը միշտ աւելնալու համար։ Բնակարանին դէմը կայ ուրիշ հող մը անտառով 2.500 քառակուսի մեթր տարածութեամբ։

Ընդամէնը 6,300 քառակուսի մեթր տարածութիւն։ Ամէնը պիտի վաճառուի անհաւատալի գինով մը, 490.000 ֆր. որուն կէսը կանխիկ։ Վճարման համար դիւրութիւններ։

Դիմել Պ. Georges Lesauvageի, 16 rue Milton, Paris (9e), Հեռախօս՝ Trudaine 66—51։

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 28 ՄԱՅԻՍ 1930
28 MAI 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1274

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԿՈՒՆՔՆ ՈՒ ԲԵՌԸ

Այսօր, Մայիս 28, անկախութեան տօնը ամէնէն առաջ կը յիշեցնէ մեզ՝ Հայաստանի գիւղացին: Ա՛ն որ ամէնէն աւելի կրեց ազատութեան երկունքն ու բեռը: Եւ կը կրէ մինչեւ այսօր:

Ամէն տեղ ալ, առաւելապէս խոնարհ, աշխատաւոր տարրն են որ կը խոյանան դէպի կրկէս, կամ կը տրորուին ամբոխներու տակ, ազատութիւնն եւ հայրենիք որոճալով:

Բայց մանաւանդ մեր մէջ: Որո՞ւ համար գաղտնիք է, վե՛րջապէս, որ Թուրքը— ինչպէս Ռուսը— իր հարստահարութեան ու հալածանքին դիւային խաղերը կը սկսէր գիւղէն, կեղեքիչ տուրքերով, ծեծուփէտով: Բանտով և ջարդով: Քաղաքները յետոյ կու գային:

Եւ ամէնէն առաջ, գիւղն էր որ գլուխ կը վերցնէր, ճար չգտնելով.— «Թէ մեռնիլ պէտք է, մեռնինք, թէ կռուիլ, կռուինք, միայն թէ փրկուինք»:

Եւ սակայն ամէնէն առաջ, գիւղացին է որ կը մոռցուի, երբ կու գան փառքի օրերը...

Անհաւասիկ Հայաստանը, «ինքնավար եւ անկախ»:

Մարդիկ ամէն օր շարժառիթ, նիւթ կը գտնեն փառաբանելու իշխանաւորները, գոհաբանական պատարագներ մատուցանելով Փարիզէն մինչեւ Ամերիկա:

Բայց, մէկ վայրկեան միտքէ չեն անցըներ հարցնել թէ ինչու կը հալածուի, կ՚աքսորուի, կամ կը կոտուի հայ գիւղացին. Մէկ տող գիրը շատ կը տեսնեն, անոր տառապանքը, անձնուիրութիւնը արձանագրելու համար:

Որովհետեւ, նորէն գիւղացին է որ կը կրէ ազատութեան երկունքն եւ բեռը, Գիւղացին՝ որ չերեւար Թատերաբեմին վրայ: Հայաստանի գիւղացին,— Մեծ Համրը, որ կը համբերէ անսահման: Բայց երբ կատղի,—Գէորգ Չավուշներ կ՚արտադրէ, իր արդար զայրոյթը թնդացնելու համար սարէ սար:

Ի՞նչպէս կարելի է, առանց արտասուելու կարդալ հետեւեալ տողերը աքսորականին — «Շահէ՛նն է Սիբիր»,

— «Այսպէս, ընկեր, հայրենիքից հեռացւած, այս յաւիտենական անտառներում, փայտաշէն տնակներում մեր գոյութիւնը ենք տալիս, հաւատալով որ տեւական խաւար չկայ կեանքում. խաւարին յաջորդում է այգը, վառվռուն, կենսատու արեւը, ճառագայթները ցոլացնելով շատ հեռաւոր մութ անկիւններ, ծակներ, ներքնայարկեր եւ լուսաւորելով մեր գեղեցիկ հայրենիքի ճանապարհը»: (Դրօշակ, մայիս 1930)

∴

Գիւղացին է դարձեալ, ընկերնե՛ր եւ քաղաքացիներ: Գիւղացին, որ չերեւար, որ կը հեւայ եւ կը մռնչէ, — բայց կը համակերպի, ու կ՚ապրեցնէ մեզ: Ի հարկին իր արեան գնով:

Եւ գիւղացին է, դարձեալ որ կը տքնի, կը ծիւրի այսօր, փքնապատց բուխերիկներու մուխին ու մուրին տակ, միշտ երազելով իր բուխերիկն ու թոնիրը,— խարի՛սխը իր ինքնիշխան եւ տքնաջան ստեղծագործութեան:

Մինչդեռ, քաղաքացին կ՚ընկրկի արդէն, կամաց-կամաց թափելով իր փետուրները: Ցարմարելով, հարթուելով, «անցուկը մոռցուկ» խաղալով:

Եւ, ինչո՞ւ չէ, մազ ու շրթունք ներկելով քաղաքական դիմքի վրայ: Նոյնիսկ ընկերվարութեան պատեհշին տակ:

Ահաւասիկ ընկեր մը, մշակ՝ Հայաստանի մէջ, բանուոր՝ Ֆրանսա, որ կը յիշեցնէ մեզի տարեդարձը աննման հայդուկի մը, Գէորգ Չավուշի.

— «Ցարեդարձ մը որ մոռացութեան տրուած է... Քսաներեքերորդ տարին է, դեռ օր մը այդ պաշտելի մարդու տարմէլիցիս առթիւ ոչ խօսող մը եղաւ, ոչ ալ գրող մը... Միթէ այդչափ արժանիք չի՞ ներկայացներ...»

Եւ թող հայրենակցական կապերու չվերագրեն մեր ընկերոջ այս դառն դիտողութիւնը:

Միշտ նոյն ձայնն է — հայրենիքի և ազատութեան մարտակոչը, որ արթուն կը պահէ թ՛ե հայդուկին զինակիցը կամ հիացողը, թ՛ե մեզ, որ այնքան քիչ բան գիտենք տարբեր ամենի դիւցազնամարտէն:

Եւ, ինչքան անխարդախ հնչէ այդ ձայնը, հայրենիքին մէջ թէ այս պողոտաներուն վրայ, այնքան ուժ կ՚ունենանք մենք աւելի եւ աւելի բարձր պոռալու, աւելի եւ աւելի մոլեգնութեամբ կառչելու մեր սեփական դրօշակին:

Որովհետեւ, ի՞նչ կ՚արժէ ո՛րեւէ ժողովուրդ, առանց գիւղի:

Ի՞նչ կ՚արժէ Երեւանը՝ առանց Արարատեան դաշտին: Առանց Ալաշկերտի, Մեղրագետի կամ Վարագի:

Ի՞նչ կ՚արժէ իմաստութիւնը, եղբա՛յր Ի Լէնին, առանց հայ մշակին կամ ռուս մուժիկին...

Եւ արդէն ճամբայ ենք ելեր գիւղին հետ: Լսելով ձայնը գիւղին: Կոչը՝ մշակին ու աշխատաւորին, որ չգիտցաւ սակարկել ոչ իր աշխատանքը, ոչ ալ արիւնը:

Ճամբայ ենք ելեր գետին մէկ ափէն միւսն անցնելու հաստատ վճռականութեամբ:

Վա՛յ անոնց որ կը մոռնան իրենց ճամբան: Կամ կէս ճամբան կը մնան, կը գալարուին գետին մէջտեղը, դատապարտուած՝ վերադառնալու կամ խեղդուելու:

Մենք պիտի հասնինք միւս ափը, շալկելով բեռը որ դրուած է մեր ուսերուն վրայ:

Շ.

ՀՆԳԱՄԵԱՅ ԾՐԱԳԻՐԸ ՊԻՏԻ ՎԵՐԱՔՆՆՈՒԻ՞

Խորհրդային թերթերը այժմէն կը զբաղին կուսակցութեան ընդհ. ժողովի գումարման խնդրով: Մօտերս պիտի հրատարակուի «վիճաբանական թերթը», ուր պիտի պարզուին ու քննուին բոլոր տեսակէտներն ու առաջարկները:

Համագումարը քննութեան պիտի ենթարկէ հողագործական գործավոր Եաքովլէֆի առաջարկը, որ կը պահանջէ ստիպողաբար վերաքննել հնգամեայ ծրագիրը: Ժողովին ուշադրութեան պիտի յանձնուի նաեւ դիւանագիտական մոլութիւնը (պիւրոկրասի) որ ծայրայեղութեան հասած է հաւաքական տնտեսութեանց կազմակերպութեան մէջ: Լունաչարսկի պիտի զբաղի խորհրդային արուեստի ցուցահանդէսին կազմակերպութեամբ:

ՏԻՒՍԷԼՏՈՐՖԻ ՀՐԷՇԸ ՃԱՆԱԿՆՈՒԵՑԱՒ ԿԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆԻ ԱՄԷՆ ԲԱՆ

Գլուխ քերելու ժամանակ չունի գերմանական ոստիկանութիւնը, Տիւսէլտորֆի հրէշին ձերբակալութենէն ի վեր: Անընդհատ հեռագիր եւ հեռախօս կը բանին ոստիկանութեան շէնքին մէջ, աշխարհի բոլոր կողմերէն: Անհամար թղթակիցներ պաշարած են շէնքը: Ոստիկանութիւնը ստիպուած է երեւան հանել քսան արիւնոտ գործեր, որոնց տասը սպանութիւն, իսկ մնացեալը սպանութեան փորձ: Եւ այս բոլորը կատարուած՝ 15 ամսուան մէջ:

Իւրաքանչիւր գործի համար մանրամասն քննութիւն պիտի կատարուի ոճրագործին՝ Քիւրթէնի ներկայութեամբ: Արդէն երկու ցոհեր դէմ դիմաց հանուած են: Կառապանը երբեք չծածկեց իր յանցանքը, եւ երբ զոհերէն մէկը սասկուած կը մատնանշէր զինքը, մեղաւորին յայտարարեց թէ արդարեւ կ՚ուզէր խեղդել:

Մասնագէտները կը յայտնեն թէ կառապանը կը մարմնացնէ անընդական ոճրամոլներու բոլոր յատկանիշները: 47 տարեկան ըմբիշ մըն է, բայց հազիւ 40 տարեկան կ՚երեւայ: Վերջերս զմայլուած էր իր կնոջը հետ, եւ հինգշաբթի օր տուն դարձած ատեն, գիշերը յայտարարեց առանց նախապատրաստութեան:

— Հասա՛ծ է իմ ժամս. այլեւս չեմ կրնար լռել: Թո՛ղ կառաբեն գլուխս: Ամէն բանի կը պատասխանեմ: Ես եմ Տիւսէլտորֆի մարդասպանը:

Կինը սարսափած՝ լռութիւն պահեց եւ հիմա բանտին մէջ կը քաշէ իր պատիժը, մինչեւ որ ճշդէ թէ աւելի առաջ ալ գիտէ՞ր հրէշ ամուսինին գաղտնիքը:

Մարդասպանը երկուշաբթի օր հարցաքննուեցաւ առտուան ժամը 8էն մինչեւ 7: Մասնաւորապէս լսուեցաւ վկայ մը որ կառապանին բանտակիցը եղած էր զօրութեան մը առթիւ: Կառապանը անոր պատմելով իր սիրային արկածները, ըսած է. — Անգամ մը ազատ արձակուիմ, այն ատեն Տէօէլտորֆը կը հասկնայ թէ ես ո՛վ եմ...

Երբ հարցաքննիչը հարցուց թէ գիտէ՞ գլխուն գալիքը, կառապանը պատասխանեց.

— Այո՛, մտոնքնենապէս պիտի արգելափակուիմ յիմարանոցի մը մէջ:

Կը կարծուի թէ սուտ խենդ ձեւանալ պիտի փորձէ, գլուխը ազատելու համար:

Ասկէ առաջ ոստիկանութեան գրկուած անստորագիր նամակները բաղդատուեցան Քիւրթէնի ձեռագրին հետ եւ կատարելապէս հաստատուեցաւ թէ միեւնոյն մարդն է գրողը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Մուսոլինիին յետոյ նախարարները

Մուսոլինիէն յետոյ, ահա բեմ կ՚ելլեն իր գործակիցները, նոյն շեփորը հնչեցնելու համար: Իր նախարարներէն Ճուրաթթի, երկուշաբթի օր ճառ մը խօսելով պատերազմի մասնակցութեան տարեդարձին առթիւ, կարգ մը անձնական յիշատակներ պատմեց Փարիզի հաշտութեան ժողովէն: Այնտեղ գացած էր իբրեւ Նախագահ Ցիտտէի պատուիրակութեան, Քլէմանսոյի յանձնելու դիւանագիտական ծանուցագիր մը: Պատասխան չտրուեցաւ այդ ծանուցագրին:

— Է՛հ ուրեմն, աւելցուց Ճուրաթթի բառ առ բառ, ահա Պ. Մուսոլինին է որ կը պահանջէ այդ պատասխանը իր անհարկու ճառերով. կը պահանջէ բոլորովին ուրիշ կեցուածքով մը, ուրի՛շ թափով մը, ուրի՛շ հեղինակութեամբ մը, ուրի՛շ հմայքով մը: Վարժուած՝ կեղծելու եւ ստելու, այդ նոյն հակաճառողները զորս «Առաջնորդ»ը երէկ կը մատնանշէր իբրեւ գառնուկի մորթ հագած գայլեր, կը փորձեն աշխարհի անէծքին յանձնել մեզ, ամբաստանելով իբրեւ ոչ-խաղաղասէր:

Եթէ խաղաղասէր ըսելով կը հասկնան հեղինակները ճշմարիտ եւ արդար խաղաղութեան մը, որ նկատի կ՚առնէ բոլոր յաղթական թէ պարտեալ ժողովուրդներուն անհրաժեշտութիւնները, մենք խաղաղասէր ենք. բայց եթէ խաղաղասէր ըսելով կը հասկնան պաշտպանները հաշտութեան վերջին դաշնագրին՝ իր բոլոր անարդարութիւններով եւ անհեթեթութիւններով, եթէ կը հասկնան գործակիցները անոնց որ, ժընեւի մէջ, կը մարսեն հսկայական աւար մը, այն ատեն — ո՛չ, մենք խաղաղասէրներ չենք:

Հնդկաստանի խռովութիւնները

Անգլիոյ Երեսփ. ժողովին մէջ, խումբ մը ծայրայեղ աշխատաւորականներ հարցապնդեցին Հնդկաստանի Նախարարը, օրուան դէպքերուն առթիւ: Այս առթիւ, իբրեւ բողոք, բանաձեւ մըն ալ ներկայացուցին կառավարութեան «նուաճողական մեթոտներուն դէմ», պահանջելով գեղչել Հնդկաստանի Նախարարին թոշակը:

Բայց եւ այնպէս, Նախարար Պ. Ո. Պէնի բացատրութիւններէն յետոյ, եռ ատին բանաձեւը, որ կը պահանջէր նաեւ արձակել բոլոր քաղաքական բանտարկեալները: Նախարարը իր ճառին մէջ շեշտեց թէ նոյնիսկ ընկերվարական կառավարութեան մը առաջին պարտականութիւնն է ապահովել բարեկարգութիւնը եւ խաղաղութիւնը: «Մենք ստիպուեցանք առժամապէս դիմել մասնաւոր միջոցներու, որովհետեւ մեր դիմացը ունինք ոչ թէ հասարակ ոճրագործութեան ալիք մը, այլ ազգային իղձերու պոռթկում»:

Նախարարը յայտարարեց թէ մամուլին մէջ հրատարակուած լուրերը չափազանցուած են, թէ անկարգութիւնները տեւական չեն եւ կը սահմանափակուին քաղաքներու մէջ: Եւ վերջապէս, հաստատեց թէ իսլամները չեն մասնակցիր: «Մենք խաղաղութիւնը կը պահպանենք նոյն ինքն Հնդկաստանի շահուն համար: Եւ կը սպասենք այն օրուան երբ այդ երկրին ազատութիւնը պիտի աւելնայ եւ ան պիտի կրնայ իր տեղը գրաւել մեր ինքնավար գաղթապետութեանց մէջ»:

Շուտով պիտի հրատարակուի արքունի յանձնաժողովին տեղեկագիրը եւ անկէ վերջ պիտի գումարուի յատուկ խորհրդաժողովը, քննելու համար Հնդկաստանի սահմանադրութեան ընդլայնման ծրագիրը:

∴ Երկուշաբթի օր ծանր խռովութիւններ ծագեցան կարգ մը քաղաքներու մէջ: Սպաննուեցան 16 եւ վիրաւորուեցան 300 հոգի: Ռանկունի մէջ արիւնալի կռիւներ տեղի ունեցան նաւարանի հնդիկ եւ իսլամ բանուորներուն միջեւ: Ոստիկանութիւնը կրակ բացաւ տեղացիներուն վրայ, որոնք պատասխանեցին քիրի եւ գաւազանի հարուածներով: Քաղաքին առեւտրական կեանքը ամբողջովին ջլատուած է: 15 ցուցարարներ սպաննուեցան, իսկ վիրաւորուեցան 90 հոգի, որոնց 12ը ոստիկան: Շատ մը վաճառատուններու ապակեփեղկերը ջախջախուեցան: Սիմլայի մէկ գիւղին մէջ, ընդհարման մը հետեւանքով սպաննուեցաւ ոստիկանապետը: Աղահանքերու դէմ յարձակումները կը շարունակուին ամէն կողմ: Ահմէտապատի մօտերը, բազմաթիւ ազգայնականներ յարձակեցան աղահանքերուն վրայ եւ ոստիկանութիւնը հազիւ կրցաւ զսպել: Ուրիշ 83 կամաւորներ անգամ մը եւս փորձեցին գրաւել Վատալայի աղահանքերը, բայց չյաջողեցան: 27 հոգի ձերբակալուեցան: Տէլհիի մէջ ալ խռովութիւններ ծագեցան գործադուլի մը հետեւանքով եւ 50 հոգի վիրաւորուեցան:

Ժանտախտի 36 դէպքեր Եգիպտոսի մէջ

Գահիրէէն կը հեռագրեն թէ ժանտախտի 36 դէպքեր արձանագրուած են Թալպիէ գիւղին մէջ, Բուրգերուն մօտ:

Ռումանիոյ ծածկագիրը գողցուած ?

Պ. Բեսեդովսկի, Փարիզի խորհրդային դեսպանատան նախորդ խորհրդականը, իր նոր յայտնութիւններուն մէջ կը պատմէր թէ Չեկայի գործակալներէն մէկը յաջողած էր կին մը սահեցնել Պուքրէշ, ապահովութեան տեսչութեան մօտ եւ ձեռք անցընել Ռումանիոյ ամբողջ ծածկագիրը եւ շատ խոր գաղտնիքներ.

Պուքրէշէն կը հեռագրեն թէ պետական Ապահովութեան տեսչութիւնը տեղեկանալով այս պատմութեան, քննութիւն բացած է:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՏԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Հանգանակութիւն Եւրոպայի կեդր. կոմիտէի)

ՑԱՆԿ 4

Յակոբ Սէմէրճեան (Photo Phébus)	300
Գ. Տէրիկեանց (Մարսէյլ)	100
Առաքել Սերոբեան	100
Սահակ Յովհաննէսեան	100
Ռ.Մ.	100
Գումար	700
Նախորդ գումար	5300
Ընդհ. գումար	6000

45 ԱՆԳԼ. ՈՍԿԻ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՏԵՂԱՒՈՐՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ, 12 մայիս. — «Ցառաջ»ի մէջ կարդալով Անատոլուէն Սուրիա հասած մեր դժբախտ եղբայրների, այլեւ Զախոյի շրջանում (Մուսուլ) կասալուած շինարար աշխատանքների մասին, անշուշտ չէինք կարող անտարբեր մնալ, իւրաքանչիւր ժողովուրդ ինքնօգնութեամբ եւ զոհողութեամբ միայն կարող է իր գոյութիւնը պահել: Առաջնորդուելով այդ սկզբունքէն, փորձեցինք առանց խտրութեան բոլոր խաւերից մի յանձնախումբ կազմել հանգանակութեան համար:

Ձեռնարկուած գործը հասարակութեան սրտին մօտ լինելով, հակառակ ներկայ դրամական տագնապին եւ անգործութեան՝ գաղութը իր եղբայրական պարտքը կատարեց առատաձեռն, բացի հատ ու կենտ այլասերածներից: Հանգանակութիւնից գոյացաւ 1136 դրամ: Մի խումբ սիրողներ՝ հանեցին ներկայացրին Ազգ. դպրոցի սրահում «Պլոշակի համար» դրաման յօգուտ նոյն նպատակին, որի զուտ հասոյթն եղաւ 1064 դրամ: Համատանի Հայ. Աւետ. Եկեղեց. վարչութիւնը նոյնպէս հանգանակում է 500 դրամ եւ յանձնում ինձ միացնելու յիշեալ գումարին: Ընդամէնը 2700 դրամ (45 անգլ. ոսկի) որ նիրփակ մի չէքով ուղարկում եմ: Խնդրում է յատկացնել Զախոյի շրջանում վերաշինութեան գործին:

Թ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ԽՄԲ.— Ցայտնուած բաղձանքին համաձայն, չէքը նոյնութեամբ փոխանցեցինք Իրաքի գաղթականներու տեղաւորման կոմիտէին:

ՈՉ-ԹՈՒՐՔ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Թրքական շրջանակներէ առնուած տեղեկութեանց համաձայն, յառաջիկայ տարեշրջանէն սկսեալ, կրթական տեսչութիւնը կարգ մը բարեփոխումներ պիտի մտցնէ փոքրամասնութեանց վարժարաններուն մէջ: Ասոր համար հրահանգ տրուած է քննիչներուն որ իրենց շրջանի դպրոցներուն ընդհ. վիճակը քննեն եւ մէյմէկ տեղեկագիր պատրաստեն:

∴ Օրթագիւղի ազգ. վարժարանի մասին քննութիւնը կը շարունակուի կրթական տեսչութեան կողմէ: Հաւանական է որ մօտ օրէն հաղորդուի վճիռը, կը կարծուի թէ վերջ պիտի տրուի տնօրէնի պաշտօնին:

∴ Կրթական տեսչութեան դիտողութիւն եղած է Կէտիք Փաշայի ազգ. դպրոցին, մանկապարտէզի խճողեալ վիճակի առթիւ:

ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ՎՃՌԱԿԱՆ ԺԱՄԸ

Դարաւոր ստրկութեան եւ ճնշումի ենթակայ ազգերու պատմութեան մէջ, ամէնէն վճռական օրը Անկախութեան օրն է։ Որովհետեւ ճնշուած ազգերը պատմութեան հրամայական թելադրանքով՝ ստիպուած են բռնել անողոք պայքարի մը, որ իր յարատեւ հնոցին մէջ կը դարբնէ կորովն ու կամքը արիւնլուայ ազգին։

Ու պայքարող ազգը երկար տարիներու փոթորիկներուն մէջ կը թրծուի ու կը կարծրանայ, մինչեւ որ պատմութիւնը, օր մը, կը ներկայանայ անոր իր գերագոյն պահանջով։ Այդ գերագոյն ժամուն ժողովուրդ մը կոչուած է իր ամբողջ էութեամբ պատմութեան բեմը նետուելու եւ իր բազուկի եւ մտքի ուժով վճռելու իր դարաւոր կեանքը,— իր անկախութեան եւ ազատութեան օրը։

Ծնունդի եւ վերածնունդի օրն է այդ։ Եթէ պատմութեան այդ վճռական օրը ձախողի, պայքարող ազգը կը զգետնուի, եւ, գոնէ ժամանակաւորապէս, պատմութեան բեմէն կը քաշուի։ Իսկ յաջողութեան պարագային վերանորոգ կեանք մը կը սկսի, արագ աճումի, արագ կազմակերպութեան եւ յանդուգն թռիչքներու։ Այդ օրը կը դառնայ ամուր խարիսխ մը, յոյսի եւ կորովի նոր աղբիւր մը, ինքնավստահութեան ամուր հաւատք մը, որոնց շնորհիւ ժողովուրդ մը պայքարի ճանապարհին վրայ կը դիմանայ նոր փոթորիկներու եւ նոր ձախողանքներու։

Հայ ժողովուրդի կեանքին մէջ, դարաւոր ստրկութենէն յետոյ, ամէնէն լուսաւոր, ամէնէն գօտեպնդող եւ կազմալուծուած մեր ժողովուրդը զօրացնող ազդակը Հայաստանի Հանրապետութեան անկախութեան փաստն է։

Մայիս 28ը այն միակ ձեռնտու օրն է որ երկաթեայ անխորտակելի սիւն մը կը բարձրացնէ հայկական խարխլած շէնքին մէջ։ Այդ օրը մեզի կը բերէ երեք գաղափարներ իրարու շաղախուած, իրարմէ անբաժան,— Հայրենիքի, Դրօշակի եւ Անկախութեան գաղափարները։

Պատմութիւնը 1918 մայիս 28ին չոքեցաւ հայ ժողովուրդին առջեւ, երբ մենք շրջապատուած էինք թշնամիներով, երբ Թուրքիա անսանձ մեր դէմ կ'արշաւէր, եւ երբ Ռուսաստանն ու Եւրոպան մեզմէ հեռացած էին, եւ վայրկեան մը իսկ չէին մտածեր այն ահռելի փոթորիկին մասին, որ իր մշուշին մէջ կը խեղդէր Արարատեան աշխարհը։ Մինակ մնացած ու արիւնլուայ, բայց կարծրացած անողոք հարուածներէն, հայութիւնը, վերջին վայրկեանին ընդունեց պատմութեան հրաւէրը եւ վճռապէս իջաւ Սարդարապատի դաշտը։

Այդ վճիռը անվերաքննելի էր մեր ժողովուրդին համար, որովհետեւ թշնամու սուինները խրած էին Արարատի եւ Արագածի կողերուն մէջ։ Դանակը ոսկորին հասած էր։

Ու հայ ժողովուրդի վճիռն էր յաղթել թշնամուն, կամ հակառակ պարագային՝ մինչեւ վերջին մարդը ջնջուած՝ մնալ թշնամուն դէմ ու գերեզման մը դարձնել Սարդարապատը։ Բարեբախտաբար հայ ժողովուրդը 1918 մայիս 25ին, յաղթական դուրս եկաւ Սարդարապատի չորս օրուայ ճակատամարտէն։

Պատմութիւնը ժողովուրդներու վճռականութեան առջեւ կը խոնարհի։ Այդ վճռականութիւնը այն խարիսխը դարձաւ, որու վրայ բարձրացաւ Հայոց անկախ հայրենիքի շէնքը։ Եւ անկախութեան օրը սեփականութիւնը դարձաւ ամբողջ ժողովուրդի մը, որ այդ օրուան շնորհիւ քաղաքական կերպարանք կը ստանար եւ կը մտնէր ուղիղ ճանապարհի մը մէջ՝ իր դարաւոր ապագան կերտելու համար։

Հայ ժողովուրդը Հայաստանի Հանրապետութեան անկախութեան օրէն կը դառնար քաղաքական ազգ մը, պատմութիւն ունեցող ազգ մը։ Անկէ առաջ հայ ժողովուրդը կը նմանէր նաւու մը, որ կայք չունէր։ Անկախութեան գաղափարը հզօր կայք մը եղաւ հայկական նաւուն համար։ Մայիս 28ը հայ ազգի ազատագրութեան վերելքի կատարն է, քաղաքական ձգտումներուն յստակ ծրագիրն է։ Ազատութեան տենչանքով տարուած տարրերու դրօշակը Մայիս 28ի ճանապարհին վրայ կը ծածանի։

Հայ ժողովուրդը կառչած կը մնայ անկախութեան կայքին ու դրօշակին, եւ Սարդարապատի վճռականութեամբ կը հաւատայ որ իր ազատութեան նաւահանգիստը պիտի հասնի։

Կարգախօսն է,— կամքերու կեդրոնացումը Անկախութեան գործին շուրջ։

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ՄԻՇՏ ԱՒԵԼԻ ՀԱՒԱՏԱՒՈՐ

Խռովայոյզ, ըղձային եւ փոթորկոտ շրջան մը կ'ապրի ամբողջ մարդկութիւնը, աշխարհիս բոլոր ցամաքամասերուն վրայ։

Բնական հրաբուխներու նման, որոնց դէմ անզօր են մարդկութեան միտքէն ծնած բոլոր հնարքներն ու միջոցները, միլիոնաւոր բազմութիւններն ալ կը պոռթկան անհա օրէ օր, վայրենի եւ կատաղի մոլեգնութեամբ մը բոլոր տեսակի բռնութիւններու, արգելիչ կապանքներու դէմ։

Մարդկային այս հրաբուխը աւելի անդիմադրելի է սակայն, որքան իր սաստկութեամբ, աւելի եւս անոր համար, որ իր հոսող լավաներէն ազատութեան սրբազան կրակն է որ կը բռնկցնէ։ Դարեր շարունակ, մարդկութեան մեծ մասին կուտակուած գոյութեան է այս, շահագործող փոքրամասնութեան դէմ, որ միլիոններու արիւն-քրտինքին վրայ կը բարձրացնէ իր աշխարհը, ամբարտաւան եւ եսասէր։

Պայքարը, որ սկսեր է սաստկանալ, արդէն իսկ կը զարգանայ այս բնական ընթացքով, որմէ հարստահարուող եւ գերուած ժողովուրդները չէ որ պիտի տուժեն։

Չինաստանն ու Հնդկաստանը, Պաղեստինն ու Եգիպտոսը, Սուրիան ու Միջագետքը եւ նոյն իսկ Թուրքիան եւ Պարսկաստանը, որոնք ամէն նոր օրուան հետ աւելի քան կը շեշտեն իրենց գոյութիւնը, իրենց վերածնութիւնը կը պարտին համաշխարհային այս փոթորիկին եւ ազատութեան գաղափարի յաղթանակին։

Այսօր, Մայիս 28ի տարեդարձին առթիւ, չգիտեմ ինչու, զիս կ'ոգեւորէ հրավառ այս Արեւելքը, իր արթնցող ազգութիւններու հետ։ Մանաւանդ որ ոչինչ ունինք մենք այս պայքարին մէջ, մեր զանցառելի ուժի հետեւանքով։

Արդեօք անոր համար, որ ազատութեան պայքարը քաղցր է եւ հրապուրիչ, անկախ այն բանէն թէ ո՞վ է ազատութեան տիրացողը, եւ ո՞վ է զայն կաշկանդողը։

Եւ գուցէ անո՞ր համար, որ ճակատագրական նոյնութիւն մը կայ բոլոր ազատատենչ ազգերու պայքարներուն մէջ, եւ այդ պատճառով ալ քաղցր կը հնչեն մեզի բոլոր աղմուկներն ու որոտումները։

Չեմ գիտեր, չեմ գիտեր...

Գիտեմ սակայն բան մը, որ ոչ միայն կայն է այս մտածումներուն, այլ եւ պատգամը 1918 Մայիս 28ին։

Իրաւունքը՝ ինչ ձեւի եւ հանգամանքի մէջ ալ որ ըլլայ, մարդուս կը տրուի միայն եւ միայն պայքարով եւ պահանջով։ Առանց պայքարի եւ պահանջի մանուկն անգամ չի կրնար իրեն սահմանած կաթը ծծել, ինչպէս կ'ըսեն մեր մամիկները։

Ազգերու կենսատու կաթը իրենց ազատութիւնն է, խլուած ու բռնագրաւուած միշտ աւելի զօրաւորներէ։

Մեր անցեալ կեանքը շարունակական պայքար մըն է եղած ի խնդիր այս կենսատու ուժին։ Քանի՜ քանի՜ անգամ յաղթեր ու պարտուեր ենք։

Դարերէ յետոյ, ծանր եւ սուղ պայքարով մը 1918 Մայիս 28ին անգամ մըն ալ Հայը խլեց իր բռնաբարուած ազատութիւնը։

Վերապրող Հայութեան այս նոր յաղթանակը վերջնական կը նկատուէր եւ սեւական։

Եւ ահա տասներկու տարի յետոյ մեր յաղթանակի այդ օրերէն, շատ բան է փոխուած մեր իրականութեան մէջ։

Ճի՞շդ է թէ մեր յաղթանակը չեղաւ վերջնական, բայց եւ այնպէս պարտութիւն ալ չեղաւ երբեք մահացու։

Հայը առաջին անգամ շօշափելիօրէն ոտքը ամուր կոխած էր իր վերջնական ազատութեան ճամբուն վրայ։

Ցաւալի պարագայ մը ու նահանջը այդ ճամբու երկայնքէն կրնան կրկնուիլ յաճախաբար, բայց երբեք չեն դուրս գար այդ ճամբէն։

Այսօրուան խ. Հայաստանի գոյութեան փաստը այդ ճամբան է։

Հայութեան ճիգերը անդարձ ուղղուած են այսօր այդ ուղղութեան վրայ։ Այս ճիգերը, բազմատեսակ եւ բազմաթիւ ձեւերով կ'արտայայտուին մեր ամէնօրեայ կեանքին մէջ։

Խոչընդոտները — որքան ալ ծանր ըլլան ու դաժան, դատապարտուած են փշրուելու, ոչ միայն անոր համար, որ այդպէս կը թելադրէ մեզի մեր գոյութեան խնամքը — այլեւ անոր համար, որ աշխարհը խաղաղութեան անհրաժեշտութեան առջեւ է կանգնած։

Խաղաղութեան նախադասը մարդկային ցեղերու ազատութիւնն է։ Հետեւաբար ազատութեան համար մեր թափած ջանքերը անյոյս չեն եւ միայն մեզի համար չեն։

Արեւելքի մէջ ազատութեան պայքարը, այս ներշնչումով չէ՞ որ կը զարգանայ արդէն, իր կողմը շահելով արեւմտեան աշխատաւորութիւնը եւ առաջաւոր մտաւորականութիւնը։

Այսօր Մայիս 28ին ամէն բանէ աւելի անհրաժեշտ է հաստատակամ քալել դէպի առաջ, ազատութեան յաղթանակի հաւատքով։

Արեւելեան ազգերէն շատերն ալ մտած են այս պայքարին մէջ, եւ անհաւատալի դժուարութիւններ է որ կը յաղթահարեն շարունակաբար։

Ազատութեան լուսաստղը թէեւ հեռուն, բայց աչքէն կը պլպլայ արեւելեան հորիզոններէն։

Վերջնական յաղթանակի համար յարատեւ պայքար է պէտք։

Ամէն տարի օր մը, այս պայքարի վճռականութիւնն է որ պէտք է խորանայ մեր մէջ, իբրեւ օրէնք մեր գոյութեան պահպանման։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՄԱՅԻՍ 28-Ը ԵՒ ՆՐԱ ԹՇՆԱՄԻՆ

Մայիս 28ը միայն մէկ թշնամի ունի — «օտարը»։

Օտարը՝ բազմած մեր հայրենի հողերի վրայ եւ մեր հոգիների ու մտքերի մէջ։

Նա մեր դէմ պայքարում է երկու ճակատի վրայ՝ «ներքին» եւ «արտաքին»։

Դարեր շարունակ մենք տեսել ու շօշափել ենք թշնամու արտաքինը։ Նա մեզ բոլորիս ծանօթ է եւ այդ իսկ պատճառով նուազ վտանգաւոր։

Սակայն թշնամին մեզ հարուածել է ու շարունակում է հարուածել մեր իսկ միջոցներով — նիւթական եւ բարոյական։

«Անտեսանելի» են թշնամու շօշափուկները, որոնք մտել են մեր հոգիների ու մտքերի մէջ եւ հենց այդ պատճառով աւելի վտանգաւոր։ Մեր բոլոր կորուստների, բոլոր թշուառութիւնների մեծագոյն պատճառը ներքին թշնամին է։

Օտարն է մեղաւոր, երբ հայրենիքից կտրուած ու իրական կեանքից անծանօթ մարդիկ այսօր ուրանում են Մայիս 28ը, մեր անկախութեան տօնը։ Որովհետեւ նրանք Մայիս 28ի մասին լսեցին օտար հորիզոնների տակ եւ օտարոտած զգայարաններով։

Այդ է պատճառը, որ Մայիս 28ը նրանց համար կամ մի գեղեցիկ երազ էր եւ կամ բախտի մի չար հեգնանք մեր թշուառութիւնը մեզ աւելի զգացնել տալու համար։ Ահա թէ ինչու նրանց մտքերը տարտամօրէն շրջում էին ամբողջ փոքր Ասիայի վրայ՝ մեր հայրենիքի սահմանները հասցնելով մերթ ծովից ծով եւ մերթ բերում ու շղթայում էին Կիլիկիոյ լեռներում։

Այո՛, կրկնում ենք, որ նրանց այդ տարտամութեան պատճառը օտարն է, որ նրանց կտրել է իր հողից ու միջավայրից։ Կայ մի պարագայ, որ մասամբ թեթեւացնում է նրանց մեղքը— հոգով ու մտքով նրանք դարձել էին անհարազատ մեր ժողովրդին ու նրա ապրումներին։

Սակայն, ի՞նչ ասել նրանց մասին, որոնք դարեր շարունակ ապրելով հանդերձ այդ դժոխային պայմաններում, այսօր ուղղակի թէ անուղղակի թշնամիներ են մեր անկախութեան, Մայիս 28ին։

Մենք եթէ ուշի ուշով վերլուծենք բոլոր այն պատճառները, որոնք նրանց դարձրել է թշնամի մեր անկախութեան, պիտի տեսնենք, անշուշտ, նրանց հիմքում թաքնուած է օտարը— մեր գաղափարի թշնամին։

Օտարը՝ իր բաժանող եւ տարկացնող քաղաքականութեամբ։

Ահա այս է տոկալին, այս ներքին, անտեսանելի թշնամին, որ դարեր շարունակ մեզ հասցրել է ամենածայրայեղ թշուառութիւնների։ Որովհետեւ բոլոր տեսակի նիւթական կորուստները, վերջի վերջոյ, հնարաւոր է դարմանել, իսկ մտաւոր ու հոգեկանը դժուար։

Որքան ժամանակ մեր հոգիների ու մտքերի մէջ նստած է այդ ներքին թշնամին, օտար թշնամու հարազատ զաւակը, մենք ոչ միայն չպիտի կարողանանք տէր դառնալ մեր անկախութեան, այլ եւ արժանի չպիտի լինենք այդ անկախութեան։

Որովհետեւ, ի՞նչպէս կարող է ժողովուրդ տէր դառնալ եւ պահպանել այդ անկախութիւնը, երբ չի հաւատում իր ուժերին ու արժէքներին, եւ մի ճակատ չի կազմում գոնէ անկախութեան խնդրում։

Թէեւ պէտք է խոստովանել, որ դարերի սերնդած հոգեբանութիւնն ու մտածողութիւնը հնարաւոր չէ եւ այն էլ այսօրուան պայմաններում միանգամայն վերացնել։ Նրանք ընդմիշտ կը չքանան, երբ մենք դուրս քշած մեր թշնամին հայրենի սահմաններից կը լինենք ազատ եւ անկախ։

Իսկ մինչ այդ, մինչ նոր Մայիս 28ը, ամէն տարի տօնելով մեր անկախութեան տօնը հազարաւոր բազմութիւնների ներկայութեամբ, մենք յամառ պայքար պիտի մղենք այդ ներքին, անտեսանելի թշնամու դէմ։

Միանալ, մէկ ճակատ կազմել արտաքին թշնամու դէմ, այդ նշանակում է թշնամուն հարուածել բուն իսկ սրտից։

Մայիս 28ը պայքարի օր է։ Պայքար՝ հոգու եւ մտքի անկախութեան համար, պայքար՝ ստրկամտութեան, թերահաւատութեան դէմ։ Նախ սպանենք մեր մէջ նստած թշնամին, որից յետոյ, հաւատացէք հայրենակիցներ, արտաքին թշնամու տիրապետութիւնը պիտի դառնայ ժամանակաւոր ու անիմաստ։

Մայիս 28ը մի միջոց է՝ հին սերնդի մէջ սպանելու ներքին թշնամին եւ միեւնոյն ժամանակ յարմար առիթ՝ մի դրօշակի տակ կազմակերպելու նոր սերունդը— կարգապահ, համբերատար եւ անձնազոհ— նոր Մայիս 28ը ստեղծելու համար։

Այլապէս անիմաստ պիտի դառնար մեր անկախութեան տօնը, եթէ զայն չդարձնէինք միջոց՝ մեր քաղաքական անկախութիւնը վերստեղծելու համար։

Ամէնքից աւելի Մայիս 28ը պատկանում է հայ երիտասարդութեան։ Նա է, որ ամէնից աւելի ապրեց այն սոսկալի պայմանները, որոնց ծնունդն է Մայիս 28ը։ Նա է, որ իր սեփական աչքերով տեսաւ Մեծ Եղեռն[ը] իր հարազատների արիւնը՝ հայրենի հողը ներկելիս։ Նրա պատ[...] նեկան հոգու վրայ դրոշմուած են յաւիտենականօրէն թշնամու պատճառած վիշտն ու կսկիծը եւ միեւնոյն ժամանակ՝ վրէժխնդրութիւնը։

Այսօր, երբ մի տարով եւս հեռանում ենք 1918ի Մայիս 28ից, մեր երիտասարդական ամբողջ աւիւնով միացնում ենք մեր ձայնը հայրենիքում գտնուող երիտասարդութեան՝ ձայնին— թէեւ խեղդուած ժամանակաւորապէս— ճչալու համար՝

— Կեցցէ՛ Մայիս 28ը, մեր Անկախութեան Օրը։

Յարգա՛նք Մայիս 28ը կերտող սերունդներին — մեռած կամ կենդանի,

Յաջողութիւն եւ յաղթ[անակ]՝ նոր սերնդին՝ նոր Մայիս 28ը կերտելու համար։

ԱԼ. ԴՕՆԻ

ՄԱՅԻՍ 28

Թո՛ղ այս երգը, ո՛վ տարագիր ու բռնաի[...] եղբայրներ, հնչի ուժգի՛ն ձեր սրտերում [...] րոպէ, ո՛ւր էլ լինէք, ո՛նց էլ լինէք...

Լինէք բրոնզի մութ հանքահորերո՛ւմ թէ տաժան[...] կիր աշխատանքի լայն բացաստաններում, [...] ուրա՛խ թէ վշտահար, թող մի՛շտ ու մի՛շտ [...] առկախ հայրենաբաղձ ձեր շրթներից, հրակ[...] վանկերը սո՛ւրբ այս աղօթքին...:

Ո՛վ կը մոռանայ յաղթանակի սուրբ օ՛րը Մայիսի,
Երբ Հայկի ազին դարաւոր քունից ընդո՛ստ վե՛ր կացած
Սարդարապատի մառյլ դաշտերով շրջո՛ւմ էր ուրախ,
Երբ արնածարաւ նիզակները հայ ֆիտայիների
Թշնամու հանդէպ խոյանկզօրէն ծիծաղո՛ւմ էին.
Մահն իր մանգաղով կշռո՛յթ էր տալիս նրանց քայլերին,
Երբ աղջամուղջի թեւերն յամրօրէն իջնում սարերից
Եւ գրկո՛ւմ էին քաջ մարտիկների դիակները պաղ,
Ու մի քաղցրալո՛ւր, անո՛ւշ մեղեդի Մասիսի խորքից
Ոգեվարներին սփո՛փ էր տալիս ինչպէս գթոտ մայր։
Ո՛վ կը մոռանայ Օ՛րն այս պաշտելի, օ՛րն այս սրբազան,
Նա գեհենապարտ մի վատ արարած է գետնասողուն.
Նրա հոգու մէջ սառե՛լ է յաւէտ արի՛ւնը Հայի,
Նրա սրտերը պոկուե՛լ է ինչ որ սո՛ւրբ է ամէնից...
. . . .
Ո՛վ կը մոռանայ իր լլկուած քրոջ պատի՛ւը սեւցած,
Ո՛վ կը մոռանայ իր մորթուած հօր յիշատա՛կը սուրբ,
Ո՛վ կը մոռանայ իր շէն օջախի սիւնե՛րը փլած,
Ու ո՛վ կ'ուրանայ փա՛ռքը լուսեղէն Վարդանեան ուխտի,
Նա այս աշխարհում Թուրքից էլ վատ է, էլի՛ անհամա[...]
Թո՛ւք նրա ճակտին եւ անէ՛ծք՝ նրա ստրուկի հոգուն.
. . . .

(«Կարմիր Հունձքը») Ա. ԾԱՌ

ԳԷՈՐԳ ՉԱՒՈՒՇԻ ԱՆՄԱՀ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ԽՄԲ.— Երէկ, 27 մայիս, լրա[...]ցաւ Գէորգ Չավուշի մահուան 23րդ տարին:

Բանուոր ընկեր մը, յիշելով — եւ մեզի յիշեցնելով — այ[ն] պարագան, ղրկած է անմահ հերոսին ձօնուած երկու երգ[...] զորս հրատարակութեան կ[...] տանք մեծ հաճոյքով, անկախութեան տարեդարձին նուիրուած այս թիւին մէջ.—

Սասունեան առ յաւէտ պատեց մ[...] դաշտ
Կրկին հառաչեց հէք սուլթան անհաշտ
Սարոյին մեծ էր վախցաւ [...] մանգին
Խաւամդան կանչեց Բօսա [...] բալին
Հասիր բանակով ապստամ[...] Սուլթ[...]
Սկսիր կրակ բարձրանայ [...] մուխ
Ազատ որդիքներ Գէորգ եւ [...]
Ի՞նչ միջոց պէտք էր որ [...] գնեն
Ուզեցան քաշուիլ ի սէր [...] լուխցո[...]
Բէն բաշին կուռ փոշը [...] ցուց
Տասնեակ զատուելով [...] գիրք [...]
Աստուած կանչելով կրակ [...] ցեցին
Կուին մեծ էր յաղթանակ [...]
Վերանա լինի քամբախ Սուլթ[...] գեղ

...ացիՅակոն Գալէն Սպաղան-
ցին
...կորիճներ Նահատակուե-
ցին։
...չ չնորհեց անոնց լոյս
պսակ
...ալ միշտ օրհնենք անոնց
յիշատակ։

...եց պատերազմ ը-
նել,
...րաւ հրացան գնդակներ
վառել,
...ձախ յուզման քաղ Ֆէ-
տայիին
...կը հրացան Գէորգ Չաւու-
շին,
...ոք անտարբեր հրացան կը
քննէր
...ի կայծ մը ձախ կողմէն
հնչէր։

...եւ էր Գէորգ սարերի
ասլան,
...կերին նայեց մէկ մ'ալ իր
արեան,
...ն ընկճած Գէորգ կը դի-
տէր,
...անխնայ, տղոց կը
ձայնէր,
...ի հրացանի որոտման
ձայնէն
...ի ուլթան Ըլլարզի
գահէն։

...երբ անցաւ Իննակնեան
սարէն
...աղուղ կանչեց ռազմա-
դէտ Ռուբէն,
...ա սիրական հետերնիդ
տարէք
...դաշտին մէջ դքալ պառ-
կեցուցէք։
...տասուախառն քաղ Ֆէ-
տայիներ
...ի գնացին Գէորգ Չաւու-
շին։

...բարձրացաւ դէպ երկնից
կամար
...աշտ տրտում տխուր կ'ե-
րեւնար.
...բարեաւ եւ հառաչեց
Սարհատ,
...յանայ գրեց վայրկեան
մը ազատ,
...վերջին չունչ ըսաւ լուա-
նաակին,
...ողջոյն տար Անդրանիկ
պետին։

...քեզ լուսնեակ գոհար
պատուական,
...Մոֆոքար, Յարօն սի-
րական,
...տ գան պատմէն հայ հե-
րոսներէն
...ու անցնիս Մշոյ սա-
րերէն,
...Դուրանի (*) պառկած
քաջերէն
...ողջոյն տար Անդրանիկ
պետին։

Սուլքի Դուրան, Մշոյ ձորի
...ճակաց լերան ա-
...ուր կը ծանգչին Դուր-
...ն, Բաքգէն, Տիգրան,
...ն, Զնդօն, Զաւէն,
...ն, Բակօն, Սենեքե-
...ն շատեր։

2.

Հազար ինն հարիւր եօթ Թուա-
կանին
Չքնաղ մայիսի քսան եւ եօթին,
Տօնն է բազմաչխատ մահուան
Գէորգին,
Սասնոյ հարազատ մեծ անուն
քաջին։

Որ գրկած հողը հայրենի երկրին
Մօտ քսան տարի ծառայեց
Ազգին,
Կռուեցան անվերջ հետը «դաւշ-
մաններ»
Մինչ յաղթեց մէկով անոնց
հազարին։

Վերջին կռիւ մըն ալ կը սպասէր
քաջին,
Պսակելու զինք փառաց երկ-
նային,
Եւ ահաւոր քը պաշարեց Սուլուխ,
Եռաց կռիւ մըն ալ ինչպէս
հրաբուխ։

Յառաջ արշաւեց Քոսա բին
բաշին,
Կանչեց Ֆիտայիք մահն է ձեր
բաժին,
Որոտաց Գէորգ ան իրաւ դաւշ-
ման
Եկ որ թանգ կեանքդ ծախեմ
շատ աժան։

Վրէ՛ժ ընկերնե՛ր, զիմենք դէպի
մահ,
Պարծն Ռուբէն մռնչեց ան ահ,
Ալ չի վախենանք թշնամու սրից
Ազատ մեռնիլը քաղցր է ամէնից։
Քաջի Մօսէնին գռռաց երեք ժամ
Երկինք ու երկիր թնդաց միան-
գամ,
Խիտ իրար անցում ինկաւ զօ-
րաց մէջ,
Փռուող դիակաց չկար թիւ եւ
վերջ։
Թնդաց սրտերը տասնեակ քա-
ջերուն,
Կռուեցան անվերջ մինչեւ իրի-
կուն,
Իսկ երբ գիշերից Գէորգը շալ-
կած
Դիւղէն դուրս ելան գացին եւ
տրտմած։
Ճամբան աղաչեց Քաջն մահա-
մերձ,
Հանգիստ ըրէք զիս մի՛ ընէք
չնչահեղձ.
Դրէք զիս այստեղ ծածկեցէք
խոտով,
Գացէք ընկերներ, գացէք դուք
բարով։
Վերջին բարեւներս տարէք հայ
ազգին,
Վերջի համբոյրներս որդիս
Վարդգէսին,
Վազին ընկերներ մնացան կար-
գով
Համբուրեցին զինքն ու անցան
խմբով։
Նայեց բոլորտիք ալ չկար ընկեր,
Ինկած կռուոյ դաշտ կը տառա-
պէր անտէր,
Համբուրեց հողը բազցր հայ-
րենեաց
Փակեց աչքերը ներքեւ աստղե-
րաց։
Հանգիստ փրկութիւն իր սուրբ
ոսկերաց,
Պատուաւոր յարգի անուան ան-
մոռաց,
Հայն ալ միշտ պիտի տօնէ դա-
րէ դար
Ազնիւ Գէորգի տօնը անդադար։

ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

«ԿԸ ՔԵՐԹԵՆՔ ՁԵՐ ԿԱՇԻՆ»

Ժամանակ մը Աշոտ Յովհաննէսեան ի՜նչ մեծ կը գոռգէր.— «Մեր բահերով նրանց կ'անենք չանտառակ» հակառակորդները։ Այսօր այդ մեծխօսիկը հրապարակէն քշուած է, առանց դեռ հակառակորդին երեսը տեսնելու։ Թէեւ ամէն օր արձագանգ կուտանք Հայաստանի գիւղերուն մէջ լսուած սպառնալիքներուն՝ բանի համայնացում կատարելու անգութ փորձերուն առթիւ, վրաստանի մէջ «ընկեր» կախիանի աւելի գեղեցիկ նմոյշներ կուտայ ահա այն սպառնալիքներէն, որ կոմունիստները կ'ընեն ամէն օր։

Դիղոմի գիւղին մէջ (Թիֆլիսի շրջան) կոմունիստ մը կը յայտարարէ

— Եթէ դուք խանգարէք կոլեկտիվացումը, այն ժամանակ մենք կը քերթենք ձեր ամբողջ կաշին եւ կը ծախենք ձեր տուները»։

Ուրեմն, այսքան թշնամութի՜ւն գիւղացիներուն եւ կոմունիստներուն համար, որոնք կը պոռան.

— «Ով կոլխոզ չմտնէ, առաջուընէ պէտք է իրեն գերեզման մը փորէ»։

Եւ խեղճ գիւղացին, որ պահ մը կարծեց թէ բոլշեւիկ վարչաձեւը տարբեր պիտի ըլլայ ցարական բռնութիւններէն, այսօր կը զգայ թէ խաբուած է.

— «Ով որ չարձանագրուի կոլխոզի մէջ, զայն կը ճզմենք երկաթէ մամուլներով»։

Այս սպառնալիքները կը յիշէ կախիանի իր ճառին մէջ, (զոր կը հրատարակէ «Պրոլետար», 25 մարտ)։ Եւ, կոմունիստները արդարացնելու ձեւով մը, սպառնալիք կամ բռնութիւն կը վերագրէ անծանօթներու, որոնք գիտակցաբար կ'ընեն, աշխատելով գիւղացին գժտեցնել եւ հաւեցնել բոլշեւիկներուն հետ։ Ցիմարութիւն պիտի ըլլար հաւատալ այս բացատրութեան, որովհետեւ ո՞վ չի գիտեր թէ տերեւ չի շարժիր առանց բոլշեւիկներու հրամանին. Վերջապէս ո՞ր չէզոքը կրնայ «համայնացնել հաւերը, կովերը, վարունգը, թթենիները եւ տերեւները», եւ ի վերջ այս յոգնութեան՝ «ուտել ու խմել կովուն միսը, հաւին հաւկիթը ու գինին»։ Ո՞ր քաջը կրնայ երեք օր պայմանաժամ տալ գիւղացիներուն։ Ազրուլոյի Թիֆլիսի շրջան գիւղական խորհուրդը կը դնէ միջակ գիւղացի Երեմիա Տէր Գրիգորեանին.— «Վճռականապէս առաջարկւում է ձեզ համաձայնութեան գալ կամաւոր կերպով կոմունային հետ ձեր տունը նրան յանձնելու համար։ Երեք օրուան ընթացքում հարցը պէտք է լուծւի։ Հակառակ դէպքում գիւղական խորհուրդը կը գործադրի ձեր վերաբերմամբ յատուկ միջոցներ»։

Ապահովաբար այդ «յատուկ միջոցները» այնքան խիստ ու անխիղճ էին, որ գիւղացին տեղի տուաւ։ Այդ անխիղճ միջոցները պատկերացընելու համար, աւելցնենք որ Օհատա գիւղին մէջ (Հարաւային Օսեթիա) կոմունիստները կ'ըսէին — «Քառաքրակ գիւղացին պիտի նստի չքաւոր գիւղացիին վրայ, չքաւորը՝ միջակին վրայ, իսկ բոլորը միասին՝ կուլակին վրայ։ Ո՞վ կրնայ հակառակիլ»։

Բոլշեւիկները միթէ՞ չեն գործադրեր իրենց սպառնալիքները։ Ցեսէք կատարուած բռնութիւնները, խայտառակութիւնները, անխղճութիւնները եւ դատեցէք՝ Արուխլօ գիւղին մէջ (Բորչալուի շրջան) կոմունիստները կը գրեն իրենց ստացուածքներէն բոլոր անոնք, որ շուկային վրայ ձմերուկ, սեխ, վարունգ եւ բանջարեղէն կը ծախեն, նկատելով զանոնք վաճառական։

Գիւղացին հիմա շատ լաւ կը հասկնայ թէ բոլշեւիկեան սպառնալիքները աւելի ծանր են քան ցարականները, թէ իրապէս բոլշեւիկները կրնան քերթել իրենց կաշին։ Ահա թէ ինչո՞ւ թոյլ տուին, — կախիանին է, որ կը խոստովանի, — համայնացման ենթարկել սան կից հողերը, խաղողի այգիները, թթենիի տերեւները, այծն ու ուլը։ Կախեթի շրջանին մէջ ոչ միայն համայնացուցին հաւն ու վարունգը, գինին ու մեղրը, այլ նաեւ շատ մը բաներ բաժնեցին իրենց մէջ ու կերան խմեցին.

Սակայն կախիանին աւելին կը պատմէ.

— Գիւղ կ'երթայ կոմունիստ մը, որպէսզի մանկական մսուրներ պատրաստէ լրախաներուն համար, բայց չի կրնար շնորհքով բացատրել, եւ մէկ տարի պառաձառով թիւրիմացութիւն կը ծագի։ Գիւղացիները չեն հասկնար թէ երախաները ո՞ւր պիտի բնակին, մանկական մսուրի՞ մէջ թէ ախոռի։ Եւ կը սկսին զանազան զրոյցներ, թէ բոլշեւիկները կ'ուզեն հաւաքել երախաները, ծախելու եւ պարտքի փոխարէն տալու համար Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿՐԹԱԿԱՆ ԵԼՄՏԱՑՈՅՑԻՆ ԱՌԹԻՒ

Անցեալ շաբթու, Թուրքիոյ Ազգ. Մեծ Ժողովին մէջ, կրթական գործավար Ճէմալ Հիւսնիւ պէյ բացատրութիւններ տուաւ մէկ տարուան կրթական գործունէութեան շուրջ։ 190 վարժարաններ բացուեցան։ Ներկայիս 13,000 ուսուցիչներ աշխատանքի լծուած են։ Աշակերտութեան թիւը աստիճանաբար կ'աճի։ Ճիշդ է որ մեր նախակրթութիւնը ընդհանրացած չէ պէտք եղած չափով, ինչպէս դրացի երկիրներու մէջ։

Մեր երկրին մէջ, նախակրթութեան տարիքը ունեցող տղոց թիւը 1,300,000 է։ Սակայն հազիւ 400,000 տղաք ուսում կը ստանան։ Այս համեմատութիւնը հարիւրին 16 է գիւղերու մէջ, իսկ հարիւրին 53 քաղաքներու մէջ։ Պուլկարիոյ մէջ համեմատութիւնը հարիւրին հարիւր է, այսինքն բոլոր տղաքը դպրոց կ'երթան Ցուսաստանի մէջ՝ հարիւրին 98, Իտալիոյ մէջ՝ հարիւրին 88։

Միջնակարգ դպրոցներու թիւը սահմանադրական շրջանի դպրոցներուն հաւասարին է։ Առեւտրական դպրոցներու աշակերտներուն թիւը անընդհատ կը շատնայ։ Ներկայիս 163 ուսանող ունինք Եւրոպայի մէջ։

Կարսի երեսփոխան Աղաօղլու Ահմէտ պէյ խօսք առնելով ըսաւ

— Համալսարանը որբ մնացած է այսօր։ Կրթական գործավարը ի՞նչ խորհեցաւ դասախօսներուն նիւթական վիճակը բարելաւելու համար։ Պաշտօնեաներու թոշակի օրէնքէն ինչո՞ւ անոնք եւս չօգտուեցան։

Սվազի երեսփոխան Րաշիտ պէյ պահանջեց որ գործավարը լուսաբանէ զիրենք թէ այսօրուան կրթութիւնը աւելի՞ կատարեալ վիճակ մը կը ներկայացնէ Սահմանադրութեան շրջանէն։ Մեր ներկայի կրթական մշակները սահմանադրական շրջանի հունձքը չե՞ն, հարցուց։

Կրթական գործավարը պատասխանեց.—

Համալսարանի վարչական մարմինը մեզի դիմելով համալսարանի բարեկարգութիւն խնդրեց։ Հարցը կարծուածէն աւելի լուրջ է։ Ստիպուեցանք գոյավիճակը պահել, մինչեւ մեր քննութեանց վերջնական արդիւնքը։

Եուսուֆ Աքչուրա պէյ.— Համալսարանի բարեկարգումը երկրորդական է, նախ պէտք է դասախօսներուն փորը կշտացնել Աչ-ոսր ուսուցիչներ կը ճանչնամ որ հակառակ երկու փաքիւլթէներուն մէջ դասախօսելուն, համագումար 120 ոսկի ամսական կը ստանան։ Լիսէներու ուսանողները շատ տկար են Թուրք պատմութեան եւ աշխարհագրութեան մէջ։ Օր մը աշակերտներուն Պուխարայի եւ Աղվայի վերջին խաները հարցուցի, ո՛չ ոք կրցաւ պատասխանել։

Ձայն մը.— Հոգդ մի՛ ըներ, մեր մէջ ալ գիտցող չկայ։

Մինչդեռ, շարունակեց Աքչուրա պէյ, աշակերտները մէկիկ մէկիկ թուեցին Լուի ԺԵ-ի հոմանուհիները

Սիւլէյման Սըրրի պէյ (Եոզկատ)— Գիւղական դպրոցներու համար դրամ կը տրուի, մինչդեռ մինչեւ հիմա երկու վարժապետանոց միայն բացուած է։ Եթէ մէկ տարուան մէջ 250 դպրոց պիտի բացուի, ուրեմն քանի՞ տարի պէտք է 40.000 գիւղ գոհացնելու համար։ Գործնական տարբեր միջոցներ պէտք է ձեռք առնուին Թուրք գիւղացին անուս չձգելու համար։

«ԼԱԼԻՔ ԲԱՆԵՐ»

Ցնտեսական խմտագոյցին առթիւ, գործավար Շաքիր պէյ յայտարարեց թէ Թուրքիա տարեկան 55-70 միլիոն ոսկի ծախսոր կ'արտագրէ եւ Երկրագործական դրամատան դրամագլուխը 100 միլիոն ոսկիի պիտի բարձրացուի։ Մարախներու մասին եղած հարցման պատասխանելով, ըսաւ թէ մարախները լայն գօտի մը գրաւած են, բայց անցած ըլլալով անոնց ախորժակի շրջանը, մեծ վնաս չեն պատճառած։

Թահսին պէյ (Այտըն) քննադատեց Պոլսոյ նաւահանգստի ընկերութիւնը— Ընոր կազմութեան առեն, Պոլիսը այսպէս պիտի ըլլայ, անպէս պիտի ըլլայ ըսուեցաւ, մինչդեռ աւելի գէշ եղաւ։ Անգլիացիները եւ Հելլէնները ընկղմելով չկրցան փճացնել մեր նաւահանգիստը, իսկ մենք փճացուցինք, քանդեցինք Պոլսոյ առեւտուրը։ Ասոնք՝ լալիք բաներ են։

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԵՐԿՊԱՌԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն քանի մը ամիսը անգամ մը ընդհանուր քարտուղար կը փոխէ։ Ահա մայիս 7ի ժողովին մէջ կոստանեանն ալ պաշտօնանկ ընելով, ընդհ. քարտուղարի պաշտօնին կանչուած է Ա. Խանջեան, երկրորդ քարտուղար՝ Ամատունի։ Կոստանեան նշանակուեցաւ Խորհ. կեդր. կոմիտէի քարտուղար։

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

...դաշտի անունն է Ապա-
...դաշտ։ Ժամանակին հոդ
...շատ են եղեր, սակայն
...միայն 3-4 հայ փոքրիկ
...կը գտնուի, որոնք Քրդերուն
...ած են բոլորովին
...նք միւս սարի ստորոտը։
...ու եւ դէզերու տակ նա-
...ք հանգստանալու։ Շահէ-
...կեցինք իրենց գիւղը, որ
...աց բերէք։ Այդ գիւղի մեծ
...քիւրդ են, իսկ փոքրա-
...թիւնը՝ հայեր։ Շահէնը
...Քիւրդ նոպատարի (պա-
...ն), ձայնը մեզ կը հասնէր։
...կէս ժամ, Շահէնը չեկաւ։
...ճանապարհնիս շարունա-
...նք։
...նցինք բարձրանալ դէպի
...լուսը բացուաւ։ Հազար
...վրայ մարդ կ'երեւար։
...մենք չէինք հասած մեր տեղը։ Եւ առաջարկեցի վալադին.

— Հոս ալ մի հետք չերեւար, քարեր շարենք եւ հոս մնանք։

— Չէ՛, անպատճառ պիտի անցնինք դիմացի սարը,—ըսաւ։

Արեւը ծագելու վրայ էր։ 800 քայլի վրայ տեսանք հովիւ մը եւ հօտ մը ոչխար։ Մինչեւ հովիւը մեր տեղը կը հասնէր, մենք մտեր էինք մեր դիրքերուն։ Հովիւը կանգնեց հոն, շունն ալ կողքին, եւ մի լաւ նայեց մեզի։ Խմբապետը որոշեց չորս տղայի երկուքը ներքեւէն, երկուքը վերեւէն, որ երթան բռնեն հովիւը։ Հենց տղաքը գնալու էին, հովիւը հեռացաւ։

Հոս կը գտնուէին քարայրեր, ուր ձմրանից առաջ շատ քարեր կային։ Ամէն մէկս կտրեց մի-մի կտոր ասկից եւ բարձրացանք դիրքեր բռնելու։ Ամէն մարդ իր ընկերով հետ դիրքեր շինեց։ Դիրքերու հեռաւորութիւնը իրարմէ քառանական քայլ էր։ Կ'երեւայ հովիւը մեզի Քրդերու տեղ դրեց, որովհետեւ մինչեւ ժամը չորսը ոչինչ չպատահեց։

Այդ սարին կ'ըսուի Պզտիկ Գիւղի սար։ Տղերքը անօթի էին եւ անջուր։ Քովս մնացեր էր 10-15 գլուխ չորթան։ Բաժանեցինք տղայոց։ Մեզ հետ եղած գաղթականները Պզտիկ գիւղացիներ էին եւ այդ տեղերուն ծանօթ։ Նրանք ըսին թէ՝ այս սարի տակը ջուր կայ, երթանք բերենք։ Երկուսին ջրի աման տուինք, զրինք երկու զինուոր հետերնին եւ ղրկեցինք ջուր բերելու։

Երբ գնացին, այլեւս մեզ չէին երեւար։ Դիրքս դէպի էն կողմը կը նայէր։ Բարակ ճանապարհ մը կար, որ կ'երթար դէպի ջուրը։ Յանկարծ տեսայ, որ այդ ճանապարհով մարդ մը կ'երթայ։ Գուրգէնին ըսի։

— Տե՛ս դիտակովդ, էդ ի՞նչ մարդ է։

Գուրգէնը դիտեց, ըսաւ.

— Կարմիր խրխայ մը հագած մօրուսաւոր քիւրդ մ'է։

Քիւրդը հեռուէն տեսաւ երկու զինուորներուն, գլուխին փափախ դրած եւ փախաւ, լուր տարաւ Հաշզարանցոց։ Ժամը վեցի մօտ 'կ'ըլլար' եկան 12 ձիաւոր մզրախ (նիզակ) ձեռքերնին եւ հրացաններն ուսերնին։ Ասոն մեզ բոլորիս լուր տուաւ, թէ՝ պատրաստ մնացէ՛ք, տղե՛րք։

Մեզնից 100 քայլ հեռու լաւ դիրքեր կային՝ խմբապետ Միքօն քանի մը տղայ ուղարկեց հոն։

Ժամը վեց եւ կէս կ'ըլլար՝ եկան 400-600 մարդ։ Կռիւը սկսուեց։ Մինչեւ ժամը ութը թշնամին թիւը հազարի հասած էր։ Պզտիկ գիւղի առաջ կար դալմաղամլըխ, ուրէ եկան մի շարք ձիաւորներ։ Պզտիկ (*) գիւղը այդ տեղից գրեթէ մէկուկէս ժամ հեռու էր։

Երեկոյեան մինչեւ ժամը մէկը կռուեցինք։ Ապա տասը կռուող տղայ միայն մնացին դիրքերը եւ վալադ մը, իսկ մենք մնացածներս քաշուեցինք, հեռացանք։ Որոշ տեղ սպասելով նրանք ալ եկան միացան մեզ հետ։ Ճանապարհնիս շարունակեցինք դէպի Գործօթ գիւղը։ Մենք ոչ մի վնաս չունեցանք։ Կռուի տեղը թողինք մեր ձօսինի դատարկ փամփուշտները։ Մոռացանք նաեւ ջրի աման մը եւ հրացանի շիշ մը։ Քիւրդերն ալ լաւ դիրքեր ունէին, սակայն, վերջը իմացանք, որ նրանցից սպաննուեր էին եօթը հոգի։ Մենք հոդ վառեցինք 850 փամփուշտ։ (**)

Հասանք Գործօթ գիւղի տակը ծիրանի այգիներու մէջ։ Գիւղը զուտ հայաբնակ է, բայց պահապանները քիւրդ են։ Վալադները գացին, գիւղին մօտեցան, որ մեզ հոն տանեն, բայց գիւղը շներ շատ կային եւ վալադները չէին կրնար մօտենալ։ Ստիպուած՝ նրանք մեզի Գործօթի սարը հանեցին։

Վալադ Շահէնը, որին հացի պատճառաւ ճանապարհին թողուցեր էինք, մի կերպ կը հասնի Պզտիկ գիւղ իր հրացանով եւ փամփուշտներով, կուգայ Գործօթ, ուրէ ալ կը վերցնէ կրկին հաց եւ չորս շալակ ծիրան ու տանձ եւ կէսօրի մօտերը կը հասնի մեզի։ Տղերքը, որ արդէն գիշեր մը եւ երկու օր ոչինչ կերած չէին, շատ ուրախացան, կերան, փորերնին կշտացուցին։ Խմբապետ Միքօն ըսաւ.

(*) Առաւօտեան երկու գաղթական ղրկեցինք, որ Պզտիկ գիւղէն մեզի հաց բերին։ Ջորս չալակաւոր հաց բերողները Միգնից մի 1000 քայլ՝ հեռաւորութեան վրայ կը պատահին հայ ոստիկանի մը։ Նա նրանց կ'ըսէ. «Աստուած ձեր տունը քանդէ', յետ փախէ՛ք, չէ նէ հիմա ուրիշ շներ կը տեսնեն ձեզի եւ կը սպաննեն»։ Նրանք յետ էին դարձեր։

(**) Կռուի սըր ճեռագիր մը տուած էին վանայ կուսակալին, իսկ կռուի վերջը վերցրեր տարեր էին մեր ճոն Թողուցած դատարկ փամփուշտները, ջրի ամանը եւ ճրացանի շիշը։ Հէնց նոյն օրը երբ մենք կը կռուէինք (յուլիս 25, 1897)՝ արշաւանքը միւս կողմէն էր Շարաֆ բէկի վրայ (Խանասորի արշաւանք)։

"ՄԱՅԻՍ 28,, ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ԱՅՍ ԻՐԻԿՈՒՆ ԺԱՄԸ 8.30ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

ՓԸԹԻ ԺՈՒՐՆԱԼԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Կը նախագահէ՝ Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

Կը խօսին՝ Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ եւ Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

Կը մասնակցին Հ. Մ. Ը. Մ.-ի սկաուտները եւ ֆրանսահայ արհեստները, Սիփան երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Սաքօ Ցաքրեանի, Օր. Ա. Առաքելեան եւ Գ. Մէհտէրեան (երգ):

Գեղարուեստական բաժին — Մուտքը ազատ է

ՊԻՑԵԱՆՔՈՒՌ. — Հ. Յ. Դ. Վռամեան ենթակոմիտէի կողմէ: Այս կիրակի ժամը 2ին, 13 Rue d'Issy

Կը նախագահէ Թ. ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

Կը խօսի ԼԵՒՈՆ ՆԱՅԻՐԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Brébant Marseillaisի մեծ սրահը, 146 Chemin des Chartreux.

Արտասանութիւններ, նուագ եւ երգ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

ՌՈԱՆ. — Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ակնունի խումբի, վաղը Հինգշաբթի ժամը 2ին:

Կը խօսի Ընկ. ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

Վաղը Հինգշաբթի ՀԱՄԱՐՁԱԿ ՏՕՆԻ առթիւ

Հ. Հ. Պատուիրակութեան շէնքին մէջ (71 Ave. Kléber)

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Է ՎԻՃԱԿԻ ՕՐ

Աւանդական սովորութեամբ վիճակ հանելու հետ միասին բանախօսութիւն, երգեր, պարեր եւ հաճելի ժամանց: Ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ:

Կը նախագահէ՝ Գ. Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Մուտքը ազատ է բոլորի համար — Սկիզբը ժամը 3ին

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ի ՊԱՏԻՒ ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

Հովանաւորութեամբ ԳՐ. ԵՊԻՍԿ. ՊԱԼԱՔԵԱՆԻ

Նախագահութեամբ Գ. ԼԵՒՈՆ ԲԱՇԱԼԵԱՆԻ

Վաղը Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 365 Ave. de Prado (La Plage)ի մեծ սրահին մէջ:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին ղերասանուհի Տիկ. Սուրաբեան, Տիկ. Մարութեան, Գ. Գ. Ս. Սուրաբեան, Մ. Մարութեան, Յ. Ղազարեան եւ ուրիշներ:

ԾԱՆՕԹ.— Թէյասեղանին մասնակցելու համար տոմսերը կարելի է ստանալ մինչեւ Հինգշաբթի կէսօր Գ. Վ. Ղազարեանէ, Traverse du Mont Piété (Hôtel Damas), Գ. Գ. Շահլամեանէ 15 rue Longue des Capucins, Գ. Պերճ Թուլեանէ, 23 rue Des Dominicaines, Գ. Բ. Մելքոնեանէ, 90 rue Stanislas Torrents. (առաջնորդարան):

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ա. Ե. Հ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ, 29 Մայիս Հինգշաբթի ժամը 2ին Լիոնի ամենաշքեղ սրահներէն Սինեմա «Հօրլօժ»ի մէջ:

Ղեկավարութեամբ ծանրածանօթ դերասան Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

Կը ներկայացուի՝ «ԴԵՐԱՍԱՆ ՔԻՆԸ»

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ՊՈԼՇԵՒԻԶՄԸ ԵՒ ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հեղինակ՝ ԼԵՒՈՆ ՊԼՈՒՄ

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէին

Գին՝ 2 ֆր. 50: Փոստի ծախքով միասին 3 ֆրանք

Ստանալու համար դիմել «Յառաջ»ի եւ կուսակցական տեղական մարմիններուն:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՊԵԼՎԻԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս Ուր. իրիկուն ժամը 8.30ին Ռոստոմի սրահը: Ներկայանալ անդամատոմսով:

Վ Ա Ր Ա Ռ

ԼԻՈՆԻ Գաւռ. միութեան զաւակաւորական ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը: Կը խօսի Ընկ. Ազարեան, Նիւթ՝ շարունակութիւն նախորդ նախագասութեան: Կը ներկայացուին ընկերներ ու համակիրները:

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ընկերական ժողովը՝ այսօր Չորեքշաբթի իրիկուան ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովի կը հրաւիրէ, Զարզարեան, Գրիս, Քեռի, Գէորգ Զավրեւ եւ Արմէն Գարօ խումբերու ընկերները վաղը Չորեքշաբթի ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին:

Ցէր Կարապետ քհյ. եւ Երիցուհի երեւանեան, Ցէր եւ Տիկին Վ. Աճեան Քելլըզեան, Ցէր եւ Տիկ. Երուանդ կիրակոսեան, Ցէր եւ Տիկ. Երուանդ Յ. Մեսրոպեան, Գ. Գ. Գէորգ եւ Արմենակ Երեւանեան, Ցէր եւ Տիկ. Միսաք Երեւանեան, Ցէր եւ Տիկ. Քակոբ Երեւանեան, Ցէր եւ Տիկ. Թովմէս Սարաֆեան, Ցէր եւ Տիկին Հաճի Փօլոսեան, Ցէր եւ Տիկ. Մելքոն Պէրպէրեան, Ցէր եւ Տիկ. Գ. Այվազեան, Գ. Սարգիս Այվազեան իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց, որոնք անձամբ, հեռագրով եւ կամ նամակով ցաւակցութիւն յայտնեցին, իրենց որդւոյն, եղբօր, անդրորդւոյն, եղբօրորդւոյն եւ քեռորդւոյն

ԱԲՐԱՀԱՄ ԵՐԵՒԱՆԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ 16 Մայիս Ուրբաթ առաւօտ ժամը 8ին 23 տարեկան ծաղիկ հասակին մէջ:

Վաճառել է մեծ արհեստանոց մը որ ունի նաեւ մէկ սենեակ եւ խոհանոց: Ջուր, ելեկտրականութիւն: Արհեստանոցը կարելի է վերածել բնակութեան յարմար երկու սեն. եակներու: վարձք՝ տարեկան 5500 ֆր. շարժ 250 ֆր.: Մեջը գտնուած կարասիները գնելը պայման է: Դիմել՝ առաւօտները մինչեւ ժամը 10, երեկոները 7—10 Գ. Քէլլաշեանի, 37 rue Archereau, Փարիզ (19), Մեթրօ՝ Crimée.

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ Սանուց Միութեան տարեկան ճաշկերոյթը տեղի պիտի ունենայ Յունիս 20ին, կիրակի, Լաթրարանի պալատին մէջ: Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը:

Հ. Մ. Ը. Մ.

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՄԵԾ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

1 Յունիս կիրակի ժամը 2.30ին Petit Journalի սրահներուն մէջ

ԲՈՒՈՐՈՎԻՆ ԻՆՔՆԱՏԻՊ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ

Հայոց հին մեհենական շրջանէ պատկերներ աղջիկ սկաուտներու եւ սկաուտներու կողմէ, Ներկայացումներ, սկաուտական բանակում մը Հայաստանի մէջ, չափական (րիթմիք) պարեր եւ մարզանքներ. Նուագախումբ եւ մեներգ: Կը մասնակցին Հ. Մ. Ը. Մ.-ի եւ «Սիփանի» երգչախումբերը ղեկավարութեամբ Գ. Սաքօ Ցաքրեանի:

Գործողութիւնները անցի կ'ունենան զուննաւոր լուսարձակներով, ԵՐԿՈՒ ՀԱՐԻՒՐ սկաուտներ կը մասնակցին հանդէսին:

ՀՐԱՒԻՐՈՒԱԾ ԵՆ ՀԱՅ ԵՒ ՕՏԱՐ ԱՆՁՆԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հագուստները հայթայթուած են ֆրանսական մեծ տունէ մը: Մուտք 5 ֆրանք:

Théâtre ALBERT Ier, 64 Rue du Rocher (Métro: Saint Lazare)

1 յունիս 1930 կիրակի ցերեկ ժամը 3,30ին և իրիկունը՝ ժամը 9ին

LEBLEBIDJI HORHOR AGHA

ՏԻԳՐԱՆ ՉՈՒՀԱՃԵԱՆԻ և Ա. ՆԱԼԵԱՆԻ անմահ օպերէթը 3 արար՝ ամբողջութեամբ: Գեղեցիկ եւ մեծ ՕՐՔԵՍԹՐԸ՝ ղեկավարութեամբ Գ. ...

«Լէպլէպիճի»ի քաղր եղանակներ ամբողջութեամբ — ո՛չ մէկ եղանակ զեղչուած

20 հոգինոց նուագախումբ — 40 հոգի բեմի վրայ

Մասնակցութեամբ Գ.Գ. Վաճրամ Սվաճեանի, Ա. Գարէթեանի, Վաճրամ Գալըճեանի, Արմենակ Սարաֆեանի, Սարեմ Մաք... եւ Դրիգորեանի եւ Տիկիններ Սիրանոյշ Ալիքսանեանի, Մարկրիթ Փափազեանի Լօժէնի Շահ-Պարոնեանի, եւն., եւն., եւ ...

ՑԵՐԵԿՈՅԹԻ ԳԻՆԵՐԸ — Տոմսերը կը ծախուին կավռոշի մօտ եւ Հայ ծաշարաններ — ԵՐԵԿՈՅԹԻ ԳԻՆԵՐ

Օթեակներ՝ 200, 150 եւ 100 ֆր.: Աթոռներ՝ 20, 15 և 10 ֆր.: — Օթեակներ՝ 300, 250 և 200 ֆր.: Աթոռներ՝ 50, 30, 20 ...

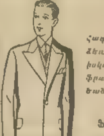

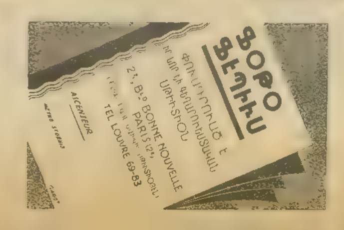

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
29
ՄԱՅԻՍ
1930

29 MAI 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1275

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՃՈՒԹ ՃԱՄԲՈՒ ՎՐԱՅ

Անցեալ օր, ամփոփեցինք «Պրոմեթէ»ի աւետաբեր տեղեկութիւնները՝ «Կովկասեան ճակատ»ի մասին։

Պատմելով վերջերս ծագած կռիւները, եւ համակովկասեան ընդհանուր ապստամբութեան մը հանգամանքը տալով անոնց, Կովկասի Անկախութեան կոմիտէ»ին օրկանը կը գծէր չափազանց վարդագոյն հեռանկար մը։ Նոյնիսկ իր խանդավառութեան թափին տակ, հաւանական կը գտնէր փոփոխութիւն մը ռուսական քաղաքականութեան մէջ, հանդէպ խորհրդային իշխանութեան։

Ըսինք, արդէն, թէ «Պրոմեթէ»ի տեղեկութիւններն ու տեսութիւնները տակաւին չեն համապատասխաներ բուն իրականութեան։ «Պրոմեթէէ»ն կը մոռնայ— գոնէ իր խմբագրականին մէջ — թէ ապստամբական շարժումը անխուսափելի հետեւանքն էր հաւաքական տնտեսութեան անունով կատարուած բռնութեանց եւ խայտառակութեանց։ Ոչ Հայերը, ոչ Վրացիները, ոչ ալ նոյնիսկ Թաթարները չեն ունեցած կանխորոշ, ընդհանրական ծրագիր՝ հաւաքաբար գլուխ վերցնելու եւ խորհրդային լուծը թօթափելու, ինչպէս կը փորձէ ներկայացնել «Պրոբեթէ»։

Դէպքեր պատահած են ամէն տեղ, տարերային թափով, երբ խորհրդային իշխանութեան կարմիր «զապթիէ»ները ձեռնարկեր են բռնի համայնացնելու գիւղը, մանաւանդ Կովկասի կալուածական, նահապետական գիւղատնտեսութիւնը։ Մանաւանդ յայտնի է եղած դիմադրութիւնը՝ լեռնային շրջաններուն մէջ։ Արիւնալի կռիւներ տեղի ունեցած են — եւ թերեւս կը շարունակուին — անցեալ փետրուար, մարտ եւ ապրիլ ամիսներու ընթացքին, եւ կառավարութիւնը թնդանօթի բռնած է ամբողջ գիւղեր։

Կարելի չէ ո՛րեւէ ճշգրիտ հաշիւ ներկայացնել ձերբակալութեանց մասին, որոնք մինչեւ այսօր ալ կը շարունակուին։ Վրացական լուրի մը համաձայն, 1500 հոգի ձերբակալուած են միայն Գորիի շրջանին մէջ (Վրաստան)։ Համրանք չունինք անոնց որ գաղթած կամ լեռը ապաստանած են։

Այս արտակարգ վիճակը, սակայն, երբեւիցէ միայն նմանի ընդհանուր, ծրագրուած ապստամբութեան մը, «մոսկովեան գրաւումէն» ազատելու ձեռնարկի մը։ Ի հարկէ, Կովկասի բոլոր ժողովուրդներուն մէջ ալ շատ զօրաւոր է անկախութեան ձգտումը։ Աւելորդ պիտի ըլլար վիճիլ այդ մասին։

Բայց եթէ «Պրոմեթէ»ի խմբակը կ՚ուզէ օգտագործել այս տարերային փոթորիկը, Եւրոպան շահագրգռելու եւ անոր համակրութիւնը հրաւիրելու համար, ի՞նչ կասկած որ գէշ ծառայութիւն կը մատուցանէ Կովկասի ժողովուրդներուն։

Կովկասի ժողովուրդները կրնան ազատիլ ո՛րեւէ լուծէ՝ միայն իրենց սեփական, գիտակից նախաձեռնութեամբ։ Ոչ կողմնորոշ դառնալով այս կամ այն աշխարհակալին, հարեւանի ձեռքը։

Զարմանալի զուգադիպութեամբ մը, այն հեռանկարը որ պրեւայ «Պրոմեթէ»ի աչքին, աւելի բացորոշապէս պարզուած է France-Orient Կոմիտէի պաշտօնաթերթին 1930 Մարտ-Ապրիլի թիւին մէջ, ֆրանսական սպայակոյտէն հանգստեան կոչուած գնդապետ Լուի Բոքէի ստորագրութեամբ։

Մեկնելով ազգագրական, աշխարհագրական եւ քաղաքական տեսակէտներէ, «Ֆրանս-Արեւելք»ի աշխատակիցը ջերմապէս կը յանձնարարէ կազմել «Կովկասեան Դաշնակցութիւն մը՝ Վրացական կորիզին շուրջ»։ (Այս է իր գրութեան խորագիրն ալ)։ Գնդապետին աչքին ալ, կատարելապէս համերաշխ եւ միացած են Կովկասի բոլոր ժողովուրդները։ Բոլորովին հարթուած սահմաններու, մաքսային դրութեան, արտաքին քաղաքականութեան եւ հաւաքական պաշտպանութեան մասին, ինչպէս յայտարարուեր է 1921ին։ Կը մնայ միայն — գործելու բուն գործնական աշխատանքի տեսակէտէն, Ֆրանսացի գնդապետը առաջին տեղը կուտայ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին, հրաւիրելով զայն որ արթննայ իր քունէն եւ միջամտէ ի նպաստ կովկասեան հանրապետութեանց։

Իսկ ո՞րն է «Պրոմեթէ»ի խարիսխը։ Ժընեւի ժողո՞վը, թէ Անգլիան, իսկ այն խմբակցութիւնը որ կը հովանաւորէ ու կը խրախուսէ թէ՛ Կովկասի Անկախութեան կոմիտէն թէ՛ «Պրոմեթէ»ն։

Այս հարցումը երկդիմի պատասխան չի վերցներ։ Ոչ ալ տարտամութիւն։

Կովկասի ժողովուրդները եթէ օր մը ստիպուին և վերջնականապէս միաբանին ապստամբելու համար, միայն մէկ լուծ չէ որ պիտի թօթափեն, այլ երկու, — ռուսական եւ թրքական։

Եթէ մեր հարեւանները պատրանքներ ունին այս մասին, լաւ է որ այժմէն փարատեն։ Այլապէս, դատապարտուած են կրկնակի բռնուելու, անձրեւէն փախած առաստաղէն։

Տակաւին շատ փոթորիկներ պիտի անցընէ Կովկասը, մինչեւ որ գտնէ իր վերջնական վիճակը։ Մինչեւ որ իւրաքանչիւր ժողովուրդ տիրանայ իր անկախութեան եւ բնական, հանրօր սահմաններուն։

Չի բաւեր յափշտակուիլ հաւաքական տնտեսութեան առաջ եկած համերաշխութեամբ, երբ գիտենք որ, եթէ Ռուսը կը փորձէ խանգարել զայն, Թուրքն ալ իր կարգին, իսլամական քրքիջներ կ՚արձակէ, դիտելով նորքին քայքայումը։

Շատ գեղեցիկ է բանաձեւը — «Կովկասի Միացեալ Նահանգներ»։ Բայց, բարի՛ հարեւաններ, մինչեւ ե՞րբ այս ծուռ ճամբաները, դէպի հօն հասնելու համար։

Մինչեւ ե՞րբ սա «գաղտնի դիւանագիտութիւնը», ինչպատճառ կամ այն պետութեան, Եւրոպայի թէ Ասիոյ մէջ...

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻՆ ԱՒԵՐԸ ՍԱԼՄԱՍՏԻ ՄԷՋ

ԱՂԵԽԱՐՇ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԹԱՒՐԻԶ, 15 Մայիս.— Երկրաշարժի ցնցումները մինչեւ այսօր Սալմաստում կրկնւում են օրեկան 5—10անգամ։ 10 միլիոն տոլար է հարկաւոր Սալմաստ գաւառը վերաշինելու համար, որովհետեւ բոլոր շէնքերը, եկեղեցիները, դպրոցները, մզկիթները հիմնայատակ կործանած են, եթէ երկնքից օդանաւով ռումբեր ձգէին, այդ ձեւի չէր կարող ոչնչացնել Սալմաստը եւ հողին հաւասարեցնել։

Ահա ականատեսի ասածները.

— «Այստեղից գնացինք ինքնաշարժով Ջուլֆա, իսկ Ջուլֆայից էլ Խոյ քաղաքը։ Խոյում բոլոր ժողովուրդը երկրաշարժի սարսափից դաշտերում վրաններ է խփել եւ այնտեղ է գիշերում։ Քաղաքում ոչ մի մարդ չկայ։

Խոյից ճանապարհեցինք Սալմաստ, հասանք Դիլման քաղաքը։ Ոչ մի տուն չկար կանգուն։ Երկու նոր շէնք էր մնացել, այն էլ թեքւած վիճակում, այնպէս որ ամէն րոպէ կարող են փլել եւ մի բազմաթիւ սիւն տեսանք, որ մնացել էր։

Այդտեղից անցանք Քոհնէշահար, Հաֆթւան, Փայաջուկ, Մահլամ եւ՚ուրիշ գիւղեր.—ամէնտեղ նոյն ողբալի վիճակը եւ քանդւած տներ։

Խօսեցնում ենք գիւղացիներին. Նրանք մի երկու բառ մեքենաբար ասում են, իսկ յետոյ խօսքի թելը կտրում են եւ ապշած նայում են մեզ։

Գիւղացիները բոլորովին մերկ վիճակում են կամ ամենաշատը ցնցոտիների մէջ։ Թաւրիզից կառավարութիւնը հասցնում է նրանց ուտելիք, իսկ Դիլմանում բժ. Եղիազարեանը վիրաւորներին է դարմանում։

Մի քանի տխուր պատմութիւններ երկրաշարժի զոհերից.—

Ամսի 6ին ցերեկը երկրաշարժը տեղի ունենալով, գիշերը շատերը դաշտում եւ բակերում էին քնել, մի հայ ընտանիք, հայր, մայր եւ 5 զաւակներ բակում քնած լինելով, գիշերը երկրաշարժի ցնցումները շէնքը ամբողջապէս շպրտում են այդ ընտանիքի վրայ եւ բոլորը մնում են հողի տակ ու մահանում։

Ցնցումը սկսելուց մի կին մի երեխային աջ ձեռքով, միւսին ձախ ձեռքով գրկած սենեակից փախչում է դէպի բակը, իջնելուն պէս շէնքը փլչում է վրան եւ աղիւս ու հող կպչում են կնոջ եւ երեխաներին, կինը ուշաթափ ընկնում է, կէս ժամից յետ ուշաբերւում է եւ ի՞նչ է տեսնում.— զոյգ երեխաները չեն դիմացել աղիւսների հարւածներին եւ մեռել են։

Մի ծեր մարդ ողբ եւ արտասուք էր թափում եւ գիւղացիք որքան ստիպում էին ոչինչ չէր ուտում, նա երեք օր էր սոված էր։ Խնդրեցինք ծերունուն թէ ինչո՞ւ հաց չես ուտում, յամառելը չէ՝ որ քեզ վնաս է, Ծերունին պատասխանեց.

—«Ես կորցրի տղաներիս, աղջիկներիս, հարսներիս եւ թոռներիս, այսուհետեւ քանի՞ սանտիմ արժէ ինձ նման 70ամեայ մարդու ապրելը։

Ցնցումը սկսելուն մի գիւղացի արթնանում է ու բղաւում կնոջ, տղային եւ հարեւաններին որոնք իրանց մօտ էին գիշերել սենեակում։ Կինն ու մարդը շփոթւած փախչում են բակը մի հոգի էլ դրանց է հետեւում։ Բակում տեսնում են որ ոչ թէ փախչողը իրանց տղան է, այլ հարեւանի տղան է, այն ինչ սենեակը արդէն փլել էր։ Դիմներին են խփում, բայց արդէն ուշ էր։ Դ. Հ.

Հնդկաստան օրէ օր աւելի արիւնոտ

Առջի օր շատ ծանր խռովութիւններ պատահեցան Փօմպէյի եւ Ռանկունի մէջ։ Յիսուն հոգի սպաննուեցան եւ 800 հոգի վիրաւորուեցան միայն Ռանկունի մէջ, երկուշաբթի իրիկունէ մինչեւ երեքշաբթի առաւօտ։

Փօմպէյի մէջ, խռովութիւնները ծագեցան բոլորովին ոչինչ պատճառէ մը։ Իսլամական թաղամասի մը մէջ, զօրանոցին առջեւ, իսլամ մը քար նետեց սպայական Պրաունի շունին։ Շունը հաչեց եւ աքէը վրայ հասնելով, սկսաւ հալածել Հնդիկը։ Եւ ահա իսլամներու բազմութիւն մը շրջապատեց սպայականը։ Այսպէս ծագեցաւ խոշոր դէպք մը, տեւելով ամբողջ գիշերը եւ յաջորդ ցերեկը։

Ականատեսներ կը պատմեն թէ երբ սպայական Պրաունի զօրանոց ապաստանեցաւ, հինգ հազար իսլամներ յարձակեցան քարերով եւ շիշի կտորներով։ Սպայականները կրակ ըրին պատուհաններէն, բայց ցուցարարները չհեռացան, ընդհակառակն, շատեր եկան քարիւղ քսեցին պատուհաններուն, կրակի տալու համար։ Այն ատեն զինուոր կանչուեցաւ։ Մինչ այս զինուորները կ՚իջնէին կառքերէն, իսլամները սկսան քարկոծել։ Սպաները հրամայեցին իրենց զինուորներուն զօրանոցին վերի յարկերը բարձրանալ, իսկ բրիտանական սպայականներուն սպաները եւ իրենց հնդիկ սպայականները փողոցը կեցան եւ կրակ ըրին ամբոխին վրայ, որ առժամապէս քաշուեցաւ, բայց կրցաւ քարիւղ թափել եւ վառել փոխադրութեան կառքերը։

Ռանկունի մէջ, կռիւները տեղի ունեցան մանաւանդ Հնդիկներու, Իսլամներու եւ Պիրմաններու միջեւ։ Ամէն անգամուն ալ սպայականութիւնը միջամտեց եւ կրակ ըրաւ։ Պիրմանները սպաննեցին 15 հնդիկ կիներ։ Մանրաւանդները փակուած են, ինչպէս եւ բոլոր շուկաները եւ գրասենեակները։ Երթեւեկը դադրած է քաղաքին մէջ։

ՎԱՐԻԶԸ ԿԸ ԴԻԶԷ, ԱՂՔԱՏԸ ԿԸ ՑՈՒԺԷ

«Լա Ռէփիւպլիք Անշէնէ» կը գրէ.— Թուրքիոյ բոլոր գործավարութեանց ելմտացոյցները զեղչի ենթարկուած են, բացի հանրապետութեան նախագահութեան եւ Ազգ. ժողովի նախահաշիւներէն, բոլոր պաշտօնեաները կը գանգատին այս խտրութիւններէն եւ ժողովուրդին բոլոր դասակարգերուն մէջ հրապարակաւ քրթմնջիւններ կ՚արձակուին կառավարութեան եւ երեսփոխաններուն դէմ։

.˙. Անոնք որ իրազեկ են կառավարութեան գաղտնիքներուն, բացէ ի բաց կը խօսին թէ ահագին հարստութիւն դիզած է Սարաճ Օղլու Շիւքրի պէյ, Մ. Քէմալի ելմտական գործավարը, որ Իզմիրցի է, կ՚ըսուի թէ այս գործավարը մեծապէս օգտուած է, շնորհիւ իր ազգականԱկեահի, որ Պոլսոյ Սակարանին լիազօրն է։ Վերջերս բացուած խնայողական պայքարը եւ ուրիշ փոփոխութիւններ կապ ունին այս հարստացման հետ, ինչպէս յիշած էր «Եարըն» լրագիրն ալ։

Հ. Յ. Դ.
ՓԱՐԻԶԻ ՏԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Հանգանակութիւն Եւրոպայի Կեդր. կոմիտէի)

ՑԱՆԿ 5

Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէ, Ալֆորվիլ	1400
Յակոբ Պետիկեան	150
Արշակ Մկրեան	100
Բարթող Փափազեան	100
Խաչիկ Գումրուեան	100
Միքայէլ Պետրոսեան	100
Ալֆորվիլի դերասանական խումբ	100
Յաճատ Սուքիասեան	50
Գումար	2100
Նախորդ գումար	6000
Ընդհ. գումար	8100

Քրտական շարժումներ

«La République Enchaînée», Թուրք ընդդիմադիրներուն Փարիզի օրկանը, կը գրէ իր վերջին թիւին մէջ.

— Կ՚իմանանք թէ քէմալական բռնակալութեան դէմ յեղափոխութիւն մը տեղի ունեցած է Թուրքիոյ արեւելեան նահանգներուն մէջ։ Ապստամբած շրջաններն են.— Վան, Պիթլիս, Պայազիտ։ Յեղափոխութիւնը կը վարեն ծանօթ քիւրտ ցեղապետ Սմկօն (Իսմայիլ) եւ իր եղբայրները։ Եօթներորդ զօրաբանակի (Տիարպէքիր) հեծելագունդի Ա. զօրաբաժինը, որ դէպքին վայրը ղրկուած էր, ծանր պարտութիւն մը կրած է ըմբոստներուն կողմէ։ Այդ հեծելագունդին մէկ մասը յեղափոխականներուն կողմն անցած է։

Մեծ վիճաբանութիւն Անգլիոյ մէջ

Երէկ, չորեքշաբթի, մեծ վիճաբանութիւն մը տեղի ունեցաւ Անգլիոյ Երեսփ. ժողովին մէջ, գործազրկութեան տագնապին առթիւ։ Վճռական դեր կրնար ունենալ այս վիճաբանութիւնը, սակայն ազատական երեսփոխանները (57 հոգի) վերջին պահուն ժողով գումարելով, որոշեցին ձեռնպահ մնալ։ Եւ որովհետեւ պահպանողականները միայն 260 երեսփոխան ունեին, իսկ աշխատաւորականները 287, դահլիճը կրցաւ պահել որոշ մեծամասնութիւն մը։ Աշխատաւորական Անկախ կուսակցութիւնն ալ, իր կարգին, որոշած էր չդժուարացնել կառավարութեան դիրքը, սպասելով վարչապետին յայտարարութիւններուն։

Մինչ այս մինչ այն, անգործներուն թիւը կ՚աւելնայ շարունակ։ Լրացող շաբթուն (27 մայիս) անգործներուն ընդհանուր թիւն էր 1.759.000, այսինքն անցեալ շաբթուան վրայ 20.000 աւելի։ Մաքէ չանցնիր այս տագնապին ամբողջ պատասխանատուութիւնը բեռցնել դահլիճին վրայ, քանի որ նոյն վիճակին մատնուած են ուրիշ երկիրներ ալ, Գերմանիայէն մինչեւ Ամերիկա։ Որոշուեցաւ 1.417.000 ոսկելին յատկացնել զանազան հանրօգուտ ձեռնարկներու, գործ ճարելով 4000 անգործի։

.˙. Գ. Մաքտօնըլտ առջի օր շատ կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ ներքին քաղաքականութեան մասին։ Դիտել տալով թէ Լորտերու ժողովը աւելի գործօն դարձած է իբրեւ ընդդիմադիր, ըսաւ.

— «Թող չմոռնան մեզ վերաքննալու Լորտերու ժողովին սահմանադրական կացութեան պայքարը։ Եթէ Լորտերու ժողովը ուրիշ բան չէ բայց միայն պահպանողական կուսակցութեան մէկ մասնախումբը, այն ատեն գոյութեան իրաւունք չունի այլեւս։ Իսկ եթէ կ՚ուզէ վերաքննիչ ժողովի մը դերը կատարել, աշխատաւորական օրինագիծները քննելով նոյնքան անաչառութեամբ որքան պահպանողական ծրագիրները, ես վերջինը պիտի ըլլամ ըսող թէ այդպիսի վերաքննութիւն մը օգտակար չէ հանրութեան»։

Լորտերու ժողովը այժմ ունի 724 անդամ, որոնց 80ը ազատական են, 19ը աշխատաւորական, մնացեալները՝ պահպանողական։

Թուրքիա եւ Աֆղանիստան

Թրքական կառավարութիւնը որոշեց ջնջել Աֆղանիստանի դեսպանութիւնը եւ միայն գործակատար մը պահել Քապուլի մէջ։

ԽՄԲ.— Ընթերցողները պէտք է յիշեն որ, «Ջրկիրի աղուն» ապստամբութենէն առաջ, Թուրքիա զինուորական եւ կրթական առաքելութիւններ ղրկած էր Աֆղանիստան, բանակը եւ դպրոցները կազմակերպելու համար. իսկ հիմա դեսպանութիւնն ալ շատ կը տեսնէ...

6000 ճիւղեր՝ օդին մէջեն

Խորհրդային իշխանութիւնը որոշեց օդանաւերու մեծ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԵՐԱՆԵԼԻ ՄԱՀԸ

ԽՄԲ.— Ուշ հասած ըլլալով մեր ձեռքը, ստիպուեցանք այսօր հրատարակել:

Ուղիղ տասը տարի առաջ էր, 1920ի Մայիս 28ին։

Երեւանի բուլվարում և կից փողոցներում ժողովուրդը վաղ առաւօտից խռնուած էր անհամար բազմութեամբ։

Ժամը 9ի մօտերքը, երեւացին առաջին դրօշակները հրապարակի վրայ և, նրանց յետեւից, քաղաքական կազմակերպութիւնների, արհեստակցական միութիւնների, համքարութեանց, հանրային պաշտօնէութեան, ուսանողութեան և աշակերտութեան շարքերը դասաւորեցին հրապարակի վրայ օրինակելի կարգապահութեամբ։

Մոլեգնող բազմութեան գլխին ծածանւող այդ բազմաթիւ և բազմատեսակ դրօշակները արտասովորի մէջ քմահաճօրէն բարձրացած գոյնզգոյն ծաղիկների պատկերն էին տալիս։

Ամենքի աչքերը դարձած էին դէպի բուլվարի դիմացի շէնքերը, որոնք պճնազարդուած էին կանաչ գրասանգներով, եռագոյն ժապաւէններով, մանրիկ դրօշակներով և շքեղ «վենզելներով»։

Այս անհամեմատ յատակի հետ ձուլւում, մի ամբողջութիւն էին կազմում կառավարական ու կաթողիկոսական երկնագոյն ամպհովանիները, որոնք բարձրանում էին հրապարակի կենտրոնից։

Ժամը 10ին զօրական երաժշտութեան խումբ հնչիւններ հասան հրապարակ։ Աբովեան փողոցի կողմից։ Հնչիւնները հետզհետէ զօրեղանում էին և վերացւում ռազմական քայլերգի։ Եթէ յիշողութիւնս ինձ չէ դաւաճանում, Զէյթունի քայլերգն էր այն։

Բազմութիւնը շարժւեց ծփացող ծովի նման, երբ հրապարակի վրայ երեւացին հայկական բանակը ներկայացնող զօրամասերը — հետեւակ, հեծելազօր, թնդանօթաձիգ, եւլն.։ Տեղատարափ ծափերի և կեցցէների տակ, տօնական նոր համազգեստներով փայլող զօրամասերը գրաւեցին իրենց համար որոշուած տեղերը։

Ամէն ինչ պատրաստ էր հանդէսը սկսելու համար։ Սպասում էին միայն կառավարութեանը Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին։

Վերջապէս երեւաց ծաղիկներով ու դրօշակներով զարդարուած կառքերի մի շարան, Նահանգային փողոցի անկիւնից։ Վարչապետ Հ. Օհանջանեանն և իր նախարարների կառքերն էին դրանք, որ ժողովրդի որոտընդոստ ծափերի տակ, մըտան հրապարակ։

Կառավարութիւնը բարձրացաւ իր բեմը և բազմեց ամպհովանու տակ շարուած բազկաթոռների վրայ։ Հրապարակը նորից թնդաց խանդավառ ծափահարութիւններով և լիաթոք կեցցէներով։

Ցաւէտք է մոռանալ թէ — ինչ օրեր էին։ Ընդամենը մի քանի շաբթուայ ընթացքում, այդ կառավարութիւնը ջախջախել էր բոլշեւիկների չարաշուք մայիսեան արկածախնդրութիւնը, կազդուրել հայկական բանակը եւ ծունկի բերել Հայաստանի մի քանի կարեւոր շրջաններ, որոնց մէջ որջացել էին «բոլշեւիկացած» թաթարները՝ մեր նորակազմ Հանրապետութիւնը «ներսից պայթեցնելու» սպառնալիքով։

Ժողովրդական այս խանդավառ ցոյցը ընդհատւեց ամբակների դոփիւնով։ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին Էջմիածնից Երեւան ուղեկցող պատւոյ պահակազօրն էր, որ հեղքում էր ամբոխը՝ Կաթողիկոսի ինքնաշարժի համար ճանապարհ բանալով։

Կաթողիկոսը իրեն ծափահարող ժողովուրդը խաչանիշ օրհնելով՝ ներքին գործերի նախարարի օգնականի ուղեկցութեամբ բարձրացաւ իր բեմը, որ աւանդական սովորութեամբ — տասում են Բագրատունեաց շրջանի սովորութիւն — գտնւում էր կառավարական բեմի աջ կողմը։ Նա եւս բազմեց իր շքեղ աթոռի վրայ, շուրջն ունենալով Երեւանի թեմական առաջնորդը եւ այլ բարձրաստիճան կղերականներ։

Տիրեց վայրկեանական լռութիւն։

Եւ այդ խորհրդաւոր լռութեան մէջ, կառավարական բեմի վրայ, նորահարսի նազանքով բարձրացաւ վե՛ր, շա՛տ վեր Հանրապետական եռագոյնը...

Ինչպէ՛ս նկարագրեմ «հուռաների», «կեցցէ»ների եւ ծափահարութիւնների այն փոթորիկը, որ, կարծէք ելեկտրական կոճակի հպումով, միանգամից դուրս պոռթկաց տասնեակ հազարաւոր մարդկանց թոքերից՝ խլացնելով հեռւից լսւող թընդանօթների որոտը...

Խոստովանում եմ, յուզմունքից սկսեցի թաշկինակս սրբել։

Եւ երբ աչքերս խոնարհեցրել էի, որպէսզի յուզմունքս թաքցնեմ ուրիշներից, չգիտեմ ինչու, հայեացքս կանգ առաւ ցածը կանգնած մի ծերունու վրայ։ Միջահասակ եւ թիկնեղ այդ ծերունին, աջ ուսով յենւած կառավարական բեմի կարմրագոյն տախտակամածին՝ արտասուոթոր աչքերով նայում էր իր գլխի վերեւը ծփացող եռագոյնին։ Նա ամբողջ մարմնով դողում էր։ Դէմքը գունատ էր իբրեւ նշխար, իսկ յորդառատ արցունքը, կնճիռների միջից սահելով, կաթկթում էր խուռնկած մօրուքի թելերից, կուրծքի եւ գետնի վրայ։

Ցանկարծ ծերունին երերաց և ուժգին թափով ընկաւ մօտը կանգնած երիտասարդի կրծքին։ Բնազդօրէն ցած թողայ ամբիոնին և բռնեցի ծերունու պաղ ձեռքերը, մինչդեռ ուրիշները «ջո՛ւր, ջո՛ւր» էին պոռում, իսկ ծերունու ալեհեր գլուխը գրկած երիտասարդը շարունակ «Ցակոբ ամի, Ցակոբ ամի» էր հեծծեում...։

Երբ ծերունուն պառկեցրինք գետնի վրա, իր քոլոզը բարձր դարձնելով՝ նա մեղմիւ բացեց մինչ այդ փակ իր աչքերը և կցկտուր ձայնով արտաբերեց.

— «Փա՛ռք քեզ, Աստւած, այս օրն ալ տեսանք...»,

Այսպէս մեռաւ Բղեցի Ցակոբ ամին։

Երանի՜ նրա մահւանը...։

Ա. Ջ.

ՅԱՆԳԻ ՄԱՍԻՆ

Բաւական վէճեր բարձրացած են յանգին ծագման մասին։ Ասիակա՞ն է թէ եւրոպական, ո՞ր ազգը գործածած է յանգը առաջին անգամ։

Հին չափաբերութիւնը բացարձակապէս երաժշտական հիմ մը ունէր։ կարճ եւ երկար շեշտերն էին, որ կը «չափէին» ոտանաւորի մը տողը։ Իւրաքանչիւր տողի ծայրին վրայ շեշտի մը միօրինակ հարուածը, զոր գոյց քուատ երգին ընկերակցող երաժիշտին ոտքի ձայնը, (ակէ ոտանաւոր բառին ծագումը), հետզհետէ փոխարինուեցաւ միօրինակ վանկի մը գործածութեամբ։ Հաւանաբար այսպէս կազմուեցաւ յանգը։

*Բայց ժողովուրդներ կան, որ չեն ճանչնար յանգը։ Կարգ մը հեղինակներ կ'ըսեն թէ չինական եւ ճափոնական երգերուն մէջ յանգը պատկերի մը կրկնութիւնն է։ Արդարեւ այդ երկու ժողովուրդները երգելու առեն կը նկարեն։ Բայց եւ այնպէս ունին արտակարգ ճարտարութիւն մը ձայներու հանգոյցներով եւ նմանաձայնութիւններով պատկերներ հիւսելու, մի՛շտ ներդաշնակութեամբ ձայնի եւ բանաստեղծութեան։ Եւ իրաւ, ի՞նչպէս չզգալ երաժշտութիւնը հետեւեալ ճափոնական երգին, որ յանգ չունի սակայն.

խօքի ճիթօ նօ
խօշի թօ նօքու միթէ
խօշի թօ խիշի
խօշինօ նօքու մէյօ
խօքի ճիթօ հօքու մէյօ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՀԱՐԱՒ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ ՄԷՋ

ԱՆՏԱՆԵԼԻ ՎԻՃԱԿ ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍ, Ապրիլ.— *Համաշխարհային մեծ պատերազմը հիմնական փոփոխութիւններ մտցուց ընդհանուր աշխարհի տնտեսական կեանքին մէջ, որու մէկ կարեւոր մասը կը կազմէ գիւղատնտեսութիւնը։*

Եւրոպական պետութիւնները զանազան միջոցներ ձեռք են առած, բարձրացնելու համար գիւղատնտեսութիւնը։

«Սեփական հաց ունենալու» քաղաքականութիւնը եւրոպական պետութիւններու համար դարձաւ քաղաքական - անտեսական կարգախօս։ Քանի մը պետութիւններ, ինչպէս Ֆրանսան, Իտալիան, եւլն. կրցան այնքան աւելցնել իրենց ցանքի հողային տարածութիւնը, որ գրեթէ պէտք չունեցան արտասահմանեան հացի ներածութեան։

Ամէ առաջ երբ մենք խօսեցանք այս Հանրապետութեան վրայ, մատնանշեցինք, որ այս երկիրը գլխաւորապէս գիւղատնտեսական է. ամէն զատ հողը գեա եւս շատ մը վայրերու մէջ նախկին աւատական ձեւերով կը գտնուի խոշոր կալուածատէրերու ձեռքը։ Ասոնք, նախկին աւատական կալուածատէրերու (պամէշշիկ նման ունին իրենց սեփական դրամատունը, Banco Hipotecario National, որու շնորհիւ շատ հանգիստ կերպով կը քալեցնեն, պատէ պատ, թողէ թող ժառանգութիւն մնացած հողային գործերը, միշտ շահագործելով մանր գիւղացին։ Այս վերջիններու դառն աշխատանքի արդիւնքն է որ չեղին փոքրամասնութիւն մը, մասնաւոր ամերիկեան ճոխութեամբ, Եւրոպայի գլխաւոր կեդրոններու մէջ արքայավայելել օրեր կ'անցընէին։

Բայց տագնապը կը սաստկանայ օրէ օր։ Ֆամուլն ու կառավարութիւնը իրենց ուշադրութիւնը լարած են այս ուղղութեամբ։

Գաւառներէն օրը օրին հասնող լուրերը հետզհետէ կը պարզեն գիւղատնտեսութեան տխուր վիճակը։ Մասնաւորապէս ծանր է կացութիւնը Բերուի մէջ, որ Արժանթինեան Հանրապետութեան հողային տարածութեան մեծ մասը կը բռնէ, լայնածաւալ, խիտ ու բարձր բնակչութեամբ։ Այս երկրամասը անտեսութեան ամէնէն բարձր շրջանն է, որովհետեւ այնտեղ են կեդրոնացած հողագործութիւնը եւ խաշնարածութիւնը։

Այս օրերս յիշեալ շրջաններէն, ինչպէս նաեւ Կօրտովայի ու Պուէնոս-Այրէսի հարաւային մասերէն օրն օրին, աւելի ու աւելի գէշ լուրեր կը հասնին Երոշը, որ երկար ժամանակէ ի վեր կը տիրէ յիշեալ վայրերու մէջ, ամբողջապէս փճացուցած է բերքը։ Այս իսկ պատճառով այժմ բնակչութեան մեծամասնութիւնը ոչ միայն նոր ցանքի ու մշակութեան համար բան չունի, այլ եւ մատնուած է անել կացութեան, սովէ վախնալու աստիճան։

Ցեղ տեղ կացութիւնը շատ աւելի տխուր պատկեր կը ներկայացնէ, որովհետեւ արդէն երբորդ տարին է որ բերքը կը փճանայ։

Քանի մը ամիս առաջ, այդ շրջաններու կողմէ մասնաւոր պատուիրակութիւն մը ներկայացաւ Հանրապետութեան Նախագահին, որ խոստացաւ շուտափոյթ օգնութեան հասնիլ իսկապէս ալ կառավարութիւնը սնունդի ու առողջապահական նիւթերու ուղարկումէն վերջ, յանձնարարեց պետական դրամատան, Banco de la Nacion Argentinaի գաւառական մասնաճիւղերուն ներկայացնել մանրամասն տեղեկագիրներ, բանալ պէտք եղած վարկը որպէսզի գիւղացիները կարենան սերմեր ու կենդանի ձեռք բերել իրենց հողերուն մշակելու համար։

Այս կարգադրութիւնները, սակայն, ուտեստ եւ բժշկական օժանդակութենէն անդին չանցաւ, որովհետեւ հակառակ կառավարութեան տուած պաշտօնական հրամանին եւ պետական դրամատան գաւառական մասնաճիւղերու հետաղօտութեան, երբ իր խոհական կացութեամբ պարզուեցաւ գիւղատնտեսութեան ընդհանուր վիճակը, ետքը ձգձգուեցաւ եւ խոստումները մնացին թուղթի վրայ։ Մինչդեռ ցանքի վերջին օրերն են, եւ անխուսափելի է վտանգը եկող տարուան բերքին համար։

Այս օրերս Պուէնոս-Այրէսի մէջ կրկին երեւաց գիւղացիական պատուիրակութիւն մը գլխաւորութեամբ տեղի. կոնի։ կը պահանջեն խոստացուած օժանդակութիւնը իրականացնել։ կը հաստատեն թէ իրենց սահմանուած վարկը ողորմութիւն մը չպիտի ըլլայ, այլ միջոց մը տիրող կացութենէն ազատելու համար։

Ցորենի սարի փճացող բերքը, արտածումի ու ներածման սարսափական նուազումը, տեղական շուկաներու վրայ տիրող տագնապը, գիւղատնտեսութեան ներկայ անանձ վիճակը, որը սրին աւելցող անգործութիւնը, Հանրապետութիւնը մատնած են անել ու մինչեւ յն ժամանակ վտանգաւոր կացութեան մը...։

Այս կացութենէն ազատուելու համար, պետութիւնը ստիպուեցաւ Հիւսիսային Ամերիկայի օգնութեան դիմել եւ յիսուն միլիոնի փոխառութիւն մը կնքել, այն ալ վեց ամիս պայմանաժամով։

Միայն վեց ամիս...։

Պիտի կրնա՞յ տոկալ ժողովուրդը այս ծանր կացութեան։

* * *

Այս կացութիւնը անշուշտ իր սրող ազդեցութիւնը կը թողու նաեւ մեզ, Հայերուս վրայ։ Ամէ վերջ, եթէ գեռ կան հաս ու հան մնացած, ուշացածներ որոնք Հարաւային Ամերիկան ալ դրախտավայր մը կը կարծեն, թող լաւ գիտնան տիրող վիճակը, որ վերջին շաքարին անդի սալ անախորժութիւններու, այնպէս ինչպէս կը տեսնենք ամէն օր։

Ըսի թէ տիրող կացութիւնը կանդրադառնայ նաեւ հայ գաղութի վրայ։ Ահա թէ ինչպէս։ Ամէն տարի գաշտային եւ այլ աշխատանքներու համար բազմաթիւ հայ երիտասարդներ գիւղերը կ'երթային գոնէ քանի մը ամսուան ապրուստ ապահովելու նպատակով։ Այս տարի գիւղական անտեսութեան համար ստեղծուած ծանր կացութիւնը պատճառ եղաւ, որ մեր երիտասարդութեան խոշոր մէկ մասը քաղաք մնան։ Բոլորն ալ անտեսական անտանելի կացութեան մը մատնուած են։

Մեր հայրենակիցներէն ասոնք որ այսպէս թէ այնպէս յաջողած էին գործի մտնել, այժմ ուղղակի ահռելիով, օրերը կը համրեն թէ կրճատման կարգը ե՛րբ իրենց պիտի հասնի։ Այս օրերուն, կարգ մը խոշոր ձեռնարկներ, ազգուած հրապարակի վրայ տիրող տագնապէն, ստիպուեցան գործերը նուազեցնել, որու պատճառով ուրիշներու կարգին նաեւ հայ աշխատաւորները անգործութեան մատնուեցան։

Ընդհանրապէս վերջերս նոր թափով սկսած է չեշտուիլ ազգային խտրութիւնը, որու պատճառով օտարը, կրճատման պարագային առաջին զոհը կ'ըլլայ, իսկ հողատգիւս գործի ընդունուելու ժամանակ ամենավերջինը։ Ի՜նչ խօսք, որ Արեւելքցիին, այսինքն մեզ նմաններուն այդ վերջինն ալ բաժին չի հասնիր։

Ու գլուխ պահելու, գոնէ օրուան ցամաք հաց մը ապահովելու համար, խեղճ ու թշուառ մեր հայրենակիցները ստիպուած են դիմել ամենավերջի միջոցին, այն է փողոցներ թափառիկ կօշիկներ ներկելու համար։

Ես անկարող եմ նկարագրել սրտաճմլիկ վիճակը այն բազմաթիւ երիտասարդներու, որոնք օրն ի բուն կծկուած կտոր մը տախտակի վրայ, ակնապիշ, պատահական, ուշացած յաճախորդի մը կը սպասեն, որը իրենց քանի մը սէնթ պիտի նետէ։ *Օրուան մէջ քանի՞ հատ պիտի պատահի, եւ եթէ պատահի ալ ո՞ր մէկին բաժին պիտի ըլլայ։ Դեռ աւելին. պիտի յաջողի՞ արդեօք խեղճը քանի մը ժամ անկիւն մը, կամ՝ ծառի մը տակ շարունակաբար ձայլ մէկ-երկու կօշիկ մաքրելու համար, քանի որ ոստիկանութիւնը օրն ի բուն կը հետապնդէ այդ «թուրքօ»ները։ Ի՞նչ ընէ խեղճը. առած քանի մը սէնթերը ոստիկանութեա՞ն տայ օձիքը ազատելու համար, թէ ոստիկանատուն երթայ մէկ երկու օր նկուղին մէջ թաւալելու պէտք է եթէ տուգանք ըլլան, մխս մինակ, իսկ անոնք որ ընտանիքի տէր են, մեծ, փոքր, հացիւ հաց օրը օրին ապրող։*

Գիտեմ շատերը այս թշուառներէն, մօտէն ծանօթ եմ անոնց տագնապին եւ վշտին։ Շատերու հետ ամիսներով աշխատած եմ քով քովի։ Մեծ մասով համեստ աշխատաւորներ են, հողի մարդիկ, բնութեան ծոցին մէջ մեծցած զաւակներ, հաւժկու ժրաջան։ Մինչեւ հիմա տեսած ու կրած դառնութիւնն ու զրկանքները այնքան չեն ազդած իրենց վրայ, որքան այս վերջինը։

Բոլորն ալ խաբուածներ, մոլորածներ, պատահականութեան զոհեր։

Մեծ դեր կը խաղան նաեւ կլիման ու անտեսական այն պայմանները որու մէջ կ'ապրին մեր հայրենակիցները։ Օրուան մէջ քանի մը անգամ փոխուելու ընդունակ օդին միանգամայն անվարժ ու անպատրաստ, դժուար թէ կարենանք երկար տոկալ։ Իսկ բնակարանի տագնապը թող աւ պասին է բոլոր չարչարանքներուն։ Հայ աշխատաւորը ստիպուած է բնակիլ ծայրամասերու մէջ, տախտակէ խոնաւ սենեակներու մէջ։ Շատ անգամ միեւնոյն սենեակին մէջ 4 5 հոգիով միասին։

Արդիւնքը պարզ է։ Անխուսափելի հիւանդութիւններ որոնց շնորհիւ երէկի առողջ, կայտառ երիտասարդը այսօր արդէն վտիտ է, գունատ։

Աւելի կամ նուազ չափով նոյն կեանքին են մատնուած տեղւոյս հայութեան միւս հատուածները։ Այնուամենայնիւ մեր խօսքը փոքրամասնութեան մասին չէ, այլ այն զանգուածներուն որոնք իրապէս այս ասածանելի կեանքը ապրելով կը հալին օրը օրին։

Այլեւս աւելորդ է խօսիլ ն... գաղթի մասին։ Նախկին թ... կոտրած է։ Առաջին ազդան... տուին Սպանիացիները, մեն... վերջերս Իտալացիները, այն... անոնք որ մինչեւ հիմա գաղթ... կաններու մասը կը կազմէին

Մեզի համար ալ, սխալ... շարժումը հակառակ ուղղ... թեամբ,— վերադարձ դէպի... րոպա։

Դէպի Արեւելք, գոնէ քիչ... մօտիկ մեր հայրենիքին։

Ընտանիքներ կան, որ... ուղղութեամբ կը պատրաստ...

Գոնէ վերջին ըլլար այս թա... թափումը...։

ՍՄԲԱՏ ԹՕՐԳՕՄԵԱՆ

ՉԵԿԱՅԻՆ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Դ.

ՄՈՍԿՈՒԱ Ի՞ՆՉՊԷՍ Կ'ԱՆՑԱՑՏԱՅԷ ԸՆԴԴԻՄԱԴԻՐ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐ...

Կէֆէլուի Փարիզի ... Նանովիչի մօտ կ'աշխատէր ... բացարձակ իրաւասու կազմ... կերպութիւն մը, որուն գլխ... գտնուէր Վիքթոր Քէֆի ... Այս Քէֆը (Պրասօլօֆ) ... եկած էր օտար երկէ մը ... բերուած կեղծ անցագրով ... կինը քոյրն էր ռուս գործա... ներու խորհուրդին նախագ... Զիրցովի։ Օգնականին ... էր Նոյտիս։ Կէֆէլուն Փարիզի մէջ կազմակերպած էր ան... մեծ ընկերութիւն մը Արտաք... Վաճառականութեան Ֆրան... կան Ընկերութիւն, 1 փող... Մօնթէթու), որ տարեկան ... նի մը միլիոն ֆրանքի ապրան... կը ծախէր ու կը գնէր։ Քէֆ ... ընկերութեան պետն էր, ի... տրամադրութեան տակ ան... մէկէ աւելի օթօներ։ Նաե... նէր երկու ամարանոց Ֆրան... ի հարաւակողմը։

Այս ընկերութեան գործ... շատ լաւ առաջ կ'երթար... Քէֆ իր առեւտրական գործ... նէութենէն տարուելով ... զանցառութիւններ ըրաւ ... կողմէ իրեն յանձնուած ... տօնին մէջ։ Ցաճախ յանցա... նութիւններ կ'ընդունէր ... «օտարական» առեւտրական ... բնութեամբ համակրելի ... էր մտնել եւլ Ֆրանսացիներ... եւ առեւտրական գործակցութիւ... ներով զբաղող ռուս գաղթ... կաններու մօտ, նաեւ պաշտօ... պետական շրջանակներու ... Բարեկամութեամբ կապուա... տիտղոսաւոր յայտնի գաղթ... կանի մը հետ Մէջտանի ... կալքը։ Տարեգլխուն ընկերու... առթիւ լուսանկարուած էր ... Լուսանկարը Մոսկուա գրկու... ցաւ Կէֆէլուին, որ սաստիկ ... նուեցաւ Քէֆի եւ ռուս ... ձրաստիճան գաղթականներ... միջեւ հաստատուած կապա... ցութեան վրայ։

Առնեն մը, Քէֆ ինքզին... սկսաւ խաղի տալ։ Շատ ... ցած տասը միլիոն չափ ֆրան... կորսնցուց։ Մոսկուա վախցա... որ եթէ այսպէս երթայ, ... բանտարկուիլ օր մը, ... պարագային ո՛վ կրնայ ... թէ բերնէն բաներ պիտի ... ցնէ, շաղակրատութիւններ ... լով... Ուստի որոշուեցաւ ... փոխադրել Մոսկուա։ Օրին ... Քէֆ անգամ մըն ալ ... իր յարկաբաժնին մէջ, ... տը Վէրսայլ 130։ Այն ... ի վեր պանդոկապետը ... կըսպասէ իր վարձակալին։ ... քանի մը հարիւր հազար ... կարասիներ եւ օթօ մը ... ցած է յարկաբաժնին մէջ։

Ինծի պատմուեցաւ ... կիսաները ի՛նչ պարագա... մէջ թացուցին Քէֆը։ ... մը մէջ պաքսաա կը ... Օթօ մը կեցաւ այդ ... առջեւ։ Քէֆի սպարապ... տօնեաններէն մին ներս ... իմացուց թէ զաւակը ...

ինկած է, եւ թէ ստիպո... պէտք է Փարիզ դառ... թէփ օթօյին մէջ նետուե... եւ Համպուրկ խարխափող ...րգային նաւու մը մը ներք... ...րուն մէջ արթնցաւ։ Լէ... ...ստ փախադրեցին զինքը ...ւոյի մէջ գտնուեցաւ Կէ... կողմէ, եւ իր կնոջ եղ... կրցօֆի գիժուհիներուն ... միայն իր պատիժը տա... ...արուան խցարգիլութիւն Սօլօվքի, Ծերմակ Ծովուն ...ողական Ռուսիոյ ծայ...ն հիւսիս։

...ովիչ շատ զգուշաւոր էր ...ւ ըլլալով հանդերձ նա ... առիթ ունեցաւ իր շա... ...ութիւններուն տեղեակ ...

...Չ9 ամառն, երիտասարդ ...ներկայանալով դեսպանա... ...յայտարարեց թէ ինքը ...ալական դեսպանա... ...ներէն մէկուն մէջ պաշ... է, Բարտուզար Կէլ... ընդունեց զինքը։ Օտա... յայտարարեց թէ դրա... նեղութեան մէջ գտնուե... ...րամադիր է սովետներուն ...ւ իր պետերէն գողցած ...ագրութեան բանալին։ Կէլ... ...ւ լուր տուաւ Եանովիչի։ ...ացիին պատասխանուեցաւ ...եսպան Տովկալէվսքի, վճա... ...ընկէ առաջ, պէտք ունի ...րկ մը նետելու ծածկա... ...թեան բառարանին եւ աղիւ... վրայ։ Իտալացին համաձ... ...ով բերաւ վաւերագիրը։ Երբ ...սրահին մէջ կը սպասէր, ...ովիչի կինը, մէկ ու կէս ժա... պէտք եղածը լուսանկա... եւ յետոյ եկան ըսին Իտա... ...թէ դեսպանատունը գող... ...ծածկագրութիւններ չէր ... Առանց ծախքի տէր ե... ...ապրանքին։

1929ին, նոյնօրինակ պատ... ...թիւն մը տեղի ունեցաւ նաեւ ...իական ծածկագրութեան ...մասին։ Անծանօթ մը Եանո... ...ներկայացուց Լոնտոնի ար... ...ին պաշտօնատան մէջ ...տատանի անգլ. իշխանու... ...նց հետ յարաբերութիւննե... ...ծածկագրութեանց բանա... Ասոր ալ միեւնոյն գաւեշտը ...ցին եւ տիկին Եանովիչ ...անակ ունեցաւ ամէն բան ...անկարելու։ Այս երկու շա... ...կութիւնները դրամական ...ր պարգեւով վարձատրուե... ...Եանովիչի։

...ջիժմ խօսակցութիւն մը ... ունեցայ Տովկալէվսկիի ...էք կազմակերպուած փոքր... ...մը միջոցին։ Դեսպանատան ...պաշտօնատարները շատ ...անակ կը վատնէին այս ...։ Տովկալէվսկի եւ Մոս... ...ի պետական պանքային ...րէն Փիաթաքով երկուքն ...ի էին թղթախաղի։ Ա... ...ւէ շա՛տ դրամ շահած եմ, ...ակայն դագրեցուցի այդ ...ւթիւններուն իմ մասնակ... ...թիւնս, որովհետեւ ինծի հա... նեղացուցիչ էին այդ շա... ...նկական շահերը։

Օր մը Եանովիչ մեր խաղին մասնակցեցաւ, եւ Տովկալէվսկիի հետ քանի մը հազար ֆրանք կորսնցուց։ Խիստ ջղայնացած էր։ Ըսի իրեն հեգնութեամբ.

— Մի՛ նեղուիք... Ո՛րչափ ապուշներ կան ծածկագրութիւններ ծախելու պատրաստ։

Եանովիչ պատասխանեց.

— Ոչինչ զո՛րծ... Ի՞նչ կը շահիմ կը կարծես այդ ծածկագրութիւններէն։ Հազիւ հազ հազար տոլարի չափ։ Մէկը կը ճանչնամ որուն բախտը կը բանի Ռումանացիներուն մօտ։ Յաջողած է մինչեւ իսկ Պուքրէշի Ապահովութեան տնօրէնութեան մէջ կին մը տեղաւորել։ Այս պահուս իր տրամադրութեան տակ ունի բոլոր ռումանական ծածկագրութիւնները, եւ ամէնէն աւելի գաղտնի բաներուն ծանօթ է։ Ահա դրամ շահողը ա՛ն է...

Քանի մը հարցումներ ըրի իրեն։ Քանի մը գաւաթ վօտկան շատախօս ըրած էին զինքը։ Ըսի իրեն.

— Ռումէնները ի՞նչպէս չեն կռահեր թէ իրենց գաղտնի ոստիկանութեան պետը Կէփէուին համար կ'աշխատի։

Եանովիչ խնդալէն մարեցաւ.

— Անզուգական մէկն է։ Ամբողջ Պեսարապիոյ համայնավարները կը դողան իրմէ, Երբ զանոնք ձերբակալէ, իր իսկ գրասենեակին մէջ կը տանջէ։ Ռումէնները ի՞նչպէս կրնան ուրեմն ընդունիլ որ այդ մարդը մեր աշխատակիցն է։

Ապուշ կորեցայ զարմանքէս։ Ի՞նչպէս կ'ըլլայ այս։ Կէփէուի գործակալ մը որ ռումէն հասարակական չարչարէ։ Ստանալական գիտ, ասկից աւելին չի կրնար ըլլալ։

Եանովիչ յարեց.

— Անոր շնորհիւ գիտենք նաեւ թէ Փարիզի մեր դեսպանին կինը որո՛նց հետ կը պարէ (Տովկալէվսկի կարմրեցաւ։

Կը յիշեմ նաեւ որ 1929 մայիսին Լիթվինովէն նամակ մը առինք որ կ'ըսէր թէ Ֆրանսական կառավարութիւնը Մոսկուայի արտաքին գործավարութեան կը հարցնէր թէ ի՛նչ եղած է ֆրանսական քաղաքացի Լէժէ անունով մէկը, որ ասկից առաջ Ռուսիա մեկնած է եւ անկէց ի վեր իրմէ որեւէ հետք չկար։

«Կէփէուն մեզի կը պատասխանէ, կը գրէր Լիթվինով, թէ պէտք է ամէն գնով հերքել Լէժէի Խորհրդային երկիր ոտք կոխած ըլլալը... Կ'ենթադրեմ թէ Լէժէ Կէփէուի «հիւանդանոցներ»էն մէկուն մէջ կը գտնուի։ Ամէն պարագայի մէջ, մենք ազդուօրէն պնդեցինք Մոսկուայի ֆրանսական դեսպանին մօտ թէ այդ քաղաքացի՛ն բնաւ Ռուսիա եկած չէ։ Եթէ նախարարութիւնը այս մասին ձեզի ալ բան մը հարցնէ, մեզի պէս դուք ալ պնդեցէք թէ ընկեր Լէժէ բնաւ մեր հողին վրայ գտնուած չէ...»

Լէժէ Սօֆիա կը բնակէր առտնօք։ Պատերազմի միջոցին հակազինուորական, խիստ յառաջացած գաղափարներու տէր, իր յարկաբաժնին մէջ ապաստան տուած էր մահուան դատապարտուած երկու պուլկար համայնավարներու։ Պուլկար ոստիկանութիւնը ձերբակալեց երկու համայնավարները եւ Լէժէն, որ հրացանազարկ ըլլալու դատապարտուեցաւ։ Բայց ֆրանսական կառավարութեան միջամտութեան վրայ թողաւորը ներեց եւ արտաքսուեցաւ Պուլկարիայէն։ Պերլին հաստատուելով Լէժէ համայնավար դարձաւ եւ ամէնազործօն անդամներէն մին եղաւ Մօպրի, այսինքն քաղաքական դատապարտեալներու միջազգային օգնութեան։ Բայց Լէժէի համար համայնավարական կիրքը երկարատեւ չեղաւ, Սկսաւ քննադատել Կոմինտէրնի ընթացքը խիստ ծանր բառերով։ Լէժէ հրաւիրուեցաւ Մոսկուա երթալու, ուր իբր թէ տեղեկագիր մը պէտք էր տար իր պետերուն։ Անկէց քանիցս նամակներ ուղղեց իր կնոջ, որոնց մէջ դառնապէս կը քննադատէր Մոսկուայի կեանքը եւ խորհրդային ամբողջ վարչութիւնը։ Իր նամակներէն մին Կէփէուի ձեռքը անցաւ։ Այնուհետեւ այլեւս վճռուած էր Լէժէի բախտը։ Ձերբակալուելով դատապարտուեցաւ տասը տարուան։

Ֆրանսական կառավարութիւնը չորս ծանուցագիր ուղղեց այդ դժբախտ մարդուն մասին, եւ գործավարը սակայն միշտ պատասխանեց թէ այդ տեսակ մարդու մը Ռուսիա հասնիլը ոչ ոք գիտէ։

Լէժէի կինը ամուսինին անյայտ ըլլալէն ի վեր Փարիզ կը բնակի։

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Փրակայի մէջ կը հրատարակուի ռուսերէն լեզուով «Ցնտեսական Ցեղակ» մը, զոր կը խմբագրէ ռուս տնտեսագէտ մը, փրոֆ. Պրոկոպովիչ, նախկին նախարար։

Այդ պարբերականին վերջին թիւին մէջ կ'երեւի յօդուած մը սառրագրութեամբ նոյն տնտեսագէտին, որ կ'ուսումնասիրէ Ռուսիոյ ներկայ գործազրկութիւնը։ Ահա ընդհանուր բովանդակութիւնը այդ կարեւոր յօդուածին։

Խորհրդային վիճակագրութիւնները պակասաւոր են եւ չեն ներկայացներ գործազրկութեան իրական վիճակը։ Բոլոր թիւերը քաղուած են Աշխատանքի Սեկտօրնեն եւ սենտիքաներէն։ Այս երկու գրասենեակները երկու խումբի կը բաժնեն գործազուրկները.

1.— Բուն գործազուրկները,

2.— Գործազուրկներ, որոնք առաջին անգամ գործ կը փնտռեն, — բանուորներու զաւակներ, զինուորութենէ վերադարձած երիտասարդներ, վարժարանները աւարտած ուսանողներ, վերջապէս անոնք որ պայմանաւորուած չեն որեւէ հաստատութեան հետ եւ դուրսը կը մնան գործազրկութեան եղանակներուն։

Պատկերը աւելի ճիշդ գործնելու համար կու տանք հետեւեալ վիճակագրութիւնը.—

Գործազուրկներ՝

1.— Սենտիքայի մէջ արձանագրուած

1926—27ին	1,774,100
1927—28ին	2,192,400
1928—29ին	2,319,700

2.— Սենտիքայի մէջ չարձանագրուած՝

1927—28ին	185,000
1928—29ին	196,300

3.— Առաջին անգամ գործ փնտռողներ՝

1927—28ին	295,400
1928—29ին	396,800

4.— Գործազուրկներուն ընդհանուր թիւը՝

1927—28ին	2,672,800
1928—29ին	2,912,800

5.— Ռուսիոյ բանուորներուն թիւը՝

1926—27ին	10,990,100
1927—28ին	11,455,900
1928—29ին	12,147,000

6.— Այսպէս, 1927—28ին գործազուրկները, բաղդատելով Ռուսիոյ բանուորներուն թիւին հետ, կը ներկայացնէին 23,3 առ հարիւր համեմատութիւն մը, 1928—29ին՝ 23,9 առ հարիւր համեմատութիւն մը։

7.— Սենտիքայի մէջ արձանագրուած բանուորը, բաղդատելով Ռուսիոյ բանուորներուն թիւին հետ, 1927—28ին կը ներկայացնէր 19,1 առ համեմատութիւն մը, 1928—29ին՝ նոյնպէս։

Այս պատկերէն կը տեսնուի, որ գործազուրկները եւ բանուորները աճած են միեւնոյն ատեն, բայց գործազուրկները՝ աւելի մեծ համեմատութեամբ։

Ռուսիոյ գործազուրկները ընդհանրապէս շատ երկար կը սպասեն գործ գտնելու համար։ 1927—28ին գործազրկութեան տեւողութիւնն էր միջին հաշիւով 9,1 ամիս, կիներու համար՝ 12,4 ամիս։

Գործազրկութիւնը կապուած է կազմական պատճառներու, որոնց բարձումը տարիներ կը պահանջէ։

Թէ ի՞նչ նպաստ կը ստանան գործազուրկները, ահա կարգ մը թիւեր այդ մասին.

Նպաստընկալ

1926—27ին	473,000	հոգի
1927—28ին	657,000	»
1928—29ին	875,000	«

Այս ձեւով բանուորներու ամբողջ թիւին հարիւրին 25—30ն է, որ նպաստ կը ստանայ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

ՎԱԼԱՆՍ — Շաբաթ իրիկուն տեղի ունեցաւ Ա. Ահարոնեանի յոբելինական հանդէսը, Թաղապետական ընդարձակ սրահին մէջ, խուռն բազմութեան մը ներկայութեան։ Կը մասնակցէին Խարբերդի, Երզնկայի, Շապին Գարահիսարի, Զարսանճագի, Աքինի Գարահիսարի Հայրենակցական Միութիւնները, Զ. Ե. Ռ. Միութեան, Ա. Ե. Հ. Կարմիր Խաչի, Ֆրանսահայ սկաուտներու տեղական մասնաճիւղերը, ինչպէս նաեւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Վալանսի Շրջ. Կոմիտէն եւայլն։

Հանդէսին նախագահը, Պ. Անդրանիկ Նալպանտեան մանրամասնօրէն պատկերացուց Ահարոնեանի գրական գործունէութիւնը։ Ցետոյ յոտնկայս ունկնդրուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ը, Հ. Յ. Դ. Վալանսի երկսեռ երգչախումբին կողմէ։ Ընկ. Սարգիս Պիլալեան, արտասանեց Ահարոնեանի «Ուխտաւորը»։ Պօլէնէն ընկեր Հայկունի արտասանեց «Ցարգանք քեզ»։ Ընկեր Մաթէոս Պլըքեան Խարբերդի Հայրենակցական Միութեան կողմէ արտասանեց «Մասիս»ը։ Ցովսէփ Շամլեան արտասանեց Վիչէն Սրապեանի «Զօն»ը տպուած «Ցառաջ»ի մէջ եւ նուիրուած Ահարոնեանի։ Զափահաս Որբերու Մասնաճիւղին կողմէ արտասանեց Պ. Սարգիս Քինտոյեան, իսկ ֆրանսերէն արտասանութիւն մը ըրաւ սկաուտներու խումբէն Մամբրէ Սեմերճեան։ Երգեցին ընկեր Գեղամ Շէհրիբեան «Սեւ խաւարը» եւ «Հայաստան»ը նոյնպէս Կարմիր Խաչի անդամուհիներէն Տիկին Ա. Նալպանտեան երգեց «Քնիր իմ բալիկ»ը։ Միջանկեալ երգուեցաւ «Հիմի էլ լռենք»։ Ցետոյ Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. Կոմիտէին կողմէ ուղերձ մը կարդաց ընկ. Մ. Դաւիթեան։ Հանդէսի առաջին մասը լրանալէ վերջ, 15 վայրկեան դադար առնուեցաւ, որու ընթացքին ի նպաստ Գրական Ֆոնտի հանգանակութիւն եղաւ եւ գոյացաւ 1200ի մօտ գումար մը։

Բ. Մասի սկզբնաւորութեան եղան մեներգներ եւ արտասանութիւններ։ Ցետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ ընկ. Միքայէլ Վարանդեան, որ պարզեց Սորպոնի հանդէսին աննախընթաց յաջողութիւնը, եւ ներկայացուց Ա. Ահարոնեանը իբրեւ գրագէտ եւ հանրային գործիչ։

Հանդէսը վերջացաւ «Բամ փորոտան» խմբերգով։

Լեռնասար

* *
*

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ (Ցապաղած).— Մայիս 11ին Քաղաքապետարանի ընդարձակ սրահին մէջ, ներկայութեամբ խուռներամ բազմութեան տօնուեցաւ Ա. Ահարոնեանի քառասնամեայ գրական յոբելեանը։ Բեմին ճակատը դրուած էր յոբելեարին մեծադիր նկարը, զարդարուած հայկական ձեռագործներով։ Նախագահ Պ. Ք. Կարապետեան՝ բացատրելով հանդէսին նպատակը, տուաւ քանի մը գիծեր յոբելեարի կեանքէն։ Երգչախումբի կողմէ երգուեցաւ «Բամ փորոտան»ը, որմէ ետքը Պ. Մ. Թաշճեան յաջողութեամբ արտասանեց «Սեւ Խաւար»ը, իսկ Օր. Զարուհի երգեց «Զայն տուր ով ծովակ»ը։ Երգչախումբը կրկին թնդացուց «Դուն զով խնդրես»ը։ Օրուան բանախօսը, Պ. Թագւոր Այվազեան բացատրեց Ա. Ահարոնեանի կատարած մեծ դերը հայ գրականութեան մէջ։

Երգչախումբը երգեց «Զարթիր որդեակ»ը, իսկ Պ. Ցակոբ Եաղուպեան արտասանեց «Լաց պառաւը»։ Օր. Նուարդ Սուքիասեան երգեց «Քնիր իմ բալիկ»ը, Պ. Ս. Ընտրիկեան կարդաց «Աբաքար» (Ահարոնեանի), կրկին Օր. Ն Սուքիասեան երգեց «Պարզիր աղբիւր»ը։ Քանի մը արտասանութիւններէ եւ երգերէ յետոյ, վիճակահանութեան դրուեցաւ յոբելեարին նկարը, եւ երեկոյթը փակուեցաւ ուշ ատեն, ժողովուրդը մեկնեցաւ մրմնջելով «Ցարգանք քեզ»ը գրականութեան մեծ մարդուն։

Հանդէսին մէջ կարդացուելէ յետոյ, Ս. Շամօնի գաղութին կողմէ Ա. Ահարոնեանի հեռագրուեցաւ յարգանքի ուղերձ մը։

Մ. Պենոն

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Ազգ. Մեծ Ժողովը վաւերացուց հրամանագիր մը, որ գործադրելի կը հռչակէ Պոլսոյ միջազգային խառն դատարաններուն կողմէ տրուած Լոզանի դաշնագրին հետ կապուած բոլոր վճիռները։

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

— Տղե՛րք, բաւականին կագ...ռուեցանք, ա՛լ կուի ըլլայ... ...ղ ըլլայ...

Մեր վաշտերը դարձուցինք ...կի Պարսկաստան, Գարծաթից ...ցրինք երկու վաշտ եւ երե...կեան ճանապարհ ընկանք ...ն անապատ։

...ումբը քալեցնողը եւ հսաւ...ողը ես էի։ Բաւական տեղ ...եցինք, ճանապարհը սկսաւ ...նալ ծովու եզերքէն գնալ։ ...եր վաշտերը ըսին թէ՝ հոս ...ոտան ցանող Պարսիկներ կան։ ...ուրը կարգաւ կը քալէին։ ...ւանք երկու շուն յարձակուե... ...ին մեր վրայ, Պարսիկներն ալ ...ւէն եկան։ Մօտեցան մի 50 ...ւլի վրայ։ Ես պոռացի տաճ...երէն.

— Ահրե՛ր, չէ՞ք տեսներ, որ ...րքեր կ'անցնին, շները բռնե... Մամատ չաւուշ, ըսի ըն...երօջս, վուրմա։

Նրանք վախնալէն անմիջապէս շները բռնեցին եւ չգիտցան մեր ով ըլլալը։

Այդ օրը ճանապարհներս շատ երկար էր։ Վաշտերը, որ ինծի հետ ընտելացած էին, կ'ըսէին.

— Աստուծոյ սիրուն, թո՛ղ տղերքը քալեն, վրանիս կը լուանայ, դաշտի մէջ կը մնանք։

Ես բոլ խմբապետներուն, թէ վաշտերն էսպէս կ'ըսեն։

Ես եւ Դաւանցի Աշոտը միշտ վաշտի հետ առաջ կ'երթայինք, միեւնոյն ժամանակ յետ կը վերադառնայինք, կը խնդրէինք տղայոց, որ ամփոփ եւ արագ քալեն։

Աղօթարանը արդէն բացուաւ։ Դեռ ունէինք մէկուկէս ժամուան ճանապարհ։ Խումբը շատ էր կորուած։ Հող կար հայ գիւղ մը, որի անունը մոռցեր եմ։ Վերադարձայ, տեսայ՝ Գուրգէնը ամէնքիս վերջն է։ Ըսի.

— Փոխանակ դու քալելու, եւ տղայքն ալ քալեցնելու, դու յետ ես մնացեր։

— Քալում եմ, էլի՛. հոգի՞ս ես առնում։

Ես նորէն առաջ վազեցի, հասայ Աշոտին։ Տեսանք մարդ մը կուգայ դէպի մեզ։ Թագնուեցանք եւ երբ մարդը եկաւ, մենք բռնեցինք։

— Լօ՛, դու Փըլէ՛յ զուրմանջ,

— հարցուց Աշոտը,

— Փըլէյ,— ըսաւ վախեցած։

— Հա՛, հա՞յ ես, մի՛ վախնար.

— ըսինք, — ընկեր ունի՞ս

— Ունիմ։

— Դէ կանչէ՛, թող գայ։

Ընկերը եկաւ, նրան թողուցինք վերջը մնացող տղայոց, որ նրանց գիւղը տանէ, իսկ մենք սկսեցինք արագ քալել դէպի Լիմ անապատի գրաւ տունը։

Կէս ժամ արեւով քալելէն վերջ, հասանք վանքի դրան առնը։ Անմիջապէս ծովու եզերքը կրակ վառեցինք (վանքի եւ դրան տան պայմանն է որպէս զի նեղութէն նաւ մը ուղարկեն)։ Նաւը եկաւ, լցուեցանք մէջ ու գացինք Լիմ անապատը։ Մեզի յետ էին մնացած 9 ընկեր, որոնց մեր թողուցած հայ տղան տարեր էր գիւղը եւ առանց ոչ ոքի լուր տալու, տեղաւորեր էր մարագի մը մէջ, բերեր էր նրանց հաց եւ ջուր եւ երեկոյեան մութ տալուն՝ ընկեր առաջնին բերեր էր ծովեզերքը։

Արդէն մենք նաւը նստած պատրաստուած էինք։ Նրանք ալ եկան մեր քով։ Երրորդ օրը հարիւր ձիաւոր եկած խուզարկած էին այդ գիւղը, մի քանիսն ալ չարչարած, բայց դատարկաձեռն վերադարձած էին։ Մատնութիւն չէր կրնար ըլլալ, որովհետեւ բացի վերուիշեալ տղայէն ոչ ոք չգիտէր մեր տղաներու հոն ըլլալը։

⁂

Մենք երկու օր նստեցինք Լիմ անապատը, ապա վանքի փոքր նաւով գացինք դէպի Կտուց անապատը։ Նաւն ունէր երկու նաւաստի, մէկ ղեկավար։ Մենք ալ 43 հոգի էինք մեր ունեցած ռազմամթերքով։ Նաւը փոքր ըլլալու պատճառաւ՝ կէս արշին ջրից բարձր էր մնացած։ Մինչեւ գիշերուան ժամը չորսը յաջող քամի կար՝ կտաւով կ'երթայինք։ Բայց նրանից վերջը քամին դադարեց եւ երկու նաւաստիները սկսեցին թիավարել։ Այդ երկու մարդու թիավարելովը հազիւ երկրորդ իրիկուն հասնէինք Կտուց անապատ։ Խմբապետը հարցուց.

— Տղե՛րք, ձեր մէջ չկա՞ն թիավարողներ։

— Պոլիս մասնագիտութիւն ըրած եմ,— ըսաւ վանեցի տղայ մը։

— Անդրանիկ,— ըսաւ ինծի Սիմօն,— չէ՞ դուն ալ Պոլիս մնացեր ես, դու կը գիտնաս։

— Չեմ գիտեր,— ըսի քմծիծաղ ընելով։

— Դէհ, հանուէ՛, հանուէ՛, ես գիտեմ, որ գիտես։

Երբեմն փոքր ալիքներէն նաւը կը տարուբերուէր։ Մեր տղայոց մէջ ծովուց վախեցողներ կային։ Արեւը ծագեց եւ ցերեկուան ժամը չորսին միայն կրցանք հասնիլ Կտուց անապատ։

Միաբանութիւնը տեսաւ մեզ եւ վարդապետները վազեցին եւ «բարի էք եկեր» ըսելով, մեզի ընդունեցին եւ տարան վանքը։ Մեր նաւը յետ դարձաւ։

Այդ օրը մի տաճկական տօն էր, Վանի մէջ թնդանօթներ կ'արձակէին, Կղզիի մօտակայ գիւղերու կին երեխայ հաւաքուէր էին կղզիի դիմացի ցամաքը, որովհետեւ թնդանօթներ արձակելու պատճառը չէին գիտեր։ Նրանք գիտէին, թէ վանքի մէջ կռիւ եւ կոտորած կայ։ Արշաւանքի լուրը արդէն տարածուած էր։

Վարդապետները կղզիին դիմաց հաւաքուած ժողովուրդը ներս չառին, մտածելով, թէ կարելի է մատնութիւն ըլլայ։

Կէսօրը անցած էր եկաւ մի մեծ նաւ եւ կանգնեցաւ ափին։

— Սա, գիտէ՞ք, էն նաւն է, որով եկած է Ախլաթէն Վան Շաքիր փաշան,— ըսին մեր վարդապետները։

Նաւավարները եկան մեզ տեսան։

— Նաւի տէրը ո՞ւրտեղ է,— հարցուցինք մենք։

(Շար.)

տորմիղ մը շինել, առեւտրական հաղորդակցութեան համար, Մոսկուայէն մինչեւ Սիպերիա։ Այդ օդանաւերը պիտի կրնան անընդհատ թռչիլ 6000 քիլոմեդր տարածութեան վրայ եւ պիտի շինուին Ռուսաստանի մէջ։

Մանուկներու թշուառութիւնը Ս.Խ.Հ.Մ. մէջ

«Կրասնայա Կազէթա», խորհրդային օրկան, ընդվզեցուցիչ իրողութիւններ կը պատմէ անապաստան մանուկներու թշուառութեան մասին, քաղելով Սվէնսկի վանքին մէջ կատարուած քննութեան մը տեղեկագրէն։ Այս վանքին մէջ հաստատուած է «աշխատանքի գաղութ մը երախաներու համար»։ Արդ, քննիչները հաստատած են որ բոլոր ուսուցիչները եւ պաշտօնեաները կը գինովնան եւ բացարձակապէս ոչինչ կ'ընեն։ Քննութեան միջոցին, մեկուսացուած տաղաւարի մը մէջ գտեր են 11 երախաներ, կիսամեռ եւ ոջլոտած։

Տարիներով բժշկական խնամքէ զուրկ մնացեր են այս տղաքը։ Նամակ են գրեր Կալինինի, պարզելով իրենց վիճակը, եւ նամակը յանձնուեր է քննիչի մը։ Այս պարագան բացառութիւն չէ։ Անցեալ տարի, Լէնինկրադի մանկական գաղութին մէջ՝ տասը երախաներ մեռան խնամքի պակասէն։

"ՄԱՅԻՍ 28,, ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Պ Ի Ց Ե Ա Ն Ք Ո Ւ Ռ. — Հ. Յ. Դ. Վռամեան ենթակոմիտէի կողմէ։ Այս կիրակի ժամը 2ին, 13 Rue d'Issy

կը նախագահէ Թ. ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

կը խօսի՝ ԼԵՒՈՆ ՆԱՑԻՐՑԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Brébant Marseillaisի մեծ սրահը, 146 Chemin des Chartreux.

Բանախօսութիւն, արտասանութիւններ, նուագ եւ երգ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

Այսօր Հինգշաբթի ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ ՏՕՆԻ առթիւ

Հ. Հ. Պատուիրակութեան շէնքին մէջ (71 Ave. Kléber)

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Է ՎԻՃԱԿԻ ՕՐ

կը նախագահէ՝ Պ. Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Մուտքը ազատ է բոլորի համար — Սկիզբը ժամը 3ին

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ի ՊԱՏԻՒ ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

Հովանաւորութեամբ ԳՐ. ԵՊԻՍԿ. ՊԱԼԱՔԵԱՆԻ

Նախագահութեամբ Պ. ԼԵՒՈՆ ԲԱՇԱԼԵԱՆԻ

Այսօր Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 365 Ave. de Prado (La Plage)ի մեծ սրահին մէջ։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Ա. Ե. Հ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ

Այսօր Հինգշաբթի ժամը 2ին Լիոնի ամենաշքեղ սրահներէն Սինէմա «Հօրլօժ»ի մէջ։

Ղեկավարութեամբ ծանրածանօթ դերասան Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

կը ներկայացուի՝ «ԴԵՐԱՍԱՆ ՔԻՆԸ»

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

ՓԱՐԻԶԻ Գրիստափոր խումբի ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին։

ՊԸԼՎԻԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը՝ վաղը Ուր. իրիկուն ժամը 8.30ին Ռոստոմի սրահը։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Գ Ա Ւ Ա Ռ

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբի ժողովը՝ վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէն սրտագրաւ ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերու բոլոր ընկերները այս Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Սուք Ահրար, Յ. Խ.— 140։
Սէն Լօրէն, Հ. Ն.— 80։
Նէօվի լը Ռուա, Գ. Տ.— 70։
Հիրնա, Ա. Գ.— 250։
Փոն տը Շէրիփ, Դոքթ.— 750։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Անիէռ Պուա-Քոլոմպի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Հ. Կոթողեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր շնորհաւորեցին իրենց ամուսնութիւնը։

Կ'ուզուի եւրոպական եւ արեւելեան կերակուրներու մասնագէտ խոհարար մը։ Հանգստաւէտ սենեակ, գոհացուցիչ ամսաթոշակ։ Դիմել՝ անձամբ կամ գրաւոր Restaurant International, 13 Rue Passet, Lyon, (Rhône).

ԳՈՐԾԱՒՈՐՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ ՃԵՐՄԱԿԵՂԷՆԻ ՀԱՄԱՐ

Վարժ գործաւորուհիներ կ'ուզուին ճերմակեղէնի համար։ Ներկայանալ նմոյշներով։ Փութով դիմել՝ Օր. Հ. Քոչեան, 30 Rue St. Charles, Paris (15).

Վաճառելի է մեծ արհեստանոց մը որ ունի նաեւ մէկ սենեակ եւ խոհանոց։ Ջուր, ելեկտրականութիւն։ Արհեստանոցը կարելի է վերածել բնակութեան յարմար երկու սենեակներու։ Վարձք՝ տարեկան 5500 ֆր. շարժ 250 ֆր.։ Մէջը գտնուած կարասիները գնելը պայման է։ Դիմել՝ առաւօտները մինչեւ ժամը 10, երեկոները 7—10 Պ. Քէպապճեանի, 37 rue Archereau, Փարիզ (19), Մէթրօ՝ Crimée.

EMPIRE մէտրօ-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

ՀԱՅ ՍԱՓՐԻՉԻ ԽԱՆՈՒԹ

ԱՐԱՆՑ ԵՒ ԿԱՆԱՆՑ

64 Rue de la Mare, PARIS (20e)

Ունինք կանանց բաժին ուր մասնագէտներ կը յարդարեն եւ կը կտրեն մազեր ամէն ձեւի։

Oudulatton, mise en plis, insdeffrisable

Օրինակելի մաքրութիւն, նորաձեւ շակներու գոհացում կը տրուի

Այցելեցէք մէկ անգամ համոզուելու համար

Հ. Մ. Ը. Մ.

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՄԵԾ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

1 Յունիս Կիրակի ժամը 2.30ին Petit Journalի սրահներուն մէջ

ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԻՆՔՆԱՏԻՊ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ

Հայոց հին մեհենական շրջանէ պատկերներ աղջիկ սկաուտներու եւ սկաուտներու կողմէ, ներկայացումներ, «սկաուտական բանակում մը Հայաստանի մէջ», չափական (րիթմիք) պարեր եւ մարզանքներ, նուագախումբ եւ մեներգ։ Կը մասնակցին Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ «Սիփան»ի երգչախումբերը ղեկավարութեամբ Պ. Սաքօ Յակոբեանի։

Գործողութիւնները տեղի կ'ունենան գունաւոր լուսարձակներով. ԵՐԿՈՒ ՀԱՐԻՒՐ սկաուտներ կը մասնակցին հանդէսին։

ՀՐԱՒԻՐՈՒԱԾ ԵՆ ՀԱՅ ԵՒ ՕՏԱՐ ԱՆՁՆԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հագուստները հայթայթուած են ֆրանսական մեծ տունէ մը։ Մուտք 5 ֆրանք։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ ... եւ նոր մեթոտով դարմանում ... եւ կանանց մորթի, արիւնի ... հիւանդութեանց (Ֆրանկակա... մամիզ.) եւ վարխսի։ Մ... ռաթուառ։ Խորհրդատու ... հրդ-ակութ.-ամէն օր 9—12 ... Կիրակի 12,

ԲԺՇԿ. ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՅԺԱԿ. ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

10 Rue Beaugrenelle, Pa...

Մէթրօ՝ Beaugrene...

Միզանցքի, փորոտ... մորթի, արիւնի, կանանց ... ւանդութիւններ եւ ... կախտ։ Ամէն օր ժ. 1— ... 3 9։ կիր. եւ տօն օրեր ...

Théâtre ALBERT Ier, 64 Rue du Rocher (Métro : Saint Lazare)

1 յունիս 1930 կիրակի ցերեկ ժամը 3.30ին և իրիկունը՝ ժամը 9ին

LEBLEBIDJI HORHOR AGHA

ՏԻԳՐԱՆ ՉՈՒՀԱՃԵԱՆԻ եւ Ա. ՆԱԼԵԱՆԻ անմահ օպէրէթը 3 արար՝ ամբողջութեամբ։ Գեղեցիկ եւ մեծ ՕՐՔԷՍԹՐԸ՝ ղեկավարութեամբ Պ. Շահ-Գարոն...

«Լէպլէպիճի»ի բոլոր եղանակները ամբողջութեամբ — ո՛չ մէկ եղանակ զեղչուած է

20 հոգինոց եռաձայն երգչախումբ — 40 հոգի բեմի վրայ

Մասնակցութեամբ՝ Գ.Գ. Վահրամ Սվաճեանի, Ա. Գմբէթեանի, Վահրամ Գալֆաեանի, Արմենակ Սարաֆեանի, Սարիմ Մսպարա... եւ Գրիգորեանի եւ Տիկիններ Սիրանոյշ Ալիքսանեանի, Մարկրիթ Փափազեանի Եօժէնի Շահ-Գարոնեանի, եւն., եւն., եւն.

ՑԵՐԵԿՈՅԹԻ ԳԻՆԵՐԸ — Տոմսերը կը ծախուին կավռօշի մօտ եւ հայ ճաշարանները — ԵՐԵԿՈՅԹԻ ԳԻՆԵՐԸ

Օթեակներ՝ 200, 150 եւ 100 ֆր.։ Աթոռներ՝ 20, 15 և 10 ֆր.։ Օթեակներ՝ 300, 250 և 200 ֆր.։ Աթոռներ՝ 50, 30, 20 և 1... ֆ...

ՊՈԼՍՈՅ ԵՐՄԻՍԻ ԳՈՆՍԷՐՎՆԵՐԸ

Պատրաստուած են ամենամեծ խնամքով

կը ծախուին Ֆրանսայի բոլոր արեւելեան նպարեղէնի խանութները։

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿԻ ՀԱՄԱՐ դիմել

Maison Mesrob, 25 Rue d'Hauteville PARIS (Xe)

Միակ ներկայացուցիչ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ համար

Լիոնի, Մարսէյլի եւ հար. Ֆրանսայի համար դիմել

K. Bagdassarian et H. Tellian
8 Rue Francis-de-Pressensé
MARSEILLE

իսկական ԵՐՄԻՍի մարքան
P. YERGANIAN et Cie
ՊՈԼԻՍ

Ուշադրութիւն

ԾԱԽՈՒ Է, ԱՆՄԻՋԱՊԷՍ ԿԱՐԵԼԻ Է ՏԷՐ ԸԼԼԱԼ, ՊԱՏԵՀ ՎԱՃԱՌՈՒՄ

Մոնմորանսիի մէջ, կայարանէն 5 վայրկեան հեռու.

Գեղեցիկ բնակարան, ժամանակակից պանդոկի ձեւով նախապատերազմեան շինութիւն եւ լաւ վիճակի մէջ ամէն արդիական յարմարութիւն ունի,— հեռախօս, կառատուն, ելայն.

Բարձր դիրք, 175 մեթր լեռնային բարձրութիւն. Հրաշալի է համայնապատկերը ամբողջ Փարիզի վրայ, 40 քիլոմեթր երկար շառաւիղով մը շուրջանակի, այնպէս որ կարելի է դիտել Փարիզի շրջակայքը։

Ամրոցի նման տօկուն բնակարան մը, որ ունի՝ 2 սալոն, ճաշարան, խաղարան (գնդամուղի), 6 տնական սենեակներ, 3 արդուզարդի խուցեր, 2 լոգանքի խուց, 2 սպասուհիի սենեակ, 2 խոհանոց, 3 արտաքնոց, յարդարուած մեծ պարտէզ, բանջարանոց, մրգաստան, ելայն. 3800 քառակուսի մեթր տարածութեամբ, չորս կողմէ ազնուապետական բնակարաններ, մեծ ապագայ ունի. Հողին գինը միշտ աւելնալու հակամէտ։ Բնակարանին դէմը կայ ուրիշ հող մը անտառով 2,500 քառակուսի մեթր տարածութեամբ։

Ընդամէնը 6,300 քառակուսի մեթր տարածութիւն։ Այս ամէնը պիտի վաճառուի անհաւատալի գինով մը, 490,000 ֆր. որուն կէսը կանխիկ։ Վճարման համար դիւրութիւններ։

Դիմել Պ. Georges Lesauvageի, 16 rue Milton, Paris (9e), հեռախօս՝ Trudaine 66—51։

ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ԿԵՐՊԱՍԵՂԷՆԻ

SIROUNAK ARABIAN & Cie

155 Rue Montmartre (1er étage)

Ֆրանսական եւ անգլիական խիստ ճոխ եւ ճաշակաւոր nouveautéներ այրերու համար։ Մետաքսեայ եւ բրդեղէն ամէն տեսակ ընտիր կերպասեղէններ կիներու համար։

Ա Ր Տ Ա Կ Ա Ր Գ Ա Ժ Ա Ն Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Ձեռք մը կարուած հագուստը ձեզի պիտի արժէ՝

Ֆրանս. առաջնակարգ գեղեցիկ կերպասով 500 ֆրանք փոխանակ 700ի։ Իսկ Անգլ. կերպասէ 700 փոխանակ 1000ի։

Փափաքողներու (այր եւ կանանց) կը տրամադրենք անթերի coupe ունեցող եւ à façon աշխատող վստահելի վարպետ—դերձակ։

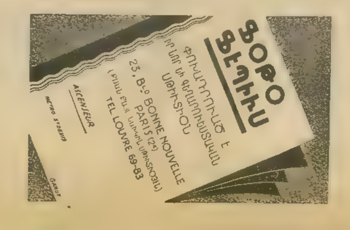

Ն Ո Թ Ա Ն Ե Ր

Արշին Մալ ալանի եւ շատ մը ուրիշ երգերու ... պատրաստուած փրոֆ. Մոսկոֆեանի կողմէ շատ մաքուր ...

Դաշնակի բաժին՝ գին 2.50 տոլար, Արշին Մալ ալանի ... բաժին գին 1.50 տոլար։ Փունջ երգեր՝ դաշնակի բաժին 3 ... 50 երգ մէկ գիրք, Փունջ երգեր՝ ջութակի բաժին 2 տոլ... մէկ գիրք։ Դիմել՝ H. Mamasianի, 137½ East 27th St., New ... U. S. A.

կեանքի, հրդեհի, գողութեան, արկածներու, օթօմօպիլի ... ապահովագրութեանց համար դիմեցէք

Յ. ՍՈՒՃԵԱՆԻ

Ապահովագրական գործակալ ֆրանսական եւ անգլիական ամենագլխաւոր ընկերութեանց։

H. Soudjian, 56 Rue Lafayette, Paris (9e)
Téléph. Provence 88-59 եւ 68-86

ՇԱՎԻԼԻ շրջանին մէջ հող գնել փափաքողներ ... խնդրուի դիմել ամէն կիրակի ժամը 10—... CHAVILLE-VELISY կայարանի դիմացը գտնուող ... des 3 Gares» Պ. Տ. Բէկզատեանի, Ուղեկիցներ ցոյց կու... հողամասերը։

SEULE AGENCE EXCLUSIVE EN FRANCE

ՀԱՅԵՐԷՆ

ՅՈՒՆԱՐԷՆ

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ

20 ՖՐ. — 20 ՖՐ.

H. ARTINIAN, 26 28 rue Lesage, Paris XX. Tél. Menil ... Մեր փլաքներու ճոխ մթերանոցին մէջ կը գտնուին նաեւ ամէն վաճառանիշէ ֆոնոներ.—DECCA, COLUMBIA, PATHÉ, POLYDOR, NIRONA, DIAMOND, եւն.։ Գիները՝ 120, 1... 300, 450, 525, 750, 800, 1000 եւ մինչեւ 2,800 ... Նպարեղէններուն լաւը, ժողովրդ. գիներով։ Բաց է ամէն ...

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Littré 3...

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEV...

Տէր եւ Տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96-...

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը ... ամէն տեսակ ներքին եւ վիրաբուժական հիւանդութիւններ։ Աչքի ... գէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6, ... կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը 2—3, ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ ԲԱՑՈՒԱԾ Է

Կ. ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

ՄԱՍԻՍ ԳՈՀԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

57A Rue Nationale, MARSEILLE

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 Ֆ.	70Ֆ.	140Ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 Ֆ.	200Ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. 34 NE 376 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 30 ՄԱՅԻՍ 1930
30 MAI 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1276

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՀԻՆԳ ԱԶԳՈՒԹԵԱՆՑ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐ ԽՕՍԵՑԱՆ ՀԱԶԱՐԱՒՈՐ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ԱՌՋԵՒ

Չորեքշաբթի գիշեր տեղի ունեցաւ Մայիս 28ի տօնը, փըթի ...րնայի ընդարձակ սրահներուն մէջ: Ներկայ էր հոգարտալը ...ոզմութիւն, շատերը ոտքի վրայ, եւ շատեր քովնտի սրահներուն ...: Ներկաներուն մէջ կը նշմարուէին Տէր եւ Տիկին Փան, Տէր ... Տիկ. Խատիսեան (?), Պ.Պ. Չխէնկէլի, Կէկէչկորի, Շարաշիձէ, Շու... ..., Բամատ, Մագարլամով, Ռամիշվիլի եւ ուրիշներ, որոնք կը ...ներկայացնէին Իրանեան, Ազրբէջանը, Վրաստանը, Տաղստանը և ...կրայնան: Բեմը զարդարուած էր հայկական եռագոյնով եւ դի-...նիով եւ ճակատը գրուած էր «Կեցցէ Միացեալ եւ Անկախ ...աստանը»: Եռագոյն լոյսերով կը ցոլար անկախութեան հռչա-...ման թուականը:

Նախագահ Ա. Խատիսեան բացաւ հանդէսը եւ նախ քանի մը ...քով, ֆրանսերէն, շնորհակալութիւն յայտնեց ներկայ հիւրե-...ն և բացատրեց օրուան տօնին իմաստը(?): Ցոյց յայտնեց թէ ...ութիւնները, որոնք տեղի ունեցան անցեալին մէջ, ...ինչպիտի կրկնուին, որովհետեւ բոլորս միասին տանջուեցանք ...պէտք է որ միասին գործենք, մինչեւ որ ձագի վերածնունդի ...: Թէ որքան պատրաստ է մեր ժողովուրդը այդ օրուան, ...ր որքան կը հաւատայ եւ կը բաղձայ անկախութեան, ահա այս ...ութեան ներկայութիւնը իբրեւ փաստ:

— «12րդ տարեդարձն է, որ կը տօնենք այսօր՝ ցարեդարձը ...ացեալ եւ Անկախ Հայաստանին հաստատութեան: Հեռու ենք ...ր երկրէն, բայց մեր ժողովուրդը միշտ իր մէջ կը կրէ անկա-...ութեան ձգտումն ու երազը:

Դուք այստեղ պիտի լսէք ճառեր ու երգեր: Բայց թող ձեր ...մը միամիտ անոնց, որ հեռուներն են եւ կը տանջուին: Ուրեմն ...ն մեր հնաւոր սրտահատորներուն, ողջո՜յն մեր եռագոյնին, ...ն խորհրդանշած անկախութեան կը բաղձանք եւ ատոր համար ...աշխատինք բոլորս միասին»:

Այս խօսքերուն վրայ, սրահն ամբողջ ոտքի կանգնեցաւ, ող-...նելով հայկական եռագոյնը, որ կը ծփար բեմին վրայ, հայ ...ուհի մը քուրծքի վրայ ձողի մը ծայրը:

Յետոյ խօսեցաւ ընկ. Կարօ Սասունի.

— «Հայրենակիցներ, դուք եկած էք այսօր 12րդ անգամ ըլ-...լով դարձեալ ողջունելու անկախութեան տօնը: 12 տարին մեծ ...ի մը չէ, ռակայն մեծ է մեր հեռաւորութիւնը երկրէն: Հակառակ ...ոյ հեռաւորութեան, դուք հիմա աւելի կը զգաք հայրենիքի ...ը, քան անոնք որ կը մնան անկախութիւնը կերտողներուն ...ինքնամին մօտ:

Տեսանք այդ անկախութիւնը: Անկախութիւնը եկաւ զարկաւ ...ր դուռները, երբ մենք դրօշակ չունէինք, ոչ ալ սահման: Սրահ ...չունէինք, ոչ ալ ուրախ էինք: Անկախութիւնը եկաւ մեզի փոթո-...իկներու մէջէն, երբ դեռ մենք պատրաստ չէինք:

Ահա մեր մեծ տառմը, որ եղաւ տառմը նաեւ մեր դրացի ժո-...ղովուրդներուն: Շատ քիչ անգամ ազգերը պատրաստ կ'ըլլան մեծ ...ին ու դէպքին, որ Պատմութեան ձեռքը ցոյց կուտայ: Երբ ... մենք քարեկամ չունէինք, երբ դեռ Եւրոպան հեռու էր եւ իր ...ած զինուորին ոսկորն իսկ չէր փոխանակեր մեզի հետ, այն ...ան Պատմութիւնը, որ մեզ երբեք չէր սիրած՝ երեւաց մեզի ...1918ին: Մեր զինուորները կը կռուէին զանազան ճակատներու ...ու եւ Պատմութիւնը եկաւ ու ըսաւ. — «Սկէք կատարել ձեր ...ը»: Բայց հայ ժողովուրդը պատրաստ չէր եւ պատրաստ չէ ...ած երբեք, երբ Պատմութիւնը ձեռք երկարած է ի վերջոյ. ...տմութիւնը կանգնեցաւ Սարդարապատի դաշտին վրայ, ցոյց ...աւ անկախութեան հորիզոնը եւ հայ ժողովուրդը վերցուց Սա-...ղի Դաւիթին ժանգոտ սուրը եւ շարժեց: Այսպէս բարձրացաւ ...ն շէնքը, որ կոչի Անկախութեան տուն: Հարիւրաւոր տարիներ ...ցան, բայց պատմութիւն չունեցանք քաղաքական իմաստով: ...ր բուն պատմութիւնը սկսաւ 1918էն:

Այդ օրուընէ կը սկսի մեր անկախութեան ցանկութիւնը: Ա՛յդ ...կութիւնը պիտի պաշտպանէ մեզ, որ հայրենիք չունինք: Եթէ ...նք պատրաստ չէինք, երբ Ռուսիան կը քաշուէր և զինուորները ...ռնիթ կը վազէին՝ հրապարակը ձգելով մեզի, 1918ը կը թելա-...է մեզի, որ պատրաստ գտնուինք վաղը: 1918ին հայրենիքին ...մանները երկաթէ չէին: Այսպէս կ'ըսէր հայր Աբրահամ Խատ-...իսեան, Հայաստանի խորհրդարանի նախագահը, թուրք պետա-...ն ներկայացուցիչներու առջեւ, հակառակ քովէն եղած թելա-...դրութիւններուն, որպէսզի զգոյշ խօսի թշնամիին առջեւ: Երկաթէ ...ին սահմանները եւ վերջ ամբո յետոյ բացուեցան ու լայնցան ...ընդարձակուեցան: Ահա նոյն վիճակը: Սուրմալուի գիւղացին կ'ըսէր ...ինկեներուն, որոնք կ'ուզէին գիւղացիին հողը կիսել.— Սահ-...մանն անդին Իգդիրը կայ, հող շատ կայ, առէք ու տուէք: Այս-...... ալ մենք, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը և հայ ժողովուրդը, այդ է որ ...ընենք: Երկաթէ չեն սահմանները, պէտք է ընդարձակել: Հ. Յ. ...Դաշնակցութիւնը կը հաւատայ թէ առանց հայրենիքի չկայ ըն-...տանեկան ազատութիւն, եւ չկայ ուրախութիւն աշխատաւորին համար: Ա-...... թէ ինչո՛ւ մենք պիտի կատարենք անկախութեան կտակը, որ ...պատմութիւնը յանձնեց մեզի:

Չուլրիցկիի ճառը.—

Նախագահը խօսքը տուաւ Պ. Նիկոլա Չուսիցկիի, նախկին ...նախարար եւ նախագահ Ուկրանայի գաղթականներու Միու-...թեան.

— Մենք կռուած ենք եւ պիտի կռուինք միասին նոյն դատին ...համար, մինչեւ վերջնական յաղթանակը: Մենք ունինք յոյսը թէ ...միասնաբար պիտի տեսնենք այդ երջանիկ օրը: Լեհերը, Չեխերը եւ ...քիչ բազմաթիւ ազգեր այստեղ Փրանսայի մէջ պատրաստեցին ...իրենց անկախութիւնը, զոր կը վայելեն այսօր: Եթէ միասին ըլ-...լանք, մենք եւս պիտի տեսնենք իրագործումը այն անկախութեան, ...ան աչքը, որուն գաղափարը որուն հանդէպ մեր նախորդներու-

թիւնը այստեղ է որ ձեւ ու մարմին առաւ: Կ'ողջունեմ ձեր ան-կախութեան տարեդարձը և կը մաղթեմ որ գալ տարի տարեդարձը տօնենք ոչ թէ հոս, այլ ձեր մայրաքաղաքին մէջ եւ ես առիթն ունենամ իմ շնորհաւորութիւններս բերելու հոն:

Նոյէ Րամիշվիլիի ճառը (Նախկին նախարար Վրաստանի Հանրապետական կառավարութեան, Սոցիալ Դեմոկրատ):

— Ցանուն հարստահարուած Վրաստանի՝ կ'ողջունեմ Հայաստանի անկախութեան տարեդարձը: Հայաստանի եւ Վրաստանի ճակատագիրները հինէն ի վեր կապուած են իրարու: Այստեղ բարեկամս խօսեցաւ թիւրիմացութիւններու մասին: Այսուհետեւ ոչ մէկ թիւրիմացութիւն: Կատարելապէս համերաշխ ենք մեր անկախութեան կռիւին մէջ: Միասին ենք մեր հարստահարութեան մէջ եւ միասին պիտի ըլլանք մեր յաղթանակի օրերուն, երբ բարբարոսները տեղի պիտի տան եւ պիտի վերականգնին Հայաստանը, Վրաստանը, Ազրբէջանը, Հիւս. Կովկասը, Ուկրայնան: Եւ այն ատեն հայկական դրօշակը ոչ միայն հայ ժողովուրդը, այլեւ դրացիներս պիտի տանինք դէպի մայրաքաղաք:

Բամատի ճառը (Նախագահ Հիւսիս. Կովկասի (Տաղստան) պատուիրակութեան):

—Ողջո՛յն ձեզ, ձեր անկախութեան տարեդարձին առթիւ: Ես կը ներկայացնեմ հարստահարուած երկիր մը: Ցանուն այդ ժողովուրդին, յանուն նոյն դատին՝ անկախութեան մեր ցանկութեան, կը մաղթեմ որ բոլոր հարստահարուած ժողովուրդները միանան, կռուին ձեռք ձեռքի: Բոլորիս ցանկութիւնն է կռուիլ արդարութեան համար: Արդարութիւն ուզել՝ կը նշանակէ մտածել անկախութեան եւ ազատութեան մասին: Եւ մտածելը կը պահանջէ կռուիլ: Ուստի ես եւս, միանալով բարեկամներուս, որոնք խօսեցան ձեզի եւ ողջունեցին ձեր անկախութեան տարեդարձը, կը մաղթեմ միութիւն կռիւի մէջ և միութիւն խաղաղութեան մէջ, ազատ եւ անկախ հայրենիքի մը ծոցը:

Մագարլամովի ճառը (Անդամ Ազրբէջանի հանրապետական պատուիրակութեան).

—Քիչ առաջ այստեղ երգչախումբ մը հայկական երգեր երգեց: Եւ բոլորիս սիրտը կը բաբախէր նոյն յուզումով: Այդ երգերը, երաժշտութիւնը կը հաստատէին, որ Հայաստանի ժողովուրդը ազգ մըն է՝ ընդունակ քաղաքակրթութիւն ու արուեստ տալու: Ահա թէ ինչո՛ւ պէտք է որ գտնէ իր անկախութիւնը: Մենք համոզուած ենք ատոր: Եւրոպացին շինող և մտածող է, ընդհակառակն մենք արեւելքցիներս՝ զգայազգաց (sentimental) ժողովուրդ մըն ենք: Բայց դուք, երիտասարդներ, որ սրահը կը լեցնէք այսօր, իմացէք թէ մեզի համար անհրաժեշտ է համերաշխութեան ոգի: Անցեալը մեզի փորձառութեան դաս մը թող ըլլայ, սորվինք որ մեր ժողովուրդները պէտք է քալեն միասին, կողք կողքի, կռիւի և շինարարութեան ատեն, ինչպէս երկրին մէջ Հայաստանցի եւ Ազրբէջանցի գիւղացիները կը կռուին ու կը տանջուին միասին:

Արտասանութիւնները, որ եղան այստեղ Ահարոնեանի գործերէն, ցոյց կուտան սէրը, որ ունիք երկրի լերան ու վտակին համար: Ահարոնեան, զոր մենք եւս կը յարգենք ու կը սիրենք, երգած է հայրենիքը: Կը մաղթեմ որ գալ տարի այդ հայրենիքին մէջ կատարուի անկախութեան տարեդարձը: Կը մաղթեմ որ ստեղծուի symphonie մը մեր երկիրներուն միջեւ, և այն ատեն մենք, որ կը ներկայացնենք Հայաստանը, Վրաստանը, Ազէրիստանը, Տաղստանը, պիտի կազմենք Կովկասի Վարդաստանը (Գիւլիստան):

Ա. Ջամալեանի ճառը.—

Կ'ուզէի խօսիլ ուրիշ նիւթի մը մասին: Սակայն բեմին վրայ տեսայ պատկեր մը, միջազգային եղբայրակցութեան պատկեր մը, եւ ստիպուեցայ փոխել իմ նիւթս:

Այստեղ խօսք դարձաւ անցեալ թիւրիմացութիւններու մասին: Ընկեր Ռամիշվիլիի հետ համակարծիք եմ, եւ կը կրկնեմ,— չկայ թիւրիմացութիւն մը մեր միջեւ, որ կարելի չըլլայ պարզել: Մեզ կը շահագրգռէ միայն անկախութիւնը: Ամէն ատեն հայ ժողովուրդը կը վազէ հոն, ուր Հայաստանի անկախութիւնը կը տօնուի: Կը նշանակէ որքա՛ն կը սիրենք անկախութիւնը: Ո՛վ կը պակսի այստեղ.— բոլշեւիկը, որ օտարին ձիով Հայաստան մտաւ: Եւ ո՞վ կայ այստեղ.— հայ որբը, հայ երիտասարդը, ամբողջ հայ ժողովուրդը: Այո՞ թէ ոչ (սրահը միաբերան պատասխանեց այո՛):

Այսպէս մենք ժողովուրդով ձեռք ձեռքի տուած՝ պիտի կռուինք անկախութեան համար: Ըսուած է թէ կը բաւէ 3 ժամ անկախ ըլլալ, չմոռնալու համար անկախութեան փաստը: Մենք 3 տարի անկախ ենք ապրեր, ուրեմն բնաւ երբեք չպիտի հրաժարինք անկախութեան մեր երազէն:

∴ Հանդէսին ընթացքին մէջընդմէջ բեմ կուգային գեղարուեստական բաժնին գերակատարները: «Սիփան» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ ընկ. Սաքօ Յակոբեանի, յաջողութեամբ երգեց «Գարուն ա», «Ջիգ տուէ», «Ալագեազ» եւ ուրիշ երգեր: Օր. Անաստասեան երգեց «Վարդը» (Ռ. Մելիքեան), «Թռչնիկ...» ...էն կտոր մը: Օր. Ա. Առաքելեան երգեց «Բէլէ քէլէ» (Կոմիտաս), «Օրօր» (Կանաչեան): Պ. Մէհտէրեան՝ «Ո՛հ, ինչ անուշ»: Ս. Թորոսեան արտասանեց կտոր մը Տիկին Լաւէն: Շ. Սարեան՝ «Պատգամաւորներս» (Վարուժան): Զ. Գարիպեան՝ Ահարոնեանի «Մասիս»ը եւ «Արաքս»ը, ցոյց տալով արտասանողի տաղանդ: Թատի վրայ նուագեց (ժողով. «Կռունկ», «Մայր Արաքսի»): Պ. Ճիզմէճեան արտասանեց ուղերձ մը Հ. Մ. Ը. Մ.ի հայ սկաուտներուն կողմէ:

∴ Ընկ. Ա. Ահարոնեան սրահ մտաւ հանդէսին ընթացքին եւ ժողովուրդն ու հիւրերը զայն ողջունեցին ծափահարութեամբ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Բանասարկութեան մը առթիւ

Փարիզի պարսկական դեսպանատունէն ստացանք հետեւեալ նամակը, Մայիս 26 թուականով.—

Յարգելի Պ. Խմբագիր «Յառաջ»ի,

Ձեր թերթի 1222 թիւին մէջ, հրատարակած էք լուր մը, քանի մը ռուս փախստականներու մասին եւ կ'ըսէք թէ Պարսկաստանի կայս. կառավարութիւնը զանոնք կը յանձնէ խորհրդային իշխանութեանց, որոնք տեղն ու տեղը կը գնդակահարեն:

Պարտք կը սեպեմ տեղեկացնել ձեզի թէ՝ քաղաքական եւ զինուորական փախստականները երբեք չեն յանձնուիր իմ կառավարութեանս կողմէ: Ընդհակառակն, երբ անոնք անքաղծալի նկատուին Պարսկաստանի մէջ, իմ երկրիս իշխանութիւնները կը ստիպեն զանոնք հեռանալ պարսիկ հողէն, սահմանագլուխի ո՛ր կէտէն որ կ'ուզեն:

Շնորհապարտ պիտի ծգէիք զիս հրատարակութեան տալով այս ճշդումը ձեր յառաջիկայ թիւին մէջ եւ ինծի ղրկելով օրինակ մը նոյն թիւէն:

Յարգանքներով Յ. Ք. Յ. ՆԱՊԻԼ

ՅԱՌԱՋ.— Ակնարկուած լուրը թարգմանած ենք Պոլսոյ «Օտլու Եուրտ»էն, որ օրկանն է Ազրբէջանի Մուսավվաթականներուն: Այդպէս ալ ըսուած է մեր 1222 թիւին մէջ,— «Օտլու Եուրտ», Պոլսոյ Մուսավվաթականներու օրկանը, իր մարտի թիւին մէջ կը գրէ» եւն.:

Մնաց որ, Թաւրիզի մէջ թղթակիցը մանրամասն եւ ջախջախիչ պատասխան մը տուած էր այս բանսարկութեան եւ ուրիշ յերիւրանքներու: (Տես «Յառաջ» 21 մայիս No. 1268):

Դժբախտաբար առաջին անգամ չէ որ Մուսավվաթականներու օրկանը կը փորձէ պղտորել միտքերը, հակառակ Իրանի կառավարութեան այնքան բարեացակամ տրամադրութեանց:

Անգործութեան տագնապը Անգլիոյ մէջ

Ինչպէս գրած էինք երէկ, չորեքշաբթի օր մեծ վիճաբանութիւն մը տեղի ունեցաւ Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովին մէջ, գործազրկութեան տագնապին առթիւ: Նախկին վարչապետ Պ. Պոլտուին քննադատեց կառավարութիւնը, որ միայն համաշխարհային տնտեսական պատճառներու կը վերագրէ գործազրկութիւնը: «Մենք իրաւունք ունինք հարցնելու ձեզի թէ ի՛նչ սկսան գործել այդ պատճառները: Անոնք անցեալ աշունէն առաջ ալ կային: Աշխատաւորականները մեզի ըսին թէ աւելի լաւ բաներ պիտի ընեն, եթէ անկախ մեծամասնութիւն մը ունենան: Երբ զրկուեցաք մեծամասնութեան աջակցութենէն՝ գործազրկութեան առթիւ: Մենք ձեզի ընծայեցինք մեր բովանդակ աջակցութիւնը եւ տակաւին պատրաստ ենք ձեզի հետ միկտեղ քննելու ամէն օգտակար առաջարկ»:

Վարչապետ Մաքտոնըլտ պատասխանեց, յայտարարելով թէ պահպանողականները կը գանգատին տուրքերու յաւելումէն, բայց իրենք են պատասխանատուն ներկայ կացութեան: Անոնք իշխանութենէ քաշուեցան անվճար հաշուեցոյցներ ձգելով մեզի: Եւ հիմա կ'առաջարկեն մեզի զօրացնել մաքսապաշտպան դրութիւնը: Չե՞ն տեսներ որ գործազրկութիւնը շատ աւելի արագօրէն կ'աւելնայ մաքսապաշտպան երկիրներուն, քան Անգլիոյ մէջ: Ո՛ր կողմ ալ դառնաք, պիտի տեսնէք թէ այն շուկաները որոնց համար ապրանք կը շինենք, ազդուած են քաղաքական կամ տնտեսական պատճառներով»:

Վարչապետը եզրակացնելով, ըսաւ, — Եթէ այս երկիրը 20րդ դարուն պիտի գտնէ այն բարգաւաճութիւնը զոր ունեցած է 19րդ դարուն, զայն կրնայ գտնել միայն կազմակերպութեամբ, համագործակցութեամբ եւ միջազգային շահերը ազգային հակակշռի մը տակ հետապնդելով: Կոչ կ'ընեմ ամբողջ ժողովին, որպէսզի գործակցութիւն մը հաստատուի իր եւ կառավարութեան միջեւ, այդ քաղաքականութիւնը գործադրելու համար:

Աշխատաւորական նախարար Սըր Օ. Մոսլի, որ հրաժարեցաւ անցեալ շաբթու, պարզեց իր ծրագիրը (մերժուած՝ կառավարութեան կողմէ): Այդ ծրագրին համաձայն, կարելի պիտի ըլլար գործ գտնել 7-800,000 բանուորներու, հանրօգուտ շինութիւններով: Յետոյ, նախնական կրթութիւնը պարտաւորիչ հռչակելով մինչեւ 16 տարեկանը, կարելի պիտի ըլլար ամէն տարի 150,000 բանուոր պակաս ունենալ: Խօսեցաւ նաեւ Լոյտ Ճորճ, թելադրելով որ կառավարութիւնը արտակարգ միջոցներ ձեռք առնէ, ապահովէ բոլոր կուսակցութեան գործակցութիւնը եւ փոխառութիւն մը կնքէ:

Յետոյ քուէի դրուեցաւ Պօլտուինի բանաձեւը, որ կ'առաջարկէր 100 ոսկիին զեղչել գործազրկութեան նախարար Թոմասի թոշակէն, իբրեւ պարսաւ իր վարած քաղաքականութեան: Բանաձեւը մերժուեցաւ 29 ձայնի մեծամասնութեամբ:

Հնդկական տագնապը

Խաղաղութիւնը վերահաստատուեցաւ Պոմպէյի մէջ, բայց ամէն վտանգ անհետացած չէ տակաւին: Շոլափուրի մէջ, ուր ծագեցան առաջին խռովութիւնները, 27 կամաւորներ վճռեցին անսաստել պաշարման օրէնքին, որ մասնաւորապէս կ'արգիլէ ազգային դրօշ պարզել: Իսկ Ռանկունի մէջ, երեքշաբթի օրուան խռովութիւնները ճշմարիտ ջարդի մը հանգամանքն ա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդա դ. էջ)

ԱՆԿԱԽ ԵՒ ՄԻԱՑԵԱԼ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

(ՄԱՅԻՍ 28Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ)

«Արթուն կացէք, զի ոչ գիտէք յորում ժամու տէրն յետ գայ»

Որդի մարդոյ

Այո՛, որ մը ժեռելաթաղը, ի՛նքը, մեր դուռը ափ առաւ ու հազարդեց որ մանուկը ծնած է։

Արդարեւ, ես ալ մէկն եմ այն դժբախտ երջանիկներէն, որ պատերազմի չորս անվերջանալի տարիներուն, Թուրք Թերթերու մէջ շարունակ մեր ժողովուրդին դատավճիռը, մահավճիռը կարդալէ, արտասանելէ, հառաչելէ յետոյ, — կրկին նոյն այդ Թերթերուն մէջ առաջին անգամ կարդացի, արտասանեցի ու համբուրեցի — ո՛հ, խնդութիւն — այն աւետիսը Թէ Հայաստանը ծնած է։

Երբ մեր մտալլկումներէն շըլմրուն աչքերը Թուրք Թերթերուն մէջ կը տեսնէին քարտէսը Կովկասեան հանրապետութեանց ու Արարատին քովիկը կը կարդային «Էրմէնիստան ճիւմհուրիէթի»... Երբ դամբանաքարերու վրայ զգետնուած մեր հոգիին մէջ կը հնչէր անուն մը, անունը Ահարոնեանի, որ կու գար չորս յաւիտենականութիւն անդիէն, կուգար իբրեւ պատգամաւոր աւետեաց աշխարհէ մը, հոն, Թուրք մայրաքաղաքին մէջ, ուր, Ոճիրը բոլոր քաղաքներուն, բոլոր անկիւնադարձերուն կը սպասէ տակաւին...։

Միթէ՞ հայ ժողովուրդ մը գոյութիւն ունէր տակաւին, կը մտածէր վհատութեան ափերը հասած մեր սիրտը...Բայց միթէ՞ հայ ժողովուրդը կրնայ մեռնիլ, կը ճչար մեր սեղմ ակռաներուն ետեւէն մեր հաւատքը, որ կը բազմապատկուէր, կը փոթորկէր...։

Ու ո՛ւր, ո՛վ հայկական եռագոյն, ո՛վ այրարատեան դաշտերէն բարձրացող ծիածան, 1918ի հաւատալի տարիան մէջ, միթէ Պոլսէն, դահիճներու մայրաքաղաքէն չէ՞ որ բացիր քու կարմիր-կապոյտ-նարինջ արշալոյսդ աշխարհի դիմաց։

* *

Ու գտնուեցան մարդիկ — ամէնէն հեռատեսները բոլորը կոյր են — որոնք ուզեցին բացատրել Թէ 1918 Մայիս 28ի Հայաստանը կը պարտինք քաղաքական խաղերու եւ «մոմէնտ»ի մը, որ հազուադիպօրէն նըպաստաւոր էր մեզ։

Արդեօ՞ք։

Եթէ նոյնիսկ չուզենք բան մը տրվել, կամ մեր գիտցածն մոռնալ ձեւացնենք այն հսկայ ճիչին մասին, որ անդրանկեան հայութիւնը Թափեց պատերազմի ընթացքին ճակատի վրայ եւ ճակատէն ետեւ։

Եթէ նոյնիսկ Սարդարապատի եւ Ղարա Քիլիսէի անուններն յիշելու չափ իսկ սրտի փըշրանք մը չունենանք,—

Կրնա՞նք մոռնալ սակայն, որ Մայիս 28ի Հայաստանը մենք հայերս, ի վաղուց անտի, պապերու գերեզմանէն մինչեւ Թոռնիկներու օրօրոցը, ունէինք մեր հոգիան մէջ, մեր ոսկորներու ծծին, մեր հառաչին, մեր լացին, մեր ժպիտին ու մեր աղօթքներուն մէջ։

Մայիս 28ի Հայաստանը մենք, որովհետեւ զայն կը կրէինք, այսինքն կ'ապրէինք մեր բոլոր ցեղային բնազդներուն խորը, մեր բոլոր ձգտումներէն անդին։

Մայիս 28ի աշխատաւորներն եղած են բոլոր այն յայտնի եւ անյայտ գործիչները, որոնք առնուազն կէս դարէ ասդին փռած են հայ հոգին խմորել ու անոր գետնամած ողնաշարը շտկել։ Այս երգիչները, գրագէտները, քարոզիչները, ուսուցիչները, հայդուկները և կախաղաները, երկու երեք սերունդի ըմբոստներն, բոլոր անոնք որ կենդանի շունչով կամ կենդանի արիւնով ուզեցին կենդանացնել [illegible]եան պարտէզին մէջ վաղըջական մասը։

Մայիս 28ը շահեցանք մեր անկումներով, մեր պարտութիւններով, եւ այո՛, ինչո՞ւ չէ, մեր սխալներով։

Մայիս 28ը շահեցանք 1895ին, 1896ին, 1904ին, 1909ին, բայց մանաւանդ 1915 ապրիլ 11)24ին,

Ձգանչնալ Մայիս 28ը կը նշանակէ ուրանալ ամբողջ անցեալ մը, ազնուական նուիրումի եւ անհահանջ ոգորումի ամբողջ ողբերգութիւն մը...

Ձգանչնալ Մայիս 28ը, կը նշանակէ ուրանալ անոնք, որ մեր հայրերը, մեր առաջնորդները, մեր այսօրուան ունեցածին քրտնաթոր, արիւնաթոր վաստակաւորները եղան...

Ձգանչնալ Մայիս 28ը, ատիկա Թքնել մըն է իր սեփական ճակատին...

* * *

Ու Թերեւս այս պահուս մակարոյծ կասկած մը կը կրծէ մեր յաւիտենականութիւնը եւ հաւատքը։

Ու կ'ըսենք.

— Մը՞րր. վերջապէս ե՞րբ Մայիս 28ը պիտի յանգի իր տրամաբանական վախճանին. Միացեալ եւ անկախ Հայաստանին։

Ու այս բառերուն առջեւ կը զգամ Թէ ի՛նչպէս հեղնանքի ժպիտը կը գծուի սկեպտիկ շուրթերուն շուրջ։

Բայց վար նետեցէք ձեր լամբակէն իմաստութեան այդ Թօշնած ծաղիկը, զէթ մէկ օրուան համար։

Մեր ուժերու սլացքը պէտք չէ ըլլայ այն ամուլ մտածումը Թէ ե՛րբ պիտի ունենանք միացեալ եւ անկախ Հայաստանը։

Ոչ, այլ այն, Թէ ինչպէս կրնանք աւելի ու աւելի ու ալ աւելի զգացնել մենք մեր մէջ Անկախ եւ Միացեալ Հայրենիքը։

Ամէն գալիք եղելութեան, ամէն հաւանականութեան հիմքը այդ գաղափարին մէջն է։

Ազգի մը, ժողովուրդի մը հայրենիքի զգացումը անկախ է հողէն ու սահմաններէն, պետական ձեւերէն եւ պատմական ձախող կամ յաջող դէպքերէն։ Քանի քանի ժողովուրդներ ունեցած են անկախ պետութիւն առանց հայրենիքի գաղափարին եւ ժամանակը սրբած է զանոնք։ Ուրիշներ եղած են հարուստ հայրենիքի մը բնազդով, Թէեւ զուրկ՝ պետականութենէ, եւ ժամանակը սրբագործած է առյաւէտ։

Հայ հայրենիքը հոն է, ուր է հայ ժողովուրդը, ըսելոր Թէ անհատ, խլեակ։ Հայրենիքի մը իմաստով լեցուն մարդը աւելի ճոխ է եւ կենդանի, քան սիրտը անապատ ժողովուրդ մը։

Հայ հայրենի՞քը. ատիկա գանձն է այն անձեռնմխելի արժէքներուն, զորս հայ սերունդներ կեանքի եւ մահու գնով փոխանցեցին ապագային։ Ատիկա մայրենի լեզուն է, արուեստի հայկական բանն է իր բոլոր արտայայտութիւններով։

Հայ հայրենի՞քը. ատիկա հայ նկարագիրն է իր բարոյական Թէ հոգեկան բոլոր ուժերով, իր ինքնապահպանումի բնազդով, աղէտներէն դուրս ճողոպրելու դարեւոր յամառութեամբ։

Հայ հայրենի՞քը. իր անհատականութիւնն է զոր կ'անուանեն անմիաբանութիւն, իր ձեռներէցութիւնն է, զոր անուանած են շահախնդրութիւն, իր ազնուականութիւնն է զոր կնքած են կռշտութիւն, իր անկախ տրամաբանութիւնն է զոր կ'ըսեն տաքգլխութիւն, վերջապէս բոլոր այս ձիրքերն են զորս ներսէն՝ արժանիքներ են եւ դուրսէն Թերութիւններ։

Հայ հայրենի՞քը.— վերջապէս հայ արիւնն է ատիկա, հայ ջղայնութիւնը, մէկ խօսքով հա՛յը երկրագնդի լայնութեան ու երկայնութեան բոլոր տարածաններուն վրայ, ծովերու ափէն մինչեւ ամբալանջերը։

Հայ հայրենիքը հաւատք մըն է մէկ խօսքով, մոլեռանդութիւն մը, հիւանդութիւն մը որ մեզ կը մեռցնէ, բայց կ'ապրեցնէ զաւակները. ատիկա Թափառական է, գաղթական, աքսորական բայց միշտ հաւատարիմ իր անցեալին ու իր ճակատագրին։

Ու միացեալ եւ անկախ հայրենի՛ք, որքան ատեն որ դուն հոն ես, մեր զարկերակին ու մեր հեւքին մէջ, որքան ատեն որ քու երգդ պիտի լսենք մեր ներքին լռութեան անդունդէն, մենք կրնանք սպասել երկա՜ր, երկա՜ր...։

Սպասել որ Հայաստանը դիմէ աւելի լաւագոյն օրերու, աւելի ամբողջական սահմաններու, աւելի արդարութեան։

Քանի հայրենիքը կը մնայ հայ ժողովուրդի մէջ Անկախ եւ Միացեալ,— ի՛նչ փոյթ Թէ ժամանակը կ'անցնի տժգոյն, յուսավրէպ, ի՛նչ փոյթ Թէ պարագաները կը դառնեն մեզի եւ երեւոյթները մեր քթին կը խնդան, ի՛նչ փոյթ Թէ Հայաստանը կը պզտիկնայ, կը սեղմուի, կը կըծկտի լքուած տղու մը նման — կը հասնի անակնկալ բաղէն, պատեհութիւնը, դէպքերու գահավէժ ընթացքը եւ ժողովուրդի սրտին մէջ ապրող հայրենիքը նոր Մայիս 28 մը կը ստեղծէ։

Այս անհել պահուն, սա անվաղորդայն ներկային հայ ժողովուրդը քաղաքական ծրագիր, նուազագոյն պահանջներ, առաւելագոյն յոյսեր չունի երեւք։ Այդ ամէնը ան արդէն հասուն եւ մշակուած պահած է իր անգիտակից խորքը։ Ինչ որ միշտ պիտի մնայ ընելիք, ատիկա մեր կենսական Թափն է անաղարտ պահելու հայրենիքի մը բնազդը մեր կամքին ետին։

Պատրաստ՝ մեր հոգիով, անկախ եւ միացեալ՝ մեր ներքին հայրենիքով, որովհետեւ չգիտենք Թէ երբ պիտի հասնի ժամը, ե՛րբ պիտի հնչէ աւիԹը։

Բարոյապէս, հոգեբանօրէն կազմ եւ վճռական ըլլալու պարագային միայն պիտի կարենանք կառչիլ պատեհութիւններու եւ յարմար դիպուածներու օձիքին, ըսելու համար Թէ ի՞նչ կ'ուզենք, ի՞նչ կրնանք եւ ինչի՞ ընդունակ ենք։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ԽԱՓՇԻԿ ԹԱՏՐՈՆԸ

Ճափոնցիներէն յետոյ, որոնք Փարիզի մէջ տուին ներկայացում մը իրենց ազգային ինքնատիպ Թատրոնէն, ահա խափշիկները։

Խափշիկ դերասաններու խումբ մը, որ կը խաղայ Նիւ-Եորքի Թատրոններուն մէջ, շրջան մը պիտի կատարէ Եւրոպա, առաջին ներկայացումը տալով Փարիզ, յետոյ շարունակելով Անգլիոյ, Սկանտինաւիոյ, Գերմանիոյ մէջ,

Ներկայացուելիք խաղը կը կոչուի *Լիզա*, որ ունի բարդ հանդոյցներ, տխուր եւ ուրախ։ Տեսարաններ բամպակամշակութեան դաշտերէ, Նիւ-Եորքի մեծ պարահանդէսներէ, «սեւ կապիլաներէ», փողոցներէ եւ կայաններէ, ուր յաճախ կ'երեւին սեւամորթ այս ցեղին զաւակները։

Ամբողջ ներկայացումը պիտի տրուի շարժանկարի ձեւով, այսինքն երբեք տրամախօսութիւն չպիտի ըլլայ։ Դերասանները պիտի արտայայտուին միջկատակի եղանակով։ Դիմախաղի հանճարեղ տեսարան։ Երբեմն պիտի երգուին խափշիկեան մեղեդիներ, սիրերգներ, աշխատանքի երգեր, սպիտակ բամպակներու արտին մէջէն, ուր պիտի պարեն այս աճուխէ մարդիկը։

«Լիզա» կը բաղկանայ հինգ արարուածներէ։

Կարդացէք և Տարածեցէք

ՅԱՌԱՋը

ԲՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐԸ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆՈՒՄ

(Թղթակցութիւն Յառաջի)

Յարգելի խմբագիր «Յառաջ»ի,

ԹԱՒՐԻԶ. — Այսօր առաւօտեան «կաֆէ Բիրժա»յում, մօտեցաւ ինձ մի երիտասարդ պարոն եւ ասաց. —

«Չը գիտեմ ինչ մեքենայութիւնների շնորհիւ իմ մէկ սեւագրութիւնս ընկել է ինձ անյայտ մէկի ձեռք եւ սեւը սպիտակ ու սպիտակը սեւ դարձընելով արտագրել է եւ ուղարկել Փարիզի «Երեւան»ին, եւ տպել է այդ Թերթի Թիւ 640ում։ Որպէսզի իմ մտքերս խարդախութիւնից ազատեմ, ահա բերել եմ իմ իսկական գրածը եւ խնդրում եմ նոյնութեամբ յանձնել «Յառաջ»ին։ Ես Թղթակից չեմ եւ ոչ էլ գրող եմ. այս անում եմ հարկադրուած, իւրայատուկ այդ բանագողին պատժելու համար միայն»։

Կատարած լինելու համար երիտասարդ պարոնին բոլորովին արդարացի առաջարկը, նոյնութեամբ ուղարկում ենք ձեզ նրա յօդուածը, որ ըստ երեւոյթին իւրայատուկ կուտեպովեան արկած է ունեցել։

Ք. ՍԱՐՈՅԵԱՆ

Բոլորովին զարմանալի չէ, որ պարսկահայ գաղութում բոլշեւիկները ծիծաղելի են դառնում եւ նրանց բոլոր ձեռնարկները— Թէ առեւտրական եւ Թէ քաղաքական— անյաջողութեան են մատնւում։ Դա բացատրւում է գլխաւորապէս նրանով, որ Պարսկաստանում գոյութիւն չունի Թէ՛ հայ եւ Թէ՛ պարսիկ կոմ.-խիկարների պայքար եւ երկրորդ նրանով որ պարսկահայ հանրային կեանքը իր ամբողջ կազմակերպութիւններով գտնւում է հայ աշխատաւորութեան միակ ներկայացուցիչ Դաշնակցութիւն կուսակցութեան ձեռքին։

Հանրային կեանքը այստեղ արտայայտւում է ակումբների, դասախօսութիւնների, ներկայացումների եւ գպրոցների շուրջը։

Ահա այդ մշակոյթի կազմակերպութիւնների միջոցով է, որ Դաշնակցութիւնը դաստիարակում է Թաւրիզի եւ միւս շրջանների երիտասարդութիւնը։

Մի քանի փաստեր բաւական են համոզուելու համար։

Դաշնակցութեան Թատրոններում միշտ էլ գեղարուեստական ներկայացումներ կը տեսնէք անօգական դերասանների եւ լաւագոյն սիրողների խաղերով, որոնք իսկական գեղարուեստական հաճոյք են պատճառում հայ հասարակութեան։

Բացի ներկայացումներից, լինում են դասախօսութիւններ (բայց ոչ լենինեան ծրագրով) պարի երեկոյ, ինչպէս նաեւ վիճակախաղ Լոտօ)։ Մի խօսքով այն ամէնը, ինչ որ սովորաբար կը լինի այս կամ այն քաղաքի մշակոյթի տներում՝ եւ ակումբներում. (խօսքս ի հարկէ, այլասերած շրջանների մասին չէ)։

Դաշնակցութեան ակումբներում կազմակերպուած դասախօսութիւնների մէջ անց են կացնում բացառապէս գրական-պատմական եւ այժմէական նիւթեր։

Անշուշտ հասկանալի է, որ այս բոլոր խնդիրները խիստ գրաւում են հասարակութեան, մանաւանդ մեր երիտասարդութեանը եւ Թաւրիզի կուլտուրական միութիւնը իր դասախօսութիւններով մեծապէս օգտակար է լինում նրանց։ Այժմ տեսնենք բոլշեւիկների մօտ ի՞նչ է կատարւում։ Սովետական գպրոցի մասին չենք խօսում, որովհետեւ ըստ ռուսական օրէնքի կարմիր ճրագներ եւ կարմիր լաթեր ունեցող տների մասին Թերթի սիւնակները չեն ներում։

20—30 «լեգալ» պաշտօնէներից եւ մի քանի էլ վարձկան ու չակերտաւոր բոլշեւիկ պաշտօնեաներից զատ, տարին տասն եւ երկու ամիս բոլշեւիկների ակումբում ոչ ոքի չէք հանդիպի։

Իսկ եթէ պատահում է հատ ու կենտ ոչ-բոլշեւիկ գնացողներ, նրանք էլ ծիծաղելու եւ դասախօսներին ձեռք առնելու համար են գնում։

Ակումբին կից է անունով ընթերցարան, ուր ոչ Թերթ կը տեսնենք եւ ոչ էլ ընթերցող։ Իսկ դրա փոխարէն սովետական դպրոցի աշակերտ-աշակերտուհիները եւ փողոցից հաւաքած կոմսոմոլները կը ծխեն, նարդի եւ բիլարդ կը խաղան եւ յարմար առիթին եթէ տներում խիստ ու «բուրժուական» ռէժիմ չկայ, մինչեւ գիշերւայ 1-2ը իրենց միայն յայտնի տեղերում «կը զուգտնան», ականջը խօսի, «եւ ուրիշ ոչինչ» «դասախօսի» (հաստագլուխ Համզիկեանը, որ միշտ իր դասախօսութիւնը «եւ ուրիշ ոչինչ»ով կը վերջացնի, դասախօսութիւնների ժամանակ, նորէն 20-30 նըպաստընկալ «հաւատացեալներից» ուրիշ մարդ չի լինում եւ դասախօսը «Դարու խալաթ Թիւլքի բէկ» սկսում է Լէնինեան վարդապետութիւններից քարոզել, կարծելով, որ իր ասածները ակումբի պատերից դուրս պիտի գան եւ պարսիկ ու հայ աշխատաւորութեանը գարձի բերեն։ Իսկ եթէ կանգ առնենք բոլշեւիկ դասախօսներից (իրենց հաշւով) ամենատաժեղից Համզիկեան կուսակցական առաւարքի (սա իրենց բոլշեւիկների արտայայտութիւնն է) վրայ, այն ժամանակ պատկերը պարզ կը լինի։ Մի քանի «իզմ»ներից «եւ ուրիշ ոչինչ»ից դուրս, որեւէ խնդրի շուրջ չի խօսում այդ պարոնը —գոնէ խօսածն էլ հասկանար—։ Երբեմն դասախօսութիւնների ժամանակ իրենց սօց-դեմօկրատ հակառող երիտասարդները այնպէս են ձեռք առնում այդ խեղճուկին, որ մարդ առանց բոլշեւիկ լինելու մեղքն է գալիս այդ երէկի կամուրջ, ազգասէր ու բոլորովին կիսագրագէտ, իսկ այսօր «կոմունիստ» «դասախօս»ին։

Սակայն չպիտի զարմանալ. միշտ Համզիկեանով պիտի չափել ներկայ խորհրդային Հայաստանի վարիչներին եւ Պարսկաստանում աշխատող «բոլշեւիկ» պաշտօնեաներին։

ԱԼԷՔՍԱՆԵԱՆ

ԽՈՀԵՄՈՒԹԵԱՆ ՇԱԲԱԹ

Ամառն հասաւ եւ ինքնաշարժի արկածները շատցան։ Այս առթիւ տեղական Թերթերը կը Թելադրեն կազմակերպել «խոհեմութեան շաբաթ» մը, ճիշդ ինչպէս յաջողապէս լուեցաւ Անգլիոյ մէջ, վերջերս։ «Խոհեմութեան շաբթուան» գործը պիտի ըլլայ Թերթերուն, Թատրոններուն, սինէմաներուն, փողոցներուն մէջ, կամ անԹելով ու ամէն միջոցով ինքնաԹելադրութեան մղել ժողովուրդը, մարզելու համար «խոհեմութեան ջիղը»։ Այս առթիւ արդէն ցոյց կը տրուին տասնաբանեային կարգ մը յօդուածները.

1.— փողոցին մէջ քալած ատեն Թերթ մի կարդաք։ 2.— վիրաւորուելու համար մէկ վայրկեանը բաւական է, բայց դարմանուելու համար տարիներ պէտք են։ 3.— ինքնաշարժին հետ կատակ չըլլար։ 4.— Ջուրս բացէք ձեր աչքը եւ ձեր ուշադրութեան պատուհաններ։

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ 27 մայիս, (Ս[...] Թղթ.).— Մեր գաղութն ալ մայիս 25ին արժանավայել կերպով տօնեց Ա. Ահարոնեանի գրական գործունէութեան յոբելեանը, պետական [...] Թատրոններէն Salle Rame[...] *մէջ։ Ներկայ էր մօտ երկու [...] զար երկսեռ բազմութիւն [...] Ժամը 2ին սկսեալ ժողովուրդ [...] գունդագունդ կը դիմէր [...] սրահ, զարմանք պատճառելով Ֆրանսացիներուն։ Կարգադիր յանձնախումբը որ կազմուած էր երիտասարդ ընկերներէ, [...] մէն ջանք Թափած էր հանդէսի բարեկարգութիւնը պահպանե[...]լու։*

Ժամը ճիշդ 3ին նախագահ Պ. Ս. Փափազեան կարգադր[...] բացման խօսքը եւ հանդիսա[...] կաններուն ներկայացուց [...] քաղաքապետ Պ. Edouard He[...]riot*ի ներկայացուցիչ* Mr. Fe[...]ret*ն։ Յօբել. Գործ. Մարմ[...] քարտուղարութեան կողմէ [...] դացուեցաւ Լիոնի նահանգապետութենէն, կեդրոնի հրամանատարութենէն, Ազգանուիրութեան Տեսչութենէն, Ամերիկեան հիւպատոսէն, Առեւտրական դաստանի նախագահութենէն, Ֆրան[...] ռու-ոփկանապետութենէն, Գործակէր տը Սփէսիալի ներկայացուցչութենէն,* Société Fra[...] de Tubize*ի տնօրէնութենէն եւ ուրիշ շատ մը գործարաններէ [...] ներու կողմէ գրուած նամակները։ Յետոյ տեղի ունեցաւ [...] դէսին պաշտօնական բաժինը։ Ֆրանսական նուագախումբը կողմէ նուագուած ֆրանսական եւ հայկական զոյգ քայլերգներով։ Յուռնկայու Ապա խօսք տրուեցաւ քաղաքապետի ներկայացուցիչ Պ. Փէռէի որ ֆրանսերէն ամփոփ ճառով [...] շնորհակալութիւն յայտնեց [...] բեն եղած հրաւէրին, յարգանքը՝ յոբելեարին եւ հայ ժողովուրդին. ընկ. Ս. Սիրական[...] արտասանեց «Յարգանք քեզ [...] Հ. Պօտուրեան (Տէսինէն, ֆրան[...] սերէն եւ հայերէն լեզուով [...] լուծեց յոբելեարին կեանքն [...] գրականութիւնը. «Յոբելեանը շատ ենք տօնած, բայց [...] միակն է իր համաժողովրդական [...] նութեամբը»։ Պ. Գ. Շիշման[...] արտասանեց «Միխտար» [...] Փոքրիկն Տոգթ. Թանամեան [...] նակի վրայ նուագեց «Մայ[...] տէն կտոր մը եւ արժանացաւ [...] բուռն ծափերու։*

Լիոնի յոբել. յանձն. կողմէ խօսեցաւ Պ. Աղէք. Կիւլպէն[...] եան. «Ազատ եւ անկախ Հայաստանի մէջ պիտի կանգնի [...] Ահարոնեանի արձանը. [...] մէկ բառնցքը պէտք է ուղղ[...] ըլլայ երկինք Աստուծոյ, [...] միւսը Արեւմուտք Եւրոպայի [...] րովհետեւ Աստուած եւ Եւրոպա մինենայն դերին մէջ գտնուեցան հանդէպ բազմաչարչար հայ ժողովուրդին եւ հայ դատին. [...] կեր Միքայէլ Վարանդեան [...] ֆրանսերէն հակիրճ բանախօսութեամբ, ուղղուած մօտ [...] Ֆրանսացի հանդիսականներու [...] Թերթերու Թղթակիցներուն [...] տիկաններու, պաշտօնեաներու [...] փաստաբաններու եւ ուրիշ[...] նկարագրեց Սորպոնի փառ[...] հանդէսը եւ ըսաւ.

«Հայութիւնը արեւելքի [...] գոյն ազգերէն է եւ աստ[...] Աsիոյ մեծագոյն պետութիւններէն մէկը կը կազմէր [...] տարի գրեթէ անընդհատ [...] բազմի մէջ էր հռոմէական [...] կայսրութեան հետ։ Պ. [...] մէջ իսկ ունեցեր ենք մեծ [...] կանութիւն մը։ Հայաստան [...] դարերով Թատր է եղեր [...] բարոս ցեղերու արշաւանքներուն [...] որոնք ամէն անգամ մահ [...] ւերած կը սփռէին եւ հետզհետէ կը նուազեցնէին հայութիւնը։ Այդ բարբարոս ցեղերու դէմ օգնութիւն հայցելու մար Հայոց վերջին Թագաւոր Լեւոն Զ. Փարիզ եկած [...] մեռած ու Թաղուած Սէն Դ[...] մէջ, Ֆրանսական Թագաւոր[...] րու շարքին։

Այս բանախօսը ներկայացուց Հայութեան վիճակը Թուրքիոյ լուծին տակ, վերջին քառորդ դարու ազատագրութեան պատմութիւնը, կոտորածները, բռնագաղթները, Եւրոպայի ազգային շարժումները, Եւրոպայի մեծ գէմքերու շահերը, Փրկաանուէններու, Պօղոսեաններու ջերմ պաշտպանութեամբ: Ապա կանգ առաւ համաշխարհային պատերազմին վրայ: Ցիշեց որ հայ ժողովուրդը տասնեակ հազարներով կամաւորներ տրամադրած էր դաշնակիցներուն: Պատմեց յետ պատերազմեան անցքերը Սէվրի դաշնագիրը, խանդավառութիւնն ու յուսախաբութիւնները: Ներկայացուց հայ ժողովուրդը իբրեւ հողագործ, աշխատաւոր եւ արուեստաւոր ժողովուրդ մը: Ի վերջոյ յիշեց որ հայկական դատը չէ մեռած. թէ շուրջ երեք միլիոն հայութիւնը անվհատ կրնար շարունակէ պահանջել իր արդար իրաւունքները: Ջերմ երախտագիտութիւն յայտնեց ֆրանսական մեծ ազգին որ հիւրընկալը է մեր տասնեակ հազարաւոր վտարականներուն:

Ապա հայերէն ուրուագծեց Անդրանիկի քաղաքական ու ազգային եւ հանրային գործունէութիւնը, Անդրանիկը հայկական քարոզիչն է. հսկայ, խիզախ, բանաստեղծ եւ մարտական Հ. Հ. պատուիրակութեան նախագահը՝ մեր բոլորին անով կապուած է մեր երկիր հայրենիքին: Անիկա ալ ու կը մնայ այնքան ատեն որքան ատեն որ մեր մէջ գոյութիւն ունի ազգային գիտակցութիւնը, կեցցէ՛ հայ ժողովուրդը որ ծնած է Անդրանիկներ եւ Ռաֆֆիներ:

Ներկաներու միահամուռ ցանկութեամբ հեռագիր մը խմբագրուեցաւ ղրկուելու համար յոբելեարին: Ընկ. Ա. Մելքոնեանի կազմակերպած բառաձայն երգչախումբը շատ գեղեցիկ կերպով երգեց Գ. Իսվէզեանի կողմէ դաշնաւորուած «Վնիր իմ ...»ը:

Սիրոպոյի ամենափոքր պարուհիներէն Miles. Nelly եւ Andree Beriel (8 եւ 6 տարեկան) շատ գեղեցիկ կերպով յաջողապէս պարեցին Ծուլերու ... Սիւէլի մէջ. Կամերի. Ամերիկեան պար, ... Կովկասի մէջ. Հարաւ. Մէկ. Թալէն Մէտար եւ քառակայուն պարեր, ընկերակցութեամբ իրենց շնորհալի մօր Mme J. Berielի դաշնակով եւ ... Թարմ ծաղկեփունջներու

Դադարէ մը վերջ բանախօսեց ընկ. Մեսրոպ Գուլումճեան: Անդրանիկեան օրէթէ վէտի աշուղն ... հայ հերոսներ կերտողը» ... Թորոսեան իր ... ձայնով երգեց, ընկերակցութեամբ Դաշնակի, Փրանսական եւ հայկական կտորներ. ... կուզայի (Կ. վրդ.) ... բարի լոյս,

Թելէ քելէ քէլէթի մեռնիմ, Հայաստան երկիր դրախտավայր», եւայլն: Ցանձնախումբի կողմէ Թարմ ծաղկեփունջ մը նուիրուեցաւ Mme J. Beriel ընկերակցութեամբ Գ. Եզ. Փափազեանի (ջութակ - դաշնակ) նուագեցին (Ch. Dauclaյի Romance et Boléro)ն: Ընկ. Ա. Գառնէ գեղեցիկ ուղերձ մը արտասանեց Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէին կողմէ, յայտնելով նաեւ բոլոր ընկերներու բարեմաղթութիւնները բազմավաստակ յոբելեարին: Գործադիրի Ատենադպիր Գ. Թ. Այվազեան կարդաց ղրկուած ուղերձները հետեւեալ մարմիններէն եւ անհատներու կողմէ.— Բարձր Հայքի Հայրենակցական Միութեան, Պօլսէն, Մեծ Նոր գիւղի Հայր. Միութեան, Զ. Ե. Ռ. Մ.ի կողմէ եՅ. Նիկողոսեանէ եւ Վ. Շահպազեանէ:

Մէջ ընդ մէջ կը նուագէր նուագախումբը: Օր. Շաքէ Փափազեան դաշնակով նուագեց ասնաթ մը Մոցարտէն:

Գործադիր մարմնին Ա. պետ Գ. Մ. Աբրահամեան ըրաւ փակման խօսքը, շնորհակալութիւն յայտնելով բոլոր անոնց որ իրենց նամակներով խնդակցութիւն յայտնած էին, ինչպէս նաեւ անոնց որ թէ նիւթապէս եւ թէ բարոյապէս օժանդակութիւն բերին սատարելով հանդէսի կազմակերպութեան, յաջողութեան եւ Գրական ֆոնտին: Հանդէսը վերջացաւ ուշ ատեն եւ ներկաները մեկնեցան ուրախ եւ բարձր տրամադրութեամբ, տանելով իրենց հետ յոբելեարէն մէկ մէկ յիշատակ:

∴ Երեկոյեան ընկերական հանդիպում մը տեղի ունեցաւ ընկ. Նիկողոսեանի ճաշարանը: Շրջ. Կոմիտէն օգտուելով ընկ. Մ. Վարանդեանի ներկայութենէն, գեղեցիկ գաղափարը յղացած էր կազմակերպելու այս ընկերական հանդիպումը: Խօսուեցան բաժակաճառեր եւ արտասանութիւններ: Խօսեցան նաեւ Գ. Շահխաթունի, ընկ. Մ. Վարանդեան եւ Մ. Գուլումճեան:

ՎԱՐՈՒԺԱՆ

«ԱՐՇԻՆ ՄԱԼ ԱԼԱՆ»Ը ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

ՊԵՐԼԻՆ.— Մայիս 17ի շաբաթ իրիկունը Ցիկին Երանուհի Բագալ գործակցութեամբ սիրող ումերու, ներկայացուց «Արշին Մալ Ալան»ը Պերլինի Շուբերտզալի մէջ: Թառը կը նուագէր Պ. Գարագաշ, իսկ դաշնակը Օր. Քալէմքեարեան: Սրահը լեցուն էր բոլորովին արտասովոր բազմութեամբ մը, որուն մաս կը կազմէին Հայեր, Թաթարներ, Պարսիկներ, եւ Գերմաններ: Գրեթէ բոլոր տեղական թերթերը ղրկած էին իրենց ներկայացուցիչները, ինչպէս եւ պարսից դեսպանատունը:

Այսպէս, կ'իրականանար կարծես ուրիշ առթիւ ըրած այն թելադրութիւնս թէ՝ Թատերական խումբեր շրջէին գաղութէ գաղութ, գոհացում տալու համար անոնց մշակութային պահանջին եւ ծառայէին սրոշ պրոպագանդի:

Անշուշտ խօսքը զուտ հայեցի ներկայացումներու մասին էր, բայց աչքի օրուան «Արշին Մալ Ալան»ն ալ իր կարգին առնգած էր մեծ հետաքրքրութիւն: Արեւելքցին արեւելքցի է: Հակառակ կորրին Թաթարական ծագման, շատ Հայեր արգէն ծանօթ անոր երգերուն, կը սիրեն զայն, փախցրուելով պահ մը, արեւելեան կիրաճայններու ելեւէջով, դէպի միսթիք արեւելք... Կ'ըսուի թէ ճաշակը պէտք է ազնուացնել: Այո՛, բայց ի՛նչպէս կարելի է: Կարելի է միայն սիրցնելով արուեստը, բարեխղճական ուղղութեամբ:

Ներկայացումը, հայկական չափանիշով, յաջող էր: Եւրոպացի քննադատները, «Լոքալ Անձայկըր»ի, «Փոսիշէ Զայթունկ»ի, «Ախթուր»ի եւ ուրիշ թերթերու թղթակիցները ընդհանրապէս լաւ տրամադրուած էին, «Բերլիներ Իլլուսթրիրթէ» պատկերազարդ թերթին կողմէ մասնաւոր լուսանկարիչ մը գեղարուեստները իրենց դերերուն մէջ լուսանկարեր էր: Իսկ Ցիկին Բագալ շատ մը շնորհաւորութիւններ եւ փունջեր ստացաւ: Կը լսենք նոյնիսկ թէ խնդրանք կայ ներկայացումը կրկնելու, բայց կը խորհուի ուրիշ կտոր մը մասին: Մինչ այդ, մեզի համար հետաքրքիրը այն է, որ հայերէն լեզուով եւ արեւելեան այս կտորը Հայերու կողմէ ներկայացուած՝ որոշ ուշադրութիւն գրաւեց հայ եւ մասնաւանդ օտար շրջաններու մէջ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

Ե. Գ.— Նախորդ թղթակցութեանս մէջ, Պերլինի Գաղթային Միութեան հասցէն ամբողջութեամբ տպուած չէր: Ճիշդը հետեւեալն է՝

D. Davidkhanian, Berlin, Charlottenburg, Pestalozzi Str. 47.

Նոյն

ԱԶԱՏ ՎՇՏՈՒՆԻ ՌՈՒՍԵՐԷՆ

Ռուս պետական հրատարակչականը ռուսերէնի թարգմանած եւ հրատարակութեան տուած է պրոլետ քերթող Ազատ Վշտունիի բանաստեղծութեանց հատորը: Թարգմանութեան աշխատած են խումբ մը ռուս գրողներ: Առաջաբանը գրած է Նաբայր Դարադեան, քննադատ: Այսպէս, մարդ չիմացած հայտկաւոր դարձաւ Ա. Վշտունին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԵՆ...

Հայաստանի մէջ քանի՞ թերթեր լոյս կը տեսնեն ներկայիս: Ահա ցուցակ մը որ կը ներկայացնէ Երեւանի թերթերը. (պատասխանատու չենք թուանշաններու ճշդութեան մասին, —

	կը տպուի (1929)
Խորհ. Հայաստան	15.000
Ավանգարդ	16.000
Մաճկալ	17.000
Կարմիր զինուոր	7.000
Կղըլ Եաֆակ (Թուրք)	4.600
Պիոնէր կանչ	19.000
Անաստուած	10.000
Հայաստանի Աշխատաւորուհի	8.000

Ցօգուածագիր մը, որ «Խորհ. Հայաստան»ի մէջ (16 Մայիս) քննութեան կ'առնէ սովետական մամուլին վիճակը, կը գանգատի եւ կը խոստովանի, որ թերթերուն տարածման գլխաւոր արգելքը կը կազմէ թղթատարական եւ սպառողական սպասարկութեան վիճակը:

Երեւանի տպարանները չեն կրնար արագ արագ տպել, եւ թղթատարը եւս չի կրնար ժամանակին հասցնել թերթերը: Թղթատարական սպասարկութիւնը այնքան գէշ է, որ բազմաթիւ գիւղեր նոյնիսկ քաղաքի մօտիկ վայրերու մէջ, շաբաթներով ղրկուած կը ճան թերթէ: Եւ կան գիւղեր ալ որոնք ոչ մէկ թերթ կը ստանան: Բաժանորդներ կան գիւղերու մէջ, ուր... թերթ չի հասնիր:

Գաւառական թերթերը եւս մեծ թիւով կը տպուին, ինչպէս կը հաղորդէ նոյն յօդուածագիրը. («Բանուոր»ը կը տպուի 6.000 օրինակ, թերեւս նոյնքան ալ «Սոցիալիստական Արշաւ»:) Սակայն չի բաւեր շատ տպել, այլ անհրաժեշտ է նաեւ կարդացնել: Այս նպատակով, կը թելադրուի բանուորական թերթ մը տպել, պատկերազարդ թերթեր հրատարակել, եւ նոյն ատեն խմբագրելու ձեւը նուազ... չինարէն դարձնել, որպէս զի ժողովուրդը հասկնայ «Խորհ. Հայաստան»ը եւ բոլոր Երեւանեան թերթերը:

ՆՈՐԷՆ ԿՈԼԽՈԶ

Կոլխոզի պատմութիւնները կը շարունակուին տակաւին: Կը շարունակուի նաեւ «Քչելային քաղաքականութիւնը», (այս բացատրութիւնը պրոլետ գրող Ալազանինն է, եւ կը նշանակէ գիւղերէն աքսորել անոնք որ կոլխոզ չեն մտներ): Ձախերաւորները (այսպէս կը կոչուին խորհրդային իշխանութեան աչքին փակածելի երեւցող գիւղացիները.) Հօղէ եւ եղներէ կը զրկուին՝ առ ի գոսախաբարութիւն: Գիւղացիներու մասամբ գոհ աշխատանքը գիւղ ղրկուած են, օժանդակելու համար գիւղամնաստական այդ քաղաքականութեան: Ահա այդպիսի աշխատաւորական խումբ մըն է, որ կը պատմէ «Պրոլետար»ի մէջ (20 Ապրիլ) իր գիշերային ճամբորդութիւնը դէպի Ղարաքոյ:

Աշխատաւորները գիւղ կը հասնին գիշերը ժամը 3ին, եւ շուներուն հաչոցներով կ'ողջունուին: Խումբը գիշերը կը լուսցնէ «ուսգարաշինին թէյարան մէջ: Առաւօտ գիւղացիները կը հասնին.

— Դուք եկել էք գերասանութի՞ւն անէք թէ...

— Ո՛չ, մենք գերասան չենք, գպրոցի աշխատաւորներ, եկել ենք ձեր գիւղի կոլխոզին օգնելու:

Կոլխոզին նախագահը լղար դէմքով Թուրք մըն է: Եւ կը գումարուի կոլխոզին ժողովը, մինչ գիւղացին ուրի՛շ գանգատ ունի.

— Դուք ձեր աչքով տեսնում էք, որ մեր ջուրը վատ ջուր է, մեր ազգաբնակչութեան մեծ մասը հում ջուր վախում է խմել, որովհետեւ եթէ խմի, կը հիւանդանայ:

Ուրիշ մը կը պատմէ,

— Երբ մի չքաւոր գնում է կոպերատիվից 17 կոպէկանոց թել առնելու, նրան թելի հետ տալիս են 50 կոպէկանոց անդամագրութեան մարկա: Դուրս է գալիս, որ գիւղացին թելին տալիս է ոչ թէ 17, այլ 67 կոպէկ:

Բայց կոլխոզականները չեն զբաղիր այդպիսի հարցերով: Անոնք գիւղացիին եղը համայնացնելէ զատ ուրիշ բանի չեն նայիր:

Եւ գիւղը կը պոռայ.

— Եաչասըն եոլդաշլար:

— Սաղ օլ:

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀ. ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Հայ Բժշկական Միութեան պարբերական դասախօսութեանց վերջինը տեղի ունեցաւ անցեալ շաբթու, հինգշաբթի երեկոյ, Սոսիէթէ Սավանթի մէջ, երբ խօսեցաւ նախ Ցիկին Ցօքթ. Գրգօյեան, նիւթ ունենալով յղի կիներուն առողջապահութիւնը: Դժբախտաբար իր ալ վերջին դասախօսութիւնն եղաւ այս, քանի որ մէկ շաբաթ յետոյ զոհ կ'երթար աՀռելի արկածի մը:

Դասախօս բժշկուհին նախ տուաւ կազմախօսական ծանօթութիւններ, յետոյ ներկայացուց բոլոր այն փոփոխութիւնները, որոնք տեղի կ'ունենան յղի կնոջ կազմախօսութեան եւ բնախօսութեան մէջ: Արդարեւ յղի կինը, եթէ երբեմն գիւրին կ'անցընէ այդ շրջանը, յաճախ ալ կը պատահի, որ մահու եւ կենաց միջեւ պայքար մը կը դառնայ յղութեան զարգացումը:

Կնոջ ամբողջ կազմը կ'ենթարկուի ծանր ցնցումի մը: Սկսելով բերնէն, յղի կինը նախ կը զգայ առատ լորձնահոսութիւն մը յետոյ փսխելու անզուսպ փափաք մը: Ախորժակը քմահաճ վիճակ մը կ'ունենայ, տարօրինակ ցանկութիւններ կ'ունենայ ուտելու այս կամ այն բանը: Լեարդը եւս նուազ կը գործէ, որովհետեւ կը ճնշուի, այս պատճառով յղի կինը կը դատապարտուի պնդութեան:

Սիրտը կը մեծնայ, որովհետեւ արեան քանակը կը շատնայ, ոչ անշուշտ գնդիկներով, այլ հեղուկ մասով: Երակները կ'ուռին, ոտքերուն վրայ լայներակութիւն (varices) նշաններ կը տեսնուին, թութք («մայասըլ») կը կազմուի:

Երիկամները եւս բնախօսական փոփոխութիւն կը կրեն, ընդունայնը կը շատնայ, սրունքները կ'ուռին: Բնապիտի շատնալը ծանր բարդութիւններ կը պատճառէ թէ զաւկին եւ թէ մօր ծառայողին տեսակէտէն:

Ջղային դրութեան կրած փոփոխութիւնները եւս կարեւոր են, լուսնոտ եւ «իսթէրիկ» կը դառնան, մայրին շփոթութեան եւ ապշութեան կը մատնուին, տեսակ մը խենդութիւն զոյց կուտան (folie puerpérale).

Կը տեսնուի թէ յղութիւնը ի՛նչ ծանր ցնցումներ կը պատճառէ կնոջ հոգիին ու մարմինին մէջ: Ահա թէ ինչո՛ւ անհրաժեշտ է գիտնալ յղութեան առողջապահութիւնը, որ կը թելադրէ թեթեւ եւ տրամաբանական սննդառութիւն մը, հանգիստ եւ մաքրութիւն:

Բժշկուհի Գրգօյեան խօսեցաւ նաեւ երեխային ծննդաբերութեան եւ առաջին մանկութեան առողջապահութեան մասին,— ի՛նչպէս կաթ տալ, ժամերով եւ չափով, առողջական վիճակին հետեւիլ ջերմութեան աստիճանով եւ աղիքներու պարպումին եղանակով:

Ցետոյ խօսեցաւ տոքթ. Վ. Թորգոմեան, որ ներկայացուց մորթին կազմախօսական նկարագրութիւնը եւ բնախօսական պաշտօնները, մատնանշելով մաքրութեան պայմաններուն անհրաժեշտութիւնը:

ՌՈՒՆԿՈՒԻԼ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 27 —

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

... Վան.է. կառավարութիւն ... թուղթ մը պիտի վերցնէ, ... Նա ալ կուգայ:

— Ո՞ւր պիտի երթաք:

— Յելըստան (այսինքն՝ Արճէշ) ... զօրքին ալ բերելու:

Մենք քանի մը տղայ վեր ... գացինք նաւի գեկը ... վերցրինք եւ բերինք ... քով: Թրքական չփախչէին: ... գէտ մուխ չեղած՝ ... նաւի տէրը: Վանեցի հայ ... էր:

— Ա՛յ մարդ, ըսինք, մեզ ... տանես Ախլաթ:

Նաւատէրը լաց ու ողբում ... թէ՝

— Ես պիտի երթամ կառավարութեան ալ բերեմ:

— Լաւ, չլաւ,— ըսինք,— ... չունի, պէտք է տանես:

Վազգէնն ու Միքօն դրինք ... փոքր նաւակի մէջ եւ «Զայն տո՛ւր, օ՛վ ծովակ» երգելով՝ ճանապարհ դրինք դէպի Վան:

Կզզիէն միւս ցամաքի հեռաւորութիւնը կ'ըլլայ մօտաւորապէս 600 քայլ: Նրանք ելան ցամաք եւ շարունակեցին իրենց ճանապարհը: Մենք ալ (ընդամէնը տասը հոգի) լցուեցանք այդ մեծ նաւի մէջ: Նաւատէրը չէր ուզում գար նեբա: Մենք բռնեցինք թեւերից եւ ներս քաշեցինք:

Մինչեւ լուսաբացը յաջող քամի էր, իսկ լուսաբացին դադարեց: Դեռ բաւականին ճանապարհ ունէինք: Նաւատէրը մինչեւ լուսաբաց մեզ հետ չխօսեց. գեկը բռնած էր: Յետոյ սկսեց կամաց կամաց Վանի մասնիչներու անուն տալ: Մենք կը թիավարէինք, բայց նաւը մեծ ըլլալու պատճառաւ արագ չէր երթար:

Մօտեցանք Կծւակ գիւղի քարին եւ ելանք ցամաքը: Նաւը յետ դարձաւ: Նաւը ութ ժամէն պիտի հասնէր Արճէշ, գացեր էր քամի չըլլալու պատճառաւ երեք օրէն: Վանէն հեռագիր եկած էր թէ՝ նաւը կուգայ, այսքան ալ յանձնեցէ՛ք: Մարդուն կը հարցնեն՝ «երեք օր երեք գիշեր ո՞ւր մնացիր» ու կը սկսին չարչարել: Կ'ըսէ.

— Այսինչ տղը (ուր անմարդարենակ է, է՛լ վանքի անունը չի տար) նաւը կապած էի, 40 ֆէտայիներ, որոնք բոլորն էլ նաւավարներ էին, նեբա լցուեցան. շատ ընդդիմացայ, ոչինչ չօգնեց:

— Ո՞ւր գացին, ո՞ւր ելան:

— Կծւակայ քար ելան:

Հեռագրով այդ լուրը կը հաղորդեն Վանի կուսակալին: Ան ալ հեռագիր կուտայ Բաղէշի կուսակալին թէ՝ «Ձեր կողմը անցեր են 40 ֆէտայիներ»:

Մենք երբ Կծւակայ քարը ելանք (Կծւակայ քարը սար մըն է, որ իրեն քիթը երկարացուցած է ծովու մէջ. սարի ստորոտները ծիրանի պարտէզներ կը գտնուին), քիչ մը առաջ գացինք: Երկու հոգի քիչ մը մօտեցանք պարտէզներուն: Հոն տեսանք մարդ մը: Աչքով ճանչցաւ էդ մարդը, կանչեց: Մարդը եկաւ մեր քով: Գրեթէ բոլորս ալ կը ճանչնայինք էդ մարդուն, նա ալ մեզ կը ճանչնար:

Գիտէք, ո՞ւր է Սերոբը,— հարցուց Սիմոնը:

— Ես չգիտեմ, կարելի է գիւղի խմբապետը գիտնայ:

— Դէ՛հ, ուրեմն էս նամակ կ'առնես կը տանես գիւղի խմբապետին, որ նա ո՞ւր որ ալ ըլլայ Սերոբը՝ ղրկէ նրան:

— Շատ լա՛ւ:

— Մեզի ալ հաց կը բերես:

— Շատ լաւ:

Մէկուկէս ժամ չեղած, մարդը բերաւ մեզի հաց, մածուն, ձուածեղ, ծիրան: Երեկոյեան մութ տալուն՝ գացինք Կծւակ գիւղը: Երեկոյեան ժամը հինգ կ'ըլլար՝ եկաւ Սերոբը իր 15 ընկերներով:

Երկու օր հոդ մնացինք, երկու օր ալ գացինք Ծղակ՝ հոն մնացինք: Բաղէշէն լուր հասաւ մեզի, թէ խուզարկութիւն պիտի ըլլայ: Մենք բարձրացանք Նեմրութի սարերը: Բաղէշէն եւ Ախլաթէն 300 — 400 զօրք երկու կողմէն խուզարկեցին, բայց ոչինչ չգտան: Մենք բարձրից կը տեսնէինք նրանց: Երկրորդ օրը վերադարձան իրենց տեղերը:

Բաղէշի կուսակալը հեռագիր կուտայ Մշոյ մութէսարիֆ Մուսթաֆա փաշային, թէ՝ 40 հոգի ֆէտայիներ եկած են ձեր կողմերը՝ ելած Սասուն: Նա կը կանչէ Մշոյ առաջնորդ Վարդան վարդապետին (որանք իրարու բարեկամ էին) եւ կ'ըսէ թէ 40 ֆէտայիներ գացեր են Սասուն: Վարդան վարդապետը կ'ըսէ. Թէ՝ «ես չեմ յուսար, էգպէս բան եղած ըլլայ»: Նա գաղտնի կը կանչէ Սասունի ոչմներուն եւ կը հարցնէ՝ «իբրաւ խումբ մը եկե՞ր է»: Սասունցիք շատ կը սիրէին Վարդան վարդապետին եւ նրանից գաղտնիք չէին պահեր: Նրանք կ'ըսեն, թէ մարդ մը եկած չէ: Եւ իրաւ, մենք Ախլաթի գիւղերն էինք:

Գուրգէնը ժամանակ մը Ախլաթի գիւղերը . մնաց զալէն վերջը՝ գնաց Բաղէշ, հոն կազմակերպութիւնը աւելի կանոնաւոր հիմքի վրայ դնելու:

Ես կը գտնուէի Կծւակ: Գիւղացիք գողցեր էին երեք ջորի, երկու ձի, որոնք վատ Քիւրտերու կը պատկանէին:

Լուր եկաւ թէ խուզարկութիւն պիտի ըլլայ: Սերոբի եղբայր Քրքոյի հետ այդ երեք ջորին ու ձին տարինք սարը: Հոն ես ծանր հիւանդացայ: Գիւղացիք ինծ տարին Կծւակ՝ պառկեցուցին: Նրանք թէյ պատրաստեր էին ինծ համար, նատեցուցին, որ խմեմ: Խելքս գլխէս գացած էր: Անգիտակցաբար եռացած ջուրը ամբողջը մէկէն խմեցի: Բերանս էրուեր էր եւ ես ոչինչ չեմ զգացեր: Այդ ջորիները ու ձիերը մատղիր էին Սասուն ղրկել, սակայն գիւղացիք չեն կրցեր պահել եւ բաց են թողուցեր: (Շար.)

սին։ Ջոհերու թիւը կարելի չէ եղած ճշդել ոչ Հնդիկներուն,ոչ ալ Պիրմանններուն համար։ Ընտանիքներ կան որոնց բոլոր անդամները սպաննուած կամ անհետ կերպով յօշոտուած ենթակառավարական շէնքոյց մը կը խոստովանի թէ անկարելի է համրել զոհերը։ Միայն սաչափը գիտեն թէ Եւրոպացիներ չկան զոհերուն մէջ (մնացածը որո՞ւ հոգ...)։ Միայն հիւանդանոցներու մէջ մեռած զոհերուն թիւն է 63, իսկ դարմանուած վիրաւորներուն թիւը՝ 716։ Վաճառատուները փակ են տակաւին եւ ուտելիքի նեղութիւն կը քաշուի։

∴ Լորտերու ժողովին մէջ, Եգիպտոսի Նախկին մարզպանը նեղացուցիչ հարցումներ ուղղեց կառավարութեան։ Հնդկաստանի Նախորդ փոխարքան պահանջեց որ կառավարութիւնը ամէն միջոց ի գործ դնէ, վերջ տալու համար անհնազանդութեան պայքարին։ Կառավարութեան կողմէ պատասխանեց լորտ Րըսէլ, ըսելով թէ Հնդկաստանի գիւղացի դասակարգերը չեն մասնակցիր պայքարին եւ գովելով բանակին եւ ոստիկանութեան համբերութիւնը։ Ցետոյ աւելցուց. «Կառավարութիւնը կը կարծէ թէ մասնաւոր կազմակերպութիւն մը կը վարէ պայքարը. բայց ապացոյց չունի թէ Ռուսիոյ կամ Մոսկուայի մատը կայ այս խռովութեանց մէջ։»

∴ Առջի օր իսլամներու մեծ ժողով մը տեղի ունեցաւ Պոմպէյի մէջ, որուն գէպքերուն առթիւ։ Ժողովը բանաձեւ մը քուէարկեց, որ համակրանք կը յայտնէ խռովութեանց զոհերուն համար եւ կը հրաւիրէ իսլամները բռնութեան չդիմել։

"ՄԱՅԻՍ 28,, ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՊԻՑԵԱՆՔՈՒՌ. — Հ. Յ. Դ. Զաւարեան ենթակոմիտէի կողմէ։ Այս կիրակի ժամը 2ին, 13 Rue d'Issy

կը նախագահէ Թ. ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

կը խօսի՝ ԼԵՒՈՆ ՆԱՑԻՐՑԻ

կը նուագէ «ԵՓՐԱՏ» նուագախումբը

ՄԱՐՍԷՅԼ

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Brebant Marseillaisի մեծ սրահը, 146 Chemin des Chartreux.

կը խօսին՝ Պ. Հ. ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ եւ ուրիշներ

Արտասանութիւններ, նուագ եւ երգ

Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ

ՍԷՆՏ ՄԱՐԿՐԻՏ. — Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին։ Ցայտագիր տեղւոյն վրայ։

Ի ՊԱՏԻՒ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

Մարսէյլի Բարձր Հայքի Հայր. եւ Երիտ. միութեանց, կողմէ, Այս կիրակի իրիկուն ժամը 8ին Սալոն Շափի մէջ։ Կը Նախագահէ՝ Պ. Յ. ՍԱՀԱԹՃԵԱՆ։ Կը խօսին՝ Պ. Պ. Ա. ԱԲՈՅԵԱՆ եւ ԱՐՇՆԵԱՆ։ Գեղարուեստական բաժին։ Մուտքը ազատ է։

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ, 71 AVE. KLÉBER

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ Կը խօսի Ռ. Ջամալեան, Պուլկարահայ գաղութի մասին։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՓԱՐԻԶԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին։

ՊԵԼՎԻԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը՝ այսօր Ուր. իրիկուն ժամը 8.30ին Ռոստոմի սրահը։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբի ժողովը՝ այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէն առիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերու բոլոր ընկերները այս Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Անիէռ Պուա - Քոլոմպի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

Զ. Ե. Ո. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը կարգ մը ընկերներու դիմումներուն վրայ նախաձեռնարկած է կազմելու ենթամասնաճիւղ մը մը Սէն Լուի մէջ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, Պ. Փիլոեանի սրճարանի սրահը։ Կը հրաւիրուին բոլոր սրբ ընկերները։ Ներկայ կ'ըլլայ Մարսէյլի վարչութիւնը։

Շ. ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ եւ շրջանի Ռազմիկ Հայր. միութեան տարեկան ընդհ. ժողովը այս Կիր. ժամը 2.30ին 40 Րիւ Պէլվիլի սրահը։ Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն եւայլն։ Կը խնդրուի բոլոր հայրենակիցներէն անպայման ներկայ գտնուիլ այս կարեւոր ժողովին։

Յոքթ. Եր. Գրգոյեան եւ իր փոքրիկները՝ Քպտիս եւ Արմինէ. Պ. Սմբատ Գրգոյեան եւ իր աղջիկը, այրի տիկ. Ազնիւ Գրգոյեան, Պ. Պ. Հրայեայ, Հրանդ, Արմէն Ճ. Գրգոյեան (Թիֆլիս), Պ. Վաղինակ Ճ. Գրգոյեան, Տէր եւ Տիկ. Քորբմազեան (Փոթի), Տէր եւ Տիկ. Յ. Յոխիկեան եւ զաւակունք (Սան Ֆրանսիսկօ), Տէր եւ Տիկ. Յ. Ջաղացպանեան, Տէր եւ Տիկ. Ս. Պալճեան, Տէր եւ Տիկ. Խ. Ալլահաթեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկ. Ա. Ալլահաթեան, Տէր եւ Տիկ. Վ. Միրիճանեան եւ զաւակը (Երեւան), Պ. Գ. Քէմէքճեան (Մարսէյլ), Այրի Տիկ. Շ. Ինճուճեան, Այրի Տիկ. Մ. Ինճուճեան եւ զաւակունք, Պ. Յ. Ինճուճեան, Տէր եւ Տիկ. Գ. Գասապեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկ. Յ. Գասապեան (Ս. Ֆրանսիսկօ), Տէր եւ Տիկ. Լ. Գասապեան եւ զաւակունք (Լօս Անճէլօս), Տէր եւ Տիկ. Գ. Գասապեան (Եկատերինոդար), Տէր եւ Տիկ. Գ. Խանամիրեան (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկ. Տ. Պյտոյեան եւ զաւակունք (Տէհրան), եւ պարագաները խորին վշտով կը ծանուցանեն դառնակսկիծ մահը իրենց սիրեցեալ կնոջ, մօր, եղբօրկնոջ, ներոջ, հօրեղբօրկնոջ, մօրեղբօրկնոջ եւ ազգականուհիին

ԲԺՇԿՈՒՀԻ

ՏԻԿԻՆ ԱՂԱՒՆԻ ԳՐԳՈՅԵԱՆԻ

(Ծնեալ Տէմիրճեան

որ զոհ գնաց եղերական արկածի մը 1930 Մայիս 23ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի վաղը Շաբաթ օր կէսօրէ վերջ ժամը 12.30ին Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, 15 Rue Jean Goujon, ուսկից հանգուցելոյն մարմինը պիտի փոխադրուի Փանթէնի գերեզմանատունը։

ԾԱՆՕԹ. — Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այնպիսին նկատել։

ՓԱՐԻԶԻ Հայ բժշկական Միութիւնը ցաւով կը ծանուցանէ դառնագէտ մահը՝ միութեան ժրաջան անդամուհի ԲԺՇԿՈՒՀԻ ՏԻԿ. ԱՂԱՒՆԻ ԳՐԳՈՅԵԱՆԻ որ զոհ գնաց ցաւալի արկածի մը։

IMPRIMERIE - MASSIS - ED[illegible]
208bis, Rue Lafayette Paris [illegible]

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ. 40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	» »
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.288

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ
31
ՄԱՅԻՍ
1930

31 MAI 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1277

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՈՒԺԵՐՈՒ ՀԱՄԱԽՄԲՈՒՄ

Դժնդակ, չարչրկուած նիւթ մըն է այս, — ուժերու համախմբում։ Բայց պարտաւոր ենք միշտ արծարծել ու հետապնդել։

Պարտաւոր ենք զարնել մուրճի մը պէս, մինչեւ որ տեղ ընէ մեր կեանքին մէջ։

Այլապէս, — կազմալուծման որդը պիտի վարակէ մեր բոլոր կողմերն ու հաստատութիւնները, և պիտի դառնանք անկարող թիթեռնիկներ։

Մեզմէ աւելի զօրաւորներ, կազմակերպուած պետութիւն փրկութեան լաստ մը կը համարեն ուժերու համախմբումը։ Անգլիոյ աշխատաւորական կառավարութիւնը, հակառակ դասակարգային տեսակէտին, տակաւին առջի օր կը հրաւիրէր միւս երկու կուսակցութիւնները՝ գործակցիլ եւ դիւրացնել իր աշխատանքը, դարման գտնելու համար գործազրկութեան։

Կարմիրները կը ծաղրեն այս ուղղութիւնը, իբրեւ «սրբազան դաշինք» հակայեղափոխական, քաղքենի տարրերու։ Բայց, ամէն բան իր ճամբով կ'երթայ։ Ամենօրեայ կեանքը այնպիսի պարագաներ կը ներկայացնէ որ, քարացած բանաձեւերը չեն դիմանար։ Մնաց որ, անպայման սկզբունքի շեղում չի նշանակեր գործակցութիւնը՝ որոշ առաջադրութիւններով։ Լուծելու համար այս կամ այն հարցը։

Այս պարագան ճիշդ է մանաւանդ մեզի համար։ Ի՛նչ հոսանքի ալ պատկանինք, դժուար չէ լեզու գտնել թանձրացեալ խնդիրներու շուրջը, առանց զոհելու մեր սկզբունքներուն սրբութիւնը եւ մեր կարծիքներուն ազատութիւնը։

Եւ այդպիսի հարցեր շատ կան։ Ոչ միայն գաղութներու, այլ եւ Հայաստանի հետ։ Մենք պիտի խօսինք միայն գաղութներու մասին, չխճողելու համար նիւթը։

Վերջերս մասյլ տեղեկութիւններ հրատարակուեցան թերթերու մէջ, Սուրիոյ գաղութին կացութեան մասին։ Մենք առիթ ունեցանք արտատպելու քանի մը արաբական թերթերու նկարագրութիւնները եւ «Ազդակ»ի լեղապատառ կոչերը։ (Այս թերթը այժմ սկսած է արաբական բաժին մը հրատարակել, տեղացիները լուսաբանելու համար, ինչ որ լաւ երեւոյթ է)։ Ստոյգ ու մանաւոր տեղեկութիւններ ալ կը հաստատեն թէ իսկապէս ահաւոր կացութիւն մը կայ մթնոլորտին մէջ, իբրեւ հետեւանք թթուեցած անհամբերութեան, զանազան թիւրիմացութեանց եւ գաղտնի գործունէութեանց։ Դրացի թուրքերն ալ, անշուշտ, հաճոյքով կը դիտեն կրակը, յարդ եւ տաշեղ նետելով։

Արդ, այս մէկ հատիկ պարագան չի՞ հարկադրեր մերձեցում, խօսակցութիւն, գործակցութիւն զանազան հոսանքներու միջեւ։ Եթէ վտանգ մը կը սպառնայ մեր ամէնէն հոծ գաղութին, իրարու դէմ նիզակ ճօճելով չէ որ պիտի խափանուի։ Ոչ ալ մեկուսի կենալով եւ սաղմոս քաշելով։ Հարկ է չեչտակի նայիլ վտանգին, եւ ձեռք ձեռքի, գլուխ գլխի տալ, դայն կանխելու համար։ Այլապէս, մենք ի՞նչով ենք արժանի մեր կոչումին ու դերին։

Մանաւանդ որ, այս խնդիրը շատ ալ բանավէճ եւ արծարծում չի վերցներ։ Հարկ է տեղը ծանր նստիլ, որոճալ ու գործել։ Ոչ թէ բերանաբաց ձայն ձգել, իմաստութեան մրցանակ շահելու յաւակնութեամբ։ Անոնք որ խելք ծախելու մարմաջ ունին — մասնաւորապէս Երեւանցիները — մեծագոյն բարիքը ըրած կ'ըլլան, կարճ կապելով իրենց խոպոտ, խառնաձայն փողանակները, որոնք, ամէն պարագայի մէջ, սխալ հասցէի ուղղուած են։ «Վարդապետն ասաց»ը կացութիւն չի փրկեր ոչ Հալէպի եւ Պաղտատի, ոչ ալ Երեւանի մէջ։

Մենք պատահաբար յիշեցինք Սուրիոյ պարագան։ Դեռ ո՜րքան կենսական խնդիրներ կան, որ կը պահանջեն ուժերու համախմբում, տեսական եւ գործնական աշխատանք՝ ձեռք ձեռքի։

Այսպէս՝ նոր գաղթականներու տեղաւորման եւ հիներու տեղափոխութեան, տարերային գաղթի խնդիրները։ Իրականութիւն է որ անընդհատ կը պարպուին Յունաստանն ու Պուլկարիան, եւ եթէ անցագրի դժուարութիւնները չյամենահարեն, դժուարաւ պիտի կիսուին մեր այդ երկու գաղութները։

Կա՛յ, վերջապէս, գաղութներու կրթական հոգը, որ կը պահանջէ ամփոփ եւ հաւաքական աշխատանք։ Եթէ չենք սխալիր, Սուրիական Տրիպոլսոյ դպրոցը փակուեցաւ 150ոսկիի նշճիմ գումարի մը պակասէն։ Տէր Զօրը, մահուան անապատը, տակաւին կը սպասէ որ միութիւն մը կամ անհատ մը խղճի պարտք համարէ 40.000 ֆրանք ճարել, դպրոց եւ եկեղեցի կառուցանելու համար։

Ի՞նչպէս կարելի հանդուրժել այս անտիրութեան։ Լսել, կարդալ եւ չկարմրիլ։

Եթէ ունենայինք ազգային կեդրոն մը, ոչ ո՛ք եւ է դպրոց կը փակուէր, ոչ մարդիկ ճարահատ վկայութեան կը կանչէին Տէր Զօրի անապատին մէջ կոխկրտուած անհամար ոսկորները, եւ ոչ ալ կ'անճրկէինք ուրիշ այնքան հոգերու առջեւ։

Աղէտ՞ մը կը սպասենք թէ հրաշքի մը, մեր ուժերը համախմբելու եւ մեր ճակատագիրը վարելու համար։

Եւ ի՞նչպէս կ'արդարացնենք մեր այնքան ուռուցիկ յաւակնութիւնները, երբ շնորհք չունինք պարբերաբար քով քովի գալու եւ գոնէ կարգ մը հարցերու մէջ համախորհուրդ գործելու համար։

Շ.

ԼՐԱՑՈՒՑԻՉ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՍԱԼՄԱՍՏԻ ԱՂԷՏԻ ՄԱՍԻՆ

ԿՈՐՈՒՍՏՆԵՐՈՒՆ ԱՌԱՋԻՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

ԹԱՒՐԻԶ, 16 մայիս (Սեփ. Թղթ.).— Նախորդ երկու թղթակցութեանցս մէջ պարզած էի երկրաշարժին մանրամասնութիւնները։

Ամէնէն առաջ ըսեմ, որ «Յառաջ»ի Սալմաստի թղթակից տարաբախտ Վահան Սարուխանեանի դիակը փլատակներու տակէն հանած են իր ընկերները եւ հայ գինուորները։ Մէջքն ու ոտքերը ջարդուած եւ ամբողջ մարմինը արցունքած էին։ Վահանը մինչեւ գիշերուան ժամը 12ը (6 մայիս) նստած է եղեր եւ նամակ գրած է ըսելով.

— «Գիւղացիներուն յորդորեցի տուներէն դուրս գալ և լեցուիլ դաշտերն ու այգիները, զգուշանալու համար երկրաշարժի աղէտներէն, բայց ոչ ոք մտիկ ըրաւ ինծի։ Ես մինակ նստած եմ եւ հաւանաբար միայն ես ազատուիմ փլատակներու տակէն։ Շատ կը ցաւիմ որ այսպէս եղաւ»։

Այս տողերը գրող Վահանը յետոյ հագուստները կը հանէ եւ անկողին մտնելով կը քնանայ։ Եւ նոյն գիշերը ժամը 1.30ին անհնարին ցնցումէն երբ սենեակը կը խորտակուի, Վահանը կը մնայ փլատակներուն տակ եւ կը մեռնի։ Աշոտ քահանան (Սալմաստի հայոց հոգեւոր հովիւը) խումբ մը համակիրներու հետ կ'երթայ Մահլամ գիւղը եւ կը թաղէ Վահանի մարմինը։

⁂ Նախորդ թղթակցութեանս մէջ յիշած էի, որ Ատրպատականի թեմական խորհուրդի անդամ Գ. Սամսոն Թադէոսեանը մայիս 10ին գնաց Սալմաստ (որուն հետ կապուած է տասնեակ տարիներու կրթական-յեղափոխական գործունէութեամբ եւ քաղցր յիշատակներով), կացութիւնը տեղին վրայ ուսումնասիրելու համար։

Մայիս 17ին պիտի վերադառնայ, բերելով ընդարձակ տեղեկագիր մը աղէտի եւ աղէտեալներու մասին։

Սալմաստ գացած է նաեւ Շահնշահ Փահլէվիի անձնական բժիշկ Ամիր Ալամը իր գործակիցներով։

Ատրպատականի զինուորական հրամանատարը՝ Ամիր Լաշքար Ջաֆար Տէօվլէն եռանդուն կերպով կազմակերպած է աղէտեալներու օգնութեան գործը, շնորհապարտ ձգելով ժողովուրդը։ Կառավարութիւնը մինչեւ չի խնայեր օգնութեան գործը արագ եւ հաստատուն կերպով կատարելու համար։ Սալմաստի աղէտեալները, Հայ, Պարսիկ, Ասորի, Քիւրտ, հաւասարապէս կը վայելեն կառավարութեան օգնութիւնը։

Ամենավերջին եւ ստոյգ տեղեկութեանց եւ Գ. Սամսոն Թադէոսեանի անձնապէս կատարած վիճակագրութեան մը համաձայն, ցարդ արկածահար գիւղերը ունեցած են հետեւեալ զոհերն ու կորուստները. —

1. Սաւրա. — Այստեղ կ'ապրէին 4 տուն Հայեր (26 հոգի), տուած են մէկ զոհ։ Ամբողջ գիւղը աւերակ, եկեղեցին քանդուած։ Նոյն գիւղին մէջ ապրող 600 Պարսիկները 150 զոհ ունեցած են։ Փլատակներուն տակ մնացեր են նաեւ 150 արջառ եւ 1000 ոչխար (Պարսիկներուն)։ Գետինը ունի մանր ճեղքուածքներ, արեւմուտքէն արեւելք եւ հիւսիսէն արեւելք։

2. Փաթաւուր. — Ասորաբնակ, 113 հոգի, 11 զոհ, ամբողջ գիւղը աւերակ։ Լայն ճեղքուածքներ ունի գետինը՝ նոյն ուղղութեամբ։

3. Մահլամ. — Այս գիւղին մէջ կ'ապրէին 294 Հայեր, որոնք զոհ տուած են 38 հոգի։ Անասունները մնալով փլատակներուն տակ, սատկած են՝ 264 գլուխ։ Ամբողջ գիւղն աւերակ, եկեղեցին եւ դպրոցը քարուքանդ։ Գերեզմանատունը մէկ մարդու հասակի չափ իջած, չոքած։ Լայն ու խոշոր ճեղքուածքներ։ Այս գիւղին մէջ ապրող 38 Քիւրտերը տուած են 10 զոհ։

4. Խոսրովա.— Ասորաբնակ, 280 հոգի, զոհ տուած են 34 հոգի։ Անասուններու կորուստը՝ 150։

5. Քէօհնաշահար (Հին քաղաք).— Հայեր 8 տուն, 49 շունչ, զոհ 1 անձ։ Եկեղեցին քանդուած, ամբողջ գիւղն աւերակ։ Արաբական պատմական մինարէն (որու մասին Րաֆֆին այնքան սիրուն տողեր գրած է իր «Կայծեր»ուն մէջ) փլած ու քարուքանդ եղած է։ Այս գիւղին մէջ ապրող 350 տուն Պարսիկները ունեցած են 150 զոհ։ Արջառ եւ ոչխար՝ 1200 գլուխ՝ փլատակներուն տակ մնացած։ Գիւղին գետինը խաչաձեւ ճեղքուածներ ունի։ Այս գիւղին Իմամ Զատէ յոյանի մզկիթը քանդուած է։

6. Փայաջուկ (Րաֆֆիի ծննդավայրը).— Հայերը 26 տուն,137 հոգի, զոհ 3 անձ։ Աւերակ դարձած է ամբողջ գիւղը։ Հնակառոյց եւ ամուր եկեղեցին խորտակուած։ Գետինը ճեղքուած է խաչաձեւ տեղ տեղ, կալերուն մէջ քիչ քանակութեամբ ջուր դուրս մայթքած է եւ ապա ցամքած։

7. Ղալասար.— Հայերը 17 տուն,79 հոգի, զոհ երկու մանուկներ։ Անասուններու կորուստը՝ 39 գլուխ։ Եկեղեցին, դպրոցը,թատերասրահը եւ գրադարանը քանդուած։ Ամբողջ գիւղն աւերակ, ճեղքուածներ՝ նոյն ուղղութեամբ։

8.Հաֆթւան.— Հայերը 126 տուն, 540 հոգի, զոհ 4 անձ, վիրաւոր՝ 17։ Անասուններու կորուստը՝ 16 գլուխ։ Եկեղեցիին գմբէթը եւ մէկ պատը քանդուած են։ Խորտակուած են նաեւ Ս.Թադէոս եւ Ս. Գօզոս մատուռները։ Ամբողջ գիւղն աւերակ է։ Ճեղքուածքներ՝ զանազան ուղղութեամբ։ Քիչ քանակութեամբ ջուր մայթքած է գետնէն, յետոյ ցամքած։

Առայժմ այսքան։ Կան գիւղեր, որոնց զոհերն ու կորուստները դեռ ստուգուած չեն։

Պարսկական գիւղերու մարդկային զոհերու ընդհանուր թիւը երկու հազարը կ'անցնի։ Դեռ կը շարունակուին պեղումները եւ փլատակներուն տակէն կը հանեն դիակներն ու կը թաղեն։

Արեւուլի լեռնաշղթաներու ուղղութեամբ տարածուած ամբողջ քրդաբնակ գիւղերը հիմնովին քարուքանդ եղած են եւ կան բազմաթիւ մարդկային զոհեր։

Աշնակ գիւղի քիւրտ աղան, որ կնոջը հետ ազատուած է կըլպասմէ թէ շարժը քանդած է Աղբակի Ս. Բարթուղիմէոսի պատմական վանքը, ուր 50ի չափ թուրք զօրքեր իրենց ձիերով մնացեր են փլատակներուն տակ։ Նոյն քիւրտ աղան ըսած է որ երկրաշարժէն վնասներ կրած են նաեւ Վան, Արճէշ եւ ուրիշ քաղաքներ։ Սակայն այս մասին դեռ վաւերական տեղեկութիւններ չկան։

Ցնցումները դեռ կը շարունակուին թէ Սալմաստի եւ թէ ամբողջ Ատրպատականի մէջ, սովորաբար առաւօտները՝ ժամը10—11 եւ գիշերները՝ 1—3։ Թաւրիզի մէջ կը շարունակուի երկրաշարժի սարսափը։Բազմաթիւ ընտանիքներ տուները թողած և քաշուած են այգիներն ու բաց վայրերը։

Մայիս 12ին, կէսօրէն յետոյ ժամը 5ին Սալմաստի մէջ սաստիկ կարկուտ եւ տեղատարափ անձրեւ եկած է։ Բացօթեայ աղէտեալները ծանր տառապանքներ կը քաշեն այժմ, ցուրտէն (գիշեր) եւ արեւէն։ Ամբողջ գաւառին մէջ ոչ մէկ հատ ծածկ չէ մնացեր։ Արտերու առուները փճացած են եւ արտերը ենթակայ են չորնալու։ Այս բոլորին վրայ աւելցնենք նաեւ մարախը, որ մայիս 13ին երեւցաւ Ատրպատականի ամէն կողմը։

Ամերիկացիները եւ Ատրպատականի խորհրդային հիւպատոսարանը առաջարկած էին կառավարութեան՝ իրենց կողմէ նիւթապէս օգնել երկրաշարժի աղէտեալներուն, բայց կառավարութիւնը շնորհակալութիւն յայտնելէ յետոյ, մերժած է անոնց առաջարկը։

ՄԱՍԻՍ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԵԱՆ ԲՈՅՆ ՄԸ ԷՐԶՐՈՒՄԻ ՄԷՋ

ՇԷՅԽ ՍԱՅԻՏԻ ՏՂԱՆ ԵՒ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Վերջին թղթաբերով հասած Թուրք թերթերը կը գրեն.—

Էրզրումի մէջ խռովարարական ընկերութիւն մը երեւան հանուած է, որ կ'ուզէր ապստամբութիւն հանել արեւելեան նահանգներուն մէջ։ Ընկերութեան բոլոր անդամները ձերբակալուած են եւ Էնկիւրի ղրկուած։ Ընկերութեան գլուխը կը գտնուի Շէյխ Սայիտի տղան, Սէլահէտտին, որ հօրը կախուած ատեն Պաղտատ գտն. վարժարանն էր։ Ցիշեալը Սըր Համիլթընի պաշտպանութեան տակ մնացած է եւ անկէ 3000 ոսկի դպրոցի վարձք առած ու շարունակած է ուսումը։

Սէլահէտտին Պաղտատի մէջ քիւրտ փախստականներու եւ 150հոցներէ ոմանց հետ շփման մէջ էր։ Այն ատեն, փախստականները հոն Թուրքիոյ դէմ գործել սկսած էին, Քիւրտերու բարեկամներու ընկերութիւն մը կազմելով։ Սէլահէտտին այդ ընկերութեան պետերէն էր։

Ընկերութիւնը Դամասկոսի եւ Հալէպի մէջ ճիւղեր ունէր։ Սէլահէտտին առողջական պատճառներով դպրոցէն ելած եւ մըտած էր ընկերութեան մէջ գործօն դեր ստանձնելու։ Նպատակն էր հօրը վրէժը լուծել եւ Թուրքիոյ մէջ շարժում յառաջ բերել էնթրիկներով։

Տեսնելով սակայն իր ջանքերուն ապարդիւն մնալը Պաղտատի մէջ, Սէլահէտտին ընդհ. ներումէն օգտուելով կ'որոշէ Թուրքիա դառնալ եւ հոն գործել։

Նախ Մարտին, յետոյ Խնուս կ'երթայ եւ կ'աշխատի շփման մէջ մտնել տեղական պետերու հետ։ Երբե չի գտներ եւ կ'ուզէ Էրզրում մտնել, ուր կ'երթայ պատրուակելով քրոջը առողջական վիճակը։ Հոն հիւր կ'ըլլայ Մէմտուհ էֆ.ի որուն հայրը սպաննուած էր գլխարկի յեղաշրջման առթիւ տեղի ունեցած ընդհարման մը մէջ։ Մէմտուհ էֆ. ալ վրէժ լուծել կ'ուզէր։ Երկուքը կը միանան եւ 14 կնիք կոխելով կը սկսին գործունէութեան։ Այս կնիքներուն վրայ գրուած էր։ «Հիւս. Քիւրտիստանի Ընկերութիւն»։ Ձեռք ձգուած են այս դաւաճաններուն բոլոր թղթակցութիւնները։ Կառավարութիւնը որ տեղեակ էր անոնց ընթացքին հսկողութեան տակ առած էր զանոնք։

Էնկիւրիի մէջ ուր կը գտնուին հիմայ, տուոնց վկայութիւնները առնուած են, Սէլահէտտին խոստովանած է Սըր Համիլթընի հետ ունեցած յարաբերութիւնը եւ անկէ դրամ առնելը, բայց պնդած է թէ՝ Թուրքիոյ դէմ ո եւ է նպատակ չունէր։ Ընդհակառակն ըսած է թէ խռովարարական ընկերութեան մէջ մտած էր անոր նպատակը հասկնալու եւ Հանրապետութեան իմաց տալու համար։ Սէլահէտտին 24 տարու է։ Հաւանաբար ուրիշներ ալ ձերբակալուին։

Դատը պիտի արթնցնէ մեծ շահագրգռութիւն եւ կարեւոր յայտնութիւններ պիտի ըլլան։

Նորէն Պաղեստինի տագնապը

Բրիտանական կառավարութիւնը տեղեկագիր մը հրատարակեց Պաղեստինի դէպքերուն առթիւ։ Տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ կացութիւնը շատ փափուկ է եւ մեծ համբերութիւն եւ զիջահայեցութիւն կը պահանջէ։ Ինչ կը վերաբերի ներգաղթի քաղաքականութեան եւ սահմանադրական փոփոխութեան, կառավարութիւնը իրեն կը վերապահէ ուրիշ գեկոյցով մը պարզել իր պաղեստինեան քաղաքականութիւնը, երբ ստանայ մասնաւոր քննիչներուն տեղեկագիրը։ Մինչեւ այդ, սեղմիչ միջոցներ ձեռք առնուած են ներգաղթի մասին, իբրեւ զգուշութիւն։ Միւս կողմէ, կարգադրութիւններ եղած են նոր ուժեր ղրկելու Պաղեստին, եթէ կացութիւնը պահանջէ։

⁂ Լացի Պատի մասին միջազգային քննութիւն պիտի կատարուի յունիսի վերջերը, համաձայն Ազգերու Դաշնակցութեան որոշման։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ

ԼՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆ ԱԼ ԿԱՐԳ ԿԱՆՈՆԻ ՏԱԿ

Մինչ Պղատոն պիտի փափաքէր՝ որ երկիրները փիլիսոփաներէ կառավարուին, այսօրուան Իտալիոյ վարիչը իր երկրին կառավարութեան հոգը նախկին լրագրողներու յանձնած է։

Բոլորովին նորութիւն մը չէ այս, քանի որ ուրիշ ազգերու մէջ ալ կը տեսնենք նախարարներ ու հանրածանօթ քաղաքագէտներ որոնք ժամանակին լրագրութեամբ զբաղած են։ Այսպէս առանց շատ հեռուները երթալու, իբր օրինակ յիշենք Պրիանի եւ Թարտիոյի անունները։ Բայց ապահովաբար ոչ մէկ ժամանակ եւ ոչ մէկ տեղ կառավարութեան մը գործունէութեան մասնակցած են այնչափ լրագրողներ որչափ այսօրուան Իտալիոյ մէջ։

Վեց նախարարներ. վարչապետ՝ Մուսոլինի, արտաքին նախարար Կրանտի, օդանաւային նախարար Պալպօ, գաղութական նախարար Ռոգգօ, հանրային շինութեանց եւ արհեստապետութեանց նախարարները, բոլորն ալ հրապարակագիրներ եղած են։

Ֆաշիզմի Մեծ Խորհուրդին անդամներէն՝ կուսակցութեան ընդհ. քարտուղար Թուրաթի, Ծերակոյտի նախագահ Ֆետերցոնի, և քանի մը երեսփոխաններ լրագրողներ եղած են։ Խորհրդարանի 400 երեսփոխաններէն 35ը լրագրողներ են, 19ը քաղաքականութեան մասին գրողներ, իսկ ծերակուտականներու մէջէն ալ 11ը դարձեալ մամուլին կը պատկանին։

Պէտք է ըսել որ լրագրութիւնը այսօր մտաւորական շրջանակներու մէջ իր արժանի տեղը գրաւելով, մասնաւոր կարեւորութիւն մը ստացած է։ Եւ ուրիշ կերպ ալ չէր կրնար ըլլալ։ Լրագրութիւնը հիմա եւ ամէն վերջն ալ կը մնայ իբրեւ ընկերութեան անհրաժեշտ պահանջներէն մէկը։ Անցա՛ն եւ այլեւս չեն վերադառնար այն օրերը, երբ մեր պապերը «ղազէթա» եւ «ղազէթաճի» բառերը առանց հեգնական ժպիտի չէին կրնար արտասանել։

Այսօր աւելի քան երբեք հանրային կարծիքին համար լրագրութեան գոյութիւնը ոչ միայն կարեւոր է, այլեւ ստիպողական։ Անոր միջոցաւ միայն կարելի է ժողովուրդին միտքն ու սիրտը հանդարտեցնել կամ գրգռել, այս կամ այն ուղղութիւնը տալով։

Արդի լրագրութիւնը մասնագիտութիւն մըն է եւ ճիշդ այս ըմբռնումով, Իտալիոյ մէջ համալսարանական դասընթացք մը, որոշ շրջան մը կազմակերպուած է, հմուտ լրագրողներու հոգատարութեամբ։

Ներկայիս Իտալիոյ մէջ դժուար է ինքզինքը լրագրական ասպարէզին տալ, առանց սոյն դասընթացքին յաճախելով յատուկ արտօնագիր ստանալու։

Մինչեւ Ֆաշիզմի հաստատումը, լրագրութեան հետեւելու համար ոչ մէկ արգելք կամ ձեւակերպութիւն կար։ Շատ անգամներ կարող ու նշանաւոր լրագրողներու կողքին կը գտնուէին բոլորովին անծանօթ երիտասարդներ, որոնք թերեւս ուրիշ ձեռնարկներու մէջ յաջողութիւն չգտնելով, լրագրութիւնը կ'ընտրէին իրենց իբր նոր ասպարէզ։ Անոր հետեւանքով կը պատահէր երբեմն որ խմբագրատան մը մէջ ամէնափափուկ պաշտօն մը, (ինչպէս է տնտեսական եւ արտաքին քաղաքականութիւնը) անփորձ երիտասարդի մը ձեռքը կ'անցնէր։

Այս անպատեհութեանց վերջ մը տալու եւ իր հաստատած կարգ ու սարքը ամրապնդելու համար, Մուսոլինի որոշեց ստիպողաբար մաքրագործում կատարել, որպէսզի հասնող նոր սերունդը Իտալիոյ տայ այնպիսի հրապարակագիրներ, որոնք օժտուած ըլլան նոր վարչաձեւին պահանջած յատկութիւններով։

∴

Լրագրութեան մէջ այս կարգն ու կանոնը հաստատելէ վերջ, պէտք էր նաեւ հիմնել հաստատութիւն մը որ հոգար լեզուական մաքրութեան։ Այս նպատակով, կազմուեցաւ իտալական ճեմարանը։

Այս ճեմարանը՝ հաստատուեցաւ Հռոմի Ֆարնեզինա հրաշագեղ պալատը. Ռաֆայէլի որմանկարներով զարդարուած սրահներուն մէջ։

Հռոմի բազմաթիւ պալատներուն մէջէն այս վերջինս յարմարագոյն էր իր չքնաղ պարտէզներով ու փայլուն անցեալով։

Կառուցուած ԺԶ. դարու սկիզբը՝ Հռոմի մեծատոհմիկ, ընչաւէտ Գիճիններու ընտանիքին համար, որ իրենց դրամին զօրութեամբ իշխաններ նուաճած էր, յաջորդաբար ան կը դառնայ Ֆարնէզէ ծիրանաւորի սեփականութիւնը, որմէ ստացաւ իր անունը, ապա կ'անցնի Նափոլիի Պուրպոններու ձեռքը որ իրենց կարգին կը ծախեն սպանիացիի մը, որուն ժառանգորդներէն իտալական կառավարութիւնը 1926ին գնեց զայն։

Իտալական մամուլը՝ տ'Անունցիոյի, Օրեթթիի, Փանցինիի եւ ուրիշ ժամանակակից ծանօթ գրիչներու շնորհիւ, ստացած է մեծ փայլ։ Բայց դեռ կը կարօտի մասնաւոր ուշադրութեան։ Գ. Թիթթոնի, ճեմարանին նախագահը, յայտարարեց թէ՝ ճեմարանի գործը պիտի ըլլայ գլխաւորապէս քննական ու պաշտպանողական, մաքրելով լեզուն օտար բացատրութիւններէ։ Ասկէ զատ, ճեմարանին հովանաւորութեամբ եւ նախաձեռնութեամբ պիտի ձեռնարկուի իտալերէն լեզուի «մեծ բառգիրք»ի մը կազմութեան, ինչպէս նաեւ պիտի պատրաստուի մատենագրութիւն մը՝ Իտալիոյ պատմական, գրական, գեղարուեստական և գիտական տպագրութեանց մասին։

Ճեմարանի անդամներէն մէկն է ներկայ եւ ապագայ կեանքին ինքնակոչ մարգարէներէն, նորաձեւութեանց քաջալերող եւ միշտ նոր հասանքներ փնտռող՝ Մարինեթթին. Արդէն անդամներու կողմէ սկսած են բանախօսութիւնները, որոնք կարենա զարմանալի զուգադիպութեամբ իրենց իբր նիւթ կ'ընտրեն Ֆրանսան, ներկայացնելով անոր տնտեսական, ընկերային եւ այլ վիճակները։ Արդեօք այս երկու եղբայր ազգերը իրար չհասկնալով քաղաքական գետնի վրայ, մերձեցո՞ւմ կը փնտռեն մտաւոր գետնի վրայ։

Իտալական ճեմարանի հիմնադրութեամբ, Հռոմը կը ստանայ նոր զարկ իբրեւ մշակոյթի կեդրոն, անշուշտ համաձայն տիրող կարգուսարքի պահանջներուն։

ՆԱՀԻՐ

ՍԷՆԻ ԱԿՈՒՆՔԸ

Փարիզի քաղաքապետութիւնը կարեւոր գումար մը քուէարկեց, բարեզարդելու համար Սէնի գետին ակունքը։ Այդ շրջանին հողերը Փարիզի քաղաքապետութեան կը պատկանին 1897էն ի վեր։

Մասնաւոր մարմին մը պիտի մաքրէ վտակները, աւազանները եւ պարիսպ մը պիտի բարձրացուի շուրջը։ Նոյն ատեն պիտի վերսկսին շրջակայքի պեղումները, լոյս աշխարհ հանելու համար հռովմէական եւ հին գաղիական աւերակներու մէջ թաղուած արուեստը։

ՉԵԿԱՅԻՆ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Ե.

ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԹԱՓԱՆՑՈՒՄ ԱՐԱԲԻՈՅ ՄԷՋ

ՊԱՅՔԱՐԸ ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՄԷՋ ՍԻՈՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

(Բեսեդովսկիի յայտնութիւնները)

1928ին, Փարիզի մէջ խօսակցութիւններ ունեցայ Եմէնի կառավարութեան հետ։ Եգիպտոսի նախկին բարձրաստիճան պաշտօնատարներէն Հասան Էնիս փաշա գտնուեցաւ ներկայացուցիչ Եմէնի կառավարութեան։ Ինծի բացատրեց թէ երկրին Թագաւորը, Եահիա, կը փափաքէր դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատել Մոսկուայի հետ։ Հասան փաշա իր պաշտօնին վերաբերեալ օրինական հաւատարմագրերը յանձնեց ինծի։ Հեռագրեցի Մոսկուա։ Առաջին փոխ-գործավար Գարախան պատասխանեց թէ քաղաքական Բիւրօն մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայէ Եմէնի մէջ սովետ դիւանագիտական ներկայացուցիչ մը ունենալու կարելիութեան։ Ուստի պէտք էր որ բանակցէի Հասան Էնիս փաշայի հետ։

Հասան Էնիս լաւ տպաւորութիւն թողուց վրաս։ Լայնախոհ մարդ մըն էր, որ հիմնապէս կը ճանչնար նաեւ արաբական թերակղզին։ Բայց պաշտօնողական կարծիքներն ալ չծածկեց ինծմէ։

Առաջին խօսակցութեան մէջ իսկ ցոյց տուաւ թէ Եմէն Սովետներուն հետ կանոնաւոր առեւտրական յարաբերութիւններ հաստատել կ'ուզէր, եւ առով հետապնդուած նպատակն էր ձեռք բերել ռազմամթերք, դրամական օգնութիւն եւ մէկ քանի օդաչուներու հայթայթում մարզիչներով հանդերձ։

Հասան փաշա յայտնեց թէ Եմէն նախնական եւ նահապետական երկիր մըն է, որուն համար անհրաժեշտ է կարելի եղածին չափ շուտ արդիականալ զինուորական տեսակէտով, ընկերային բարենորոգումները քիչ մը աւելի ետքի թողլով։ Եմէնի կառավարութիւնը, Եահիա Թագաւորին համաձայնութեամբ, պատրաստած է արդէն բարենորոգմանց երկարաշունչ ծրագիր մը, որուն գործադրութիւնը մեծ մասամբ կախում պիտի ունենայ արտաքին քաղաքականութեան նկատումներէն։ (Եմէն յաղթական դուրս եկած էր Հիճազի վահաբեանց դէմ իր ընդհարումէն, բայց կը վախնար միշտ որ կրնայ գժտութիւններ ունենալ Քօվէյթի սուլթանին հետ սահմանագլխի վրայ չփումներու պատճառաւ։ Ուստի հարկ է նախ զօրացնել Եմէնի զինուորական կարողութիւնը)։ Պէտք ըլլայ վերջին մասնագիտական կատարելագործութիւններով օժտուած զօրաւոր բանակի մը։ Իտալիայէն գնուած թնդանօթները — վերջէն հասկցուեցաւ — 1866ի նմոյշի վրայ շինուած էին։ Երկու օդանաւորդներ ալ (Անգլիացի) Եմէն գացած էին ակնիս ատով, բայց անոնցմէ մին արկածով սպաննուեցաւ եւ միւսն ալ չուզեց շարունակել իր ծառայութիւնը։

Հասան փաշա սկիզբէն իսկ բացէ ի բաց ըսաւ ինծի թէ սովետները պէտք չէ որ յոյս դնեն թէ Եմէնը կրնան Անգլիացիներուն դէմ ոտք հանել։ Իր երկիրը պատրաստ է նուիրել Մոսկուայի իր բարեկամութիւնը եւ առեւտրական առաւելութիւններ, բայց ո՛չ բնաւ զինուորական արկածախնդրութիւններու դիմել։ Ուստի արտաքին քաղաքականութիւնը պէտք է բոլորովին դուրս մնայ պատահական համաձայնութեններէն։

Մոսկուա երեսը թթուեցուց այս յայտարարութիւններուն վրայ։ Հեռագրեցին ինծի. «Հասան փաշա կամ մ'ըն է որ անգլիական գաղտնի սպասարկութեանց գիւանին մէկ գործակալն է, եւ կամ թաքնուած անգլիասէր մը։ Անոր հետ ամէն խօսակցութիւն անօգուտ է։ Խուսափողական կերպով պատասխանեցէ՛ք իրեն։ Ըսէք թէ Մոսկուա շահագրգռուած է իր առաջարկութիւններով. թէ մասնաւոր պատուիրակութիւն մը պիտի ղրկենք, որ ուղղակի Սանաա մէջ բանակցի Եահիա Թագաւորին հետ։ Այս պատուիրակութիւնը պիտի ներկայանայ իբրեւ մեր կողմէ հաստատուած գերմանական ընկերութեան մը առեւտրական մարմինը»։

Ժամանակ մը վերջ իմացայ թէ գերման կեղծ ընկերութիւն մը, Վօսթվօկ, պատուիրակութիւն մը կը ղրկէր Եմէն, մէկ նպատակով միայն. այսինքն պատրաստել ծառայել, որպէսզի աշխատի կոմինթէրնը, Արեւելքի մէջ Գ. Միջազգայինին գործադիր կոմիտէն։

Այդ արշաւախումբին գլուխը անցած էր Թուրքիոյ դեսպանատան նախկին առաջին քարտուղար Աստախով, որ Հոտէյտայի ճամբով Սանաա պիտի երթար, ճամբան այցելելով Անդրյորդանանի քանի մը արաբ շէյխերու։ Ամէնէն վերջն ալ Հաբէշիստան երթալով ուժ պիտի տար այդ երկրին հետ սովետ յարաբերութիւններուն, որոնք մինչեւ այն ատեն սերտ կ'ունենային Հիճազի հիւպատոս Հաքիմովի միջոցաւ։

Աստախով կատարեալ ճարտարութիւն ցոյց տուաւ գործին մէջ։ Հիճազի մէջ առաջացուց խորհրդային առեւտրական մարմինները։ Անդրյորդանանի մէջ 20,000 տոլար բաշխեց կամակատար ցեղերու, որպէսզի զօրեղանայ Պաղեստինի համայնավարներուն աշխատութիւնը։ Աստախով խօսակցութիւն մը ունեցաւ Պաղեստինի համայնավար կուսակցութեան գործակալներուն հետ, որոնց հաղորդեց կոմինթէրնի հրահանգները.— «Դաւադրել Անգլիացիներուն դէմ, հրեայ սիոնական գործակալութեան դէմ, որ օրկանն է բրիտանական կայսրութեան, Արաբները շարժման մէջ դնել, եւ ծայր աստիճան կռիւ արծարծել ազգայնականներուն միջեւ գործօն պրոպագանդ մղել արաբ գիւղացիներու եւ պրոլետարներու միջեւ, անգլիական կայսրականութեան, սիոնական գործակալներուն եւ միջազգային քաղքենիութեան դէմ։

Աստախով երկու գործակալ ղրկեց Հաբէշիստան, տեղին վրայ քննութիւն կատարելու եւ Սովետներու հետ առեւտրական յարաբերութիւններ հաստատելու արտօնագիր Հաբէշ ցեղապետներու հետ տեսակցութիւններ ունենալու նպատակաւ։

Այս ձախողութիւնը մեծ արդիւնքներ չտուաւ։ Արդէն 1927ին այս տեսակ ուրիշ փորձեր կատարուած էին։ Րաս Թաֆարի, իր Եւրոպա ճամբորդութեան միջոցին, Աթէնքի մէջ հանդիպում մը ունեցաւ մեր առեւտրական ներկայացուցիչին հետ։ Թաֆարի (ներկայիս Հաբէշիստանի, այն ատեն) ընդունեց առեւտրական յարաբերութիւններ հաստատելու առաջարկը, պայմանաւ որ Սովետները Հաբէշիստան ղրկէին ճարտարագէտ-մարզիչներ, բժիշկներ եւ հողագէտներ, նաեւ սատարէին ուժ տալ Հաբէշիստանի արտաքին քաղաքականութեան։

Րաս Թաֆարի ծայր աստիճան բարեացակամ երեւցաւ, եւ Աթէնքի դեսպան Ուստինով հեռագրեց Մոսկուա։ Անոր վրայ էր որ ղրկուեցան երկու գործակալները, որոնք ձեռնունայն ետ դարձան։

Աստախով Սանաա հասնելով Թագաւորէն ընդունուեցաւ, որ չուզեց դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատել։ Առարկեց թէ Եմէն ոչ մէկ տեղ դեսպան չունի, եւ թէ Սովետներուն համար բացառութիւն չէր կրնար ընել։ Առեւտրական դաշնագիր մը միայն ստորագրուեցաւ։ Հիճազի ընդհանուր հիւպատոս Հաքիմով առեւտրական ներկայացուցիչ անուանուեցաւ Սանաա։ Հաքիմով, Քազանցի թաթար մըն է, շատ լաւ արաբերէն կը խօսի եւ Արեւելքի մէջ կոմինթէրնի ներկայացուցիչի պաշտօնը կը վարէ։ Անուանապէս Սանաա է, բայց իրապէս արաբական թերակղզիին մէջ ամբողջ համայնավար աշխատութիւնը կ'ուղղէ ինք։

Մոսկուա կը վախնար որ մի գուցէ Եմէնի հետ համաձայնութիւնը փոթորիկ հանէ Անգլիոյ մէջ։ Ուստի որոշուեցաւ չհրատարակել դաշնագիրը, նոյնիսկ ստորագրութիւնը գաղտնի պահուեցաւ։ Սովետական թերթ մը սակայն առաջին գիրերով հրատարակած ըլլալով նոյնը, Սոլովքի կղզիները աքսորուեցաւ հինգ տարուան համար, իբրեւ վրէժ կէփէուի։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

Մարսէյլի Ֆրանսական թերթերէն Փասալիա (շաբաթաթերթ) երկու երկար յօդուած է նուիրած (17 եւ 24 մայիս) Մարսիլիոյ հայ գաղութին, տալով պատմութիւնը, ներկայ վիճակը, միշտ գովեստով ու համակրանքով տողերով։

Ռոլան Տէսթէլ, — այսպէս է անունը յօդուածագրին,— կը պատմէ թէ ինչպէս 1923ին մօտ 10,000 հայեր կարճ ժամանակուան մը մէջ Մարսիլիոյ նաւահանգիստը հասան եւ տեղաւորուեցան Օտտօ եւ Միրապօ գաղթակայաններուն մէջ։ Բոլորը հագուած էին պատառոտուն ու հին զգեստներ։ Ֆրանսական կառավարութիւնը քուէարկեց 200,000 ֆրանքի նպաստ մը, որուն 80,000ը հայերուն համար։ Այս դրամը յանձնուեցաւ Գ. Ց. Սահաթճեանի, որ նախագահն էր Ազգ. Միութեան։ Գաղթակայանին առողջապահական հոգը ստանձնած էր Տոքթ. Թրապիզ։ Եղան նաեւ զանազան օգնութիւններ եւ Մարսիլիոյ հայ գաղութը կրցաւ շուտով ոտքի կանգնիլ։ Ոմանք մեկնեցան դէպի ներսերը, աշխատելու համար հանքերուն եւ գործարաններուն մէջ, — Լիոն, Սէն Թ'էթիէն, Սէն Շամոն, Վիէն, Գոլէն, Վալանս, Փոն տ'Օպնա, Կրընոպլ, Լա Սիոթա, Կարտան։ Այս օտար բանուորները թանկագին տարր մըն էին բոլոր այն հաստատութիւններուն համար, ուր կ'աշխատէին, որովհետեւ ֆրանսացի բանուորներէն աւելի ժամ կը բանէին եւ կատարուած աշխատանքն ալ աւելի արժէք կը ներկայացնէր։

Հայերն ալ գոհ էին, որովհետեւ աշխատանք գտած էին։ Եւ շուտով իրենց աշխատանքի վայրերուն շուրջ բարձրացան հայկական տնակները, մաքուր ու սիրունիկ։ Կարտանի հանքահորերուն մօտ արդէն կազմուած է հայկական գիւղակ մը։ Բոլոր տուները մաքուր են եւ հրա... րիչ ձեւ մը ունին։ Երբ հայ բ... ուորները աշխատանքէ ... թան, պարտէզ կը մշակեն.

Եւ ի՛նչ համերաշխութիւն տիրէ այս հայ բանուորներ... միջեւ։ Կը յիշեմ, որ անոնք ... հրաշալի զգաստութեամբ, ... կատարեցին անձնուրացութի... փարեցան փրկութեան գոր... երբ քանի մը հայ բանուո... թաղուեցան հանքերուն մէ... կածի մը հետեւանքով։ Բոլոր... կ'ուզէին իջնել հորերու... վերջին շունչը կուտային... բանուորները։ Ոմանք կ... եղաւ ողջ առողջ դուրս հա... իսկ ուրիշներ մեռած էին ա... երբ գերմարդկային ճիգեր ... ձելով՝ յաջողեցան փլատակ... րէն ազատել։

Այդ վայրկեանին պարզո... ցաւ արտակեղեք տեսարան ... Հայ կիներն ու աղջիկները ... ուեցան դիակներուն վրայ, ... կը ճանչնալով իր ամուսի... միւսը՝ իր հայրը....

Երկու օր շարունակ հայ ... ները աղօթք ըսելու գացին ... ռակներուն վրայ, համաձայ... րենց երկրին աւանդութեան ... այդ ողբե՜րը։ Թէեւ այդ ողբ... կ'արտասանուէին օտար լեզու... մը, բայց ուղղակի կը դպնէին սիրտին անոնց, որ հետեւեցա... մեռելներուն դագաղին, մինչեւ Կարտանի փոքրիկ գերեզմանատունը։ Ի՛նչպէս ... յուսահատութեան այդպիսի ... սարանի մը առջեւ։

Սակայն ողջերը վերջապէս չնկատեցին իրենց գործը ... ռելները ունէին այրիներ եւ ... բեր, որոնց պէտք էր օգն... թեան հասնիլ։ Հանգանակու... թիւն կատարուեցաւ եւ նպաս... ներ բաշխուեցան։ Գեղեցիկ ... մարդկային համերաշխութ... այս օրինակը։ Այս բանուո... րը, որոնք հազիւ իրենց ... պահիկը կը վաստկին, ցոյց ... լով դժբախտները ամփոփ... այդպիսի միջոց մը, այդ օր... կով արտայայտեցին մէկ ... րենց ցեղին ամէնէն կարեւոր յատկութիւններէն, — եղբայ... րութիւն։

Եթէ այս օրինակը ... եւ կրնայ ուրիշ բազմաթի... նոր դէպքեր յիշել։ Մարսի... Հայերը, վերջերս, 14.000 ֆ... հաւաքեցին ու տուին ֆրան... յի հարաւային նահանգներ... Ֆրանսացի ողողեալ բնակի... ներուն, եւ հայ վաճառական մը 40 անկողին նուիրեց ... նպատակով։ Ահա օրինակ ... զոր պէտք է մեծապէս գնահա... տել, որովհետեւ հայ գաղութ... ամէնէն աղքատն ըլլալով ... դերձ, օտար միւս գաղութներ... աւելի մեծ գումար մը հանգ... նակեց եւ նուիրեց։

Ներկայիս բազմաթիւ հայ... կան, որ հաստատուած են Մար... սիլիոյ մէջ, ունին դերձակի... կօշիկի խանութներ, յաճախ... ներու կարեւոր թիւով մը, ... մէջ Հայերը առաջին տեղ ... գրաւեն։ Պէտք է աւելցնել ... Հայերը առաջնակարգ ա... տաւորներ են, մանաւանդ ... ձակները եւ կօշկակարները ... րեն աշխատանքէ չեն փախ... եւ դուք կրնաք գտնել ... նել նոյնիսկ գիշերները ... գլուխ ... ժամը գոյութիւ... նի անոնց համար։

Շատեր, հնազանդելով իր... նախասիրութեան, բաց... նպարեղէնի խանութներ, ... կ'ընդարձակուին օր ըստ օր...

Վերջապէս գործարաններ... մէջ աշխատող հայ բանուոր... մեծ մասամբ, չեն բնակ... այլեւս վրանի տակ, այլ ... կամ գնած են տուն մը, ... բնակին,— բան մը, որ ... սացի բանուորը չունի։

Այսպէս հայ գաղութը ... տելով իր թշուառութենէն, ... հազարին մէջ շատ քիչ ... ունի օգնութեան կարօտ...

Մարսէյլի արուարձաններ... Սէն-Լու, Սէնթ Մարկըրիթ, ... պարէլ, Սէն Ժիւլիէն, Լէ ... Սէն Ժէրոմ, Սէնթ Անթ... գրաւած են Հայերը իրենց ... րոյր ու սիրուն տնակներ... Ազգային Վարժարանը...

...ռեննապետն է Գ. Շահլամեան, ...անօթ վաճառական, մեծապէս ...ը նպաստէ անոնց բարգաւաճ-...ան։ Շուտով Փրատոյի հրապա-...րակին վրայ կը բարձրանայ ...տական եկեղեցին (առպոստո-...լական եկեղեցի), էջմիածնի եկեղեցւոյն ...րինակ), Գ. Թահթաճեանի ճար-...տարապետութեամբը, շնորհիւ ...ձեռնարուստ Վ. Խորասանճ-...եանի նուիրատուութեան։ Ազգ. ...ւորչութիւնը մտադիր է բանալ ...ւ մանկապարտէզներ, որ-...պէսզի ոչ մէկ հայ երախայ փո-...ղոցները թափառի։ (Յօղուածա-...գիրը կը փափաքի, որ Ֆրան-...սական կառավարութիւնը օգնէ ...հայերուն բանալու մասին Հայոց ...հաստատուած շանքերուն, որովհե-...տեւ կ'ըսէ, տղոց մեծ մասը ...ծնած են Ֆրանսա, եւ բնդունակ ...են իւրացնելու Ֆրանսական ...լեզուն ու քաղաքակրթու-...թիւնը)։

Հայերը, ունենալով իրենց ...անկապարտէզը արուարձաննե-...րու մէջ, Թատրոնը Շափ փողո-...ցին վրայ, եկեղեցին ու եպիս-...կոպոսը, մեծ յարգանք ցոյց ...կուտան Ֆրանսական օրէնքնե-...րուն։ Հայերը շատ քիչ անգամ ...ոստիկանութեան ուշադրու-...թիւնը գրաւած են։ Ոճիրներու, ...դատութիւններու տարեկան ար-...ձանագրութեանց մէջ թիւ չեն ...կազմեր։ Ուրիշ ազգեր հակա-...ռակը կը կազմեն։ (Այստեղ կը ...յիշէ Ահարոնեանը, Մախոխ-...եանը, մեծ բանաստեղծը եւ մեծ ...նկարիչը, եւ կը վերջացնէ ըսե-...լով)։

— Հայերը շնորհիւ իրենց ...աշխատանքին Ֆրանսայի մէջ ...ունեցան այնպիսի նախանձելի ...դիրքերու, որոնց փափաքելի էր ...որ Ֆրանսացիներն ալ հասնէին։ ...Այս պատանիները այսօր Ֆրան-...սական թերթեր կը ծախեն ...Մարսիլիոյ փողոցներուն մէջ։ ...Անոնք որքա՛ն քաղաքավար են ...եւ բարեկիրթ, յատկութիւններ որ ...չունին Ֆրանսացի պատանեկու-...թիւնը։ Հայ երիտասարդութիւնը ...կը յաճախէ Ֆրանսական դպ-...րոցները, շատերը բժիշկ եւ ...փաստաբան եղած են։

Այսպէս Ֆրանսա երբեք չպի-...տի զղջայ, որ հիւրընկալեց այս ...աշխատասէր ու դժբախտ ժողո-...վուրդը։ Մաղթենք որ Հայերը, ...ըլլալով Ֆրանսացի քաղաքա-...ցիները, տեսնեն երջանկութեան ...ու բարօրութեան նոր շրջան ...Հայաստանը։

ԿՐԿԻՆ ԵՒ ԿՐԿԻՆ...

Կը յիշեցնենք մեր թղթակից-...ներուն և բոլոր բարեկամներուն.

1. Գրել թուղթին մէկ երեսը ...միայն, աւելորդ յոգնութիւն ...պատճառելու համար գրաշար-...ներուն։

2. Ո՛րեւէ հանդէս, ժողով, ...որ թերթին հաղորդել ՕՐԸ ...ՕՐԻՆ,

3. Կարելի եղածին չափ ամ-...փոփել հանդէսներու նկարագրու-...թիւնը եւ սովորական ժամրա-...բանութիւնները։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Հայաստանի գործավարներու խորհուրդը արգիլած է կայա-րաններուն մօտ ոգելից ըմպելի ծախել։ Գաւառական գործադիր կոմիտէներն են, որ իրաւունք ունին ճշդելու թէ կայարաննե-րէն որքան հեռու վայրերու մէջ կարելի է ոգելից ըմպելի ծա-խել։

— Գործավարներու խոր-հուրդը 1908ի ծնունդները զօ-րակոչի ենթարկած ատեն, խիստ հրահանգներ տուած է, արգիլե-լու համար անցեալ տարուան զօրակոչի ժամանակ գործուած թերութիւնները։

— Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան 7րդ համագու-մարը բացուեցաւ մայիս 24ին։ Օրակարգին մէջ կային «գիւղա-տնտեսութեան վերելքը եւ հա-ւաքական գիւղացիութեան խն-դիրները», «աշխատանքը երի-տասարդութեան մէջ» հարցերը։ Համագումարին վիճաբանու-թիւններուն եւ կատարուած աշ-խատանքներուն մասին պիտի տանք մանրամասնութիւններ իրենց կարգին։

— Թալանթար, «Հնութիւն-ների Պահպանման Կոմիտէ»ին մէջ, զեկոյց մը տուաւ վերջերս քանդուած Փօղոս-Պետրոս եկե-ղեցիին հնագիտական կարեւո-րութեան մասին։ Կոմիտէն որո-շեց կարգի դնել յուշարձանը, շարունակել ուսումնասիրութիւն-ները։ Նոյն ատեն Մոսկուայէն հրաւիրուած են Իգոր Գրաբար եւ Ջերիկով, մասնագէտներ, ո-րոնք անհոգ ձեւով մը պիտի բանան եկեղեցիին նկարչական ծեփերուն խաւերը եւ ուսումնա-սիրութիւն պիտի կատարեն ա-նոնց արուեստին մասին։

— Վերջերս Ռուսերը սկսած են իրենց լեզուին թարգմանել հայ պրոլետ գրողներուն գոր-ծերը։ Ս. Զօրեան կը բողոքէ, որ իր մէկ վիպակը, Վարդածորի կոմունը, թարգմանուած և հրա-տարակուած է ծիծաղելի կրճա-տումներով և աղաւաղումներով, ինչ որ գրական ամէն արժէքէ կը զրկէ վիպակը։

— Պրոլետ Գրողներու Միու-թիւնը Լէնինականի մէջ բան-ւորներուն համար սարքած է գրական-վիճաբանական երեկոյթներ, ուր խօսած է նախ Միութեան ընդհ. քարտուղարը, Ալազան, «Հայաստանի գրական հասանքներուն» մասին։ Յետոյ իրենց գործերը կարդացած են Վ. Նորենց, Ս. Տարօնցի, Գ. Սարեան, Ալազան։

— Մայիս 4ին Բագուի մէջ տեղի ունեցաւ երգահան Անուշ Մայիլեանի երաժշտական գոր-ծունէութեան 25ամեայ յոբել-եանը։ Այս առթիւ ստացաւ «վաստակաւոր արուեստագէտ» տիտղոսը։

Երաժիշտ Մայիլեան ծնած է Թիֆլիս, 1880ին։ Կրթութիւնը ստացաւ յաջորդաբար քաղա-քին նախակրթարանին, Ներսէս-եան վարժարանին մէջ եւ 1900ին մտաւ Թիֆլիսի երաժշտա-նոցը։ 1910ին Բագուի մէջ հրա-տարակեց Թատրոն եւ երաժշ-տութիւն ամսագիրը, (նոր գործ մը՝ հայկական ատառկէշտէն), զոր շարունակեց մինչեւ 1917։ Խռովքով կ'անցնի Պարսկաստան 1919ին։ Բագու կը վերադառ-նայ 1920ին։ Անտեղ կը կազ-մակերպէ պատանեկան թատե-րա-երաժշտական արուեստանո-ցը, որ ունէր հայկական և թրքա-կան բաժիններ։ 1922ին երա-ժշտանոցի դասախօս։

Մայիլեանի գործերն Արեգնա-զան, Աղա Նազար, Ցլքլաչի խա-չան, Գիւլնազ տատը, Դիքօրը, Մինեոնը, Ջաբ Շկիչը, Բախտի կորիզը, Ջիգիկը, թատերական գործեր։ Հայերուն, ինչպէս նաև Ադրբէջանցիներուն մէջ կը հա-մարուի մանկավարժական ե-րաժշտութեան արժէքաւոր դէմք մը։

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ՑԷՐՋՕՐԻ ՄԷՋ

ՑԷՐՋՕՐ, 11 մայիս (սեփ. թղթակ.)— Այսօր, կէսօրէ ա-ռաջ, Ազգ. վարժարանի մէջ, ու-սուցչութեան եւ երիտասարդ սե-րունդի նախաձեռնութեամբ եւ Թաղ. խորհուրդի մասնակցու-թեամբ այստեղ ալ տօնուեցաւ Ա. Ահարոնեանի յոբելեանը, ի ներկայութեան Ցէր-Զօրի երեւելի հայութեան։

Հանդէսը բացուեցաւ յոտն-կայս «Մեր Հայրենիք»ով, որմէ յետոյ վարժարանի աշակերտնե-րէն՝ Միք. Քէհեաեան, Լեւ. Առա-քելեան, կոր. Թումիկեան եւ Արգ. Թէրլեմեզեան արտասանեցին մեր անմահ եւ սիրելի Դ. Վարու-ժանին «Պատգամաւորներ»ը։ Ան-պուշ Սիսեռեան յաջող կերպով արտասանեց Խ. Աբովեանի «Ա՜խ վաթան, վաթա՜ն»ը, իսկ Զարեհ Սիսեռեան՝ յոբելեարին «Դուք էիք»ը։ Երիտասարդներէն Գ. Գ. Ենովք Սահակեան եւ Գէորգ Շա-հինեան շատ յաջող կերպով ար-տասանեցին «Ցարգանք քեզ»ը եւ «Կոյր Աշուղը»։ Դպրոցի աշա-կերտներէն Օր. Մարի Խալաֆեան երգեց «Գարահիսար»ը եւ Լեւ. Առաքելեան՝ «Նազէի Օրօր»ը։

Այս արտասանութիւններէն եւ երգերէն յետոյ, Գ. Մանուէլ Գաբրիէլեան ըրաւ յոբելեարին կենսագրականը, բաւական լայն կերպով ներկայացուց անոր քա-ռասուն երկար եւ բեղուն տարի-ներու գրական եւ քաղաքական գործունէութիւնը։ Վերլուծեց ա-նոր գրականութիւնը, ոճը, խոր-քը, ներշնչման աղբիւրը։

Աշակերտութեան կողմէ եր-գուեցան «Իմ Հայաստան» եւ «Մայր Արաքսի»ն, որմէ վերջ Ազգ. վարժարանի ուսուցիչը՝ ընկ. Մ. Ուլնեցի, որ միեւնոյն ատեն վարիչն էր հանդէսին, որպէս վեր-ջին բանախօս՝ ճառ մը խօսեցաւ զգածուած շեշտով մը, իբրեւ ձայն մը մահուան անապատէն։

(ԽՄԲ.— Իր փափաքով, ճառը յանձնեցինք «Աստղատուն» ի խմբագրութեան)։

Հանդէսը, որ մինչեւ կէսօր տեւեց, խորունկ եւ արտմանուշ տպաւորութիւն մը թողուց բոլո-րին վրայ։ Մայրիկներ կը փղձկէ-ին, եւ բոլոր հանդիսականները հակառակ տեղի անձկութեան եւ տիրող տաքին՝ չէին ուզեր բաժ-նուիլ այս հոգեկան անուշ սփո-փանքէն։

Գրիգոր քահանայ մաղթան-քի խօսքով եւ «Պահպանիչ»ով փակեց հանդէսը։

Միսաք Սիսեռեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Ի ՊԱՏԻՒ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ (սեփ. թղթ.). — Ա. Ահարոնեանի Մարսէյլի յո-բելեանական յանձնախումբի նա-խաձեռնութեամբ եւ բարեհաճ մասնակցութեամբ Սէն Ժերոմի թաղականութեան, մայիս 25ին կէսօրէ վերջ տեղի ունեցաւ գրա-կոյթ մը «Պաւ Թոնէլ»ի սրա-հին մէջ, ծաղիկներով եւ ծաղիկներով հա-րուստ զարդարուած պարտէզին մէջ։

Կը նախագահէր կեդր. Յանձ-նախմբի անդամներէն Յուբթ. Սէմէրճեան, որ հանդէսին նպա-տակը պարզելէ վերջ, հրաւիրեց Սէն Ժերոմի երիտասարդութիւնը, որպէսզի երգեն «Մեր Հայրենի-ք»ը։ Գ. Հայկազ Գրէնկեան ար-տասանեց «Ափ մը մոխիր»ը։ Օր. Թ. Արգարեան երգեց «Սիրուն մանիշակ»ը։ Օր. Աւրինէ Սիմիթ-եան արտասանեց «Կռիծեանակ»ը։ Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ Մար-սէյլի յանձնախումբին ատենա-պետ Գ. Ենովք Արմէն, որ «Յա-ռաջ»ի մէջէն կարդաց Ա. Հանըմ-եանի ճառին նախաբանը եւ ըսաւ.

— «Աշխարհագրական մը-տաւոր այս երկար պտոյտէն վերջ հարկ չեմ տեսներ երկար խօսիլ Ա. Ահարոնեանի արժէքի մասին, որովհետեւ այն քաղաքները, որ յիշատակուած են թերթին մէջ, կարկառուն փաստ են ինքնին։ Չկայ հայկական պզտիկ համա-խմբում մը, ուր Ահարոնեանի անունը չփառաբանուի եւ ահա Սէն Ժերոմը իր այս պզտիկ հա-ւաքոյթով անոր կենդանի վկան է։ Ահարոնեան հայկական երկինքին վրայ կը շողայ փառաւոր աստղի մը նման։ Վեր առնելու համար արժէքը քառասուն տարիներու գրական այս մեծ գործին, թոյլ տուէք որ ըսեմ թէ հայ իրակա-նութեան մէջ ոչ մէկ յոբելեան չէր եղած այսքան մեծաշուք ու համայնական»։

Յետոյ բանախօսը կարդաց յոբելեարին փարիզի մէջ խօսած ճառին քանի մը կարեւոր մա-սերը եւ եզրակացուց.

— «Ահարոնեան ոչ միայն գրագէտ էր, բանաստեղծ, հրա-պարակագիր ու ազգային գործիչ, այլեւ, Րոֆֆիէն եւ Աբովեանէն վերջ իր շունչին մէջ կը մարմ-նացնէր հայ ժողովուրդի նոր մար-գարէն, որ մեզի կը պատգամէ իր վերջին գրութեամբ. — Զգուշացի՛ր, իմ ժողովուրդ, ցեր-մակ ջարդէն, սպասուէ մեզ մի նոր տեսակի Տէր Զօր:

Գեղասան Ուզունեան յստակ առոգանութեամբ արտասանեց Ահարոնեանի «Ուխտաւորը»։ Գ. Հ. Համբարձումեան երգեց «Իմ սիլիկիա»ն, «Հայաստան»ը, եւ «Տէր կեցո»ն երգեց Կ. Պօղոսեան։

Սէն Ժերոմի կողմէ խօսեցաւ Թաղ. խորհուրդի ատենապետը, նկարագրելով Ահարոնեանի գրա-կանութեան ազդեցութիւնը թըր-քախօս շրջանակներու մէջ, Դըպ-րոցական պատանիներու հոգիներուն վրայ։

Ինչպէս Սէն Լու, նոյնպէս ալ հոս «Իմ գիրքը» աճուրդի դըր-ուելով, բարձրացաւ 460 Ֆր.ի։ Գիրքը մնաց Գ. Կարապետ Քահ-եաեանի վրայ, որ գայն նուիրեց Սիվրիհիսարի Հայրենակցական Միութեան Նորակազմ գրադարա-նին։ Միութիւնը 25 Ֆր. նուէրով ստացաւ գիրքը։

Ամէնէն վերջը, Օր. Էլիզ Յա-կոբեան յաջողութեամբ արտա-սանեց Ահարոնեանի «Աշուղը», Համբարձումեան «Հին օրհնու-թիւնը», իսկ Ուզունեան՝ Աւետիս Իսահակեանի հայրենաշունչ մէկ տաղը։

Ս. Միլտոնեան

ԿԵԱՆՔԸ ՍԷՆ ԺԵՐՈՄԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մէկ տարիէ ի վեր այս սիրուն եւ համեստ գիւղին մէջ կազմուած Թաղ. խորհուրդը դեռ չկրցաւ փրկել վաթսունէ ա-ւելի մանուկներ։ Մէկ մասը թէեւ թաղին Ֆրանսական դպրոցը կը յաճախէ, սակայն 3-6 տարեկան պզտիկներու բազմութիւն մը կը գեգերի փողոցներուն մէջ, ենթա-կայ զանազան արկածներու։

Մէկ ամիս առաջ, երեք տա-րեկան սիրուն աղջիկ մը ջուրով լեցուն փոսի մը մէջ իյնալով հա-զիւ ազատուեցաւ։ Յասը օր վերջը ուրիշ պզտիկ մանչ մը իր պարտէ-զին մէջ փորուած փոսին մէջ իյ-նալով մեռաւ։

Այսպիսի փորձանքներէ մեր մանուկները ազատելու եւ միան-գամայն անոնց հայեցի կրթու-թիւն տալու համար անհրաժեշտ է գոհարերել եւ որ առաջ ճարել գոնէ պզտիկ սենեակ մը, մանկա-պարտէզի համար։

*** Երեք ամսուան ընթացքին 4-5 արկածներ պատահեցան Սէն Ժերոմի մէջ։ Խեղդուած Մանուկէն առաջ, երիտասարդ հայրենա-կից մը իր մէկ սրունքը կորսնցուց հանրակառքի անիւնե-րուն տակ. ուրիշ ծերունի մը պա-տշգամէն վար իյնալով ամիսէ մը ի վեր հիւանդ կը պառկի։ Ցեղացի հաւատացեալ ժողովուրդը հանգա-նակութիւն մը կատարելով, երկու ողջերը մասաց կ'ընէ չարը խափա-նելու համար։

Մայիս 25ին մարգագետնին վրայ բացօթեայ պատարագեց Շա-ւարշ քահանայ Թէրզեան, եւ տեղի ունեցաւ մատաղի բաշխումը։ Ներկայ էր 300ի մօտ երկսեռ հասարակութիւն մը։

Ս. Մ.

ՍՏԱՑԱՆՔ

Հայրենիքի թիւ ԽօԹը հետեւ-եալ բովանդակութեամբ.—

Ա. Ահարոնեան՝ Ջարագուշակ Թռչունը։ Ռէն՝ Որբերը։ Վ. Վա-լադեան՝ երկու կրակի միջեւ։ Արմէն Սեւան՝ Հոգիիս գիշերին մէջ։ Վ. Շուշանեան՝ Օրերը գե-ղեցիկ չեն։ Վահրամ Սօֆեան՝ Նկարուիլը։ Արմէն Անոյշ՝ Անորոշ։ Գ. Ճիզմէճեան՝ երկու լեզու։ Մ. Վարանդեան՝ Ա. Աֆարոնեան։ Հ. Տէվլէթեան՝ երգեր քեզի համար։ Պրոֆ. Ն. Ադոնց՝ Մամիկոնեան իշխանութիւն բիւզանդական գա-ծին վրայ։ Կորիւն Մկրտիչեան՝ Այրել են սիրտս։ Ռուբէն Բեր-բերեան՝ Միքայէլ Նալբանդեանց։ Անդրանիկի յուշերը։ Կ. Սասու-նի՝ Քիւրդերու եւ Հայերու ազա-տագրական շարժումներուն փու-լերը եւ անոնց փոխ յարաբերու-թիւնները։ Մ. Երեւանցեան՝ խորհրդ. Հայաստանի մէջ։ Գիւտ Մխիթարեան՝ Ցուշեր անցեա-լէն։ Յ. Սահագանեան՝ Նիկոլ Դումանի։ Արտ. Աբեղեան՝ կարլ Քոխ Հայաստանի մասին։ Ա. Ա-թան՝ Հայ կեանքը (Ամսական տեսութիւն)։ Այս թիւին մէջ կան նաեւ 9 նկարներ։

ՅՈԲԵԼԵԱՆ ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱ-ՐՈՆԵԱՆԻ քառասնամեայ գրա-կան գործունէութեան (1890—1930)։ Հրատ. Ամերիկայի կեդր. Յանձնախումբի։ Գրեց՝ Յովհ. Աւագեան։ Կը պարունակէ նաեւ Ահարոնեանի «Դէպի Արարատ»։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 28 —

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Այդ անասունները կ'ընկնին ...ունի Գօրգօնի ձեռքը Քըրդ-...րը 15-20 արծաթ կ'առնեն եւ ...յանձնեն իրենց:

Հիւանդութիւս անւեց քանոր։

**

1895են մինչեւ 1897, Սե-...րի կռիւները։

95ին Սերոբը կռուած է մի ...ռուս-տաճկական սահմանը ...ած տան (Դոլիբարոյի գիծ) ...Ղօտ Թաթուլը իրեն հետ է ե-...Աշոտ Թաթուլը մնացած է ...եւ, իսկ Սերոբը իր խմբով ...ւոցի վալոց Աւագի առաջնոր-...թեամբ անցեր է խնուս։

Հոտրէնին կ'ըլլան երեք այլ ...ուցի տղաներ։ Սերոբ 12 ըն-...րով եկած է կծուակ։ Բաղէշի կոտորածէն օր մը վերջ հասած է Սոխորդ գիւղը։ Նոյն օրը եկած են Սոխորդի վրայ Մշոյ դաշտի Զու-խուրի քիւրդերը մօտ 300 հոգի։ Կռիւը սկսուած է գիւղի 24 չախ-մախլըտուրների հետ միասին։

Երրորդ կռիւը ունեցած է Սերոբը ինքը մենակ, 96ի ձմե-ռը։ Շամիրամէն երեք ժամ հե-ռու գիւղի մը մէջ կ'ըլլայ, երբ Ախլաթէն լուր կը ղրկեն թէ՝ «մատնուած ես, եկան քեզ վրայ»։ Դեռ լուրը չառած՝ 25 ասկեան եւ յիսնապետ մը կը հասնին գիւղի եզերք։ Նա կը վերցնէ իր հրացանը եւ կ'ուզէ աննկատելի կերպով գիւղի կողքին գտնուած հովիտով վեր բարձրանալ. սակայն, կը նկա-տեն եւ Սերոբը սախպուած կը դառնայ եւ կը սկսի զարնել։ Այս-պէս կռուելով նէմրութ կը բարձ-րանայ։

Ձիւնը շատ է եղած եւ զուրս, Դեռ գազաթ չելած՝ մշուշ կը պատէ իրեն եւ զօրքերու մէջ. ո՛չ ինքը զօրքերը կը տեսնէ եղեր, ո՛չ ալ զօրքերը իրեն։ Սարի գագա-թով Սերոբը կ'երթայ Շամիրամ։ Հոն հասնելուն, ժողովուրդը զօրք-րը կը գամ քեցնեն եւ Սերոբը քիչ մը կը հիւանդանայ։ Ձիւնի եւ ցրտի պատճառաւ ոտքերը կը ցաւէին։

Այդ գիշեր լուր կը ղրկեն Սոխորդ եւ փամփուշտ կը բերեն։ Սերոբը իրեն կը դնէ գահուկի մը վրայ (սահնակ) եւ Շամիրա-մէն կ'երթայ Ջոհոր Ջրհորցի 2 մարդու գիտութեամբ անկողին, վերմակ կը վերցնէ եւ գիւղէն վեր Գրգուռ սարի ստորոտը քարայր մը կայ, հոն կը մնայ քանի մը օր։

Սերոբը, հազաղուելուց վերջը, տեղական քանի մը ընկերներ կը հասնին — Բաղէշցի Սիմոն, որ Շէկօտան հոյն է, Խնձորեքցի Նաւօն (այս Նաւօն 90ական թուականներուն Ցամտանի հետ եկած է Աթինայէն Հոլէպ-Դիար-բէքիրի գծով Սասուն, ուր շատ քիչ կը մնայ եւ կ'երթայ իր գիւ-ղը), Ուռթափի Արթօն, Կծուակցի Աւագը, Տափավանեցի Հասօն, Բա-ղէշցի Մուշեղ։

Օր մը 97ի գարունը կը պա-տահին Տղակ գիւղը։ 25 ձիաւոր Հասանցի Համիտիէներէն կուգան այդ գիւղի ոչխարը տանելու։ Սերոբը գուրս կուգայ իր ընկեր-ներով կը սկսի զարնել։ Կռիւը կը վերջանայ առանց սեւէ կողմէն մեռ հասցնելու։ Քիւրդերը կը հեռանան առանց թալանի նրանից վերջը կը պատահին երկու քիւրդի եւ կը սպաննեն զրանց։

Մինչեւ 1897ի մեր հոն գնա-լը Սերոբը ունեցած էր այս կռիւ-ները։

ՉՈՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Ինչպէս ըսի, հիւանդութիւնս տեւեց 20 օր։ Երբ առողջացայ, ինծի արտօնութիւն տուին, որ քա-նի մը գիւղերու ժողովրդին մէջ գտնուած գատերուն նայիմ եւ վերջ տամ։

Օր մը քանի մը ընկերներուս հետ կծուակ կը գտնուէի։ Կծուակցիք ինծի կը ճանչնային։ 95ին ես հոն մօտ 15 օր մնացած էի։ Ցեսնամ՝ կծուակ պառաւ կին մը, երեխայի ձեռքէն բռնած։ «Ես ոչինչ չունիմ —ըսաւ,— այս գիւղի մէջ։ կով մը ունէի, էն ալ գողցան։ Երբ իրիկուն հովիւը աւարը բերեր է, կովս տեսնողներ եղեր են։ Հա՛, են-րունի մ'ալ այլ ունիմ»։ Ես ըսի՝ «Ո՞մ կրնամ գող անուանել կո-վուդ համար»։

Կանչեցի գիւղի խմբապետ Աեօն եւ ռէսը ու ըսի.

«Աս կնոջ կովը կորեր է գիւ-ղի մէջ։ կալի ժամանակ է, առնը կառ մը գորեն տար, այս կինը գոհ կը մնայ»։

Ռէսը մերժեց ըսելով.—«Ափ մ'ալ չեմ տար, ուրիշները գողցան ե՞ս վճարեմ»։

Կէսօրը անցած էր։ Գառնարած հովիւները գիւղէն քիչ մը վեր կը տեսնեն որ շները բան մը կը փնտռեն։ Կը մօտենան՝ կը տեսնեն հողի տակ կովու փորը։ Կնոջը լուր կուտան, թէ կովուդ փորը այսինչ տեղն է։ Կինը քաշ տալով բերեց, գցեց առաջս եւ ըսաւ. «Ի՞նչ կ'ա-ցես՝ ան ըրէ»։

Անմիջապէս կանչեցի խմբա-պետը եւ գիւղի 7 տանտպետնե-րը, Իւրաքանչիւրը հանեցի բարձր տանիքներու վրայ, որպէսզի հա-կեն, որ ոչ ոք բան չփախցնէ ըն-կերուց։ Գիւղացոց շատերը մեր քով նստած էին։ Մեր ընկեր կծուակ-ցի Աւագին եւ ուռթափցի Արօ Բօղօին ըսի, որ տները խուզարկեն։ 2 տուն կը խուզարկեն ոչինչ չեն գտներ, երրորդին մէջ կը գտնեն շուալով միսը։ Բերին քովս։ Միսը արդէն հատեր էր, ծովը նետեցինք։ Ցանուտէրը, երիտասարդ մը, փա-խեր էր դէպի Ախլաթ։

(Շար.)

Նպաստ ոչ-թուրք դպրոցներուն

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ կառավարութեան կողմէ այս տարի 10.000 ոսկի յատկացուած է փոքրամասնութեանց վարժարաններուն։ Այս գումարը պիտի տրուի բաց ունեցող վարժարաններուն, որոնց մասին քննիչներուն կողմէ տեղեկագիր տրուած է կրթական վերատեսչութեան։

Այս գումարէն բաժին առացող վարժարաններուն մեծ մասը յոյն դպրոցներ են, թիւով 8—9 հատ։ Նպաստընկալներուն մէջ հայ դպրոցները 5 հատ են, իսկ հրէականները աւելի քիչ։

Տրամադրուած գումարը արդէն սկսած է բաշխուիլ։ Հայ դպրոցներէն բաժին առացած են Գրնալըի վարժարանը 200 եւ Գարթալինը 150 ոսկի։

Կարմիրներու աշխատանքը Անգլիոյ մէջ

Անգլիոյ Ներքին Նախարարը հարցումի մը պատասխանելով, խոստովանեցաւ թէ վերջերս աւելցած է համայնավարական քարոզութիւնը եւ թէ կառավարութիւնը մօտէն կը հետեւի կատարուած աշխատանքին։

Ռուսաչինական բանակցութիւնները

Անել վիճակի մը մատնուած են ռուսաչինական բանակցութիւնները։ Չինաստանի բանագնացը վերջնական պատասխանէ խուսափելու համար, հիւանդանոց մտած է, առարկելով թէ ստամոքսը դարմանելու պէտք ունի։ Պ. Քարախան, որ Ռուսիոյ լիազօր ներկայացուցիչն է, հետեւեալ պայմանները դրած է բանակցութիւններն սկսելու համար — 1. Վերահաստատել դիւանագիտական եւ հիւպատոսական յարաբերութիւնները, 2. Նոր հիւպատոսութիւններ հաստատել Մանջուրիոյ մէջ. 3. Չինեալ պահակախումբ հաստատել Չինաստանի խորհրդային բոլոր ներկայացուցիչներուն պաշտպանութեան համար. 4. Ինչպէս քաղաքական, նոյնպէս առեւտրական ներկայացուցիչները անձեռնմխելի համարել։

Կը վախցուի որ բանակցութիւնները խզուին, եթէ Մոսկուան պնդէ այս պայմաններուն վրայ։

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

3 Յունիս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Սալոն Սէն Ժագի մէջ, 4 Rue St-Jacques, քաղաքի եւ արուարձաններու բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է, կարեւոր օրակարգ։ Ներկայ կ'ըլլայ Կ. կոմիտէի ներկայացուցիչը, ներկայանալ անդամատետրով։

"ՄԱՅԻՍ 28,, ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՊԻՑԵԱՆՔՈՒՌ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան ենթակոմիտէի կողմէ։ Վաղը կիրակի ժամը 2ին, 13 Rue d'Issy

Կը նախագահէ Թ. ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

Կը խօսի՝ ԼԵՒՈՆ ՆԱՑԻՐՑԻ

Կը նուագէ «ԵՓՐԱՏ» նուագախումբը

ՄԱՐՍԷՅԼ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Brébant Marseillaisի մեծ սրահը, 146 Chemin des Chartreux.

Կը խօսին՝ Գ. Հ. ՍԷՐԷՆԿՈՒԼԵԱՆ եւ ուրիշներ

Արտասանութիւններ, նուագ եւ երգ

Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ

ՍԷՆՏ ՄԱՐԿՐԻՏ.—Վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին։ Յայտագիր տեղւոյն վրայ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ տիկին Մկրտիչ Մեզպուրեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր կամ հեռագրով իրենց շնորհաւորութիւնները յայտնեցին իրենց որդւոյն՝

Պ ՍԱՀԱԿ ՄԵԶՊՈՒՐԵԱՆԻ

ԸՆԴ

ՕՐ. ԹԱԳՈՒՀԻ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

ամուսնութեան առթիւ։

Bondy (Seine) 20 Մայիս 1930

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՐԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէն առիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերու բոլոր ընկերները վաղը Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՊԵԼՃԻՔԱՅԻ անկախութեան հարիւրամեակին առթիւ, վաղը կիրակի Պրիւքսէլի Գարմէլիթներու եկեղեցւոյ մէջ (Porte Louise) ժամը 11.15ին Յ. Վ. Նալպանտեան հայկական արարողութեամբ պատարագ պիտի մատուցանէ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լիոն, Գործ.— 795.40։
Փոն տ'Ըպլնա, Գար.— 35։
Կրընոպլը, Ղուկ.— 35։
Մարսէյլ, Գործ.— 896։
Պադտատ, Ա. Ա.— 12 շիլ. 6։
Արժանթէօյլ, Ս. Խ.— 35։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Սեբաստիոյ Նահանգ. Ուսում. միութեան կողմէ, վաղը կիրակի ժամը 5.30ին Նովէլթիի սրահին մէջ, ղեկավարութեամբ Գ. Նգազազեանի, կը ներկայացուի՝

"ԱՆԴՐԱՆԻԿԸ,,

գիներ 5 եւ 4 ֆրանք

Entreprise Générale Serruries

ՀԱՅ ԳՈՐԾԱՐԱՆ ԵՐԿԱԹԵՂԷՆԻ

Կը ստանձնեմ երկաթեայ փեղկերու, դուռներու, վանդակորմերու, ծողերու եւն. շինութիւնը մինչեւ 15 քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ։ Արագ, աժան եւ մաքուր գործ։ Դիմել կամ գրել Մ. Ժամկոչեանի, 52 Rue de Gorge, Sarcelles (S.etO.).

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մեթոդով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ճերմակ․) եւ վարիքսի։ Մասն. լաբօրաթուար։ Խըձմէնա եւ արագ խոր հրգայելութ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9—12.

ԲԺՇԿ. ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

10 Rue Beaugrenelle, Paris (15)

Մէթրօ՝ Beaugrenelle

Միզանցքի, փրոսթաթի, մորթի, արիւնի, կանանց հիւանդութիւններ եւ ֆրանկախտ։ Ամէն օր ժ. 10—12 եւ 3 9։ կիր. եւ տօն օրեր 10 12։

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ Տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96 - 61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը քննուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ։ Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6։ Քիթի, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երկշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2—3։ ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19։

Հ. Մ. Ը. Մ.

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՄԵԾ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Վաղը Կիրակի ժամը 2.30ին Petit Journalի սրահներուն մէջ

ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԻՆՔՆԱՏԻՊ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ

Հայոց հին մեհենական շրջանէ պատկերներ աղջիկ սկաուտներու եւ սկաուտներու կողմէ, ներկայացումներ, «սկաուտական բանակում մը Հայաստանի մէջ», չափական (րիթմիք) պարեր եւ մարզանքներ. նուագախումբ եւ մեներգ։ Կը մասնակցին Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ «Սիփան»ի երգչախումբերը ղեկավարութեամբ Պ. Սաքօ Յակոբեանի։

Գործողութիւնները տեղի կ'ունենան զուարճալի լուսարձակներով։

200 ՍԿԱՈՒՏՆԵՐ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ ՀԱՆԴԷՍԻՆ

ՀՐԱՒԻՐՈՒԱԾ ԵՆ ՀԱՅ ԵՒ ՕՏԱՐ ԱՆՁՆԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հագուստները հայթայթուած են ֆրանսական մեծ տունէ մը։ Մուտք 5 ֆրանք։

ԱՅՍ ՑԵՐԵԿ ժամը 3.30ին — ԿԻՐԱԿԻ — ԱՅՍ ԻՐԻԿՈՒՆ ժամը 9ին

Théâtre ALBERT Ier (64, Rue du Rocher, Métro : St. Lazare)

Տիգրան Չուհաճեանի եւ Ս. Նալեանի գլուխ-գործոցը

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԱՄԲՈՂՋՈՒԹԵԱՄԲ

ԼԷՊԼԷՊԻՃԻ ՀՈՐՀՈՐ ԱՂԱ

Քրքջալից օպէրէթ 3 արար

Դերասանի եւ շնորհալի Տիկ. ՄԱՐԿՐԻԹ ՓԱՓԱԶԵԱՆ՝ Ֆաթիմէ

Տիկ. Ս. Ալիքսանեան (Սաֆոիլ Գալֆա) — Տիկ. Ժ. Շահպարոնեան (Գամէր)

Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ (Լէպլէպիճի հոր հոր աղա) — Վ. ՍՎԱՃԵԱՆ (Խուրշիտ պէյ)

Վ. ՊԱԼԳՃԵԱՆ (Սանսար Հասան) — Մ. ՍԱՐԻՄ (Եէնիչէրի աղասը)

Ա. ՍԱՐԱՖԵԱՆ (Ճինկէօզ)

ԵՐԵՍՈՒՆ ՀՈԳԻՆՈՑ ԵՐԿՍԵՌ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՊԱՐ ԲԵՄԻ ՎՐԱՅ

ՇՆՈՐՀԱԼԻ ԵՒ ԴԵՐԱՍԷՐ ԵՐԳՉՈՒՀԻ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԳՐԻԹ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԳԻՆԵՐ.— Ցերեկուան՝ օթեակ 200, 150 եւ 100 ֆրանք։ Աթոռ՝ 20, 15 եւ 10 ֆր.։ Երեկոյեան՝ օթեակ՝ 300, 250 և 200 ֆր.։ Աթոռ՝ 50, 30, 20 եւ 15 ֆրանք։

ԾԱՆՈԹ.— Գիշերուան ներկայացումը պիտի աւարտի ժամը Տիշդ 12ին։ Կը խնդրենք թատերասէր հասարակութենէն որ խճողումի տեղի չտրուելու համար իրենց տեղերը ապահովեն կանուխէն։

Ցերեկուան համար 10 ֆր-նոց աթոռները ՍՊԱՌԱԾ են. տոմսի վրայ կը ծախուին միմիայն 50 հատ եւս՝ 10 ֆր-նոց։ Երեկոյեան ներկայացումին 50 ֆրանքնոց աթոռները նոյնպէս ՍՊԱՌԱԾ են։

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Littré 38—43

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

L'ECOLE PRIVÉE DE COIFFEUR

Directeur HENRI PEKMEZ

15 Rue de la Glacière, PARIS (13e)

Սորվեցէք Արանց եւ Կանանց սափրիչութիւնը։ Կենդանի մօտէլ՝ ձրի։ Վճարման դիւրութիւն։ Գործ կ'ապահովուի։

Մէթրօ՝ Glacière et Gobelins. Օթոպիւս՝ U եւ ARbis

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ ԲԱՑՈՒԱԾ Է

Կ. ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

ՄԱՍԻՍ ԳՈՀԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

57A Rue Nationale, MARSEILLE

Վարձու է մեծ արհեստանոց մը որ ունի նաեւ մէկ սենեակ եւ խոհանոց, ջուր, ելեկտրականութիւն, եւ հաստատութիւնը կարելի է վերածել բնակութեան յարմար երկու սենեակներու։ Վարձք՝ տարեկան 2500 Ֆր. Չարժ 250 Ֆր.։ Մէջը գտնուած կարասիները գնել պայման է։ Դիմել՝ առաւօտեան մինչեւ ժամը 10, երեկոները 7-10 Պ. Քէպապճեանի, 37 rue de Tanchereau, Փարիզ (19), Մէթրօ Crimée.

EMPIRE Միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

ՏՕՔԹ. Ա. ՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart Մէթրօ Cadet և Anvers Autobus J. JB.

Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ Աղիքի հիւանդութիւններ։ Յատուկ յարկաբաժին Վեներական եւ Մորթի հիւանդութեանց ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ Ոսկորի, Ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ Ցօղացաւ։ Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր.

ՇԱՎԻԼԻ շրջանին մէջ հող գնել փափաքողներէ կը խնդրուի դիմել ամէն կիրակի ժամը 10—6, CHAVILLE-VELISY կայարանի դիմացը գտնուող «Café des 3 Gares» Պ. Յ. Բէկզատեանի, Ուղեկիցներ ցոյց կուտան հողաբաժինները։

Այլեւնիդ չո՛յս, Փարիզահայ տիկիններ

Բացուեցաւ B. Jaret ֆիրմայով հայկական հաստատութիւն, ղեկավարութեամբ ծանօթ եւ հռչակաւոր կարուհի Տիկ. ՍԱԹԵՆԻԿ ՇԻՐՎԱՆԵԱՆի որ յանձն կառնէ ամենադժուարահաճ տիկինները իսկ գոհացնել իր արդիական ՃՈԽ ՄՕՏԵԼՆԵՐՈՎ ու ԽՆԱՄԵԱԼ ԿԱՐՈՎ։ Կը շինուին ԹԱՅԷՕՐ, ՌՈԲ, ԹՈՒԱԼԷԹ, ՄԱՆԹՕ, ամէն տեսակ կանացի հագուստներ, եւայլն։

Հաստատութեան նպատակակէտն է մաքուր, շիք եւ արագ հագուեցնել Փարիզի հայ տիկինները, անհաւատալիօրէն դիւրամատչելի գինով մը։ Անգամ մը այցելել կը բաւէ հետեւեալ հասցէին՝ 4 Rue de la Collégiale, առաջին յարկ Paris (5)։ Մէթրօ Gobelinsի մօտ։

ՀԱՅ ՍԱՓՐԻՉԻ ԽԱՆՈՒԹ

ԱՐԱՆՑ ԵՒ ԿԱՆԱՆՑ

64 Rue de la Mare, PARIS (20e)

Ունինք կանանց բաժին ուր մասնագէտներ կը յարդարեն եւ կը կտրեն մազեր ամէն ձեւի։

Oudulatton, mise en plis, insdeffrisable

Օրինակելի մաքրութիւն, Նրբաճաշակներու գոհացում կը տրուի

Այցելեցէք մէկ անգամ համոզուելու համար

ՁԵՌՔԷ ԻՆԿԱԾ ԵՒ ՆՈՐ

Հագուստներ, սմոքինկ, վերարկու, լաւ գործուածքէ Ձեռքով կարուած, գրեթէ նոր, անգլիական կերպասէ իսկական արժէք՝ 1000 ֆրանք, կը ծախուին 250— ֆրանքի։ Մեծ քանակութեամբ ամէն տեսակ չափի ծանուած զգեստներ։

Բաց է ամէն օր, ժամը 2—8, Կիրակի 9—12

ՖԷԼՏՄԱՆ, 14 Ave. Bel-Air, Մէթրօ Նասիօն

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ PRINKIPO

VERTANÈS MAHDJOUBIAN et A. VITCHEN

24 Rue des Carmes, Paris (5) Մէթրօ՝ Place Maubert

Խնամքով պատրաստուած արեւելեան և եւրոպական ամէն տեսակ կերակուրներ ամէն ժամ։ Մասնաւոր կերպով պատրաստուած տէօնէր քէպապ։

Այցելեցէք, համոզուելու համար։ Հարսնիքի, ժողովներու, հաւաքոյթներու եւայլնի համար տրամադրելի սրահ։

ԿԱՐԵՒՈՐ ՀԱՄԲԷ ՄԸ

ՆՐԲԱՃԱՇԱԿ ՏԻԿԻՆՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ՊԱՐՈՆՆԵՐՈՒՆ

SALON DE COIFFEUR DJIVAN

15 Rue des Dominicaines, MARSEILLE

Պատիւ ունիմ ծանուցանելու յարգելի յաճախորդներուս թէ 36 րիւ տէ Տոմինիքէնի սափրիչի խանութս փոխադրած նոյն փողոցը 15 թիւի շքեղ եւ ընդարձակ սալոնը։ Օրինակելի մաքրութիւն։ Նրբաճաշակներու գոհացում։

Ունինք կանանց բաժին մը, ուր մասնագէտի ձեռքով յարդարենք եւ կը կտրենք մազեր ամէն ձեւի։

Ondulation et mise en plis

Մէկ անգամ այցելել բաւական է համոզուելու համար